BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER
25. OKTOBER 1950 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

XIV

DET TYSKE MINDRETAL UNDER BESÆTTELSEN

BIND 1

DANSKE DOKUMENTER OG OVERSÆTTELSER
AF TYSKE DOKUMENTER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1953

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER
25. OKTOBER 1950 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

XIV

DET TYSKE MINDRETAL UNDER BESÆTTELSEN

BIND 1

DANSKE DOKUMENTER OG OVERSÆTTELSER
AF TYSKE DOKUMENTER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1953

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

Fortegnelse over de enkelte dokumenter III
Oversigt over de arkiver, hvorfra dokumenterne stammer XXI
Oplysning om dokumenternes beskaffenhed XXV
Fortegnelse over tyske institutioner XXVI
Biografiske oplysninger om rigstyske og folketyske personer XXXIII
Forkortelsesliste XL

Fortegnelse over de enkelte dokumenter.

A. Almindelige forhold.

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
	1. For 9. april 1940.		
1.	20. og 23. maj 1939. Grundherr til Renthe-Fink angående et møde i Berlin med dr. Møller, hvor linierne for dennes politiske arbejde blev afstukket	3	643
2.	26. maj 1939. Det tyske udenrigsministerium (Weizsäcker) til gesandtskabet i København angående undertegnelsen af den dansk-tyske ikke-angrebspagt	4	644
3.	5. juni 1939. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den dansk-tyske ikke-angrebspagts vedtagelse i den danske rigsdag	5	645
4.	udat. [1939?]. [Renthe-Finks] optegnelser angående Gauleiter Lohses udtalelser om Hitlers stilling til det nordslesvigske spørgsmål m. m.	5	646
5.	1. juli 1939. Renthe-Fink til Grundherr angående dr. Møllers Knivsbjergtale	6	646
6.	1. juli 1939. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående en samtale med dr. Møller i anledning af dennes Knivsbjergtale	7	647
7.	11. juli 1939. Det tyske gesandtskab til Grundherr angående dr. Møllers Knivsbjergtale og hans krav om politisk selvstændighed	7	648
8.	1. sep. 1939. Partifører, dr. Møllers opråb i „Nordschleswigsche Zeitung"	8	649
9.	2. sep. 1939. Koncept til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående dr. Møllers loyalitetserklæring	9	650
10.	3. sep. 1939. Renthe-Fink til det tyske konsulat angående dr. Møllers opråb i „Nordschleswigsche Zeitung"	9	650
11.	14. sep. 1939. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes holdning	10	651
12.	15. sep. 1939. Ernst Schröder til Grundherr angående forskellige spørgsmål, bl. a. dr. Møllers loyalitetserklæring	11	652
13.	20. sep. 1939. Koncept til skrivelse fra Grundherr til Ernst Schröder angående forskellige spørgsmål, bl. a. dr. Møllers stilling	13	654
14.	9. okt. 1939. AO til AOs kontor i det tyske rigsøkonomiministerium angående indstilling af valutatildelinger til det tyske arbejde i Nordslesvig	14	655
15.	30. nov. 1939. Det tyske udenrigsministerium til AO angående indstilling af valutatildelinger til den tyske folkegruppe i Nordslesvig	14	656
16.	29. jan. 1947. Rapport om afhøring af politidirektør Möller, Flensborg, angående bestræbelser for flytning af grænsen	15	
17.	12. jan. 1948. Rapport om afhøring af Hinrich Lohse angående hans drøftelser med Hitler om det sønderjyske grænsespørgsmål	17	
	2. Fra 9. april til 28. juni 1940.		
18.	9. april 1940. Optegnelse om mødet hos politimester Agersted 9. april 1940, hvor Peter Larsen lovede, at folketyskerne ikke ville forstyrre ro og orden	18	
19.	17. april 1940. Kredslederen for NSDAP-N i Tønder til afdelingslederne	19	657

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
20.	21. april 1940. Renthe-Fink til den XXXI højere kommando, København, angående de retningslinier, der er givet den tyske folkegruppe for dens opførsel	20	658
21.	22. april 1940. Beretning fra det tyske konsulat til gesandtskabet i København om den tyske folkegruppes optræden den 9. april og senere	20	659
22.	28. april 1940. Kredsledelsen i Tønder til de lokale afdelinger indenfor NSDAP-N bl. a. angående indberetninger om boykot m. m.	22	660
23.	29. april 1940. Skrivelse fra Stehr angående den tyske folkegruppes oplysningstjeneste	23	661
24.	28. maj 1940. Udkast til indberetning fra politimester Agersted i Aabenraa til justitsministeriet angående begivenhederne 9. april 1940	24	
25.	4. juni 1940. Gårdejer Jürgen Schmidt, Øster-Terp, skriver til Vogelgesang angående danskernes indstilling overfor Tyskland og folkegruppens fremtid i tilfælde af besættelsens ophør	26	663
26.	6. juni 1940. Det tyske gesandtskab sender det danske udenrigsministerium en note angående klager fra den tyske folkegruppe over økonomisk boykot og opkøb af tyske ejendomme	27	664
27.	1. juli 1940. Vereinigte Finanzkontore sender det tyske udenrigsministerium, indenrigsministeren og Vomi uddrag af en beretning [fra Vogelgesang] vedrørende Nordslesvig (med bilag)	28	665
28.	17. og 24. sep. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller, Peter Larsen og Jep Schmidt angående mødet den 9. april hos politimester Agersted og deres forhåndsviden om Danmarks besættelse	31	
29.	4. og 5. okt. 1945. Rapport om afhøring af dr. Laur. Clausen og Johs. Paulsen angående deres besøg på „Dannevirke" den 9. april 1940	33	
30.	12. marts 1948. Rapport om afhøring af Rimann angående hans forhold til den tyske folkegruppe og dens ledelse	35	
31.	20. marts 1948. Rapport om afhøring af dr. Kracht angående hans forhold til dr. Møller og den tyske folkegruppe	38	
	3. Problemerne omkring 28. juni.		
32.	18. juni 1940. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående rygter om grænseflytning	39	668
33.	20. juni 1940. Renthe-Fink til Grundherr angående cirkulerende rygter i Nordslesvig om en forestående grænseflytning	39	669
34.	20. juni 1940. Beretning fra politiadjudanten i Aabenraa angående uro i Sønderjylland (med bilag)	40	
35.	26. juni 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hans besøg hos Stauning og Munch samt om rygterne angående grænseflytning	42	669
36.	2. juli 1940. R. Hesse, Tønder, til NSDAP, Landeskreis Dänemark, København, angående rygterne om Nordslesvigs indlemmelse i Tyskland	42	670
37.	1940. Konsularagent Lundbergs beretning om 28. juni 1940	44	672
38.	22. juni 1945. Fritz Clausen til P. Munch angående Clausens indsats i dagene før 28. juni 1940	45	
39.	15. okt. 1945. Rapport om afhøring af P. Munch i anledning af Fritz Clausens brev af 22. juni 1945	46	
40.	7. jan. 1946. Rapport om afhøring af Asmus Wilhelm Jürgensen angående mødet i Tinglev i juni 1940	47	
41.	5., 6. og 11. marts 1946. Rapport om afhøring af Konrad Radunski og Rimann angående hjemmetyskernes grænseflytningsbestræbelser	48	
42.	27. marts 1946. Rapport om afhøring af v. Löw i anledning af rygter om grænseflytning den 28. juni 1940	52	
43.	19. maj 1946. Rapport om afhøring af Renthe-Fink angående hans politiske forhold til dr. Møller og rygterne om grænseflytning	53	
44.	25. og 28. okt., 5., 13., 17. og 18. dec. 1946. Rapport om afhøring af Fritz Clausen, Ove Leif Guldberg, Einar Munck, Hans Pahl, v. Löw, Brido Petersen og H. C. Bryld angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940	54	

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
45.	11. og 13. nov. 1946. Rapport om afhøring af Rudolf Stehr, Peter Larsen og Wilhelm Deichgräber angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940	63	
46.	6. jan. og 13. feb. 1947. Rapport om afhøring af Einar Munck og Meissner angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940	66	
47.	12. og 19. marts 1947. Rapport om afhøring af Chr. Jessen, Tønder, og Jes Peter Petersen, Tønder, angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940	67	
48.	11. april 1947. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans udtalelser på mødet i Tinglev den 16. juni 1940	69	
	4. Fra 29. juni 1940 til 28. aug. 1943.		
49.	Juni 1940. Rimanns artikel i „Deutsche Arbeit" angående stillingen i Nordslesvig	70	673
50.	10. juli 1940. Optegnelse af Meissner og von Löw angående det nordslesvigske spørgsmål	71	674
51.	11. juli 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående samtale med Scavenius om det nordslesvigske spørgsmål	72	675
52.	16. juli 1940. Sonnleithner til statssekretæren. Renthe-Fink skal have anvisning på overfor den nye danske udenrigsminister at vise tilbageholdenhed i det nordslesvigske spørgsmål	72	675
53.	[før 24. juli 1940?]. Optegnelse om den tyske folkegruppe i Nordslesvig	73	676
54.	5. august 1940. Lanwer til Schaller angående dr. Møllers udtalelser om grænseflytning	75	679
55.	9. aug. 1940. Vogelgesang til Vereinigte Finanzkontore angående forholdene i Nordslesvig	77	680
56.	23. sep. 1940. Vogelgesang til professor Otto Scheel angående Rimanns artikel i „Deutsche Arbeit" og rygterne om grænseflytning	79	683
57.	12. okt. 1940. Optegnelse vedrørende forhandlinger i Haderslev mellem Krahmer-Möllenberg, Dietrich, Vogelgesang og Stehr angående Vogelgesangs kritik af Rimanns artikel i „Deutsche Arbeit"	81	684
58.	20. okt. 1940. OKH kommunicerer forbud mod, at der under krigen rejses krav om grænserevisioner	82	686
59.	21. okt. 1940. [Dr. Møller] sender 5. række af beretninger om overgreb mod folketyskere og forlanger en løsning af det slesvigske spørgsmål	83	687
60.	22. okt. 1940. Organisationsamt indsender beretning om underførermødet i Tinglev (med bilag)	84	688
61.	24. okt. 1940. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående underførermødet i Tinglev	87	691
62.	1. nov. 1940. Organisationsamt sender 5. række af beretninger om overgreb mod folketyskere til det tyske konsulat	88	692
63.	2. nov. 1940. Det tyske konsulat sender gesandtskabet i København 5. række af beretninger om overgreb mod folketyskere og brev af 21. oktober 1940 fra dr. Møller	89	693
64.	8. november 1940. Ernst Schröder til Weizsäcker angående grænseflytningskrav	89	693
65.	7. dec. 1940. Chefen for det tyske sikkerhedspoliti og SD til det tyske udenrigsministerium angående visum for dr. John Boyens, Kiel, der i de danske arkiver skal gøre studier med henblik på drøftelse af grænsespørgsmålet og den tyske folkegruppes forhold	91	695
66.	9. dec. 1940. Organisationsamt sender det tyske konsulat notat om et møde i Vomi 4. og 5. december og om partirådsmøde 8. december 1940 (med bilag)	92	696
67.	19. dec. 1940. Renthe-Finks referat af samtale med v. Ribbentrop angående den politiske situation i Danmark. Samtalen fandt sted i gesandt Luthers nærværelse	96	700
68.	21. dec. 1940. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående det danske nationalsocialistiske møde i Haderslev og hjemmetyskernes syn derpå. Tanken om en patrouilletjeneste er blevet fremsat	96	700
69.	[ca. 1940]. Uddrag af „Schulungsbrief der NSDAP-N" nr. 1	97	701
70.	3. feb. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København om den tyske folkegruppes virksomhed	98	702
71.	Marts 1941. Uddrag af den tyske folkegruppes månedsberetning	103	707

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
72.	19. juni 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den tyske folkegruppes fremstød og forsøg på at vinde de blakkede	103	708
73.	12. nov. 1941. Det tyske konsulat til Peter Larsen angående den planlagte artikel af Bargfeldt og om den almindelige politiske stilling	105	710
74.	20. nov. 1941. Renthe-Fink til Lanwer angående retningslinier for den tyske folkegruppes politik	106	711
75.	20. nov. 1941. Lanwer til Renthe-Fink angående direktør Svenningsens besøg i Nordslesvig	107	712
76.	25. nov. 1941. Lanwer til Kassler angående dr. Møllers møde med Himmler	109	714
77.	26. nov. 1941. Lanwer til Kassler angående dr. Møllers løfter med hensyn til „Nordschleswigsche Zeitung"s holdning	110	715
78.	17. dec. 1941. Lanwer til Kassler angående drøftelser med dr. Møller om dennes politiske holdning	110	716
79.	22. dec. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dommen over de to SK-mænd, der overfaldt lektor Rosent	112	717
80.	6., 7. og 10. jan. 1942. Optegnelse fra det danske udenrigsministerium om drøftelser, bl. a. med Kassler angående dommene over de to mænd, der overfaldt lektor Rosent	112	
81.	7. jan. 1942. Lanwer til Kassler angående samtale med dr. Møller, især vedrørende arbejdet med en særlig folkegrupperet	114	718
82.	15. jan. 1942. Det tyske udenrigsministerium anmoder Alexander Thomsen om ikke at kritisere den tyske folkegruppes politik	116	720
83.	23. jan. 1942. Det tyske udenrigsministerium sender konsulatet i Aabenraa dr. Alexander Thomsens beretning om et møde med Peter Kragh og dr. Møller angående Kraghs befolkningspolitiske arbejder (med bilag)	117	721
84.	13. april 1942. Lanwer til Kassler om Paysens nye bog	119	723
85.	21. april 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers frygt for, at der ikke i fremtiden vil blive taget tilstrækkeligt hensyn til den tyske folkegruppe, og hans utilfredshed med, at folketyskere skal kæmpe i Frikorps Danmark	121	725
86.	22. april 1942. Himmler til Vomi angående Paysen-sagen	122	726
87.	29. april 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers utilfredshed med den tyske politik	123	727
88.	7. maj 1942. Lanwer til Renthe-Fink angående SS-overgruppeører Lorenz' besøg	125	729
89.	14. maj 1942. Det tyske gesandtskab til det tyske udenrigsministerium angående Lorenz' besøg i Nordslesvig	127	732
90.	10. og 26. juni 1942. Notits fra det danske udenrigsministerium angående forhandlinger med Kassler og Barandon om Paysen-sagen	128	
91.	16. juni 1942. Lanwer til Kassler angående pastor Schmidts tale i Tinglev og modsætningerne mellem Schmidt og dr. Møller	129	733
92.	29. juni 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes forhold til de danske nazister	131	735
93.	27. juli 1942. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Behrends' besøg i Nordslesvig	132	736
94.	19. aug. 1942. Optegnelse angående et møde, afholdt af „de tilsluttede organisationer"	134	739
95.	27. aug. 1942. Abteilung Deutschland i det tyske udenrigsministerium sender Abteilung Pol. materiale til belysning af „Gehässigkeiten" mod tyskheden i Nordslesvig	136	740
96.	17. nov. 1942. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Bests besøg i Nordslesvig og folkegruppens ønsker	137	741
97.	16. dec. 1942. Dr. Best til statsminister Scavenius angående dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge	137	742
98.	28. dec. 1942. Statsminister Scavenius til dr. Best angående spørgsmålet om dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge	139	743
99.	6. jan. 1943. Lanwer sender Reichel i det tyske udenrigsministerium et referat af sine udtalelser på mødet i det tyske udenrigsministerium (med bilag)	140	744

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
100.	12. jan. 1943. Dr. Best til statsminister Scavenius angående dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge	145	749
101.	19. jan. 1943. Det tyske gesandtskab sender udenrigsministeriet i Berlin et referat af Kasslers udtalelse på mødet i det tyske udenrigsministerium (med bilag)	146	750
102.	27. jan. 1943. Det danske udenrigsministerium til kirkeministeriet angående en undersøgelse i anledning af „Fædrelandet"s artikel om provst Schülein	148	
103.	29. jan. 1943. Dr. Best til statsminister Scavenius angående dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge	148	752
104.	11. feb. 1943. Det danske udenrigsministerium bekræfter overfor landbrugsministeriet aftalen om dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge	149	
105.	14. feb. 1943. Telegram fra et tysk møde i Haderslev til Scavenius angående krav om retsforfølgelse mod Rosent, Schülein og Warncke	149	753
106.	15. feb. 1943. Notits fra det danske udenrigsministerium vedrørende drøftelse med Kassler og kirkeministeriet angående sagen Schülein—Warncke	150	
107.	16. feb. 1943. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Møllers tale på mødet i Haderslev den 14. februar 1943	151	753
108.	23. feb. 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers tale i Haderslev	152	755
109.	3. marts 1943. Dr. Møller til det danske udenrigsministerium angående Schülein og Warncke	153	756
110.	9. marts 1943. Det danske udenrigsministerium til kirkeministeriet angående en undersøgelse af klagerne mod provst Schülein og pastor Warncke (med bilag)	155	
111.	7. april 1943. Notits om det danske udenrigsministeriums drøftelse med Stehr angående kommunevalgene i Sønderjylland	156	
112.	8. april 1943. Notits fra det danske udenrigsministerium angående forskellige forhandlinger med tyskerne i forbindelse med de forestående kommunevalg i Sønderjylland	156	
113.	23. juli 1943. Det danske udenrigsministerium til det tyske kontor angående provst Schülein og pastor Warncke	157	
114.	2. aug. 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes modtagelse af flygtninge fra Hamborg	159	758
115.	[1943]. Uddrag af „Schulungsbrief der NSDAP Nordschleswig" 2. række, nr. 9	159	759
116.	12. og 27. dec. 1945. Rapport om afhøringer angående det lille politiske råd	160	
117.	21. marts 1946. Rimanns redegørelse for det tysk-danske grænsespørgsmål	163	760
118.	8. maj 1946. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans samtale med Stauning om folkegruppens arbejde	166	
119.	30. aug. 1946. Afhøring af Grundherr angående grænseflytningsbestræbelser	167	
120.	1. okt. 1946. Rapport om afhøring af Lanwer angående spørgsmålet om grænserevision	168	
121.	15. jan. 1949. Rapport om afhøring af dr. Fritz v. Twardowski vedrørende spørgsmålet om grænseflytning m. m	169	
122.	6. feb. 1949. Max Lorenz' redegørelse vedrørende det nordslesvigske spørgsmål og dr. Møllers forhold til det tyske udenrigsministerium	170	763
123.	26. juli 1949. Hannekens redegørelse for Hitlers udtalelser til ham angående det nordslesvigske spørgsmål	171	764
	5. Efter 29. aug. 1943.		
124.	28. sep. 1943. Det tyske gesandtskab sender udenrigsministeriet i Berlin dr. Møllers skrivelse af 21. september til Lorenz i Vomi angående den politiske situation i Danmark (med bilag)	171	765
125.	29. sep. 1943. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Møllers tale på underførermødet i Tinglev	174	768
126.	5. nov. 1943. Optegnelse fra det tyske udenrigsministerium angående SS-overgruppefører Querners rejse til Nordslesvig	176	770
127.	7. feb. 1944. Auslandsbriefprüfstelle i Hamborg sender OKW uddrag af folketyske breve	176	770

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
128.	3. april 1944. Uddrag af artikel i „Nordschleswigsche Zeitung" om den folketyske ungdoms forpligtelsesed til Adolf Hitler	178	773
129.	13. maj 1944. Det tyske gesandtskab til udenrigsministeriet i Berlin angående udgivelse af en tysk avis på dansk („Paa Broen")	179	774
130.	25. sep. 1944. Referatnotits fra udenrigsministeriet i Berlin angående eventuel evakuering af den tyske folkegruppe i tilfælde af en invasion	180	775
131.	30. sep. 1944. DBN til Amtsträger og medarbejdere angående forbud mod at deltage i strejker og om bekæmpelse af disse	181	776
132.	6. okt. 1944. Udkast til skrivelse fra udenrigsministeriet i Berlin til Vomi angående eventuel evakuering af den tyske folkegruppe i tilfælde af invasion	182	777
133.	3. nov. 1944. Radunskis optegnelse angående dr. Møllers klage over, at Vomi ikke yder folkegruppen altfor stor hjælp	182	778
134.	19. nov. 1944. Brev til Organisationsamt med kritik af den folketyske ledelse	183	779
135.	November 1944. DBN-AdV til sine medlemmer om, hvorledes hjemmetyskerne skal forholde sig ved kommende strejker	184	780
136.	18., 20. og 22. juni 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående en række forskellige forhold	185	
137.	1. aug. 1945. Rapport om afhøring af Stehr angående flygtningespørgsmålet	189	
138.	19. nov. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans intervention til fordel for de den 29. august 1943 fængslede gidsler	190	
139.	19. nov. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller og Rudolf Stehr angående deres intervention for grænsegendarmerne	191	
140.	27. nov. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans intervention i forbindelse med forholdene i Graasten efter oberst Paludan-Müllers død	194	
141.	24. jan. 1946. Rapport om afhøring af Peter Hansen-Damm vedrørende cirkulærer om strejker	195	
142.	30. juli 1946. Redegørelse fra Rudolf Stehr angående den førte interventionspolitik (med bilag)	196	
143.	16. dec. 1947. Dr. Bests redegørelse for den tyske folkegruppes retslige, politiske og faktiske stilling 1940—45	199	781

B. Det tyske kontor.

144.	6. feb. 1943. Vomi til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes deltagelse i de danske valg	201	783
145.	19. feb. 1943. Kassler til Lanwer angående et møde mellem dr. Best og dr. Møller	203	785
146.	24. feb. 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers stilling til oprettelse af et tysk kontor under statsministeriet	204	786
147.	25. feb. 1943. Redaktør A. Svensson til direktør Svenningsen, udenrigsministeriet, angående oprettelse af et tysk kontor under statsministeriet	205	
148.	2. marts 1943. Referatnotits fra Abteilung Deutschland angående den tyske folkegruppes stilling til valgene i Danmark (med bilag)	206	787
149.	6. og 9. marts 1943. Optegnelser fra det danske udenrigsministerium angående forhandlinger vedrørende oprettelsen af det tyske kontor	207	
150.	8. marts 1943. Udkast til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående muligheden for både at få det tyske kontor og bevare folketingsmandatet	209	788
151.	8. marts 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående drøftelse vedrørende rigsdagsvalget og oprettelsen af det tyske kontor	210	789
152.	9. marts 1943. Best til det tyske udenrigsministerium angående forhandlinger med dr. Møller om folketingsvalget og den tyske folkegruppes stilling dertil	210	790
153.	11. marts 1943. Udkast til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående officiel dansk godkendelse overfor Tyskland af det tyske kontor	211	790

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
154.	11. marts 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af det tyske kontor under statsministeriet	212	791
155.	11. marts 1943. Himmler til Werner Lorenz angående den tyske folkegruppes deltagelse i folketingsvalget	212	792
156.	12. marts 1943. Vomi til Himmler angående den tyske folkegruppes deltagelse i folketingsvalget	213	793
157.	12. marts 1943. Vomi til dr. Brandt angående den tyske folkegruppes deltagelse i folketingsvalget	214	794
158.	13. marts 1943. Abteilung Deutschland erklærer sig indforstået med, at der ikke træffes nogen mellemstatlig overenskomst angående oprettelsen af det tyske kontor under statsministeriet	215	795
159.	15. marts 1943. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Møllers tale på underførermødet i Tinglev	215	795
160.	17. marts 1943. Udkast til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående enighed med dr. Best i hans synspunkter vedrørende oprettelsen af det tyske kontor	217	797
161.	(Offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" den 22. marts). Dr. Møllers valgparole for valget den 23. marts 1943	217	797
162.	29. marts 1943. Sønderjyske rigsdagsmænds henvendelse til statsminister Scavenius angående eventuelle krav fra det tyske kontor og den sønderjyske administrations forhold til sager, som kontoret forelægger ministerierne	218	
163.	30. marts 1943. Ansøgning fra Vomi om visum til Stehr og Peter Petersen, der skal forhandle med Vomi	219	798
164.	26. maj 1943. Statsministeriet ansætter Rudolf Stehr som chef for den tyske folkegruppes kontor under statsministeriet	219	
165.	9. aug. 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående økonomisk hjælp til lederen af det tyske kontor, Rudolf Stehr	220	799
166.	18. og 21. aug. 1943. Optegnelser fra det tyske udenrigsministerium angående understøttelse til Stehr som leder af det tyske kontor	221	800
167.	[1943]. Uddrag af „Schulungsbrief der NSDAP Nordschleswig", 2. række, nr. 9, med stillingtagen til valget og oprettelsen af det tyske kontor	221	801
168.	1. jan. 1944. Uddrag af „Politische Informationen für die deutschen Dienststellen in Dänemark" med redegørelse for det tyske kontors arbejde	222	802
169.	26. jan. 1944. Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående understøttelse til Stehr som leder af det tyske kontor	224	804
170.	18. og 20. juni 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående det tyske kontor	225	

C. „Nordschleswigsche Zeitung".

171.	21. jan. 1944. Ernst Schröder til dipl. købmand Imhof, Berlin, angående „Nordschleswigsche Zeitung"	227	805
172.	2. feb. 1944. Det tyske kontor til direktør Roloff angående udbygning af „Nordschleswigsche Zeitung"	230	808
173.	8. maj 1944. Optegnelse fra det tyske kontor angående udbygningen af „Nordschleswigsche Zeitung"	230	809
174.	21. dec. 1945. Rapport om afhøring af Peter Larsen og Stehr angående „Nordschleswigsche Zeitung" og „Unsere Stimme"	223	
175.	1. okt. 1946. Rapport om afhøring af Lanwer angående „Unsere Stimme"	234	
176.	15. dec. 1947. Dr. Bests redegørelse for udbygningen af „Nordschleswigsche Zeitung" i 1944	236	811
177.	[udat.]. Ernst Schröders redegørelse for „Nordschleswigsche Zeitung"	237	813

D. Kirkelige forhold.

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
178.	4. okt. 1943. Elholms optegnelse angående møde i kirkeministeriet om de tyske kirkelige krav	240	815
179.	30. okt. 1943. Det folketyske kirkekontor meddeler dr. Møller, at kontoret har påbegyndt sit arbejde og fastsat retningslinier herfor (med bilag)	241	816
180.	24. nov. 1943. Det tyske kontor til departementschef Thomsen i kirkeministeriet angående kirkekontorets opgaver	242	
181.	14. jan. 1944. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af et kirkekontor for den tyske folkegruppe	243	817
182.	29. feb. 1944. Provst Gottfriedsen til tyske præster og kirkelige repræsentanter i den danske folkekirke angående repræsentation i kirkekontoret	244	818
183.	14. april 1944. Referat af provstemøde i Haderslev	245	

E. Skoleforhold.

1. Almindelige skoleforhold.

184.	1. april 1941—30. juni 1941. Uddrag af DBNs beretning for „Gruppe Arbeiter"	248	819
185.	[o. 1941]. Forslag angående fastlæggelse af rammerne for det folketyske skolekontors arbejde	248	820
186.	26. nov. 1942. Udkast til skrivelse fra skolekontoret til det danske undervisningsministerium angående de tyske skolekrav	250	821
187.	8. dec. 1942. Folketyske krav om kulturelt selvstyre	250	
188.	23. dec. 1942. Stehr til skolekontoret angående de tyske krav om kulturelt selvstyre	252	822
189.	[1942]. Elholms forslag om eventuelle ændringer i det tyske skolevæsens organisation	252	822
190.	2. juli 1943. Det tyske kontor til undervisningsminister Højberg Christensen angående de tyske skolekrav	256	826
191.	13. sep. 1943. Det tyske kontor til von Woedtke angående oplysninger om kulturelt selvstyre i andre lande	257	827
192.	4. okt. 1943. Det tyske kontor til dr. Møller angående forhandlinger med de danske myndigheder om de kulturelle krav	258	828
193.	22. feb. 1944. Det tyske kontor meddeler det danske undervisningsministerium de retningslinier, der er blevet opstillet for skolekontorets virksomhed	259	

2. Tysk skolebyggeri.

194.	7. dec. 1940. Elholm til den tyske stiftelse angående planerne for det tyske skolebyggeri (med bilag)	260	829
195.	23. april 1941. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående 900.000 RM til skolebyggeri	262	831
196.	31. maj 1941. Elholm til Vomi angående det tyske skolebyggeri og dets finansiering (med bilag)	263	832
197.	17. jan. 1942. Det tyske gesandtskab til udenrigsministeriet i Berlin angående understøttelsen til bygning af tyske skoler	264	833
198.	14. marts 1942. Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående 300.000 kr. til den tyske folkegruppe især til skolebygning	265	834
199.	16. marts 1942. Skrivelse fra den tyske skoleforening for Nordslesvig til regeringsdirektør Claus Petersen i Slesvig angående finansiering af skolebyggeriet i Graasten	266	835
200.	10. juni 1942. Skolekontoret til Vomi angående det tyske skolebyggeri	267	836
201.	1. juli 1944. Oversigt over den tyske skolebyggekontos status pr. 1. juli 1944	268	837

3. Overflytning af rigstyske børn fra danske til tyske skoler.

202.	19. feb. 1943. Skrivelse fra skolekontoret til lederen af den tyske skole i Haderslev angående oplysninger om Peter Bendorf	269	838
203.	22. marts 1943. Amtmand Refslund Thomsen, Aabenraa, til direktør Svenningsen angående overflytning af tyske statsborgeres børn fra dansk til tysk skole (med bilag)	270	839

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
204.	29. marts 1943. Det danske udenrigsministerium til dr. Best angående overflytning af tyske statsborgeres børn fra dansk til tysk skole	272	840
205.	17. april 1943. Dr. Best til Scavenius angående overflytning af tyske statsborgeres børn fra dansk til tysk skole	273	841
206.	28. april 1943. Rundskrivelse fra skolekontoret til de tyske skoler i Nordslesvig angående oplysning om rigstyske skolebørns skolegang	274	842
207.	2. juni 1943. Amtmanden over Aabenraa-Sønderborg amt sender udenrigsministeriet en indberetning angående overflytning af skolebørn (med bilag)	275	
208.	7. juli 1943. Notits fra det danske udenrigsministerium angående en samtale med konsul Langer vedrørende overflytning af skolebørn	276	
209.	28. okt., 5. og 23. dec. 1946. Afhøring af Elholm og konsulatssekretær Linneborn angående overflytning af skolebørn	278	
210.	19. jan. 1947. Rapport om afhøring af konsul Lanwer angående overflytning af skolebørn	281	
	F. Finansiel understøttelse.		
211.	18. feb. 1946. Bilag til beretning fra Sønderjyllands revisionskontor til politimesteren i Aabenraa angående Schatzamt	283	
	G. Jordkampen.		
212.	15. juli 1940. Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående jordkampen i Nordslesvig	289	843
213.	16. juli 1940. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den folketyske jordkamp	290	844
214.	22. juli 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående beskyttelse af den tyske folkegru-pes jord	292	846
215.	27. juli 1940. Telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående standsning af tvangsauktioner over tyske gårde i Nordslesvig	293	847
216.	5. aug. 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående démarchen vedrørende standsning af tvangsauktioner	294	848
217.	17. aug. 1940. Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til rigsfinansministeriet om tilladelse til, at 1½ mill. RM af Vereinigte Finanzkontore's midler omveksles til danske kroner og deponeres i gesandtskabet i København	294	848
218.	19. aug. 1940. Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til Vereinigte Finanzkontore angående 1½ mill. RM, som af det tyske gesandtskab i København skal omveksles i danske kroner og deponeres dèr	295	849
219.	27. aug. 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående tvangsauktionerne i Noreslesvig og deres udnyttelse til politiske formål	296	850
220.	15. okt. 1940. Vereinigte Finanzkontore til det tyske udenrigsministerium, rigsfinansministeriet og Vomi angående tvangsauktioner og anvendelse af depotet på 3 mill. kr. (med bilag)	297	851
221.	4. marts 1942. Kontrakt mellem Hans Hansen i Rørkær og Höfeverwaltungsgesellschaft angående forpagtning af hans forældres ejendom	299	854
	H. Økonomiske forhold.		
222.	18. juni 1940. Referat af møde i det danske statsministerium angående forskellige økonomiske forhold i Nordslesvig	301	
223.	3. juli 1940. Amtmand Refslund Thomsen til udenrigsministeren angående tyske lister over hjemmetyske handlende og dansk boykot	303	
224.	11. juli 1940. Direktør Mohr til amtmand Refslund Thomsen angående boykotspørgsmålet i Nordslesvig	304	
225.	24. juli 1940. Uddrag af beretning om Liefergemeinschaften	304	855

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
226.	15. okt. 1940. Direktør Svenningsen til Kanstein angående klager fra Nordslesvig over, at tyske værnemagtsordrer kun uddeles til tysksindede	307	857
227.	21. nov. 1940. Direktør Svenningsen til Kanstein angående de krav, der stilles til folk, der får ansættelse ved værnemagtsarbejder	308	858
228.	3. jan. 1941. DBN giver meddelelse angående Liefergemeinschaft	308	859
229.	24. feb. 1941. Note fra det tyske udenrigsministerium til det danske udenrigsministerium angående en ordre på 240 000 kr. til DBN	309	859
230.	4. marts 1941. Notits vedrørende direktør Svenningsens samtale med dr. Wiedemann angående DBNs leverance til værnemagten	310	
231.	21. okt. 1941. Direktør Svenningsen til Kanstein angående det af den tyske folkegruppe udøvede pres på dansksindede for at få dem til at sende deres børn i tysk skole	311	860
232.	25. nov. 1941. Notits angående kontorchef Worsaaes drøftelser med dr. Forstmann om DBNs leverancer	312	
233.	9. dec. 1941. Referat af kontorchef Worsaaes samtale med Hansen-Damm og Wulf angående DBN og Liefergemeinschaft	313	
234.	5. jan. 1942. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående forhandlinger mellem det danske udenrigsministerium og Hansen-Damm (med bilag)	315	861
235.	8. og 21. jan. 1942. Notits fra det danske udenrigsministerium angående samtaler med Hansen-Damm og Th. Lassen om størrelsen af DBNs og Liefergemeinschafts leverancer	318	
236.	19. jan. 1942. Overregeringsråd, dr. Stalmann til Hvass angående svar på direktør Svenningsens skrivelse af 21. oktober 1941	318	865
237.	24. jan. 1942. [Vomi] til stabschefen for Wehrwirtschafts- und Rüstungsamt angående Liefergemeinschafts krigsleverancer	319	865
238.	26. jan. [1942]. Referat af et møde angående de vanskeligheder, som Liefergemeinschaft har mødt hos de danske myndigheder	320	866
239.	3. feb. og 4. april 1942. Referat af samtale mellem kontorchef Worsaae i det danske udenrigsministerium og dr. Forstmann angående ordrer til DBN	322	
240.	18. feb. 1942. Kontorchef Worsaaes referat til afdelingschefen i det danske udenrigsministerium af samtale med dr. Forstmann angående DBNs leverancer	323	
241.	5. marts 1942. Vomi til det tyske udenrigsministerium angående de vanskeligheder, som de danske krav volder Liefergemeinschaft	323	868
242.	18. marts 1942. Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående de vanskeligheder, der beredes Liefergemeinschaft	324	869
243.	26. marts 1942. DBN til Renthe-Fink angående det danske priskontrolråds krav om udførlige oplysninger om arbejde, der er udført for den tyske værnemagt	325	870
244.	28. marts 1942. Kredshåndværksmesteren i Aabenraa til en slagter, som ikke har opfyldt sine forpligtelser som medlem af DBN	328	873
245.	28. marts 1942. Lanwer til Renthe-Fink angående vanskeligheder i forbindelse med Liefergemeinschafts overtrædelse af den danske prislovgivning	328	874
246.	7. april 1942. Vomi til OKW angående det uønskelige i, at der fra de danske priskontrolmyndigheders side foretages undersøgelser vedrørende leverancer fra Liefergemeinschaft	329	875
247.	9. april 1942. Vomi til dr. Møller angående Liefergemeinschaft	330	876
248.	28. april 1942. Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående de danske krav om tilsyn med de folketyske krigsleverancer gennem Liefergemeinschaft	331	877
249.	12. maj 1942. Det tyske gesandtskab i København til udenrigsministeriet i Berlin angående priskontrollen med Liefergemeinschaft	332	877
250.	21. jan. 1944. Kassler til Reichel i det tyske udenrigsministerium angående Feidenhansl-sagen	333	879
251.	22. jan. 1946. Rapport om afhøring af Peter Hansen-Damm angående et lån fra Vereinigte Finanzkontore til DBN, Liefergemeinschaft og Schumanns skibsværft	334	

I. Forskellige arbejder for besættelsesmagten.

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
252.	Maj 1941. Uddrag af DBNs beretning om hvervning af arbejdere	337	881
253.	6. jan. [1943]. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående hvervning til toldgrænsebevogtning	338	883
254.	8. feb. 1943. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den tyske folkegruppes øgede indsats	339	883
255.	25. juni 1943. Organisationsamt til kredslederne og lederne indenfor SK angående folketyskere til toldgrænsebevogtning på Sild	340	884
256.	12. jan. 1944. Volksgruppenamt til DBN angående flytning af folketyske arbejdere fra Nordjylland til Nordslesvig	341	885
257.	19. jan. 1944. Chr. Bruhn angående flytning af folketyske arbejdere til Nordslesvig	341	886
258.	17. dec. 1945. Rapport om afhøring af Chr. Niss Bruhn angående hvervning af arbejdere til flyvepladserne, af marinevægtere m. fl.	342	
259.	14. maj 1946. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hvervning af folketyskere til toldgrænsebevogtning	346	
260.	2., 8. og 10. okt. 1946. Rapport om afhøring af Köhnert og Peter Larsen angående Organisationsamts medvirken ved hvervning til det tyske politi	347	

K. Hvervning.

1. Før januar 1942.

261.	17. april 1939. Det tyske konsulat til udenrigsministeriet i Berlin angående et møde i Flensborg om hvervning til SS	349	887
262.	16. maj 1939. Notits fra det tyske udenrigsministerium angående forhandlinger med Vomi om hvervning til SS i Nordslesvig	350	888
263.	16. april 1940. Skrivelse til rigsfører-SS angående hvervning til våben-SS i Nordslesvig. (Document no 5897 — Office of Chief of Counsel for War Crimes)	351	889
264.	29. april 1940. Claus Petersens optegnelse angående hvervningen til våben-SS i Nordslesvig	351	890
265.	20. maj 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående opstilling af SS-Standarte „Nordland" og hvervning i Danmark	352	891
266.	24. juni 1940. Renthe-Fink til det tyske konsulat angående mønstring i Nordslesvig	353	892
267.	22. juli 1940. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dannelsen af en „Almindelig SS" i Nordslesvig	354	892
268.	23. juli 1940. [Lanwer] til Schaller angående dannelsen af en „Almindelig SS"	355	893
269.	29. aug. 1940. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående SS-hvervningen i Danmark	355	894
270.	7. okt. 1940. Våben-SSs rekruteringskontor, Ergänzungsstelle Nordsee, til politimester Agersted angående tilladelse for Jef Blume til at køre på motorcykle	356	895
271.	13. feb. 1941. Skrivelse fra dr. Møller til Johann Linden i St. Jyndevad om at melde sig som frivillig	357	896
272.	2. marts 1941. Organisationsamt meddeler Bargfeldt, at dennes indkaldelse ikke kan tillades	357	896
273.	29. marts 1941. Peter Larsen til dr. Møller angående den folketyske indsats på arbejdspladser og som frivillige indenfor SS	358	897
274.	[før 14. okt. 1941]. SK-fører Peter Larsen til kredsførerne angående hvervning af frivillige til våben-SS	358	897
275.	14. okt. 1941. Opfordring i „Nordschleswigsche Zeitung" til at melde sig som frivillig til våben-SS	360	899
276.	15. april 1942. Jef Blume sender dr. Møller en beretning om hvervningen før 9. april (med bilag)	360	899
277.	18. juni 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående forsøget på at få ham fjernet som folkegruppefører, fordi man var utilfreds med hans stilling til SS	363	
278.	27. juli 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans forhold til den tidlige hvervning	365	

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
279.	27. nov. 1945 og 3. jan. 1946. Rapport om afhøring af Johan Friedrich Krauthammer og dr. Clausen, Haderslev, angående hvervning til våben-SS på et møde i Haderslev	365	
280.	30. nov. 1945. Ekstraktudskrift af rapport vedrørende Wehrsportskursus i Klagenfurt 1940	367	
281.	3. og 7. maj 1946. Rapport om afhøring af Chr. Paysen, Friedrich August Harr, Jes Peter Petersen, Alfred Karl Jensen og Carl Chr. Schmidt angående hvervning	374	
282.	15. juni 1946. Rapport om afhøring af Peter Larsen angående hvervning til SS før 1942	377	
283.	29. aug. 1946. Rapport om afhøring af Wilhelm Deichgräber angående hvervningen i Nordslesvig	378	
284.	25. jan. 1947. Rapport om afhøring af politidirektør Johann Hinrich Möller i Flensborg angående hvervning m. m.	380	
285.	17. juni 1947. Rapport om afhøring af dr. Rudolf Jacobsen angående hans virksomhed som leder af Wehrsportskursus i Klagenfurt	381	
286.	3. april 1948. Peter Larsens redegørelse for hvervningen i tiden 9. april 1940—februar 1942	382	
287.	10.—12. april 1948. Rapport om afhøring af Otto Kortsch, Peter Larsen og dr. Møller angående hvervningen	384	
288.	10. maj 1948. Politidirektør Johann Hinrich Möllers redegørelse for sit forhold til hvervningen i Nordslesvig	387	902
	2. Fra januar 1942 til 1. januar 1945.		
289.	17. jan. 1942. Ribbentrop til forskellige gesandter, bl. a. i København, angående indkaldelse af et større antal folketyskere til våben-SS	389	904
290.	20. jan. 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes krigsindsats	390	905
291.	22. jan. 1942. Büro RAM til Luther angående hvervningen i Nordslesvig	390	905
292.	27. jan. 1942. Det tyske udenrigsministerium (Luther) til gesandtskabet i København angående hvervningen blandt folketyskerne i Nordslesvig	391	906
293.	29. jan. 1942. Peter Larsen til Vomi angående SS-frivillige fra Nordslesvig og deres problemer	391	906
294.	5. feb. 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hvervning af folketyskere til våben-SS	395	910
295.	7. feb. 1942. Det tyske udenrigsministerium til OKW angående hvervning blandt folketyskerne på de tyske flyve- og byggepladser i Nørrejylland	396	911
296.	10. feb. 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hvervning blandt folketyskere i Tyskland	397	912
297.	10. feb. 1942. Dr. Møllers opfordring til at melde sig som frivillig (offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" 18. februar 1942)	397	913
298.	14. feb. 1942. Gesandtskabet i København til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers opråb om hvervning i Nordslesvig	398	914
299.	16. feb. 1942. Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående dr. Møllers opråb om hvervning til våben-SS	399	915
300.	21. feb. 1942. Luthers optegnelse angående hvervningen blandt den tyske folkegruppes medlemmer	400	916
301.	23. feb. 1942. Peter Larsens opråb i „Nordschleswigsche Zeitung" til SK-mændene om at melde sig som frivillige	401	916
302.	24. feb. 1942. Opråb fra den tyske skoleforening til de tyske lærere om at melde sig som frivillige	402	917
303.	25. feb. 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hvervning blandt den tyske folkegruppes medlemmer og om fritagelse for tjeneste	402	918
304.	7. marts 1942. Vomi til det tyske udenrigsministerium angående Uk-spørgsmålet	403	919
305.	19. marts 1942. Renthe-Fink meddeler det tyske udenrigsministerium det foreløbige resultat af hvervningen blandt den tyske folkegruppes medlemmer	404	919
306.	14. april 1942. Kredsledelsen i Tønder til afdelingslederne angående retningslinier for hvervning m. m.	404	920

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
307.	17. april 1942. Berger til Himmler angående forhandlinger i Oslo og København	405	921
308.	21. april 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående resultatet af hvervningen blandt den tyske folkegruppes medlemmer	407	922
309.	22. april 1942. Himmler bestemmer, at folketyskere fra Danmark skal tildeles SS-formationer og ikke må gøre tjeneste i Frikorps Danmark	407	923
310.	27. april 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers forholdsregler overfor dem, der ikke har meldt sig til våben-SS	408	924
311.	30. april 1942. Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående affattelsen af dr. Møllers opfordring til den tyske folkegruppes medlemmer om at melde sig som frivillige	409	925
312.	30. april 1942. Det tyske udenrigsministerium til Vomi angående hvervningen	410	925
313.	1. maj 1942. Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående Lorenz' og Kubitz' besøg i Nordslesvig	411	926
314.	5. maj 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående „Nachwerbung" i Nordslesvig og tvangsmidler overfor dem, der ikke vil melde sig	411	927
315.	14. maj 1942. Vomi til det tyske udenrigsministerium angående hvervningen i Nordslesvig	412	928
316.	1. juli 1942. [Berger] til Himmler angående hvervningen i Nordslesvig	413	928
317.	2. sep. 1942. Dr. Møller til Himmler angående den tyske folkegruppes tjeneste i Frikorps Danmark (med bilag)	413	929
318.	7. sep. 1942. Vomi til Himmler angående den tyske folkegruppes tjeneste i Frikorps Danmark	418	934
319.	8. sep. 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående folketyskerne i Frikorps Danmark	419	935
320.	10. sep. 1942. Det tyske konsulat [til gesandtskabet i København] angående spørgsmålet om folketyskere i Frikorps Danmark	419	935
321.	28. sep. 1942. Himmler til dr. Møller angående de frivillige fra den tyske folkegruppe, som har måttet gøre tjeneste i Frikorps Danmark	420	936
322.	11. marts 1943. Meddelelse [fra Peter Larsen] til dr. Møller om, at Himmler har ønsket flere folketyske frivillige fra Nordslesvig	421	937
323.	16.—19. marts 1943. Referat af Peter Larsens og Jef Blumes forhandlinger i København med SS-Ersatzkommando	421	937
324.	19. marts 1943. Opfordring fra SS-Ersatzkommando Dänemark til Uwe Alnor om at melde sig som frivillig	422	938
325.	10. april 1943. Optegnelse af Lanwer angående de af ham til det tyske gesandtskab givne oplysninger om muligheden for fornyet hvervning i Nordslesvig	423	939
326.	24. maj 1943. Det tyske kontor til undervisningsministeriet angående tjenestealder for tre tyske kommunelærere, der er trådt udenfor nummer for at gå i tysk krigstjeneste	424	940
327.	13. okt. 1943. Undervisningsministeriet til finansministeriet angående tjeneste- og pensionsalder for kommunalt ansatte tyske lærere, der er trådt udenfor nummer for at gå i tysk krigstjeneste	425	
328.	31. dec. 1943. Oversigt over den tyske folkegruppes krigsindsats	427	941
329.	10.—15. feb. 1944. Optegnelse angående de frivillige og deres forhold	428	942
330.	3. juni 1944. Oversigt over den tyske folkegruppes krigsindsats	428	943
331.	5. juni 1944. Organisationsamt til Conrad Christiansen angående eksklusion af partiet	432	947
332.	[1944]. Barbermester J. Petersen, Højer, anklager dr. Møller for at holde hånden over „plutokratiet", der erklæres for „unabkömmlich"	433	
333.	1. jan. 1945. Uddrag af dr. Bests „Politische Informationen für die deutschen Dienststellen in Dänemark"	434	947
334.	12. sep. 1945. Rapport om afhøring af Peter Larsen angående hvervningen i 1942 og følgende år	435	
335.	5. okt. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hvervningen i 1942 og følgende år	437	
336.	1. okt. 1946. Rapport om afhøring af Lanwer angående hvervningen	440	

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
	3. Thorius' aktion.		
337.	13. feb. 1945. Kracht til ungdomsfører Thorius angående hvervning	441	949
338.	15. feb. 1945. Ungdomsfører Thorius' opråb i „Nordschleswigsche Zeitung" om at melde sig som frivillig	442	950
339.	31. marts 1945. Bruno Thaysen til Jef Blume angående forholdet mellem Thorius og dr. Møller	443	951
340.	5. april 1945. Meddelelse i „Nordschleswigsche Zeitung" fra parti- og folkegruppeledelsen angående indkaldelserne	444	951
341.	16. nov. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående hvervningen i 1945	444	
	4. De frivilliges statsborgerforhold.		
342.	13. marts 1941. Udenrigsministeriet til gesandt Hencke ved det tyske gesandtskab angående spørgsmålet om tyske krigsfrivilliges tab af dansk statsborgerret	446	952
343.	19. maj 1943. Førerforordning angående tysk indfødsret til dem, der gør tjeneste i den tyske værnemagt, våben-SS, det tyske politi og OT	447	954
344.	28. maj 1943. Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående førerforordningen af 25. maj 1943 og dens betydning for danske statsborgere	448	955
345.	4. juni 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående tysk indfødsret til frivillige fra den tyske folkegruppe	449	955
346.	12. jan. 1944. Stehr til Vomi angående de folketyske frivilliges statsborgerforhold (med bilag)	450	956
347.	23. maj 1944. Rigsindenrigsministerens cirkulæreskrivelse angående førerforordningen af 19. maj 1943 med tilhørende gennemførelsesbestemmelser	452	959
348.	15. juni 1944. Det tyske rigsindenrigsministerium kommunicerer Vomi en skrivelse til indvandringscentralkontoret angående tysk statsborgerret til alle medlemmer af værnemagten, våben-SS m. m.	455	961
349.	28. aug. 1944. Stehr sender dr. Møller m. fl. afskrift af gennemførelsesbestemmelser til førerforordningen af 19. maj 1943 og kommunicerer dr. Bests skrivelse til det tyske udenrigsministerium om spørgsmålet	456	963
350.	6. sep. 1944. Det tyske rigsindenrigsministerium til indvandringscentralkontoret i Lodz angående nordslesvigske krigsfrivilliges statsborgerforhold	457	964
	L. Skansearbejde.		
351.	[ca. 5. sep. 1944]. Opråb fra dr. Møller om deltagelse i skansearbejdet	458	965
352.	[1944]. P. Larsens opfordring til at deltage i skansegravning	459	966
353.	21.—22. juni 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående skansegravning m. m.	459	
354.	12., 14.—15. dec. 1947 og 7. feb. 1948. Rapport om afhøring af general Hanneken, oberstløjtnant Toepke og dr. Best angående skansearbejdet	461	
355.	15. dec. 1947. Dr. Bests redegørelse for folkegruppens deltagelse i skansearbejdet	464	966
	M. Zeitfreiwillige.		
356.	25. april 1942. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående militær uddannelse af rigstyskere	467	969
357.	3. dec. 1942. Berger til Himmler angående de tidsfrivillige	468	970
358.	14. dec. 1942. Dr. Brandt fra rigsfører-SSs personlige stab anmoder Berger om nærmere oplysninger angående de tidsfrivillige	469	971
359.	15. jan. 1943. Opråb om at melde sig som tidsfrivillig	470	972
360.	21. jan. 1943. Berger til dr. Brandt angående de tidsfrivillige	471	973
361.	6. feb. 1943. Dr. Brandt til Berger angående Himmlers godkendelse af de tidsfrivilliges uddannelse	472	974

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
362.	11. feb. 1943. Det danske udenrigsministerium til justitsministeriet angående de tidsfrivillige	473	
363.	23. feb. 1943. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af tidsfrivilligkorpset	473	975
364.	3. marts 1943. Det tyske udenrigsministerium meddeler gesandtskabet i København, at man er indforstået med oprettelsen af tidsfrivilligkorpset	474	976
365.	7. marts 1943. Büro RAM til Bergmann angående RAMs godkendelse af de tidsfrivillige	474	976
366.	22. marts 1943. Indkaldelsesordre for tidsfrivillige	475	977
367.	10. april 1943. Forpligtelsesformular for de tidsfrivillige	475	977
368.	30. april 1943. Berger til dr. Brandt angående uddannelsen af de tidsfrivillige (med bilag)	476	978
369.	13. maj 1943. Indkaldelsesordre til tidsfrivilligtjeneste	477	979
370.	18. og 22. maj 1943. Legationsråd Wagner til RAM angående de tidsfrivilliges indsættelse i SS med RAMs svar	478	980
371.	6. sep. 1943. Stehr til dr. Møller angående de tidsfrivillige	479	981
372.	13. sep. 1943. Organisationsamt meddeler, at de tidsfrivillige ikke må hverves til vagttjeneste i København	480	982
373.	12. nov. 1943. Organisationsamt til dr. Møller angående de tidsfrivillige	481	983
374.	9. feb. 1944. [Organisationsamt] til bogtrykker Kley, Haderslev, angående de tidsfrivillige	481	983
375.	18. feb. 1944. [Organisationsamt] til F. Weigand, Højer, angående en ny hvervning til tidsfrivilligkorpset	482	984
376.	18. feb. 1944. Amtmand Refslund Thomsen til departementschef Barfod angående de tyske Aabenraa-læreres fritagelse for tjeneste 1.—15. marts	483	
377.	24. feb. 1944. Udenrigsministeriet til undervisningsministeriet angående de tre tyske kommunelæreres ansøgning om fritagelse for tjeneste 1.—15. marts	483	
378.	4. marts 1944. Det tyske kontor til dr. Møller angående de tidsfrivilliges uddannelse og anvendelse	484	985
379.	Marts 1944. Uddrag af Vomis månedsberetning med oplysning om de tidsfrivillige i Nordslesvig	485	985
380.	25. april 1944. Skrivelse fra Organisationsamt til kredslederne og SK-kredsførerne angående de tidsfrivillige	485	986
381.	3. maj 1944. Notits fra det danske udenrigsministerium angående en samtale med dr. Møller og Stehr vedrørende de tidsfrivillige	486	
382.	21. maj 1944. Samtale mellem den tyske øverstbefalende i Danmark og folkegruppens ledelse angående de tidsfrivillige	486	987
383.	23. maj 1944. Det danske udenrigsministerium til indenrigsministeriet angående de tidsfrivilliges fritagelse for CB-tjenesten (med bilag)	488	988
384.	24. juni 1944. Indenrigsministeriet til udenrigsministeriet angående de tidsfrivilliges fritagelse for CB-tjeneste	490	
385.	8. juli 1944. Den tyske øverstbefalende i Danmark meddeler, at folketyskere i tilfælde af invasion kun skal sættes ind mod en „ydre fjende"	490	989
386.	2. aug. 1944 [Organisationsamt] til den tyske øverstbefalende i Danmark angående anvendelsen af de tidsfrivillige	491	990
387.	10. okt. 1944. [Organisationsamt] til bogtrykker Kley, Haderslev, angående hans deltagelse i aktionen mod det danske politi	491	990
388.	[1944]. Merkblatt for de tidsfrivillige, udstedt af garnisonskommandanten i Aabenraa	492	991
389.	18. jan. 194[5]. Opråb om deltagelse i tidsfrivilligtjenesten	493	992
390.	27. jan. 1945. P. Larsen til Bargfeldt angående optagelse af danske national-socialister i tidsfrivilligkorpset	495	994
391.	18. marts 1945. Notits vedrørende kredsførermødet angående de tidsfrivillige	495	994
392.	13. juni 1945. Rapport angående afhøring af Peter Larsen om et møde i Tønder i forbindelse med „die zweite Befragung"	497	
393.	17. juni 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående de tidsfrivillige	498	
394.	20. juli 1946. Rapport om afhøring af Peter Larsen angående de tidsfrivillige	502	
395.	1. aug. 1945. Rapport om afhøring af Rudolf Stehr angående de tidsfrivillige	504	

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
396.	13., 21. og 30. maj 1946. Rapport om afhøring af Hauptfeldwebel Schönfeldt og Oberfeldwebel Kröger angående tidsfrivilligtjenesten	506	
397.	1. okt. 1946. Rapport om afhøring af Lanwer angående tidsfrivilligkorpset	516	
398.	19. maj 1947. Rapport om afhøring af Kassler vedrørende de tidsfrivillige	517	
399.	12. og 16. dec. 1947. Rapport om afhøringer af von Hanneken, Toepke og Lindemann angående de tidsfrivillige	518	
400.	30. jan. 1948. Udtalelse fra fhv. udenrigsminister Scavenius om, at der ikke fra dansk side foreligger nogen godkendelse af tidsfrivilligtjenesten	523	
401.	6. feb. 1948. Rapport om afhøring af Toepke og von Hanneken	524	
402.	6. feb. 1948. General v. Hannekens redegørelse for forhandlingerne med folkegruppen angående uddannelsen af de tidsfrivillige	529	996
403.	29. april 1948. Kansteins redegørelse for oprettelsen af tidsfrivilligtjenesten	531	998
	N. Schleswigsche Kameradschaft.		
404.	29. nov. 1940. Vomi til det tyske udenrigsministerium angående brug af skjorter til SK	532	999
405.	19. juni 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående SK's udskriden overfor en mand, der havde krænket Hitler	533	1001
406.	23. juli 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående SK	534	1001
407.	26. juli 1941. Konsul Lanwer hindrer udgivelsen af nogle SK-sange, som kræver grænseflytning	536	1003
408.	28. juli 1941. Peter Larsen sender det tyske konsulat et eksemplar af en skrivelse til dr. Møller angående SK (med bilag)	537	1005
409.	9. aug. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående samtale med amtmand Refslund Thomsen om SK	540	1008
410.	12. aug. 1941. Meddelelse om førerskoling i Tinglev den 17. august 1941	540	1008
411.	15. aug. 1941. Notits fra det danske udenrigsministerium angående en samtale med minister von Kotze om den planlagte SK-førerskoling i Tinglev	541	
412.	15. aug. 1941. Notits fra det danske udenrigsministerium angående en drøftelse med minister von Kotze om SK	542	
413.	15. aug. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående det forestående SK-skolingsmøde i Tinglev	543	1009
414.	18. aug. 1941. Udenrigsministeriets notits angående en henvendelse fra gesandt von Kotze vedrørende SK	544	
415.	25. aug. 1941. Udenrigsministeriets referat af forhandlinger med det tyske gesandtskab angående SK-sagen	545	
416.	[udat.]. Referat af en samtale den 26. august 1941 mellem Scavenius og Renthe-Fink angående SK	548	
417.	27. aug. 1941. Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående SK	549	1010
418.	28. aug. 1941. Weizsäckers notits angående forhandlinger med den danske gesandt om den tyske folkegruppes ret til at bære uniform	551	1012
419.	[13.] sep. 1941. Telegram fra det tyske udenrigsministerium (Luther) til gesandtskabet i København angående overenskomst med Vomi om SK	551	1013
420.	15. sep. 1941. Optegnelse fra det tyske udenrigsministerium angående forhandlingerne om SK	552	1014
421.	18. sep. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dansk nationalsocialisters optagelse i SK	553	1014
422.	26. sep. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående overenskomsten med den danske regering vedrørende SK	554	1015
423.	9. okt. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den danske presses stilling til SK	555	1016
424.	22. okt. 1941. Optegnelse af direktør Svenningsen angående udkastet til en meddelelse fra justitsministeriet om SK	556	
425.	[Okt. 1941]. Forslag til overenskomst vedrørende SK	556	1017

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
426.	3. nov. 1941. Meddelelse til bladredaktionerne angående overenskomsten om SK	557	
427.	3. nov. 1941. Rentho-Fink til Lanwer angående SK-marchen 9. november	558	1018
428.	7. nov. 1941. Scavenius takker Rentho-Fink for dennes brev af 6. november	558	1018
429.	21. nov. 1941. Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående en artikel om SK i „Deutscher Volkskalender Nordschleswig"	559	1019
430.	14. feb. 1942. Skrivelse fra direktør Svenningsen til Kanstein angående Peter Larsens forhold til overenskomsten om SK	560	1020
431.	19. marts 1942. Kassler til Lanwer angående forskellige spørgsmål i forbindelse med SK	561	1021
432.	8. sep. 1945. Rapport om afhøring af Peter Larsen angående SK	562	
433.	30. marts 1948. Redegørelse fra politimester Hartmann for begivenhederne i Haderslev den 9. april 1940	563	
	O. Selbstschutz.		
434.	3. feb. 1944. DBN til Vomi angående våben til beskyttelse mod sabotage	565	1023
435.	15. feb. 1944. Referat af samtale mellem afdelingschefen for udenrigsministeriets juridisk-politiske afdeling og Rudolf Stehr angående Selbstschutz, de tidsfrivillige og SK	566	
436.	17. feb. 1944. Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af Selbstschutz	567	1024
437.	18. feb. 1944. Amtmand Refslund Thomsen sender indberetning om oprettelsen af Selbstschutz til justitsministeriet, indenrigsministeriet og udenrigsministeriet	568	
437a.	21. feb. 1944. Amtmand Refslund Thomsens referat af drøftelser med overregeringsråd Lüllmann og kaptajn Schmidt angående Selbstschutz	569	
438.	29. feb. 1944. Det danske udenrigsministerium til dr. Best angående Selbstschutz	570	1025
439.	6. marts 1944. Referat af møde i det danske udenrigsministerium angående Selbstschutz	572	
440.	9. marts 1944. Dr. Best til direktør Svenningsen angående Selbstschutz	573	1026
441.	15. marts 1944. Det tyske kontor til dr. Best angående Selbstschutz	574	1027
442.	2. juni 1944. Det tyske kontor til dr. Møller angående Selbstschutz' virksomhed under begivenhederne i Graasten	575	1028
443.	18. juli 1944. Kortsch til de lokale førere angående Selbstschutz	576	1029
444.	27. juli 1944. Månedsberetning vedrørende Selbstschutz' virksomhed i juli 1944	577	1030
445.	10. nov. 1944. Skrivelse fra SK-ledelsen til kredsførerne	578	1031
446.	[1944]. Ausweis for medlemmer af Selbstschutz	578	1031
447.	11. jan. 1945. Rapport fra Waldemar Gunnersen om Selbstschutz' forsyningsvæsen	579	1032
448.	12. jan. 1945. Indberetning fra vagtværnet i Graasten angående Selbstschutz' kontrol af passanter	580	
449.	14. april 1945. Fjernskriverbrev fra den tyske øverstbefalende i Danmark [til de tyske værnemagtsafdelinger] angående Selbstschutz' deltagelse i militære bevogtningsopgaver	581	1033
450.	1. aug. 1945. Rapport om afhøring af Rudolf Stehr angående Selbstschutz	583	
451.	27. nov. og 10. dec. 1945. Rapport om afhøring af dr. Møller angående Selbstschutz	583	
452.	ca. 25. og 26. april 1940. Lærer Carl Tønders redegørelse angående Selbstschutz og rapport derom	587	
	P. Angiveri og spionage.		
453.	April—juli 1940. Eksempler på indberetninger til Organisation samt angående forskellige danske overgreb og tyskfjendtlige udtalelser	590	1034
454.	14. juni 1940. Rentze-Fink til det tyske konsulat angående indberetning om danske overgreb	594	1037
455.	28. juli 1940. Lundberg til den tyske konsulat angående boykot, som NSDAP-N truer med at anmelde til værnemagten	594	1038

		Dansk tekst side	Tysk tekst side
456.	30. juli 1940. Lanwer til Schaller angående indsendelse af meddelelser om danske overgreb	595	1039
457.	5. aug. 1940. Lanwer til dr. Møller, Stehr og Peter Larsen angående indberetninger om klager fra den tyske folkegruppe	596	1039
458.	7. aug. 1940. Schaller meddeler Lanwer, at det tyske gesandtskab har fået tilsendt materiale om de danske overgreb	597	1040
459.	14. okt. 1941. Skrivelse fra Organisationsamt til Martin Autzen, Løgumkloster, angående eventuel anmeldelse af en krænkende omtale af den tyske værnemagt	597	1041
460.	18. dec. 1942. Organisationsamt sender det tyske konsulat forskellige indberetninger om danske embedsmænd og klager over danske overgreb	598	1042
461.	26. aug. 1943. Organisationsamt til afdelingslederne indenfor NSDAP-N angående indberetninger om overgreb mod folketyskere	599	1043
462.	6. sep. 1943. Organisationsamt til afdelingslederne angående indberetninger om sabotage	599	1043
463.	[ca. 1943]. Partibefaling („den gule") til afdelingslederne indenfor NSDAP-N angående indsendelse af politiske indberetninger og fortegnelser over værnepligtige tyskere	601	1045
464.	10. jan. 1944. Skrivelse fra det tyske hemmelige militærpoliti i Kolding til NSDAP-N i Sønderborg angående angiveriet mod Ejlif Grau	602	1046
465.	29. marts 1944. [Jef Blume] til Oberbannführer Brinckmann angående Peter Larsens arbejde, herunder også hans forbindelse med SD	603	1047
466.	Maj 1944. Uddrag af Vomis månedsberetning	604	1048
467.	[1944]. Indberetning angående terrænsporten i Haderslev	604	1049
468.	17. feb. 1945. Indberetning fra Usinger, Graasten, til Organisationsamt angående A. H. Jørgensens flugt og om våbendepotet på Graasten slot	605	1050
469.	23. feb. 1945. Organisationsamt til afdelingslederne angående indsendelse af oplysninger om finske statsborgere	606	1051
470.	27. aug. 1945 og 8. juni 1946. Rapport angående dr. Møllers anmeldelse af amtsrådsmedlem Lyck, Varnæs	607	
471.	26. feb. 1946. Rapport om afhøring af Söhnlein angående Peter Larsens forbindelse med SD i Aabenraa	609	
472.	27. marts 1946. Rapport om afhøring af Fritz Schöhling angående Gestapos forbindelse med de lokale tyske ledere	611	
473.	2. april og 14. juni 1946. Rapport om afhøring af Hans Uhthoff og dr. Møller angående Abwehrs etablering af forbindelser i Nordslesvig	612	
474.	3. april 1946. Rapport om afhøring af Fischbeck angående forbindelsen mellem SD-Aussenstelle i Flensborg og den tyske folkegruppe	614	
475.	14. og 22. juni 1946. Rapport om afhøring af Peter Larsen og Hans Uhthoff angående Abwehrs etablering af forbindelser i Nordslesvig	618	
476.	19. juli 1946. Rapport om afhøring af Johanne Steffenhagen angående samarbejdet mellem Organisationsamt og SD i Aabenraa	620	
477.	2. sep. 1946. Köhnerts redegørelse for forholdet mellem dr. Møller og SD, Aabenraa	623	1052
478.	17. sep. og 4. okt. 1946. Rapport om afhøring af leder af SD-Aussenstelle i Aabenraa, Georg F. Köhnert	625	
479.	1. og 29. okt. 1946. Rapport om afhøring af Köhnert og Peter Larsen angående samarbejdet mellem Organisationsamt og SD i Aabenraa og Flensborg	628	
480.	27. nov. og 27. dec. 1946. Rapport om afhøring af Hauptmann Hans Hansen og Peter Larsen angående samarbejdet mellem Organisationsamt og Abwehr-Nebenstelle i Aarhus	633	
481.	8. nov. 1947. Rapport om afhøring af Brigitta Horst, f. Schack, angående forbindelsen mellem SD i Flensborg og Organisationsamt	635	
482.	12. marts 1948. Rapport om afhøring af Rimann angående hans forhold til den tyske folkegruppe	636	
483.	23. maj 1948. Bovensiepens redegørelse for samarbejdet mellem Organisationsamt og SD	639	1054

Oversigt over de arkiver, hvorfra de trykte dokumenter stammer.

I.

Det nye rigskancelli.

1430. Dänemark 1940—44: Nr. 333.

II.

Auswärtiges Amt.

Dienststelle Ribbentrop.

Vertrauliche Berichte 1939—42: Nr. 291—92, 294—95.

Büro Staatssekretär.

Akten betr. Dänemark $^{24}/_{6}$ 1939—$^{30}/_{4}$ 1941: Nr. 9, 33, 67, 269.
Akten betr. Dänemark $^{11}/_{5}$ 1941—$^{31}/_{8}$ 1942: Nr. 87, 289, 290, 296, 310, 356, 418, 419, 420.
Akten betr. Dänemark $^{1}/_{9}$ 1942—$^{21}/_{5}$ 1943: Nr. 152, 154, 319, 363.
Akten betr. Dänemark $^{22}/_{5}$—$^{31}/_{10}$ 1943: Nr. 114, 168, 345.
Schriftwechsel in politischen Angelegenheiten: Nr. 64.

Büro Unterstaatssekretär.

Nichtangriffsverträge, Friedensbemühungen 1939: Nr. 2.

Inland II. Geheim.

4/3. D. III 1942: Nr. 95.
5/1. D. VIII 1942: Nr. 130, 132, 197.
21/3-4. Geheime Verschlusssachen des Referats Kult. A. vol. 13—14, 1939: Nr. 14—15, 261, 262.
22/1. Material über deutsche Volksgruppen im Ausland 1935—41: Nr. 53.
34/1. Inland II C 1943: Nr. 344.
46. Waffen SS Dänemark 1940—44: Nr. 85, 86, 89, 265, 298—300, 304—05, 308, 311—15.
59/1. Gegen das Deutschtum gerichtete Gehässigkeiten in Dänemark 1940—41: Nr. 59, 453.
115/117. Auslandreisen des SD, vol. 1—5, 1940—44: Nr. 65.

Inland II C.

4/2. Deutschtum in Dänemark 1942—43: Nr. 92, 198.
4/3. Deutschtum in Dänemark 1943: Nr. 99, 101, 108, 144, 146, 148, 150—51, 153, 158, 160, 163, 364—65.
4/4-5. Deutschtum in Dänemark 1943—44: Nr. 124, 126—27, 129, 165—66, 169, 328—330, 436.
42/6. Deutsches Kirchenwesen in Dänemark, vol. 2, 1938—44: Nr. 181.

Inland II D.

14/2. Dänemark, Nordschleswig, Siedlungsplan, Kredit 1937—44: Nr. 212, 214—16.
14/3. Kreditanstalt Vogelgesang 1940—44: Nr. 27, 57, 217—20.
21/4. Berufsgruppen Nordschleswig 1943—44: Nr. 250.
23/2. Dänemark und Nordschleswig, Bodenbesitzfragen, Industrie- und Wirtschaftsfragen 1937—44: Nr. 237—38, 241—43, 246—49.

Politische Abteilung IV.

108/1. Nichtangriffspakt mit den nordischen Staaten 1939: Nr. 3.

Politische Abteilung VI.

2/2. Politische Beziehungen Dänemarks zu Deutschland, vol. 2, 1938—41: Nr. 35.
11/4. Schleswig. Unterrichtswesen 1936—41: Nr. 195.
11/5. Schleswig. Deutschtum im Auslande 1936—43: Nr. 12, 13.

Handakten.

12/3. Luther. Schriftwechsel V. 1938—42 Nr. 404.
Renthe-Fink. I. 2. Clausen I 1940—41: Nr. 50.
Renthe-Fink. II. 4. Zukunft Dänemarks 1940—42: Nr. 51.
Renthe-Fink. II. 7. Handakten vom Kriegsausbruch 1939—42: Nr. 4.
Renthe-Fink. 2. II. Diverse sager I—II. 1916—42: Nr. 62.
Ritter. Dänemark, vol. 2, 1942: Nr. 303.

III.

Det tyske gesandtskab i København.

52/209. S. N. Schleswig 1939: Nr. 1, 5, 7, 10—11.

IV.

Det tyske konsulat i Aabenraa.

20 2/3. Deutsche Volksgruppe und ihre Organisation 1939—42: Nr. 6, 73—75, 79, 194, 225, 234, 245, 252, 274, 406—09, 413, 421—23, 427, 429, 431, 455—56, 458.
21/22. Angelegenheiten Nordschleswigs 1927—43: Nr. 21, 32, 37, 54, 60, 68, 70—72, 76—78, 81, 83—84, 88, 91, 93, 96, 107, 125, 145, 159, 253—54, 266—68, 320, 325, 405, 454, 457, 460.
23/2. Zwangsversteigerungen 1939—40: Nr. 213.

V.

Nationalsocialistiske arkiver i Document Center 777.

II. B. SS-Führungs-Hauptamt: Nr. 293.
III. B. Reichsführer-SS: Nr. 155—57, 309, 316—18, 321, 357—65.
VII. B. Volksdeutsche Mittelstelle: Nr. 133, 346, 348, 379, 383.

VI.

Forskellige tyske militærarkiver.

Pk. 127. V. Diverse sager: Nr. 20, 58, 421.

VII.

Deutsche Stiftung Nord.

Claus Petersens arkiv. Skolesager i almindelighed 1938—41: Nr. 264.

Det tyske kontor under statsministeriet.

Arbeitseinsatz der Volksgruppe im Krieg: Nr. 256—57.
Zeitfreiwilligendienst der Volksdeutschen in Nordschleswig: Nr. 371, 373.
Kirchenforderungen der Volksgruppe: Nr. 178, 180.
Schulforderungen der Volksgruppe: Nr. 188, 191—93.

Organisationsarkiv.

Wehrmacht 2: Nr. 329.

X.

Volksgruppenarkiv.

Forhandlingsreferater. Indberetninger om arbejdet i de tilsluttede organisationer: Nr. 94.
Korrespondance med det tyske kontor: Nr. 179.
Korrespondance med DBN og AdV 1943—45: Nr. 434.

XI.

Skolearkiv.

Sager vedr. det tyske skolevæsen i almindelighed 1922—45: Nr. 185, 186, 189.
Umschulung: Nr. 202, 206.
E. 9: Nr. 194.
F. Regierungsdirektor Petersen: Nr. 199.
F. Vomi: Nr. 196, 200.

XII.

Fuglesangsarkiv.

Nr. 4860. Verfügungen: Nr. 55.
Uden nr.: Nr. 221.

XIII.

Indenrigsministeriets arkiv.

De tyske krigsfrivilliges statsborgerforhold (Stehrs arkiv): Nr. 347—349, 350.
Uden sign.: Nr. 342.

XIV.

Justitsministeriets arkiv.

3. eksp. ktr., nr. 2571/1941: Nr. 414—15, 426.

XV.

Udenrigsministeriets arkiv.

7.c.118: Nr. 80.
7.Q. 34. a: Nr. 411—12, 416, 424—25, 428, 430, 435.
7. Q. 34. b: Nr. 437, 437 a, 438—440.
7.Q. 35: Nr. 239.
7.X.7.c: Nr. 102, 105, 106, 109—110, 113.
7.X.9.p: Nr. 203—05, 207—08.
7.X.9.t: Nr. 190.
7.X.19. b: Nr. 26, 222—24, 226—33, 236.
84.C.38.c: Nr. 111, 112, 147, 149, 162.
84.F.26.b: Nr. 362, 366, 381, 383, 384.
84.I.40/71. a: Nr. 235, 240.
84 o.7/7: Nr. 90.
Uden sign.: Nr. 100, 103.

XVI.

Kirkeministeriets arkiv.

Referat af provstemøde i Haderslev 1944: Nr. 183.

XVII.

Undervisningsministeriets arkiv.

1. dpt. 1. ktr., jr. nr. 1791/45: Nr. 326—27, 376—77.
1. dpt. 2. ktr., jr. nr. 828/48: Nr. 201, 211.

XVIII.

Kobenhavns politi.

Fritz Clausen sagen: Generelt. Rapporter II/LLL: Nr. 119, 285.
Fritz Clausen sagen: Sønderjylland. II a/E,H,K,M,N,O,P,Q, IIa/8,9,11: Nr. 34, 38—46, 56, 117.

XIX.

Politimesteren i Aabenraa.

Ekstr. II. A—B. Hvervning. Bil. nr. 5, 6, 23, 42, 43r, 47, 61, 65, 66, 68, 69: Nr. 263, 273, 278, 282, 284, 286, 287, 288, 323, 331, 332.
Ekstr. III. Zeitfreiwilligendienst. Bil. nr. 12, 20—21, 27, 29: Nr. 370, 400—03.
Ekstr. III. Selbstschutz. Bil. nr. 9 og løst bilag: Nr. 135, 441—42, 446—48, 451—52.
Ekstr. III. Skansning. Bil. nr. 7—8: Nr. 354—55.
Ekstr. IV—A. Højforræderi. Bil. nr. 72—73, 75, 81, 82, 83: Nr. 17, 30—31, 121—122, 482.
Ekstr. V. Uhthoff. Bil. nr. 4, 8: Nr. 473, 475.
Ekstr. VI. Konsulatsefterretninger. Bil. nr. 3: Nr. 480.
Ekstr. VI. SD Flensborg. Bil. nr. 2, 4: Nr. 474, 481.
Ekstr. VII. SD Aabenraa. Bil. nr. 7, 8, 16, 19, 20, 24: Nr. 465, 471, 476, 477, 479, 483.
Ekstr. VIII. Finske statsborgere. Bil. nr. 1: Nr. 469.
Ekstr. VIII. Hvervning af tyske politifolk. Bil. nr. 1: Nr. 260.
Ekstr. VIII. Cirk. af $^{6}/_{9}$ 1943. Bil. nr. 9, 12, 13: Nr. 22, 461, 463.
Ekstr. VIII. Hvervning til toldgrænsebeskyttelse. Bil. nr. 1 og 4: Nr. 255, 259.
Ekstr. IX. Presse og Propaganda. Bil. nr. 16: Nr. 175.
Ekstr. X. Møller. Bil. nr. 29, 30—31, 39, 54 a—b, 60: Nr. 24, 120, 136, 143, 170, 277, 336, 353, 393, 397.
Ekstr. XII. Møllers overdyrlægestilling. Bil. nr. 1^{1}, $^{10-15}$ og ^{16}: Nr. 97, 98, 104.
Ekstr. XIII. DBN. Bil. nr. 12 c, 15, 21, 32: Nr. 118, 141, 251, 258.
Ekstr. XIV. Larsen. Bil. nr. 10, 19, 36: Nr. 18, 394, 459.
Ekstr. XV. Clausen. Bil. nr. 56, 60, 81, 95: Nr. 29, 279, 281, 433.
Ekstr. XVII. Kortsch. Bil. nr. 44 a: Nr. 444.
Ekstr. XVIII. Stehr. „N.Z.". Bil. nr. 21, 124, 127: Nr. 137, 172, 173, 395, 450.
Ekstr. Interventioner. Bil. nr. 11, 15—16, 29, 62 og 65: Nr. 138—40, 142.
Sagen mod Jef Blume. Bil. nr. 30: Nr. 270.
Sagen mod C. Elholm. Bil. nr. 9, 63, 72: Nr. 209—10, 302.
Sagen mod Jens Møller. Effekter. Lægget Geheim: Nr. 322.
Sagen mod Roth: Nr. 464.
Sagen mod Ernst Schröder. Bil. nr. A. 5 c: Nr. 177.
Anklagerens genparter: Jef Blume: Nr. 339.
Anklagerens genparter: Peter Callesen: Nr. 372, 374—75, 378, 385—87, 449.
Anklagerens genparter: Peter Larsen: Nr. 276, 468.
Anklagerens genparter: Møller: Nr. 16, 47, 48, 470.
Anklagerens genparter: NZ: Nr. 171.
Anklagerens genparter: Stehr: Nr. 164, 176.
Forskelligt, uordnede sager og duplikeret materiale: Nr. 19, 23, 25, 28, 36, 69, 116, 123, 131, 134, 174, 182, 187, 244, 271, 272, 280, 282, 301, 306, 324, 334—35, 337, 341, 367, 369, 380, 388, 389, 390—92, 396, 398—99, 432, 443, 445, 462, 467, 472, 478.

XX.

Alexander Thomsens privatarkiv.

Uden angivelse: Nr. 82.

XXI.

Originale tryk.

„Nordschleswigsche Zeitung": Nr. 8, 128, 161, 275, 297, 301, 338, 340, 410.
„Schulungsbriefe": Nr. 115, 167.
Forskellige tryk: Nr. 49, 343, 351, 352, 359.

Oversigt over de benyttede dokumenters beskaffenhed.

Det har undertiden været vanskeligt med fuld sikkerhed at afgøre, hvilken slags dokumenter der er tale om, bl. a. fordi mange af dem kun foreligger i fotokopi. Ikke mindst adskillelsen mellem gennemslag og afskrifter har i visse tilfælde voldt vanskeligheder.

Oplysningerne angår kun hoveddokumenterne, ikke bilagene, der ofte er afskrifter.

Originaler.

Nr. 1, 3, 4, 12, 16—17, 19—20, 26—29, 31, 34, 36—39, 42, 44—46, 48, 53, 57—58, 60, 62, 64—66, 69, 74, 80, 83, 89, 92, 101, 105—106, 108—109, 111—112, 118, 121—124, 126—127, 129—130, 133, 136—141, 143—145, 147—149, 156—158, 163, 165—166, 170, 176, 178—179, 181—183, 189, 197, 199, 202—203, 205, 207—210, 220, 223, 229—230, 235—236, 239, 241, 244, 249—250, 259—260, 262, 264—265, 271—272, 276, 278, 279, 285, 300, 302, 304, 306—307, 315—318, 324—326, 335, 339, 346, 353—355, 357, 360, 365, 368, 376—377, 381, 384, 388, 390, 395—396, 400, 402—403, 407—408, 411—412, 420, 424—425, 427, 431, 433, 435, 437, 439—440, 444, 450—451, 453—455, 458—460, 464, 468, 470, 473—474, 479, 481.

Originale tryk.

Nr. 8, 49, 115, 128, 161, 167, 275, 297, 301, 338, 340, 343, 351—352, 359, 410.

Koncepter.

Nr. 9—10, 13, 15, 24, 95, 113, 132, 150, 160, 169, 186, 198, 212, 215, 217—218, 231, 242, 248, 292, 299, 312—313, 344, 364, 419.

Gennemslag.

Nr. 5—7, 11, 21, 32, 41, 43, 47, 54—55, 59, 61, 63, 68, 70—73, 75—79, 81, 84, 88, 91, 93—94, 96, 102, 107, 110, 125, 159, 168, 171—173, 180, 184—185, 188, 190—194, 196, 200—201, 211, 213—214, 219, 224—227, 232—234, 240, 245, 251, 253—254, 258, 267—268, 281, 288, 295, 311, 320, 322, 330, 333, 349, 358, 361, 362, 371, 373, 379, 383, 391—394, 404—406, 409, 413—415, 421—423, 426, 428—430, 432, 438, 456—457, 471—472, 475—477, 480, 483.

Kopier fra Auswärtiges Amt.

Nr. 33, 35, 85, 87, 114, 146, 151—152, 154, 195, 269, 289—290, 294, 296, 298, 303, 305, 308, 310, 314, 319, 345, 356, 363, 436.

Afskrifter.

Nr. 2, 14, 18, 22—23, 25, 30, 40, 50—52, 56, 67, 82, 86, 90, 97—98, 99—100, 103—104, 116—117, 119—120, 131, 134—135, 142, 153, 155, 162, 164, 174—175, 177, 187, 204, 206, 216, 221—222, 228, 237—238, 243, 246—247, 252, 255—257, 261, 263, 266, 270, 273—274, 277, 280, 282—284, 286—287, 291, 293, 309, 321, 323, 327—329, 331—332, 334, 336—337, 341—342, 347—348, 350, 366—367, 369—370, 372, 374, 375, 378, 380, 382, 385—387, 389, 397—399, 401, 416—418, 434, 437a, 441—443, 445—449, 452, 461—463, 465—467, 469, 478, 482.

Oversigt over tyske institutioner og biografiske oplysninger om tyske personer.

Rigstyske institutioner.

Abteilung Deutschland (D), se Auswärtiges Amt.

Abwehr. Den militære efterretningstjeneste blev udført af Abwehramt under ledelse af Canaris og havde bl. a. et kontor i Hamborg. Fra dette Abwehrstelle og dets afdelingskontor, Abwehrnebenstelle i Flensborg udførtes den militære spionage i Danmark før $^{9}/_{4}$ 1940. Efter besættelsen oprettedes et Abwehrstelle i København og et afdelingskontor i Aarhus, som havde forbindelse med den tyske folkegruppe. I 1944 blev en del af den militære efterretningstjeneste henlagt under Amt VI i RSHA.

Auslandsorganisation der NSDAP (AO). Grundlagt $^{1}/_{5}$ 1931 for at holde sammen på de partimedlemmer, der boede i udlandet. Kun tyske statsborgere kunne blive medlemmer. AO blev fra 1933 ledet af Gauleiter Bohle. Lederen af Landeskreis Dänemark var 1934–42 ritmester Schäfer, derefter Julius Dahldorf. I Nordslesvig havde AO fem Ortsgruppenleiter.

Aussenstelle des Reichsbevollmächtigten. Kontoret i Aabenraa oprettedes vist i begyndelsen af 1944. Dets repræsentant var dr. Lohmann, senere dr. Haensche. Han var mellemmand mellem værnemagten og folkegruppen på den ene side og de danske myndigheder på den anden side.

Auswärtiges Amt (AA). Det tyske udenrigsministerium var opdelt i en række hovedafdelinger, bl. a. den politiske afdeling, hvis kontor (Pol VI) omfattede Skandinavien og lededes af von Grundherr, den økonomiske afdeling (W, senere Ha Pol), retsvæsen (R), presse (P) og kulturafdelingen (Kult), hvis afdeling A bearbejdede spørgsmål angående de tyske folkegruppers kulturelle forhold, mens Kult B behandlede deres økonomiske forhold. Et særligt referat, der stammede fra 1920erne, var Abteilung Deutschland, der egentlig havde indre tyske anliggender som arbejdsområde og efter 1933 især beskæftigede sig med forbindelsen til partiet. I 1940 blev Hans Luther leder af Abt. D. Han søgte at skaffe sig størst mulig indflydelse og arbejdede for en nazificering af Auswärtiges Amt, samtidig med at han indtog en fronderende stilling overfor SS. I 1941 overførtes Kult A og Kult B til Abt. Deutschland som særlige referater, D VIII og D IX, og i 1943 gennemførtes en ny omlægning, idet de nyoprettede kontorer Inland I og II, der stod direkte under rigsudenrigsministeren, overtog Abt. Deutschlands opgaver. Inland II C og Inland II D fik nogenlunde samme forretningsområde som tidligere D VIII og IX. Foruden de almindelige afdelinger var der et særligt Ministerbüro, Büro RAM. Dienststelle Ribbentrop var oprettet i 1936, da R. blev gesandt i London, som en slags privat udenrigsministerium for denne, men blev bevaret, efter at han var blevet udenrigsminister.

Deutsche Stiftung. Grundlagt 1919 af Krahmer-Möllenberg og borgmester Winkler til støtte og fremme af det kulturelle arbejde indenfor mindretallene, ikke mindst på skolevæsenets område. DS var officielt en privat forening, reelt en statsinstitution, der fik sine midler fra den tyske stat, og det var finansministeriets folk, der reviderede regnskaberne. Fra slutningen af marts 1942 ophørte den med at have lokale opgaver, men blev først endelig opløst i 1944. DS havde en afdeling i Slesvig,

som blev ledet af Claus Petersen, der var den faktiske leder af det private skolevæsen i Nordslesvig. Fra 1/4 1942 overgik DSs tidligere virksomhed dels til Schulamt, dels til Vomi. Forretningsfører: Krahmer-Möllenberg.

Dienststelle Ribbentrop, se Auswärtiges Amt.

Ergänzungsamt der Waffen-SS. I København oprettedes fra 1/9 1940 en underafdeling af Ergänzungsstelle Nordsee i Hamborg, der foretog hvervning til våben-SS. Senere blev det et selvstændigt Ergänzungsamt, der sorterede direkte under SS-Hauptamt, afdeling VI, senere Amt D. Omkring 1943 afløst af SS-Ersatzkommando. Leder: Lorenz, senere Boysen og Fechner.

Germanische Leitstelle. Oprettet under krigen. Hed indtil omkring nytår 1943 Germanische Freiwillige Leitstelle. Det udgjorde Amt D indenfor SS-Hauptamt og blev ledet af Berger med Rudolf Jacobsen, senere Riedweg, som stedfortræder. Det skulle oprindelig først og fremmest tage sig af hvervningen og omsorgen for de frivillige, men blev efterhånden et af de vigtigste instrumenter for SSs politik i de besatte germanske lande og i arbejdet for et stortysk rige. Senere trådte den storgermanske tanke noget tilbage for ideen om et europæisk statsforbund. I 1942 oprettedes et Aussenstelle i Danmark med Sturmbannführer Boysen som leder. Det var ikke underlagt gesandtskabet, men hørte direkte under GL i Berlin, indtil Pancke kom til landet. SS-Ersatzkommando Dänemark og Fürsorgeoffizier der Waffen-SS hørte under GL.

Inland II, se Auswärtiges Amt.

Referat D VIII, IX, se Auswärtiges Amt.

Regiment Nordland. 2/4 1940 oprettedes Standarte Nordland, der dels skulle bestå af frivillige fra Nugg og Danmark, dels af tyskere. Senere udvidet til Regiment Nordland. Den første uddannelse fandt stod i Klagenfurt under ledelse af Rudolf Jacobsen.

Reichssicherheitshauptamt (RSHA). Fra 1/10 1939 blev sikkerhedspolitiets og SDs kontorer samlet under eet hovedkontor, RSHA, der lededes af chefen for sikkerhedspolitiet og SD, Heydrich, og iøvrigt indtog en slags dobbeltstilling, idet det både hørte under rigsindenrigsministeriet og Reichsführung SS (se SS-Hauptamt). RSHA var opdelt i 7 Ämter, som igen omfattede en række underkontorer. Amt III B, Volkstum, hvis underkontor B 5 lededes af von Löw, havde med mindretallene at gøre, VI A tog sig af efterretningsopgaver i udlandet. Amt IV faldt sammen med det tidligere Gestapokontor og Amt V med det tidligere rigskriminalpolitikontor.

Sicherheitsdienst (SD). Oprettet for 1933 for at samle oplysninger om de politiske modstandere og deres hensigter. Efter magtovertagelsen en almindelig indrepolitisk efterretningstjeneste. SD fik efterhånden et meget omfattende organisationsapparat med kontorer og underkontorer over hele Tyskland og et net af agenter og tillidsmænd. Fra 1939 overtog RSHA (Amt VI, senere Amt III) den øverste ledelse af SD. Efter 3/4 1940 virkede SD også i Danmark, idet SD-manden Hans Pahl blev knyttet til gesandtskabet. Først efter 20/8 1943 oprettedes et fuldt udbygget SD i Danmark med kontorer i provinsen, bl. a. fra okt. 1943 i Aabenraa. Leder her: Georg Fr. Köhnert.

SS-Ersatzkommando, se Ergänzungsamt der Waffen-SS.

SS-Hauptamt. Rigsfører SS, der fra 1936 også var chef for det tyske politi, havde den øverste ledelse af SS, og hans myndighed blev udøvet gennem Reichsführung SS, der var opdelt i en række kontorer, bl. a. Hauptamt, Persönlicher Stab des Reichsführers SS, SS-Führungshauptamt, SS-Hauptamt og RSHA, der dog samtidig var et hovedkontor under rigsindenrigsministeriet. Under SS-Hauptamt hørte bl. a. Ergänzungsamt, SS-Schulungsamt og SS-Fürsorge- und Versorgungsamt.

tyske gesandtskab i København, Det. Da gesandtskabet efter besættelsen fik mange ny opgaver, gennemførtes en fuldstændig omorganisering. Foruden et centralkontor var der derefter 3 hovedafdelinger: I. Udenrigstjenesten, delt i tre afdelinger, hvoraf C omfattede Volkstum og stod under ledelse af Volkstumsreferenten Kassler. II. Forvaltning og indre politik, der lededes af Kanstein og omfattede 4 afdelinger, hvoraf forvaltning og retsvæsen hørte under Stalmann som afdelingsleder, og D var SD-afdelingen under Pahl. III. Økonomiske spørgsmål. Desuden var der en afdeling for kultur, presse og radio med Gustav Meissner som chef og en afdeling for arbejde.

Wehrbezirkskommando Ausland (WBKA). Et kontor i Berlin, hvorunder tyske statsborgere i udlandet hørte med hensyn til militærtjeneste. WBKA havde et Aussenstelle i København.

Vera Verlagsanstalt, G.m.b.H. Omkring 1919 oprettedes Concordia, der under ledelse af borgmester Max Winkler skulle støtte den folketyske presse i udlandet. Omkring 1933 overtoges Concordias værdier af VV, der var en underafdeling af den tyske koncern for aviser. Den havde meget betydelige interesser i „Nordschleswigsche Zeitung" og førte tilsyn med avisen samt foretog revision af regnskaberne. Forretningsfører: dipl. købmand Willy Imhof.

Vereinigte Finanzkontore, G.m.b.H. (Verfikon). $^{9}/_{4}$ 1926 oprettede Max Winkler og Krahmer-Möllenberg et selskab, Ossa Vermittlungs- und Handelsgesellschaft, der skulle være en slags centralfordelingssted for statsmidler til støtte for de tyske mindretal, men officielt udgav sig for at være et selskab til afslutning af kredit- og handelsforretninger i ind- og udland. Det var Ossa, der i 1926 gav penge til oprettelse af Kreditanstalt Vogelgesang og var den faktiske ejer heraf. I 1930 oprettedes et Aktiengesellschaft für kontinentale Beteilungen und Kredite (Acobe) i Zürich, bedre kendt under den franske betegnelse Societé Anonyme de Participations et de Crédits Continentaux. Det blev herefter fra dette selskab, at Vogelgesang fik sine penge. Allerede i slutningen af 1926 blev VF oprettet for at foretage en forsvarlig bearbejdelse af kreditforretningerne samt forvalte og kontrolere de selskaber og institutioner, der fik tilskud fra den tyske stat gennem Ossa og lignende organisationer. VF optrådte udadtil som et privat selskab. Krahmer-Möllenberg og Winkler var de ledende. Forretningsfører under krigen var Dietrich.

Wohlfahrts- und Schulverein für Nordschleswig. Oprettet 1919. Udadtil havde foreningen en privat og uofficiel karakter, men i virkeligheden var det rige, stat og provins, der stod bagved. Den støttede bl. a. det tyske biblioteks- og skolevæsen samt Wohlfahrtsdienst og ydede stipendier til tyskere fra Nordslesvig. Desuden havde den til opgave hemmeligt at sørge for midler til Nordslesvig „til nationalpolitisk vigtige valg". I Sydslesvig gennemførte foreningen et omfattende undermineringsarbejde af det danske mindretal. Formand fra 1932: Ernst Schröder.

Volksbund für das Deutschtum im Ausland (VDA). En ældre organisation, der går tilbage til 1881, og hvis formål det var at støtte det tyske kulturarbejde i grænseområdet. VDA havde et meget stort medlemstal, og der kom betydelige beløb ind gennem kontingenter. Pengene blev især anvendt til skolearbejdet, herunder skolemateriel og skolerejser, desuden til børnehaver og politisk virksomhed. Det blev i 1939 fastslået, at VDA skulle være ansvarlig for arbejdet hinsides grænserne, men at det skulle udføres efter anvisning fra lederne af Vomi, og at VDA ikke mere kunne gennemføre egne foreningsmæssige handlinger. Det hed ligefrem, at VDA var Vomis camouflerede værktøj. Fra 1936 lededes foreningen af professor Haushofer, der omkring 1942 blev afløst af Lorenz fra Vomi. Kracht var fra 1935 VDAs Gauverbandsleiter i Slesvig-Holsten.

Volksdeutsche Mittelstelle (Vomi). Efter 1933 oprettedes under NSDAP det såkaldte Büro von Kursell, der skulle tage sig af de tyske mindretal. Det blev omkring 1937 til Vomi, og SS-Obergruppenführer Lorenz blev dets leder med Behrends som Stabsführer. 1938 fastslog Hitler, at Vomi skulle samordne stats- og partikontorernes arbejde for de tyske mindretal, ligesom det alene skulle sørge

for anvendelsen af de midler, der stod til rådighed for det tyske nationalitets- og grænsearbejde. Der var til stadighed kompetencestridigheder med Auswärtiges Amt, men hovedlinien var dog den, at Auswärtiges Amt skulle tage sig af spørgsmål af udenrigspolitisk karakter, mens Vomi skulle lede det almindelige arbejde indenfor folkegrupperne og være kompetent med hensyn til finansiel understøttelse fra riget, også på skolevæsenets område. I 1939 blev Himmler udnævnt til Reichskommissar für die Festigung des deutschen Volkstums. Da han samtidig var Hitlers og Rudolf Hess' særlig sagkyndige medarbejder i alle spørgsmål angående Volkstumsfragen, havde han den afgørende indflydelse på disse spørgsmål. VDA var i hvert fald fra 1939 underordnet Vomi, og omkring 1942 blev Lorenz også leder af VDA. Vomi var opdelt i en række kontorer, bl. a. Stabsamt, Personalamt under Konrad Radunski, information under Waldemar Rimann, opdragelse og uddannelse under Willy Puls, folkegruppernes økonomiske spørgsmål under Lothar Heller, og folkegruppernes politiske spørgsmål under Kubitz. Dette kontor var igen opdelt i en række forskellige afdelinger, een for hver af de landsdele, hvori der var tysk mindretal. Referent for Danmark var først Rimann, senere Hans Sichelschmidt. Forbindelsesmand mellem Vomi og den tyske folkegruppe i Nordslesvig var overborgmester Kracht, der bl. a. formidlede posten mellem Nordslesvig og Vomi.

Folketyske institutioner.

Amt für Agrarpolitik. Oprettet af Stehr i efteråret 1938 som et instrument i jordkampen. Havde et udbredt net af tillidsmænd over hele Nordslesvig. Fra $^{1}/_{1}$ 1941 fik kontoret efter forhandlinger med Vomi til opgave at repræsentere folkegruppeledelsen overfor Kreditanstalt Vogelgesang og Höfeverwaltungsgesellschaft, idet det skulle træffe afgørelse i alle landbrugspolitiske spørgsmål. Fra $^{15}/_{11}$ 1940 udgjorde det hovedafd. I indenfor Landesbauernschaft Nordschleswig. Efter Stehrs afrejse blev $^{4}/_{5}$ 1943 landbrugskonsulent Peter Rasmussen i Aabenraa og Peter Petersen ledere af kontoret.

Amt für Arbeiterfragen. Oprettet maj 1939. Gik senere op i Gruppe Arbeiter indenfor DBN. Leder: Chr. Bruhn.

Amt für Aufklärung und Propaganda, se Amt für Presse und Propaganda.

Amt für bevölkerungspolitische Fragen. Senere Amt für Statistik und Bevölkerungspolitik. Oprettet omkring 1940. Udførte befolkningsundersøgelser med politisk sigte, bl. a. over antallet af tilvandrede „rigsdanskere". Leder: dr. phil. Peter Kragh.

Amt für gewerbliche Wirtschaft. Oprettet omkring 1941. Herunder hørte DBN. Leder: Hansen-Damm.

Amt für Presse und Propaganda. Oprindelig Amt für Aufklärung und Propaganda. Oprettet af Stehr $^{25}/_{3}$ 1938 for „planmæssigt at sætte folkegruppen ind imod den udenlandske propaganda i grænselandet". Foruden ledelsen af folkegruppens og partiets propaganda havde kontoret en slags tilsyn med „Nordschleswigsche Zeitung" og arbejdede desuden for at hverve abonnenter til bladet. Efter Stehrs afrejse blev Asmus Wilhelm Jürgensen i 1943 leder af kontoret.

Amt für Sippenforschung. Fortsættelse af Sippenkanzlei Nordschleswig, der blev ledet af Lorenzo Christensen. AfS blev oprettet $^{1}/_{4}$ 1942 og skulle sørge for attester og undersøgelser i forbindelse med påvisning af arisk afstamning samt skabe interesse for slægtshistorisk arbejde. I tilknytning til det virkede Familiengeschichtliche Arbeitsgemeinschaft für Nordschleswig. Leder: dr. phil. Max Rasch.

Amt für weltanschauliche Schulung, se Schulungsamt.

Amt für Volksgesundheit. Også kaldet Amt für Gesundheitswesen. Oprettet 1941, men kom først rigtig i gang i 1942. Tog sig af sundhedsvæsenet, ikke mindst forebyggelsen af sygdomme. Leder: dr. med. Otto Meyer i Hadersleb.

Angeschlossene Verbände. Denne betegnelse brugtes om de organisationer, der ikke hørte under partiet, men under folkegruppen. Det var bl. a. Bund für deutsch Kultur, DBN, Bund für Leibesübungen og Nordschleswigsche Gemeinde.

Arbeitsfront der Volksdeutschen (AdV). 1943 fik den tidligere Gruppe Arbeiter indenfor DBN navneforandring til AdV, fordi DBN Nordslesvig også skulle overtage Deutsche Arbeitsfronts særlige funktioner. Organisationen sørgede for indsats af folketysk arbejdskraft og tog sig af arbejdernes dygtiggørelse og lønforhold. Leder: Chr. Bruhn.

Ausbildungsrat der deutschen Volksgruppe. Oprettet 1943. Bestod af repræsentanter for de organisationer, som havde tilknytning til ungdommen. Skulle bl. a. yde unge folketyskere erhvervsvejledning og sørge for deres plads. Peter Petersen var som Ausbildungsreferent rådets pennefører.

Ausbildungsreferat der deutschen Volksgruppe. Nævnes 1943 som en afdeling indenfor Volksgruppenamt.

Bund für deutsche Kultur. Stiftet 1933 for at samle alt kulturelt arbejde under en fælles ledelse. Det skulle sørge for, at medlemmerne fik adgang til tyske kulturgoder (teater, koncerter, foredrag). Leder: organist Alfred Huth i Hadersleb.

Deutsche Berufsgruppen Nordschleswig (DBN). Fortsættelse af en ældre forening Deutscher Handlungsgehilfen-Verein. DBN oprettedes 1936, oprindelig som en ungdomsorganisation, der havde til formål at dygtiggøre de unge og gennemføre en ideologisk skoling i nationalsocialistisk ånd. Efterhånden kom den til at omfatte alle erhvervsdrivende, både arbejdsgivere såvel som arbejdere. Sep. 1940 foretoges en reorganisering, hvorved DBN deltes i tre grupper, handel, håndværk og arbejdere, med Hansen-Damm, Wilh. Müller (efter hans død Georg Kley) og Chr. Bruhn som ledere. Senere blev Hansen-Damm den øverste leder af hele organisationen, idet han dog også vedblev med at lede handelsafdelingen. I 1943 fik DBN navneforandring til Deutsche Berufsgruppen Nordschleswig, Arbeitsfront der Volksdeutschen. Fra omkring 1941 var DBN formelt underordnet Amt für gewerbliche Wirtschaft, der lededes af Hansen-Damm. Under organisationen hørte Tiefergemeinschaft, der dog fra 1942 blev et selvstændigt aktieselskab. Desuden var der forskellige underafdelinger under DBN, f. eks. Amt für Berufsberatung und Lehrstellenvermittlung, Die deutsche Abendschule der DBN, Amt für Wirtschaftsfragen, Gewerbehilfe (tidligere Zunfthilfe) og Gewerkhilfe, der hjalp håndværkere og købmænd med lån eller kaution.

Deutsche Jungenschaft Nordschleswig (DJN). Oprettet 1933. Omfattede den tyske mandlige ungdom i Nordslesvig og svarede til Hitlerjugend i Tyskland. Leder: Landesjugendführer Blume. Under hans fravær ved fronten fungerede Harrsbye Brunn Thaysen og Johann Thorius.

Deutsche Mädchenschaft Nordschleswig (DMN). Oprettet 1934. Omfattede den tyske kvindelige ungdom i Nordslesvig og svarede til Bund deutscher Mädel i Tyskland.

Deutsche Selbsthilfe. Oprettet dec. 1935. En slags låneinstitut, der ydede medlemmer rentefrie lån, som skulle betales tilbage. DS havde tillidsmænd rundt om, og de udgjorde en slags bestyrelse. Leder: Peter Larsen.

Deutscher Schulverein für Nordschleswig. En slags repræsentantskab for de lokale skoleforeninger. Den havde betydelig indflydelse på det private tyske skolevæsen i Nordslesvig, indtil Schulamt blev oprettet og der fra $^{1}/_{4}$ 1942 gennemførtes en ændring i skolevæsenets organisation. Formand: rektor Koopmann (død $^{15}/_{4}$ 1939) og fra $^{26}/_{11}$ 1939 Chr. Elholm, den tyske skolekonsulent.

Hauptamt für Volkswirtschaft. Også kaldet Wirtschaftlicher Rat der NSDAP-N. Oprettet i henhold til aftaler på et møde i Vom $^{4}/_{12}$ og $^{5}/_{12}$ 1940. Bestod af repræsentanter for folkegruppens økonomiske organisationer og skulle behandle økonomiske problemer af interesse for hele folkegruppen.

„Junge Front". Tidsskrift for den tyske ungdom. Begyndte at udkomme marts 1937. Fra 1942 organ for folkegruppen.

Kirchenamt. Kontoret begyndte sit arbejde i sep. 1943 og havde til opgave at være et vejledende organ i kirkelige anliggender og mægle i tilfælde af uoverensstemmelser indenfor folkegruppen med hensyn til kirkelige spørgsmål. Det skulle også intervenere mellem de danske kirkelige myndigheder og de tyske organisationer. Leder: provst Gottfriedsen. De øvrige medlemmer var Johs. Schmidt, dr. Reuter, der var formand for Nordschleswigsche Gemeinde, og Peter Callesen.

Kreditanstalt G. Vogelgesang. Oprettet 1926 med advokat G. Vogelgesang som leder. Kreditanstalten skulle sikre, at jorden ikke gik ud af tyskernes besiddelse, og eventuelt erhverve jord, der var på danske hænder. Det var den tyske stat, der, omend camoufleret, finansierede kreditanstalten, se Vereinigte Finanzkontore. I 1929 oprettedes et særligt selskab, Höfewerwaltungsgesellschaft, til at administrere de af Vogelgesang overtagne ejendomme.

Kulturamt. Oprettet 1941. Bestod af repræsentanter for de forskellige kulturorganisationer. Her drøftedes planerne for det kulturelle arbejde indenfor folkegruppen. Leder: Peter Callesen.

Landesbauernschaft Nordschleswig. Oprettet $^{15}/_{11}$ 1940. Omfattede Amt für Agrarpolitik og Landwirtschaftlicher Hauptverein, der udgjorde henholdsvis hovedafdeling I og II indenfor LN og ledede af Stehr og landbrugskonsulent Peter Rasmussen. Landesbauernführer var C. Diederichsen.

Landwirtschaftlicher Hauptverein. Var en landbrugsfaglig organisation med en række lokalforeninger. Fra $^{15}/_{11}$ 1940 hovedafdeling II indenfor Landesbauernschaft Nordschleswig. Leder: P. Rasmussen, Aabenraa.

Liefergemeinschaft der DBN A/S. Kort efter besættelsen oprettedes et Liefergemeinschaft under DBN. Det skulle formidle tyske ordrer til medlemmerne. Nov. 1941 omdannedes det til et aktieselskab, der trådte i virksomhed fra $^{1}/_{1}$ 1942. Formand: dr. Møller, fra 1944 Peter Petersen. Johs. Heinrich Wulf var administrerende direktør.

lille politiske råd, Det. Oprettet marts 1941. Bestod af de fem kredsledere og lederne af de vigtigste organisationer som f. eks. DBN, DJN, Volksgruppenamt og Organisationsamt. Desuden deltog Harboe Kardel som pressereferent i møderne. Fra 1941 var Peter Petersen protokolfører. Rådet blev oprettet, fordi det store politiske råd var blevet for vanskeligt at arbejde med, og det blev det lille politiske råd, som under krigen kom til at få den afgørende politiske betydning, idet alle vigtigere spørgsmål blev drøftet her. Dr. Møller var formand og havde den afgørende indflydelse og endelige afgørelse i alle spørgsmål.

Nationalsozialistische Frauenschaft. Vist oprettet omkring 1939. Formålet var „at opdrage medlemmerne til indsats for folkegruppen i deres personlige liv og daglige arbejde".

Nordschleswigsche Gemeinde der evangelisch-lutherischen Landeskirche Schleswig-Holsteins. Oprettet $^{25}/_{3}$ 1923 som en fri menighed udenfor den danske folkekirke. Den omfattede i 1944 syv præstedistrikter og udgjorde et særligt provsti under den slesvig-holstenske landskirke. Formand: dr. Reuter, provst: W. Gottfriedsen, Læk, tidligere Aabenraa.

„Nordschleswigsche Zeitung". Grundlagt $^{1}/_{2}$ 1929 ved sammenlægning af de tre ældre blade „Neue Tondernsche Zeitung", „Sonderburger Zeitung" og „Apenrader Tageblatt" samt denne aflægger

„Haderslebener Zeitung". Concordia, senere Vera Verlagsanstalt i Berlin, havde betydelige interesser i bladet, som fik tilskud herfra. I virkeligheden repræsenterede denne den tyske stat. Formand for bestyrelsen var fra 1931 Ernst Schröder. Redaktør fra 1934: Harboe Kardel, der fra $^{10}/_{9}$ 1944 blev chefredaktør med Ernst Siegfried Hansen som stedfortræder.

NSDAP-N. Oprettet 1935, da dr. Møller blev „fører" efter et møde i Kiel $^{1}/_{7}$ 1935, hvori bl. a. deltog Gauleiter Lohse, overborgmester Siewers og Ernst Schröder. De gamle partier skulle opløses. NSAN under Jep Nissen ville dog ikke bøje sig, og først fra 1938 var Møller ubestridt fører for de tyske nationalsocialister i Nordslesvig. Partiets program var først og fremmest at styrke folkegruppen og opdrage medlemmerne i nationalsocialistisk ånd. Det var delt i 5 kredse og ca. 70 Ortsgruppen, disse atter i celler og blokke. Særlige partiorganisationer var: SK, DJN, DMN og NS Frauenschaft.

Schatzamt. Oprettet fra $^{15}/_{7}$ 1941 som en slags finanshovedkasse for folkegruppen. S stod direkte under Vomi og udarbejdede hvert år et budget for folkegruppen. Leder: Peter Petersen, folkegruppens Schatzwart.

Schleswigsche Kameradschaft (SK). Omkr. 1933 oprettedes i Nordslesvig SA-afdelinger med det rigstyske SA som forbillede. De opløstes dog samme år, og i stedet kom SK, der bestod af mænd over 18 år, men som regel under 40. De drev sport med militært præg, medvirkede ved møder og fester, bl. a. som talekor, og blev anvendt, når en særlig indsats var nødvendig. Indtil $^{29}/_{6}$ 1941 var dr. Clausen i Haderslev SK-fører, derefter Peter Larsen, der gennemførte en stærk organisatorisk udvidelse og en intensivering af arbejdet. I 1943 udnævntes Kortsch til hans stedfortræder og stabsleder i SK.

Schulamt. Oprettet omkring dec. 1941 med dr. Møller som formand. De øvrige medlemmer var Elholm, rektor Gäde, Peter Petersen og Ernst Schröder. Fra $^{1}/_{4}$ 1942 overtog S i alt væsentligt ledelsen af det tyske privatskolevæsen i Nordslesvig. $^{25}/_{5}$ 1943 udnævntes et forretningsudvalg, der skulle være behördliche Instanz i alle skolesager. Det bestod af Gäde, Peter Petersen og Peter Callesen.

Schulungsamt. Formodentlig identisk med Amt für weltanschauliche Schulung. Oprettet før 1938. Formål: Politisk skoling af partiets medlemmer, især på særlige skolingsaftener og gennem udsendte Schulungsbriefe. Leder: først lærer Hans Hansen, Nr. Løgum, senere Asmus Wilhelm Jürgensen, der havde titel af Schulungsleiter.

Selbstschutz. Oprettet feb. 1944 for ved hjælp af bevæbnede patrouiller at beskytte de folketyske virksomheder.

„Der SK-Mann". Medlemsblad for SK. Begyndte at udkomme aug. 1942.

Sportsamt. Oprettet 1941. Havde ledelsen af folkegruppens sportsliv.

store politiske råd, Det. Oprettet 1938. Dets medlemmer repræsenterede de forskellige organisationer indenfor folkegruppen og partiet. Det var dog for besværligt at arbejde med, og derfor oprettedes det lille politiske råd i marts 1941. Derefter var det store politiske råds møder nærmest arbejdsmøder, hvor dr. Møller og de forskellige organisationers ledere afgav beretning om deres arbejde.

Wohlfahrtsdienst Nordschleswig. Oprettet 1929. Havde til formål at udføre socialt hjælpearbejde indenfor folkegruppen. Sørgede bl. a. for børns og voksnes anbringelse på rekreationshjem og for rigstyske børns ferieophold i Nordslesvig og folketyske børns i Tyskland.

Volksgruppenamt. Oprettet $^{1}/_{7}$ 1941. Var en slags hovedkontor for folkegruppearbejdet, mens Organisationsamt tog sig af partiarbejdet. Leder: Peter Petersen.

Biografiske oplysninger om rigstyskere og folketyskere.

Barandon, Poul. Gesandt ved gesandtskabet i Kbh., den rigsbefuldmægtigedes stedfortræder fra jan. 1942 til nov. 1944.

Bargfeldt, Rolf. F. $^{16}/_{5}$ 1913 i Kiel. Lærer i Aabenraa. Leder af Amt für Presse und Propaganda indenfor SK fra 1941. Kreismannschaftsführer for Aabenraa-Nord fra 1944. Omkring jan. 1944 leder af et nyoprettet SK-Schulungsamt.

Behrends. Amtschef i SD-Hauptamt under Heydrich, senere næstkommanderende i Vomi med titel af Stabsführer. SS-Brigadeführer og Generalmajor der Polizei.

Berger, Gottlob. $^{1}/_{7}$ 1939 chef for Ergänzungsamt der Waffen-SS, 1940 leder af SS-Hauptamt, 1943 SS-Obergruppenführer og General der Waffen-SS.

Bergmann. Gesandt i Auswärtiges Amt. (Abt. Deutschland).

Best, Werner. F. $^{10}/_{7}$ 1903 i Darmstadt. 1933 statskommissær for politivæsenet i Hessen, kort efter Landespolizeipräsident, 1935 hovedafdelingsleder i Gestapo i Berlin med titel af overregeringsråd, fra 1936 i sikkerhedspolitiafdelingen under rigsindenrigsministeriet, 1939 leder af Amt I under RSHA, juni 1940 krigsforvaltningschef i Frankrig. Overgik i 1942 til diplomatisk tjeneste og kom $^{5}/_{11}$ 1942 til Danmark som gesandt og rigsbefuldmægtiget.

Blume, Jef. F. $^{31}/_{10}$ 1912 i Nr. Løgum. Lærer i Sæd til 1940. Leder af DJN fra 1937 med titel af Landesjugendführer. Ved fronten $^{1}/_{4}$ 1941—$^{15}/_{1}$ 1942 og fra $^{1}/_{4}$ 1944 til kapitulationen.

Bohle, Ernst Wilhelm. F. $^{28}/_{7}$ 1903 i Bradford, Yorkshire. Gauleiter, leder af AO og af den særlige Auslandsorganisation i Auswärtiges Amt.

Bovensiepen, Richard Otto. F. $^{8}/_{7}$ 1905 i Duisburg. Kom til Danmark $^{5}/_{1}$ 1944 som Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des Sicherheitsdienstes. Tidligere leder af sikkerhedspolitiet i Berlin og i Hessen.

Boysen, SS-Sturmbannführer. Leder af Germanische Leitstelle og af SS-Ersatzkommando i København fra 1942.

Brandt, Rudolf. F. $^{2}/_{6}$ 1909 i Frankfurt /Oder. Leder af Abteilung Reichsführer-SS im Persönlichen Stab. Ministerialråd i rigsindenrigsministeriet. SS-Standartenführer 1944.

Bruhn, Christian. F. $^{1}/_{10}$ 1901 i Aabenraa. Maskinarbejder. Fra 1939 leder af det nyoprettede Amt für Arbeiterfragen. $^{15}/_{9}$ 1940 oprettedes Gruppe Arbeiter indenfor DBN med Bruhn som leder. Fra 1943 kaldtes Gruppe Arbeiter Arbeitsfront der Volksdeutschen.

Burfeind, Thes. F. $^{13}/_{4}$ 1904 i Tyskland. Leder af Gestapo i Kolding fra juni 1944.

Callesen, Peter. F. $^{9}/_{10}$ 1900 i Tønder. Bibliotekar i Aabenraa. Fra 1938 leder af Filmstelle, fra 1942 af Kulturamt. Medlem af det i 1943 oprettede Kirchenamt og formand for Schulamt fra jan. 1945.

Christensen, Lorenzo. F. $^{30}/_{6}$ 1892 i Broballe. Leder af Deutsche Wirtschaftsberatungsstelle, senere af Sippenkanzlei Nordschleswig. Derefter knyttet til det tyske videnskabelige institut i København.

Clausen, Lauritz. F. $^{12}/_{1}$ 1890 i Løgumkloster. Dr. jur., landsretssagfører i Haderslev fra 1924. Kredsleder for Haderslev kreds fra 1936. Formand for Schleswigscher Wählerverein siden 1939. Leder af SK til 1941.

Colani, oberst, chef for staben hos den øverstbefalende i Danmark.

Dalldorf, Julius. F. $^{31}/_{7}$ 1897 i Ottendorf. Landesgruppenleiter for AO i Danmark fra 1942.

Deichgräber, Wilhelm. F. $^{5}/_{4}$ 1906 i Egen. Gårdejer i Sjellerup. Kredsleder for Sønderborg kreds fra omkring 1937, til han i maj 1942 blev medlem af våben-SS.

Dietrich. Kaptajn. Ortskommandant i Aabenraa fra midten af juli 1944. I begyndelsen af 1945 blev major Geyer Standortältester, mens D. forblev Ortskommandant. I april 1945 indtraf Auffangsstab Blücher, hvorefter D. og Geyer blev underordnet dennes chef, generalmajor Blücher.

Ebner, Franz Walter. F. $^{14}/_{5}$ 1882 i Stettin. Leder af gesandtskabets hovedafdeling III, økonomiske spørgsmål.

Ehnstedt, Heinrich. F. $^{23}/_{10}$ 1904 i Uge. Gårdejer i Petersborg. Kredsleder for Tinglev kreds.

Elholm, Christen. F. $^{22}/_{8}$ 1891 i Lysabild. Leder af den tyske mellem- og realskole i Tønder fra 1925. Skolekonsulent for de tysksprogede kommunale skoler $^{1}/_{5}$ 1939. Formand for den tyske skoleforening fra 1939 efter Koopmann, samtidig overtog han dennes arbejde med tilsyn af de tyske privatskoler. Medlem af Schulamt fra 1941.

Ellenberger. Leder af SS-Ergänzungsstelle Nordsee i Hamborg.

Fischbeck, Normann Friedrich. F. $^{2}/_{12}$ 1913 i Kiel. Ansat ved SD i Kiel $^{1}/_{5}$ 1937, ved SD i Flensborg $^{1}/_{5}$ 1940, fra slutningen af 1941 som leder. Aug. 1944 forflyttet til Lübeck.

Fleissner. Amtsrat i Ausw. Amt. Bürobeamter i mindretalsreferatet under kulturafdelingen, hvor han især behandlede spørgsmål vedr. Nordslesvig. Overgik senere til Abt. Deutschland.

Forstmann. Fregattenkapitän. Knyttet til OKW og sendt til Danmark omkring $^{9}/_{4}$ 1940 som sagkyndig i økonomiske spørgsmål.

Frielitz, Friedrich Karl. Presseattaché i København fra 1934, men blev kort efter $^{9}/_{4}$ fortrængt af Meissner. Filmsreferent til sommeren 1943, da han blev indkaldt til militæret, fra dec. 1943 til kapitulationen gjorde han tjeneste hos den øverstbefalende i Danmark.

Goecken, Ferdinand. Ansat i Auswärtiges Amt 1926—45, fra 1939 som regeringsråd. Arbejdede i Kult A, senere i Abt. Deutschland.

Gottfriedsen, W. Præst i Aabenraa til 1934, derefter provst i Læk. Leder af Kirchenamt fra 1943.

Grosskopf. Vortragender Legationsrat i Auswärtiges Amt. Leder af referat Kult B i kulturafdelingen, senere ved Abt. Deutschland.

Grundherr, Werner Ferdinand Karl Alexander von. F. $^{22}/_{1}$ 1888 i Nürnberg. Kom ind i Auswärtiges Amt 1918, ansat ved gesandtskaberne i Bukarest og Helsingfors 1921—34, Vortragender Legationsrat i Auswärtiges Amts politiske afdeling for Skandinavien 1934—45 med titel af gesandt.

Hanneken, Hermann von. F. $^{5}/_{1}$ 1890 i Gotha, Thüringen. Øverstbefalende i Danmark fra okt. 1942 til $^{27}/_{1}$ 1945.

Hansen, Ernst Siegfried. F. i Tønder. Tidligere ansat ved „Flensburger Nachrichten". Fra 1942 korrespondent i Paris og fra $^{10}/_{9}$ 1944 redaktør ved „Nordschleswigsche Zeitung".

Hansen, Hans. F. $^{30}/_{10}$ 1894 i Aabenraa. Kaptajn. Ansat ved Abwehr-Nebenstelle i Aarhus 1940—44.

Hansen-Damm, Peter. F. $^{17}/_{9}$ 1912 i Lysabild. Købmand i Sønderborg. 1940 leder af Gruppe Handel under DBN, senere kaldet Beauftragter für den Handel. I slutningen af 1941 blev han af dr. Møller udpeget til leder af hele organisationen, idet han samtidig vedblev at være leder af handelsafdelingen. Næstformand i Liefergemeinschafts tilsynsråd.

Heller, Lothar. Diplom-Landwirt. Leder af afd. I i Vomi: spørgsmål vedr. de tyske folkegruppers økonomi.

Hemmersam, Emil. F. $^{24}/_{11}$ 1903 i Plön. Fra maj 1940 ansat i det tyske gesandtskab som sagkyndig i landbrugsforhold.

Hencke, Andor. Gesandt, chargé d'affaires ved gesandtskabet i København fra 1940 til 1941 eller 1942, understatssekretær og leder af den politiske afdeling i Auswärtiges Amt 1943.

Hensel, Herbert Hugo. Gesandtskabsråd. Var i København fra 1937 til $^{30}/_{9}$ 1943, da han forflyttedes til Aarhus som tysk konsul.

Hesse, Reinhold. F. $^{13}/_{8}$ 1899 i Neuruppin. Lokalredaktør af „Nordschleswigsche Zeitung" til 1943.

Huth, Alfred. F. $^{31}/_{8}$ 1892 i Tyskland. Organist i Haderslev. Afdelingsleder indenfor Bund für deutsche Kultur fra 1933. SD-medarbejder.

Jacobsen, Rudolf. F. $^{1}/_{5}$ 1898. Dr. agrar. 1934 ansat ved Rassen- und Siedlungsamt, 1939 SS-Standartenführer, overtog uddannelsen af Standarte Nordland juni 1940, sep. 1940 knyttet til SS-Hauptamt (Dienststelle Jacobsen) for at beskæftige sig med den psykologisk rigtige form for behandling af frivillige fra Skandinavien og Vesteuropa. Senere blev betegnelsen ændret til afdeling VI, der atter blev til afdeling D, bedre kendt under betegnelsen Germanische Leitstelle. I 1941 deltes kontoret i fire afdelinger, hvoraf Jacobsen ledede afdeling III. Lejrkommandant i Sennheim fra jan. 1944 til krigens slutning. Særlig kendt for sine påstande om „Rostockmødet".

Jürgensen, Asmus Wilhelm (Asmus v.d.Heide). F. $^{2}/_{10}$ 1902 i Maarkær i Angel. Lærer i Sønderhav 1931, fra 1936 i Løgumkloster, fra 1942 i Bovrup. 1940 leder af SKs Schulungsamt, fra 1943 af Amt für Presse und Propaganda efter Stehr. Desuden Landesschulungsleiter.

Kanstein, Paul. F. $^{31}/_{5}$ 1899 i Westphalen. Politivicepræsident i Berlin fra aug. 1939. Kom til København $^{12}/_{4}$ 1940 som Beauftragter für Fragen der inneren Verwaltung hos den rigsbefuldmægtigede. Fratrådte $^{28}/_{8}$ 1943 og var derefter til $^{6}/_{10}$ chef for civilforvaltningen under den øverstbefalende. Forlod Danmark i nov. 1943, da han blev forflyttet til Italien. I 1940 SS-Oberführer, 1942 SS-Brigadeführer.

Kardel, Harboe. F. $^{25}/_{11}$ 1893 i Nortorf. 1922 medarbejder ved Ernst Schröders „Korrespondenzbüro Nordschleswig", 1927 redaktør af „Neue Tondernsche Zeitung". Redaktør af „Nordschleswigsche Zeitung" fra 1934.

Kassler, Rolf. F. $^{28}/_{1}$ 1908 i Halle. Gesandtskabsråd i Kbh. 1940—44. Som Volkstumsreferent beskæftigede han sig især med spørgsmålet angående mindretallet.

Kley, Georg. F. $^{18}/_{10}$ 1905 i Haderslev. Ortsgruppenleiter i Haderslev 1934—37 og aug. 1940—dec. 1944, byrådsmedlem fra 1937. Landeshandwerksmeister efter Wilh. Müller i 1940 og leder af Gruppe Handwerk indenfor DBN.

Kortsch, Otto. F. $^{11}/_{8}$ 1906 i Bylderup Bov. 1943 Peter Larsens stedfortræder som SK-fører og stabsleder i SK. Stabschef for Selbstschutz og medlem af det lille politiske råd fra feb. 1944.

Kracht, Ernst. F. $^{15}/_{4}$ 1890 i Neumünster. 1919—36 landråd forskellige steder i Holsten, derefter overborgmester i Flensborg. Formand for Schleswig-Holsteiner-Bund, Gauverbandsleiter for VDA og Vomis forbindelsesmand til folkegruppen.

Kragh, Peter. F. $^{17}/_{11}$ 1905 i Sdr. Vilstrup. Lærer i Tinglev 1934—1942, derefter ved det tyske gymnasium i Aabenraa. Leder af Amt für bevölkerungspolitische Fragen og forfatter til forskellige historiske og befolkningspolitiske afhandlinger, bl. a. „Die bevölkerungspolitische Lage in Nordschleswig", som skulle benyttes ved skolingsaftenerne.

Krahmer-Möllenberg, Erich. F. $^{25}/_{4}$ 1882 i Goslar, død $^{22}/_{10}$ 1942. Leder af Deutsche Stiftung fra oprettelsen i 1919, desuden med i ledelsen af Concordia, af Ossa og af Vereinigte Finanzkontore.

Kröger, Christian Johannes Heinrich. F. $^{30}/_{11}$ 1897 i Hamborg. Oberfeldwebel ved Ortskommandanturen i Aabenraa fra $^{1}/_{5}$ 1943.

Kubitz, Hans Joachim. Leder af afd. IX i Vomi: politiske spørgsmål vedrørende de tyske folkegrupper. SS-Obersturmbannführer.

Köhnert, Georg Friedrich. F. $^{28}/_{10}$ 1907 i Darmstadt. Fra 1943 leder af SD-Aussenstelle i Aabenraa.

Lachmann, Otto Friedrich Hans Alfred. F. $^{17}/_{7}$ 1883 i Berlin. Konsul i Aabenraa fra jan. 1937 til juni 1940.

Langer, Helmuth. F. $^{25}/_{4}$ 1905 i Freiwaldau i Sudetengau. Konsul i Aabenraa fra $^{15}/_{7}$ 1943 efter i nogle måneder at have været i gesandtskabet som midlertidig chef for konsulatsafdelingen. Fratrådte marts 1944.

Lanwer, Ewald Albert. F. $^{29}/_{8}$ 1908 i Recklingshausen. Vicekonsul i Kattowice 1935, i Haugesund 1939, konsul i Aabenraa juni 1940—juli 1943, da han blev indkaldt.

Larsen, Peter. F. $^{8}/_{10}$ 1892 i Barsmark. Overløjtnant. Leder af Organisationsamt $^{1}/_{7}$ 1935. Samme år fik han overdraget at organisere Deutsche Selbsthilfe. $^{30}/_{6}$ 1941 SK-fører og i feb. 1944 fører for Selbstschutz.

Lassen, Thorvald. F. $^{5}/_{6}$ 1909 i Flensborg. Liefergemeinschafts repræsentant i København, fuldmægtig i det tyske kontor.

Lindemann, Georg Heinrich. F. $^{8}/_{3}$ 1884 i Osterburg/Altmark. General. Forflyttet til Danmark $^{1}/_{2}$ 1945.

Linneborn, Kuno. F. $^{12}/_{7}$ 1902 i Hagen. Konsulatssekretær i Aabenraa 1940—45.

Lohse, Hinrich. F. $^{2}/_{9}$ 1896 i Mühlenbarbek i Holsten. 1925—45 Gauleiter i Slesvig-Holsten, 1933—45 overpræsident for Slesvig-Holsten, men fra juli 1941 afkommanderet som rigskommissær til Balticum. Fra 1933 medlem af rigsdagen.

Lorenz. SS-Hauptsturmführer, leder af Ergänzungsstelle der Waffen-SS i København til omkring 1942.

Lorenz, Max. Ansat i Auswärtiges Amt 1914. Referatsleder i Kult A fra 1937 til sep. 1940.

Lorenz, Werner. F. $^{2}/_{10}$ 1891 i Grünhof b/ Stolp. Tidligere flyverofficer. Fra 1933 medlem af rigsdagen. Leder af Vomi fra omkr. 1937. Formand for VDA fra omkring 1942. SS-Obergruppenführer.

Lundberg, Carl. F. $^{1}/_{9}$ 1877 i Lunderup. Konsularagent i Sønderborg.

Luther, Martin. Ansat i Dienststelle Ribbentrop. Fra 1940 understatssekretær og leder af Abt. Deutschland. Feb. 1943 i koncentrationslejr.

Lührmann. Overregeringsråd. Leder af Aussenstelle des Reichsbevollmächtigten i Aabenraa, der vist blev oprettet i begyndelsen af 1944.

Löhndorf. Leder af SD i Kiel fra 1940 eller 1941 til slutningen af 1943.

Lönneker, Heinrich. Leder af SD-Aussenstelle Flensburg indtil feb. 1941, da han blev ansat ved gesandtskabets presseafdeling under Meissner. Indkaldt til våben-SS 1942, senere leder af SD i Aarhus.

Löw von und zu Steinfurth, Eberhard Freiherr. F. $^{24}/_{7}$ 1909 i Haderslev. Arbejdede 1934—1940 i SD med de skandinaviske lande som hovedområde. $^{1}/_{4}$ 1940 forflyttet til RSHA, Amt VI, senere Amt III (B.5), hvor han havde til opgave at behandle politiske efterretninger fra de besatte lande.

Meissner, Gustav. F. $^{26}/_{8}$ 1910 i Kiel. Som dreng boede han en tid i Kollund. 1937 referent ved Dienststelle Ribbentrop, senere ansat ved Ausw. Amts presseafdeling. Fra omkr. 1937 var han desuden knyttet til Vomi som særlig sagkyndig i nordslesvigske spørgsmål. Efteråret 1939 assisterende presseattaché i København, kort efter $^{9}/_{4}$ 1940 leder af gesandtskabets presseafdeling, 1942 af kulturafdelingen. Indkaldt 1943.

Meyer, Friedrich Wilhelm Hermann Hans. F. $^{9}/_{3}$ 1888 i Braunschweig. Tysk konsul i Aabenraa fra marts 1944.

Meyer, Otto. F. $^{23}/_{4}$ 1897 i Haderslev. Dr. med., læge i Haderslev. Leder af Amt für Volksgesundheit fra 1941.

Mildner, Rudolf. Gestapochef i Chemnitz og Kattowice. Chef for Sipo og SD i Danmark fra sep. 1943. Blev i jan. 1944 erstattet af Bovensiepen. Senere i RSHA og derefter leder af sikkerhedspolitiet i Wien.

Müller, Wilhelm. F. $^{12}/_{11}$ 1892 i Aabenraa. Malermester i Haderslev. Landeshandwerksmeister. Tog i 1940 initiativet til oprettelse af Liefergemeinschaften. Død $^{3}/_{11}$ 1940.

Møller, Jens. F. $^{2}/_{7}$ 1894 i Varnæs. Dyrlæge i Graasten fra 1935. Partifører for NSDAP-N fra 1935, folkegruppefører fra omkring 1938. Medlem af folketinget 1939—43.

Möller, Johann Hinrich. F. $^{20}/_{4}$ 1906 i Grevenkop i Holsten. Standartenführer i SS fra 1934, politidirektør i Flensborg fra $^{1}/_{4}$ 1938 indtil aug. 1941, da han kom til Reval. Jan. 1944 Brigadeführer und Generalmajor der Polizei med tjeneste i Kurland.

Orth, Karl Klaus. F. $^{5}/_{1}$ 1882 i Heide. Direktør for Westholsteinische Bank i Flensborg. Vereinigte Finanzkontores repræsentant overfor Vogelgesang. Medlem af Vogelgesangs bestyrelse fra 1926.

Pahl, Hans. Kom til Danmark i slutningen af april 1940 som repræsentant for von Löw og for at organisere SDs efterretningsarbejde. Ledede afdeling D, Sicherheitsdienst, under gesandtskabets hovedafdeling II, indre forvaltning.

Pancke, Günther. F. $^{1}/_{5}$ 1899 i Gneesen. Höhere SS- und Polizeiführer i Danmark fra sep. 1943. Obergruppenführer.

Paysen, Chr. F. $^{7}/_{3}$ 1913 i Ubjerg sogn. Landmand i Sæd. Kredsleder i Tønder kreds fra 1937, men afsat omkr. 1940. Udgav 1941: „Der Nationalsozialismus als Weltanschauung im Grenzland" og lidt senere Chr. M. Carstensens „Nordschleswigs Sendung im Grossgermanischen Reich", hvori folkegruppeledelsen blev angrebet. Knyttet til Abwehr i tiden før $^{9}/_{4}$ 1940.

Petersen, Claus. Regeringsdirektør i Slesvig fra 1933, forflyttet til Berlin $^{1}/_{4}$ 1942. Deutsche Stiftungs repræsentant og den faktiske leder af de tyske privatskoler i Nordslesvig. Gauleiter des NS-Lehrerbundes in Schleswig-Holstein.

Petersen, Jes Peter. F. $^{12}/_{1}$ 1900 i Bolderslev. Lærer ved den tyske kommuneskole i Tønder. Sportwart indenfor SK. Kredsleder i Tønder kreds efter Chr. Paysen.

Petersen, Peter. F. $^{19}/_{10}$ 1895 i Tønder. Bankprokurist i Aabenraa. Formand for Bund für Leibesübungen fra 1926. Leder af Volksgruppenamt fra oprettelsen $^{1}/_{7}$ 1941 og af Schatzamt fra $^{15}/_{7}$ 1941 med titel af Volksgruppenschatzwart. Formand for Liefergemeinschaft fra $^{28}/_{4}$ 1944. Protokolfører i det lille politiske råd.

Puls, Willi. Sturmbannführer. Leder af afdeling V i Vomi: opdragelse og uddannelse.

Radunski, Konrad. F. $^{1}/_{6}$ 1907 i Heppens. Personalechef i Vomi fra $^{1}/_{11}$ 1939. Obersturmbannführer.

Reichel, Legationsråd i Abt. Deutschland, senere i Inland II C.

Renthe-Fink, Cecil von. F. $^{27}/_{1}$ 1885 i Breslau. 1926—33 ansat i folkeforbundet, 1933—36 i Auswärtiges Amts politiske afdeling. Gesandt i Danmark 1936—42, rigsbefuldmægtiget fra 1940.

Riedweg, Franz. F. $^{10}/_{4}$ 1907 i Luzern. Dr. med. Maj 1941—nov. 1943 ved Germanische Freiwilligen Leitstelle, senere Germanische Leitstelle, som leder af Hauptabt. I (administration, propaganda, organisation). Derefter adjutant hos general Steiner, først ved 3. panserkorps, senere ved 11. armé.

Rimann, Waldemar. F. $^{13}/_{12}$ 1909 i Guhrau i Schlesien. Ansat i Vomi 1938 som pressereferent, fra 1940 som leder af afdelingen for Nordslesvig og stedfortrædende leder af Länderreferate, 1942—45 havde han ledelsen af Amt IV, information, men var undertiden stedfortrædende leder af Amt IX, politiske spørgsmål vedr. de tyske folkegrupper. SS-Obersturmbannführer.

Roloff, Hermann. F. $^{3}/_{12}$ 1880 i Wesenburg i Mecklenborg. Formand for Verein ehemaliger deutschen Soldaten, direktør for „Nordschleswigsche Zeitung".

Roth, Christian Johannsen. F. $^{23}/_{5}$ 1902 i Tandslet. Lokalredaktør i Sønderborg af „Nordschleswigsche Zeitung" fra 1938. Ortsgruppenleiter og efter Deichgräbers indkaldelse i 1942 kredsleder for Sønderborg kreds.

Schaller, Georg Ludwig. F. $^{26}/_{2}$ 1902 i Dresden. Legationssekretær i det tyske gesandtskab fra sep. 1939.

Scheel, Otto. F. $^{7}/_{3}$ 1876 i Tønder, 1906 professor i kirkehistorie i Tübingen, 1924 i Landesgeschichte i Kiel. Leder af Schleswig-Holsteiner Bund.

Scherdin, Georg. F. $^{20}/_{10}$ 1904 i Aachen. Leder af Abt. III (SD) under Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des Sicherheitsdienstes i Danmark fra $^{15}/_{9}$ 1943 til maj 1944.

Schmidt, Jep. F. $^{10}/_{4}$ 1910 på Løjt. Gårdejer i Løjtkloster, kredsleder for Aabenraa kreds fra omkr. 1936. Indkaldt 1942, vendte tilbage som kredsleder jan. 1944.

Schmidt, Johannes. F. $^{9}/_{6}$ 1869 i Tønder. 1896 præst i Vodder. Formand for Schleswigscher Wählerverein til 1934, medlem af folketinget 1920—39. Medudgiver af „Nation und Staat".

Schröder, Ernst. F. $^{1}/_{10}$ 1889 i Haderslev. Fra 1922 indehaver af „Korrespondenzbüro Nordschleswig". Formand for „Nordschleswigsche Zeitung"s bestyrelse fra $^{24}/_{2}$ 1931 og for Wohlfahrts- und Schulverein für Nordschleswig fra 1932. Chefredaktør for „Flensburger Nachrichten" 1940—44.

Schöhling, Fritz. F. $^{17}/_{5}$ 1906 i Wupperthal. Tjenstgørende ved Gestapokontoret i Aabenraa fra jan. 1944.

Schönfeldt, Gustav. F. $^{11}/_{2}$ 1897 i Hamborg. Lærer. Hauptfeldwebel ved Ortskommandanturen i Aabenraa.

Sichelschmidt, Hans. Ansat i Vomi fra omkr. jan. 1941. Efter Rimann leder af afdelingen for Nordslesvig. SS-Obersturmführer.

Smidt, Christoph. Kaptajn. Ortskommandant i Aabenraa fra foråret 1943 til aug. 1944. Øverste leder af de tidsfrivillige i Nordslesvig.

Sonnleithner, Franz von. F. $^{1}/_{8}$ 1905 i Salzburg. Gesandt. Leder af rigsudenrigsministerens personlige stab og indtog samtidig en ledende stilling i Büro RAM.

Stalmann, Friedrich. Overregeringsråd i det tyske indenrigsministerium. $^{5}/_{5}$ 1940 forflyttet til Danmark, hvor han arbejdede under Kanstein, først som overregeringsråd, fra 1943—1945 som regeringsdirektør. Han var Kansteins stedfortræder og havde især til opgave at forhandle med den danske regering om mere principielle spørgsmål.

Steengracht von Moyland, Adolf Freiherr. Statssekretær i Auswärtiges Amt fra maj 1943 efter Weizsäcker. Tidligere Ribbentrops personlige adjutant.

Steffenhagen, Hugo. F. $^{1}/_{2}$ 1878 i Neustettin. Ansat ved det tyske konsulat i Aabenraa fra 1933. Overregeringsinspektør.

Stehr, Rudolf. F. $^{1}/_{12}$ 1906 i Flensborg. Assessor 1934, ansat hos overpræsidenten i Kiel 1936—37, af Deutsche Stiftung og Gauleiter Lohse sendt til Nordslesvig som prokurist i Vogelgesang og Höfeverwaltungsgesellschaft 1937. Leder af det af ham i marts 1938 oprettede Amt für Aufklärung und Propaganda, senere Amt für Presse und Propaganda; samtidig næstformand i „Nordschleswigsche Zeitung"s tilsynsråd. Oprettede efteråret 1938 Amt für Agrarpolitik. Maj 1943 leder af det tyske kontor under statsministeriet.

Stuckart, Wilhelm. F. $^{16}/_{11}$ 1902 i Wiesbaden. Fra 1935 statssekretær i rigsindenrigsministeriet.

Söhnlein, Wolfgang. F. $^{25}/_{9}$ 1913 i Amsterdam. Ansat ved SD i Kiel $^{1}/_{4}$ 1939, forflyttet til Flensborg $^{1}/_{9}$ 1939, hvor han blev til $^{1}/_{5}$ 1940. Derefter til Haderslev som Kraft-durch-Freude Referent, men i virkeligheden for at organisere SD-arbejdet i Jylland; han forflyttedes senere til Aarhus, hvor han officielt blev tilknyttet konsulen. Nov. 1943—$^{1}/_{2}$ 1944 leder af SD i Esbjerg og derefter af SD i Odense.

Thomsen, Alexander. Stammer fra Sønderborg. Dr. phil. 1939 på en afhandling om befolkningspolitiske spørgsmål i Nordslesvig. Skrev for Publikationsstelle i Berlin-Dahlem „Die deutsche Volksgruppe in Nordschleswig" (1941.)

Thorius, Johann Arthur. F. $^{18}/_{5}$ 1920 på Aarø. En tid Landesjugendführer og i begyndelsen af 1945 leder af den sidste hververaktion.

Toepke, Hans Günther. F. $^{22}/_{6}$ 1914 i Frankfurt a/M. Major, senere oberstløjtnant. Første generalstabsofficer for taktiske spørgsmål ved v. Hannekens stab fra $^{3}/_{11}$ 1943.

Triska. Leder af referat Kult A i Auswärtiges Amt fra sep. 1940 efter Max Lorenz, senere af D VIII i Abt. Deutschland.

von Twardowski, Fritz. F. $^{9}/_{7}$ 1890 i Metz. Ansat i Auswärtiges Amt fra 1922, gesandtskabsråd i Moskva 1928—35, fra 1935 stedfortrædende afdelingsleder i Auswärtiges Amts kulturafdeling, 1939—1943 leder af denne afdeling og derefter generalkonsul i Istanbul.

Uetzmann, Richard Heinrich. F. $^{4}/_{11}$ 1880. Rektor. Ortskommandant i Aabenraa fra sommeren 1940 til $^{11}/_{5}$ 1943.

Uhthoff, Hans Wilhelm. F. $^{7}/_{7}$ 1895 i Marburg. Godsforvalter, kaptajn. Ansat ved Abwehrnebenstelle i Flensborg fra 1939 til $^{13}/_{6}$ 1941, det sidste år som leder.

Usinger, Rudolf. F. $^{8}/_{5}$ 1898 i Flensborg. Lærer i Graasten, Ortsgruppenleiter.

Vogelgesang, Georg. F. $^{10}/_{9}$ 1880 i Tangermünde. Kom til Haderslev 1909. Advokat. Direktør for Kreditanstalt Vogelgesang fra 1926 og for Höfeverwaltungsgesellschaft fra 1929.

Weizsäcker, Ernst Freiherr von. F. 1880 i Stuttgart. Gesandt i Oslo 1931, i Bern 1933. Leder af Auswärtiges Amts politiske afdeling 1936, statssekretær 1938—43, da han blev gesandt ved den hellige stol.

Woermann, Ernst. Legationsråd i London fra 1936, understatssekretær i Ausw. Amts politiske afdeling 1938—43, derefter ambassadør i Kina.

Wulf, Johannes Heinrich. F. $^{28}/_{2}$ 1901 i Sønderborg. Direktør for Liefergemeinschaft.

Liste over forkortelser i den tyske tekst med forklaring og dansk oversættelse.

I a	Erster Generalstabsoffizier	første generalstabsofficer
AA	Auswärtiges Amt	det tyske udenrigsministerium
Abg	Abgang	afsendelse
ABP	Auslandsbriefprüfstelle	kontoret for kontrol af breve til og fra udlandet
Abr. Konto	Abrechnungskonto	afregningskonto
Abs. 2	Absatz 2	stykke 2
Abt	Abteilung	afdeling
a.D.	ausser Dienst	pensioneret
AdV	Arbeitsfront der Volksdeutschen	arbejdergruppen indenfor DBN
A.f.A.u.P.	Amt für Aufklärung und Propaganda	kontoret for oplysning og propaganda
A.G.	Aktien-Gesellschaft	aktieselskab
AHA	Allgemeines Heeres Amt	fælleskontoret for hæren (under OKH)
Akt. Nr.	Aktennummer	journal nr.
Akt. Z.	Aktenzeichen	journal nr.
Amtsgr.	Amtsgruppe	kontorafdeling
Anl., Anlg.	Anlage	bilag
ANST	Abwehr-Nebenstelle	afdelingskontor under den militære spionage
AO	Auslandsorganisation	organisationen af nat.soc. partimedlemmer i udlandet
AR	Amtsrat	amtsråd (i Ausw. Amt)
AST	Abwehrstelle	kontor under den militære spionage
Ausw. Amt, Auswärtig	Auswärtiges Amt	det tyske udenrigsministerium
BdE	Befehlshaber des Ersatzheeres	øverstbefalende for reservehæren
BdS	Befehlshaber der Sicherheitspolizei	chefen for sikkerhedspolitiet
Bef	Befehlshaber	øverstbefalende
bes.	besonder	særlig
betr.	betreffend	angående
bezw.	beziehungsweise	henholdsvis
Bln.	Berlin	Berlin
bzfg.	beizufügen	at vedlægge
bzw.	beziehungsweise	henholdsvis
CdSSHA	Chef des SS-Hauptamts	chef for SS-hovedkontoret
C I C	Civilian Interrogation Centre	engelsk myndighed, der efter kapitulationen foretog afhøringer af civilpersoner
D	Deutschland	(afd.) Tyskland
DAF	Deutsche Arbeitsfront	den tyske arbejdsfront
DBN	Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig	den tyske erhvervsgruppe i Nordslesvig
Ddr.	Durchdruck	gennemslag
desgl.	desgleichen	lige sådan

Dev.	Devisen	valuta
DG	Deutsche Gesandtschaft	det tyske gesandtskab
d.h.	das heisst	det vil sige
d. J., d. Jrs.	dieses Jahres	i dette år
DJN	Deutsche Jungenschaft Nordschleswig	organisation af de tyske drenge i Nordslesvig
d. Kr.	dänische Kronen	danske kroner
D. Kult.	Direktor der Kulturabteilung	direktør for det tyske udenrigsministeriums kulturafdeling
d. M.	dieses Monats	i denne måned
Dtschld.	Deutschland	Tyskland
Durchdr. a. Kzp.	Durchdruck als Konzept	gennemslag som koncept
eing.	eingegangen	indgået
e. o.	ex officio	angiver, den pågældende skrivelse ikke er foranlediget af en forudgående skrivelse
ev.	eventuel	eventuel
EWZ	Einwandererzentralstelle	indvandringscentralkontor
f.	für	for
F.d.R.d.A.	für die Richtigkeit der Abschrift	for afskriftens rigtighed
FS	Fernschreiben	fjernskriverbrev
G	geheim	hemmelig
Gef. St.	Gefechtsstand	Kommandosted
gefl.	gefällig	behagelig
Gefr.	Gefreiter	underkorporal
geh.	geheim	hemmelig
Geh. Ch. Verf.	Geheimes Chiffrier Verfahren	hemmelig chifferkode
gem.	gemäss	i henhold til
GenQu	Generalquartiermeister	generalkvartermester
GenStH	Generalstab des Heeres	hærens generalstab
Ges.	Gesandter	gesandt
Ges. Rat	Gesandtschaftsrat	gesandtskabsråd
Ges.schaft	Gesandtschaft	gesandtskab
Gesch. Z.	Geschäftszeichen	journal nr.
Gestapo	Geheime Staatspolizei	det hemmelige statspoliti
gez.	gezeichnet	signeret
g. Kdos.	geheime Kommandosache	hemmelig kommandosag
G.M.B.H.	Gesellschaft mit beschränkter Haftung	selskab med begrænset ansvar
Gr.	Gruppe	gruppe
Grf.	Graf	grev
g. Rs.	geheime Reichssache	hemmeligt rigsanliggende
G. Schreiber	Geheimschreiber	hemmelig skriver
g.v.F.	garnisonsverwendungsfähig Feld	anvendelig til garnisonstjeneste i felten
g.v.H.	garnisonsverwendungsfähig Heimat	anvendelig til garnisonstjeneste i hjemstavnen
H.	Heer(es)	hær
HaPol	Handelspolitische Abteilung	den handelspolitiske afdeling (i det tyske udenrigsministerium)
H. Gruppe	Heeresgruppe	hærafdeling
HJ	Hitlerjugend	Hitlerungdommen
HKP	Heeres Kraftfahrzeug Park	hærens bilpark
H.Qu.	Hauptquartier	hovedkvarter
H- und V-Buch	Buch über Hinterlegungen und Vorschüsse	bog over deponeringer og forskud

I.A.	Im Auftrag	efter ordre
Inl. II	Inland II	afdeling som havde med indenlandske anliggender at gøre (i det tyske udenrigsministerium).
I.V.	In Vertretung	på... vegne
i. Z.	in Ziffern	i kode
Kdeur	Kommandeur	chef
Kfz	Kraftfahrzeug	motorkøretøj
KK	Kleinkaliber	lille kaliber (salonriffel)
Knts	Kenntnisnahme	efterretning
Kult	Kulturpolitische Abteilung	den kulturpolitiske afdeling (i det tyske udenrigsministerium)
K.v.-Heer	kriegsverwendungsfähig-Heer	egnet til at gøre krigstjeneste i hæren
Leg. Kasse	Legationskasse	legationskasse
lks	links	til venstre
LKW	Lastkraftwagen	lastbil
LR	Legationsrat	legationsråd
L.S.	locus sigilli	det sted, hvor seglet er anbragt
lt.	laut	ifølge
Ltg.	Leitung	ledelse
m.	mit	med
MBliV	Ministerialblatt des Reichs- und Preussischen Ministerium des Innern	Ministerialtidende for rigsindenrigsministeriet og det preussiske indenrigsministerium
m. d. B.	mit der Bitte	med anmodning om
m. E.	meines Erachtens	efter min mening
MG	Maschinengewehr	maskingevær
Mil. Bef.	Militärischer Befehlshaber	den militære øverstbefalende
Mil. Verw.	Militärverwaltung	militærforvaltning
Min.Dir.	Ministerialdirektor	ministerialdirektør
Min.-Kzl.-Obersekr.	Ministerialkanzleiobersekretär	oversekretær i ministerkancelliet
Mio.	Million	million
Mitz.	Mitzeichnung	medunderskrift
m. p.	manu propria	med egen hånd
MP, MPi	Maschinenpistole	maskinpistol
N.A.	Nebenabdruck	ekstraaftryk
Nat. Soz.	Nationalsozialisten	nationalsocialister
N.S.	Nachschrift	post scriptum
N.Schl.	Nordschleswig	Nordslesvig
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei	det nationalsocialistiske tyske arbejderparti
NS-Frauenschaft	Nationalsozialistische Frauenschaft	organisation af tyske kvinder i Nordslesvig
NSDAP-N	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei-Nordschleswig	det nationalsocialistiske tyske arbejderparti i Nordslesvig
NSKK	Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps	det nationalsocialistiske motorkorps
Oblt.	Oberleutnant	premierløjtnant
Obtl.	Oberstleutnant	oberstløjtnant
OKH	Oberkommando des Heeres	hærens overkommando
OKW	Oberkommando der Wehrmacht	værnemagtens overkommando
OL	Ortsgruppenleiter	afdelingsleder
Op. Abt.	Operationsabteilung	operationsafdeling
Org.Abt.	Organisationsabteilung	organisationsafdeling

OT	Organisation Todt	Todts arbejdsorganisation
O. U.	Ort unbekannt	ubekendt sted
o. V. i. A.	oder Vertreter im Amte	eller hans stedfortræder
Pers.	Personal- und Haushaltsabteilung	personale- og budgetafdeling (i det tyske udenrigsministerium)
Pg.	Parteigenosse	partifælle
PKW	Personenkraftwagen	personbil
p.n.	pro notitia	til efterretning
Pol I	Politische Abteilung I	den politiske afdeling I (i det tyske udenrigsministerium)
RAD	Reichsarbeitsdienst	rigsarbejdstjenesten
RAM, R.A. Min.	Reichsaussenminister	rigsudenrigsminister
RB	Der Reichsbevollmächtigte	den rigsbefuldmægtigede
Ref.	Referent	referent
Ref. Deutschland	Referat Deutschland	afdeling Tyskland (i det tyske udenrigsministerium)
Reg. Dir.	Regierungsdirektor	regeringsdirektør
Reg. Rat	Regierungsrat	regeringsråd
Regt.	Regiment	regiment
RF	Reichsführer	rigsfører
Rf.-SS	Reichsführer-SS	rigsfører-SS
RGBl.	Reichsgesetzblatt	rigslovtidende
RKK-Scheine	Reichskreditkassenscheine	rigskreditkassesedler
RM	Reichsmark	rigsmark
R.M.d.I.	Reichsministerium des Innern	rigsindenrigsministeriet
RR	Regierungsrat	regeringsråd
Rschr.	Rundschreiben	rundskrivelse
RSHA	Reichssicherheitshauptamt	rigssikkerhedskontoret
Rüst.	Rüstung	rustning
R.V.	Rechtsabteilung V	retsafdeling V (i det tyske udenrigsministerium)
RWM	Reichswirtschaftsministerium	rigsøkonomiministeriet
SA	Sturmabteilung	(nat. soc.) stormafdeling
Schrb.	Schreiben	skrivelse
SD	Sicherheitsdienst	sikkerhedstjenesten
Sipo	Sicherheitspolizei	sikkerhedspolitiet
SK	Schleswigsche Kameradschaft	slesvigsk kammeratskab
sog.	sogenannte	såkaldte
SS	Schutzstaffel	(nat. soc.) beskyttelsesafdeling
SS-Brigf.	SS-Brigadeführer	generalmajor
SS-Gruf.	SS-Gruppenführer	generalløjtnant
SS-Hscha.	SS-Hauptscharführer	sekondløjtnant
SS-Hstuf.	SS-Hauptsturmführer	kaptajn
SS-Ogruf.	SS-Obergruppenführer	general
SS-Oscha.	SS-Oberscharführer	oversergent
SS-Ostubaf.	SS-Obersturmbannführer	oberstløjtnant
SS-Ostuf.	SS-Obersturmführer	kaptajnløjtnant
SS-Rotf.	SS-Rottenführer	underkorporal
SS-Scha.	SS-Scharführer	sergent
SS-Staf.	SS-Standartenführer	oberst
SS-Stubaf.	SS-Sturmbannführer	major
SS-Stuf.	SS-Sturmführer	premierløjtnant
SS-Uscha.	SS-Unterscharführer	korporal
SS-Ustuf.	SS-Untersturmführer	løjtnant af reserven
Stck.	Stück	stykke(r)

St. S.	Staatssekretär	statssekretær
STB	Skandinavisk Telegrambureau	Skandinavisk Telegrambureau
Stpl.	Stempel	stempel
s. Zt.	seiner Zeit	i sin tid
Tel. Ktr.	Telegraph Kontor	telegrafkontor
Tgb.	Tagebuch	dagbog (journal)
Trsp.	Transport	transport
u. a.	unter anderem	blandt andet
u. E.	unseres Erachtens	efter vor mening
u.k.	unabkömmlich	uundværlig, som ikke kan sendes til fronten
U. St. S.	Unterstaatssekretär	understatssekretær
U. St. S. Pol.	Unterstaatssekretär, politische Abteilung	understatssekretær i den politiske afdeling (i det tyske udenrigsministerium)
u.s.w.	und so weiter	og så videre
u. U.	unter Umständen	i givet fald
v.	von	af, fra
VDA	Volksbund für das Deutschtum im Ausland	foreningen for tyskheden i udlandet
Verfg.	Verfügung	bestemmelse, disposition
Verfikon	Vereinigte Finanzkontore	de forenede finanskontorer
Verm.	Vermerk	notits
verst.	verstört	forstyrret
Vg.	Volksgruppe	folkegruppe
Vfg.	Verfügung	bestemmelse, disposition
VLR.	Vortragender Legationsrat	legationsråd med referat
v. M.	vorigen Monats	i forrige måned
Volksgr.	Volksgruppe	folkegruppe
Vomi, VoMi	Volksdeutsche Mittelstelle	kontoret for folketyskere
WB	Wehrbezirk	forsvarsområde
WBef.	Wehrmacht-Befehlshaber	den øverstbefalende
WBK-A	Wehrbezirkskommando-Ausland	kommando for forsvarsområder udenfor Tyskland
Wi RüAmt	Wehrwirtschaft- und Rüstungsamt	kontoret for krigsøkonomi og rustning
WHW	Winterhilfswerk	vinterhjælpsforanstaltning
WPrO	Wehrmachtspresseoffizier	værnemagtens presseofficer
W-Schein	Waffen-Schein	våbentilladelse
wv, wvzl.	wiedervorzulegen	skal atter forelægges
z. B.	zum Beispiel	f. eks.
z. b. V.	zur besonderen Verwendung	til særlig anvendelse
Zch.	Zeichen	mærke
z. d. A.	zu den Akten	ad acta
Zfr.	Zeitfreiwillige	tidsfrivillige
z. g. K.	zu gefälliger Kenntnisnahme	til behagelig efterretning
z.H., z. Hd.	zu Handen	ved
z. K.	zur Kenntnisnahme	til efterretning
z. Mitz.	zur Mitzeichnung	til medunderskrift
z. Zt.	zur Zeit	for tiden
Ztg.	Zeitung	avis

DANSKE DOKUMENTER
OG OVERSÆTTELSER AF TYSKE DOKUMENTER

A. Almindelige forhold.

1. Før 9. april 1940.

1.

Grundherr til Renthe-Fink angående et møde i Berlin med dr. Møller, hvor linierne for dennes politiske arbejde blev afstukket.

20. og 23. maj 1939.

AUSWÄRTIGES AMT *Berlin, den 20. maj 1939.*

Kære hr. von Renthe-Fink[1]).

.....

Berlin, den 23. maj 1939.

Mange tak for Deres brev af 19. maj. Jeg beder Dem undskylde, at jeg endnu ikke har orienteret Dem om konferencen med Møller. Jeg har på grund af overvældende travlhed endnu ikke haft tid til at lave et referat herom. I mødet deltog: Møller, *V. L. R.* Lorenz fra *Kult A.*, hr. Meissner (Volksdeutsche Mittelstelle) og jeg; såvidt jeg husker, var der endvidere en yngre herre fra Volksdeutsche Mittelstelle. Sagen havde jeg i forvejen drøftet med Kult. A., hr. von Weizsäcker og hr. Woermann. Jeg har først og fremmest fremført, at og af hvilke grunde Føreren ønsker et fredeligt forhold til vore nabostater; udenrigspolitisk må vort forhold til Danmark absolut ikke udsættes for nogen belastning nu. I mindretalskampen kommer det ikke an på det ydre (demonstrationer, hvide strømper, skulderremme o. lign.), men på at gøre alt, for at stillingen materielt opretholdes eller, såvidt muligt, endog forbedres. Sentenser som „marchen mod friheden" er en vildfarelse. Denne sentens havde man fra højeste steder f. eks. først tilladt dr. Neumann at anvende 8 dage før de tyske troppers indmarch i Memel. I det hele taget havde dette samarbejde med dr. Neumann været forbilledligt, fordi han til de mindste enkeltheder havde rettet sig efter vore strenge instrukser. Situationen i Nordslesvig var forøvrigt en helt anden end i Memel, fordi spørgsmålet om Nordslesvigs[2]) genindlemmelse på ingen måde var akut og der altså her eventuelt måtte regnes på lang sigt[3]); det krævede en anden taktik. Danskerne ville vente spændt på hans — Møllers —[2]) første tale i rigsdagen. Det gik ikke an, at han overhovedet berørte grænsespørgsmålet; hvis danskerne gjorde det, hvad jeg ikke troede, så var det altid tidsnok i forsigtige vendinger at henvise til, at de, danskerne, vel selv bedst måtte vide, hvorledes det nordslesvigske mindretal og det tyske folk bedømte den måde, hvorpå grænsedragningen var kommet i stand, den grænse, der betød en forære fra Versailles-magterne til det neutrale Danmark, der ikke var rede til direkte forhandlinger med Tyskland. Derimod har jeg ladet Møller have frie hænder i sin tale med hensyn til sine krav på det *økonomiske* område (landejendommenes gældsbyrde, lånepolitikken m. m.). Jeg har lagt ham på sinde, tilsyneladende dog forgæves, også at sige den danske regering nogle anerkendende ord for den ofte udviste imødekommenhed i kulturel henseende. Hr. Møller gjorde især gældende, at folkegruppen var ret fortvivlet, fordi den ikke vidste, hvornår den kunne vende hjem til Tyskland. Han måtte derfor, for at folkegruppen ikke skulle splittes, kunne byde den noget for at fastholde den. Lidt radikal måtte han tilmed være. Jeg har overfor hr. Møller påpeget, at han, hvis han optræder for skarpt

i rigsdagen, kun vil skabe sig selv vanskeligheder i det praktiske arbejde, hvor han også altid må tage danskerne med i betragtning. Jeg indrømmede, at situationen ikke var så helt let for ham; her gjaldt det for ham om at vise sine evner som fører[3]). Hr. Møller bad derefter indtrængende om finansiel understøttelse, d. v. s. bevilling af valuta. Vi har forklaret ham, at Kult. A., Volksdeutsche Mittelstelle og Pol. VI selvfølgelig ville gøre *alt* for at skaffe mindretallet så megen valuta som muligt; han kunne her fuldtud regne med vor støtte. Endelig har jeg også lagt ham på hjerte at holde sig i nøje kontakt med Dem.

Jeg er spændt på, hvordan det vil gå med ikke-angrebspagten. Sandlers indflydelse har styrtet Erkko, der oprindelig var for afsluttelsen. Det fremgik forøvrigt særdeles klart af den norske presse, at den norske regering ville have svaret nøjagtig lige så afvisende på henvendelser fra alle andre magter som på den tyske, og at det var beklageligt, at den udenlandske presse i agitatorisk øjemed i afvisningen af det tyske tilbud havde villet se en antitysk holdning hos Norge, som slet ikke eksisterede.

Zahle er altså nu i besiddelse af teksterne til den tysk-estiske og den tysk-lettiske pagt og de ændringer, som vi efter esternes og letternes ønske er gået med til. Jeg har jo også sendt Dem hele dette materiale.

I går var hr. Frielitz hos mig; jeg håber ikke, at han er kommet altfor meget i skudlinien i vort opgør med propagandaministeriet, der for tiden raser meget heftigt.

Nu ikke mere i dag.

Med mange hilsner og [illegible]

Heil Hitler!

altid Deres hengivne

Grundherr.

---

[1]) Nedenunder noteret: *Forelagt mig den* [illegible]*/9 39. I mellemtiden forældet.*
[2]) Ordet tilføjet over linien med blæk.
[3]) I marginen udfor disse sætninger står: *rigtig.*

2.

Det tyske udenrigsministerium (Weizsäcker) til gesandtskabet i København angående undertegnelsen af den dansk-tyske ikke-angrebspagt.

26. maj 1939.

Berlin, den 26. maj 1939. e.o. Pol VI 1356.

Diplogerma *København*
Nr. 81. *CITO!*

Chiffertelegram.

(Hemmelig chifferkode)

Til underretning: Falkenstjerna rejser i dag efter afsluttelsen af konferencer tilbage til København for at aflægge beretning til udenrigsministeren i morgen tidlig. Forventes, at dansk modforslag til teksten tilstilles os inden tirsdag middag. (Overenskomsttekst afgår i dag med luftpost til gesandtskabet). Undertegnelse af overenskomsten planlagt til onsdag middag i Berlin. For at give denne undertegnelse passende højtideligt præg har jeg efter ordre overfor danske gesandt foreslået og varmt anbefalet, at Munch personlig undertegner overenskomsten her. Danske gesandt har blot taget dette ad referendum og bl. a. fremført, at fuldmagt for ham selv vel allerede var underskrevet. Henstiller til gesandtskabet ved given lejlighed uden at foretage démarche eller udøve tryk på passende måde at fremføre vort synspunkt.

Spørgsmål om grænsegaranti, som har været berørt fra presseside, er ikke nævnt med eet ord under samtalerne med danske gesandt.

Weizsäcker.

3.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den dansk-tyske ikke-angrebspagts vedtagelse i den danske rigsdag.

5. juni 1939.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 5. juni 1939.

Nr. 8 A.

Ang.: Vedtagelse af den tysk-danske ikke-angrebspagt i den danske rigsdag.

Til Auswärtiges Amt,
Berlin.

. . . . . .

Repræsentanten for den tyske folkegruppe, dyrlæge Møller, der forud havde sat sig i forbindelse med mig, gav i sin tale udtryk for det håb, at pagten måtte bidrage til en afspænding i grænseområdet og dermed til fremme af de dansk-tyske forbindelser. Taleren udtalte sig iøvrigt med hensyn til udtræden af Folkeforbundet og den danske presses dadelværdige holdning på lignende måde som bondepartiets repræsentant og repræsentanten for de danske nationalsocialister.

Under debatten i folketinget og landstinget er grænsespørgsmålet ikke blevet berørt med eet ord. Indenfor offentligheden hersker der ingen klar forestilling om, at dette spørgsmål ikke er løst med ikke-angrebspagten. I kompetente kredse hengiver man sig i hvert fald ikke til illusioner. Det er også en af grundene til, at afsluttelsen af overenskomsten trods den gunstige bedømmelse af dens politiske betydning ikke fejres i højere grad udadtil. På den anden side er der utvivlsomt ved afsluttelse af overenskomsten faldet en stor sten fra danskernes hjerte. Med hensyn til Nordslesvig tror man nu at kunne være sikker på, at vi ikke vil løse spørgsmålet ved anvendelse af magtpolitik, en anskuelse, der naturligvis først og fremmest virker nedslående på den tyske folkegruppe i Nordslesvig, så meget mere som folkegruppen efter den sidste tids politiske begivenheder mente sig berettiget til at regne med Nordslesvigs snarlige genforening med Tyskland. Herudover ser man traktatens store værdi deri, at vi i tilfælde af internationale forviklinger ikke blot respekterer den danske neutralitet i territorial henseende, men også vil tage hensyn til de danske livsfornødenheder på det økonomiske område.

. . . . . .

Renthe-Fink.

4.

[Renthe-Fink]s optegnelser angående Gauleiter Lohses udtalelser om Hitlers [stilling til det nordslesvigske spørgsmål m. m.

udat. [1939?]

Gauleiter Lohse (Medio juni 39, Lübeck).

1) Føreren i hvert fald ikke foreløbig for Nordslesvigs genforening med Tyskland.

a) Tysk befolkningsdel kun $^1/_3$.
b) Vil ikke gerne have nogen fremmed befolkning i Tyskland.
c) Vedstår sin erklæring om, at han ikke har flere territoriale ønsker.

d) Vil ikke have nogen krig på grund af Nordslesvig, tænker på nordøsteuropæisk forbund (Tyskland og de skandinaviske stater).

2) Med Møller er man utilfreds. Har ikke holdt forbindelse med Gauleiter. Har i Berlin afslået en audiens hos Ribbentrop, der blev tilbudt ham, fordi han var forhindret af en begravelse. Bilder sig ind, at Overgruppefører Lorenz burde modtage ham.

Har aldrig set Ribbentrop og storadmiralen. Påstande om disses territoriale revisionsønsker aldeles forkerte. Udtalelser, der går ud på snarlig tilbagevenden til Tyskland, egenmægtige. Også økonomisk begrundelse af folkegruppens politik forkert. Han burde fremhæve den ideelle side.

Stehr stadig tillidsmand for Gauleiter. Møller skinsyg på ham. Vil imod Stehrs og Gauleiters ønske puffe ham bort, over i „Nordschleswigsche Zeitung".

3) Lohse synes, at Frank er gået rigelig vidt i sine udtalelser (Clausen).

Rosenberg (Medio juni 39, Lübeck).

Skandinavien bliver mere og mere stillet overfor en afgørelse. Viger det ud, og forbliver det i periferien, vil skandinaviske lande blive betydningsløse.

5.

Renthe-Fink til Grundherr angående dr. Møllers Knivsbjergtale.

1. juli 1939.

DET TYSKE GESANDTSKAB *Kobenhavn, den 1. juli 1939.*
Nr. 248 B

Hr.
Vortragender Legationsrat v. Grundherr,
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Kære Grundherr!

For det tilfælde, at dr. Møllers Knivsbjergtale endnu ikke skulle være kommet til Deres kundskab, sender jeg Dem vedlagt et udklip af „Nordschleswigsche Zeitung".[1]) Jeg finder hans udtalelser om grænsespørgsmålet og om det af Føreren planlagte storgermanske rige fuldstændig overflødige og politisk ganske malplacerede. Lachmann er blevet instrueret af mig om i al venskabelighed at lade dr. Møller forstå dette.

Med de bedste hilsner og Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **v. Renthe-Fink.**

[1]) Dr. Møllers Knivsbjerg-tale er refereret i „Nordschleswigsche Zeitung" 26. juni 1939. Om grænsespørgsmålet udtalte dr. Møller bl. a.: *„På spørgsmålet, om denne grænse er retfærdig, om den er draget på grundlag af selvbestemmelsesretten, eller om den skal bestå i al evighed, kan vi kun svare: Nej, nej, aldrig".*

6.

Det tyske konsulat i Aabenraa til gesandtskabet i København angående en samtale med dr. Møller i anledning af dennes Knivsbjergtale.

1. juli 1939.

J.nr. 555. *1. juli 1939.*

I henhold til ordrer af 28. og 30.6.1939.
— nr. 248 B —.

1 bilag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

I henhold til den modtagne instruks har jeg i dag talt med dr. Møller, som tog sig dette til efterretning.

I samtalens løb erklærede han, at hans forpligtelse til at overholde den politiske linie kun havde haft gyldighed for hans rigsdagstale. Han forbeholdt sig handlefrihed i Nordslesvig. Udtalelserne i Knivsbjergtalen havde han fremsat for at få folketyskerne til at holde ud; thi hvad skulle han sige til ungdommen? For at hjælpe ham burde man give ham flere millioner kroner. Hvis det ikke kunne lade sig gøre, måtte han handle, som han fandt det rigtigt. Han kunne ikke tage mod forskrifter herom. Hans udtalelser var iøvrigt blevet godt modtaget i tyske kredse; omtalen i den danske presse måtte han affinde sig med.

. . . . . .

L[achmann].

7.

Det tyske gesandtskab til Grundherr angående dr. Møllers Knivsbjergtale og hans krav om politisk selvstændighed.

11. juli 1939.

S NSl. 500. *København, den 11. juli 1939.*

Hr.
Vortragender Legationsrat v. Grundherr
eller stedfortræder,
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Højtærede, kære hr. v. Grundherr!

I tilslutning til hr. gesandtens brev af 1. d. m. — nr. 248 B — til Dem angående dr. Møllers Knivsbjergtale tillader jeg mig i dag på foranledning af hr. v. Renthe-Fink at sende Dem nedenstående uddrag af en indberetning af 1. juli d. å. — j.nr. 555 — fra konsul Lachmann i Aabenraa:[1])

. . . . . .

Efter gesandtskabets opfattelse er dr. Møllers erklæringer overfor konsul Lachmann kun uholdbare udflugter.[2])

. . . . . .

Med . . .

H[ensel].

[1]) Herefter følger en gengivelse af det tyske konsulats brev af 1/7 1939 (A. nr. 6).
[2]) For underretten i Aabenraa har dr. Møller den 16. marts 1948 forklaret, at han i anledning af Knivsbjergtalen blev kaldt til Berlin, hvor han havde en samtale med Behrends i Vomi, som gav ham fortrolige oplysninger om Tysklands udenrigspolitik.

8.

Partifører, dr. Møllers opråb i „Nordschleswigsche Zeitung".

1. sep. 1939.

Partiførerens Opraab.

Fra Kontoret for Oplysning og Propaganda tilgaar os følgende Erklæring fra Partiføreren!

Tyske Folke- og Hjemstavnsfæller!

Det tyske Folks Kamp for sin Ligeberettigelse og for Fjernelsen af Versailles-Uretten er gaaet ind i sit afgørende Stadium.

Polen har, understøttet af Vestmagternes Indkredsningspolitik, afvist Førerens storstilede Tilbud om en fredelig Ordning af Europas Forhold.

Polen stiler mod Krig. Irregulære Bander har allerede i Gaar overskredet de tyske Grænser, hvad bl. a. bevises af Overfaldet paa den tyske Radiosender i Gleiwitz.

Det tyske Folk sætter nu Magt mod Magt. Den nationalsocialistiske Stat vil nu enten paa den ene eller den anden Maade skaffe Respekt for de tyske Livsinteresser i Øst og for de undertrykte Folketyskere.

Danzig er allerede vendt hjem til Riget, og den udøvende Magt gaaet over til Gauleiter Forster.

Rigsdagen har modtaget Førerens Befalinger.

Urokket og besluttet paa at gøre det yderste og i fortrøstningsfuld Tillid til Føreren betræder det tyske Folk Vejen ind i Fremtiden.

Det tyske Folks Kamp er ogsaa vor Kamp, dets Tro er ogsaa vor Tro, og dets Styrke er ogsaa vor Styrke.

Overfor den tyske og danske Offentlighed bekender vi paany vor ubrødelige Solidaritet med Folk, Fører og Rige.

Tyske Folkefæller, bevar Disciplin og Besindighed og afvent Partiledelsens Ordrer.

Adolf Hitler leve!

Graasten, den 1. September 1939.

sign. Dr. Møller.

9.

Koncept til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående dr. Møllers loyalitetserklæring.

2. sep. 1939.

Berlin, den 2. september 1939. e. o. Pol VI 2022

Diplogerma *Kobenhavn* nr. 165.

Chiffertelegram[1]**).**

(Hemmelig chifferkode)

Møller, Gråsten, har i „Nordschleswigsche Zeitung" udsendt et opråb, hvori han erklærer nordslesvigernes ubrødelig solidaritet med folk, Fører og rige. Han opfordrer dem til at bevare disciplin og afvente partiledelsens instrukser. Påtænkte instrukser skal gå ud på, at nordslesvigerne kæmper med i Tyskland.[2])

Da Møllers opråb sikkert vækker betydelig opsigt i den danske presse og offentlighed og kan få politiske følger[3]), bedes De med størst muligt eftertryk gøre det klart for Møller, at han, f. eks. i rigsdagstale eller ved bekendtgørelse på anden måde, må understrege nordslesvigernes loyalitet overfor den danske regering.

[Volksdeutsche Mittelstelle anmoder om, at Møller bliver gjort opmærksom på, at han, såfremt han undlader dette, straks må træde tilbage og ikke mere vil blive anerkendt af det tyske rige som folkegruppefører. Endvidere forbydes det Møller udtrykkeligt at afgive nogen som helst offentlig erklæring, uden at gesandtskabet eller Volksdeutsche Mittelstelle i forvejen er indforstået.]

Woermann.

PN Teksten i [ ] er dikteret af Oberführer Behrends, Volksdeutsche Mittelstelle.

G[rundherr].

---

[1]) Af originalen, der findes i det tyske gesandtskabs arkiv, fremgår det, at telegrammet først blev afsendt 3. september 1939. Det har her nr. 169/2.

[2]) I marginen tilføjet: *Meddelelse fra Schröder, Flensborg.* Til rapport af 23. november 1946 har Deichgräber udtalt, at der den 1. september 1939 fandt et partirådsmøde sted i Aabenraa, og at deltagerne her enedes om, at de om fornødent alle ville stille sig til Tysklands rådighed som krigsdeltagere i den udstrækning, forholdene måtte kræve det.

[3]) Den oprindelige formulering var: *Såfremt den oplysning er rigtig, at Møllers opråb har vakt betydelig opsigt i den danske presse og offentlighed og betragtes som en krænkelse af Danmarks neutralitet fra nordslesvigernes side, ...*

10.

Renthe-Fink til det tyske konsulat angående dr. Møllers opråb i „Nordschleswigsche Zeitung".

3. sep. 1939.

Afs. 3/9 W. *S. N. Schl./504.*

Telegramkode.

Det tyske konsulat,
Aabenraa.

Det bedes straks mundtligt tilkendegivet Møller, Graasten, at gesandtskabet i anledning af hans opråb i „Nordschleswigsche Zeitung" har fået ordre til at meddele ham følgende:

Under Tysklands hårde kamp for eksistensen er et godt forhold til Tyskland særlig vigtigt. Alt, hvad der ville kunne virke skadeligt på forholdet mellem de to stater, vil derfor være at undlade fra folkegruppens side. Der forventes i denne henseende af folkegruppen og dens ledelse uselvisk indordning under nationalsocialistisk disciplin. For at hidføre overensstemmelse mellem folkegruppens holdning og Tysklands helhedspolitik gøres det udtrykkeligt til en pligt for M[øller] at afholde sig fra enhver offentlig udtalelse, uden at der i forvejen er opnået forståelse med gesandtskabet eller Volksdeutsche Mittelstelle.

Volksdeutsche Mittelstelle lader gøre opmærksom på, at Møller, såfremt han tilsidesætter denne pligt, straks skal træde tilbage, og at han af det tyske rige ikke længere vil blive anerkendt som leder af folkegruppen.

Møller bedes anmodet om straks igen at komme op på gesandtskabet, næste gang han kommer til København.

Som almindelig korrigering af Deres udtalelser:

Den tysk-italienske politik er baseret på fuldstændig og klar overen sstemmelse mel lem Føreren og il Duce. Dette bedes også forklaret Møller.

sign. **Renthe-Fink.**

11.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes holdning.

14. sep. 1939.

DET TYSKE GESANDTSKAB

København, den 14. September 1939.

Nr. S.N.Sl./503

I Henhold til telegr. Ordre Nr. 169 af 3. September 1939.

Indhold: Den tyske Folkegruppe i Nordslesvigs Holdning.

Bilag (Udklip af „Nationaltidende" af 2. og 13.9. samt af „Nordschleswigsche Zeitung" af 11.9.39).

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Dr. Møller er i Henhold til Ordren blevet gjort bekendt med, hvilken Holdning man i Fremtiden venter af ham. Dette synes, i det mindste i første Omgang, at have haft den ønskede Virkning paa hans Sprog og Holdning. Han har i hvert Fald ved et Møde, som Medarbejderne ved „Nordschleswigsche Zeitung" afholdt i Tinglev den 10. d. M., fremsat en ogsaa i den danske Presse refereret Udtalelse, som gik ud paa, at alle Folkegruppens Medlemmer i denne alvorlige Tid skulde optræde loyalt overfor den danske Stat og forstaa de Forholdsregler, der nu som nødvendige maa tages i Danmark (smlg. vedlagte Udklip af „Nordschleswigsche Zeitung" af 11. d. M.[1]).

Overfor Udenrigsministeren har jeg naturligvis ført Krigen over i Fjendens Lejr og betegnet „Nationaltidende"s Angreb af 2. d. M. paa Dr. Møller for dennes i „Nordschleswigsche Zeitung" offentliggjorte Opraab af 1. d. M. som uklogt og uhensigtsmæssigt. Jeg sagde til Hr. Munch, at man i Danmark maatte vise mere Forstaaelse end hidtil for den af Tyskerne i Nordslesvig udviste naturlige og berettigede Deltagelse i den haarde Kamp, som det tyske

Folk i disse Tider maatte gennemgaa. Den Holdning og det Sindelag, som den danske Befolkning nu indtog overfor de tyske Medborgere, vilde sandsynligvis være meget afgørende for det fremtidige Samliv mellem Tyske og Danske i det blandede Omraade og for de tyske Nordslesvigeres Indstilling overfor den danske Stat og det danske Folk i det hele taget. Kløften kunde gøres dybere, eller ogsaa kunde der i højere Grad slaas Bro over den. Den tyske Folkegruppe vilde altid føle sig som en Del af det tyske Folk og dele dettes Glæder og Sorger, og jeg kunde ikke deri se noget Forræderi mod Statsborgerpligterne overfor den danske Stat.

Hr. Munch syntes absolut at forstaa denne Tankegang, og jeg har kunnet konstatere, at heller ikke det nye Angreb paa Dr. Møller i „Nationaltidende" af 13. September billiges paa kompetent Sted. Men eftersom Regeringen udøver et Tryk paa Pressen for at faa denne til at holde sig saa neutral som muligt i den nuværende Konflikt, er man nu øjensynlig bange for ogsaa paa andre Omraader at lægge Baand paa Pressen, for at man ikke skal blive mistænkt for paa nogen Maade at antaste den hellige Pressefrihed.

sign. **v. Renthe-Fink.**

---

[1]) Referatet i „Nordschleswigsche Zeitung" lyder således: „*I mødet deltog også partiforer, dr. Møller, som holdt tale om det tyske folks skæbnekamp og i denne forbindelse formanede alle til i denne alvorlige tid at forholde sig loyal overfor den danske stat og at forstå de forholdsregler, som det nu var nodvendigt at træffe i Danmark*".

12.

Ernst Schröder til Grundherr angående forskellige spørgsmål, bl. a. dr. Møllers loyalitetserklæring.

15. sep. 1939.

ERNST SCHRÖDER

S./D.

Pol VI 2147
Flensborg, d. 15. september 1939.
Deutsches Haus
Hindenburgstrasse

Hr. [illegible]
geheimeråd v. Grundherr,
Auswärtiges Amt,
Berlin
Wilhelmstr. 75[1]).

Højtærede hr. geheimeråd!

I Nordslesvig har tingene nu ordnet sig. Dr. Møllers loyalitetserklæring, som jeg foranledigede afgivet i anledning af pressemødet, har virket udmærket i den danske presse. „Jydske Tidende" og også andre blade har bragt denne erklæring i fed indramning, hvorved der er indtrådt en afspænding. En stærkere tone anslår ganske vist „Nationaltidende". Bladet konstaterede, at det endnu havde et regnskab at gøre op med dr. Møller og „Nordschleswigsche Zeitung". Det skulle snart ske. Det er nu en trusel, som vi ikke tager os så tungt her. Da der imidlertid har samlet sig alt muligt materiale hos „Flensborg Avis" i Flensborg, kunne en sådan afregning få meget ubehagelige følger for det danske blad syd for grænsen. Jeg ville blot lige henlede Deres opmærksomhed på disse ting. Iøvrigt vil vi forsøge at holde alt indenfor de rammer, som vi nylig talte om i telefonen. Jeg bestræber mig stadig, og med held, for at tilpasse situationen her til begivenhederne. Jeg

har også haft lange samtaler med dr. Møller og overbevist ham om, at det var rigtigt at afgive en loyalitetserklæring.

Jeg skal nu blot tillade mig at forelægge Dem et par yderligere problemer, nemlig følgende:

Efter min mening må Auswärtiges Amt snarest muligt drage omsorg for, at folkegruppen i Nordslesvig opnår en lettelse ved udstedelsen af visum ved det tyske konsulat i Aabenraa, i det mindste pekuniært, for med de nuværende takster er det umuligt selv for de ledende mænd at komme til Tyskland. Jeg har i dag fået at vide, at de skal betale 18 kroner for 24 timer. Det er naturligvis ensbetydende med en fuldstændig standsning af arbejdet, fremfor alt også vort arbejde i Nordslesvig, for så kan vi ikke mere give de herrer nogen retningslinier. Jeg ville være Dem taknemlig, hvis De ville foranledige, at en eller anden tog sig af denne sag. Folkegruppen i Nordslesvig er jo nu efterhånden den sidste, hvis forhold ganske vist og gudskelov hviler på en helt anden basis end i øst.

Så har jeg her haft mange samtaler med folk fra Nordslesvig, der har deres bopæl syd for grænsen, men som har dansk indfødsret, og nu spørger, om de skal melde sig til militærtjeneste, hvorved de let vil miste deres danske indfødsret, for mange af dem er i dansk militærtjeneste. Jeg holder efter mit synspunkt igen trods al anerkendelse af disse mænds gode vilje. Jeg er af den mening, at det i dag er vigtigere end nogensinde at beholde den danske indfødsret. Jeg har også spurgt mig selv mange gange i disse dage, men jeg har jo ikke engang mulighed for senere i fornødent fald at arbejde i Nordslesvig, hvis det skulle være, og timen var kommet, hvis jeg opgav min danske indfødsret, som jeg jo af bestemte grunde bør bevare. Jeg kunne heller ikke mere lede „Nordschleswigsche Zeitung", hvor jeg er formand for tilsynsrådet, med hensyn til den forretningsmæssige og redaktionelle virksomhed og ville altså heller ingen indflydelse have på bladets indhold, som det nu atter tydeligt har vist sig i forbindelse med loyalitetserklæringen. Jeg ville være Dem taknemlig for en kort principiel udtalelse, om vi skal ansøge om rejsetilladelse til Tyskland og ændring af dansk statsborgerskab til tysk for personer, der notorisk er tyske. Dr. Møller har i sin tid ved begyndelsen af krisen „stillet hele folkegruppen her til disposition" for at hjælpe med, hvis det var nødvendigt. Jeg anser det for en noget romantisk tanke, for folkegruppen skal blive, hvor den er. Den yder os, hvis den pekuniært kan komme på fode, en langt større hjælp end ved at melde sig frivilligt her.

Undskyld, at dette brev er blevet noget langt. Jeg ville blot til slut gøre Dem opmærksom på en artikel af den danske historiker, prof. Aage *Friis*, der spillede en stor rolle i Berlin i 1918, i septemberhæftet af det danske månedsskrift „Tilskueren". Jeg vil oversætte artiklen, der er bygget over radioforedrag af Aage Friis, og sende den til Dem. Der ligger større betydning i artiklen, end man måske skulle antage. Aage Friis er sortseer og forebygger. Men jeg skal ikke foregribe det indtryk, som De vil få ved selv at læse oversættelsen.

Med hjertelig hilsen!

Heil Hitler!

Deres

Ernst Schröder.

[1]) Brevet bærer påskriften: *Haster!*

13.

Koncept til skrivelse fra Grundherr til Ernst Schröder angående forskellige spørgsmål, bl. a. dr. Møllers stilling.

20. sep. 1939.

Ad Pol VI 2147
Haster!
Anbefales!

Berlin, den 20. september 1939.

Til
hr. Ernst Schröder, Flensborg,
Deutsches Haus.

Højtærede hr. Schröder!

Jeg takker Dem mange gange for Deres venlige brev af 15. d. m. Det er glædeligt, at den på Deres foranledning af dr. Møller afgivne loyalitetserklæring har medført en afspænding. Vi må blot håbe, at han også fremtidig vil holde den foreskrevne linie, som vi netop i den nuværende situation må fastholde.[1])

Angående de to spørgsmål, De har stillet, kan jeg efter konference med de embedsmænd i Auswärtiges Amt, hvorunder de sorterer, meddele Dem følgende:

1) Spørgsmålet om visum til den tyske folkegruppe i Nordslesvig: Sagen er allerede taget op til behandling på grundlag af indberetninger fra konsulatet i Aabenraa og gesandtskabet i København og vil sandsynligvis blive afgjort indenfor de nærmeste dage. Der er udsigt til en ordning, der i videst muligt omfang imødekommer de af Dem fremførte ønsker.

2) Militærtjeneste og ændring af statsborgerforholdet for folketyskere: Vi deler Deres opfattelse, at det i dag er vigtigere end nogensinde, at folketyskerne bevarer deres danske indfødsret. Vi har en stærk interesse i, at folketyskerne bliver der, hvor de lever og virker nu. Ønsker fra fremmede statsborgere om indtræden i den tyske værnemagt imødekommes principielt ikke for øjeblikket. Også begæringer om indrullering til frivillig militærtjeneste fra vore landsmænd i ind- og udland er for tiden uønsket.

. . . . . .

Med mange hilsner og

Heil Hitler!

Deres

sign. **von Grundherr.**[2])

---

[1]) Den oprindelige udformning lød: .... *at han også fremtidig vil holde den foreskrevne linie, som vi netop på nuværende tidspunkt har den største interesse i at fastholde.*

[2]) I marginen står: *Før afsendelsen:*
Hr. V. L. R. Sethe til medunderskrift med hensyn til punkt 2). (Det henstilles at udtage ekstraktafskrift af brevet og et gennemslag af instruksen).
Efter afsendelsen:
R. V.
Kult. A.
Pol. I Mil.
til underretning.
Notits: Efter konference med V.L.R. Rödiger (R), V.L.R. Lorenz, V.L.R. Sethe og legationsråd von Nostiz.
Desuden er brevet stemplet: *A/g[det] 21. sept. 1939 Pe.*

14.

AO til AOs kontor i det tyske rigsøkonomiministerium angående indstilling af valutatildelinger til det tyske arbejde i Nordslesvig.

9. okt. 1939.

Afskrift (til Kult. A.)

DET NATIONALSOCIALISTISKE TYSKE ARBEJDERPARTI
Ledelsen af udlandsorganisationen.

Berlin-Wilmersdorf 1, den 9.10.39.

Ref.: Kulturkontoret K 26-O/Me.
Deres ref.: AO 1827/39 — Rg/Sc.
Ad V LD (D) 5/144216/39 —
Deres skrivelse af 27.f.m.
Via udenrigshandelskontoret:

Til
udlandsorganisationens kontor i
rigsøkonomiministeriet
adr. partifælle Rosenberg.
Berlin W 8.

Jeg anser fremtidige udbetalinger i danske kroner til assessor Stehr, der har ledelsen af NSDAP-N.s kontor for folkeoplysning og propaganda, for unødvendige.

Af Førerens tale fremgår hans indstilling overfor Danmark klart og tydeligt, således at NSDAP-N.s opgaver derved er blevet illusoriske, og i betragtning af den anspændte valutasituation er det formålsløst at udøse valuta til et kontor, hvis opgaver er blevet illusoriske. Vi må derfor ganske tilslutte os rigsøkonomiministeriets anskuelser.

Heil Hitler!
Underskrift.

15.

Det tyske udenrigsministerium til AO angående indstilling af valutatildelinger til den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

30. nov. 1939.

Hemmeligt.

Berlin, den 30. november 1939.

ad Kult. A. 1691 (g) II.
Hemmeligt! Hastet!

Til
ledelsen af NSDAPs udlandsorganisation,
Berlin-Wilmersdorf.[1])

Rigsøkonomiministeriet har i skrivelse af 10. d. m. — V Dev 6 b/1578/39 g[2]) — hvori indstillingen af valutatildelingerne til det tyske arbejde i Nordslesvig motiveres, henvist til udlandsorganisationens skrivelse af 9. f. m. — kulturkontoret K 26 -O/Me.

Efter Førerens tale den 6. f. m. var den anskuelse fra forskellig side blevet fremsat, at det i talen fremførte vedrørende omflytning angår alle tyske folkegrupper i Europa, altså også vor folkegruppe i Nordslesvig. Den i udlandsorganisationens skrivelse indeholdte afgørelse går åbenbart ligeledes ud fra denne opfattelse.

Spørgsmålet er i mellemtiden blevet underkastet en indgående undersøgelse i Auswärtiges Amt. Undersøgelsen har vist, at spørgsmålet om en omflytning af den tyske folkegruppe i Nordslesvig hverken er blevet berørt i Førerens tale den 6. f. m. eller i rigsudenrigsministerens tale i Danzig den 24. f. m. og overhovedet ikke er under overvejelse.

Yderligere tale om den dansk-tyske grænse er uden interesse i denne sammenhæng og skal ikke diskuteres.

Det er herefter hensigten at videreføre vort arbejde for tyskheden i Nordslesvig i det hidtidige omfang. Den tyske folkegruppes organisation i Nordslesvig er allerede fortroligt blevet underrettet herom.

For tiden står vi kun i forbindelse med Italien, Sovjetrusland, Estland og Letland angående omflytning. Yderligere omflytninger er ikke aktuelle.

Til udlandsorganisationens orientering kan jeg yderligere meddele, at det er os magtpåliggende at begrænse diskussionen om omflytningsproblemet mest muligt. Specielt bør drøftelser i pressen såvidt muligt undgås, såvidt det står til os.

E. b.

sign. **v. Twardowski.**

---

[1]) I brevets margin står: *Forelægges for afsendelsen chefen for udlandsorganisationen. For afsendelsen Pers (hr. ges. Rohde). Pol VI (hr. VLR. v. Grundherr) til underretning. Forelægges pånv efter afsendelsen.*

[2]) I marginen med håndskrift tilføjet: *p. n.: behandles i personaleafdelingen [hr. ges. Rohde] (nr. 120 —32 R* $^{10}/_{11}$).

16.

Rapport om afhøring af politidirektør Möller, Flensborg, angående bestræbelser for flytning af grænsen.

29. jan. 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet.

Onsdag, den 29. Januar 1947.

Rapport.

Vedr. Grænseflytningsbestræbelser.

Tidl. Politidirektør for Flensborg, Standartenführer — senere Brigadeführer und Generalmajor der Polizei — *Johann Hinrich Möller (Grevenkop 20/4-06)*, der af de allierede Myndigheder er udlaant hertil til Vidneafhøringer, har forklaret:

at han fra Sept. 1937 og indtil August 1941 var ansat i Flensborg som Politidirektør. I August 1941 blev han forflyttet til Estland.

I nævnte Periode, hvor han var ansat i Flensborg, lærte han en Del af de mere fremtrædende Personer indenfor den tyske Folkegruppe at kende.

Kpt. har anført, at han i sin nævnte Stilling intet havde at gøre med det egentlige „Volkstumsarbeit". Dette sorterede under Overborgmester Dr. Kracht. — Det skal her

anføres, at Kpt. kun vil have forhandlet med Personligheder indenfor den tyske Folkegruppe om Hvervning til SS. —

Kpt., der er „Slesvig-Holstener", har oplyst, at han personlig naturligvis har været interesseret i, at Grænsen paany blev flyttet nordpaa. Kpt. har ogsaa ved en Lejlighed berørt dette Spørgsmaal overfor Gauleiter *Lohse*, men Kpt. blev straks af denne gjort bekendt med, at man indenfor de højere Instanser i Tyskland ikke var interesseret i en Grænseflytning her i Norden. Kpt. husker ikke, naar han havde denne Samtale med Lohse, men det har været før Krigsudbrudet i 1939 og paa det Tidspunkt, hvor Tyskland mod Syd berigtigede Grænserne (Østrig, Sudetenland, Tilsit m. v.).

Allerede paa saa tidlig et Tidspunkt var Kpt. saaledes underrettet om, at man fra kompetent tysk Side ikke havde i Sinde at faa Grænsen flyttet mod Nord.

Kpt. har supplerende oplyst til hans nævnte Samtale med Lohse, at Kpt. aldrig har haft Lejlighed til at tale med Lohse under fire Øjne. Kpt.s nævnte Henvendelse til Lohse er saaledes sket ved en Lejlighed, hvor der har været andre til Stede, f. Eks. Dr. Kracht og andre rigstyske Personligheder. Kpt. er ganske sikker paa, at der ikke var nogen fra den tyske Folkegruppe til Stede. Det er ogsaa muligt, at det ikke netop var Kpt., som bragte omtalte Spørgsmaal paa Bane, han kan kun huske, at Spørgsmaalet blev berørt. Iøvrigt interesserede Lohse sig vistnok ikke ret meget for det dansk-tyske Spørgsmaal, maaske fordi han ikke maatte.

Kpt. er sikker paa, at han forud for nævnte Samtale med Lohse ikke har drøftet saadant Grænsespørgsmaal med Personligheder indenfor den tyske Folkegruppe.

Omkring 1939 var den alm. Stemning i Flensborg for en Grænserevision, i hvert Fald var det saaledes indenfor de Kredse, hvor Kpt. kom.

De højere Førere indenfor SS havde det samme Syn paa en Grænserevision som fornævnte Lohse, og derfor har Kpt. senere hen udtalt sig efter de samme Retningslinier, naar nogen overfor Kpt. har bragt et saadant Spørgsmaal paa Bane.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at mange af de Personer fra den tyske Folkegruppe, som Kpt. i Tidens Løb er kommet i Forbindelse med, har drøftet Spørgsmaalet „Grænserevision" med Kpt. Kpt. vil paastaa, at han hver Gang har gjort saadanne Udspørgere bekendt med de Retningslinier, som saaledes forelaa fra kompetente rigstyske Personligheder.

Kpt. husker ikke nøjagtig, naar Personer fra den tyske Folkegruppe første Gang har bragt omtalte Spørgsmaal paa Bane overfor Kpt., men han vil antage, at det er sket omkring 1939. Kpt. ønsker her anført, at man indenfor den tyske Folkegruppe udmærket vidste, at Kpt.s Opgave ikke var at give sig af med saadanne Spørgsmaal som en Grænserevision, og naar man har drøftet dette Spørgsmaal med Kpt., er dette kun sket i Samtaleform og aldrig i den Hensigt, at Kpt. hos Foresatte indenfor SS skulde bringe Spørgsmaalet paa Bane eller viderebringe Spørgsmaalet eller udvirket noget bestemt vedr. Spørgsmaalet hos kompetente Myndigheder i Tyskland.

Før 1939 kan Kpt. næsten kun have drøftet dette Spørgsmaal med Dyrlæge Møller og Jep Schmidt, og saadanne Samtaler kan kun have fundet Sted i Tyskland (Flensborg). Kpt. vil hævde, at han under saadanne Samtaler har underrettet de pgl. om de Retningslinier, som forelaa fra højeste tyske Myndigheder.

Den 9/4-40 indfandt Kpt. sig allerede om Formiddagen her i Aabenraa. Han havde en Samtale eller Parole med de ledende Personligheder indenfor den tyske Folkegruppe paa Dibbernhaus. Paa Anledning oplyser Kpt., at man ved nævnte Lejlighed var meget interesseret i, hvorvidt der nævnte Dag skulde foretages en Grænserevision, og vistnok alle, som Kpt. ved nævnte Lejlighed kom i Forbindelse med, spurgte Kpt. om dennes Mening. Kpt. har svaret, at han intet bestemt vidste i denne Anledning.

Kpt. vil ikke kende noget til, at det har været Hensigten, at Grænsen skulde være flyttet nordpaa d. 28/6-1940. Saafremt saadant havde været Hensigten og saafremt kompetente tyske Myndigheder havde været indforstaaet hermed, havde Kpt. i sin Egenskab af Standartenführer og Politidirektør for Flensborg skullet „spille en Rolle" heri, men som anført har Kpt. ikke haft noget Kendskab hertil.

Kpt. er nu gjort bekendt med, at det efter det hidtil oplyste har været Hensigten paa nævnte Dag ved et Kup at foranledige Grænsen flyttet til Kongeaaen, efter først heri

Landsdelen at have foranlediget Uroligheder, hvilket skulde medføre, at den tyske Værnemagt skulde gribe ind og erklære Undtagelsestilstand. Kpt. er videre gjort bekendt med, at det synes ret nærliggende, at han som Politidirektør i Grænsebyen Flensborg vilde blive underrettet om saadanne Hensigter. Kpt. fastholder dog, at han ikke er blevet adviseret.

Nu har Kpt. anført, at man indenfor den tyske Folkegruppe følte sig forraadt, specielt de første Par Maaneder efter d. 9/4-40. Man havde været af den bestemte Anskuelse, at Tyskland omkring d. 9/4-40 ogsaa vilde „berigtige" Grænsen her i Norden.

For Kpt. er det ikke utænkeligt, at Dyrlæge Møller har rettet Henvendelse til kompetente rigstyske Myndigheder eller Personer for her at faa en Grænserevision udvirket i Tiden umiddelbart efter Besættelsen af Danmark. I denne Forbindelse har Kpt. anført, at det ikke er udelukket, at Kpt. selv ved en Lejlighed, hvor Dyrlæge Møller har drøftet saadant Spørgsmaal med Kpt., har foreslaaet denne dette. Kpt. tør dog ikke med Sikkerhed udtale sig om, hvorvidt Møller har foretaget saadanne Henvendelser.

I samme Forbindelse har Kpt. oplyst, at han husker, at han ved en Lejlighed i April-Maj 1940, da Kpt. skulde til København for at tale med Renthe Fink m. fl. om Hvervning til SS, har haft Dyrlæge Møller og ds. Hustru med i Bilen til København. Kpt. ved ikke, hvilket Formaal Dyrlæge Møller havde med denne Rejse, men det er ikke udelukket, at Møller i København vilde tale med de nu her værende tyske Personligheder om Grænseflytningen. Det er foreholdt Kpt., at han, naar han foretager en saa lang Biltur sammen med Dyrlæge Møller, sikkert ogsaa er blevet informeret om Dyrlæge Møllers Ærinder, men Kpt. vil hævde, at han ikke med Bestemthed kan udtale sig om Møllers Ærinder. Kpt. ved dog, at Møller bl. a. indfandt sig i „Dagmarhus". Den efterfølgende Dag kørte Kpt. med Møllers Hustru tilbage, medens Møller forblev i København.

Kpt. husker ikke Navnet paa den tyske Divisionsgeneral, som d. 28/6-40 var i Viborg.

Oplæst i Oversættelse, vedtaget:

Möller. **F. A. Bruun.**
Krm.obtj.

17.

Rapport om afhøring af Hinrich Lohse angående hans drøftelser med Hitler om det sønderjyske grænsespørgsmål.

12. jan. 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet.

Onsdag, den 12. Januar 1948

Rapport.

Vedr. sagen mod ledelsen af det tyske mindretal.

Efter forud indhentet tilladelse har vi undertegnede dags eftm. d. 12/1-49 indfundet os i den tyske straffelejr „Esterwegen", Post Papenburg, Emsland, hvor den forhenværende Gauleiter Lohse afsoner straf.

Pågældende fremstod og navngav sig:

Hinrich Lohse, f. d. 2/9-96 Mühlenbarbek.

Kpt. har derefter forklaret, at han fra 1933 til 1945 var Gauleiter for Slesvig Holsten. Fra Juli 1941 blev kpt. afkommanderet til Baltikum, hvor kpt. var Reichskommissar. Fra Juli 1941 til 1945 har kpt. kun lejlighedsvis fulgt de sager, der blev behandlet på Gauleitung. Kpt. har interesseret sig for grænsespørgsmålet i Nordslesvig. Han har nogle gange drøftet dette spørgsmål med Hitler. Kpt. husker således, at han ved prøve-

sejladsen af KdF-Skibet „Robert Ley" i 1938 eller 1939 (på et tidspunkt, da der skulle afholdes folketingsvalg i Danmark) har drøftet grænsespørgsmålet med Hitler.

Hitler rejste spørgsmålet i anledning af det forestående danske valg. Kpt. anførte overfor Hitler, at han ikke fandt det opportunt, at grænsen blev flyttet. Han mente, at man skulle finde en fredelig løsning ved forhandling med Danmark, eventuelt ved udveksling af mindretallene på begge sider af grænsen. Kpt. begrundede sit standpunkt med, at området Nordslesvig ikke var ret stort, at der boede blandet befolkning og at indkorporeringen af landsdelen, set fra et økonomisk og folkeligt synspunkt ikke havde nogen betydning for Tyskland. Hitler var enig med kpt., idet synspunktet også stemte med den storgermanske tanke.

Ved en middag i rigskanceliet, en af de første måneder efter besættelsen af Danmark, talte kpt. pånv med Hitler om grænsespørgsmålet. Kpt. husker ikke, hvem der ledte samtalen hen på emnet, men kpt. og Hitler var stadig på samme linie som ved fornævnte møde i 1938 eller 1939.

På anledning har kpt. oplyst, at han kender dyrlæge Møller, Peter Larsen og Stehr. Kun i ren samtaleform kan kpt. have drøftet omtalte grænsespørgsmål med dyrlæge Møller, hvorunder kpt. uden tvivl har gjort Møller bekendt med det standpunkt, som kpt. hele tiden har indtaget til grænsespørgsmålet.

Kpt. kender ikke *Rimann*-mødet i april 1940, ejheller brevet af 21/10-40 med vedlagte enkeltberetninger, ligesom han heller ikke kender „Aufzeichnungen" fra Auswärtiges Amt.[1])

På anledning har kpt. oplyst, at det er sandsynligt, at hans tjenestested (Gauleitung) har modtaget enkelte beretninger vedr. forholdene (Stimmungsberichte) i Nordslesvig fra mindretalsledelsen. Han antager, at han må have fået sådanne skriftlige beretninger tilsendt direkte fra folkegruppeledelsen.

Forelæst i oversættelse, vedtaget:

Hinrich Lohse. **Iver Møller.** Pfm. **F. A. Bruun.** Krm.obtj.

[1]) Se A. nr. 53 og 59.

2. Fra 9. april til 28. juni 1940.

18.

Optegnelse om mødet hos politimester Agersted 9. april 1940, hvor Peter Larsen lovede, at folketyskerne ikke ville forstyrre ro og orden.

9. april 1940.

Afskrift.
9/4.

Ved Mødet paa Politimesterens Kontor mellem Overløjtnant Larsen, den tyske Adjudant og Politimesteren udtalte Overløjtnant Larsen, at han i Samraad med Partiføreren vilde træffe Foranstaltninger og drage Omsorg for, at der ikke af de herværende Tyskere vilde blive foretaget Handlinger, der kunde forstyrre Ro og Orden, samt at han vilde drage Omsorg for, at der ikke sker udæskende Optræden fra samme Side.

Nedskrevet af Fm. Sinding ved Mødet Kl. 8,35.

Afskriftens Rigtighed bekræftes,
d. 10. Januar 1946.

P. Christensen.
Krm.ass.

19.

Kredslederen for NSDAP-N i Tønder til afdelingslederne.

17. april 1940.

NSDAP-N.
Kredsledelsen.

Tonder, den 17.4.40.

Til
Lederne af NSDAP-N.s lokale Afdelinger
i Tønder Kreds.[1])

1. Partiledelsen venter, at Folkegruppen i denne de store Begivenheders Tid staar sin Prøve og bevarer Ro og Disciplin. Isolerede Aktioner vil ikke blive tolererede. Enhver Afdelingsleder er ansvarlig for sit Distrikt.
2. Det anses for selvfølgeligt, at enhver Partifælle sender sine Børn i den tyske Skole.
3. Der er sket en mindre Lettelse i Spærringen i Tilgangen til Partiet. Paa Forslag af Afdelingslederne kan prøvede Folkefæller under visse Omstændigheder blive optaget i Partiet.
4. Alle Indberetninger om Aggressivitet og Trusler, om Boykot o. s. v. fra Danskernes Side bedes sendt til Kredskontoret.
5. Førerens Fødselsdag skal for os iaar være en særlig Bekendelse og en stor Demonstration. Flagning sker privat, ikke paa offentlige Bygninger. Der skal drages Omsorg for, at der flages i rigt Maal. Højtideligheden finder Sted i en sluttet Kreds, det vil f. Eks. sige indenfor Rammerne af Bund für deutsche Kultur.
6. De lokale Afdelinger maa optage Forbindelse med Værnemagten, for at Førerens Fødselsdag kan fejres i Forening med Værnemagten, f. Eks. ved Parader eller Demonstrationer.
7. Denne Meddelelse skal tilintetgøres straks efter, at den er taget til Efterretning.

Heil Hitler!

Kredslederen.

[1]) Denne skrivelse samt A. nr. 22, 461 og 463 er fundet hos Christian Friedrich Jessen, der var afdelingsleder i Tønder. Hos Jessen er der ligeledes fundet gennemslag af to af hans indberetninger (den ene af 4. maj 1940), som begge indeholder en lang række oplysninger om boykot og tyskfjendtlige udtalelser og handlinger. Til rapport af 23. august 1946 har kredslederen Jes P. Petersen forklaret, at skrivelserne af 17. og 28. april 1940 er udsendt fra Kreisgeschäftstelle og indeholder beretning om de drøftelser, der har fundet sted på de kort tid forinden afholdte møder af afdelingsledere. Petersen mener, at der til grund for den i stk. 4 indeholdte ordre om indsendelse af beretninger om boykot m. m. har foreligget en partibefaling.

20.

Renthe-Fink til den XXXI højere kommando, København, angående de retningslinier, der er givet den tyske folkegruppe for dens opførsel.

21. april 1940.

Hemmeligt!

DET TYSKE GESANDTSKAB
Rigets befuldmægtigede.

Nr. S.N.Sl./850

Reference: Konference i dag med den øverstbefalende for de tyske styrker i Danmark, flyvergeneral Kaupisch, angående forholdene i Nordslesvig.

København, den 21. april 1940.

Til
den XXXI højere kommando til særlig anvendelse,
København.

Ledelsen af den tyske folkegruppe i Nordslesvig har fået følgende instrukser[1]):

1) I anledning af de tyske troppers besættelse af Danmark er der tilsikret landet territorial integritet. Grænsespørgsmålet må derfor ikke diskuteres fra folkegruppens side.

2) Et gnidningsløst forløb af besættelsen er vigtigt, derfor må der ikke forekomme provokationer og opløftes noget triumfskrig. Forholdet overfor de danske myndigheder skal bestandig være korrekt.

3) Den tyske folkegruppe skal overfor de tyske styrker forholde sig hjerteligt — uden danskfjendtlig holdning. Udfordrende fraternisering bør ikke finde sted.

4) Støtten til den tyske folkegruppe fra riget fortsættes på diskret måde som hidtil.

Kommandoen anmodes om *fortroligt* at underrette den lokale militære chef, under hvem styrkerne i Nordslesvig sorterer, om disse instrukser, således at han kan indrette sin holdning herefter.

Det tyske konsulat i Aabenraa har fået tilsvarende underretning.

Renthe-Fink.

[1]) Brevet til det tyske konsulat med de her anførte påbud er dateret $^{19}/_{4}$ 1940. Instruksen følger de af Lorenz den 9. april givne retningslinier (se ber. XII, A. nr. 89).

21.

Beretning fra det tyske konsulat til gesandtskabet i København om den tyske folkegruppes optræden den 9. april og senere.

22. april 1940.

S/N Sl.

Ang.: Begivenheder i konsulatets embedsdistrikt.

22. april 1940.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Den 9. april d. å. har flere medlemmer af den tyske folkegruppe omringet det herværende skibsmæglerfirma Cleemanns hus og anholdt prokuristen, fordi han efter sigende skulle arbejde for den fjendtlige efterretningstjeneste. De har derpå, efter hvad jeg hørte,

tilkaldt en tilstedeværende SS-officer, der skulle overtage den anholdte, hvilket han imidlertid nægtede. Også en Standartenführer i våben-SS, der skal have været tilstede, skal have nægtet at medvirke. Prokuristen skal derefter af Closter i Løjt Kirkeby og lærer Kortsch fra den tyske afdeling ved borgerskolen her i byen sammen med en pakke breve være transporteret til grænsen, men atter løsladt fra tysk side næste dag, da brevenes indhold viste sig at være harmløst. Nogle dage senere er ligeledes den tyske statsborger Hanstein og en dansk statsborger blevet anholdt her og ført over grænsen. Hanstein var kendt som kommunist. De er begge efter sigende i mellemtiden vendt tilbage.

Før hr. Lachmanns afrejse fik jeg lejlighedsvis at vide af ham, at amtmand Thomsen havde ringet til ham og spurgt, hvad anholdelserne i byen skulle betyde. Herr Lachmann har dertil svaret, at han ikke vidste noget om det.

Pastor Nissen, Tinglev, har i dag meddelt mig, at NSDAPN.s afdelingsleder — Festersen — i Kværs sammen med nogle andre havde bevogtet fangne danske soldater, til hvilket formål de havde fået geværer overladt af den tyske værnemagt. Den folketyske gæstgiver Johannsens kone i Bredevad har, efter hvad pastor Nissen videre fortalte, afvæbnet en dansk soldat, der var flygtet ind i deres hus, hvorfor man efter sigende vil drage hende til regnskab. I Tønder er der, efter hvad dr. Kähler fortalte mig, den 9. april blevet hejst adskillige hagekorsflag på de offentlige bygninger. Politimesteren har derpå ringet til dr. Møller og anmodet ham om at lade flagene fjerne, da han ikke ville have fremkaldt nogen episoder. Flagene skal derpå også være blevet fjernet.

Efter hvad jeg har bragt i erfaring, har også forskellige folketyske skoler hejst hagekorsflaget den 9. april. I Aabenraa er det blevet hejst på Dibbernhaus, hvor Deutsche Wirtschaftsberatungsstelle, forretningsføreren for Deutsche Berufsgruppe o. s. v. har til huse, og på „Nordschleswigsche Zeitung"s bygning. Også mod denne flaghejsning skal politiet her være skredet ind. Et påstået forsøg på også at hejse hagekorsflaget på rådhuset her i byen skal være blevet opgivet efter energisk protest fra borgmesteren.

Om aftenen den 9. april har der derefter i overensstemmelse med stemningen i den tyske folkegruppe fundet en velkomstfest sted i det herværende „Tyske Hus".

I løbet af forrige uge skal tyske militærkommissioner, efter hvad der er blevet berettet mig, have afholdt sessioner i Aabenraa, Sønderborg og Tinglev, dog — efter forlydende — kun for partimedlemmer og tyske statsborgere i alderen 17 til 40 år. I Sønderborg skal 280, i Aabenraa og Tinglev hvert sted ca. 250 personer have været på session. Fra Tønder og Haderslev foreligger der endnu ingen meddelelse.

Disse begivenheder er naturligvis blevet kendt i danske kredse og har nogle steder fremkaldt en fjendtlig stemning. Således har to kvindelige danske statsborgere efter hr. Lundbergs udsagn spyttet på et hagekorsflag på en bil, tilhørende forsikringsinspektøren i Victoria i Sønderborg, Max Clausen. Den ene af de to kvinder skal have fået en lussing herfor af en ung mand. Det drejer sig her efter Lundbergs udsagn om en datter af den danske oberst Christensen i Sønderborg og om en veninde af hende fra København. Endvidere er der begyndt en boykot af tyske forretningsfolk. Efter hvad dr. Møller oplyser, har han hidtil fået kendskab til 34 tilfælde af boykot.

Instruksen af 19. d. m.[1]) — S N Schl/850 — har foranlediget mig til at indsende beretning om begivenhederne.

Endelig skal jeg lige nævne, at dr. Møller har gjort mig opmærksom på, at tyske militærkøretøjer under kørslen gennem Nordslesvig i flere tilfælde har været forsynet med en dannebrogsvimpel, og at tyske militære myndigheder har nedlagt kranse med dansk inskription på båndene ved danske soldatergrave. Hr. Møller mente, at den tyske folkegruppe ingen forståelse havde herfor.

At tyske militærvogne kører med dannebrogsvimpel har jeg selv bemærket ved en transportkolonne, der drog herigennem i morges.

P. k. v.

sign. **St[effenhagen].**

[1]) Se A. nr. 20.

22.

Kredsledelsen i Tønder til de lokale afdelinger indenfor NSDAP-N, bl. a. angående indberetninger om boykot m. m.

28. april 1940.

NSDAP-N
Kredsledelsen

Tønder, den 28. 4. 1940.

Til
NSDAP-N.s lokale Afdelinger
i Tønder Kreds.

1. Efter Ordre af Partiføreren skal de befolkningspolitiske Undersøgelser nu straks gøres færdige. Det er indlysende, at disse Undersøgelser har en meget stor Betydning i Dag.

. . . . . .

2. Hvervningen til vore Lister fortsættes. I Betragtning kommer Aargangene indtil 1895. Skemaer vil i de nærmeste Dage blive tilsendt Afdelingerne.
3. Afdelingslederne skal ligeledes inden Lørdag den 4.5.40 konstatere, om der i deres Afdeling er Partifæller, der sender deres Børn i den danske Skole. Hvis ja, da: 1) Hvor mange? 2) Siden hvornaar? 3) Af hvilken Grund?
Principielt er en saadan Holdning i Dag ikke mere holdbar. Vi maa nu endelig trække Linierne klart op. For Privatskolernes Vedkommende kan Overflytning til en anden Skole ske til enhver Tid.
4. Indsamling af Oplysninger om Boykot, Trusler, Afskedigelser o. s. v. maa ubetinget fortsættes og Materialet sendes til Kredskontoret. I Betragtning kommer kun sandfærdige Beretninger, helst med Underskrift.[1])
5. Der maa ikke udstedes nogen som helst Erklæringer for Folkefæller. Hvis et tysk Tjenestested ønsker Oplysning, vil det henvende sig direkte til Organisationsamt og dette igen til de lokale Afdelinger.
6. Spærringen af Tilgang til Partiet bestaar ogsaa fremdeles. Vejen gaar gennem SK. Der er sket en mindre Lettelse i Spærringen for velfortjente Folkefæller. Men ingen har Ret til at blive optaget. Med Hensyn til Optagelse er det kun Partiføreren, der (efter Samraad) træffer Afgørelsen. Foruden Afdelingslederne er det ogsaa blevet tilladt Gymnastikforeningerne at fremsætte Forslag om Optagelse.

Heil Hitler!

K.G.F.

[1]) Allerede den 4. oktober 1938 blev der i „Nordschleswigsche Zeitung" offentliggjort et opråb med opfordring til at indsende beretninger om tyskfjendtlige udtalelser m. m. til Organisationsamt. Denne opfordring synes at være blevet gentaget umiddelbart efter 9. april. Dr. Clausen har i hvert fald for landsretten den 6. april 1949 forklaret, at han husker en partibefaling om indsendelse af beretninger om „Gehässigkeiten" (jvnfr. A. nr. 19). Det er muligt, at det er den, der ligger til grund for punkt 4 i kredslederens skrivelse.

23.

Skrivelse fra Stehr angående den tyske folkegruppes oplysningstjeneste.

29. april 1940.

N. S. D. A. P.-NORDSCHLESWIG. *Haderslev, den 29. april 1940.*

Kontoret for oplysning og propaganda.

Talerinstruktion nr. 1.

Ang.: Oplysningsarbejdet blandt den tyske folkegruppe.
(1. maj-festerne).

I. I henhold til partiførerens anordning af 28. april 1940 udsendes der fremtidig en række instruktionsbreve for talere med det formål
1. at opnå en mere ensartet tilrettelæggelse af vor propaganda, og
2. stadig at give talerstaben impulser.

II. I den tyske folkegruppes propagandavirksomhed må der også efter den 9. april holdes fast ved den linie, der blev fastlagt den 3. september 1939, d. v. s. at det, der ene og alene er afgørende, er de krav, som stilles af den fællestyske skæbnekamp, der vil munde ud i en nyordning af Europa. Alt, hvad der ikke vedrører vort folks store opgør med londoner-plutokratiet, skal foreløbig træde tilbage i udenrigspolitiske beretninger. Det vil, overført på Nordslesvig, sige, at man uden hensyn til lokale synspunkter må *give afkald på en drøftelse af grænsepolitiske spørgsmål.* Selvfølgelig kan og skal det dog understreges, at folkegruppens skæbne er knyttet sammen med hele det tyske folks skæbne. Folkegruppens fremtid står og falder med rigets fremtid. Der eksisterer i Mellemeuropa hverken mod sydøst eller mod nord nogen mulighed for en fremtidig opbygning uden riget, men *stedse kun med Tyskland.*

De grundlæggende retningslinier for den europæiske opbygning findes i Førerens tale den 6. oktober 1939. I dette program kan den militære aktion i Skandinavien indordnes (Tysklands interesse i ydedygtige, neutrale stater, der indenfor deres del af verden er uafhængige af London og den internationale kapital, Englands kamp mod Tysklands neutrale nabolande, fordi disse alene ved deres eksistens betyder et hul i indkredsningen og blokaden og strider imod koalitionskrigens princip).

Drøftelse af den ny strategiske situation i Norden. Redegørelse for resultaterne af den sidste tyske hvidbog, der indeholder de dokumenter, der er fundet i Norge. De fire sidste punkter i Ribbentrops tale.

III. Hidtil har gendrivelsen af de engelske løgnemeldinger, som blev gengivet i den danske presse, indtaget en fremtrædende plads i talerne. Her har situationen ændret sig noget efter den 9. april. Det viser sig imidlertid nu nødvendigt
1. at tage stilling mod den overordentlig stærke engelskorienterede hviskepropaganda. Det vil her være hensigtsmæssigt at pille nogle af disse beskidte historier fra hinanden. Pålideligheden af de tyske meldinger i modsætning til de udenlandske meddelelser kan bevises ved henvisning til forløbet af felttoget i Polen.
2. Tilslørede forsøg på en tyskfjendtlig indstilling, som nu atter dukker op i pressen her og dèr, må karakteriseres som sådanne.
3. Eventuelle forsøg på fra dansk side at føre vanskeligheder af økonomisk eller politisk art tilbage til den tyske besættelse skal imødegås ved henvisning til Londons ansvarlighed for hele udviklingen (Englands krigserklæring af 3. september, blokadekrigens metoder af engelsk oprindelse m. v., Københavns bombardement 1807 som modstykke til formen for den af de tyske tropper gennemførte besættelse).

IV. Den 1. maj er en egnet lejlighed til at karakterisere det nye Tyskland som *Adolf Hitlers folkestat*. Den symbolske betydning af 1. maj som national festdag. Udryddelsen af klasse- og partikampen, splittelsen i enkeltstater, parlamentarismen m. m., i modsætning hertil opbygningen af det nye Tyskland på førerprincippet, kræfternes koncentration i det tyske folks eksistenskamp

1. i holdningen (indre front),
2. i erhvervslivet (kapitalismens besejring, fireårsplanen, produktionsslaget),
3. gennem den genopståede folkehær. Arbejdernes, bøndernes og soldaternes front. Udryddelse af spekulation og gullaschbaroner. I modsætning hertil vinterhjælpsinstitutionen, Røde Kors hjælpen, nye principper indenfor erhvervenes organisationer o. s. v.

Ud af denne det nye Tysklands ånd må konsekvensen drages for vort interne arbejde indenfor folkegruppen. Solidaritet indenfor folkegruppen som indenfor hele det tyske folk, vort vinterhjælpsarbejde, selvhjælpen, beskyttelsen af bønderne m. m. Tyske folkegruppe ved sin holdning *bestanddel af den indre tyske front*, pligt til at yde sit bedste under de nuværende forhold. Folkegruppen som et enigt indsatsberedt instrument til sikring af fremtiden.

V. Den 1. maj anbefales det

1. at redegøre for den storpolitiske udvikling — med dens konsekvenser for Skandinavien, men uden grænsespørgsmålet,
2. at skildre forudsætningerne for de gode tyske resultater (sml. *punkt IV*) og
3. med udgang i punkt 2 at klarlægge eller dog i det mindste antyde folkegruppens fremtidige opgave.

sign. **Stehr.**

24.

Udkast til indberetning fra politimester Agersted i Aabenraa til justitsministeriet angående begivenhederne 9. april 1940.

28. maj 1940.

28/5-40.

+ 3 Genparter.

Til J[ustits]m[inisteriet]

Om Begivenhederne den 9. April 40 og nærmest paafølgende Tid kan følgende Oplysninger gives.

. . . . . .

Motorlarmen og Skuddene kaldte hurtigt Folk paa Benene, men det var øjensynligt klart, at Indrykningen kom lige saa overraskende for det tyske Mindretal som for Danskerne. Stemningen var straks trykket hos alle, men snart jublede vore tyske Medborgere til de tyske Soldater, ja nogle, der til daglig var ret besindige, teede sig som vilde.

Igennem Aabenraa ad Hovedvej 10 rykkede en tysk Panserdivision. Politiet regulerede Færdslen paa normal Maade. Kl. ca. 8½ Form. indfandt Adjudanten ved Divisionen sig paa mit Kontor med to geværbevæbnede menige, som dog straks blev sendt udenfor. Løjtnanten optraadte meget korrekt og høfligt. Han meddelte mig, at han vidste, at en Aargang dansk Militær var hjemsendt med Udrustning, og vilde have eventuelle her i Byen boende afvæbnede; jeg gjorde ham bekendt med, at de paagældende var hjemsendt uden Vaaben, hvorefter han ikke ønskede videre foretaget. Han forlangte derefter

Politiet afvæbnet og Pistolerne afleveret til ham; vi enedes sluttelig om, at Pistolerne blev deponerede i mit Pengeskab, hvortil jeg beholdt Nøglen. Under denne Forhandling meddeltes det mig pr. Telefon, at hjemlige tyske Nazister var ved at bryde ind i Frimurerlogen, der ligger ud mod Hovedvejen, hvor tyske Tropper havde gjort Holdt. Med nogle kraftige Vendinger satte jeg Løjtnanten ind i Situationen og spurgte, om han eller Politiet skulde ordne den Sag. Han blev rød i Hovedet og tog straks afsted og jog Nazisterne væk, hvorefter han paany indfandt sig hos mig. Der indløb nu telefonisk Melding til mig fra Jydske Division om, at Kampen skulde standses; da man ikke kunde faa Forbindelse med Garnisonen i Haderslev, der nu var i Kamp, bad man mig foretage det videre fornødne. Da Vejen nordpaa var blokeret af tysk Militær indvilgede Løjtnanten i at køre med en af Politiets Vogne til Haderslev, og Vognen kom godt igennem.

Da Løjtnanten anden Gang kom paa mit Kontor, var han ledsaget af de kendte tyske Nazister, fhv. Overløjtnant Larsen og Folketingsmand Dyrlæge Møller samt Kredsleder Jep Schmidt, der dog holdt sig i Forkontoret. De optraadte begge høfligt og korrekt og erklærede, at de vilde gøre alt for, at de tyske Nazister forholdt sig i Ro, og de bekræftede dette med Haandslag. Jeg spurgte Folketingsmanden om, hvorlænge han havde vidst Besked om Indrykningen, og i en lavmælt Tone svarede han: „I tre Dage", altsaa allerede den 6. April 1940.

I Løbet af Formiddagen paa Indrykningsdagen forsøgte man at hejse det tyske Flag paa Raadhuset, men dette blev forhindret uden større Gnidninger (jeg havde ladet Flagsnoren fjerne paa Tinghusets Flagmast). Iøvrigt blev der kun hejst tysk Flag paa Partikontoret og paa den tyske Avis's Bygning; det blev straks paatalt, og der blev afgivet Løfte om, at Flagningen ikke vilde blive gentaget, naar Flagene var taget ned ved Solnedgang.

Bortset fra en mindre Vagt paa Telefoncentralen, havde Aabenraa ikke fast Indkvartering til at begynde med, men efter et Par Dages Forløb blev Byen kortvarigt belagt med en Bataillon Infanteri, der ankom pr. Fodmarch. Den blev Syd for Byen modtaget af hjemlige Nazister med Musikkorps, der i Ly af Tropperne benyttede Lejligheden til at marchere ind i Byen i Spidsen for Bataillonen. Dette forløb dog uden Uro og der saas et tysk Flag paa det tyske Gymnasium, hvor der var Indkvartering.

Der har i Politikredsen været afholdt tyske „Sessioner"; Indberetning herom er fremsendt fra Politiadjudanturen. De tyske S-K-Folk afholder stadig Træningsøvelser; enkelte bærer paa Vejen til og fra disse Øvelser, der i Reglen foregaar paa det tyske Gymnasium, sorte Armbind med sort Hagekors i hvidt Felt. Lederen er blevet noteret og Rapport er fremsendt til Statsadvokaten med Henblik paa eventuel Tiltale efter „Uniformsloven".

I den siden da forløbne Tid har der ikke været Begivenheder af særlig Interesse. Det tyske Mindretal har foranstaltet forskellige Fester for indkvarterede Soldater og har været meget geskæftige ved disses Indkvartering m. m.

Til Soldaterne har været uddelt Lister over tysksindede Forretningsfolk m. m., hvortil Soldaterne henvises —. Særlig Rapport herom er optaget og afgivet til Amtet, der vil fremsende den til Indenrigsministeriet eller Handelsministeriet.

Om Bortfjernelsen af civile Personer er særlig Indberetning fremsendt.

I de sidste ca. 12 Dage har Byen haft Indkvartering af tysk Militær, der er kommet fra Nørrejylland. Søndag den 19. Maj 1940 meddelte Lederen af det herværende tyske S-K-Musikkorps, at de havde tilbudt Garnisonskommandanten at spille for Soldaterne paa den Skole, hvor en stor Del af Soldaterne var indkvarterede; Kommandanten havde imidlertid ønsket, at de spillede offentlig paa et Torv fra Kl. 13—14. Jeg lod Kommandanten vide, at dette var i Strid med Helligdagsloven og det udstedte Forbud mod Sammenstimlen m. m., hvorefter han straks med en Undskyldning frafaldt sit Ønske.

A[gersted].

25.

Gårdejer Jürgen Schmidt, Øster-Terp, skriver til Vogelgesang angående danskernes indstilling overfor Tyskland og folkegruppens fremtid i tilfælde af besættelsens ophør.

4. juni 1940.

Meget ærede Hr. Vogelgesang!

Angaaende de i Deres Brev af 28.5[1]) omtalte Ting er det ikke altid let at finde Grænsen mellem Denunciation og de Angivelser, der maa gøres i den tyske Folkegruppes Interesse. Jeg har derfor heller ikke til Hensigt at gøre et stort Nummer ud af enhver ubetænksom, hadefuld Udtalelse af ellers nøgterne og roligt tænkende Danskere. Vi vil sikkert alle kunne fortælle om sjofle Angreb og Udtalelser om Føreren og Riget fra Danskhedens Side.

Mere end nogensinde vil vi efter Krigens Udbrud være blevet klar over, at langt det overvejende Flertal af det danske Folk hader Bærerne af det 3. Rige og dets tyske Venner i Nordslesvig, løber rundt med knyttet Næve i Lommen, og at det kun er, fordi det bøjer sig for Nødvendigheden henholdsvis Tvangen, at det forholder sig forholdsvis roligt. Heri vil heller ikke en nok saa god Behandling af Danmark fra det 3. Riges Side kunne gøre nogen Forandring. Skønt den normalt begavede Dansker er klar over de katastrofale økonomiske og evt. politiske Følger af et Nederlag for Tyskland, haaber han for det store Flertals Vedkommende dog paa, at det 3. Rige vil blive knust. Danskeren svømmer stadig fuldstændig i Vestmagternes Kølvand, og der vil i det mindste hengaa en Menneskealder — hvis det overhovedet nogensinde sker — før de Sympatier, man lægger for Dagen overfor Vestmagterne, kan slaa ind paa en ny Retning.

Til Deres Spørgsmaal om, hvorledes den tyske Folkegruppes Fremtid vil forme sig, hvis den tyske Besætning drager bort, og Nordslesvig vedbliver at være forenet med Danmark paa den hidtidige Maade — følgende:

Hvad der vil ske, hvis Tyskland lider Nederlag, behøver vi vel ikke at diskutere, for i saa Fald vilde det for en rank Tysker være utaaleligt i Nordslesvig, just fordi Danskeren i sit Hjertes Inderste hader alt, hvad der er tysk, og der saa ikke vilde være noget stærkt Rige, der kunde holde hans Følelser og Magtbegær i Tømme.

Men selvom Tyskland, hvad der jo da hos os ikke kan herske nogen Tvivl om, vinder Krigen helt stort, vil Situationen for den tyske Folkegruppe blive meget truende, ja haabløs. Kampkraften hos den aktive Del af den tyske Befolkning vilde blive fuldstændig lammet, da jo saa Kampens Maal, Genforeningen med Riget, bliver definitivt begravet. Mange af de tyske unge Mennesker, som nu frivilligt stiller sig til Raadighed for den tyske Hær, vilde under de omtalte Omstændigheder ikke mere vende tilbage til Hjemstavnen, medens omvendt flere og flere Rigsdanskere vilde blive importeret. Den danske Koloniseringsvirksomhed og Boykotningen mod tysk Handel og Vandel, der allerede nu har taget meget stærk Fart, vilde blive stærkere. Danskeren vil med god Ret sige til sig selv: Naar Uretten med Grænsedragningen i 1920 ikke bliver gjort god igen, nu, da Tyskland har hele Magten, saa har vi i Fremtiden intet at frygte paa dette Omraade, nu gælder det for os kun om i Løbet af den kortest mulige Tid og uden Blødsødenhed at gøre Ende paa den svækkede Rest af Tyskheden i Nordslesvig.

Selvom der ogsaa af et sejrrigt Tyskland bliver garanteret visse Mindretalsrettigheder, saa vilde dog en Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal, som ovenfor antaget, betyde en sikker Uddøen af den tyske Folkegruppe, fordi netop det store Maal — Foreningen med Riget — maatte begraves.

Udsigterne for en Forbedring af Danmarks økonomiske Stilling efter en ubetinget Sejr for det 3. Rige, og navnlig hvis Danmark bringer sin Indenrigspolitik tilbage til fornuftige Baner, bedømmer jeg ret gunstigt.

For Resten har ogsaa Partiet opfordret til, at man fastholder Iagttagelser o. s. v., saaledes som De har bedt om, og giver dem videre.

Med tysk Hilsen

Deres hengivne

J. Schmidt.

[1]) Jürgen Schmidts brev er svar på en skrivelse af $^{28}/_{5}$ fra Vogelgesang, hvori han havde bedt Schmidt meddele ham tyskfjendtlige udtalelser, fremsat af danskere. Han bad om også at få navnene på dem, der fremkom med disse, og ønskede at høre Schmidts mening om, hvorledes folkegruppens fremtid ville blive, hvis besættelsen ophørte. Sådanne skildringer var nødvendige for at give folk, som ikke kendte noget til grænseforholdene, et rigtigt billede af tilstandene her og muliggøre „*en sund dom*" ved en mulig nyordning af forholdene. Schmidts brev er skrevet på tyndt papir og synes at være et gennemslag. Da det er fundet i Schmidts arkiv og er forsynet med Schmidts underskrift, har både han og Vogelgesang gjort opmærksom på, at der foreligger en mulighed for, at det aldrig er blevet afsendt.

26.

Det tyske gesandtskab sender det danske udenrigsministerium en note angående klager fra den tyske folkegruppe over økonomisk boykot og opkøb af tyske ejendomme.

6. juni 1940.

Note.

I den sidste tid har den tyske folkegruppe i Nordslesvig i tiltagende omfang klaget over den danske befolkningsdels holdning, især over økonomisk boykot af folk, der tilhører den tyske folkegruppe.

Desuden øges klagerne over, at tysk ejendom i Nordslesvig systematisk bliver opkøbt fra dansk side.

København, den 6. juni 1940.

27.

Vereinigte Finanzkontore sender det tyske udenrigsministerium, indenrigsministeren og Vomi uddrag af en beretning [fra Vogelgesang] vedrørende Nordslesvig (med bilag).

1. juli 1940.

VEREINIGTE FINANZKONTORE
G.M.B.H.

Berlin W 8, den 1. juli 1940.

Vort mærke: 1.8.0
Vedr.: Nordslesvig.

Til
Auswärtiges Amt
ved hr. Vortragender Legationsrat Grosskopf
Til
rigsindenrigsministeren
Til
Volksdeutsche Mittelstelle
Berlin.

I forbindelse med vor skrivelse af 11. juni 1940 tillader vi os til behagelig efterretning at fremsende vedlagte uddrag af en her modtagen ny indberetning.

Vereinigte Finanzkontore.
G.M.B.H.
(2 ulæselige navne).[1])

Bilag.

Mine tidligere indberetninger turde have vist Dem, at vi tyskere i Nordslesvig, bortset fra en ganske lille, uorganiseret gruppe, der er økonomisk afhængig af det egentlige Danmark, eller som ledes af en afvisende holdning overfor den ny tingenes tilstand i Tyskland, ikke anser danskeren nord og syd for Kongeåen for at være den elskværdige nabo, af hvem man bare behøver at skrabe et tyndt lag vestlig indflydelse for derpå at stå overfor en nordisk broder, der er rede til forsoning.

Danskerne er vore fjender *fra grunden af*, de afviser alt, hvad der er tysk, og gjorde det allerede før 1933. Deres økonomiske, åndelige og politiske indstilling er tyskfjendtlig fra vuggen til graven. Dersom den danske hær og flåde kun havde været en lille smule bedre, end de var den 9. april, havde de tyske tropper været nødt til at kæmpe her på samme måde, som de måtte det i Sydnorge. Endnu i dag hører og læser man hver dag, at den danske hær og flåde, når tyskerne er draget bort, hvad man regner med er givet, må forøges og forbedres i væsentlig grad, for at begivenhederne den 9. april ikke skal gentage sig.

Man har ikke lov til at overse denne begrundelse, for den viser den danske indstilling.

Danmark er vor fjende, som må overvindes. Gør vi det ikke med våben, må der findes andre midler hertil. Venlighed er efter de sidste 80 års erfaringer imidlertid fuldstændig uanvendelig dertil. Enhver imødekommenhed, udenrigspolitisk som indenrigspolitisk, blev betragtet som svaghed og førte kun til større krav. Ejheller den økonomiske velstand, der efter 1864 havde bredt sig over Slesvig, formåede at forhindre, at der dannedes en uforsonlig dansk irredenta. Gårdene syd for Kongeåen var 10—20 % dyrere end lige så gode gårde nord for Kongeåen. For slet ikke at tale om de lave priser i Nordjylland. Den danske folkegruppe oprettede i løbet af de 50 år efter 1864 et tæt net af banker og

sparekasser. Bønderne betalte af på deres gæld år efter år, og de kunne også udstyre deres næstældste sønner og døtre og sætte dem i vej. Men hele denne velstand har mere virket for end hindret, at der dannedes en dansk irredenta. Af denne grund vil økonomiske fordele, som vi nu skaffer de danskere, der eventuelt kommer til Tyskland, eller måske også hele kongeriget, ikke øge den danske sympati for Tyskland, men vil kun være egnet til at give den danske selvfølelse ny næring. Man vil i en sådan fordel kun se en ny bekræftelse på, at man ubetinget har brug for danskerne og deres venskab.

Et menneske, der ikke i årevis har haft at gøre med dem i det daglige liv, kender jo slet ikke noget til den moralske storagtighed, hvormed de fra deres, som de påstår, så høje kulturelle stade ser ned på alt, hvad der er tysk, og i hvor høj grad de er forfaldne til den vestlige ånd. I økonomisk henseende er de tilhængere af den mest yderliggående liberalisme, hvad enten den skjuler sig bag „herremoral" eller er socialdemokratisk camoufleret. I politisk henseende er de overbeviste tilhængere af demokratiet, der hos dem består i flertalsbeslutninger. Åndeligt ser de i tysk stramhed og disciplin et bevis på slavesind. I deres blødagtighed står de principielt afvisende overfor den tyske racelære som barbari. Et folk, der er således indstillet, kan man ikke forsone på få år.

Ej heller en deling af Nordslesvig i en nordlig, dansk og en sydlig, tysk halvdel vil kunne hidføre det. *Enhver* røren ved grænsen, også når det begrænses til kun at vedrøre Tønder og Højer, vil fremkalde en bevægelse af harme og vil vedblive at leve i danskernes hjerter som en „prøjsisk uretfærdighed".

En forsoning med Norden kan ikke opnås via Danmark. Det er sket med velberåd hu, at danskerne i de sidste 20 år altid har skrevet, at Tysklands vej t¡ Nordens hjerter gik over Nordslesvig. Denne vise har de jo ligeledes kvædet siden 1864 og har dåret hjerterne dermed, selv i Berlin. Vil man vinde Norden, er dette kun muligt via Sverige og Norge. Har man disse folk, så vil man ved afslutningen af hele udviklingen også have Danmark. Vejen over Nordslesvig er spærret af danskernes onde vilje.

Hele den kultus, der bliver drevet med de få faldne danskere, og i hvilken de gamle koner i landsbyerne deltager på nøjagtig samme måde som den kongelige familie, hidrører kun fra den opfattelse, at disse soldater er faldet for Danmarks „frihed" og i kamp mod den tyske arvefjende. Efter den 9. april, jeg må gentage det, fremhæver man her i landet det danske mere end nogen sinde med flagning, demonstrationer o. s. v. Da nogle af de døde soldater blev ført her gennem Haderslev, gik danskerne fra hus til hus og krævede, at der blev flaget. Det var et uheld for dem, at de derved også kom til tyskere. Da ethvert offentligt optog den 15. juni var forbudt, har man i Sønderborg omgået forbudet på følgende måde. Alt, hvad der var dansk, blev beordret af huse, og Sønderborgs danske garnison med garnisonskommandanten i spidsen marcherede ud til aftalt tid for at blive fejret begejstret med tilråb og blomster.

I Haderslev havde alle børn små danske flag, og de skal også have deltaget i genforeningsgudstjenesten med denne pynt. Den 15. juni foranstaltes der hvert år indsamlinger på gaden i Danmark. Enhver, der giver noget, får et dannebrog til at sætte i opslaget. I indeværende år har gadeindsamlingen opnået en rekord i Nordslesvig.

En student af tysk afstamning, der studerer ved Københavns universitet, er nu kommet hjem på ferie og fortæller, at Københavns befolkning om general Kaupisch bruger navnet „kopis" og „Hotel Ajlebeholderen" for hans stabskvarter „Hotel d'Angleterre".

Den dannede dansker er forsigtig. Men sådanne udtalelser fra gadens side viser folkets indstilling og karakter.

I almindelighed bliver forholdet til de tyske tropper såvel som til os mere og mere spændt. Det er, som om der ligger et eller andet i luften, og som om det trængte til afgørelse eller udladning. Tilflytningen af danskere i det nordslesvigske område har været meget betydelig efter 1920. En betænkning fra NSDAPN ansætter tallet af de udvandrede tyskere til 20.000 og antallet af indvandrede danskere til 30.000; ved en befolkning på 150.000 til 160.000 sjæle betyder denne forskydning jo en fuldstændig ændring af vort lands karakter og udseende, hvilket jo også de tidligere nordslesvigere, der nu og da kommer på besøg hos os fra Tyskland, hver gang har konstateret med stor forundring. De officielle tal for Tønder by er 2.100 fraflyttede tyskere og 3.100 tilflyttede danskere. Når vi til trods for denne åreladning og til trods for det danske tryk, der er blevet forstærket gennem ind-

vandringen, ved folketingsvalgene har forhøjet vore tyske stemmer fra 7.500 til 15.000, så viser dette, hvor levedygtig vor folkegruppe er, og hvor stor dens tiltrækningskraft er, thi de 7.500 stemmer, der i de forløbne 20 år igen har fundet tilbage til os, må af danskerne jo regnes som havende været danske i 1920. Man må håbe, at denne udvikling vil vedblive i øget tempo, når der er indtrådt en yderligere fredeliggørelse af det mellemeuropæiske rum, og når tysk anseelse og tysk magt yderligere er blevet øget. Men da vil, også uden at vi gør noget til det, jordbesiddelsen forskyde sig til tysk fordel.

Landet har været dansk til 1864 og stod, som enhver historiebog viser, under det stærkeste danske tryk. Derpå har det været tysk i 50 år. Til trods for al dansk propaganda kan man ikke tale om noget tysk tryk i denne tid. Tværtimod, så langt tilbage som jeg kan overse tingene, altså siden ca. 1900, har man fra tysk side ladet den ene indrømmelse følge efter den anden. Nu har landet igen været dansk i 20 år, og denne tid har været tilstrækkelig til fuldstændigt at ændre landets udseende.

I dag, efter at sammenbrudet af det magtpolitiske grundlag for diktatet fra Versailles er blevet åbenlys for hele verden, må Versailles og alle dets følger gøres ugjort. Afstemningen med alle dens fejl og uretfærdigheder var en del af diktatet. Dens følger må ligeledes bringes ud af verden, selvom de, der nyder godt af diktatet, måli de derved, hvilket jo måske nok gør os ondt. Nordslesvig vender altså helt af sig selv tilbage til Tyskland gennem ophævelsen af Versailles. Den nuværende grænse er aldrig blevet anerkendt af Tyskland, heller ikke af de regeringer, der var i tyverne. Kan nu det nye rige anerkende grænsen?

Nordslesvigs tilbagevenden og genforeningen med det øvrige Slesvig-Holsten betyder, at landet ryddes for alle indvandrede rigsdanskere. Man kan jo roligt betale dem deres gårde, huse o. s. v. godt, når de flytter. Man kan og bør love Danmark, at der vil ske en nyordning. Vi tyskere har fra 1920 hele tiden indrettet vor agitation efter, at den løsning, der blev fundet den gang, var en ulykke, og at en *ny* afgørelse måtte komme.

Danmarks grænser, altså grænserne for den del af landet, der efter at Versaillesdiktatet er bortfaldet, endnu med rette kan kaldes Danmark, berøres ikke af, at en del af vort hertugdømme således genforenes med den øvrige del. Det virkelige Danmark forbliver ubeskåret og frit. Det må også vedblive at være frit i sit erhvervsliv som i sin politik. Folket og staten har været og er stadig vore fjender med mindst samme aversion, samme uforsonlighed og samme had som Frankrig og England. I disse to lande fremtvinger Tyskland en ændring af sindelaget med våbenmagt. Men således som tingene nu en gang er kommet til at stå her, kan der til gengæld ikke anvendes vold overfor Danmark. Man må bevæge det til omvendelse med andre midler. Til dette formål bør man overlade landet til dets egen mangel på evne til at mestre de økonomiske og folkelige problemer og dermed overlade det til dets snarlige forfald uden at komme det økonomisk til hjælp. Det er overbefolket. To trediedele af dets så højt priste landbrugsprodukter er ikke udvundet af egen jord, men er fremstillet industrimæssigt af importerede råstoffer (gødning, foderstoffer, maskiner o. s. v.). Dette bortfalder fra nu af og for fremtiden. Et England, der er blevet besejret og er blevet fattigt, vil ikke længere kunne optræde som storaftager. Canada og Irland vil ikke finde sig i det og vil kræve at levere det alt og vil kunne levere det alt, hvad det behøver. Dersom så også det tyske rige holder sig tilbage, vil landets overbefolkning, der kommer til udtryk i den store arbejdsløshed, der allerede har eksisteret siden 1920, hurtigt føre til sammenbrud og dermed til en åndelig omvendelse af folket og omsider til en ærlig fredsvilje og til forsoning med den blodsbeslægtede nabo, som naturen har givet.

På forhånd at tale om nordiske brødre i Danmark er et farligt selvbedrag. Statens beslutning den 9. april er ikke dikteret af venskab eller af ærlig fredsvilje, men af tvangen og af angsten. At man nu kalder det „politisk klogskab hos de ansvarlige mænd", ændrer intet derved.

Hvorledes den nye ordning skal gennemføres, når Nordslesvig og dets indbyggeres hjerter er blevet befriet for de sidste 20 års invasion nordfra, om den skal ske ved en deling af landet eller ved omflytning, derom er det i dag endnu ikke på sin plads at tale.

---

[1]) Af påtegningerne fremgår det, at brevet har været forelagt Pol VI og Kult A og er blevet læst af Grosskopf. Det bærer desuden følgende bemærkning: *Henstiller, at en afskrift sendes til gesandtskabet i København.*

28.

Rapport om afhøring af dr. Møller, Peter Larsen og Jep Schmidt angående mødet den 9. april hos politimester Agersted og deres forhåndsviden om Danmarks besættelse.

17. og 24. sep. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN
Politikommandøren
for Sydjylland

Mandag den 17. September 1945.

Rapport.

.....

Fængs. Dyrlæge *Jens Nicolaisen Møller*, p. T. Aabenraa Arrest, er gjort bekendt med foranstaaende[1]), hvortil han erklærer, at han godt husker, at han og Overløjtnant Larsen — kort efter de tyske Troppers Indrykning d. 9. April 1940 — om Formiddagen sammen gik hen til Politimester Agersteds Kontor, hvor de ogsaa traf Politimesteren til Stede. Fængs. husker ikke, om Jep Schmidt var der, og han husker ej heller, hvem der iøvrigt var paa Politimesterens Kontor den nævnte Dag, idet der stadig gik en Strøm af Personer til og fra Politimesterens Kontorer. Fængs. erindrer dog, at han og Larsen fik Politimesteren i Tale, og fængs. erklærer, at Politimesteren — trods Situationen — optraadte roligt og behersket. Fængs. vil ogsaa mene, at foranstaaende Beretning fra Agersteds Haand er rigtig. Han husker dog ikke, hvorledes Ordene ved denne Lejlighed er faldet mellem Agersted, Larsen og fængs. Men han ved, at Aarsagen til Besøget var, at Larsen og fængs. var blevet enige om, at de saa hurtigt som muligt denne Dag vilde søge at faa Agersted i Tale for overfor ham mundtligt at erklære, at Folkegruppen vilde gøre alt for at opretholde Ro og Orden i den Situation, der nu var opstaaet. Fængs. havde nemlig samme Morgen paa „Dibbernhaus" en Samtale med Overløjtnant Larsen, hvorunder fængs. paalagde Larsen at sørge for, at Begivenhederne d. 9. April ikke maatte give Anledning til nogen Diskussion om Grænsen, og fængs. er af den Formening, at Larsen ved Besøget hos Agersted ogsaa har berørt denne Samtale.

Foreholdt fængs., hvad han har vidst forinden om Begivenhederne d. 9. April 1940, erklærer han, at han absolut intet har vidst. Der er ikke til fængs. indgaaet Meddelelse fra Gesandtskab, tyske militære Myndigheder eller Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin om, at Danmark skulde besættes, og det hverken i officiel Form eller ved underhaands Meddelelse.

Fængs. har i Lighed med den øvrige Befolkning i Grænselandet hørt Rygter om Troppekoncentrationer Syd for Grænsen, ligesom der ogsaa i Graasten ved Grænsegendarmeriets Kommando var en livlig Trafik.

Fængs. oplyser yderligere, at han Søndag d. 7. April var til et Tillidsmandsmøde i Tinglev, hvor der selvfølgelig ogsaa verserede forskellige Rygter om Krigssituationen, og ved den Lejlighed hørte fængs. for første Gang en bestemt Dato om en Besættelse af Danmark, nemlig d. 9. April. Men dette opfattede fængs. dog som et Rygte. Fængs. mener — tør dog ikke sige det bestemt — at det var Jep Schmidt, der sagde det til ham, og Jep Schmidt skulde være informeret af Chr. Paysen, Sæd.

Naar Politimesteren i sin Beretning har skrevet, at fængs. skulde have vidst Besked om Indrykningen i tre Dage, da siger fængs., at han ikke erindrer at have sagt noget om tre Dage, ligesom han ej heller husker, at Agersted har spurgt ham om dette. Fængs. vil ikke benægte, at det kan være sket, at disse Udtalelser kan være faldet. Saafremt de er faldet, kan det kun være sket ved, at fængs. har tænkt paa de Oplysninger, som han fik paa Mødet i Tinglev.

Opl. vedt. underskrevet.

Dr. Jens Möller.

Fængs. *Overløjtnant Peter Larsen*, p. T. Aabenraa Arrest, forkl., at det er rigtigt, at han var paa Politimester Agersteds Kontor om Formiddagen d. 9. April 1940 og sammen med afh. Dyrlæge Møller.

Fængs. har ikke hørt Agersted spørge Møller om, hvorlænge Møller havde vidst Besked om Indrykningen, og han har ej heller hørt Møller tale noget om tre Dage. Fængs. nægter paa det bestemteste forud at have hørt noget om Invasionen, men den 8. April — sent om Eftermiddagen — blev det ham telefonisk meddelt paa „Dibbernhaus", at det danske Militærs Flakbatterier ved Rødekro og Løgumgaard var sat i Alarmberedskab.

Fængs. kom til Stede paa Politimesterens Kontor sammen med en tysk Officer, og det var Chr. Weber, Rødekro, der bad fængs. om at gaa med denne Officer til Politimesteren for at fungere som Tolk. Til Stede paa Politimesterens Kontor var foruden Politimesteren 4—5 civilklædte Politifolk. Fængs. gik straks hen til Politimester Agersted, idet han sagde: „Hr. Politimester, i denne for Dem saa skæbnesvangre Time ønsker jeg paa Folkegruppens Vegne at afgive den Erklæring, at Folkegruppen vil forholde sig fuldt ud loyalt og paa ingen som helst Maade udnytte den for os saa gunstige Chance. Skulde der i den første Begejstring her eller der ske noget, som ikke er i Overensstemmelse hermed, har det ikke Folkegruppens Billigelse, og det vil blive afhjulpet, saa snart jeg kan komme i Forbindelse med Kredslederne." Herpaa svarede Politimester Agersted: „Maa jeg sige Dem Tak derfor".

Derefter var det, at Dyrlæge Møller kom ind paa Kontoret, og fængs. gav Dyrlæge Møller Underretning om, at han, fængs., havde afgivet den Beretning til Politimesteren, som de forinden havde aftalt paa „Dibbernhaus".

Fængs. deltog ogsaa i Mødet i Tinglev, men han har ikke ved denne Lejlighed hørt noget om Invasionen.

Efter Samtalen med Politimester Agersted fik denne en Opringning angaaende Fjendtlighedernes Indstilling. Politimesteren forsøgte at komme i Forbindelse med Haderslev, hvor der efter hans Mening endnu blev kæmpet ved Kasernen. Da han ingen Forbindelse kunde faa, besluttede han sig til at sende en Bil med Parlamentærflag. Ved denne Lejlighed spurgte Agersted fængs., om han var villig til at tage med som Parlamentær. Dette gik fængs. med til. Bilen blev imidlertid ikke afsendt. Politimesteren havde givet en Politimand fra Aabenraa Ordre til at føre Vognen, og det var sikkert Ordensbetjent Brodersen eller Jacobsen fra Aabenraa.

Opl. vedt. underskrevet.

P. Larsen. **Aksel Petersen,** **A. E. Jensen,**
Kriminalbetjente.

Kont. d. 24. Sept. 1945.

Allieret Krigsfange *Jep Marcussen Schmidt*, p. T. Faarhuslejren, fhv. Kredsleder i NSDAP-N's Aabenraa Kreds, er derefter afhørt i Sagens Anledning.

Om sit Kendskab til Besættelsen af Danmark d. 9. April 1940 forklarer han, at han ikke har haft det mindste Kendskab til Begivenhederne omkring denne Dato — spec. ikke 3 Dage før.

Han erkender, at han deltog i Tillidsmandsmødet i Tinglev d. 7. April 1940. Der blev under Mødet diskuteret en Del om Mulighederne for en tysk Besættelse af Danmark og i Forbindelse med Mineudlægningen i de norske Farvande.

Det er muligt, at han ogsaa under Mødet har talt med Dyrlæge Jens Møller om Spørgsmaalet; men han, Schmidt, har ikke paa dette Tidspunkt siddet inde med Oplysninger om, at Besættelsen skulde ske d. 9. April. Han hævder, at han ikke paa noget Tidspunkt af Chr. Paysen, Sæd, har faaet oplyst nogen bestemt Dato for Besættelsen. Hvorvidt Paysen overhovedet har haft Kendskab til den nøjagtige Dato for Besættelsen, ved han ikke.[2])

Han nægter saaledes under nogen Form at have modtaget Information om Danmarks Besættelse, ligesom han nægter at have haft Kontakt med tyske Efterretningsafdelinger.

De Samtaler, der blev ført paa Mødet i Tinglev og angaaende en Besættelse af Danmark, anser han iøvrigt for Rygter, som er opstaaet i Forbindelse med den øjeblikkelige Krigssituation.

Not. opl. vedt.

A. E. Jensen,
Kbtj.

---

[1]) Nemlig et uddrag af politimester Agersteds skrivelse til justitsministeriet af 28. maj 1940, A. nr. 24.
[2]) Chr. Paysen var knyttet til den tyske militærspionage (Abwehr) og havde deltaget i Abwehrs undersøgelser i Danmark forud for d. 9. april. Lederen af Abwehrstelle Hamburg, oberstløjtnant Herrlitz, har forklaret, at Paysen i forvejen var underrettet om datoen for besættelsen og fik ordre til at følge med tropperne på vejen gennem Vestjylland.

29.

Rapport om afhøring af dr. Laur. Clausen og Johs. Paulsen angående deres besøg på „Dannevirke" den 9. april 1940.

4. og 5. okt. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN
Rigspolitiets
Efterretningsafdeling
&
Generalstabens
Efterretningssektion
Haderslev

Rapport.

Vedr.: Landsretssagfører Dr. Lauritz Clausen (Løgumkloster 12-1-1890)s Optræden paa Dannevirkes Kontor den 9. April 1940.

Torsdag d. 4. Oktober 1945.

Fra Redaktør N. J. Nielsen, „Dannevirke"s Redaktion, der f. T. er paa Ferie, er modtaget en skriftlig Redegørelse vedr. Dr. Clausens Optræden den 9. April 1940.

Redegørelsen vedlægges.[1])

Anholdte *Landsretssagfører Dr. Lauritz Clausen* (Løgumkloster 12-1-1890), Haderslev, f. T. allieret Krigsfange i Haderslev Arrest, har med Hensyn til ovenstaaende oplyst følgende:

Den 9. April 1940 hen paa Formiddagen — Kpt. husker ikke nærmere Tidspunkt — medens han stod sammen med andre Medlemmer af det tyske Mindretal paa Søndertorv i Haderslev, kom en Kpt. ubekendt tysk Hauptmann hen til Kpt. og spurgte efter Partiets (N.S.D.A.P.N.)s Pressemand, idet nævnte Hauptmann gerne vilde i Forbindelse med ham. Kpt. husker ikke paagld.s Navn. Da man ingen Steder kunde finde Assessor Stehr, der kort forinden havde været til Stede paa Torvet, og nævnte Hauptmann var noget nervøs, da han hurtigst skulde videre til Kolding, bad han Kpt. om at henvende sig paa Avisredaktionen for der at give Besked om, at Avisen ikke maatte udkomme, før Redaktionen havde faaet nærmere Underretning.

Kpt. lovede at besørge dette Ærinde, og da Cigarhandler Johannes Paulsen opholdt sig i Nærheden — hvorvidt Paulsen har overværet Samtalen med Hauptmann'en husker Kpt. ikke — bad Kpt. Paulsen om at gaa med hen paa Dannevirkes Redaktion.

Kpt. husker ikke nærmere Klokkeslættet, men det var hen paa Formiddagen.

Da Kpt. og Paulsen kom ind paa Dannevirkes Forkontor, bad Kpt. om at komme til at tale med Redaktør Nielsen, hvortil der blev svaret, at Redaktøren f. T. var optaget. Kpt. udtalte derefter, at han gerne ønskede at tale med Redaktøren straks, da det hastede. Hvorvidt Kpt. var iført S.K.-Uniform, husker han ikke, men han vil antage det.

Kpt. og Paulsen kom derefter ind til Redaktør Nielsen paa dennes Kontor, hvor Kpt. overfor Redaktøren afleverede den Besked, han havde faaet af ommeldte Hauptmann. Hvorledes udtalelserne faldt, husker Kpt. ikke, ligesom han ikke husker, hvorvidt han ved ommeldte Lejlighed har omtalt, at han handlede efter Ordre fra ommeldte Hauptmann.

Kpt. mener at erindre, at han ved ommeldte Lejlighed ogsaa overfor Redaktøren har givet udtryk for sit Syn paa, at han selv var klar over den vanskelige Situation, Avisen og danske Mænd var kommen ind i.

Udspurgt oplyser Kpt., at det var ham, der førte Ordet, og han husker ikke, at Paulsen sagde noget.

Kpt. mener endvidere at erindre, at han overfor Redaktøren har udtalt, at Redaktøren sikkert senere vilde faa nærmere Besked gennem Assessor Rudolf Stehr.

Kpt. oplyser i denne Forbindelse, at han senere, efter at han havde været paa Dannevirkes Kontor, traf Assessor Rudolf Stehr, hvem Kpt. fortalte om Sagen, og i øvrigt oplyste om, at den tyske Hauptmann havde søgt ham. Stehr havde ikke talt med Hauptmann'en og kendte saaledes intet til Forholdet.

Kpt. har i øvrigt ikke senere befattet sig med Sagen, idet han gik ud fra, at enten satte Stehr sig i Forbindelse med Dannevirke, eller ogsaa omvendt.

Foreholdt det af Redaktør Nielsen anførte, hvorefter Kpt. skal have udtalt følgende:

„De ved, Hr. Redaktør Nielsen, at Situationen er ændret, og at den tyske Værnemagt har Magten i Landet. En Følge heraf er, at der maa ske Ændringer ogsaa for Deres Blads Vedkommende. Vi kan ikke længere tolerere Bladets tyskfjendtlige Holdning; vi, det vil sige det nationalsocialistiske Parti i Nordslesvig, har overtaget en Del af Politimagten, nemlig den politiske Del, og under den falder De. Det betyder, at Bladet er sat under Censur og ikke maa udkomme, før det er censureret",

da erklærer Kpt., at han ikke tør benægte, at have fremsat de anførte Udtalelser.

Paa Anledning oplyser Kpt., at han maa erkende, at de af ham ovenfor anførte Udtalelser er fremsat af ham paa eget Initiativ, idet han ikke har faaet nogen Ordre eller Besked fra andre om at udtale sig, som han gjorde. Han vil dog fortsat hævde, at omhandlede Hauptmann har bedt ham henvende sig til Dannevirke, og det var denne Henvendelse, der gav Kpt. Chancen at optræde, som han gjorde.

Gjort bekendt med den af Redaktør Nielsen i øvrigt afgivne skriftlige Redegørelse, har Kpt. intet hertil at bemærke, navnlig ikke hvad angaar hans egen Optræden.

Oplæst, vedtaget, underskrevet:

Dr. Clausen. **Johannsen.**
Overbtj.

Kontinueret, Haderslev, den 5. Oktober 1945.

Anholdte Cigarhandler Johannes Andreas Paulsen (Haderslev 18-6-1901) f. T. Haderslev Arrest, sigtet for landsskadelig Virksomhed, fremstod i Dag her paa Kontoret, hvor han med Hensyn til foranstaaende har forklaret, at han erindrer, at han den 9. April 1940 om Formiddagen opholdt sig paa Søndertorv, hvor han stod i Samtale med Dr. Clausen. Herunder kom en tysk Officer hen til dem og spurgte — saavidt anholdte husker — efter Partiets Pressemand (Assessor Rudolf Stehr), hvem man imidlertid ikke kunde finde. Officeren omtalte, at han skulde hen til Byens Aviser af Hensyn til Censur el. lign., men da han havde meget travlt, bad han Dr. Clausen om at besørge det for ham. Dette erklærede Dr. Clausen sig indforstaeet med, og han bad derefter anholdte om at følge med ham hen til Dannevirkes Kontor.

Om hvad der derefter skete paa Dannevirkes Kontor, og hvorledes Udtalelserne faldt, har anholdte ingen klar Erindring mere, men han mener dog at erindre, at Dr. Clausen, der førte Ordet, udtalte noget om, at Bladet skulde under Censur, og at det ikke

maatte udkomme, før det var censureret, og at der vilde tilgaa Bladet nærmere Meddelelse herom, evtl. gennem Stehr.

Anholdte erindrer ej heller noget om, at der blev udtalt nogen Misbilligelse vedr. Söchting.

Gjort bekendt med den Sagen vedlagte Redegørelse fra Redaktør Nielsen, da erklærer anholdte, at han fortsat ikke erindrer, hvorledes Udtalelserne er faldne, men han tør paa den anden Side heller ikke benægte, at Udtalelserne er faldne som af Redaktør Nielsen fremsat. Anholdte oplyser, at han overhovedet ved ommeldte Lejlighed ikke har bidt videre Mærke i Udtalelserne, idet han selv var noget benovet ved Situationen.

Efter Besøget paa Dannevirkes Kontor har anholdte ikke foretaget sig videre i Sagen, og han ved i øvrigt ikke, hvad der senere er sket eller foretaget.

Gennemlæst, vedtaget, underskrevet:

Johs. A. Paulsen. **Johannsen.**
Overbtj.

[1]) Redegørelsen, som ikke medtages her, er, efter hvad redaktør Nielsen d. 18. marts 1948 har forklaret for underretten i Aabenraa, skrevet i sep. 1940 efter anmodning fra det danske politi.

30.

Rapport om afhøring af Rimann angående hans forhold til den tyske folkegruppe og dens ledelse.

12. marts 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet.

Fredag den 12. Marts 1948.
p. t. Flensborg.

Rapport.

Efter at Dyrlæge Jens Møllers Forsvarer, Højesteretssagfører Henning Hasle ved Skrivelse af 26/2 1948 har fremsat Anmodning om at faa Dr. Waldemar Rimann ført som Vidne i Sagen mod Dyrlæge Møller, har jeg herefter efter Ordre Dags Form. den 12/3 1948 indfundet mig paa Flensborg-Mørvig Sygehus, hvor nævnte Rimann p. t. er Patient.

Nævnte Rimann fremstod og navngav sig:

Waldemar Karl Ewald Rimann, f. d. 13. Dec. 1909 i Guhrau i Schlesien.

Kpt. har derefter forklaret, at han fra 1938—1945 var tjenestgørende ved Volksdeutsche Mittelstelle. Han havde Rang af Obersturmführer.

Til at begynde med havde Kpt. Pressereferatet, fra 1940—1941 havde han de saakaldte „Länderreferate", dog kun som Afløser eller Stedfortræder. Her har Kpt. anført, at Amtsindelingen først blev gjort i Februar 1942. Fra 1942—45 havde Kpt. Amt IV (Information). I nævnte Tidsrum var han Tid efter anden Stedfortræder for Amt IX (Politische Fragen der Deutschen Volksgruppen).

Derefter har Kpt. oplyst, at han første Gang traadte i Forbindelse med den tyske Folkegruppe i Nordslesvig i Februar 1940, saavidt han husker, rejste han den 12/4 1940 til Aabenraa. Af Dr. Behrends fik Kpt. i Opdrag, at han skulde gøre Dr. Møller bekendt med, at der ikke kunde blive tale om en Grænseflytning. Endvidere vilde det være ønskeligt, at Kpt. lærte Folkegruppeledelsen, specielt Dr. Møller, nærmere at kende, og endelig vilde eller skulde Kpt. sætte sig i Forbindelse med det tyske Gesandtskab.

Efter nævnte Rejse har Kpt. omtrentlig begivet sig til Danmark 2 Gange om Aaret i de efterfølgende Aar indtil Kapitulationen. Hver Gang har han været i Forbindelse med den tyske Folkegruppeledelse.

Kpt. har oplyst, at der var en Forbindelse mellem V.M. og den tyske Folkegruppe forud for 1938, da Kpt. fik Ansættelse ved V.M. Forud for 1938 var det Referenten *Meissner*, under hvem de nordslesvigske Spørgsmaal sorterede.

Forud for 1940 havde den tyske Folkegruppe i Nordslesvig bl. a. i sit Program en Grænseflytning.

Kpt. pointerer, at V.M. forud for d. 9/4 1940 slet ikke var underrettet eller forberedt paa en Besættelse af Danmark. At man i V.M. ikke forud for den 9/4 1940 var blevet informeret om Besættelsen, har man fra V.M. rent ud bebrejdet det tyske Udenrigsministerium, thi V.M. havde været interesseret i d. 9/4 1940 straks at sende en Repræsentant til Danmark (Nordslesvig) for straks at optage Forbindelse med Folkegruppen og indvirke beroligende paa Folkegruppen. I V.M. var man af den Anskuelse, at nogle af de „Episoder", som fandt Sted fra Medlemmer af Folkegruppens Side, kunde have været undgaaet, saafremt en Repræsentant fra V.M. straks havde været paa Stedet. I denne Forbindelse har Kpt. anført, at V.M. ikke officielt er blevet underrettet om saadanne Episoder, og Kpt. hører i Dag for første Gang, at Medlemmer af den tyske Folkegruppe d. 9/4 1940 har foretaget en Arrestation af en dansk Statsborger, hvorunder Medlemmer af den tyske Folkegruppe har foretaget Ransagning paa den arresteredes Bopæl[1]). Kpt. har derimod rygtevis ladet sig fortælle om nogle Glædesdemonstrationer, som Medlemmer af den tyske Folkegruppe udførte ved Besættelsen den 9/4 1940.

Med Hensyn til Kpt.s Ophold i Nordslesvig fra den 12/4 1940 har Kpt. nu forklaret:

Kpt. tog Ophold i „Deutsches Haus" i Aabenraa. Kpt. mener at kunne huske, at han opholdt sig højst 2 Døgn i Aabenraa, thi han havde travlt med at komme videre til København. Kpt. husker, at han i nævnte Tidsrum talte og forhandlede med Dr. Møller i Aabenraa, meget muligt i Dibbernhaus i Aabenraa. Kpt. siger nu, at han Dagen før sin Ankomst til Aabenraa havde truffet Dr. Møller i Flensborg, idet Dr. Kracht havde arrangeret et Møde mellem Kpt. og Dr. Møller. Samtalen Kpt. og Dr. Møller imellem fandt Sted i Brinckmejers Hotel. Her har Kpt. meget muligt allerede underrettet Dr. Møller om, at der ikke kunde blive Tale om en Grænserevision. Det er dog paa den anden Side godt muligt, at Kpt. ved dette Møde har været noget tilbageholdende i sine Udsagn og først den efterfølgende Dag i Aabenraa har givet Dr. Møller nævnte Besked.

Samtalen Kpt. og Dr. Møller imellem drejede sig i Hovedsagen kun om Grænserevisions-Spørgsmaalet. Kpt. husker, at Dr. Møller blev meget overrasket over, at der ikke kunde blive Tale om en Grænserevision. Kpt. husker, at Dr. Møller ønskede, at Kpt. personligt og officielt skulde underrette de ledende Mænd indenfor den tyske Folkegruppe om, at det tyske Udenrigsministerium havde bestemt, at man ikke ønskede en Grænserevision. Forholdet var saaledes, at Beskeden herom var kommet fra det tyske Udenrigsministerium, som havde henstillet til V.M., at V.M. officielt underrettede den tyske Folkegruppe i Nordsl. herom.

I et mindre Lokale i „Deutsches Haus" blev der indkaldt til et Møde, hvori deltog ialt højst 15 Personer. Kpt. siger af egen Drift, at det var Medlemmer af det saakaldte „Kleiner politischer Rat", som her var kaldt sammen. I Dag husker Kpt., at der bl. a. var til Stede her: Dr. Møller, Peter Larsen, Stehr og vistnok Chr. Bruhn. Flere eller andre Navne paa Mødedeltagerne husker Kpt. ikke i Dag.

Kpt. har udtalt, at han i Dag ikke mere ganske nøjagtigt husker Ordlyden af det, han har sagt, men han har omtrent udtrykt sig saaledes:

„In der Proklamation an Dänemark sei die Frage der Integrität Dänemarks in einem solchen Sinne behandelt worden, dass man nicht mehr damit rechnen könne, eine Grenzrevision herbeizuführen".[2])

Kpt. anfører, at han ved det omtalte Møde forud for Fremsættelsen af sin foranstaaende Proklamation havde omtalt, hvorledes Forholdene var for Medlemmer af tyske Folkegrupper andre Steder i Udlandet, f. Eks. i Ungarn, Rumænien, Jugoslavien o.s.v., og samtidig gjorde Kpt. Mødedeltagerne klart, at de Forhold, hvorunder den tyske Folkegruppe i Nordslesvig levede, var ikke saa lidt bedre end de Forhold, hvorunder Folketyskerne levede de andre nævnte Steder, og derefter sluttede Kpt. sit Foredrag med den forannævnte citerede Proklamation.

Der fulgte ikke nogen Diskussion, men Kpt. husker dog, at een af Deltagerne udtalte, at Kpt. havde Mod til at gøre sig „unbeliebt". Heraf forstod Kpt., at nævnte Person, hvis

Navn Kpt. ikke husker, og vel ogsaa nok de øvrige Mødedeltagere, var skuffede over Kpt.s Meddelelse.

Kpt. er derefter blevet adspurgt, hvorvidt han under det nævnte Møde har givet Mødedeltagerne en Slags „Ventil" med Hensyn til en evt. senere Grænserevision, hvilket skal forstaas saaledes, om Kpt. har ladet Mødedeltagerne forstaa, at der i Fremtiden maaske kunde blive Tale om en Grænserevision, alt efter som Forholdene udviklede sig. Hertil har Kpt. udtalt, at han er af den Mening, at han ikke har givet Mødedeltagerne saadanne Forhaabninger.

Kpt. har derefter oplyst, at han efter omtalte Møde har haft Drøftelser med Folkegruppeledelsen, specielt med Dr. Møller og Peter Larsen, hvorunder disse har forklaret Kpt., at Forholdene i Nordslesvig var uholdbare (ikke til at holde ud) for Medlemmer af den tyske Folkegruppe. Kpt. husker, at netop Ordet „unerträglich" blev benyttet. De forklarede Kpt., at Medlemmer af Folkegruppen af dansksindede Personer blev chikaneret, boykottet og saa videre.[3])

Kpt. husker ikke med Sikkerhed, om saadant blev ham fortalt umiddelbart efter nævnte Møde, eller om det skete paa Tilbagerejsen fra København, eller om det først skete ved næste Møde, som Kpt. havde med Folkegruppeledelsen.

Kpt. rejste tilbage fra København omkring Midten af April 1940. Han gjorde et mindre Ophold i Aabenraa, og herunder havde han en kortere Samtale med Dr. Møller. Kpt. siger, at han undgik at tale med nogle af Folkegruppen, uden at Dr. Møller var til Stede.

Da Kpt. vendte tilbage til V.M. i Berlin, refererede han til Dr. Behrens. Kpt. husker, at han forklarede denne, at Dr. Møller og Larsen bl. a. havde meddelt ham, at Forholdene for Folkegruppen i Nordslesvig var „unerträglich" paa Grund af de omtalte Episoder, som fandt Sted.

. . . . . .

Videre har Kpt. oplyst, at han i Dagene umiddelbart forud for d. 28/6 eller 29/6 (Versaillesdagen) blev opringet enten af Dr. Kracht eller Dr. Møller, som udtalte, at der var Rygter om en Grænserevision i Omløb. Hertil svarede han, hvad rigtigt var, at han intet kendte til saadant.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at han intet Kendskab har til, at specielt Dr. Møller senere hen har foretaget sig noget for at faa ventileret eller hidført en Grænserevision.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at Dr. Møller kun ganske enkelte Gange har indfundet sig i Berlin ved V.M. Kpt. siger, at Dr. Møller kun meget nødigt indfandt sig der. Dette kan Kpt. ikke begrunde nærmere, udover at det var en ren Følelsessag fra Dr. Møllers Side.

. . . . . .

Forelæst i Oversættelse.

Vedtaget.

sign. **Waldemar Rimann.** sign. **Bruun.**
Obtj.

---

[1]) Her refereres til arrestationen af skibsreder Knud Thyregod Larsen i Aabenraa. Arrestationen blev foretaget af SK-folk, og Larsen førtes til Flensborg, men blev hurtigt sat på fri fod.

[2]) *I proklamationen til Danmark er spørgsmålet om Danmarks integritet behandlet på en sådan måde, at man ikke mere kan regne med at kunne gennemføre en grænserevision.*

[3]) Om dette forhold har Rimann i en på tysk skrevet forklaring af 23. marts 1948 udtrykt sig lidt anderledes: „*Wann der Ausdruck, dass die Lage der Deutschen Volksgruppe „unerträglich" sei, gefallen ist, kann ich mit Bestimmtheit nicht sagen. Ich kann auch nicht mit Bestimmtheit sagen, wer ihn mir gegenüber gebraucht hat, er lag gewissermassen in der Luft*". (Hvornår det udtryk, at den tyske folkegruppes forhold var utålelige, er faldet, kan jeg ikke sige med bestemthed. Jeg kan heller ikke med bestemthed sige, hvem der har brugt det overfor mig. Det lå på en måde i luften). Under en vidneafhøring for underretten i Viborg d. 20. april 1948 har Rimann ligeledes forklaret, at han ikke kan sige, hvem der har brugt udtrykket „*unerträglich*", altså heller ikke, om det er brugt fra folkegruppeledelsens side, men „*det lå i luften*". Også under vidneafhøringen i landsretten kom Rimann ind på dette spørgsmål. Han udtalte, at han ikke ville bestride, at dr. Møller og Peter Larsen havde givet udtryk for, at forholdene var „unerträglich", selvom de måske ikke havde brugt dette udtryk. Iøvrigt lagde man i dag noget andet ind i dette ord, end han havde ment. For ham betød det: „*vanskeligt at leve i Nordslesvig*". Hidtil havde der været fredeligt samarbejde, nu var denne tilstand ved at blive forstyrret, det stadig at sige hinanden ubehageligheder var uudholdeligt.

31.

Rapport om afhøring af dr. Kracht angående hans forhold til dr. Møller og den tyske folkegruppe.

20. marts 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet.

Lørdag den 20. Marts 1948.
p. t. Neuengamme.

Rapport.

Vedr.: Samarbejdet mellem Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin og den tyske Folkegruppeledelse i Aabenraa.

Politifuldmægtig Møller og undertegnede har efter Ordre i Dag indfundet os i Neuengamme-Lejren for her at afhøre tidligere Overborgmester i Flensborg *Ernst Richard Heinrich Kracht* (Neumünster 15/4-90).

Kpt. har indledende oplyst, at han fra 1936 til Kapitulationen (14/5-45) var Overborgmester i Flensborg. Kpt. var Gauverbandsleiter for V.D.A. i hele nævnte Tidsrum.

Kpt. har oplyst, at han fik først rigtig Føling med Dyrlæge Møller (Folkegruppeledelsen) omkring Efteraaret 1937. Saavidt Kpt. husker, lærte han Dr. Møller at kende gennem Ernst Schrøder.

Følingen blev først taget paa saa sent et Tidspunkt, fordi Kpt. ikke vilde blande sig i Stridighederne mellem NSAN og NSDAP-N.

Kpt. husker ikke mere nøjagtig, hvor og hvorledes han til at begynde med kom i Forbindelse med Dr. Møller, men det kan være sket under et eller andet Møde, enten i Flensborg eller i Nordslesvig.

Indtil Vomi blev oprettet omkring Begyndelsen af 1938, drejede Kpt.s Forbindelse med Folkegruppen sig i Hovedsagen om Skolespørgsmaal.

Kpt. blev udnævnt til Forbindelsesmand mellem Vomi og Folkegruppen. Til at begynde med vekslede Referenterne ret hyppigt, og Kpt. er af den bestemte Anskuelse, at *Rimann* er den Referent, som har haft den snævreste Forbindelse med Folkegruppeledelsen (Dyrlæge Møller).

Grænseflytningsbestræbelser:

Kpt. vil paastaa, at han i samme Grad som alle andre af hans Bekendtskabskreds blev meget overrasket over Danmarks Besættelse d. 9/4-1940.

Forud for d. 9/4-40 var det jo et almindeligt Ønske blandt Tyskere — specielt Medlemmer af det saakaldte „Schleswig-Holsteiner Bund" — og en Del af Folkegruppens Medlemmer, at det ogsaa her i Norden kom til en Grænserevision. Naar der f. Eks. udkom et nyt Skrift, som tangerede saadanne Forhold, eller naar man under Samtaler kom ind paa dette Punkt, drøftede man selvfølgelig, naar Turen til en Grænseændring kom her i Norden. Kpt. har anført, at han, og han mener ogsaa med Sikkerhed at kunne sige, at Folkegruppeledelsen paa daværende Tidspunkt regnede med en Grænseændring. Paa Anledning har Kpt. oplyst, at hverken Dyrlæge Møller eller nogen anden Personlighed indenfor Folkegruppeledelsen „officielt" har rettet Henvendelse til Kpt. for at formaa Kpt. til at være behjælpelig med at fremskaffe en Grænserevision forud for d. 9/4-40.

En Dag i Dagene umiddelbart efter Besættelsen d. 9/4-40 fik Kpt. af en Repræsentant fra Vomi — Rimann — at vide, at Besættelsen af Danmark d. 9/4-40 ikke skulde medføre nogen Grænserevision. Kpt. hævder, at han saaledes for første Gang fra et officielt tysk Sted blev underrettet om, at en Grænserevision ikke kom paa Tale.

. . . . . .

Dr. Ernst Kracht.

3. Problemerne omkring 28. juni.

32.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående rygter om grænseflytning.

18. juni 1940.

S/N Sl. *18. juni 1940.*
Anbefalet!

Ang.: Rygter om en forestående ændring i suveræniteten over Nordslesvig.

Til
det tyske gesandtskab i København.

Siden i går har det rygte fundet stærk udbredelse indenfor folketyske kredse, at den gamle grænse mellem Tyskland og Danmark i de nærmeste dage vil blive genoprettet.

En underleder i N.S.D.A.P.N. opsøgte mig i dag og fortalte, at han bliver bestormet af landsmænd om at fremskaffe tyske flag. Han bad om oplysning om, hvorledes dette kunne lade sig gøre. Jeg har forklaret ham, at jeg intet kender til nogen grænseændring, og at konsulatet ikke kan give sig af med at fremskaffe tyske flag. På forespørgsel erklærede den besøgende, at han ikke var kommet på partiets vegne, men som privatmand.

Ovennævnte rygte vil yderligere vide, at dr. Møller skal være kaldt til Berlin for at forhandle om grænsespørgsmålet.

P.k.v.

St[effenhagen].

33.

Renthe-Fink til Grundherr angående cirkulerende rygter i Nordslesvig om en forestående grænseflytning.

20. juni 1940.

Telegram.
(aabent)

København, den 20. Juni 1940 Kl. 16,50
Ankomst — 20. — — - 17,20.

Nr. 699 af 20.6.

Til gesandt von Grundherr.

Konsulat Aabenraa melder den 19. d. M.:

I folketyske Kredse stærkt udbredt Rygte om, at den gamle Grænse mellem Tyskland og Danmark i Løbet af de nærmeste Dage skulde blive genoprettet, og at Dyrlæge Møller er kaldt til Berlin til Forhandlinger vedrørende Grænsespørgsmaalet. Anser det for rigtigt, at Volksdeutsche Mittelstelle informeres.

sign. **Renthe-Fink.**

34.

Beretning fra politiadjudanten i Aabenraa angående uro i Sønderjylland (med bilag).

20. juni 1940.

POLITIADJUDANTEN
i de sønderjydske Landsdele.

Aabenraa, den 20. Juni 1940.

Til
Justitsministeriet.

Der har i den sidste Tid kunnet spores en tiltagende Urostemning her i Landsdelen. I de sidste Dage har Rygter om en nær forestaaende Grænseflytning cirkuleret baade i danske og tyske Kredse. De tysksindede synes meget højstemte. I danske Kredse er man meget bekymret.

Som det fremgaar af den vedføjede Rapport af 19. ds.[1]) synes der nu at forberedes en stærk tysk Flagning. Det vil, saafremt der ikke indtræder en Beroligelse i de nærmeste Dage, ikke være Politiet muligt ved Henvisning til den gældende Lovgivning alene at holde den tyske Flagning indenfor rimelige Grænser.

Jeg tillader mig at henstille, at Spørgsmaalet gøres til Genstand for Forhandlinger med de tyske Besættelsesmyndigheder for om muligt at opnaa, at der ogsaa fra den Side lægges det tyske Mindretals Ledere paa Sinde at respektere Lov og Ret her i Landet.

Der vedføjes en fortrolig Rapport af 18. ds. fra Politimesteren i Graasten, der formentlig viser, hvor opskræmt Befolkningen er. Endelig henvises til den ligeledes vedføjede Rapport af 19. ds. fra Kriminalpolitiet i Aabenraa indeholdende Iagttagelser vedrørende Folketingsmand Frits Clausen's Virke i disse Dage.[2])

Kr. Refslund Thomsen.

LUNDTOFTE OG NYBØL
HERREDERS POLITIKREDS
Kriminalpolitiet.

Graasten, Tirsdag den 18. Juni 1940.

Fortroligt.

Notits.

Kriminalbetjent Folkersen meddeler i Dag, at Installatør Frydendall, hos hvem han bor til Leje, i Dag har fortalt ham følgende:

Hr. Bachmann, der ejer Villaen, Slotsbakken Nr. 32, og er tysksindet, har i Formiddag indfundet sig hos Frydendall og sagt til denne, at han ikke foreløbig skal indlægge den af Kriminalassistent Mønnike bestilte Indføring af elektrisk Kraftledning til 1. Sal i Bachmanns Villa, hvor Kriminalassistenten har lejet en Lejlighed fra førstkommende 1. Juli 1940, idet det forventes, at der i Løbet af nogle Dage vil ske en Grænseflytning. Skulde denne ikke komme, skulde Frydendall faa Besked paa at indlægge Kraftledningen en af de sidste Dage i indeværende Maaned, inden den 1. Juli. — Bachmann talte ikke om, hvorfra han havde denne sin Viden om en Grænseflytning.

Frydendall benyttede herefter Lejligheden til at rette en Forespørgsel til Gartner Liekers Hustru Fru Lieker her fra Graasten, da hun indfandt sig hos Frydendall, og Fru Lieker udtalte da til Frydendall, at hun havde været i Kaffeselskab med Folketingsmand Dyrlæge Møllers Hustru, som havde sagt, at hendes Mand lige var kommet hjem fra en

Rejse til Berlin, og han havde ved Hjemkomsten udtalt til sin Hustru, at der vilde blive en Grænseflytning nordpaa, og at det kun drejede sig om en to—tre Dage, inden det vilde ske.

. . . . . .

Bachmann, hvem jeg sidst har set i Gaar Aftes i Haven ved hans Bopæl, har ikke med et Ord talt til mig om Grænseflytning eller Afbestilling af Installation.

Fru Lieker er kendt her som meget virksom tysksindet.

C. Mønnike.
Kriminalassistent.

. . . . . .

JUNI 1940.
„133"

Strengt fortroligt.

Afskrift.

„At man indenfor Mindretallet venter, at Rigskansler Hitler skal tale fra Versailles enten Søndag den 23. ds. eller Fredag den 28. ds. for herigennem „for Verdens Øjne at sønderrive Versaillestraktaten".

Man regner med, at samtlige Grænseomraader, der fra tysk Side ikke anerkendes og saaledes nu ønskes ændret, vil blive omtalt i Hitlers Tale.

Man er i Tvivl om, hvorvidt Spørgsmaalet „Nordslesvig" ogsaa vil blive medtaget, og det skal derfor være blevet besluttet at sende 2 Mand sydpaa for om muligt at indhente visse Forhaandsoplysninger herom fra kompetent Side, da det i givet Fald er Meningen indenfor hver af de 5 Organisationskredse da at arrangere Sejrs- og Demonstrationstog i Gaderne straks efter Talen, som agtes paahørt samlet indenfor hver Kreds.

Saasnart de 2 Udsendinge er kommet tilbage, agtes afholdt et fortroligt Ledermøde til Drøftelse af disse Planer.

Man skal være klar over, at dersom Spørgsmaalet „Nordslesvig" ikke medtages nu, er der i Fremtiden ingen som helst Chance for nogen Ændring af dette Forhold, da Resultatet i saa Fald kan ventes at blive et Forbud fra tysk Side mod yderligere Revisionskrav.

„At der i de seneste Dage skal være udleveret en mindre hvid Pakke til en Del „paalidelige tysksindede". Pakkerne er bragt ud pr. Bil til de enkeltes Bopæle.

Hver Pakke skal efter det oplyste indeholde et tysk Flag, muligt ogsaa andre Effekter.

Der skal til Aabenraa Banegaard være ankommet en Jernbanevogn med tyske Hagekorsflag?

Der er i den senere Tid opsat Flagstænger ved tyske Foreningsbygninger m. v. Det ventes, at der beordres „Masseflagning" den 28. ds.

„133".

Fremsendes til *Justitsministeriet* i Tilslutning til Skrivelse af Dags Dato vedrørende bl. a. Flagning med tyske Flag.

Politiadjudantkontoret, Aabenraa, den 20. Juni 1940.

P. P. V.
A. Agersted.

[1]) Ikke medtaget her.
[2]) Findes ikke ved sagen.

35.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hans besøg hos Stauning og Munch samt om rygterne angående grænseflytning.

26. juni 1940.

Telegram.
(aabent)

København, den 26. Juni 1940 Kl. 0,30
Ankomst: — 26. — — - 2,15

Nr. 717 a/ 25.6.
Hemmeligt Nr. 135.
I Tilslutning til telegrafisk Rapport Nr. 699 af 20.6.

Statsminister Stauning og Udenrigsminister Munch[1]), som i Gaar havde bedt mig komme til dem til en Samtale, berørte ved denne Lejlighed ogsaa de Rygter, der gaar om forestaaende Begivenheder i Nordslesvig. Jeg svarede, at jeg ikke kendte noget til det.

Her regnes almindeligt med den Mulighed, at Føreren den 28. Juni vil erklære Versailles-Diktatet for annulleret, og at der derved vil opstaa en ny Situation for Nordslesvig. I indsigtsfulde Kredse gør man sig fuldstændig klart, at en Grænsedragning, der hviler paa Versailles-Diktatet, vanskeligt taales af Tyskland; dog skorter det paa Beslutsomhed og Mod til fra dansk Side at tage Initiativet og tilstræbe en Forstaaelse med Tyskland om det nordslesvigske Spørgsmaal. Man hengiver sig samtidig til Haabet om, at den nuværende Grænse er garanteret ved Tilsikringen af territorial Integritet i det tyske Memorandum af 9. April.

Renthe-Fink[2])

---

[1]) Angående Munchs og Staunings samtaler med Renthe-Fink omkring dette tidspunkt se ber. V, A. 15 og 17.

[2]) Nedenunder har von Grundherr skrevet: *Den 26.6. h[ar jeg] telefon[eret] til v[on] R[enthe-Fink]: [ ] rigtig udtalelse (?). ( ) derom ved vi slet intet. Ad acta Pol. VI. Danmark Gr.[undherr]* $^{26}/_{6}$. [ ] er af v. Grundherr anbragt om ordene: *Jeg svarede...til det,* ( ) om stykket: *Her regnes... Nordslesvig.*

36.

R. Hesse, Tønder, til NSDAP, Landeskreis' Dänemark, København, angående rygterne om Nordslesvigs indlemmelse i Tyskland.

2. juli 1940.

NSDAP + LANDESKREIS DÄNEMARK
Pressechefen for Nordslesvig
R. Hesse = Tønder.

Tønder, den 2. juli 1940.

Til
NSDAP, Landeskreis Dänemark,
København.

Nordslesvig har i de sidste uger været grebet af en usædvanlig uro, og jeg anser det for vigtigt, at jeg tilstiller Dem en indberetning derom, efter at jeg allerede for kort tid siden mundtligt i korthed har givet partifælle Thiele meddelelse derom.

Ledelsen af det folketyske parti har allerede ved tidligere lejligheder, således især ved valgkampen i foråret 1939, udstedt paroler, efter hvilke Nordslesvigs genforening med Tyskland var forestående i den allernærmeste fremtid. Man henviste i denne forbindelse for det meste på en hemmelighedsfuld måde til drøftelser, som partiføreren, dr. Møller, havde haft i Berlin. Som følge af denne påvirkning reagerede langt den største del af den tyske befolkning i Nordslesvig på besættelsen af Danmark den 9. april på den måde, at den aldeles sikkert troede, at denne besættelse var ensbetydende med Nordslesvigs genforening med Tyskland. Udslagene af denne forkerte opfattelse var de overgreb, som der tidligere er blevet indberettet om, f. eks. hejsningen af hagekorsflag på offentlige bygninger o. s. v.

Den 15. juni 1940 var i Nordslesvig en dag, der var særlig fyldt med spænding. Det var for 20. gang årsdagen for Nordslesvigs indlemmelse i den danske stat. Danskerne fik herved anledning til på en tydelig demonstrativ måde at flage stærkt, og de mange små dannebrogsflag, der blev solgt til fordel for det dansk-nationale arbejde, blev båret på en ligefrem udfordrende måde. Men i den tyske befolkning dukkede den mening op, at denne historiske 15. juni måtte bringe det med sig, at uretten fra 15. juni 1920 blev gjort god igen, og der gik rygter om, at Nordslesvig på denne dag igen ville blive tysk. Det blev til lange ansigter, da dagen brød frem, og der intet skete. Dette rygte var imidlertid også i omløb i det tyske grænseområde, thi den 15. juni mødte der mange tyske folkefæller, som ville over til Danmark ved grænsespærringen, idet de troede, at grænserne var ophævet, og at de nu kunne foretage indkøb her af hjertens lyst. Til trods for, at partiføreren dr. Møller havde gjort opmærksom på det bestående forbud imod at flage med det tyske flag, var der i disse dage alligevel forskellige folketyskere i Tønder, der flagede.

Den 16. juni afholdt det folketyske parti i Tinglev et møde for partiets underledere. Her udtalte dr. Møller, at det ikke, således som det i den seneste tid igen var sket, var tilladt at flage. Han ønskede ikke, at der blev flaget, i hvert fald ikke før den 28. juni! Efter dette møde opstod der et overordentlig stærkt røre. Det folketyske parti lod ved rundspørge i de lokale grupper konstatere, hvem der ønskede flagstænger og flag, og modtog bestillinger herpå. Flere forskellige mennesker falbød flag og flagstænger i avisen. Og så blev der da bestilt og fremskaffet flagstænger og flag i hundredvis over hele Nordslesvig, i de mest afsides liggende landsbyer og overalt. Det forlød fra kompetente ledere af det folketyske parti, at Føreren ville tale den 28. juni, på Versaillesdagen, og igen ville indlemme Nordslesvig i Tyskland. Man henviste til, at partiføreren dr. Møller havde været i Berlin. Nogle, der var særlig kloge, fortalte endda, at partiføreren havde været hos Hitler i førerhovedkvarteret.

Der skal udtrykkeligt gøres opmærksom på, at dette rygte ikke er kommet fra et eller andet uansvarligt sted eller måske endog er blevet udbredt af modstanderen, men er blevet bekræftet af udtalelser, der er faldet fra talrige ansvarlige underledere indenfor det folketyske parti. Derfor skal der af det store antal kun anføres nogle få eksempler.

Af en ven, der har sæde i det folketyske partiråd, og som for kort tid siden var i Berlin sammen med partiføreren dr. Møller, og som står ham meget nær, blev jeg omkring den 20. juni i fuldeste alvor spurgt, om jeg allerede havde skaffet mig et flag, hvortil jeg svarede, at når det engang var så vidt, så havde jeg vel også et flag.

Den folketyske afdelingsleder i Tønder, Jessen, sagde to dage før den 28. juni til nogle af sine partifæller, der tvivlede noget: „Åh, I vantro!" Til andre af sine partifæller sagde han før den 28. juni: „I kan hænge mig tre gange, hvis det ikke passer med den 28. juni."

Næsten alle blev grebet af denne psykose. Den, der bevarede roen og vovede at ytre tvivl, kunne opleve, at han blev betragtet som forræder mod folket. Alle disse mennesker indrettede sig på, at den 28. juni ville bringe afgørelsen, Nordslesvigs længe og længselsfuldt ventede tilbagevenden til Tyskland. Mange af de mennesker fra Nordslesvig, der arbejdede på den anden side grænsen i Syd-Tønder grænseamt, vendte hjem til den 28. juni eller tog ikke til deres arbejdssted, idet de *bombesikkert* ventede begivenheden.

I de sidste dage før den 28. juni syntes dog den ene og den anden af partiets folketyske underledere at være blevet noget betænkelig, og for at forebygge alle eventualiteter holdt de vejen for tilbagetoget åben, partiføreren dr. Møller havde jo slet ikke sagt, at det ville ske den 28. juni, han havde kun ment, at fra denne dag måtte flagene være parat.

Den 28. juni forløb ligesom den 15. juni, uden at der skete det ringeste i den retning. Hvilken virkning det har haft på de vildledte folketyskere, kan i dag endnu slet ikke overses. Skuffelsen og vreden over at være blevet vildledt skaffede sig sommetider luft på ret drastisk måde. Andre, kvinder, der med brændende hjerte havde sat hele deres store håb til denne dag, græd bitterligt, da de mærkede, at der intet skete, at alt var bluff! Den folketyske afdelingsleder i Tønder, Jessen, forklarede den 30. juni over for en folkefælle: „Jeg kan ikke begribe, at det, vi ventede den 28. juni, ikke indtraf, der må være kommet noget imellem."

Den fremkaldte psykose havde tilsyneladende også ført til, at mange folketyskere nu anså det for rådeligt skyndsomst at tilslutte sig det folketyske parti eller Deutsche Berufsgruppen (den folketyske DAF), thi begge disse organisationer lukkede for tilgang af medlemmer i ugen før den 28. juni.

Hvis nordslesvigerne ikke havde været så overordentlig rolige og godmodige, ville det jo sikkert være kommet til ret skarpe opgør efter den 28. juni. Nogle har beroliget sig selv derved, at de har sagt til sig selv, at sagen bare var udskudt, men mange turde have mistet tilliden til den folketyske partiledelse fuldstændigt og for stedse. Hvad dette angår, findes der ligeledes forskellige udtalelser. En folkefælle i Aabenraa udtalte f. eks., at ikke ti vilde heste igen skulle få slæbt ham til et folketysk møde!

Men ganske bortset fra virkningen på den tyske befolkning har denne bølge anrettet uhyre skade derved, at den naturligvis ikke forblev skjult for danskerne. Også de var grebet af en stærk uro, således at endog dansk militær og politi blev holdt i beredskab. De triumferer naturligvis i dag.

Tingenes udvikling vil sandsynligvis føre til en skærpet boykot fra danskernes side overfor tyskerne.

.....

Heil Hitler.

Hesse.

37.

Konsularagent Lundbergs beretning om 28. juni 1940.

1940.

Den med forventning imødesete 28. juni 1940.

Dagen er forløbet roligt i Sønderborg. I den tro, at Nordslesvigs genforening med Tyskland ville finde sted på denne dag, havde vel ca. 90 % af NSDAPN.s medlemmer og desuden mange andre folkefæller anskaffet sig hagekorsflag og opstillet flagstænger[1]) for med flagudsmykning at højtideligholde den dag, vi havde ventet på i årevis, og som nu endelig var brudt frem

Da der imidlertid intet skete den 28. juni, så man blandt folkefællerne mange skuffede ansigter, undtagen hos de få, som ikke rigtig havde troet på en afståelse netop på denne dato.

Den højspændte stemning blandt både tyske og danske lagde sig hurtigt. Medens de tyske folkefæller var skuffede over den politiske fiasko, ler danskerne ad vort politiske uheld. Men deres latter lover os intet godt, og hvis de havde magt til at skade os for den angst, de har udstået i de sidste dage, så havde vi bestemt intet godt at vente af dem.

De, som ikke troede på den ventede begivenhed, blev næsten betragtet som „outsidere", og da jeg sagde til en underleder, at jeg ikke delte hans anskuelse, sagde den pågældende til mig: „Tror De da, dr. Møller vil holde os for nar." Således tænkte ikke blot

nogle enkelte, sådan tænkte mange, og man forsøger nu med alle mulige talemåder at komme over skuffelsen.

Jeg er personlig af den mening, at vi kan vente et stort bagslag af denne forhastede demonstration, og alle klasser af den tyske befolkning vil få det mere eller mindre at mærke. Ganske vist ikke i fuld udstrækning, så længe de tyske tropper endnu er i landet, men danskernes boykotbevægelse overfor de tyske håndværkere, købmænd og arbejdere vil i hvert fald blive skærpet. For de tyske erhvervsdrivende kan det blive skæbnesvangert, thi de kan vanskeligt eksistere alene af deres tyske kundekreds.

Man stiller sig nu almindeligt det spørgsmål, hvem der bærer ansvaret for dette rygte og for de følger, det har ført med sig, så meget mere som der fra partiledelsens side intet er gjort for at slå dette rygte ned.

Kløften mellem de to befolkningsgrupper er blevet stærkt uddybet ved denne episode, og denne politiske fiasko har visselig ikke bragt folketyskerne nogen gevinst.

C. Lundberg.

---

[1]) I „Nordschleswigsche Zeitung" fandtes den 22. juni 1940 følgende annonce: „*Hagekorsflag 70 × 110 cm på lager. Større flag efter bestilling. Clausen, Kastanieallé 18, Sønderborg.*"

38.

Fritz Clausen til P. Munch angående Clausens indsats i dagene før 28. juni 1940.

22. juni 1945.

Graasten, den 22. Juni 1945.

Herr fhv. Udenrigsminister
Dr. phil. P. Munch,
København.

Højtærede Herr Dr. Munch!

Som det maaske vil være Dem bekendt, er jeg undertegnede Folketingsmand Læge Fritz Clausen fra Bovrup i Sønderjylland bleven fængslet og anklaget for landsforræderisk Virksomhed.

Denne Anklage er om saa graverende for mig, eftersom jeg altid har følt og bekendt mig som dansksindet og stærkt ansvarsbevidst overfor den national-politiske Strid i mit snævrere Hjemland.

Desværre har jeg ikke kunnet engagere en egen Sagfører, der kan lægge et større Arbejde i min personlige Sag, og da min beskikkede Sagfører, Landsretssagfører Faber, Graasten, paa Forhaand har ca. 150 lignende Sager at tage sig af, har jeg bedt Politiet om at faa Lov til selv at fremskaffe aflastende Materiale i min Sag.

I disse Bestræbelser tillader jeg mig derfor gennem dette Brev at henvende mig til Dem for at bede Dem bevidne, hvorledes De i Juni 1940 paa Rigsdagen henvendte sig til mig paa Grund af Efterretninger, som De samme Dag havde modtaget fra daværende Politiadjudant Amtmand Refslund Thomsen i Aabenraa.

Efterretningerne gik ud paa, at man fra tysk Side havde forberedt en Løsrivelse af Sønderjylland paa Aarsdagen for Versailles Freden den 29. Juni og havde truffet omfattende Forberedelser til Højtideligholdelse af Dagen ved at anskaffe Flagstænger med tilhørende tyske Flag.

Jeg stillede mig uforbeholden til Deres Disposition og lovede Dem, ad de Veje, som stod mig aabne, at ville gøre alt for at forhindre en Virkeliggørelse af denne Plan. Jeg havde

paa daværende Tidspunkt Forbindelse med en SS. Officer, Friherre von Löw i Berlin, der var Søn af den for sin udprægede danskvenlige Indstilling bekendte sidste tyske Landraad i Haderslev, der som bekendt ved Genforeningen af førende danske Kredse i Haderslev blev opfordret til at forblive i sit Embede.

v. Löw har senere fortalt mig, at det udtrykkeligt kunde tilskrives min Indsats, at Aktionen blev afblæst saa pludseligt, som den gjorde. Jeg har hidtil endnu aldrig benyttet mig af dette overfor Offentligheden. Nu mener jeg dog at have Lov til at paaberaabe mig min Indsats i denne Sag og tillader mig derfor herved at henvende mig til Dem i Haab om, at Deres Retfærdighedsfølelse ikke vil forholde mig en Bekræftelse af ovennævnte Fremstilling, som det uden Deres Hjælp vil blive mig meget vanskeligt, om ikke umuligt, at føre Sandhedsbevis for.

Med Højagtelse

Fritz Clausen.

f. T. Politigaarden i Graasten.

39.

Rapport om afhøring af P. Munch i anledning af Fritz Clausens brev af 22. juni 1945.

15. oktober 1945.

KØBENHAVNS POLITI
1. Undersøgelseskammer.

Rapport.

Mandag, den 15. Oktober 1945.

I Anledning af vedlagte Brev af 22. Juni d. A. fra Arrestanten Fritz Clausen til forh. Udenrigsminister Dr. phil. P. Munch har jeg i Dag indfundet mig hos Dr. Munch, Østre Allé 5, København, som havde Lejlighed til at gennemlæse Brevet.

Kmprt. forklarer, at han umiddelbart efter den 9. April 1940 i Folketinget fik en Henvendelse fra Clausen og nu afdøde Lensgreve Bent Holstein. De oplyste, at der i Sønderjylland af det tyske Mindretal blev afholdt Møder, og at der var Uro i Landsdelen. De udtrykte Bekymring over Forholdet og udtalte sig imod det tyske Mindretal.

Kmprt. foranledigede, at der rettedes en Henvendelse til de danske Myndigheder i Sønderjylland, som ikke havde noget Kendskab til Uroen og Møderne.

Det var Kmprt.s Indtryk, at Clausen og Holstein ikke ved deres Henvendelse havde til Hensigt at provokere ved at foranledige en dansk Indgriben overfor det tyske Mindretal.

Omkr. 20. Juni 1940 fik Kmprt. i Folketinget paany en Henvendelse fra Clausen, som fortalte, at han fra en tysk S.S. Mand og en anden tysk Forbindelse havde hørt, at der fra tysk Side paatænktes en Grænserevision. I denne Forbindelse sagde Fritz Clausen, at han havde hørt, at begge Sider af Flensborg Fjord skulde være tysk Omraade, og at Gennerbugten ogsaa havde været nævnt som muligt Grænseomraade.

Kmprt. forklarer, at det i de paagældende Dage svirrede med Rygter om en Flytning af Grænsen, idet mange mente, at Tyskerne paa Aarsdagen for Versaillesfreden — den 28. Juni — vilde benytte Lejligheden til at gøre op med den sidste Fredsbestemmelse, som endnu stod tilbage.

Nogle Dage efter Samtalen i Rigsdagen, telefonerede Clausen fra Sønderjylland til Kmprt. og sagde, at hans Bekymring om, at en Grænserevision tilsigtedes, var blevet bekræftet.

De oplysninger, som blev indhentet af de danske Myndigheder i Sønderjylland, viste sig dog ikke at være af foruroligende Karakter.

Nogle faa Dage før den 28. Juni 1940 ringede Kabinetssekretær Kammerherre Bardenfleth til Kmprt., som da var til Stede i et Ministermøde, og som blev kaldt til Telefonen. Bardenfleth fortalte, at Clausen havde søgt Audiens hos Kongen. Kmprt. refererede Samtalen i Ministermødet, og den daværende Statsminister Stauning kom til Telefonen og henstillede, at han var til Stede, saafremt Clausen fik Adgang til at tale med Kongen. Kongen nægtede at modtage Clausen, og Clausen skal ved den Anledning have udtalt sig, at han saa maatte klare sig paa anden Vis.

Kmprt. havde ikke Indtrykket af, at der fra tysk Side var Planer om en Revision af Grænsen.

Kmprt., som den 8. Juli 1940 fratraadte som Udenrigsminister, har ingen Forbindelse siden haft med Clausen.

Kmprt. har ingen Erindring om, at han i Juni 1940 fra Politiadjudanten i Sønderjylland har faaet Oplysninger, paa Foranledning af hvilke han henvendte sig til Clausen, som skulde søge at forhindre en Virkeliggørelse af tyske Planer om Grænseflytning. Kmprt. har intet Kendskab til den af Clausen nævnte Friherre von Löw.

Bech.

40.

Rapport om afhøring af Asmus Wilhelm Jürgensen angående mødet i Tinglev i juni 1940.

7. jan. 1946.

Afskrift

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport

Mandag den 7. Januar 1946.

Lærer Asmus Wilhelm Jürgensen (Angel 2/10-02) p. T. Faarhuslejren, har paa Anledning forklaret, at han var Deltager i Mødet i Tinglev 1. Juni 1940,[1]) hvor Dyrlæge Jens Møller var Taler.

Mødet var for politiske Ledere, og der deltog en hel Del andre Personer indenfor Folkegruppen.

Foreholdt, hvad Dyrlæge Møller ved denne Lejlighed udtalte, siger fængsl., at Talen var en Redegørelse for den øjeblikkelige Situation. — I Talen fremkom han med Meddelelse om, at nogle enkelte Personer havde flaget med det tyske Flag i Landsdelen. Han gjorde i denne Forbindelse opmærksom paa, at han ikke ønskede, at noget saadant fandt Sted. Der skulde ikke flages af enkelte Personer, og han tilføjede som en spøgende Bemærkning, i hvert Fald ikke før den 28. Juni. Fængsl. opfattede denne Udtalelse som en spøgende Bemærkning til verserende Rygter om denne Dag, og han (fængsl.) tog ikke Dyrlæge Møllers Udtalelse alvorligt, og det har fængsl. senere i Løgumkloster erklæret, idet der, dèr saavel som andre Steder, var Personer, der troede, at der den 28. Juni vilde finde en Grænserevision Sted.

Fængsl. ved, at ledende Mænd indenfor Folkegruppen ikke regnede med nogen Grænserevision.

Fængsl. kan paa Anledning ikke nægte, at en Del af Forsamlingen kan have faaet deres Tro om Grænserevision bestyrket ved den af Møller fremsatte Udtalelse, men det kan kun være sket ved, at disse Personer har misforstaaet Udtalelsen.

I Dagene derefter havde fængsl. i Løgumkloster Lejlighed til at tale med forskellige Personer om Sagen, og disse regnede med en Grænserevision, men fængsl. erklærede overfor disse Personer, at nogen Grænserevision ikke vilde finde Sted. Her kan fængsl. bl. a. henvise til Boghandler, Fru Kæthe Hansen, Løgumkloster, som fængsl. kom en Del sammen med.

Oplæst, vedstaaet og underskrevet.

Aksel Pedersen
Krmbtj.

---

[1]) Der må her være tale om en fejlhuskning. Som det fremgår af annoncen i „Nordschleswigsche Zeitung", fandt mødet i Tinglev sted den 16. juni på Bertelsens Kro. Blandt talerne var partiføreren, der skulle tale om den øjeblikkelige politiske situation. Sml. også A. nr. 36.

41.

Rapport om afhøring af Konrad Radunski og Rimann angående hjemmetyskernes grænseflytningsbestræbelser.

5., 6. og 11. marts 1946.

Tirs[dag] 5. Marts [194]6.

Obersturmbannführer, Personalechef i Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin, Konrad Radunski, født den 1. Juni 1907 i Heppens, Olburg, der er udlaant hertil af de engelske Myndigheder, forklarer i Dag, afhørt af Politifuldmægtig Kjøgx, at han siden den 1/11 39 har været Personalechef i VM., og om Arbejdet i VM. forklarer han, at Arbejdet for tyske Mindretal i Udlandet før 1933 i væsentlig Grad var humanitært og kulturelt bestemt, men efter 1933 oprettedes under NSDAP et særligt Kontor for mindretalstyske Spørgsmaal, det saakaldte Bureau von Cursell, idet det lededes af en Person af det anførte Navn. Bureauet financieredes af forskellige Ministerier. Cursell var oprindelig Officer og en af de ældste Nationalsocialister, og paa Kontoret beskæftigedes fortrinsvis Baltertyskere, moralsk set mindre heldige Personer.

Ved Aarsskiftet 35—36 blev SS-Obergruppenführer Lorenz Leder af VM. Lorenz var Vestpreusser, og til at begynde med kortlagde man Tyskheden i Udlandet og søgte Forbindelse med den.

Oprindelig stod VM. under Rigsminister Hess og hans Kontor. Gruppenführer Behrends blev Næstkommanderende under Titlen Stabsführer, og der blev oprettet særlige Afdelinger for hvert Land, hvor der var Udenlandstyskere, og en særlig Referent udnævntes for hver Afdeling, saaledes at Ungarn, Rumænien, Jugoslavien o. s. v. hver havde sin Referent. For Danmark var først Waldemar Rimann og senere Dr. Sichelschmidt Referent.

Da Lorenz overtog Arbejdet, fik han til Opgave at samordne og forenkle de private og halvofficielle Organer, der beskæftigede sig med mindretalstyske Spørgsmaal.

Kpt. oplyser, at den Kendsgerning, at det var SS-Folk, der sad i VM., medførte, at der opstod et nært Forhold til Rigsføreren for SS., men først da Hess forlod Tyskland, gik den egentlige Myndighed over til Himmler, der havde Titlen „Reichskommissar für die Festigung deutsches Volkstums".

De forskellige Foreninger samledes i VDA., hvis Leder i de første Aar efter 1933 var Dr. Steinacher og efter ham Prof. Haushofer. I 1942 afløstes Haushofer af Lorenz, hvorved VM. blev overordnet VDA. VM. fik efterhaanden samme Stilling som et Ministerium, der i de forskellige Spørgsmaal korresponderede med Auswärtiges Amt og Reichs-

ministerium des Inneren og Undervisningsministeriet. Kpt. tilføjer, at i Tyskland har en Reichskommissar samme Rang som en Minister.

Til sidst var der i VM. en Afdeling, der fulgte Udviklingen i de forskellige Lande, en Afdeling for økonomiske Spørgsmaal, en Afdeling for Undervisningsvæsen, en Afdeling for politiske Spørgsmaal i Folkegrupperne og en Organisationsafdeling. Den politiske Afdeling sorterede under Dr. Behrends selv.

En Førerbefaling af 1936 meddelte, at alle Rigsmyndigheder skulde korrespondere med VM. i Spørgsmaal, der vedrørte Grænse- og Udenlandstyskere, og VM. havde i sidste Instans det afgørende Ord i saadanne Sager.

Efterhaanden fik VM. en Repræsentant i hvert Gau, fortrinsvis i Grænseomraaderne, men efterhaanden som Omflytningen af Grænsetyskere medførte, at saadanne opholdt sig overalt i Riget, fik den lokale Repræsentant i hvert Distrikt Betydning.

Gaubeauftragter for Slesvig-Holsten var Overborgmester Dr. Kracht, Flensborg, og som saadan skulde han baade holde Forbindelsen med Mindretallet i Nordslesvig og varetage VM.s Interesser i Grænseegnen. Kracht overgav Befalinger fra VM. og modtog Informationer til Viderebringelse fra Dyrlæge Jens Møller.

Kpt. mener, at Grænseflytningsparolen af 1939 var Mindretallets egen, medens der først senere blev Mulighed for en ensartet Gennemførelse af en Folkegruppepolitik. Det tyske Mindretal havde svært ved i Begyndelsen at indordne sig, men fra 1942 er det Kpt.s Indtryk, at det har forstaaet, at det nordslesvigske Spørgsmaal maatte ses i germansk Perspektiv. Kpt. mener, at der i Forsommeren 1940, kort efter Besættelsen, fra Mindretallet fremkom Forslag til en Grænseflytning.[1]) Folkegruppen her har helst villet handle ud fra Situationen, som den laa her, og nødigt efter Forskrifter fra Riget.

Om SD. forklarer Kpt., at det var en Efterretningsorganisation, som søgte at sætte sig paa alle Specialorganisationer for at skaffe sig Viden, og dette medførte et let Spændingsforhold mellem VM. og SD. Man betragtede ikke i SD. Lorenz for en særlig kløgtig Mand og prøvede derfor at faa Indflydelse paa ham.

I SD. var der et Folkegruppereferat, hvis Leder til sidst var SS-Sturmbannführer Hummitsch, og før ham var det SS-Sturmbannführer Jacobi fra Afdeling III.

VM. samarbejdede ikke med NSDAP-AO, men med Legationerne, for Danmarks vedkommende med Dr. Kassler.

Meissner har en kort Tid været ansat ved VM., men han var ikke afholdt og betragtedes som udygtig og som en daarlig Karakter, og Kpt. tilføjer, at Folkegruppen her heller ikke brød sig om ham.

Kpt. oplyser, at der var et relativt godt personligt Forhold mellem Behrends og Twardowski, der var Leder af Kulturafdelingen i Udenrigsministeriet, hvorunder Mindretallene sorterede.

Samarbejdet mellem VM. og Kramer Möllenberg var ligeledes godt. Kramer Möllenberg havde den finansielle Ledelse af Støtten til Mindretallet, men i disse Spørgsmaal var VM.s Afgørelse dog den endelige. Kpt. tilføjer, at efter Twardowskis Fratræden tiltraadte Dr. Luther.

Lohl var Leder af Finansafdelingen, og Heller var Leder af Wirtschaftsafdelingen. Adolf Hitler Stiftung lededes af Achenbach. Denne Institution maatte ogsaa raadspørge VM., men var ikke underlagt denne.

Beretninger til VM. gik videre til SS-Reichsführer, der antagelig lod dem gaa videre til SD. VM. blev udelukkende informeret af Partiledelsen i Nordslesvig, medens SD. havde mange Kilder, der tjente som Korrektiver, og derved fik SD. en meget betydningsfuld politisk Stilling.

Dyrlæge Jens Møllers Informationer var oftest mundtlige. Han skrev meget faa Beretninger og kom nødigt til Berlin.

Til Slut oplyser Kpt., at saavel VDA.s som VM.s Kontorer i Berlin blev ødelagt ved Bombeangreb, og paa Forespørgsel udtaler han, at Konsul Lanwer, Aabenraa, var en ung og meget initiativrig Mand, der til at begynde med var afholdt, men senere blev besværlig.

E. Noll Jensen
Krmbtj.

Fortsat den 6. Marts 1946.

Konrad Radunski forklarer, at han første Gang traf Jens Møller i Maj—Juni 1940. Det skete i VM.s Kontorer i Tiergartenstr. i Berlin, hvor Møller var tilkaldt for at forhandle med Rimann og Behrends. Hvad Aarsagen til Mødet var, ved Kpt. ikke, men han husker at have hørt, at Mødet var Aarsag til et større Sammenstød mellem Møller og de to fornævnte Herrer. Kpt. nægter ligeledes at vide, hvad der foranledigede Sammenstødet.

Forespurgt, om Møllers Indtræffen i Berlin kan sættes i Forbindelse med det Ønske om Grænserevision, som skal være fremsat af Møller, idet fornævnte Møde formentlig har fundet Sted samtidig med det Møde, som von Löw til Rapport af 24/2 46[2]) har omtalt, Møller skal have været til i VM. angaaende Grænserevision, siger Kpt., at det ved han ikke. Kpt.s Kendskab til Ønsket om Grænserevision hidrører fra, at Kpt. har set en Redegørelse udarbejdet af Rimann, hvori Grænserevisionen blev ventileret, og hvori nærmere var anført, hvor Grænsen tænktes lagt. Af Redegørelsen fremgik, at Spørgsmaalet om Grænserevision var fremsat af Mindretallet her i Landsdelen, og Kpt. tilføjer, at Rimann ogsaa til Kpt. har sagt, at man fra tysk Side ikke ønskede denne Grænserevision, da man ønskede et godt Forhold til Danmark.[3])

Kpt. bekræfter iøvrigt at have hørt, at Mindretallet her paa Versaillesdagen i 1940 ventede en Grænserevision. Kpt. mener at have hørt dette noget senere under et Besøg hos Møller eller hos Dr. Best, men noget nærmere om dette Spørgsmaal nægter Kpt. at vide, men han tilføjer, at nogen konkret Anledning til, Grænseflytningen den nævnte Dato vilde ske, har der næppe foreligget. Mindretallet har maaske troet, at Riget som en Demonstration vilde benytte den nævnte Dato, men Kpt. betvivler, at Møller — efter hvad Rimann havde udtalt til Kpt. — kunde have Grund til at tro dette, og paa Forespørgsel oplyser Kpt., at han intet har hørt om, at VM. skal have nedlagt Forbud mod, at Mindretallet forsøgte at provokere en Anneksion ved en Demonstration.

Kpt. husker dog, at Rimann i 1940 efter Besættelsen var til et Møde i Aabenraa, men han husker ikke, hvorfor Rimann var der.

Naar Kpt. kender saa lidt til Sagen, siger han, at det skyldes, at han som Personalechef intet havde med de politiske Sager at gøre. Hvad han har hørt, kender han kun fra Samtaler mellem andre, saaledes at han kun har hørt til.

Kpt. nægter at kunne oplyse yderligere.

Axel Petersen **E. Noll Jensen**
Kriminalbetjente.

Fortsat den 11. Marts 1946.

SS-Obersturmbannführer, Assessor Waldemar Rimann, f. d. 13/12 1909 i Guhrau, forklarer

. . . . . .

Sidst i Maj 1940 var Kpt. igen her i Landsdelen. Hovedforanledningen var Ønsket om at sikre et gnidningsløst Forhold mellem Værnemagten og Folkegruppen. Der var stadig Diskussioner om de storpolitiske Spørgsmaal, og hvad angaar Forholdet til Danmark, siger Kpt., at der var tre Muligheder paa Tale. For det første Grænseflytning, for det andet Udveksling af Mindretal og for det tredie en saa nøje Sammenvirkning mellem Danmark og Tyskland paa alle Omraader, at Grænsen ikke vilde føles skillende. I den Forbindelse tænkte man sig Indførelse af dobbelt Statsborgerret for Mindretallet, saaledes at Medlemmerne af dette kunde have baade tysk og dansk Indfødsret. I Tidens Løb blev Dyrlæge Møller overbevist om, at den sidste Udvej, der dog først skulde etableres efter Krigens Afslutning, var den mest hensigtsmæssige.

Kpt. betoner stærkt, at Dyrlæge Møller i Tidsrummet fra den 9/4 40 til den 28/6 40 ikke i den ene eller den anden Form overfor kompetente Myndigheder i Riget har fremsat Forslag om en Ændring i den Holdning, det tyske Rige havde indtaget overfor Grænsespørgsmaalet.

Kpt. tilføjer, at han kan tænke sig, at Rygterne om en Grænseflytning i Juni 40 muligt har faaet Næring fra Bestræbelserne i Slesvig-Holsten for at faa Grænsen flyttet, jfr. Flensborg Bys Memorandum. Det er Kpt.s Opfattelse, at Møller lod Rygterne løbe, idet han har følt og vidst, at der var en Modsætning mellem Kiel og Berlin, og han har da sandsynligvis haft Haab om, at den slesvig-holstenske Linie, der svarede til hans tidligere Propaganda, kunde trænge igennem. Dyrlæge Møller har antagelig derfor ikke taget Initiativ til at undersøge Rygternes Holdbarhed, og Afblæsningen er foranlediget fra Berlin.

Overborgmester Kracht har overfor Kpt. bekræftet, at Rygterne om en Grænserevision blev næret fra slesvig-holstensk Side. De slesvig-holstenske Synspunkter havde en stærk Støtte i Foreningen „Die Buten Schleswig-Holsteiner", hvis Formand var Grosserer Marius Molsen i Berlin. Kpt. mindes, at der paa et Møde i denne Forening er rejst Krav om en Grænseflytning, og Kpt. har maattet kalde Mødets ansvarlige Leder til sig for at give ham en Tilrettevisning.

I Dagene før den 25/6 40 har Kpt. telefonisk meddelt Dyrlæge Møller enten direkte eller indirekte, at Rygterne om den forestaaende Grænserevision savnede ethvert Grundlag.

I Anledning af Klager fra Nordslesvigere, der deltog i Klagenfurt-Uddannelsen, Klager, der muligt vedrørte Statsborgerforholdet, var Kpt. igen her i Landsdelen sidst i Juli eller midt i August 1940.

I Oktober eller November 40 var der „VDA" Stævne i München, hvori fra Nordslesvig deltog Dyrlæge Møller, Peter Larsen, Rudolf Stehr, Peter Callesen og muligvis Peter Petersen. Efter Mødet kom de fornævnte Herrer til Berlin,[4]) hvor de havde en Drøftelse med Kpt., idet Møllers Tale i München havde skuffet, fordi Møller i for høj Grad havde tolket Mindretallets Bekymringer og i for ringe Grad betonet Mindretallets Indsats i Krigen. Kpt. trak Linierne op for den ønskede Politik, hvis første og afgørende Krav var, at Mindretallet ydede sin fulde Indsats for at hjælpe Tyskland med at vinde Krigen. Samtidig blev det understreget, at Møller ikke havde nogen Kompetence til at beskæftige sig med Grænsespørgsmaalet, da det berørte Rigets Udenrigspolitik. Det blev udtrykkelig fastslaaet, at Grænserevisionskravet skulde udgaa af Mindretallets Program. Paa den Maade kunde Møller henvise til, at det var en Ordre fra Berlin, han handlede efter, idet hans Partifæller havde svært ved at forstaa, at der ikke blev gjort noget ved Grænsen.

.....

E. Noll Jensen
Krmbtj.

---

[1]) Herom har Rimann under en vidneafhøring i landsretten den 1. april 1949 erklæret, at han ikke kan forstå, hvorledes Radunski kan fremkomme med en sådan udtalelse.

[2]) I denne rapport, som ikke medtages her, har von Löw forklaret: „. . . . *han er vidende om, at Dyrlæge Møller en Gang i de første Maaneder efter Besættelsen ved Henvendelse til en eller anden rigstysk Myndighed eller ledende Personlighed, temmelig sikkert Volksdeutsche Mittelstelle, har rejst Ønske om en Grænserevision. — Kpt. kan ikke huske, af hvem eller under hvilke Omstændigheder han har erfaret foranstaaende, han mener ikke at have set noget skriftligt om Sagen, men er ikke desto mindre sikker paa, at han fra en ledende tysk Personlighed har hørt, at den foran omtalte Henvendelse har fundet Sted og i nævnte Anledning* —." Under en vidneafhøring for underretten i Aabenraa 21. april 1948 har von Löw dog udtalt, at han ikke mere havde nogen erindring herom, og at hans forklaring må tages med alle forbehold på grund af hans daværende helbredstilstand. Rimann har som vidne i landsretten den 1. april 1949 erklæret, at dr. Møller ikke har rettet nogen henvendelse om grænserevision til ham, og at han ikke har hørt tale om, at det skulle være sket overfor andre.

[3]) Under en vidneafhøring for underretten den 20. april 1948 har Rimann herom udtalt,at han ikke har udarbejdet noget memorandum om grænserevision, og at han ikke kender til, at der har foreligget et sådant, udarbejdet af folkegruppen. For landsretten har han den 1. april 1949 forklaret: „*Der har dog faktisk foreligget en redegørelse; men vidnet ved ikke, hvem der er forfatter. Han mener, den har stået i forbindelse med Flensborgs økonomiske interesser.*"

[4]) Under en vidneafhøring for underretten den 20. april 1948 har Rimann udtalt, at han ikke mente, at dr. Møller havde deltaget i forhandlingerne i Berlin.

42.

Rapport om afhøring af v. Löw i anledning af rygter om grænseflytning den 28. juni 1940.

27. marts 1946.

KØBENHAVNS POLITI
1. Undersøgelseskammer

Sag Nr. 324/45 Litra II a/E.

Rapport

Onsdag den 27. Marts 1946.

. . . . . .

Den allierede Krigsfange von Löw fremstod i Dag her i Kammeret og forklarede følgende:

I Juni 1940 var Komp. beskæftiget i SD og havde særligt med Forbindelserne til Danmark at gøre, og han paastaar, at han ikke paa noget Tidspunkt har hørt Tale om, at man fra tysk Side havde til Hensigt at søge en Grænserevision til Danmark gennemført ved Provokationer eller paa anden Maade, og han er sikker paa, at ingen tysk Myndighed har haft til Hensigt at berøre dette Grænsespørgsmaal.

Under et Ophold medio Juni 1940 i København blev Komp. opsøgt af Fritz Clausen, der meget oprevet fortalte, at han havde hørt, at der fra folketysk Side i Sønderjylland skulde være paatænkt en omfattende Demonstration ved Flagning med Hagekorsflag, ved Alarmering af den folketyske S.K. (Schleswigsche Kameradschaft) og andet, der alt skulde medvirke til, at der fra tyske Myndigheders Side skulde ske Indgriben med det Resultat at faa flyttet den dansk-tyske Grænse, saaledes at de Omraader, hvor Folketyskere befandt sig, kunde komme under Tyskland.

Komp. beroligede Clausen og udtalte, at han ikke kendte noget til Sagen, men at han var sikker paa, at der ikke laa noget som helst tysk Initiativ bag disse Demonstrationer. Videre oplyste han, at han vilde undersøge Spørgsmaalet, men erklærede straks, at han vilde gøre sin Indflydelse gældende, hvis han konstaterede Kendsgerninger, der vilde foranledige tysk Indgriben. Han vilde forsøge at forhindre Demonstrationernes Gennemførsel, og hvis dette ikke lykkedes, vilde han sætte sig i Forbindelse med de kompetente tyske Myndigheder, hvem han da vilde forsøge paavirket til at undlade nogen tysk Indgriben.

Han forsøgte derefter at skaffe sig yderligere Kendskab til det planlagte gennem sine danske SD-Forbindelser (Heinrich Lønnecker), og han fik herved en Bekræftelse paa det, som Clausen havde fortalt ham. Han rejste derefter til Berlin med det indsamlede Materiale og gjorde Indberetning til Auswärtiges Amt og til Reichsführer SS, ledsaget med en Bemærkning om, at en tysk Indgriben vilde være meget uheldig.

Gennem en af de nævnte Instanser blev Volksdeutsche Mittelstelle beordret til at sende en Repræsentant til Sønderjylland med den Opgave ved Henvendelse til den tyske Folkegruppe i Nordslesvig at forbyde Demonstrationens Gennemførelse, hvilket skete.

Komp. er ikke nærmere blevet underrettet om Enkeltheder i denne Forbindelse, men han underrettede Fritz Clausen om, hvad han havde faaet udvirket.

Komp. fastholder, at Roden til denne Demonstration maa findes hos den tyske Folkegruppe i Sønderjylland, og saa vidt han har kunnet konstatere, ligger der ikke noget tysk Initiativ bag.

Demonstrationen blev afværget ved Komp.s Indgriben, hvilket i første Række var en Følge af den Henvendelse, Fritz Clausen rettede til ham. Han udtaler paa Forespørgsel, at han sikkert ikke rettidig havde faaet Kendskab til Demonstrationen, hvis han ikke paa Foranledning af Fritz Clausen havde gjort sine Forbindelser opmærksom herpaa.

Han er ikke i Stand til at sige, om Demonstrationerne, hvis de var blevet gennemført, vilde have haft en tysk Indgriben til Følge. Han troede det ikke, men helt udelukkes kan det heller ikke.

Gennemlæst og vedtaget.

v. Löw. Hans Olesen.
O.B.

Kont. samme Dag.

Von Löw gentager paa Opfordring, at hans Indberetning kun indeholdt oplysninger om, at en Demonstration var paatænkt som tidligere anført, og at det maatte anses som noget mere end et Rygte, idet der i den folketyske Gruppe var givet Ordre til Flagningen m. m., hvilket han mente at have konstateret ved Hjælp af sine Folk.

Komp. forelagde Indberetningen for sin øverste Chef Heydrich, der tillige var Chef for det tyske Sikkerhedspoliti, og denne fremsendte Indberetningen ledsaget af en Skrivelse til Reichsführer Himmler og til Udenrigsminister Ribbentrop, begge personlig, og Komp. antager, at Ribbentrop har forelagt denne for Gesandterne Grundherr og Martin Luther som dem, hvem Sagen rettelig sorterede under. Hvem der derefter har givet Ordren til Volksdeutsche Mittelstelle, ved Komp. ikke, men han mener, at det var en Mand ved Navn Rimann fra V. Mittelstelle, der blev sendt til Sønderjylland og bragte Sagen i Orden, men dette er han heller ikke helt sikker paa.

Gennemlæst og vedtaget.

v. Löw. Hans Olesen.
O.B.

43.

Rapport om afhøring af Renthe-Fink angående hans politiske forhold til dr. Møller og rygterne om grænseflytning.

19. maj 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport

Søndag den 19. Maj 1946.

Efter at den tidligere her i Landet værende tyske Gesandt, Dr. Renthe-Fink, Gaars Aften er overført hertil, fremstaar han i Dag her paa Kriminalpolitiets Kontor og navngiver sig:

Cécil von Renthe-Fink, f. d. 27. Januar 1885 i Breslau.

Kpt. forklarer, at Dyrlæge Møller aldrig overfor ham har foretaget Henvendelser angaaende Grænseflytning. Kpt. bekendt har Dyrlæge Møller heller ikke overfor andre tyske Myndigheder foretaget Skridt for at hidføre en Grænseflytning. Derimod har Kpt. ofte maattet bremse Dr. Møller, naar denne i sine Taler eller paa anden Maade optraadte paa en Maade, der i politisk Henseende vanskeligt kunde forenes med Berlins Syn paa det tysk-danske Forhold. Kpt. bemærker, at naar det var nødvendigt at føre Dyrlæge

Møller i stramme Tøjler, skyldtes det dels Dyrlæge Møllers Temperament, dels den vanskelige Stilling Dyrlæge Møller indtog paa Grund af visse politiske Paroler. (Heim ins Reich o. f.).

Med Hensyn til Begivenhederne omkring den 28/7-40 oplyser Kpt., at han godt kan huske, at Mindretallet mente, at der skulde ske noget omkring denne Dato. Han kan saaledes huske, at man regnede med almindelig Flagning med Hagekors paa denne Dag. Kpt. mener at kunne huske, at Minister Mohr underrettede Kpt. om, at man fra dansk Side befrygtede, at Mindretallet skulde foretage sig et eller andet i Relation til Flytning af Grænsen. Kpt. tillagde dog ikke Sagen større Betydning, og han ansaa det for udelukket, at Mindretallets Ledelse ved et Kup skulde sætte sig ud over Berlins Afgørelse i Grænsespørgsmaalet. Paa Forehold mener han ogsaa at kunne huske, at Frits Clausen har henvendt sig til ham i samme Anledning, og det er muligt, at Frits Clausen overfor ham har fremført, at der verserede Rygter om, at en vis General i Viborg agtede at støtte Mindretallets formodede Kupplaner. Kpt. kan huske, at Dyrlæge Møller fra Gesandtskabet modtog Ordre om at forholde sig rolig, og at Dyrlæge Møller derefter indrykkede en Notits i „Nordschleswigsche Zeitung". Indholdet af denne Notits kan Kpt. ikke i Øjeblikket erindre, men han anser det for højst sandsynligt, at Notitsens Indhold blev forelagt Minister Mohr, der paa det danske Udenrigsministeriums Vegne havde anmodet Gesandtskabet om paa denne Maade at tage Stilling til Sagen. Saafremt andre end Kpt. i Gesandtskabet har behandlet denne Sag, maa det være Dittler.

Kpt. oplyser, at Dyrlæge Møller paa et eller andet Tidspunkt efter den 9/4-40 fik forelagt et tysk Forslag om en „Aussiedlung" af Mindretallet, men at Dyrlæge Møller meget stærkt gik imod dette Forslag.

Med Hensyn til Dyrlæge Møllers Opraab af 10/2-42 oplyser Kpt., at det er rigtigt, at dette Opraab i sin Tid blev forelagt ham til Godkendelse. Det er ogsaa muligt, at han har ladet foretage visse Ændringer i Ordlyden, men hvilke kan han i Øjeblikket ikke huske.

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

Renthe-Fink. **K. Kjøgx.**
Pfm.

44.

Rapport om afhøring af Fritz Clausen, Ove Leif Guldberg, Einar Munck, Hans Pahl, v. Löw, Brido Petersen og H. C. Bryld angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940.

25. og 28. okt., 5., 13., 17. og 18. dec. 1946.

KØBENHAVNS POLITI
1. Undersøgelseskammer

Rapport

. . . . . .

Kont. 25. Oktober 1946.

Arrestant ved S. U.K. Ove Leif Guldberg er den 15. ds. afhørt af Kriminalbetjentene Erik Jørgensen og Lyngstrup (Mappe X-49), og han har bl. a. forklaret:

Omkring samme Tidspunkt (Juni 1940) fik Arrestanten gennem Broderen, Palle Mogens Guldberg, der senere er likvideret, og som var Chauffør og Sygepasser hos Erik Bryld og blev brugt som Tjener hos de andre Brødre Bryld, oplyst, at meget tydede paa,

at Tyskerne i Forbindelse med visse Folk indenfor DNSAP vilde forsøge at skabe en for Regeringen uholdbar Situation, hvorved der ved Tyskernes Hjælp kunde indsættes en ny Regering med nationalsocialistisk Præg. Der blev talt om, at der i Sønderjylland paa Versailles-Dagen skulde iværksættes en omfattende Demonstration af Hjemmetyskere med Jens Møller i Spidsen, og at Hjemmetyskerne skulde erklære sig „heim ins Reich".

I Anledning af disse Oplysninger henvendte Arr. sig til en Tysker ved Navn Rudolf Heil, der var ansat i det tyske Gesandtskab. Arrestanten vidste, at Heil sorterede direkte under det tyske Reichssicherheitshauptamt, og han gjorde Heil opmærksom paa Situationen og lod ham vide, at en saadan Demonstration vilde medføre alvorlige politiske Forviklinger, som vilde skade Tyskerne.

Einar Munck hørte paa Arrestantens Samtale med Heil, og Munck, der var Medlem af DNSAP, har derefter henvendt sig til H. C. Bryld, hvilket Arrestanten senere har faaet at vide af H. C. Bryld under Internering paa Alsgades Skole. Resultatet blev, at Demonstrationen udeblev og Arrestanten har det Indtryk, at det var Heil, der sørgede herfor.

. . . . . .

Kont. 25. Oktober 1946.

Til Sagen mod H. C. Bryld har *Arrestanten Einar Hammelby, tidligere Munck,* været fremstillet her i Kammeret den 20. September 1946.

Han blev udspurgt om sit Kendskab til Planerne om Grænseflytningen i Sønderjylland den 28/6-1940, specielt om den Forbindelse, H. C. Bryld har haft med disse Planer.

Arrestanten forklarer, at han i Sommeren 1940 var ansat i det tyske Gesandtskab, men han havde kun en underordnet Stilling. Hver Dag mellem Kl. 14 og 17 var han helt alene i Gesandtskabets Kontorer og passede Telefonerne. Som Regel opholdt han sig paa Meissners Kontor, og af Nysgerrighed saa han gerne de Papirer, Meissner havde liggende paa sit Skrivebord, igennem. En Dag omkring Midten af Juni 1940 fandt han blandt disse Papirer nogle maskinskrevne Ark (Kopier) med Planer om en Grænseflytning til den gamle Kongeaagrænse. Denne Flytning var — saaledes fremgik det af Planerne — planlagt af Dyrlæge Jens Møller i Spidsen for det tyske Mindretal og skulde finde Sted paa Versaillesdagen den 28/6. Af Planerne fremgik det endvidere, at Professor Scheel, Kiel, Pastor Schmidt og Vogelgesang, Aabenraa, stod bag Planerne. Disse gik iøvrigt ud paa, at vigtige Knudepunkter, Jernbane- og Vejknudepunkter den 28/6 skulde besættes rent militært af uniformerede SA.er og Hitlerjugend, der skulde holdes i Alarmberedskab. Hos en Mængde Partimedlemmer blandt det tyske Mindretal var udlagt Depoter af Hagekorsflag, idet der paa selve Dagen skulde findes en Flagdemonstration Sted, mens sort-hvide Grænsepæle, der ogsaa var fremstillet i samme Anledning, i højtidelig Procession skulde føres til den gamle Grænse ved Kongeaaen.

Det fremgik af Planerne, at man ikke havde underrettet kompetente Kredse i Tyskland om Aktionen, men man regnede med, at naar først denne var en Kendsgerning, vilde man ikke — og specielt Hitler — desavouere Grænseflytningen.

Planerne indeholdt endvidere Oplysning om Folkemængden i den Del af Sønderjylland, som det var Tanken at indlemme i det tyske Rige, og der var angivet, hvor mange man kunde regne med til Indkaldelse i den tyske Værnemagt, ligesom der fandtes Tal paa Arbejdere indenfor forskellige Fag, specielt Fag der havde Interesse for Krigsindustrien. Videre fandtes Oplysninger om Landbrugets Kapacitet.

Arrestanten var klar over, at saafremt disse Planer kom til Udførelse, vilde det kun blive til Skade for Forholdet mellem Tyskland og Danmark, hvorfor han straks opsøgte H. C. Bryld, som han kendte fra „Fædrelandet", og gjorde denne bekendt med Planerne.[1]) Bryld blev bestyrtet og erklærede sig villig til straks at sørge for, at Arrestanten fik en Samtale med Fritz Clausen, for at denne kunde tage Skridt til, at Planerne blev forpurret. Allerede samme Dag talte Arrestanten med Fritz Clausen, og denne henvendte sig straks paa Amalienborg for at faa en Samtale med Kongen, hvilket dog ikke lykkedes. I Stedet kom Clausen i Forbindelse med Udenrigsminister Munch og gjorde denne bekendt med, hvad Arrestanten havde fortalt ham om Grænseflytningsplanerne. Hvad der derefter skete, er Arrestanten ikke ganske klar over. Han mener dog, at Clausen rejste til Berlin,

hvor han vistnok talte med Ribbentrop. I hvert Fald skete der intet i Sønderjylland den 28/6, og Arrestanten mener ganske bestemt, at det er hans Røbelse af Planerne, der er Skyld heri.

Arrestanten hævder, at H. C. Bryld ikke har haft andet eller mere med denne Sag at gøre, end hvad der fremgaar af foranstaaende Forklaring.

Arrestanten tilføjer, at det er hans ganske bestemte Opfattelse, at Meissner ikke har haft noget med Planerne at gøre, og han har sikkert kun faaet Planerne tilsendt, fordi han som stammende fra Grænseegnene maatte forudsættes at have Interesse i dem. Kompt. er vidende om, at adskillige andre her i København bosiddende Sønderjyder har faaet tilsendt de samme Planer, men han ønsker ikke at opgive Navne.

Harpøth Johansen.
Krmbtj.

Kont. 28. Oktober 1946.

Hans Gustaf Wilhelm Pahl har til Politiadvokat Bechs Rapport af 19. ds. forklaret følgende vedrørende Grænseflytningsbestræbelserne:

Om Rygterne om Grænseflytning i Sommeren 1940 forklarer Kompt., at Fritz Clausen har henvendt sig til ham og omtalt Rygterne samt udtalt, at saafremt man fra tysk Side flyttede Grænsen i Sønderjylland nordpaa, vilde han opløse sit Parti. Clausen nægtede at flytte D.N.S.A.P.s Hovedkontor fra Bovrup til København, idet han dels mente, at hans Forbliven i Sønderjylland til en vis Grad kunde virke som Garanti for Grænsen, og dels at det vilde kunne udnyttes politisk mod ham, saafremt han flyttede, og Grænsen senere blev flyttet nordpaa.

Kompt. tror, at Clausen ogsaa har drøftet Grænselægningen med Renthe-Fink og givet Udtryk for samme Standpunkt som overfor Kompt.

Harpøth Johansen.
Krmbtj.

Kont. 5. December 1946.

Arrestanten Eberhardt v. Löw var fremstillet.

Han fastholdt sin Forklaring til tidligere Rapport og nægtede at kunne oplyse yderligere vedrørende dette Spørgsmaal.

Paa Forespørgsel udtalte han, at det formentlig var igennem Lönnecker og Alfr. Huth i Haderslev, at Kompt. havde faaet Fritz Clausens Oplysninger bekræftet. Kompt. nægtede dog at have faaet Bekræftelse paa andet, end at der var paatænkt en Demonstration.

Hvad Demonstrationen skulde bevirke, havde Kompt. ikke faaet nogen Oplysninger om.

Kompt. vil fortsat hævde, at det var hans Indberetning til hans Chef, der bevirkede, at Demonstrationen blev forbudt, og dette kunde han saa atter føre tilbage til Fritz Clausen.

Kompt. vil bestemt ikke mene, at Fritz Clausen har haft noget med Grænseflytningsbestræbelserne at gøre, hvilket han altid har været imod. Kompt. kunde heller ikke tænke sig, at Fritz Clausen skulde have gjort noget for at fremme Rygterne om en Grænserevision, for at han bagefter kunde træde frem og faa det hele afblæst, idet Fritz Clausen altid har staaet meget skarpt overfor de Kredse indenfor NSDAP-N, som var interesseret i en Grænseflytning.

Harpøth Johansen.
Krmbtj.

Kont. 13. December 1946.

Arrestanten Fritz Clausen var fremstillet.

Han blev gjort bekendt med Anledningen og blev foreholdt sine Forklaringer vedrørende Spørgsmaalet, hvilke ikke helt var i Overensstemmelse med hinanden, hvortil han svarede, at han godt er klar over, at Rapporten fra Sikkerhedspolitiet i Graasten ikke

er helt i Overensstemmelse med de faktiske Forhold især med Hensyn til de 2 Munck'er, der er nævnt, og som er blevet forvekslet med hinanden, men Afhøringerne i Graasten foregik under meget daarlige Forhold, og det er formentlig derfor, det ikke er blevet helt rigtigt. Forklaringen til Politifuldmægtig Kjøgx er heller ikke helt rigtig, idet der staar anført, at Arrestanten fik en Henvendelse fra Udenrigsminister P. Munch. Derimod er Forklaringen til C.I.C.-Rapporten fra Alsgades Skole næsten fuldkommen i Overensstemmelse med Sandheden, men der er dog flere Ting, som Arrestanten ønsker ændret. Arrestanten tilføjer, at Rapporten ikke blev oplæst for ham efter Udfærdigelsen.

Arrestanten vil derfor nu afgive en fuldstændig nøjagtig Forklaring om, hvad der er foregaaet, og hvad han har foretaget sig i Spørgsmaalet vedrørende Grænseflytningsbestræbelserne.

Arrestanten forklarer, at han som de fleste Sønderjyder var meget opskræmt over den Form, den tyske Valgagitation havde taget forud for Valget i 1939, hvor hele Agitationen havde haft Præg af, at man paatænkte at rejse et Krav om Grænserevision. Arrestanten offentliggjorde i denne Forbindelse nogle Artikler, som tillige udkom i en Pjece „Nordisk Dansk Tysk" (En Kommentar til Valget i Sønderjylland), som vedlægges Rapporten. I denne Pjece og i de Taler, han holdt i samme Periode, forsøgte han paa nationalsocialistisk ideologisk Grundlag at modarbejde de tyske Argumentationer, som hovedsagelig gik ud paa at fremhæve de rent materielle Fordele, man mente, at den sønderjydske Befolkning kunde faa ved at tilslutte sig Tyskland. Af urovækkende Begivenheder i denne Valgkampagne fremhæver Arrestanten tillige den Kendsgerning, at man fra tysk Side ganske aabenlyst benyttede sig af rigstyske Hitlerjugend-Afdelinger i Agitationsarbejdet, (Opklæbning af Plakater, Uddeling af Skrifter og Aviser, Demonstrationer, Koncerter, o. s. v.), det var de saakaldte „Mølln-Drenge". At man fremhævede Mølln i denne Forbindelse, henledte Arrestantens Opmærksomhed paa, at Mølln i 1225 under Valdemar Sejr var Udgangspunktet for de tyske Bestræbelser for at fortrænge dansk Overherredømme og Indflydelse over de holstenske og mecklenburgske Grevskaber.

I Tiden efter den 9. April opstod der i Sønderjylland en Del Rygter om en fornyet paatænkt Grænserevision. Arrestanten tillagde dog i Begyndelsen ikke disse Rygter nogen særlig Betydning, idet han nærmest ansaa dem for at være Udtryk for skuffede Forventninger eller hemmelige Ønsker hos en Del af den hjemmetyske Befolkning. Dette Standpunkt indtog Arrestanten udfra Slutninger, han mente at kunne drage af en Samtale, han havde haft med Meissner den 9. April 1940, hvor denne overfor Arrestanten og H. C. Bryld havde afgivet ganske bestemte Forsikringer om, at man ved Besættelsen hverken paatænkte at angribe Danmarks Integritet eller Suverænitet. Denne Forsikring faldt nøje i Traad med, hvad Arrestanten mente at kunne læse af de officielle tyske Erklæringer ved Besættelsen, og med de Synspunkter om den nationalsocialistiske Ideologi, han havde drøftet med v. Löw forud for Krigen og Besættelsen.

Arrestanten opholdt sig normalt kun i København nogle Dage om Ugen og tilbragte den øvrige Del af Tiden i Sønderjylland, hvorved han kunde holde sig i Kontakt med alle disse Rygter og med de fleste Foreteelser inden for de hjemmetyske Kredse. Da Rygterne dog stadig holdt sig og syntes at tage en mere fast Form, blev Arrestanten alligevel noget foruroliget og gav derfor sine Medarbejdere paa Hovedkontoret i Bovrup og i Særdeleshed sin Sekretær Erling Hallas Paalæg om at følge nøje med i, hvad der foregik.

Til disse Rygter kom yderligere en Henvendelse fra Einar Munck, der var ansat paa det tyske Gesandtskab i København, og som meddelte Arrestanten, at han her havde tilsneget sig Indblik i nogle Papirer, der tydede paa en paatænkt Aktion mod Grænsen. Einar Munck havde først henvendt sig til H. C. Bryld, og denne havde saa paalagt ham øjeblikkelig at sætte sig i Forbindelse med Arrestanten for at meddele denne sin Viden. Einar Munck traf Arrestanten i en Restaurant paa Raadhuspladsen, muligvis Hotel „Hafnia".

Arrestanten husker ikke, om han her var i Selskab med Grev Bent Holstein, eller om han først traf denne, da han straks efter Muncks Meddelelse kørte ned paa Rigsdagen. Arrestanten var under alle Omstændigheder her sammen med Grev Holstein, da han samme Dag fik yderligere Oplysninger fra Erling Hallas i Bovrup, som meddelte nye foruroligende Enkeltheder.

Dette bevirkede, at Arrestanten bad Grev Holstein om at ledsage sig til Udenrigsminister P. Munch, som de derefter satte ind i Forholdet. Udenrigsministeren var meget imødekommende og forstaaende, men det var Arrestantens Indtryk, at han ikke var særlig informeret om Sagen

Efter Aftale med Udenrigsministeren rejste Arrestanten øjeblikkelig til Sønderjylland for at indhente yderligere Oplysninger, og disse meddelte han saa i et senere Møde til Ministeren, der samtidig meddelte, at han ogsaa selv havde indhentet Oplysninger gennem Amtmand Refslund Thomsen i Aabenraa. Arrestanten husker ikke, om han saa atter tog til Sønderjylland, men han husker i hvert Fald, at han enten under det første eller under det eventuelle andet Ophold i Sønderjylland holdt Udenrigsministeren underrettet om Situationen, der blev mere og mere foruroligende, idet der nu blev talt ganske aabenlyst om en bestemt Dato for Aktionen — nemlig Versailles-Dagen den 28. Juni. Der var saaledes fra Tyskland kommet store Mængder Hagekorsflag til Landsdelen, og de blev bl. a. fra Tønder og Bollerslev (muligvis Tinglev) uddelt til de hjemmetyske Kredse, der i stor Udstrækning havde Flagstænger liggende parat.

Da Udenrigsministeren i dette andet Møde med Arrestanten ikke gav denne en sikker Følelse af, at man fra Regeringens Side tænkte paa at foretage Modforholdsregler, og da Arrestanten yderligere var blevet foruroliget af Rygter om, at der nogle Uger forud for Besættelsen var truffet Aftaler mellem den danske og den tyske Regering, ligesom der kun var nogle faa Dage mellem denne sidste Samtale med Ministeren og Versailles-Dagen, blev Arrestanten meget opskræmt og drøftede Situationen med en Del af sine Partifæller, som han mente at kunne raadføre sig med, og som eventuelt kunde give andre indflydelsesrige Kredse Meddelelse om Begivenhederne. Her tænkte man særlig paa at faa Underretning bragt til Kongen, idet det var Kongen, der havde modtaget Landsdelen og altid omfattede den med særlig Kærlighed og Interesse.

En af disse Drøftelser fandt Sted paa „Fædrelandet"s Kontor, hvor Arrestanten med Bestemthed ved, at Grev Knuth, H. C. Bryld og Børge Bryld var til Stede, utvivlsomt ogsaa Langgaard Nielsen og muligvis Sehested. Da Arrestanten kort Tid i Forvejen havde gjort Kommandørkaptajn Augsburgs Bekendtskab og derved havde hørt, at denne var nær beslægtet med Digefoged Jensen fra Ballum i Sønderjylland, rettede han ogsaa en Henvendelse til Augsburg og bad denne om at komme op paa „Fædrelandet"s Kontor, hvad han ogsaa gjorde.

Det var denne Kreds' Opfattelse, at Arrestanten baade i sin Egenskab af Rigsdagsmand og som Sønderjyde burde søge Audiens hos Kongen for at underrette denne om de paatænkte Planer mod Landsdelen. Arrestanten bøjede sig for disse Røster og med Grev Knuth som Mellemmand satte han sig i Forbindelse med Hofmarskallatet. Efter hvad man herfra meddelte, var Kongen under Taflet blevet underrettet om Sagens Sammenhæng, men man maatte bede Arrestanten om at henvende sig til Statsministeren i denne Sag.

Med Henblik paa de ovennævnte Rygter om en hemmelig Overenskomst mellem den danske og den tyske Regering forud for Besættelsen og Mulighederne for en hermed truffet Aftale om Grænsen, og ikke mindst med Henblik paa den Indstilling overfor det sønderjydske Spørgsmaal, som Arrestanten iøvrigt med Rette eller Urette tillagde den daværende Regering med Hensyn til Udtalelser og Foreteelser omkring Genforeningsaarene (jfr. Staunings Tale i Slesvig By i 1924, Overenskomsten om det tyske Gymnasium i Aabenraa i 1928, m. m.) havde Arrestanten ingen Tiltro til, at en Henvendelse til Statsministeren vilde betyde væsentlig mere end de Henvendelser, der allerede var sket til Udenrigsminister P. Munch.

Som sidste Udvej besluttede han derfor i Samraad med hans ovennævnte Partifæller at prøve paa at komme i Forbindelse med v. Löw, da denne som tidligere nævnt i Samtaler forud for Krigen og Besættelsen havde givet Arrestanten Medhold i hans Opfattelse af det sønderjydske Spørgsmaal og dermed underforstaaet ogsaa Sønderjyllands Statstilhørighed. Arrestanten mente ogsaa at være berettiget til overfor v. Löw at henvise til Hitlers Ord om, at denne ikke ønskede at germanisere andre Folkeslag, og at man fra tysk Side ikke havde flere territoriale Krav at stille i Europa.

Arrestanten henvendte sig derfor til Hans Pahl i det tyske Gesandtskab, idet han vidste, at Pahl som SS-Officer havde Forbindelse med v. Löw, og gjorde dèr Pahl bekendt

med, hvad der var sket, uden dog at nævne den mere underbyggede Efterretning, der stammede fra Einar Munck, eller de Henvendelser, Arrestanten havde rettet til Udenrigsministeren. Arrestanten bad Pahl om saa hurtigt som muligt at give v. Löw Besked om sin Henvendelse og om uforbeholden at meddele v. Löw, at Arrestanten, i Tilfælde af at der vilde ske det mindste Overgreb overfor Grænsen, ikke alene ved sin egen Person vilde gaa imod saadanne Bestræbelser, men vilde gøre alt og med alle Midler vilde prøve paa at sætte sit eget Parti og alle andre mulige Kræfter op imod det. Pahl lovede uopholdeligt at give denne Besked videre til v. Löw, og nogle ganske faa Dage senere kom v. Löw ogsaa med Flyvemaskine til København, hvor han lige efter Ankomsten mødtes med Arrestanten paa et Værelse paa Aaboulevarden, hvor Arrestanten modtog ham med nogle meget opfarende Vendinger, som bevirkede, at de første Ord, som v. Löw henvendte til Arrestanten, var: „Beruhigen Sie sich, Dr. Clausen, die Sache ist schon abgeblasen."[2])

Arrestanten vil hævde, at hvad han nu har forklaret, er de nøjagtige Omstændigheder vedrørende hans Medvirken til, at Demonstrationen og Grænseflytningsbestræbelserne blev afblæst i 1940.

Arrestanten nævner dog, at han i det Tidsrum, hvor han lod sig telefonisk underrette af Hallas i Bovrup, ogsaa fik Underretning om Forholdene fra anden Side, og han nævner i denne Forbindelse Brido Petersen (Arrestant ved 6. U.K.), der paa daværende Tidspunkt var ansat paa „Fædrelandet"s Kontor i Aabenraa.

Arrestanten kan ikke nøje angive Tidspunktet for disse Samtaler, men han hævder bestemt, at de har fundet Sted. Der er ogsaa stor Sandsynlighed for, at Arrestanten har haft Telefonsamtaler med Jes Asmussen, der var Sysselleder i Sønderjylland, men nærmere Enkeltheder kan Arrestanten ikke huske. Han hævder dog, at der ikke kan være forekommet saadanne Enkeltheder ved disse Samtaler, som er i Stand til at ændre noget ved Hovedpunkterne i hele Fremstillingen.

Arrestanten var i sin Tid meget ivrig efter at faa nærmere Besked om Enkelthederne i den tyske Plan, og han har gentagne Gange forsøgt at udfritte v. Löw, Meissner og Dam Johansen herom, ligesom han har forhørt sig i hjemmetyske Kredse i Sønderjylland. Af de Brudstykker og mere eller mindre vage Hentydninger han saaledes fik bragt til Veje, har han dannet sig følgende Forestilling om Planernes Gennemførelse. Ved Flagning med tyske Flag, Demonstrationer o. s. v. skulde der provokeres en Situation i Sønderjylland, som kunde berettige den tyske General, som Landet var underlagt i militær Henseende (der nævnedes Divisionsgeneralen i Viborg) til at gribe ind og herved erklære Landet fra Grænsen og op til Kongeaaen i Belejringstilstand. Saa skulde den sønderjydske Administration udskilles fra Danmark, og endvidere skulde der finde Udvisninger Sted af Embedsmænd og andre, der stammede fra Danmark nord for Kongeaaen, og den videre Indlemmelse i Tyskland skulde saa foregaa lidt efter lidt. Saa vidt Arrestanten husker, nævnte Einar Munck noget om en Indsats af Afdelinger af „Hitlerjugend", og Arrestanten mener, at det saa kun kunde dreje sig om de Afdelinger, der som tidligere nævnt under Betegnelsen „Mølln-Drenge" allerede havde været indsat under Valgagitationen i 1939. Man vilde saaledes maaske atter have taget Begivenhederne i Historien som Forbillede og vilde have draget en Parallel med disse.

v. Löw har aldrig nogensinde hverken bekræftet eller afkræftet denne Fremstilling, men han har stadig hævdet, at Centralstyret i Berlin ingen Kendskab har haft til saadanne Planer. Dette har dog ikke afkræftet Arrestantens Formodning om, at Planernes Arnested var Kiel, selvom han stadig har haft en Mistanke om, at de kunde være medindbefattet i de dansk-tyske Aftaler, som skulde have fundet Sted nogle Uger før Besættelsen. Arrestanten kan ikke forestille sig, at saa vidtgaaende Planer om Indgriben overfor et andet Lands Integritet skulde kunne gennemføres, uden at Gauleiteren i Kiel (Lohse) maatte have bestemte Forhaabninger om en forventet Efterbevilling fra Centralstyret i Berlin. Hvorledes det lykkedes for v. Löw at forhindre Planens Iværksættelse, har denne aldrig udtalt sig om overfor Arrestanten, udover at han har hentydet til, at det var SS, der havde forhindret det. Det er Arrestantens Mening, at Gauleiter Lohse meget nemt har kunnet drøfte Planerne med de allerhøjeste tyske Myndigheder, uden at v. Löw har haft Mulighed til at gøre sig bekendt med dette.

Arrestanten nægter paa dette Tidspunkt at have drøftet noget som helst med Renthe-

Fink, som han forøvrigt slet ikke kendte paa den Tid, idet han for første Gang hilste paa Renthe-Fink ved en Røde-Kors Fest paa det tyske Gesandtskab nogle Maaneder senere, og da kun vekslede nogle ganske faa Ord med Gesandten.

Omkring Aarene 1941—42 var der dog atter Rygter fremme om en Grænserevision, og disse Rygter satte Arrestanten i vag Forbindelse med nogle Ytringer, der i samme Periode fremkom fra Renthe-Finks Side. Arrestanten fik disse Rygter uddybet gennem en Samtale med Flemming Dahl i Rosenvængets Allé, hvilket muligvis var den første Samtale, Arrestanten havde med Flemming Dahl. Der er en svag Mulighed for, at Arrestanten i denne Forbindelse forveksler Flemming Dahl med Popp Madsen, men Arrestanten mener dog, at det alligevel kun kan være Flemming Dahl.

Det blev i denne Samtale meddelt Arrestanten, at man her i København indenfor Kredse omkring SS-Sturmbannführer Boysen ganske aabenlyst havde talt om en Grænserevision med en ny Grænselinie fra Gennerbugten til Tønder. I samme Forbindelse var det blevet udtalt, at det var noget uheldigt, at man herved maatte drage Grænsen saaledes, at den danske nationalsocialistiske Fører og Partikontoret for DNSAP kom til at ligge syd for Grænsen. Man mente dog alligevel ikke at kunne opgive Planen, idet man skulde have udtalt, at man jo maatte prøve paa at bevæge Arrestanten til at fraflytte sin Hjemegn, baade for sit eget og for Partikontorets Vedkommende, eller ogsaa maatte man se at faa Arrestanten droppet som Partifører. I denne Forbindelse mindes Arrestanten, at der engang fra Renthe-Finks Side faldt nogle Bemærkninger om, hvor uheldigt det maatte være at have Partikontoret liggende saa langt fra København, og hvor besværligt det maatte være for Arrestanten hver Uge at rejse den lange Vej frem og tilbage. Arrestanten gav først Renthe-Fink „en Sludder for en Sladder" overfor disse Bemærkninger, men til syvende og sidst slog Arrestanten i Bordet og sagde, at han vilde meddele Gesandten rent ud, at han ikke paa nogen Maade agtede at opgive hverken Bopæl eller Partikontor i Bovrup, før han var aldeles sikker paa, at den nuværende dansk-tyske Grænselinie laa fast. Derefter blev der ikke fremsat nogen Bemærkninger mere fra Renthe-Finks Side, og Spørgsmaalet har heller aldrig været paa Tale senere.

Hvormeget der i Virkeligheden har ligget til Grund for disse Rygter, ved Arrestanten ikke, og han husker heller ikke, at de paa nogen Maade var blevet særlig rodfæstet i Sønderjylland. Muligvis har de kun haft Forbindelse med Kredse omkring den ovennævnte Sturmbannführer Boysen, der, saavidt Arrestanten havde faaet oplyst, stammede fra den ret tyskindstillede Enklave omkring Leck syd for Tønder.

Arrestanten blev gjort bekendt med Ove Guldbergs Forklaring til denne Rapports Side 7, hvoraf fremgaar, at Situationen i Sønderjylland i Juni 1940 skulde være blevet lavet af Tyskerne i Forbindelse med visse Folk indenfor DNSAP, hvortil Arrestanten svarede, at han bestemt vilde afvise dette som Usandhed. Han tør garantere for, at ingen indenfor DNSAP har været med til noget saadant, og for sit eget vedkommende betragter han det som en gemen Bagvaskelse.

Gennemlæst og godkendt.

Fritz Clausen. **Harpoth Johansen.**
Krmbtj.

Kont. 17. December 1946.

Arrestant ved 6. U.K. Brido Georg Einar Harald Petersen var fremstillet og blev gjort bekendt med Anledningen.

Han forklarede, at han opholdt sig i Sønderjylland fra Sommeren 1939 og indtil Sommeren 1940, og han var i dette Tidsrum ansat som Annoncemand paa „Fædrelandet"s Kontor i Aabenraa.

I det samme Tidsrum var han Medlem af DNSAP.

Arrestanten forklarer, at man straks efter den 9. April kunde mærke paa Hjemmetyskerne, at de gerne vilde hjem til Tyskland. Arrestanten fik gennem forskellige Bekendtskaber Underretning om, hvad der foregik i de forskellige Egne, og han kom til Slut til

det" Resultat, at det absolut var Hjemmetyskernes Mening at provokere Uroligheder, saaledes at de kunde sige, at de blev forfulgt fra Danskernes Side og derfor vilde forlange at komme under tysk Beskyttelse.

Arrestanten talte af og til med Fritz Clausen, naar denne paa Vej til København kom ind paa „Fædrelandet"s Kontor, og Fritz Clausen anmodede da Arrestanten om at holde sig godt underrettet om, hvad der skete, og at sørge for at underrette Fritz Clausen, dersom der skete noget af Betydning.

Arrestanten havde bl. a. en Bekendt ved Navn Jørgensen, der var ansat paa „Nordschleswigsche Zeitung", og denne kom en Dag — Arrestanten mener, at det var den 25. Juni 1940 — og fortalte Arrestanten, at han maatte øjeblikkelig underrette Fritz Clausen om, at der paa Bladet (N.Z.) havde været afholdt et Møde, hvorunder der var blevet truffet Beslutning fra hjemmetysk Side, at man nu vilde begynde at provokere. Det skulde foregaa paa den Maade, at man vilde ødelægge de tyske Forsamlingshuse og de tyske Mindesmærker, og saa vilde man bagefter give Danskerne Skylden for det.

Arrestanten bestilte straks en Il-Telefonsamtale med Fritz Clausen paa Rigsdagen, men traf ikke Fritz Clausen. Umiddelbart efter, at Arrestanten havde forladt Kontoret for at gaa hen til Politimester Agersted, havde Fritz Clausen saa telefoneret til Arrestanten, men Arrestanten telefonerede saa atter til København og traf denne Gang Fritz Clausen, som han meddelte sin Viden.

Det blev ikke til noget med Provokationerne, men hvordan Fritz Clausen har faaet det hele afværget, kan Arrestanten ikke udtale sig om, udover at han bagefter har hørt, at Fritz Clausen har henvendt sig til Udenrigsminister P. Munch.

Arrestanten tilføjer, at han gennem Samtaler med Fritz Clausen har faaet det Indtryk af dennes Indstilling overfor Grænsespørgsmaalet, at Fritz Clausen vilde gøre alt, hvad der stod i hans Magt for at forhindre, at Grænsen blev flyttet.

Gennemlæst og vedtaget.

Brido Petersen.

Arrestanten Hans Pahl var fremstillet.

Han blev gjort bekendt med Anledningen, men han udtalte, at han ikke kunde sige ret meget mere, end hvad han tidligere havde forklaret, nemlig at Fritz Clausen i Juni 1940 henvendte sig til ham for at gøre opmærksom paa, at han vilde opløse sit Parti, dersom det var rigtigt, at man fra tysk Side havde til Hensigt at flytte Grænsen. Det er meget sandsynligt, at Fritz Clausen har bedt Arrestanten om at lade denne Besked gaa videre til v. Löw, idet Fritz Clausen vidste, at v. Löw var Arrestantens nærmeste overordnede, men Arrestanten kan ikke bestemt huske det.

Arrestanten lod Meddelelsen gaa videre til RSHA i Berlin, og samtidig talte han med baade Renthe-Fink og Kanstein om det. Renthe-Fink og Kanstein sagde begge, at der ikke stod nogen officiel Myndighed bag disse Grænseflytningsbestræbelser. Arrestanten er ikke klar over, om Renthe-Fink har foretaget sig noget i den Anledning, men han vil mene, at der er foretaget en Indberetning til Auswärtiges Amt.

Arrestanten er ikke klar over eller kan i hvert Fald ikke huske, at v. Löw kom her til København umiddelbart efter, og han vil hævde, at han ikke er klar over, hvad v. Löw har foretaget sig for at faa Aktionen bremset. v. Löw havde meget let ved at komme i Forbindelse med Hjemmetyskerne igennem Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin.

Arrestanten fik først bagefter bekræftet, at det var rigtigt med disse Rygter om Grænseflytning, og han vil bestemt mene, at det er Fritz Clausens Henvendelse, der har bremset den videre Udvikling i Spørgsmaalet.

Vedrørende den senere Tale om Grænseflytning siger Arrestanten, at det kun er noget, han har hørt gennem Fritz Clausen selv. Fritz Clausen udtalte, at man havde foreslaaet ham at flytte Hovedkontoret i Bovrup til København, men dette vilde han ikke, da han var bange for, at der saa atter vilde komme Gang i Rygterne om Grænseflytning.

Arrestanten er ikke bekendt med, om det er Renthe-Fink, der har talt med Fritz Clausen om dette, eller om det i det hele taget er sket fra tysk Side.

Med Hensyn til om det virkelig var Hjemmetyskernes Mening, at de vilde provokere Uroligheder for at faa Grænsen flyttet, siger Arrestanten, at han ikke havde ret megen Kendskab til de Kredse. Han havde kun været sammen med Jens Møller et Par Gange, og det var hans Mening, at Jens Møller ikke var særlig stemt for Grænseflytning, hvorimod Overløjtnant Peter Larsen var mere aggressiv i denne Retning. Det er Arrestantens Mening, at der ikke har været noget i Vejen for, at der indenfor NSDAP-N har været Grupper af Medlemmer, som har været særlig aggressive med Hensyn til Grænseflytning, men Arrestanten har som sagt ikke ret meget Indblik i dette.

Gennemlæst og vedtaget.

Hans Pahl. **Harpoth Johansen.**
Krmbtj.

Kont. 18. December 1946.

Arrestanten Hans Carl Bryld var fremstillet, og han blev gjort bekendt med Anledningen.

Han forklarede, at Einar Munck henvendte sig til ham engang i 1940 i første Halvdel af Juni Maaned og oplyste, at der var et eller andet i Gære i Sønderjylland, og at man fra det tyske Mindretals Side i Forbindelse med Kredse syd for Grænsen paatænkte en Grænserevision. Af Personer i denne Forbindelse mener Kompt., at det maa have drejet sig om Dyrlæge Jens Møller og Gauleiter Lohse. Einar Munck begrundede sin Formodning med Rygter, som han havde hørt i det tyske Gesandtskab, hvor han var ansat, hvilket var Kompt. bekendt, idet Munck flere Gange havde været paa „Fædrelandet"s Kontor for at sælge Pressefotografier.

Kompt. anmodede Munck om at anstille en nærmere præciseret Undersøgelse, før Kompt. kunde foretage sig noget. Dagen efter henvendte Munck sig atter hos Kompt. og meddelte, at det tyske Mindretal allerede var i fuld Gang med Forberedelserne til et saadant Kup, idet de malede Flagstænger og lavede Flag om, og at Hitlerjugend i Forbindelse med S.A. skulde marchere over den danske Grænse og besætte alle offentlige Bygninger, og man regnede fra tysk Side med, at naar Kuppet var en Kendsgerning, vilde man intet foretage sig fra Værnemagtens Side. Kuppet skulde finde Sted paa Versailles-Dagen den 28. Juni 1940. I denne Forbindelse anfører Kompt., at Einar Munck ikke omtalte, at han havde set noget skriftligt angaaende denne Grænserevision.

Kompt. henvendte sig nu straks til Fritz Clausen og gjorde denne bekendt med det foreliggende, hvorefter der blev arrangeret et Møde mellem Munck og Fritz Clausen, hvor Kompt. ikke var til Stede. Fritz Clausen kom efter denne Samtale op paa „Fædrelandet"s Kontor, hvor der blev afholdt et Møde. Til Stede ved dette Møde var med Bestemthed Fritz Clausen, Kompt., Grev F. M. Knuth og Kommandørkaptajn Augsburg, som muligt er blevet tilkaldt senere.

Muligt gennem Augsburg blev der rettet Henvendelse til Kongens Kabinetssekretariat for at underrette Kongen om det foreliggende, men Kongen udtalte, at Fritz Clausen skulde henvende sig til Statsminister Stauning.

Kompt. husker saa, at Fritz Clausen ikke ønskede at henvende sig til Stauning, men hvad der blev aftalt paa Mødet i Stedet for er Kompt. ikke i Stand til at huske.

Kompt. blev foreholdt, at han til C.I.C.-Rapporten har forklaret, at Fritz Clausen gik til Udenrigsminister P. Munch og derefter til Renthe-Fink, hvortil han svarede, at det kun er noget, han formoder, hvorimod han ikke kan fastholde det med Bestemthed. I hvert Fald ved Kompt. med Bestemthed, at Fritz Clausen var hos Udenrigsministeren før Mødet paa „Fædrelandet"s Kontor, men Fritz Clausen havde faaet den Opfattelse, at man fra Regeringens Side ikke ønskede at foretage sig noget, da man ikke kunde se, at der var Fare paa Færde.

Kompt. kan med Bestemthed udtale, at Fritz Clausen har forklaret, at han overfor Tyskerne har gjort opmærksom paa, at dersom man fra tysk Side gjorde noget for at faa Grænsen flyttet, vilde Fritz Clausen opløse sit Parti og gaa til Modstand mod Tyskerne.

Hvem Fritz Clausen har udtalt dette overfor, er Kompt. ikke i Stand til at sige noget om, og han husker ikke, at Hans Pahl har været paa Tale i denne Forbindelse.

Kompt. husker heller ikke, at v. Löw har været paa Tale i denne Forbindelse.

Kompt. nægter at have hørt noget om, at der senere atter har været Rygter om, at Grænsen skulde flyttes til Gennerlinien, men det er muligt, at Kompt. paa Grund af dette har afgivet den tidligere Forklaring om, at Fritz Clausen talte med Renthe-Fink om Grænsespørgsmaalet, idet Fritz Clausen i Anledning af Gennerlinien havde rettet Henvendelse til Renthe-Fink.

Gennemlæst og vedtaget.

H. C. Bryld. **Harpøth Johansen.**
Krmbtj.

[1]) Til en tidligere rapport har Munck forklaret, at han også underrettede redaktørerne Kaj Holbeck, Blach, Børge Outze og Steinmetz om dokumentet.

[2]) *Vær dog rolig dr. Clausen. Sagen er allerede afblæst.*

45.

Rapport om afhøring af Rudolf Stehr, Peter Larsen og Wilhelm Deichgräber angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940.

11. og 13. nov. 1946.

KØBENHAVNS POLITI
1. Undersøgelseskammer

Rapport

. . . . . .

Kont. 11. November 1946. Konsulatet Aabenraa.

Arrestanten Peter Rudolf Stehr, født den 1/12-1906 i Flensborg, var i Dag fremstillet hos Sikkerhedspolitiet i Aabenraa.

. . . . . .

Med Hensyn til Begivenhederne omkring den 28. Juni 1940 oplyser Kompt., at disse maa ses paa Baggrund af de allerede omtalte verserende Rygter. Kompt. ved godt, at der blev solgt tyske Flag, og at man enkelte Steder ogsaa offentlig har vist det tyske Flag, men han vil hævde, at det ikke er sket efter Ordre fra Mindretallets Ledere. Hvis der havde foreligget en saadan Ordre, vil Kompt. hævde, at han havde vidst det. Kompt. er ikke bekendt med, at Jens Møller paa Kjelstrup Mødet i Juni 1940 har opfordret Mødedeltagerne til at købe Hagekorsflag, fordi der skulde ske noget den 28. Juni 1940, men han er bekendt med, at Jens Møller paa et Møde i Tinglev har udtalt, at man burde afholde sig fra Flagning, saafremt der ikke blev opfordret dertil fra Mindretallets Ledelse. Dette Møde mener Kompt. fandt Sted den 1. Juni 1940.[1]) Kompt. ved med Bestemthed, at en saadan Ordre ikke senere var blevet givet.

. . . . . .

Adspurgt siger Kompt., at Mindretallet ikke har forsøgt at provokere Uroligheder, specielt heller ikke omkring den 28. Juni 1940, med det Formaal for Øje at foranledige de tyske Myndigheder til at gribe ind ved en Rejsning af Grænsespørgsmaalet. Eventuelle Aftaler med den tyske General i Viborg kender Kompt. ikke noget til.

Kompt. er gjort bekendt med, at Radunski fra Volksdeutsche Mittelstelle til den Sagen vedlagte Rapport af 5. Marts 1946 har udtalt, at der umiddelbart efter Besættelsen af det tyske Mindretal blev fremsat Ønske om en Grænserevision, men at dette Ønske blev afvist fra tysk Side. Hertil siger Kompt., at det ved saadanne Ønsker, saafremt de overhovedet har været til Stede, kun kan dreje sig om private Udtalelser, derimod ikke om Krav, der er rejst overfor officielle tyske Myndigheder. Naar Radunski hævder, at Mindretallet har haft svært ved at indordne sig, saa kan der være noget rigtigt i det, idet Mindretallet altid har forsøgt at bevare en vis Selvstændighed overfor rigstyske Instanser, bl. a. ogsaa overfor Volksdeutsche Mittelstelle, men iøvrigt er Mindretallet gledet ind i de Synspunkter om et germansk, henholdsvis et tysk-nordisk Fællesskab, som Volksdeutsche Mittelstelle gjorde sig til Talsmand for.

Adspurgt siger Kompt., at han er bekendt med, at Jens Møller adskillige Gange har været i Berlin for at forhandle. Kompt. er ikke bekendt med, hvorvidt Jens Møller specielt i Maj—Juni 1940 var i Berlin for at forhandle med Rimann og Behrends. Forespurgt om, hvorvidt Jens Møllers Forhandlinger i Berlin omhandlede specielle Ønsker om Grænserevision, siger Kompt., at det ved han intet om.

Kompt. vil hævde, at han intet Kendskab har til de Planer, som Einar Munck har hævdet, at han har set ligge paa Meissners Skrivebord i det tyske Gesandtskab, og som formentlig skulde stamme fra Jens Møller.

Kompt. blev delvis gjort bekendt med Fritz Clausens og v. Löws Forklaringer til nærværende Sag, hvortil han udtalte, at han ikke kender noget til de nævnte Kupplaner, der skulde bevirke Indgriben fra tysk Side. Der har i hvert Fald ikke været noget officielt fremme om det, da Kompt. i saa Fald vilde have været bekendt med det.

Efter det Kendskab, Kompt. har til Fritz Clausen, kan han godt tænke sig, at denne har følt sig foranlediget til at tage Skridt for at imødegaa eventuelle Planer om en Grænseflytning, men Kompt. tror ikke, at Fritz Clausen har været med til at fremme Rygterne, for at han senere kunde intervenere og saa bruge dette Argument som politisk Propaganda.

Nærmere adspurgt siger Kompt., at han heller ikke kender noget til eventuelle Kupplaner, som er blevet forsøgt uden om Mindretallets Ledelse af yderliggaaende Elementer indenfor Mindretallet, som ikke har ment at kunne finde sig i, at Besættelsen af Danmark blev foretaget, uden at Grænsespørgsmaalet blev taget op til Overvejelse.

Gennemlæst og vedtaget.

Rudolf Stehr.

. . . . . .

Derefter fremstod *Arrestanten Peter Larsen* . . . . . .

Sagen blev gennemgaaet med Kompt., og han siger, at Ledelsen af Folkegruppen absolut ikke har staaet bag ved Krav om en Grænserevision. Noget saadant er aldrig blevet drøftet indenfor det lille politiske Raad.

Adspurgt siger Kompt., at han ikke er bekendt med, at der i Tiden før den 28. Juni 1940 var Rygter fremme om, at der paa denne Dag skulde ske et eller andet. Videre siger Kompt., at han ingen Anelse har om, at Jens Møller paa noget Tidspunkt har udkastet Planer for Grænseflytning. I denne Forbindelse ønsker Kompt. tilføjet, at han den 9. April om Morgenen overfor Politimester Agersted, Aabenraa, paa det tyske Mindretals Vegne afgav en Loyalitets-Erklæring, som Jens Møller fuldtud tiltraadte.

Kompt. vil paa det bestemteste benægte, at Jens Møller og hans Folk har haft til Hensigt at fremkalde Uroligheder i Grænselandet for derved at paakalde Tyskernes Hjælp og for paa den Maade at faa Grænsen flyttet nordpaa.

Videre oplyser Kompt., at Forholdet mellem Fritz Clausen og Jens Møller var i politisk Henseende køligt. Saavidt Kompt. har forstaaet Fritz Clausens Politik, kan han ikke tænke sig, at Fritz Clausen paa noget Tidspunkt har haft Planer fremme om, at Grænsen skulde flyttes nordpaa. Kompt. føjer til, at saadanne Bestræbelser fra Fritz Clausens Side var ukloge paa daværende Tidspunkt og vilde have skadet ham. Saavidt Kompt. har forstaaet det, gik Fritz Clausens Politik ud paa at komme til Magten herhjemme.

Kompt. blev foreholdt, at der fra Partiledelsen for NSDAP-N var blevet indrykket en Annonce i „Nordschleswigsche Zeitung", hvoraf fremgaar, at Ledelsen forbyder Flagning med Hagekorsflag, hvortil Kompt. svarede, at Hensigten hermed har været at dæmme op for Flagning med Hagekorsflag. Kompt. fortsætter med at sige, at enkelte Hjemmetyskere var begyndt med at flage med Hagekorsflag, og da Ledelsen mente, at dette var i Strid med Loyalitets-Erklæringen af 9. April, har den formentlig indrykket Annoncen.[2])

Kompt. blev gjort bekendt med, at Radunski til den Sagen vedlagte Rapport af 5/3-1946 har forklaret, at der umiddelbart efter Besættelsen af Mindretallet blev fremsat Ønske om en Grænserevision, men at dette Ønske blev afvist fra tysk Side. Hertil siger Kompt., at der fra Folkegruppens Ledelses Side aldrig har været saadanne Bestræbelser eller Tanker fremme. Videre siger Kompt., at han ikke har deltaget i Kjelstrup-Mødet den 1. Juni 1940[3]), og derfor ikke kan sige noget om, hvad Jens Møller har sagt paa dette Møde. Om Jens Møller har haft Forhandlinger i Berlin angaaende Grænsespørgsmaalet, ved Kompt. intet om.

Kompt. blev delvis gjort bekendt med Fritz Clausens og v. Löws Forklaringer til Rapporten vedrørende Spørgsmaalet, hvortil han svarede, at han stod ganske uforstaaende og fremmed overfor de af Fritz Clausen nævnte Kupplaner. Han betegner Fritz Clausens Forklaring som Vrøvl.

Kompt. forklarer videre, at Jens Møllers Bestræbelser gik ud paa at holde Hjemmetyskerne i Ro og holde dem borte fra Tanken om Grænseflytning. Videre siger Kompt., at han ikke havde Indtrykket af, at der indenfor NSDAP-N var yderliggaaende Elementer, der udenom Ledelsen forsøgte at provokere en Grænseflytning frem.

Gennemlæst og vedtaget.

P. Larsen.

Kont. 13. November 1946. Arresten i Sønderborg.

Arrestanten Wilhelm Deichgräber var fremstillet.

. . . . . .

Nærmere adspurgt siger han, at han godt kan huske, at der i Dagene før den 28. Juni 1940 gik Rygter om, at der paa denne Dag skulde ske noget. Han husker, at der var mange, der anskaffede sig Hagekorsflag og Flagstænger. Paa Forespørgsel udtaler Arrestanten, at han ikke ved, hvad der var i Gære, og føjer til, at han i det politiske Raad eller paa anden Maade ikke havde hørt det fjerneste om, at Grænsepælene skulde flyttes.

Arrestanten erindrer, at han sammen med Jens Møller deltog i et Møde i Tinglev i Begyndelsen af Juni 1940. På dette Møde klarlagde Jens Møller den politiske Situation. Arr. mener ikke, at Jens Møller talte om Grænseproblemerne, men Arr. erindrer, at Møller under Talen fremsatte en forblommet Udtalelse om, at der paa Versailles-Dagen vilde ske noget. Denne Udtalelse kommenterede han ikke nærmere, og Arr. mener, at Udtalelsen i hvert Fald ikke har sat en Bremse paa de Rygter samt den Hviskekampagne, der paa den Tid florerede i Grænselandet. Arr. er mest tilbøjelig til at tro, at hans Udtalelse har sat yderligere Gang i Rygterne.

Adspurgt siger Arr., at Møller paa Mødet ikke opfordrede Hjemmetyskerne til at holde sig beredt. Arrestanten kender intet til Mødet i Kjelstrup.

Hvordan Rygterne iøvrigt er opstaaet fra Begyndelsen, ved Kompt. ikke.

Arrestanten siger, at Møller ret logisk paa sit Program havde Grænserevisionen, men det afgørende i dette Spørgsmaal var den Stilling, Berlin indtog. Den 9. April 1940 var en Skuffelse for Hjemmetyskerne, der lige siden Genforeningen havde haabet paa en Grænserevision, men Arr. ønsker føjet til, at Folkegruppen selvfølgelig vilde indordne sig under den tyske Udenrigspolitik og være loyale Borgere i Danmark.

Adspurgt siger Arrestanten, at NSDAP-N.s Ledelse aldrig har staaet bagved paatænkte Provokationer med Henblik paa en Grænseflytning i Forbindelse med Støtte fra tysk Side, og han vil heller ikke mene, at eventuelle yderliggaaende Elementer udenom

Ledelsen har paatænkt noget saadant. Han vil anse det for ganske udelukket, at Fritz Clausen og hans Folk har haft Samarbejde med saadanne Elementer, idet noget saadant laa ganske udenfor Fritz Clausens Interesse og ikke var i Overensstemmelse med den Politik, han førte i Danmark.

Gennemlæst og vedtaget.

Wilh. Deichgräber.

---

[1]) Se note 1 til rapporten af 7. jan. 1946 (A. nr. 40).

[2]) Der er ikke tale om nogen annonce, men om en kort meddelelse, der findes i „Nordschleswigsche Zeitung" for 25. juni 1940 og lyder således: „*Anordnung der Parteileitung. Das öffentliche Flaggen mit Hakenkreuzfahnen ist verboten. Die Parteileitung.*" (Ordre fra partiledelsen. Offentlig flagning med hagekorsfaner er forbudt. Partiledelsen).

[3]) I „Nordschleswigsche Zeitung" findes ingen annonce for noget møde i Kjelstrup den 1. juni, ligesom der heller ikke er noget referat heraf. Den 2. juni afholdtes partirådsmøde, men dette fandt sted i Aabenraa.

46.

Rapport om afhøring af Einar Munck og Meissner angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940.

6. jan. og 13. feb. 1947.

KØBENHAVNS POLITI
1. Undersøgelseskammer.

Rapport

. . . . . .

Fortsat den 6. Januar 1947.

Arrestanten Einar Hammelby, tidl. Munck, født i København den 13. August 1908, fremstilles med Tilladelse fra 6. U.K.

. . . . . .

Det er ogsaa rigtigt, at han har talt med Guldberg vedrørende Grænseflytningsproblemet, men Arr. vil hævde, at Guldberg ikke paa Forhaand var bekendt med dette Forhold, men fik sin første Viden om dette gennem Arr., der havde set det i skriftlige Beretninger fra Jens Møller, hvilke Beretninger laa fremme paa Meissners Kontor.

Guldberg blev noget forbløffet over Grænseproblemet, hvorfor han tog Guldberg med ned at se disse Beretninger om Grænseflytningsproblemet, men der fandtes ikke i disse Beretninger det mindste om, at D.N.S.A.P. skulde være Ophavet til Kupplanerne, ligesom der ikke fandtes noget om, at Kupforsøget skulde skaffe D.N.S.A.P. til Magten herhjemme.

Arr. er af den Formening, at Guldberg maa huske forkert med Hensyn til sine Oplysninger angaaende Grænseflytningsspørgsmaalet.

Vedrørende selve Grænseflytningsproblemet henviser Arr. til den Forklaring, han har givet om Forholdet til Sagen mod H. C. Bryld.

Gennemlæst og vedtaget.

Einar Hammelby. **Erik Jørgensen.**
Krmbtj.

Fortsat den 13. Februar 1947.

Tidl. Presseattaché Gustav Meissner fremstilles.

.....

Med Hensyn til det af Hammelby, tidl. Munck, forklarede, siger Meissner, at det er rigtigt, at der i Sommeren 1940 verserede Rygter om et Grænserevisionskrav i Forbindelse med Uroligheder i Sønderjylland, hvilke Rygter Meissner er blevet gjort bekendt med fra D.N.S.A.P., bestemt husker han ikke af hvem, men muligt var det fra „Fædrelandet"s Kontor. Meissner husker, at han lod Meddelelse om disse Rygter gaa videre til Gesandten. Det er muligt, at Munck har hørt noget om disse Rygter, men betvivler, at der skal have ligget noget skriftligt paa Komparentens Kontor, idet der ikke eksisterede noget skriftligt fra Sønderjylland, og Kpt. desuden ikke arbejdede i de sønderjydske Spørgsmaal i Gesandtskabet, hvilke Spørgsmaal helt og holdent var underlagt Legationsraad Kassler.

Noget senere kom Fritz Clausen paa Kpt.s Kontor i Gesandtskabet og spurgte, om Paastanden om Uro i Sønderjylland — Grænserevision o. s. v. — var rigtig. Kpt. forsikrede dengang Clausen om, at Clausen kunde være beroliget, fordi det rent logisk var en Umulighed, at man fra tysk Side vilde benytte sig af en given Tvangssituation for at rejse Krav om en Grænserevision.

Clausen tog dengang Rygterne alvorligt og fremhævede under Samtalen, at han personligt vilde anse sin Stilling og Partiets Stilling som umuliggjort, hvis der fra tysk Side rørtes ved Grænsen.

Kpt. husker, at Clausen efter Samtalen med Kpt. henvendte sig til Hauptsturmführer Pahl for via denne at underrette von Löw om sit Standpunkt til Røret om Grænsespørgsmaalet.

Hvad der videre skete i Sagen, ved Kpt. ikke, idet det hele viste sig som et Rygte.

Videre vil Komparenten ikke kunne oplyse til Spørgsmaalet om Uroligheder — eventuelle Kupplaner — i Forbindelse med Rygter om en Grænserevision i Sommeren 1940.

Oplæst og vedtaget.

Meissner. **Erik Jørgensen.**
Krmbtj.

47.

Rapport om afhøring af Chr. Jessen, Tønder, og Jes Peter Petersen, Tønder, angående rygterne om grænseflytning den 28. juni 1940.

12. og 19. marts 1947.

KRIMINALPOLITIET I TØNDER
Politikreds Nr. 71

Onsdag, d. 12. Marts 1947.

Rapport

.....

Fængslede Christian Jessen (Tønder 29/7-92) er udtaget af Arresten og delvis gjort bekendt med fornævnte Indberetning[1]), hvortil han erklærer, at han deltog i den nævnte „Amtswaltertagung" i Tinglev, hvor Dr. Møller talte. Fgsl. erindrer, at Møller omtalte, at det var ulovligt at flage med Hagekorsflag her i Landet, og han kritiserede, at det i isolerede Tilfælde vedvarende fandt Sted. Fgsl. mener, at Dr. Møller sagde noget i Retning af, at enten skulde alle eller ingen flage med det tyske Flag, og i hvert Fald maatte det ikke ske

før den 28. Juni. Det er utvivlsomt denne Udtalelse, der er lagt til Grund for Rygtet om, at Nordslesvig vilde blive indlemmet i Tyskland nævnte Dag, men dette udtalte Dr. Møller intet om. Rygtet verserede dog haardnakket i saavel tyske som danske Kredse.

Fgsl. benægter Paastanden om, at Partiet har ladet forespørge gennem „Ortsgruppen", hvem der manglede Flagstænger og Flag. Der er derimod i det tyske Dagblad blevet annonceret med Flag. Mand og Mand imellem blev Flagstangproblemet ogsaa drøftet med det Resultat, at en Del lod opsætte Flagstænger til den forventede Begivenhed den 28. Juni.

Umiddelbart efter Mødet i Tinglev troede Fgsl. faktisk paa Formodningen om, at Hitler vilde erklære Nordslesvig for indlemmet i Tyskland paa Versaillesdagen den 28. Juni, men ved nærmere Eftertanke tvivlede han dog alligevel stærkt paa, at det kunde være rigtigt.

Adspurgt hvorfor han havde denne Opfattelse i Begyndelsen, naar Dr. Møller ikke havde nævnt noget direkte om en Grænseflytning, siger Fgsl., at han havde Opfattelsen af, at Tanken var underforstaaet i Dr. Møllers Ordvalg. Fgsl. siger, at den største Del af Forsamlingen fik denne Opfattelse.

Oplæst og vedstaaet.

Chr. Jessen. **A. H. Sørensen.**
Kr.ob.

Kontinueret den 19. Marts 1947.

I Fortsættelse af Sagen har jeg henvendt mig til den tidligere „Kreisleiter" indenfor NSDAP-N: *Lærer Jes Peter Petersen* (Bolderslev 12/1-1900), p. T. *Faarhuslejren*, der, efter i fornødent Omfang at være blevet gjort bekendt med Sagen, forklarede, at han deltog i den omhandlede „Amtswaltertagung" i Tinglev. Det kan nok passe, at Mødet fandt Sted den 16. Juni 1940. — Kpt. husker udmærket, at der blev talt af Dr. Møller, og han husker ogsaa, at Møller omtalte, at det var ulovligt at flage med det tyske Flag. Kpt. mener at kunne huske, at Møller sagde noget lignende som, at saafremt der skulde flages, saa skulde det vente, til man kunde flage over hele Linien, idet Møller tilsyneladende var af den Formening, at Flagning i isolerede Tilfælde skadede mere, end det gavnede den tyske Sag. Kpt. erindrer ogsaa, at Møller har sagt, at der i hvert Fald ikke maatte flages før den 28. Juni 1940, men hvad Møller iøvrigt har ment med denne Udtalelse, kan Kpt. ikke sige noget om, idet det er Kpt. bekendt, at Møller havde den Indstilling, at der ikke skulde røres ved Grænsespørgsmaalet, før Tyskland havde vundet Krigen. Denne Indstilling havde Møller haft lige fra Begyndelsen af den tyske Besættelse af Danmark. Kpt. har i det hele taget kun opfattet Møllers Tale som Propaganda og ikke andet.

Kpt. husker nok, at der verserede en Del Rygter om, at Sønderjylland den 28. Juni 1940 vilde blive indlemmet i Tyskland, men personlig har Kpt. ikke taget disse Rygter alvorlig, fordi han bl. a. ikke havde modtaget Informationer m. v. fra Dr. Møller, hvilket absolut vilde være sket, hvis der havde været noget om Snakken. — Kpt. kender iøvrigt intet til Christian Jessens omhandlede Udtalelse, og Kpt. husker, at han i de Tilfælde, hvor han fik Forespørgsler som Følge af Rygterne, da har han altid sagt, at han i hvert Fald intet kendte til Sagen.

Kpt. benægter Paastanden om, at Partiet har ladet forespørge gennem „Ortsgruppen", hvem der manglede Flagstænger og Flag, og alt, hvad der maatte være sket i saa Henseende, er Partiet ganske uvedkommende. Han nægter, at han nogen Sinde har drøftet Spørgsmaalet med Christian Jessen; men det er muligt, at Jessen ved en Forespørgsel har faaet at vide, at der ikke var noget sandt i Rygtet.

Gennemlæst og vedtaget.

J. Petersen. **C. J. Schmidt.**
Kriminalbetj.

[1]) Der er tale om Hesses brev af 2. juli 1940 (A. nr. 36.).

48.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans udtalelser på mødet i Tinglev den 16. juni 1940.

11. april 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Fredag, den 11. April 1947.

Rapport

. . . . . .

Efter Anledningen har vi undertegnede derefter i Dag afhørt ovennævnte *Jens Nicolajsen Møller* (Varnæs 2/7-94) i Haderslev Arresthus, hvor han p. T. hensidder fængslet sigtet for landsskadelig Virksomhed.

Han, der i Begyndelsen gør et meget ophidset og uligevægtigt Indtryk, erklærer sig sluttelig villig til at afgive Forklaring til Sagen og erklærer, at han er klar over, at mange her i Landsdelen bosiddende Personer — saavel dansk- som tysksindede — ventede, at Grænsen vilde blive flyttet til Kongeaaen den 28/6-1940, men Fængsl. er ganske sikker paa, at der ikke laa noget konkret til Grund for denne Forventning, og han nægter selv at have næret den eller at have været den direkte Aarsag til, at den opstod.

Fængsl. forklarer, at han den 9/4-40 paa eget Initiativ indfandt sig hos nu afdøde Politimester Agersted, her, over for hvem han som ansvarlig Leder af det tyske Mindretal afgav Løfte om, at han og Mindretallet vilde optræde loyalt over for Danmark og den danske Stat under den ved Danmarks Besættelse opstaaede Situation, og Fængsl. erklærer, at han altid har følt sig saaledes bundet af denne Loyalitetserklæring, at han ikke paa nogen Maade kunde medvirke til eller godkende, at der skete Ændringer i de bestaaende Grænseforhold.

Fængsl. er imidlertid klar over, at uansvarlige Elementer paa et rent forretningsmæssigt Grundlag begyndte at agitere med, at de solgte tyske Hagekorsflag, — at enkelte paa eget Initiativ flagede med saadanne, og at dette i Forbindelse med den almindelige Krigssituation var medvirkende til, at Rygterne svirrede her i Landsdelen.

Fængsl., der aldrig under Besættelsen vil have givet Udtryk for, at han var for en Grænseflytning under de foreliggende Forhold, erklærer videre, at han deltog i og holdt en Tale paa den nævnte „Amtswaltertagung" i Tinglev den 16/6-40, og han vil ikke benægte, at han under nævnte Tale gav Udtryk for, at han fordømte den stedfindende „planløse" Flagning med Hagekorsflag, ligesom han ikke vil benægte, at han i Forbindelse med Omtalen af denne Flagning har udtalt sig om, at der muligvis kunde ske en Ændring af de bestaaende Forhold, eller at han i denne Forbindelse nævnte Datoen den 28/6-1940 (Versaillesdagen), men han er ganske sikker paa, at han ikke har talt om, at der eventuelt kunde ventes en Grænseflytning el. lign. paa denne Dato.

Fængsl. udtalte sig som nævnt, fordi han ventede, at den 28/6-1940 vilde blive proklameret som national tysk Festdag, — at Hitler i Forbindelse hermed vilde erklære Versaillestraktaten for ophævet, hvilket imidlertid ikke skulde have Indflydelse paa den bestaaende Grænse mellem Danmark og Tyskland, men dog give Anledning til, at det tyske Mindretal her i Landsdelen fejrede Dagen ved almindelig Flagning.

Fængsl. fortalte imidlertid ikke foranstaaende under sin nævnte Tale i Tinglev, hvorfor hans Udtalelser i Forbindelse med den 28/6-1940, som han ikke mere husker, kan have givet Anledning til, at allerede igangværende Rygter om Grænseflytning er blevet næret, eller at nye Rygter herom er opstaaet.

Den 28/6-1940 forløb imidlertid, uden at der skete noget særlig bemærkelsesværdigt, og da Mindretalsledelsen kort Tid derefter havde Besøg af en Waldemar Rimann fra Volksdeutsche Mittelstelle og over for denne gjorde Rede for sine Synspunkter med Hensyn til, at Grænsen laa fast under de foreliggende Omstændigheder, foranledigede

dette Rimann til — efter sin Tilbagekomst til Tyskland — at skrive en Artikel, hvori han gjorde gældende, at Mindretallet her i Landsdelen frafaldt ethvert Krav paa Grænseflytning, hvilken Artikel fik Sindene hos de mere moderate tysksindede til at falde til Ro, mens den foranledigede andre, mere aktivistisk indstillede, som f. Eks. Rechtsanwalt u. Notar Georg Vogelgesang, til uden om Mindretalsledelsen at forsøge at rejse en Stemning for Grænseflytning.

Fængsl. ser sig ikke i Stand til at oplyse yderligere af Interesse for Sagen, men henholder sig i øvrigt til sine tidligere afgivne Forklaringer vedrørende Grænseflytning.

M. Levisen. Obtj. — Kr. Dall. Krmbtj.

4. Fra 29. juni 1940 til 28. aug. 1943.

49.

Rimanns artikel i „Deutsche Arbeit" angående stillingen i Nordslesvig.

Juni 1940.

Om stillingen i Nordslesvig.

Af Waldemar Rimann.

De militære Begivenheder siden den 9. April har bevirket et dybt Indgreb i *Skandinaviens* ydre Forbindelse med *England*. De skandinaviske Folk besindede sig paa deres Forhold til *det tyske Rige* og *Folk*. Den faste Vilje, Riget viste til allerede nu i Krigens Tid at forme sit Forhold til sine Naboer paa en saadan Maade, at en *harmonisk Udvikling* i Fremtiden synes sikret, har været den bedste Hjælper med Hensyn til denne Kritik fra de skandinaviske Folks Side. Den Notits, der har været offentliggjort om Brevvekslingen mellem Føreren og den svenske Konge, saavel som Omtalen af den svenske Politik i Rigsregeringens Erklæring af 27. April har derfor ogsaa i den svenske Offentlighed faaet en saa gunstig Modtagelse, som det sjældent har været Tilfældet ved tyske politiske Erklæringer. Forholdet til Danmark blev i Løbet af de første 24 Timer, efter at de tyske militære Sikkerhedsforanstaltninger var traadt i Kraft, navnlig klarlagt ved det tyske Memorandum, som blev overrakt den danske Regering. Bevidstheden om som et lille Folk ved Siden af et stort ikke mere at skulle være henvist til at føre en Kamp for Bevarelsen af sin folkelige Eksistens, det være sig med Vaaben eller paa anden Maade, har været bestemmende for hele det danske Folks Indstilling. Naturligvis er ogsaa Spørgsmaalet om *Nordslesvig* indgaaet i de fremførte Betragtninger. Dette har jo altid været et vanskeligt Punkt, som særlig af Modstanderne af en tysk-dansk Tilnærmelse er blevet betegnet som en uoverstigelig Hindring. Men saa blev ved det tyske Memorandum enhver Debat om den territoriale Side af Problemet Nordslesvig bragt til Tavshed med almindelig Tilslutning.

Den tyske Folkegruppe i Nordslesvig føler sig knyttet til Riget og til det tyske Folk paa en saadan Maade, at den kun kunde betragte de Spørgsmaal, der som en Selvfølge er blevet diskuteret indtil nu, og dermed ogsaa sin egen Skæbne, inden for Rammerne af det tyske Riges Helhedspolitik. Selvfølgelig har den modtaget de tyske Tropper, som marcherede igennem og ind i Landsdelen for at sikre Danmarks Neutralitet, med jublende Begejstring. Og der findes vel ingen, som ikke kan forstaa, at de feltgraa Uniformer vakte Minder om Tiderne før Afstaaelsen 1920. Politiske Ønsker er ikke kommet til Udtryk i Forbindelse med dette Minde og med denne Begejstring. Men mange Steder har den tyske Nordslesviger, som selvfølgelig gerne vilde være Kvartervært for hver tysk Soldat, hjulpet til med at slaa *Bro* mellem denne *og Danskeren*. Deri ser den tyske Folkegruppe ogsaa i Fremtiden sin Opgave. Den erkender, at den staar paa et Sted, hvor Dansk og Tysk direkte berører hinanden, og at alle de, der bor i dette Omraade, kun kan se det som deres Opgave at hindre, at der paa de to Folks Berøringspunkter opstaar en Afgrund, en uovervindelig

Hindring. Paa Grund af den Stilling, Folkegruppen indtager i den danske Stat, har den bedre end mange andre Tyskere kunnet se Begivenhederne den 9. April, saaledes som det danske Folk ser dem. Sammen med dette skal den ogsaa, særlig i økonomisk Henseende, bære den kommende Udvikling. Den har sammen med hele det danske Folk forstaaet at værdsætte den Kendsgerning, at Danmark ved den hurtige tyske Besættelse er blevet forskaanet for at blive Krigsskueplads, og at den danske Regerings kloge Holdning har hindret Blodsudgydelse mellem to Nabofolk, mellem hvilke der ingen Modsætninger bestaar.

Den tyske Folkegruppe har altsaa en *Betydning*, der gaar langt ud over dens umiddelbare Hjemstavn. Dette er fuldstændig uden Interesse, forsaavidt angaar de store Planer om et nyt Østrum. Men det er af Betydning, at *Samlivet* i dette Omraade, i hvilket det tyske Folk og det danske Folk berører hinanden, *leves i gensidig Respekt*. Den tyske Folkegruppe er sig bevidst, at den i Nordslesvig er hele det tyske Folks Repræsentant over for dets nordiske Nabo og derfor er forpligtet til at være en *værdig* Repræsentant. Fastholden ved Nationaliteten og Bevarelse af alle folkelige Rettigheder er Forudsætninger for disse Opgaver, og den gensidige Respekt maa ogsaa omfatte disse Ting.

Ogsaa fra dansk Side er Blikket rettet mod Nordslesvig. Det fremgaar af den offentlige Drøftelse, at man paa rigtig Maade har forstaaet den Stilling, som Folkegruppen har indtaget. Naturligvis mangler det ikke hist og her paa et skarpt Ord, men det bliver i de fleste Tilfælde ikke benyttet til ubegrundet Angreb, men til at gøre opmærksom paa, at det under den øjeblikkelige Situation er en Pligt paa begge Sider at bevare Disciplinen. Saaledes tilfalder der den tyske Folkegruppe i Nordslesvig en særlige Opgave, som paahviler Gruppen i dennes Egenskab af en Del af det store Folk. Saaledes som den hidtil har følt sig som en Del af Helheden, tager den denne Opgave paa sig med godt Mod og i den stolte Bevidsthed om Ansvaret og i Følelsen af sin Indsats for Helheden.

50.

Optegnelse af Meissner og von Löw angaende det nordslesvigske spørgsmål.

10. juli 1940.

Optegnelse. [1])

Ang.: Danmarks indrepolitiske stridigheder i lyset af det fremtidige dansk-tyske forhold.

... Det nordslesvigske spørgsmål, som på grund af årtiers strid er brændende indenfor alle dele af det danske folk, udgør et afgørende problem for en virkelig dansk-tysk tilnærmelse. En territorial genforening af Nordslesvig med riget ville i mange år i hele det danske folk skabe en følelse af en uberettiget national krænkelse gennem magtmisbrug og i høj grad vanskeliggøre, om ikke umuliggøre, arbejdet for de kredse, der arbejder for en tilnærmelse til Tyskland. Der rejser sig det spørgsmål, om det i tilfælde af, at Danmark politisk, økonomisk og med hensyn til verdensanskuelse bliver nær knyttet til den nye europæiske ordning under Tysklands førerskab, vil være nødvendigt at tage det nordslesvigske problem op med henblik på større territoriale krav. De faktorer, der har hemmet den tyske folkegruppes udformning af dens eget liv, vil jo under disse forudsætninger falde bort, og desuden ville den med den udvidelse af den tyske indflydelse i Danmark, som man måtte tilstræbe, netop have en stor fremtidig opgave at løse indenfor den danske grænse.

Berlin, den 10. juli 1940.

sign. **Meissner,**
legationssekretær.

sign. **von Löw,**
SS-Sturmbannführer i sikkerhedstjenesten under rigsføreren for SS.

[1]) Dokumentet optrykkes in extenso i ber. XIII.

51.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående samtale med Scavenius om det nordslesvigske spørgsmål.

11. juli 1940.

DET TYSKE GESANDTSKAB *Kobenhavn, den 11. juli 1940.*

Nr. Pol 3/230.
Ang.: Samtale med den nye danske udenrigsminister.

Hemmeligt!

I tilslutning til telegram nr. 774 af $^{9}/_{7}$.

Den nye danske udenrigsminister Eric von Scavenius opsøgte mig i går for for første gang officielt at træde i forbindelse med mig. ... [1])

... En stor vanskelighed så hr. von Scavenius i det nordslesvigske spørgsmål. Han havde tidligere tilskyndet den danske regering til at søge en direkte forståelse med Tyskland, men han havde desværre talt for døve øren. At tage spørgsmålet op nu som et særskilt spørgsmål anser han for meget vanskeligt for en hvilken som helst dansk regering. Såfremt Tyskland ikke kunne give afkald på pany at tage problemet op til diskussion, ville det nok være bedst at gøre dette i forbindelse med Europas nyordning....

sign. **v. Renthe-Fink.**

[1]) Dokumentet optrykkes in extenso i ber. XIII.

52.

Sonnleithner til statssekretæren: Renthe-Fink skal have anvisning på overfor den nye danske udenrigsminister at vise tilbageholdenhed i det nordslesvigske spørgsmål.

16. juli 1940.

Ad nr. Pol. 3/230 af 11.7.40.

Notits.

Til statssekretæren:

Rigsudenrigsministeren amoder Dem om at instruere gesandt von Renthe-Fink om, at han skal behandle den nye danske udenrigsministers henvendelse dilatorisk og specielt med hensyn til det nordslesvigske spørgsmål ved at udvise den største tilbageholdenhed afholde sig fra enhver indblanding og indskrænke sig til at indberette til ministeriet.

Fuschl, den 16. juli 1940.

Sonnleithner.

53.

Optegnelse om den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

[Før 24. juli 1940?]

e.o. Kult.A. 2120 (g)

Optegnelse vedrørende den tyske Folkegruppe i Nordslesvig.[1])

Folkegruppens Størrelse.

Den tyske Folkegruppes Størrelse anslaas til 50 000 Personer. (Den danske Folkegruppe i Tyskland andrager ca. 5 000 Personer).

Tallet 50 000 er et Minimumstal. Hertil kommer yderligere et Antal „blakkede", hvis Antal ikke kan konstateres. Denne Gruppe forklares ud fra den Kendsgerning, at de 53 Aar, hvori Nordslesvig hørte til Tyskland, ikke var tilstrækkelige til at vinde hele Befolkningen for tysk Nationalitet. Skillelinien gik for en Del midt igennem Familierne, idet den yngre Generation for en Dels Vedkommende helt bekendte sig til Tyskheden eller dog allerede havde faaet meget betydelige tyske Sympatier. Det maa endvidere tages i Betragtning, at et betydeligt Antal Tyskere efter Versailles-Diktatet blev tvunget til at udvandre til Riget under Trykket af de politiske Forhold[2]).

Geografisk Udbredelse.

Omraadet mellem den nuværende Rigsgrænse og den saakaldte Tiedje-Linie kan der gøres fuldstændigt Krav paa som tysk Folkegrund. Derfra mod Nord op til Kongeaaen bliver den tyske Beboelse mindre tæt.

Biologiske Forhold.

Folkegruppens Sundhedstilstand er tilfredsstillende. Befolkningstilvæksten ligger indenfor de Grænser, som i Almindelighed kan iagttages hos Nordgermanerne.

Faglig Inddeling.

I Folkegruppen er alle Erhverv repræsenteret. Bondestanden staar i Forgrunden.

Den konfessionelle Organisation.

Folkegruppen er gennemgaaende protestantisk og har, navnlig paa Landet, egne Menigheder. Disse har ikke opløst deres organisatoriske Forbindelse med Den tyske evangeliske Kirke (Den slesvig-holstenske Synode og Den tyske evangeliske Kirkes kirkelige Aussenamt) og modtager økonomisk Hjælp derfra.

Den politiske og kulturelle Situation.

Folkegruppen er repræsenteret i den danske Rigsdag ved en Folketingsmand (for Tiden Dr. Møller). Dens Stilling i kulturel Henseende er bedre end de andre tyske Folkegruppers. Folkegruppen har egne Skoler, til hvis Drift der ydes Tilskud fra Tyskland, hvad der uofficielt er den danske Regering bekendt. Der har ogsaa ved forskellige Lejligheder fundet Forhandlinger Sted om det tyske Skolevæsen i Nordslesvig mellem vor Gesandt og Repræsentanter fra Rigsundervisningsministeriet paa den ene Side og Repræsentanter for de danske Regeringsmyndigheder paa den anden Side. Selv om de kulturelle Forhold adskiller sig paa gunstig Maade fra de andre tyske Folkegruppers, er der dog fra dansk Side en umiskendelig Tendens til at benytte Skoler og andre kulturelle Institutioner til Opnaaelse af en gradvis Assimilation under Udnyttelse af den tyske Folkegruppes finansielle Vanskeligheder.

Den økonomiske Situation.

Folkegruppens økonomiske Situation kendetegnes ved den vedvarende Krise for det danske Landbrug. Aarsagen til denne maa navnlig søges i det Forhold, at England som Hovedaftager har betalt for lave Priser. For Øjeblikket rammes ogsaa Folkegruppen alvorligt af den af Krigen fremkaldte almindelige Standsning af Afsætningen.

Fra dansk Side udnyttes Landbrugets daarlige Stilling i vid Udstrækning til at bringe tyske Landbrugsarealer over paa danske Hænder. Siden Versailles-Diktatet er allerede ⅓ af den tyske Jord gaaet over paa danske Hænder. I samme Retning udnytter Danskerne de saakaldte Meliorationskreditter, gennem hvilke de tyske Bønder føres ud i Betalingsvanskeligheder. Den danske Tendens til at bringe den tyske Landbrugsjord over paa danske Hænder er heller ikke paa nogen Maade bragt til Ophør, efter at den tyske Værnemagt har besat Nordslesvig.

Folkegruppens Organisation.

Den tyske Folkegruppe er organiseret i det Nationalsocialistiske Tyske Arbejderparti i Nordslesvig (NSDAPN). Organisationens Leder er Folketingsmand, Dr. Møller. NSDAPN talte ca. 4 500 Medlemmer, hvortil yderligere kom Ungdomsorganisationerne og Frauenschaft med hver 2 500 Medlemmer. I den sidste Tid har Organisationen været i stærk Vækst.

Folkegruppens Presseorgan er[3]) ....

Eventuelle Muligheder for en Løsning[4]).

Den tyske Regering har i sit Memorandum af 4. Maj 1940 tilsikret Danmark at ville respektere dets territoriale Integritet og dets Suverænitet. Paa den anden Side er Versailles-Diktatet, paa hvilket den nuværende tysk-danske Grænse hviler, en Voldshandling. For at naa til et godt Naboforhold staar det selvfølgelig den tyske Regering frit for, om den vil foreslaa den danske Regering en venskabelig Overenskomst om en ny Grænsedragning.

Uden Tvivl er den Holdning, som den danske Befolkning i Nordslesvig har indtaget overfor vor Folkegruppe siden Indmarchen, ikke uangribelig. Medlemmerne af vor Folkegruppe bliver fra dansk Side forretningsmæssigt og i personlig Omgang boykottet og undgaaet. Fremfærden mod den tyske Grundbesiddelse, som allerede har ført til Tab af en Trediedel af det tyske Grundareal, fortsættes stadig; skønt en venskabelig Holdning fra vor Folkegruppes Side over for de tyske Tropper er en naturlig Ting, bliver Medlemmerne af vor Folkegruppe udspioneret af Politiet, og atter og atter trues der med, at man efter Troppernes Tilbagetrækning vil hævne sig kraftigt paa den tyske Folkegruppe. En almindelig Usikkerhed og Ængstelse har derfor bredt sig i den tyske Folkegruppe og bragt den til den Overbevisning, at den efter Besættelsestroppernes eventuelle Tilbagetrækning ikke længere vil kunne holde Stillingen.

Betegnende for denne danske Indstilling er ogsaa den Holdning, som det danske Mindretal i Tyskland indtager.

Det danske Mindretals Presseorgan beklagede efter Danmarks Besættelse, at den danske Hær ikke tog Kampen op, og bebrejdede den denne Holdning. Paa det danske Mindretals Aarsmøde betegnede alle Talerne den Dag, da de tyske Tropper marcherede ind i Danmark, som den sorteste Dag i Danmarks Historie. Det blev ogsaa fremhævet, at Medlemmerne af det danske Mindretal var tvunget til at drage i Felten for en Sag, der var dem fremmed.

Skulde det ikke komme til en venskabelig Overenskomst om Grænseflytningen, saa vilde den Holdning, den danske Befolkning har lagt for Dagen siden Indmarchen, tvinge os til paany at undersøge Spørgsmaalet. Vor Folkegruppes Sikkerhed vil i hvert Fald ikke være forenelig med en Tilbagetrækning af de tyske Tropper fra Nordslesvig, og vi vilde være tvunget til at rejse Krav om Landsdelens Genindlemmelse i Riget.

En Genindlemmelse af hele det Omraade, som vi mistede ved Versailles-Diktatet, vilde betyde den mest fuldstændige Opfyldelse af vore Krav i national Henseende.

For det Tilfælde, at politiske Overvejelser fra et højere Synspunkt (Tilvejebringelse af en Udjævning for at skabe Forudsætninger for en varig Tilknytning mellem Danmark[5])

og det tyske Rige) lader en fuldstændig Genindlemmelse forekomme umulig, har man i den tyske Folkegruppe overvejet en Kompromisløsning. Omraadet indtil den saakaldte Tiedje-Linie skulde i hvert Fald tilbage til Riget igen. I[5]) Zonen mellem Tiedje-Linien og den gamle Rigsgrænse kunde der ved en delvis Omflytning finde en Befolkningsudveksling Sted og derved[6]) skabes en renere Nationalitetsgrænse, som saa skulde være Rigsgrænse.

Særlige Forhold gør sig gældende for Øen Als' Vedkommende, hvor vore Nationalitetskrav er forholdsvis svagt begrundede. Her staar de strategiske Overvejelser i Forgrunden.

---

[1]) Optegnelsen består af to dele. Første afsnit slutter med: *Folkegruppens Presseorgan er* ... (se note 3) og er skrevet på en anden skrivemaskine end den øvrige del. Det er derfor meget muligt, at de to dele ikke fra først af har udgjort en enhed. Øverst til venstre på aktstykket er gjort følgende håndskrevne bemærkning: *ad acta sammen med 5 afskrifter, Goe[cken]* $^{24}/_{7}$. Iøvrigt mangler optegnelsen enhver datering, men dens indhold og plads i arkivet synes dog nærmest at tyde på, at den er blevet til i 1940. Politiet har foretaget afhøringer af de embedsmænd i AAs kulturafdeling, som kunne tænkes at kende til den. von Twardowski, der var leder af kulturafdelingen, tror, at den er skrevet i 1941 eller 1942. Regeringsråd dr. Goecken hælder til den samme anskuelse, men tør dog ikke udelukke efteråret 1940 som affattelsestid. von Twardowski mener, at blæktilføjelserne (se note 2—5) skyldes dr. Max Lorenz, der var „Referatsleiter", men denne kan ikke udtale sig om, hvem der har ført dem i pennen. Iøvrigt har Goecken overfor politiet oplyst, at han ikke ved noget om optegnelsens tilblivelse, men at han kan tænke sig, at AA fra et partikontor, måske Vomi, er blevet opfordret til at give en redegørelse for de faktiske forhold og for de eventuelle muligheder for en løsning af det nordslesvigske spørgsmål. Betegnelsen e.o. (ex officio) øverst til højre viser, siger han, at der ikke overfor AA er fremsat nogen skriftlig anmodning om udfærdigelsen af optegnelsen; (g) angiver, at den er blevet behandlet som „Geheimsache", hemmelig sag. Hans egen påskrift zdA (zu den Akten) betyder, at sagen er blevet henlagt. For landsretten har Rimann den 1. april 1949 forklaret, at betænkningen ikke er affattet i Vomi, og han mener ikke, den stammer fra folkegruppen.

[2]) Stykket: *Det maa endvidere ... de politiske Forhold* er en håndskreven tilføjelse.

[3]) Der følger herefter to håndskrevne ulæselige ord.

[4]) For landsretten har dr. Møller den 30. marts 1949 udtalt, at det må være Lanwer, der har nævnt disse muligheder for en kompromisløsning overfor Auswärtiges Amt. En sådan løsning har ikke været drøftet indenfor folkegruppeledelsen. Hvis den her angivne datering er rigtig, kan Lanwer selvfølgelig ikke være ophavsmand til denne del af optegnelsen.

[5]) Ordene tilføjet med håndskrift.

[6]) Ordene: *finde en Befolkningsudveksling Sted og derved* tilføjet med håndskrift. Disse ord og de i note 5 nævnte to ord er skrevet af samme person, mens de i note 2 og 3 nævnte tilføjelser må være foretaget af to andre personer.

54.

Konsul Lanwer til Schaller angående dr. Møllers udtalelser om grænseflytning.

5. aug. 1940.

5. August 1940.

Til
Hr. Gesandtskabsraad Dr. Schaller
i København
Det tyske Gesandtskab.

Kære Schaller!

. . . . . .

2. For nogle Dage siden fik jeg at vide, at Dr. Møller har sagt følgende paa en Partiaften den 28. Juli i Kjelstrup ved Haderslev:

„Man taler meget om Grænsen. Nogle siger, at den kommer til at ligge ved Aabenraa, andre paastaar ved Hoptrup o. s. v. Det er altsammen Vrøvl, som Grænse kan der kun

være Tale om Kongeaaen. *Jeg ikke alene tror det, jeg ved det.* Køb rolig Deres Flag og Flagstænger."[1])

Jeg har først omhyggeligt undersøgt Sagen og fik den i Gaar ordret bekræftet af Hr. Stehr, der var tilstede paa Partiaftenen. Han tilføjede yderligere, at Dr. Møller ganske vist ikke vidste noget om Grænsedragningen, men ansaa Udtalelsen for nødvendig af propagandistiske Grunde (han talte i Haderslev-Distriktet).

Jeg ved ikke, om man skal tage Hr. Dr. Møller denne Udtalelse, som uden Tvivl er uklog i den for Øjeblikket beordrede to Maaneders Tavshedsperiode, alt for ilde op.[1]) Jeg er tværtimod af den Mening, at det for en Folkegruppeledelse er et næsten naturstridigt Forbud ikke at maatte sige et eneste Ord om den mest paatrængende Opgave indenfor dens Arbejde. Teoretisk set vel tænkeligt, dog „hart im Raum stossen sich Gedanken". Efter min private ringe Mening vil Overgreb som Dr. Møllers vel næppe heller kunne undgaas i Fremtiden, hvis den politiske Parole i det nordslesvigske Spørgsmaal (i hvert Fald hvad angaar Diskussionen indenfor Folkegruppen) ikke ændres. Efter mit Skøn kunde det allerede hjælpe, hvis man tillader Drøftelse af den Kendsgerning, at Grænsedragningen er blevet gennemført imod et stort tysk Mindretals Vilje og ogsaa var usund i økonomisk Henseende. Ogsaa Konstateringen af, at den nye Grænse er blevet Tyskland paatvunget af Vestmagterne og ikke er vedtaget efter en fri Overenskomst mellem Tyskland og Danmark, vilde dog blot være en objektiv Betragtning. Og hvis man til disse to Kendsgerninger knytter det Krav, at denne Mangel — naturligvis ved fredelige Forhandlinger mellem de to Landes Regeringer — maa afhjælpes, saa turde det være et Kompromis mellem Hensyntagen til den danske Følsomhed og en forstaaende Holdning overfor Folkegruppen. Naturligvis maatte enhver Diskussion om Grænsen og enhver politisk Pressekampagne strengt tilbageholdes; Tilladelsen maatte kun gælde for Møderne. Jeg indser, at Grænsen mellem „godt og ondt" vil være meget vanskelig at drage i Praksis. Mine Tanker stammer ikke — som man maaske kunde tro — fra nogen som helst Tilskyndelse fra folketyske Kredse. Men jeg har blot forsøgt til Bunds at sætte mig ind i Folkegruppens psykiske Situation og søgt at finde en Vej til for Fremtiden at kunne forhindre saadanne Ytringer som Dr. Møllers, der absolut maa undgaas.

Jeg vilde ogsaa gerne bede om, at man fra Gesandtskabets Side ikke drager Dr. Møller synderligt til Regnskab, da Hændelsen allerede ligger otte Dage tilbage. Skulde Ministeren dog anse det for nødvendigt, beder jeg om, at man vil paalægge mig personlig at gøre dette, for at jeg under en selskabelig Samtale *en passant* kan gøre Forestillinger overfor ham desangaaende.

. . . . . .

4. Mit Forhold til de forskellige Folkegruppeførere bedres kendeligt. Gesandtskabets hidtidige Coutume ved forskellige Lejligheder at sætte sig i *direkte* Forbindelse med Underførerne forekommer mig ganske vist at være en vis Hindring. Jeg tænker hermed paa den Informationsrejse, Landraad Schrøder foretog efter Gesandtskabets Ordre, som har ført til et omfattende Memorandum til Hr. Gesandten, og hvis Indhold jeg ikke har nogen Anelse om (i Parentes bemærket skal, efter hvad Hr. Stehr meddeler, dette Memorandum være udpræget „nordslesvigsk" i Tonen). Endvidere tænker jeg paa de telefoniske Krav fra Gesandtskabets Side til Hr. Stehr o. s. v. Var det ikke muligt, at Konsulatet kunde faa skriftlig eller telefonisk Instruks om at rekvirere nærmere bestemte Ting hos de enkelte folketyske Kontorer, inklusive Hr. Stehr. Paa denne Maade vilde Konsulatet ogsaa overfor Folkegruppeledelsen blive stillet mere i Forgrunden.

Nu maa jeg slutte dette „Potpourri" for i Dag....

m[anu] p[ropria]

L[anwer]

[1]) For underretten har dr. Møller den 27. april 1948 bestridt rigtigheden af Lanwers påstand angående hans udtalelser på Kelstrup-mødet. Han husker ikke mødet, men siger, at han slet ikke ville kunne fremsætte sådanne udtalelser, da han jo vidste, at forholdene lå lige modsat. Iøvrigt var der ikke fra tysk side givet ham noget tavshedspålæg. Stehr har samme dag udtalt, at han ikke erindrer at have talt med Lanwer om dr. Møllers tale i Kelstrup.

55.

Vogelgesang til Vereinigte Finanzkontore angående forholdene i Nordslesvig.

9. aug. 1940.

G. VOGELGESANG
Sagfører

Flensborg, den 9. august 1940.

Til
Vereinigte Finanzkontore,
G.m.b.H.,
Berlin.

Stemningen i den tyske folkegruppe i Nordslesvig er dalet ganske betydeligt. Man har en fornemmelse, som om der ikke følges en ensartet kurs, og som om afgørelsen var rykket langt ud i det fjerne. Denne indre uro giver anledning til mange ydre, skadelige forhold. Jeg har ikke tid til at bearbejde det nedenstående på ensartet måde, men må indskrænke mig til i korthed at gengive, hvad jeg har iagttaget, og hvad jeg har hørt, og jeg må overlade det til de herrer at danne sig et samlet billede af disse mosaiksten.

Umiddelbart efter den 9. april fandt der udskrivninger sted af unge mennesker til SS-skolen i Klagenfurt, til at begynde med i den tyske folkegruppe og senere ligeledes i det gamle Danmark. Man betragtede det i almindelighed som et tegn på, at det var det tyske rige eller i hvert fald dog SS om at gøre at formere en udvalgt skare af folk, der er hjemmehørende her, og som skulle være parat til anvendelse ved politiske forandringer i Nordslesvig. Det har derfor fyldt os med undren, at man nu i Klagenfurt udøver et stærkt pres på dette vort unge mandskab for at få de unge mennesker til at erhverve tysk statsborgerskab. Til at begynde med skal kun 11 have erklæret sig villige dertil, medens de andre svarede, at de nok ville blive tyske, men kun sammen med Nordslesvig, thi ellers kunne de ikke vende tilbage til deres hjemstavn. Presset synes at være blevet skærpet, således at de, der foreløbig nægtede, ikke blev betragtet som fuldt kvalificerede. Det er endnu ikke blevet kendt, hvor mange der herefter yderligere har givet efter for presset. Jeg har i dag fået at vide af prokurist Petersen fra Apenrader Bank, at 93 mand fra Klagenfurt igen vender tilbage til Nordslesvig, deraf er ca. halvdelen medlemmer af vor folkegruppe, der definitivt har afslået at ansøge om tysk statsborgerskab. Der skal have fundet diskussioner sted mellem kommandanten i Klagenfurt og dr. Møller om dette spørgsmål, uden at de herrer er kommet til nogen forståelse.

Vi ser naturligvis kun meget nødig, at vor landbo- og håndværkerungdom for bestandig fratages hjemstavnen, sålænge det ikke står fast, om Nordslesvig igen bliver tysk, enten helt eller for størstedelens vedkommende, eller om der også senere hen endnu vil blive stillet vor folkegruppe opgaver under dansk herredømme. Dersom man ikke har tænkt på en grænseflytning, men kun på en omflytning af befolkningen, hvilket endnu er ufattelig for de fleste af os, kan man måske[1]) forstå den fremgangsmåde, der anvendes i Klagenfurt. Men skal vor folkegruppe leve videre som tysk mindretal under dansk herredømme, så kan den åreladning, der nu sker, ikke billiges.

Ganske vist kan vi endnu ikke tænke os nogen mulighed for at blive under dansk herredømme som tysk folkegruppe og at friste vor tilværelse dèr. Man skal ikke ligestille de danske nordslesvigere og rigsdanske med de østlige folkeslag, der vel er hurtigere til kniven, men som bagefter slavisk føjer sig under de nye forhold. Den fremtidige boykot, som vi trues med fra alle sider, vil være til fordærv for vor folkegruppe i dette ords bogstaveligste betydning. Den vil ligeledes indebære fare for det tyske kulturelle livs sammenbrud, idet den økonomiske nød da vil tvinge mange folkefæller til at blive borte fra tyske arrangementer, men især også til at tage deres børn ud af den tyske skole o. s. v.

Vi ved ikke, fra hvilken side parolen: den 28. juni, blev udstedt, dog må man vel gå ud fra, at dr. Møller ikke selv har fundet på den. At de forhåbninger, der den gang var

så højspændte både på denne og på den anden side af grænsen, ikke blev opfyldt, har været til stor skade for stemningen i Nordslesvig. Tilliden er stærkt rystet, navnlig i de mindre dannede kredse. Som jeg allerede har skrevet til hr. Orth, har dr. Møller derfor forsøgt at få stemningen i vejret igen, i det mindste hos landbefolkningen, idet han forkyndte og lod forkynde, at den tyske regering ikke længere ville tillade nogen tvangsauktion over en tysk gård i Nordslesvig. Dette blev ligeledes officielt meddelt til alle celleledere. Også her synes man at have skudt over målet. Nu er det hr. Stehr, der har den ubehagelige opgave at berolige bønderne og at fortælle dem, at der ganske vist var blevet indledt en aktion, der gik ud på dette, men at man indenfor de første 5—6 uger endnu ikke kunne vente noget resultat deraf. Ejheller denne parole synes at være blevet holdt indenfor de agrarpolitiske kredse. I dag blev det meddelt mig af Petersen fra Aabenraa, at afdelingslederen i Tønder derpå havde sagt til sine folk, at Tyskland nu, når der var gået 6 uger, ville gribe ind i Nordslesvig, og at det nordslesvigske spørgsmaal derefter ville blive løst til fordel for den tyske folkegruppe. I Tønder hersker der stor glæde herover, men i Aabenraa og Graasten ryster man på hovedet.

Forbavselse blev også fremkaldt — i hvert fald hos eftertænksomme mennesker — af dr. Møllers tale på det tyske møde i Kjelstrup i Haderslev amt, hvor han sagde, at han ikke håbede og ikke troede, men helt bestemt vidste, at Nordslesvig igen ville blive tysk. Der blev ganske vist både syd og nord for den nuværende grænse talt om forskellige linier i Nordslesvig, men dersom et medlem af den tyske folkegruppe gjorde det, så var det forræderi. Tilhørerne har ikke kunnet forstå denne tale på anden måde, end at der ikke kunne være tvivl om, at Nordslesvig indtil Kongeaaen nu igen ville blive indlemmet i Tyskland.

Min hjemmelsmand — nemlig bankprokurist Petersen, der er medlem af partirådet — var meget bedrøvet over al denne uro og mener, at den har sin årsag deri, at der heller ikke syd for grænsen følges nogen ensartet linie. Som følge heraf var dette også umuligt for dr. Møller. Skulle det ikke være muligt, at der til alle vedkommende, der nu interesserer sig for Nordslesvig, og som jo sikkert vil det bedste, blev udstedt en enslydende parole om at afholde sig fra enhver forudsigelse og fra alle overilede forholdsregler, indtil afgørelsen virkelig foreligger og kan offentliggøres. Det kan ikke gå an — som hr. Petersen sagde —, at der i Flensborg bliver sagt eet og i Hamborg noget andet, og at der så desuden fra Berlin og andre steder yderligere kom noget andet på tværs.

Også på vort arbejdsområde — således beklagede Stehr sig i den samtale, som jeg for kort tid siden havde med ham på min foranledning — var kontakten mellem Finanzkontore, partiledelsen og de officielle myndigheder åbenbart ikke så god, som det var påkrævet for, at vi kunne få ro på vort arbejdsområde. Der kan, og jeg vil gerne sige, at jeg er enig med ham, ikke af den ene myndighed fremsættes en udtalelse og udstedes en parole, som den anden myndighed er ganske uden kendskab til, således som det jo skete, da man forbød mig ethvert tab af jord, medens min prokurist i partiets og det agrarpolitiske kontors navn og, som det blev påstået, i overensstemmelse med partipolitiske myndigheder i Tyskland var villig til at tage tab af jord med i købet, ja ligefrem til at fremkalde det, for på denne måde at fremtvinge, at de officielle myndigheder i Berlin og København greb ind, hvorved disse officielle myndigheder, såvidt jeg kan se, på det tidspunkt end ikke havde den ringeste anelse om den rolle, der var tiltænkt dem. Jeg skal tillade mig at fremsætte en indtrængende anmodning om, at man i hvert fald i jordspørgsmålet på forhånd drøfter samtlige indgribende forholdsregler med *alle* de pågældende myndigheder, og at der opnås enighed derom, eller — såfremt dette ikke er muligt — at man lader udstede en ordre af den øverste myndighed, hvilken ordre skal være bindende for alle de øvrige officielle myndigheder og partimyndigheder.

Ved De noget om, at Wirtschaftsberatungsstelle fra 1. oktober d. å. ophører at arbejde som partikontor? Det påstås, at et sådant påbud er blevet udstedt af dr. Møller. Senere skal han så imidlertid have trukket sit påbud tilbage, men hr. Petersen vidste ikke, hvad der så i grunden skulle ske nu. Der måtte ske en ændring. Dr. Christensen skal fremtidig virke som privatmand ved formidlingen af eksport- og importforretninger. Da vi i jordspørgsmål hidtil har arbejdet meget sammen med Wirtschaftsberatungsstelle, beder jeg Dem have den godhed i al stilhed at forespørge hos Volksdeutsche Mittelstelle, hvad det har på sig med den uro, der er omkring dette kontor. Det er i denne forbindelse — som

overhovedet — ikke ønskeligt og ikke gavnligt for min stilling og mit arbejde her i folkegruppen at nævne mit navn, ligesom jeg også skal bede om, at mit navn såvidt muligt holdes udenfor, hvis de herrer foretager skridt på grundlag af min ovenstående fremstilling eller anstiller undersøgelser. Jeg står selvfølgeligt inde for det, som jeg skriver til Dem, men — og det vil De forstå — jeg ville stadig gerne blive i baggrunden, sålænge det går.

Jeg har foranlediget, at jeg fik talt ud med hr. Stehr om, at det ikke går an, at man modarbejder hinanden, således som det er blevet iagttaget i den senere tid. Den tandlæge, der hidtil har haft sin praksis i vor forretningsbygning, er nu flyttet ud, jeg har overladt disse lokaler, der ligger på 1. sal, til hr. Stehr til brug for hans partikontor. Men nu vil hr. Stehr, der tidligere — når jeg ønskede, at tjenestelokalerne skulle adskilles — altid henviste til disse værelser, som tandlægen havde, meget nødigt flytte derop. Han frygter, at han så vil miste al forbindelse med kreditanstalten. Som de herrer ved, ville jeg af mig selv for længst have opgivet denne forbindelse, dersom en snarlig, endelig løsning ikke var blevet stillet os i udsigt ved begivenhederne den 9. april. Jeg trækker altid det korteste strå, når man modarbejder hinanden, ja endog når der kun er tale om, at man ikke samarbejder. Min prokurist, altså partikontoret, ser hele min korrespondance og er overordnet for mit personale. Han har som følge heraf kendskab til alle mine planer og forholdsregler, medens jeg ikke får tilladelse til at se den partitjenstlige korrespondance eller til at erfare resultatet af de partitjenstlige forhandlinger. Sålænge hr. Stehr sidder i mit kontor, finder der drøftelser sted i dette kontor, der vedrører mit arbejdsfelt, men som jeg ikke aner noget om. Det kan imidlertid med rette påstås, at kreditanstalten har vidst besked, thi hr. Stehr var jo underrettet som anstaltens prokurist.

[1]) Læsningen af ordet: *vielleicht*, der er skrevet til med blyant, er ikke helt sikker.

56.

Vogelgesang til professor Otto Scheel angående Rimanns artikel i „Deutsche Arbeit" og rygterne om grænseflytning.

23. sep. 1940.

GEORG VOGELGESANG
Sagfører og notar.

Haderslev, den 23. september 1940.
Nørregade 37.

(Fremsendt gennem hr. direktør *Orth*, Flensborg.)

Højtærede professor Scheel![1])

Res ad triarios venit! ville Cæsar sige, hvis han kunne kaste et blik på det nordslesvigske spørgsmåls stilling i dag. I VDAs og Deutsche Mittelstelles månedsskrift for juni 1940, som har titlen „Deutsche Arbeit", er der under overskriften „Om stillingen i Nordslesvig" offentliggjort en artikel, som naturligvis har vundet bifald i den danske presse, fordi den tilsyneladende indeholder programmet for de tyske anliggenders udvikling i Nordslesvig. Forfatteren er hr. Waldemar Rimann, decernent!! i nordslesvigske anliggender ved Volksdeutsche Mittelstelle.

Han forlanger, at den tyske folkegruppe skal forblive under dansk herredømme, og at der ikke må røres ved grænsen — og påberåber sig i så henseende det memorandum, som den tyske regering overrakte Danmark den 9. april 1940. I dette hedder det til slut, at Tyskland ved sine forholdsregler hverken nu eller i fremtiden har til hensigt at antaste kongeriget Danmarks territoriale integritet og politiske uafhængighed. Vi nordslesvigere

har trøstet os med, at vor hjemvenden til riget ikke skulle realiseres ved de skridt, der blev taget 9. april, men ved senere forhandlinger, og at disse senere forhandlinger ville være uundgåelige for riget, fordi Førerens ord om, at al Versaillesfredens uret skal fjernes, også kræver, at uretten skal gøres god igen her ved nordgrænsen. Desuden har — mener vi — ingen regering i riget siden 1920 nogensinde anerkendt den nye grænse, hvorfor Nordslesvig således ikke kan være indbefattet i en tysk erklæring, hvori der tales om kongeriget Danmark.

Den stilling, som Nordslesvigs nationalsocialistiske parti indtager til grænsespørgsmålet, vil være Dem bekendt. Dr. Møller har jo allerede een gang, på en bestemt dag — nemlig d. 28. juni 1940 — stillet os opfyldelsen af vort håb i sikker udsigt, og han har tilmed for nogle uger siden i Kjelstrup ved Sdr. Vilstrup erklæret, at han *bestemt vidste*, at Nordslesvig igen ville blive tysk, og for få dage siden har han i Rødding sagt, at det nordslesvigske spørgsmål ville blive løst i overensstemmelse med vore ønsker. Således er altså vort håb så at sige offentligt garanteret fra partiets side. Og nu kommer denne artikel af hr. Rimann frem her i Nordslesvig! Det er klart, at den vækker stor uro i betragtning af den indstilling, som alle tyske nordslesvigere hidtil har haft. Jeg har henvendt mig til dr. Møller og også til vor kredsleder her i Haderslev i anledning af artiklen og erfaret, at de allerede i maj måned vidste, at artiklen ville komme, og at de allerede dengang havde meddelt hr. Rimann, at de var af en anden opfattelse. Begge de herrer afviser med et smil vor bekymring og mener, at artiklen ikke har noget at betyde. Begivenhederne (hvilke?) er løbet fra den, og hr. Rimann har sikkert også skiftet mening nu. Partidisciplinen kan vel på dette punkt være en hindring for, at vi offentlig kritiserer artiklen og gør vor mening gældende med det efterhånden nødvendige eftertryk. Fra ungdommen kan vi jo i hvert fald ikke vente nogen hjælp, skønt en afgørelse som den, hr. Rimann anbefaler, ja så at sige fremstiller som allerede truffet, jo betyder et brud med hele den historiske udvikling, såvel med udviklingen efter 1920 som med den, der er sket siden arilds tid.

Når Slesvig før i tiden var i nød, og dets rettigheder blev antastet, trådte landsuniversitetet frem og kæmpede med sin videnskabelige overbevisnings hele kraft for Slesvig-Holstens rettigheder. Jeg beder Dem i Deres egenskab af den førende historiker ved vort landsuniversitet og altså som den til en sådan kamp prædestinerede docent om at overveje og, ifald De skulle nære tvivl, at drøfte med andre herrer, om det ikke nu er på tide at træde frem for Føreren og hans paladin med en publikation eller kun med et memorandum for at fremlægge hele den historiske udvikling før og efter 1920 og forfægte Slesvig-Holstens og dermed Tysklands krav på Nordslesvig. Hvis De mener, at dette ikke er på sin plads, ville mine venner og jeg være Dem taknemlig, om De ville vise os en anden vej, ad hvilken faren endnu i sidste øjeblik kan afværges.

Jeg vedlægger et eksemplar af hæftet „Deutsche Arbeit". De bedes venligst sende svaret på dette brev til hr. direktør Orth, Westholsteinische Bank, Flensborg. Han modtager nu og da breve til mig — breve, som vi ikke gerne vil udsætte for den danske postcensur.

Heil Hitler!

Deres meget hengivne

sign. **Vogelgesang.**

[1]) Vogelgesang har til rapport af 27. november 1945 forklaret, at han efter afsendelsen af brevet fik betænkeligheder, hvorfor han drøftede det med skibsreder Jebsen i Aabenraa, der straks erklærede, at det ikke burde have været afsendt. Vogelgesang prøvede derefter at få det standset. Professor Scheel svarede iøvrigt Vogelgesang ganske kort i et brev af 17. oktober 1940. Det hedder heri: „*Jeg vil gerne være rede til at drøfte Deres forslag med de pågældende herrer, men jeg ved ikke, om der i øjeblikket kan foretages noget*". Iøvrigt synes han, at Vogelgesang tillægger Rimanns artikel for stor betydning. Fire dage før havde professor Scheel i et brev til Ernst Schröder udtalt, at han mente at måtte meddele Vogelgesang, at Ausw. Amt i sin tid havde forbudt ham at berøre grænse- og revisionsspørgsmålet, når han tog ordet i Nordslesvig, og han kunne derfor ikke tænke sig, at universitetet kunne foretage sig noget i denne sag. Muligvis ville han dog udtrykke sig i mere almindelighed. Selv, tilføjer han, kunne han naturligvis intet som helst gøre.

57.

Optegnelse vedrørende forhandlinger i Haderslev mellem Krahmer-Möllenberg, Dietrich, Vogelgesang og Stehr angående Vogelgesangs kritik af Rimanns artikel i „Deutsche Arbeit".

12. okt. 1940.

Bilag 2.

Optegnelse angående Kreditanstalt Vogelgesang.[1])

. . . . . .

Det må forventes, at et endrægtigt samarbejde mellem det agrarpolitiske kontor og Kreditanstalt Vogelgesang som følge af denne nyordning[2]) er garanteret for fremtiden, således at man undgår ubehageligheder af den art, som opstod efter Rimanns artikel „Om stillingen i Nordslesvig", der blev offentliggjort i tidsskriftet „Deutsche Arbeit" i juni 1940. Denne artikels ledende tanke havde ikke fundet genklang hos sagfører Vogelgesang og hans tilsynsråd. Disse herrer var tværtimod af den mening, at en démarche var påkrævet, for at man på kompetent sted kunne få at vide, om Nordslesvig, såfremt artiklen blev forstået rigtigt, skal forblive hos Danmark for stedse. Der blev affattet et cirkulære, der blev trykt i et trykkeri. I dette cirkulære, i hvilket Rimanns artikel blev gentaget, gik man imod artiklen, og dens politiske linie blev kritiseret. Ved hjælp af dette cirkulære skulle der samles underskrifter til en protestaktion. I tilslutning til en generalforsamling i Höfeverwaltungsgesellschaft blev cirkulæret forelagt de tilstedeværende med anmodning om at tiltræde det. Assessor Stehr blev klar over, at denne aktion ikke var rigtig, idet henholdsvis Höfeverwaltungsgesellschaft og Kreditanstalt Vogelgesang samt sidstnævntes tilsynsråd blandede sig i politiske planer, der var blevet fremholdt af Volksdeutsche Mittelstelle og dermed var blevet givet som retningslinie for partiet. Hr. Stehr krævede, at cirkulæret først blev forelagt for partiføreren, dr. Møller, og det måtte godkendes af ham, før det kunne benyttes i en fortsat aktion. Dette er da også sket. Dr. Møller svarede ikke på cirkulæret. Sagen er blevet standset af dr. Krahmer-Möllenbergs mundtlige udtalelser. Dr. Krahmer-Möllenberg præciserede eftertrykkeligt overfor sagfører Vogelgesang og de tilstedeværende medlemmer af tilsynsrådet, formanden hr. Schmidt-Østerterp, endvidere hr. Kier og hr. bankdirektør Orth, at det, man havde til hensigt med cirkulæret, var en politisk aktion, til hvilken de nordslesvigske institutters tilsynsråd fuldstændigt manglede kompetence. Dersom det skulle ske, at de herrer mente ikke at kunne godkende den politiske ledelses dispositioner, så var det deres pligt at forebringe dette i Berlin og at overlade det videre fornødne til myndighederne i Berlin. Egenmægtige handlinger, således som de havde været påtænkt i nærværende tilfælde, måtte ikke foretages under nogen omstændighed. — De herrer tog dette til efterretning og lovede at rette sig derefter i fremtiden.

Berlin, den 12. oktober 1940.

Dietrich.

---

[1]) Optegnelsen er egentlig bilag til Vereinigte Finanzkontore's skrivelse af 15. okt. 1940 til det tyske udenrigsministerium (se A. nr. 220). Da forholdet mellem kreditanstalten og partiet ikke behandles i denne publikation, udelades det afsnit, som vedrører dette problem. Mødet i Haderslev fandt sted 3.—4. okt.

[2]) Den drøftede nyordning gik ud på, at Stehr skulle træde tilbage som prokurist i kreditanstalten, men i stedet optages i dens tilsynsråd. Desuden skulle der udpeges lokale tillidsmænd, som var fælles for kreditanstalten og for partiets agrarpolitiske kontor.

58.

OKH kommunicerer forbud mod, at der under krigen rejses krav om grænserevisioner.

20 okt. 1940.

Hemmeligt!

HÆRENS OVERKOMMANDO *H. kv., den 20.10.1940.*[1])

Gen. st. h/Org. afd. (1. st.) (II)
Nr. 2419/40 hem.

Til
chefen for h. rustn. og chefen for reserven (med 1 genpart til den militære kommandør i Prag og 1 genpart til kommandøren over de tyske tropper i Danmark),
chefen for h. rustn. og chefen for reserven/fælleskontoret for hæren
armégruppe A
armégruppe B (med 1 genpart til den militære kommandør i generalguvernementet)
armégruppe C
armégruppe D
chefen for militæradministrationen i Frankrig (med 5 genparter)
den militære kommandør i Belgien og Nordfrankrig
kommandøren for de tyske tropper i Nederlandene.

Nedenstående skrivelse fra rigsministeren og chefen for rigskancelliet — Rk. 620 B II af 2.10.1940 — til efterretning:

„I anledning af nogle hændelser har Føreren pány givet ordre til, at alle ønsker om ændringer af de nuværende grænser for de enkelte Gaue og for provinserne principielt skal holdes tilbage under krigen og det såvel i forhold til andre Gaue og provinser som også i forhold til de besatte områder. For at undgå enhver uro ønsker Føreren heller ikke forberedende foranstaltninger eller udtalelser om eventuelt påtænkte fremtidige ændringer af landområdet. Dette gælder også i forhold til protektoratet Bøhmen og Mæhren og til generalguvernementet.

Efter Førerens ordre meddeles foranstående til efterretning med anmodning om iagttagelse."

E. b.

Reinhardt.[2])

Efter afsendelsen
Op.afd.
Gen.kv. (4 x)
Afd. hærv.
Udb. afd.
Trsp.chef
Chef efterretn.v.f.hæren.

---

[1]) Ovenover bærer brevet følgende journalstempel: *Den overstkommanderende over de tyske tropper i Danmark. Modtaget 27. okt. 1940.*

[2]) Nedenunder er med håndskrift tilføjet: *Indholdet bør forelægges ved morgenkonferencen hos den befuldmægtigede med anmodning til ham om at gøre sin indflydelse gældende overfor de tyske aviser, der udkommer i Sydjylland, ligeledes overfor de tyske foreninger. 30/X refereret for min. v[on] R[enthe-] F[ink]* (ulæselig sign.). *Afskrift tilstillet den befuldmægtigede den* $^{31}/_{10}$. (ulæselig sign.).

59.

[Dr. Møller] sender 5. række af beretninger om overgreb mod folketyskere og forlanger en løsning af det slesvigske spørgsmål.

21. okt. 1940.

DET NATIONALSOCIALISTISKE TYSKE ARBEJDERPARTI I NORDSLESVIG
Partiledelsen
Organisationsamt

Graasten, den 21. Oktober 1940.[1])

5. Række af Situationsberetningerne viser tydeligt, at Spændingen i vort Grænseland desværre stadig er stigende. Kædebreve, hemmelige Opraab og gennemgribende Boykotforholdsregler beviser den Systematik, med hvilken man fra dansk Side gaar til Værks. Denne Udvikling foregaar trods Folkegruppens disciplinerede og rolige Holdning. Jeg tør nemlig konstatere, at den tyske Folkegruppe villigt og fuldtalligt har fulgt min Anvisning om at undvige enhver Provokation og ikke at reagere overfor Angreb. Først henimod Slutningen af Sommeren er „Nordschleswigsche Zeitung" gaaet over til at stille nogle særlig slemme Tilfælde i Gabestokken og paa Grundlag af gamle Udtalelser at afsløre dem, der i Virkeligheden er Skyld i den stigende Spænding. Den har ogsaa her undladt enhver provokerende Adfærd og kun brudt sin tidligere Tavshed, for saa vidt som det var nødvendigt for at hævde vor Ære og vor Eksistens. Vi vilde ellers være kommet i Fare for, at man havde anset os for svage eller vor Stilling for fuldstændig tilfredsstillende.

Vore foreløbige Afsløringer har tvunget vor Modstander til at være forsigtig, men det underjordiske Agitationsarbejde fortsættes ufortrødent. Danskheden føler sin folkelige og ideologiske Underlegenhed og arbejder derfor fordækt med alle Midler. Derved bliver Grænselandet et Arnested for stadig nye Forstyrrelser af det tysk-danske Forhold, uden at Tingene under de nuværende Forhold kan ændres fra tysk Side.

Her bevises utvetydigt Rigtigheden af den tyske Opfattelse, som gaar ud paa, at det udenom Nordslesvigs Grænseland ikke er muligt at komme til nogen endelig Ordning af det tysk-danske Forhold. Vejen til Norden gaar kun over Løsningen af det slesvigske Spørgsmaal. Men dette Spørgsmaal vil først være løst, naar Ledelsen kommer i Hænderne paa det folkelige Element, hvem Ledelsen tilkommer efter Tal og national Styrke, naar man regner med hele Slesvig. Et Slesvig under tysk Førerskab vilde igen definitivt føre dette Land til dets virkelige Bestemmelse: at være en Bro til Norden. Under alle Omstændigheder bliver Stillingen for den tyske Folkegruppe mere og mere utaalelig, og hyppigere og hyppigere fremkommer mine Partifæller med Anmodning om at maatte gribe til Selvhjælp. Jeg har afvist disse Anmodninger med den Begrundelse, at vi selv i den vanskeligste Situation skal holde Disciplin. Men jeg ser klart, at Spændingen i Grænselandet paa en afgørende og højst uheldig Maade paavirker hele det tysk-danske Problemkompleks, og jeg anser det for min Pligt at gøre opmærksom paa dette. De foreliggende Dokumenter vil sikkert i tilstrækkelig Grad understrege min Opfattelse.

Heil Hitler! [2])

---

[1]) Brevet er et gennemslag, der er skrevet på brevpapir med Organisationsamts „hoved". Dette bar stedsangivelsen: *Aabenraa, Skibbrogade 7*, men disse ord er udexet, og i stedet er med skrivemaskine skrevet: *Graasten, den 21. oktober 1940.* Øverst til venstre er med blæk skrevet: *5. række: I) 59—66, II) 67—80, III) 31—53.* Dokumentet er fundet i AAs arkiv i en pakke, der bærer titlen: *Hadske angreb, rettet mod tyskheden i Danmark.* På pakkens omslag står: *Bilag til D VIII 345 hem. 42,* og nedenunder med ånden hånd: *Til Auswärtiges Amt D VIII at aflevere til amtsråd Fleissner, Berlin W 3. Rauchstrasse 41. Sichelschmidt* $^{26}/_{8}$ *42. Må være afleveret inden den* $^{27}/_{8}$ *kl. 12 middag.* Sichel-

schmidt var Vomis sagkyndige i nordslesvigske spørgsmål, og det er altså Vomi, som den 26. august 1942 har sendt pakken til Abteilung Deutschland i AA, hvorfra den dagen efter er videresendt til den politiske afdeling (se brev af 27. aug. 1942, A. nr. 95). Man har således haft travlt med at få disse dokumenter fremskaffet og videresendt, men akterne giver ingen oplysning om, til hvilket formål den politiske afdeling skulle bruge dem. Politiets afhøringer af forskellige embedsmænd i AA har heller ikke bragt klarhed over dette punkt.

[2]) Brevet mangler underskrift, hvilket er ret naturligt, da der er tale om et gennemslag. Som Peter Larsens brev af 1. nov. 1940 (A. nr. 62) og Lanwers skrivelse af 2. s. m. (A. nr. 63) viser, må originalen formodentlig være sendt til det tyske konsulat i Aabenraa og derfra til det tyske gesandtskab i København. Om den derfra er gået videre til AA, vides ikke. Spørgsmålet bliver så, hvem der har underskrevet originalskrivelsen. Politiet har afhørt dr. Møller herom, men han har nægtet at kende noget som til brevet. Også Peter Larsen har hævdet, helst at han ikke kendte noget dertil, men i sin forklaring for landsretten har han den 29. marts 1949 udtalt, at han kan tænke sig, at det er konciperet af Peter Kragh, der døde i 1945. Derimod har Asmus Wilhelm Jürgensen den 27. april 1948 for underretten forklaret, at selvom han ikke tror, at han har konciperet brevet, tør han dog ikke positivt benægte det. Hele formen og dateringen viser dog, at dr. Møller må have underskrevet det, selvom han måske ikke har ført det i pennen. Når P. Larsen d. 1. nov. skriver, at han sender den 5. række af beretninger „*Efter partiførerens ordre*", og det dagen efter i Lanwers brev hedder: „*... oversender jeg hoslagt en skrivelse fra partiføreren, dr. Møller af 21. f. m.*", kan der vel ikke være nogen tvivl om, at det virkelig er partiførerens navn, der har stået under brevet.

60.

Organisationsamt indsender beretning om underførermødet i Tinglev (med bilag).

22. okt. 1940.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI I
NORDSLESVIG

Partiledelsen
Organisationsamt

Aabenraa, den 22. oktober 1940.

Til
det tyske konsulat,
Aabenraa.

Efter ordre fra partifører, dr. Møller, Graasten, sender jeg vedlagt 2 gennemslag af vor korte beretning om N.S.D.A.P.-N.s underførermøde i Tinglev.

Bilag.

Heil Hitler!

P. Larsen.

Møde i Tinglev, afholdt af afdelingsledere og de højere førere indenfor NSDAP-Nordslesvig.

Et stemningsbillede fra vor hjemstavn i grænselandet.

Efter en åbningstale af Organisationsamts leder, *P. Larsen*, tegnede partiføreren, dr. *Møller*, Graasten, et billede af situationen i Danmark og de konsekvenser, den indebærer for os. Danmark står ved en skillevej. Ganske vist svinger stemningen stadig op og ned. Medens man oprindelig var indstillet på et tysk nederlag, afløstes denne indstilling efter våbenstilstanden i Compiegne af en modstræbende tro på en tysk sejr. I øjeblikket håber man imidlertid, da den tyske landgang i England udebliver, atter på en engelsk sejr. Vi her i grænselandet er direkte vidner til den danske holdning, og mange blandt os mærker direkte virkningen af en næsten sygelig engelskvenlighed. I denne stemning modtager vi gennem den konservative rigsdagsmand Aksel Møller, der har talt ved fortrolige konservative sammenkomster i Nordslesvig, meddelelse om et tysk forslag og dets afvisning fra dansk side. Ifølge Aksel Møllers meddelelser og i henhold til en hemmelig rundskrivelse, der tilsyneladende stammer fra handelsminister Christmas Møller, skal Tyskland have foreslået Danmark en told- og møntunion med samtidig retlig ligestilling af tyske og danske statsborgere i Danmark samt overtagelse af Danmarks økonomiske og politiske repræsentation i udlandet. Ifølge Aksel Møller skal dette forslag ligeledes have indeholdt anerkendelsen af den nuværende grænse. Vi tyske nordslesvigere, udtalte dr. Møller, kan kun hilse en intim forbindelse mellem Tyskland og Danmark på det varmeste. Jeg ved ikke, hvorvidt muligheden for en løsning som af Aksel Møller antydet er tilstede, og om den nogensinde er blevet overvejet. Men så meget ved jeg, vi ville føje os efter en højeste befaling, der dog ved sin gennemførelse ville udløse den dybeste skuffelse og stærk bitterhed. Et samliv er dog uhyre vanskeliggjort af et næsten overhåndtagende had, der gør sig gældende i dag på grund af den årelange systematiske ophidselseskampagne. Vi ved, at også danskernes nuværende fremgangsmåde organiseres ovenfra, selvom det også er godt camoufleret. Det er de evige bagstræbere, der gør oprør mod den nye tid og for at forsvare deres stilling manøvrerer det danske folk ind i den passive modstand. Men vi ved også, at al oprørskhed intet nytter, at den nye tid også gryr over Danmark, og at den under alle omstændigheder vil omforme vor hjemstavns skæbne.

Under anden del af partiets førermøde aflagde afdelingslederne fra alle dele af vort grænseland beretning om situationen. Alle beretninger understregede klart og tydeligt fire kendsgerninger.

1. Tyskhedens stilling havde som følge af den indre fornyelse og enheden udadtil aldrig været stærkere end i dag.
2. Kløften mellem tyskere og danskere er på grund af det danske elements engelskvenlige holdning trods slægtsbånd og naboskab dybere end nogensinde før.
3. Danskernes had viser sig først og fremmest ved et stærkt økonomisk pres overfor folkegruppen og en godt tilsløret, men derfor ikke mindre virksom terror.
4. Hele den tyske folkegruppe venter med urokkelig tillid på Versailles-diktatets udslettelse, også hvad deres hjemstavn angår, og på genforeningen med riget.

Deneken-Vandling (Haderslev) beretter om en sort liste, hvorpå danskerne har opført alle ledende tyskere. Denne foranstaltning er kun en del af det tyskfjendtlige muldvarpearbejde, der ledes ovenfra. Men sognets tyskere afventer i rolig fortrøstning en ny afgørelse. De protesterer mod en kompromisløsning, de ønsker ingen særstilling, de vil kun eet: Hjem til riget!

Hansen-Green, Østerterp (Aabenraa), slutter sig til Denekens ord. Han vender sig skarpt mod partiføreren, der ved henvisningen til told- og møntunionen antydede muligheden af en protektoratsløsning for vor hjemstavn. Partiføreren skulle ikke tro, således siger bonden Hansen-Green, at en sådan løsning blot tilnærmelsesvis ville imødekomme de tyske nordslesvigeres forhåbninger. Tyskerne vil hjem til riget. De vil ikke een gang til løbe den risiko at måtte kæmpe om hver eneste hektar jord for sluttelig alligevel at miste store arealer gennem en systematisk forarmelse og forgældethed indenfor bondestanden. Danskerne har selv ved deres tyskfjendtlige indstilling brudt broerne af til os. Vi har

sandelig ingen grund til at give afkald på vor gamle, hellige ret, efter at danskerne har fulgt Tysklands march ind i friheden med deres hadefulde sang.

Kley, Haderslev, udmaler hele tyngden af de danske boykotbestræbelser for forsamlingen. Han skildrer nogle næsten utrolige overgreb, der til enhver tid kan bekræftes af vidner. I byerne er spændingen på det højeste. Hvor længe går det endnu? spørger man. Kun den jernhårde tyske disciplin forhindrer sammenstød. Denne disciplin er kun forståelig på baggrund af håbet om frihedens og hjemkomstens store, herlige time. Det må partiføreren vide, og vi beder ham handle i overensstemmelse hermed. Således sluttede bogtrykker Kley, henvendt til dr. Møller.

Roth, Sønderborg, supplerede det billede, som Kley havde tegnet. Også han illustrerede den tyske bybefolknings hårde eksistenskamp med anskuelige eksempler. Således vidste han at fortælle om en stor tysk frisørsalon, som siden den 9. april havde mistet ikke mindre end 70 rigsdanske kunder. Boykotten er organiseret, boykotlisternes eksistens er

kampen. Andre muligheder for en løsning, som på grund af de mest forskelligartede rygter ofte diskuteres med ængstelse og bekymring, afvises med harme af hver eneste tysker. I underførernes kreds anses det i fuld alvor for en afgjort sag, at tyskerne i tilfælde af, at de bliver skuffet med hensyn til grænsereguleringen, i et voldeligt oprør vil gribe til selvtægt. Selv partifører dr. Møller, som jeg fortalte om lignende anskuelser, som kredsledere og andre underførere gentagne gange med overbevisning har hævdet overfor mig, er overbevist om, at den store skuffelse vil skaffe sig luft i voldshandlinger[2]). Jeg ser ingen taktisk manøvre eller skjult trusel i denne forudsigelse, tværtimod kan jeg på grund af hele den situation, mindretallet står i, ikke sige mig fri for at nære lignende bange anelser.

sign. **Lanwer.**

[1]) Se A. nr. 60.
[2]) For underretten har dr. Møller den 20. april 1948 nægtet at have fremsat en sådan udtalelse overfor Lanwer. I givet fald ville han have sat sin autoritet ind for at hindre voldelige handlinger.

62.

Organisationsamt sender 5. række af beretninger om overgreb mod folketyskere til det tyske konsulat.

1. nov. 1940.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI I
NORDSLESVIG

Partiledelsen
Organisationsamt

Aabenraa, den 1. Nov. 1940.

Til
Det tyske Konsulat,[1])
Aabenraa.

Efter Ordre fra Partiføreren oversender jeg hermed til det tyske Konsulat i Aabenraa

63.

Det tyske konsulat sender gesandtskabet i København 5. række af beretninger om overgreb mod folketyskere og brev af 21. oktober 1940 fra dr. Møller.

2. nov. 1940.

S/NSl.

2. november 1940.

Rekommanderet!

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Under henvisning til de tidligere af mig fremsendte situationsberetninger fra NSDAP.-N.s Organisationsamt sender jeg vedlagt en skrivelse af 21. f. m.[1]) fra partiører dr. Møller samt den femte række af beretninger om overgreb mod folketyskere og værnemagten og om danske boykotbestræbelser.

L[anwer]

[1]) Se A. nr. 59.

64.

Ernst Schröder til Weizsäcker angående grænseflytningskrav.

8. nov. 1940.

ERNST SCHRÖDER
S./D.

Flensborg, d. 8. november 1940.
Deutsches Haus

Brev nr. 1568.

Hr.
statssekretær, friherre von Weizsäcker,
Auswärtiges Amt,
Wilhelmstr. 75,
Berlin.

Højtærede hr. statssekretær!

. . . . . .

Men jeg vil ikke her udtale mig om hele det danske problem, men tillader mig blot at vedlægge nogle bemærkninger, som jeg med tilladelse fra pressebureauet i Auswärtiges Amt har skrevet i oktoberhæftet af „Der Schleswig-Holsteiner" under titlen „Skæbnefællesskab i Nordeuropa". Det ligger mig tværtimod på sinde at fortælle Dem noget om Nordslesvig, nemlig hvad man tænker derom både i Danmark, i Nordslesvig og i Slesvig-Holsten. På mine rejser i Danmark og Nordslesvig har jeg atter og atter mødt den opfattelse, tilmed fra dansk side, at man ikke kan forestille sig, at det nordslesvigske spørgsmål, der jo har sin rod i Versailles, skal vedblive at eksistere, som det er nu. Der er gentagne gange både i København og i Aarhus og andre steder blevet fremsat ytringer overfor mig, eller der er blevet refereret sådanne til mig, gående ud på, at man fra dansk side ikke tror, at grænsen ligger fast, men at der er en vis interesse for, hvor den nye grænse vel kommer til at gå, og hvorledes Tyskland vil bære sig ad med at komme ind på problemet, idet det dog næsten altid tilføjes, at initiativet under de nuværende omstændigheder naturligvis må komme fra dansk side og også vil blive taget en skønne dag. Overfor den almindelige animositet i Danmark, der forstærkes gennem hviskekampagner, spiller grænseproblemet en ganske underordnet rolle, og det er blot en lille kreds af ihærdige danske, der stirrer

mod grænsen, som man har gjort i hundrede år. Erhvervskredsene og bønderne i Danmark, der betragter forholdene væsentlig roligere, regner med en grænseændring, ligesom de allerede i årtier og lige efter 1920 atter og atter, inspireret af grænsedebatten, har konstateret, at dette problem engang måtte bringes ud af verden, og det kunne kun ske ved, at Nordslesvig blev delt. Det er den opfattelse, som jeg har mødt i danske kredse.

I Nordslesvig selv er hovedagitatorerne på dansk side rigsdanskerne, både embedsmændene og de øvrige rigsdanskere i Nordslesvig. Det er dem, der sætter komplikationerne og episoderne, så stilfærdigt de end løber af, i scene. Den tyske folkegruppe bestræber sig med held for at bevare en stram, nationalpolitisk, kulturel holdning og står nu, kan jeg sige, som en voksende blok. Nu er det kommet i skred, som jeg i årevis atter og atter har sagt, at den store procentdel af hidtil ubeslutsomme mennesker, der blot føler sig som nordslesvigere, er kommet i bevægelse og begynder at drages mod syd som af en stor magnet. Vi vil konstatere det i løbet af den nærmeste tid på de stigende tal ved de tyske skoler, ligesom vi allerede mærker det med hensyn til abonnenterne på den tyske avis og selvhjælpsorganisationen i Nordslesvig, som partiet har stiftet. Billedet vil i løbet af den nærmeste tid talmæssigt ændre sig ganske enormt. Det er jo heller intet under, thi Nordslesvig er folkeligt og kulturelt gammel tysk jord. Man behøver kun at se på den nationalpolitiske inddeling i 1912 eller blot betragte afstemningstallene for den sydlige zone i 1920, som blev nået i Tysklands mørkeste tid, for at fastslå, at danskernes regnskab ikke stemmer. Det er i virkeligheden det rigsdanske element, som for øjeblikket fører i Nordslesvig og søger at forvirre begreberne, hvorved jeg ikke vil fortie, at der også fra tysk side her og dèr af letforståelige grunde en enkelt gang skydes over målet. Tyskerne i Nordslesvig, de ubeslutsomme, som hører hjemme dèr, og som nu vender sig til den tyske front, og de danske nordslesvigere hører alle sammen. De udgør egentlig den ægte del af landsdelens befolkning, blandt hvilken rigsdanskerne intet har at gøre som førere. Det er også den opfattelse, som jeg gentagne gange og meget energisk har hørt udtalt i Nordslesvig. Jeg har i den sidste tid talt med mange bønder i Nordslesvig, som i stigende grad beskæftiger sig med det historiske grundlag og, hvad der er af betydning, klippefast regner med, at grænseproblemet på en eller anden måde vil blive taget op til fordel for den tyske sag. De undersøgelser, som dr. Peter Kragh, Tinglev, har foretaget over den befolkningspolitiske situation i Nordslesvig, er ligeledes interessante. Jeg vedlægger dem til Deres personlige orientering[1]). Han vil i disse dage udsende et kort, som jeg da ligeledes skal tilsende Dem. (Dette kort fremstilles dog kun til intern brug indenfor folkegruppen). De tyske bønder i Nordslesvig savner ingenlunde blik for den store europæiske udvikling, og jeg har truffet bønder, som så forbavsende langt ud i fremtiden og indtog det standpunkt, at grænsen i og for sig var uvæsentlig ved den fremtidige udvikling, ja, at det også var uvæsentligt, hvor den blev trukket. Hos dem alle har jeg dog fundet den faste overbevisning, at grænsen må flyttes mod nord, alene af den grund, at den er et resultat af diktatet fra Versailles, Englands medvirken og Frankrigs hjælp. Jeg anfører alt dette blot for at holde Dem underrettet om de nuværende strømninger.

I Slesvig-Holsten eksisterer der kun een eneste opfattelse, nemlig den, at en revision vil ske en skønne dag under en eller anden form og i større eller mindre omfang. I denne forbindelse tales der ikke overalt om Kongeaaen som grænse, men der udtales tværtimod den opfattelse, at man i den fremtidige dansk-tyske udviklings interesse af etnografiske grunde kan give afkald på Haderslev amt, henholdsvis den vestlige del af Haderslev amt.

Jeg ville meddele Dem dette, højtærede hr. statssekretær, udelukkende til Deres personlige orientering, og fordi jeg ved, at vore anliggender ligger Dem på hjerte. Jeg venter ikke og tør heller ikke håbe, at De skriver til mig herom. Jeg nærer kun det forståelige ønske at orientere Dem personligt, for at De kan kende disse synspunkter, når der engang bliver talt om disse ting.

Med de bedste hilsener til Dem og Deres frue er jeg med

Heil Hitler!

Deres **Ernst Schröder**

2 bilag.

[1]) Ikke medtaget her.

65.

Chefen for det tyske sikkerhedspoliti og SD til det tyske udenrigsministerium angående visum for dr. John Boyens, Kiel, der i de danske arkiver skal gøre studier med henblik på drøftelse af grænsespørgsmålet og den tyske folkegruppes forhold.

7. dec. 1940.

Hemmeligt!

CHEFEN FOR SIKKERHEDSPOLITIET
OG SD.

Berlin SW 68, den 7. december 1940.

Ang.: Udrejsetilladelse Nord for dr. *John Boyens*, Kiel.
Ref.: Skrivelse herfra af november 1940 ang. dr. John Boyens og telefonsamtale legationsråd *Picot* — SS-Sturmbannführer *v. Löw* af $^{6}/_{11}$ 1940.

Auswärtiges Amt,
— Afdeling Tyskland —
til hr. legationsråd Picot,
Berlin W 35.

Auswärtiges Amt anmodes om at forsyne vedlagte pas, tilhørende dr. John *Boyens*, Kiel, med en udrejsetilladelse-Nord til Danmark for en enkelt ind- og udrejse i tidsrummet $^{12}/_{12}$ 1940—$^{1}/_{3}$ 1941 og støtte udstedelsen af visum gennem det danske gesandtskab. Man henviser i denne forbindelse til mundtlig konference mellem hr. legationsråd *Picot* og SS-Sturmbannführer *v. Löw* og ansøgning herfra af november d. å.

Formålet med dr. B.s rejse er der allerede udførligt redegjort for i ovennævnte skrivelse. Det skal kort resumeres, at dr. Boyens til brug ved studiet af danske og slesvigholstenske forfatningsproblemer i det danske rigsarkiv og i de danske stadsarkiver skal tage udskrifter af de vigtigste dokumenter, som eventuelt kunne anvendes som materiale til begrundelse af det tyske standpunkt ved forhandlinger om ordningen af det tysk-danske grænsespørgsmål eller den i Danmark boende tyske folkegruppes forhold.

E. b.

v. Löw.
SS-Sturmbannführer.

Til Auswärtiges Amt i 4plo.

66.

Organisationsamt sender det tyske konsulat notat om et møde i Vomi 4. og 5. december og om partirådsmøde 8. december 1940 (med bilag).

9. dec. 1940.

DET NATIONALSOCIALISTISKE TYSKE ARBEJDERPARTI I NORDSLESVIG
Partiledelsen
Kontoret for Oplysning og Propaganda.
Organisationsamt.

Aabenraa, den 9. Dec. 1940.

Vedr.: Folkegruppens Opgaver.

Hr.
Konsul, Dr. Lanwer,
Aabenraa.

Efter Ordre fra Partiføreren fremsender jeg hoslagt et Notat om Folkegruppeledelsens Drøftelse i Berlin den 4. og 5. December samt et Notat om det sidste Partiraadsmøde — udfærdiget i 2 Eksemplarer — og beder Dem tage disse til Efterretning. Et Eksemplar af hver Notat bedes De venligst videresende til det tyske Gesandtskab i København.

Heil Hitler!

4 Bilag.

P. Larsen.

Notat.

Den 4. og 5. December 1940 fandt der i Volksdeutsche Mittelstelle under Ledelse af Overfører Behrends vigtige Samtaler Sted om den tyske Folkegruppes Arbejde i Nordslesvig. Delegationen fra Nordslesvig bestod af Partifører Dr. Møller, Lederen af Organisationsamt, Partifælle Larsen, Lederen af Propaganda- og Landbrugskontoret, Partifælle Stehr og Landsungdomsfører, Partifælle Blume. Alt efter det drøftede Forholds Art deltog foruden Overfører Behrends yderligere Sagkyndige fra henholdsvis Mittelstelle, Auswärtiges Amt, Deutsche Stiftung og Vereinigte Finanzkontore i de enkelte Drøftelser.

I Hovedmødet opridsede Overfører Behrends Folkegruppens Stilling i den samlede tyske Skæbnekamp og drog heraf de Slutninger, der vedrører de Opgaver, som det paahviler Folkegruppen i Nordslesvig at løse. Partifører Dr. Møller havde Lejlighed til at give et Overblik over Situationen i Nordslesvig med særlig Hensyntagen til Folkegruppens Stilling til den indrepolitiske-ideologiske Kamp i Danmark.

De samlede Drøftelser resulterede i følgende:

Folkegruppen har 2 Hovedopgaver:

I. Bevarelsen af Tyskheden og
II. Folkegruppearbejdets Indordning under de Linier, der er trukket op for den samlede tyske Skæbnekamp, og særlig at faa det indpasset i den tyske Udenrigspolitiks Rammer.

Af disse to Opgaver fremgaar følgende:

1) Folkegruppen er som en Bestanddel af det tyske Folk i hele sit Arbejde ansvarligt overfor det samlede Folk og Riget.

2) Denne Ansvarlighed overfor Riget, der er betinget af Indordningen i den samlede tyske Skæbnekamp, paalægger Ledelsen af Folkegruppen en pædagogisk Opgave. Maalet herfor er, at denne Linie planmæssigt forankres i Folkegruppen.
3) Den under 2) nævnte Opgave kræver et klart og snævert Samarbejde fra alle de Kammeraters og Folkegruppekontorers Side, der medvirker til dens Løsning, for at den ensartede Linie herved kan blive sikret.

Rigets udenrigspolitiske Linie, i hvilken Folkegruppen i Henhold til II er indordnet, kræver:

a) en egnet Form for Forbindelse med Frits Clausens danske nationalsocialistiske Arbejderparti og
b) en Afvisning af Hadet, for saa vidt dette staar i direkte Relation til det danske Folk. (I eventuel Modsætning til fremmedes Overhaandtagen i Norden eller andre Udartninger af det hidtidige politiske System).

Der kan ikke opstilles almengyldige Retningslinier for denne Forbindelse med de danske Nationalsocialister. Her maa der i hvert enkelt Tilfælde handles udfra Øjeblikkets Krav og det i snævreste Kontakt med Gesandtskabet i København. Det blev samtidigt konstateret, at denne Opgave kan videreføres og udbygges paa Grundlag af Folkegruppens hidtidige Linie. Der har ganske vist indtil nu ikke eksisteret nogen officiel Forbindelse mellem Folkegruppen og de danske Nationalsocialister. Men Folkegruppen har afholdt sig fra alt, hvad der kunde være skadeligt for den danske Bevægelse, og har især ved Kampen mod Danmarks liberaldemokratiske System indirekte understøttet Frits Clausens Bevægelse. Et offentligt proklameret Samarbejde vilde iøvrigt, i hvert Fald for Tiden, indrepolitisk betyde en Belastning for Frits Clausen og særligt i det danske Borgerskabs brede Lag. Alle Skridt, der berører dette Omraade, bør derfor overvejes omhyggeligt og til enhver Tid tilpasses de foreliggende Krav.

Tyngdepunktet i Arbejdet maa ligge i Bevarelsen af Tyskheden, i hvilken Forbindelse dette Begreb maa gøres saa rummeligt som muligt, og der maa ligeledes tages Hensyn til den Kendsgerning, at Folkegruppen er den stærkeste Bærer af den europæiske Nyordning i det nordslesvigske Grænseland. De hidtidige Positioner maa derfor under alle Omstændigheder holdes og maa udvides indenfor de givne Muligheders Ramme. Dette kræver øget Arbejde af alle Organisationer uden Hensyn til, hvilket Specialomraade de anvendes paa. De tre centrale Punkter i denne Forbindelse er: Skolearbejdet, Bevarelse af Eksistensgrundlaget, herunder ogsaa Sikring af Jorden, samt Opdragelse af det unge Mandskab og Oplysning indenfor Rammen af de Retningslinier, der er nedfældet i dette Notat.

For at gøre denne Aktivitet mulig bør

1) Folkegruppens Organisationssystem gøres saa fuldkomment som muligt, og
2) Opstillingen af et samlet Budget for Folkegruppen foretages snarest.

Ad 1): Folkegruppens hidtidige organisationsmæssige Struktur blev anerkendt som egnet Grundlag for en Videreførelse af Arbejdet. Det er i denne Forbindelse af afgørende Betydning, at samtlige specielle Arbejdsomraader paa klog Maade underlægges Folkegruppens politiske Ledelse. Denne Ledelse er ansvarlig for Folkegruppens hele Tilværelse. Som et Led i den yderligere Udvikling af Opbygningen i Fagomraader blev det foreslaaet, at de enkelte Piller inden for denne Opbygning, inkl. Landesbauernschaft, blev underlagt et Kontor for Folkeøkonomi under Ledelse af en Volksgruppenwirtschaftsführer. Dette Kontor skal samle alle økonomiske Traade, særligt for saa vidt det drejer sig om Spørgsmaal, der udover det enkelte Fagomraades Interesser berører den samlede Folkegruppes Eksistensgrundlag. I denne Retning skal Kontoret for Folkeøkonomi videreføre den samlede økonomiske Planlægning inden for Folkegruppen.

Da der fra Berlin af politiske og praktiske Grunde tilstræbes en Ensartethed indenfor de tyske Folkegruppers organisatoriske Opbygning i hele det europæiske Rum, er der for disse Spørgsmaals Vedkommende forudset endnu en særlig Drøftelse.

Ad 2): Den organisatoriske Ensartethed gøres fuldstændig ved Opstillingen af et samlet Budget. Dette samlede Budget skal for det første udvise Folkegruppens egne Ydelser og for det andet konstatere det Behov, der derudover yderligere er nødvendigt

for at kunne bringe Folkegruppens Opgaver til Udførelse med den størst mulige Slagkraft og Intensitet. Det er vigtigt, at dette Budget omfatter alle Grene af Arbejdet. Det blev endvidere anerkendt, at der ved Opstillingen af Overslagene maa tages passende Hensyn til det krævede forøgede Arbejde for Tyskheden. Dette gælder blandt andet ogsaa for fuld Udnyttelse af Mulighederne for Oprettelsen af nye Skoler, for yderligere Forholdsregler til Beskyttelse af Jorden, for Oplysningstjenestens Krav o. s. v.

Samtalerne i Berlin gav endvidere Lejlighed til at klarlægge Folkegruppens Indsats for SSs Opgaver og Forholdet mellem det agrarpolitiske Kontor og henholdsvis Kreditanstalt Vogelgesang og Höfeverwaltungsgesellschaft i Haderslev. Ogsaa paa dette sidste Punkt blev den politiske Ledelses Primat klart fastslaaet, ligesom der blev fastlagt Retningslinier herfor. Herom vil der være at udfærdige et særskilt Notat.

En Kammeratskabsaften gav Nordslesvigerne Lejlighed til at samtale med de enkelte Tjenestesteders særlige sagkyndige under tvangfri Former.

Som Afslutning paa Drøftelserne benyttede Overfører Behrends Lejligheden til at takke Folkegruppen for dens hidtidige Arbejde og at fremsætte de bedste Ønsker for Gennemførelsen af de kommende Opgaver i hele det tyske Folks Tjeneste.

Nordslesvig, den 8. December 1940. St/L.-A./.A.u.P.

Notat.

Den 8. December 1940 afholdt N.S.D.A.P.N.s Partiraad Møde i Aabenraa. Partiføreren mindedes med hædrende Ord afdøde Haandværksmester Müller, Sønderborg, og udnævnte Partifælle Kley til hans Efterfølger.

Det centrale i Mødet var en Beretning fra Partiføreren om den politiske Situation og den tyske Folkegruppes fremtidige Opgaver samt en Drøftelse i Forbindelse med dette Referat. Der skal af Referatet og Drøftelsen fremhæves følgende:

Folkegruppens Stilling fremgaar af dets Tilhørsforhold til det tyske Folk. Den Kamp, som det tyske Folk fører i Dag, vil ikke alene være afgørende for Rigets Fremtid, men paa samme Maade for hele det tyske Folks Fremtid, ganske uden Hensyn til, om de enkelte Medlemmer af dette Folk bor indenfor eller udenfor Rigets Grænser. Vi har alle faaet vor Plads i de store Begivenheder. Allerede i Dag mærker vi Rigets Beskyttelse, til hvilken der svarer større Forpligtelse overfor hele Folket.

Disse Forpligtelser bestaar i:

1) at vi bevarer, befæster og udbygger vore Stillinger i vor Hjemstavn, og
2) at vi indføjes i og kæmper for den samlede tyske Politiks — og særlig den tyske Udenrigspolitiks — Linier.

Denne Rigets Udenrigspolitik gør det til Opgave for den tyske Folkegruppe, at den tager Stilling til de danske indenrigspolitiske Foreteelser. Alle de Kræfter, der forholder sig positivt til det dansk-tyske Samarbejde i Overensstemmelse med de Bestræbelser, der udfoldes af Riget, skal understøttes i deres Arbejde indenfor de givne Muligheders Rammer. Dette gælder for Danmark især med Hensyn til Frits Clausens Bevægelse.

Det kan ikke generelt fastlægges, under hvilken Form et Samarbejde synes muligt, men det maa i hvert enkelt Tilfælde undersøges i Forstaaelse med Partiets Ledelse og efter de lokale Forhold. En for stærk fremhævet offentlig Understøttelse vilde sandsynligvis — i hvert Fald for Tiden — være skadelig for den danske nationalsocialistiske Bevægelse. Paa dette Omraade maa Folkegruppen langsomt føle sig frem til den rigtige Form for Samarbejdet.

Herved maa Grænserne mellem det danske nationalsocialistiske Arbejderparti og N.S.D.A.P.N. paa ingen Maade blive uklare. En Folketysker fra Nordslesvig hører ikke hjemme i det danske nationalsocialistiske Arbejderpartis Rækker, men i den tyske Folkegruppes politiske Organisation.

Det er netop Folkegruppen, som i Dag i Grænselandet er den stærkeste Bærer af vor Førers Ideologi og hans Kamp for en Nyordning af Europa. Dens Arbejde for Tyskheden maa føres videre frem med al Kraft og forstærket Indsats. Dette betyder særligt Arbejde for vore tyske Skoler, for Betryggelsen af den hjemmehørende Befolknings Levevilkaar og klar Agitation for Førerens Politik.

Et Møde for Foredragsholdere og Pressefolk, til hvilket der indkaldes næste Søndag i Tinglev, skal tjene til at fremkalde denne ensartede Indstilling.

Partifælle Rudolf Stehr, Haderslev, aflagde Beretning om det politiske Arbejdes Forhold til Kreditanstalt G. Vogelgesangs Virksomhed samt om Landesbauernschaft Nordschleswig. Han udtalte i denne Forbindelse bl. a.: Hele Folkegruppearbejdet maa betragtes som en Enhed, der dirigeres af Folkegruppeledelsen. Alle de enkelte Arbejdsomraader skal med Forstaaelse gaa ind som Led i den politiske Helhedslinie. Grænserne mellem det agrarpolitiske Kontors og Kreditanstaltens Kompetence bør i Formen fastlægges saaledes, at samtlige politisk betingede Afgørelser, især de agrarpolitiske Spørgsmaal, sorterer under Kontoret. Herunder hører herefter alle Spørgsmaal vedrørende Arvegaardsretten, Markedsordningen, Prisdannelse, almindelige agrarpolitiske Indberetninger, Undersøgelser vedrørende Grænsen for Renteydelse o. s. v. For at faa agrarpolitiske og økonomisk-bankmæssige Spørgsmaal til at gribe ind i hinanden er der blevet opstillet en Række Punkter, der saa vidt muligt kan sikre, at alle de Faktorer, der har Betydning, loyalt arbejder sammen. Der vil paa de Møder, der afholdes for det agrarpolitiske Kontors Tillidsmænd ude i Kredsene, blive aflagt Beretning angaaende Detaillerne i hele dette Kompleks af Spørgsmaal.[1])

Landesbauernschaft bygger videre paa det, der er blevet skabt indtil nu. Der dannes indenfor Landesbauernschafts Rammer to Hovedafdelinger: En agrarpolitisk, hvis Funktioner varetages af det agrarpolitiske Kontor, og en faglig-driftsøkonomisk, hvis Opgaver gennemføres af Landøkonomisk Hovedforening for Nordslesvig.

For at faa alle ikke-selvstændige Medlemmer af Landbrugsfaget med (Arbejdere, Karle, Daglejere, hjemmeværende Sønner o. s. v.) og til at tage sig af disse vil Tillidsmændene under det agrarpolitiske Kontor faa tilforordnet Medarbejdere, der vil faa dette som særlig Opgave. Det er Maalet at faa hele Landbobefolkningen ind i Organisationerne, fordi den i landøkonomisk Henseende er Grundlaget for hele vor erhvervsmæssige Opbygning. Ogsaa her maa hele det organisatoriske Grundlag være skabt, for at vi kan arbejde videre og gøre Fremstød med godt Resultat.

Lederen af Vinterhjælpen aflagde Beretning om det hidtidige Arbejde og om, hvad der var planlagt. Endvidere blev der drøftet en hel Række yderligere Detailspørgsmaal, indtil Partiføreren derefter sluttede Mødet med Sieg-Heil til Føreren.

sign. **Stehr.**

[1]) Som det fremgår af en levnedsbeskrivelse, som Rudolf Stehr skrev i 1943, blev han sendt til Nordslesvig i juli 1937 af Deutsche Stiftung i indforståelse med Gauleiter Lohse. Han skulle arbejde for en politisk samling af folkegruppen og tage sig af spørgsmålet om beskyttelse af tysk jord og samtidig varetage de tyske bønders interesser. Han blev prokurist i kreditanstalten og i Höfeverwaltungsgesellschaft. I efteråret 1938 oprettede han efter partiførerens ordre Amt für Agrarpolitik, der blev det politiske instrument i kampen for beskyttelse af jorden. Efter at der var ført forhandlinger med Vomi, fik kontoret den 1. januar 1941 til opgave at repræsentere folkegruppeledelsen overfor Kreditanstalt Vogelgesang og Höfeverwaltungsgesellschaft, og landbrugspolitiske spørgsmål skulle herefter høre under kontoret, mens kreditanstalten skulle behandle spørgsmål vedrørende kreditgivning. Stehr fratrådte som prokurist i de to selskaber.

67.

Renthe-Finks referat af samtale med v. Ribbentrop angående den politiske situation i Danmark. Samtalen fandt sted i gesandt Luthers nærværelse.

19. dec. 1940.

Afskrift. Pol. VI 4014 g

Ref. Pol. VI
U.St.S.
St.S.

Optegnelse.[1])

... Da rigsudenrigsministeren berørte det nordslesvigske spørgsmål, forklarede vi, at dette spørgsmål var et nationalt problem i Danmark, og at dr. Clausen, såvidt det nu kunne bedømmes, vel kunne række hånden til visse grænsekorrektioner, men ikke kunne afstå væsentlige dele af Nordslesvig til os uden at ophidse alle dansksindede kredse imod sig. Det syntes udmærket at lade problemet hvile, indtil det viste sig, hvorvidt Danmark ville indtage en venskabelig indstilling overfor Tyskland....

Berlin, den 19. december 1940.

sign. **Renthe-Fink.**

[1]) Dokumentet optrykkes in extenso i ber. XIII.

68.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående det danske nationalsocialistiske møde i Haderslev og hjemmetyskernes syn derpå. Tanken om en patrouilletjeneste er blevet fremsat.

21. dec. 1940.

S/NSl.
I tilslutning til telefonsamtale af 8. d. m. med hr. ministeren. *21. december 1940.*

Ang.: De danske nationalsocialisters demonstration i Haderslev.

Til
det tyske gesandtskab
i København

Ved min hjemkomst fra Berlin fandt jeg i den folketyske presse flere artikler, hvori der berettes om skandaløse optrin om mandagen efter de danske nationalsocialisters bekendte søndagsdemonstration i Haderslev. Under samtaler med talrige underledere hørte jeg endvidere, at den berømte mandag i Haderslev beskæftiger den tyske folkegruppe stærkt og delvis har udløst stor harme over danskernes og det danske politis optræden. Da der flere gange først og fremmest er blevet givet udtryk for den tanke, at politiet ikke har været situationen voksen, og at således eventuelt også folketyskere i gentagelsestilfælde fremtidig kunne blive udsat for lignende terror, har jeg følt mig foranlediget til at lade anstille omhyggelige undersøgelser angående de nævnte optrin, hvilket hverv jeg har overdraget hr. Stehr, der i Haderslev amt synes mig den pålideligste og mest objektive mand til at afgive en sådan beretning. ....

Jeg henviser specielt til, at hr. Stehr fremkommer med den tanke i gentagelsestilfælde eventuelt at indsætte en patrouilletjeneste til værn for folketyskerne. Lignende udtalelser har jeg allerede hørt på NSDAP.-N.s sidste taler- og pressemøde i Tinglev, hvor man talte om eventuelt at mobilisere SK. Dr. Møller, som jeg drøftede den sidstnævnte udtalelse med, tog imidlertid klart afstand herfra, idet han henviste til Berlins ordre om, at der skal herske ubetinget ro i grænseområdet. Men også dr. Møller lod mig forstå, at mandagens begivenheder i Haderslev havde vakt stor harme blandt tyskerne.....

L[anwer]

69.

Uddrag af „Schulungsbrief der NSDAP-N" nr. 1.

[ca. 1940]

Vort Slesvig og Adolf Hitlers germanske værk. [1])

.....

Igen er en stor bevægelse på march mod Norden, det er den nationalsocialistiske verdensanskuelse. *Dersom det store germanske fællesskab under Tysklands føring skal realiseres, så må denne verdensanskuelse også sejre i Norden.* Det nytter jo intet, at det kun er i det ydre, at folkene bliver indordnet, de skal også vindes sjæleligt. Det danske folk må rives ud af sin kølige, henholdsvis fjendtlige holdning, men det kan først ske, når der er fundet en endelig løsning på det spørgsmål, der i mere end 100 år har forgiftet det tysk-danske forhold, *det slesvigske spørgsmål.* Sålænge dette problem er uløst, vil folkeslagene i dette område mødes med mistillid. For det store hele ville dette måske være til at bære, dersom denne mistillid ikke med absolut sikkerhed ville brede sig herfra såvel mod syd, ind i Slesvig-Holsten, som særligt også mod Norden.

Et Slesvigspørgsmål, der ikke er løst, er en kilde til uro for hele Norden, det gør enhver løsning af de tysk-nordiske spørgsmål i højeste grad problematisk.

Dette er en saglig konstatering og er samtidig en fastholden ved en på erfaring bygget kendsgerning, som enhver slesviger vil bekræfte.

Vejen til Norden går henover Slesvig, men aldrig uden om Slesvig. Dersom jeg ville fremtvinge denne sidste vej, ville jeg forsynde mig mod en historisk og politisk lov. Spørgsmålet ville blive til en politisk fiasko.

Også i dag er Slesvig igen en bro. Men for at det kan opfylde sin opgave som bro, må dets eget problem løses, bommen må gå op.

Men løsningen af det slesvigske spørgsmål må være en tysk løsning. Enhver tysker vil vel synes, at det er en selvfølgelighed, at tyske slesvigere stræber efter en tysk løsning. Men desforuden er den tyske løsning den virkelige og den befriende løsning. Dette fremgår tydeligt af historien. Mens den danske løsning i året 1851 og kompromisløsningen i året 1920 i væsentlig grad øgede spændingen, ville den tyske løsning i året 1864 have ført til en virkelig afspænding, dersom udviklingen ikke var blevet afbrudt i året 1914. Det tydeligste tegn på denne glædelige udvikling før 1914 er den store nordmand Bjørnstjerne Bjørnsons berømte parole: „Skift signalerne!" samt optanttraktaten i Aabenraa 1907, der bragte den frivillige og officielle danske anerkendelse af løsningen i 1864.

Den tyske løsning af det slesvigske spørgsmål har i historien vist sig at være den mest sikre forudsætning for en endelig klaring af de uløste spørgsmål. Den vil også i dag føre Slesvig tilbage til dets ældgamle stilling som bro og dermed skabe den væsentligste forudsætning for, at det store germanske fællesskab mellem folkene kan blive til.

Vor tjeneste for en tysk hjemstavn er i høj grad en tjeneste for Adolf Hitlers storgermanske rige. Dette er vor stolthed og vor ophøjede forpligtelse.

[1]) Instruktionsbrevet er skrevet af lærer Asmus Wilhelm Jürgensen („Asmus von der Heide"), som ialt har skrevet godt 30 instruktionsbreve for partiet. De blev i begyndelsen duplikeret, senere trykte de i „Nordschleswigsche Zeitung"s bogtrykkeri. Det var oprindelig Organisationsamt, der distri-

buerede dem, men da lærer Jürgensen var blevet leder af kontoret for presse og propaganda, overtog han selv fordelingen. Brevene blev gennemgået på en særlig Schulungsabend, enten af den lokale leder eller af den særlige Schulungsleiter, hvis en sådan fandtes. Jürgensen var ikke underkastet censur fra partiets side, men har i enkelte tilfælde vist dr. Møller manuskriptet til brevene, for at han kunne være orienteret om indholdet. Til politiet har Jürgensen forklaret, at når han gik ind i dette arbejde, skyldtes det bl. a., *„at Grænserevisionskravet var skrinlagt, hvorfor Kpt. som tysk Statsborger i sit politiske Arbejde her i Landsdelen ikke kunde risikere at faa sin Opholdstilladelse inddraget"*.

70.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København om den tyske folkegruppes virksomhed.

3. feb. 1941.

S/N.Sl. *3. februar 1941.*

Indhold: Øget aktivitet i den tyske folkegruppe.

Til
det tyske gesandtskab
i København,
i gennemslag til
den kommitterede for den indre administration
i København.

I. Den almindelige politiske situation.

Den 9. april betragtede de fleste folketyskere som slutstenen på deres tyveårige arbejde for tyskheden. De anså enhver yderligere virksomhed for overflødig og troede, at de nu kun behøvede at vente på den endelige afgørelse. Selvom ledelsen af folkegruppen gjorde sig anstrengelser for at undertrykke denne stemning, indtrådte der en vis stilstand i begejstringen for politisk virksomhed til gavn for tyskheden. Først efterhånden kunne der igen i almindelighed iagttages en *ny optimisme*, der var forårsaget af gentagen vejledning fra gesandtskabets side af de ledende førere for tyskheden og endelig af folkegruppeledelsens sidste, officielle besøg i Berlin. Efter at der er blevet skabt klarhed over de udenrigspolitiske hensyn i Norden og over Berlins indtrængende ønske om yderligere styrkelse af tyskhedens stilling, bliver det nationale arbejde alle vegne intensiveret, og der bliver gennemført en ny styrkelse og en strammere disciplinering af partiorganisationerne og disses formationer.

a) *Den politiske parole for skoling og propaganda.*

Den nye propaganda går ud fra, at nye statslige afgørelser forberedes ved tyskhedens sejre, og henviser til de statslige afgørelser i Saardistriktet, i Sudeterlandet, i Memelområdet og i Danzig, hvor folkegruppen har forberedt Førerens afgørelser ved national fremgang og ved national indsats. Man fremhæver dog samtidig, at det foruden problemets modenhed også er den udenrigspolitiske situation, der er bestemmende for Førerens beslutning, en situation, som folkegruppen ikke er i stand til at bedømme i fuldt omfang. Der måtte følgelig ikke kræves eller fastsættes nogen terminer for statslige afgørelser. Der vil overhovedet ikke kunne tales om grænserevisionsplaner, idet *folkegruppens eneste opgave kun var den at styrke tyskheden og at bære den fremad* for derved udelukkende at bringe et problem frem til national modning. Alt andet ligger i Førerens hænder, og han kræver den sidste nationale indsats af folkegruppen, af hvilken grund den nationale kamp om Slesvig også bliver fortsat under de nuværende forhold.

For at forebygge den kritik, der kan ventes fra massen, fremsættes endvidere *parolen om ubetinget disciplin og villighed til at følge partiføreren*, der modtager sine ordrer fra det tyske folks fører. Det er derfor en national pligt at vise uforbeholden lydighed overfor partiføreren og afholde sig fra enhver offentlig kritik.

Som det tredie stilles *parolen om det tyske folks førende rolle* i det ny storgermanske rum i forgrunden.

Det tyske folks overlegenhed og den nationale fremadstræben vil også her i Nordslesvig gøre tyskheden til den førende faktor. Det bør ikke komme an på et talmæssigt flertal, men en folkegruppes styrke og dens krav om ledelsen må afhænge af den nationale kraft og vivacitet. Da den tyske folkegruppe i denne henseende er den stærkeste, har den ret til at have føringen. Af disse betragtninger følger så også *forholdet til de danske nationalsocialister og til Frits Clausen*. Et medlem af førerfolket behøver ikke at slutte op i et andet folks rækker, som har sin plads i det tyske følge. Folketyskeren behøver ikke at indskyde en anden, føreren for et andet folk (Frits Clausen), mellem sig selv og sin fører Adolf Hitler. De germanske, nationalsocialistiske folkesamfund står ikke ligeberettigede ved siden af hinanden, men står under den tyske nationalsocialismes kammeratlige ledelse. Ved siden af dette gør man gennem propagandaen og oplæringen bl. a. forsøg på at bibringe folkegruppen tanken om en nyordning i Europa, især om storgermanske livsrumsproblemer. Dette arbejde overlades ganske vist kun til nogle specielle talere, men har imod alle forventninger fundet forståelse hos folkegruppen.

b) *Nye resultater af folkegruppearbejdet.*

Hele folkegruppen befinder sig i et nyt opbrud. På alle områder kan der spores en tydelig intensivering af arbejdet: De enkelte partiorganisationers vækst, således at de sine steder omfatter de tyske folkefæller med næsten 100 %, oprettelsen af nye skoler og børnehaver, elevantallets stigning, også i de allerede eksisterende skoler, den stadige forøgelse af gaverne og de sociale bidrag, den fuldstændigt gennemførte opbygning af de faglige organisationer (Deutsche Berufsgruppen Nordschleswig): Alt dette er et klart bevis på aktiviseringen af det tyske arbejde. En strålende dokumentation af denne nye folketyske livsvilje og den begejstrede fremadstræben er ligeledes de tyske arrangementer, der sprænger alle hidtidige rammer. Dette gælder både for de store månedlige møder for underførerne og ikke mindst for de almindelige mødeaftener i hele landet og ligedes for de kulturelle arrangementer. Den vældige tyske sejr, Tysklands mægtige udenrigspolitiske stilling, den tyske værnemagts beskyttelse og ikke mindst følelsen af, at man i riget forlanger yderligere udbygning af den folketyske stilling og derfor regner med den tyske folkegruppe, har fremkaldt en glad optimisme, der især har bragt ny fremdrift i partiarbejdet.

II. Det ville gå langt ud over nærværende indberetnings rammer i enkeltheder at dokumentere denne fremmarch fra den tyske folkegruppes side med hensyn til de talrige organisationers resultatrige virke. Jeg skal her kun fremhæve, hvorledes medlemstallet i NS-Frauenschaft er vokset, den bemærkelsesværdige stigning i antallet af abonnenter på „Nordschleswigsche Zeitung", oprettelsen af yderligere en folketysk frimenighed og forøgelsen af gaverne til den såkaldte „Tyske Selvhjælp". En udførligere fremholdelse synes mig dog uomgængelig, forsåvidt angår de resultater af tyskhedens øgede indsats, der er omhandlet i det følgende.

a) Særlig iøjnefaldende er den virksomhed, der i den senere tid er blevet udfoldet af „Deutsche Berufsgruppen Nordschleswig", der nærmest er den tyske folkegruppes arbejdsfront. Den erhvervsfaglige opbygning, som de har foretaget, omfatter de fire store piller: handel, håndværk, arbejdere og landbrug.

1.) *Handelsgruppen.*

Det har hidtil været meget vanskeligt at vinde de selvstændige handlende for et aktivt medarbejde. Hovedårsagen har vel været den danske boykot, som man frygtede fra tysk side. Først da der blev dannet salgssammenslutninger indenfor handelsgruppen

i DBN, og ved hjælp af de ordrer, der blev givet denne af den tyske værnemagt, lykkedes det at få samlet næsten 100 % af de folketyske virksomheder i organisationen. Handelsgruppens hovedopgaver er foruden at styrke virksomhederne økonomisk ved oprettelse af salgssammenslutninger at samle de handlende, medhjælperne og lærlingene, at være en støtte for faget og at medvirke ved dygtiggørelsen samt at virke erhvervsvejledende og være til hjælp ved fremskaffelsen af lærepladser for ungdommen. Gruppen omfatter f. t. 349 forretningsindehavere, 583 svende og 87 lærlinge, altså ialt 1 019 medlemmer. Endvidere skal virksomhederne inddeles i branchegrupper, for at de ovennævnte opgaver kan blive intensiveret under ledelse af branchetilsynsmanden.

2.) *Håndværksgruppen.*

Ved hjælp af en stort anlagt agitation har denne gruppe i forbindelse med de fordele, der er fremkommet som følge af de salgssammenslutninger, der er blevet oprettet med henblik på ordrer fra den tyske værnemagt, fået organiseret næsten samtlige tyske håndværkere, såvel mestre som svende og lærlinge. Antallet af medlemmer beløber sig i dag til 1 834, nemlig 834 mestre, 784 svende, 99 lærlinge og 117 husassistenter. Det vil sige, at der siden august f. å. er sket mere end en fordobling af medlemstallet. Der vil i nærmeste fremtid blive rettet personlig henvendelse om indmeldelse til den lille part af håndværkere, der endnu ikke er medlemmer. Foruden med tildeling af ordrer befatter organisationen sig f. t. med erhvervsvejledning og med fremskaffelse af lærepladser, til hvilket formål der bliver holdt foredrag af specialister i alle kredsbyerne og talrige andre steder, ligesom der holdes regelmæssige konsultationer i købstæderne. Man påtænkter i indeværende år at oprette lav indenfor gruppen for de forskellige håndværksgrene. Der vil blive oprettet 14 lav; for hele Nordslesvig dog kun eet lav af hver kategori, og der skal stå en oldermand som leder af hvert lav.

3.) *Arbejdergruppen.*

Også her har de beskæftigelsesmuligheder, der er opstået på grund af ordrerne fra den tyske værnemagt, bragt gruppen en stor tilstrømning af medlemmer. Arbejdsløsheden blandt folketyskerne i Nordslesvig, som arbejderne havde lidt meget under i årevis, har kunnet afskaffes næsten fuldstændigt, idet der blev anvist arbejde i Nordjylland eller på den anden side af grænsen i Slesvig-Holsten. Folkegruppen har forstået at udnytte denne chance nationalpolitisk. Da „arbejdergruppen" kun skaffer arbejde, dersom børnene går i tysk skole, eller det i hvert fald bliver lovet, at børnene skal blive overflyttet til den tyske skole, vil denne virksomhed vel snart kunne give sig positivt udslag i national henseende. Arbejdsanvisningen arbejder hånd i hånd med den nyoprettede juridiske konsultation og med Frauenschaft. De arbejdere, der er beskæftiget på flyvepladserne, er dèr anbragt i barakker for sig, og partiet tager sig af dem ved at sende dem tyske tidsskrifter, men også ved at der regelmæssigt sendes talere fra Nordslesvig. Der er blevet indsat tillidsmænd for de folketyske arbejdere af disses egne rækker, hvilke tillidsmænd afholder kammeratskabsaftener og står i stadig kontakt med „arbejdergruppen". Antallet af medlemmer beløber sig f. t. til 1 150, er altså i løbet af et år ligeledes steget til det dobbelte. Der modtages hver dag nyindmeldelser. Maksimum skal endnu ikke være nået.

4.) *Landesbauernschaftgruppen.*

Den 15. november f. å. skred man til oprettelsen af „Landesbauernschaft Nordschleswig", der er den endelige organisatoriske form for samlingen af landbostanden. Landesbauernschaft deles efter forbilledet fra opbygningen af Reichsnährstand i riget i to hovedafdelinger: hovedafdeling 1 (det hidtidige agrarpolitiske kontor) som agrarpolitisk faktor og hovedafdeling 2 (den hidtidige hovedlandboforening) som driftsøkonomisk og driftsteknisk centralorgan. I overensstemmelse med partiets regionale inddeling er der blevet dannet 5 kredse indenfor Landesbauernschaft med ialt 53 distriktsafdelinger. Distriktsafdelingerne ledes af 53 distriktsbondeførere, der igen har fået tilforordnet 178 lokale bondeførere for de enkelte lokaliteter. Den første aktion henvendte sig til de selvstæn-

dige landbrugere og havde til resultat, at der udover de allerede organiserede 1 500 landbrugere blev indmeldt yderligere ca. 600. Agitationen er endnu ikke helt afsluttet. Med den opgave at tage sig af de såkaldte Gefolgschaftsmitglieder, d.v.s. sådanne landboere, som ikke er selvstændige (røgtere, landbrugsmedhjælpere, o. s. v.), bliver der som medhjælp og vejledere for de 53 distriktsbondeførere indsat 53 Gefolgschaftswarte. For at forberede disse på de arbejder, der venter dem, har man til indeværende måned planlagt at afholde en skole for vordende landboførere i Langbehnhjemmet. I forbindelse hermed vil så agitationen for organiseringen af de ikke-selvstændige medlemmer af landbefolkningen blive påbegyndt. Man regner med, at man, når agitationen er afsluttet, har fået organiseret ialt ca. 3 000 medlemmer i Landesbauernschaft.

Ved siden af denne organisationsmæssige omordning i form af Landesbauernschaft udfoldes der f. t. en stærk mødeaktivitet under parolen: produktionsslaget. Under dette stikord drives den oplysningsvirksomhed med hensyn til nyorientering og principiel forandring, der især er blevet påkrævet i Nordslesvig efter den 9. april 1940, og efter de hidtidige erfaringer er der allerede et glædeligt stort antal bønder, der er rede hertil og til at gøre en indsats. En yderligere hovedopgave for Landesbauernschaft vil det i år være at understøtte virksomheder, der er i vanskeligheder. Med henblik på dispositionerne for kreditydelsen bliver der derfor med hjælp af en sagkyndig fra riget foretaget omhyggelige undersøgelser angående fastsættelsen af grænsen for renteydelse i Nordslesvig. Formålet er at udarbejde et generelt spørgeskema, efter hvilket enhver virksomheds interne struktur og ligeledes grænsen for renteydelsen kan blive konstateret i de enkelte tilfælde. Efter afslutningen af disse principielle undersøgelser skal der yderligere foretages en enkeltvis gennemgang af 3—400 virksomheder, der i sin tid havde stillet sig til rådighed for den såkaldte beskyttelsesaktion mod tvangsauktioner. Landesbauernschaft har endvidere til hensigt at foretage en omhyggelig undersøgelse i bedrifter, for hvis vedkommende arveretten kan give anledning til, at der skrides ind, hvadenten der så ikke findes efterkommere, der er kvalificerede til at drive et landbrug, eller en arving giver anledning til indvendinger på grund af sine faglige evner eller også på grund af sin politiske indstilling.

b) *Skolen.*

Der har ikke kunnet oprettes nye skoler siden 1934—35. Antallet af elever tog stadig af. Først året 1940 bragte ny fremgang for det tyske skolevæsen. Antallet af elever i de tyske privatskoler steg i anden halvdel af det forløbne år med ca. 100; man venter, at der til påske sker en yderligere forhøjelse af elevtallet i de tyske kommuneskoler og privatskoler med ca. 200. I samme periode kunne der oprettes to nye privatskoler: i Branderup og på øen Aarø i Lillebælt. Åbningen af yderligere to nye privatskoler i Bovrup og Bredebro er nær forestående. Men udviklingen vil ikke blive stående ved dette; der er sikker udsigt til, at der endnu i år vil blive oprettet yderligere privatskoler — der er også blevet oprettet en ny børnehave i Tinglev; der skal komme yderligere tre i år.

c) *Film- og biblioteksarbejdet.*

I det forløbne år har samarbejdet mellem filmvirksomheden, biblioteksarbejdet og arbejdet på oprettelsen af nye skoler været særlig vellykket. Nye fremstød i befolkningskredse i områder, man hidtil ikke havde bearbejdet, er først blevet overtaget af den tyske smalfilm, som bliver forevist for en lille kreds i en kro eller i et tysk landbohjem, uden at der forbindes nogen nationalitetspolitiske drøftelser hermed. Efter at terrænet er blevet „aflyttet" ved, at sådanne aftener er blevet gentaget, og når der kan konstateres et tilstrækkeligt stort, konstant antal deltagere, begynder biblioteksarbejdet, som stiller det såkaldte skabsbibliotek til rådighed hos en tysk landmand, således at man via den tyske bog kan opretholde kontakten med dem, der tidligere kom til filmene. Såsnart den mark, der således er nyvundet, er blevet moden til politisk arbejde, udsendes der ligeledes talere fra partiet, og samtidig påbegyndes forberedelserne til oprettelsen af en tysk skole. Denne metode har — som det allerede er forklaret under b) — i den seneste tid bragt overordentlig store resultater og vil i fremtiden være den vigtigste vej, ad hvilken folkegruppen vil erobre nyt land, d. v. s. vil udbygge stillingen, således som det er angivet i de nye retningslinier.

d) *SK. (Slesvigsk kammeratskab).*

SK. har til opgave at stå til rådighed for NSDAP-N.s partifører som en kamporganisation. Til trods for at talrige SK-mænd dels er gået til SS, dels er flyttet til arbejde i Tyskland eller på tyske flyvepladser i Nordjylland, har en samtidig foretaget hvervningsaktion givet mere end 500 nye medlemmer, således at der til trods for den ovennævnte afgang i dag står mere end 1 200 medlemmer i SK. Der afholdes f. t. igen store agitationsaftener i alle større byer, således at der stadig meldes om ny tilgang. Man regner med, at den talmæssige styrke i år vil stige til 1 800 medlemmer.

Uddannelsen af førerne fremmes væsentlig ved deltagelse i kursus på 6 uger hos våben-SS i Langenhorn. Trangen til og ønsket om at deltage i sådanne kursus er meget stor i SK.s rækker. Desuden stiller SK-mandskab til våben-SS' kursus i Klagenfurt (Standarte Nordland). 180 SK-mænd har deltaget i kortvarige kursus; yderligere 132 står som såkaldt langtids-frivillige endnu i dag i våben-SS' rækker.

e) Ungdommen *(Deutsche Jungenschaft og Deutsche Mädchenschaft)* befinder sig stadig midt i en stor agitation, der blev påbegyndt sidste år. Indtil nu har ungdomsorganisationerne allerede fået 100 nye medlemmer. Man vil forsøge yderligere fremstød og udnytte tidens chance til at få også den sidste tyske dreng med i organisationen. Især ønsker man at gøre et særligt arbejde for at få organiseret ungdommen de steder, hvor der er blevet oprettet nye skoler, for at sikre det fornødne reservoir for skolegangen. Som en særlig opgave i krigstiden har ungdomsorganisationen ligeledes sat sig det mål at skaffe unge soldater til værnemagten. Indtil i dag har der deltaget 17 folketyske drenge i kampene i Polen og i vest. Der er blevet indkaldt ca. 300 til SS, af hvilke 150 igen blev hjemsendt efter en kort uddannelse, medens 150 stadig står i våben-SS som frivillige.

f) *Vinterhjælpen.*

Folkegruppens øgede arbejdsvilje giver sig udtryk i villigheden til at give til vinterhjælpen. Bøsseindsamlingernes resultater er især steget i de sidste måneder. De androg ca. 80 % mere end året i forvejen. Noget lignende kunne iagttages ved indsamlingerne på lister. Folkegruppen har endvidere i denne vinter for første gang foruden den sædvanlige julehjælp gennemført en særlig hjælp i trangstilfælde, ligesom der ikke mindst er givet en regelmæssig, varig understøttelse til ca. 630 trængende folkefæller. I går afholdtes for første gang „solidaritetens offerdag". I marts måned skal der afholdes en stor bortlodning for allerede nu at samle midler til en fast understøttelse i sommermånederne.

III. De udsnit af arbejdet for tyskheden, der er anført ovenfor som eksempler, turde give et omtrentligt indtryk af tyskhedens nye livsvilje. Når man selv står midt i folkegruppen, forekommer livligheden i det politiske og kulturelle liv en at være endnu vældigere. På den anden side må man ikke uden videre regne resultaterne af den nye aktivitet for også at være slet og ret en betydelig *talmæssig* styrkelse af folkegruppen. Vel synes den nationale opvågnen at være mere fuldstændig end nogensinde. Tyskheden har sikkert aldrig stået stærkere end nu — såvel med hensyn til dybden som bredden i det nationale liv. Men i almindelighed består de nye resultater i en øget, ensartet sjælelig indstilling og en strammere samling af den tyskhed, der indtil i dag endnu delvis har stået udenfor de politiske organisationer. Det kan derfor meget vel være muligt, at de nye impulser til et betydeligt indhug i de såkaldte blakkedes front (de kredse, der i national henseende endnu ikke har taget deres beslutning) for tiden endnu ikke er effektive og ejheller endnu vil give sig talmæssigt udslag ved de fremtidige valg. Intensiveringen af nationalitetsarbejdet vil imidlertid udadtil skabe den enhed, der er forudsætningen for en effektiv national stødkraft, således at det i det mindste i fremtiden turde være muligt at regne med en væsentlig talmæssig forøgelse af folkegruppen.

L[anwer].

71.

Uddrag af den tyske folkegruppes månedsberetning.

Marts 1941.

Arbejdsberetning for den tyske folkegruppe i Nordslesvig for marts måned 1941.

. . . . . .

1. *Det politiske arbejde.*

Partiets arbejde skrider støt og energisk fremad. Nye organisationsmæssige foranstaltninger skal forstærke mulighederne for en indsats.

Da partirådet som følge af dets størrelse ikke tillader indgående drøftelser, er der blevet dannet særlige råd for de enkelte arbejdsområder. Medens de almindelige politiske og organisationsmæssige spørgsmål behandles i et „politisk råd", er der blevet dannet et „økonomisk råd" og et „kulturråd" for de økonomiske og kulturelle spørgsmål. Det „politiske råd" omfatter partiets højere funktionærer samt partiets kredsledere. Det „økonomiske råd" og det „kulturelle råd" består af lederne af de økonomiske og kulturelle organisationer.

Det udvidede partiråd vil under disse omstændigheder kun holde møde hver anden måned, for at høre partilederens situationsberetning og de enkelte store organisationers beretninger.

Det „politiske råd" påbegyndte sit arbejde med et møde i slutningen af marts. Opmærksomheden blev hovedsageligt helliget de organisationsmæssige spørgsmål. Partiets forhold til de andre organisationer blev nøje fastlagt. Afdelingsledernes førende og ansvarlige stilling blev fremhævet påny. For at afdelingsledernes månedsberetninger kunne få den ønskede form blev det vedtaget at udsende nye blanketter med påtrykte spørgsmål.

. . . . . .

72.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den tyske folkegruppes fremstød og forsøg på at vinde de blakkede.

19. juni 1941.

DET TYSKE KONSULAT
S/NSl.

Aabenraa, den 19. juni 1941.

Indhold: Den tyske folkegruppes arbejde i det tomme rum.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Gentagne gange har jeg i de sidste måneder ved hjælp af talrige beviser kunnet indberette om den tyske folkegruppes fremgang, der er kendetegnet af samling indadtil og tilvækst udadtil. Dette fremstød fra tyskhedens side på alle områder, et fremstød, som tager sin kraft fra nationalsocialismens nationale ideologi, har sine særligt fordelagtige betingelser i de velbekendte ydre forhold, der har eksisteret siden april f. å. At folkegruppen udnytter denne nye chance med alle loyale midler, er dens gode ret. Engang — i året 1920 og senere —

stod lykken tyskheden imod, og som bekendt har danskheden udnyttet denne stund grundigt. Det er derfor kun en udlignende retfærdighed fra historiens side, når der bydes folketyskerne en lignende lykkelig stund, og denne udnyttes fuldtud i ridderlig nationalitetskamp.

Indenfor NSDAP-N findes der med henblik på fremstødsarbejdet et såkaldt „Tomrumsreferat", for hvilket Callesen, der er leder af hovedbiblioteket i Aabenraa og af partiets filmkontor, har ansvaret. Der skrives og tales med vilje kun lidt om denne institution; men så meget mere resultatrig har dens virksomhed været i den sidste tid. Efter min mening vil dens metode i fremtiden være den vigtigste måde for folkegruppen at erobre nyt land på.

Arbejdet i det tomme rum henvender sig først og fremmest til *den tyskhed, som er begravet eller som er „lammet"*, som indtil nu ikke har vovet at aflægge en åben bekendelse af frygt for økonomisk skade, eller som har følt sig hemmet af partipolitiske såvel som af familiemæssige betænkeligheder. Disse tyskere er i dag for en stor dels vedkommende grebet af tidens vældige og store hændelser, den tid, der bærer et tysk præg. De kan nu værge sig imod det økonomiske tryk; det tyske folks sejrsmarch giver dem kraft til også at lade andre hensyn falde. Her betyder folkegruppens fremstødsarbejde kun, at tabte positioner vindes tilbage.

I lige så stærk grad henvender den nævnte aktion sig til *alle sådanne mennesker*, som endnu ikke er *endelig* vågnet til national bevidsthed. Overalt i Nordslesvig hvor der lever mennesker, der endnu ikke har taget noget klart nationalt standpunkt, findes der følgelig tomrum. I den folketyske propaganda fremsætter man den tesis, at flertallet af Nordslesvigs befolkning tilhører den gruppe. Selvom denne mening også turde være stærkt overdrevet, må man ikke underkende, at nordslesvigeren af *de velkendte historiske årsager* ganske vist i mange tilfælde har et egenartet nationalt præg. Som følge af talrige personlige erfaringer tiltager min overbevisning om, at man af den organiserede tyskheds størrelsesprocent på ingen måde må drage den slutning, at den øvrige del af befolkningen uden undtagelse er nationalt bevidste danske. Tværtimod omfatter afstemningsresultatet i året 1920 såvel som de danske valgtal og skolestatistikkerne også de labile elementers stemmer. Det er kendt, at man ved afstemningen især lod sig lede af materielle overvejelser. Og ved de senere valg forholder det sig tit på lignende måde. Talrige arbejdere stemmer f. eks. ikke socialistisk, fordi de er danskere. De er især imponeret af det danske fagforeningspartis materielle fordele, som folkegruppen indtil nu ikke har kunnet byde på. Også hos bønderne er det ikke sjældent, at partiernes nationale programpunkter ikke rører dem, og at deres politik er udtømt med de problemer, der vedrører svinepriserne og kronehævning eller kronesænkning. Men de nationalpolitiske indifferente findes især blandt dem, der ikke stemmer, og i splittelsespartierne, for hvilke Nordslesvig altid har været en frugtbar jordbund. Alle disse kredse er bevis for, at udviklingen til et nationalt standpunkt indtil i dag endnu ikke er tilendebragt overalt i Nordslesvig. Forholdene i dag byder på den mulighed, at man også stiller de mennesker overfor valget, som hidtil har stået vaklende mellem fronterne, og som udelukkende var indgået i en løs forbindelse med den danske stat og det danske folk uden at have truffet nogen endelig moralsk afgørelse. Her ligger der derfor endnu et stort virkefelt for arbejdet i det tomme rum.

Ledelsen af folkegruppen er blevet klar over de fordelagtige betingelser for en fornyet fremstødsvirksomhed og er ligeledes inde på det rigtige med hensyn til valget af midlerne. Bogen og filmen er de mest frugtbare sædekorn i dette stille havearbejde. I bogen, der er det mindst påfaldende og til syvende og sidst også det mest varige middel, får læseren kontakt med tysk tilværelse i fortid og nutid. Uden at blotte sig overfor naboerne kan han indleve sig i tysk tænkemåde og opfriske kendskabet til det tyske sprog. Det første mål, der skal arbejdes på, er således at få oprettet et lille skabsbibliotek hos en landmand eller en arbejder i det nye område. Hurtigere og mere eftertrykkelig arbejder filmen.

. . . . . .

Jeg er af den mening, at de hidtidige resultater kun er begyndelsesresultater, og at der fremtidig kan regnes med ret betydelige resultater af denne art. Udsigterne forekommer mig især at være uoverskuelige i det øjeblik, den endelige tyske sejr er vundet. Ved en bedømmelse af tyskhedens fremtidige udvikling må der ganske vist allerede nu regnes

med den strøm af fraflyttere, der igen er blevet forøget under de nuværende krigsforhold (frivillig tjeneste i SS, arbejde i Tyskland, giftermål med soldater, der er stationeret her o. s. v.). Efter krigen vil fraflytningstendensen, især hos ungdommen, i væsentlig grad blive påvirket af Nordslesvigs fremtidige statspolitiske skæbne. Det synes ganske vist i øjeblikket unyttigt at anstille mere konkrete betragtninger herover allerede nu. Den principielle stilling til dette problem turde imidlertid spille en væsentlig rolle for det spørgsmål, der nu mange gange er dukket op, om det hidtidige tempo i nyoprettelsen af skoler skal bibeholdes, et spørgsmål, som, efter hvad forskelligt tyder på, såvel Volksdeutsche Mittelstelle som Deutsche Stiftung beskæftiger sig med for tiden. Efter min mening kræver de ovennævnte chancer i tomrumsarbejdet, at den hidtidige skolepolitik yderligere intensiveres. Ansvaret overfor historien og overfor Slesvig-Holstens hundredårige nationalitetskamp forpligter i denne enestående lykkens stund for den herboende tyskhed til yderligere finansiel understøttelse af skolepolitikken. Senere tilbageslag vil man enten være nødt til at søge forhindret ved hjælp af egnede forholdsregler (fraflytningsforbud, bosættelse af en ny efterslægt fra syd eller lignende), eller man vil være nødt til at tage dem med i købet.

sign. **Lanwer.**

73.

Det tyske konsulat til Peter Larsen angående den planlagte artikel af lærer Bargfeldt og om den almindelige politiske stilling.

12. nov. 1941.

Kult 3 Nr. 2. *12. November 1941.*

1 Bilag.

Hr.
Overløjtnant P. Larsen
i Aabenraa.

Meget ærede Hr. Overløjtnant!

Til den atter medfølgende Artikel af Hr. Bargfeldt skal jeg bemærke følgende:

1) Den officielle Anerkendelse af SK i Forbindelse med de for kort Tid siden gennemførte Mindemarcher er en stærk offentlig Bekræftelse fra de københavnske Myndigheders Side af Folkegruppepolitikkens Loyalitet. Folkegruppen er navnlig interesseret i, at dette Indtryk bevares. Praktiske Grunde byder os derfor ikke at foretage noget nok saa forsigtigt Fremstød mod den danske Holdning, *saalænge* den danske Modstander ikke giver nye Holdepunkter for et Opgør. Efter mit Skøn skulde Folkegruppen derfor foreløbig indskrænke sig til at se den videre Udvikling an og i Særdeleshed iagttage og nøje registrere den fremtidige Holdning og en eventuel Reaktion fra den danske Presses Side. Jo større Taalmodighed, der paaviseligt lægges for Dagen fra vor Side, desto mere berettigede og desto voldsommere kan vore Angreb være, naar Maalet er fuldt.

2) For Rigtigheden af min Anskuelse turde ogsaa følgende Argument tale:

Direktøren for det danske Udenrigsministerium, Hr. Svenningsen, har i Forstaaelse med Gesandten taget Anledning af Legaliseringen af SK-Arbejdet til under et flere Dages Ophold i Nordslesvig i talrige Konferencer, Drøftelser og fortrolige Samtaler med de danske Myndigheders kompetente Repræsentanter, Presse, Skoler, Kirke, Organisationer o. s. v. at gøre sin Indflydelse gældende for at opnaa, at den aabenlyse og skjulte Ophidselseskampagne fra dansk Side mod Tyskheden blev standset og at en roligere Betragtning af de

herværende Forhold kunde trænge igennem. Disse officielle danske Bestræbelser falder tidsmæssigt sammen med den i den tyske og danske Offentlighed stærkt bemærkede Loyalitetserklæring af Partifører, Dr. Møller i Rigsdagen.[1]) Man kan derfor meget vel tale om en fra begge Sider indirekte billiget „*Borgfred*", saaledes at det forekommer tilraadeligt at afvente, om en saadan „Borgfred" fra dansk Side vil medføre en større Imødekommenhed overfor Folkegruppens Ønsker eller ikke. Under alle Omstændigheder anser jeg det for klogt fra vor Side at manøvrere saaledes, at Ansvaret for en eventuel Forstyrrelse af denne „Borgfred" utvetydigt og klart falder paa den danske Side. Ogsaa af denne Grund vilde det være bedst at undgaa at gaa tilbage til Fortiden. I denne Sammenhæng vil jeg gerne bemærke, at Gesandtskabet i Anledning af den i „Jydske Tidende" for kort Tid siden fremkomne Artikel om Dr. Møllers Loyalitetserklæring allerede har gjort Forestillinger i det danske Udenrigsministerium og faaet det Svar, at de paatalte Udtalelser allerede var gaaet i Trykken, forinden Direktør Svenningsen havde faaet endelig Føling med Pressen.

3) Endelig er det et personligt Ønske fra Gesandtens Side, at den danske Offentlighed efterhaanden vænnes til Nyordningen af SK.s Arbejde. En stærk propagandistisk Udnyttelse af det opnaaede Resultat skulde man følgelig hellere udskyde til et senere Tidspunkt.

4) Hertil kommer, at — som jeg allerede mundtlig har meddelt Dem — Enkelthederne i den Afgørelse, der er truffet Overenskomst om, efter udtrykkelig Ordre fra det tyske Gesandtskab foreløbig skal behandles strengt fortroligt og derfor ikke maa offentliggøres. Dette gælder fremfor alt Bestemmelserne vedrørende Marchen paa de 6 Festdage.

Alt taget i Betragtning er jeg desværre ikke i Stand til at paatage mig Ansvaret for Offentliggørelsen af den paatænkte Artikel og beder Dem om at se bort fra en Offentliggørelse. Vi vil formodentlig faa Lejlighed til en mundtlig Drøftelse i Løbet af Dagen i Morgen paa Gaupressemødet i Flensborg.

Med venlig Hilsen og

Heil Hitler!

---

[1]) Dr. Møller talte i folketinget den 29. oktober. Her sigtes sikkert til følgende udtalelse: „*Den Loyalitetserklæring, vi afgav ved Krigens Begyndelse, er fremdeles Rettesnor for vor Holdning over for den danske Stat*". (Rigsdagstidende. Forhandlingerne i folketinget 1941—42, spalte 271). Angående dr. Møllers loyalitetserklæring, se A. nr. 11.

74.

Renthe-Fink til Lanwer angående retningslinier for den tyske folkegruppes politik.

20. nov. 1941.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 20. november 1941.

Journ. nr. 1368/41.

Som svar på Deres indberetning af 12.11.41.

Kære Lanwer!

Den artikel, som De har tilsendt gesandtskabet, „Bind hjelmen fastere efter slaget"[1]), og som Larsen ville offentliggøre, viser tydeligt, at Larsen på ingen måde er blevet klar over, hvilken stilling folkegruppen har at indtage til de aftaler, der er blevet truffet angående SK. De skarpe angreb og den udfordrende tone i Larsens artikel er så meget mindre på deres plads, som de den 9. november afholdte arrangementer er forløbet gnidningsløst og

uden forstyrrelser, idet der derved bare igen ville blive fremkaldt ny spænding og ny uro. Folkegruppens ophidselse over det, der skete i Sønderborg, er uden tvivl forståelig og begrundet. Men efter at biskop Noack har sendt sit brev, amtmand Thomsen har givet en undskyldning, og efter at der er blevet skrevet om det i aviserne, ville det være politisk forkert endnu en gang at benytte denne hændelse som anledning til en offentlig polemik. Det var derfor rigtigt, at De gik imod, at artiklen blev offentliggjort; men det er i Deres skrivelse til Larsen ikke blevet udtrykt tydeligt nok, at folkegruppen på sin side må undgå alt, hvad der er i modstrid med vor store, politiske interesse i, at forholdene i grænseområdet udvikler sig på en rolig måde. Jeg anser det heller ikke for at være på sin plads, at man udelukkende af taktiske grunde råder folkegruppen til foreløbig at vente med sådanne publikationer for i givet tilfælde senere at kunne rette så meget heftigere angreb mod danskerne, og henstiller til folkegruppen at udskyde en propagandistisk udnyttelse af det i SK-spørgsmålet opnåede resultat til et senere tidspunkt. Der må i det hele taget ikke ske nogen propagandistisk udnyttelse af SK-aftalen. Det må atter og atter indskærpes folkegruppen og netop også i anledning af det, Larsen havde påtænkt at udsende, at den af hensyn til det tyske riges politik må bidrage sit til, at der til trods for adskillige forstyrrelsesforsøg fra dansk side henholdsvis oprettes eller bevares et tåleligt forhold til den danske befolkning i Nordslesvig. Også „Nordschleswigsche Zeitung" skal indrette sig herefter, idet det, som bladet skriver under rubrikken „Unsere Stimme", i den sidste tid igen ofte har haft en for ophidsende tone og opmuntrer den danske presse til ikke at holde sig til de retningslinier, som den påstås at have fået af Svenningsen.

Jeg tillader mig at anmode Dem om, at De i overensstemmelse med det, jeg har skrevet, uafladelig og eftertrykkelig vil indvirke på folkegruppen. Vi har i denne henseende et stort ansvar.

Med de venligste hilsener og

Heil Hitler!

altid Deres

Renthe-Fink.

[1]) Den pågældende artikel var ikke skrevet af Peter Larsen, men af lærer Bargfeldt (se A. nr. 73).

75.

Lanwer til Renthe-Fink angående direktør Svenningsens besøg i Nordslesvig.

20. nov. 1941.

Kult 3 nr. 2 *20. november 1941.*

Til
det tyske riges befuldmægtigede,
hr. minister von Renthe-Fink
i København.

Højtærede hr. minister!

Som følge af en ubehagelig influenzaforkølelse får jeg desværre først i dag lejlighed til at indberette om hr. Svenningsens besøg i Nordslesvig.

Hr. Svenningsen, der telefonerede til mig, umiddelbart efter at han var ankommet til Aabenraa, opsøgte mig allerede den næste formiddag på min bopæl, hvor vi i mere end en time drøftede forskellige anliggender, der for tiden er aktuelle i det herværende grænseområde. Svenningsen bad mig bl. a. drage omsorg for, at SK.s mindemarch den 9. november ikke kom til at forme sig som en propagandamarch. Han havde allerede fået

at vide, at SK-optoget f. eks. i Sønderborg skulle dirigeres gennem næsten samtlige byens gader. Jeg lovede hr. Svenningsen at efterkomme hans ønske, og det lykkedes mig på et møde i det herværende Dibbernhaus, til hvilket overløjtnant Larsen havde indkaldt samtlige kredsførere, at opnå, at de påtænkte marchruter blev forkortet væsentligt i alle fem byer.

Det var hr. Svenningsen meget om at gøre, at SK aldrig lader sig se offentligt sammen med værnemagten. Jeg erklærede overfor ham, at værnemagten selvfølgelig aldrig nogensinde ville deltage i de SK-optog, der nu var blevet tilladt i anledning af de nationale festdage. Men hr. Svenningsen ville yderligere gerne have en udtalelse om, at den tyske folkegruppe principielt overhovedet ikke ville lade sig se for offentligheden sammen med værnemagtsformationer. Jeg bad hr. Svenningsen om at drøfte disse spørgsmål med gesandtskabet og gjorde ham på forhånd opmærksom på, at det efter min mening på heltemindedagen, hvis arrangementer i udlandet blev gennemført af værnemagten, vel næppe kunne forhindres, at folketyskere deltog som tilskuere eller lignende. Og det ville sandsynligvis også nu og da hænde, at folketyske lokalafdelinger og militære afdelinger i fællesskab ville nedlægge kranse ved de få nye soldatergrave.

Yderligere så hr. Svenningsen gerne, at de kranse, der blev nedlagt af folkegruppen, om natten blev opbevaret af politiet i en kirke eller et kirkegårdskapel, og at kransene iøvrigt senest tre dage efter igen blev endelig fjernet fra mindesmærkerne. Vi blev tilsidst enige om at lade kransene ligge i hvert fald i fem dage. Ledelsen af folkegruppen ville ikke gerne gå med til, at kransene blev fjernet om natten, men tilbød selv at stille en folketysk bevogtning, når det var mørkt. Amtmand Thomsen har af forståelige grunde dog ikke villet acceptere dette forslag fra folkegruppeledelsens side, således at det altså nu som før bliver sådan, at politiet også skal bevogte kransene om natten.

Iøvrigt fik jeg desværre det indtryk af samtalen, at hr. Svenningsen meget hurtigt har ladet sig indfange af de ledende, danske mænd i Nordslesvig. Han udtalte gentagne gange med påfaldende bestemthed, at mænd som amtmand Thomsen og folketingsmand Svensson (chefredaktør for „Jydske Tidende") så på nationalitetsforholdene i grænselandet med en forbavsende ro og med stor forståelse. Ved omtalen af kranseskændingen i Sønderborg brugte hr. Svenningsen flere argumenter, som amtmand Thomsen næsten ordret havde anvendt overfor mig, og som tydeligt røbede, at den officielle indstilling ikke i særlig grad afviger fra de kendte beklagelige udtalelser i pressen, der blev fremsat i anledning af overgrebet i Sønderborg. Det forekom mig i denne forbindelse at være særlig værd at lægge mærke til, at hr. Svenningsen, der i København ved gesandtskabets démarche åbenbart havde indtaget en helt anden holdning, hernede allerede så hurtigt havde tilegnet sig de herrer Thomsen m. fl.s indstilling.

Det er måske også værd at anføre følgende tanker: Efter hr. Svenningsens mening er det meget svært for det danske folk at forstå nationalsocialismen. Han troede endog, at danskerne vel aldrig nogensinde ville forstå den nye tyske ideologi. På den anden side vil omvendt tyskerne heller ikke nogensinde helt forstå det danske folks indstilling, således at der alene af denne grund altid ville opstå visse uromomenter i grænselandet. Hos det danske folk ville der hertil yderligere komme en slags mindreværdskompleks, idet det som et lille land stod overfor det mægtige stortyske rige. Jeg gik ikke nærmere ind på disse tanker, idet det eneste svar, der var muligt, ville have været meget ubehageligt for hr. Svenningsen. Thi man ville kun have kunnet svare, at der således efter en officiel dansk regeringsrepræsentants mening aldrig ville blive fred i Nordslesvig, og at ufreden ville blive evig. Dersom hr. Svenningsen har ret, er folkegruppens angreb på de forende demokratiske danskere berettiget, forsåvidt som folkegruppen atter og atter hævder, at en fælles tilværelse i grænseområdet som gode naboer kun er garanteret i et dansk folk, der er nationalsocialistisk indstillet. Jeg var overrasket over, at hr. Svenningsen udtalte sig således, thi hans begrundelse er vel nok det mest afgørende bevis for, at det enten er nødvendigt, at der indføres et nationalsocialistisk styre i Danmark, eller at Nordslesvig genindlemmes i Tyskland.

Idet jeg anbefaler mig på det bedste og med

Heil Hitler!

m[anu] p[ropria]

L[anwer.]

76.

Lanwer til Kassler angående dr. Møllers møde med Himmler.

25. nov. 1941.

25. November 1941.

Hr.
Legationssekretær Dr. Kassler,
i København.
Det tyske Gesandtskab.

Kære Hr. Kassler!

Som jeg allerede telefonisk i Korthed har antydet, modtog Rigsfører Himmler for nogle Dage siden Dr. Møller i Førerhovedkvarteret. Der forelaa ingen særlig Anledning til denne Modtagelse. Men SS-Obersturmführer Lorenz har villet præsentere ogsaa Dr. Møller for Rigsføreren, saa meget mere som de øvrige Folkegruppeførere fra det sydøstlige Omraade i disse Dage har været kaldt til Rigsføreren. Dr. Møller, der boede i Rigsførerens Salonvogn, var sammen med Rigsføreren ca. en Time. Rigsminister Himmler udtalte overfor Dr. Møller sin Anerkendelse af det hidtil ydede Arbejde og roste især den tyske Gruppes samlede Indordning under Nationalsocialismen. Rigsføreren ønskede specielt oplyst og stillede Dr. Møller Spørgsmaal om, hvorledes de forskellige Erhverv fordelte sig indenfor den herværende Tyskhed, om Børnetallets Størrelse, o. s. v., Forhold, om hvilke Dr. Peter Kragh fra NSDAP.-N.s befolkningspolitiske Kontor efter nøje Instrukser fra Volksdeutsche Mittelstelle med det første vil indhente Oplysninger. Derefter antydede Rigsføreren med Hensyn til Nordslesvigs Skæbne forskellige Muligheder, om hvilke jeg af Forsigtighedsgrunde nødigt vil tale. I Forbindelse med Modtagelsen hos Rigsføreren havde Dr. Møller en særlig Drøftelse med SS-Overgruppefører Behrends, under hvilken Dr. Møller — under det stærke Indtryk af de nye Tanker — stillede et Forslag vedrørende Folkegrupperettigheder for Nordslesvig, om hvilket jeg heller ikke kan indberette pr. Brev[1]). Maaske kommer Dr. Møller ved Lejlighed til København og kan personlig meddele enten Dem eller Hr. Ministeren Enkeltheder. I hvert Fald tror jeg ikke, at øjeblikkelig Information er nødvendig, da de drøftede Ting vel ikke turde være ukendte i Kredse indenfor Auswärtiges Amt.

Med venlig Hilsen og

Heil Hitler!

L[anwer]

[1]) Under en afhøring for landsretten den 30. og 31. marts 1949 har dr. Møller hævdet, at det er fuldstændig fri fantasi, hvad Lanwer skriver angående rigsførerens udtalelser om de forskellige muligheder med hensyn til Nordslesvigs skæbne og angående dr. Møllers drøftelser med Behrends. Han kunne iøvrigt ikke huske, at han havde talt med Lanwer om spørgsmålet folkegrupperet, ligesom han heller ikke kendte noget til traktaten vedrørende den tysk-kroatiske folkegruppes retsstilling (se A. nr. 81). Derimod havde han i Vomi drøftet folkegrupperettigheder i almindelighed, og man havde også talt om spørgsmålet, da en tysk jurist, dr. Hasselblatt, der var ekspert i mindretalsspørgsmål, havde været i Nordslesvig. Møller hævdede, at der ikke havde været udarbejdet en særlig folkegrupperet, men man havde diskuteret, hvad der skulle stå i en sådan. For landsretten har Rimann den 1. april 1949 forklaret, at Vomi ikke ønskede en mindretalsstatut, da man mente, at en sådan kunne bringe mindretallets loyalitet mod opholdsstaten i fare.

77.

Lanwer til Kassler angående dr. Møllers løfter m. h. t. „Nordschleswigsche Zeitung"s holdning.

26. nov. 1941.

26. november 1941.

Hr.
Legationssekretær dr. Kassler,
i København
Det tyske gesandtskab

Kære hr. Kassler!

Jeg har talt indgående med dr. Møller om „Nordschleswigsche Zeitung"s fremtidige holdning, og han har, efter at han havde talt med sit „politiske råd", i går aftes meddelt mig, at „Nordschleswigsche Zeitung" og de øvrige folketyske blade og tidsskrifter foreløbigt for en måned ikke vil indeholde nogen storpolitisk diskussion med det danske folk. Især skal „Unsere Stimme" ikke udkomme i denne tid; den skal i hvert fald afholde sig fra ethvert angreb[1]). Skulle der indtræde en ny pressepolitisk situation, vil dr. Møller ikke give andre instrukser, før han har talt med mig.

Det var vel at vente, at tiltrædelsen af antikominternpagten, der jo dog kom meget overraskende, har sat de herværende danskere på en meget hård prøve. Den engelske radiopropaganda og visse hviskemetoder har bidraget en del til at øge ophidselsen. Men jeg tror, at de meget kølige udtalelser i pressen igen vil berolige det danske folk. Dr. Møller har besluttet sig til de ovenanførte påbud netop under hensyn til, at man, når man tænker på danskernes hidtidige holdning, må indrømme den danske partner en vis overgangstid.

Med venlig Hilsen og

Heil Hitler!

L[anwer]

[1]) „Unsere Stimme" findes også i den følgende tid i „Nordschleswigsche Zeitung", således 29. november, 2. og 6. december.

78.

Lanwer til Kassler angående drøftelser med dr. Møller om dennes politiske holdning.

17. dec. 1941.

S/NSl. *17. December 1941.*

Hr.
Legationssekretær Dr. Kassler
i København
Det tyske Gesandtskab.

Kære Hr. Kassler!

Efter at være kommet hjem fra min Ferie har jeg allerede to Gange meget indgaaende med Dr. Møller drøftet den politiske Holdning i Nationalitetskampen og fremfor alt forsøgt at overbevise Dr. Møller om, at han i Betragtning af den sidste storpolitiske

Udvikling maatte gøre sine Udtalelser i Folketinget til Dagens Løsen paa Folkegruppens Partimøder. I Særdeleshed har jeg forsøgt at overbevise ham om, at „Unsere Stimme" mindre og mindre passer ind i Tiden. Til Trods for at Dr. Møller til at begynde med strittede imod, vil jeg dog antage, at han vil lægge sig i det mindste en Del af de af mig fremsatte Synspunkter paa Sinde og handle derefter. Personlig havde jeg jo under Indtrykket af Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten og af de yderligere politiske Skridt, som det antagelig maa forventes, at den danske Regering vil foretage i Fremtiden, troet, at man nu vilde forbyde Folkegruppen offentligt at beskæftige sig med den Uoverensstemmelse, der er mellem den officielle danske Politik og det danske Folks politiske Holdning. Jeg blev noget overrasket ved at høre af Dr. Møller, at der fra Gesandtskabets Side under hans sidste Besøg i København ikke var blevet fremsat særlige Ønsker i denne Henseende. De ved, at jeg altid i vidt Omfang har gjort Forsøg paa at lade Folkegruppen beholde tilstrækkelig Bevægelsesfrihed i den gensidige Nationalitetskamp indenfor de Rammer, som bestemmes af de storpolitiske Hensyn. For Tiden har jeg imidlertid mere og mere det Indtryk, at Folkegruppen paatager sig politiske Opgaver, hvis Gennemførelse man hellere skulde opgive. Det er forstaaeligt, naar f. Eks. Folketyskeren er oprørt over de talrige atter og atter forekommende Former for Modstand og Overgreb fra den danske Befolknings Side. Men det forekommer mig, at den officielle Politik med samme Ret som Folkegruppeledelsen kunde blive opbragt over denne ofte uforstaaelige politiske Holdning og dens Virkninger. Naar man imidlertid i Berlin udviser den „meget smædede" Langmodighed og Taalmodighed og anser den for hensigtsmæssig, saa maatte man ogsaa af Folkegruppen kunne forlange en lignende klog Beherskelse. Det skulde være muligt, at Folkegruppen nu indskrænkede sig til udelukkende at styrke de nationale Positioner og paa den anden Side at mobilisere alle Kræfter med det Maal at støtte det tyske Moderfolk i den nuværende Krig. Heroverfor staar Dr. Møller paa det Standpunkt, at Folkegruppen desuden nødvendigvis ogsaa maa have en *politisk* Opgave, som han ser deri, at den atter og atter skal gøre de udenfor staaende og ofte fjendtligt sindede danske Kredse forstaaeligt, at den officielle Politik, som den danske Regering fører, bliver saboteret af det danske Folk. Jeg indrømmer, at en saadan Opgave utvivlsomt kunde have en vis Betydning, hvis den laa i roligere Nationalpolitikeres Hænder. Jeg anser endog en rolig, behersket Meningsudveksling om principielle Spørgsmaal i begge Lejres Presse for hensigtsmæssig. Men desværre bliver der atter og atter i Rubrikken „Unsere Stimme" fremsat Angreb, hvis ydre Form og kølige Skarphed ofte virker som en truende Pegefinger. Jeg har derfor foreslaaet Dr. Møller endelig at lade „die Stimme" falde og til Gengæld bringe lignende Tanker i imødekommende Form i en udførlig, forsonlig holdt Leder (maaske en Gang om Ugen). Alle ubetydligere Afsporinger skulde imidlertid blot meddeles mig til Videresendelse til Gesandtskabet. Men i enhver Diskussion med Folkegruppeledelsen om „Unsere Stimme" dukker straks Prestigespørgsmaalet op, saaledes at Dr. Møller ogsaa nu fastholder det Standpunkt, at „die Stimme" maa bevares. Han har ganske vist erklæret sig villig til kun at behandle de graverende Tilfælde og fremtidig ikke at offentliggøre de mindre Udskejelser. Om mine Forhandlinger med ham vil give et gunstigt Resultat, maa først afventes. Det skulde glæde mig, om Hr. Ministeren under Dr. Møllers næste Besøg i København tydeligt vilde gøre lignende Synspunkter gældende over for ham.

Med venlig Hilsen og

Heil Hitler!

m[anu] p[ropria]

L[anwer]

79.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dommen over de to SK-mænd, der overfaldt lektor Rosent.

22. dec. 1941.

J. nr. 927. *22. december 1941.*

Vedrører: Straffesagen mod S.K.-mændene Christian Petersen og Emil Jacob von Essen.

2 bilag.
3 gennemslag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Den 12. d. m. blev SK-mændene *Petersen* og *Essen* af domsmandsretten her i staden idømt 40 dages hæfte for legemsbeskadigelse, udøvet overfor lektor Rosent fra det herværende danske gymnasium.

. . . . . .

Indtil nu er dommen kun blevet angrebet med varsomhed af „Nordschleswigsche Zeitung". I „Unsere Stimmung" henvises der til, at danske domstole i flere tilfælde kun har ikendt bøder i sager, i hvilke der var tale om voldelig overgreb, der fra dansk side var blevet tilføjet tysk ungdom. Dr. Møller, der desværre i meget stærk grad bedømmer sagen fra et prestigestandpunkt, vil under ingen omstændigheder gå med til, at de anklagede afsoner hæftestraffen. Jeg har indtrængende foreholdt dr. Møller hans loyalitetserklæring i folketinget og har med største eftertrykkelighed udtalt overfor ham, at det ikke er ønskeligt, at sagen Rosent, der ligger flere år tilbage, igen bliver gjort til genstand for mere indgående drøftelse. Dr. Møller erklærede sig omsider villig til ikke foreløbig at rette nye alvorlige angreb på Rosent i pressen, men bad mig ganske vist samtidig indtrængende om at forelægge sagen for gesandtskabet med anmodning om, at der måtte blive taget skridt med det formål snarligt at få fjernet lektor Rosent fra grænseområdet. Dr. Møller mente, at han overfor sin folkegruppe kun vil kunne forsvare, at de to anklagede sættes i fængsel, dersom samtidig også Rosent ville være nødt til at fratræde sit embede.

Jeg ville være meget taknemlig, dersom jeg snarest belejligt måtte erholde meddelelse om, hvorledes gesandtskabet ser på sagen.

L[anwer]

80.

Optegnelse fra det danske udenrigsministerium om drøftelser, bl. a. med Kassler, angående dommene over de to mænd, der overfaldt lektor Rosent.

6., 7. og 10. jan. 1942.

HJH/Ir.C.

Notits.

Under et Besøg hos mig idag omtalte Legationssekretær Dr. Kassler ogsaa en Sag vedrørende en Dom, som skal være afsagt over to SK-Folk i Anledning af, at de fornylig har forulempet Lektor V. Rosent, Aabenraa Statsskole. Ifølge Dr. Kasslers Fremstilling

havde de to SK-Folk mødt Lektor Rosent, der, som det vil erindres, tidligere har gjort sig mindre fordelagtig bekendt i Forholdet til den tyske Folkegruppe, og som derfor indenfor denne ikke har det bedste Lov paa sig, og under en Ordveksling med ham givet ham nogle Lussinger. Om det virkelig var gaaet saa haardt til, eller om det muligvis kun har drejet sig om nogle Tjat paa Kinden, kunde Dr. Kassler ikke sige, men de to SK-Folk var blevet dømt til 14 Dages Fængsel for Legemskrænkelse („Körperverletzung").[1]) Dr. Kassler frygtede, at Sagen, hvis Dommen blev fuldbyrdet nu, da Incidentet er i saa frisk Erindring hos saa mange blandt den stedlige Befolkning, uundgaaeligt vilde føre til en ny Pressepolemik om Lektor Rosent, hvilket vilde være uheldigt og i gensidig Interesse burde undgaas. Dr. Kassler henstillede derfor til Overvejelse, om det ikke maatte være muligt at udskyde Dommens Fuldbyrdelse en passende Tid, til der i nogen Grad var groet Mos over Sagen. Han tilføjede, at det bedste naturligvis vilde være, om Straffen kunde ændres til en Bøde, men han gik ud fra, at dette vanskeligt kunde lade sig gøre.

Jeg lovede Dr. Kassler, at vedkommende Myndigheder skulde blive gjort bekendt med hans (Gesandtskabets) Henvendelse.

$^{6}/_{1}$ 42

H. J. Hansen.

Sagen drøftet paa Møde hos Udenrigsministeren.

Under Hensyn bl. a. til, at en Udsættelse af Strafafsoningen af Befolkningen nemt vilde blive udlagt i Retning af, at „Tyskere ikke straffes i Danmark", ansaa man det ikke, hverken fra et dansk eller et tysk Synspunkt, for klogt at søge en Udsættelse af Strafafsoningen gennemført.

$^{7}/_{1}$ **Hv.**

. . . . . .

Legationssekretær Dr. Kassler har idag paany været hos mig angaaende fornævnte Sag.

Jeg gav ham Oplysning om Udenrigsministeriets Standpunkt med Hensyn til en eventuel Udskydelse af Straffuldbyrdelsen.

Dr. Kassler svarede hertil, at det jo ikke saa sjældent forekommer, at danske Domstole idømte betingede Straffe, og at dette ogsaa maatte kunne være sket i dette Tilfælde. De to SK-Folk havde forset sig, derom var der ingen Tvivl, men det passerede maatte ses paa Baggrund af Lektor Rosents tidligere Optræden (i 1938), og denne maatte tages i Betragtning som en formidlende Omstændighed. En Tiltrædelse af Strafafsoningen nu vilde uværgerlig føre til at forurolige Stemningen indenfor den tyske Folkegruppe og til, at Spørgsmaalet om Lektor Rosents Forbliven i Sønderjylland vilde blive rullet op paany. Der kunde, sagde Dr. Kassler, i saa Tilfælde forventes Henvendelse om hans Fjernelse fra Grænselandet, og han ønskede derfor at gentage og fremhæve saa stærkt som muligt, at det vilde være i gensidig Interesse, at Straffuldbyrdelsen af de to SK-Folk blev udskudt, til Sagen var kommet paa Afstand, og der var vokset Mos over den. Dr. Kassler henstillede, at Sagen blev gjort til Genstand for en fornyet Overvejelse, idet han tilføjede, at Gesandtskabet, hvis det ønskedes, vilde fremkomme med en skriftlig Henvendelse til Udenrigsministeriet.

$^{10}/_{1}$ 42

H. J. Hansen.

Efter at Sagen paany har været nævnt for Udenrigsministeren, er det bestemt, at det kan siges til det tyske Gesandtskab, at Udenrigsministeriet vilde undersøge muligheden for, at Strafafsoningen udskydes en Maaned, idet det samtidig overfor Gesandtskabet understreges, at yderligere Skridt i Sagen derefter ikke vil kunne komme i Betragtning.[2])

. . . . . .

H. J. Hansen.

[1]) I 1946 har de to SK-folk, Christian Petersen og Ernst Jacob von Essen, overfor politiet i Aabenraa forklaret, at det var lærer Otto Kortsch, deres overordnede indenfor SK, der havde givet dem ordre til at foretage overfaldet på lektor Rosent. De passede Rosent op udenfor hans bopæl om aftenen, da de vidste, at han skulle komme fra handelsskolen. Efter at have bebrejdet lektoren de udtalelser, han i 1938 havde fremsat på handelsskolen, tildelte von Essen ham forskellige slag i nakken og på kinden, mens Petersen gav ham to ørefigner. Kortsch har indrømmet at have givet ordre til overfaldet. Han påstod først, at det var sket på eget initiativ, men senere har han hævdet, at han var blevet beordret til at udføre, hvad han havde gjort. Han nægtede imidlertid at oplyse noget om, hvorfra han havde modtaget ordren. Peter Larsen og kredsleder Jep Schmidt har begge nægtet at have givet Kortsch en sådan ordre. For landsretten har Jep Schmidt den 15. februar 1949 dog udtalt: „*Det er nok muligt, at han er fremkommet med en udtalelse, som tiltalte Kortsch kunne opfatte som en slags ordre til at give lektor Rosent en afstraffelse, men han husker det ikke nærmere*".

[2]) Ved landsrettens dom af 8. maj 1942 blev underretsdommen over Christian Petersen og Ernst Jacob von Essen stadfæstet. Den 13. juni udtalte udenrigsministeriet, at det intet havde at bemærke til, at afsoningen af den idømte straf blev iværksat, og da kontorchef H. J. Hansen talte med Kassler, udtalte han, at „*Sagen jo nu maatte gaa sin Gang*". En senere ansøgning om benådning blev afslået af justitsministeriet, efter at alle instanser havde udtalt sig derimod.

81.

Lanwer til Kassler angående samtale med dr. Møller, især vedrørende arbejdet med en særlig folkegrupperet.

7. jan. 1942.

S/NSI. *7. Januar 1942.*

Hr.
Legationssekretær, Dr. Kassler
i København.

Kære Hr. Kassler!

I Gaar havde jeg en længere Samtale med Dr. Møller, af hvilken jeg gerne privattjenstligt vil meddele Dem følgende:

1. *Folkegrupperet.*

At Dr. Møller ikke har oversendt Gesandtskabet den lovede Beretning vedrørende Folkegrupperet skyldes — som jeg allerede havde formodet — Indvirkning fra SS-Brigadefører Behrends, der under sit sidste Besøg i Nordslesvig har forbudt Dr. Møller at lade et Forslag med Hensyn til det politisk vigtige og prekære Anliggende gaa over Udenrigsministeriet. Dr. Behrends befrygter efter Sigende, at en saadan Beretning kunde blive gjort til Genstand for en Drøftelse mellem Ribbentrop og Himmler, og at Rigsfører Himmler

kunde blive fortørnet over Dr. Møllers Metode, især da Dr. Møller i sin Beretning vilde gøre Samtalen med Rigsføreren til Udgangspunkt. Som jeg nu hører af Dr. Møller, er man indenfor Folkegruppeledelsen allerede overordentlig aktivt beskæftiget med Udarbejdelsen af en Folkegrupperet. For nogle Uger siden har Dr. Møller paa et Møde i det politiske Raad givet de forskellige Underledere Ordre til at tage forskellige Emner under Overvejelse og udarbejde hertil svarende Forslag. Paa det politiske Raads Møde i Gaar blev de enkelte Forslag drøftet, og i de nærmeste Uger skal der paa Grundlag af de hidtidige Forslag og de i Forbindelse med disse stedfundne Drøftelser for første Gang foretages en konkret Sammenfatning. Forslaget vil faa en af Lærer Jürgensen (Skolingsleder) affattet Indledning, hvori Forslagets Hensigtsmæssighed i folkepolitisk og storpolitisk Henseende skal begrundes. Iøvrigt vil Udkastet kun indeholde saakaldte Rammebestemmelser, i hvilke der kan opstilles almindelige Principper: f. Eks. principielle Synspunkter med Hensyn til Folkegruppeførerens Stilling i den danske Stat (en indenfor den danske Administrations Rammer oprettet Stilling som Departementschef), om hans Ret til at udstede Forordninger, om Skolevæsen, kulturelt Arbejde, Domsmyndighed over Folketyskere og fremfor alt om den folketyske Værnepligt i den rigstyske Værnemagt. Ved Udarbejdelsen af Udkastet har navnlig Traktaten vedrørende den tysk-kroatiske Folkegruppes Retsstilling, der har været stillet til Folkegruppens Disposition, staaet Fadder.[1]) Dr. Møller har lovet mig at tilstille mig en Afskrift af et konkret Udkast, umiddelbart efter at dets Udarbejdelse er blevet tilendebragt. Udarbejdelsen vil ganske vist vare endnu tre til fire Uger.[2])

. . . . . .

3. *Tilfældet Rosent.*

Dr. Møller forhørte sig igen om Sagen Rosent. Jeg lod ham vide, at Hr. Gesandten endnu ikke har truffet nogen Afgørelse, men at der maaske kan regnes med, at Hæftestraffen bliver forvandlet til en Bødestraf. Dr. Møller er af den Anskuelse, at det kun er en halv Løsning, og at Rosent under alle Omstændigheder maa forsvinde fra Grænseområdet. Han agter at drøfte Sagen med Statsminister Stauning og Undervisningsminister Jørgensen, men vil paa mit indtrængende Raad forinden personlig indhente Hr. Gesandtens Samtykke til dette Skridt.

4. *Harme blandt de SS-frivilliges paarørende.*

Om Forsinkelsen af de officielle militære Meddelelser om SS-frivilliges Død har vi allerede korresponderet. Den anvendte Fremgangsmaade har hidtil ikke ført til noget positivt Resultat. Da Folkegruppeledelsen atter og atter mundtligt og skriftligt har forebragt den samme Bekymring for SS-Ergänzungsstelle i København uden Resultat, turde heller ikke en ny Henvendelse fra Gesandtskabets Side til den nævnte SS-Myndighed være til nogen synderlig Nytte, hvorfor jeg gerne vil se bort fra en officiel Indberetning. Rigtigt er det i hvert Fald, at den øjeblikkelige Tilstand har haft meget uheldige Virkninger i Folkegruppen. Dr. Møller, der betegnede denne Stemning som „sørgelig", talte ligefrem om en fjendtlig Stemning overfor SS. Kredslederne bliver overdænget med uberettigede Bebrejdelser, og ogsaa Dr. Møller har haft meget ubehagelige Sammenstød med agtværdige Folketyskere. I Folkegruppen — stadig efter hvad Dr. Møller har udtalt — vinder den Anskuelse almindelig Udbredelse, at de folketyske Sønner kun bliver brugt til Kanonføde, men at man ikke engang har 15 Øre og et Brevkort tilovers for de paarørende. Den Anseelse, som NSDAP-N, der i sin Tid udførte et stort Arbejde ved Hvervning af frivillige, hidtil har nydt, begynder at lide stærkt Afbræk. Af de 45, der hidtil er faldet, skal der kun i tre Tilfælde foreligge en officiel Meddelelse fra SS-Ergänzungsstelle. At den nævnte Harme i Øjeblikket falder i en særlig modtagelig Jordbund, skyldes Tysklands øjeblikkelige militære Situation. Man maa jo heller ikke underkende Betydningen af, at Folketyskerne i Danmark Dag ud og Dag ind gennem Radio og dansk Presse, men ogsaa ved Omgang med anderledes sindede Naboer er udsat for en udpræget Sortseerpropaganda, hvis pessimistiske Virkning paa visse Kredse indenfor Folkegruppen heller ikke udebliver. Set netop i denne Sammenhæng — saaledes tror Dr. Møller — maa der hurtigst muligt ind-

træde en Ændring med Hensyn til den ovennævnte Underretning om Dødsfald. Dr. Møller vil henvende sig direkte til Rigsfører Himmler med en beretning.

. . . . . .

Med venlig Hilsen og

Heil Hitler!

L[anwer]

---

[1]) I 1941 undertegnede den kroatiske Poglavnik tre love ang. de rettigheder, der tilkom den tyske folkegruppe i Kroatien. Den første lov angik folkegruppeførerens retsstilling og gav denne en statsdirektørs stilling og beføjelser samt ret til at udstede anordninger indenfor rammerne af de kroatiske love. I grevskaber (Gespanschaften), hvor den overvejende del af befolkningen var af tysk blod, skulle der indsættes folkegruppereferenter, som var statstjenestemænd. Den anden lov angik tjenestemænd, som tilhørte den tyske folkegruppe. Før de kunne indsættes i deres embeder, skulle folkegruppens ledelse bekræfte, at de var værdige til stillingen. Embedseden skulle aflægges på tysk med tilføjelsen „overfor tyskheden og Føreren" samt „staten Kroatien og Poglavnik'en". De tyske embedsmænd kunne kun ansættes, forflyttes, pensioneres og afskediges med folkegruppeførerens samtykke. I den tredie lov blev der givet alle tyskere ret til fri brug af det tyske sprog og det tyske riges fane og symboler. I kommuner med over 20 pct. tysk befolkning var det tyske og det kroatiske sprog ligeberettiget, og offentlige bekendtgørelser skulle ske på begge sprog. Når der var en tysk befolkning på over 10 pct., var det tilladt at bruge det tyske sprog i samkvem med øvrigheden, tyske stednavne skulle gælde som officielle betegnelser, og det tyske folks ære, dets fane, symboler, kendetegn og uniformer skulle nyde samme beskyttelse som de kroatiske. (Archiv der Gegenwart vom 30. Oktober 1941, s. 5249).

[2]) Se A. nr. 76, note 1.

82.

Det tyske udenrigsministerium anmoder Alexander Thomsen om ikke at kritisere den tyske folkegruppes politik.

15. januar 1942.

AUSWÄRTIGES AMT — *Berlin, den 15. januar 1942.*

D VIII 86/42 Dr. B/K.

Til
hr. dr. Alexander Thomsen,
Krefelderstrasse 14,
Berlin NW 21.

Vedr.: Deres skrivelse af 8.1.1942.

Deres protest mod den tyske, nordslesvigske folkegruppes befolkningspolitiske arbejder og mod NSDAP-Ns ønsker om grænserevision har vakt stor opsigt indenfor folkegruppeledelsen.

De vanskeligheder, som man bereder Deres videnskabelige arbejde, kan vel udelukkende føres tilbage til Deres skarpe udtalelse i de nævnte spørgsmål. De har desuden gentagne gange gjort opmærksom på, at De bestemt er imod at have noget med videnskabsmænd at gøre, der er medlemmer af NSDAP-Nordschleswig og af DNSAP i Danmark, og at De kun vil samarbejde med videnskabsmænd, der er politisk uafhængige, og som

på samme måde som De tilstræber et internationalt, objektivt samarbejde mellem samtlige nationer uden hensyn til konjunktursympatier.

Vi ser os derfor foranlediget til at meddele Dem, at vi ikke deler Deres anskuelser, der muligvis kan have deres berettigelse i Danmark. Samtidig beder vi Dem om ikke at fremsætte Deres protester imod den politik, der føres af den tyske folkegruppe i Nordslesvig og af DNSAP i Danmark. Hvad angår Deres protest mod det af Paysen udsendte skrift og imod, at Deres navn er blevet misbrugt, vil der blive givet Dem nærmere meddelelse fra kompetent side.

L.S.

sign. underskrift.
Legationssekretær.

Overensstemmelse med Originalen og dennes Rigtighed bekræftes hermed under vor Haand og Segl:

(L.S.)

Kungl. Svenska Generalkonsulatet.
P. V. V.
Underskrift.

Gebyr: RM 2,—

83.

Det tyske udenrigsministerium sender konsulatet i Aabenraa dr. Alexander Thomsens beretning om et møde med Peter Kragh og dr. Møller angående Kraghs befolkningspolitiske arbejder (med bilag).

23. jan. 1942.

AUSWÄRTIGES AMT

Nr. D VIII 120/42 II

I tilslutning til ordre af 13. januar 1942 — D VIII 120/42 —.

Berlin W 8, den 23. januar 1942.
Wilhelmstr. 74-76.

Til
det tyske konsulat
i Aabenraa.

Hoslagt fremsendes til efterretning afskrift af en skrivelse fra dr. Alexander Thomsen til publikationskontoret i Berlin-Dahlem angående de drøftelser, som han den 10. december 1941 i København har haft med partifører, dr. Møller om sine befolkningsstatistiske arbejder vedrørende den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

E. b.

sign. **Triska.**

Bekræftet

Martin
oversekretær i ministeriets kancelli.

Afskrift til D VIII 4226/42

DR. ALEXANDER THOMSEN

København, den 12. december 1941.
Det tyske gesandtskab
Presseafdeling.

Til
publikationskontoret
v/hr. statsarkivdirektør dr. Papritz
Berlin-Dahlem.
Gelfertstr. 11.

Meget ærede hr. statsarkivdirektør!

Onsdag den 10. december 1941 havde partifører, dr. Møller, dr. Sichelschmidt fra Volksdeutsche Mittelstelle, Berlin, dr. Kragh, Tinglev, og jeg en samtale om Kraghs arbejde.

Dr. Møller, der kun var tilstede ved samtalens begyndelse, hævdede det synspunkt, at min udtalelse om dr. Kraghs arbejde først burde have været forelagt ham til bedømmelse[1]). Heroverfor henviste jeg til, at min betænkning, som er blevet til indenfor rammerne af andre arbejder, er en intern beretning til publikationskontoret, og at den efter aftale med de kompetente myndigheder i Auswärtiges Amt og indenrigsministeriet først er sendt til ganske bestemte myndigheder og personer. Desuden anså jeg det hverken sagligt eller teknisk for muligt, at interne beretninger til tjenstlig brug først skulle forelægges et andet kontor til bedømmelse. Jeg måtte endvidere gøre opmærksom på, at jeg i september 1940, da dr. Kraghs arbejde fremkom, havde gjort denne opmærksom på hans resultaters uholdbarhed og samtidig meddelte ham, at jeg i forståelse med Auswärtiges Amt ville fortsætte lignende befolkningspolitiske arbejder vedrørende Nordslesvig, som jeg var gået i gang med i året 1937. Af brigadefører Behrends havde jeg desuden fået pålæg om at holde øje med befolkningsstatistiske problemer i Nordslesvig og referere alle herhenhørende ting til Volksdeutsche Mittelstelle. Desuden havde jeg underrettet Volksdeutsche Mittelstelle om urigtigheden af de Kragh'ske tal og om en efter officielt pålæg af mig foretaget nye bearbejdelse. Sluttelig udtalte jeg, at min betænkning straks efter dens fremkomst var blevet tilsendt dr. Kragh og dr. Møller og andre kompetente personer og institutioner i Nordslesvig.

I samtalens løb spurgte dr. Møller mig, om en indsigelse, der fra propagandaministeriets side ligeledes skulle være rejst mod dr. Kraghs arbejder, også stammede fra mig. Jeg kunne benægte det.

Senere under samtalen betonede dr. Kragh, at hans arbejde var tænkt som et politisk og bevidst ensidigt befolkningsstatistisk arbejde til bedste for den tyske folkegruppe og ikke gjorde krav på fuldstændighed og videnskabelig eksakthed. Jeg gjorde heroverfor gældende, at man ikke med sådanne sagligt og politisk angribelige metoder kunne forsøge at få støtte til et så vigtigt spørgsmål som en tysk-dansk grænserevision. Dr. Kragh bestrider iøvrigt, at hans tal skal støtte grænserevisionen, hvad imidlertid tydeligt fremgår af den officielle benyttelse af det Kragh'ske materiale i partiledelsens krav om grænserevision og af den danske presses talrige og skarpe svar på det Kragh'ske arbejde. Jeg henviste endvidere til, at den slags befolkningspolitiske arbejdsmetoder heller ikke kan anvendes i politiske publikationer; desuden havde dr. Kraghs arbejde ikke taget videre, politisk vigtige, perspektiver i betragtning. Det forekom mig ikke muligt, at der nogensinde kunne tilvejebringes en forståelse mellem det tyske og det danske folk, hvis partiledelsen rejser krav om grænserevision og herved støtter sig på urigtige og falske statistikker.

Efter partiledelsens ønske agter dr. Kragh at foretage en imødegåelse af min betænkning og sende den til så mange personer og myndigheder i riget, i Nordslesvig og i Danmark som muligt. Desuden ville partiledelsen arbejde henimod, at mit trykte arbejde (Den tyske folkegruppe i Nordslesvig. Befolkningsstatistiske undersøgelser. Leipzig 1941. Publikationskontorets serie af fortrolige skrifter, kun til tjenstlig brug — 50 tryksider),

før det definitivt går i trykken (arbejdet skulle udkomme i slutningen af december, eventuelt allerede før jul), skal forelægges partiledelsen til udtalelse.

Jeg betonede heroverfor, at jeg på ingen måde så mig i stand til at acceptere dr. Kraghs virksomhed som dommer over mine videnskabelige arbejder. Heller ikke et svar fra dr. Kragh på min betænkning ville være tilfredsstillende med hensyn til de saglige forhold, thi de indvendinger, jeg er fremkommet med i min betænkning, er ikke de eneste, som man kan gøre gældende, hvad der også fremhæves af andre nordslesvigere, og en fornyet betoning af de Kragh'ske resultater ville ikke kunne forblive ubesvaret af mig. Som folketysker ville jeg selvfølgelig i videnskabelige publikationer vedrørende befolkningssituationen i Nordslesvig tage det nødvendige politiske hensyn til folkegruppen. Det havde jeg også i fuldt mål gjort, idet jeg havde ladet mine videnskabelige arbejder og det til dem hørende kortmateriale gå i trykken som rent fortrolige publikationer, og denne diskretion ved trykningen af arbejder, som for mig har en videnskabelig og en personlig værdi, var tilstrækkeligt bevis på min hensyntagen til folkegruppen.

Men iøvrigt føler jeg mig politisk og videnskabelig ansvarlig ikke overfor partiledelsen, men overfor publikationskontoret og de kompetente myndigheder i Auswärtiges Amt og indenrigsministeriet.

Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **Thomsen.**

[1]) Både fra dr. Kraghs og dr. Alexander Thomsens side foreligger der fra krigens år en række redegørelser vedr. nordslesvigske befolkningsforhold. Hverken disse eller den nævnte betænkning er medtaget i nærværende udgave.

84.

Lanwer til Kassler om Paysens nye bog.

13. april 1942.

S/NSl. *13. april 1942.*

1 bilag.

Til
hr. legationssekretær, dr. Kassler
i København
Det tyske gesandtskab.

Kære hr. Kassler!

Hoslagt tilstiller jeg Dem det nye skrift af Carstensen, der er udgivet af Christian Paysen[1]). Jeg har været af den mening, at De ville have fået stillet et eksemplar til rådighed direkte fra København, især da jeg selv på et meget tidligt tidspunkt har fået skriftet sendt pr. post ad denne vej.

I modsætning til Christian Paysens første skrift, der i en rolig form beskæftigede sig med de principielle tanker i den nordiske nationalsocialisme og med „Hjemstavnen Nordslesvig", indeholder skriftet foruden de samme almindelige udredninger desværre også talrige personlige angreb på folkegruppeledelsen, på nogle folketyske personer, der nævnes ved navn, og på visse dispositioner i folkegruppepolitikken. Hæftet kan fås her

overalt i boghandelen og bliver i hvert fald købt mere og drøftet mere i folketyske kredse, end det i sin tid var tilfældet med den første bog af Paysen. Hertil har måske også været medvirkende, at den danske grænsepresse for en dels vedkommende har omtalt det nye skrift i sine ledere og selvfølgelig har udnyttet det imod folkegruppepolitikken. Ved sit sidste besøg i Berlin har dr. Møller på indgående måde forelagt sagen for Volksdeutsche Mittelstelle og har anmodet om, at der måtte blive gjort noget imod Paysen. Det siges, at hele sagen skal forelægges for rigsfører Himmler til afgørelse.

Udgivelsen af skriftet og dets udbredelse i folkegruppen må beklages af flere grunde. Det er utvivlsomt egnet til at svække folkegruppeledelsens autoritet, idet det indeholder angreb, som man fra folketysk side ikke ønsker at besvare i pressen for ikke overfor danskheden at fremvise en broderstrid, der jo faktisk slet ikke eksisterer. Da dr. Møller som folkegruppeleder er indsat af Volksdeutsche Mittelstelle, og da han i hele sin folkegruppepolitik udelukkende udfører instrukser og ordrer fra Berlin, er det alene af hensyn til anstændigheden nødvendigt, at dr. Møller tages i beskyttelse af Vomi. Dertil kommer, at Paysens gruppe gør sig til talsmand for, at folkegruppen underlægges Frits Clausen som særlig adskilt formation, hvad der er ensbetydende med, at folkegruppen skal foretage en drejning på 180 grader, idet den skal vende sig fra Berlin og skal slutte sig til København (Frits Clausen). Det får stå hen, om sådanne tanker er rigtige, eller om de senere engang kan blive ført ud i livet. I hvert fald kan man, når man overvejer det taktisk, ikke lige pludselig forlange en sådan svingning af en folkegruppe. Det er kendt, hvor vanskeligt det i forvejen har været at lede folketyskernes blik bort fra grænsen og over på det, der sker i storpolitikken. Denne vanskelige opgave er først nu efterhånden blevet bragt så vidt i sin løsning, at grænserevisionen nu som før eksisterer i folketyskernes hjerter som et ønske, men at alle, i hvert fald udadtil, gør forsøg på at underordne sig under storpolitikken. Set udfra denne erfaring, burde en forandring, således som hr. Paysen ønsker den, (dersom den i nær fremtid skulle blive ønsket officielt) blive gennemført meget langsomt og forsigtigt og med megen tålmodighed. — Som det sidste ville jeg gerne anføre, at folkegruppeledelsen netop for tiden har brug for en stærk autoritet til at gennemføre aktionen for hvervning af frivillige. I denne forbindelse kan det ikke nægtes, at det nye skrift rummer en vis fare i sig. Man hører allerede i dag ofte den udtalelse, at Paysen åbenbart har bedre kontakt med Berlin, og at folkegruppeføreren ikke er rigtig informeret. Når man betragter det således, udgør det nye skrift et dolkestød mod dr. Møller i et øjeblik, da han som aldrig før må kræve den strengeste disciplin.

. . . . . .

Med venlig hilsen og

Heil Hitler!

L[anwer]

[1]) I 1941 udgav Chr. Paysen: *Der Nationalsozialismus als Weltanschauung im Grenzland*, og lidt senere udkom det værk, der her er tale om: Chr. M. Carstensen: *Nordschleswigs Sendung im grossgermanischen Reich* med undertitlen: *Ein Beitrag zur Verständigung zwischen Deutschland und Dänemark.*

85.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers frygt for, at der ikke i fremtiden vil blive taget tilstrækkeligt hensyn til den tyske folkegruppe, og hans utilfredshed med, at folketyskere skal kæmpe i Frikorps Danmark.

21. april 1942.

Telegram
(G.-Skriver)

København, den 21. April 1942 Kl. 12.00
Ankomst: — 21. — — - 13.30
Nr. 553 af 21.4. CITISSIME.

I Henhold til Telefonsamtale med Regeringsraad Goeken af 20.4.

Forskellige Begivenheder i den senere Tid har hos Folkegruppefører, Dr. Møller fremkaldt Tvivl om, hvorvidt man hos toneangivende myndigheder som SS stadig holder fast ved den hidtidige Linie i vor Politik overfor den tyske Folkegruppe i Nordslesvig. Dr. Møller har det Indtryk, at den storgermanske Politik særlig efter Krigen i stedse højere Grad vil føre til, at alt tillempes med Henblik paa et Danmark under dansk nationalsocialistisk Førerskab, uden at der tages Hensyn til Folkegruppens særlige Interesser. Dr. Møller har, som han betoner, indenfor Folkegruppen gennemført en Hverveaktion for Vaaben-SS paa det Grundlag, at den tyske Folkegruppe ogsaa i Fremtiden beholder sin Særstilling overfor Danskerne, og at de folketyske frivilliges Indsats vil styrke Folkegruppens Position i Nordslesvig. Han erklærer, at han under disse Omstændigheder ikke kan forene det med sin Samvittighed den 22. d. M. selv at afsende det første Kontingent af folketyske frivillige, som har meldt sig som Følge af den nye Hverveaktion, og som nu skal rykke ud, fordi han ikke vilde kunne træde frem for de frivillige, saa længe han ikke er i Stand til at give klare Svar paa deres Spørgsmaal.

Dr. Møller føler sig krænket, fordi et Antal folketyske frivillige ved Østfronten fornylig er blevet tildelt Frikorps Danmark og derved er blevet tvunget til at kæmpe under dansk Flag og danske Officerer. Skønt SS-Hauptamt i Mellemtiden har meddelt, at der ikke mere vil blive tildelt Folketyskere til Frikorps Danmark, og Folketyskerne for Fremtiden udelukkende vil blive indsat i rigstyske Enheder, tillægger Dr. Møller det skete en særlig Betydning, idet han sætter det i Forbindelse med et for kort Tid siden udkommet Flyveskrift af den tidligere folketyske Kredsleder Paysen. Paysen, der staar i Opposition til Folkegruppeledelsen og har nærmet sig de danske Nationalsocialisters Partifører, Dr. Frits Clausen, retter i Flyveskriftet overordentlig skarpe Angreb paa Dr. Møller personlig og paa hans Politik. Han betoner meget stærkt den storgermanske Tanke og vil ikke anerkende nogen Modsætning mellem tysk og dansk i Nordslesvig, men kræver tværtimod en fælles nationalsocialistisk Front, idet han stærkt fremhæver Frits Clausen. Møller tager dette Skrift meget alvorligt, fordi det er forsynet med SSs Sejrsruner og Paysen bestandig paaberaaber sig sine gode Forbindelser med toneangivende Myndigheder i Riget.

Jeg har ladet meddele Dr. Møller, at jeg ikke kunde billige hans Holdning, og desuden ladet ham vide, at der ikke er indtraadt nogen Ændring i vor hidtidige Politik. Jeg tilføjede desuden i Henhold til de Meddelelser, som SS-Overfører Kanstein havde modtaget fra SS-Hauptamt, at SS afviste Paysens Flyveskrift og tog Afstand fra det.

Dr. Møller erklærede alligevel, at han ikke kunde ændre sin Beslutning. Efter hvad Vicekonsul Lanwer meddeler, er Møllers Nerver for Tiden meget medtagne, og han er i den Grad kørt fast, at jeg ikke anser det for rigtigt at paalægge ham at deltage i Højtidelig-

heden. Ogsaa Vaaben-SS indtager dette Standpunkt. Jeg har bedt Dr. Møller, der, efter hvad jeg hører, ved sit Besøg i Volksdeutsche Mittelstelle den 9. d. M. har anmodet om at blive modtaget af Rigsfører-SS, om at komme til mig, for at jeg kan drøfte alle disse Spørgsmaal med ham.

Til at repræsentere mig ved Troppernes Afsendelse, som vil blive foretaget af SK-Fører Larsen den 22. Kl. 15,00, og ved hvilken Lederen af det herværende Vaaben-SSs Ergänzungsamt, SS-Hauptsturmführer Lorenz, vil være til Stede, vilde jeg gerne sende Vicekonsul Lanwer og beder om telefonisk Godkendelse heraf.

Renthe-Fink.

86.

Himmler til Vomi angående Paysen-sagen.

22. april 1942.

Afskrift.

RIGSFØRER-SS
Jr. nr.
RF: V.

Førerhovedkvarteret
22. april 1942.

Til
chefen for Volksdeutsche Mittelstelle,
SS-overgruppefører Lorenz
Berlin.

Jeg befaler i sagen *Peisen;*

1) Hr. Christian *Peisen* skal straks begive sig til Tyskland.

2) Jeg forventer af hr. Peisen, at han i overensstemmelse med sine modige skrifter beviser sit mod i gerning og melder sig til krigstjeneste i Tyskland og her prøver på ved tapper opførsel at gøre den skade god igen, som han har gjort ved at misbruge sine faldne folkefællers navne.

Jeg optager ikke Peisen i Väben-SS. Han skal melde sig ved hæren eller helst ved faldskærmsjægerne, hvor der kræves noget særligt.

3) Jeg beder om, at det i forståelse med SS-overgruppefører *Heydrich* må blive foranlediget, at dette utrolige skrift, der misbruger SS-runen, straks inddrages i Danmark.

4) Det bedes meddelt folkegruppefører *Møller*, at han nyder min fulde og hele tillid.

sign. **H. Himmler.**

87.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers utilfredshed med den tyske politik.

29. april 1942.

Maa kun behandles som hemmelig Sag.

Telegram[1])
(G-skriver)

København, den 29. April 1942 Kl. 22.10
Ankomst: — 29. — — - 23.30
Nr. 615 af 29.4. CITO.

I Henhold til telegrafiske Rapporter Nr. 553 (ved Deutschland) af 21.4., Nr. 578 (ved Deutschland) af 24.4 og Nr. 579 (ved Pol I g) af 25.4.

1) Den i telegrafisk Rapport af 21.4 anmeldte Drøftelse med Folkegruppefører, Dr. Møller fandt Sted her den 28. April. Den bekræftede mine i telegrafisk Rapport Nr. 553 meddelte Indtryk. De øjeblikkelige Vanskeligheder opstaar ved Dr. Møllers Bekymring for, at de ham efter den 9. April for hans Politik givne Retningslinier ikke længere godkendes af kompetente Myndigheder, navnlig ikke af SS. Han tror paa Grundlag af en Række derpaa tydende Symptomer at maatte slutte, at SS ønsker den storgermanske Tanke virkeliggjort i Danmark paa den Maade, at Tilhørsforholdet til tysk Nationalitet trænges fuldkommen i Baggrunden til Fordel for Bekendelsen til det nationalsocialistiske, germanske Skæbnefællesskab, som skal aflægges af Tyskere og Danskere paa samme Maade. Efter Dr. Møllers Anskuelse vil der blive stillet det Krav til den tyske Folkegruppe, at den mere og mere skal opgive at være den sluttede, folkelige Enhed, den er, og indadtil smelte sammen med de danske Kræfter, hvis Maal er paa Grundlag af det fælles Blod og ved den Styrke, der ligger i den nationalsocialistiske Ideologi, at føje det danske Folk ind i det storgermanske Rum og forene det aandeligt med det tyske Folk. Da det i første Række var de danske Nationalsocialisters Opgave at vinde det danske Folk for den storgermanske Idé, vilde der som en naturnødvendig Følge heraf opstaa et Krav om Folkegruppens Indordning og Underordning under de danske Nationalsocialisters Førerskab.

Sin Antagelse af, at denne Udvikling ønskes af SS, tror Dr. Møller bl. a. at se bekræftet af følgende:

1) Af den Kendsgerning, at de folketyske SS-frivillige sammen med de danske skal være blevet uddannet i Klagenfurt paa Dansk og i Overensstemmelse med Frits Clausens Tankegang.

2) I Løbet af det sidste Aar skal det, trods talrige alvorlige Forestillinger fra Folkegruppens Side, gentagne Gange være forekommet, at Folketyskere er blevet sat ind i Frikorps Danmark og dermed blevet tvunget til at kæmpe under danske Faner og under dansk Kommando. Et Antal Folketyskere skal endog være blevet sat ind i den hollandske Legion, og en Folketysker skal være faldet i denne Legion.

3) Den Agitation mod Folkegruppen, som drives af Paysen, der af Folkegruppen betegnes som en frafalden, skal være blevet billiget af SS-Myndigheder, hvilket skulde betyde en Støtte for de Bestræbelser, som de danske Nationalsocialister udfolder for at drage Folketyskere fra Folkegruppen over til sig.

Dr. Møller erklærede hertil, at det umuligt kunde forlanges af en Folketysker, som i sin Hjemstavn endnu hver Dag er nødt til at hævde sin Tyskhed imod Danskheden, at han skal kæmpe under de danske Symboler og uddannes paa Dansk. En Folketysker vilde som Tysker sætte sit Liv ind for Fører og Folk, men ikke ofre sit Blod for, at Danmark herved erhverver en særlig Plads i det nye Europa.

Dr. Møller fremhævede endvidere, at Folkegruppen ved fælles Ideologi var knyttet til de danske Nationalsocialister, og at et Samarbejde med Frits Clausen var selvindlysende. Folkegruppen betragtede det desuden som en af sine vigtigste Opgaver at udvide Grundlaget for en Forstaaelse med det danske Folk og at vinde det for den storgermanske Tanke. Men dette maatte aldrig føre til en Opgivelse af den tyske Nationalitet.

Dr. Møller betonede endvidere, at man ikke maatte glemme, at Frits Clausen kun havde en meget lille Procentdel af det danske Folk med sig. Dette betød, at den overvejende Del af den danske Befolkning i Grænselandet fremdeles vilde forfølge sit Maal, nemlig at opsuge Tyskheden, og vilde gaa til Værks mod den med alle Grænsekampens Midler. Den tyske Folkegruppe var derfor nu som før tvunget til at hævde sin Position i den daglige Kamp mod Danskheden. Saa længe denne Udvikling endnu ikke var overvundet, og Danmark ikke var tilpasset efter den nationalsocialistiske eller den storgermanske Idé, var ogsaa Tyskheden tvunget til at fortsætte Nationalitetskampen i Grænselandet, hvis den ikke vilde opgive sig selv. Endnu var Tilhørsforholdet til Tyskheden for enhver Folketysker i Nordslesvig det afgørende, kun staaende paa sin tyske Nationalitets Grund kunde han arbejde for de storgermanske Maal. Den Mission for den storgermanske Tanke, som var paalagt Tyskheden i Danmark, kunde kun opfyldes under den Forudsætning, at Folkegruppen forblev en sluttet Enhed, fra hvilken de positive Kræfter skulde straale ud i den danske Befolkning.

2) Dr. Møller var allerede underrettet om, at Overgruppefører Lorenz efter Ordre fra Rigsfører-SS sandsynligvis endnu i denne Uge vil komme til Nordslesvig til en Drøftelse med ham. Dr. Møller hilser dette med Glæde og haaber, at en Klaring af de Spørgsmaal, han har bragt paa Bane, derved vil være mulig. En saadan Klaring er efter Dr. Møllers Opfattelse absolut nødvendig, da der indenfor Folkegruppen paa Grund af de ovenfor nævnte Begivenheder i stadig stærkere Grad hersker Tvivl om, hvorvidt Dr. Møllers Politik billiges af Rigsfører SS. Dr. Møller taler i Forbindelse hermed om, at hans Autoritet er kommet ud for en Tillidskrise, som efter hans Mening kun kan bringes ud af Verden, hvis der i Anledning af Overgruppefører Lorenz' Besøg paa en eller anden passende Maade overfor Offentligheden gives Udtryk for, at Rigsfører-SS udtaler sin Anerkendelse af Folkegruppens Arbejde.

Naar der tales om en Tillidskrise i Folkegruppeledelsen, maa det ikke opfattes, som om der skulde være opstaaet Modsætninger indenfor Ledelsen. Som Konsulatet i Aabenraa meddeler, staar alle Underførerne utvetydigt bag Dr. Møller og er ligesom han overbevist om, at det ikke vil være muligt at holde sammen paa Folkegruppen, hvis man skulde faa Fornemmelsen af, at Dr. Møllers Politik ikke længere støttes af Riget.

Jeg har søgt at berolige Dr. Møller og svaret ham, at den store Opgave, som Skabelsen af en storgermansk Blok er, kun kan løses, hvis alle deltagende yder deres Bidrag dertil. Naar det af den tyske Folkegruppe, som jo dog allerede i vid Udstrækning har omstillet sig til denne nye Idé, maa kræves, at den gaar ind i aktivt Samarbejde herfor, saa kan dette ikke betyde, at den dermed skal opgive sin Tyskhed. Den store Forandring i det danske Folk kan ikke fuldbyrdes fra den ene Dag til den anden. Det Overgangsstadium, i hvilket vi for Øjeblikket befinder os, kræver af Folkegruppen et godt Forhold til de danske Nationalsocialister, men forlanger ikke, at der skal gives Afkald paa Forsvar mod de Kræfter i det danske Folk, som søger at angribe Tyskheden og trænge den tilbage. Retten til Forsvar maatte imidlertid ikke benyttes til at opretholde den gamle Nationalitetsstrid.

Jeg har endvidere overfor Dr. Møller peget paa, at SS har beslaglagt det Skrift af Paysen, som der blev klaget over, og som indeholder de personlige Angreb paa Folkegruppeledelsen, at SS har taget Afstand fra ham, at Indsættelsen af Folketyskere i Frikorps Danmark er blevet ophævet, og at der er draget Omsorg for, at Folketyskere for Fremtiden kun bliver indsat i rigstyske Enheder. Dette saa vel som den Kendsgerning, at Rigsfører-SS personlig har paalagt Overgruppefører Lorenz at komme til Nordslesvig, tydede efter mit Skøn paa, at de vidtgaaende Konklusioner, som han, Dr. Møller, har draget, ikke var rigtige.

Renthe-Fink.

[1]) På et andet eksemplar af dépechen har Luther skrevet: *D VIII omgående til drøftelse med overgruppefører Lorenz. Lu[ther]* $^{30}/_{4}$.

88.

Lanwer til Renthe-Fink angående SS-overgruppefører Lorenz' besøg.

7. maj 1942.

S/NSl. *7. Maj 1942.*

Til
Det tyske Riges Befuldmægtigede
Hr. Minister von Renthe-Fink
København

Højtærede Hr. Minister!

Angaaende SS-Overgruppefører Lorenz' i Formiddags afsluttede Besøg har jeg den Ære at meddele følgende:

SS-Overgruppefører Lorenz, som var ledsaget af Afdelingschef i Volksdeutsche Mittelstelle, Sturmbannführer, Dr. Kubitz, kom fra Hamborg og var — uden at gøre noget længere Ophold — kørt igennem Flensborg, hvor han blot havde hentet Overborgmester Kracht, og tog ind paa Hotel Riise, Kollund (Flensborg Fjord), for at spise Frokost. Umiddelbart efter at han var ankommet dertil, fik jeg Underretning derom og begav mig ufortøvet til Kollund, hvor jeg paa Hr. Gesandtens Vegne bød Overgruppeføreren Velkommen og overbragte ham de mig paalagte Hilsener. Derefter kørte vi sammen til Grand Hotel i Aabenraa, hvor Overgruppeføreren, Overborgmester, Dr. Kracht og Dr. Kubitz boede under deres Ophold i Nordslesvig. Sent paa Eftermiddagen tog Overgruppeføreren til Graasten til Dr. Møller, som ikke havde været til Stede ved Modtagelsen i Kollund, men telefonisk havde inviteret Hr. Lorenz til Kaffe. Om Aftenen var Overgruppeføreren med sine Ledsagere Gæster i mit Hjem, hvor jeg arrangerede en Modtagelse for ham, hvori foruden Dr. Møller og nogle Herrer fra Folkegruppeledelsen ogsaa Repræsentanter for Værnemagten og DNSAPs Udlandsorganisation deltog. Modtagelsen, som jeg indledte med en Tale, og under hvilken Overgruppeføreren kort tog Ordet, forløb i en særdeles hjertelig og kammeratlig Atmosfære. Onsdag Formiddag Kl. 11 var Hr. Lorenz efter at have beset Dibbernhaus (Partihuset) sammen med „det lille politiske Raad", som var anmodet om at komme til Stede. Herunder gav Dr. Møller efter nogle korte Velkomstord i et Foredrag paa en halv Time et Overblik over Folkegruppearbejdets Fortid, Nutid og Fremtid og gjorde i Korthed særlig Rede for de forskellige, enkelte Forhold, som havde ført til den Holdning, Folkegruppeledelsen som bekendt havde indtaget overfor de sidste Begivenheder. Dr. Møller lagde Vægt paa at fastslaa, at hans nuværende folkepolitiske Indstilling paa ingen maade var rettet mod SS. Hans Maal: at styrke Tyskheden og foreholde Folkegruppen dens storpolitiske Betydning som Bro i Bestræbelserne for at vinde det germansk-danske Broderfolk, var tværtimod en positiv Understøttelse af den nordgermanske Raceenhed, som SS ønskede at fremme. Overgruppefører Lorenz, som derefter tog Ordet, bragte Rigsfører Himmlers Tak og Anerkendelse til Folkegruppeledelsen for det hidtidige nationale Arbejde. Han strejfede Folkegruppens stille Ønsker om Indlemmelse i det stortyske Rige, men betonede, at dette Spørgsmaal ikke var aktuelt, og at han hverken kunde eller vilde sige noget herom. Han pegede i denne Sammenhæng dog paa, at Folkegruppen i Nordslesvig allerede ideologisk, kulturelt, folkeligt og med hensyn til den økonomiske Politik og i Fremtiden desuden i flere andre Henseender var forenet med Moderlandet, og at den Løsning, som maaske senere engang vilde komme, sikkert vilde falde ud til Folkegruppens Tilfredshed, hvordan den saa end vilde blive. Derefter gav Overgruppeføreren overfor Dr. Møller i meget indtrængende og hjertelige Ord Udtryk for Rigsførerens ubegrænsede

Tillid. Chr. Paysens Person og Brochure fordømte Overgruppeføreren meget skarpt, saa at der ikke kunde være den ringeste Tvivl om, at Rigsføreren ikke vilde vige tilbage for de strengeste Forholdsregler mod Paysen. Efter at Overgruppeføreren desuden havde overbragt Rigsførerens Løfte om de folketyske frivilliges fremtidige Indsættelse i rigstyske SS-Enheder, oplæste han de Dokumenter fra Rigsføreren, som Dr. Kubitz vil forelægge for Dem paa Lørdag[1]). Efter dette korte Møde i det politiske Raad, under hvilket der ingen Diskussion fandt Sted, besaa Hr. Lorenz Knivsbjerg og en i Aabenraa Amt beliggende Landejendom. Henimod Kl. 13 var der Middag paa Strandhotellet „Elisenlund" ved Aabenraa Fjord, hvori ca. 20 Underførere deltog. Derefter kørte samtlige Deltagere til Deutsches Haus i Aabenraa, hvor yderligere 20 Underførere (samtlige Medlemmer af „Partiraadet") havde indfundet sig i den lille Sal. Efter personlig Præsentation af Underførerne bød Dr. Møller Velkommen, hvorefter Overgruppefører Lorenz i Løbet af ca. 10 Minutter udtalte de samme Tanker, som han allerede om Formiddagen havde fremsat paa det „politiske Raad"s Møde. Ganske vist oplæstes Rigsførerens Skrivelser ikke her, ligesom hans Mission efter Ordre fra Rigsføreren heller ikke blev saa konkret betonet. Efter en god Times tvangfrit Samvær ved Kaffebordet kørte Overgruppeføreren sammen med Dr. Møller og nogle faa Underførere til Dybbøl for at bese Skanserne. Herfra begav man sig til Graasten, hvor man spiste til Aften i Dr. Møllers Hjem sammen med Folkegruppeførerens nærmeste Medarbejdere. Overgruppeføreren forlod Nordslesvig i Formiddags; Dr. Kubitz vil rejse til København i Morgen, ledsaget af Dr. Møller, for dèr at forhandle med Hr. Gesandten, Præsident Kanstein og Dr. Meissner og vil ved samme Lejlighed forelægge Rigsfører Himmlers originale Dokumenter.

Med Undtagelse af det korte Møde i det politiske Raad Onsdag Formiddag har jeg som Folkegruppeførerens Gæst personligt deltaget i *samtlige* Foranstaltninger, Sammenkomster, Drøftelser og Udflugter i Forbindelse med Overgruppeførerens Besøg. Hr. Lorenz synes at have set sin væsentligste Opgave i paa Rigsførerens Vegne at afgive de ovennævnte Erklæringer. Iøvrigt var det paafaldende, at han saa vidt muligt undgik andre Drøftelser om folketyske Anliggender, og at han i det mindste ikke fremsatte principielle Anskuelser. Dette blev overfor mig ogsaa bekræftet af Dr. Møller, som af samme Grund næsten ikke havde faaet talt med Dr. Lorenz om sine løbende Sager, men vil indhente det forsømte i denne Retning paa sin Tur til København med Hr. Kubitz. Værd at omtale er blot, at Forbudet imod Rigs- og Folketyskeres fælles Arrangementer paa Stats- og Partifestdage fra Underledernes Side atter og atter blev kritiseret skarpt overfor Overgruppeføreren, og Hr. Lorenz lovede at tage sig af denne Sag. Desuden skal det bemærkes, at Overgruppeføreren ikke viste nogen Forstaaelse for, at de seks engelske Rostock-Flyvere blev højtideligt bisat her i Aabenraa under militære Æresbevisninger. Han vil lejlighedsvis tale med Føreren herom. Personlig havde jeg gentagne Gange Lejlighed til at tale med Overgruppeføreren alene i længere Tid. Bemærkelsesværdigt i disse Samtaler var blot, at han fastslog, at der ikke var sket nogen Ændring i den Folkegruppepolitik, som Volksdeutsche Mittelstelle hidtil havde ført, at altsaa de to Folkegrupper fremdeles — ogsaa forsaavidt de er blevet nationalsocialistisk indstillet — maa marchere hver for sig, hvorved der imidlertid fra Folkegruppens Side maa lægges den størst mulige Loyalitet for Dagen. Med Hensyn til Tilfældet Paysen fortalte han mig, at denne ved Rigsførerens Bestemmelse foreløbig var udstødt af det tyske Fællesskab, og at der ikke var nogen anden Udvej for ham end den saakaldte Frontprøve. Paysen har, udsat for et stærkt Tryk, meldt sig frivilligt til Værnemagten og vil om kort Tid blive indkaldt til en saakaldt Særkommando. Statssekretær Luther er underrettet herom. Hvorledes og under hvilken Form der er blevet talt Dunder til Paysen, vil jeg ikke gerne betro et Postbrev, men Dr. Kubitz vil sikkert personlig skildre det for Dem. Yderligere fortalte Hr. Lorenz mig, at de *ideologiske* Formuleringer af principiel Art, der er kommet til Udtryk i Paysens Skrifter, ikke havde været Genstand for hans Drøftelse med Rigsføreren; Udfaldene mod Folkegruppeledelsen havde i sig selv allerede retfærdiggjort Forholdsreglerne imod Paysen. Iøvrigt mente han herom, at disse principielle Spørgsmaal i det mindste ikke var aktuelle. Men det var ikke en Folketyskers Sag at tale om en *storgermansk* Nationalsocialisme i Stedet for en *tysk* Nationalsocialisme. Det maatte efter hans personlige Mening overlades til Danskerne, Nordmændene og Svenskerne.

Jeg skal yderligere bemærke, at Overgruppeføreren glædede sig meget over Hr. Gesandtens Hilsener og meget hjerteligt gengældte dem og beder mig sige Hr. Gesandten, at han — saafremt hans Tjeneste skulde muliggøre en Rejse til København — med særlig Glæde vilde opsøge Hr. Gesandten.

Med de bedste Hilsener og Heil Hitler!

Deres meget hengivne

L[anwer]

[1]) Her er tale om Himmlers breve af 22. april 1942 (A. nr. 86 og 309).

89.

Det tyske gesandtskab til det tyske udenrigsministerium angående Lorenz' besøg i Nordslesvig.

14. maj 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB *Kobenhavn, den 14. maj 1942.*

Journ. nr. 300/42.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 615 af $^{29}/_{4}$ og under henvisning til telegrafisk ordre nr. 711 af $^{1}/_{5}$ 1942.

Vedr.: SS-overgruppefører Lorenz' besøg i Nordslesvig.

2 gennemslag.
2 bilag in duplo.

Til
Auswärtiges Amt, Berlin.[1])

. . . . . .

Efter at overgruppeføreren den 7. maj igen havde forladt Nordslesvig, opsøgte folkegruppeføreren, dr. Møller og Sturmbannführer Kubitz mig i København og meddelte mig resultatet af samtalerne med SS-overgruppefører Lorenz. Dr. Møller lagde for dagen, at han var meget glad for SS-overgruppefører Lorenz' udtalelser, og sagde til mig, at besøget havde bragt den ønskede klaring af de uafgjorte spørgsmål med sig og ville have en meget positiv virkning på det fortsatte arbejde for tyskheden i Nordslesvig. Også jeg tror, at der er indtrådt en almindelig beroligelse indenfor ledelsen af folkegruppen, og at de tvivl og bekymringer, der var opstået for folkegruppeledelsen, er blevet fjernet.

Renthe-Fink.

[1]) I marginen bl. a. påtegning om forelæggelse for Luther.
Den første del af brevet, der er udeladt her, indeholder udelukkende et referat af Lanwers redegørelse af 7. maj. (A. nr. 88).

90.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående forhandlinger med Kassler og Barandon om Paysen-sagen.

10. og 26. juni 1942.

84. O. 7/7.

Efter Anmodning for ca. en Uge siden indfandt Legationssekretær Dr. Kassler sig i Forgaars til en Samtale angaaende foranstaaende Sag.

Jeg gjorde Dr. Kassler bekendt med vort Syn paa Sagen og vore Betænkeligheder ved uden videre at efterkomme det af Dr. Stalmann fremsatte Ønske om en Beslaglæggelse af Carstensens Brochure.

Dr. Kassler oplyste, at Ønsker om en Beslaglæggelse skyldtes dels, at Paysen har gjort sig skyldig i ulovlig Brug af SS-Runen ved uden Tilladelse dertil at anbringe den paa Titelomslagsbladet til Brochuren, dels at Paysen-Gruppen ved sin ubeherskede Kritik og Optræden overfor Folkegruppens officielle Ledelse har forsyndet sig alvorligt mod Førerprincippet. Den første Grund vilde tillige forklare, hvorfor Sagen fra Gesandtskabets Side behandles som Politisag.

Jeg sagde til Dr. Kassler, at Carstensens Brochure ikke truede Ro og Orden her i Landet og ikke kunde skade Forholdet mellem Danmark og Tyskland, idet Carstensen jo tværtimod ud fra en Idealisme, som kun kunde respekteres, stræbte hen imod en Fjernelse af bestaaende Modsætninger og Uddybning af et godt og harmonisk Forhold mellem de to Lande. Brochuren indeholdt alene en Kritik af Mindretallets officielle Ledelse og rettede sig ikke imod de danske Nationalsocialister. I en saadan Strid indenfor Mindretallet kunde de danske Myndigheder vanskeligt blande sig eller tage Parti.

Dr. Kassler forstod denne Betragtning, men mente alligevel, at man ogsaa paa dansk Side maatte være interesseret i, at Salget og Udbredelse af Brochuren blev stoppet. Der havde maaske tidligere kunnet rejses Kritik mod Mindretalsledelsen, men selv om man vilde indrømme dette, var Forholdet i hvert Fald nu anderledes. Dr. Kassler henviste til, at Ledelsen ved Krigens Udbrud havde erklæret sig loyal overfor Herbergsstaten, og til Dr. Møllers Udtalelse i Rigsdagen under Finanslovbehandlingen sidste Efteraar. Førerprincippet var i Tyskland et højt og helligt Princip, som ogsaa gjaldt for de udenfor Tyskland levende tyske Folkegrupper, og man kunde ikke tolerere Brud paa dette Princip, navnlig naar det skete saa alvorligt som her. Dr. Kassler henviste til Side 13 i Brochuren, hvori det hedder, at man „von verantwortlicher Seite die Ehre unseres Führers Adolf Hitler besudeln, wie es schlimmer nicht denkbar ist"[1]). Dr. Kassler oplyste, at SS-Overgruppeører Lorenz under sit Besøg fornylig i Sønderjylland havde meddelt, at vedkommende tyske Myndigheder (Himmler m. fl.) var ganske paa Linie med Mindretalsledelsen i Ønsket om, at Carstensens Brochure blev forbudt.

Samtalen sluttede med, at jeg sagde til Dr. Kassler, at jeg skulde gøre mine Foresatte bekendt med de af ham meddelte Oplysninger og Gesandtskabets Syn paa Sagen.

10/6-42.

H. J. Hansen.

Har drøftet Sagen med Minister Barandon, der godt forstod, at der kunde være visse Vanskeligheder ved fra dansk Side at skride til en Beslaglæggelse af Brochuren. Han vilde imidlertid gerne have Lejlighed til at læse Brochuren og sætte sig nærmere ind i Sagen; han vilde derefter komme tilbage til denne.

Vort Eksemplar af Brochuren udlaant til Hr. Barandon.

26. 6. 1942.

Hv[ass]

Set.

$^{30}/_{7}$ **Sv[enningsen]**

Har underrettet Eivind Larsen om Sagens Standpunkt.

$^{30}/_{7}$ **Sv.**

[1]) *„fra ansvarlig side besudler vor Fører Adolf Hitlers ære på den værst tænkelige måde".*

91.

Lanwer til Kassler angående pastor Schmidts tale i Tinglev og modsætningerne mellem Schmidt og dr. Møller.

16. juni 1942.

S/NSl. *16. juni 1942.*

Til
hr. legationssekretær dr. Kassler
i København.

Kære hr. Kassler!

I. Den tyske Lærerforening for Nordslesvig afholdt i går eftermiddag sit 15. årsmøde i Tinglev, ved hvilket samtlige lærere og lærerinder, børnehavelærerinder, præster og i det hele taget en væsentlig del af alle toneangivende folketyskere tillige med gæster fra Flensborg var tilstede, bl. a. også dr. Møller med næsten samtlige mere betydelige underførere. På dette møde holdt bl. a. pastor Schmidt, Vodder, et foredrag om „Beslægtethed og forskellighed i tyskernes og skandinavernes historie", som var overordentlig interessant, og som blev fulgt af tilhørerne med den allerstørste interesse. Pastor Schmidt gav i store træk et samlet overblik over „den tyske midtes" og Nordens historie. Han fremsatte endvidere tanker fra sit sidste skrift „Det skandinaviske Norden og Europas fremtid", men gik endnu videre i omtalen af sin personlige mening om den fremtidige udformning af de politiske forhold i Norden og sagde bl. a.:

a) Man måtte ikke se bort fra, at det danske folk som følge af sin udvikling og visse historiske erfaringer o. s. v. ikke havde let ved i sine følelser at finde tilslutning til det nye Europa med tysk ret til at have føringen. Det danske folk frygtede måske foruden mangfoldige ændringer af materiel eller af anden art, at den nationale selvstændighed kunne være truet ved en sådan tilslutning. Kort sagt — *man burde give sig selv og det danske folk tid.* Det drejede sig her først og fremmest om *sjælelige* hemninger, som man ikke kunne imødegå med fornuftsgrunde. *Det ville derfor være forkert at bekæmpe denne holdning med fornuftsmæssige overvejelser!*
b) Det danske folk ville en dag være nødt til at bekende sig til den nye tids ideer. Det ville komme til at lære overordentlig meget af Tyskland, og det skulle det også. Men

vi burde ikke agere læremester. *Det må være mænd fra deres eget* (det danske) *folk, der prædiker de nye ideer for danskerne.* Dersom *vi* gør det, vil vi altid virke skolemesteragtige og finde en afvisende holdning. Dette var en gammel psykologisk lov!

c) Vi må ikke forfalde til den utilgivelige fejl *at spotte over de skandinaviske enhedsbestræbelser.* For det første virker det meget sårende, og for det andet har også vi tyskere brugt overordentlig megen tid, før enheden var fuldbyrdet; også i det tyske folk har enhedsbevægelsen virket uden resultat i århundreder.

d) Efter at have fremsat sine kendte tanker om den „skandinaviske enhedsstat med tilslutning til Tyskland" sagde taleren:

Det finske folk føler til trods for de mange skuffelser, det har oplevet med de nordiske lande, stadig en uforbeholden stærk hengivenhed for Norden. Men dette Finland er samtidig vor mest trofaste våbenfælle. Skulle det da ikke være muligt, at man fra tysk side samlede hele Norden til en enhed og derpå lod dette Norden stille sig ved vor side? Dette ville være vor værdigste tak til Finland.

Som pastor Schmidt fortalte mig efter sit foredrag, har han til hensigt at lade den væsentlige del af indholdet offentliggøre i det næste hæfte af „Der Schleswig-Holsteiner"[1]). Også De vil lægge mærke til, at de tanker, der er gengivet ovenfor, tildels er ensbetydende med en klar afvisning af dr. Møllers folkegruppepolitik. Især afviser pastor Schmidt øjensynligt den linie, der kommer til udtryk i rubrikken „Unsere Stimme", at folkegruppen gør sig til læremester for det danske folk. Men også udtalelserne om det nordiske samarbejde og om, at det skorter på den fornødne tålmodighed, synes at være en kritik af folkegruppepolitikken. Det er ganske vist tvivlsomt, om alle tilhørere har opfattet pastor Schmidts udtalelser på denne måde, idet taleren fremsatte dem på en meget saglig og fornem måde. Dr. Møller udtalte temmelig opbragt overfor mig, at det alene af hensyn til hans underførere, hvoraf mange var tilstede, var nødvendigt, at der blev udstedt en offentlig erklæring om, at pastor Schmidts udtalelser er hans personlige anskuelse, som ikke deles af folkegruppeledelsen. Jeg bad ham om at se bort fra offentlige erklæringer, idet sagen derved ville blive tværet endnu mere ud, uden at det var nødvendigt, og at der desuden ville blive drevet en kile ind mellem pastor Schmidt og dennes tilhængere og den officielle ledelse af folkegruppen. Det var så endelig også min overbevisning, at han vil lade det være nok med en erklæring indenfor partirådet el. lign. — Det var næsten mit indtryk, at pastor Schmidt havde fremsat de tanker, som han for kort tid siden havde gjort sig til talsmand for i den diskussion mellem dr. Møller og pastor Schmidt, som jeg gav Dem meddelelse om, da jeg var i København. Selvom jeg kunne konstatere, at den nævnte diskussion ikke har haft nogen indflydelse på det personlige forhold mellem dr. Møller og pastor Schmidt, ville det nu kunne tænkes, at forholdet mellem de to herrer blev noget køligere.

Dr. Møller vil aflægge besøg i København i de nærmeste dage og vil måske drøfte denne sag, hvorfor jeg skal bede Dem om at informere gesandten.

II. Jeg har endvidere i går erfaret, at borgmesteren i Haderslev på jubilæumsdagen har ladet det danske flag hejse på den tyske kommuneskole. Skolens leder havde ikke efterkommet en opfordring om at hejse flaget, hvorfor borgmesteren har måttet lade hejsningen af flaget sætte igennem ved hjælp af en anden. Dr. Møllers harme over dette kan næppe beskrives. Og alligevel har borgmesteren handlet rigtigt, set fra et formelt, retligt standpunkt. Kommuneskolen er byens ejendom; det kommunale skoletilsyn udøves af borgmesteren, og dermed har han også ret til at påbyde flagning. Hertil kommer, at Dannebrog indtil for 1 eller 2 år siden er blevet hejst på de danske flagdage ved alle tyske kommuneskoler, og at således netop byens jubilæumsdag er et meget dårligt grundlag for en klage. Ganske vist skal flagene i det sidste år ikke længere være blevet hejst af de tyske kommuneskoler, en fremgangsmåde, som de danske myndigheder stiltiende har samtykket i. Man kan kun forstå dr. Møllers harme, når man ved, at Dannebrog er yderst forhadt i de talrige underføreres og i mange folketyskeres øjne, og at det er symbolet på deres „undertrykkelse". Lignende tanker har vel også i sin tid foranlediget dr. Møller til at klage over, at folketyskere blev indrulleret i „Frikorps Danmark". På den anden side synes dr. Møller ikke at mærke, i hvor høj grad hans måde at være på er i modstrid med den loyalitet, som han proklamerede så sent som i sin sidste tale i folketinget. Dr.

Møller vil personlig forelægge sagen for ministeren. Som en kompromisløsning kunne man eventuelt tænke sig, at man for de tyske kommuneskoler udvirkede ret til fremtidig at hejse hagekorsflaget ved siden af det danske flag. Ganske vist synes et sådant forslag at støde på to vanskeligheder: for det første mener jeg, at det er forbudt ved lov at flage officielt med hagekorsflag; for det andet må man huske på, at samtlige tyske *privat*skoler ved den foreslåede kompromisløsning i fremtiden ligeledes vil flage, og at de *kun* vil hejse hagekorsflaget.

Med venlig hilsen og

Heil Hitler!

L[anwer]

[1]) Pastor Schmidts foredrag er ikke trykt i „Der Schleswig-Holsteiner".

92.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes forhold til de danske nazister.

29. juni 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB *Kobenhavn, den 29. juni 1942.*

Jr. nr. 382/42

Vedr.: Folkegruppens forhold til DNSAP.

2 gennemslag.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Det er fra dansk nationalsocialistisk side fornylig forebragt gesandtskabet, at føreren for det folketyske SK i Nordslesvig, fhv. overløjtnant Larsen, i en tale i Tønder havde omtalt SS-overgruppefører Lorenz' besøg i Nordslesvig i maj d. å. på en måde, der var rettet imod de danske nationalsocialister, og bl. a. havde udtalt, at DNSAP altid kun ville komme til at spille en politisk underordnet rolle. Jeg har derefter givet konsulatet i Aabenraa ordre til at undersøge sagen og til påny indtrængende at gøre det klart for ledelsen af folkegruppen, at overgruppefører Lorenz' besøg ikke på nogen måde måtte have til følge, at folkegruppens holdning i forholdet til Frits Clausen kølnedes, at det tværtimod nu som før var en meget vigtig opgave for folkegruppen at opretholde et godt forhold til Frits Clausen og dennes parti. Efter hvad konsulatet i Aabenraa meddeler, har overløjtnant Larsen forklaret, at DNSAPs partiledelse var blevet forkert underrettet, thi hans tale i Tønder havde ikke indeholdt nogen som helst brod mod de danske nationalsocialister. Kendsgerningen var iøvrigt den, at han allerede havde holdt sin tale i Tønder før overgruppeføreer Lorenz' besøg i Nordslesvig, ligeledes et bevis for, at det, man bebrejdede ham, var forkert. Hr. Larsen gav i denne forbindelse udtryk for, at han uforbeholdent var villig til at vedligeholde et godt forhold til det danske nationalsocialistiske parti. Her vil jeg gerne fremhæve, at den danske frikorpsførers, SS-Obersturmbannführer v. Schalburgs død og de danske frivilliges indsats på østfronten har gjort et stærkt indtryk på folkegruppen og på positiv måde har indvirket på den følelsesmæssige indstilling overfor de danske nationalsocialister hos toneangivende personer indenfor folkegruppeledelsen.

Renthe-Fink.

93.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Behrends' besøg i Nordslesvig.

27. juli 1942.

S/NSI. *27. Juli 1942.*

Strengt fortroligt!

Til
det tyske Riges Befuldmægtigede
Hr. Gesandt von Renthe-Fink
i København.

1) I Fredags deltog jeg i et Aftensmaaltid i Dr. Møllers Hjem, hvor jeg foruden Landsgruppelederen og Landsungdomsføreren ogsaa traf SS-Brigadefører Dr. Behrends. Det er forstaaeligt, at der ved dette Møde mellem Vomi, Folkegruppeledelsen, Landsgruppeledelsen for AO og Rigsrepræsentationen i Aftenens Løb blev drøftet politiske Anliggender vedrørende Nordslesvig:
   a) *Videresendelse af Folkegruppens Arbejdsberetninger.* Dr. Behrends erklærede, at han ved sin nye Forordning først og fremmest havde villet forhindre, at Folkegruppeberetningerne gik udenom Vomi til talrige andre Myndigheder (Konsulat, Sikkerhedstjeneste, forskellige SS-Afdelinger). Han vilde personlig fra Berlin afgøre, til hvem Beretningerne i hvert enkelt Tilfælde skulde videresendes. Han kunde heller ikke tolerere, at Folkegruppeberetningerne, altsaa til syvende og sidst „*hans* Beretninger", blev bedømt fra anden Side og ledsaget af en saadan Betænkning blev oversendt til f. Eks. Auswärtiges Amt, *uden at han vidste, hvilken stilling der var blevet taget dertil.* Han selv vilde ved Videresendelsen afgive et ledsagende Responsum for straks ogsaa at kunne meddele Vomis Syn paa Sagen. Hertil kom, at han ansaa mange Fremstillinger i disse Beretninger for fejlagtige eller i Øjeblikket ikke aktuelle, og at han slet ikke ønskede saadanne uinteressante Meldinger videresendt eller behandlet. Kort sagt: han vilde forhindre, at andre Myndigheder unødvendigt kom til at befatte sig med en saadan „uhensigtsmæssig" Indberetning. Dr. Behrends havde imidlertid i Løbet af den videre Samtale om dette Tema det Uheld, at han blev hidsig og derved ganske tydeligt kom til at vise sin inderste, egentlige overbevisning. Det var ham uudholdeligt, sagde han, altid at skulle have en Barnepige om sig. Folkegruppeføreren kunde ikke gaa paa et vist Sted, uden at der blev indgivet Rapport derom. Han saa jo heller ikke Gesandtskabets Beretninger og vidste ikke, hvad f. Eks. jeg nu vilde indberette om hans Besøg. Det, der ærgrede ham, var, at han bestandig skulde staa under Formynderskab af Auswärtiges Amt o. s. v., o. s. v.[1]) Da jeg deroverfor oplyste ham om, at han nok saa altfor principielt paa Tingene, og at Rigsrepræsentationen allerede i Folkegruppens Interesse (f. Eks. i Tilfælde af, at Interventioner pludselig skulde blive nødvendige) maatte være nøje underrettet om Folkegruppe-Organisationernes Arbejde, indrømmede han meget overraskende, at han heller ikke vilde forhindre dette, men udtrykkeligt paalagde Folkegruppeføreren den Pligt at holde Konsulatet løbende — ja, i Nødstilfælde daglig — underrettet. Efter hans Mening kunde selvfølgelig ogsaa Beretninger om Kendsgerninger fremdeles udleveres. Imidlertid vilde han gerne — inden han ændrede sin Forordning i Overensstemmelse hermed — tale med sin Sagkyndige. Han forsøgte nu at trække i Land og erklærede, at han havde troet, at vi ogsaa ubetinget vilde have Folkegruppeførerens politiske Maanedsberetning. Denne Beretning, som iøvrigt efter den nye Forordning *for første Gang* bliver aktuel i August, var Folkegruppeførerens sammenfattede Rapport til Vomi og var udelukkende bestemt for Vomi.

Det maa afventes, om Dr. Behrends ved sin Tilbagekomst til Berlin vil paalægge Folkegruppeledelsen at genoptage den tidligere Praksis ved Oversendelsen af Beretningerne.

. . . . . .

c) I *Sagen Paysen* fortalte Dr. Behrends, at Gruppefører Berger havde forsøgt hos Rigsfører Himmler at faa omstødt den bekendte Afgørelse, da Paysen af Hr. Berger allerede blev ført paa dennes Liste som Medlem af Vaaben-SS. Men til Slut blev det dog alligevel bestemt, at Paysen skulde slettes som Medlem af Vaaben-SS og underrettes herom. Hertil vil jeg gerne føje, at ifølge en for kort Tid siden til Konsulatet indgaaet Meddelelse fra Wehrbezirkskommando Ausland kan der ikke længere regnes med en Indkaldelse af P., idet P. stadig gør Vanskeligheder, og Volksdeutsche Mittelstelle som Følge deraf har erklæret ikke at være interesseret i en Indkaldelse.

d) Gennem Samtalerne i Aftenens Løb erfarede jeg yderligere, at Folkegruppeledelsen *for kort Tid siden* har truffet Aftale med *Sikkerhedstjenesten i Kiel*, til hvilken Nordslesvig er tilsluttet, om, at Meldinger, som indgaar til Organisationsamt vedrørende politiske Enkeltheder af sikkerheds- eller spionagemæssig Karakter skulde indsendes dertil. Det turde dreje sig om de Meldinger, som Overløjtnant Larsen i den første Tid tilstillede Abwehr. Efter at han dèr havde gjort den Erfaring, at der fra de militære Abwehrmyndigheders Side efter hans personlige Mening ikke blev grebet tilstrækkeligt ind, sendte han de nævnte beretninger til Konsulatet, som jævnligt har ladet dem gaa videre til København. Da Larsen imidlertid tilsyneladende heller ikke ad denne Vej opnaaede det af ham forventede Resultat (han har altid udtalt sig nedsættende om, at Undersøgelsen af hans Meldinger blev overdraget det danske Politi), vil han vel nu støtte sig stærkere til SD, der iøvrigt for Tiden nyder Folkegruppens største Tillid. Som Modydelse har SD lovet Folkegruppeledelsen til Stadighed at sende denne Afskrifter af de SD-Rapporter, der med 14 Dages Mellemrum udfærdiges om Folkegruppen i Nordslesvig. I denne Sammenhæng vil jeg gerne betone, at Dr. Behrends er gammel SD-Mand (Nr. 2) og ogsaa Fredag Aften meddelte Dr. Møller, at han ønskede et kammeratligt Samarbejde med SD[2]).

e) Endelig hørte jeg den Aften, at Folkegruppens af Vomi støttede Forslag om at gøre Rektor Gäde til *Formand for Skolekontoret* er blevet afvist af Auswärtiges Amt, fordi Dr. Gäde er tysk Statsborger. Det blev paastaaet, at Auswärtiges Amt i det væsentlige støttede sin Afgørelse paa, at man for Fremtiden *principielt* vilde gennemføre en klar Adskillelse paa dette Punkt. Dette principielle Standpunkt er fremkaldt under Indflydelse af hele det øjeblikkelige Forhold mellem A.A. og A.O. Dr. Behrends vil endnu en Gang drøfte Sagen med Understatssekretær Luther. Personlig er jeg af den Mening, at Stillingen som Formand for Skolekontoret, forudsat at det af Auswärtiges Amt hævdede Princip er rigtigt, meget vel kunde overtages af Skoleraad Elholm. Ganske vist har jeg i flere Maaneder ved talrige Lejligheder mærket, at Forholdet mellem Folkegruppeledelsen og Hr. Elholm er blevet mere og mere køligt, og at Dr. Møller sandsynligvis ikke gerne vil gøre ham til Leder af Skolekontoret. Objektivt set vilde — atter bortset fra ovennævnte Princip — Dr. Gäde som Rigstysker for saa vidt være egnet, idet Rigsundervisningsministeriets statsretlige Beføjelser, der er nødvendige med Henblik paa tjenstlige Afgørelser overfor rigstyske Lærere, kunde blive overført paa ham, hvilket efter mit Skøn vil kunne volde Vanskeligheder for den folketyske Skoleraad Elholms Vedkommende.

2) Lørdag Eftermiddag var de mere fremtrædende Underførere (ca. 12) samlet til et Møde paa Dibbernhaus her i Byen under Ledelse af Dr. Møller; i Mødet deltog foruden jeg Dr. Behrends og Landsgruppelederen samt Landsungdomsføreren. De folketyske Sagkyndige aflagde Beretning om de af dem ledede Organisationers Arbejde. Derefter talte Dr. Behrends ca. ½ Time. Af Hr. Behrends' Beretning skal kun omtales, at han nu meget stærkt lagde Vægt paa de Krav, Udenrigspolitikken stiller, og af Folkegruppearbejdet forlangte, at det altid skulde holde sig indenfor den tyske Udenrigspolitiks Rammer. Han gentog ofte og meget tydeligt disse Krav i forskellige Varia-

tioner. Ganske vist betød dette ikke, at Folkegruppen derved nogensinde skulde tvinges til at forholde sig i Ro; i saa Fald vilde nemlig dens Ledere blive „administrative Embedsmænd". Bevægelsen maatte ubetinget bevares ved stadig nye Opgaver og nye Krav, hvorved denne Bevægelse kunde gaa lige til de af Udenrigspolitikken afstukne Grænser. Dr. Behrends, som Fredag Aften under den private Samtale havde sluppet Katten ud af Sækken og bekendt sig som revolutionær Forkæmper for Tyskheden med de almindeligt brugte kritiske Bemærkninger om de bremsende Myndigheder, viste altsaa et helt andet Ansigt i denne officielle Tale. Jeg sagde til ham, at jeg havde glædet mig meget over hans Udtalelse, men at jeg personlig Fredag Aften havde oplevet ham i „afklædt Tilstand". I Tilslutning til denne Drøftelse af Arbejdet var der om Aftenen kammeratligt Samvær.

3) Søndag Middag mødtes alle A.O.s Afdelingsledere i Nordslesvig og Underførerne fra Aabenraa efter Indbydelse fra Landsgruppelederen til et fælles Middagsbord i Deutsches Haus, hvori Folkegruppeføreren sammen med Hr. Petersen og Hr. Larsen samt jeg selv deltog. Middagen forløb uden principielle Drøftelser og var af rent selskabelig Karakter.

L[anwer]

---

[1]) Denne kompetencestrid mellem Vomi og Ausw. Amt var ikke ny. Den 23. juni 1941 bad Ausw. Amt gesandtskabet i København om at opfordre folkegruppeledelsen til altid at vedlægge to gennemslag af skrivelser, der via AA skulle sendes til Vomi. Det ene eksemplar heraf skulle sendes til AA, det andet forblive i gesandtskabet. For forholdet mellem folkegruppen i Nordslesvig og Vomi havde denne skrivelse dog ingen betydning, thi som det fremgår af et brev af 21. juli 1941 fra Kassler til AA, havde Vomi pålagt folkegruppen, at brevvekslingen med Vomi skulle foregå via dr. Kracht, som var forbindelsesmand mellem folkegruppen og Vomi. Kassler oplyser, at konsulatet som regel fik afskrift af beretningerne til Vomi. Konsulatet sendte dem videre til gesandtskabet eller udnyttede dem i sine indberetninger hertil. Kassler mener, at det burde pålægges folkegruppen at sende konsulatet afskrifter af alle indberetninger og skrivelser til Vomi samtidig med afsendelsen til Flensborg. I en skrivelse af 11. december 1941 fra AA (Luther), der bl. a. er sendt til gesandtskabet i København, hedder det: *„Samtlige ordrer, som af en myndighed i Tyskland bliver sendt til folkegruppeledelserne, og som kan få udenrigspolitiske følger, skal altså godkendes af Auswärtiges Amt"*. Foreligger AAs tilladelse ikke, må der ses bort fra videresendelse til folkegruppeledelserne. Kort før 17. juni 1942 påbod Vomi, at de månedlige arbejdsberetninger, som forlangtes af folkegrupperne, kun måtte sendes til Vomi. AA var ikke tilfreds hermed, og 26. august 1942 anmodedes Vomi om at give folkegruppeførerne anvisning på at opretholde den snævreste forbindelse med Volkstumsreferenten og at sende de beretninger, som Vomi krævede, *„gennem den officielle kurér"*. Heller ikke Renthe-Fink var tilfreds med Vomis påbud, og den 25. august 1942 bad han AA foranledige, at Vomi ophævede den pågældende ordre og pålagde folkegruppen at meddele konsulatet alle beretninger, som kunne tænkes at have nogen som helst udenrigspolitisk betydning.

[2]) For underretten har dr. Møller den 4. juni 1948 hævdet, at Behrends ikke overfor ham havde udtalt ønske om samarbejde mellem folkegruppen og SD. Af dr. Møllers gæstebog fremgår det iøvrigt, at Löhndorf, Johs. Meyer, Fischbeck og Leo Jensen besøgte ham i Graasten den 13. juni 1942, altså kort før Behrends' besøg. Om samarbejdet med SD i Flensborg se nærmere A. nr. 474, 479 og 481.

94.

Optegnelse angående et møde, afholdt af „de tilsluttede organisationer".

19. aug. 1942.

Notat:

Møde, afholdt af „de tilsluttede organisationer".

Følgende „tilsluttede organisationer" er indbudt:

Forbundet for tysk kultur,
Berufsgruppen,
gymnastik- og idrætsforbundet,

krigskammeratskabet,
den folkelige sammenslutning til pasning af tyske soldatergrave,
den tyske lærerforening,
biblioteksforeningen,
velfærdstjenesten,
den nordslesv. menighed.

Desuden er indbudt: bestyrelserne for de tyske forsamlingshuse i de fire købstæder.

I organisationsmæssig henseende er den nordslesvigske, tyske folkegruppes forhold til det tyske rige blevet omdannet i de sidste år.

Den eneste myndighed i Tyskland, der er beføjet til at tage sig af folkegrupperne, er Volksdeutsche Mittelstelle.

Volksdeutsche Mittelstelle på sin side gør folkegruppeledelsen ansvarlig for, at dens påbud bliver udført.

Deraf følger, at alle organisationer indenfor folkegruppen er underordnet folkegruppeledelsen.

Der kan altså principielt i dag ikke længere opretholdes forbindelser med Tyskland, der ikke er godkendt af folkegruppeledelsen.

Som et led i denne nyordning er også hele finansvæsenet blevet knyttet til folkegruppeledelsen, det vil altså sige:

Tilskud, understøttelser, stipendier m. m. bliver kun bevilget og udbetalt af folkegruppeledelsen.

Der er derfor blevet udarbejdet følgende almindelige retningslinier[1]) for „de tilsluttede organisationer", som disse skal gøres bekendt med:

Som „tilsluttede organisationer" betragtes alle sådanne organisationer, der ikke anses for at være formationer af partiet, og som har mulighed for at udvide rammerne for optagelsen af medlemmer, det vil altså sige for at optage sådanne personer, der er vaklende i deres nationale holdning, eller som endnu ikke har truffet nogen afgørelse.

Disse organisationer er fuldt og helt underlagt folkegruppeledelsen og sorterer direkte under *folkegruppekontoret.*

Ledelsen af disse organisationer må selvfølgeligt kun være i hænderne på mænd og kvinder, der er absolut tyske, og det kræves, at føreren eller lederen af en organisation *er partifælle.* Det er ønskeligt, at føreren eller lederen af en underafdeling indenfor en organisation ligeledes er medlem af partiet, dog kan der dispenseres herfra indtil den 1. januar 1943. Ved et eventuelt skifte før denne dato kan dog kun en partifælle komme i betragtning som efterfølger.

Enhver ny leder af en organisation eller af dennes underafdelinger skal godkendes af folkegruppeledelsen.

Førerne og lederne af disse organisationer har ved siden af gennemførelsen af deres specielle opgaver den selvfølgelige pligt at påvirke deres medlemmer i nationalsocialistisk retning og skal især også lade deres agitation omfatte de i stk. 1 omhandlede mennesker og efterhånden opdrage dem til en ren tysk holdning.

Disse organisationer og deres underafdelinger må kun sende almindelige *arbejdsberetninger* til kontorer i Tyskland, såfremt der samtidigt indsendes en afskrift til folkegruppekontoret.

Indeholder nogen beretning en eller anden *politisk bemærkning,* skal beretningen først forelægges folkegruppeledelsen i original.

De *lokale underafdelinger* af organisationerne er underordnede den øverste stedlige repræsentant for partiet (afdelingslederen) og skal under enhver form stræbe efter et godt samarbejde. De lokale underafdelinger har ret til at få optaget et medlem i det stedlige politiske udvalg.

Arrangementer indenfor egne rammer skal tidsmæssigt aftales med afdelingslederen. Til arrangementer ud over egne rammer skal afdelingslederens samtykke indhentes, efter at de er blevet drøftet i det politiske udvalg.

Af praktiske hensyn skal *regnskabsåret* løbe fra 1. april til 31. marts. Anmodninger om tilskud, understøttelser o. s. v. skal altid kun indsendes til folkegruppens Schatzamt.

Normalt skal organisationerne indsende et budget for det pågældende, kommende forretningsår, et budget, i hvilket de midler rekvireres, som man ikke selv kan tilvejebringe. En sådan rekvisition medfører imidlertid samtidig en forpligtelse til at indsende det reviderede regnskab for det forløbne år.

Stridsspørgsmål, der går ud over de enkelte organisationers rammer, må, dersom de skal forfølges videre, kun forelægges for folkegruppeledelsen, der også træffer afgørelsen som den sidste instans. Det er absolut utilladeligt at appellere til nogen rigstysk myndighed.

P/R Aabenraa, den 19. august 1942.

[1]) De endelige retningslinier for „de tilsluttede organisationer"s arbejde blev fastlagt d. 21. aug. 1942, og d. 12. sep. s. å. oversendte Kassler dem til Auswärtiges Amt. Heri blev de i optegnelsen skitserede bestemmelser nærmere udformet. Det blev bl. a. fastslået: „*Indeholder nogen beretning en eller anden politisk bemærkning, skal beretningen først forelægges folkegruppeledelsen i original. Oplysninger af politisk eller person-politisk art må kun sendes via folkegruppekontoret. Det er forbudt at udstede nogen som helst politisk attest*".

95.

Abteilung Deutschland i det tyske udenrigsministerium sender Abteilung Pol. materiale til belysning af „Gehässigkeiten" mod tyskheden i Nordslesvig.

27. aug. 1942.

Koncept.[1])
RL.

Ref.: AR Fleissner. *ad D VIII 345/42 g.*

at vedl.: de 10 bilag samt renskrift af

Straks!

Hoslagt fremsendes til

Abteilung Pol. (VI)

a) 10 optegnelser, der er stillet til rådighed fra anden side, om udslag af hadskhed fra dansk side overfor tyskheden i året 1940.

b) en sammenfattende beretning om hændelser i året 1941, der er udfærdiget efter herværende akter. Der kan hertil ikke gives mere konkrete oplysninger end de i beretningen anførte.

Berlin, den 27. august 1942.

F[leissner]

[1]) Ang. de under a) omtalte beretninger se breve af 21. okt. og 1. nov. 1940 (A. nr. 59 og 62). Den under b) omtalte sammenfattende beretning fra 1941 kendes ikke mere.
I marginen er skrevet: *Renskrift afsendt* $^{28}/_{8}$.

96.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Bests besøg i Nordslesvig og folkegruppens ønsker.

17. nov. 1942.

S/NSl/6. *17. november 42.*

Til
det tyske riges befuldmægtigede i Danmark
København.

Folkegruppefører, dr. *Møller* har overfor mig udtalt ønske om i anledning af det forestående besøg den 29. d. m. at lade sine sagkyndige medarbejdere referere folkegruppeledelsens nyeste planer og forslag vedrørende vigtige nationalitetsspørgsmål for den rigsbefuldmægtigede i en arbejdsdrøftelse i det lille politiske råd. Såfremt den rigsbefuldmægtigede skulle være indforstået hermed, foreslår dr. Møller, at en sådan drøftelse finder sted sent på eftermiddagen eller om aftenen. Den officielle indvielse af skolen i Graasten ville så blive rykket frem til formiddagen.

Folkegruppeledelsens forslag vedrører i hovedsagen det folketyske skolevæsen, biblioteksvæsenet, den folketyske kirke, oprettelsen af et folketysk centralkontor i København og den politiske bevægelsesfrihed. I det store og hele er jeg nøje informeret om planerne. Såfremt den rigsbefuldmægtigede skulle ønske at lære det materiale, som de sagkyndige medarbejdere vil referere for ham, at kende allerede før arbejdsdrøftelsen, beder jeg om instruks desangående. Jeg ville i så fald foranledige, at dr. Møller indsendte sine nøjagtigt formulerede og udførligt kommenterede forslag til den rigsbefuldmægtigede via konsulatet.

L[anwer]

97.

Dr. Best til statsminister Scavenius angående dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge.

16. dec. 1942.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

Kobenhavn, den 16. 12. 1942.

I.C. 645/42.

Hans Excellence
Hr. Statsminister Erik von Scavenius,
København,
Udenrigsministeriet.

Deres Excellence.

Under Henvisning til vor Samtale af i Gaar tillader jeg mig at meddele Dem følgende:

Dr. Møller i Graasten har fornylig overfor mig klaget sin Nød[1]), at han føler sig meget krænket over en Afgørelse, som er truffet af Landbrugsministeren.

Dr. Møller har ansøgt om Stillingen som Overdyrlæge ved Eksport- og Kommuneslagteriet i Graasten, som skulde nybesættes den 1.12.1942.

Skønt Dr. Møller igennem 18 Aar har virket dadelfrit ved dette Slagteri, og skønt han ifølge Oplysning fra Veterinærdirektør G. Petersen af alle Ansøgere til denne Stilling havde forelagt de bedste Vidnesbyrd, blev Stillingen ikke givet til ham, men til en Dyrlæge Egehøj fra Nordsjælland.

Dr. Møller fastslaar, at denne Afgørelse i hele den tyske Folkegruppe opfattes som en mod ham, Folkegruppens Fører, og derved mod Folkegruppen selv rettet politisk Forholdsregel. Han henviser herved til, at siden 1920 har endnu ikke en eneste til den tyske Folkegruppe hørende Dyrlæge opnaaet Ledelsen af et Slagteri eller en lignende offentlig Stilling i hans Hjemstavn. Han befrygter, at den Behandling, som nu er blevet ham til Del, i den tyske Folkegruppe vil udløse en betydelig Ophidselse, som ikke vil forblive uden politiske Følger.

Jeg tror, at det vilde være i den af Deres Excellence og mig indledte Politiks Interesse, om enhver Uro i den tyske Folkegruppe omhyggeligt blev undgaaet. Det maa fra dansk Side anerkendes, at den tyske Folkegruppe, og i Særdeleshed Dr. Møller som dens Fører, siden Landets Besættelse har bevist en overordentlig politisk Indsigt og Disciplin, og at Ordningen af de dansk-tyske Forhold herigennem i særlig Grad er blevet lettet. Hvis den tyske Folkegruppe nu skulde faa det Indtryk, at dens Tilbageholdenhed fra dansk Side blev besvaret med Mangel paa Agtelse og krænkende Behandling, kunde der heraf baade for Stillingen i Grænseomraadet og ogsaa gennem Virkningen paa Rigsmyndigheder, som interesserer sig for Folketyskernes Stilling, foraarsages højst ugunstige politiske Eftervirkninger.

Det drejer sig altsaa — hvad jeg gerne udtrykkeligt vil betone — ikke om Opfyldelse af et egoistisk, personligt Ønske fra Hr. Møllers Side, men om en Klaring af en politisk Komplikation, som er indtraadt ved den af Dr. Møller ikke forudsete Behandling af hans Ansøgning.

Jeg retter derfor den personlige Anmodning til Deres Excellence at ville sørge for en snarlig Ordning af denne Sag, for at der ikke af denne periferiske og tilfældige Anledning skal opstaa en Belastning af den af os førte Politik[2]).

Med de bedste Hilsener

Best.

---

[1]) Overfor underretten i Aabenraa har dr. Møller i et retsmøde 16. marts 1948 forklaret, at han ikke selv havde henvendt sig til dr. Best om sagen, men da han var i København, havde Kassler meddelt ham, at dr. Best ønskede at tale med ham om spørgsmålet. Hvorfra dr. Best havde fået kendskab til sagen, vidste han ikke. I landsretten har han den 23. feb. 1949 udtalt, at det var dr. Best, der henvendte sig til ham, og at denne henvendelse efter hans mening var sket på foranledning af Lanwer.

[2]) Om dette brev har dr. Best i landsrettens møde den 28. april 1949 forklaret, at han på dette tidspunkt måtte *„behandle situationen i Danmark og især ministeriet Scavenius på en meget omfindtlig måde. Han måtte søge over for Berlin at opretholde den opfattelse, at der var god vilje til samarbejde fra den danske regerings side, ikke vrangvilje"*. Da dr. Møller havde forelagt ham sagen, henvendte han sig derfor til Scavenius, der sagde: *„For Guds skyld, var dr. Møller dog bare kommet for en måned siden, så havde jeg ordnet sagen, nu må jeg forhandle med et andet ministerium, og i den anledning behøver jeg en skrivelse fra Dem"*.

98.

Statsminister Scavenius til dr. Best angående spørgsmålet om dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge.

28. dec. 1942.

København, den 28. December 1942.

Hans Excellence,
Hr. Dr. Best,
Det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark.

Deres Excellence.

I Besvarelse af Deres Brev af 16. d. M. angaaende Dr. Møller i Graasten tillader jeg mig at meddele Dem, at denne Sag paa min Foranledning er blevet underkastet en nærmere Undersøgelse. Resultatet af denne Undersøgelse fremgaar af det som Bilag vedføjede Memorandum[1]). Sagligt set synes der mig ikke at kunne gøres nogen Indvending mod den trufne Afgørelse. Alligevel er jeg af den Mening, at det drejer sig om et saadant Særtilfælde, at det vilde være hensigtsmæssigt at undersøge, om der ikke i den givne Situation under en eller anden Form kunde gøres noget for Dr. Møller for at undgaa, at den i Bilaget omtalte Opfattelse breder sig. Jeg har i Overensstemmelse hermed talt med Landbrugsministeren, og det bliver nu undersøgt, om det maaske ikke var muligt, at Dr. Møllers Ønsker kunde imødekommes derved, at Kontrollen ved Eksporten med levende Dyr bliver overladt ham. Veterinærdirektoratet har faaet det Indtryk, at Dr. Møller særlig har interesseret sig for denne sidstnævnte Kontrol. Af de fra Landbrugsministeriet modtagne Oplysninger fremgaar det, at denne Kontrol hurtigst muligt skal skilles fra Forbindelsen med Stillingen som Overdyrlæge ved Slagteriet. Jeg har forstaaet, at man har opfordret Dr. Møller til at udøve Kontrollen ved Eksporten af levende Dyr indtil videre, d. v. s. til en endelig Ordning kan blive truffet.

Jeg deler helt igennem Deres Opfattelse, at det vilde være beklageligt, om denne Sag skulde give Anledning til Uro indenfor den tyske Folkegruppe i Nordslesvig, og jeg vil derfor i Overensstemmelse med den af os begge førte Politik bestræbe mig for at finde en tilfredsstillende Løsning.

Med de bedste Hilsener

sign. **E. Sc[avenius]**

[1]) Ikke medtaget her.

99.

Lanwer sender Reichel i det tyske udenrigsministerium et referat af sine udtalelser på mødet i det tyske udenrigsministerium (med bilag).

6. jan. 1943.

DET TYSKE KONSULAT *Aabenraa, den 6. januar 1943.*

J. nr. 34.

Til
hr. legationsråd, dr. Reichel,
Auswärtiges Amt.

Kære hr. Reichel!

Efter Deres ønske fremsender jeg hoslagt en optegnelse, der sammenfatter de udtalelser, som jeg fremsatte på det sidste møde, som de sagkyndige i nationalitetsspørgsmål afholdt i Auswärtiges Amt i Berlin. Jeg går ud fra, at optegnelsen behandles som fortrolig.

Jeg vedlægger et ekstraeksemplar for det tilfælde, at statssekretær Luther, der ikke var tilstede på mødets første dag, ønsker at læse mine udtalelser.

Med venlig hilsen og

Heil Hitler!

Deres

sign. **Lanwer.**

Fortroligt.

Resumé af mine Udtalelser paa det Møde, som de sagkyndige i nationale Spørgsmaal holdt i Auswärtiges Amt.

Folkegruppen Nordslesvig (ca. 35 000 Personer, omtrent 16 % af Nordslesvigs Befolkning og mindre end 1 % af hele Danmarks Befolkning) har siden Rigets Afstaaelse af Nordslesvig aldrig maattet udstaa de samme Chikanerier o. s. v. fra Statsfolkets Side, som dem, der var almindelige i de andre europæiske Folkegrupper. Den danske nationale Modstander lod sig i Reglen lede af den kloge Forstaaelse af, at ved Tryk og rigoristiske Forholdsregler skabes der kun organiseret Modstand hos Folkegruppen, og denne samles til en sluttet Enhed. Med megen Behændighed førte man derfor Nationalitetskampen med „fornemmere" Midler, der dog til syvende og sidst skulde frembyde større Resultater, og som kunde være farligere for Tyskheden. Denne danske Metode beroede navnlig ogsaa paa det Faktum, at Tyske og Danske i Nordslesvig hverken adskiller sig fra hinanden med Hensyn til Race, Afstamning, Kulturniveau, Trosbekendelse og for en stor Del heller ikke med Hensyn til Hjemmesproget. Saadanne Forudsætninger gav de danske Nationalitetspolitikere Haab om ved en behændig Kampmetode efterhaanden at kunne *opsuge* det tyske Folkeelement. Denne danske *Parole om Opsugning* — saaledes som den gentagne Gange er blevet formuleret i officielle danske Kredse — var Ledemotivet i de Forholdsregler, der var vendt mod Folkegruppen. Medens man paa talrige Omraader, navnlig i kulturel Henseende, indrømmede Tyskheden vidtgaaende Friheder, kom man „Opsugningen" noget kraftigere til Hjælp paa det økonomiske Omraade, hvor Folkegruppen som Følge af den

danske Kreditpolitik med de dertil hørende Tvangsauktioner i Aarenes Løb har mistet store Arealer tysk Jord og som Følge af den *danske Boykot* i Detailhandel, Industri og Haandværk har mistet mere og mere af sit erhvervsmæssige Livsrum, saa at den gik tilbage talmæssigt paa Grund af Bortflytning og i økonomisk Henseende delvis blev forarmet. Det væsentlige Indhold af den folketyske Forsvarskamp mod den danske Opsugningspolitik bestod følgelig i at skabe passende defensive Forholdsregler med Henblik paa Kampen om Jorden og mod Indgreb i Folkegruppens erhvervsmæssige Livsrum overhovedet; parallelt hermed løb tilsvarende offentlige Anklager mod Staten. Ved Siden af disse to defensivt betingede Paroler, der løber som en rød Traad gennem to Aartiers Nationalitetskamp, kom som offensiv *politisk* Kampparole udelukkende Kravet om en Grænserevision, som Aar efter Aar blev fremhævet ved alle Møder, i alle Bekendtgørelser i den folketyske Presse o. s. v. og ved enhver anden Lejlighed, i en saadan Grad til at staa i Forgrunden, at det ovenanførte Forsvar overfor danske Metoder i Sammenligning dermed næsten blev til intet.

Denne „Nationalitetspolitik", der blev ført gennem to Aartier, stod i 1940 — efter de tyske Troppers Besættelse af Danmark — paa sit Højdepunkt, da der f. Eks. den 9. April fra folketysk Side uden Tilladelse blev hejst Hagekorsflag paa danske Bygninger og Kirketaarne, og da hele Folkegruppen til den 28. Juni (Dagen for Afslutningen af Versaillesdiktatat) paa Grundlag af et officiøst Rygte, der var udspredt fra Folkegruppeledelsens Side, forsynede sig med Faner til Nordslesvigs Tilbagevenden til Riget. Det var under denne „løftede Stemning", at jeg i Juli 1940 tiltraadte mit Embede som Leder af Konsulatet i Aabenraa med Instrukser fra Auswärtiges Amt, som krævede en øjeblikkelig, radikal Omlægning af den hidtidige Folkegruppepolitik. Det gjaldt om at indordne Folkegruppen under den rigstyske Storpolitik, som maatte stille følgende Krav:

a) Paa Grund af det fra tysk Side til den danske Konge overrakte Aprilmemorandum samt navnlig paa Grund af hele den udenrigspolitiske Situation maatte den tyske Folkegruppe straks og fuldstændigt lade det Krav om en Revision af Grænsen forsvinde, som havde været proklameret igennem tyve Aar med stor Lidenskab. Ikke blot i offentlige Erklæringer, men ogsaa ved de talrige Folkegruppesammenkomster og selv i lukkede Underledermøder kunde der fra nu af ikke tolereres nogen som helst Diskussion om Grænsen.

b) Den militære og politiske Situation krævede ubetinget Ro og Orden i Grænseomraadet. Til Trods for den psykologiske Stimulans, som Folkegruppen fik ved Besættelsen, var et vidtgaaende Maadehold i Nationalitetskampen en Pligt, som end ikke længere kunde tillade de hidtidige Forsvarsparoler i fuldt Omfang.

c) For enhver *politisk* Virksomhed fra Folkegruppeledelsens Side maatte man i Fremtiden afvente de Retningslinier, der kom fra Ledelsen af den rigstyske Storpolitik.

Disse tre fundamentale Krav, der betød en Revolution i Folkegruppens hele Holdning, skulde nu sættes igennem i en Folkegruppeledelse, som indtil da havde ført en meget selvstændig Politik uden Kontakt med Konsulatet og uden afgørende Indflydelse fra Volksdeutsche Mittelstelle's Side. Først og fremmest var det nødvendigt at rangere Folkegruppeledelsens Kreds lige indtil den sidste mere betydelige Underfører ind paa det nye Spor for derpaa gennem dem at lade Folkegruppen i sin Helhed indstille sig paa de nye Maal. De Veje, jeg slog ind paa, er af mangfoldig Art og har i denne Forbindelse ikke mere Betydning. Jeg valgte bl. a. den direkte Vej med personlig Kontakt med alle Underførere i alle Nordslesvigs fem Kredse. Ved disse Lejligheder, men især ved mange, med korte Mellemrum i mit Hjem afholdte større og mindre selskabelige Sammenkomster for Underførerne, ved Besøg paa næsten alle større folketyske Møder i Nordslesvig o. s. v. viste det sig meget snart, at en Forandring kun kunde gennemføres langsomt og ved Hjælp af Udholdenhed og stor Taalmodighed, idet den herværende Folketype er stivsindet og selvraadig. Næsten et Aar har Konsulat, Gesandtskab og ogsaa Volksdeutsche Mittelstelle maattet anstrenge sig, indtil i det mindste de forskellige Underledere var fuldt ud og uden Undtagelse overbevist om Nødvendigheden af de nye Retningslinier og var i Stand til paa Møderne at prædike for Medlemmerne af Folkegruppen om en ny Folkegruppepolitik, saaledes at den ønskede indre Nyorientering hos Folkegruppen i det store og hele var naaet i 1941.

Under disse Omstændigheder kunde det snart spores, at der maatte gives Folkegruppen, der nu maatte tie stille om sine tidligere Yndlingsemner, nye Paroler, eftersom en Organisation, der er indstillet paa Kamp, uden aktiv Bevægelse i Længden er dømt til Krebsegang og maa sygne hen. Rettidige Overvejelser sammen med Gesandtskabet og Repræsentanter for Volksdeutsche Mittelstelle førte til:

a) at proklamere den indre Styrkelse af Tyskheden i nationalsocialistisk Aand og den yderligere Udbygning af folketyske Positioner paa alle Omraader, som en særlig vigtig Fremtidsopgave, medens desuden
b) Folkegruppeledelsen paa eget Initiativ som en anden ny Parole stillede „Tjenesten for det tyske Folk" i Forgrunden.

Disse Retningslinier, som af den tyske Folkegruppe blev fulgt med stor Aktivitet, førte til meget betydningsfulde aandelige og organisatoriske Forandringer. Koncentrationen og Anspændelsen af alle nationale Kræfter fremkaldte en vældig Ny- og Omorganisering af Folkegruppens Liv paa alle Livets Omraader med Henblik paa en fuldstændig Tilpasning til det nationalsocialistiske Riges Aand og Livsformer. Haand i Haand med denne indre og organisatoriske Omdannelse gik Grundlæggelsen og Bygningen af talrige Skoler, Oprettelsen af nye Børnehaver o. s. v., ligesom man fik Tag i og tog sig af hensygnet Tyskhed og talrige „blakkede" (uafklaret Nationalitet).

Denne til moralsk Pligt hævede „Tjeneste for det tyske Folk" havde til Følge, at alle Interesser indordnedes under den fællestyske Skæbne, og lagde sig for Dagen ved, at indtil nu ca. 1500 frivillige har meldt sig til Krigstjeneste, og at adskillige Tusinde Arbejdere har meldt sig til Flyvepladser, til Værnemagtens Byggepladser og til andre Virksomheder, der er vigtige for Forsvarsøkonomien. Paa lignende Maade blev det Arbejde, der udførtes af Landesbauernschaft og de i „Deutsche Berufsgruppen" organiserede økonomiske Kredse, tilpasset efter de Krav, der stilledes af Rigets Forsyningssituation eller af den tyske Krigsøkonomi. Som yderligere Hjælpetjeneste gennemførtes en stadig Omsorg for saarede i et rigstysk Grænselazaret, en egen Værnemagtskantine paa Banegaarden i Fredericia, Modtagelsen hvert Aar af flere Tusinde rigstyske NSV-Børn, talrige Gaver som f. Eks. Uld-, Metal-, Køkkenudstyr- og Porcelænsgaver o. s. v.

Havde saaledes Folkegruppen paa Grundlag af de nye Paroler fundet et vældigt nyt Virkefelt og med stor Begejstring udfoldet en uhørt Aktivitet, saa var der alligevel ikke dermed givet de politisk interesserede Underførere og Medlemmerne af Folkegruppen nogen fyldestgørende Erstatning for det bortfaldende Krav om en Grænserevision; den tidligere Diskussion om denne havde jo medført en stadig Beskæftigelse med udpræget politiske Anliggender og en Virketrang paa politisk Omraade. Det er indlysende, at Forsamlingstaler og Avisartikler ikke kunde tilfredsstille en Folkegruppe, der hidtil ganske vist havde beskæftiget sig med Grænsepolitik, men i hvert Fald med Politik, hvis man ikke foruden med de daglige Fænomener under Nationalitetsarbejdet ogsaa kunde beskæftige sig med politiske Emner. Det vilde have ligget nær at behandle den politiske Idé om den storgermanske Enhed. Men i de brede Lag af Tyskheden stillede man sig *endnu dengang* meget afvisende overfor denne „skøre Idé", vel sagtens fordi man ansaa den for den værste Fjende af en Grænserevision. For nu at udfylde det Tomrum, der var fremkommet ved, at den hidtil almindelige politiske Diskussion var sat i Baggrunden, og for at give den i politisk Henseende nu engang overordentlig interesserede Folkegruppe en Ventil, fik den bagefter tilkendt smaa politiske Opgaver, som den i sin Tvangssituation" lidt efter lidt havde stillet sig paa egen Haand. — Der kunde f. Eks. i udenrigspolitisk Henseende intet indvendes mod, at man i den første Tidsperiode offentligt som *Værner om den tyske Ære* gjorde op med nedsættende Omtale af Føreren, Riget, Værnemagten, Hagekorset, den nationalsocialistiske Ideologi o. s. v., som endnu ofte kunde iagttages i Samlivet mellem Naboer. Her var Folkegruppen en værdifuld Hjælp og Støtte for Gesandtskabet. — Af denne politiske, defensive Funktion fremgik der efterhaanden *en Slags negativ nordisk Politik*, d. v. s. en officiel Tale- og Pressevirksomhed med det Formaal at lade uforsonlige Modstandere af en storpolitisk Forstaaelse og Folk, der aandeligt saboterede det tysk-danske Forhold, stille i Gabestokken og saa vidt muligt ved tysk Indgreb faa dem uskadeliggjort. Hele det indre danske Liv i Offentligheden og „bag lukkede Døre" blev ved Hjælp af en ikke

daarligt organiseret Efterretningstjeneste belyst af den folketyske Kritiks Lyskastere, og der blev rejst skarp *offentlig* Anklage mod den negative Holdning i Presse, Skole, Ungdomsorganisationer, Kirke o. s. v. Det maa anerkendes, at Anklagerne ofte var berettigede og ofte leverede Rigsrepræsentationen Materiale, saa den hos den danske Regering med Held kunde sætte Forholdsregler igennem, hvorved forskellige uholdbare Forhold kunde rettes. Men paa den anden Side fik den danske Befolkning, der begribeligvis forsvarede sig dygtigt, saa stærkt Indtrykket af en folketysk Indblanding i indenrigspolitiske, danske Begivenheder, at Gesandtskabet og Konsulatet Gang paa Gang maatte belære, formane og hyppigt ogsaa meget tydeligt maatte bremse Folkegruppeledelsen. — Den danske Ophidselse voksede, da man til sidst fra folketysk Side gik over til at forbinde *Forslag om Danmarks politiske Nyorientering* med denne Fremhævelse af det negative. Nu blev der ved Siden af en Kritik af den danske nordiske Politik, af Skandinavismen og andre udenrigspolitiske Trossætninger givet „Raad" om den danske Indordning i det fælleseuropæiske Rum samt stillet Krav om aktivt Samarbejde paa Europas Nyordningsproces. Selv Problemerne Finland og Sverige manglede ikke i den Slags Diskussioner, som ikke blot fremkom i Pressen, men ogsaa blev rejst af de fleste Folkegruppetalere ved alle større nationale Møder i alle Nordslesvigs Kredse. Paa denne Maade fik Folkegruppen placeret sig meget stærkt i den europæiske Nyordnings politiske System. Den paatog sig selv Forpligtelsen til som aktiv Part at arbejde med paa Skabelsen af det europæiske Folkefællesskab. Selv om en saadan Tro paa en storpolitisk Mission uden Tvivl kunde hæve Tyskheden til en frugtbar Rolle som Mægler, saa virkede de folketyske Bestræbelser paa Danskerne, der altid mente at se „den truende Pegefinger", som Skolemestervæsen og vakte saare megen Forargelse. Fra dansk Side har man i Pressen atter og atter indtil nu henvist bl. a. til, at Folkegruppen langt overskred sine Beføjelser, og til, at endog officielle rigstyske Erklæringer og rigstyske Presseroster bedømte de politiske Begivenheder i Danmark helt anderledes, i det mindste med mere Reservation, med større psykologisk Forstaaelse og Taktfølelse — hvad der i Virkeligheden var rigtigt. Det staar i hvert Fald fast, at ved den folketyske politiske Virksomhed, selv om den var baaret af de bedste Idealer, og ved dens Indvirkning paa dansk Side blev Spændingsforholdet i Grænselandet ikke mildnet — efter dansk Anskuelse væsentlig skærpet. Om et saadant Resultat kan skyldes, at det danske Folk hellere vil lade sig give Belæring o. s. v. af sine egne Mænd end af fremmede, men under ingen Omstændigheder af dem, der er dets Modstandere i Grænsestriden, skal jeg blot antyde. Maaske følger Danskerne en gammel psykologisk Lov, naar de efter de givne Forhold fornemmer den folketyske Læremester som skolemesteragtig og derfor ikke vil have noget at gøre med ham. Altfor tragisk behøver man nu fra folketysk Side ikke at tage denne afvisende Reaktion, for det maa formodes, at det danske Folks hele politiske Holdning, der beror paa de mest forskellige Overvejelser, som jeg ikke her skal komme nærmere ind paa, sikkert næppe vilde være bedre, selv om Folkegruppen forholdt sig isnende tavs. Folkegruppen fortsætter derfor ogsaa uanfægtet sin Vej, ja — den har endnu aldrig taget sin politiske Mission saa alvorligt som netop nu. Nordslesvig og navnlig i første Række den *nordslesvigske Tyskhed skal være Broen* — saaledes erklærer man — *over hvilken alene den nye Verdensanskuelse og den storgermanske Idé kan føres ind i det danske Folk.* Folkegruppen skal være *Stormbataillonen, som skal vinde Norden,* og *Værge for Rigets storgermanske Politik.* Gennem det politiske Program for den storgermanske Idé, som Folkegruppeledelsen for nylig i vidt Omfang har overtaget, mener Tyskheden (eller rettere sagt: Underlederne) at yde en væsentlig og værdifuld Hjælp til Gennemførelsen af den tyske Rigspolitik. En saadan stærk politisk Indordning af Folkegruppen under vore storpolitiske Maal forekommer usædvanlig og vil sandsynligvis ikke komme igen. Det intime kammeratlige Forhold mellem den Rigsbefuldmægtigede og Folkegruppeføreren turde frembyde en Garanti for, at man overfor Dr. Møllers mere følelses- end fornuftsmæssigt motiverede politiske Metoder ikke behøver at frygte for udenrigspolitiske Ubehageligheder. — Om den af mig i dens enkelte Udviklingsfaser skitserede storpolitiske Virksomhed, som mere og mere synes at komme til at *indtage Førstepladsen,* kan medføre, at man til en vis Grad forsømmer de „ægte" nationalpolitiske Opgaveomraader (Forøgelse af Tallet paa dem, der gaar i Skoler og i Børnehaver, Fremstød ind i de tomme Egne o. lign.), er noget, jeg frygter for, men som den kommende Tid vil vise. Allerede nu maa man vel gaa ud fra, at Folkegruppens samlede Stødkraft bliver svækket,

eftersom en ikke ringe Del af den tyske Befolkning ikke kan indse Nødvendigheden af en fuldstændig storpolitisk Vending og en Flytning af Tyngdepunktet til dette Omraade.

Til Slut skal blot nævnes, at det, at man er gaaet op i den storgermanske Mission, ingenlunde har udelukket enhver Varetagelse af folketyske Særinteresser. Tværtimod! *Indadtil*, d. v. s. overfor sine Medlemmer, har Folkegruppeledelsen igennem Skoling af sine Partifæller givet Nationalitetskampen en ny Fortolkning: nemlig som *Kamp om Førerskabet i Hjemstavnen*. Førerskabet vil, saaledes hedder det, tilfalde den, hvis folkelige Kraft og Ydelse er størst. I Kampen om Førerskabet er Styrken og ikke Tallet det afgørende. Men det er Folkegruppen, der er det stærkeste, folkelige Fællesskab i Nordslesvig. Derfor er det Tyskheden, der har *Retten til Førerskabet i Hjemstavnen*. — Paa denne Basis fandt Folkegruppen da ogsaa for første Gang en loyal Holdning overfor Frits Clausen, og det gik saaledes til:

Som bekendt er Udviklingen i Folkegruppens Holdning overfor de danske Nationalsocialister nok værd at lægge Mærke til. Allerede i 1940 fik Tyskerne Anvisning paa at indtage en korrekt Holdning overfor Frits Clausen og hans Tilhængere, men dog at marchere hver for sig i det nationale Arbejde. Det har varet længe, før dette Krav blev opfyldt. Fra Folkegruppeledelsens Side tog man bevidst Afstand fra Frits Clausen, og han og hans Medarbejdere og tildels ogsaa hans Arbejde blev paa Underførermøderne underkastet en skarp Kritik. Det er muligt, at den Følelse her har spillet med ind, at naar man marcherede sammen, vilde man ud i Fremtiden rent nationalt ikke helt kunne hævde de hidtidige Positioner (Skoler o. s. v.). Maaske havde ogsaa den Bekymring nogen Vægt, at en Del af de tyske nationalsocialister kunde samle sig om Frits Clausen. Først længere Tid efter fandt man Løsningen, nemlig ved at fastslaa det umiddelbare Tilhørsforhold til Førerfolket. Et Medlem af Førerfolket, saadan argumenterede man, behøvede ikke at indordne sig i et (det danske) Folks Rækker, som marcherede i tysk Følge.

Folketyskeren behøvede ikke at indskyde nogen Mellemmand — Føreren i et andet Folk (Frits Clausen) — mellem sig selv og sin Fører Adolf Hitler. De germanske nationalsocialistiske Folkesamfund stod ikke som ligeberettigede ved Siden af hinanden, men under kammeratligt Førerskab af den tyske Nationalsocialisme. Kort og godt: Folketyskeren behøvede ikke at gaa Omvejen over Frits Clausen og Dannebrog. Samtidig appellerede man til Tyskernes Stolthed over at høre til Adolf Hitlers nationale Følge og til det stortyske Rige. Paa denne Maade havde man fundet en Formel for Afgrænsningen af de to nationalsocialistiske Lejre, og man arbejdede nu i lang Tid tolerant ved Siden af hinanden, om end med kølige Følelser. Det blev anderledes, da Folkegruppeledelsens storpolitiske Arbejde naaede det ovenfor skildrede Højdepunkt, d. v. s. da den storgermanske Propaganda ogsaa gjorde en Revision af Forholdet til Frits Clausen nødvendig. Den ydre Anledning hertil fik Folkegruppeføreren ved „Frikorps Danmark"s højtidelige Indtog i København, idet Korpsets Mænd med deres germanske Holdning gjorde et dybt Indtryk paa Dr. Möller. Siden da har man overfor de danske Nationalsocialister fundet en kammeratlig Linie, som ganske vist endnu ikke kommer tydeligt til Udtryk hos de Personer, der leder de to Bevægelser, men som enkelte Steder ved Sammenkomster paa forskellig Maade allerede har baaret gode Frugter.

Aabenraa, i December 1942.

sign. Lauwer.

100.

Dr. Best til statsminister Scavenius angående dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge.

12. jan. 1943.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 12. 1. 1943.

Til
Hans Excellence
Hr. Statsminister Erik von Scavenius,
København.

Deres Excellence,

Efter Modtagelsen af Deres Brev af 28. 12. 42 vedrørende Dr. Møller i Graasten har jeg anmodet Dr. Møller om at komme til Stede til en Samtale om Sagen.

Dr. Møller blev gjort bekendt med Indholdet af Deres Skrivelse og af Landbrugsministeriets Memorandum.

Desværre ser Dr. Møller sig ikke i Stand til at anerkende Landbrugsministeriets Argumenter. Han mener i den Behandling, der er blevet ham til Del, at maatte se Virkningen af en bestemt politisk Indstilling overfor Folketyskerne i Nordslesvig og overfor ham som Folkegruppefører. Særlig Landbrugsministeriets Henvisning til, at han ved sin Forbliven i Nordslesvig selv skulde have ødelagt sin Karriere som Dyrlæge, opfatter Dr. Møller saaledes, at man gerne af politiske Grunde har villet fjerne ham fra Nordslesvig, og at man nu lader ham undgælde erhvervsmæssigt for, at han har været politisk virksom for den tyske Folkegruppe.

Om denne Dr. Møllers Opfattelse i alle Henseender er berettiget behøver efter min Mening ikke at gøres til Genstand for en Drøftelse mellem os. Thi denne Opfattelse behersker faktisk den samlede tyske Folkegruppes udelte Mening og er derved et politisk Faktum, som vi maa gaa ud fra ved Overvejelsen af vore Forholdsregler. Dr. Møller har forberedt mig paa, at Stemningen i Folkegruppen vilde kunne tvinge ham til i Løbet af kort Tid offentligt at tage Stilling til denne — som han kaldte det — bryske Behandling af Folkegruppen. Noget saadant vil naturligvis vække Opmærksomhed udover den dansk-tyske Grænse og maaske i en Atmosfære, hvor Nerverne staar paa Højkant, udløse Reaktioner fra Berlin, som kunde gaa langt ud over Betydningen af en Overdyrlægestilling.

Jeg beder Dem derfor endnu en Gang undersøge, om der ikke kan findes en Løsning, som sparer os for unødvendige Følger af dette konkrete Tilfælde. Landbrugsministeriet turde det efter min Mening ikke falde saa vanskeligt for en Gangs Skyld at vise et Medlem af den danske Rigsdag, som i de sidste Aar stadig har fremmet en fornuftig og for Danmarks Interesser nyttig Politik, en usædvanlig Imødekommenhed for at skaane hans politiske Prestige og skåne den dansk-tyske Politik for unødvendige Rystelser.

Med de venligste Hilsener

sign. **Best.**

101.

Det tyske gesandtskab sender udenrigsministeriet i Berlin et referat af Kasslers udtalelse på mødet i det tyske udenrigsministerium (med bilag).

19. jan. 1943.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 19. januar 1943.

I C/Jr. nr. 16/43.

Vedr.: Sammenfatning af gesandtskabsråd dr. Kasslers udtalelser på det møde, som de sagkyndige i nationale spørgsmål holdt i Auswärtiges Amt.

2 gennemslag
1 bilag (in triplo).

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Efter ordre fremsendes hoslagt et resumé af de udtalelser, som den sagkyndige i nationale spørgsmål, gesandtskabsråd, dr. Kassler, fremsatte på det møde af sagkyndige i nationale spørgsmål, som blev holdt i Auswärtiges Amt den 17. december f. å.

P.d.b.v.

Barandon

I. I Tysklands politiske forhold til Danmark spiller Nordslesvig en ikke uvæsentlig rolle. Den kendsgerning, at Danmark opnåede Nordslesvigs afståelse i forbindelse med fredsdiktatet fra Versailles, giver sig endnu i dag udslag i, at man på dansk side ikke kan frigøre sig for en vis frygt for, at Danmark en dag kunne blive tvunget til at tilbagegive Nordslesvig eller dele deraf. Danskerne er derfor særlig omfindtlige i alle spørgsmål, der vedrører Nordslesvig, og følger den tyske folkegruppepolitik med særlig årvågenhed. Under den politiske spænding i de dansk-tyske relationer, der forbigående viste sig i oktober f. å., konstateredes der derfor også en vis dansk nervøsitet med hensyn til Nordslesvig, medens der omvendt hos den tyske folkegruppe i mange tilfælde opstod rygter, der gik ud på, at det gamle ønske om en grænserevision og tilbagevenden til Tyskland ville blive til virkelighed.

II. Det kan ikke nægtes, at ønsket om en forening med Tyskland stadig lever i de fleste folketyskeres hjerter, til trods for at grænserevisionsparolen er blevet forladt i folkegruppens politiske liv. Dette kan næppe heller ventes at være anderledes, når man betragter Slesvigs historiske udvikling og den grænserevisionskamp, som folkegruppen efter verdenskrigen har ført igennem 20 år. Man kan deri ikke på nogen måde se en fare for folkegruppens politiske program, d. v. s. for de nye retningslinier, der er blevet givet efter besættelsen af Danmark, thi den ubetingede autoritet, som folkegruppeføreren har, og den tillid, man har til ham indenfor alle folkegruppens kredse, såvel som den disciplin, der findes i folkegruppen, er en garanti for, at folkegruppen i enhver henseende indordner sine ønsker under Tysklands politiske interesser. Folkegruppeføreren selv har netop for kort tid siden i en betydningsfuld og statsmandsmæssig dygtig tale, som han holdt i nær-

værelse af den rigsbefuldmægtigede og SS-overgruppefører Lorenz, påny fremhævet, at folkegruppens opgaver i denne tid, da der kæmpes om de europæiske folks forening og eksistens, var vokset langt ud over de snævre rammer, de havde i epoken efter verdenskrigen, og at de havde fået andre perspektiver.

III. En særlig karakter får folkegruppearbejdet i Nordslesvig ved den storgermanske tanke. Der opstår mange problemer derved, at det egentlige arbejde for tyskheden kombineres med den medvirken, som folkegruppen skal yde ved opfyldelsen af germanske opgaver, problemer, der kendetegnes alene af de opgaver, der er blevet stillet folkegruppen. Således har folkegruppen opgaver, der tildels krydser hinanden, nemlig

1. at bevare og styrke de tyske positioner — hvilket nødvendigvis er rettet imod danskheden, der selv, såvel centralt som i grænseområdet, er særdeles godt organiseret, hvad angår samtlige spørgsmål i grænseområdet,
2. at danne en forståelsens bro fra Syden til Norden og at virke sammen med de positivt indstillede kræfter i det danske folk, især med de danske nationalsocialister, med det formål at hidføre en vidtgående følelsesmæssig tilnærmelse mellem de to folk indbyrdes på grundlag af det fælles germanske blod.

I denne forbindelse vil jeg gerne nævne, at der sidste sommer hos folkegruppen opstod alvorlig uro over, at talrige folketyske frivillige i våben-SS var blevet indrulleret i Frikorps Danmark, der er formeret af danske frivillige, og havde kæmpet på østfronten under dansk kommando og under dansk flag, hvorunder de for en dels vedkommende også var faldet. På folkegruppeførerens forestillinger om, at Nordslesvigs tyskere ville kæmpe som tyskere og under tysk kommando, blev der af rigsfører-SS givet ordre til, at alle folketyskere skulle tages ud af de danske frivillige enheder, og at de skulle overføres til enheder af våben-SS, der var rent rigstyske. Folkegruppen mente at burde tillægge denne og andre hændelser stor betydning. Den erklærede nemlig, at den af en hel række symptomer måtte udlede, at man på kompetent sted i Tyskland ønskede at se den storgermanske idé realiseret i Danmark på den måde, at tilhørigheden til den tyske nationalitet fuldstændig skulle træde tilbage for den bekendelse til det nationalsocialistiske, germanske skæbnefællesskab, som tyskere og danskere skulle aflægge på samme måde. Folkegruppeføreren frygtede, at folkegruppen mere og mere ville komme til at opgive sin sluttede nationale enhed for at smelte sammen med de danske kræfter, hvis mål det er at vinde det danske folk for den storgermanske idé; dette måtte imidlertid til syvende og sidst betyde, at folkegruppen ville blive indordnet under og blive undergivet de danske nationalsocialisters ledelse.

Det er efter disse forespørgsler blevet gjort forståeligt for folkegruppeledelsen, at dens frygt er fuldstændig ubegrundet, og at man ikke på nogen måde havde tænkt på at kræve af folkegruppen, at den skulle opgive sin tyskhed til fordel for storgermanske mål, men at det tværtimod altid ville vedblive at være folkegruppens første pligt at hævde tyskheden.

IV. Af aktuelle sager indenfor folkegruppen bør først og fremmest fremhæves det ønske, som folkegruppeføreren har forelagt den rigsbefuldmægtigede, og som går ud på, at man fra dansk side skulle tilstå folkegruppen autonomi på det kulturelle område. Folkegruppens plan, der foreløbigt er udarbejdet i store træk, går ud på, at folkegruppen får eget skolevæsen. Til dette formål skal de folketyske kommuneskoler i den lokale instans og i melleminstansen tages ud af den danske stats skolevæsen og sammen med de folketyske privatskoler underlægges et skolekontor for folkegruppen, der skal sortere direkte under det danske undervisningsministerium. På lignende måde skal der oprettes et eget kirkevæsen for folkegruppen. Folkegruppen stiller i denne forbindelse det krav, at såvel skolevæsenet som kirkevæsenet fuldtud skal finansieres af den danske stat. Folkegruppen ønsker endvidere, at der til behandling af folketyske anliggender oprettes et forbindelseskontor hos den danske regering i København. Den rigsbefuldmægtigede har endnu ikke afsluttet behandlingen af disse spørgsmål.

København, den 13. januar 1943.

Kassler

102.

Det danske udenrigsministerium til kirkeministeriet angående en undersøgelse i anledning af „Fædrelandet"s artikel om provst Schülein.

27. jan. 1943.

W-H/EW

27. Januar 1943. P.J.I. 84.C.52.

Til Kirkeministeriet.

I Anledning af den i hosfølgende Udklip af „Fædrelandet" for den 26. d. M. indeholdte Artikel, betitlet „En Præst nægter at holde Mindegudstjeneste for en dansk Frivillig", skal Udenrigsministeriet henstille, at denne Sag gøres til Genstand for en Undersøgelse, om hvis Resultat man vilde sætte Pris paa at blive underrettet.

Efter endt Afbenyttelse bedes Bilaget tilbagesendt hertil.

P. M. V.

F. Hvass.

103.

Dr. Best til statsminister Scavenius angående dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge.

29. jan. 1943.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 29. 1. 1943.

Hans Excellence
Hr. Statsminister Erik von Scavenius,
København,
Udenrigsministeriet.

Deres Excellence,

Dr. Møller fra Graasten har i Gaar haft den af Dem venligst formidlede Samtale med Landbrugsminister Bording.

Dr. Møller havde Lejlighed til overfor Minister Bording at gøre rede for alle de Kendsgerninger, der har medført, at Tilfældet Dr. Møller af den tyske Folkegruppe i Nordslesvig betragtes som et betydningsfuldt politisk Anliggende.

Minister Bording har — efter hvad Dr. Møller meddelte mig — fuldstændig forstaaet de Synspunkter og Grunde, der blev forelagt ham. Men han indtager det Standpunkt, at han i det foreliggende Tilfælde har handlet formelt rigtigt, og at han derfor kun efter udtrykkelig Anmodning fra tysk Side vil være i Stand til at ændre de af ham trufne Dispositioner.

Jeg vilde derfor være Deres Excellence taknemlig, saafremt De vilde meddele Minister Bording, at jeg — hvis han anser en formel Anmodning fra tysk Side for paakrævet — herved har fremsat en saadan.

Jeg betoner endnu en Gang, at jeg kun tager dette Skridt for at forebygge, at det dansk-tyske Forhold, med Hensyn til hvilket vi jo for Tiden bestræber os for at løse langt vigtigere Problemer, ikke bliver udsat for en unødvendig Belastning paa Grund af de Virkninger, som en politiske Misstemning indenfor den tyske Folkegruppe i Nordslesvig kan faa.

Med de venligste Hilsener

sign. **W. Best.**

104.

Det danske udenrigsministerium bekræfter overfor landbrugsministeriet aftalen om dr. Møllers ansættelse som overdyrlæge.

11. feb. 1943.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 11. Februar 1943.
P.J.I.J.No.7.G.86.

Hr. Landbrugsminister K. M. Bording,
Ministeriet for Landbrug og Fiskeri.

Kære Kollega.

Idet jeg hoslagt sender Dem Afskrift af det Memorandum, der i Sagen angaaende Besættelsen af Stillingen som Overdyrlæge ved Graasten Andelssvineslagteri og Graasten offentlige Slagtehus er overgivet det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark, bekræfter jeg den trufne Aftale om, at Dyrlæge Jens Møller ansættes som Overdyrlæge ved Tilsynet med Udførslen af levende Dyr over Graasten, *at* der herfor ydes ham et aarligt Honorar paa 8 000 Kr., samt *at* Overdyrlæge Egehøj, naar et til hans Stilling svarende andet Embede maatte blive ledigt, overtager dette, og *at* Dyrlæge Jens Møller derefter modtager Udnævnelse til Stillingen som Overdyrlæge ved Graasten Andelssvineslagteri og Graasten offentlige Slagtehus.

Med venlig Hilsen

sign. **Erik Scavenius.**

105.

Telegram fra et tysk møde i Haderslev til Scavenius angående krav om retsforfølgelse mod Rosent, Schülein og Warncke.

14. feb. 1943.

DEN DANSKE STATSTELEGRAF

Telegram fra Haderslev, 14. feb. 1943.

Statsminister Scavenius, København.
Udenrigsministeriet.

1000 tyskere, der er forsamlet til en demonstration i Haderslev, har for at håndhæve vort folks og de europæiske frontkæmperes ære på folkegruppens vegne vedtaget følgende resolution, og for at bevare freden i hjemstavnen kræver vi, at der indledes strafferetlig forfølgelse mod lektor Rosent fra Aabenraa, provst Schülein, Løgumkloster, og pastor Warncke, Ullerup, og at de fjernes fra grænselandet.

Dr. Møller,
folkegruppefører.

106.

Notits fra det danske udenrigsministerium vedrørende drøftelse med Kassler og kirkeministeriet angående sagen Schülein—Warncke.

15. feb. 1943.

HJH/Ir.C.

Notits.

Legationsraad Dr. Kassler var hos mig for nogle Dage siden og omtalte under sit Besøg ogsaa Pastor C. Warncke, Ullerup, „som stadig fra Prædikestolen fremkommer med fjendtlige Udtalelser mod Tyskland og den tyske Folkegruppe". Der herskede i den Anledning megen Bitterhed mod Pastoren indenfor den tyske Folkegruppe, paa hvis Foranledning Dr. Kassler fremdrog Sagen. Dr. Kassler nævnede, om ikke en saadan Mand kunde og burde fjernes fra Sønderjylland og anbringes et andet Sted i Landet, hvilket vilde være i baade tysk og dansk Interesse.

Endvidere nævnede Dr. Kassler Provst Schülein, Løgumkloster, som fornylig ved en bestemt Lejlighed skal have optraadt paa en lidet heldig Maade. Der maatte regnes med, sagde Dr. Kassler, at der i den Anledning vilde fremkomme en Klage over Provsten.

Jeg spurgte Dr. Kassler, om man fra tysk Side tidligere havde haft Anledning til Utilfredshed med Pastor Warncke, hvortil Kassler svarede, at saavidt han vidste, havde Dr. Møller vistnok i Kirkeministeriet fremsat en Protest mod Pastor Warnckes tyskfjendtlige Virksomhed, uden at dette hidtil havde frugtet. Jeg spurgte endvidere Dr. Kassler, om han kunde anføre noget konkret mod Pastor Warncke, hvilket han benægtede. Jeg sagde, at det forekom mig, at det vilde være et noget spinkelt Grundlag for et saa drastisk Skridt som at tvangsforflytte Pastoren, og at jeg syntes, at man først burde forsøge med en alvorlig Advarsel, hvis Anklagen mod ham var rigtig. Endelig sagde jeg til Dr. Kassler, at han kunde regne med Forstaaelse herfra overfor et Ønske om Iværksættelse af en Undersøgelse af Sagen, naar vi modtog mere konkrete Oplysninger om Pastor Warnckes tyskfjendtlige Optræden.

Dr. Kassler sagde til Slut, at han vilde underrette Folkegruppen og, naar han fra denne modtog nærmere Oplysninger, komme tilbage til Sagen.

$^{15}/_{2}$ 43.

H. J. Hansen.

Dep.chef Thomsen kender ikke denne Sag, men vil telefonere, saafremt det f. eks. skulde vise sig, at Klagen var afleveret til Kirkeministeren personlig uden endnu at være kommet Dep.chefen i Hænde. Jeg gjorde under Samtalen Dep.chefen bekendt med Telegrammet fra Haderslev.[1])

$^{15}/_{2}$ D[ahl]

D/EG

Efter at den paa forrige Side refererede Samtale med Departementschef Thomsen havde fundet Sted, har Departementschefen senere i Dag telefoneret til mig, at der ikke er indkommet nogen skriftlig Klage til Kirkeministeriet over Pastor Warncke, men at Dyrlæge Møller under en Samtale med Kirkeministeren havde beklaget sig over Præsten.

Departementschefen spurgte, om UM ikke før Sagen forelagdes Kirkeministeriet til Foranstaltning kunde skaffe mere konkrete Oplysninger om, hvad der ligger til Grund for Klagen. Hvis vi ikke vilde spørge Tyskerne, kunde vi spørge de to Præsters Biskopper, om de vidste noget. Kirkeministeren havde sagt, at der jo ikke var noget til Hinder for,

at UM underhaanden rettede en saadan Forespørgsel direkte til Biskopperne. Jeg mente, at man fra UM's Side vilde foretrække, at en saadan Forespørgsel gik gennem Kirkeministeriet, og iøvrigt ansaa jeg det for nærliggende at spørge den, der havde sendt Telegrammet, nemlig Dr. Møller, hvad der laa til Grund for Klagen, der jo er holdt i almindelige Vendinger. Om UM vilde vælge denne Fremgangsmaade, kunde jeg imidlertid ikke sige, da jeg endnu ikke havde haft Lejlighed til at forelægge noget Forslag i saa Henseende.

Den 15. Februar 1943.

D[ahl]

[1]) Se A. nr. 105.

107.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Møllers tale på mødet i Haderslev den 14. februar 1943.

16. feb. 1943.

S/NSl. *16. Februar 43.*

Indhold: Folkegruppefører, Dr. Møllers Tale den 15.2. d.A. i Haderslev.[1])

Fortroligt!

Til
Rigets Befuldmægtigede
København
Dagmarhus.

Jeg tør maaske forudsætte, at Folkegruppeførerens sidste Tale i Haderslev — i det Omfang den har været offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" — er Dem bekendt. Af en Funktionær ved Konsulatet, som jeg lod overvære Mødet som Observatør, erfarer jeg yderligere følgende bemærkelsesværdige Enkeltheder:

1) Dr. Møller stillede sig fuldt og helt bag de som bekendt to Gange om Ugen fremkommende Udtalelser i Rubrikken „Unsere Stimme". Han betonede, at denne Rubrik var Folkegruppeledelsens og hele Folkegruppens Stemme.

2) I Forbindelse med skarpe Angreb paa Provst Schülein, Pastor Warncke og Lærer Rosent nævnte Dr. Møller, at han gentagne Gange havde forhandlet med Kirkehenholdsvis Undervisningsministeren om disse Tilfælde og forlangt de tre Herrers Fjernelse. Ministrene havde bestandig med Beklagelse erklæret overfor ham, at de ikke havde Lovhjemmel til at gribe ind. Ordret fortsatte Dr. Møller: „*Det er en uholdbar Tilstand, som vi ikke vil finde os i. For Fremtiden forlanger jeg af enhver SK-Mand og enhver Partifælle, at han drager saadanne Folk til Regnskab, saafremt Regeringen ikke af sig selv skrider ind.*"

Dr. Møller henviste til, at den nye Bemyndigelseslov gjorde det muligt for Statsministeren at bevise Oprigtigheden af Regeringens stadige Loyalitetserklæringer gennem Kendsgerninger. Derfor havde man besluttet at sende Statsministeren det bekendte Telegram[2]).

Af Samtaler, som min Tillidsmand efter Mødet havde med talrige folketyske Partifæller, kan sluttes, at man har opfattet disse Dr. Møllers Ord paa følgende Maade: „Vi vil ikke mere finde os i denne pøbelagtige Optræden; hvis en bliver fræk, faar han Prygl."

3) Folkegruppeføreren fortalte bl. a. ogsaa følgende Episode:

„I en Aftenskole underviste foruden danske Lærere ogsaa en tysk Lærer. ... Efter Undervisningens Ophør hørte den tyske Lærer paa Trappegangen en Samtale mellem de to Danskere, der befandt sig paa en Afsats længere nede:

A. Nu er det snart forbi med Tyskerne, om nogle Maaneder har Russerne sejret.
B. Og hvad saa? Hvad sker der saa med Tyskerne her i Landet?
A. 24 Timers Lovløshed, og Problemet vil være løst.
B. Kunde du da f. Eks. rydde N. N. (den tyske Lærer) af Vejen?
A. (efter en lille Pause): Ja!

Den tyske Lærer kom derpaa ned ad Trappen og meddelte Herrerne, at han havde hørt deres Samtale. Derpaa stor Bestyrtelse og Undskyldninger: det var ikke saadan ment, og han maatte endelig ikke gøre noget ud af Sagen og fremfor alt ikke snakke om den. Den tyske Lærer erklærede dog, at han var nødt til at anmelde Tilfældet til Folkegruppeføreren og den danske Skolekonsulent".

I Forbindelse med denne Sikring opfordrede Dr. Møller enhver folketysk Mand til at deltage i Tidsfrivilligtjenesten, *„da det under de givne Omstændigheder vilde være en meget beroligende Følelse at have en Skyder i Haanden."*

Det er overflødigt at nævne, at de ca. 800 Deltagere i Mødet fulgte Folkegruppeførerens Udtalelser med stor Ophidselse og Harme over de meddelte Episoder og hilste de bebudede Forholdsregler med stort Bifald. I Mødet, der i sig selv var et lokalt Kredsmøde, deltog: Organisationsleder og SK-Fører, Overløjtnant Larsen, Volksgruppenschatzwart Petersen, Assessor Stehr, Landesschulungsleiter Jürgensen og Skoleraad Elholm.

L[anwer]

[1]) Talen blev i virkeligheden holdt d. 14. februar.
[2]) Se A. nr. 105.

108.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers tale i Haderslev.

23. feb. 1943.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 23. 2. 1943.

I C/Jr.Nr.105/43.

Vedr.: Tale af Folkegruppeføreren, Dr. Møller i Haderslev, Resolution vedr. Afsættelse af to danske Præster.

— 2 Gennemslag —

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Folkegruppefører, Dr. Møller holdt ved et af NSDAP Nordslesvig den 14.2. i Haderslev arrangeret Møde, hvori deltog ca. 1000 Folketyskere, en Tale, hvori han gav et Overblik over Folkegruppens Krigsopgaver og opfordrede Folkegruppen til at forstærke sin Krigsindsats paa alle Omraader. Bl. a. bebudede Dr. Møller, at der med det første ud over de af Hvervningen til Vaaben-SS omfattede Aargange vilde blive rettet en Opfordring ogsaa til Aargang 1924 om at melde sig til Mønstring. I sin Tale kom Dr. Møller ogsaa ind

paa den i den senere Tid af den folketyske og danske Grænsepresse førte Polemik om principielle Spørgsmaal i Folkegruppens Forhold til Danskheden og tilbageviste den fra dansk Side rejste Bebrejdelse mod Folkegruppen, at den drev en Isoleringens Politik. Det var uforstaaeligt, erklærede Dr. Møller, hvorledes man kunde tale om en Isolering af Folkegruppen i en Tid, da Folketyskerne sammen med deres danske Kammerater kæmpede paa Østfronten for at bevare den vesterlandske Verdens fælles Kulturgoder.

Et væsentligt Moment i Talen udgjorde endvidere Folkegruppeførerens skarpe Angreb paa den Agitation mod Tyskheden, som man kunde iagttage mange Steder i Nordslesvigs Skoler og Kirker. I Særdeleshed vendte Dr. Møller sig mod to danske Præster, der fornylig har fremsat fornærmende Udtalelser om de folketyske og danske Frivillige. Den store Harme, som derved var opstaaet i Folkegruppen, gav man ved Mødets Afslutning Udtryk for i et Telegram til Statsministeren, hvori man kræver Strafforfølgning og Fjernelse af Præsterne fra Grænseomraadet. Dette Krav gav Dr. Møller ogsaa mundtlig Udtryk for overfor Statsministeren i en Samtale, som han havde med Statsministeren den 17.2., efter at han forinden havde haft Forbindelse med mig. De nævnte Tilfælde var først blevet drøftet med mig; jeg har aftalt med Dr. Møller, at Sagen foreløbig forfølges videre direkte mellem ham og det danske Stats-, henholdsvis Kirkeministerium.

W. Best.

109.

Dr. Møller til det danske udenrigsministerium angående Schülein og Warncke.

3. marts 1943.

FOLKEGRUPPEFØREREN *Aabenraa, den 3. Marts 1943.*

St/B.[1])

Vedr.: Aandelig Sabotage i det nordslesvigske Grænseland.
Reference: Telegram af 14. Februar 1943.

Hr. Statsminister Scavenius.

Højtærede Hr. Scavenius!

Under Henvisning til den i denne Sag allerede stedfundne Forhandling[2]) gør jeg opmærksom paa, at den af Provst Schülein i Løgumkloster og Pastor Warncke i Ullerup udviste Opførsel har udløst en voldsom Ophidselse og Uro i den tyske Folkegruppe. I denne Forbindelse maa jeg ganske særlig understrege, at Folkegruppen siden Krigens Begyndelse har anlagt hele sit Arbejde under Parolen: Tjeneste for Folket — Tjeneste for den europæiske Nyordning! Med denne Indordnen sig under den europæiske Skæbnekamps Krav tjener den i Virkeligheden tillige det danske Folks Fremtid og ligger paa den Linie, som er angivet i Regeringserklæringen af November 1942, der fremhæver Udbygningen af det tysk-danske Samarbejde som en Hovedopgave for det danske Folk og karakteriserer vort Kontinents Skæbnefællesskab som Forpligtelse for det danske Folk. Saa meget mindre ser Folkegruppen sig i Stand til uden videre at affinde sig med en Krænkelse af den kæmpende Fronts og især de folketyske og danske frivilliges Ære. Netop disse frivillige er med Livet som Indsats Bærere af den tysk-danske Fremtid. Det er dem, der har draget den sidste Konsekvens af den bolsjevikiske Fare. Et Angreb paa deres Ære betyder tillige et Angreb paa Danmarks officielle Politik og et Udfald mod de Bestræbelser, der er kommet til Udtryk saavel i Loven af 22. August 1941 som i Antikominternpagten. Folkegrup-

pen er af den Opfattelse, at der af Hensyn til Fredeliggørelsen af Forholdene i Grænselandet og til det tysk-danske Samarbejde maa skrides ind med alle Midler mod saadanne Ærekrænkelser, der maa karakteriseres som aandelig Sabotage.

Til Grund for den telegrafiske Henvendelse af 15. Februar 1943 vedrørende Pastorerne Schülein og Warncke ligger iøvrigt følgende Forhold:

1. *Tilfældet Schülein:*

Provst Schülein, Løgumkloster, afviste at afholde en Sørgegudstjeneste for de to faldne danske frivillige, Martin Johansen fra Ellum og Niels Johansen fra Visberg, der — saavidt det her er bekendt — begge tilhører den danske Folkekirke. Andragendet blev forelagt Provsten af Landmand Martin Johansen, Ellum, efter Anmodning af den afdøde Martin Johansens Forældre. I Betragtning af, at Martin Johansen er konfirmeret af Provsten, erklærede han sig sluttelig rede til at tage ham med i Kirkebønnen. Da Martin Johansen derefter insisterede paa, at ogsaa Niels Johansen skulde tages med, afviste Provsten det Hele. Han angav som Begrundelse herfor, at Martin Johansen dog var død en naturlig Død i Lazarettet, efter at han var blevet saaret, medens Niels Johansen var faldet ved Fronten, og han, Provsten, kunde jo ikke vide, om Johansen var skudt forfra eller bagfra eller havde skudt sig selv. Endvidere erklærede han, at han i Fremtiden vilde staa overfor en tom Kirke, saafremt han afholdt Gudstjenesten, thi hans Menighed vilde ikke taale dette. I Samtalens Løb udtrykte han videre sin Mening derhen, at efter denne Krig vilde ikke Tyskerne, men Jøderne herske. Til Landmand Martin Johansens Bemærkning om, at han som Følge af Provstens Vægring ved at afholde Sørgegudstjenesten maatte søge en anden Præst, erklærede Provsetn, at der ikke kunde findes nogen i hans Provsti.

Bevis: Vidneudsagn af Landmand Martin Johansen, Ellum.

Den Faldnes Slægtninge henvendte sig derefter til Præsten i den slesvig-holstenske Landskirkes nordslesvigske Menighed, Pastor Ravn i Løgumkloster, der straks erklærede sig rede til at afholde Gudstjenesten paa Dansk. Men nu gjorde Provst Schülein Vanskeligheder med Hensyn til Kirkens Benyttelse. Han afviste først at gøre Brug af sin Fuldmagt til at stille Kirken til Raadighed for denne Sørgegudstjeneste. Til at begynde med erklærede han endog, at Ansøgningen først maatte indgives til Ministeren gennem Biskoppen. Da alle lovlige Forudsætninger for Kirkens Benyttelse forelaa — der var imidlertid samlet Underskrifter —, forelagde han derpaa Sagen for Menighedsraadet.

Bevis for Vanskeliggørelse af Kirkens Benyttelse: Vidneudsagn af Pastor Ravn, Løgumkloster, og Læge, Dr. Reuter, Graasten.

Sørgehøjtideligheden blev da endelig gennemført af Pastor Ravn. En uhyre Ophidselse har grebet Løgumklosters Befolkning og hele Folkegruppen, saameget mere som Provst Schülein efter dette fremdeles beklæder sit Embede, og der hidtil intet er blevet bekendt om, at der i denne Sag skulde være indledet Forholdsregler af nogen Art. Alene det, at der deltog 450 Personer i Sørgehøjtideligheden, maa, bortset fra Æresbevisningen for de for Danmarks Fremtid Faldne, vurderes som Udtryk for Protesten mod Provst Schüleins Optræden.

2. *Tilfældet Warncke:*

I „Kirkeblad for Ullerup Sogn" Nr. 9 af Aargang 1942 skriver Pastor Warncke bl. a. følgende: „Hvorledes skal det gaa vore Børn. Skal Børn, som opdrages i Kristendommens Aand og efter dens Grundsætninger, have Mulighed for en Fremtid i denne Verden Side om Side med en Ungdom, som ved Statsmagt opdrages til Gudløshed, krigerisk Raahed og Lovløshed."

Denne Sætning tager Sigte paa den tyske Ungdom og særligt ogsaa paa de tyske og danske frivillige her fra Nordslesvig, som med Livet som Indsats er traadt an til Kampen mod Bolsjevismen. At denne Udtalelse af Pastor Warncke ligeledes har fremkaldt en stærk Ophidselse indenfor Folkegruppen turde vel være en Selvfølge, saameget mere som der heller ikke i dette Tilfælde er blevet noget bekendt om nogen som helst Forholdsregel til Opnaaelse af en virksom Beskyttelse af vore Frontsoldaters Ære.

For at beskytte den kæmpende Fronts Ære og af Hensyn til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed i det nordslesvigske Grænseland anmodes De, højtærede Hr.

Scavenius, om at tage de nødvendige Skridt. Herved gør vi opmærksom paa, at en fortsat Anvendelse af disse Embedsmænd i det nordslesvigske Grænseland — i Betragtning af den alvorlige Krænkelse — vilde føles som en overordentlig stærk Belastning af Folkegruppen og derfor ogsaa vilde efterlade stærke Spændings- og Uromomenter.

Iøvrigt anmoder Folkegruppen om ved Sagens Undersøgelse bl. a. ogsaa at gøre Brug af § 3, Stykke 3, i Loven af 18. Januar 1941 (Lov om midlertidigt Tillæg til Borgerlig Straffelov) samt Bemyndigelsesloven af 11. November 1942. Efter denne Lov turde Regeringen f. Eks. være bemyndiget til paa Grundlag af en kgl. Anordning at give disse Præster Paalæg om i Fremtiden at afholde sig fra enhver Embedshandling eller at forbyde dem at foretage nogen saadan.

Bortset fra de her anførte Love gør Folkegruppen imidlertid i Almindelighed den Opfattelse gældende, at Præsterne Schülein og Warncke ved deres Optræden har gjort sig skyldige i en aandelig Sabotage og en Underminering af den danske Regerings officielle Politik, og at en omgaaende Indskriden er ubetinget paakrævet under Hensyn til eventuelle Følger af deres Optræden og af Hensyn til Opretholdelse af Ro og Orden.

Dr. Möller.

---

[1]) Som signaturen øverst til venstre viser, må brevet være konciperet eller dikteret af Rudolph Stehr.

[2]) Denne samtale fandt sted d. 17. feb. 1943 mellem statsministeren og dr. Møller. Under samtalen blev også sagen vedr. lektor Rosent berørt. Det hedder i udenrigsministeriets referat herom: „*For Lektor Rosents Vedkommende kunde der ikke ventes yderligere Materiale, og Sagen betragtedes for hans Vedkommende som henlagt*". Dagen før havde kontorchef H. J. Hansen haft en samtale med Kassler, der havde udtrykt sin forbavselse over, at Rosent var medtaget i telegrammet (A. nr. 105), og lod skinne igennem, at han hverken fandt dette påkrævet eller klogt.

110.

Det danske udenrigsministerium til kirkeministeriet angående en undersøgelse af klagerne mod provst Schülein og pastor Warncke.

9. marts 1943.

D/HV/EG.

9. Marts 1943. P.J.I. 7.x.7 c.

Til Kirkeministeriet.

Under Henvisning til tidligere Brevveksling vedrørende Provst Schülein i Løgumkloster og Pastor Warncke i Ullerup, senest Udenrigsministeriets Skrivelse af 15. f. M. og Kirkeministeriets Skrivelse af 20. s. M., Journal No. 4. R. 522, fremsender Udenrigsministeriet i Afskrift en fra Dyrlæge Møller modtaget, til Statsministeren stilet Redegørelse af 3. d. M.[1])

Idet man henviser til denne Redegørelses Indhold, skal man meddele, at Udenrigsministeriet maa anse det for paakrævet, at de i Redegørelsen indeholdte Klagepunkter gøres til Genstand for en tjenstlig Undersøgelse, der bør omfatte Afhøring af de to Gejstlige under tjenstligt Ansvar saavel som af de andre i Sagen implicerede Personer. Angaaende den Fremgangsmaade, der i saa Henseende vil være at anvende, henstiller man, at Kirkeministeriet træffer Aftale med Justitsministeriet, hvortil en Afskrift af nærværende Skrivelse er oversendt.

Man udbeder sig Meddelelse om Resultatet af Undersøgelsen, der efter Udenrigsministeriets Formening bør fremskyndes.

Da der her i Ministeriet er foretaget en Oversættelse til Dansk af Dyrlæge Møllers Redegørelse, vedlægger man ligeledes denne Oversættelse.

E. Sc[avenius]

---

[1]) Se A. nr. 109.

111.

Notits om det danske udenrigsministeriums drøftelse med Stehr angående kommunevalgene i Sønderjylland.

7. april 1943.

84.c.38.c.

Kommunevalgene i Sønderjylland.

De nuværende Mandater forlænges.

Hvor den sidst valgte Mandatindehaver, resp. Suppleant[1]), er afgaaet ved Døden eller paa anden Maade udtraadt, maa nyt Medlem, resp. ny Suppleant[1]), vælges.

Herved agter man at anvende den Fremgangsmaade, at Stillerne fra sidste Valg til den paagældende Kandidatliste sammen med de tilbageværende Medlemmer af vedkommende Gruppe indenfor det kommunale Raad vælger den nye Repræsentant, resp. Suppleant[1]). Saafremt der ikke er mindst 3 Personer til at foretage dette Valg, vil Valget være at foretage af den eller de tilbageværende i Forening med den Organisation, gennem hvilken Opstillingen i sin Tid har fundet Sted.

Spørgsmaalet om Kommunevalgene drøftet efter foranstaaende Linier paa et Møde i Udenrigsministeriet med Hr. Stehr, der af Folkegruppens Fører Jens Møller var bemyndiget til at træffe Afgørelse i Sagen. Departementschef Sauerbrey og Kontorchef Egede Larsen fra Indenrigsministeriet, Direktør Svenningsen samt undertegnede deltog i Mødet.

Ordningen accepteredes af Hr. Stehr, der fik overladt Kopi af nærværende Notits (Ordene „resp. Suppleant" slettet ogsaa paa Kopien, der blev givet Hr. Stehr).

7.4.43.

Hv[ass]

---

[1]) Ordene *resp. (ny) Suppleant* er atter udstreget.

112.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående forskellige forhandlinger med tyskerne i forbindelse med de forestående kommunevalg i Sønderjylland.

8. april 1943.

84 c. 38 c.

Notits.

Tirsdag den 30. Marts 1943 drøftede Statsministeren med Folketingsmand Dr. Jens Møller Spørgsmaalet om den tyske Folkegruppes Stilling til kommunale Valg i Sønderjylland. Dr. Møller spurgte Statsministeren, om det ikke var muligt at holde Fredsvalg i Sønderjylland, saaledes at den nuværende Repræsentation i Kommunalbestyrelserne blev opretholdt. Statsministeren svarede, at dette ikke var muligt, idet man ikke kunde garan-

tere, at der ikke opstod nye Partier eller Grupper, og idet der ikke var Mulighed for at udelukke saadanne fra Deltagelse i Valget.

Statsministeren kunde imidlertid tilbyde Dr. Møller den Ordning, at der overhovedet ikke blev afholdt kommunale Valg i Sønderjylland. Dette var efter Regeringens Mening under de givne Forhold den bedste Løsning.

Dr. Møller erklærede sig indforstaaet med denne Løsning og spurgte, om han kunde tale med Dr. Best om Sagen, hvilket Statsministeren besvarede bekræftende.

For Fuldstændighedens Skyld bemærkes, at Dr. Møller — vistnok ved en tidligere Lejlighed — overfor Statsministeren havde udkastet den Tanke, om ikke den tyske Folkegruppe uden at deltage i Kommunevalgene kunde lade sig repræsentere i Kommunalbestyrelserne ved Observatører. Hertil havde Statsministeren svaret, at dette var ganske udelukket, idet det var i Strid med selve Principperne for Dannelsen af de kommunale Raad.

Ved et Par Lejligheder i Løbet af den sidste Uge har jeg talt med Dr. Best og Hr. Kanstein om Kommunevalgene og givet Udtryk for den Opfattelse, at der bortset fra Spørgsmaalet om den tyske Folkegruppe ikke var andre Problemer i Sagen, som gav Anledning til en Drøftelse mellem Udenrigsministeriet og den tyske Befuldmægtigede. Denne Opfattelse fandt Tilslutning saavel hos Dr. Best som hos Hr. Kanstein. Særlig bemærkes, at ingen af de to Herrer har nævnt noget om, at der ogsaa ved Kommunevalgene burde sikres danske Arbejdere i Tyskland Adgang til Valgdeltagelse.

Den 8. April 1943.

Nils Svenningsen.

113.

Det danske udenrigsministerium til det tyske kontor angående provst Schülein og pastor Warncke.

23. juli 1943.

D/EW.

P.J.I.J.No. 7.X.7.c.
d. 23. Juli 1943.
E.W.

Til
Den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet[1]).

I Besvarelse af Kontorets Skrivelse af 3. d. M., Jr. No. P. II. 20/43—St/L[2]), vedrørende en Besværing over Provst Schülein, Løgumkloster, og Sognepræst Warncke i Ullerup meddeler UM, at Provsterettens Behandling af de to Sager er afsluttet, og at Kirkeministeriet gennem vedkommende Biskop har meddelt Provst Schülein og Pastor Warncke en disciplinær Tilkendegivelse.

For saavidt angaar Provst Schülein, er det ved den af Provsteretten foretagne Undersøgelse, bl. a. ved Provstens egen Forklaring, blevet oplyst, at han overfor Martin Andreas Johannsen, Ellum, der indfandt sig hos Provsten i Anledning af en paatænkt Mindegudstjeneste, bl. a. for en paa Østfronten falden, ikke i Løgumkloster hjemmehørende, men fra Holsted i Nr. Jylland stammende Krigsfrivillig, som Motivering for sin Vægring ved at afholde en Mindegudstjeneste for den paagældende bl. a. har udtalt, at bemeldte unge Mand jo var ham ganske ukendt, og at han jo ikke kunde vide, om han var skudt forfra eller bagfra eller maaske havde skudt sig selv. Derimod er de øvrige imod

Provst Schülein rejste Besværinger forblevet ubekræftede ved de for Provsteretten foretagne Vidneafhøringer.

Provst Schülein, der vides at staa i et godt Forhold til det tyske Mindretal, har til nærmere Forstaaelse af sin ovenfor citerede Ytring udtalt, at denne Ytring fra hans Side ingenlunde var ment som en Sigtelse imod den afdøde for at være kommet af Dage paa en mindre hæderlig Maade, men kun skulde tjene til at understrege og illustrere hans fuldstændige Ukendskab til den afdøde og de med dennes Død forbundne Omstændigheder.

Kirkeministeriet har desuagtet fundet, at den ommeldte Ytring af Provsten maatte kunne forudses let at give Anledning til Misforstaaelse og opfattes som krænkende, og har derfor tilkendegivet ham Ministeriets Misbilligelse af, at han er fremkommet med denne Ytring samt paalagt ham fremtidig at udvise større Skønsomhed i Valget af sine Ord ved en Lejlighed som denne.

Besværingen over Pastor Warncke gaar dels ud paa, at han fra Prædikestolen skal være fremkommet med Udtalelser, rettet mod Tyskland og den tyske Folkegruppe i Sønderjylland, dels paa, at Sognepræsten i en Artikel i Kirkebladet for Ullerup Sogn Nr. 9/1942 med Overskriften: „Jeg tror paa Gud Fader, den almægtige", skal have fremsat Udtalelser, der anses krænkende for tysk Ungdom.

Hvad angaar den førstnævnte Besværing, er der under Sagens Behandling for Provsteretten overfor Sognepræst Warnckes Benægtelse ikke fremkommet noget, der kunde tjene til Bekræftelse af den fremførte Besværing over formentlig tysk-fjendtlige Udtalelser fra Prædikestolen.

Hvad dernæst angaar Artiklen i Kirkebladet, indeholder denne bl. a. en Del Betragtninger over Tidsforholdene, kristeligt bedømt, hvori bl. a. forekommer følgende Udtalelse: „Skal Børn, der opdrages efter Kristentroens Aand og Grundsætninger, kunne faa en Fremtid i Verden Side om Side med en Ungdom, der med Statsmagt opdrages til Gudløshed, krigerisk Raahed og Lovløshed."

Paa Forehold af denne Udtalelse, der fra tysk Side er blevet opfattet som sigtende til den tyske Ungdom, har Sognepræst Warncke overfor Provsteretten benægtet, at han hermed specielt eller i særlig Grad skulde have tænkt paa tysk Ungdom, hvorimod han i al Almindelighed har tænkt paa den Ungdom, som ved den af Staterne førte Krig er blevet krigsforraaet, gudløs og lovløs.

Kirkeministeriet har paalagt Pastor Warncke fremtidig at afholde sig fra saadanne Udtalelser, der som de herommeldte er holdt i en saadan Form, at de kan give Anledning til Misforstaaelse ikke mindst under Hensyn til, at et ikke ringe Antal Frikorpsmedlemmer er hjemmehørende der paa Egnen.

F. M.

Nils Svenningsen.

---

[1]) Brevet er forsynet med følgende påtegninger: *Set H. J. H[ansen].* $^{21}/_{7}$, *D[ahl].* $^{21}/_{7}$ *H[vass].* $^{22}/_{7}$ *Sv[enningsen]. Gennemslag til Statsministeriet, Gesandtskabet Berlin, Kirkeministeriet, Dep.chef Thomsen meddeler telefonisk, at der er Indb. fra Biskoppen om, at Pastor Warnckes Tilkendegivelse er sendt ham den 17. d. M. Tilsvarende Meddelelse modt. ad Schülein den 20.* $^{23}/_{7}$ *D[ahl].*

[2]) Det tyske kontors skrivelse er ikke medtaget i nærværende publikation.

114.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes modtagelse af flygtninge fra Hamborg.

2. aug. 1943.

Telegram.
(G-skriver)

København, den 2. august 1943 kl. 13,30.
Modtaget: — 2. — — - 14,30.

Nr. 896 af 2. 8. 43. *CITISSIME*

Føreren for den tyske folkegruppe i Nordslesvig har efter de alvorlige luftangreb på Hamborg meddelt mig, at folkegruppen nærer ønske om foreløbig at modtage bomberamte familier fra Tyskland indtil et antal af 1000—1500 personer. Jeg har herefter for at være på den sikre side udvirket hos den danske regering, at det danske konsulat i Flensborg efter anmodning skal udstede de til indrejse i Danmark fornødne visa, selvom de, der anmoder om visum, i stedet for regulære pas kun var i stand til at fremlægge nødlegitimationer fra den pågældende tyske politimyndighed. Jeg har ladet give meddelelse om denne ordning til politiet i Flensborg via konsulatet i Aabenraa, for at de fornødne nødlegitimationer som følge af den tvingende nødvendighed i givet fald kunne blive udstedt. — Jeg har nu fra rigsudenrigsministeren[1]) og rigsfører-SS[1]) havde udtalt sig imod, at bomberamte familier forlader landet og rejser til Danmark. Jeg anmoder om, at der i denne sag ufortøvet må blive tilvejebragt en autentisk afgørelse, for at på den ene side de, der er ramt og regner med at finde husly hos den tyske folkegruppe, ikke skal lide skade som følge af den uafklarede situation, og for at jeg på den anden side kan give den tyske folkegruppe i Nordslesvig klar besked. Jeg gør opmærksom på, at et forbud imod at udrejse ville blive følt som en stor rigorisme, især hvor der er tale om familietilknytning og venskabsforbindelser, og at det udover dette ville kunne give anledning til formodninger og rygter, som ikke ville være ønskelige af politiske grunde.

Dr. Best.

[1]) I marginen bemærkes: *modtaget således.*

115.

Uddrag af „Schulungsbrief der NSDAP Nordschleswig" 2. række, nr. 9.

[1943].

Instruktionsbrev for NSDAP Nordslesvig.[1])

2. række, nr. 9.

Mellem vinter og sommer.

Hvor står vi?

. . . . . .

IV. Folkegruppens stilling.

Folkegruppens kamp har fra første færd haft et bestemt mål: den statslige genforening med Tyskland. I de første år, vi var tyskere udenfor grænserne, blev der kun talt om dette

mål. Det er også endnu i dag målet for mangen en tysk nordslesviger, men vi taler ikke mere om det. Vi er forlængst blevet klar over, at det udelukkende er Føreren, der træffer afgørelsen om dette spørgsmål, at vore egne små interesser i alle tilfælde står tilbage for Tysklands store interesser. Men til trods herfor var kampen ikke forbi. Der meldte sig to nye mål, og det lå i vore hænder at nå disse mål.

Det gjaldt først og fremmest i forhold til staten at få udvirket, at vor sidste og højeste samhørighed med vort folk blev anerkendt fuldtud. En stat vil altid slå på sine rettigheder i forhold til en fremmed nationalitet. Som følge af denne kløft mellem statens krav og de krav, der stilles af en folkegruppes folk, opstod der spændinger allerede før den første verdenskrig. Disse spændinger måtte ifølge sagens natur øges betydeligt, efterhånden som folket i vor folkelige tidsalder mere og mere blev skudt i forgrunden som den første og afgørende faktor. Også i Nordslesvig har vi oplevet disse spændinger. De øgedes indtil utålelighed i det øjeblik, da Tyskland påny blev tvunget til at kæmpe for sin eksistens. Den tyske nordslesviger betragtede sit folks kamp som sin egen kamp og ønskede at handle i overensstemmelse hermed. Men den danske stat, i hvilken han var borger, forblev neutral i den store afgørende kamp og krævede ligeledes neutralitet af sine borgere. Den tyske nordslesviger, der drog i kampen på Tysklands side, handlede statslig set illoyalt, fordi folkets og statens interesser i dette hans livs store spørgsmål ikke faldt sammen. Vi har aldrig været i tvivl om, hvilken vej vi skulle gå, vi valgte folkets vej også i de tilfælde, hvor vi forbigående blev illoyale statsborgere.

. . . . . .

[1]) Skrevet af lærer Asmus Wilhelm Jürgensen, „Asmus von der Heide".

116.

Rapport om afhøringer angående det lille politiske råd.

12. og 27. dec. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Onsdag den 12. December 1945.

Afhøringer om den tyske Folkegruppes „lille politiske Raad".

. . . . . .

Lederen af den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet, *Peter Rudolf Stehr* (Flensborg $^1/_{12}$-06), der har været Medlem af det lille politiske Raad, har til Rapport af $^1/_8$-45 pag. 12 forklaret: „Som Leder af Agrar- og Pressekontoret var fængs. Medlem af det lille politiske Raad, der traadte sammen efter Behov for at drøfte alle vigtige Spørgsmaal m. H. t. Folkegruppens politiske Linie og Indsats. Moderne stod under Ledelse af Dyrlæge Jens Møller, der selv aflagde Rapport, hvilket de enkelte Medlemmer ogsaa gjorde indenfor deres Arbejdsomraade. Efter en indgaaende Diskussion blev Retningslinierne for det videre Arbejde opridset og fastlagt, dog ikke saadan at forstaa, at der fandt Afstemning Sted."

Fængsl. betoner, at de politiske Organisationer indenfor Folkegruppen var opbygget efter „Førerprincippet", og dette gjaldt særdeles for selve Partiet. Partiføreren (Jens Møller)

og de øvrige Organisationsledere var dog ansvarlige overfor Medlemmerne i deres Organisationer. Partiføreren var ansvarlig overfor Partiets Medlemmer og som Leder af hele Folkegruppen overfor Folkegruppen. Fængs. vil hermed understrege, at der maatte bestaa et gensidigt Tillidsforhold imellem Føreren og de Personer, der stod under denne Førelse (Ledelse). Saavidt denne Tillid ikke var til Stede, mistede Føreren Jordbunden for sin Stilling. Grundet paa disse Forhold var det ikke muligt at indsætte en Fører for Folkegruppen paa Befaling fra rigstysk Side, idet en saadan Udnævnelse ikke kunde faa afgørende Betydning, saafremt Tillidsforholdet ikke var i Orden. Fængs. bemærker, at Dyrlæge Jens Møller i særlig stærk Grad var inde paa disse Synspunkter (Ansvar overfor og Tillid indenfor Folkegruppen). Som Repræsentation for Folkegruppen — specielt i politiske Spørgsmaal — betragtede han Raadet, der havde den Opgave at sørge for, at den fornødne Kontakt imellem Folkegruppen og Ledelsen var til Stede. Efter den oprindelige Konstruktion maatte det politiske Raad opfattes som en raadgivende Institution for Folkegruppens Ledelse. I Praksis formede Arbejdet sig dog saaledes, at alle vigtige Spørgsmaal blev drøftet og Retningslinierne for det fremtidige Arbejde fastlagt i Raadet. Fremgangsmaaden var den, at Afgørelserne faldt efter en indgaaende Diskussion i Raadet. Afgørelserne blev dog ikke truffet igennem en Afstemning, idet Folkegruppens Fører som Formand for Raadet — saafremt der var divergerende Opfattelser til Stede — gav Udslaget. Saavidt der fremkom forskellige Opfattelser, bøjede de enkelte Medlemmer, der var imod Møllers Synspunkter, sig overfor ham, eller Møller bøjede sig overfor vedkommende Medlemmers Opfattelse. Det vil altsaa sige, at man indenfor Raadet altid har forsøgt at komme ind paa en fælles Linie, som man derefter rettede sig efter i Arbejdet indenfor Folkegruppen. Eventuelle Betænkeligheder m. H. t. enkelte Afgørelser blev drøftet indenfor Raadet, men traadte ikke frem i Offentligheden. Det fremgaar — efter fængsl.s Mening — heraf, at Raadet indtog en central Stilling indenfor Folkegruppen.

Fængsl. er foreholdt, hvorledes det lille politiske Raad er oprettet og sammensat, og hvem der traf Afgørelse m. H. t. Optagelse i Raadet. Fængsl. siger hertil, at det lille politiske Raad er fremgaaet af Partiraadet, der danner en mere fyldig Repræsentation for Folkegruppen, men var blevet saa stort, at det var nødvendigt at udskille et mindre Raad, der var bedre egnet til en indgaaende Drøftelse af de pol. Forhold vedr. Folkegruppen. Det lille politiske Raad fik saaledes større Betydning end Partiraadet. Bemyndigelse til at udnævne Medlemmer af Raadet laa hos Folkegruppens Fører, idet dog f. Eks. Kredslederne paa Grund af deres Stilling maatte betragtes som selvskrevne Medlemmer. Kredslederne blev udnævnt af Partiføreren efter Henstilling af Organisationsamt.

Oplæst, vedstaaet og underskrevet.

Rudolf Stehr.

. . . . . .

Kont. $^{27}/_{12}$-45.

Føreren for den tyske Folkegruppe, Dyrlæge Jens Nicolajsen Møller (Varnæs $^{2}/_{7}$-94), forklarer, at Raadet var Folkegruppens Organ, og det var udgaaet af det store politiske Raad, der blev oprettet i 1938, da de forskellige Organisationer indenfor Folkegruppen overfor Offentligheden havde udtalt deres Tillid til fængsl. Det store politiske Raad var sammensat af alle Organisationer og Institutioner indenfor Folkegruppen, saasom Skole, Kirke, Landwirtschaftlicher Hauptverein, Wohlfahrtsdienst, Bibliotek, Sanitetsvæsen, Kvindeorganisationer, de forskellige Ungdomsorganisationer og selvfølgelig ogsaa Partiet. Da dette Organ (det store Raad) var for besværlig at arbejde med i presserende Sager, blev det lille politiske Raad oprettet af det store Raads Medlemmer i 1940, og det lille politiske Raad skulde herefter tage Beslutning i alle Sager vedr. Folkegruppen. Ved de Møder, som ogsaa fremdeles fandt Sted i det store pol. Raad, blev det lille pol. Raads Beslutninger forelagt, og Medlemmerne i det store pol. Raad havde saa Lejlighed til at tage Stilling til disse Beslutninger og muligt fremkomme med andre Forslag og Kritik. Det store pol. Raads Møder var dog nærmest Arbejdsmøder, hvor de forskellige Organisationer gav Referat af deres Arbejde. Ved Møderne gav fængsl. et Referat over Arbejdet

i Folkegruppen, herunder særlig over de Beslutninger, det lille pol. Raad havde taget, og under disse Møder fik Medlemmerne af det store Raad Lejlighed til at komme med deres Bemærkninger.

M. H. t. Myndighed og Ansvar i det lille pol. Raad erklærer fængsl., at alle Raadets Medlemmer maa ligge paa lige Linie, dog var fængsl. Formand for Raadet. Det lille pol. Raad var afgørende i alle Spørgsmaal, idet det var Folkegruppens øverste Repræsentation, som ogsaa fængsl. var underkastet, d. v. s. at et Mistillidsvotum fra Raadet til fængsl. maatte opfattes som Folkegruppens Mistillid med deraf følgende Konsekvenser. Han ønsker her tilføjet, at da der i 1941 var Tale om, at SS vilde afsætte ham som Folkegruppefører[1]), hævdede han, at dette kunde hverken SS eller en anden tysk Institution, men det kunde ene og alene det lille pol. Raad, og dette tog SS til Følge, saa Sagen kom ikke til Kundskab eller Behandling i Raadet. Beslutninger i Raadet kunde ikke faa Karakter af Ordrer, men det var kun Opfordring til Folkegruppen om paa Frivillighedens Basis at yde den Indsats (Krigsindsats, Socialindsats m. m.), som Raadet fandt fornøden. M. H. t. Krigsindsats forelaa i alle Tilfælde Ordrer fra tysk Myndighed her i Landet.

Efter fængsl.s Opfattelse er der afgjort Forskel mellem Arbejdet i Partiet og Folkegruppen. I Partiet var der „Førerprincip", saa fængsl. kunde udstede Ordrer til Partiets Medlemmer, og dette var Medlemmerne indforstaaet med, og de kunde unddrage sig ved at udmelde sig af Partiet. Overfor Folkegruppen havde fængsl. ikke en saadan Myndighed. Fængsl. siger, at man ikke kan sammenligne Forholdet indenfor Folkegruppen med Forholdet i Tyskland efter 1933, hvor Partiet havde Statsmagten. I NSDAP-N.s Partiprogram staar, at Partiet er Folkegruppens Tjener.

I det lille pol. Raads Møder blev saavel Partiets som Folkegruppens Anliggender drøftet. Selv om fængsl. som Partifører kunde udstede Partibefaling, har han dog altid benyttet den Fremgangsmaade at faa Tilslutning af det lille pol. Raads Medlemmer. Derimod var det — som foran — kun Henstillinger, der blev rettet til Folkegruppen, som var vedtaget af Raadet.

Det er muligt, at de enkelte Medlemmer af Raadet ikke altid har opfattet den Forskel, der laa i de Beslutninger, der blev taget m. H. t. Partiet, og de, der blev taget m. H. t. Folkegruppen, men fængsl. maa fortsat hævde, at overfor Folkegruppen var det lille pol. Raad den øverste Myndighed, der var med til at vedtage alle vigtige Beslutninger.

Fængsl. har haft Lejlighed til at se de foranstaaende Forklaringer[2]), men han finder ikke Anledning til at tage Stilling hertil.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Jens Møller. **Aksel Pedersen.**
Krmbtj.

[1]) Se nærmere A. nr. 277
[2]) Bortset fra Stehrs forklaring er disse ikke medtaget her.

117.

Rimanns redegørelse for det tysk-danske grænsespørgsmål.

21. marts 1946.

WALDEMAR RIMANN

Aabenraa, den 21.3.46.

Tyske overvejelser vedrørende løsningen af det nordslesvigske spørgsmål under hensyn til det i anledning af Danmarks besættelse og dens følger indtrådte tysk-danske forhold. Optegnelse efter hukommelsen.

Besættelsen af Danmark, der var et led i den tyske krigsførelse i året 1940, gav alle de instanser i Tyskland, der havde indflydelse på det tysk-danske forhold, og særligt sådanne, som beskæftigede sig med den tyske folkegruppe i Nordslesvig, fornyet anledning til at inddrage problemet Nordslesvig i deres overvejelser.

Indtil det daværende tidspunkt var den gængse almindelige tyske mening om dette problem, kan man sige, at det lille Danmark, der ikke havde deltaget i verdenskrigen 1914—18, havde udnyttet det tyske riges svaghedstilstand ved krigens slutning til at skaffe sig en udvidelse af sit område på bekostning af det tyske rige, hvorved en ikke uvæsentlig tysk befolkningsdel var blevet løsrevet fra moderlandet, der var blevet skabt aldeles unaturlige erhvervsforhold for byen Flensborg, Vidaaens afvandingsområde var blevet sønderdelt, ligesom yderligere, naturlige økonomiske forbindelser var blevet skåret over.

Denne anskuelse repræsenteredes i hovedsagen — foruden i VDA — i Slesvig-Holsten, hvor man i det hele taget betragtede sagen vedrørende Nordslesvig som et specielt slesvig-holstensk spørgsmål, i hvilket man ikke gerne lod andre personers og myndigheders mening have afgørende gyldighed.

Som følge af den ovenfor skildrede anskuelse blev propagandaen for en grænserevision, der skulle gøre sket uret god igen, i hele efterkrigstiden til det selvfølgelige kærnepunkt i hele problemet. Man anvendte herved den danske jord- og skolepolitik som støtte. Kravet om en grænserevision udgjorde ligeledes en selvfølgelig bestanddel af det samlede politiske mål, den nordslesvigske tyskhed havde sat sig.

Heri skete der heller ikke nogen ændring i 1933. Tværtimod, da NSDAP.s program indeholdt særlige krav om, at uretten fra Versailles skulle gøres god igen, og at alle tyskere skulle samles i eet rige, forelå der ingen anledning til at underkaste det hidtidige standpunkt nogen revision. Efter 1938, efter at Østrig og Sudeterlandet var blevet indlemmet, efter at Memelområdet var vendt tilbage, og efter at Protektoratet var blevet oprettet, var man desuden i Nordslesvig i almindelighed af den mening, at der også her snarest ville blive tale om en tilsvarende løsning. Valgkampen i 1939 er den bedste bekræftelse herpå.*)

Det var derfor naturligt, at tyskerne i Nordslesvig i indmarchen af tyske tropper den 9. april 1940, der kom fuldstændigt overraskende for dem, så opfyldelsen af alle de forhåbninger og ønsker, som var blevet holdt levende og var blevet fremkaldt hos dem af den forudgående propaganda for grænserevision.

Set fra den officielle tyske rigspolitiks side så sagen anderledes ud. Tyskland stræbte oprigtigt efter at hidføre et nært forhold, eller dog i hvert fald et godt forhold til de tre nordiske stater. Det var en hindring, at forholdet kølnedes mere og mere af ideologiske grunde, og at der i alle tre lande fandtes traditionelle økonomiske og kulturelle forbindelser med vestmagterne. Ved besættelsen af Danmark, der ikke selv havde givet nogen anledning

*) Rimanns note hertil:
Det er i denne forbindelse interessant, at tyske kredse, der befattede sig med de andre nordiske lande, mente, at man fra disse landes side ville betragte den omstændighed, at det nordslesvigske spørgsmål vedblivende var uløst, som en hindring for at optage Danmark i en snævrere sammenslutning af disse lande, som ønskede et positivt forhold til Tyskland, en sammenslutning, der dengang var tale om.

til dette skridt, og i hvis politiske tankegang det nordslesvigske spørgsmål optog en betydelig plads, måtte der derfor på forhånd skabes klarhed over, at den tvangssituation, som begge lande befandt sig i af grunde, der lå i krigsførelsen, ikke skulle udnyttes til at løse det nordslesvigske spørgsmål på den måde, som tyskerne både på denne side og på den anden side af grænsen håbede det. Den erklæring, der af Tyskland blev afgivet overfor Danmark, fastslog derfor udtrykkeligt Danmarks territoriale integritet.

Indmarchen i Danmark og Norge kom fuldstændig overraskende for Volksdeutsche Mittelstelle, som vel også for de fleste civile og militære myndigheder. De episoder, der forefaldt i anledning af indmarchen i Nordslesvig, blev imidlertid bemærket med overordentlig misbilligelse i Auswärtiges Amt, der på det tidspunkt endnu indtog en meget stærk stilling, men først nu benyttede man anledningen til at påkalde Volksdeutsche Mittelstelles medvirken og til at give den pågældende referent det hverv at underrette den tyske folkegruppe om, at der på grund af den erklæring, Føreren havde afgivet overfor Danmark, ikke kunne være tale om nogen grænserevision. Denne underretning blev givet den 12. eller 13. april i samtaler med dr. Møller og i et foredrag, der blev holdt for dennes nærmeste medarbejdere i Deutsches Haus i Aabenraa.

Til trods herfor er grænsespørgsmålet derefter blevet drøftet flere gange. Fra Auswärtiges Amts side indtog man i almindelighed det standpunkt, at den pågældende sætning i Førerens erklæring gjorde, at det ikke længere var muligt at rejse spørgsmålet. Alligevel fandtes der også her enkelte røster, der stadig anså en sådan mulighed for at være tilstede, men som dog mente, at tidspunktet ved erklæringen var blevet udskudt til efter krigen. Denne retning påstod, at den pågældende sætnings ordlyd ikke betød noget endeligt afkald, men kun et øjeblikkeligt, og at den vedblivende lod spørgsmålet stå åbent.

Det blev altid sagligt gjort gældende til fordel for en grænserevision, at der her — som det allerede er nævnt ovenfor — var tale om et krav, der var opstillet i partiprogrammet, og at det var en selvfølge, at den gamle rigsgrænse blev genoprettet. Henvisningen til, at man allerede i 1866 i paragraf 5 i traktaten mellem Preussen og Østrig havde forbeholdt sig en endelig ordning af grænsespørgsmålet på grundlag af nationalitetsforholdene, er nu og da blevet afvist med, at de forhandlinger, der flere gange var blevet ført om en sådan ordning, allerede var strandet omkring århundredskiftet som følge af den holdning, Danmark lagde for dagen. Men for det meste svarede man overhovedet ikke på denne henvisning. Kun de færreste af dem, der ubetinget krævede revision, vidste besked om de faktiske nationalitetsforhold. Der blev ikke i fuld udstrækning taget hensyn til, at hvis Tyskland genoprettede den gamle grænse, ville resultatet blive, at det måtte tage en betydende dansk folkegruppe indenfor sine grænser. Men netop dette var et afgørende synspunkt hos rigsfører-SS, der også ved lejlighed har fremsat dette synspunkt overfor overgruppefører Lorenz og den ekspert i Volksdeutsche Mittelstelle, der beskæftigede sig med Nordslesvig. Som sidste argument fremførtes altid byen Flensborgs interesser, ligesom der blev henvist til, at den tyske marine ikke i det lange løb kunne give afkald på nordsiden af fjorden.

Da lød for første gang røster i debatten om Nordslesvig fra dem, som gik ind for de storgermanske bestræbelser. Disse var principielt imod enhver grænserevision, fordi de deri så et urimeligt forlangende overfor de danske nationalsocialister og en altfor stor vanskelighed for en senere nationalsocialistisk regering i Danmark, som man ønskede skulle komme. Gennemførelsen af partiets program — foreningen af alle tyskere i eet rige — syntes, dersom man gav afkald på en grænserevision, også at være mulig ved en befolkningsflytning, eller ved at tyskerne i Nordslesvig fik tildelt tysk indfødsret.

Folkegruppen selv affandt sig forståeligvis ikke uden videre med, at der skulle gives afkald på en grænserevision. Der krævedes et ikke ringe spand af tid, før ledelsen af NSDAPN var overbevist om rigtigheden af den rigstyske politik. Den væsentligste hindring var i denne forbindelse den kendsgerning, at NSDAPN gennem sin hidtidige propaganda havde bundet sig på dette punkt. Da det nu i 1940 blev stillet som politisk opgave for folkegruppen ikke blot at undgå gnidninger med danskheden, men endog at oprette et positivt forhold, holdt debatten om grænsespørgsmålet alligevel ikke op. Den såkaldte „nye linie" fandt nemlig i Tyskland næsten endnu mindre forståelse end hos flertallet af tyskerne i Nordslesvig, både hos dem, der var gået ind for det ubetingede revisionskrav, og hos de kredse,

der efter 1920 havde hørt til de mest aktive støtter for den nordslesvigske tyskhed. Endnu i 1942 afholdtes der i Berlin et møde af „Butenschleswigholsteiner", på hvilket man med heftighed krævede grænserevision. Alt, hvad der talte for, at revisionskravet blev fastholdt, blev udefra bragt ind i folkegruppen med næsten større styrke end den stærke propaganda for en anden ordning. Den beredvillighed, med hvilken de rygter om en genforening med Tyskland, der dukkede op i foråret 1940 efter den 9. april, blev optaget, er det bedste bevis herfor. Det er ligeledes forståeligt, at folkegruppen skænkede tiltro til de forhåbninger, der atter og atter tilgik den, især fra Slesvig-Holsten, idet den havde været forbundet med disse kredse i længere tid og havde været knyttet nærmere til dem end til medarbejderen fra Volksdeutsche Mittelstelle, som kun få kendte.

Man havde i Nordslesvig vanskeligt ved at gøre sig fortrolig med den tanke, at den hidtidige tilstand skulle vedvare. Som sagerne lå, kunne der ikke være tale om nogen flytning af folkegruppen. På den anden side ville man kun nødig tale om at få tysk indfødsret, idet dette efter de forestillinger, man dengang gjorde sig, ville medføre, at det blev vanskeligere at leve i Danmark, og at man fremfor alt straks ville miste sin danske indfødsret. Den enkelte nordslesviger har altid gerne villet beholde sin danske indfødsret, som de første tilfælde viste, da der blev lagt pres på medlemmer af våben-SS for at få dem til at ansøge om tysk indfødsret. Foranlediget af disse vanskeligheder aflagde den pågældende referent fra Volksdeutsche Mittelstelle i sommeren 1940 et besøg hos inf.-regiment Nordland i Klagenfurt, hvor man blev enig om at udsætte sagen. Også andre deltog i denne vægring, da de første nordslesvigere skulle udnævnes til officerer i hæren, marinen og luftvåbnet. Overfor denne situation kunne man ganske vist henvise til, at når Tyskland sejrede, ville forholdet mellem Tyskland og Danmark ganske af sig selv blive så snævert, at man ikke længere ville synes, at grænsen virkede forstyrrende, og at der derfor heller ikke ville kunne være nogen betænkelighed ved, at man som tysk rigsborger og samtidig som dansk statsborger var bosiddende nord for grænsen. Men dette blik fremefter på lang sigt formåede ikke at fjerne den afvisende holdning, især da der også først måtte ske en ændring af den danske indfødsretslov. Da der derfor ganske uventet kom en bekendtgørelse fra Føreren om, at personer af tysk afstamning ved optagelse i hæren, luftvåbnet eller flåden, i våben-SS eller i OT*) erhvervede tysk indfødsret, fremkaldtes i Nordslesvig som også i de andre folkegrupper tydelig bestyrtelse. Da gennemførelsesbestemmelserne blev affattet, blev Nordslesvig også så godt som undtaget fra bekendtgørelsen.[1])

Som udviklingen skred fremad i Danmark, kom nu også overvejelserne om grænsespørgsmålet ind i forskellige stadier. Medens nogle nu sagde, at det danske folk ikke længere havde fortjent nogen skånsom behandling, fastholdt andre heroverfor ikke bare de hidtidige argumenter imod en grænserevision, men de henviste yderligere til frontkammeratskabet mellem de to folk, der i tilfælde af sejr ville forbyde enhver smålighed ved behandlingen af dette vanskelige punkt. Den omstændighed, at der ved oprettelsen af „det tyske kontor" i den danske centraladministration blev indføjet en repræsentation for samtlige interesser indenfor folkegruppen, skulle drage folkegruppen ud af landets partikamp, men alligevel forankre den i staten og forberede en senere udvikling, der ville gøre det muligt for den at leve i den danske stat uden gnidninger.

*) Rimanns note hertil:
Anledningen hertil var: efter Stalingrad sluttede talrige tyskere fra den rumænske hær sig til tyske enheder, som de fulgtes med på tilbagetoget. Heraf opstod der en række tvivlsspørgsmål af forsørgelsesretlig karakter, når nogen døde, blev såret o. s. v. For at klare disse spørgsmål blev bekendtgørelsen forelagt Føreren direkte af OKW og af partikancelliet, idet man gik uden om alle andre myndigheder.

[1]) Se A. nr. 342-50.

118.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans samtale med Stauning om folkegruppens arbejde.

8. maj 1946.

SØNDERBORG POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Rapport angaaende: Afhøring af Dyrlæge Jens Nikolaisen Møller vedrørende „DBN" og „Liefergemeinschaft der DBN A/S".

.....

Kontinueret den 8. Maj 1946.

.....

Desuden har Kpt. i Slutningen af 1940 haft en længere Samtale[1]) med daværende Statsminister Stauning om Mindretallets Indstilling og Arbejde. Denne Samtale fandt Sted efter Statsministerens Ønske, og til Indledning havde han udtalt, at der var opstaaet nogen Uro hist og her i Landet; han udtalte videre, at Regeringen var interesseret i, at Ro og Orden opretholdtes, og han spurgte, om Kpt. var villig til at bidrage til, at dette skete i Sønderjylland, der var særlig udsat i saa Henseende. — I Samtalens Løb gav Kpt. et Referat over Folkegruppens Arbejde efter Besættelsen, særlig med Henblik paa den Hjælp, Mindretallet ønskede at yde det tyske Folk. Der blev herunder af Kpt. nævnt 4 Punkter, nemlig: 1) Hvervning til tysk Krigstjeneste, 2) Formidling af Arbejdskraft til de tyske Flyvepladser her i Landet (Folkegruppens Arbejdskraft), 3) Udførelse af Ordrer fra Besættelsesmagten ved „Liefergemeinschaften" og 4) Socialt Arbejde (tyske Børn her til Landet, Hjælp til saarede Krigsdeltagere m. m.). —

Kpt. har saaledes ogsaa omtalt Arbejdet med „Liefergemeinschaften", hvorved Ordrer fra Besættelsesmagten formidledes til Mindretallets Haandværkere og Handlende.

Hvad alle 4 Punkter angaar, udtalte Statsministeren, at det var en Selvfølge, at Mindretallet ydede en Indsats paa anførte Maade, og han udtalte, at Regeringen intet havde at indvende mod noget af det. —

Kpt. udtalte iøvrigt i Slutningen af Samtalen, at hvis det senere skulde vise sig, at der var et eller andet ved Mindretallets Arbejde, der evt. kunde støde an overfor Regering eller den øvrige Befolkning i Nordslesvig, — om Ministeren da paa en eller anden Maade vilde henlede Kpt.s Opmærksomhed herpaa, idet det ikke var Mindretallets Hensigt at foretage sig noget, der kunde hindre Opretholdelse af Ro og Orden i Sønderjylland. — Dette lovede Ministeren. —

Samtalen havde været fortrolig, men Kpt. fik Ministerens Samtykke til at referere den for den tyske Gesandt. Blandt Mindretallet har Kpt. kun refereret denne Samtale dengang for Overløjtnant Larsen og Assessor Stehr, saa vidt Kpt. husker. — Paa et senere Tidspunkt har Kpt. refereret den for Wilhelm Jørgensen, Bovrup, Jep Schmidt, Løjtkloster, og muligvis ogsaa for Landsretssagfører Clausen, Haderslev, og andre Medlemmer af det lille politiske Raad.

Kpt. har ud fra Samtalerne med de nævnte Personer, ikke mindst Samtalen med Statsministeren, faaet det ganske bestemte Indtryk, at der ikke var noget ulovligt i Arbejdet med „Liefergemeinschaften".

Kpt. har senere haft flere Samtaler med Statsministeren, hvorunder denne har bekræftet, at Folkegruppens Arbejde ikke gav Anledning til nogen Kritik.

Heller ikke andre Myndigheder har givet Kritik af Arbejdet, hverken lokale Politimyndigheder eller Rigsdagens Medlemmer, blandt hvilke Kpt. havde Sæde til April 1943.

Kpt. ønsker at udtale, at ikke alene har Kpt. følt, at Arbejdet var lovligt, men Kpt. har heller ikke mærket noget til, at den danske Befolkning var forarget over „Liefergemeinschaft"s Indsats, i hvert Fald ikke før hen mod Slutningen af Krigen.

. . . . . .

Oplæst, godkendt.

Dr. Jens Møller. **H. Madsen.**
Ob.

[1]) For underretten i Aabenraa har dr. Møller i retsmødet 20. maj 1948 afgivet forklaring om denne samtale. Han oplyser her, at Stauning ønskede at få oplyst, om der var nogen forbindelse mellem folkegruppen og de danske nazister. Dr. Møller sagde, at dette ikke var tilfældet, hvad statsministeren var glad ved at høre. Han havde iøvrigt det indtryk, at Stauning talte som statsminister, og at spørgsmålet i forvejen havde været drøftet i regeringen. Senere afgav han en „Vermerk" til statsministeren om samtalen, men efter hvad statsministeriet har oplyst i skrivelse af 16. oktober 1951, findes en sådan ikke i ministeriets arkiv. I forklaringen den 20. maj 1948 oplyste dr. Møller yderligere, at han havde en ny samtale med Stauning efter oprettelsen af frikorpset, altså efter 28. juni 1941. Statsministeren spurgte, om folkegruppens frivillige gik ind i frikorpset. Dr. Møller sagde, at dette ikke var meningen, og begge var af den anskuelse, at de folketyske frivillige ikke skulle ind i frikorpset.

119.

Afhøring af Grundherr angående grænseflytningsbestræbelser.

30. aug. 1946.

CIE-Camp No.22. Regensburg.
Fredag, den 30. August 1946.

Rapport.

Efter Anmodning fra Lederen af Den danske Delegation i Nürnberg, Politimester Kjalke, har Politibetjent Helge Rasmussen og undertegnede i Dag — da vi i Anledning af en Fangetransport opholdt os i Regensburg — foretaget Afhøring af

Werner von Grundherr.

. . . . . .

12) Kpt. har aldrig hørt noget om, at det fra det tyske Mindretals Ledelse skulde være til Hensigt at hidføre en Grænseflytning, hvis dette skulde være muligt. Han anfører i denne Forbindelse, at han ofte har truffet Dr. Møller, dels i det tyske Gesandtskab i København og dels ogsaa i Berlin. Han har ikke været Ven med ham, men har kun haft rent tjenstlige Spørgsmaal at drøfte med ham. Han har aldrig hørt denne saa meget som antyde Ønsket om en Grænseflytning. Han vil oven i Købet mene, at Dr. Møller og hans Medarbejdere vilde have været i Stand til at gennemføre en Grænseflytning, hvis de havde ønsket noget saadant. Denne Opfattelse støtter han dog kun paa den Omstændighed, at Danmark var det eneste Land, hvor en Grænseflytning ikke havde fundet Sted. Kpt. mener ogsaa, at Renthe-Fink vilde have drøftet et saadant Spørgsmaal med Kpt., hvis noget saadant havde været paa Tale.

. . . . . .

Afhøringen er foretaget paa tysk, og Forklaringen er nedskrevet, efter at hver Sætning er gennemgaaet og godkendt af Kpt. Desuden er den samlede Forklaring gennemlæst af Kpt.

sign. **Helge Rasmussen.**
P. B.

sign. **Wittrup.**
Kriminaloverbetjent.
Efterretningsafdelingen.

120.

Rapport om afhøring af Lanwer angående spørgsmålet om grænserevision.

1. okt. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Afskrift.

Tirsdag, den 1. Oktober 1946.

Den særlige Undersøgelsesafdeling.

Rapport.

Med de engelske Myndigheders Tilladelse er den tidl. tyske Konsul i Aabenraa, Dr. Ewald Lanwer, den 26/9 1946 overført her til Landet for at blive afhørt om sit Kendskab til det tyske Mindretals Grænserevisionsplaner m. v.

Han navngiver sig:

Ewald Albert Lanwer

og forklarer.....

Vedr. Grænserevisionsspørgsmaalet.

Kpt. forklarer, at han før sin Tiltrædelse af Tjenesten som tysk Konsul i Aabenraa baade i „Auswärtiges Amt" i Berlin og af Gesandt von Renthe-Fink var blevet instrueret om, at hans første og største Opgave i Sønderjylland var at forhindre enhver Propaganda eller selvstændig Aktion fra det tyske Mindretals Side med det Formaal at hidføre en Grænserevision. En Grænseflytning ønskedes ikke af „Auswärtiges Amt" og specielt ikke af Renthe-Fink, der ønskede absolut Ro i Grænseomraadet for ikke at besværliggøre det dansk-tyske Forhold i Almindelighed.

Ved Kpt.s Tiltræden i Juni 1940 fandt han i det tyske Mindretal stærke Tendenser og Paroler om en forestaaende Grænserevision. Opmuntret af den tyske Hærs Resultater havde man delvis begyndt propagandistiske Forberedelser i Retning af Muligheden for en Grænseflytning, og det er Kpt.s Opfattelse, at der overalt i Sønderjylland blandt Medlemmerne af det tyske Mindretal — og ogsaa hos Dr. Møller — herskede den faste Overbevisning, at det vilde komme til en Grænseflytning. Saavidt Kpt. erindrer, var denne Overbevisning opstaaet af den almindelig udbredte Tro paa, at der i Sammenhæng med Indtagelsen af Paris og Versailles vilde ske en officiel tysk Annullering af Versaillestraktaten paa Aarsdagen for dennes Afslutning. Kpt. husker, at der i den Anledning gik Rygter om, at Mindretallet forberedte sig paa at festligholde denne Dag, bl. a. ved Opsætning af Flagmaster og Indkøb af tyske Flag.

Kpt. erklærer dog, at han intetsomhelst har erfaret om, at Dr. Møller eller andre af Mindretalsledelsen ved en tysk Regeringsmyndighed eller ved anden tysk Partimyndighed har fordret, ansøgt om eller forhandlet om en Grænserevision.

I Henhold til sin Ordre om at forhindre enhver Propaganda og selvstændige Aktioner i Grænserevisionsspørgsmaalet fra det tyske Mindretals Side optog Kpt. straks efter sin Tiltræden personlig Kontakt med Mindretallets Ledere, som han forklarede de officielle tyske Anskuelser paa dette Punkt. Det var saaledes, at Renthe-Fink under ingen Omstændigheder vilde have den livsvigtige Eksport til Tyskland bragt i Fare af politiske Overvejelser ang. en Grænseflytning, som han ikke ansaa for livsvigtig. Endvidere talte det tyske Garantiløfte til Danmark ang. Landets Integritet imod Grænseflytningen, og disse Grunde blev meddelt Mindretalsledelsen.

For at holde sig i Kontakt med Mindretallets Syn paa Grænseflytningsspørgsmaalet og for at sikre sig, at der ikke stadig blev talt Grænseflytning ved Mindretallets Møder, gjorde Kpt. sig det til en Regel at besøge alle Møder, der afholdtes for Mindretallets Medlemmer. Kpt. rejste i den Anledning selv til de mindste Byer i Landsdelen. Hvis han ved saadanne Møder traf Personer, der stadig holdt paa en Grænseflytning, gjorde han dem under Samtale bekendt med, at det ikke vilde være muligt at foretage en saadan, idet man fra officiel tysk Side var imod det.

Det lykkedes da ogsaa Kpt. efterhaanden at faa renset Atmosfæren, saaledes at Grænserevisionsspørgsmaalet efterhaanden helt udgik af Mindretallets Presse og ved dets Møder, og efter lang Tid forsvandt det ogsaa fra de officielle og de uofficielle Samtaler Mindretallets Medlemmer imellem.

Kpt. forklarer, at Afblæsningen af Grænseflytningsparolen var fuldstændig ærligt ment fra Gesandtskabets Side, og Skuffelsen i det tyske Mindretal var da ogsaa meget stor. Først meget senere, da de storgermanske og stornordiske Theser blev diskuteret, trøstede man sig i Samtaler Mand og Mand imellem med det Haab, at der ved den storgermanske Løsning kunde ske en Inkorporation under det stortyske Rige.

. . . . . .

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

sign. **Lanwer.** sign. **Sjørup.**
Krmbtj.

121.

Rapport om afhøring af dr. Fritz von Twardowski vedrørende spørgsmålet om grænseflytning m. m.

15. jan. 1949.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Lørdag, den 15. januar 1949.

RAPPORT.

Vedrørende sagen mod ledelsen af det tyske mindretal.

Dags formiddag den 15/1-49 har vi undertegnede afhørt:

Dr. Fritz von Twardowski, boende: Hamborg, Brahmsallee 109, Tlf. 447774, Forretningsadresse: Trostbrücke 4, Tlf. 32-27-21.

Kpt. har forklaret, at han fra 1922 har haft ansættelse i Auswärtiges Amt, fra 1936 stedfortrædende afdelingsleder i Kultur Abtl. og fra 1939 til foråret 1943 leder af fornævnte afdeling.

. . . . . .

Ausw. Amt lagde ved afgørelsen af dets handlinger i spørgsmål vedr. mindretallet vægt på, hvilken indflydelse disse handlinger ville have på forholdet til Danmark, medens det i 1936 oprettede „Vomi" lagde mere vægt på, hvad mindretallet ønskede foretaget. Dette synspunkt gjorde sig også gældende ved Ausw. Amt og Vomi's stillingtagen til en evt. grænserevision. Ausw. Amt ønskede ikke grænsen flyttet, idet man anså grænsedragningen i 1920 for fair.[1])

. . . . . .

Forelæst i oversættelse, vedtaget:

Dr. Fritz v. Twardowski.

. . . . . .

I. Møller, Pfm. **F. A. Bruun,** Krm.obtj.

[1]) I en på tysk nedskreven forklaring, der stammer fra den samme afhøring, har von Twardowski udtalt sig lidt anderledes om forholdet mellem Auswärtiges Amt og Vomi. Auswärtiges Amt havde, hedder det, „*nicht eine durchgreifende Grenzveränderung zum Ziel, sondern die Erhaltung der deutschen Minderheit in Dänemark als deutsche Volksgruppe. Die Politik der Vomi war dagegen zeitweilig darauf gerichtet durch Grenzberichtigungen etc. klare Volkstumsverhältnisse in diesen Gebieten zu schaffen (durch Grenzrevision und Austausch)*"(som sit mål ikke en gennemgribende grænseforandring, men at bevare det tyske mindretal i Danmark som tysk folkegruppe. Derimod gik Vomis politik til tider ud på at skabe klare nationalitetsforhold i disse områder gennem grænseberigtigelser o. s. v. (grænserevision og udveksling)).

122.

Max Lorenz' redegørelse vedrørende det nordslesvigske spørgsmål og dr. Møllers forhold til det tyske udenrigsministerium.

6. feb. 1949.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Søndag, den 6. februar 1949.

Rapport.

Vedr.: sagen mod ledelsen af det tyske mindretal.

Vi undertegnede har e. o. indfundet os i Düsseldorf, hvor vi d. 6. februar har foretaget afhøring af den tidl. leder af „kulturafdelingen" under „Ausw. Amt", *dr. Max Lorenz.*

.....

Kpt. har derefter indvilget i på tysk til nærværende rapport at diktere:

.....

Kult. A beskæftigede sig med kulturelle tyskhedsanliggender. Det havde ikke meget arbejde med danske mindretalsspørgsmål. I Auswärtiges Amt tillagde vi ikke de tysk-danske mindretalsspørgsmål og grænsespørgsmål den store betydning, der ellers tillægges dem, idet de to folk er nært beslægtede og deres skæbner ligner hinanden.

Jeg husker fra året 1940, at jeg havde en intern drøftelse med hr. v. Twardowsky, i hvilken jeg fremsatte det synspunkt, at man ikke burde skabe uro i det tysk-danske mindretalsområde ved at rejse grænsespørgsmål. Herr v. Twardowsky var af samme mening.

1940 dukkede der rygter op om, at den tyske folkegruppe i Danmark eventuelt skulle flyttes til Tyskland på lignende måde som tyskerne i de baltiske lande. Fra et møde hos hr. v. Twardowsky husker jeg, at folkegruppeføreren skal have sagt til en dansk politiker, der spurgte ham om det: „Dersom den tyske folkegruppe skulle være nødt til at tiltræde rejsen til Tyskland, så ville den betragte dette som en offergang for det tyske folk, og den beder om, at man i så fald vil lade være at presse på fra dansk side".

Jeg husker, at folkegruppeføreren een gang er blevet kaldt til hr. *v. Grundherr* og to gange til hr. v. Twardowsky, ved hvilke lejligheder Auswärtiges Amts synspunkter blev indskærpet ham.

Yderligere enkeltheder fra disse drøftelser mindes jeg ikke.

.....

Gennemlæst og bekræftet med min underskrift.

Dr. Max Lorenz. **Iver Møller.** Politifuldmægtig **F. A. Bruun.** Krm.obtj.

123.

Hannekens redegørelse for Hitlers udtalelser til ham angående det nordslesvigske spørgsmål.

26. juli 1949.

Aabenraa, den 26.7.49.

Til politifuldmægtigen,
Aabenraa.

Efter Deres anmodning skal jeg nedenfor give Dem en kort redegørelse for, hvad der blev sagt til mig af Hitler ved min udnævnelse til øverstkommanderende i Danmark den 26.9.42, forsåvidt angår de nordslesvigske forhold.

Hitler forklarede til at begynde med, at han slet ikke var indforstået med hele den danske politik overfor Tyskland. Indtil nu havde danskerne i grunden intet gjort for at sikre sig tyskernes velvilje.

„Danmark har ikke en gang gjort et forsøg på igen at tilbyde os det tyske område, der blev røvet efter den 1. verdenskrig. Dette ville i det mindste have været en gestus. Jeg ville slet ikke have accepteret et sådant tilbud, thi jeg ville have vogtet mig for at foretage en sådan ny fastlæggelse af grænsen nu under krigen, idet der derved ville være blevet fremmanet yderligere politiske forviklinger. Men det havde dog i det mindste været en venlig handling fra danskernes side, og jeg ville også have betragtet den som en sådan. Men i stedet for koketterer det danske folk, regeringen og især kongen med englænderne."

Hitler kom så yderligere ind på telegramkrisen og forklarede, hvad han agtede at gøre med hensyn til Danmark.

Hermann v. Hanneken.

5. Efter 29. aug. 1943.

124.

Det tyske gesandtskab sender udenrigsministeriet i Berlin dr. Møllers skrivelse af 21. september 1943 til Lorenz i Vomi angående den politiske situation i Danmark (med bilag).

28. sep. 1943.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 28. september 1943.

I C
Jr. nr. 310/43.

— 1 bilag —
— 2 gennemslag —

Til
Auswärtiges Amt
Berlin.

Hoslagt forelægges afskrift af en skrivelse, som føreren for den tyske folkegruppe, dr. Møller, den 21.9. d. å. har sendt til SS-overgruppefører Lorenz. Dr. Møller tager heri stilling til den nuværende politiske situation i Danmark, set fra folkegruppens synspunkt.

E. b.
Kassler.

Afskrift. *den 21. September 1943.*

Til
SS-Overgruppefører Lorenz
Volksdeutsche Mittelstelle
Berlin W 62
Keithstr. 29.

Overgruppeører!

Da den politiske Udvikling i Danmark berører og paavirker Folkegruppens Forhold i Nordslesvig, maa jeg overfor Dem, Overgruppeører, give et Billede af de sidste Begivenheders Udvikling i Danmark, der efter min Mening er af stor Betydning for den fremtidige tysk-danske Forstaaelse.

I de sidste Aar, men frem for alt efter de tyske Troppers Besættelse af Danmark i 1940, har det politiske Syn hos Folkegruppen i Nordslesvig ændret sig væsentligt. Det havde tidligere været præget af et skarpt nationalt Opgør. Nu greb den Erkendelse mere og mere om sig, at man heller ikke i dette politiske Opgør kunde se bort fra den germanske Solidaritet. Vi havde indtil da været vant til i Danskeren kun at se den nationale Modstander, ja, i mange Henseender endog Fjenden, og vor Bestræbelse gik i første Linie ud paa at blive løst fra Forbindelsen med den danske Stat. Men efter Besættelsen og efter at Folkegruppen i mange Henseender var blevet befriet for det værste Tryk, kunde Blikket ogsaa frit rettes mod større Opgaver. Følelsen af, at vi ogsaa under en eller anden Form var forbundet med de danske Hjemstavnsfæller, banede sig stadig stærkere Vej indenfor vor Folkegruppe. Vi naaede til den Anskuelse, at vi i det danske Folk saa den germanske Broder, der vel — udgaaet af samme Rod — havde gennemgaaet en anden folkelig Udvikling, men med hvem vi dog før eller senere maatte finde sammen om en fælles Opgave. Her har uden Tvivl de danske Frivilliges Beredvillighed øvet en afgørende Indflydelse paa vore Folkefæller. Den Kendsgerning, at Danskere med deres Liv som Indsats gik i Brechen for vor Sag og i deres hellige Overbevisning om et fælles Germanien roligt fandt sig i Had og Forfølgelse fra egne Landsmænds Side, har efterhaanden aabnet Øjnene paa selv den mest forstokkede Folketysker i Nordslesvig for, at hen over alt det, der skiller, er det fælles dog det stærkeste. Det maa vel i Dag konstateres, at denne politiske Erkendelse efter lang og planmæssig Opdragelse og Tilpasning er blevet Fælleseje for Folkegruppen. Løst fra Grænsekampens smaalige Snæversyn ser Folkegruppen i Dag Begyndelsen til et germansk Fællesskab med de nordiske Folk. Den kan heller ikke lade sit Blik formørke af Stemmer i det danske Folk, der ikke ser og ikke vil se denne Udvikling. Det maa i Dag mere end nogensinde før erkendes, at det vil være nødvendigt med endnu en lang Udvikling, før ogsaa det danske Folk i sin Helhed eller dog i overvejende Flertal aabent erkender sig til denne fælles germanske Rod. Det vilde være taabeligt allerede efter kort Tid at ville se iøjnefaldende Resultater her.

Det var af overordentlig Betydning for denne Udvikling i Danmark, at der med SS-Gruppeører, Dr. *Best* kom en Rigsbefuldmægtiget til Danmark, der paa enhver Maade gik ind for denne Linie. Det kan i Dag, efter at den Rigsbefuldmægtigede har virket her i knap et Aar, allerede slaas fast, at det er lykkedes ham at faa Forbindelse med toneangivende Kredse i det danske Folk og ogsaa at vække Forstaaelse for sin Opgave. Det er mig bekendt, at Dele af de rolige og saglige Kredse i det danske Folk føler Agtelse for den Rigsbefuldmægtigedes Personlighed og gennem den Maade, hvorpaa han har opfattet sin Opgave i Danmark, ogsaa er naaet til Forstaaelse af den kommende Udvikling. Jeg har gentagne Gange kunnet konstatere dette ved min Forbindelse med danske Rigsdagskredse. Den Udvikling, der havde taget sin Begyndelse gennem den Rigsbefuldmægtigedes Samarbejde med Ministeriet *Scavenius*, vilde i Tidens Løb sikkert have kunnet faa et overordentligt lykkeligt Resultat. Mulighederne for en positiv Vekselvirkning var i alle Tilfælde til Stede. Dette ændres heller ikke af den Omstændighed, at betydelige Dele af det danske Folk selvfølgelig var afvisende eller i det mindste uinteresserede i denne Udvikling, og at en lille Del Gang paa Gang forsøgte at ødelægge og at torpedere det gode Forhold.

Netop fra Samtaler med Statsminister von Scavenius, der paa disse Omraader var mærkværdig aaben over for mig, ved jeg, hvor frugtbart Dr. Bests Samarbejde med de danske Ministerier var.

Scavenius fremhævede derunder Dr. Bests Vilje til altid at pege paa, at understrege og at gaa ind for det, der var fælles. Det vilde føre for vidt her at opremse Enkeltheder om denne Politiks Resultater. Det turde være tilstrækkeligt at understrege, at Dr. Best satte de tyske Krav igennem og samtidig absolut bevarede de toneangivende, danske Kredses Tillid.

Desuden har det Aar, hvori Dr. Best har virket i Danmark, absolut ikke staaet i en heldig Stjernes Tegn. To Maaneder efter at han havde tiltraadt sit Embede, indtraf vor militære Modgang i Øst og i Middelhavet. Dette gav frem for alt den engelske Propaganda i Danmark uanede Muligheder. Denne Propaganda begyndte forrige Vinter og var indstillet paa i det danske Folk at dræbe enhver Tro paa en tysk Sejr og endvidere at skabe en Beredvillighed til sammen med engelske Agenter at forøve Sabotage mod den tyske Værnemagt for indirekte at faa Del i den allierede Sejr. Denne Propaganda er desværre faldet i alt for frugtbar Jord. Resultaterne har i de sidste Maaneder været alt for aabenlyse, og den sidste Følge er nu Indførelsen af den almindelige Undtagelsestilstand.

Dermed har England naaet sit Maal. Den engelske Propaganda var frem for alt rettet mod Dr. Best og hans Arbejde, fordi man fra et engelsk Standpunkt naturligvis havde indset det farlige i denne Holdning. Det er udenfor al Tvivl, at denne almindelige Undtagelsestilstand betyder intet mindre end et tysk Nederlag.

Det store Tab ved dette Nederlag bestaar frem for alt deri, at den sidste danske Regering, der var baaret af Parlamentarismen og dermed dog i vidt Omfang nød det danske Folks Tillid, nu er forsvundet. Da von Scavenius i Efteraaret 1942 overtog Regeringsforretningerne, blev han i det danske Folk afvist i vid Udstrækning og blev endog udskreget som Forræder.

Men lige saa sikker er den Kendsgerning, at han i det forløbne Aar havde faaet uanet Betydning og nu ogsaa af sine Modstandere blev anerkendt som den Mand, der under de givne Forhold havde opnaaet det bedste for det danske Folk. Jeg har med stor Glæde kunnet konstatere denne Udvikling i toneangivende danske Kredse. Nu siger Danskeren i Almindelighed, at Tilstanden af i Dag vilde være indtraadt allerede for et Aar siden, hvis ikke Scavenius havde været!

I Betragtning af det tyske Tab i Danmark spørger vi naturligvis os selv, om det havde været nødvendigt at gaa frem med saa drastiske Midler, at de havde den sidste danske parlamentariske Regerings Tilbagetræden til Følge. Jeg er naturligvis ikke berettiget til at svare paa, om en Undtagelsestilstand i de Byer, hvor Modstanden var størst, havde været tilstrækkelig, eller om det havde været muligt at træffe andre Forholdsregler, der ikke vilde have haft Tabet af den danske Regering til Følge. Dertil mangler jeg selvfølgelig Overblikket og den nødvendige Indsigt. Men een Ting ser jeg ganske tydeligt: det tyske Nederlag.

Hvad skal der nu ske? Det er det ængstelige Spørgsmaal, som ogsaa vi Folketyskere i Nordslesvig stiller os selv. Vort Arbejde som Brobyggere til Norden er jo i afgørende Grad afhængig af, hvorledes Riget tilpasser Politikken til Danmark. Vi ser et godt Stykke af vort Arbejde truet. Jeg kan ikke forestille mig, hvorledes Regeringen Scavenius kunde komme tilbage efter Ophævelsen af Undtagelsestilstanden, hvor meget man end ogsaa maatte ønske det i tysk Interesse. Man kan ikke dreje Udviklingens Hjul tilbage. Men een Ting kan man gøre, og dette tvinger mig til at henvende mig til Dem. Man kan udstyre den anden Faktor fra det heldige tysk-danske Samarbejde i det forløbne Aar med nye Fuldmagter og fremdeles lade den udføre velsignelsesrigt tysk Arbejde. Dr. Best er den eneste tyske Politiker af Format, der i Dag nyder almindelig dansk Tillid. Han alene kan efter min Mening endnu regere det danske Folk i den øjeblikkelige Situation og dermed faa det ud af Danmark, som det under Krigstilstand er muligt at skaffe frem til den tyske Værnemagt og den tyske Økonomi. Jeg behøver ikke at fremhæve, hvad Danmark i denne Henseende betyder for os, og hvor vigtigt det er, at hverken aktiv eller passiv Modstand tilføjer os nogen Skade paa dette Omraade.

Overgruppefører, i Bekymring for Udviklingen af vor tyske Sag i Danmark henvender jeg mig til Dem og beder Dem høfligst — hvis De kan slutte Dem til min Redegørelse — henvende Dem til vor Rigsfører med Anmodning om, at han paa afgørende Sted vil lægge sin store Indflydelse i Vægtskaalen for her i Danmark at skaffe os Forhold, der netop svarer til hans stort anlagte germanske Linie.

Heil Hitler!

Deres ærbødige

sign. **J. Møller.**

125.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Møllers tale på underførermødet i Tinglev.

29. sep. 1943.

S/NSl. 7. *29. September 43.*

Vedr.: Underledermøde i Tinglev.
I Bilag.

Til
Rigets Befuldmægtigede
i Danmark
København.

Vedrørende det den 26. September stedfundne Underførermøde i Tinglev sender jeg hoslagt til behagelig Efterretning et Avisudklip af „Nordschleswigsche Zeitung". I den Anledning vil jeg gerne yderligere meddele følgende:

Dr. *Møller* pegede i sin ca. 2 Timer lange Beretning først paa, hvor vigtigt det var, at Folkegruppen ikke havde deltaget i det i Foraaret stedfundne Folketingsvalg, og understregede Værdien af det tyske Kontor, som under Partifælle *Stehrs* Ledelse allerede paa sit Begyndelsesstadium kunde fremvise rigtig glædelige Resultater. Det tyske Kontor var i enhver Henseende at foretrække fremfor Rigsdagsmandatet, fordi en enkelt Rigsdagsmand hverken kan komme ind i et Udvalg eller faa et Indblik bag Kulisserne, hvor Afgørelserne forberedes. Partifælle Stehr havde paa udmærket Maade forstaaet praktisk at faa noget ud af den Vedtægt vedrørende det tyske Kontor, om hvilken man var blevet enig med Danskerne, og at skaffe sig Adgang alle Vegne. Folkegruppeledelsen kan takke Stehr for, at den i Sager, der vedrører Kreditanstalten, i Dag har en afgørende Indflydelse paa dennes Forretningsgang, og at Rasmussen og Petersen nu sidder i dens Tilsynsraad.

Dr. Møller understregede derefter dette Underførermødes Betydning, der ligger i, at der nu er opnaaet en samlet tysk Ledelse i Nordslesvig. Det er det første Underførermøde, der sammenknytter Rigstyskere og Folketyskere til fælles Arbejde paa een Linie og sætter et Punktum for den hidtil splittede Ledelse af Tyskheden i Nordslesvig. Dr. Møller betonede, at dette Resultat var blevet naaet ved den forstaaende Støtte fra den Rigsbefuldmægtigede og fra Lederen af AO, Gauleiter Bohle, og at dette ubestrideligt er indeværende Aars mest betydningsfulde Resultat, hvad angaar det folkelige Liv i Nordslesvig. Han hilste med Glæde Nyordningen, der ikke betød den ene Gruppes Sejr over den anden, men maa vurderes som en Fornuftens Sejr. Han betonede, at samtlige fem Afdelingsledere indenfor AO klart var gaaet ind for Afgørelserne, og byder i denne Forbindelse alle NSDAP.s

Underledere og Partifæller velkommen. Opgaverne er saa mangeartede, at ingen, der vil gøre en Indsats, skal behøve at komme til kort. Efter Oplæsningen af Afgørelserne bekendtgjorde Partiføreren følgende Tal: 2.453 Rigstyskere i Nordslesvig, deraf 144 Partifæller, 218 i Frauenschaft og 188 i D.A.F.

Vedrørende Spørgsmaalet om de tidsfrivillige erklærede Dr. Møller, at Folketyskernes Anvendelse ved Tidsfrivilligtjenesten, der i sig selv kun var tænkt bragt i Anvendelse i Tilfælde af en Invasion (Bevogtningsopgaver m. m., Chauffører), ved Indkaldelse i Anledning af den militære Undtagelsestilstand nødvendigvis maatte føre til Komplikationer (Arrestationer af Danskere ved Folketyskere o. a.), og at han ikke kunde paatage sig Ansvaret for Indsættelse af Folketyskere i Tilfælde af Uroligheder i Danmark. Han havde derfor raadført sig desangaaende med den Øverstbefalende og fundet den fulde Forstaaelse for sine Betænkeligheder. Resultatet blev, at der kunde være Tale om paany at spørge alle dem, der hidtil havde meldt sig som tidsfrivillige, om de betingelsesløst vil stille sig til Disposition for enhver militær Indsats indenfor Danmarks Grænser. Han selv vil, bortset fra Lærere, ikke erklære nogen for uundværlig og venter af Lærerne, at de ikke melder sig, da de udelukkende er blevet erklæret uundværlige, fordi de skal varetage det vigtige Arbejde ved de tyske Skoler. I Forbindelse med Folkegruppens Krigsindsats bekendtgjorde Dr. Møller følgende oplysende Tal: 1.9.1943 1290 ved Vaaben-SS, 566 ved Værnemagten, 45 ved Grænsebevogtningen, ialt 1901, deraf er der indtil nu faldet 204. Af WHW er der blevet stillet 10.000 kr. til Raadighed for Forsorgen blandt de frivillige til Oprettelsen af et Feltpostindleveringssted paa Dibbernhaus, 110.000 Kr. til Kager til saarede og bomberamte, 3780 Stk. Puder til U-Baade til en Værdi af 70.000 Kr. og syet af Frauenschaft; 400 Grammofonplader, endvidere Hjemmesko og Uldtæpper. Desuden skulde der inden Jul være lavet 4000 Sivsko. Angaaende Hjemstavnens Indsats paa det økonomiske Omraade udtalte Dr. Møller, at der i dette Regnskabsaar blev opnaaet en Omsætning paa 7,2 Millioner i Liefergemeinschaft.

Vanskeligheder voldte den elektriske Strømforsyning og Fremskaffelsen af Raastoffer og i den sidste Tid desuden Kampen mod Sabotagen. Yderligere skal fremhæves Skolingen af Erhvervsgrupperne (Kursus for Mestre og Aftenskoler), Anvisning af Lærepladser, Forsorgsarbejdet paa Flyvepladserne, Lærernes og Ungdommens Indsats ved Høstarbejdet. I Velfærdstjenesten blev det indtil Aarets Udgang godkendte Antal af 5000 rekreationstrængende næsten naaet, og der er desuden for Tiden overtaget 50 Børn fra A.O. Af den tyske Selvhjælp er der i Løbet af otte Maaneder skaffet 145.000 Kr. Frauenschaft foranstaltede Eintopfessen, 75 Kursus, Moders Dag, Høsttjeneste og Værnemagtsforsorg. Paa det sanitære Omraade kunde nævnes Børnehavearbejdet, Skolelæger og Tandpleje.

Til Slut kom Dr. Møller ogsaa ind paa det tysk-danske Forhold og beklagede paa det dybeste Situationens Udvikling, som førte til den militære Undtagelsestilstand som Resultat af den fjendtlige Propagandas vedvarende Ophidselseskampagne. Det tysk-danske Forhold, som ved den Rigsbefuldmægtigedes forstaaende Indstilling var blevet et gensidigt Tillidsforhold, er ved det danske Folks Holdning, som udløste disse skarpe Forholdsregler, blevet om ikke brudt, saa dog forplumret, og det er glædeligt at konstatere, at en stor Del af det danske Folk allerede begynder at erkende, hvilke Farer for hele Kontinentet den tyske Værnemagt har bortmanet imod Øst. I Tillid til den tyske Ledelse vil vi utrætteligt arbejde videre for, at de tyske Vaaben, der alene er i Stand til at sikre os en ordentlig Tilværelse, skal vinde Sejr. De frivillige, der med Livet som Indsats kæmper for denne Fremtid, betyder for os Forpligtelse og Paamindelse om Enighed og Troskab og appellerer til en forstærket Arbejdsindsats i dette Aar.

Ulæselig underskrift.

126.

Optegnelse fra det tyske udenrigsministerium angående SS-overgruppefører Querners rejse til Nordslesvig.

5. nov. 1943.

Büro RAM

Forelagt VLR Wagner via st. s.:

Rigsudenrigsministeren har samtykket i SS-overgruppefører *Querners*[1]) rejse til Nordslesvig i anledning af højtideligholdelsen af den 9. november, såfremt det sikres, at SS-overgruppefører Querner i sin tale ikke behandler politiske problemer og især ikke kommer ind på den nordslesvigske tyske folkegruppes forhold til Danmark.

Westfalen, den 5. november 1943.

(I forvejen pr. telefon).

Brenner

[1]) SS-overgruppefører Querner talte d. 9. nov. 1943 i Haderslev, Aabenraa og Tønder.

127.

Auslandsbriefprüfstelle i Hamborg sender OKW uddrag af folketyske breve.

7. feb. 1944.

A. B. P. Hamborg.
Gruppe VII nr. 918/44

Hamborg, den 7.2.44
13 B

Til
O.K.W. Udland I (D), Berlin W[1])
Abwehrstelle i forsvarskreds X, Hamborg
Abwehrstelle Danmark, København
Brevcensuren for breve til og fra udlandet, København

endvidere: 1 eks. til A. B. P. Berlin, centralgruppen for bearbejdelse.
Vedr.: Militær — politik — erhvervsliv — efterretningsvæsen.
Afsender: forskellige.
Modtager: forskellige.
Brevdatering: forskellige. Bilag: ingen.
Resultatet af bearbejdelsen: kemisk intet. *Originalbrevet:* frigivet, tildels efter sværtning.

Folketyske røster fra Danmark.

(Uddrag af 33 breve, der er blevet bearbejdet i januar).

Når man ved årsskiftet ser tilbage, og når man vender blikket fremefter, viser der sig gennemgående en alvorlig, tildels også trykket stemning. Man ser det nye år i møde med nogen frygtsom beklemmelse og er særlig foruroliget ved truslen om en invasion:

„Hvad vil 1944 bringe os? Invasionen? Hvornår vil den komme? Uvisheden er knugende og uhyggelig."

„Det er godt, at vi ikke ved, hvad det nye år vil bringe os. Det vil være hårdt — allevegne."

„Faren for en invasion — hvadenten den lykkes eller ej — med alle dens krigsmæssige følger er betydelig nærmere for os end for jer."

„Vi er alle frygtelig bange for en invasion."

Bekymringen for de pågældendes egen skæbne tiltager under indtrykket af begivenhederne i hjemlandet og ved fronterne.

„Vi er opfyldt af bange anelser. Mon der bliver nogen af os folketyskere tilbage?"

„Når krigen er forbi, kan vi ikke blive her længere; det ved allerede i dag enhver tysker. Skal man da lade alt ligge for at bjærge sit liv?"

„Vi tænker med gru på den dag, da vi må forlade landet — men måske —?"

Som følge af sabotagen og attentaterne hersker der de fleste steder en følelse af usikkerhed. Der gives gentagne gange udtryk for den frygt, der næres, for at gangstervæsenet i Danmark til sidst vil føre til borgerkrig, og at kommunismen kunne få overtaget. Ethvert attentat er et nyt alarmsignal og giver atter og atter anledning til en gætten gåder med hensyn til baggrunden for gerningen — som denne gang især Kaj Munk-affæren:

„Danmark er blevet et paradis for gangstere; snigmord er en dagligdags ting."

„Det er de rene gangstermetoder. Vi er forfærdede over vort adoptivfædreland."

„Fanden er løs i landet — det er meningsløst altsammen."

„Her hersker en slags borgerkrig, der ikke rigtig kan komme til udbrud, og i hvilken alle midler synes at være tilladt. I øjeblikket kæmper danskere mod danskere."

„Kommunisterne regerer i Danmark ... for tiden skyder danskerne hinanden."

„De sagde, at det havde måttet gå sådan med Kaj Munk, han havde været for stor en tyskerhader. Man mener, det har været tyskere. Den ene siger sådan, den anden sådan. Ingen ved noget."

„Der findes her tilsyneladende 2 terrorgrupper. Den ene dag myrdes en antitysk præst og digter, den næste dag en dansk nationalsocialist."

„Hvor skal det altsammen ende? Sikkert i kaos."

I enkelte tilfælde betragter man det, man selv oplever, på baggrund af den *nationale* samhørighed med Tyskland. Så er perspektivet mindre mørkt: blikket mod syd giver fasthed, at gå med i kampen for Europa åbner øjnene for, hvad der sker udenfor Danmarks grænser:

„Ingen ved så godt som jeg, at Tyskland kæmper for en retfærdig og livsnødvendig sag. Hitlers ord om, at han først holder op 5 minutter over 12, er den bedste udtalelse, jeg har hørt."

„Også Frederik den Store havde nederlag ved siden af sejre. Gud give, at hjemmefronten ikke bryder sammen som følge af bombardementerne. Jeres lod ville da også blive vor. Man ønsker fred, men ikke fred for enhver pris."

„Tysklands ve og vel er også vort, og derfor vil vi hellere se mod syd og ikke betragte de sørgelige tilstande her."

„Vi ængstes for jeres sønner ved fronterne, og jeres sorg er også vor sorg."

Den daglige tilværelse er præget af guerillakrigen med danskerne, der antager skarpere og skarpere former, idet folketyskerne tilsyneladende mere og mere trænges over i et resignerende forsvar:

„Læreren har forbudt børnene at tale med tyske soldater. Vi har alligevel givet vor søn lov til det. Man kan ikke tvinge os til at hade tyskerne. Men desværre vil det give sig udslag i karakterbogen."

„Her glæder folk sig, når de tyske byer bliver ødelagt. Det er skrækkeligt for os at høre på det."

„Man viser sig fjendtlig imod mig, hvor man kan. Der falder bemærkninger som: „Jeg forstår ikke, at De holder med Tyskland; De nyder jo dog så meget godt her i landet." De få besættelsestropper på den lille ø (Bornholm) opfører sig mønsterværdigt, men de er ikke bestemte nok."

„Vi tyskere har det ikke let her. Vi foragtes og vi trues. Dersom danskerne havde magt, som de har agt, så havde vi alle været døde."

„Had, had og atter had — og det vil ikke være til at udrydde i generationer."

Den kedelige optræden af politisk vankelmodighed og smålig tvedragt indenfor folketyskernes lejr bliver atter og atter belyst i nogle af brevene og synes at have sin rod såvel i politisk overfladiskhed som i personlig misundelse og egoisme:

„Vi tyskere holder fast sammen. Avnerne skilles fra hveden. Så mangen en, der efter den 9. april kaldte sig tysker, er igen faldet fra. Det er sandelig heller ikke let at kæmpe mod propagandaens indflydelse. Den, som ikke er helt sikker i sin sag, kommer let til at vakle."

„For kort tid siden måtte vi på vor læseaften med skam konstatere, at ingen rigtig havde læst „Mein Kampf". Nogle havde endnu slet ikke haft den i hænde. Da vi dog gerne vil tages alvorligt i vort arbejde for nationalsocialismen, var resultatet lige så pinligt for os, som det i det øjeblik virkede latterligt."

„Officererne på de skibe, der sejler forbi, besøger aldrig mig, men nok familien til en herboende chauffør, der for nok 25 år siden er deserteret fra tysk militærtjeneste. Hans familie er dansksindet og er fjendtlig indstillet overfor os. Jeg tvivler om, at disse menneskers indflydelse er heldig."

„Andreas Eriksen har sneget sig ud af byen i mulm og mørke, fordi han har bedraget den danske stat for 1000 kr. Og så rejste han hurtigt til Tyskland og meldte sig til våben-SS, fordi man så ikke mere kan gøre ham noget."

Ulæselig underskrift.
Major

[1]) Brevet er af OKW videresendt til Auswärtiges Amt.

128.

Uddrag af artikel i „Nordschleswigsche Zeitung" om den folketyske ungdoms edsaflæggelse til Adolf Hitler.

3. april 1944.

Den nordslesvigske ungdoms højtidelige edsaflæggelse.

Partifører, dr. Møller overværede edsaflæggelsen i Aabenraa.

På det tidspunkt, da de fra skolen træder ud i det arbejdende liv, aflagde et stort antal tyske drenge og piger i Nordslesvig sidste søndag eden til Føreren. Højtidelighederne blev afholdt af Deutsche Jugenschaft og Deutsche Mädchenschaft, men hele den tyske folkegruppe levede med i denne betydningsfulde begivenhed, der for første gang blev afholdt i Nordslesvig. Højtidelighederne vidnede om, at vore ungdomsorganisationer plejer en ægte tysk ånd og en ægte tysk holdning. Vi beretter nedenfor om de 4 arrangementer, der er blevet afholdt i Nordslesvig. I Sønderborg vil edsaflæggelsen finde sted førstkommende søndag[1]).

. . . . . .

Tønder.

I en vidunderligt afstemt højtidelig time fandt den tyske ungdoms edsaflæggelse sted i Tønder i går formiddags. En herlig forårsmorgens solstråler brødes gennem Schützenhofs salsvinduer og hjalp med til at understrege den højtidelige stemning hos de mange, der var mødt i den festligt smykkede sal. Højtideligheden begyndte med, at fanerne blev båret ind fulgt af de ca. 80 drenge og piger, der skulle aflægge eden, og som gjorde et fortrinligt indtryk. Efter en adagio af Beethoven, der blev spillet mesterligt af musikdirigent Bomberg, efter at sangforeningen „Deutscher Trost" havde sunget korsang,

og efter fællessangen „Ich hab mich ergeben" blev der af kredsskolingsleder, partifælle *Oluf Jürgensen* som repræsentant for skolen talt fint gennemtænkte afskedsord. Døren til en ny verden åbner sig nu for denne ungdom. Idet han kastede et tilbageblik på skoletiden, gjorde han det klart, hvilken ånd det er, som hjemmets og skolens arbejde er bygget på: „Vær tapre, trofaste og sande, således at I kan yde jeres fulde indsats for den tyske tilværelses høje mål." Efter et højtideligt præludium talte kredsleder, partifælle *Jes Petersen*. Ud af hans gribende ord lød den dybere mening med edsaflæggelsen i dag, som har knyttet denne ungdom endnu fastere sammen med det tyske folks skæbne. Som et ord med på vejen gav han dem: „Dit folks fremtid ligger i dine hænder." Som led i et vældigt fællesskabs mægtige kæde bærer enhver i sig pligten til at forstå Førerens kalden og til at tjene den tyske fremtid. Med vælde lød sangen „Flamme empor" fra mandskoret. Derpå foretog kredsungdomsføreren, partifælle *Jes Petersen* overtagelsen og edsaflæggelsen. Vi overtager jer efter 4 års tjeneste. Foran os ligger arbejdets og pligtens vej, og med blikket på Føreren vil vi betræde denne vej, for at opfylde hans krav. Hver enkelt fik Førerens værk „Mein Kampf". Vældigt lød H. J.s kampsang „Vorwärts, vorwärts!" Edsaflæggelsens time, der som virkelig højtidelighed havde holdt alle deltagere fangen, sluttede med hilsenen til Føreren.

[1]) Referatet i „Nordschleswigsche Zeitung" omfatter også edsaflæggelsen i Aabenraa, Haderslev og Tinglev. Disse afsnit er dog udeladt her, da højtideligheden i det store og hele foregik på samme måde de forskellige steder.

129.

Det tyske gesandtskab til udenrigsministeriet i Berlin angående udgivelse af en tysk avis på dansk („Paa Broen").

13. maj 1944.

DEN RIGSBEFULDMÆGTIGEDE I DANMARK

I C
N Sch 6.

København, den 13. Maj 1944.

Vedr.: Udgivelse af en dansksproget Avis ved den tyske Folkegruppe i Nordslesvig.

2 Gennemslag
1 Bilag.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

For propagandamæssigt at faa bedre Adgang til danske Kredse har Ledelsen af den tyske Folkegruppe i Nordslesvig besluttet sig til at udgive en dansksproget Avis „Paa Broen".

Avisen, af hvilken der som Dokumentation vedlægges et Eksemplar, udkom for første Gang i Slutningen af April d. A. Den er blevet tilsendt ca. 50 000 danske Husstande i Nordslesvig. Avisen har til Formaal at gøre den danske Befolkning kendt med den tyske Folkegruppes Anskuelser med Hensyn til det dansk-tyske Forhold. Det første Nummer af Avisen indeholder bl. a. Artikler af Johannes Schmidt-Vodder, (Germansk Fællesskab og europæisk Samling), af Jörgen Andresen, en dansk Hjemstavnsdigter, (Tanker og Betragtninger over Henrik Steffens), af Dr. Kardel (Æventyrdigteren H. C. Andersen og hans tyske Venner) og af W. Jürgensen (De smaa Nationers Ret).

Det er Meningen, at Avisen skal udkomme en Gang om Maaneden.

E. B.

Kassler.

130.

Referatnotits fra udenrigsministeriet i Berlin angående eventuel evakuering af den tyske folkegruppe i tilfælde af en invasion.

25. sep. 1944.

Hemmeligt.

Referatnotits.[1])

Gruppe Inl. II. Inl. II. 2007 g.

Vedr.: Eventuel evakuering af den tyske folkegruppe fra Nordslesvig i tilfælde af en invasion i Jylland.

Ifølge meddelelse fra Volksdeutsche Mittelstelle indtager folkegruppefører, dr. Møller det standpunkt, at den overvejende del af den tyske befolkning i tilfælde af en invasion i Jylland vil kunne forblive, hvor den er, idet den ikke er truet på afgørende måde; kun nogle udsatte familier, der ytrer ønske om det, burde evakueres til Tyskland. I modsætning hertil omgås Volksdeutsche Mittelstelle med den tanke alligevel at foretage en total evakuering i tilfælde af invasion. Det har anmodet Auswärtiges Amt om en udtalelse.

Den rigsbefuldmægtigede har taget stilling til spørgsmålet i nedenstående telegrammer:

1. Nr. 1009 af $^{15}/_{9}$. „Som svar på telegram nr. 1096 af 14. meddeler jeg som min og den højere SS- og politiførers mening, at folkegruppen i Nordslesvig burde behandles som den tyske befolkning i selve Tyskland. Bliver den tyske befolkning i selve Tyskland evakueret ved fare for besættelse, så skulle også folkegruppen evakueres. Lader man den tyske befolkning blive på stedet i selve Tyskland, selvom der indtræder besættelse, så burde man også lade folkegruppen forblive i sit område. Det er først muligt at tale med den øverstbefalende den 17. september 1944, idet telefonisk behandling ikke kan foretages; supplerende meddelelse følger eventuelt."

2. Nr. S. II af $^{19}/_{9}$. „Den 17. september kunne jeg komme til at drøfte det i tidligere telegram nr. 1090[2]) af 15. septbr. nævnte spørgsmål med den øverstbefalende i Danmark. Han udtaler sig af militære grunde imod foranstaltningerne, idet en yderligere belastning af banerne og vejene ikke kan tages. Desuden vil medlemmerne af folkegruppen i Nordslesvig blive benyttet til militære formål."

De bestemmelser, der angår selve Tyskland, er indeholdt i flere cirkulærer fra rigsindenrigsministeren af 7., 8., 10. og 12. september 1944 og lyder i den sidste formulering således:

„Om den befolkning, der ikke behøves i et område, der er direkte truet af fjenden, skal føres tilbage fra dette område, er undergivet Førerens afgørelse, der hurtigst muligt skal indhentes via lederen af partikancelliet. Også ved flytninger, der på grund af trusel fra fjendens side foretages som forsigtighedsforanstaltning, skal der forholdes på samme måde. Samtidigt skal anmodningen meddeles til rigsfører-SS, rigsindenrigsministeren, der anviser de fornødne evakuer'ngsområder.

Dersom fjenden pludseligt truer, kan RV.-kommissæren iværksætte de fornødne evakueringsforanstaltninger på eget ansvar, såfremt han ikke skulle kunne opnå forbindelse pr. telefon, fjernskriver eller radio med lederen af partikancelliet eller rigsfører-SS, rigsindenrigsministeren. Han skal ufortøvet give lederen af partikancelliet og rigsfører-SS, rigsindenrigsministeren, meddelelse om arten og omfanget af de trufne forholdsregler.

Gruppe Inland II er af den mening, at man må tiltræde fokegruppefører, dr. Møllers standpunkt, fordi:

1. gammel tysk folkegrund ville blive opgivet, ved at den tyske befolkning drager bort, uden at der foreligger nogen afgørende fare, og at det da må forudses, at det vil være vanskeligt at vinde den tilbage;

2. folketyskerne ved en eventuel tilbagevenden ville befinde sig i en moralsk svag position i forhold til danskerne;

3. der må tages hensyn til de argumenter, der er fremsat af den øverstbefalende i Danmark.

Ordre udbedes.

Feltkvarteret, den 25. september 1944.

Wegner.

Via
U.st.s.Pol
til hr. statssekretæren
til forelæggelse for rigsudenrigsministeren.

[1]) Notitsen bærer påskriften: *afsendt* $^{25}/_{9}$.
[2]) Skal muligvis være nr. 1009 (se ovenfor).

131.

DBN til Amtsträger og medarbejdere angående forbud mod at deltage i strejker og om bekæmpelse af disse.

30. sep. 1944.

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG

Sønderborg, den 30. september 1944.

Vedr.: Gennemførelse af strejkebevægelsen i Nordslesvig.
Mrk.: PHD/gha.

Fortroligt.

Til
lederne og medarbejderne
i DBN-AdV.

Ingen tysker må deltage i strejkerne eller fremme dem ved sin adfærd. Desværre har enkelte medlemmer set sig foranlediget til at deltage i strejkerne og har derved besudlet den arbejdende hjemstavns ære.

Det er selvfølgeligt, at disse medlemmer til given tid vil blive draget til ansvar.

Lederne og medarbejderne ved DBN-AdV.s organisation skal ved oplysning, ved anvisninger og især ved eget forbillede forhindre, at en sådan uværdig handling gentages. Enhver strejkebevægelse skal fremtidig kvæles i fødslen.

Skulle der engang for at bekæmpe en strejkebevægelse udkræves andre midler end det at fortsætte arbejdet, vil instrukser desangående blive meddelt af folkegruppeledelsen.

Lederne anmodes om omgående at indberette via DBN-AdV.s Kredsformand, hvilke tyske fabriksejere, håndværksmestre, forretningsindehavere, tyske arbejdere og funktionærer der har deltaget i strejken.

Heil Hitler!

Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig
Arbeitsfront der Volksdeutschen

i koncept

sign. **P. Hansen-Damm**

132.

Udkast til skrivelse fra udenrigsministeriet i Berlin til Vomi angående eventuel evakuering af den tyske folkegruppe i tilfælde af invasion.

6. okt. 1944.

Inl. II 2007 g II
I henhold til skrivelse af 11.9. —
Journ. nr. IX/16/11/25/Dr.Si/Hk.

6. oktober 1944.

Til
Volksdeutsche Mittelstelle
ved SS-Hauptsturmführer,
dr. Sichelschmidt
Berlin-Dahlem.

Rigsudenrigsministeren har i overensstemmelse med den rigsbefuldmægtigede i København bestemt, at den overvejende del af den tyske befolkning i Nordslesvig i tilfælde af en fjendtlig invasion i Jylland kan forblive, hvor den er, i overensstemmelse med folkegruppeføreren, dr. Møllers standpunkt, og at kun nogle særlig udsatte familier, der ytrer ønske om det, skal føres tilbage til Tyskland.

Bestemmende for denne afgørelse var især, at

1. gammel tysk folkegrund ville blive opgivet, ved at den tyske befolkning drager bort, uden at der foreligger nogen afgørende fare, og at det da må forudses, at det vil være vanskeligt at vinde den tilbage;
2. folketyskerne ved en eventuel tilbagevenden ville befinde sig i en moralsk svag position i forhold til danskerne;
3. den øverstbefalende i Danmark ikke anser en yderligere belastning af jernbanerne og landevejene for holdbar, og at folkegruppens medlemmer desuden skal anvendes til militære formål.

Man bedes foranledige det videre fornødne.

E. b.

133.

Radunskis optegnelse angående dr. Møllers klage over, at Vomi ikke yder folkegruppen altfor stor hjælp.

3. nov. 1944.

Notat

— særskilt —

til

SS-overfører *Ellermeier*,
SS-Obersturmbannführer *Rimann*,
SS-Obersturmbannführer *Lohl*,

SS-Sturmbannführer dr. *Puls*,
SS-Obersturmbannführer *Brückner*,
SS-Standartenführer dr. *Luig*,
kontorchef, partifælle *Heller*.

Journ. nr.: II/Rd./Mi.

Folkegruppefører, dr. *Møller* udtalte ved mit sidste besøg i Nordslesvig pány, at Volksdeutsche Mittelstelle ikke var nogen altfor stor hjælp for folkegruppen. Selvom denne bebrejdelse heller ikke er ment hundrede procent alvorlig, anser jeg det alligevel for påkrævet, at folkegruppen engang får foreholdt konkrete eksempler på, i hvilke sager Volksdeutsche Mittelstelles hovedkontor i året 1943 har kunnet yde den tyske folkegruppe i Nordslesvig sin assistance. Jeg anmoder derfor kontorcheferne om at udfærdige en kort opstilling fra hver sit sagsområde, af hvilken det fremgår, at Volksdeutsche Mittelstelles hovedkontor absolut ikke forsømmer den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

Templin, den 3.11.1944.

Radunski.
SS-Obersturmbannführer.

134.

Brev til Organisationsamt med kritik af den folketyske ledelse.

19. nov. 1944.

Vedr.: Kritik af ledelsen. *Aabenraa, den 19.11.44.*
Ref.: Deres opfordring af 6.11.44.

Til
NSDAP-N.s Organisationsamt.

Med det nedenstående sender jeg[1]) Dem en række af de sidste „kværulanterier", der er motiveret så godt, at man kan tage stilling til dem. Usaglige beskyldninger vil De heller ikke bryde Dem om at høre.

1.) *Partiet går i brechen for sabotører og mistænkelige danskere.*

Ifølge et hårdnakket rygte, der tilsyneladende kommer fra danske kredse, skal partiføreren i forskellige tilfælde have gjort en indsats for, at arresterede danske ophidsere blev løsladt. F. eks. skal løsladelsen af *Bjørn Hansen* (Hejmdal) være sket på forlangende af dr. Møller, medens kredsleder Jep Schmidt skal have interveneret for den danske høje frimurer dir. Mortensen, Aabenraa, da denne blev mistænkt for illegal virksomhed. Denne adfærd fra ledelsens side brændemærkes som *uværdig, overilet* og *farlig — uværdig*, fordi der hos danskerne fremkaldes det indtryk, at man er urolig for tiden efter den tabte krig, og at man ønsker at sikre sig selv, *overilet*, fordi det atter og atter viser sig, at det netop er de „pæne" danskere, hvem man ikke tiltroede noget sådant, der er hovedmændene, og fordi det endelig udelukkende er det tyske politi, der må vide, om nogen er uskyldig eller ej, og *farlig*, fordi der derved i offentligheden opstår det indtryk, at ledelsen har indflydelse på det tyske politis virksomhed, og følgen er så, at folkegruppen får skylden for hver arrestation, hvorved danskernes had så igen får afløb på folkegruppens medlemmer.

2.) *Ledelsen gør ikke nok for de frivillige.*

De frivillige og deres pårørende klager over, at ledelsen efter mere end 5 års forløb endnu ikke har været i stand til at udvirke en sømmelig orlovsordning og en ordning med hensyn til overførslen af penge. Det er kun få dage siden, at konsulatsfunktionær Andresens (folketysker) kone fortalte, at hendes søn havde fået orlov på grund af en særlig indsats, men at han ikke måtte komme over grænsen. I breve fra kammerater ved fronten siges der i en udtalelse for mange[2]): Fritag vore koner for bekymringer for det daglige brød og send flere frivillige afsted, på anden måde behøver I ikke at gøre noget for os!

3.) *Ledelsen hævder sig ikke overfor dem, der tjener på krigen, og overfor plutokraterne.*

Hertil siger man: Vore pengemænd og storbønder har ingen sønner ved fronten, og dersom fader og søn meldte sig, ville de ganske bestemt blive erklæret for uundværlige hjemme. Men lige så lidt ser man til de rige i tidsfrivilligtjenesten eller i Selbstschutz, de drikker med officererne og køber sig derved fri for tjenesten. Ved indsamlingerne bliver der ligeledes taget altfor lidt fat på dem, der tjener på krigen. Ledelsen burde simpelthen beskatte dem, således som WHW gør det i riget.

4.) *Ledelsen organiserer en Selbstschutz uden våben.*

Det er ikke forblevet nogen hemmelighed, at udrustningen af Selbstschutz er så mangelfuld, at det grænser til det latterlige. Mange mænd vil ikke melde sig, fordi de løber en risiko, uden at der gives dem personlig beskyttelse, ved at de får udleveret et lille håndskydevåben. Bevæbningen er ikke en gang tilstrækkelig til at beskytte de få bevæbnede; om at beskytte andre kan der slet ikke være tale. Et holdepunkt for, hvad der er ubetinget påkrævet, har man i de våben, der findes hos sabotørerne.

Heil Hitler!

---

[1]) Brevet stammer muligvis fra den lokale SK-leder i Aabenraa.
[2]) Resten af sætningen er udekset.

135.

DBN-AdV til sine medlemmer om, hvorledes hjemmetyskerne skal forholde sig ved kommende strejker.

Nov. 1944.

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG
ARBEITSFRONT]
DER VOLKSDEUTSCHEN

Sønderborg, November 1944.

Vedr.: Retningslinier for Bekæmpelsen af fremtidige Strejkeaktioner.

Til
alle Medlemmer
af DBN—AdV.

Ved de sidste Strejkeaktioner laa Forholdene som Følge af Skansearbejde m. m. særlig uheldig for Tyskerne. For imidlertid at undgaa en Gentagelse af en forkert Holdning i Fremtiden, meddeles der følgende Retningslinier:

Ingen Tysker maa fremtidig deltage i Strejker, der anstiftes fra dansk Side. Det gælder i saa Tilfælde først og fremmest om at bevare Roen og at fortsætte Arbejdet i det Omfang, hvori dette er muligt med de Arbejdere, der ikke strejker. Derfor maa ingen tysk Ejer af en Virksomhed, hvadenten han er Haandværker eller Købmand, i Tilfælde af en Strejke opfordre sit Personale til at forlade Arbejdspladsen. Selv om en regelret Fortsættelse af Driften af tekniske Grunde ikke kan sikres, maa der findes en eller anden Beskæftigelse til det Personale og de Arbejdere, der ikke strejker.

Ejheller maa nogen af det folketyske Personale forlade Arbejdspladsen i Tilfælde af Strejke; dette gælder for dem, der er ansat i tyske saavel som i danske Virksomheder. Dersom Ejeren af en Virksomhed skulde opfordre til det, maa man udtrykkelig erklære over for ham, at man ikke vil nedlægge Arbejdet frivilligt, og at man, saafremt man tvinges til at forlade Arbejdsstedet imod sin Vilje, forlanger, at Lønudbetalingen fortsætter. Dette Tilfælde turde dog kun være muligt i en dansk Virksomhed.

Naar Folketyskere eller folketyske Virksomheder direkte trues af danske Strejkende eller der foreligger berettiget Grund til at antage, at de er truet, henvender man sig til den, der paa det Tidspunkt er Leder af den lokale tyske Selbstschutz. Den tyske Folkegruppes Selbstschutz bliver netop i disse Uger forstærket væsentligt for at kunne overtage Beskyttelsen af Tyskerne og de tyske Virksomheder. Om fornødent kan man henvende sig til det nærmeste tyske Værnemagtskontor for at opnaa militær Beskyttelse.

Det bedste Middel er imidlertid at optræde resolut og fremfor alt samlet overfor ethvert Forsøg paa at inddrage Folketyskerne i de Strejkendes Kreds. Naar de danske Strejkeaktivister mærker, at de staar over for en beslutsom og sluttet Front, vil de lade Tyskerne være i Fred.

For at fremhæve Umuligheden af, at Tyskere deltager i Strejke, har Folkegruppeføreren bestemt, at ethvert Partimedlem, der deltager i en danske Strejke, eller som fremmer denne under en eller anden Form, for Fremtiden vil blive udelukket af Partiet.

Vi vil derfor alle bidrage til, at saadanne Tilfælde ikke indtræder.

Heil Hitler!

Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig
Arbeitsfront der Volksdeutschen

sign. **P. Hansen-Damm**
(Leder)

136.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående en række forskellige forhold.

18. 20. og 22. juni 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Sikkerhedspolitiet
Graasten

Rapport.

Mandag, d. 18. Juni 1945.

Den for landsskadelig Virksomhed sigtede *Jens Nicolaisen Møller* fremstod Dags Eftermiddag paa Sikkerhedspolitiets Kontor til fortsat Afhøring.

. . . . . .

S. S.

De egentlige Ledere af det tyske Politi (Bovensiepen, der var SS-Standartenführer, Dr. Hoffmann og Hauptsturmführer Burfeind i Kolding samt Köhnert i Aabenraa) har han først senere gjort Bekendtskab med. Aarsagen til, at Bekendtskabet blev gjort, var den, at Kpt. modtog Henvendelser fra mange forskellige Sider med Anmodning om at forsøge at skaffe Fængslede fri, i andre Tilfælde om at faa dem overført fra Tyskland til Danmark, eller i det hele taget for at skaffe Oplysninger om, hvorfor de var fængslede.

Danske anholdte.

Blandt de Personer, hvis Forhold Kpt. paa denne Maade har taget sig af, kan nævnes: Folketingsmand I. P. Nielsens Søn, der var fængslet, sigtet for Jernbanesabotage, Gaardejer Svend Anker Hanssen, Nørremølle's Søn Kresten, som blev frigivet, og som var sigtet for ulovlig Fotografering, Redaktør Bjørn Hanssen, Aabenraa, der blev fængslet 26. Maj 1944 samtidig med Amtmand Kr. Refslund Thomsen, Politimester Agersted og Kaptajn Malling Jacobsen, Kollund. Desuden Politimester Agersteds Søn, Løjtnant Fin Agersted, samt flere andre, hvis Navne han i Øjeblikket ikke husker, da deres Navne var Kpt. ubekendte. Fra den allersidste Tid kan bl. a. nævnes Søkadet Torben Wolden-Ræthinge, der var fængslet for Jernbanesabotage.

.....

Kont. Graasten, den 20. Juni 1945.

.....

Kpt. tilføjer, at de Henvendelser, han har rettet til tyske Myndigheder — det tyske Politi —, altid er sket i Forstaaelse med det lille politiske Raad. Selv om han altid har været Ordfører, er det dog ikke altid ham, der har taget Initiativet. Det er undertiden ogsaa kommet fra andre Medlemmer af Folkegruppen i eller uden for det lille politiske Raad.

Folkegruppens Stilling til Arrestationerne.

Til Belysning af Folkegruppens Stilling over for det tyske Politis Arrestationer, anfører Kpt. følgende om de Reaktioner, Arrestationerne udløste fra Folkegruppens Side.

Lærer Wilhelm Jørgensen (Asmus von der Heide) og Assessor Stehr tog saaledes Initiativet til at faa udvirket, at Formanden for Dansk Nordisk Ungdomsforbund, Peter Marcussen, der var ført til Tyskland, blev ført tilbage her til Landet. Jørgensens Bevæggrund var den, at han ikke ønskede en politisk Modstander behandlet paa den Maade.

Amtsraadsmedlem Gaardejer Jørgen Schmidt, Øster Terp, sammen med flere andre dèr paa Egnen, gik ind for en Løsladelse af Amtmand Kr. Refslund Thomsen, Aabenraa.

Den tyske Byraadsfraktion i Aabenraa gik ind for Løsladelsen af Fru Landsretssagfører Boeck med den Motivering, at de fandt det meningsløst, at en ældre Dame skulde holdes rent og skært som Gidsel.

Dr. Agerley, Augustenborg, tog Initiativet til en Henvendelse om Løsladelse af Gregers Jensen, samme Sted, fordi de var Kolleger.

Gaardejer Hilbrecht, Sommersted, med den stedlige Bygruppe bag sig, gik ind for en Løsladelse af Gaardejer Refslund Boysen, Sommersted, der havde beskæftiget sig med en tysk Desertør. Det lykkedes at faa ham fri, skønt han jo efter gældende Lov oplagt var hjemfaldet til Straf, og det var en af de Løsladelser, som det tyske Politi daarligst kunde tilgive Kpt., at han fik gennemført.

Efter Arrestationen af Dr. Lorenzen, Bov, og Gaardejer Hans Schmidt, Kollund, rettede Gaardejer Knoob, Kollund, en Henvendelse til Kpt. om at faa disse to Mænd løsladt omgaaende, og Knoob (Kpt. mener bestemt, at det var ham, men han modtog mange Henvendelser i den Anledning) udtalte, at saafremt det tyske Politi ikke vilde løslade Schmidt og Lorenzen, vilde frivillige Tyskere fra Bov forsøge at befri dem med Magt og vilde se, hvorledes det tyske Politi vilde reagere over for dem. Løsladelsen af de paagældende skete omgaaende, og efter at Kpt. telefonisk havde henvendt sig til vist nok Køhnert, Aabenraa, fordi det var saa vanskeligt at komme i telefonisk Forbindelse med Burfeind. Kpt. gjorde ved denne Lejlighed udtrykkelig opmærksom paa, at de frivillige Tyske fra Bov havde fremsat den ovennævnte Trusel, og at den efter hans Skøn var alvorligt ment.

Bankdirektør Rasch, Tondern Bank, og Rektor Elholm, Tønder, tog Initiativet til en Henvendelse angaaende Hjemførelse af Amtsskolekonsulent Nicl. Svendsens Søn, Bankassistent Erik Svendsen. Angaaende disse Tilfælde stod Kpt. i snævert Samarbejde med fhv. Folketingsmand I. P. Nielsen, hvilket i særlig Grad gælder Arbejdet for at faa Grænsegendarmeriets Personale ført her til Landet.

I langt de fleste Tilfælde skete Henvendelserne til det tyske Politi gennem Dr. Best, som Kpt. bad om at paapege, at der var Ro i Nordslesvig, og at han saa det som een af sine politiske Opgaver at bidrage til, at denne Ro ikke forstyrredes; med dette Argument stod Dr. Best temmelig stærkt overfor det tyske Politis Modstand. I rent lokale Tilfælde har Kpt. dog ogsaa undertiden henvendt sig direkte til Kriminalrat Burfeind gennem Sturmführer Köhnert, Aabenraa, som Kpt. lettere kunde komme i Forbindelse med, og som havde direkte Forbindelse med Burfeind pr. Telefon.

Begivenhederne i Graasten og i det hele taget i Nordslesvig den 26. Maj 1944 med Aktionen mod Oberst Paludan-Müller, Amtmand Refslund Thomsen m. fl. kom som en Bombe for alle Medlemmer af den tyske Folkegruppe og virkede rystende.

Reaktionen kom som foran nærmere belyst ogsaa ret hurtigt i Form af de ovenfor omtalte Henvendelser om Løsladelse af de paagældende. Naar det tog nogen Tid, inden det lykkedes at faa Amtmanden m. fl. frigivet, skyldtes det, at det tyske Politi paaberaabte sig alvorlige Sigtelser mod de paagældende for Spionage, og det var derfor vanskeligt at bryde Politiets Modstand mod Kravet om Løsladelse. Dr. Best blev i denne Sag stillet stærkt overfor det tyske Politi, fordi Kpt. anførte, at den paagældende Aktion fra dansk Side let vilde blive udlagt som foranlediget fra Folkegruppens Side mod politiske Modstandere, og det Skær vilde man paa ingen Maade have kastet over Folkegruppen. Det stod jo ogsaa i afgjort Modsætning til Folkegruppens politiske Maal om efter Krigen at kunne danne Bro mellem Danmark og Tyskland.

Efterhaanden var der passeret saa meget af den Slags, at det lille politiske Raad fandt det paakrævet, at Folkegruppen paa en eller anden Maade blev sat ind i, hvad der var sket, og da det ikke kunde lade sig gøre gennem Pressen, blev det besluttet, at Kpt. skulde rejse rundt og samle Tillidsmændene i de forskellige Byer og klarlægge Situationen for dem. Dette fandt derefter Sted, og de Drøftelser, der foregik i Tilslutning til Kpt.s Oplysning om Forholdene, viste, at der var enstemmig Tilslutning til de foretagne Skridt. Disse Møder fandt Sted i Januar-Februar 1945.

.....

Møllers Forhold til SS.

Kpt.s Henvendelser og Forbindelser med det tyske Politi (SS) havde i langt den overvejende Grad udelukkende drejet sig om Problemer i Forbindelse med Arrestationer af Folk her fra Landsdelen, og der rejste sig efterhaanden inden for SS en vis Modvilje mod Kpt.s Virksomhed, hvilket bl. a. gav sig Udtryk i, at Assessor Stehr, der meget ofte var den, der paa Kpt.s Vegne henvendte sig til Bovensiepen og Dr. Hoffmann, blev modtaget med Bemærkningen: „Na! Rettungsaktion Møller!", naar han henvendte sig til dem.

.....

Politimester Agersted.

Paa Foranledning af I. P. Nielsen rejste Kpt. til København omkring den 15. December 1944 for at søge udvirket, at Politimester Agersted blev ført her til Landet, idet I. P. Nielsen bl. a. paapegede den politiske Betydning, som dette kunde have i Relation til den tyske Folkegruppe (Stolligaffæren). Samtidig tilsendte I. P. Nielsen Kpt. en udførlig Lægeerklæring fra Agersteds Huslæge, der gik ud paa, at Agersteds Helbredstilstand var en saadan, at det maatte antages at rumme en alvorlig Fare for hans Liv og Helbred at have Ophold i en tysk Koncentrationslejr. Med Rudolf Stehr som Ledsager opsøgte Kpt. Bovensiepen personlig, og denne stillede sig absolut afvisende overfor Planen om at faa Agersted ført her til Landet og oplyste, at han var i Besiddelse af en Erklæring fra en tysk Læge, hvorefter „Agersted udmærket taalte Opholdet paa sit nuværende Opholdssted". Denne Meddelelse lod Kpt. efter sin Hjemkomst gaa videre til I. P. Nielsen. Allerede faa Dage derefter fremkom imidlertid den officielle Meddelelse om, at Agersted allerede

var afgaaet ved Døden den 2. December. Kpt. modtog i den Anledning et bittert Brev fra I. P. Nielsen, hvilket gjorde ham meget ondt, da der indtil da havde hersket absolut godt Tillidsforhold mellem dem. Kpt. kan ikke nu bagefter helt frigøre sig for en Mistanke om, at Bovensiepens Oplysning om, at „Agersted udmærket godt taalte Opholdet, dèr hvor han nu var", var sagt med Vidende om, at Agersted allerede den Gang var død. Det forekommer ham nemlig, at der var en vis Sarkasme i Bovensiepens Bemærkning. Han har senere drøftet dette med Stehr, der dog i hvert Fald ikke den Gang vilde tiltræde Kpt.s Tvivl, idet han sagde, at nu var Kpt. dog vist for slem mod Bovensiepen.

.....

Dr. Best.

.....

Straks efter, at Dr. Best havde tiltraadt sit Embede her i Landet, tilkaldte han Kpt. og bad om en almindelig Oversigt over Forholdene her. I Løbet af et Par Dage informerede Kpt. ham derfor grundigt om alle Forholdene indenfor den tyske Folkegruppe og desuden om de almindelige politiske Forhold her i Landet. Han tilraadede Dr. Best ikke at fortsætte eller befordre den fra SS' Side førte Politik, der gik ud paa at pace DNSAP frem. I denne Forbindelse tilraadede Kpt. Dr. Best at kvittere Meissner, som efter Kpt.s Formening inden for Gesandtskabet stod som Repræsentant for denne Politik.

.....

Continueret, den 22. Juni 1945.

Frøslev-Lejren.

I Begyndelsen af 1944 fik Cpt. fra Dr. Best Meddelelse om, at Horserødlejren skulde ophæves, og at der i Stedet for denne skulde bygges en Lejr ved Frøslev, som skulde optage de Personer, der var internerede i Horserød. Cpt. satte sig fra Begyndelsen stærkt mod denne Tanke, da han fandt, at det var uheldigt at have en dansk Koncentrationslejr i Nordslesvig. Cpt. henviser igen her til, at han havde det Indtryk, at der var relativt bedre Ro i Nordslesvig end i det øvrige Land, og han ønskede for ingen Pris denne Ro forstyrret. Cpt. lod Problemet behandle i det lille politiske Raad, der ganske stillede sig bag Cpt.s Synspunkter. Dr. Best meddelte imidlertid, at Kravet blev opretholdt trods Cpt.s Henstillinger, og anmodede Cpt. om at komme til København og faa en Samtale med ham derom.

Dr. Best gjorde Cpt. bekendt med, at der forelaa et Krav fra tysk militær Side om, at Horserødlejrens internerede skulde overføres til Tyskland (Invasionsfaren), og at man fra dansk Side havde forsøgt at afværge Transporten af de internerede til Tyskland ved at faa etableret en Lejr inden for Danmarks Grænser. Fra tysk militær Side var man derpaa gaaet med til at opfylde dette Ønske paa Betingelse af, at Lejren placeredes nær ved Grænsen, saaledes at de internerede i Tilfælde af en allieret Invasion hurtigt kunde transporteres til Tyskland.

Cpt. kunde selvfølgelig herefter ikke modsætte sig Lejrens Oprettelse i Frøslev, men henstillede til Dr. Best, at der blev draget Omsorg for, at man, saafremt der skulde opstaa Rygter om Forholdene i den paatænkte Lejr, kunde lade en uvildig dansk Kommission gøre sig bekendt med Forholdene i Lejren, og den paagældende Kommission skulde være forpligtet til at offentliggøre Resultaterne af de Undersøgelser, den anstillede.

Cpt. gav desuden Besked paa — i Samraad med det lille politiske Raad, som han underrettede ved sin Tilbagekomst —, at ingen, der tilhørte Folkegruppen, maatte tage Beskæftigelse i Lejren. Denne Besked blev givet ogsaa til Arbejdsanvisningskontoret i Aabenraa (Hähnel og Chr. Bruhn). Cpt. mener heller ikke, at der er noget større Antal Folketyskere, der har haft Ansættelse i Lejren, men fuldstændig forhindre, at nogen af de paagældende trodsede Forbudet, kunde han selvfølgelig ikke.

.....

Krigens Afslutning.

Da Krigen nærmede sig sin Afslutning og den nye tyske Regering under Admiral Dönitz havde taget Magten, havde Dr. Best en Del Sammenkomster med Dönitz i Flens-

borg. Paa Rejserne til og fra Flensborg har Best som oftest haft Samtale med Cpt., og under disse har Cpt. Gang paa Gang, saa indtrængende som han har kunnet, bedt Best om at gøre alt for, at General Lindemanns Plan om et Forsvar af Danmark mod de allierede ikke kom til Udførelse. Han henviste til, at et saadant Forsvar vilde være ganske formaalsløst, idet det kun kunde bevirke en Forlængelse af Krigen med maaske en Uges Tid, men vilde medføre uoverskuelige Ødelæggelser her i Landet til ingen Verdens Nytte.

Under en af disse Samtaler gav Dr. Best Cpt. Meddelelse om, at der forelaa en Indberetning fra Sicherheitsdienst (under SS) om, at Cpt. havde optraadt defaitistisk, og at Dr. Best havde faaet til Opgave at undersøge Sagen. Cpt. erklærede straks, at han aldeles ikke kunde tænke sig, hvorpaa en saadan Sigtelse kunde bygges, og Dr. Best raadede ham derfor til at søge nærmere Oplysninger om Sigtelsens Karakter ved Henvendelse til Gauleiter Lohse gennem Dr. Kracht, der som ofte forklaret repræsenterede Volksdeutsche Mittelstelle. — Nogle Dage efter en saadan Henvendelse fik Cpt. fra Dr. Kracht Meddelelse om, at der forelaa en Indberetning fra nuværende SS-Brigadefører Möller, tidligere Politipræsident i Flensborg, der nu gjorde Tjeneste i Kurland som SS-Fører. Möllers Indberetning gik ud paa, at han under en Rejse i Nordslesvig havde faaet det Indtryk, at Cpt. var defaitistisk indstillet.

Fornævnte Möller og Hauptsturmführer Jakobsen fra Angel havde været paa en Tjenesterejse til København og gjorde herunder en Afstikker her ned. Under et Samvær i Cpt.s Hjem nogen Tid efter at Cpt., som tidligere forklaret, havde været i Berlin sammen med Dr. Best, omtalte Cpt. under en Samtale om Krigssituationen de Udtalelser, som han havde hørt fremsat af højtstaaende Regeringsembedsmænd i Berlin om Krigsudsigterne, og disse Udtalelser gik efter Cpt.s Formening ud paa, at de paagældende saa meget pessimistisk paa Krigssituationen. — Möller og Jakobsen fremsatte ingen Protester mod Cpt.s Udtalelser, men syntes maaske nok, at Cpt.s Opfattelse var „temmelig langt ude". — De gav i hvert Fald ikke Udtryk for, at de vilde benytte disse under private Former fremsatte Betragtninger som Grundlag for en Indberetning om Cpt. — Cpt. underrettede Dr. Best om, hvad han saaledes havde erfaret, men hørte saa ikke mere til Sagen, der vel sagtens er druknet i Begivenhedernes hastige Forløb.[1])

. . . . . .

Godkendt.

Povl Ræthinge.
Overbetjent.

[1]) For landsretten har Bovensiepen den 28. april 1949 oplyst, at Köhnert havde tilstillet ham en skarp beretning om dr. Møller, som *„ikke var pålidelig i tysk forstand"*. Rapporten blev videresendt til v. Löw i Berlin, muligvis også til Vomi.

137.

Rapport om afhøring af Stehr angående flygtningespørgsmålet.

1. aug. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Onsdag den 1. August 1945.

Fængslede *Peter Rudolf Stehr* (Flensborg, d. $^{1}/_{12}$ 1906), *p. T. Aabenraa Arrest*, er i Dag foranlediget til Stede her paa Kontoret ....

Fængsl. er herefter foreholdt, om han i sin Egenskab af Kontorets Leder i København

kan give Oplysninger om andre Problemer, som han dèr har maattet beskæftige sig med, spec. vedr. Flygtningeproblemet.

Hertil erklærer fængsl., at man maa skelne mellem to Aktioner, for det første den saakaldte Slægtningeaktion og for det andet den almindelige Flygtningeaktion. For Slægtningeaktionen bærer Folkegruppen Ansvaret, idet Wohlfahrtsdienst—Nordschleswig henvendte sig til Justitsministeriet for at opnaa Indrejsetilladelse for Øst-Flygtninge, der havde Slægtninge her i Landet, og hvor disse Slægtninge paatog sig Omkostningerne for Flygtningenes Ophold her i Landet. Efter en Forhandling, som Kontoret havde med Udenrigsministeriet, gav Justitsministeriet den ønskede Tilladelse, idet det dog begrænsede Antallet til 500 Personer.

Hvad den almindelige Flygtningeaktion angaar, rettede Dr. Best over Kontoret en meget indtrængende Appel til den tyske Folkegruppe om at tage saa mange Flygtninge op i de folketyske Hjem i Sønderjylland som overhovedet muligt, idet han samtidig erklærede, at eventuelle Forhandlinger med de danske Myndigheder, f. Eks. angaaende Rationeringsmærkerne, vilde blive gennemført af hans (Dr. Best's) Medarbejdere.

Grundet paa den foreliggende Nødssituation mente Folkegruppen at maatte imødekomme Dr. Best's Ønske, idet man samtidig gik ud fra, at hvis der overhovedet skulde Flygtninge til Danmark, saa maatte det i første Linie være Folkegruppen, der tog dem. Fængsl. har ogsaa gjort Udenrigsministeriet bekendt med disse Synspunkter, hvor man havde fuld Forstaaelse for det indtagne Standpunkt. Her vilde man ejheller gøre Folkegruppen ansvarlig for det Overgreb, som man fra officiel tysk Side havde udsat Danmark for, idet Aktionen var sat i Gang inden forudgaaende Aftale og Billigelse. Under Gennemførelsen af Flygtningeaktionen i Sønderjylland har fængsl. i det fornødne Omfang fungeret som Bindeled mellem Folkegruppen og Myndighederne i København indtil Kapitulationen.

.....

Oplæst, vedstaaet og underskrevet.

Stehr. Aksel Pedersen, A. E. Jensen,
Kriminalbetjente.

138.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans intervention til fordel for de den 29. august 1943 fængslede gidsler.

19. nov. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Mandag, den 19. November 1945.

Fængs., Dyrlæge Jens Møller (Varnæs $^{2}/_{7}$-94) p. T. Aabenraa Arrest, Leder af den tyske Folkegruppe, har i Dag forklaret, at han har interveneret vedr. Personer, der den 29. August 1943 blev anholdt af Værnemagten. Samme Dag rejste fængs. til København i den Hensigt hos Dr. Best at faa Oplysning om, hvorfor man havde arresteret en Del Personer her i Sønderjylland, idet fængs. paa dette Tidspunkt vidste, at Landstingsmand Schaumann, Haderslev, Folketingsmand Redaktør A. Svensson, Rektor Buchreitz, Aabenraa, Lærer Peter Marcussen, Graasten, Landstingsmand Otsen, Sønderborg, og Læge E. Dahl, Tønder, var blevet arresteret. Ved Ankomsten til København fik fængs. Dr. Best i Tale, og Dr. Best satte sig i Forbindelse med de militære Myndigheder, der oplyste, at foruden førnævnte var yderligere 6 Personer fra Sønderjylland blevet anholdt. Det tyske

Militær oplyste, at de paagældende var anholdt i Forbindelse med Undtagelsestilstanden. — Overfor Dr. Best krævede fængs., at man løslod samtlige anholdte her fra Sønderjylland, idet fængs. samtidig udtalte, at der ikke forelaa nogen Grund for disse Anholdelser. Fængs. henviste yderligere til, at han fra Folketinget var vidende om, at fornævnte Redaktør Svensson var meget syg af Sukkersyge, og at flere af de anholdte var ældre Personer, der maatte føle Arrestationerne særligt haardt.

Dr. Best var straks villig til at hjælpe, da han syntes, at Arrestationerne var unødvendige, og han sendte straks en Henvendelse til den kommanderende General Hanneken. Samme Dag fik fængs. Besked om, at Hanneken var villig til at løslade de arresterede.

Oplæst, vedstaaet og underskrevet.

Dr. Jens Möller. **Aksel Pedersen,**
Krmbtj.

139.

Rapport om afhøring af dr. Møller og Rudolf Stehr angående deres intervention for grænsegendarmerne.

19. og 20. nov. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Mandag, den 19. November 1945.

Lederen af den tyske Folkegruppe, Dyrlæge Jens Møller (Varnæs $^{2}/_{7}$-94), der er fængslet ved Retten i Aabenraa, har oplyst, at han har interveneret vedr. Grænsegendarmeriet.

Kort efter den 19. September 1944 vil fængs. have henvendt sig til General Pancke for at faa oplyst, hvorfor Grænsegendarmeriet var blevet interneret. Pancke meddelte, at Aarsagen var den, at Oberst Paludan-Müller havde haft Planer om, at Korpset — i Tilfælde af engelsk Invasion i Danmark — skulde indsættes militært imod de tyske Besættelsestropper. — Fængs. gjorde straks Pancke opmærksom paa, at selv om Grænsegendarmeriets Leder havde haft saadanne Planer, vilde i hvert Tilfælde — efter fængs. Mening — en stor Del af Grænsegendarmerne ikke have fulgt Ordren, idet Grænsegendarmeriet ikke var et militært Korps. I Samtalens Løb bemærkede fængs., om de ældre Grænsegendarmer ikke kunde hjemsendes, og dette lovede Pancke at overveje. Kort Tid derefter kom ogsaa en Del af de ældre Gendarmer hjem fra Frøslevlejren.

Fængs. fik herefter mange Henvendelser fra Gendarmernes Hustruer og andre Paarørende. Desuden fik fængs. mange Henvendelser fra tidl. Folketingsmand I. P. Nielsen om at gøre alt for at faa Gendarmerne hjem. Dette blev særlig presserende, efter at en Del af Gendarmerne var overført til Tyskland, og de første Dødsfald var indtraadt. De Paarørende ønskede ikke alene deres Mænd hjem, men ogsaa Oplysning om deres Skæbne, idet de ikke modtog Efterretninger fra dem. Fængs. henvendte sig paany til Pancke i København, og han tog denne Gang Lederen af det tyske Kontor i København, Kontorchef Rudolf Stehr, med. Fængs. oplyste Pancke om, at der var død flere af Gendarmerne, og dette havde bragt Harme og Ophidselse blandt den danske og tyske Befolkning i Sønderjylland, og fængs. følte sig forpligtet til at yde sit Bidrag til Opretholdelse af Ro og Orden i Sønderjylland, men den Fremfærd, der var udvist overfor Gendarmerne, havde i høj Grad bidraget til at vække Uro. — Fængs. krævede derfor, at Gendarmerne blev overført til Danmark, evt. til Frøslevlejren, og han udtalte i denne Forbindelse, at han vilde henvende sig til det danske Udenrigsministerium, saafremt der kunde blive Tale om Afslag,

fordi der ikke var Plads i Frøslevlejren, idet I. P. Nielsen havde sagt, at Pladsmangel ikke maatte blive Grund for Afslag. — Pancke gik derefter ind for Planen og lovede, at han vilde forelægge alt overfor SS-Obergruppenführer Kaltenbrunner, Berlin, der var afgørende i dette Spørgsmaal. — Derefter henvendte fængs. og Stehr sig til Bovensiepen for at tale om den praktiske Side af Sagen, idet de samtidig oplyste Bovensiepen om, hvad de forinden havde aftalt med Pancke. Bovensiepen sagde, at Sagen ikke kunde lade sig gennemføre, og det vidste han bestemt, fordi der i denne Sag forelaa Ordre fra højeste Sted i Berlin (formentlig Himmler), og han opfordrede fængs. og Stehr til at gaa tilbage til Pancke, hvor denne vilde blive forpligtet til overfor dem at erklære, at det af ham (Pancke) givne Løfte ikke kunde gennemføres. — Det vilde fængs. og Stehr ikke, hvilket de sagde til Bovensiepen, idet de samtidig erklærede, at det var en alvorlig Sag, der, saafremt den ikke kunde ordnes i København, af fængs. vilde blive forelagt i Berlin. Senere paa Dagen gav fængs. et Referat af de to Møder overfor Dr. Best og spurgte, hvorledes han nu kunde gribe Sagen an. Efter at have klarlagt Sagen overfor Best og gjort ham opmærksom paa, at han (fængs.) havde været Modstander af Horserødlejrens Forlæggelse til Frøslev, idet fængs. befrygtede Uroligheder i Sønderjylland i den Anledning, og Gendarmernes Overførsel til Tyskland kunde nu give Anledning til Uroligheder, hvorfor Dr. Best var forpligtet til at hjælpe, gik Best stærkt ind for Planen, men han sagde, at det vilde være vanskeligt at sætte fængs. Ønske igennem overfor Politiet, der formentlig havde en særlig Plan med Gendarmerne. Fængs. skulde skriftligt indberette Sagen, saa skulde den skriftlige Redegørelse blive afleveret paa rette Sted med hans Anbefaling.[1])

Foruden I. P. Nielsen var særlig Dr. Lorenzen, Bov, interesseret i Sagen vedr. Gendarmerne. Han fremsatte overfor fængs. Ønske om at besøge Gendarmerne i Koncentrationslejren, hvorfra han vilde føre de syge Gendarmer hjem. Han anmodede fængs. om at være behjælpelig med en saadan Tilladelse, idet Lorenzen gjorde opmærksom paa, at der havde været en Dansk Ambulance med Læge dernede, men Resultatet havde ikke været tilfredsstillende, og han troede, at saafremt han selv og Dr. Alnor, Tinglev, der begge havde været tyske Militærlæger under Verdenskrigen, kunde komme derned, vilde de opnaa yderligere Resultater. Fængs. henvendte sig ogsaa herom til Dr. Best, og Tilladelsen blev givet til Dr. Lorenzen, Bov. — Dr. Alnor, Tinglev, kom ikke med.

Vistnok sidst i Februar Md. 1945 bad Dr. Best fængs. om at tage med til Berlin, hvor fængs. kunde faa Lejlighed til at tale Gendarmernes Sag. Skønt fængs. lige var kommet hjem fra Sygehuset, rejste han med og kom til at deltage i et fortroligt Møde i Auswärtiges Amt i Berlin, og her fik han Lejlighed til at fremkomme med Sagen vedr. Gendarmerne. Forinden Afrejsen havde han ved Henvendelse til Toldforvalter Bahnsen, Tønder, faaet alle Oplysninger om, hvilke Gendarmer der var overført til Tyskland, hvem der var afgaaet ved Døden, og hvor mange der var syge. Fængs. kunde derfor paa Mødet i Berlin gøre opmærksom paa, at der paa daværende Tidspunkt var et højere Procenttal døde blandt Gendarmerne i Koncentrationslejr, end hele den tyske Værnemagt havde haft efter 5½ Aars Krig. — Efter Mødet henvendte SS-Obergruppenführer Kaltenbrunner sig til fængs. og meddelte, at han troede, at fængs. Oplysninger om Gendarmerne var rigtige, og han beklagede den Skæbne, der var overgaaet Gendarmerne. Til Slut lovede han bestemt, at Gendarmerne nu vilde blive overført til Danmark, og hertil sagde fængs., om det ikke kunde ske straks, og dette sagde han ja til. Dr. Best kom til, og fængs. takkede ham for hans Hjælp. Derpaa henvendte Dr. Best sig til Kaltenbrunner med Bøn om, at de øvrige danske internerede i Tyskland blev overført i særlige „germanske Lejre", hvor Behandlingen kunde blive bedre, og svensk „Røde Kors" havde Adgang.[2])

Kort Tid efter dette Møde i Berlin blev Gendarmerne overført til Frøslevlejren.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Dr. Jens Möller. **Aksel Pedersen,**
Krmbtj.

Kont. $^{20}/_{11}$-45.

Fængs. Peter Rudolf Stehr .....[3])

Fængs. oplyser yderligere, at han i denne Sag ogsaa har optaget Forbindelse med det danske Udenrigsministerium (Direktør Svenningsen og Kontorchef Hansen). Hensigten

var at informere Udenrigsministeriet om Folkegruppens Bestræbelser og at faa oplyst, hvad Udenrigsministeriet havde foretaget sig i Sagen, idet det maatte være hensigtsmæssigt at koordinere de fra forskellige Sider i samme Sag udfoldede Bestræbelser. Direktør Svenningsen gjorde bl. a. fængs. bekendt med nogle Tilsikringer, man fra tysk Side havde faaet m. H. t. en Begrænsning af Deportationerne til Tyskland. Han udtalte, at disse Tilsikringer, som Dr. Best havde givet, ikke var blevet holdt af det tyske Politi, specielt ikke under Aktionen den 19. Sept. 44. Desuden fik fængs. oplyst, at den danske Gesandt i Berlin havde forhandlet med Statssekretær Steengracht, og at denne overfor Gesandten havde erklæret, at vistnok 90 % af de til Tyskland deporterede Politimænd personlig maatte betragtes som uskyldige. I Udenrigsministeriet mente man, at disse Kendsgerninger var meget tungtvejende og maatte benyttes under Aktionen til Fordel for Gendarmer og Politi. Fængs. har benyttet sig af disse Informationer i de senere Forhandlinger med Dr. Best og Politiet.

Vedr. Politiet var der ogsaa en Udsending fra SS-Hauptamt, Berlin, til informerende Forhandlinger i København, idet man fra SS-Hauptamt's Side var interesseret i, at Mulighederne for et dansk-tysk Samarbejde, bl. a. med Hensyn til en Fortsættelse af Hvervningen til Waffen-SS, ikke blev slaaet helt i Stykker. Fra denne Side befrygtede man, at Aktionen den 19. Sept. 44 kunde faa uheldig Indflydelse paa dette Forhold. Udsendingen satte sig ogsaa i Forbindelse med fængs. (husker ikke Navnet) og blev orienteret om de Skridt, som Folkegruppen havde foretaget sig, da fængs. fik det Indtryk, at Folkegruppens Ønsker evt. kunde fremmes fra Hauptamt's Side. Hauptamt var dog specielt interesseret i Politispørgsmaalet og havde indtil da ikke noget specielt Kendskab til Forholdene ang. Gendarmerikorpset.

I Gendarmerispørgsmaalet fik fængs. ogsaa en længere Redegørelse tilsendt af I. P. Nielsen, som fængs. benyttede for at gøre Best bekendt med den Reaktion, som Begivenhederne den 19. Sept. havde udløst hos den danske Befolkning i Grænselandet.

Ved Siden af Aktionen, der vedrørte hele Korpset, har fængs. ogsaa i en Del enkelte Tilfælde — efter Henvendelse fra Dr. Møller eller I. P. Nielsen — interveneret til Fordel for enkelte Gendarmer og ogsaa opnaaet Resultater. Desuden fremsatte fængs. Ønske om at faa Urnerne af de døde og deres personlige Ejendele udleveret til Familien.

Foreholdt fængs., hvorvidt de her nævnte Bestræbelser førte til noget Resultat, da siger han, at en Del Gendarmer blev hjemsendt fra Frøslev og andre — særlig syge — overført fra Tyskland til Frøslev, og han mener, at disse Forholdsregler bl. a. maa ses paa Baggrund af forannævnte Forhandlinger. Desuden begyndte man i Tyskland at samle de dèr tilbageblevne Politimænd i en særlig Lejr, saaledes at der skabtes en vigtig Forudsætning for en evt. Indførelse af mere betryggende Forhold for disse. Endvidere førtes saa med Tiden alle Gendarmer tilbage til Danmark.

Iøvrigt vil fængs. mene, at Folkegruppens Aktioner sammen med de parallelt-løbende Bestræbelser fra dansk Side har holdt Røre i Sagen og herved formentlig senere hen lettet Greve Bernadottes Arbejde.

Sluttelig siger fængs., at Folkegruppen i hele Spørgsmaalet var i en vanskelig Situation, fordi det tyske Politi i Begyndelsen holdt paa, at det ikke kunde være Folkegruppens Opgave at tage Stilling til rent politimæssige Aktioner, medens Folkegruppen m. H. t. disse Aktioners politiske Udvirkninger i Grænselandet følte sig forpligtet og berettiget til at gøre sine Synspunkter gældende. Det lykkedes dog at forblive paa Talefod med det tyske Politi (B. d. S.), der iøvrigt gjorde gældende, at de interneredes Anbringelse i tyske Koncentrationslejre i Stedet for i Fangelejre ikke var foranlediget her fra Landet. Hvordan denne Sag iøvrigt forholder sig, kan fængs. ikke udtale sig om.

Rudolf Stehr. **Aksel Pedersen,**
Krmbtj.

[1]) Stehr har oplyst, at dr. Møllers skrivelse var dateret 19. sep. 1944.

[2]) Den 28. april 1949 har dr. Best som vidne i landsretten oplyst, at mødet fandt sted i Auswärtiges Amt 5. marts 1945 og især angik anbringelsen af tyske flygtninge i Danmark. Best afleverede et memorandum ang. de danske politifolks tilbagevenden til Danmark, og hans krav herom blev stærkt og modigt støttet af dr. Møller. Kaltenbrunner gik dog imod at føre politiet tilbage.

[3]) Den her udeladte del af rapporten indeholder først og fremmest Stehrs beretning om dr. Møllers arbejde for at få grænsegendarmerne tilbage til Danmark.

140.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans intervention i forbindelse med forholdene i Graasten efter oberst Paludan-Müllers død.

27. nov. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Onsdag den 27. November 1945.

Fængs. Dyrlæge Jens Nicolaisen Møller, (Varnæs $^{2}/_{7}$-94), har i Dag forklaret, at han har *interveneret* for Politimester Bjerre, Graasten. —

Efter Aktionen mod Oberst Paludan-Müller i Graasten den 26. Maj 1944 opstod der i Graasten Butikslukning. Denne forlangte Hauptmann Schmidt, Aabenraa, og den Politiofficer, der havde ledet Aktionen, hævet inden en nærmere angiven Tid. Dette Krav blev stillet over for Politimesteren med Trusel om, at han vilde blive arresteret, saafremt Kravet ikke blev efterkommet. Desuden blev der ogsaa stillet Krav om, at den stedfundne Flagning paa halv Stang skulde ophøre. Da Politimester Bjerre ikke mente at kunne gennemføre disse Krav, blev der sendt nogle danske Politifolk til Oberregierungsrat, Dr. Lührmann i Aabenraa. Lührmann var Dr. Bests Repræsentant. Efter at have faaet oplyst hvordan Situationen var i Graasten, henvendte Dr. Lührmann sig til Dr. Best i København for dèr at indhente Forholdsordre. Lührmann ringede derefter til fængs. og meddelte, at Dr. Best var af den Formening, at fængs. bedst kunde bedømme Situationen, og han (Best) bad fængs. om at tale med Hauptmann Schmidt og Politiofficeren om Sagen og hidføre en fornuftig Løsning af Forholdet. Fængs. kom i Forbindelse med de nævnte Personer og forsøgte at klarlægge for dem, at deres Krav ikke kunde opfyldes, da man muligt nok kunde aabne Butikkerne, men man kunde ikke hæve en Købestrejke. Fængs. bad derfor om at afse fra Kravet om Butikkernes Genaabning og Kravet om Flagforbud. Fængs. var af den Formening, at hvis man fra tysk Side ikke kom med noget Krav, saa vilde Politimesteren i Løbet af den næste Dag hidføre helt normale Tilstande i Graasten. Hauptmann Schmidt mente ikke at kunne frafalde Kravene, da Butikslukning ogsaa havde fundet Sted tidligere i andre Byer, og det kunde ikke tolereres, nu maatte der sættes haardt mod haardt. Her over for hævdede fængs., at det kunde han selvfølgelig ikke forhindre, men i saa Tilfælde maatte de komme til at staa til Ansvar over for Dr. Best, da denne havde paalagt fængs. at tale fornuftigt med dem (Hauptmann Sch. og Politiofficeren). Fængs. henviste til Dr. Lührmann, som vilde kunne give dem nærmere Oplysninger desangaaende.

Herefter frafaldt de de stillede Krav og det Ultimatum, som var blevet stillet Politimesteren.[1])

Oplæst, vedtaget, underskrevet.

Dr. Jens Möller. **Aksel Pedersen,** **A. E. Jensen,**
Kriminalbetjente.

[1]) Sml. A. nr. 460.

141.

Rapport om afhøring af Peter Hansen-Damm vedrørende cirkulærer om strejker.

24. jan. 1946.

SØNDERBORG POLITIKAMMER

Kriminalpolitiet

Rapport.

Torsdag, den 24. Januar 1946.

Vedr. Organisationens Udsendelse af Cirkulærer angaaende Strejker.

Afhøring foretoges af *Organisationens Leder, fængslede Peter Hansen-Damm* (Lysabild $^{17}/_{9}$ 1912).

.....

Kpt. forklarer, at ommeldte Cirkulærer udelukkende har tilsigtet at faa *tysksindede* til at undlade at deltage i Strejker eller opfordre til saadanne. —

Udsendelsen af Cirkulærerne er blevet aktuel efter Strejker i Efteraaret 1944, og Udsendelsen er sket efter Forlangende af Dr. Møller. — Kpt. forklarer herom nærmere, at han var blevet kaldt til Dr. Møller, der var meget vred over, at Medlemmer af Organisationen havde deltaget i Strejker. Han vilde gøre Kpt. personlig ansvarlig for dette, idet han fandt, at det var Tegn paa, at Aanden indenfor Organisationen var mindre god. — Kpt. bemærker, at der var tyske Næringsdrivende, der havde lukket deres Forretninger, da Strejken indtraf. Kpt. gav overfor Dr. Møller Udtryk for, at dette ikke var Tegn paa Sympati til en bestemt Side, men at Lukningen fandt Sted paa Grund af Trusler fra Strejkendes Side. — Dr. Møller ansaa ikke dette for gyldig Grund til at lukke og mente, at hvis alle stod besluttede sammen om ikke at lukke, vilde man lade Tyskerne i Ro. — Han fandt endvidere, at det var skændigt overfor Kammeraterne ved Fronten at bøje sig ved at lukke Forretningerne; naar Kammeraterne dèr ikke var bange for at sætte Livet til, skulde man herhjemme heller ikke være ræd for evt. at faa sine Ruder slaaet ind. —

Han forlangte derefter, at der blev udsendt Cirkulærer med Henblik paa at styrke Tyskernes Holdning under evt. fremtidige Strejker, og han forlangte endvidere, at det blev oplyst, hvilke Tyskere der havde taget Del i Strejke — idet han paapegede, at Strejke var forbudt efter de danske Love, og at selvfølgelig ogsaa Tyskere, der havde taget Del i Strejke, vilde blive draget til Ansvar herfor. — Da Kpt., der ansaa det for teknisk umuligt at drage Folk til Ansvar herfor, gjorde ham opmærksom herpaa, svarede Møller, at Kpt. blot skulde medtage dette i Cirkulæret, og saa skulde det evt. senere vise sig, om og hvordan Folk kunde drages til Ansvar for Strejker. —

Kpt. har derefter ladet udsende de to Cirkulærer af $^{30}/_{9}$ 1944 — Bilag 19 og 20[1]) — til henholdsvis Organisationens Medarbejdere og dens almindelige Medlemmer. Indholdet af Cirkulærerne dækker nøje de Synspunkter, som Dr. Møller fremførte for Kpt. under ommeldte Samtale. — Kpt. medtog ikke andet eller mere, end hvad Dr. Møller ønskede. Hvad det var, Folkegruppeledelsen vilde give Anvisning paa, hvis Arbejdets Fortsættelse i sig selv ikke var nok til Bekæmpelse af Strejkebevægelse, ved Kpt. ikke; det har Dr. Møller ikke givet Anvisning paa; formentlig har han blot sagt, at han maatte se, hvad der kunde gøres, hvis Cirkulærets Udsendelse ikke fik Folketyskerne til at undlade at deltage i Strejker. —

Kpt. mener ikke, at der paa Grundlag af Cirkulæret Bilag 19 fremkom nogen Anmeldelser om, hvilke Folketyskere der havde deltaget i Strejke.

Før Udsendelsen af Cirkulæret Bilag 17[2]) har fundet Sted i November 1944, mener

Kpt., at der har været holdt et Møde i det lille politiske Raad, til hvilket Kpt., der i øvrigt ikke var Medlem af dette Raad, var blevet tilkaldt. Kpt. bemærker, at han — navnlig i den seneste Tid — ofte fik Lejlighed til at deltage i Raadets Møder som Repræsentant for Organisationen. Paa ommeldte Møde er Kpt. blevet afæsket Oplysninger angaaende den stedfundne Strejke. Uden at Kpt. husker Enkeltheder, mener Kpt. at kunne sige, at han benyttede Lejligheden til at udtale, at han havde faaet det Indtryk, at der af Dr. Møller var blevet rejst Bebrejdelser mod Kpt. personlig i Anledning af enkelte Medlemmers Holdning under den stedfundne Strejke, og dette bekræftede Dr. Møller ved et Nik. Derefter udbad Kpt. sig Oplysning om, hvorledes man fra Folkegruppeledelsens Side havde tænkt sig at forholde sig med Hensyn til at beskytte Folketyskerne, der ved fremtidige Strejker efter Ledelsens Ønske undlod at strejke, og hvorledes man havde tænkt sig at straffe dem, der nedlagde Arbejdet. Dette blev derefter drøftet, og Resultatet heraf blev de Retningslinier, som Cirkulæret Bilag 17 giver Udtryk for.

. . . . . .

Kpt. for sit Vedkommende var af den Opfattelse, at Udsendelsen af ommeldte Cirkulærer var betydningsløs, men rettede sig efter Dr. Møllers Ønske. Hvorvidt Cirkulærerne var til Nytte, blev aldrig konstateret, idet der ikke fandt flere Strejker Sted. —

Kpt. pointerer, at Hensigten med Cirkulærerne udelukkende var at faa *Folketyskerne* til ikke at deltage i Strejker. —

Kpt. husker ikke, hvad det var for Strejker, der havde givet Anledning til Cirkulærernes Udsendelse; men Kpt. ved, at de i hvert Fald fandt Sted i hele Landsdelen. Muligt har det været i Anledning af Deportationer til Tyskland eller i Anledning af Politiets Afsættelse. —

Oplæst, godkendt. —

P. Hansen-Damm. **H. Madsen,**
Kriminalbetjent.

[1]) Kun det ene af cirkulærerne er medtaget i denne publikation (A. nr. 131).
[2]) Se A. nr. 135.

142.

Redegørelse fra Rudolf Stehr angående den førte interventionspolitik.

30. juli 1946.

Afskrift. *Aabenraa, 30.7.46.*

Nogle Bemærkninger angående undertegnedes Interventionsvirksomhed.

I et Memorandum til Justitsministeriet af 6.12.45[1]) har undertegnede forsøgt at give en Oversigt over Folkegruppens Interventionspolitik, der i forstærket Grad satte ind efter den 29. August 1943 med det Formaal saa vidt muligt at bidrage til en *Afspænding af Situationen*, sp. i Grænselandet. Da undertegnede siden Maj 1943 repræsenterede Folkegruppen i København, kom han i særlig Grad til at beskæftige sig med alle herhenhørende Problemer, og han maatte — hvis Interventionsarbejdet overhovedet skulde have Udsigt til at opnaa Resultater — holde Kontakten med de tyske Myndigheder vedlige. Desuden maatte undertegnede tage Hensyn til de forskellige Strømninger, der gjorde sig gældende i tysk Politik overfor Danmark. Undertegnede blev dog først i Løbet af Tiden klar over, at den tyske Politik overfor Danmark vistnok ikke kunde betragtes som en afbalanceret Enhed, da det til Tider var meget vanskeligt at faa tilstrækkelig Oversigt over de enkelte Faktorer, der gjorde sig gældende i det tysk-danske Forhold; men interne tyske Spændinger

var altsaa til Stede, uden at Folkegruppen kunde regne med at faa en nævneværdig Indflydelse paa den tyske Kurs. I Forhold til de nævnte Spændinger var Folkegruppen i første Linie Objekt og ikke Subjekt og maatte se at lempe sig til Rette eller at *tilpasse* sig de bestaaende Forhold. Det har *voldt Vanskeligheder* og har genspejlet sig i mange Forhold indenfor Folkegruppen under Krigen, uden at Offentligheden — saadan som Forholdene laa — kunde faa Kendskab til disse Problemer. En nærmere Redegørelse herom forbeholdes.

Folkegruppen har dog — hvor Lejlighed var til Stede — bl. a. gennem undertegnede i København, forsøgt at holde imod overfor yderliggaaende Retninger i den tyske Politik og at støtte de Kredse, der formentlig var Repræsentanter for en mere afbalanceret og tilbageholdende Politik her i Landet. Disse Bestræbelser gjorde en nærmere Kontakt med Dr. Best nødvendig, der ansaas som Repræsentant for den sidstnævnte Retning og som saadan maatte være interesseret i at faa moralsk Støtte overfor flere yderliggaaende Retninger eller Tendenser fra anden Side.

Resultatet blev, at *Dr. Best* støttede Folkegruppens Interventionspolitik — ogsaa forsaavidt der fra anden Side overfor undertegnede blev gjort Forsøg paa at nægte Folkegruppen Aktivlegitimation til at beskæftige sig med tyske politimæssige Forholdsregler her i Landet. Folkegruppen hævdede, at politimæssige Aktioner her i Landet maatte have Indvirkning paa den politiske Udvikling, specielt ogsaa i Grænselandet, og af denne Grund ikke var Folkegruppen uvedkommende. Desuden mente man, at Folkegruppens Krigsindsats ogsaa gav den en særlig Berettigelse til at gøre sine Synspunkter gældende, og faktisk har Krigsindsatsen vist ogsaa nok givet Folkegruppens Interventioner større Eftertryk.

Iøvrigt blev Interventionsbestræbelserne ogsaa fremskyndet igennem en Række Henvendelser fra dansk Side til Dyrlæge Møller, undertegnede og maaske ogsaa andre Medlemmer fra Folkegruppen. Undertegnede har gentagne Gange haft Lejlighed til at drøfte Situationen med Udenrigsministeriets daværende Direktør, *Svenningsen*, der mente, at det maatte være en Opgave for undertegnede at forsøge at holde imod overfor Indgreb og Voldshandlinger fra tysk eller tyskorienteret Side og derfor — for at lette mig en saadan Opgave — informerede mig om Udenrigsministeriets Synspunkter og Aktioner, bl. a. i Grænsegendarmeri- og Politisagen. Under disse Samtaler fik undertegnede Indtryk af, at man fra Udenrigsministeriets Side *paaskønnede, at Udviklingen i Sønderjylland i Forhold til det øvrige Land var præget af større Ro og Ligevægt, og at man — grundet paa Grænselandets omfindtlige Stilling* — fra dansk officiel Side *var interesseret i* at bevare dette Forhold, bl. a. *at modarbejde en Spredning af Uroen fra det øvrige Land til Sønderjylland.* Undertegnede mente ogsaa at kunne gaa ud fra, at denne Opfattelse svarede til de *ledende sønderjydske Mænds Syn paa Sagen* og blev bl. a. bekræftet ved en Henvendelse fra forhenværende Folketingsmand *I. P. Nielsen*, der i et Brev til undertegnede af 22.8.44 udtaler, at man maa sætte ind med det Formaal at forhindre Uroen i at sprede sig fra Norden ned til Nordslesvig.

Nielsen meddeler mig, at ledende danske Mænd i Grænselandet er udsat for Trusler, som — man mener — stammer fra dansk nationalsocialistiske Kredse, og beder mig at gøre Dr. Best opmærksom paa dette Forhold, saaledes at der kan sættes en Undersøgelse igang, hvad der ogsaa omgaaende sker, uden at det dog lykkes at finde Ophavsmændene til Truslerne. Undertegnede kan dog meddele I. P. Nielsen, at Dr. Best ikke billiger Truslerne, og at han vil gøre sin Indflydelse gældende overfor saadanne. Samtidig med disse Drøftelser overrækker undertegnede Dr. Best et Memorandum af I. P. Nielsen af 24.8.44, hvori der aabent og uden Omsvøb tages Stilling til Udviklingen, og hvor der henstilles til Dr. Best at sørge for en *Løsladelse* af alle Nordslesvigere, der ikke har gjort sig skyldig i „krigsmæssige Forseelser", idet det bemærkes, at en saadan Løsladelse ogsaa vilde svare til Ønskerne hos den overvejende Del af *Hjemmetyskerne.*

I et andet Brev af 21.10.44 udtaler I. P. Nielsen — specielt betinget af Grænsegendarmeri-Sagen —, at undertegnede — saavidt der var Muligheder til Stede — skulde forsøge at *„holde igen"*. Undertegnede betragtede de nævnte Breve som en Bekræftelse paa, at man med de fra Folkegruppen og fra undertegnede i København siden 1943 udfoldede Interventionsbestræbelser var paa den rette Vej og vistnok kunde paaberaabe sig et vist dansk-tysk Fællesskab indenfor Grænselandets Befolkning.

I Overensstemmelse med den her fremsatte Linie har undertegnede ogsaa *meddelt Dr. Best, at Folkegruppen ligeledes var imod alt, hvad der kunde falde ind under Begreberne*

„*Clearingaktioner, Schalburgtage m. m.*", og undertegnede henstillede indtrængende til Dr. Best at hjælpe med til *at modarbejde saadanne Aktioner her i Landsdelen.* Undertegnede kan ikke overse, hvorvidt Best overhovedet var i Stand til at tage en virkelig afgørende Indflydelse i den ønskede Retning, men Best viste Forstaaelse for de fremsatte Synspunkter, og undertegnede vil tro, at „Schalburgtagen" i Forhold til det øvrige Land og til den i sidste Halvdel af 1944 og 1945 stærkt tiltagende Sabotage af de sønderjydske Jernbanestrækninger vistnok fik et betydeligt mindre Omfang end i det øvrige Land.

. . . . . .

sign. **Rudolf Stehr.**
Assessor.

Bilag III.

Interventioner i Anledning af eller i Forbindelse med den saakaldte Politimesteraktion den 27. Maj 1944.

I Anledning af den saakaldte „Politimesteraktion" arresterede det tyske Politi en hel Del ledende Personligheder i Jylland, bl. a. ogsaa i Nordslesvig.

Fremskyndet af tyske og danske Kredse i Grænselandet har undertegnede ført Forhandlinger i København baade med Dr. Best, General Pancke og det tyske Sikkerhedspoliti og har ogsaa haft Kontakt med Udenrigsministeriet (Direktør Svenningsen og vistnok Kontorchef Hansen) for at fremskynde Undersøgelserne, for at hævde, at Offentligheden havde *Krav paa at faa en nærmere Redegørelse* for Baggrunden til denne opsigtsvækkende Aktion og for at henstille om at *løslade de Arresterede,* specielt fra Nordslesvig, saafremt hele Sagen og Sigtelsernes Karakter skulde tillade det.

Under Forhandlingerne holdt undertegnede nøje Kontakt med Dyrlæge Møller, der vistnok ogsaa i dette Tilfælde stod i Forbindelse med I. P. Nielsen. Den 5. Juni 1944 rettede en Kreds af tyske Borgere fra Haderslev ved Advokat *Erichsen* en Henvendelse i Sagen til undertegnede. Samtidig fik undertegnede en Skrivelse fra Gaardejer *Jørgen Schmidt,* Østerterp og flere Borgere fra Aabenraa, der specielt satte sig ind for en Løsladelse af Amtmand *Refslund-Thomsen. I. P. Nielsen* rettede den 24.8.44 en Henvendelse til undertegnede bl. a. angaaende Redaktør *Bjørn Hansen,* Lærer *P. Marcussen,* Graasten, og Kaptajn *Bartholdy,* hvorved der bemærkes, at de to sidstnævnte vistnok ikke faldt ind under den saakaldte Politimesteraktion.

Undertegnede benyttede Henvendelserne til at informere de tyske Myndigheder om Stemningen og for herved at give Interventionerne større Eftertryk. Da undertegnede over Dyrlæge Møller fik Besked fra I. P. Nielsen om, at der skulde finde et vigtigt dansk Møde Sted i Aabenraa angaaende Forholdene i Landsdelen, og at det vilde være meget heldigt, om Refslund Thomsen kunde blive frigivet inden dette Møde, havde undertegnede atter Foretræde i Sagen hos Dr. Best. Den sidste Forhandling angaaende Refslund-Thomsen havde undertegnede med *Dr. Hoffmann* fra det tyske Sikkerhedspoliti lige inden Amtmandens Løsladelse — vistnok Dagen før eller paa selve Dagen for Løsladelsen. Hoffmann forlangte en Slags Garantierklæring, som jeg ogsaa afgav, selv om jeg ikke kunde danne mig et Billede over en saadan Erklærings Betydning og eventuelle Konsekvenser for mig selv.

Med Hensyn til P. Marcussen og Bartholdy lovede Best at sætte sig i Forbindelse med det tyske Politi, men Forhandlingerne førte ikke til noget Resultat. Med Hensyn til Bartholdy kan det bemærkes, at det tyske Politi overhovedet var meget utilgængeligt, saafremt Arrestanterne var Officerer og samtidig mentes at have Tilknytning til Terrænsportbevægelsen.

Den 29.1.45 modtog undertegnede igennem I. P. Nielsen en ny Henvendelse angaaende Marcussen fra Bestyrelsen af *Dansk-Nordisk Ungdomsforbund,* dateret den 21.1.45.

Paa Grund af denne Henvendelse intervenerede undertegnede paany, dog uden Resultat. Under et Besøg i *Udenrigsministeriet* hos Kontorchef *Hansen* fik undertegnede oplyst, at Udenrigsministeriet havde faaet en tilsvarende Henvendelse fra Dansk-Nordisk Ungdomsforbund igennem Amtmanden i Aabenraa, og at Marcussen var ført til Tyskland i Modstrid med de fra Dr. Best givne Tilsagn om en Begrænsning af Deportationerne, der ikke maatte omfatte „politiske" Arrestanter, i Modsætning til „Spioner, aktive Sabotører m. m.". Hos Politiet meddelte man undertegnede, at Marcussens Overføring til Tyskland skyldtes „særlige Forhold i Frøslevlejren", og jeg fik ikke noget Tilsagn om en Hjemsendelse til Danmark. Den 6.4.1945 modtog undertegnede en ny Henvendelse, denne Gang fra Wilhelm Jürgensen, Bovrup, og fik nu oplyst fra Politiet, at Marcussen vistnok var sendt til Sverige.

Med Hensyn til Politimester *Agersted*, stod det tyske Politi paa det Standpunkt, at Politimesteren var saa belastet, at en Løsladelse ikke kunde gøres til Genstand for Overvejelser. Efter Politimesterens Død intervenerede undertegnede, fremskyndet af Dyrlæge Møller og I. P. Nielsen, for *Agersted jr.* Da Politiet ikke kunde gaa med til en Løsladelse, bad undertegnede om at lade Agersted jr. forblive her i Landet. Saavidt undertegnede husker var Agersted dengang i Vestre Fængsel.

Afsluttende kan det bemærkes, at undertegnede paa Foranledning af Dyrlæge Møller forhandlede med Dr. Best for at faa Liget af *Oberst Paludan-Müller*, Graasten, frigivet fra det tyske Politi til Begravelse i Oberstens Fødesogn. Til Trods for en Del Betænkeligheder fra Politiets Side lykkedes det at faa Familiens Ønske respekteret.

Tilføjelse:

I Sagen *Bjørn Hanssen*, Aabenraa, intervenerede undertegnede gentagne Gange hos Dr. Best og det tyske Politi. Den 6. September 1944 kunde undertegnede meddele I. P. Nielsen, at Dr. Best overfor ham havde „gentaget", at Bjørn Hanssen vilde blive sat paa fri Fod. Datoen for selve Løsladelsen kender undertegnede ikke.

[1]) Ikke medtaget her.

143.

Dr. Bests redegørelse for den tyske folkegruppes retslige, politiske og faktiske stilling 1940—45.

16. dec. 1947.

København, d. 16.12.1947.

Den tyske Folkegruppes retslige, politiske og faktiske Stilling i Nordslesvig i Aarene 1940—45.

I. *Retsligt* var der ved Danmarks Besættelse ikke sket nogen Forandring i den tyske Folkegruppes Stilling. Den forblev en Sammenslutning af danske Statsborgere, som var formelt uafhængig og handlede paa eget Ansvar.

Denne den tyske Folkegruppes uforandrede retslige Stilling maatte betones af det tyske Riges Repræsentation, naar denne vilde vise, at den danske Stats Suverænitet og territoriale Integritet, som blev garanteret 1940, blev respekteret. Derfor er det aldrig overfor den danske Regering blevet indrømmet, at den tyske Folkegruppe har handlet efter rigstyske Direktiver. Tværtimod blev der ogsaa da talt om den tyske Folkegruppes selvstændige Beslutninger, naar dens Organer i Virkeligheden havde handlet under et Pres, der var lig en Befaling, fra tyske Myndigheder.

II. *Politisk* blev den tyske Folkegruppes Stilling bestemt af følgende Kendsgerninger:

1. I 20 Aar (1920—40) har det tyske nationale Arbejde principielt været irredentistisk indstillet. Ogsaa før 1933 blev de Dele af det tyske Folk, der efter den første Verdenskrig var blevet skilt fra Moderlandet, ledet hen mod Maalet „Hjem til Riget".
2. Efter Besættelsen af Danmark blev det meddelt den tyske Folkegruppe, at en Genforening med Riget ikke kunde finde Sted. Men samtidig blev Folketyskerne opfordret til ved frivillige Ofre for det tyske Moderfolk at vise, at de i deres nationale Sindelag var gode Tyskere.
3. I enhver Del af et Folk, der er adskilt fra sit Moderfolk, lever paa den ene Side en vis Følelse af Mindreværd overfor Moderfolket og paa den anden Side en forstærket Nidkærhed i Forholdet til Moderfolket. Alle Folketyskere (i alle Lande) har altid været mere tyske end Rigstyskerne; alle Folkedanskere er i Dag mere danske end Rigsdanskerne. Disse Følelser hos den tyske Folkegruppe i Nordslesvig er i uhyre Grad blevet forstærket ved Besættelsen af Danmark. Paa den ene Side blev det af de mange Rigstyskere, som de nu kom i Berøring med, meget tydeligt tilkendegivet Folketyskerne, at man ikke ansaa dem for at være 100 pct.s Tyskere, særlig det rigstyske NSDAP opførte sig overfor Folkegruppen paa en afgjort krænkende Maade. Paa den anden Side bukkede nu Folkegruppen fuldstændig under for den tyske Propaganda, som af den blev taget meget alvorligere end af Rigstyskerne, som i Løbet af 7 Aar var blevet vant til den. Af begge Motiver opstod hos Folkegruppen en overeksponeret Offervilje overfor det tyske Moderfolk.
4. Denne Offervilje er paa den mest hensynsløse Maade blevet udnyttet af de interesserede rigstyske Myndigheder. Hvadenten det drejede sig om Hvervning af frivillige, økonomiske Ydelser, Indkaldelse af Arbejdere eller Anbringelse af Børn og Flygtninge: altid krævede man det yderste, der kunde presses ud af Folkegruppen. Hensynsløsheden skærpedes ved de mange jævnsides hinanden bestaaende militære, økonomiske og politiske Myndigheder, som var karakteristiske for den tyske Stat, der var en „Autoriteternes" Stat (ikke en Autoritetens Stat); hver Myndighed krævede i hver sin specielle Interesse en 150 pct.s Ydelse, som om Krigens Udgang afhang af de 30.000 Folketyskere i Danmark. En tysk Nationalitetspolitik, som tog Hensyn til Bevarelsen af Folkegruppens Kærne, eksisterede ikke mere.

III. *Faktisk* gik Ledelsen af den tyske Folkegruppe, da den gav Løfte om de første Ydelser til Fordel for den tyske Krigsførelse, ind i den samme Afhængighed af de tyske Myndigheder som en frivillig, der træder ind i en Armé. Der var ikke længere nogen Vej tilbage, fordi enhver Ændring i den een Gang indtagne Holdning vilde være blevet betraget som Sabotage mod den tyske Krigsførelse og være blevet behandlet overensstemmende hermed. Hvis den tyske Folkegruppes Ledelse f. Eks. efter den 29.8. 1943 havde erklæret, at Folketyskerne som danske Statsborgere ikke længere kunde være virksomme for den tyske Krigsførelse, saa vilde disse Mænd straks være blevet indespærret — ikke paa Grund af Nægtelsen af Ydelserne, som de ingen retslig Forpligtelse havde til at paatage sig —, men paa Grund af den politiske Demonstration, som vilde have været en „Begunstigelse af Fjenden" i den tyske Krigsstraffelovgivnings Forstand og kunde straffes med Døden. Mest omtaalige var naturligvis de tyske Myndigheder, som varetog militære Interesser. Da Dr. Møller omkring Aarsskiftet 1944/45 kasserede Indkaldelsesordrerne fra SS-Ersatzkommando Dänemark, skulde der være skredet ind imod ham paa strengeste Maade, hvad jeg forhindrede ved min Intervention.

Ledelsen af den tyske Folkegruppe var altsaa kun ved de første Foranstaltninger, den traf med Henblik paa Folkegruppens Krigsindsats, relativ fri (relativ, fordi ogsaa Situationen i 1940 indebar en stærk — fremfor alt politisk og psykologisk — Tvang). Fra da af befandt den sig imidlertid i en faktisk Afhængighed, som tvang den til at opfatte ethvert Ønske fra tyske Myndigheders Side som en Befaling og til at udføre det som en saadan, hvis ikke de handlende Personer vilde udsætte sig for de alvorligste Sanktioner.

Dr. Werner Best.

B. Det tyske kontor.

144.

Vomi til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes deltagelse i de danske valg.

6. feb. 1943.

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE *Berlin W 62, den 6. februar 1943.*

Vedr.: Den nordslesvigske tyske folkegruppes deltagelse i valgene i Danmark.

Ilbrev

Til
Auswärtiges Amt
D VIII
Hr. legationsråd, dr. Reichel
Berlin W 8.

Folkegruppefører, dr. *Møller* har på følgende måde taget udførlig stilling til den nordslesvigske, tyske folkegruppes deltagelse i de forestående valg:

„Det danske folketings og de danske kommuneråds lovbestemte, fireårs valgperiode udløber i det kommende forår, således at forberedelserne til de i forfatningen forudsete nyvalg nu er blevet påbegyndt.

Der kan angående det forestående folketingsvalg, set udfra det tyske riges politik, være tale om følgende synspunkter:

1. En udsættelse af valget ville legalt kun være mulig ad forfatningsændringens vej og lader sig med den nuværende situation i Danmark heller ikke opnå via bemyndigelsesloven for den danske regering.
2. Det tyske rige er interesseret i en udvikling i Danmark, der er så konstant og så rolig som muligt, og vil derfor ikke lægge afholdelsen af valgene nogen hindringer i vejen.
3. Hertil kommer, at et folketingsvalg eventuelt ville kunne afstive den nuværende regering Scavenius' stilling. Det tyske rige er f. t. politisk interesseret i en sådan befæstelse af Scavenius' autoritet.
4. De danske nationalsocialister er ligeledes glade for valget, idet de håber at kunne gøre et fremstød ved hjælp af de danske arbejdere i Tyskland. Det er herved en forudsætning, at stemmeafgivning, således som det synes forudset, også bliver mulig i Tyskland.

Fra folkegruppeledelsens side skal følgende punkter gøres gældende:

1. Da folkegruppens samtlige kræfter fra den 3. september 1939 og især fra den 9. april 1940 er blevet totalt koncentreret omkring krigsindsatsen, findes der hos folkegruppen ingen egentlig klangbund for afholdelsen af et valg.
2. Det ville i den nuværende situation, hvor den totale indsats er blevet proklameret i Tyskland, ikke være forsvarligt at svække folkegruppens indsats med hensyn til krigsopgaverne gennem et valg.
3. Efter de f. t. foreliggende oplysninger er mere end 7.500 folkefæller, der på en ganske ringe procentsats nær alle er i valgretsalderen, fraværende fra Nordslesvig. De er indsat enten til militærtjeneste eller ved arbejde i Tyskland eller i Jylland. Det ville ikke være muligt for disse folkefæller at deltage i valghandlingen.
4. Folkegruppen anser derfor ikke en deltagelse i valget for hensigtsmæssig, så meget mere som en talmæssig tilbagegang, der hidrører fra den stærke indsats udenfor Nordslesvig, også må anses for uønsket, set fra den rigstyske politiks synspunkt.
5. Følgen af ikke at deltage i valget ville være, at folkegruppeførerens folketingsmandat gik tabt.
6. Ved tabet af det tyske folketingsmandat er det ubetinget nødvendigt, at der oprettes en repræsentation for folkegruppen. Der ville herved blive skabt en central for folkegruppens interesser i København, der samtidig kunne anvendes i den dansk-tyske forståelses og den almindelige rigstyske politiks interesser.
7. Kravet om et sådant kancelli burde straks stilles i forbindelse med eventuelle forhandlinger om den tyske valgdeltagelse og i den form, at statsministeren i givet fald selv fremsætter et sådant tilbud som kompensation for, at der gives afkald på at deltage i valget.

Hvad angår de kommunale valg, skal det i almindelighed fastslås, at disse ikke direkte berører det tyske riges politik. Der skal fra folkegruppens side fremsættes følgende punkter:

1. De samme synspunkter som for folketingsvalgets vedkommende vil være at gøre gældende for, at folkegruppen ikke deltager.
2. Følgen ville være, at folkegruppen udtræder af samtlige kommunale organer. Skulle såkaldte fredsvalg på basis af status quo generelt være mulige i Nordslesvig, ville folkegruppen ikke behøve at give udtryk for betænkelighed ved en sådan ordning.
3. Dersom sådanne fredsvalg ikke er mulige, burde der drages omsorg for, at folkegruppen får mulighed for at varetage sine kommunalpolitiske interesser på anden måde. Til dette formål kunne der af folkegruppeledelsen udnævnes særlige referenter, med hvem de i de enkelte forhold kompetente personer eller organer skulle sætte sig i forbindelse i alle anliggender, der vedrører tyskheden.

Med den stærke fremhævelse af de af krigen betingede opgaver, således som det allerede i de sidste år har været karakteristisk for arbejdet i Nordslesvig, vil folkegruppen i forvejen ikke have nogen stor forståelse for nødvendigheden af, at der afholdes valg, således at en eventuel beslutning fra folkegruppeledelsens side om ikke at deltage psykologisk er i overensstemmelse med den nuværende situation. Desuden vil dette standpunkt, der er betinget af krigen, tillige være i stand til at indvirke på danskheden."

Heil Hitler!

Kubitz.
SS-Sturmbannführer

145.

Kassler til Lanwer angående et møde mellem dr. Best og dr. Møller.

19. feb. 1943.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

Kobenhavn, den 19.2.1943.

I C/journ.nr. 69/43.
1 bilag.

Kære hr. Lanwer!

Under henvisning til Deres beretning af 9.2. tilbagesender jeg hoslagt[1]) dommen mod *Kamprad*. Jeg har forelagt sagen for den rigsbefuldmægtigede, og vi er kommet til det resultat, at sager, i hvilke folketyskere har haft leverancer til den tyske værnemagt uden at være i besiddelse af de fornødne tilladelser, ikke er egnede til at gøre forestillinger om hos den danske regering. Vi kan nu engang ikke forlange, at de danske domstole ved deres domsafsigelser skal betragte de nationale motiver, som måske hist og her kan foreligge hos folketyskere, som formildende og tage hensyn til dem. Dette ville i hvert tilfælde se ud, som om vi for folketyskerne forlangte en særstilling for loven. Dr. Møller, med hvem jeg har drøftet disse sager gentagne gange, er forøvrigt ligeledes af den mening, at vi ved alle disse sager ikke har nogen mulighed for at indvirke på den danske regering.

Om dr. Møllers besøg vil jeg gerne til Deres personlige underretning i korthed meddele Dem følgende:

Den rigsbefuldmægtigede har i samtalen, i hvilken også jeg deltog, overfor dr. Møller ikke lagt skjul på, at han var forbavset over, at dr. Møller havde sendt telegrammet[2]) til statsministeren uden i forvejen at sætte sig i forbindelse med ham. Han gav endvidere udtryk for, at det var ham meget ubelejligt, at dr. Møller havde sendt indberetningen om valgene til Vomi, idet han måtte holde på, at afgivelse af indberetninger vedr. Danmark samles hos ham og kun sker henholdsvis via ham og ved ham. Overfor dette kunne dr. Møller naturligvis påberåbe sig, at han havde pligt til at afgive indberetning til Vomi som sin foresatte myndighed om alle tildragelser indenfor folkegruppen, og navnlig om de anliggender, der bliver behandlet i det lille politiske råd. Den rigsbefuldmægtigede vil drøfte disse spørgsmål med brigadefører Behrends, der vist i nær fremtid kommer til København. (Han er ligeledes imod, at der, som påbudt af Vomi, afgives indberetninger til den Dem bekendte myndighed i Kiel, og vil gerne forhindre, at sådant sker i fremtiden).

Der blev endvidere mellem mig og dr. Møller talt om nogle små sager, som jeg vel ikke behøver at nævne enkeltvis. Angående de tidsfrivillige vil De få en ordre i de nærmeste dage. Jeg vil helst ikke her udtale mig om valgene, et emne, der også blev berørt i samtalen med den rigsbefuldmægtigede. Jeg henstiller til Dem, at De, hvad dette angår, lader Dem informere af dr. Møller.

Med de bedste hilsener og
Heil Hitler!

Kassler.

[1]) Bilaget ikke medtaget.
[2]) Telegrammet (af $^{14}/_{2}$ 1943) er trykt som A. nr. 105.

146.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers stilling til oprettelse af et tysk kontor under statsministeriet.

24. feb. 1943.

Telegram.
(G-skriver)

København, den 24. februar 1943, kl. 19,35.
Modtaget: — 24. — 1943, - 20,15.
Nr. 197 af 24.2.

Indholdet af telegram nr. 224 (D. VIII. 407/43) af 11.2.43 er blevet drøftet med folkegruppeføreren, dr. Møller. Dr. Møller har bekræftet, at oprettelsen af en repræsentation for folkegruppen i det danske statsministerium ville have større værdi for ham end hans nuværende folketingsmandat, der som en enmandsfraktion alligevel ikke muliggør nogen deltagelse for ham i rigsdagsudvalgene eller nogen indflydelse på regeringsarbejdet. Dr. Møller tilstræber, at der oprettes et kontor i statsministeriet, der svarer til det tidligere „tyske kancelli", og ved hjælp af hvilket alle den tyske folkegruppes anliggender kunne blive varetaget og ordnet i fagministerierne under statsministerens autoritet. Da dr. Møller allerede havde antydet dette ønske overfor statsminister von Scavenius, har denne henvendt sig til mig desangående. Han erklærer overfor mig, at denne plan absolut er indlysende for ham, og at han anser det for muligt at realisere den[1]). Dette spørgsmål kan altså løses tvangfrit i forbindelse med en ordning af formerne for rigsdagsvalgene. Med hensyn til kommunerådene ønsker dr. Møller, at der enten aftales et såkaldt „fredsvalg", ved hvilket fordelingen af mandaterne forbliver uforandret, eller endnu hellere, at der bliver indført særlige „referenter" for folkegruppen, der uden stemmeret deltager i arbejdet i kommunerådene og i disses udvalg. Herved ville opnåes, at der i mange kommuneråd, i hvilke folkegruppen for tiden ikke er repræsenteret eller er repræsenteret for svagt til at være med i udvalg, kunne finde en medvirken sted ved de nævnte „referenter", som kunne underrette folkegruppeføreren og i givet fald via denne „det tyske kontor" i statsministeriet om alle spørgsmål, der angår folkegruppen. Der er hidtil ikke blevet talt med den danske regering om disse spørgsmål. Jeg anser imidlertid også for deres vedkommende en tilfredsstillende løsning for mulig uden videre. — De ønsker, der er blevet fremsat af folkegruppeføreren, dr. Møller, er ikke i modstrid med mit forslag om at tillade rigsdagsvalget og kommunevalget i Danmark. Dr. Møller er tværtimod fuldtud enig i mine politiske og retlige argumenter for at tillade valgene.

Dr. Best.

[1]) For landsretten har dr. Best den 28. april 1949 forklaret: „*Både statsminister Scavenius og afhorte var ivrige efter at få muliggjort valg, og afhorte havde samtaler med Scavenius herom. Scavenius nævnte, at der tidligere havde bestået et tysk kontor. Afhorte greb tanken og gjorde den gældende overfor Berlin.*"

147.

Redaktør A. Svensson til direktør Svenningsen, udenrigsministeriet, angående oprettelsen af et tysk kontor.

25. feb. 1943.

DANMARKS RIGSDAG
Christiansborg.

Folketinget, den 25. Febr. 1943.

Hr.
Direktør for Udenrigsministeriet
N. Svenningsen,
Udenrigsministeriet
Christiansborg — København K.

Kære Hr. Direktør Svenningsen.

Idet jeg takker for Samtalen i Gaar, skal jeg meddele, at de paa Rigsdagen tilstedeværende sønderjydske Rigsdagsmænd i Eftermiddags afholdt et Møde, hvor vi drøftede de af mig over for Direktøren rejste Spørgsmaal vedrørende eventuelle politiske Valg og det tyske Mindretals Stilling hertil.

Vort Udgangspunkt var Muligheden af, at det tyske Mindretal ikke ønsker at deltage i ovennævnte Valg, og at der i den Forbindelse kunde blive Tale om at træffe en Ordning, hvorved Mindretallets Interesser blev varetaget paa anden Maade end hidtil. Drøftelsen viste, at man vilde være meget betænkelig ved en Ordning, der giver Mindretallet Adgang til at faa sine Interesser varetaget, for Eksempel over det tyske Gesandtskab, gennem et selvstændigt tysk Kontor eller lignende. Det første vilde nemt medføre, at samtlige Mindretalsspørgsmaal efterhaanden ikke blev et indre dansk, men et dansk-tysk (rigstysk) Anliggende. Det andet, at Mindretallet over et Kontor (Departement) fik indrømmet en Særstilling, som dets Størrelse slet ikke berettiger til, og som det danske Mindretal syd for Grænsen heller aldrig vil opnaa. Der vilde derved med eet Slag være brudt med den Linje over for Mindretallet, som har været fastlagt fra 1920, og som den danske Stat saavel som Mindretallet stort set har kunnet være vel tilfreds med.

Resultatet af Drøftelsen blev, at man ønskede de herhen hørende Problemer rejst indenfor de forskellige Rigsdagsgrupper, hvilket sker i Løbet af i Dag og i Morgen. Jeg beder Direktøren gøre Stats- og Udenrigsministeren bekendt med denne Meddelelse.

Med venlig Hilsen

Deres ærbødige

A. Svensson

148.

Referatnotat fra Abteilung Deutschland angående den tyske folkegruppes stilling til valgene i Danmark (med bilag).

2. marts 1943.

ABTEILUNG DEUTSCHLAND D VIII 734 II

Referatnotat.[1])

Vedr.: Den tyske folkegruppe i Danmarks stillingtagen til valgene.

Folkegruppeføreren, dr. Møller har i en skrivelse til Volksdeutsche Mittelstelle og under en herefter foranlediget drøftelse med rigets befuldmægtigede i København udtalt sig derhen, at tilbagegangen i de tyske stemmer ved valget i Danmark, når folketyskernes krigsindsats indenfor Tyskland tages i betragtning, ville være så betydelig, at det ville synes udelukket at opnå et rigsdagsmandat, men at desforuden de tyske mandater i kommunerådene ville gå meget stærkt tilbage. For at undgå dette i politisk henseende uønskede resultat foreslår den rigsbefuldmægtigede og folkegruppeføreren, at folkegruppen afholder sig fra at deltage i rigsdagsvalget, og at varetagelsen af folkegruppens interesser skal ske ved et tysk kancelli, der skal oprettes under statsministeriet. For kommunerådene foreslår dr. Møller enten en aftale om såkaldte fredsvalg, d. v. s. uforandret fordeling af mandaterne, eller at der gives afkald på deltagelse i valgene, og at de tyske interesser i kommunerådene varetages af referenter, der kun er rådgivende, men har ret til til stadighed at stå i forbindelse med det tyske kancelli.

Dr. Møller har overfor statsminister Scavenius antydet ønsket om oprettelsen af et tysk kancelli. Denne har henvendt sig til den rigsbefuldmægtigede desangående og har udtalt, at dette ønske var indlysende for ham, og at han anså det for muligt at realisere det. Der er indtil nu ikke blevet talt med den danske regering om spørgsmålet vedrørende de tyske referenter i kommunerådene, dog anser den rigsbefuldmægtigede også for deres vedkommende en tilfredsstillende løsning for mulig uden videre.

Volksdeutsche Mittelstelle støtter folkegruppeførerens forslag.

Abteilung Deutschland mener, at det, når der må regnes med en tilbagegang i de tyske stemmer som følge af den krigsindsats, der ydes af en stor del af folkegruppens medlemmer, er mere hensigtsmæssigt at afholde sig fra deltagelse i valget end at deltage i det. Man nærer her ingen betænkeligheder ved indførelsen af et såkaldt tysk kancelli og eventuelt tillige af referenter ved de kommunale myndigheder, og det så meget mindre som de såkaldte statssekretariater som repræsentationer for de tyske folkegrupper ved regeringerne i Slovakiet og Kroatien absolut har stået deres prøve, og det var derfor også allerede planlagt at oprette en lignende institution i Rumænien.

Abteilung Deutschland har til hensigt at sende det i afskrift vedlagte telegram til det tyske gesandtskab i København og anmoder om nærmere ordre.

Berlin, den 2. marts 1943.

Bergmann

Via hr. understatssekretær Pol
og hr. statssekretæren
til forelæggelse
for hr. rigsudenrigsministeren.

Chiffertelegram.
(Hemmelig chifferkode)

Berlin, den . marts 1943. ad Journ. D VIII 734 I

Diplogerma, *København.*
nr. .... .
Referent: LR dr. Reichel.
Vedr.: Den tyske folkegruppes repræsentation.

I overensstemmelse med Volksdeutsche Mittelstelle er Auswärtiges Amt indforstået med folkegruppefører Møllers forslag vedrørende oprettelsen af et tysk kancelli i det danske statsministerium og eventuel indførelse af tyske referenter ved kommunerådene.

Samtidig bedes man endnu en gang indgående overveje spørgsmålet, om der ved kommunevalgene skal foretages såkaldte fredsvalg, eller om man skal undlade at deltage i valget, idet en aftale om fredsvalg eventuelt kan udlægges som tysk påvirkning af valget, og den politiske virkning, der er tilstræbt ved tilladelsen af valg, ville derved kunne mindskes. Telegrafisk svar udbedes.

Bergmann.

Efter afsendelse:
Pol VI
D III
til efterretn.

[1]) Både optegnelsen og bilaget bærer påskriften *cessat*, „bortfalder". Brevet er altså ikke blevet videresendt til den politiske afdeling.

149.

Optegnelser fra det danske udenrigsministerium angående forhandlinger vedrørende oprettelsen af det tyske kontor.

6. og 9. marts 1943.

Notits.
Sv.

Statsministeren modtog Gaars Dato Kl. 14 Folketingsmand, Dr. Møller for bl. a. med denne at drøfte Spørgsmaalet om Det slesvigske Partis Repræsentation overfor Regering og Rigsdag, naar Partiet ikke længere har nogen parlamentarisk Repræsentation paa Rigsdagen.

Statsministeren forklarede Dr. Møller, at de store politiske Partier modsatte sig Oprettelsen af et særligt Kontor for den tyske Folkegruppe under Statsministeriet, saaledes som ønsket af Gruppen, men at Regeringen var villig til at udstede en Bekendtgørelse, hvorved der i Realiteten tilsikredes Folkegruppen det samme, som den vilde opnaa med et saadant Kontor. Statsministeren forelagde Dr. Møller følgende Udkast til en saadan Bekendtgørelse:

„For Regeringen er det oplyst, at Det slesvigske Parti ikke agter at deltage i de forestaaende Rigsdagsvalg.

I denne Anledning, og da Regeringen maa tillægge det Vægt, at der stadig opretholdes Adgang for den tyske Folkegruppe til at bevare nær Forbindelse med Regering og Rigsdag, har Regeringen besluttet, at den af det sidst afholdte Folketingsvalg

udgaaede Repræsentant for Det slesvigske Parti — indtil Folkegruppen paa sædvanlig Vis atter kan blive[1]) politisk repræsenteret — fremdeles som hidtil vil have Adgang til for Statsministeren og de øvrige Ministre at forebringe ethvert Spørgsmaal, der berører Gruppens Interesser."

Da Dr. Møller bemærkede, at den saaledes tilbudte Ordning var utilfredsstillende, gjorde Statsministeren ham opmærksom paa, at Bekendtgørelsen var ensbetydende med, at Regeringen, skønt Folkegruppen selv trak sin Repræsentant tilbage fra Rigsdagen, dog sikrede Gruppen en Adgang til gennem sin Repræsentant overfor Regering og Rigsdag at varetage sine Interesser under en Form, der sikkert ikke var ringere end Rigsdagsrepræsentationens. Statsministeren bekræftede paa Hr. Møllers Forespørgsel, at Gruppens Repræsentant vilde kunne faa tilstillet alle Lovforslag paa samme Maade som Rigsdagsmændene, hvorhos Statsministeren bemærkede, at Omkostningerne ved Folkegruppens særlige Repræsentation vilde blive baaret af Staten.

Dr. Møller slog sig tilsyneladende noget til Ro og sagde, at han i hvert fald overfor det tyske Riges Befuldmægtigede vilde gøre sit bedste for at faa Sagen til at glide.

Efter det under Samtalen mellem Statsministeren og Dr. Møller saaledes passerede virkede det overraskende, naar Dr. Best senere paa Dagen overfor Udenrigsministeriet gav Udtryk for Skuffelse og Utilfredshed med Resultatet af denne Samtale. Om Dr. Bests Henvendelse gjordes straks følgende Notat:

„Dr. Best telefonerede Dags Dato (5. Marts) Kl. 16.50 til undertegnede for at sige, at han netop af Dr. Møller var blevet gjort bekendt med den resultatløse Forhandling, som Møller i Dag havde haft med Statsministeren. Det var efter de Instruktioner, Dr. Best havde modtaget fra Berlin, en absolut Forudsætning for Valgets Afholdelse, at der blev fundet en for den tyske Folkegruppe tilfredsstillende Ordning af Gruppens Repræsentation. Dette var en conditio sine qua non, og hvis denne Betingelse ikke blev opfyldt, vilde altsaa hele Sagen gaa i Stykker.

Dr. Best var, kunde jeg høre paa hans Stemme og hele Maaden, han talte paa, ilde berørt af den Meddelelse, han af Dr. Møller havde faaet om det Tilbud, man havde gjort Folkegruppen, og det var tydeligt, at han virkelig var meget ked af, at der nu var Vanskeligheder paa dette Punkt. Han fandt det ganske overordentlig kortsynet, at man netop for den tyske Folkegruppes Vedkommende stillede sig afvisende. I Berlin lagde man afgørende Vægt paa, at Folkegruppen blev tilfredsstillet, og Dr. Best maatte overlade til Folkegruppen selv at afgøre, hvad den fandt tilfredsstillende.

Dr. Best bad mig om at foranledige, at hele Spørgsmaalet om Valget blev stillet i Bero, indtil der maatte være fundet en Ordning for den tyske Folkegruppes Vedkommende".

Statsministeren blev i Gaar Aftes telefonisk gjort bekendt med dette Notat, hvoraf en Afskrift Dags Morgen er tilstillet Indenrigsministeren.

den 6. Marts 1943.

Nils Svenningsen

Efter at Spørgsmaalet om den tyske Folkegruppes særlige Repræsentation var blevet drøftet paa Ministermøde og i Samarbejdsudvalget i Løbet af Lørdagen, meddelte Statsministeren Lørdag Eftermiddag Folketingsmand Dr. Møller, at man efter nærmere Overvejelse havde besluttet sig til at imødekomme Folkegruppens Ønske om en Repræsentant under Statsministeriet. Denne Beslutning havde følgende Ordlyd:

„Da den tyske Folkegruppe paa Grund af de særlige Forhold ikke agter at deltage i de forestaaende Rigsdagsvalg, og da Regeringen maa tillægge det Vægt, at der stadig opretholdes Adgang for Folkegruppen til at bevare Forbindelsen med Regeringen, har man besluttet at oprette en Stilling under Statsministeriet, der under disse For-

hold giver Folkegruppen Adgang til overfor Regeringen at forebringe Spørgsmaal, der berører dens Interesser.

Der stilles ved Bevilling paa Finansloven de nødvendige Midler til Raadighed for Udgifter til Aflønning og Kontorhold".

Folketingsmand Møller fik af Statsministeren udleveret en Afskrift af denne Beslutning.

Lørdag Aften meddelte Folketingsmanden telefonisk undertegnede, at den tyske Folkegruppe akcepterede det gjorte Tilbud, og at ligeledes det tyske Riges Befuldmægtigede var indforstået med dette.

Dr. Møller spurgte mig, om Folkegruppens Repræsentant i den nye Stilling bliver Embedsmand, hvortil jeg svarede, at jeg ikke med Sikkerhed turde udtale mig herom. Dette Spørgsmaal maatte forelægges Finansministeren, under hvis Ressort Tjenestemandsloven henhørte.

den 9. Marts 1943.

Nils Svenningsen.

[1]) I et tidligere udkast havde der i stedet for *kan blive* stået: *lader sig*.

150.

Udkast til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående muligheden for både at få det tyske kontor og bevare folketingsmandatet.

8. marts 1943.

ad Journ. nr. D VIII 734/43.

G-skriver

eller

Chiffertelegram[1])

(Hemmelig chifferkode.)

Berlin, den 8. marts 1943.

Diplogerma *Kobenhavn*
Nr. 347.

Referent: LR dr. Reichel.
Vedr.: rigsdagsvalget i Danmark.

Som svar på telegram nr. 197 af 24.2.

Bedes drøfte med dr. Møller og meddele, om man ikke ved i vidtgående omfang at opbyde samtlige folketyske stemmeberettigede, inklusive dem, der opholder sig i Tyskland, yderligere foruden folkegruppens påtænkte repræsentation i det danske statsministerium tillige kan bevare det tyske folketingsmandat.

Bergmann.

Før afsendelsen
Pol VI
til medunderskrift.

[1]) Konceptet bærer påskrift om at være set af Grundherr 8. marts.

151.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående drøftelse vedrørende rigsdagsvalget og oprettelsen af det tyske kontor.

8. marts 1943.

Telegram
(G-skriver)

København, den 8. marts 1943 kl. 14,34.
Modtaget, den 8. marts 1943 kl. 15,50.
Nr. 248 af 8.3.

Under henvisning til telegram nr. 302 (D VIII 734) af 27.2.43.

Forudsætningerne for og formerne for det danske rigsdagsvalg er i løbet af den sidste uge blevet drøftet og ordnet med de pågældende myndigheder. De vigtigste resultater er følgende:

1.) Statsminister von Scavenius har efter en konference med den samlede regering og med samlingspartierne overfor mig erklæret, at der ikke som følge af valget vil blive ændret noget i hans regerings sammensætning.

2.) Partierne er indforstået med, at enhver agitation, der kunne forstyrre den offentlige orden i landet, vil blive undladt. Der vil kun blive afholdt lukkede vælgermøder for partierne. Negativ polemik i pressen vil blive undgået.

3.) De danske statsborgere, der befinder sig udenfor landets grænser, vil deltage i valget. De fornødne foranstaltninger forberedes for tiden af regeringen.

4.) Føreren for den tyske folkegruppe i Nordslesvig, dr. Møller, er blevet enig med statsminister von Scavenius om, at folkegruppen ikke deltager i valget, men at der til gengæld oprettes et folketysk kontor ved statsministeriet, hvilket kontor vil varetage folkegruppens interesser hos alle ministerier. Dr. Møller er meget tilfreds med denne løsning og kaldte den 6.3., da denne aftale blev truffet, en historisk dag for folkegruppen. Fastsættelsen af valget vil blive publiceret gennem de sædvanlige tekniske bekendtgørelser, altså på upolitisk måde. Som dato for folketingsvalget er påtænkt den 23.3, for valget af det halve landsting (med mere kompliceret valgmetode) den 6.4.

Dr. Best.

152.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående forhandlinger med dr. Møller om folketingsvalget og den tyske folkegruppes stilling dertil.

9. marts 1943.

Telegram
(G.-skriver)

København, den 9. marts 1943 kl. 10,50.
Modtaget den 9. marts 1943 kl. 11,35.
Nr. 251 af 9. 3.

Til Auswärtig Berlin.

Som svar på telegram nr. 347 (D VIII 734) af 8.3.43.

Den nordslesvigske tyske folkegruppes stilling til det danske rigsdagsvalg i 1943 er i den sidste uge blevet drøftet indgående med dr. Møller. Dr. Møller fastholdt det stand-

punkt, at folkegruppen ikke kunne og ikke ville deltage i valget. På min henvisning til, at de danske nationalister ville opbyde deres arbejdere og frivillige, der befinder sig i Tyskland og ved fronten, til valget, svarede han, at folkegruppen kun ville tænke på sin krigsindsats og ikke på valg. Dr. Møller er den 6.3. blevet enig med statsminister von Scavenius om oprettelsen af et folketysk kontor ved statsministeriet og er meget tilfreds med dette resultat. Han kaldte den 6.3. en historisk dag i folkegruppens historie.

Dr. Best.

153.

Udkast til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående officiel dansk godkendelse overfor Tyskland af det tyske kontor.

11. marts 1943.

Med G-skriver

ad Journ. nr. D VIII 932/43 I

Berlin, den . marts 1943.

Telegram [1])

uden særlig fortrolig-påtegning.

Diplogerma *København*
Nr.....
Referent: LR dr. Reichel.
Vedr.: Folketysk kontor.

Som svar på telegram nr. 248 af 8.3.

Ad punkt 4: Tyske kontor burde såvidt muligt forankres på mellemstatlig basis. Det bedes derfor foranlediget, at oprettelsen af det tyske kontor aftales gennem noteudveksling; er dette uopnåeligt, burde den danske regering give gesandtskabet officiel meddelelse om det tyske kontor, hvilken meddelelse herefter ville være at bekræfte. Telegrafisk svar.

Bergmann

Påtegning:

Sagen er i anden anledning blevet drøftet telefonisk med ges.råd Kassler, København. Dr. Kassler meddeler, at der allerede foreligger en skriftlig aftale mellem den danske regering og den tyske folkegruppe i Nordslesvig om oprettelsen af det tyske kontor. Den rigsbefuldmægtigede skal iøvrigt være af den mening, at det ikke er nogen mellemstatlig sag, og har taget afstand fra en noteudveksling. Iøvrigt vil dr. Kassler afgive indberetning om sagen pr. fjernskriver.

Berlin, den 11.3.1943.

Reichel.

[1]) Telegrammet bærer påskriften: *cessat*, „bortfalder", og er altså ikke blevet afsendt.

154.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af det tyske kontor under statsministeriet.

11. marts 1943.

Telegram
(G.-skriver)

København, den 11. marts 1943 kl. 20,15
Modtaget: den 11. — 1943 - 20,40.
Nr. 270 af 11.3.1943.

I tilslutning til telegram 251 (D VIII) af 9.3.1943.

Oprettelsen af et folketysk kontor ved det danske statsministerium er blevet aftalt mellem folkegruppeføreren og statsministeren efter forhandlinger, som folkegruppeføreren i forståelse med mig har ført direkte med statsministeren. Aftalen, der af den danske regering blev offentliggjort den 10.3. d. å., har følgende ordlyd:[1])

. . . . . .

Vor politiske stilling i Danmark giver efter min mening en sikker garanti for, at den danske regering vil holde sig til denne aftale. Jeg anser det derfor hverken for nødvendigt eller hensigtsmæssigt af træffe en mellemstatlig aftale angående det folketyske kontor. Den ville kun betyde en unødvendig forpligtelse for det tyske rige, medens den nuværende tilstand lader alle muligheder åbne for os ud i fremtiden til at udforme folkegruppens forhold til den danske stat.

Dr. Best

[1]) Herefter følger en oversættelse af den danske regerings beslutning, som er gengivet i udenrigsministeriets optegnelse af 6. og 9. marts 1943 (A. nr. 149).

155.

Himmler til Werner Lorenz angående den tyske folkegruppes deltagelse i folketingsvalget.

11. marts 1943.

Fjernskriverbrev.[1])

Til
SS-overgruppefører Werner Lorenz
Berlin.

Kære Werner!

Jeg ser af bladene, at den tyske folkegruppe ikke deltager i valgene i Danmark. Jeg har ganske vist ikke i forvejen fået forelagt denne afgørelse, men, da den er rigtig, er jeg indforstået med den.

Vær så venlig straks at drøfte med SS-gruppefører Berger, der jo tager sig af de germanske sager, at jeg ville anse det for rigtigt, dersom den tyske folkegruppe samlet

stemte på den danske nationalistiske liste, for vi må ikke have nogen tilbagegang i stemmer hos de danske nationalister.

Jeg beder Dem sende mig fjernskriverbrev om resultatet af drøftelsen, og jeg skal derpå tilstille Dem en dertil svarende ordre til den tyske folkegruppe.

Heil Hitler!

Deres

sign. **H. Himmler.**

Pr. fjernskriver samtidig til
SS-gruppefører Berger til efterretning.

11.3.43 RF/V.

---

[1]) Øverst til højre er brevet forsynet med et stempel: *Rigsfører SSs personlige stab. Journalkontoret 1943 jr. nr. ...* Et andet stempel nedenunder viser, at brevet er blevet sendt gennem Vomi.

156.

Vomi til Himmler angående den tyske folkegruppes deltagelse i folketingsvalget.

12. marts 1943.

vomi, berlin, fjernskr. nr. 444, $^{12}/_{3}$-1943 2132 —ke—

til
rigsfører-ss,
feltkommandokontoret.

rigsfører!

har haft samtale med gruppefører *best* i sagen angående valget i danmark. gruppefører best meddelte, at der allerede var blevet indledt forhandlinger mellem moeller og clausen i overensstemmelse med deres forslag. gruppefører best gik ind for folketyskernes deltagelse i valget på clausens liste, herved dog moeller fritstillet med hensyn til måden for gennemførelsen.

i forståelse med obersturmbannfuehrer riedweg foreslår jeg følgende løsning:

1.) udadtil deltager man vedblivende ikke i valget.
2.) folkegruppen deltager faktisk i valget på clausens liste.
3.) denne instruks går mundtlig videre fra mand til mand.
4.) på grund af, at det er offentliggjort, at man ikke deltager i valget, får moeller tilladelse til, af hensyn til virkning på danskere, at holde enkelte, officielle repræsentanter for folkegruppen tilbage fra valget.

heil hitler!

behrends,
ss-brigadefører og generalmajor i politiet.

157.

Vomi til dr. Brandt angående den tyske folkegruppes deltagelse i folketingsvalget.

12. marts 1943.

vomi berlin fjernskriverbrev nr. 447 12. 3. 43 2142 —ke—

Til
rigsfører-SS
ved SS-obersturmbannfuehrer dr. brandt.

kære kammerat brandt.

under henvisning til vor samtale meddeler jeg supplerende følgende til fjernskriverbrevet til rigsfører-SS.

folkegruppen antager, at det efter de aftaler, der nu er truffet med den danske statsregering, ville være illoyalt at deltage i valget, idet der ved oprettelsen af et tysk kancelli i det danske statsministerium af regeringen er givet sikkerhed for de rettigheder, der går tabt ved, at der ikke deltages i valget, og der således er blevet skabt en stærkere retsstilling for den tyske folkegruppe.

„dr. moeller tror, at man fra dansk side vil arbejde for en stemmeafgivning på 100 %, skulle det ske, hvad der allerede er sket ved tidligere valg, at vælgerne i en mindre kommune stemte med 100 % og i så fald naturligvis kun på danske lister, så ville derved være bevist, at de hidtidige tyske stemmer var blevet afgivet på et dansk parti. bortset fra bebrejdelsen for illoyalitet må det i dette tilfælde tillige befrygtes, at den udenlandske propaganda vil påstå noget i retning af, at tyskerne ikke længere står bag ved folkegruppeføreren og dermed det tyske rige[1]), at proklameringen af, at man ikke deltager i valget, tilsyneladende kun er sket af frygt for, at denne kendsgerning skulle komme frem ved valget."

jeg foreslår:

dersom der skal stemmes på clausen, udvides mit punkt 4 i fjernskriverbrevet til rigsfører-SS således: efter moellers afgørelse gennemføres afholdelse fra deltagelse i valget ikke blot for særlige underledere, men også i kommuner, i hvilke en sådan deltagelse ville blive bemærket.

heil hitler!

sign. **behrends,**
SS-brigadefører og generalmajor i politiet.

+ 2200 en (1) nr. 447 12.3.43 erh/grei
vhwd

[1]) Der står tilsyneladende: *rechts* (til højre) i teksten. Den rigtige læsning må sikkert være: *reich* (det tyske rige).

158.

Abteilung Deutschland erklærer sig indforstået med, at der ikke træffes nogen mellemstatlig overenskomst angående oprettelsen af det tyske kontor under statsministeriet.

13. marts 1943.

ABTEILUNG DEUTSCHLAND D VIII 991/I

Den mening, som det tyske riges befuldmægtigede i Danmark har givet udtryk for, tiltrædes af referat D VIII udfra den overvejelse, at en mellemstatlig forankring af „det tyske kontor" ved det danske statsministerium har en værdi, der svarer til det tyske riges politiske betydning i dets forhold til Danmark, og at den bedste sikring af den trufne aftale på den anden side netop ligger i denne politiske betydning og er uafhængig af nogen særlig overenskomst. Lederen af Abteilung Deutschland er enig i denne opfattelse.

Tilstilles Pol VI med anmodning om medundertegnelse af hoslagte telegram[1]).

Berlin, den 13. marts 1943.

Reichel.

[1]) A. nr. 160.

159.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående dr. Møllers tale på underførermødet i Tinglev.

15. marts 1943.

S/NSl./7
Indhold: Underførermøde i Tinglev. *15. Marts 1943*
1 Bilag.

Til
Rigets Befuldmægtigede
København
Dagmarhus

I vedlagte Avisudklip beder jeg Dem læse om Forløbet af det Underførermøde, der i Gaar fandt Sted i Tinglev, og i hvilket jeg deltog som Gæst, samt om Indholdet af Folkegruppefører, Dr. Møllers ca. 2 Timer lange Tale. Supplerende vil jeg gerne gaa ind paa følgende Punkter i Talen:

. . . . . .

2) Det var Dr. Møllers Hensigt — hvad han ogsaa havde meddelt mig nogle Dage før Underførermødet — paa meget tydelig Maade at opfordre den tyske Folkegruppe til at undlade at stemme ved Valget. Han mente sig forpligtet til en saadan Valgparole for at være loyal overfor Statsministeren og desuden af Hensyn til de forestaaende Forhandlinger angaaende Indretningen af det tyske Kontor.

For at skaffe Sikkerhed for, at man afholdt sig fra at stemme i størst muligt Omfang, vilde han fremstille Deltagelse i Valget som en alvorlig Forsyndelse imod Folkegruppedisciplinen og vilde true med Udelukkelse af det folketyske Fællesskab som Straf. Paa Grund af den bekendte „sidste Ordre" kom denne Hensigt ikke til Udførelse. Tværtimod kom Dr. Møller i Korthed ind paa de Argumenter, som taler for en Udeblivelse fra Valgurnen, medens han paa den anden Side lod den Mulighed staa aaben og viste Forstaaelse for, at en Del af Folketyskerne vilde stemme paa Fritz Clausen. Hertil bemærkede han ganske vist, at da Fritz Clausen i Forvejen var brændemærket som en Partifører, der var afhængig af Berlin, og af denne Grund blev afvist som Forræder mod sit Folk, ville man efter hans personlige Opfattelse gøre ham en daarlig Tjeneste ved at stemme paa de danske Nationalsocialister, idet en saadan Stemmeafgivning ikke ville kunne holdes hemmelig. Kort sagt: Dr. Møller kommenterede den *officielle Valgparole om Ikke-Deltagelse* saaledes, at Tilhørerne fik det Indtryk, at det ikke var forbudt at stemme paa Fritz Clausen, maaske endog meget forstaaeligt. Fremfor alt kunde man af Dr. Møllers Udtalelser slutte, at han regner med Valgdeltagelse af en vis Procentdel af Folketyskerne og som Folkegruppefører ikke kan forhindre dette.

3) Heller ikke i Kommunalvalgene vil Folkegruppen deltage. Han havde derfor overfor Statsministeren stillet Krav om, at Folkegruppeledelsen skulde have Lov til for hver Kommune at udnævne en politisk Referent, som kunde deltage i alle Raads- og Udvalgsmøder som Raadgiver. Denne Referent skulde bl. a. have Ret til over det tyske Kontor at forelægge vedkommende Ministerium til Afgørelse enhver Beslutning, som Folkegruppen maatte rejse Indsigelse imod. Scavenius havde betegnet dette Forslag som fuldstændig indiskutabelt og havde tilbudt ham og givet sikkert Løfte om, at der vilde blive afholdt Fredsvalg i hele Nordslesvig (d.v.s. lige til den mindste Kommune).

4) Dr. Møller skildrede Forhandlingerne med Scavenius vedrørende det tyske Kontor. Han betonede, at det drejede sig om en frivillig Overenskomst, som ikke var kommet i Stand under tysk Tryk. Paa den anden Side gav han et tydeligt Billede af de i Begyndelsen uovervindelige Vanskeligheder, som kun var blevet overvundet „med Guds *bedste* Hjælp". Han henviste til, at nogle danske Aviser havde begrænset det tyske Kontors Levetid til blot at skulle vare til Krigens Ophør, henholdsvis til vi igen blev repræsenteret i Folketinget, og betonede, at der under hans Forhandlinger med Statsministeren ikke havde været Tale om saadanne Indskrænkninger.

5) Dr. Møller kom endnu en Gang ind paa Tilfældene Schülein og Warncke. Herom udtalte han bl. a., at Folkegruppen under ingen Omstændigheder kunde lade saadanne Angreb ustraffet. „Hvis den danske Regering ikke kan gribe ind, vil disse Ophidsere blive straffet *af os*. Det kan ske i Dag eller i Morgen eller ved vore Frivilliges sejrrige Hjemkomst, som paa ingen Maade kan lade Angrebene paa Frontens Ære sidde paa sig." Det skulde ikke være nogen Trusel, men blot en Konstatering.

6) Dr. Møller begrundede Nødvendigheden af en Tidsfrivilligtjeneste med nogle Udtalelser om Muligheden for en Invasion i Jylland og — som allerede i Haderslev — med den danske Befolknings tyskfjendtlige Indstilling, som kunde blive livsfarlig for Folketyskerne i Tilfælde af et Invasionsforsøg. Han gentog sine Ord fra Haderslev: „Det er beroligende for Folketyskere ved saadanne Lejligheder at have en Skyder i Haanden, tilmed da der sikkert foruden mig staar en stor Del af Underlederne paa Danskernes sorte Liste."

7) I Forbindelse med en Kritik mod nogle Kommunalbestyrelsers folkegruppefjendtlige Beslutninger erklærede Dr. Møller, at Folkegruppen fra i Dag overfor Offentligheden fremsætter Ønsket om fuldstændig Kulturautonomi som principielt Krav. En nærmere Kommentar til dette Krav blev dog ikke bragt.

[Lauwer].

160.

Udkast til telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående enighed med dr. Best i hans synspunkter vedrørende oprettelsen af det tyske kontor.

17. marts 1943.

ad Journ. nr. D VIII 991/43 I

G-skriver

eller

Chiffertelegram
(Hemmelig chifferkode)

Berlin, den 17. marts 1943.

Diplogerma, *København*
Nr. 403.

Referent: LR dr. Reichel.
Vedr.: Det tyske kontor.
Nr. 141 18/3 0240 modtaget t g København KHL

Som svar på telegram nr. 270 af 11/3.
Er indforstået med Deres opfattelse.

Bergmann

161.

Dr. Møllers valgparole for valget den 23. marts 1943.

(Offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" den 22. marts).

Den tyske folkegruppes valgparole for den 23. marts.

For at fjerne tvivl betones det hermed udtrykkeligt, at den tyske folkegruppe *ikke* deltager i valget den 23. marts.

Som allerede meddelt har vi for det tabte rigsdagsmandat fået den tyske folkegruppes kontor i statsministeriet.

Dr. Møller.

162.

Sønderjyske rigsdagsmænds henvendelse til statsminister Scavenius angående eventuelle krav fra det tyske kontor og den sønderjyske administrations forhold til sager, som kontoret forelægger ministerierne.

29. marts 1943.

Hr. Statsminister E. Scavenius,
København.

Foranlediget ved Oprettelsen af et Kontor for det tyske Mindretal under Statsministeriet ønsker undertegnede Medlemmer af den danske Rigsdag over for samtlige Ministerier at udtale:

1. Skulde der blive rejst Krav fra Kontorets Side af nationalpolitisk Karakter af videregaaende Art end de hidtil hjemlede Rettigheder for Mindretallet, er det vi danske sønderjydske Rigsdagsmænds Ønske, at saadanne Spørgsmaal forelægges os til Udtalelse, før Indrømmelser gøres over for Mindretallet.

2. Vi maa betragte det som en Selvfølge, at alle Sager af administrativ Karakter, der maatte blive forelagt Ministerierne af det nævnte Kontor, gøres til Genstand for den samme normale Behandling som hidtil gennem Myndighederne i de sønderjydske Landsdele, under hvilke den enkelte Sag normalt sorterer.

Vi føler os forvissede om, at denne Henvendelse fra vor Side svarer til den danske Befolknings Ønsker og Krav i Sønderjylland.

Saaledes vedtaget paa Christiansborg, den 29. Marts 1943.

sign. **J. Gram,** Folketingsmand. sign. **E. Appel,** Folketingsmand. sign. **A. Svensson,** Folketingsmand. sign. **J. Høyer,** Landstingsmand. sign. **P. Petersen (Røj),** Folketingsmand.

sign. **J. Otsen,** Landstingsmand. sign. **M. Schaumann,** Landstingsmand. sign. **J. P. Nielsen,** Folketingsmand. sign. **H. J. Hinrichsen,** Folketingsmand.

sign. **P. Mortensen,** Folketingsmand. sign. **J. Møller,** Landstingsmand. sign. **Alfr. Kristensen,** Landstingsmand. sign. **H. Jefsen Christensen,** Landstingsmand.

163.

Ansøgning fra Vomi om visum til Stehr og Peter Petersen, der skal forhandle med Vomi.

30. marts 1943.

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE — *Berlin W 62, den 30. marts 43.*

Ilbrev.

Til
Auswärtiges Amt
hr. legationsråd dr. Reichel
Berlin W 35

Vedr.: Indrejsetilladelse for Schatzwart Peter Petersen og assessor Rudolf Stehr, Nordslesvig.
Jr. nr.: II/1436 Dr. Si/Pu.

Den nordslesvigske folkegruppes Schatzwart og lederen af folkegruppekontoret, Peter Petersen, Aabenraa, og lederen af det agrarpolitiske kontor, assessor Rudolf Stehr, Haderslev, vil af Volksdeutsche Mittelstelle blive anmodet om at give møde i Berlin i tiden fra den 7. til 13. 4. 1943.

Man vil drøfte de løbende politiske og økonomiske anliggender indenfor den tyske folkegruppe i Nordslesvig med de to herrer. Desuden er assessor Stehr designeret som leder af det nye „tyske kontor" i det danske statsministerium, og han skal forhandle med Volksdeutsche Mittelstelle om sine nye opgaver i denne stilling.

Volksdeutsche Mittelstelle anmoder om, at det må blive meddelt det tyske konsulat i Aabenraa, at der intet vides at erindre imod de to herrers indrejse.

Heil Hitler
e. b.

Sichelschmidt
SS-Hauptsturmführer

164.

Statsministeriet ansætter Rudolf Stehr som chef for den tyske folkegruppes kontor under statsministeriet.

26. maj 1943.

STATSMINISTERIET

København, den 26. Maj 1943.

280/43

Hr. Assessor Rudolf Stehr.

Hr. Assessoren beskikkes herved til Chef for den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet.

Der tillægges Dem et Vederlag paa 9 000 kr. aarlig + det til enhver Tid gældende Honorartillæg, der vil blive udbetalt Dem med $^1/_{12}$ maanedlig forud fra 1. April d. A. at regne.

Et Eksemplar af de for Kontoret og dets Leder udfærdigede Bestemmelser vedlægges.[1])

Erik Scavenius.

F. Grage
Fm.

[1]) Ikke medtaget her.

165.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående økonomisk hjælp til lederen af det tyske kontor, Rudolf Stehr.

9. aug. 1943.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

Kobenhavn, den 9. August 1943.

I C N Sch 16

Vedr.: Ydelse af økonomisk Hjælp til Lederen af den tyske Folkegruppes Kontor i Københavns.
2 Gennemslag —
1 Bilag —

Til
Auswärtiges Amt
Berlin.

Folketyskeren Rudolf *Stehr*, der paa Forslag af Folkegruppeføreren, Dr. Møller i Maj d. A. af den danske Regering blev udnævnt til Leder af den tyske Folkegruppes Kontor under det danske Statsministerium, har anmodet mig om økonomisk Hjælp i Form af Ydelse af et løbende, maanedligt Gagetilskud af det tyske Riges offentlige Midler.[1])

Den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet er forvaltningsretligt og budgetmæssigt underlagt sidstnævnte, saaledes at Udgifterne til Kontorets Indretning og Drift afholdes af den danske Regering. Ved Bekendtgørelse af 26. Maj fra det danske Statsministerium er der blevet tillagt Hr. Stehr en embedsmandslignende Stilling, der kendetegnes derved, at Stehr har Titlen Kontorchef, d. v. s. en højere dansk Administrationsembedsmands Titel, og at hans Embedsgage er blevet fastsat til samme Beløb som en dansk Kontorchefs Begyndelsesløn. Stehrs aarlige Gage andrager ca. 11 000 Kr. Hr. Stehr fremfører, at de Beløb, der af den danske Regering er blevet bevilget ham til Gennemførelsen af de nationalpolitiske Opgaver, der er blevet paalagt ham, og som først og fremmest bestaar i, at han skal opretholde stadig Kontakt med de danske Ministerier, paa ingen Maade er tilstrækkelige, idet de ikke muliggør den Bevægelsesfrihed, der er nødvendig for ham.

Jeg har overbevist mig om, at Hr. Stehrs Anførende er rigtigt. For at den tyske Folkegruppes Kontor, der er blevet oprettet paa vort Initiativ, kan opfylde den Funktion, man har tiltænkt det, maa Lederen af Kontoret ogsaa økonomisk være i Stand til at udvide og vedligeholde Kontakt med den danske Regering, der for Størstedelens Vedkommende først har maattet indledes. Hertil kræves der til Stadighed visse Udgifter, der ikke kan afholdes af Hr. Stehrs Gage. Blandt andet er det nødvendigt for Hr. Stehr at flytte fra Haderslev til København med sin Familie (Hustru og et Barn) og at leje en passende Lejlighed i København.

Jeg anmoder derfor om, at der af offentlige Midler, eventuelt af det særlige Fond for Krigsudgifter, maa blive bevilget Hr. Stehr en maanedlig Hjælp paa 1 200 Kr. Det vilde være praktisk, om dette Beløb herfra blev udbetalt til Hr. Stehr personlig hver Maaned. Hr. Stehrs Levnedsbeskrivelse vedlægges.[2])

sign. **Best.**

[1]) Allerede den 29. juli 1943 havde Stehr i en skrivelse til folkegruppekontoret i Aabenraa gjort opmærksom på, at der i forbindelse med kontorets arbejde kunne blive tale om udgifter, som ikke uden videre kunne opføres på statsministeriets budget. Han håbede, at der ved et samarbejde mellem folkegruppekontorerne kunne findes en måde, hvorpå spørgsmålet kunne klares. Til rapport af 18. februar 1948 har Stehr forklaret, at han omtalte dette problem for dr. Best, som derefter sørgede for et tilskud, der udbetaltes direkte fra legationskassen. Beløbet, 1200 kr. om måneden, var blevet fastsat af dr. Best uden hans medvirken. Pengene var en slags dispositionsfond til afholdelse af repræsentations- og rejseudgifter m. m.

[2]) Medtages ikke her.

166.

Optegnelser fra det tyske udenrigsministerium angående understøttelse til Stehr som leder af det tyske kontor.

18. og 21. aug. 1943.

LR DR. REICHEL ad Inl. II C 3484/43

Saafremt det budgetteknisk skulde være muligt at bevilge Dr. *Stehr* de 1 200 danske Kr. om Maaneden fra Ministeriets Side, vilde vi her være meget glade for det, for hvis Stehr fik Betaling fra os, vilde han ogsaa i sit Arbejde være tilsvarende bundet til Auswärtiges Amt.

Forelægges hermed først for

Lederen af Gruppe Inland II

med Anmodning om Samtykke til, at Sagen fremmes herfra i Overensstemmelse med Forslaget fra Rigets Befuldmægtigede i Danmark.

Berlin, den 18. August 1943.

Reichel.

LR Wagner er indforstaaet, men anmoder om, at man, da det drejer sig om en Valutasag, først sætter sig i Forbindelse med det paagældende Kontor hos Pers.

Westf., den 21.8.1943

Bramer.[1])

[1]) Læsningen af navnet er usikker.

167.

Uddrag af „Schulungsbrief der NSDAP Nordschleswig" 2. række, nr. 9, med stillingtagen til valget og oprettelsen af det tyske kontor.

[1943].

Instruktionsbrev for NSDAP Nordslesvig.[1])

2. række, nr. 9.

Mellem vinter og sommer. — Hvor står vi?

. . . . . .

Vi holdt os borte fra valgene. Vor krigsindsats tillod os ikke nogen parlamentarisk valgkamp. Men på den anden side står vi afvisende overfor selve denne latterlige parlamentarisme, thi den er ikke i overensstemmelse med vore politiske livsformer. Denne konsekvente holdning har indbragt os en afgørende sejr: Vi har ombyttet det demokratiske folketingsmandat med et nationalsocialistisk kontor i det danske statsministerium. Dermed har vi sat vor livsform igennem i vor repræsentation hos den demokratiske statsform. Samtidigt blev der herved slået den første nationalsocialistiske breche i den danske statsstruktur. Dette måtte komme, thi i længden kan den danske stat, i hvilken vi jo er statsborgere imod vor vilje, ikke forlange, at vi, der tilhører det største europæiske

folk, skal føje os efter de demokratiske livsformer. Den har tværtimod at sørge for, såfremt den vil beholde os, at også vi som nationalsocialister kan leve i fuld frihed i overensstemmelse med vor nationale og ideologiske indstilling. I kampen om udløsningen af den spænding, der har sin oprindelse i to forskellige ideologier, har vi altså indhøstet et virkeligt og retningsvisende resultat, der i væsentlig grad vil fremme muligheden for en endelig løsning i alle spørgsmål.

Således har vi på trods af forbitret modstand kunnet åbne vejen for en uhindret indsats ved vort folks side og i overensstemmelse med vor ideologi.

[1]) Skrevet af lærer Asmus Wilhelm Jürgensen, „Asmus von der Heide".

168.

Uddrag af „Politische Informationen für die deutschen Dienststellen in Dänemark" med redegørelse for det tyske kontors arbejde.

1. jan. 1944.

.....

V. Den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

1. *Folkegruppens kontor under statsministeriet.*

Oprettelsen af den tyske folkegruppes kontor under statsministeriet går tilbage til forhandlinger, der i anledning af folketingsvalget i begyndelsen af året 1943 af folkegruppens ledelse blev ført med rigets befuldmægtigede og af denne med den danske regering. Da folkegruppen allerede på dette tidspunkt som følge af sin indsats i krigen havde afgivet overordentlig store styrker fra Nordslesvig, kunne der ikke være tale om deltagelse i valget, hvorfor det blev nødvendigt at sikre, at folkegruppen til gengæld for det folketingsmandat, der gik tabt, fik en anden repræsentation i København. Folkegruppeledelsen fremsatte som sin opfattelse, at folkegruppens krigsindsats på afgørende og samtidig stærkere måde, end det ellers ville have været muligt ved et valg, var udtryk for dens standpunkt. Denne krigsindsats måtte imidlertid ikke have til følge, at folkegruppen mistede enhver repræsentation i København, så meget mere som netop krigen havde opkastet mange nye problemer, der havde gjort det nødvendigt, at man til stadighed stod i forbindelse med såvel de danske som de tyske myndigheder i København.

Efter at den danske regering havde samtykket i oprettelsen af folkegruppens kontor, hvorved der skete en omflytning af folkegruppens repræsentation fra lovgivningen til administrationen, blev Rudolf Stehr fra Haderslev efter forslag fra folkegruppelederen, dr. Møller den 26. maj 1943 af statsminister von Scavenius udnævnt til leder af folkegruppens kontor i København med titlen kontorchef. Stehr har fra 1935 til 1937 virket som decernent i overpræsidiet for provinsen Slesvig-Holsten og har fra sommeren 1937 været beskæftiget i Nordslesvig, hvor han har organiseret folkegruppens agrarpolitiske kontor og kontoret for presse og propaganda.

Især under valgkampen i begyndelsen af året 1943 har oprettelsen af folkegruppens kontor fremkaldt mange kommentarer i den danske offentlighed, kommentarer, der i almindelighed var tilbageholdende, tildels afvisende. Netop med henblik på disse røster blev der under de indledende forhandlinger med den danske statsminister von Scavenius lagt vægt på en tydelig markering af den retningslinie, som folkegruppens arbejde og dermed også kontorets virksomhed ville følge. Det blev sagt til statsministeren, at kontoret ville udføre sit arbejde med en dansk-tysk forståelse i grænselandet for øje. Man var indenfor folkegruppeledelsen af den mening, at de sidste hundrede års dansk-tyske modsætninger ganske vist kunne forklares historisk, men at de på ingen måde var nødvendige i frem-

tiden. Indre europæiske spændinger havde i det hele taget mistet deres mening og berettigelse ved det tyske riges skæbnekamp, af hvilken i sidste instans den fremtidige udformning af hele det europæiske kontinent var afhængig. De hindringer, man har lagt i vejen for folkegruppens kontor, og som under valgkampen er kommet for dagen i offentligheden, har heller ikke øvet nogen indflydelse på samarbejdet med de danske ministerier. Det er tværtimod af disse gentagne gange blevet fremhævet, at det også var i dansk interesse, at kontoret blev oprettet, idet der nu var mulighed for via kontoret straks fra begyndelsen at komme overens med folkegruppeledelsen om alle sager, der vedrører folkegruppen, og på denne måde på forhånd at udelukke gnidninger.

Kontoret har inddelt sine arbejdsområder således:

I. Politik.
   1. Almindelige forhold og den samlede udvikling af det tysk-danske og det tysk-skandinaviske forhold.
   2. Folkegruppens stilling og indsats.
   3. Presse og propaganda.

II. Kultur.
   1. Almindelige og principielle forhold vedr. kulturpolitikken.
   2. Opdragelse og skolevæsen.
   3. Kirke og religiøse strømninger.
   4. Biblioteksvæsen, folketyske forlag og lignende.

III. Erhvervsliv og socialpolitik.
   1. Almindelige forhold.
   2. Landbruget (Landesbauernschaft Nordschleswig).
   3. Handel og industri (Deutsche Berufsgruppe Nordschleswig).
   4. Valuta- og clearingproblemer, bank- og kreditspørgsmål.
   5. Arbejdsindsats, lønninger og priser, socialpolitiske foranstaltninger.

Som følge af folkegruppens bestræbelser for på den ene side at tjene det tyske riges fælleseuropæiske politik i Danmark og på den anden side at inddrage folkegruppen i krigsindsatsen, ligger arbejdets tyngdepunkt for tiden i den politiske afdeling, nemlig i opgaveområdet: Folkegruppens stilling og indsats. Desuden er man også allerede begyndt at beskæftige sig med en hel række erhvervspolitiske problemer, medens kontorets bestræbelser i den kulturpolitiske afdeling går ud på at sikre folkegruppen fri kulturel udfoldelse og især en så udstrakt autonomi som muligt på skolens område.

Ved gennemførelsen af disse opgaver er man i mellemtiden allerede trådt i forbindelse med de fleste danske ministerier. Kontorets tilknytning til statsministeriet er kun af administrativ og finansiel-teknisk art; iøvrigt forhandler kontoret altid direkte med det i hvert tilfælde kompetente ministerium. Da folkegruppens anliggender (mindretalsspørgsmål) efter den danske fordeling af forretningerne varetages af det kgl. danske udenrigsministerium, er det blevet nødvendigt til stadighed at stå i forbindelse med dette ministerium vedrørende samtlige sager. Derudover er der imidlertid også blevet forhandlet med fagministerierne, således i skolespørgsmål med undervisningsministeriet, i spørgsmål vedrørende indfødsretten og sundhedsvæsenet med indenrigsministeriet, i arbejdspolitiske spørgsmål med henholdsvis arbejdsministeriet og socialministeriet.

Selvfølgeligt er der på den anden side — om ikke betinget af andet, så af folkegruppens krigsindsats — i alle sager stadig og nær kontakt med den rigsbefuldmægtigedes embedsmænd.

Efter at statsminister von Scavenius' regering er trådt tilbage den 29. august 1943, er varetagelsen af folkegruppens interesser ifølge sagens natur i endnu højere grad end hidtil blevet henlagt til det administrative område. Da departementschefernes ret til at udstede lovanordninger fortolkes meget snævert, har folkegruppen i dag næppe lejlighed til at få fremmet lovforslag, der går ud på noget principielt nyt. Dette virker noget hemmende på kontorets arbejde på det kulturelle område. Trods dette har der imidlertid også her

vist sig mulighed for at komme videre med de foreliggende opgaver, således at det samlede arbejdes kontinuitet synes at være sikret.

Politisk er det udover folkegruppens snævrere område af betydning, at kontorets arbejde også fra bestemmende dansk side bliver værdsat som folkegruppens bidrag til en fredeliggørelse af det dansk-tyske forhold i grænselandet og i forbindelse med krigsindsatsen må blive betragtet som folkegruppens bidrag til fremme af det tyske riges politik.

. . . . . .

169.

Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående understøttelse til Stehr som leder af det tyske kontor.

26. jan. 1944.

D/Ko.
Rs. I.b.Li.

Ref. AR Fleissner
Inl. II C 228.

den 26. januar 1944.[1])

Haster!

Som svar på skrivelse af 12. d. m.
I C N Sch 16.
Vedr.: Fortløbende månedlig understøttelse på 1200 d. kr. til lederen af den tyske folkegruppes kontor, Rudolf Stehr.

Til
den rigsbefuldmægtigede
i Danmark
København

Da understøttelsen ifølge indberetningen af 18. oktober 43 — I C N Sch 16 — kan udbetales fortløbende af Deres kassebeholdning, og da Volksdeutsche Mittelstelle nu er villig til at stille det tilsvarende rigsmarkbeløb til rådighed af dets egne midler, anmodes De om fortløbende og med tilbagevirkende kraft hver måned at stille 1200 d. kr. til rådighed for lederen af den tyske folkegruppes kontor, Rudolf Stehr (Udbetaling efter anvisning).

De bedes hver måned indberette, hvor stort det til den udbetalte understøttelse svarende rigsmarkbeløb er, og i den første indberetning meddele, fra hvilken måned understøttelsen er blevet stillet til rådighed.

E. b.

Reichel.

Efter a/s.

Pers. R Valuta til efterretning.
Forelægges påny efter 6 ugers forløb.

Påtegning:

Under 18. oktober f. å. har kontoret i København indberettet, at det fortløbende kan betale den månedlige understøttelse af kassebeholdningen. Vomi (overfører Wieland) har telefonisk erklæret sig villig til at stille RM-beløbet til rådighed.

Kontor Inl. II C:

Der skal foreligge skriftlig udtalelse fra Vomi, sandsynligvis af november 1943, i anledning af vor skrivelse af 30.10.43 Inl. II C 4375. Bedes i givet fald vedlagt.[2])

[1]) Øverst til højre bærer konceptet påtegningen: *ad acta F[leissner]* $^{24}/_{1}$.
[2]) Nedenunder tilføjet: *Nej Ba* $^{3}/_{2}$ *44.*

170.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående det tyske kontor.

18. og 20. juni 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Sikkerhedspolitiet
Graasten

Rapport.

Mandag d. 18. Juni 1945.

Den for landsskadelig Virksomhed sigtede

Jens Nicolaisen Møller

fremstod Dags Eftermiddag paa Sikkerhedspolitiets Kontor til fortsat Afhøring.

.....

Kont. Graasten, den 20. Juni 1945.

.....

Det tyske Kontor.

Kpt. havde i mange Aar — altsaa slet ikke i Anledning af den aktuelle Situation — syslet med Tanken om Oprettelsen af et tysk Kontor under Statsministeriet som Folkegruppens Forbindelsesled med den danske Regering. Han havde ved Studium af historiske Kilder og ved Drøftelser med Professor Otto Scheel, Kiel, faaet den Opfattelse, at i Helstatsperioden, hvor der eksisterede det saakaldte tyske Kancelli, var Forholdet dansk-tysk i den roligste Gænge i hele Historien. Selv om han var klar over, at man ikke uden videre kan sammenligne Datidens Mentalitet med Nutidens, forekom det ham dog at være nærliggende at forsøge en saadan Løsning en Gang ad Aare. Den Fordel, han navnlig saa deri, var den, at man derved undgik at oppiske de politiske Lidenskaber, hver Gang der skulde være Valg, og ofte slaa unødige Saar. I sin videre Udformning af Ideen under normale Forhold tænkte Kpt. sig Oprettelsen af et nationalt Kataster over Folkegruppens Medlemmer. De i dette Kataster opførte Vælgere skulde selvfølgelig stryges af Valglisterne, saaledes at det forhindredes, at de fik, man kan sige, fordoblet Indflydelse paa de politiske Forhold her i Landet.

Da det trak op til Valg, forelagde Kpt. disse Problemer for det lille politiske Raad, der fuldtud var enig med ham i, at man ikke kunde deltage i Valget, og at man maatte tiltræde en Løsning som den skitserede med det tyske Kontor. Efter at Kpt. havde drøftet Planen med Dr. Best, og denne formentlig havde diskuteret Problemet med Statsministeren, modtog Kpt. en Opfordring fra Statsministeren til at komme til en Forhandling om Spørgsmaalet.

Efter at Kpt. havde klarlagt Folkegruppens Stilling til Valget over for Statsministeren, tilbød Statsministeren en Ordning, der gik ud paa, at Kpt. uden at være Medlem af Folketinget, skulde beholde sin Ret til at kunne rette Henvendelse til enhver af Ministrene. Kpt. fandt ikke denne Ordning tilfredsstillende og spurgte, om der ikke kunde træffes den Ordning, at han beholdt sit Folketingsmandat, som om han var blevet valgt, men dette erklærede Statsministeren var uforeneligt med Grundlovens Bestemmelser herom. Som et tredje Alternativ drøftedes derpaa Oprettelsen af et tysk Kontor, om hvilket Statsministeren erklærede, at han ikke paa staaende Fod kunde tage Stilling til denne Løsning. Kpt. formoder, at han skulde drøfte dette forinden med Nimands-Udvalget. Samtalen sluttede med, at Kpt. underrettede Statsministeren om, at han vilde referere de førte

Forhandlinger med Dr. Best, hvilket Statsministeren ikke havde noget imod. Det er Kpt. bekendt, at Dr. Best derpaa har haft fornyet Forhandling med Statsministeren, og den følgende Dag eller maaske samme Dag blev Kpt. kaldt til Forhandling i Statsministeriet igen og fik her Meddelelse om, at den danske Regering var gaaet ind paa den af Kpt. skitserede Løsning med et tysk Kontor under Statsministeriet.

Kpt. ønsker her udtrykkeligt pointeret, at der fra den tyske Folkegruppes Side hverken over for Dr. Best eller nogen anden tysk Myndighed er fremsat Ønske eller Krav om, at man fra tysk Side skulde stille som Betingelse for Valgets Afholdelse, at det tyske Kontor eller en tilsvarende Institution blev oprettet.

Om den praktiske Udformning af det tyske Kontor og dets Virksomhed har Kpt. derefter ført Forhandlinger med Direktør Svenningsen i Udenrigsministeriet.

Fra Folkegruppens Side ønskede man Assessor Stehr som den eneste egnede Jurist, tilhørende Folkegruppen, ansat som Leder af Kontoret, hvilket derefter skete, og siden Stehrs Tiltrædelse er det ham, der har ført Forhandlingerne med de danske og tyske Myndigheder.

Kpt.s principielle Planer med Oprettelsen af det tyske Kontor har selvfølgelig under de givne Forhold ikke kunnet komme til Udførelse.

Det var selvfølgelig en Forudsætning for Oprettelsen af det tyske Kontor, at hele Folkegruppen afholdt sig fra Deltagelse i Rigsdagsvalget, og Kpt. udstedte en Parole herom, saavel paa Ledermøder som i N.Z.

SS.s Stilling til Valget.

Formentlig godt en Uges Tid før Valget mødte Overborgmester Kracht, der er Repræsentant for Volksdeutsche Mittelstelle, hos Kpt., medbringende et Memorandum, som Kpt. fik Lov til at gøre sig bekendt med, men som han ikke maatte beholde. Det angaves at være udstedt i SS-Rigsfører Himmlers Navn og gik ud paa, at den tyske Folkegruppes Medlemmer til Valget den 3. April skulde lægge deres Stemmer paa DNSAP.s Kandidater. Kpt. afviste øjeblikkelig pure en saadan Fremgangsmaade, da han selvfølgelig følte sig bundet ved de Forhandlinger, han havde ført med Statsministeren og heller ikke nærede noget Ønske om, at hans tyske Folkegruppe paa denne Maade uretmæssig skulde skaffe sig forøget Indflydelse paa de politiske Forhold. Kpt. gav den følgende Dag Dr. Best Underretning om Henvendelsen og det Afslag paa denne, som Kpt. havde givet, og Dr. Best billigede fuldtud Kpt.s Standpunkt. Kpt. har senere forsøgt gennem Dr. Best at faa Oplysning om, hvem der stod bag det fornævnte Memorandum, men det er ikke lykkedes med Sikkerhed at faa dette konstateret, men Kpt. har en noget begrundet Formodning om, at SS-Obersturmbannführer Riedweg, Afdelingsleder i SS-Hauptamt, som tidligere havde haft politiske Forbindelser med DNSAP, var Ophavsmanden til det nævnte Memorandum. Hvorvidt der fra SS.s Side er ført en Hviskekampagne, gaaende ud paa at opfordre Folkegruppens Medlemmer til at trodse den af Folkegruppens Ledelse udgivne Parole om ikke-Deltagelse i Valgene, tør Kpt. ikke udtale sig om, og det er hans Anskuelse, at Folkegruppens Deltagelse i Afstemningen har været meget lille.

Godkendt.

Povl Ræthinge.
Overbetjent.

C. „Nordschleswigsche Zeitung".

171.

Ernst Schröder til dipl. købmand Imhof, Berlin, angående „Nordschleswigsche Zeitung".

21. jan. 1944.

S/D. *21. januar 1944.*

Hr. dipl. købmand Willy Imhof,
Vera Verlagsanstalt G.m.b.H.,
Potsdamerstr. 68,
Berlin W 35.

Kære hr. Imhof!

Da De jo i den nærmeste tid desværre ikke kan komme herop, vil jeg skrive til Dem og meddele Dem, hvad De efter min mening må vide.

Jeg lagde mig til sengs i julen, efter at jeg i de foregående uger havde følt mig meget dårlig, men havde holdt ud, og jeg fik så bylder i halsen, som i dag ganske vist ikke længere generer mig så stærkt, men hvis eftervirkninger alligevel absolut stadig kan mærkes. Der er blevet en lille blodforgiftning tilbage efter halsbylderne, og den tvinger mig til at være meget forsigtig og har medført, at lægen har forbudt mig at rejse. Jeg siger dette af en særlig grund:

Det var nemlig meningen, at jeg mellem jul og nytår skulle rejse til København til den rigsbefuldmægtigede, dr. Best, der, som folkegruppeføreren, dr. Møller, sagde til mig, havde til hensigt at få en indgående drøftelse med mig angående den politiske situation i Danmark med det formål at få mig flyttet til København, for at jeg, som uafhængig af nogen officiel myndighed, nu, da situationen er gået vel rigeligt i hårdknude, skulle gøre et forsøg på at komme i kontakt med de danske politiske kredse og erhvervskredse. Jeg tør antage, at De er således informeret om den almindelige situation i Danmark, at jeg på dette punkt ikke kan meddele noget.

Ved siden heraf dukkede der imidlertid et andet projekt op, der står i nær tilknytning til „Nordschleswigsche Zeitung", som i sin nye iklædning jo nu vinder stort bifald allevegne, og som, hvad læserne angår, nu er på vej mod de 11 000 abonnenter. Så vidt er De sikkert underrettet, men nu kommer det vigtige. Dr. Best indtager det standpunkt, at man kan gøre „Nordschleswigsche Zeitung", der jo er organet for det tyske element i Danmark, for den tyske folkegruppe, til et slags organ for alle de tyskere, der findes i Danmark overhovedet. Hvad jeg for nogen tid siden meddelte Dem om dette, begynder nu at antage fastere former. Som jeg allerede antydede den gang, står der faktisk store midler til disposition, således at „Nordschleswigsche Zeitung", der jo nu først udkommer ved middagstid, kan blive trykt om natten som morgenudgave, for at bladet kan være i stand til at konkurrere med hovedstadsbladene „Berlingske Tidende", „Nationaltidende" og „Politiken", i hvert fald hvad angår nyheder fra Tyskland. Jeg nævner med vilje ikke

„Fædrelandet", idet jeg har mine egne ideer med hensyn til „Fædrelandet". Den politiske situation i Danmark er jo fuldstændig forandret i sammenligning med situationen for to og tre år siden. Forholdene er blevet meget spændt. Der forekommer daglig sabotagehandlinger. På den anden side er såvel dr. Best som generalen til stadighed beskæftiget med et oplysningsarbejde over for danskerne, for at disse omsider kan blive overbevist om, at de ikke længere vil tolerere denne underjordiske sabotagevirksomhed. Indtil nu uden større resultat.

De samtaler, der så er blevet ført om disse sager, og som (på grund af min sygdom) desværre ikke kunne blive ledet af dr. Best selv, er blevet ført bl. a. hjemme hos mig i Flensborg af assessor Stehr, der leder det tyske kontor i København, af folkegruppeføreren, dr. Møller, og af lederen af folkegruppekontoret, Peter Petersen.

Planen, forsåvidt den da overhovedet kan drøftes alvorligt, som der er blevet talt om, omend kun løseligt, i København, går ud på, at „Nordschleswigsche Zeitung" skal udkomme som morgenudgave, at den hver dag med stor bekostning skal bringes til Fredericia til hovedjernbanestrækningen til København, for at den i København kan blive bragt ud til abonnenterne i rette tid om morgenen (bortset fra søndagen, da det ikke er muligt). Jeg må her indskyde, at „Nordschleswigsche Zeitung" for tiden har 100 abonnenter i København. Det drejer sig i denne forbindelse naturligvis udelukkende om nordslesvigere, der bor i København. Dersom man nu gjorde propaganda for sagen, så ville vi komme op på nogle tusinde abonnenter, for hvilke der mindst smides 100 000 kr. ud årlig, for at de kan få „Nordschleswigsche Zeitung", ikke eventuelt „Deutsche Zeitung in Dänemark", men „Nordschleswigsche Zeitung". Der er ikke tale om, at navnet skal ændres. Jeg ville heller ikke under nogen omstændigheder være med hertil. Lidt efter lidt mærkede jeg så, at det er meningen, at der alligevel skal indføres visse tendenser i denne „Nordschleswigsche Zeitung", tendenser, som den tyske avis i København burde gøre sig til talsmand for, hvis et sådant blad fandtes. For at tale rent ud: det er meningen, at man vil bringe artiklerne i bladet på samme måde, som jeg offentliggør dem på i „Flensburger Nachrichten", ikke til større morskab for flensborgerne, men snarere, som det nu viser sig, med stor virkning på den danske offentlighed, som også er tilsigtet; det vil altså sige, at man alligevel til en vis grad burde tilpasse „Nordschleswigsche Zeitung" til det københavnske milieu. Dette er, hvad jeg har fået ud af samtalerne med de herrer. Jeg svarede dem straks herpå, at det var to helt forskellige opgaver, der sikkert til en vis grad var rundet af samme grundlag. Men hvis vi ville udbrede „Nordschleswigsche Zeitung" i København på en sådan måde, at det ikke blot er de tyske nordslesvigere, der læser den, og ikke blot de tyske civile og militære myndigheder o. s. v., således som aviserne i Oslo, Riga o. s. v., hvilket i og for sig praktisk jo slet ikke er til nogen nytte, så burde vi indrette bladet med henblik på den danske offentlighed og erstatte den nordslesvigske, lokale del med enten en københavnsk eller en rigsdansk del. I Aabenraa er vi med det tekniske personale, vi har haft indtil nu, ikke i mindste måde indrettet på noget sådant eller i stand til at løse disse opgaver, især ikke da den sættemaskine, der er lovet fra Graz, stadig ikke er kommet. Der ville hertil yderligere komme, at bladets størrelse efter ønske fra København måtte udvides, hvortil der kræves endnu en sættemaskine, og at der så naturligvis også langsomt ville opstå en avertering i bladet, der tog sigte på kongeriget, det vil altså sige, at „Nordschleswigsche Zeitung" under titlen „Nordschleswigsche Zeitung" på en vis måde ville bringe to udgaver, den ene bestemt for Nordslesvig, som hidtil, med ca. 11 000 abonnenter, og en anden udgave, der skulle være bestemt for København og kongeriget, og som ville gøre et tilskud på flere hundrede tusinde kroner nødvendigt, især eengangsanskaffelser som sættemaskiner o. s. v., en større papirtildeling, og da vi overhovedet ikke kan opstille nye sættemaskiner i Aabenraa uden at foretage ombygninger, fremkommer der altså projekter, der ikke uden vanskelighed lader sig realisere i en tid som denne, da der kun er få muligheder for at bygge. (Pengene skulle allesammen komme fra København).

Der blev i denne forbindelse også talt om, at jeg skulle flytte, ikke bare til København, men også eventuelt til Aabenraa, for at jeg kunne lede bladet derfra og skrive mine artikler dèr. Der blev endvidere talt om Ernst Siegfried Hansen, der er Veras repræsentant for Forenet Pressetjeneste i Paris. Det er jo absolut rigtigt, at en sådan pressemæssig udvidelse langtfra ville kunne overkommes af de to hidtidige redaktører.

De ser, at vi står overfor en række spørgsmål, som det ikke er helt let at løse. Dertil kommer, at jeg er handicappet overordentligt i min bevægelsesfrihed på grund af det utroligt lille grundlag, som redaktionen af „Flensburger Nachrichten" hviler på, hvor jeg for tiden kun har hr. Becker. Alle de øvrige, vi havde ansat, er soldater. Hr Nöbbe er syg. Hjemme bliver jeg forstyrret i min rekonvalescens af telefonopringninger 50 gange om dagen o. s. v., o. s. v. Dersom det ikke bliver til noget, at der bliver sørget for „Flensburger Nachrichten" i redaktionel henseende på en sådan måde, som jeg allerede for år og dag siden har forklaret det for hr. Dujardin, kan jeg ikke længere påtage mig ansvaret for bladet og bliver så nødsaget til at lade de artikler, som jeg har skrevet af storpolitisk interesse, og som, hvad der nu har vist sig, også har haft den tilsigtede virkning, uden man i Berlin skulle have lagt mærke til dette, offentliggøre i „Nordschleswigsche Zeitung", hvilket sikkert vil være til fordel for bladet, og det vil kunne udvikle sig yderligere, således som dr. Best, den rigsbefuldmægtigede i København, ønsker det. Jeg er absolut ikke imod at flytte til Aabenraa og at overtage bladet dèr, som i påkommende fald jo dog burde redigeres og ledes af et erfarent menneske, der kender Nordens mentalitet. Jeg anser det ikke for hensigtsmæssigt, at jeg flytter til København og opfylder den rigsbefuldmægtigedes ønske, thi jeg tror ikke, at jeg kan gennemføre dette arbejde. Men jeg tror nok, at jeg via „Nordschleswigsche Zeitung" kan komme til at tale med danske politiske kredse og med det danske erhvervsliv, og at der kan opnås noget på denne måde, men jeg anser det for usandsynligt, at jeg kan ændre stemningen hos hovedstadspressen i København, der som følge af gesandtskabets tidligere fremgangsmåde er blevet fuldstændig kølig og afvisende.

Der findes endnu en anden vej, som jeg også foreslog de herrer. Man lader „Nordschleswigsche Zeitung" være, som den er. Jeg overtager også den, lader mine artikler fremkomme i den, opfylder altså dr. Bests ønske, i hvilken forbindelse jeg ganske vist, uden at jeg vil sætte mig i et særligt lys, for en gangs skyld må have lov at konstatere, at der ikke findes ret mange mennesker, der kan skrive sådanne artikler, som straks kan medføre det ønskede resultat. Og så tager man bladet „Fædrelandet", lader det gå ind og udsender i dets sted ganske regulært, åbent og ærligt en „Deutsche Zeitung in Dänemark". Det ville være en stor glæde for mig, om jeg nede fra grænsen og på grundlag af mit kendskab til mulighederne for konflikter, og hvorledes disse løses, kunne være med i arbejdet på dette blad med artikler. Jeg tror ikke at kunne forsvare at forlade opgaven ved grænsen, der er min livsopgave, og sætte mig ind i det almindelige dansk-tyske forhold, der efter min mening, således som jeg ofte havde lejlighed til at drøfte det med hr. von Renthe-Fink, i de sidste år ikke er blevet behandlet rigtigt. Dette er ikke nogen bebrejdelse. Ethvert menneske kan have sin egen opfattelse med hensyn til denne eller hin problematik. Men det er nu engang således, når man i et nært beslægtet folk vil have held med sig i arbejdet for, at menneskene mødes, så må man som en stiltiende forudsætning sætte frem for alt andet, at man virkeligt kender landet og dets indbyggere fuldtud. Dette gælder såvel på det militære som på det civile område. Som sagt, jeg bebrejder ikke nogen noget. Det har jeg hverken berettigelse eller beføjelse til. Men jeg tror alligevel, at jeg, hvad virkningerne nu har vist, desværre har fået ret med de overordentlig mange advarsler, som jeg for år og dag siden fremsatte i København.

Jeg har villet meddele Dem alt dette for det tilfælde, at man går til det yderste, at vi må bygge i Aabenraa og får brug for nogle sættemaskiner. Jeg ved ganske vist ikke, hvor De vil tage dem fra. Men vi kan kun løse de opgaver, som ønskes fra København, hvis vi foretager bygningsmæssige forandringer, hvilket vil være overordentlig vanskeligt, og først og fremmest får sættemaskiner, efter min mening yderligere mindst tre maskiner.

Jeg sender dette brev til Dem, kære hr. Imhof, for at De kan vide besked med, hvad der foregår her. Jeg skal til stadighed holde Dem underrettet, thi såsnart jeg er i stand til at rejse, vil jeg tage til København for efter den rigsbefuldmægtigedes anmodning at gennemdrøfte hele problemet med ham.

Med de venligste hilsener!

Heil Hitler!

Deres

sign. **Schröder.**

172.

Det tyske kontor til direktør Roloff angående udbygning af „Nordschleswigsche Zeitung".

2. feb. 1944.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

P.III.6/43 — St/L

2. februar 1944.

Vedr.: Udvidelse af „Nordschleswigsche Zeitung".

Til
„Nordschleswigsche Zeitung"
ved hr. direktør Roloff,
Aabenraa.

. . . . . .

II. Som den rigsbefuldmægtigede fastslog ved et besøg i Silkeborg i januar, er det hensigten at udgive en tysk avis for tropperne i Jylland. Senere rejste den befuldmægtigede det spørgsmål, om det ikke var muligt at benytte „Nordschleswigsche Zeitung" i forbindelse med omsorgen for tropperne. Denne plan var værnemagten overordentlig glad for. Det er så meningen, at der skal vedlægges bladet et tillæg, der redigeres af værnemagten selv. Det oplag, som behøves af værnemagten, beløber sig til 16 000 stk. Kontoret er blevet anmodet om at få fastslået, til hvilken pris bladet kan påtage sig denne ordre. Jeg foreslår i denne forbindelse at opstille to overslag over udgifterne, nemlig

a) for leveringen af „Nordschleswigsche Zeitung" uden trykning af tillægget, og

b) inklusive trykningen af dette tillæg. Jeg er ganske vist endnu ikke i stand til at oplyse noget om tillæggets størrelse.

Da det er formålstjenligt, at alle tekniske og finansielle spørgsmål er blevet undersøgt i detailler, før formanden for tilsynsrådet kommer herover til det planlagte møde, skal jeg af hensyn til den korte tid, der er til rådighed, anmode om, at nærværende skrivelse forelægges ham personligt, enten i Aabenraa eller i Flensborg. Det bedes desuden meddelt pr. telefon, hvornår hr. Schröder ankommer, for at jeg i rette tid kan sørge for hotel til ham her i København.

Heil Hitler!

173.

Optegnelse fra det tyske kontor angående udbygningen af „Nordschleswigsche Zeitung".

8. maj 1944.

Vedrører: Udvidelsen af „Nordschleswigsche Zeitung".

Den 4. maj 1944 fandt der en drøftelse sted i Aabenraa med deltagelse af: folkegruppeføreren, dr. Møller, lederen af folkegruppekontoret, Peter Petersen, lederen af kontoret for presse og propaganda, Jürgensen, formanden for tilsynsrådet for „Nordschleswigsche

Zeitung", Ernst Schröder, forlagsdirektør Roloff, redaktør, dr. Kardel samt presseattaché Schröder og lederen af folkegruppens kontor i København, Rudolf Stehr.

Efter at lederen af folkegruppens kontor havde givet nærmere oplysninger i avissagen, blev de foreliggende spørgsmål drøftet enkeltvis. Resultatet kan sammenfattes således:

1. Det er målet at drage stærkere nytte af „Nordschleswigsche Zeitung", idet man går udover folkegruppens område, men dog samtidig bevarer dens nordslesvigske karakter, ved at anvende den
   a) som avis for alle tyskere i Danmark,
   b) i forbindelse med omsorgen for tropperne samt
   c) som talerør overfor den danske befolkning.

   Til dette formål er det nødvendigt, at avisen går over til natdrift, for at den såvidt muligt allerede den dag, den udkommer, kan komme abonnenterne i hænde overalt i Danmark, bl. a. også i København.

   Størrelsen fastsættes inklusive et værnemagtstillæg og den lokale del til mindst 8 sider. Det skal desuden forsøges at udvide enkelte numre udover de obligatoriske 8 sider. Medens den lokale del hidtil er blevet sat på 3. side, skal den i fremtiden begynde på 4. side, eller den skal sammen med annoncestoffet rykkes helt om til slutningen af bladet. Derved bliver 3. side fri til andet stof. Her kan i givet fald værnemagtstillægget blive sat.[1])

.....

6. Til redaktionen af værnemagtstillægget afgiver værnemagtens presseofficer hos den øverstbefalende i Danmark en presseofficer, der — hvis det på nogen måde er muligt — skal installeres i „Nordschleswigsche Zeitung"s bygning, for at den daglige kontakt med den øvrige redaktion kan blive sikret på denne måde.

   Da man for tiden ikke i Danmark kan få maskinsættere, der behersker det tyske sprog, sørger værnemagtens presseofficer hos den øverstbefalende i Danmark samtidig for, at der afgives en soldat til dette formål til „Nordschleswigsche Zeitung".

7. Papiret til værnemagtstillægget, beregnet efter 20 000 eksemplarer, fremskaffes af den rigsbefuldmægtigede. Forbruget andrager 27 500 kg om måneden. Denne papirmængde burde på forhånd være klar i Aabenraa ved hver måneds begyndelse, første gang den 1. juni d. å.

8. Abonnementsprisen for de 20 000 eksemplarer til værnemagten beløber sig til 140 000 kr. pr. kvartal. Dette beløb stilles til rådighed af den rigsbefuldmægtigede. Det nedsættes med værdien af papirleverancen, hvorved den i landet sædvanlige papirpris kan lægges til grund.

   De merudgifter, der opstår ved overgangen til natdrift, f. eks. ved tillæg til lønnen, større strømforbrug o. s. v., kan dårligt beregnes på forhånd. Da de ved foretagendets nuværende finansielle situation ikke kan skaffes af driften, bliver de foreløbig stillet til rådighed af den rigsbefuldmægtigede udover abonnementsprisen for tillægget til værnemagten. Udbetalingen sker i månedlige rater, som man foreløbig kunne fastsætte til 10 000 kr. Der sker særskilt afregning over disse beløb. Det tilstræbes planmæssigt at presse disse ekstrabeløb ned på et minimum, efter at der er forløbet en passende begyndelsesperiode. Det første månedsbeløb skulle komme til udbetaling sammen med det første kvartalsabonnement for de 20 000 eksemplarer til værnemagten.

   Presseattacheen erklærer sig villig til at gøre noget for at skaffe repræsentative annoncer fra Tyskland, for at behovet for tilskud kan blive så ringe som muligt.

9. For yderligere at aktivere avisen bliver der oprettet en redaktionsafdeling i København i forbindelse med folkegruppens kontor, hvor der også kan stilles et lokale til rådighed. Lederen af folkegruppens kontor og presseattacheen indkalder i nærmeste fremtid til et møde, for at der kan skabes en kreds af medarbejdere her i København. Korrespondent Hans Schröder, København, skal opfordres til at stille sig til rådighed for denne redaktionsafdeling i København, specielt med henblik på den del af bladet,

der behandler erhvervslivet. Stoffet fra „Finanstidende", der udkommer hver onsdag, skal omarbejdes til „Nordschleswigsche Zeitung". Der er forudset regelmæssig meddelelse om de lovanordninger, der udstedes af centraladministrationen. Det materiale, der fremkommer i det statistiske departements efterretninger, skal til stadighed gennemgås med henblik på dets anvendelighed i „Nordschleswigsche Zeitung".

Presseattacheen påtager sig at fremskaffe en Ritzaufjernskriver, med hvilken Ritzaumeddelelserne om eftermiddagen bliver sendt til Aabenraa. Såfremt der er nogen mulighed for at skaffe den, skal man ligeledes søge at få anskaffet en fjernskriver, der skal anvendes til at sende meddelelser fra København til Aabenraa. Presseattacheen lover ligeledes at skaffe bladet S.T.B.-meddelelserne.

Der skal endnu forhandles særskilt om dækning af udgifterne til redaktionsafdelingen i København.

10. Den folketyske redaktør Ernst Siegfried Hansen, der for tiden er beskæftiget i Paris som repræsentant for Vera-koncernen, hentes til Danmark. Chefredaktør Ernst Schröder meddeler, at det er blevet udvirket, at han fritages for sin stilling i Paris.

11. Værnemagtens presseofficer skal anmodes om at undersøge, om presseofficeren ved „Nordschleswigsche Zeitung" i Aabenraa og „Nordschleswigsche Zeitung"s redaktionsafdeling i København kan blive tilsluttet værnemagtens ledningsnet, for at man også kan have denne vej til disposition, når der skal sendes nyheder. Der kan iøvrigt stilles yderligere en dansk ledning til rådighed for redaktionsafdelingen i København, uafhængig af folkegruppekontorets telefonnummer.

12. Som den termin, da „Nordschleswigsche Zeitung" skal ændres i overensstemmelse med de foranstående punkter, er forudset den 15. maj 1944.

København, den 8. maj 1944. St/L

P.III.6/43.

sign. **Stehr.**

Gennemslag til 1. folkegruppefører, dr. Møller, Graasten,
2. „Nordschleswigsche Zeitung" Aabenraa,
3. kontoret for presse og propaganda, Bovrup,
4. folkegruppekontoret, Aabenraa,
5. folkegruppekontoret, Aabenraa, til videresendelse til chefredakør Ernst Schröder, Flensborg,
6. presseattaché Jürgen Schröder, København,
7. hr. gesandtskabsråd, dr. Kassler, København,

til efterretning.

Heil Hitler!

Stehr.

[1]) De følgende afsnit 2—5 udelades, da de kun angår rent tekniske og praktiske problemer.

174.

Rapport om afhøring af Peter Larsen og Stehr angående „Nordschleswigsche Zeitung“ og „Unsere Stimme“.

21. dec. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland.

Rapport.

. . . . . .

Kontinueret den 21. December 1945.

. . . . . .

Overløjtnant Peter Larsen forklarer, at han i sin Tid fik Ideen til, at der i „N.Z.“ skulde skabes en Rubrik, hvor der straks kunde tages Stilling til aktuelle Spørgsmaal, der havde Forbindelse med Mindretallet. Aarsagen hertil var, at Kpt. ikke fandt, at „N.Z.“s Redaktion i Lighed med danske Blade klart kunde give Udtryk for eller Svar paa Begivenheder, som havde Relation til Mindretallet. Kpt. fandt, at Wilhelm Jürgensen var velegnet til at skrive saadanne Artikler, som skulde fremkomme i „N.Z.“ en à to Gange ugentlig. I den Anledning talte Kpt. derpaa med Jürgensen og Jef Blume, og da disse begge kunde gaa ind for Tanken, er Forslaget senere af Kpt. blevet fremført i det lille politiske Raad og dèr godkendt. Titlen „Unsere Stimme“ skyldtes — saavidt Kpt. husker — Jürgensen. Dr. Møller har ogsaa udtalt, at man med Titlen „Unsere Stimme“ skulde forstaa, at den var Folkegruppens Talerør. Kpt. har ikke forhandlet med „N.Z.“ om Artiklernes Anbringelse, men Kardel deltog i det lille politiske Raads Møder, og Rudolf Stehr sad i „N.Z.“s Bestyrelse, saa Kpt. er ikke sikker paa, om der overhovedet har været ført nogen egentlig Forhandling, da en saadan faktisk ikke var nødvendig. Kpt. mener, at „N.Z.“ uden Kommentarer har aabnet Avisen for Artiklerne.

I den første Tid sendte Jürgensen „Unsere Stimme“ Artiklerne til „Organisationsamt“, hvor de blev gennemset af Kpt., som erindrer, at han i nogle Tilfælde har foretaget Rettelser i dem. Kpt. mindes ikke, at Artikler er blevet afvist. Den gennemsete Artikel gik derpaa til „N.Z.“, hvor den uden videre blev optaget. Dr. Kardel har saaledes aldrig overfor Kpt. protesteret mod Artiklernes Ordlyd, og han har aldrig henstillet, at visse Artikler ikke blev optaget.

Naar Artiklerne gik over „Organisationsamt“, skyldtes det ogsaa, at Jürgensen var tysk Statsborger og skrev anonymt, og Kpt. skulde saa i givet Fald lægge Navn til.

Senere ophørte Artiklerne med at gaa over „Organisationsamt“, hvilket i første Omgang skyldtes, at Jürgensen har sendt Artiklerne saa sent, at de ikke kunde naa at gaa gennem Kpt., og de er saa ved Samtale [enedes] om, at Artiklerne kunde gaa direkte til „N.Z.“. Da Jürgensen senere overtog Ledelsen af „Amt für Presse und Propaganda“, og det iøvrigt efterhaanden var kendt, at Jürgensen var Forfatteren, faldt Vejen over „Organisationsamt“ bort, tilmed var Tilliden til Jürgensen blevet saa stor, at man ikke længere ansaa en Censur for nødvendig.

Der har aldrig været givet Direktiv om, at Artiklerne ogsaa skulde gaa gennem Rudolf Stehr, selv i den Tid denne var Leder af „Amt für Presse und Propaganda“, men det er nok muligt, at Jürgensen og Stehr har konfereret om Artiklerne.

Der er ikke givet Jürgensen Direktiver om, hvad han skulde skrive om. Han fik Paalæg om at holde et vist Antal danske Aviser, og ud af disse Avisers Indhold skulde han selv finde det, som han mente havde Interesse for Mindretallet, og det var saa overladt til ham alene at forme de Svar eller de Anskuelser, som fremkom i Artiklerne. Hvad han skrev om, behøvede ikke at være inspireret af Artikler i danske Aviser. Han kunde selv frit vælge, hvilke Spørgsmaal han vilde behandle.

Kpt. kan erkende, at som „Unsere Stimme“ er opstaaet, som Forretningsgangen for Artiklerne var, og eftersom saavel han som Jürgensen var Medlemmer af det lille Parti-

raad, hvor Artiklerne ofte har været paa Tale, og eftersom Dr. Møller selv har udtalt, at „Unsere Stimme" var „die Stimme der Partei", saa vil han fuldt indrømme, at det forholder sig som udtrykt af Dr. Møller.[1])

Hvad Ernst Schrøder angaar, saa havde han, efter at „Amt für Presse und Propaganda" var oprettet, ingen Indflydelse paa „N.Z."s Kurs og har heller ikke forsøgt at faa det. Havde Ernst Schrøder forsøgt herpaa, kunde Kpt. ikke have undgaaet at faa Kendskab hertil. Ernst Schrøders Arbejde for „N.Z." indskrænkede sig til den økonomiske Side.

Hermann Roloff havde overhovedet ingen politisk Indflydelse paa „N.Z."

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

Rudolf Stehr forklarer, at.....
han ikke har deltaget i de Forhandlinger, der er gaaet forud for Oprettelsen af „Unsere Stimme" i „N.Z.". Han blev først ved Fremkomsten i „N.Z." af den første „Unsere Stimme" bekendt med den.

Kpt. har ikke selv skrevet til „Unsere Stimme", og han nægter at have haft nogen bestemmende Indflydelse paa dens Kurs. Han har dog — da der fremkom Angreb paa „Unsere Stimme" i den danske Presse — talt med Jürgensen om Artiklerne, og han har under disse Samtaler givet Udtryk for den Opfattelse, at „Unsere Stimme" ikke udelukkende skulde øve Kritik overfor politiske Forhold, men ogsaa skulde indeholde en positiv Linie m. H. t. det dansk-tyske Forhold i Grænselandet. Kpt. udtrykker sig saaledes: „Kritikken skulde ikke øves for Kritikkens Skyld, men den maatte have et positivt Formaal."

Kpt. fik ikke i sin Egenskab af Leder af „Amt für Presse und Propaganda" forelagt Jürgensens Artikler forinden Offentliggørelsen, idet „Unsere Stimme" regnedes for en Særopgave, tildelt Jürgensen af Partiet. Kpt. husker dog, at Kardel i 2—3 Tilfælde har ringet til Kpt., idet Kardel var betænkelig ved at optage en Artikel fra Jürgensen. Kpt. husker ogsaa, at der i et Tilfælde blev udeladt noget i en Artikel i „Unsere Stimme", efter at han og Kardel havde talt om Sagen.

Ved Ernst Siegfried Hansens Ansættelse paa „N.Z." saa Kpt. en Mulighed for evt. at give Afkald paa „Unsere Stimme", og han talte med Ernst Siegfried Hansen og Jürgensen om Spørgsmaalet, men „Unsere Stimme" fortsatte — dog mindre regelmæssigt og i mere afdæmpet Form indtil Kapitulationen.

Om sit Forhold til Kardel og Avisens øvrige Stof har Kpt. afgivet Forklaring til særlig Rapport.

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

Rudolf Stehr.

.....

E. Noll Jensen. **Sjørup.**
Kriminalbetjente.

[1]) Dr. Møller havde til samme rapport udtalt, at han havde sagt, at „Unsere Stimme" var folkegruppens, partiets eller det lille politiske råds stemme. Det blev sagt, fordi man skulle være klar over, at det ikke var skribentens personlige opfattelse, der kom til udtryk i artiklerne.

175.

Rapport om afhøring af Lanwer angående „Unsere Stimme".

1. okt. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER.
Kriminalpolitiet.

Tirsdag, den 1. Oktober 1946.

Den særlige Undersøgelsesafdeling

Rapport.

Med de engelske Myndigheders Tilladelse er den tidligere tyske Konsul i Aabenraa, Dr. Ewald Lanwer, den $^{26}/_{9}$ 1946 overført her til Landet for at blive afhørt om sit Kendskab til det tyske Mindretals Grænserevisionsplaner m. v.

Han navngiver sig: *Ewald Albert Lanwer.*

. . . . . .

Vedr. Rubrikken „Unsere Stimme".

Kpt. forklarer, at han ikke forud var informeret om Oprettelsen af Rubrikken „Unsere Stimme", men straks — da den første Artikel fremkom — fandt han, at en saadan Artikelserie var egnet til at skabe Uro mellem den danske og tyske Befolkning i Grænseomraadet, hvorfor han gav Indberetning herom til Gesandtskabet.

Kpt. fik ikke fra Gesandtskabet nogen direkte Ordre om at forbyde Artikelrækken, men det blev ham paalagt at gøre sin Indflydelse gældende for at opnaa en frivillig Afskaffelse af Artikelrækken eller i det mindste at faa Artiklerne holdt i en mindre skarp Tone.

Kpt. indberettede herefter i det første ¾ Aar om hver ny Artikel i „Unsere Stimme", ligesom han indsendte til Gesandtskabet, hvad de danske Blade skrev om „Unsere Stimme" og de Angreb, der heri førtes fra tysk Side.

Efter Gesandtskabets Ordre talte Kpt. ofte med Wilhelm Jürgensen (Asmus von der Heide) om en Afskaffelse, Moderation og Ændring af Artikelrækken[1]), ligesom han lod sig informere grundigt af Jürgensen om dennes Grundlag for Artiklerne. Dette var meget ofte noget, Jürgensen selv havde oplevet i Rutebil eller andre Steder, i mange Tilfælde var det Artikler i danske Blade eller Tidsskrifter, og i andre Tilfælde var det Meddelelser, der var givet Jürgensen af andre Medlemmer af Mindretallet.

Kpt. indberettede til Gesandtskabet, naar han havde undersøgt Grundlaget for hver Artikel, og hvis dette var en Artikel i et dansk Blad, vedlagde han denne Artikel i Original til Gesandtskabets Orientering. Hvis det var mundtlige Oplysninger, Jürgensen støttede sin Artikel paa, skrev Kpt. f. Eks., at Oplysningerne hidrørte fra Vidner til Episoden. Om Jürgensen var klar over, at Kpt. gav Oplysningerne videre til Gesandtskabet, ved Kpt. ikke. Der blev i hvert Fald ikke ved Konsulatet ført noget Kartotek over de Personer, der var nævnt i „Unsere Stimme"s Artikler, og der er i Kpt.s Tid ikke sket en politimæssig Indskriden overfor nogen af disse Personer. Om der i Gesandtskabet blev ført et Kartotek herover, ved han ikke. Han siger dog, at ved Ansøgning om Visa til Tyskland for danske Statsborgere, blev Ansøgningen forelagt Kansteins Afdeling i Gesandtskabet, og det er muligt, at der her beroede og blev ført et Kartotek over tyskfjendtlige Personer. Om der hertil er taget Uddrag af „Unsere Stimme", kan Kpt. ikke sige.

Senere sendte Kpt. kun i særlige Tilfælde Indberetninger om „Unsere Stimme" til Gesandtskabet[2]), idet han havde Følelsen af, at selv om man i Gesandtskabet ikke var særlig begejstret for „Unsere Stimme", saa vilde man dog ikke foretage noget imod Artikelrækken, og da han mærkede, at der ikke længere var nogen Interesse i Gesandtskabet for Sagen, hørte ogsaa hans Samtaler med Jürgensen op.

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

sign. **Lanwer.** sign. **Sjørup,**
Krmbtj.

---

[1]) For landsretten har Asmus Wilhelm Jürgensen den 6. maj 1949 forklaret, at Lanwer efter hans mening ikke har foreslået at afskaffe „Unsere Stimme", men kun at ændre dens form.

[2]) Den 23. november 1942 skrev Lanwer til den rigsbefuldmægtigede angående „Unsere Stimme". Han mener, at man hidtil ofte har kunnet være af den opfattelse, at angrebene i disse artikler ikke kunne bringes i overensstemmelse med den kurs for den dansk-tyske politik, som tidligere var blevet ført fra København (smln. A. nr. 77 og 78). Da danske fjendtligheder nu efter krisen vil blive straffet med passende forholdsregler, mener han, at artiklerne vil passe til den rigsbefuldmægtigedes og folkegruppens almindelige politik.

176.

Dr. Bests redegørelse for udbygningen af „Nordschleswigsche Zeitung" i 1944.

15. dec. 1947.

København, den 15. 12. 1947.

Vedr. Udbygning af „Nordschleswigsche Zeitung" i Aaret 1944.

1. Engang i Aaret 1944 — jeg husker ikke længere det nøjagtige Tidspunkt — fik jeg fra Værnemagtspresseofficeren hos den Øverstbefalende for Værnemagten i Danmark, Major, Dr. Dührssen i København, Meddelelse om, at et tysk Dagblad var blevet nødvendigt for det forøgede Antal Tropper i Danmark, og at man derfor overvejede at skabe en saadan Avis, der skulde svare til „Deutsche Zeitung in Norwegen", „Deutsche Zeitung in den Niederlanden", „Pariser Zeitung" og „Brüsseler Zeitung".
2. Jeg var imod Oprettelsen af en saadan ny Avis af følgende Grunde:
   a) Udenrigspolitisk ønskede jeg ikke, at Danmark ved Oprettelsen af en saadan Avis skulde sættes paa samme Linie som de andre besatte Lande.
   b) Økonomisk ønskede jeg ikke, at de uhyre Udgifter, der er forbundet med at starte en saadan Avis, skulde forøge Besættelsesomkostningerne med endnu flere Millioner Kroner.
   c) Ud fra et alment politisk Synspunkt ønskede jeg ikke, at der i Danmark skulde eksistere en tysk Avis, der blev drevet af Værnemagten og Rigspropagandaministeriet, og paa hvilken jeg saa godt som ingen Indflydelse kunde have.
3. For at forhindre en Nyoprettelse af en tysk Avis besluttede jeg selv at opfylde Værnemagtens Ønske, idet jeg lod „Nordschleswigsche Zeitung" udvide med det paatænkte Formaal for Øje. Dette var muligt med forholdsvis ringe Midler, og den udvidede Avis forblev under min Indflydelse.
4. Jeg henvendte mig derfor til den tyske Folkegruppes Ledelse — vel først til Rudolf Stehr, derefter til Dr. Møller — og meddelte dem mit Ønske. Saa fandt der Forhandlinger Sted med Avisens Tilsynsraad, som overfor mig blev repræsenteret af Ernst Schröder.
5. Repræsentanterne for den tyske Folkegruppe og for „Nordschleswigsche Zeitung" gik nødigt ind paa mine Ønsker. De var bange for en usund Udvidelse af Landsdelsavisen, der havde sin Rod i Hjemstavnen, for den Indflydelse, de nye Interessenter (den Rigsbefuldmægtigede og Værnemagten) vilde faa, og for et senere Tilbageslag efter Besættelsens Ophør. For den tyske Folkegruppe vilde der rent praktisk intet være vundet ved en Udbygning af Avisen, thi Opnaaelsen af et rigere Indhold blev udlignet ved det Forhold, at Avisen vilde blive gjort fremmed for sin gamle Læserkreds. Alligevel gav Repræsentanterne for Folkegruppen og Avisen tilsidst efter for mine Ønsker.
6. Jeg indrømmede Værnemagten Tilladelse til, at een eller to Sider af „Nordschleswigsche Zeitung" blev udformet som „Soldater-Tillæg" under Redaktion fra Værnemagtens Side. Ogsaa dette Forlangende gik Avisens Repræsentanter kun nødigt med til.
7. Da den hidtidige Redaktion efter Avisens Udvidelse ikke længere var tilstrækkelig, blev den fra Nordslesvig stammende Journalist Ernst Siegfried Hansen nyansat ved Bladet. Jeg tror, at jeg først maatte udvirke, at han blev frigjort fra sin Anvendelse i Tyskland, idet jeg henvendte mig til en eller anden Myndighed i Berlin. Saa vidt jeg husker, modtog jeg ham en Gang og forklarede ham, at Avisen foruden sin egentlige Opgave som Organ for den tyske Folkegruppe forbigaaende ogsaa skulde varetage den Opgave at være en almindelig tysk Avis i Danmark.
8. Sammenfattende kan den af mig foranledigede Udvidelse af „Nordschleswigsche Zeitung" beskrives saaledes:
   a) Udvidelse af Omfanget (Sidetal) og Udvidelse af Stoffet (Nyhedsstof).

b) Indførelse af „Soldater-Tillægget".
c) Forøgelse af Oplaget.
d) Forbedring af Transporten til Bestemmelsesstederne.

9. Henimod Slutningen af Krigen maatte jeg jævnlig befatte mig med „Nordschleswigsche Zeitung"s Forsyning med Papir. Saa vidt jeg husker, var det for det meste Værnemagtspresseofficeren, som var informeret af Redaktøren for „Soldater-Tillægget", som gjorde mig opmærksom paa, at det paa Grund af Papirmangel var tvivlsomt, om Værnemagten kunde forsynes med Avisen. Hvilke Forholdsregler, jeg traf i hvert enkelt Tilfælde, kan jeg ikke mere huske. Blandt andet var det ogsaa engang blevet paatænkt at tage noget af det Papir, der var bestemt for de københavnske Aviser. Om og hvorvidt dette blev gennemført, husker jeg ikke.

For mig laa Situationen saaledes, at jeg overfor Værnemagten hverken kunde eller vilde give mig selv den Blottelse, at „min" Avis skulde holde op med at udkomme paa Grund af Papirmangel, medens de tyskfjendtlige, danske Aviser fortsat udkom i deres kæmpemæssige Omfang. Hvad jeg gjorde i denne Henseende, gjorde jeg i Værnemagtens Interesse og for at beskytte min Prestige overfor Værnemagten, ikke til Fordel for den tyske Folkegruppe eller „Nordschleswigsche Zeitung" i dens Egenskab af Organ for den tyske Folkegruppe.

Dr. Werner Best.

177.

Ernst Schröders redegørelse for „Nordschleswigsche Zeitung".

udat.

1) „*Nordschleswigsche Zeitung*" har som undertitel ordene „*Organ for den tyske folkegruppe i Nordslesvig*". Den fører denne titel fuldt bevidst, vil jeg gerne slå fast. Undertitlen er *ikke* „Organ for NSDAPN". *Avisen* omfatter, og det var dens hensigt at omfatte, *hele folkegruppen*, også de dele af mindretallet, der *ikke* står i partiet. Partiet var *ikke* kommet til at omfatte hele folkegruppen. (Jeg har ikke tallene i øjeblikket, men jeg ved, at mange tysksindede nordslesvigere — bønder, byboer, advokater, handlende, bankdirektører, også arbejdere, altså ikke de, der de facto havde den ringeste indflydelse —, *ikke* var repræsenteret i partiet). Partiet *ønskede* at få tag i hele folkegruppen, talmæssigt gjorde det det ikke.

2) Partiet ejede *ikke* avisen. Det måtte som enhver anden betale for annoncer o.s.v. (Jeg har til en rapport angivet, at den, der oprindeligt finansierede foretagendet, som gav pengene i form af en gammel rotationsmaskine, da bladene i Aabenraa, Tønder, Sønderborg o.s.v. blev slået sammen i 1929, sørgede for, at pakken med aktierne *ikke* senerehen blev udleveret til *partiet i Tyskland*, men udleverede den tværtimod efter lang tøven til „Finanzkontore" i Berlin, der ikke havde noget at gøre med partiet.) Jeg er vidende om, at man til stadighed, især i Tyskland (VDA-Berlin, Volksdeutsche Mittelstelle, altså SS, o.s.v.) stræbte efter at komme i besiddelse af aktiekapitalen. Jeg har forhindret dette til det sidste, tit med store anstrengelser, som man ikke kender noget til i Nordslesvig. Man ville have de 51 % af aktierne. Fremstødene for at opnå dette mål blev gentaget atter og atter.[1])

3) Reduceringen af bladets tilsynsråd skete, fordi jeg ville *drage* bladet *ud* af den kamp, som førtes af de partier, der den gang var opstået, og *ud* af den indflydelse, som udøvedes af dem. NSDAPN var *på det tidspunkt* lige begyndt på sin virksomhed; dets medlemstal var ringe. På dette tidspunkt repræsenterede bladet bevidst den store del af mindretallet (sandsynligvis den største), der ikke var organiseret. Ved reduceringen skulle det nu opnås, at de grupper og smågrupper, der var opstået, blev holdt borte fra bladet; der skulle gøres en ende på den uværdige tilstand. Jeg er altid blevet anset for at være en repræsentant for de moderate og er blevet vurderet som sådan, hvad der

slet ikke kunne være anderledes, når man kendte mig. (De fleste af mine venner i Nordslesvig er ikke medlemmer af NSDAPN).

4) *Det sidste store fremstød* for at få de 51 % blev foretaget i efteråret 1944 som kombineret angreb fra Nordslesvig og fra Berlin. Det stod i forbindelse med forslagene og tankerne om at gøre „Nordschleswigsche Zeitung" til et virkeligt stort dagblad, der skulle kunne tåle sammenligning med pressen (den *danske*) i hovedstaden (en opfattelse, som jeg ikke var enig i); samtidig skulle personalepolitikken med hensyn til redaktionen ændres. E.S.Hansen skulle være chefredaktør, den for vege dr. Kardel skulle fjernes. Jeg tror ikke, at det var E.S.Hansen *selv*, der nærede dette ønske. Der stod andre kredse eller personer bag planen. Da E.S.Hansen var i Berlin på besøg, har man dèr drøftet spørgsmålet om de 51 %; når det den gang ikke gik „efter ønske", ligger det i, at flere organisationer indenfor partiet i Tyskland og indenfor SS begyndte at konkurrere; man måtte gå stille med dørene, idet ellers muligvis Amann havde gjort krav gældende, hvilket SS ikke ville have. E.S.Hansens venner havde for lang tid siden krævet, at han skulle komme; han var i Paris og kom først, da Paris var „truet". Jeg vidste, at man så ville stille krav om, at han skulle gøres til chefredaktør (E.S.Hansen var halvt så gammel som dr. Kardel). Da jeg ikke ønskede at udvide redaktionsstaben, med henblik på kommende tider, da avisen igen ville blive ganske lille, blev der fundet den udvej at sende Hansen til København som repræsentant for avisen; snart mærkede man, at dette kun havde været den taktiske omvej. Nu begyndte kampen mod Kardel („privatliv", „faglig uduelighed" o.s.v.); og mod mig („hvem har aktiebeholdningen", „hvem ejer bladet" o.s.v.). „*Junge Front*" fremkom med to artikler af Hansen og underkorporal Katz („Soldater-tillægget"), som udenforstående slet ikke kunne forstå.[2]) Asmus v.d. Heide tegnede som „ansvarlig" for bladet; bladets udgiver, Callesen, havde intet kendskab til sagerne og gav mig en undskyldning. Medens Hansen var i Berlin, tog hr. underkorporal Katz selv ferie, således at Kardel sad alene! På samme tid, fra midten af oktober 1944 til jul, lå jeg i sengen, tilbagefald af halsbetændelse. „Volksdeutsche Mittelstelle" blandede sig nu uden videre i sagerne med hensyn til det område, i hvilket avisen blev holdt og solgt; det forbød, at avisen blev udsendt i Tyskland, hvorfra vi fik indtægterne i tyske mark til at betale papirregningerne med. Partiet ville „have" bladet; da udnævnte jeg *dr. Kardel til chefredaktør, Hansen til hans stedfortræder.* (Jeg måtte afslå hans gagekrav, assessor Stehr påtog sig at ordne dette spørgsmål.) (At det var Katz, der stod bag ved det, der skete, har jeg konstateret senere.) Således som jeg kendte Kardel, var han en mådeholden stedfortræder for mig. Hansen gik ind på denne ordning, idet han vel var klar over og kunne se, at katastrofen nærmede sig.[3]) Bladet vedblev at være „organ for folkegruppen", det gik ikke over i partiets besiddelse.

5) Dersom bladet var blevet partiavis, havde dr. Møller måttet overtage formandshvervet.

6) Efter den 9.4.40 kunne jeg ikke udøve nogen indflydelse på redaktionen af bladet, alene af praktiske grunde, jeg kunne ikke telefonere med Aabenraa. Indtil udgangen af 1942 har jeg af personlige grunde (min hustrus sygdom og død) måttet trække mig ud af *ethvert* arbejde. Jeg lå syg fra efteråret 43 til maj 44 og fra oktober til december 44; halsbetændelse. — Det var min hensigt at lede bladet over i en rolig tid som „*Organ for folkegruppen*". *Først efter 1940* begyndte NSDAPNs aktive arbejde, som jeg altså kun har oplevet som tilskuer, med bopæl i *Flensborg*. Først *efter* 1940 begyndte partiets aktive opsving, men heller ikke da omfattede det statistisk hele folkegruppen. Dr. Møller har i sit samkvem med mig også altid respekteret forskellen mellem parti og folkegruppe. NSDAPN hverken *ejede* bladet eller havde den ønskede indflydelse på de 51 %, altså på *besiddelsen* af aktiemajoriteten. Og jeg havde lige så lidt indflydelse på de redaktionelle spørgsmål, som hele den danske presse kunne sige „nej" til „Ritzau"-artiklerne, som den var tvunget til at optage, o.s.v.

[1]) I et brev til Imhof af 18. oktober 1943 beklager Ernst Schröder sig over, at Vogelgesang har opsagt en kredit, som „Nordschleswigsche Zeitung" havde hos kreditanstalten, en fremgangsmåde, som Schröder ikke kunne forstå, thi på denne måde „*bliver avisen jo direkte manøvreret over i hænderne på folkegruppen, dr. Møller og Volksdeutsche Mittelstelle*".

[2]) Det er lidt uklart, hvilke artikler Schröder refererer til. Der kan måske være tale om en artikel af Asmus von der Heide: „Unsere Linie", der findes i september-oktober nummeret 1944. Katz ses ikke at have skrevet i „Junge Front" på denne tid.

[3]) Den 13. maj 1944 skrev Ernst Schröder til direktør Roloff, at „Nordschleswigsche Zeitung" ikke kunne betale Ernst Siegfried Hansens løn: „*Vi har ingen penge*". Hansen var iøvrigt heller ikke ansat af det tyske blad, men dels af den rigsbefuldmægtigede for den københavnske del af avisen og dels af Vera Verlagsanstalt. Den 7. august 1944 kom Hansen til Flensborg, hvor han opsøgte Ernst Schröder. Som det fremgår af et notat, Schröder gjorde dagen efter, gik Hansen ud fra, at han, således som den oprindelige plan havde været, skulle kaldes til København. Han havde nok hørt om en ansættelse i Aabenraa, men medbragte en meddelelse om, at hr. Dujardin ved Vereinigte Pressedienste under ingen omstændigheder ville tillade, at han kom til Aabenraa, fordi det dèr ville være umuligt for ham også at repræsentere Vera. Schröder oplyste, at ved det sidste møde på Dibbernhaus havde Rimann lovet at tale med Vera. Situationen var altså den, siger Schröder, at Ernst Siegfried Hansen ikke gerne ville bort fra Paris, men kunne det ikke være andet, foretrak han at komme til København. I Aabenraa syntes han ikke, der var nogen arbejdsmark for ham. Schröder mente ikke, at der ved „Nordschleswigsche Zeitung" var brug for tre lederskribenter, Kardel, Hansen og Asmus von der Heide. Det, man trængte til, var en redaktionssekretær, og det var der ingen af de tre herrer, der var særligt velegnede til. Det blev aftalt, at Schröder skulle sætte sig i forbindelse med Dujardin, og næste dag ringede han denne op. Men Dujardin stod stejlt på, at Hansen skulle til København, thi fra Aabenraa kunne han ikke arbejde for Vereinigte Pressedienste. Schröder gjorde opmærksom på, at han ikke kunne komme til København, idet dr. Best ikke ønskede endnu en tysk korrespondent i København, vist nærmest af valutamæssige grunde.

Den 10. september 1944 kunne „Nordschleswigsche Zeitung" oplyse, at der fra denne dag var indtrådt en ændring i de redaktionelle forhold, idet Kardel var blevet chefredaktør og Ernst Siegfried Hansen „stellvertretender Hauptschriftleiter".

D. Kirkelige forhold.

178.

Elholms optegnelse angående et møde i kirkeministeriet om de tyske kirkelige krav.

4. okt. 1943.

Møde i kirkeministeriet den 4. oktober 1943, kl. 13,30 eftermiddag.

Tilstede var:
Departementschef Thomsen,
assessor Stehr fra det tyske kontor,
undertegnede.

. . . . . .

2. Almindelige kirkelige forhold.
(fremført af Stehr)

Stehr rejste 2 spørgsmål:

a) En eventuel afgrænsning af frimenighedspræsternes og folkekirkepræsternes sogne.
b) Oprettelsen af en kirkestatut for folkegruppen med egen folketysk biskop.

De spørgsmål, der blev rejst hermed, var nye for departementschef Thomsen. Med hensyn til afgrænsningen af sognene ønskede han i og for sig hellere, at kirkeministeriet ikke blev indblandet i det, men at man først prøvede at ordne det lokalt. Han henviste til, at frimenigheden, når man så bort fra regulativerne for benyttelsen af kirkerne, stort set jo overhovedet ikke sorterede under kirkeministeriet. Stehr fremhævede, at folkekirkens tyske menigheder jo dog i hvert fald sorterede under ham, og at man derfor alligevel endnu en gang ville være nødt til at henvende sig til ham, såfremt sagen ikke kunne ordnes lokalt i forståelse med biskopperne.

Vedrørende punkt 2 udtalte han, at den ordning, der var foreslået af folkegruppen, jo ganske var i modstrid med det danske kirkesystem med den regionale inddeling. Jeg havde imidlertid det indtryk, at han alligevel interesserede sig for folkegruppens overvejelser. Stehr fremhævede i denne forbindelse, at det ikke var folkegruppen om at gøre at isolere sig, men at netop selvstyre på kulturelle områder var en måde til at undgå lokale modsætningsforhold. Thomsen fremhævede imidlertid til slut, at der for tiden, hvor der ikke fandtes nogen minister og der kun kunne udstedes lovanordninger, ikke var nogen mulighed for at løse de rejste spørgsmål i praksis.

C. Elholm.

179.

Det folketyske kirkekontor meddeler dr. Møller, at det har påbegyndt sit arbejde og fastlagt retningslinier herfor (med bilag).

30. okt. 1943.

KIRKEKONTORET
FOR DEN TYSKE FOLKEGRUPPE
I NORDSLESVIG

J. nr. 1.

Aabenraa, 30.10.43.

Til folkegruppeføreren, dr. Møller,
Graasten.

Højtærede dr. Møller!

Jeg skal herved meddele Dem, at det af Dem oprettede kirkekontor har påbegyndt sit arbejde.

I vort møde mandag den 25. d. m. har vi opstillet vedlagte retningslinier for kirkekontorets arbejde. Jeg ville være Dem taknemlig, dersom De ville meddele os, om De godkender vor hensigt om at sende kirkeministeriet vedlagte skrivelse gennem det tyske kontor i København. Vi ville så indlede skrivelsen med omtrent følgende sætning: „Det er blevet pålagt os at meddele det kgl. danske kirkeministerium, at der af den tyske folkegruppe er blevet dannet et kirkekontor, der har påbegyndt sin virksomhed efter følgende synspunkter: 1... 2... 3... 4... og retningslinier."

Eller vil De personligt lade kirkeministeriet og eventuelle andre instanser, f. eks. de to biskopper i Ribe og Haderslev, vor landsbiskop og Landeskirchenamt i Kiel, tilgå meddelelse om oprettelsen af kirkekontoret og gøre dem bekendt med retningslinierne for kirkekontorets arbejde — såfremt De godkender disse? Det sidste ville jeg være glad for, idet det samtidig ville være en autorisation af vort arbejde fra folkegruppeledelsens side!

. . . . . .

Heil Hitler!

W. Gottfriedsen.

Retningslinier, som kirkekontoret for den tyske folkegruppe i Nordslesvig har opstillet for sit arbejde:

1. Kirkekontoret ønsker at være et vejledende organ i folkegruppens kirkelige anliggender, som man kan henvende sig til.
2. Det ønsker at være et mæglende organ i tilfælde af uoverensstemmelser indenfor den tyske folkegruppe i kirkelige anliggender.
3. Det ønsker at være et organ, der selv kan tage initiativet til at ordne kirkelige anliggender indenfor folkegruppen og til at bringe på bane, hvad der kan gøres for at fremme det kirkelige liv.
4. Det ønsker at være et organ, der af folkegruppen har fået beføjelse til at intervenere mellem officielle danske kirkemyndigheder og tyske organer.

Følgende retningslinier er bestemmende for os i vort samkvem med de danske myndigheder:

Det tilstræbes, at den tyske folkegruppe som i skolespørgsmål også på det kirkelige område selv ordner sine anliggender — det vil sige,

at der kan danne sig et menighedsliv, at der ikke opstår gnidninger mellem folkekirke og frimenighed, og

at tyske og danske menigheder kommer hinanden i møde med agtelse og samarbejder, hvor det lader sig gøre.

180.

Det tyske kontor til departementschef Thomsen i kirkeministeriet angående kirkekontorets opgaver.

24. nov. 1943.

KONTOR DER DEUTSCHEN VOLKSGRUPPE
BEIM STAATSMINISTERIUM

24. November 1943.

K. III. 1/43 — St/L

Herr
Departementschef Thomsen
Kirkeministeriet
Staldmestergaarden
Frederiksholms Kanal 21
København

Højtærede Herr Departementschef!

Idet jeg i Dag kommer tilbage paa den Samtale, som fandt Sted i Kirkeministeriet den 4. Oktober 1943, skal jeg meddele Departementschefen, at Folkegruppen har oprettet et „Kirchenamt", for at faa et centralt Organ, der kan beskæftige sig med de kirkelige Anliggender, der berører Folkegruppen som Helhed. Da Folkegruppens Medlemmer til Dels er tilknyttet den danske Folkekirke og til Dels er Medlemmer af „Nordschleswigsche Gemeinde der Schleswig-Holsteinischen Landeskirche", maatte det anses at være hensigtsmæssigt, at skabe et Organ, der uafhængigt af disse Medlemsforhold paatog sig Varetagelsen af Folkegruppens kirkelige Anliggender.

I sit første Møde har „Kirchenamt" skitseret sine Opgaver i følgende Punkter:
.....[1]).

Netop paa det kirkelige Omraade vil det være af stor Betydning, hvis man, som tilstræbt af „Kirchenamt", kan forøge Folkegruppens Deltagelse i Løsningen af de forekommende Problemer. Derved skulde Arbejdet kunne fremme Menighedslivet, udjævne eventuelle Gnidninger, som maatte opstaa mellem Folkekirken og „Nordschleswigsche Gemeinde", og bidrage til, at de tyske og danske Menigheder agter hinanden gensidig og, hvor der skulde være en Mulighed derfor, ogsaa arbejder sammen.

Ud fra disse Synspunkter kunde det f. Eks. være tænkeligt, at Præsterne indenfor Folkekirken og „Nordschleswigsche Gemeinde" territorialt afgrænser deres Virkeomraade med det Maal, om muligt at inddrage *alle* Folkegruppens Medlemmer i deres Arbejde. Saa vidt vides, er der for Øjeblikket Bestræbelser i denne Retning i Gang i Tønder Amt.

Saa snart yderligere Enkeltheder bliver bekendt, skal jeg tillade mig at komme tilbage til Sagen igen.

Deres ærbødige

[1]) Ang. kravene, som udelades her, se bilag til Gottfriedsens brev af 30. okt. 1943, punkt 1—4 A. nr. 179, sml. dog også A. nr. 183, note 2.

181.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af et kirkekontor for den tyske folkegruppe.

14. jan. 1944.

DEN RIGSBEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 14. januar 1944.

I C
N Sch 5

Som svar på ordre af 22.12.1943
— Inl.II C 5071/43 —

Vedr.: Oprettelse af et kirkekontor for den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Kirkekontoret for den tyske folkegruppe i Nordslesvig er blevet oprettet, fordi ledelsen af folkegruppen anså det for nødvendigt at skabe et centralt organ til at kontrollere og ordne alle folkegruppens kirkelige anliggender. Dette organ skal, i det omfang kirkelige anliggender berører arbejdet for tyskheden, handle efter folkegruppeledelsens anvisninger og retningslinier. Ved oprettelsen af kirkekontoret, der ikke har til opgave at befatte sig med interne kirkelige spørgsmål, drejer det sig om en organisatorisk foranstaltning, der gør det muligt for folkegruppens ledelse at få en stærkere politisk kontrol på det kirkelige område.

Oprettelsen af et centralt kirkeligt administrationsorgan i form af et kirkekontor syntes at være så meget mere nødvendig, som folketyskerne i Nordslesvig for en dels vedkommende tilhører den danske folkekirke, for en dels vedkommende den slesvig-holstenske landskirkes nordslesvigske menighed. Af den danske folkekirke er der til den tyske del af befolkningen i Nordslesvig blevet ansat seks særlige præster, der er underlagt de danske bispeembeder i henholdsvis Haderslev og Ribe. Den nordslesvigske menighed, der udgør et selvstændigt provstedistrikt indenfor den slesvig-holstenske landskirke, har syv præstedistrikter i Nordslesvig. Folkegruppens kirkekontor har nu til opgave at sørge for, at der af den omstændighed, at den danske folkekirke og den nordslesvigske menighed ligger op ad hinanden, ikke opstår vanskeligheder, der kunne besværliggøre den tyske folkegruppes arbejde.

Om den tyske folkegruppes planer, der går ud på kulturelt selvstyre, har jeg afgivet indberetning i skrivelse I C nr. 306/43 af 24.9.1943, som jeg henviser til. Når undtages oprettelsen af kirkekontoret, er der siden da intet ændret i tingenes tilstand, planerne er tværtimod stadig på det forberedende stadium. Det ville ikke være hensigtsmæssigt at tage den kirkelige sektor ud af planen om det kulturelle selvstyre, idet der nationalpolitisk består en interesse i også at trænge den danske indflydelse tilbage på det kirkelige område — d.v.s. den danske folkekirkes indflydelse. Men folkegruppens bestræbelser går ikke ud på at indføre en kirkelig autonomi, således som dette tilsyneladende antages i Volksdeutsche Mittelstelles skrivelse af 13.12.1943. Folkegruppen forfølger tværtimod udelukkende det mål at erstatte det kirketilsyn, der udøves af den danske folkekirke i melleminstansen, d.v.s. gennem bispeembederne, med folkegruppens kirkekontor, og at stille sidstnævnte direkte under det danske kirkeministerium.

W. Best.

182.

Provst Gottfriedsen til tyske præster og kirkelige repræsentanter i den danske folkekirke angående repræsentation i kirkekontoret.

29. feb. 1944.

KIRKEKONTORET
FOR DEN TYSKE FOLKEGRUPPE
I NORDSLESVIG

Aabenraa, den 29. februar 1944.
Skibbrogade 7.

Til
præsterne og de kirkelige repræsentanter indenfor den danske folkekirkes tyske menigheder.

På det møde, som udvalget for det tyske kirkelige arbejdsfællesskab i Nordslesvig afholdt den 17. november 1943, havde repræsentanter for den danske folkekirkes tyske menigheder, efter at der var blevet aflagt beretning med påfølgende diskussion om det af folkegruppen oprettede kirkekontor, udtalt ønske om, at kirkekontoret blev suppleret med yderligere to medlemmer som repræsentanter for tyskerne i den danske folkekirke, og som præsterne og de kirkelige repræsentanter for sidstnævnte skulle foreslå.

I kirkekontoret har indtil nu siddet de herrer: dr. h. c. Schmidt, tidligere præst i Vodder, dr. Reuter, formand for „Nordschleswigsche Gemeinde", bibliotekar P. Callesen og provst Gottfriedsen som leder af kirkekontoret.

På vor anmodning til den kommissariske formand for arbejdsfællesskabet, pastor Jørgensen i Sønderborg, om at opgive navnene på de to repræsentanter, der skulle foreslås til at repræsentere tyskerne i den danske folkekirke, modtog vi det svar, at det ønske, der er nævnt i nærværende skrivelses første stykke, ikke kunne imødekommes, „fordi flere præster indenfor den danske folkekirke af samvittighedsgrunde mangler lysten til at medvirke".

Vi beklager dette svar og kan ikke betragte sagen som afgjort hermed, idet menighederne ikke ensidigt repræsenteres af præsterne og det ovenfor gengivne ønske er ført til protokols. Vi vil ikke appellere til menighederne imod præsterne, men vi beder om, at menighedernes repræsentanter og deres præster drøfter sagen og tager stilling til den.

Ønsker man, at det skal have sit forblivende ved det svar, vi har modtaget, og som er nævnt ovenfor i 3. stykke, ville vi anse os for beføjet og i stand til at fortsætte med at varetage kirkekontorets opgaver med den nuværende sammensætning.

Det forbavser os dog rent ud sagt, når der i det modtagne svar henvises til, at det hos nogle præster skorter på lyst til samarbejde, og at man er hemmet af samvittighedsgrunde.

Overfor dette vil vi gerne gøre kraftigt opmærksom på, at der, efter hvad vi ved, indenfor den tyske verden, således som den fremtræder i dag, her hos os foreligger det særlige, at ikke blot kirken selv varetager sin sag, altså kristendommens sag, men at tillige folkets repræsentation på eget initiativ er besluttet på at støtte kirken i dens opgave. Dette er en omstændighed, der har givet os i kirkekontoret særlig lyst til at udføre vor opgave. Det er efter vor mening ikke usandsynligt, at udviklingen i den tyske verden vil følge en lignende linie, thi vi mener, at det tyske folk og kristendommen ikke kan rives fra hinanden.

Hvis andre mener noget andet og af denne grund gør sig bekymringer, så forstår vi det, men vi forstår ikke, at det skulle kunne tynge nogens samvittighed at samarbejde med kirkekontoret, som har fået overladt den sidste afgørelse i alle kirkelige og religiøse spørgsmål, der vedrører folkegruppen. Kirkekontoret har overhovedet ikke i sinde at udøve nogen som helst indflydelse på, hvorledes ordet forkyndes af præsterne, men vil fremme alt, hvad der kan styrke vor kirkes redebonhed til at tjene vort folk som helhed og til broderligt at hjælpe hinanden derved.

. . . . . .

Gottfriedsen.

183.

Referat af provstemøde i Haderslev.

14. april 1944.

Provstemøde
den 14. April 1944 paa Amtshuset i Haderslev.

(Fuldmægtig i Kirkeministeriet Detlefsen, Stiftamtmændene Pinholt og Friis, Biskopperne Noack og Scharling, Stiftsprovst Pontoppidan Thyssen, Provsterne Flensmark, Beyer, Rohleder, Schülein og Westergaard-Jacobsen).

. . . . . .

5) *Forholdet til det nyoprettede „Kirchenamt."*

Biskop Noack oplæste Skrivelsen af 4. December 1943 fra „Kirchenamt" til Biskoppen[1]) samt Skrivelsen af 24. November 1943 fra det tyske Kontor i Statsministeriet til Departementschefen i Kirkeministeriet.

Ifølge Skrivelsen af 4. December 1943 har „Kirchenamt", hvis Leder er Provst Gottfriedsen, følgende Opgaver:

. . . . . [2])

Oprettelsen af „Kirchenamt" er et Led i Planerne om at søge opnaaet Autonomi (maaske ikke blot Kulturautonomi). Hvordan man skal stille sig til disse Planer — altsaa ogsaa til hvert enkelt Led i disse — beror paa, om de kan anses for at være til Gavn for Grænselandets Befolkning som Helhed og tjene Udviklingen af et fredeligt Samliv.

Gennemførelsen fører konsekvent til det nationale Kataster — eller den nationale Matrikel, som den østrigske politiske Forfatter Dr. Carl Renner kaldte det i 1902, da han under Pseudonymet Rudolf Springer udsendte sit grundlæggende Arbejde om Forholdet mellem de mange Nationaliteter i det Habsburgske Monarki. Det er muligt, at Kulturautonomi med nationalt Kataster under andre Forhold kan være den rette Løsning af Spørgsmaalet om Ordningen af Samlivet mellem forskellige Nationaliteter indenfor samme Stat. For et saa lille Tal som 30 000 Mennesker er Kulturautonomien næppe gennemførlig. Dertil kommer, at det skarpe Skel imellem Nationaliteterne mangler (andre Steder Afstamning, Sprog og Religion), her kun Sindelagsgrænse, der deler Familierne; ja, mangen en kan være i Tvivl om, paa hvilken Side af Sindelagsgrænsen han selv skal have sin Plads. Under saadanne Forhold vil det være ubarmhjertigt at kræve den Afgørelse, som Tilmelding til det nationale Kataster er.

Jeg har som Mindretalsmedlem Syd for Grænsen i 16 Aar hævdet det Standpunkt, at Overgangen fra den ene Folkegruppe til den anden skal være saa let som mulig; at man ogsaa bør forstaa Berettigelsen af en partiel Tilslutning, at man f. Eks. fra det samme Hjem lader et Barn konfirmere paa Dansk og et andet døbe paa Tysk, lader Bedstemor begrave paa Dansk og den ældste Datter vie paa Tysk, eller at man sender sine Børn i Mindretallets Skole og selv holder sig til Flertallets Kirke eller omvendt. Jeg staar nu som Flertalsmedlem paa det samme Standpunkt.

Om det tyske Mindretal vil arbejde for Autonomi og Kataster maa det naturligvis selv om; men der er ingen Grund til, at vi, naar vi anser noget saadant for uheldigt, skal svigte de Tyske, der er imod disse Indretninger.

Jeg ved ikke, om man har gjort det ved Ordningen med den tyske Skolekonsulent, og det skal vi ikke drøfte her, medmindre der derom kan oplyses noget, der kan være vejledende for os; men vi skal være paa Vagt, hvis der søges gennemført en Ordning, der vil være Vold mod den til Folkekirken hørende Del af det tyske Mindretal.

Der er ingen Tvivl om, at Initiativet til Oprettelsen af „Kirchenamt" er udgaaet fra den tyske politiske Ledelse, understøttet af Frimenighedsfolkene. Hvor stor eller hvor

ringe Tilslutning Tanken har faaet hos folkekirkelige Tyske, ved jeg ikke, men jeg ved, at de 3 tyske Folkekirkepræster i Haderslev Stift er meget betænkelige ved den, for ikke at sige mere.

Ingen har naturligvis fra dansk Side kunnet hindre Oprettelsen, og nogle af de Opgaver, „Kirchenamt" har sat sig, er i den Grad Mindretallets egne Anliggender, saa vi ikke behøver at tage Stilling til dem.

ad 1: hverken kan eller vil vi hindre.

ad 2: man kan ikke paatvinge Folkekirkens Tyske at lade sig forlige ved „Kirchenamt".

ad 3: ikke noget at gøre ved det, men hvis „Kirchenamt" vil gribe ind paa folkekirkelig Omraade, maa vi beskytte.

ad 4: betyder kirkelig Autonomi; ja, hvis der er afgjort Enighed om at gaa ind i Frimenigheden; men Folkekirketyske, der vil bevare denne Stilling, maa ikke udleveres til „Kirchenamt".

ad 5: For saa vidt angaar Folkekirkens Tyske kan vi ikke have noget med „Kirchenamt" at gøre.

Med Hensyn til Frimenigheden er vi gaaet ind paa Bestyrelsen som Forhandlingspartner; vanskeligt at komme udenom, saafremt „Kirchenamt" nu træder i Stedet for Bestyrelsen.

Biskop Scharling. Ligger der noget mere aktivt i Udtrykket „intervenieren" i Skrivelsen til Departementschefen af 24. November 1943 (Pkt. 4)?

Biskop Noack. Formentlig kun en sproglig Ubehændighed.

Fuldmægtig Detlefsen. For saa vidt angaar Folkekirkens Tyske maa de tyske Menighedsraadsmedlemmer egentlig anses som de eneste officielle Repræsentanter.

Hertil kommer nu det tyske Kontor i Statsministeriet, som man ikke kan undgaa at høre.

Biskop Noack. Jeg vilde sætte Pris paa, om Kirkeministeriet vilde gøre bemeldte tyske Kontor opmærksom paa den rette Fremgangsmaade ved Sagernes Behandling (Menighedsraadet — Provst — Biskop — Kirkeministeriet, der saa eventuelt kan indhente det tyske Kontors Erklæring).

Provst Beyer. Det var Forudsætningen, at den tyske Skolekonsulent, der er Folkeskolelærer, kun skulde være til Raadighed som vejledende Konsulent ved de kommunale, tyske Skoleafdelinger, og der var den Klausul, at han ugentlig kun skulde frigøres 2 Dage for Lærergerningen.

Det er jo gaaet anderledes, og han har vist nu slet ikke nogen Lærervirksomhed. Sporene skræmmer altsaa; vi løber den samme Risiko her.

Provst Rohleder. Er Bestyrelsen for den tyske Frimenighed traadt tilbage?

Biskop Noack. Det forlyder der intet om.

.....

Biskop Scharling. Betænkeligt, at Overledelsen af „Kirchenamt" er hos Provst Gottfriedsen, der er udenfor Riget.

Biskop Noack. Det er selvfølgelig et Spørgsmaal, om man eventuelt skal og bør forhandle med en Mand udenfor Riget.

Omtalte et Besøg af Overkonsistorialraad Andersen fra Kiel.

Provst Schülein oplyste, at Provst Gottfriedsen under Samtalen med ham havde holdt paa, at folkekirkelig tysk Betjening burde inddrages de Steder, hvor Frimenigheden havde flest Medlemmer — og omvendt. Schülein havde henstillet, at denne Fremgangsmaade først fandt Anvendelse i Burkal, hvor der paa Trods af den fyldestgørende folkekirkelige tyske Betjening arbejdedes stærkt af Frimenigheden.

Det af Pastor Bruhn vedrørende Betjeningen i Tinglev indgivne Andragende er øjensynlig fremkommet under Pres.

Biskop Scharling. Der foreligger intet om, at begge Parter har tiltraadt Oprettelsen af „Kirchenamt".

Provst Rohleder. Bliver de tyske Menighedsraadsmedlemmer nu bundet?

Biskop Noack. De er ikke bundet.

Rigtigt, at Provst Schülein har sagt til Gottfriedsen, at Gensidigheden skal begynde i Burkal.

Det sidste Skub til Oprettelsen af „Kirchenamt" var en opbyggelig Artikel, som Pastor Beuck, Aabenraa, havde skrevet i et Kirkeblad, og hvor han med Krigen som Baggrund havde fremhævet det kristelige Sindelags Betydning; Pastor Prahl, Haderslev, havde tidligere skrevet en lignende Artikel, og de blev begge stærkt angrebet af Partiføreren Dr. Møller. Vi maa værge disse Præster.

Fuldmægtig Detlefsen. Der kan og skal formentlig ikke reageres officielt overfor Skrivelsen vedrørende Oprettelsen af „Kirchenamt".

. . . . . .

Bispekontoret i Haderslev, den 17. April 1944.

J. Wildfang.
A.

---

[1]) Ikke medtaget her.

[2]) Udeladt her, da de findes som bilag til skrivelse af 30. oktober 1943 (A. nr. 179). Der er dog en mindre uoverensstemmelse mellem punkterne i brevet til biskoppen og i skrivelsen af 30. oktober. De retningslinier, der anføres til slut, er blevet til punkt 4 i brevet af 4. december, og punkt 5, tidligere punkt 4, har her en lidt anden formulering, idet det lyder: *Das Kirchenamt ist von der Volksgruppe beauftragt, die Verhandlungen auch mit den zuständigen dänischen Behörden zu führen.* (Folkegruppen har desuden overdraget kirkekontoret at føre forhandlinger med de pågældende danske myndigheder).

E. Skoleforhold.

1. Almindelige skoleforhold.

184.

Uddrag af DBNs beretning for „Gruppe Arbeiter".

1. april 1941—30. juni 1941.

Beretning
om arbejdet indenfor arbejdergruppen i tiden fra 1.4.41 til 30.6.41.

. . . . . .

I den sidste måned har vi opfordret de kammerater, der befinder sig nord for Kongeaaen, og som har ladet deres familier flytte efter, til inden 1. august at bringe familien tilbage til Nordslesvig. Vi kan her udøve et stort tryk. Takket være den bedste forståelse hos det lokale forvaltningskontor bliver de kammerater, der ikke efterkommer denne *partiordre*, afskediget. På denne måde sikrer vi, at de tyske skoler bliver ved at bestå. Også på dette område fortsættes arbejdet, og der er efter den 1. april sket flere overflytninger.

. . . . . .

185.

Forslag angående fastlæggelse af rammerne for det folketyske skolekontors arbejde.

[o. 1941].

Forslag
vedrørende fastsættelsen af et regulativ for skolekontoret[1]) for den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

I. Almindeligt.

1) Skolekontoret er en institution indenfor den tyske folkegruppe i Nordslesvig og har til opgave at ordne alle skolespørgsmål, inklusive børnehaveanliggender.
2) Skolekontoret består foruden af folkegruppeføreren, der er formand, af fire medlemmer, der udnævnes af folkegruppeføreren. Desuden kan der udnævnes æresmedlemmer.
3) Skolekontoret holder møde i Aabenraa og foreløbig hver 3. tirsdag i måneden.

II. Skolekontorets opgaver.

4) Skolekontoret er overordnet myndighed i forhold til de private skoler og det lærerpersonel, der er beskæftiget ved disse skoler; i forhold til de offentlige tyske skoler og disses lærere er skolekontoret en institution, der skal vejlede og støtte de tyske forældreråd og den tyske skolekonsulent. Det skal tilstræbes at udvide skolekontoret til en skoledirektion i lighed med de danske amtsskoledirektioner.

5) Skolekontoret kontrolerer de lokale skoleforeningers finansielle forhold og sørger for rigtig anvendelse og fordeling af de pengemidler, der er til rådighed til skoleformål. Skolekontoret udbetaler lærernes gager efter de fastlagte lønningsskalaer.

III. Skolekontoret som overordnet myndighed.

6) Når regeringsdirektør Cl. Petersens beføjelser ophører — antagelig den 1. april 1942 —, indtræder skolekontoret i stillingen som øverste myndighed for alle lærere, der er beskæftiget ved private skoler.

7) Lærerkræfterne betragtes under deres virksomhed her som midlertidig fritaget for tjeneste i Tyskland og som ansat på privatkontrakt i Nordslesvig. Der skal afsluttes en kontrakt med passende gensidig opsigelsesfrist med alle lærerkræfter.

8) Lærernes eksaminer og andre anliggender af højhedsretlig karakter er nu som før underlagt de rigstyske myndigheder.

IV. Medlemmer af skolekontoret.

9) Folkegruppeføreren har udnævnt følgende til medlemmer af skolekontoret: (i alfabetisk rækkefølge)
skoleråd Elholm,
rektor, dr. Gäde,
Schatzwart P. Petersen,
chefredaktør Ernst Schröder.

.....[2])

VII. Beføjelsernes ikrafttræden.

18) Skolekontoret overtager *straks* alle beføjelser, der kan overdrages det af folkegruppen selv, d.v.s. både overfor de offentlige og overfor de private skoler.

19) Skolekontorets administration af de finansielle midler begynder, når Den tyske Stiftelse holder op, antagelig med begyndelsen af det nye forretningsår den 1.4.1942.

20) Skolekontoret som overordnet myndighed påbegynder sin virksomhed, samtidigt med at regeringsdirektør Petersen fratræder, sandsynligvis den 1.4.1942.

---

[1]) „Schulamt" afholdt sit første møde den 16. december 1941. Forslaget må formodentlig være fra omkring denne tid. Det fremgår i hvert fald af indholdet, at det er blevet til før 1. april 1942.

[2]) De to følgende afsnit: *V. Fordeling af arbejdsområderne* og *VI. Kontor og akter*, er udeladt.

186.

Udkast til skrivelse fra skolekontoret til det danske undervisningsministerium angående de tyske skolekrav.

26. nov. 1942.

Aabenraa, den 26. 11. 1942.

Til
undervisningsministeriet
i København.[1])

I. *Almindeligt:*

Idet vi med tak anerkender, at en del af vore skoleønsker af 15.5.1938 er blevet opfyldt ved loven af 15.3.1939 og ved den måde, hvorpå denne lov er blevet ført ud i livet, vil vi dog gerne understrege, at man med denne lov ikke har imødekommet alle vore ønsker; andre ønsker blev opfyldt i en form, der ikke var i overensstemmelse med vore forslag. Hertil kommer, at nogle nye forslag nu er blevet påkrævet dels for at sikre en praksis, der hidtil er blevet anvendt, dels fordi nye danske love har rejst nye problemer (ungdomsskole) og dels udfra principielle overvejelser. Når vi vedlagt sammenfatter alle disse forslag[2]), vil vi gerne fremhæve, at det på mange punkter drejer sig om noget, der i praksis er blevet behandlet i overensstemmelse med vore ønsker, men hvor lovfæstelsen mangler. Det drejer sig for vore forslags vedkommende i virkeligheden kun om 3 punkter af mere indgribende betydning:

1) Oprettelsen af en skoledirektion for de offentlige tyske skoler i Nordslesvig og de konsekvenser, der følger heraf.
2) Opfyldelse af vort gamle krav om adskilte skolekommissioner for hvert skoledistrikt (eller hver skole), idet skolenævnene ophæves.
3) Omordning af tilsynet med de private skoler i overensstemmelse med § 43 i den almindelige danske lov af 20.5.1933.

Skulle punkt 1 (tysk skoledirektion) ikke blive gennemført, fremkommer der naturligvis en række yderligere ønsker (ret til tyske undervisnings- og lærebøger o. s. v.), som der her indtil videre kunne ses bort fra.

Iøvrigt ville vi være taknemlige, dersom undervisningsministeriet før den endelige fastlæggelse ville give sagkyndige repræsentanter for den tyske folkegruppe lejlighed til at tage stilling til enkeltheder.

[1]) Efter hvad undervisningsministeriet har meddelt, er det pågældende brev ikke modtager dèr, så det må formodes aldrig at være blevet afsendt.
[2]) Redegørelsen er ikke medtaget her.

187.

Folketyske krav om kulturelt selvstyre.

8. dec. 1942.

Den tyske Folkegruppes kulturelle Selvstyre.[1])

1. Det kulturelle tyske Arbejde i videste Forstand er en Opgave, der skal løses af den tyske Folkegruppe inden for det kulturelle Selvstyres Rammer. For Gennemførelsen af dette

Selvstyre, som fritager den danske Stat for Forpligtelsen til at drage Omsorg for den tyske Folkegruppe i kulturel Henseende, skaber den danske Stat imidlertid Forudsætningerne, særlig pa det finansielle Omraade.

2. Folkegruppen faar sit eget Skolevæsen (indbefattet Børnehavearbejdet), nærmere betegnet i den Form, at saavel de saakaldte Kommuneskoler som de hidtidige Privatskoler overdrages til Folkegruppen.
3. De tyske Skoler udskilles af det danske Myndighedsapparat og underlægges Folkegruppeorganer, saavel hvad angaar den lokale Instans som Melleminstansen.
   De danske Skoledirektioners Beføjelser gaar for samtlige Folkeskoler, uden Hensyn til, om de er beliggende i et af de danske Amtsskoledirektioners Distrikter, over paa Folkegruppens Skolekontor.
4. Folkegruppens Skolevæsen finansieres af den danske Stat. De Udgifter, som denne skulde afholde, kunde beregnes efter Gennemsnittet af de Omkostninger, der almindeligvis medgaar til et Barns Skolegang i Danmark. Hertil skulde saa under visse Omstændigheder yderligere beregnes et Tilskud, da den tyske Folkegruppes spredte Placering medfører større Udgifter.
5. Som Lærerkræfter ved de tyske Skoler kan principielt ogsaa tyske Statsborgere anvendes. En i Riget erhvervet Undervisningskvalifikation gælder principielt ogsaa for Folkegruppens Skoler i Nordslesvig, dog skal der i egnet Form tages Hensyn til Kravene med Henblik paa Undervisning ogsaa i det danske Sprog.
6. Folkegruppen faar sit eget Kirkevæsen i den Form, at Landeskirche Schleswig-Holstein's nordslesvigske Menighed og de tyske Menigheder inden for den danske Folkekirke samt hele det tysk-kirkelige Arbejde for den saakaldte „spredte Tyskhed" gaar over til Folkegruppen.
7. Det tyske kirkelige Arbejde udskilles af det danske Myndighedsapparat, forsaavidt angaar Under- og Melleminstansen. De to nordslesvigske Biskoppers Beføjelser overgaar, forsaavidt angaar Folkegruppens Omraade, til Kirkekontoret.
8. Den danske Stat finansierer Folkegruppens kirkelige Arbejde. I Forbindelse hermed kunde der her analogt med Skolevæsenets Ordning fastlægges en bestemt Tarifering.
9. Principielt har ogsaa tyske Statsborgere Adgang til Ansættelse indenfor det tyskkirkelige Arbejde i Nordslesvig. En i Riget erhvervet Kvalifikation til at bestride et Præsteembede gælder principielt ogsaa for den tyske Folkegruppe i Nordslesvig.
10. Folkegruppens Biblioteksvæsen forbliver som hidtil et Anliggende under Folkegruppens Selvstyre. Det danske Bibliotekstilsyn gennemføres af Lederen af den tyske Folkegruppes Biblioteksvæsen.
11. Det tyske Biblioteksarbejde faar Tilskud fra den danske Stat paa samme Maade som det danske Biblioteksarbejde. For Beregningen af Tilskuddets Størrelse kunde der eventuelt etableres en Tarifering, som retter sig efter Udlaanstallene. Hertil skulde saa under visse Omstændigheder yderligere beregnes et Tilskud, forsaavidt de tyske Biblioteker ikke forholdsmæssigt faar det samme stedlige Tilskud som de danske Biblioteker.
12. Til Ordning af alle Enkeltheder, som maatte opstaa i Forbindelse med de forannævnte Punkter, faar den tyske Folkegruppe en Repræsentation i det danske Statsministerium. Denne Repræsentation er Mellemled mellem Folkegruppen og de enkelte danske Ministerier. Disse forhandler med Folkegruppen gennem dens Repræsentation i Statsministeriet.

Haderslev, den 8. December 1942. St./L.[2])

---

[1]) Det her gengivne dokument er kun en oversættelse. Trods omfattende undersøgelser i politiets og i de beslaglagte arkiver har det ikke været muligt at finde den original, der ligger til grund for oversættelsen.

[2]) Signaturen viser, at programmet for det kulturelle selvstyre er ført i pennen af Stehr.

188.

Stehr til skolekontoret angående de tyske krav om kulturelt selvstyre.

23. dec. 1942.

Pr. 127. St./L. *23. december 1942.*
xx 390
Vedr.: Den tyske folkegruppes kulturelle selvstyre.

Til
skolekontoret,
Dibbernhaus,
Aabenraa.

Kære partifælle Elholm!

Folkegruppens krav på det kulturelle område er foreløbig blevet formuleret provisorisk og tilsendes Dem hoslagt[1]) til Deres personlige underretning. De bedes nu prøve at fremkomme med detaillerede forslag til virkeliggørelse af disse programpunkter på skolevæsenets område. Det ville altså dreje sig om at sammenstille de eksisterende love og, idet man går ud fra dem, derefter at fremsætte forslag til ændring af de gældende bestemmelser.

De papirer, som De i sin tid gav mig med, har partiføreren taget med til København og har dèr, såvidt jeg ved, overladt dem til dr. Kassler. Jeg har altså selv for tiden overhovedet ingen her. Skulle De stadig have afskrifter liggende, bedes De sende mig en.

Iøvrigt burde vi måske endnu en gang drøfte denne sag mundtligt.

Heil Hitler!

1 bilag.

[1]) Bilaget mangler, men må være det som A. nr. 187 trykte dokument.

189.

Elholms forslag om eventuelle ændringer i det tyske skolevæsens organisation.

[1942].

Redegørelse
med hensyn til ændringer i det tyske skolevæsen i Nordslesvig af skoleråd Elholm.

Dersom jeg skal fremkomme med et forslag til en ændring af den måde, hvorpå det tyske skolevæsen i Nordslesvig er organiseret, så er det i og for sig ikke helt let at fastlægge rammen på forhånd, idet jeg ikke kender de muligheder, der er givet i øjeblikket. Jeg ved heller ikke, om de krav, der skal stilles til den danske stat, i øjeblikket er overensstemmende med principperne for den tyske politik. Men i hvert tilfælde må det nuværende tidspunkt være det givne tidspunkt for at nå et nærmere eller fjernere mål. Man har herved

lov til at konstatere, at vi i de sidste år praktisk taget i grunden ikke har haft nogen anledning til klager over den danske skoleadministration (ganske vist med undtagelse af Haderslev).

Alligevel må det være vort mål:

1) Principielt at varetage alt, der vedrører vor folkegruppes skolevæsen, under eget ansvar.
2) At organisere det kommunale og det private skolevæsen således, at ensartetheden bliver så stor som mulig; at vi altså kommer et absolut ensartet tysk skolevæsen nærmest.

Jeg ville nu gerne vise 5 forskellige veje, ad hvilke man kan nærme sig denne ensartethed mere eller mindre, idet jeg anfører de mest vidtgående først:

I) Hele det tyske skolevæsen bliver overtaget af folkegruppen, d.v.s. det kommunale skolevæsen bliver på en måde privat. Kommunerne, købstæderne o. s. v. skulle så være forpligtet til at udleje de bygninger, der nu benyttes af tyske skoler, til os. Den danske stat skulle påtage sig samtlige driftsudgifter og udbetale dem til os. Med hensyn til de nuværende kommunale læreres og eventuelt de nuværende privatskolelæreres pensionsrettigheder måtte der træffes særlige aftaler. Den årlige udgift ville i penge skønsmæssigt andrage 2—2½ million kr. Dette beløb burde sættes i et vist forhold til det antal elever, der til enhver tid findes. Gennemførelsen af dette forslag forudsætter imidlertid efter min mening, at der skabes en virkelig folkegrupperet.

II) Det nuværende tyske private skolevæsen bliver kommunalt, og det hele underlægges en fælles tysk ledelse, som vi her foreløbig vil kalde *tysk skoledirektion*. Det er derefter meget vigtigt at opstille nøjagtige bestemmelser
   a) vedrørende retten til, at børn, der bor henholdsvis udenfor kommunen og skoledistriktet, ubetinget kan komme til at gå i den kommunes skole, hvor i det givne tilfælde den tyske skole ligger (d.v.s. at de nuværende privatskoledistrikter kan bevares),
   b) vedrørende overtagelsen af lærerkræfterne ved de private skoler (aflønning, statsborgerforhold o.s.v.).

III) Det tyske skolevæsen forbliver principielt adskilt i et kommunalt og et privat skolevæsen, dog således at især administrationen af det tyske skolevæsen omformes i under- og melleminstansen, så også melleminstansen kom fuldstændig under tysk indflydelse. Overinstansen (ministeriet i København) kunne forblive på danske hænder. De fornødne lovændringer skal foretages på basis af danske love og såvidt muligt i dansk lovgivnings ånd. Det private skolevæsen skulle lægges fuldstændigt i vore hænder. Vi ville så selv have mulighed for at organisere det private skolevæsen efter det, der er opnået for den kommunale skoles vedkommende, således at vi i praksis, omend ikke formelt, havde en ensartet tysk skole.

IV) Det tyske skolevæsen (komm. og privat) kunne, efter at en række påkrævede ændringer var blevet gennemført, forblive, som det er i dag, d.v.s. de kommunale skoler ville forblive under dansk ledelse i melleminstansen. Til gengæld burde der anbringes en embedsmand fra folkegruppen i overinstansen (ministeriet) på en sådan måde, at han havde afgørende indflydelse på vore skolesager. I folkegrupperne i Rumænien, i Slovakiet, i Kroatien og i Banatet sidder der skoleembedsmænd fra den tyske folkegruppe i herbergstatens undervisningsministerium.

V) Den 5. løsning og den, som ville være mindst vidtgående, ville være at lade det ændre, der for os er de største skyggesider ved de nugældende lovbestemmelser. Disse ville i første linie være:
   a) Tilsynet med de private skoler af hensyn til ydelsen af statstilskuddet må ændres og lægges i vore hænder.
   b) I melleminstansen må de danske myndigheders tilsynsret indskrænkes eller ophæves og den tyske skolekonsulents beføjelser tilsvarende udvides.

c) Sammenslutning af skolenævn og skolekommission til een instans, der er særskilt for tyske og danske skoler.

Personligt er jeg tilbøjelig til at foretrække løsning III; her måtte man med hensyn til de enkelte punkter tage hensyn til følgende:

1) *Højere skoler.*

Vor ret til eksamensberettigede skoler må kodificeres; ligeledes den ret, der fornylig er tilstået os til udligning af skolepengene, der må udvides, så der kan oprettes parallelklasser. Det bedste ville være, om de tyske kommunale, eksamensberettigede skoler blev betragtet som et statsanliggende og ikke som et kommunalt anliggende. Den fuldstændige ligeberettigelse mellem den tyske realeksamen og den danske, der allerede er lovet under forudsætning af, at visse betingelser er opfyldt, må kodificeres. Det burde yderligere undersøges, om det ville være hensigtsmæssigt at kræve, at de fordringer, der i faget dansk stilles til vore eksamensberettigede skoler, nedsættes.

2) *Kommunale folkeskoler.*

a) Oprettelsen af en selvstændig folketysk skoledirektion analogt med de nordslesvigske danske amtsskoledirektioner. Den tyske skoledirektion, der består af den første kandidat på slesvigske partis valgliste til folketinget, af de tyske skolekonsulenter og yderligere et medlem, og som formelt bliver godkendt af undervisningsministeriet, overtager alle de rettigheder og pligter, som amtsskoledirektionerne har i henhold til den danske lovgivning.

b) Skolerådet, der i hvert amt fungerer ved siden af amtsskoledirektionen, vedbliver at bestå i alle amter til trods for oprettelsen af den tyske skoledirektion. Forsåvidt det imidlertid skal befatte sig med tyske skoleanliggender, skal det udvides med den tyske skolekonsulent samt med yderligere et medlem, der udpeges særskilt, som repræsentant for den tyske skoledirektions formand. Skulle den tyske skolekonsulent ved en forhandling om et vigtigt tysk skoleanliggende blive nedstemt, har denne ret til at forelægge sagen for undervisningsministeriet til afgørelse. Indtil afgørelsen er blevet truffet, kan skolerådets beslutning ikke føres ud i livet. Bestemmelserne vedrørende skolefonden forbliver uændrede.

c) Efter de nugældende danske bestemmelser udøver lokale skolekommissioner en vis kontrol med skolerne på stedet. Tyske skoler skal fremtidigt ikke mere på nogen måde være undergivet disse skolekommissioner. Deres rettigheder og pligter overdrages til den nye folketyske skoledirektion og de tyske forældreråd. De lokale tyske forældreråd vedbliver altså at bestå. Skulle det lykkes at få ophævet de nuværende skolekommissioner, vil forældrerådene fremtidigt blive benævnt „skolekommission".

d) De kommunale skolebygninger, der benyttes af folkegruppen, står også til rådighed for denne til andet folketysk arbejde (inkl. tyske aftenskoler, ungdomsskoler o.s.v.). I alle spørgsmål, i hvilke kommunen (købstaden), der jo er ansvarlig for den lokale, finansielle administration af skolen og som følge heraf kan udøve stor indirekte indflydelse, modarbejder den tyske folkegruppes interesser på en sådan måde, at det bliver kendt, skal det være muligt at påanke sagen til overinstansen. Denne bestemmelse ville være overflødig, dersom alle tyske skoler blev gjort til statsanliggender på lignende måde som ved seminariernes øvelsesskoler. Paragraf 19 i lov af 15.3.1939 bortfalder.

3) *Privatskoler.*

I stedet for den lokale skolekommission, der nu ikke længere har med folkegruppen at gøre (jfr. I, 3), kommer den tyske skolekonsulents tilsyn med skolerne m. m. i overensstemmelse med den almindelige danske skolelov af 20.5.1933, paragraf 43, stk. I, der hidtil kun har haft gyldighed nord for Kongeaaen. Lovteknisk ville der således kun kræves en ny bestemmelse, der for fremtiden giver paragraf 43 gyldighed også for Nordslesvig. Det bør eventuelt undersøges, om det ikke ville være praktisk at lade hele loven få gyldighed for Nordslesvig derved, at den sidste del af paragraf 50 bortfalder. Slutningen af paragraf 20 i loven af 15.3.1939 skal bortfalde, således at statstilskuddet bliver en rettighed.

4) *Skolekonsulenten.*

Paragraf 9 i loven af 15.3. 1939 skal ændres i overensstemmelse med den tyske skolekonsulents nye stilling, ligeledes den instruks, der er udstedt for ham under 8. juni 1939.

5) *Tilsynet med religionsundervisningen.*

Det bør under hensyntagen til paragraf 12 i loven af 15.3.39 undersøges, om ikke en gejstlig fra den tyske folkegruppe kan overtage den danske biskops rettigheder, når der er tale om tyske skoler.

6) *Ungdomsskoler.*

Denne skoleform er først ved at blive opbygget og vil sandsynligvis blive påbegyndt i begyndelsen af næste år eller til foråret. Alle unge mennesker i alderen 15—18 år, forsåvidt de ikke går i andre skoler, skal søges optaget i ungdomsskolerne på grundlag af frivillig indmelding. Forberedelserne hertil foretages i købstæderne af et bynævn og i amterne af et særligt amtsnævn, dertil kommer i de landsbyer i amtet, hvor der oprettes ungdomsskoler, et særligt nævn på 5 medlemmer. Øverste ledelse er den danske ungdomsskolekonsulent i København.

Forslag: Den tyske skoledirektion træder i stedet for amtsnævnet, det tyske forældreråd i stedet for de lokale nævn; hvor der ikke findes noget tysk forældreråd, indsættes i stedet for en lokal kommission på 5 medlemmer, der bliver foreslået af den tyske skoledirektion og bliver godkendt af ungdomsskolekonsulenten (i de fleste tilfælde vil det rent praktisk kunne være bestyrelsen for den lokale tyske skoleforening). — Hertil kræves der en særlig bekendtgørelse til loven af 4.7.1942.

7) *Aftenskoler.*

Disse har hidtil sorteret under den stedlige skolekommission og sorterer efter den nye lov under ungdomsskolenævnet, hvor der findes et sådant, og ellers under et aftenskolenævn på 5 medlemmer, som skal oprettes.

Forslag: Tilsynet er det samme som ved ungdomsskolerne, i hvilken forbindelse det yderligere skal fremhæves, at den nye tyske skoledirektion træder i stedet for den danske skoledirektion, og at den tyske skolekonsulent træder i stedet for den danske. Den danske ungdomsskolekonsulents rettigheder forbliver uantastede. For at gennemføre denne ændring ville der kræves en særlig bekendtgørelse til aftenskoleloven, der ligeledes er af 4.7.1942. De tyske kommunale skoler skal lokalemæssigt såvidt muligt være fuldstændig adskilt fra den danske skole, dog kan gymnastiksal, legeplads og skolekøkken benyttes af begge parter. Dog må disse sale ikke indeholde nationale symboler og billeder eller lignende. Findes der ingen kommunal gymnastiksal og sportsplads, men har den danske skole alligevel rådighed over en sportplads, et skolekøkken og en gymnastiksal (som eventuelt af navn tilhører en bestemt forening), skal kommunen sørge for, at tilsvarende anlæg også er til disposition for den tyske skole.

De alvorlige ulemper for den offentlige tyske skole, der især ligger i, at lærerkræfterne vanskeligt kan forflyttes, og i hele det kompleks af spørgsmål, der hedder timelærere, kan desværre ikke afhjælpes, uden at man kommer i konflikt med hele ånden i den danske skolelovgivning, og afhjælpning af ulemperne er i grunden kun mulig, hvis vi får løsning I, d.v.s. hvis vi får en fuldstændig folkegrupperet. Enhver lærerkraft ved en kommunal tysk skole skal kaldes til en *bestemt tysk* skole. Periodisk beskæftigelse ved tyske og danske skoler skal ikke længere være mulig. Også sprogundervisningen dansk-tysk ved udveksling af lærere må falde bort.

Tyske lærerkræfter tilhører ikke fælleslærerrådet, men i givet fald står deres lærerråd ligeberettiget ved siden af det danske fælleslærerråd.

Alle disse ændringer lader sig efter min mening lettest gennemføre derved, at loven af 20.5.1933 udvides til også at gælde for Nordslesvig, og ved at bekendtgørelsen af 15.3. 1939 ændres fuldstændigt. Denne sidstnævnte bekendtgørelse skal som nu altid være det, der først og fremmest skal have gyldighed.

C. E[lholm]

190.

Det tyske kontor til undervisningsminister Højberg Christensen angående de tyske skolekrav.

2. juli 1943.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

2. juli 1943.

K.II.1/43-St./L.

Hr.
undervisningsminister, dr. phil. A. C. Højberg Christensen
Frederiksholms Kanal 21,
København

Højtærede hr. minister!

Herved tillader jeg mig at gøre Dem, højtærede hr. minister, opmærksom på, at jeg nu endeligt har tiltrådt min stilling som leder af den tyske folkegruppes kontor under statsministeriet her i København, og at der herefter kan ske henvendelse til mig under ovenstående adresse. Ved denne lejlighed ville jeg gerne komme ind på nogle punkter vedrørende den tyske folkegruppes skolevæsen, som vi for tiden er optaget af i Nordslesvig.

Det drejer sig i denne forbindelse for det første om *vor skolekonsulents stilling*, der er nærmere omtalt i paragraf 9, stk. 2, i loven om folkeskolerne i Nordslesvig samt i undervisningsministeriets instrukser af 8. juni 1939. Efter disse står skolekonsulenten på en vis måde til rådighed for henholdsvis de såkaldte skolenævn og amtsskolekonsulenterne som sagkyndig, forsåvidt angår tilsynet med de tyske kommuneskoler, medens den egentlige tilsynsmyndighed i henhold til paragraf 11, stk. 2 og 3, udøves af amtsskolekonsulenterne. Kontoret skal herved tillade sig at rejse det spørgsmål, om det ikke ville være rigtigere at fritage de danske amtsskolekonsulenter for denne opgave og udelukkende at overdrage den til den tyske skolekonsulent. Dennes stilling måtte så ændres tilsvarende. Medens det i dag er en lærer ved en tysk skole, der virker som skolekonsulent, idet han samtidig har beholdt sin lærergerning, ville det være praktisk at gøre denne stilling til en hovedstilling og derpå at overdrage ham en amtsskolekonsulents beføjelser, forsåvidt angår tilsynet med de kommunale og de private tyske skoler i de fire nordslesvigske amter. På grundlag af oplysninger, som jeg har indhentet i Nordslesvig, kunne jeg tænke mig, at man også i danske kredse ville anse en sådan ordning for hensigtsmæssig. Af de 30 tyske kommuneskoler i Nordslesvig findes alene de 23 i Tønder amt. Skulle den derværende amtsskolekonsulent, der er særlig fortrolig med forholdene i Nordslesvig, i nær fremtid tage sin afsked, ville det absolut være hensigtsmæssigt at overdrage hans tilsynsmyndighed med hensyn til disse skoler til den tyske skolekonsulent i stedet for at give den til en ny amtsskolekonsulent, der måske ikke er så fortrolig med de nordslesvigske skolers særlige problemer, og som, i hvert fald hvad de tyske skoler angår, ikke kan være i besiddelse af den samme sagkundskab som den tyske skolekonsulent.

Det andet punkt, som vi beder sat under overvejelse, er skolekommissionernes tilsynsmyndighed over de private skoler i henhold til paragraf 2, stk. 2 b, i folkeskoleloven for Nordslesvig. Denne ordning kan, hvad der har vist sig i praksis, lokalt føre til uønskede modsætningsforhold. Det burde derfor overvejes, om man ikke kunne sætte paragraf 43, stk. 1, i folkeskoleloven af 20. maj 1933 i kraft for Nordslesvig.

Det tredie punkt vedrører paragraf 14 i folkeskoleloven for Nordslesvig af 15. marts 1939. Da den tyske folkegruppe ikke er repræsenteret i skoledirektionerne, ville det måske være på sin plads at lade den have andel i udnævnelsen af overlærerne på den måde, at undervisningsministeriet indhenter en udtalelse hos den tyske folkegruppes kontor under statsministeriet.

Dette er, højtærede hr. minister, foreløbigt nogle af de spørgsmål, der for tiden optager folkegruppen, og som jeg beder om at måtte få lejlighed til at drøfte. Jeg skal i denne forbindelse tillade mig det forbehold senere at komme ind på yderligere nogle spørgsmål. Såfremt det er ønskeligt, kan de synspunkter, der er givet udtryk for i nærværende skrivelse, omsættes i konkrete forslag.

Idet jeg udtrykker min bedste højagtelse

Deres meget ærbødige[1])

Gennemslag sendt til dr. Kassler til efterretning $^2/_7$. L.

[1]) Af den i udenrigsministeriets arkiv opbevarede genpart af skrivelsen fremgår det, at den var underskrevet af Stehr.

191.

Det tyske kontor til von Woedtke angående oplysninger om kulturelt selvstyre i andre lande.

13. sep. 1943.

K.II.1/43 — St./L. *13. sept. 1943.*
Vedr.: Skolestatut.

Hr. Werner Hasselblatt
ved hr. von Woedtke
Kaiser Allee 189
Berlin-Wilmersdorf

Højtærede hr. von Woedtke!

Hjertelig tak for Deres brev af 2. september 1943 og for afskriften af skrivelsen fra hr. Hasselblatt til kammerat Kubitz. Jeg er absolut enig med hr. Hasselblatt i, at en skoleautonomi, der fungerer godt, kun kan udarbejdes udfra de stedlige forhold og udfra kendskabet til det pågældende lands love. Anmodningen om at få tilstillet materiale angående spørgsmålet om, hvorledes skoleautonomiproblemet er blevet løst i andre lande, tilsigter kun at få et overblik og at skaffe materiale til sammenligning.

Som allerede nævnt i skrivelsen til kammerat Kubitz er det mig ikke så meget om at gøre at få store betænkninger, men først og fremmest at få tilstillet det lovmæssige materiale.

Jeg ville derfor være Dem taknemlig, dersom De ville gennemgå tidsskriftet „Nation und Staat"[1]) med henblik herpå, og hvis jeg kunne få tilstillet de hæfter, i hvilke der er optrykt generelle folkegruppestatutter om kulturel autonomi, eventuelt også kun om autonomi på skolens område.

Vi har her iøvrigt ikke til hensigt at få sagen gennemført for Nordslesvigs vedkommende fra i dag til i morgen, men vi vil i dag præstere alle de forarbejder, der er nødvendige, for at vi til rette tid også kan være tilstrækkelig forberedt.

Der er for tiden til det danske undervisningsministerium anmeldt en række skolekrav, der allerede tenderer mod skoleautonomien.

Spørgsmålet om finansieringen, der af hr. Hasselblatt er blevet betegnet som særlig vanskeligt, er også allerede blevet berørt i folkegruppeledelsens drøftelser. Skulle valutavanskelighederne vedblive at bestå i det hidtidige omfang, vil vi tillige alene af denne grund være nødt til at gå i lag med en skolestatut. Enkeltheder kunne eventuelt blive meddelt ved

senere lejlighed. Spørgsmålet om ordningen af valgfrihed med hensyn til at gå i tysk skole turde i Nordslesvig næppe støde på uovervindelige vanskeligheder.

Jeg ønsker, at hr. Hasselblatt må have en god rekreationsferie, og at han snart må blive restitueret.

Heil Hitler!

[1]) Tidsskriftet „Nation und Staat", der havde undertitlen „Deutsche Zeitschrift für das europäische Nationalitätenproblem", blev udgivet af Werner Hasselblatt. Det behandlede forskellige folketyske problemer og indeholdt beretninger om forholdene i de enkelte lande. Der findes også heri en del oplysninger om „folkegrupperet", f. eks. i årgang 1943, s. 169—170, om en overenskomst mellem det rumænske undervisningsministerium og den tyske folkegruppe ang. folkegruppens overtagelse af de tysksprogede statsskoler. I årgang 1943—44, s. 50—54 og 103—112, findes en artikel af Arnold Weingärtner: Das Recht der deutschen Volksgruppen, der behandler spørgsmålet om „folkegrupperet" og giver en oversigt over forholdene i de enkelte lande.

192.

Det tyske kontor til dr. Møller angående forhandlinger med de danske myndigheder om de kulturelle krav.

4. okt. 1943.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

Kobenhavn Ø., den 4. oktober 1943.

Sag: K.III.1/43 — St./L.
Vedr.: Kulturelt selvstyre.

Til
folkegruppefører, dr. Møller
Graasten.

Kære dr. Møller!

Jeg har i dag sammen med Elholm været hos departementscheferne Barfod og Thomsen. Hos dem begge benyttede jeg lejligheden til at komme ind på nogle principielle spørgsmål, der angår vore kulturelle krav.

Jeg spurgte Barfod, om han så nogen mulighed for at imødekomme vore skolekrav, der bl. a. angår skolekonsulentens stilling. Han svarede, at dette for tiden var umuligt, idet opfyldelsen af vore ønsker var betinget af en principiel ændring i bestående love. Sådanne ændringer kunne man imidlertid ikke udvirke ved en departementschefs lovanordninger.[1])

Som jeg allerede har meddelt, bliver altså denne departementschefernes såkaldte ret til at udstede lovanordninger fortolket meget strengt. Man vil i almindelighed indskrænke sig til at forlænge bestående love eller til at udstede sådanne anordninger, som er ubetinget nødvendige, for at samfundslivet kan gå sin gang. Således vil man f. eks. sikkert også udstede finansloven for det kommende år uden rigsdagens medvirken, idet udbetalingerne selvfølgeligt må fortsætte. Man vil herved imidlertid i almindelighed se bort fra nye bevillinger, såfremt de ikke er blevet påkrævet som følge af de særlige omstændigheder.[2])

Heil Hitler!

Gennemslag til 1) folkegruppekontoret (idet der samtidig anmodes om, at kirkekontoret underrettes)
2) skolekontoret, Aabenraa,
til efterretning.

---

[1]) Undervisningsministeriets svar på Stehrs skrivelse af 2. juli (A. nr. 190) blev afsendt 20. sep. 1943. Det hedder heri, at *„de af Dem rejste principielle Spørgsmaal om Ændringer i de gældende Lovbestemmelser vedrørende Mindretalsskolernes Styrelse kun vil kunne løses ved en Ændring af Loven om Folkeskolen i de sønderjyske Landsdele af 15. Marts 1939 som man ikke paa nærværende Tidspunkt vil kunne optage til Droftelse"*.

[2]) Der følger herefter en redegørelse for forhandlingerne med kirkeministeriet, som er helt identisk med den, der er givet af Elholm (A. nr. 178).

193.

Det tyske kontor meddeler det danske undervisningsministerium de retningslinier, der er blevet opstillet for skolekontorets virksomhed.

22. feb. 1944.

K.II.1/43 — St/L *22. Februar 1944.*

Angaaende: Oprettelse af skolekontoret for den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

Til
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
København K.

Herved skal man meddele Ministeriet, at Folkegruppen for nogen Tid siden har oprettet et „Schulamt" for at faa et centralt Organ, der kan beskæftige sig med Skolespørgsmaalene, der jo i alle væsentlige Ting berører Folkegruppens Interesser som Helhed. Børnene fra den tyske Folkegruppe besøger til Dels de 60 tyske Privatskoler, vi har i Landsdelen, og til Dels de 30 tyske Kommunalskoler. Det siger sig selv, at Folkegruppens Ledelse i lige høj Grad interesserer sig for alle Skoler, enten det er private eller kommunale Skoler. Samtlige 90 Skoler maa opfattes som en Enhed, der har til Opgave at tjene den tyske Ungdoms Uddannelse og Dygtiggørelse. Det samme gælder for Lærerkræfterne, der underviser ved disse Skoler.

Tilsvarende som ved Skolerne ligger Forholdene ved de tyske Børnehaver, hvor Forholdet er det, at Folkegruppen har 19 private og 3 kommunale Børnehaver.

I sit Møde af 25. Januar 1944 har „Schulamt" fastlagt følgende Retningslinier:

„1. Das Schulamt ist eine Einrichtung der deutschen Volksgruppe zur Wahrnehmung aller deutschen Schulinteressen in Nordschleswig.

2. Das Schulamt besteht aus mehreren Mitgliedern, die von dem Volksgruppenführer ernannt werden. Als schulfachliches Mitglied gehört der deutsche Schulkonsulent dem Schulamt an.

3. Das Schulamt übt im Auftrage der deutschen Volksgruppe den Privatschulen gegenüber alle Aufsichts- und Verwaltungsrechte aus, die nicht durch Gesetz dänischen Behörden zustehen.

4. Den kommunalen deutschen Schulen gegenüber erstrebt das Schulamt im Rahmen der bestehenden Gesetze und Anordnungen eine Betreuung im Hinblick auf das Interesse der gesamten Volksgruppe.
5. Das Schulamt arbeitet auf eine neue gesetzmässige Ordnung hin, die der deutschen Volksgruppe in der schulischen Mittelinstanz (Skoledirektion usw.) die ausschlaggebende Entscheidung auch in Sachen der deutschen kommunalen Schulen sichern soll."[1])

Undervisningsministeriet bedes om at give de interesserede stedlige Myndigheder en Meddelelse om „Schulamt"s Oprettelse.

Durchschlag an
1. den Volksgruppenführer Dr. Möller, Gravenstein,
2. das Schulamt, Apenrade,
3. das Volksgruppenamt, Apenrade,

mit der Bitte um Kenntnisnahme. Die Eingabe ist gleichzeitig abschriftlich an das Aussenministerium gegangen[2]).

Heil Hitler!

---

[1]) *1. Skolekontoret er en institution indenfor den tyske folkegruppe, der skal varetage alle tyske skoleinteresser i Nordslesvig. 2. Skolekontoret består af flere medlemmer, der udnævnes af folkegruppeføreren. Den tyske skolekonsulent er medlem af skolekontoret som fagmand på skoleområdet. 3. Overfor privatskolerne udøver skolekontoret på den tyske folkegruppes vegne samtlige tilsyns- og administrationsrettigheder, der ikke ved lov tilkommer danske myndigheder. 4. I forhold til de tyske kommunale skoler tilstræber skolekontoret indenfor rammerne af de bestående love og anordninger et tilsyn og en vejledning, der tager sigte på hele folkegruppens interesse. 5. Skolekontoret arbejder for en ny lovmæssig ordning, der også i melleminstansen (skoledirektion o. s. v.) skal sikre den tyske folkegruppe den bestemmende afgørelse i de sager, der vedrører de kommunale tyske skoler.*

[2]) *Gennemslag til*
1. folkegruppeføreren, dr. Møller, Graasten, 2. skolekontoret, Aabenraa, 3. folkegruppekontoret, Aabenraa, med anmodning om, at skrivelsen må blive taget til efterretning. En afskrift af skrivelsen er samtidig tilstillet udenrigsministeriet.

2. *Tysk skolebyggeri.*

194.

Elholm til den tyske stiftelse angående planerne for det tyske skolebyggeri (med bilag).

7. dec. 1940.

3638/40 *7. december 1940.*

Til
Den tyske stiftelse, afdeling nord,
ved hr. regeringsdirektør Petersen,
Slesvig.

Højtærede hr. regeringsdirektør!

Folkegruppeføreren for den tyske folkegruppe i Nordslesvig, dr. Møller, har meddelt mig, at man i Berlin var villig til i det kommende finansår at stille ret betydelige beløb til rådighed til udvidelsen og udbygningen af det tyske skolevæsen i Nordslesvig. Efter pålæg af dr. Møller har jeg udarbejdet en opstilling, der — ordnet efter grupper — anskueliggør, hvilke pengemidler der behøves hertil. Gruppe I omfatter sådanne udvidelser, som ubetinget skal foretages, og som i og for sig forlængst burde være sket. Også gruppe II og III er arbejder, der må betegnes som særdeles påtrængende. De efterfølgende grupper omfatter

sådanne arbejder, som er meget ønskelige, og som ville være af uhyre værdi for vort arbejde, men som må vente, dersom pengene ikke stilles til rådighed med så store beløb, som vi ønsker. Med hensyn til den sidste gruppe (bygningen af gymnastiksale o. s. v.) vil jeg ikke undlade at gøre opmærksom på, at den sidste store danske skolelov har krævet bygning af gymnastiksale til enhver landsbyskole, og at man endnu for få uger siden har vedtaget en tillægslov for at kunne få gennemført disse byggearbejder (gymnastiksale, skolekøkkener o. s. v.) til trods for krigen. (Folkeskoleloven af 18. maj 1937 og tillægslov af 31. oktober 1940). En hel række af disse byggeforetagender er allerede færdige, andre er påbegyndt, og flere vil følge efter. Dersom vi skal føre nationalitetskampen under lige forudsætninger, må vi altså også med hensyn til bygninger o. s. v. være ligestillet med vor danske modstander. Derfor kan også denne sidste gruppe (bygningen af gymnastiksale m. m.) absolut ikke blot betegnes som ønskelig, men som påkrævet. Jeg skal bemærke, at der med ovenstående ikke er forudset nogen gymnastiksal for de 12 mindre skoler. Endelig skal det udtrykkeligt fremhæves, at der i de ovenstående krav ikke er forudset skolekøkken og lignende for en eneste skole med undtagelse af Graasten. Men skolekøkkener kræves i den ovenfor anførte lov til de offentlige danske skoler på nøjagtig samme måde som gymnastiksale.

Heil Hitler!

C. E[lholm]

1 bilag

Gruppe I: Arbejder, som er absolut påtrængende.

Skolebygninger i:

Felsted	36.000 kr.
Vojens—Hammelev	40.000 -
Krusaa	34.000 -
Overjerstal	38.000 -
Bovrup	36.000 -
Bredebro	40.000 -
Graasten	190.000 -
	414.000 kr.

Gruppe II: Reparationer af eksisterende bygninger.

41 skolebygninger à 2.000 kr. — ..... 82.000 kr.

Det skal hertil bemærkes, at der som følge af pengemangel i en lang række år ikke har kunnet foretages reparationer.

Gruppe III: Til yderligere udbygning af det tyske privatskolevæsen må vi regne med bygningen af yderligere 5 skoler, hvis navne ikke i øjeblikket kan anføres = 180.000 kr.

Gruppe IV: Bygninger, der er meget ønskelige, men som ikke direkte kan betegnes som påkrævede.

Burkal	40.000 kr.
Egernsund	30.000 -
Faarhus	27.000 -
Stubbæk	27.000 -
Tandslet	26.000 -
Vennemose	34.000 -
Vilsbæk	32.000 -
Aarø	30.000 -
	246.000 kr.

Gruppe V: Bygning af børnehaver. I mange tilfælde er der regnet med tilbygning til en privatskole.

Uge	10.000 kr.
Rabsted	20.000 -
Vojens	10.000 -
Egernsund	10.000 -
Haderslev	20.000 -
Rinkenæs	10.000 -
Løgumkloster	10.000 -
	90.000 kr.

Gruppe VI: Bygning af gymnastiksale.

40 gymnastiksale à 40.000 kr. = ... 1.600.000 kr.

195.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående 900.000 RM til skolebyggeri.

23. april 1941.

Telegram
(Hemmelig chifferkode)

København, den 23. april 1941, kl. 0,30.
Modtaget: — 23. — — , - 1,45.

Nr. 585 af 22.4.

Som svar på telegrafisk ordre nr. 552 af 16.4.[1])

Der er her ingen betænkelighed ved, at Volksdeutsche Mittelstelle stiller ca. 900.000 rigsmark — skriver: nihundredetusinde — til rådighed for folkegruppen i Nordslesvig under forudsætning af, at køb af grunde sker med passende mellemrum, og at folkegruppen behandler gennemførelsen af byggeprogrammet som et internt anliggende, uden at der gøres meget væsen af det i pressen og i offentlige udtalelser. Visse reaktioner i den nationale kamp vil ikke udeblive fra danskernes side, men kan efter min mening tages med i købet.

Til byggeprogrammet behøves i danske kroner: firehundredeoghalvtredstusinde kroner, dels til nyoprettelser af skoler og dels til skoler, der allerede eksisterer, men som har til huse i dårlige, lejede lokaler; tohundredetusind kroner til skoler, børnehaver, Deutsches Haus; firstusind kroner til nødvendige reparationer; halvfjerdstusind kroner til udbygning af børnehaver og til tilbygningsarbejder.

Byggemateriale findes hos folkegruppen, ...[2]) mængde sikret, forbrug af jern ringe, idet der ved det påtænkte småbyggeri gives afkald på centralvarme, og der skal anvendes gode træbjælker i stedet for jerndragere.

Renthe-Fink

[1]) I marginen med maskinskrift tilføjet: *Den rigtige henvisning burde lyde: nr. 419 af 16.4. (Kult. A. nr. 1433 angående køb af grunde til skoler).*

[2]) Her mangler et ord i teksten. I marginen er tilføjet: *Gr. verst.* (gruppe forvansket).

196.

Elholm til Vomi angående det tyske skolebyggeri og dets finansiering (med bilag).

31. maj 1941.

619/41. *31. maj 1941.*

Til
Volksdeutsche Mittelstelle,
Berlin.

Fortroligt!

— via den tyske folkegruppeledelse i Nordslesvig, Graasten.

Under henvisning til de forhandlinger, der er blevet ført i Berlin den 3. april, skal jeg tillade mig at meddele Volksdeutsche Mittelstelle, at det beløb, som der var tale om i Berlin, nu er blevet stillet mig til rådighed her i Aabenraa ubeskåret. Halvdelen af pengene, 400.000 kr., er foreløbig endnu deponeret hos det tyske konsulat, medens vi har fordelt de øvrige 400.000 kr. på vore forskellige konti. De planlagte bygninger er tildels allerede påbegyndt, for andres vedkommende er forberedelserne så vidt fremskredne, at man ret snart kan begynde at bygge. Jeg skal ikke undlade på den tyske skoleforening for Nordslesvigs vegne at takke alle medvirkende myndigheder for denne værdifulde hjælp. Vi er nu omsider i stand til i det mindste at bygge på de steder, hvor det allerede i lang tid har været påtrængende nødvendigt.

Byggeforetagenderne vil alle blive udført så hurtigt som på nogen måde muligt, de fleste efter de planer og tegninger, der var bestemmende ved tidligere bygning af skoler i Nordslesvig.

Hvad angår afregning og principielle godkendelser, går jeg ud fra, at den tyske stiftelse, der har gennemført al hidtidig tysk skolebyggeri i Nordslesvig, har det afgørende ord. Jeg skal i denne forbindelse tillade mig at henvise til en drøftelse, der fandt sted den 16. 5. d. å. hos den tyske konsul i Aabenraa i nærværelse af folkegruppeføreren, dr. Møller.

Ved denne forhandling drøftede og godkendte man også en almindelig plan for pengenes anvendelse. Planen er i det væsentlige i overensstemmelse med de forslag, som jeg tillod mig at fremsætte i Berlin. En afskrift af denne plan vedlægges. Afvigelser kan selvfølgelig blive nødvendige dels som følge af byggeomkostningernes størrelse, der vel er endnu højere, end jeg har antaget, dels på grund af andre vanskeligheder, til hvilke der er kommet een, som ikke var forudset, nemlig manglen på håndværkere og arbejdere.

Heil Hitler!

C. E[lholm]

Bilag.

DEN TYSKE SKOLEFORENING
FOR
NORDSLESVIG

Aabenraa, den 17. maj 1941.

Forslag til anvendelsen af 800.000 kroner.

Allerede givet ud til byggepladser m. m.	30.000 kr.
Til ombygningsarbejder på de nylig indrettede skoler og børnehaver	20.000 -
De 3 bygninger, der allerede er givet i ordre, i Bovrup, Egernsund og Branderup	90.000 -

Skolebyggeri i Graasten	200.000 kr.
Skolebyggeri i Felsted, Overjerstal og Krusaa	180.000 -
Yderligere 2 skolebygninger, henholdsvis børnehaver. (Bolderslev, Bredebro, Ballum, Burkal, Stubbæk, Notmark eller børnehave i Haderslev)	110.000 -
Køb af hus til skolen i Vojens	35.000 -
Ialt altså tilvejebringelse af 9 skoler med lærerbolig og 1 børnehave.	
Gymnastiksal i Sommersted	35.000 -
Reparationer på eksisterende skoler	80.000 -
Diverse	20.000 -
	800.000 kr.

197.

Det tyske gesandtskab til udenrigsministeriet i Berlin angående understøttelsen til bygning af tyske skoler.

17. jan. 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 17. januar 1942.

Jr. nr. 25/42

Hemmeligt.

I tilslutning til indberetningerne
af 20.10 1941 — jr. nr. 1241/41 —
og af 8.1.42 — jr. nr. 25/42. —[1])

— 2 gennemslag —

— 1 bilag —

Til
Auswärtiges Amt
Berlin.

Det beløb på 400.000 kr.[2]), der ifølge indberetning af 20. oktober f. å. — jr. nr. 1241/41 — den 15. oktober 1941 er blevet udbetalt til det tyske konsulat i Aabenraa for regning Volksdeutsche Mittelstelle til anvendelse i skolebygningsprogrammet for Nordslesvig, er mod vedlagte kvittering[3]) af konsulatet blevet udbetalt til lederen af folkegruppekontoret, hr. Petersen, og til skolekonsulent Elholm, efter at beløbet var blevet frigivet af Volksdeutsche Mittelstelle. Beløbet er blevet afviklet i gesandtskabets H- og V-bog og er blevet ført til udgift som anvist udbetaling med det modsvarende beløb på 193.040 rigsmark (kurs: 207,21 kr.) i afdeling III i regnskabet for januar/marts 1942.

E. b.

Dr. Hensel

[1]) Brevet er forsynet med følgende håndskrevne tilføjelser: Foroven: *D VIII 3171[41] og 168[42] D VIII 168[42]*, der refererer til de to omtalte beretninger. Forneden står: *Påtegning. 193.040 rigsmark er ifølge meddelelse fra legationskassen blevet godtgjort afregningskontoen København 46 12/41 den 25/11 41 i henhold til skrivelse D VIII 3171/41 til Vomi. ad acta. Berlin, den 5/2 42. F[leissner]*.

[2]) De 400.000 kr., der her er tale om, kan ikke være identiske med den resterende halvdel af de 800.000 kr., som omtales i Elholms brev til Vomi af 31. maj 1941 (A. nr. 196), da gesandtskabet allerede i maj 1941 havde udbetalt dette beløb til konsulatet i Aabenraa. Iøvrigt fremgår det af oplysninger, som Elholm har givet til politiet i Aabenraa, at de 800.000 kr. er udbetalt 24/5, 24/11 og 28/12 1941 og 6/1 1942.

[3]) Kvitteringen, der ikke medtages her, er udstedt 15. jan. 1942.

198.

Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående 300.000 kr. til den tyske folkegruppe, især til skolebygning.

14. marts 1942.

ad D VIII 1096/42 *Berlin, den 14. marts 1942.*

Ref.: AR Fleissner.

Til
det tyske riges befuldmægtigede
i Danmark
København.

Man skal herved anmode om, at der af den rigsbefuldmægtigedes kasse må blive udbetalt 300.000 danske kroner til den tyske folkegruppe i Nordslesvig. Af beløbet er 200.000 kr. bestemt til bygning af skoler[1]) og 100.000 kr. til folkegruppens budget for 1941/42. Beløbet bedes indført som anvist udbetaling, og der bedes afgivet indberetning om sagens forløb med anførsel af modværdien i rigsmark til de 300.000 danske kroner.

E. b.

sign. **Triska**

Før afsendelsen:
Pers. R. Dev. til efterretning.

Påtegning:
Ifølge HaPol 157 h rs har VLR Rieger erklæret sig indforstået med, at beløbet anvises til trods for den anspændte valutasituation.

Fremlægges igen: om 1 måned.
(Indberetning og indkassering af modværdien hos Vomi).

[1]) Som det kan ses af skolebyggekontoens status d. 1. juli 1944 (A. nr. 201), har folkegruppen kun fået 1.200.000 kr. til skolebyggeriet, nemlig de penge, som er omtalt i skrivelserne af 31. maj 1941 og 17. jan. 1942 (A. nr. 196 og 197). Hertil kommer så de særlige understøttelser til bygningen af skolen i Graasten, men da der dèr er tale om helt andre beløb (A. nr. 199), kunne det synes, som om de her nævnte 200.000 kr. ikke er kommet til udbetaling eller, hvis dette er sket, er blevet opført på en anden konto end byggekontoen. Angående understøttelserne til det tyske skolevæsen, se iøvrigt noterne til A. nr. 211.

199.

Skrivelse fra den tyske skoleforening for Nordslesvig til regeringsdirektør Claus Petersen i Slesvig angående finansiering af skolebyggeriet i Graasten.

16. marts 1942.

DEN TYSKE SKOLEFORENING
FOR
NORDSLESVIG

Aabenraa, den 16. marts 1942.

Journ. nr. 4382/41.

Hr. regeringsdirektør Petersen,
Slesvig.

Højtærede hr. regeringsdirektør!

Efter modtagelsen af Deres skrivelse vedrørende finansieringen af skolebyggeriet i Graasten har jeg i (Tondernbank) oprettet en konto Graasten, på hvilken der hidtil er indgået følgende:

1) 40.000 kr. i overensstemmelse med Deres skrivelse af 7. 11. 41,
2) 103.605 - som modværdi af 50.000 rigsmark,
3) 30.000 - i overensstemmelse med Deres skrivelse af 13. 3. 42.

173.605 kr.

Til byggeriet i Graasten er der indtil nu udbetalt 110.645,60 kr., således at kontoen i øjeblikket udviser et tilgodehavende på 62.959,40 kr.

Foruden dette har vi yderligere den almindelige byggekonto i Tønder, som ganske vist snart er opbrugt; den har måske en saldo i vor favør på ca. 5.000 kr., i hvilken forbindelse det skal oplyses, at de 17.400 kr., som provinsen havde stillet til disposition til brug i Sommersted[1]), allerede er overført til en anden konto. Efter Deres skrivelse af 13. 3. går jeg ud fra, at provinsen Slesvig-Holsten vil påtage sig samtlige udgifter ved skolebyggeriet i Graasten. Derved ville min ansøgning af 10. 12. 41 jo være bevilget. Jeg er meget taknemlig over, at provinsen har påtaget sig denne opgave. Det har altid været mit ønske, at provinsen, når den yder en betydelig hjælp, da også skal have den glæde at finansiere en bestemt bygning fuldtud og alene. Da skolebyggeriet i Graasten er budgetteret til ca. 250.000 kr., og da vi, som tiderne er i dag, dersom vi vil være forsigtige, vel må regne med en overskridelse på 10 %, ville der være at tilvejebringe ialt 275.000 kr., d. v. s. der mangler i øjeblikket endnu temmeligt nøjagtigt 100.000 kr. eller godt 50.000 rigsmark.[2])

Heil Hitler!

C. Elholm

---

[1]) I marginen er her tilføjet med blyant: *Forkert. Pengene til gymnastiksalen i Sommersted er stillet til rådighed af den t[yske] st[i]telse].* Nedenunder: *Set C[laus] P[etersen]* $^{28}/_{3}$.

[2]) Som det fremgår af opgørelsen over skolebyggekontoens status pr. 1. juli 1944 (A. nr. 201), var udgifterne til skolen i Graasten ialt 311.155,00 kr. Af kasseekstrakten over Schatzamts indtægter (A. nr. 211) ses det, at der fra det tyske konsulat er modtaget 124.521,00 kr. til denne skole. Peter Petersen har overfor politiet i Aabenraa forklaret, at også disse penge er tilskud fra provinsen Slesvig-Holsten. Provinsen kunne ikke få valutatilladelse til dette beløb, og han skrev derfor til Vomi, der så fik pengene fra provinsen og sørgede for, at de blev overført til Danmark. Aabenraa Kreditbank har oplyst, at ligesom de øvrige tilskud, der er sendt til Schatzamt, er dette udbetalt gennem denne bank, idet pengene var kommet på en check, udstedt af det tyske gesandtskab (den rigsbefuldmægtigede) til det tyske konsulat, og trukket på Landmandsbanken. Konsulatet havde ordre til at indsætte pengene på Schatzamts konto. Checken på de 124.521,00 kr. var dateret 31. okt. 1944.

200.

Skolekontoret til Vomi angående det tyske skolebyggeri.

10. juni 1942.

723/42 *10. juni 1942.*

Vedr.: Den tyske folkegruppes byggearbejder.
Ref.: Volksdeutsche Mittelstelles skrivelse af 30.5.42, jr. nr. I 8 a — Fm/Mi —

Til
Volksdeutsche Mittelstelle,[1])
Berlin W 62
via den tyske folkegruppes Schatzamt,
Aabenraa.

Nedenfor skal jeg give en oversigt over, hvor langt folkegruppens byggeforetagender er skredet frem.

1. *Færdige er:*

Ombygningen af skolen og børnehaven i Egernsund
Ombygningen af skolen i Vojens
Ombygningen af børnehaven i Padborg
Ombygningen af børnehaven i Aabenraa-nord
Nybygningen af skolen i Bovrup
Nybygningen af skolen i Branderup
Nybygningen af skolen i Felsted
Nybygningen af skolen i Overjerstal
Nybygningen af en gymnastiksal i Sommersted

2. *I arbejde er:*

Ombygningen af skolen i Skovby/Als, taget bliver rejst i nær fremtid
Ombygningen af skolen i Majbøl, færdig til brug om ca. 8 dage
Ombygningen af skolen i Ballum, bliver færdig i august
Ombygningen af børnehaven Haderslev-syd, færdig om nogle uger
Nybygningen af skolen i Bolderslev, kan være færdig om 4 uger
Nybygningen af skolen i Graasten, taget er rejst, skal være færdig 1.8.
Nybygningen af skolen i Kegnæs, snart færdig til tagrejsning
Nybygningen af skolen i Krusaa, skal være færdig til brug om 14 dage
Nybygningen af skolen i Notmark, taget rejst for 14 dage siden
Nybygningen af skolen i Vennemose, jordarbejderne tilendebragt
Nybygningen af børnehaven i Aabenraa-syd, bliver færdig i disse dage
Nybygningen af børnehaven i Toftlund, ligeledes.

Samtlige byggeforetagender med undtagelse af skolebyggeriet i Vennemose er så langt fremme, at der kan regnes med, at de bliver gjort færdige indenfor kort tid. Til skolenybyggeriet i Vennemose er jordarbejderne tilendebragt, ordrerne er givet til håndværkerne, byggematerialet er indkøbt, og der er præsteret betaling på arkitekthonoraret.

3. *Planlagte nybygninger, som imidlertid endnu ikke er givet i ordre:*

Elevhjem i Aabenraa
Skole i Stubbæk
Børnehave i Løgumkloster
} byggegrundene er købt, men arbejderne er endnu ikke givet i ordre.

Der er ikke taget hensyn til nogle mindre ombygninger og reparationer.

Heil Hitler!

C. E[lholm]

[1]) Indholdet af skolekontorets skrivelse blev 1. juli 1942 af Vomi meddelt det tyske udenrigsministerium.

201.

Oversigt over den tyske skolebyggekontos status pr. 1. juli 1944.

Oversigt over byggekontoens status pr. 1. juli 1944.

Følgende udgifter er afholdt:

1) Byggeforetagender.			
a) Skoler	Aarø	273,12	kr.
	Ballum	39.721,58	-
	Barsmark	918,42	-
	Bovrup	72.724,99	-
	Bolderslev	78.642,08	-
	Branderup	47.493,30	-
	Bredebro	2.365,08	-
	Bredebro forel. skole	18.254,72	-
	Egernsund	18.206,66	-
	Felsted	73.158,88	-
	Graasten	311.155,00	-
	Hokkerup	6.200,80	-
	Kegnæs	77.745,44	-
	Krusaa	67.167,12	-
	Notmark	86.108,95	-
	Overjerstal	67.943,33	-
	Skovby/Als	19.502,42	-
	Stubbæk	7.272,43	-
	Majbøl	51.736,12	-
	Tinglev	9.081,24	-
	Vennemose	54.475,54	-
	Vojens	3.546,23	-
	Ullerup	2.000,00	-
b) Børnehaver	Aabenraa-syd	81.148,58	-
	Aabenraa-nord	5.856,59	-
	Broager	2.949,99	-
	Graasten	27.893,69	-
	Haderslev-nord	130,00	-
	Haderslev-syd	8.482,59	-
	Hoptrup	20.486,38	-
	Løgumkloster	21.083,99	-
	Padborg	8.934,32	-
	Rabsted	95,00	-
	Toftlund	8.395,00	-
	Uge	1.194,01	-
c) Gymnastiksal	Sommersted	42.344,30	-
d) Bolig	Bolderslev	20.680,84	-
	Christiansfeld	19.838,38	-
	Sommersted	4.624,96	-
	Tandslet	10.149,94	-
	Ballum	5.841,20	-
e) Elevhjem	Aabenraa	75.000,00	-
f) Byggegrund	Elevhjem	10.340,00	-

2)	Afløsning af prioriteter		47.026,72 kr.
3)	Arkitekthonorar		26.598,70 -
4)	Opkøb af materialer		10.065,60 -
5)	Inventar		12.977,15 -
6)	Reparationer		42.834,98 -
7)	Fragt- og transportudgifter		2.414,05 -
8)	Administrationsudgifter, rejser, renter og diverse		108,16 -
			1.633.193,57 kr.
	Udgifter		1.633.193,57 kr.
	Byggekonto	1.200.000,— kr.	
	Byggekonto Graasten	173.605,— -	
			1.373.605,00 -
		Underskud...	259.582,57 kr.

3. Overflytning af rigstyske børn fra danske til tyske skoler.

202.

Skrivelse fra skolekontoret til lederen af den tyske skole i Haderslev angående oplysninger om Peter Bendorf.

19. feb. 1943.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPE
I NORDSLESVIG
Skolekontoret

Aabenraa, den 19. februar 1943.

Fortroligt!

Til
den konstituerede leder af den tyske skole
hr. J. Lorentzen,
Haderslev.

Det er blevet meddelt os, at den tyske statsborger Peter Bendorf, Haderslev, er dansksindet.

Vi udbeder os *omgående*, eventuelt pr. telefon, oplysning om, hvor han er født,[1]) og hvad hans erhverv er. Oplysningen kan eventuelt indhentes gennem partiets afdelingsleder.

Man gør allerede nu opmærksom på, at den pågældende, såfremt han er født syd for grænsen, vil blive opfordret til at sende sine børn i tysk skole.

Heil Hitler!

C. Elholm

[1]) I marginen er der gjort følgende håndskrevne tilføjelse: *Bendorf er født i Højer. Hans 3—4 børn besøger den danske skole. Lorentzen.*

203.

Amtmand Refslund Thomsen, Aabenraa, til direktør Svenningsen angående overflytning af tyske statsborgeres børn fra dansk til tysk skole (med bilag).

22. marts 1943.

AMTMANDEN
Aabenraa-Sønderborg Amt

Aabenraa, den 22. Marts 1943.

Fortroligt.

Kære Direktør Svenningsen![1])

Under Henvisning til min Skrivelse af 13. d. M., med hvilken jeg fremsendte Genpart af en Skrivelse til *Indenrigsministeriet* af 12. d. M., tillader jeg mig hoslagt at fremsende

1) Genpart af en Skrivelse til *Indenrigsministeriet* af 17. d. M.,
2) Genpart af en Skrivelse, modtaget fra Lærer Aage Jensen i Bolderslev,
3) Genpart af en Notits af D. D., optaget her paa Kontoret.[2])

Endelig vedlægger jeg Genpart af en i Dag fra den tyske Konsul modtagen Skrivelse.

Det bemærkes, at jeg forleden talte med den tyske Skolekonsulent Elholm om Sagen, og at han Onsdag Formiddag vil komme paa mit Kontor for at drøfte den med mig.[3])

Jeg vilde sætte Pris paa en Opringning fra Dem i Morgen for om muligt at blive orienteret om, hvorledes jeg maa tage paa Sagen. Jeg er fuldstændig klar over, at da det drejer sig om tyske Statsborgere, er det jo ikke saa let at tage Affære. Der er dog hidtil fra min Side kun sket det, at jeg i Anledning af en mundtlig Meddelelse fra Konsulen har bedt denne om en Genpart af de evt. udfærdigede tyske Rigslove m. v. Efter Konsulens Udtalelse til mig maatte jeg gaa ud fra, at det drejede sig om „reichsgesetzliche Bestimmungen". Dette var det af Konsulen brugte Udtryk. Da der blev saa meget Røre om Spørgsmaalet, syntes jeg, at det vilde virke beroligende, hvis man kunde oplyse, at det ikke var en af det herværende Mindretal iscenesat Aktion, men at det virkelig drejede sig om en tysk Rigslov. Det var for at kunne bevisliggøre dette, at jeg skrev til Konsulen.

Naar den tyske Konsul forøvrigt i sin Udtalelse til mig lagde Vægt paa at betone, at der i Enkelttilfælde dog kunde være Tale om Dispensationer, og Skolekonsulent Elholm bemærkede, at Kravet formentlig ikke var stillet til Forældre, der var dansksindede, forekommer det mig, at der maa være Mulighed for at opnaa Lempelser. Men har jeg nu paa Onsdag Lov til at tale indtrængende til den tyske Skolekonsulent om Sagen, eller skal jeg nærmest kun forholde mig refererende?

Med venlig Hilsen,
Deres hengivne

Kr. Refslund Thomsen.

Bilag 1.

AMTMANDEN
Aabenraa-Sønderborg Amt

17. Marts 1943.

Fortroligt.

Vedrørende: Indberetninger i Henhold til Telegram af 16. April 1940 om Samarbejdet mellem de lokale danske Myndigheder og de her i Landet værende tyske Myndigheder.

Til
Indenrigsministeriet.

Under Henvisning til mine Indberetninger af 15. Februar og 12. Marts d. A. tillader jeg mig at fremsende følgende yderligere Oplysninger om det seneste tyske Forsøg paa at øge Elevantallet i de tyske Skoler:

I Anledning af det stærke Røre, der er opstaaet ved Gennemførelsen af det tyske Krav om, at tyske Statsborgere skal sende deres Børn i tyske Skoler, sendte jeg i Dag den tyske Konsul her i Byen saalydende Brev:

„..... Unter unserer Unterredung am 12.2.43 äusserten Sie, dass in nächster Zeit durch reichsgesetzliche Bestimmungen angeordnet werden würde, dass deutsche Staatsangehörige im Auslande ihre Kinder, wo es möglich wäre, in deutsche Schulen schicken sollten.

Ich würde Ihnen dankbar sein, wenn Sie mir mitteilen könnten, ob inzwischen die betreffenden Bestimmungen in Kraft getreten sind. In bejahendem Falle bitte ich, mir das betreffende Reichsgesetz mit evt. Ausführungsbestimmungen übermitteln zu wollen ....."[4])

Straks efter Modtagelsen af Brevet ringede Konsulen mig op og meddelte, at der maatte foreligge en Misforstaaelse, naar jeg skrev, at Konsulen havde bebudet en Rigslov angaaende dette Forhold. Der var ikke udstedt nogen Rigslov, men der var af det nationalsocialistiske Parti udstedt en Anordning, som gjorde det til Pligt for tyske Statsborgere i Udlandet at sende deres Børn i tyske Skoler.[5]) Jeg spurgte, om der af Partiet kunde gives Anordninger for Personer, der ikke var Medlemmer af Partiets Organisation i Udlandet. Dette besvarede man bekræftende. Jeg anførte, at der forelaa konkrete Tilfælde, hvor man efter de Regler, der fulgtes i Flensborg og Omegn, vilde give Børnene Lov til at gaa i danske Skoler, men hvor de her skulde tvinges til at gaa i tysk Skole. Der var Tilfælde, hvor begge Forældre var født her i Landsdelen og dansksindede, i andre Tilfælde var den ene af Ægtefællerne herfra. Det var ufatteligt, at Børnene skulde have vanskeligere ved at besøge dansk Skole her i Landet end i Mellemslesvig.

Konsulen indrømmede, at skematisk kunde Reglen ikke gennemføres, og henstillede til mig at lade de konkrete Tilfælde ved Regeringen forelægge for den tyske Befuldmægtigede. Jeg oplyste, at jeg havde gjort Regeringen bekendt med Sagen, men der var den Vanskelighed med Hensyn til Forelæggelse af konkrete Tilfælde, at de paagældende paastod, at det af Konsulatet var blevet dem paa det strengeste forbudt at tale om deres Sag med danske Myndigheder. Konsulen bemærkede hertil, at den, der havde talt med de paagældende, var den lokale Fører for det nationalsocialistiske Partis Udlandsorganisation. Denne Mand var tilfældigvis ansat paa Konsulatet, men det var ikke i Egenskab af Konsulatsembedsmand, han havde handlet.

Jeg bad til Slut Konsulen om en kort skriftlig Redegørelse for Forholdet, da jeg ikke rigtig kunde forstaa, hvordan Partiet kunde udstede Befalinger for andre end egne Medlemmer. Konsulen var øjensynlig ikke glad herfor, men da jeg sagde, at jeg dog vilde sætte Pris paa at faa en Redegørelse, indvilgede Konsulen deri, idet han aabenbart lagde Vægt paa at pointere, at der var Mulighed for Dispensationer, og paany anbefalede, at Sagen ved Regeringen forelagdes for det tyske Riges Befuldmægtigede.

Jeg tillader mig at henstille, at Udenrigsministeriet og Undervisningsministeriet gøres bekendt med Sagen.

Bilag 2.

DET TYSKE KONSULAT *Aabenraa, den 20.3.1943.*

Højtærede hr. amtmand!

Jeg tror, jeg tør gå ud fra, at De efter vor telefonsamtale ligeledes vil være af den opfattelse, at det spørgsmål, som De har rejst i Deres skrivelse af 17. d. m., ikke på udtømmende måde omhandler det principielle i sagen vedrørende skolegangen. Sagen forekommer mig at være betinget af talrige andre vigtige synspunkter, hvorfor jeg gerne vil foreslå, at det afventes, hvorledes man ser på sagen og behandler den i centraladministrationen i København, som De jo allerede har underrettet.

Med fortrinlig højagtelse
Deres meget ærbødige

sign. **Lanwer.**

---

[1]) På brevet fra amtmanden er i marginen med blyant noteret følgende: *Har meddelt Amtmand Th., at UMet er rede til ved Henvendelse til Dr. Best at søge udvirket Dispensationer, forudsat, at de paagældende vil opgive Kravet om at forblive anonyme.*
Amtmand Th. vil svare i Morgen. $^{23}/_{3}$ *43. Sv.*

[2]) De under 2) og 3) omtalte bilag er ikke medtaget her.

[3]) I en indberetning af 2. april oplyser amtmanden, at Elholm d. 23. marts havde skrevet til ham: „*.... at jeg — efter at have tænkt over Sagen — ikke gerne vil tage Stilling i en Sag, som saavidt jeg kan skønne — ikke er en Skolesag, men udelukkende drejer sig om et Forhold mellem rigstyske Partiorganer og tyske Undersaatter. Jeg kommer derfor ikke paa Onsdag*".

[4]) „*..... Under vor samtale den 12.2.1943 udtalte De, at det i nærmeste fremtid ved rigslovmæssige bestemmelser ville blive påbudt, at tyske statsborgere i udlandet, hvor det var muligt, skulle sende deres børn i tysk skole.*

Jeg ville være Dem taknemlig, hvis De kunne meddele mig, om de pågældende bestemmelser i mellemtiden er trådt i kraft. I bekræftende fald beder jeg om at måtte få tilstillet den pågældende rigslov med eventuelle bestemmelser vedrørende lovens gennemførelse ....."

[5]) Amtsskolekonsulent Novrup har oplyst, at der i de sønderjyske landsdele var ca. 3 800 tyske statsborgere med ca. 900 børn. I Aabenraa politikreds foretoges en undersøgelse, som viste, at der den 1. marts 1943 var 25 % af de tyske undersåtters børn i politikredsen, som gik i dansk skole.

204.

Det danske udenrigsministerium til dr. Best angående overflytning af tyske statsborgeres børn fra dansk til tysk skole.

29. marts 1943.

UDENRIGSMINISTERIET P.J.I.No. 7.x.9.p.

København, den 29. marts 1943.

1 bilag.

Deres Excellence.

Uagtet jeg rent principielt er imod og heller ikke har nogen beføjelse til at blande mig i sager, der angår tyske statsborgere, tror jeg dog, at jeg udfra en fælles interesse vil forelægge Dem følgende.

Der har fornylig fundet drøftelser sted mellem amtmand Refslund Thomsen og konsul dr. Lanwer i Aabenraa i forbindelse med et tysk krav, der går ud på, at tyske statsborgere i Nordslesvig skal lade deres børn gå i tysk skole, og det er under disse drøftelser kommet frem, at grundlaget for dette krav er en anordning, der er udstedt af det nationalsocialistiske parti, og som gør tysk skolegang obligatorisk for børn af tyske statsborgere i udlandet.

Ifølge meddelelse fra skolemyndighederne er et sådant krav også blevet rejst i de tilfælde, der er anført i det vedlagte bilag[1]), og hvor enten den ene eller den anden af forældrene, det være sig ved fødsel eller på anden måde, er nært knyttet til landsdelene og er dansksindet eller dansk indstillet, og i alle disse tilfælde nærer forældrene ønske om at lade deres børn gå i dansk skole.

Hvad angår danske statsborgere, har disse jo fuld frihed til at bestemme, om de vil lade deres børn gå i den tyske folkegruppes skoler eller ej, og set fra et dansk synspunkt forekommer det uforståeligt, at en tilsvarende ret ikke ville kunne tilstås de tyske statsborgere, der bekender sig til danskheden og er forankrede i denne og i dansk kultur. Syd for grænsen anerkender man de dansksindede, tyske statsborgeres ret til at lade deres børn gå i det danske mindretals skoler.

Konsul Lanwer har overfor amtmand Refslund Thomsen udtalt, at der i enkelte tilfælde ville kunne gives dispensation fra den nævnte anordning, og har foreslået, at sagen via regeringen forelægges for Dem. Det siges endvidere, at skolekonsulent Elholm skal have ladet forstå, at kravet om overflytning af børn fra danske til tyske skoler ikke vil blive fremsat overfor dansksindede forældre.

I vor fælles politiks interesse tillader jeg mig at bede Dem om at se på denne sag med forståelse og velvilje, således at der kunne gives dispensation i de pågældende tilfælde.

Med de venligste hilsener

sign. **Erik Scavenius.**

[1]) Bilaget er ikke medtaget her.

205.

Dr. Best til Scavenius angående overflytning af tyske statsborgeres børn fra dansk til tysk skole.

17. april 1943.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

Kobenhavn, den 17.4.1943.

I C/jr. nr. 159/43.

Hans Excellence, hr. statsminister Erik v. Scavenius
Det kongelig danske udenrigsministerium,
København.

Deres Excellence!

Som svar på Deres skrivelse af 29.3.1943 (P.J.I.J. nr. 7x 9p) vedrørende skolegangen for rigstyske børn i Danmark kan jeg meddele Dem, at det principielt er gjort til en pligt for rigstyskere i udlandet at lade deres børn gå i tyske skoler, når sådanne forefindes. Der kan gøres undtagelser fra dette princip, når særlige grunde taler derfor.

Særlige forhold i denne forstand foreligger utvivlsomt i det dansk-tyske grænseområde, når indbyggere i det danske statsområde af en eller anden grund har bevaret det tyske statsborgerskab, men bekender sig til danskheden. I disse tilfælde er jeg selvfølgelig indforstået med, at disse tyske statsborgeres børn går i dansk skole, når forældrene ønsker det. Det må i denne forbindelse dog være en forudsætning, at den af forældrene, der har rådighed over børnene, er født i det dansk-tyske grænseområde, således at han har ret til at bekende sig til en nationalitet, der ikke falder sammen med hans statstilhørighed. En rigstysker fra München eller Stuttgart har f. eks. efter tysk opfattelse ikke ret til indenfor grænseområdet at bekende sig til danskheden og samtidigt beholde sit tyske statsborgerskab; han ville have at erhverve dansk indfødsret, såfremt han ville løses fra en rigstyskers forpligtelser.

Jeg har givet det tyske konsulat i Aabenraa ordre til at undersøge de tilfælde, der er blevet meddelt af Dem, og at ordne dem i overensstemmelse med foranstående synspunkter.

Med de venligste hilsener

W. Best.

206.

Rundskrivelse fra skolekontoret til de tyske skoler i Nordslesvig angående oplysning om rigstyske skolebørns skolegang.

28. april 1943.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPE
I NORDSLESVIG
Skolekontoret

Aabenraa, den 28. april 1943.

Cirkulære
til samtlige tyske skoler i Nordslesvig.

. . . . . .

2. Indmeldelse af rigstyske børn.

For nogen tid siden har NSDAP.s udlandsorganisation foretaget skridt til at få de herboende rigstyskere, der hidtil ikke har sendt deres børn i tysk skole, til under visse forudsætninger at indmelde deres børn i den pågældende tyske skole. Jeg anmoder nu samtlige skoler om at meddele:

a) hvem har efterkommet denne opfordring i Deres distrikt,
b) hvem har ikke indmeldt sine børn.
(begge meddelelser med nøjagtig angivelse af navnet og antallet af børn). Frist: 8. maj (poststempel).

. . . . . .

Heil Hitler!

sign. **C. Elholm**

207.

Amtmanden over Aabenraa-Sønderborg amt sender udenrigsministeriet en indberetning angående overflytning af skolebørn (med bilag).

2. juni 1943.

AABENRAA-SØNDERBORG AMT
Amtmanden.

Aabenraa, den 2. Juni 1943.

Fortroligt.

Til Udenrigsministeriet.

Under Henvisning til Udenrigsministeriets Skrivelse af 4. Maj d. A. i Sagen *P.J.I.J. Nr. 7.[x].9.p.* skal jeg hoslagt fremsende Genpart af en Indberetning til Indenrigsministeriet, udvisende hvad der siden er passeret i den paagældende Sag.

Kr. Refslund Thomsen.

AMTMANDEN

2. Juni 1943.

Fortroligt.

Vedr.: Indberetninger i Henhold til Telegram af 16. April 1940 om Samarbejdet mellem de lokale danske Myndigheder og de her i landet værende tyske Myndigheder.

Til
Indenrigsministeriet.

. . . . . .

I Tilslutning til Amtets tidligere Indberetninger — senest af 2. April d. A. — vedrørende Overflytning af Børn af tyske Statsborgere fra danske til tyske Skoler skal jeg indberette følgende:

Da der — skønt Konsulatet ifølge den tyske Befuldmægtigedes Skrivelse til Udenrigsministeriet af 17. April d. A.[1]) havde faaet Ordre til at undersøge de gennem Udenrigsministeriet indberettede Tilfælde og regulere disse efter de af den Befuldmægtigede givne Retningslinier — tilsyneladende ikke blev taget noget Initiativ fra Konsulatets Side, henvendte jeg mig den 6. Maj efter Opfordring af Udenrigsministeriet til Konsulen, med hvem jeg havde en længere Samtale om Sagen. Det var øjensynligt Konsulen magtpaaliggende, at jeg skulde vide, at han fra først af havde advaret imod den Aktion, der var foretaget af den herværende tyske Partiorganisation. Han havde over for Gesandtskabet givet Udtryk for, at de Instrukser, der var bebudet fra Hovedledelsen i København, ikke tog tilstrækkeligt Hensyn til de særlige Forhold her. Han havde nærmest faaet en Tilrettevisning i den Anledning. At den danske Regering nu havde faaet udvirket, at Reglerne var blevet lempet, kunde han forsaavidt kun være tilfreds med.

Konsulen gennemgik derefter de enkelte Tilfælde, hvorved han ogsaa kom ind paa Spørgsmaalet om, hvad der var Grænseomraade. Af en længere Instruks, som Konsulen havde faaet fra Gesandtskabet, fremgik, at til Grænseomraadet skulde henregnes Omraader, hvor der fandtes en livskraftig Danskhed. Konsulen var meget imødekommende i de forskellige Tilfælde, og som Sydgrænse blev i Virkeligheden praktiseret *Ejderen.* —

Et Tilfælde, hvor Manden var født Syd for Rendsborg, kunde herefter formentlig ikke komme i Betragtning — hvilket ogsaa udtrykkeligt var udtalt af Gesandtskabet. Men da det af Sagen fremgik, at vedkommende ved sin Indrejse var saa ung, at han havde faaet en Del af sin Skolegang her i Landet og havde boet her siden 1918, vilde Konsulen under Henvisning hertil søge udvirket en Dispensation ogsaa i dette Tilfælde.

Konsulen betonede sluttelig, at der fra den af Forældrene, der var bestemmende over Barnet — d. v. s. som Regel Faderen — over for Konsulen maatte gives Udtryk for, at Forældrene ønskede Barnet i dansk Skole. Konsulen mente ikke at kunne anse den Omstændighed, at Børnene hidtil havde gaaet i dansk Skole, som fyldestgørende Bevis for, at Forældrene fremdeles ønskede dette. Jeg udtalte nogen Ængstelse for, at Forældrene vilde være bange for over for Konsulen at fastholde Ønsket, idet de vilde befrygte, at det paa en eller anden Maade kunde komme til at skade dem. Der kunde ikke være Tvivl om, at de var blevet stærkt truet af den Parti-Funktionær, der i sin Tid havde givet dem Paalæg om Overflytning af Børnene. Konsulen bemærkede hertil, at han selv vilde tage sig af Sagen, og at han vilde sige til hver enkelt, at man ganske frit kunde bestemme, i hvilken Skole Barnet skulde gaa, og ikke paa nogen Maade vilde blive generet i den Anledning.

Forhandlingerne endte derefter med, at Konsulen lovede at indfinde sig paa mit Kontor for at drøfte de enkelte Tilfælde paany, naar de fornødne Oplysninger foreligger — navnlig til Klaring af Spørgsmaalet om Faderens Ønske. Jeg har nu i længere Tid ventet paa Konsulens Besøg og synes, at det trækker noget ud med Sagen, men dette kan maaske skyldes dels, at enkelte er indkaldt til tysk Militærtjeneste, dels at Konsulen først vil forelægge Sagen for Gesandtskabet.

Der kan formentlig ikke være Tvivl om, at Udenrigsministeriets Henvendelse til det tyske Riges Befuldmægtigede i Starten har stoppet en Sag, der efter de foreliggende Oplysninger om Antallet af tyske Undersaatters Børn, der besøger danske Skoler, kunde have faaet et ret betydeligt Omfang. Men det har ganske sikkert ogsaa haft sin Betydning, at det er kommet til Udtryk, at helt skalte og valte, som den vil, kan den tyske Ledelse ikke.

. . . . . .

[1]) Se A. nr. 205.

208.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående en samtale med konsul Langer vedrørende overflytning af skolebørn.

7. juli 1943.

HJH/Ir. C. P.J.I. J.Nr. 7.x.9.p.

Notits.

Jeg har idag haft en Samtale med den midlertidige Chef for det tyske Gesandtskabs Konsulatsafdeling, Dr. Langer, som fra den 15. d. M. skal overtage Posten som tysk Konsul i Aabenraa.

Jeg lykønskede Dr. Langer til den nye Post og sagde, at vi — særlig efter det gode Samarbejde, vi havde haft med ham som Leder af Gesandtskabets Konsulatsafdeling — glædede os over at se ham som tysk Konsul i Aabenraa. Det vilde jo uden Tvivl blive et interessant omend ikke altid lige behageligt Arbejde, han gik ind til.

Dr. Langer svarede, at han glædede sig meget til sin nye Post. Han var ganske klar over, at Stillingen som tysk Konsul i en Grænseegn medførte visse Ubehageligheder. Som Sudetertysker kendte han udmærket de særlige Forhold og den særlige Mentalitet, som altid findes i en Grænseegn, men Forholdene i Czekoslovakiet og i Danmark kunde jo iøvrigt slet ikke sammenlignes. I Sudeterlandet hørte man aldrig noget om Forholdene i Slesvig-

Holsten, og et dansk-tysk nationalt Spørgsmaal syntes overhovedet ikke at eksistere. Dr. Langer mente, at de nationale Modsætninger i Sønderjylland i hvert Fald ikke var store, og at den nationale Kappestrid laa paa et saa højt Plan, at han for sit Vedkommende kunde se hen til sin fremtidige Stilling som tysk Konsul i Aabenraa med Forventning om ikke at komme ud for større Vanskeligheder.

Jeg omtalte derefter Sagen om Skolegangsspørgsmaalet for ham, idet jeg refererede Indholdet af Stats- og Udenrigsministerens Skrivelse af 29. Marts til Dr. Best og dennes Svar af 17. og 30. April[1]). Sagen laa herefter klar, og det havde derfor været os en Skuffelse at erfare, at Sagen tilsyneladende var gaaet i Staa, og at intet var sket fra Konsulatets Side. Jeg sagde endvidere, at jeg ikke vidste, om Sagen var ham bekendt, men at vi havde ment, at det vilde være nyttigt og formaalstjenligt at tale med ham om den, inden han rejste herfra for at overtage sin nye Stilling. Jeg haabede, at han vilde interessere sig for Sagen og søge den løst i den samme Aand, hvormed den var behandlet fra Statsministerens og den Befuldmægtigedes Side.

Dr. Langer svarede, at han var taknemmelig for, at Ministeriet havde gjort ham bekendt med Sagen, som interesserede ham meget. Han vidste fra sin Virksomhed i det czekoslovakiske Udenrigsministerium, hvor stor en Rolle Mindretalsskolespørgsmaal spillede, og hvor vigtigt det var, at de blev løst paa en fornuftig Maade. Han var enig i, at Sagen efter de i Dr. Bests Skrivelse af 17. April angivne Retningslinier var ganske klar, og han kunde ikke forstaa, at det overhovedet skulde kunne volde Vanskeligheder at komme til en tilfredsstillende Løsning af de paagældende Tilfælde. Han vilde gerne inden sin Afrejse herfra sætte sig grundigt ind i Sagen, og saasnart han kom til Aabenraa, tage sig af den. Det var urimeligt, hvis denne Sag skulde give Anledning til Misstemninger, og den skulde naturligvis løses i Overensstemmelse med Dr. Bests Anvisninger.

Jeg fremhævede for Dr. Langer, at Sagen forsaavidt hastede, som det nye Skoleaar begyndte om ca. 1 Maaned, og at det af gensidig Interesse burde undgaas, at der inden hans Ankomst til Aabenraa fandt Omflytninger Sted af Børn fra dansk til tysk Skole, da det maaske kunde vise sig vanskeligt at faa dem flyttet tilbage igen. Heri var Dr. Langer enig, og han erklærede, at han vilde være opmærksom herpaa, naar han nu satte sig nærmere ind i Sagen, og eventuelt vilde foranledige, at Konsulatet af den Befuldmægtigede blev anmodet om at indsende en Beretning om Sagens Standpunkt.

Jeg nævnte endelig for Dr. Langer, at den tyske Henvendelse til Forældrene havde vakt en vis Opsigt indenfor den dansksindede Befolkning i Sønderjylland, hvor man følte sig noget foruroliget over Kravet om Børnenes Overflytning til tysk Skole, samt at vi tillagde Sagen en ikke ringe Betydning og ogsaa havde været inde paa den Tanke — naturligvis i Forstaaelse med den Befuldmægtigede — at lade en Embedsmand fra Udenrigsministeriet rejse til Aabenraa og sammen med Amtmand Refslund Thomsen træde i Forbindelse med Konsulatet for derved at faa Gang i Sagen. Dr. Langer bemærkede hertil, at han ikke skønnede, at dette kunde være nødvendigt. Sagen laa jo, gentog han, ganske klart, og han kunde forsikre, at han skulde gøre, hvad han kunde for, at den snarest fandt en tilfredsstillende Løsning. Dette vilde ogsaa være i Overensstemmelse med Dr. Bests hele politiske Linie, og han lod forstaa, at hans Udnævnelse til Konsul var et Led i dennes Politik, idet Dr. Best var af den Opfattelse, at det var af stor Betydning i Aabenraa at have en Konsul, som var fortrolig med Grænseforhold og ikke lod sig paavirke af den ofte snæversynede Grænsementalitet.

Samtalen sluttede med, at jeg takkede Dr. Langer for, at han var kommet, og for hans Interesse for Sagen, og jeg ønskede ham Lykke og Held i hans nye Stilling.

Han svarede, at hans Maal vilde være at arbejde for et godt og gnidningsløst Forhold mellem den dansksindede og tysksindede Befolkning i Sønderjylland og derigennem for et godt Forhold mellem Danmark og Tyskland, og at han vilde tilstræbe at komme i et godt Forhold saavel til Amtmand Refslund Thomsen som til de øvrige danske Embedsmænd i Sønderjylland.

7. Juli 1943.

[1]) Se A. nr. 204 og 205.

209.

Afhøring af Elholm og konsulatssekretær Linneborn angående overflytning af skolebørn.

28. okt., 5. og 23. dec. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Mandag, den 28. Oktober 1946.

Kontinuationsrapport.

Fortsat Undersøgelse i Sagen mod Fængsl. Christen Elholm (Lysabild 22/8 1891), fængslet i Faarhuslejren, sigtet for landsskadelig Virksomhed.

. . . . . .

I Sagens Anledning fremstaar *Fængsl. Elholm* i Dag i Faarhuslejrens Afhøringslokale.

Kpt. er foreholdt Afskriften. Kpt. erkender nu at have udsendt eller at have foranlediget udsendt de gengivne Skrivelser af 28/4 1943[1]), 2/6 og 21/6 1943. Han erkender ligeledes at have ladet udsende Skrivelser af lignende Art som det gengivne af 19/2 1943.[1])

Med Hensyn til sidstnævnte Skrivelse, der, som det fremgaar af Mappen og Afskriften, er udsendt ligelydende i ialt Fald fem Tilfælde til Skolerne i Haderslev og Sønderborg vedr. 6 navngivne Personer, forklarer Kpt., at han ikke ved, hvor mange Eksemplarer den pgl. Skrivelse er udsendt i. Kpt. er foreholdt, at Skrivelsen formentlig er udsendt før den pgl. Aktion fra A.O., men Kpt. erklærer ikke at kunne erindre, hvorvidt Skrivelsen er udsendt før eller efter, at Aktionen var iværksat fra A.O.s Side.

Med Hensyn til de øvrige nævnte Skrivelser erkender Kpt. nu at have medvirket paa afgørende Maade ved Gennemførelsen af den Aktion, der var iværksat fra A.O., men han vil hævde, at han har udsendt den pgl. „Rundschreiben" og de følgende Rykkerskrivelser for at blive klar over, hvor mange der havde efterkommet Kravet fra A.O. om Ommelding. Han er hertil foreholdt, at han har forlangt indberettet fra de forskellige Skoler bl. a., hvem der ikke havde efterkommet Kravet med Angivelse af de pgl. Forældres Navne, Generalia og Børneantal, og at han har ladet udarbejde Lister over de pgl., hvilke Lister er videregivet til „Volksgruppenamt", „Organisationsamt" samt til det tyske Konsulat i Aabenraa. Han erklærer hertil, at hverken han eller den tyske Skole som saadan var interesseret i at faa optaget Børn i den tyske Skole, naar saadanne Børn stammede fra f. Eks. et dansksindet eller et kommunistisk Hjem, men han siger, at Bestemmelsen fra A.O. var saadan, at alle rigstyske Børn skulde ommeldes, og han hævder, at han ikke har kunnet fravige denne Bestemmelse eller moderere den.

Kpt. erkender endvidere at have ladet udarbejde Lister over de tyske Statsborgere, der trods Kravet ikke havde ommeldt deres Børn, og videregivet disse Lister bl. a. til det tyske Konsulat samt ogsaa videregivet enkelte Indberetninger. Han vil hævde, at disse Indberetninger er givet, fordi der derved kunde opnaas Lempelser i den givne Ordre. Kpt. mener i denne Forbindelse, at der er givet Lempelser i flere Tempi, uden at han dog husker de nærmere Detaljer. Han mener saaledes, at Bestemmelserne blev lempet for Personer, der kunde dokumentere at have tilhørt det danske Mindretal Syd for Grænsen, ligesom for andre, der „tilfældigvis" var tyske Statsborgere, hermed mener Kpt. Personer, der af en eller anden formel Grund ikke var blevet danske Statsborgere.

Kpt. vil ikke erkende, at Indberetninger er videregivet til Konsulatet for derved at udøve et nyt Tryk mod de pgl. Personer, skønt han er foreholdt, at der ikke af den pgl. Mappe fremgaar noget som helst til Støtte for hans Paastand. Kpt. vil hævde, at han ikke har hørt om Tilfælde, hvor der fra A.O. eller Konsulatets Side er udøvet et nyt Tryk mod de indberettede Personer.

Kpt. erkender endvidere at have videregivet til Konsulatet Indberetning fra Privatskolen i Arnum (Skrivelse af 12/4 1943) i sin fulde Udstrækning, hvori bl. a. staar anført: „Simon soll deutschfeindlich eingestellt sein".[2]) Kpt. erklærer hertil, at han ikke har tænkt videre over at videregive en saadan Indberetning til Konsulatet, skønt han er foreholdt, at han derved vilde kunne skade den pgl. tyske Statsborger.

Kpt. erkender sluttelig, at han har medvirket ved Gennemførelsen af den nævnte Aktion, men han vil fortsat hævde, at han ikke har animeret til Iværksættelsen af den eller har haft afgørende Indflydelse paa dens Forløb.

Læst, vedstaaet, aftraadt.

C. Elholm

. . . . . .

Kont., p. T. Haderslev, den 5. December 1946.

Paa Kriminalpolitiets Kontor i Haderslev fremstaar *tidl. Konsulatssekretær Kuno Linneborn* (Tyskland 12/7 1902).

Kpt. forklarer, at Aktionen var foranlediget af en Partibefaling fra „Landesgruppenleitung" i København, og lignende Aktioner fandt Sted i andre besatte Lande. Kpt. var Formand for „Ausland-Organisation" i Aabenraa (Neupert var Formand i Tønder, Huth i Haderslev).

Kpt. forklarer, at Aktionen kun var rettet mod rigstyske Forældre. Saafremt de pgl. Forældre anførte, at een af dem betragtede sig som dansksindet, blev der ikke fra Kpt.s Side foretaget noget for at faa Børnene indmeldt.

Kpt. nægter bestemt at Elholm, Dr. Møller eller andre fra NSDAP-N har faaet nogen som helst Opgaver fra Kpt. med Henblik paa Gennemførelsen af Aktionen.

Kpt. er foreholdt et Eksemplar af de fra „Deutsche Volksgruppe, Schulamt" i Februar 1943 udsendte Breve, men Kpt. nægter bestemt at have foranlediget saadanne Breve udsendt[3]). Han siger, at han muligvis har talt med Elholm om selve Aktionen, men han har i ingen Tilfælde givet ham nogen Opgaver i den Anledning. Det er muligt, at „Landesgruppenleiter" Julius Dalldorf, København, har henvendt sig til Partiet i Nordslesvig. Han boede i Østergade, vistnok Nr. 33. Kpt. har senest set ham som allieret Krigsfange paa Alsgades Skole i København i Februar 1946.

Kpt. nægter ligeledes bestemt at have modtaget Indberetninger fra „Schulamt" eller Lister over tyske Statsborgere, der enten havde indmeldt deres Børn i tysk Skole eller ikke havde efterkommet Kravet. Kpt. anfører i denne Forbindelse, at han ikke stod paa nogen god Fod med den daværende tyske Konsul, Dr. Lanwer, og han mener ikke, at Konsulen vilde overgive Kpt. Breve, som var adresseret til Konsulatet og ikke til Kpt. personlig.

Kpt. forklarer, at han nok har hørt om, at „Schulamt" har gennemført en lignende Aktion, men Kpt. nægter bestemt at have haft noget med denne Aktion at gøre eller at have foranlediget „Schulamt" eller andre af det tyske Mindretals Medlemmer til at fremme denne Aktion. Han hævder bestemt, at han selv har henvendt sig til de tyske Statsborgere i Aabenraa og Omegn, der kunde komme i Betragtning.

Kpt. forklarer, at de Instruktioner, Kpt. modtog forud for Aktionen fra nævnte Dalldorf, [gik ud på] at Kpt. skulde frafalde Kravet om Ommelding, saafremt blot een af Forældrene godtgjorde at være dansksindet, og Kpt. har over for Dalldorf hævdet, at Aktionen ikke havde nogen Værdi. Kpt. hævder bestemt, at han ikke har lagt noget Pres paa de Personer, han har henvendt sig til.[4])

Kpt. kan ikke tænke sig, at Dalldorf eventuelt har givet andre Instruktioner til det herværende tyske Mindretals Ledelse, end han har givet til Kpt. og de øvrige „Ortsgruppenleitere" i A.O.

Læst, vedstaaet, aftraadt.

Kuno Linneborn. **E. Dencker.**
Krmbtj.

. . . . . .

Kont., Faarhuslejren, den 23. December 1946.

Fængsl. Elholm fremstaar i Dag i Afhøringslokalet i Faarhuslejren.

Kpt. forklarer nu, at han muligt nok, før den i Sagen omtalte Aktion blev startet, har talt med den tyske Konsul, Dr. Lanwer, om Gennemførelsen af Aktionen, men Kpt. hævder, at han ikke vil kunne sige, hvorvidt „Schulamt"s Medvirken ved Gennemførelsen af Aktionen er sket paa Dr. Lanwers Foranledning eller paa Kpt.s. Han mener, at „Schulamt"s og Kpt.s Deltagelse i Aktionen er blevet aftalt under Samtaler med Dr. Lanwer, men han vil hævde ikke at kunne sige, om Dr. Lanwer har bedt Kpt. udarbejde de i Sagen foreliggende Lister, eller om Kpt. har ladet dem udarbejde og indsende paa egen Foranledning.

Kpt. vil hævde, at hans Samtale med Dr. Lanwer har fundet Sted, fordi Kpt. vilde mildne Aktionen, saaledes at der ikke, som tidligere nævnt, under Aktionen blev inddraget Personer, der af „formelle Grunde" var tyske Statsborgere, altsaa fordi de pgl. ikke havde haft deres Papirer eller Bopælsforhold i Orden ved Genforeningen, ligesom Personer, der var dansksindede eller f. Eks. kommunistisk indstillede, ikke blev tvunget til at melde deres Børn i tysk Skole paa Grund af Aktionen. Kpt. er heroverfor foreholdt, at det af de fremkomne Vidneudsagn fremgaar, at Aktionen i de Tilfælde, den er lempet, ikke er lempet fra tysk Side eller fra „Schulamt", men derimod ved f. Eks. danske Skolemyndigheders Mellemkomst, mens der ikke foreligger noget oplyst om, at Kpt. eller „Schulamt" eller de tyske Lærere har forsøgt at lempe Gennemførelsen af Aktionen. Kpt. vil desuagtet fastholde sin Paastand. Kpt. er dernæst foreholdt, at hele det herværende tyske Mindretals Skolehistorie viser, at man siden Genforeningen har forsøgt dels at lokke og dels at true Børn i de tyske Skoler. Kpt. er endvidere foreholdt, at enkelte Tilfælde viser, at Aktionen er søgt gennemført for at opretholde Børneantallet i tyske Privatskoler, der ellers ikke vilde kunne faa Statstilskud.

Kpt. forklarer, at han ikke har haft noget at gøre med A.O. eller dennes Repræsentanter om Gennemførelsen af Aktionen. Kpt. er foreholdt, at Konsul Lanwer overfor Amtmanden har afslaaet at gribe ind i Aktionen, men Kpt. siger, at han talte med Dr. Lanwer, fordi han kendte denne fra tidligere Lejligheder, og han vil stadig fastholde, at han gjorde det for at mildne Aktionen. Han er atter foreholdt, at det modsatte synes at være Tilfældet at dømme efter det store og meget energisk gennemførte Arbejde fra „Schulamt"s Side for at fremskaffe flest mulige Oplysninger om de tyske Statsborgere, der kunde komme i Betragtning.

Kpt. er endvidere foreholdt, at der af de til Konsulatet indsendte Lister intet fremgaar om, at disse Lister er indsendt for at hjælpe de pgl. anførte Personer, f. Eks. at den pgl. var dansksindet eller født i Grænseomraadet Syd for Grænsen eller i det hele taget var uønsket i en tysk Skole. Kpt. vil dog fastholde sin Forklaring om, at Kpt. har søgt at undgaa at faa dansksindede Børn ind i de tyske Skoler.

. . . . . .

Læst, vedstaaet, aftraadt.

C. Elholm **E. Dencker.**
Krmbtj.

---

[1]) Se A. nr. 206 og 202.
[2]) *Simon skal være tyskfjendtlig indstillet.*
[3]) Se A. nr. 202.
[4]) Af de oplysninger, som allerede i marts forelå for amtmanden i Aabenraa, fremgik det, at Linneborn i flere tilfælde havde truet med udvisning, hvis kravet ikke blev efterkommet, og at klagerne var fremsat af forældre, hvoraf i hvert fald den ene var dansksindet. I nogle af tilfældene var en af forældrene født i Sydslesvig, den anden i Nordslesvig, men Linneborn havde også stillet krav om overflytning, selvom begge forældrene var født nordfor grænsen (sml. A. nr. 203). Fra Haderslev foreligger der udtalelser om, at også AOs derværende repræsentant, organist Huth, har truet de genstridige med udvisning.

210.

Rapport om afhøring af konsul Lanwer angående overflytning af skolebørn.

19. jan. 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Søndag den 19. Januar 1947.

Særlige Undersøgelsesafdeling,
Haltern i Westphalen.

Rapport.

Fortsat Undersøgelse i Sagen mod Christen Elholm (Lysabild 22/8 91).

Efter Ordre har vi undertegnede i Dag indfundet os i Haltern for at afhøre tidl. Konsul i Aabenraa, nuværende Amt- und Stadtdirektor *Ewald Albert Lanwer* (Recklingshausen 29/8 1908), boende *Johannesstrasse 56, Haltern.*

Kpt. blev gjort bekendt med Sagen og forklarede, at han nu husker, at det ved Oprettelsen af de nye tyske Skoler i Nordslesvig var Folkegruppeledelsen meget om at gøre, at saa mange Børn som muligt blev tilmeldt til Skolerne. Kpt. siger, at han faktisk fra alle Medlemmerne af Folkegruppeledelsen har hørt Ønsket om, at alle Børnene af de rigstyske Forældre kom i tyske Skoler. Kpt. siger, at dette var et saa ofte udtrykt Ønske fra alle Medlemmerne af Folkegruppeførelsen, at han slet ikke er i Stand til at udtale, med hvem han har talt om dette Problem. Kpt. forklarede, at han overfor Folkegruppeledelsen udtrykte, at det var et Problem, der ikke hørte under Konsulatet, og det er muligt, at han har henvist til, at det var en Sag, der hørte under AO. Fra Folkegruppeledelsen blev der henvist til, at det vilde være vanskeligt at faa de saakaldte folketyske Børn ind i de tyske Skoler, naar Børn af rigstyske Forældre uden videre kunde gaa i danske Skoler. Kpt. siger, at dette blev betegnet som en „Skønhedsfejl".

Kpt. ved, at man derefter fra Folkegruppeledelsens Side optog Forhandling med AO.s „Landesgruppenleiter" Dalldorf i København ang. Sagen. Kpt. kan ikke udtale sig om, hvem der af Folkegruppeledelsen har forhandlet med AO, men Kpt. ved, at det skete.[1])

Fra AO i København blev der derefter udsendt en Bekendtgørelse til AO.s Ortsgruppenleitere (i Aabenraa Kuno Linneborn), medens Konsulatet som saadan intet skriftligt fik om Retningslinier m. v. ang. Aktionen. Det er muligt, at Kpt. fra Gesandtskabet fik en Meddelelse om, at der fra AO forestod en Aktion for at overflytte Børn af rigstyske Forældre til de tyske Skoler.

Paa Forespørgsel om, hvorledes Aktionen er aftalt mellem AO og Folkegruppeledelsen, siger Kpt., at han nu husker at have hørt — fra hvem husker han ikke —, at der ved Samtalerne i København mellem Dalldorf og Repræsentanter fra Folkegruppeledelsen blev truffet Aftale om, at Folkegruppeledelsen skulde være AO behjælpelig med at finde de Børn, der kom i Betragtning. Kpt. mener bestemt, at der ikke er aftalt noget lokalt mellem Linneborn og Folkegruppeledelsen, idet Linneborn var en personlig Fjende af Peter Larsen og intet vilde have med Folkegruppeledelsen at gøre, hvis det kunde undgaas.

Kpt. er foreholdt, at det maa anses for sandsynligt, at Elholm har deltaget i de Samtaler, der blev ført i København mellem AO og Folkegruppeledelsen, idet Sagen jo angik et Skolespørgsmaal, men Kpt. siger, at han ikke mener, at Elholm har været med hertil, idet han havde Indtrykket af, at Folkegruppeledelsen saavidt muligt holdt Elholm ude fra alle Forhandlinger med andre Myndigheder eller Tjenestesteder.[2])

Kpt. forklarede, at efter Aktionen var startet, indfandt Elholm sig ret ofte hos Kpt. for at diskutere denne. Kpt. siger, at Elholm altid ved disse Besøg har givet Udtryk for sin Uvilje ved Aktionen, og han har i mange Tilfælde i fortrolig Form givet Kpt. Oplysning om de virkelige Forhold, der ikke forholdt sig, som de blev fremstillet af Folkegruppeledelsen og Linneborn.

Kpt. selv havde saa godt som intet med Aktionen at gøre. Han har vistnok i et Tilfælde talt med Forældrene til et Barn, der skulde omflyttes, og dette skete, efter at Amtmand Refslund Thomsen havde bedt ham herom.

Kpt. ved, at der fra Linneborns Side blev sat ret haardt ind for at faa Børnene flyttet til de tyske Skoler. Kpt. husker, at han i et Tilfælde har haft en ret skarp Diskussion med Linneborn, der erklærede, at han vilde fratage Moderen til rigstyske Børn, der ikke blev flyttet til tysk Skole, Understøttelse, medens Manden gjorde Tjeneste i den tyske Værnemagt. Kpt. gik skarpt herimod, idet han erklærede, at dette ikke var juridisk muligt, og han mener ikke, at der i noget Tilfælde er frataget Understøttelser.

Kpt. siger, at han efter Henvendelse fra Amtmand Refslund Thomsen har opnaaet at faa givet Dispensation for visse Børn, der kun formelt var tyske Statsborgere. Kpt. erindrer ogsaa, at han har skrevet en Indberetning til Gesandtskabet om Sagen, hvor han gjorde rede for Vanskelighederne ved Sagens Gennemførelse. Kpt. havde Opfattelsen af, at det var en lille Sag, der efterhaanden var blevet til en Lavine, der gik langt udover de Grænser, der i Begyndelsen var tænkt paa.

Kpt. er forevist de foreliggende Indberetninger ang. Børn af rigstyske Forældre, der ikke er ommeldt til tyske Skoler, men han siger, at disse Beretninger ikke er blevet fordret af ham. Det er muligt, at han har faaet dem i den sædvanlige Post, men han maa bestemt have videregivet dem til Linneborn, der behandlede Sagen. Naar Indberetningerne er stilet til det tyske Konsulat og ikke til AO.s Ortsgruppenleiter, siger han, at dette muligvis beror paa, at Linneborn i sin Egenskab af AO.s Ortsgruppenleiter — men paa Konsulatets Brevpapir — har anfordret disse.

Kpt. anfører iøvrigt, at det fra Folkegruppeledelsens Side var meget ilde set, at Elholm henvendte sig til Kpt. Det var saaledes, at Elholm tilsidst fik et direkte Forbud mod at komme hos Kpt., og vilde Kpt. indbyde Elholm til en selskabelig Sammenkomst paa Konsulatet, udtalte Elholm, at saa maatte Kpt. ogsaa indbyde en anden Person fra Folkegruppeledelsen, idet det ellers vilde blive lagt Elholm til Last, at han søgte Omgang med Konsulatet. Kpt. siger, at dette utvivlsomt skyldes, at Elholm var den Person fra Folkegruppeledelsen, der var mest tilbøjelig til at føre en fornuftig og ikke overdreven Politik.[3])

Det er ikke Kpt. bekendt, at der mellem Linneborn og Elholm har bestaaet nogen personlig Kontakt i dette Spørgsmaal. Kpt. tror ikke, at Elholm en eneste Gang har talt med Linneborn om Sagen, og han vil mene, at Elholm ved en saadan Forbindelse vilde have benyttet den skriftlige Vej.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvad Elholm maatte have foretaget sig overfor Dr. Lanwer for at begrænse den nævnte Aktion, saa henvises der til ovenstaaende Forklaring, hvoraf det fremgaar, at Dr. Lanwer for det første intet egentligt har haft med den nævnte Aktion at gøre, og for det andet har Elholm ved at give den nøgterne Fremstilling af Sagen været i Stand til at give Dr. Lanwer Forstaaelsen af Sagens rette Sammenhæng, der ikke var overensstemmende med den af Folkegruppeledelsen paastaaede.

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

Lanwer.

Afhøringen er foretaget paa Tysk, men afhørte Dr. Lanwer erklærede sig i Stand til at læse og fuldstændig forstaa Dansk.

Sjørup. **Otto Henriksen.**
Kriminalbetjente

---

[1]) Peter Petersen har i underrettens møde 6. april 1948 oplyst, at Peter Callesen har fortalt ham, at han brændte det lille politiske råds forhandlingsprotokol, *„fordi et enkelt Punkt, nemlig Spørgsmaalet om „Omskoling" fra dansk til tysk Skole af Børn af tyske Undersaatter, ikke saa gerne maatte komme frem".*

[2]) I skolekontorets møde den 25. maj 1943 udnævnte dr. Møller et forretningsudvalg, der skulle fungere som „behördliche Instanz" i alle skolesager. Elholm fik ikke plads i dette udvalg, som kom til at bestå af dr. Gåde som formand, Peter Petersen og Peter Callesen. I sit første møde besluttede udvalget, at man for at aflaste Elholm ville henlægge administrative og økonomiske sager til udvalget og til skolekontorets forretningsfører, som skulle forestå Schulamts kontor, der dog også skulle stå til rådighed for Elholm ved udfærdigelse af nødvendige skriftlige arbejder.

[3]) Angående forholdet mellem folkegruppeledelsen og Elholm se også Lanwers indberetning til gesandtskabet den 27. juli 1942, A. nr. 93.

F. Finansiel understøttelse.

211.

Bilag til beretning fra Sønderjyllands Revisionskontor til politimesteren i Aabenraa angående Schatzamt.

18. feb. 1946.

Schatzamt der deutschen Volksgruppe.

Bilag til Beretning af 18. Februar 1946.[1])

Bilag Nr. 1.

Kasseekstrakt I.

Indtægter:[2])

1.	Det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark:		
	a. Ekstraord. Tilskud, modtaget direkte	1.625.000,00	
	b. Ekstraord. Tilskud, modtaget g/Schulverein	1.200.000,00	
			2.825.000,00
2.	Det tyske Konsulat, Tilskud til Nybygning, Graasten Skole		124.521,00
3.	Det tyske Gesandtskab, ord. Tilskud		2.084.281,60
4.	Indbetaling o/Clearing vedr. Volkshochschule, Tinglev		14.367,75
5.	Dansk Statstilskud		256.928,56
6.	Indbetalt af Schulverein		706.164,49
7.	Indgaaet ved Salg af Maskiner og Høstbindegarn, modtaget fra Tyskland		399.541,19
8.	Indgaaet ved Salg af Bøger, modtaget fra Tyskland		4.547,82
9.	Indgaaet ved Salg af Lys, modtaget fra Tyskland		6.842,50
10.	Indsamling af Winterhilswerk, til Frontbetreuung		10.000,00
11.	— til „Tag der deutschen Schulen"		80.990,70
12.	— - „Ehrenmalsfond"		5.700,00
13.	— - „Bombenbeschädigte"		3.105,23
14.	Indtægt v/Feldpostannahmenstelle		4.431,97
15.	Indbetalt af Schulamt til Stipendier		3.537,39
16.	Udtrukken Kasseobligation vedr. Prioritetslaan i Skolerne		2.000,00
17.	Renter af Banktilgodehavender, Obligationer m. m.		22.266,46
18.	Renter vedr. Konto R.		2.937,00
19.	Modtagne Rmk.-Tilskud iflg. Bilag Nr. 3		429.094,73
20.	Kassedifference — for meget i Kassen —		10.494,70
	Modtagne Tilskud incl. Renter m. m.		6.996.753,09
21.	Indbetalt af Schulamt paa Mellemregningskonto		274,44
			6.997.027,53

Bilag Nr. 2.

Kasseekstrakt I.

Udgifter:[3])

1.	Schulamt:		
	a. Bau Konto	1.783.899,65	
	b. Gehalts Konto	2.324.644,34	
	c. Sachausgaben	153.016,66	
			4.261.560,65
2.	Dr. Møller		80.497,86
3.	Deutsches Haus, Haderslev		23.740,98
4.	— — , Sønderborg		4.335,13
5.	— — , Aabenraa		27.433,88
6.	— — , Tønder		11.868,25
7.	— — , Augustenborg		2.543,50
8.	— — , Højer		1.374,38
9.	— — , Jündewad		2.490,00
10.	Haus der deutschen Jugend, Sønderborg		3.207,59
11.	Deutsche Selbsthilfe Nordschleswig		80.810,11
12.	Winterhilfswerk Nordschleswig		2.580,41
13.	N.S. Frauenschaft Nordschleswig		69.730,70
14.	Volksgruppenamt-Schatzamt		106.182,04
15.	Schatzamt, Sonderkonto		25.548,90
16.	Deutsches Kontor, Haderslev		9.746,72
17.	— — , Tønder		20.430,31
18.	— — , Sønderborg		10.475,00
19.	— — , Graasten		6.675,90
20.	— — , Aabenraa		23.029,67
21.	Amt für Agrarpolitik		56.723,19
22.	Amt für Presse und Propaganda		29.873,92
23.	Landwirtschaftlicher Hauptverein		9.710,00
24.	Amt für Sippenforschung		52.538,63
25.	Amt für Bevölkerungspolitik		10.791,55
26.	Amt für Volksgesundheit		6.614,70
27.	Deutsche Berufsgruppe Nordschleswig:		
	a. Gruppe Handwerk		2.270,01
	b. — Handel		24.087,78
	c. — Arbeiter		12.720,36
28.	Amt für gewerbl. Wirtschaft		5.676,05
29.	Berufsberatung u. Lehrstellenvermittlung		17.425,82
30.	Deutsche Jugendschaft Nordschleswig		87.937,59
31.	— Mädchenschaft Nordschleswig		52.200,42
32.	Zeitschrift Junge Front		7.491,00
33.	Deutsche Jugendherbergswerk		3.242,39
34.	— Hauptbücherei		46.929,87
35.	— Filmstelle		11.047,05
36.	Bund für deutsche Kultur		5.675,00
37.	Bund für Leibesübungen		7.864,83
38.	Rechtsberatungsstelle Nordschleswig		4.835,96
39.	Deutscher Lehrerverein Nordschleswig		75,60
40.	Verbindung schlesw. Studenten, København		369,10
41.	Volksdeutsche Verbände, København		58.626,41
42.	Wohlfahrtsdienst Nordschleswig		170.000,00
43.	Kulturamt		500,00
44.	Lehrerstipendien		64.678,75
45.	Volkshochschule, Tinglev		15.272,00
46.	Schleswigsche Kameradschaft		11.119,82

47.	Stipendien		775,00
48.	Kriegsgräbervorsorge		300,00
49.	Frontbetreuung		16.630,50
50.	Kirchenamt		560,00
51.	Deutsches Kontor, København		2.000,00
52.	Frontbetreuung af Tilskud fra W.H.W.		4.505,50
53.	Lehrergratialen		37.640,00
54.	Diverse		9.556,79
55.	Rmk.-Tilskud iflg. Bilag Nr. 3		331.707,95
	Ydede Tilskud ialt		5.954.235,52
	Ydede Laan:		
56.	Liefergemeinschaft	35.000,00	
57.	Dibbernhaus	36.213,07	
58.	Deutsche Selbsthilfe	15.000,00	
59.	Flüchtlingshilfswerk	24.249,18	
60.	Volksbund für das Deutschtum im Ausland (Udlæg)	1.250,00	
61.	Arbejder Peter Bruhn, Jündewad	1.634,54	
62.	Landmand Johs. Knudsen, Sølsted	2.271,82	
63.	Markus Semrau, Eckernsund	3.667,19	
64.	Pastor Horstmann, Graasten	600,00	
65.	Johs. Bruhn, Bolderslev	1.886,00	
66.	Nicolaj Jensen, Jündewad	960,00	
67.	Chr. N. Jensen, Kliplev	700,00	
68.	Carl Dethlefsen, Hemgaard, Modværdi af Rmk. jfr. Bilag Nr. 3	97.386,78	
		220.818,58	
69.	Køb af Værdipapirer	165.016,00	
70.	Kasse-, Bank- og Girobeholdning	656.957,43	
			1.042.792,01
			6.997.027,53

Bilag Nr. 3.

Rmk. Tilskud — Indtægtspost Nr. 19 og Udgiftspost Nr. 55 og 68.

1.	Køb af Ejendom i Kollund til D.S.H.	200.000,00
2.	Omkostninger v/Køb af Ejendom i Tinningstedt	4.479,78
3.	Diakonissestiftelsen i Flensborg	9.600,00
4.	Lystryk til D.B.N.	6.021,00
5.	4 Motorcykler	4.266,50
6.	Afholdelse af Mesterprøve i Flensborg	8.000,00
7.	Revision	3.148,80
8.	Junge Front	11.300,00
9.	Kalendere	6.267,00
10.	A. P. Weber	2.000,00
11.	Personvogn	4.070,00
12.	Rudolf Stehr	19.500,00
13.	Rejser i Tyskland	12.353,62
14.	Diverse	40.701,25
		331.707,95
15.	Carl Dethlefsen, Hemgaard, Laan vedr. Ejendom i Tinningstedt	97.386,78
		429.094,73

Bilag Nr. 5.

Driftsregnskab for Afdeling II (Konto R)[4])

Indtægter:

1.	Modtaget Andel af Overskud i Lastkraftwagen, Transportverband incl. Renter	229.253,28
2.	Modtaget Andel i Overskud vedr. D.S.H. Auto Konto incl. Renter	12.501,10
3.	Indtægt ved Salg af Kul modtaget fra Tyskland incl. Renter	86.355,43
4.	Modtaget af Schulverein incl. Renter	117.076,55
5.	Modtagne Gaver (incl. Renter) med Fradrag af ydede Tilskud	570,43
	Tilskud ialt	445.756,79

Udgifter:

6.	Udbetalte Gratialer til Personalet i Dibbernhaus	2.900,00
	Formue II	442.856,79

Bilag Nr. 7.

Samlet Formue pr. 6. December 1945.[5])

1.	Kassebeholdning, Bilag 4 Post 1		251.048,65
2.	Girobeholdning, Bilag 4 Post 2		48.177,31
3.	Bankbeholdning:		
	Bilag 4 Post 3	357.731,47	
	Bilag 6 Post 1	258.998,53	
	Bilag 6 Post 4	3.500,00	
	Bilag 6 Post 5	1.000,00	
			621.230,00
4.	Obligationer:		
	Bilag 4 Post 4	98.000,00	
	Bilag 6 Post 2	83.000,00	
			181.000,00
5.	Aktier:		
	Bilag 4 Post 5	67.016,00	
	Bilag 6 Post 3	35.000,00	
			102.016,00
6.	Diverse Tilgodehavender:		
	Bilag 4 Post 6	220.818,58	
	Bilag 6 Post 6	49.394,72	
			270.213,30
7.	Brændselsbeholdning, Bilag 6 Post 7		11.963,54
			1.485.648,80
	herfra gaar:		
8.	Gæld til Schulamt, Bilag 4 Post 7		274,44
	Formue ialt		1.485.374,36
	Foruden ovennævnte Formue		Kr. 1.485.374,36
	har Schatzamt i paakommende Tilfælde kunnet disponere over:		
9.	nom. Kr. 162.700 Kreditforeningsobligationer, der er erhvervet ved Laan i de nybyggede Skoler, jfr. Bilag Nr. 8	Kr. 162.700,00	

10. Diverse Pantebreve og Gældsbrev, jfr. Bilag Nr. 9
til et samlet Beløb af..... Kr. 592.541,36
og Rmk. 64.250,00

	Kr.	755.241,36
	Rmk.	64.250,00
saaledes at den samlede disponible Formue andrager.....	Kr.	2.240.615,72
	og Rmk.	64.250,00

Det bemærkes, at der i Formuen er includeret eventuelle dubiøse Tilgodehavender, bl. a. hos Flüchtlingshilfswerk med Kr. 24.249,18 (Bilag 4 Post 6 d) og hos V.D.A. Flensburg med Kr. 1.250,00 (Bilag 4 Post 6 e).

[1]) Schatzamt blev oprettet fra 1. juli 1941 som en folkegruppeinstitution, der hørte direkte under Vomi. Grunden til oprettelsen var bl. a., at man ønskede at få både folkegruppens og partiets økonomiske administration samlet under eet, ikke mindst af hensyn til tilskuddene fra rigstysk side. Af folkegruppen blev der hvert år, i hvert fald fra 1941, udarbejdet et budgetforslag, „Haushaltungsplan", som skulle godkendes af Vomi og Auswärtiges Amt, efter at det tyske gesandtskab havde taget stilling dertil. Da Schatzamt var blevet oprettet, blev forslaget udarbejdet af dettes leder. I forslaget specificeredes ønskerne om tilskud, idet der skelnedes mellem tilskud, der var nødvendige, og tilskud, der var ønskelige, men ikke uundværlige. Ses der bort fra de sidste, var forslagene for 1941—45 følgende: 1941/42: 169.882 kr., 1942/43: 1.293.890 kr., 1943/44: 1.395.349 kr., 1944/45: 1.320.365 kr. og 1945/46: 1.317.095 kr. Den store stigning skyldes i det væsentlige, at forslaget nu også omfattede udgifterne til skole- og biblioteksvæsen samt til Wohlfahrtsdienst. Den økonomiske administration af skolevæsenet, der jo lagde beslag på langt den største del af folkegruppens tilskud, blev overtaget pr. 1. august 1942, og på denne dag blev alle Schulamts midler overført til Schatzamt.

Kasseekstrakterne og formueopgørelserne er bilag til en af Sønderjyllands Revisionskontor i Aabenraa til politiet udarbejdet beretning om Schatzamt. Ekstrakten over indtægter omfatter de tilskud, der både fra dansk og tysk side er givet til den tyske folkegruppe i tiden 1. juli 1941—5. maj 1945, samt andre indtægter, provenu af indsamlinger, renter m. m. Af de forskellige tyske dokumenter, rapporter m. m. fremgår det, at det ikke er alle tilskud, der er gået gennem Schatzamt. Fra 1. juni 1943 fik Stehr 1.200 kr. om måneden som leder af det tyske kontor (se A. nr. 169), „Nordschleswigsche Zeitung" har på forskellig måde fået understøttelse fra dr. Best, i 1944/45 i hvert fald 59.430 kr., hvortil kommer et tilskud i 1945 fra Ernst Schröder på 67.050 kr., som måske også er gået igennem dr. Best. I 1944 fik bladet 19.000 kr. fra Ernst Schröder. Desuden er der fra 15. maj 1944 til begyndelsen af april 1945 betalt 427.000 kr. for de eksemplarer af bladet, som den tyske værnemagt skulle have. DBN i Sønderborg har ialt fået 752.600 kr. i lån, penge, der ikke figurerer i Schatzamts regnskab og uden tvivl er taget af det hemmelige fond på 1 million kr. i box nr. 30 i Haderslebener Kreditbank (se A. nr. 220, note 1). Pengene til den tyske kirke i Nordslesvig er ligeledes gået uden om Schatzamt, og nationalbanken har oplyst, at der 9. april 1940—4. maj 1945 er betalt 257.312 kr. til evangelisch-lutherische Landeskirche i Tinglev.

Pengene til Schatzamt blev i almindelighed pr. check sendt til det tyske konsulat, der så lod dem gå videre til Schatzamt. Tilskuddene til mindretallet blev i begyndelsen udelukkende taget af kronekonto IV (den tidligere dollarkonto). Da pengene på denne konto ikke slog til, lånte man af den særlige politikonto, der blev oprettet efter den 29. august 1943 (smln. Besættelsestidens Fakta, II, s. 998, 1000). Pengene til lærerlønninger og til udgifter i henhold til budgetforslaget skulle have været refunderet af Vomi, men dette skete ikke, da Reichswirtschaftsministerium ikke ville bevilge den nødvendige valuta.

Selvom det er vanskeligt med fuld sikkerhed at fastslå, hvor meget mindretallet har fået i tilskud efter 1. juli 1941, er det dog endnu vanskeligere at nå til nøjagtige tal med hensyn til den tid, der ligger før Schatzamts oprettelse. Til skolevæsenet er der efter Elholms udtalelse, der bygger på Schulvereins og Schulamts regnskaber, udbetalt: Fra Deutsche Stiftung igennem Apenrader Bank i tiden 7. maj 1940—30. august 1941: 749.868 kr. og 31. dec. 1941—30. juli 1942 gennem det tyske gesandtskab: 820.466 kr. eller ialt 1.570.334 kr. Når nationalbanken har oplyst, at der i tiden 9. april 1940—4. marts 1941 er betalt 181.617 kr. til tyske skoler og 5. marts 1941—31. decbr. 1941: 260.815 kr., altså betydeligt mindre beløb, må det skyldes, at nogle af pengene er gået uden om banken. Tilskuddene var væsentligst til lærerlønninger, nemlig den første tid, vistnok til 1. april 1941, 41.000 eller 45.000 kr. om måneden, derefter til kapitulationen 65.000 kr. pr. måned. Foruden de understøttelser til skolebyggeri, som findes i kasseekstrakten (1.200.000 plus 124.521 kr.), er der også fra provinsen Slesvig-Holsten modtaget 173 605 kr. til Graasten skole. Hvorledes de er overført til Schulverein vides dog ikke. En del af pengene til skolebyggekontoen overgik iøvrigt til Schatzamt ved overtagelsen 1. august 1942 (se bemærkningerne til bilag 1, nr. 6). Andre tilskud kom i denne periode gennem VDA og gennem Wohlfahrts- und Schulverein für Nordschleswig. Det gælder således fadderskabspenge, understøttelser til biblioteksvæsenet og til Wohlfahrtsdienst. Nævnes kan det også, at Stehr i 1941 synes at have fået 8.120 kr. til hemmelige formål (heraf gik en del vist til etableringen af Amt für Agrarpolitik). Angående Vereinigte Finanzkontores hemmelige depot på 3 mill. danske kroner se A. nr. 220.

[2]) *ad 1 a.* I disse ekstraordinære tilskud er formodentlig først og fremmest indgået de tilskud, som blev givet i henhold til folkegruppens budgetforslag. Såvidt det kan ses, drejer det sig i 1942/43 om 200.000 kr., i 1943/44 og 1944/45 300.000 kr. om året. Beløbet for 1941 kendes ikke, men der er i hvert fald betalt 100.000 kr. på dette års regnskab. Det giver imidlertid kun 900.000 kr. Desuden må man vel regne med, at der i dette beløb også er inkluderet de 500.000 kr., som Peter Petersen fik nogen tid efter Schatzamts oprettelse, og som ellers ikke findes på regnskabet. Efter Petersens egen formodning, der dog kun bygger på rygter, han har hørt, er disse penge taget af Vereinigte Finanzkontores hemmelige depot i det tyske gesandtskab, hvilket også stemmer med, at det i en optegnelse fra Ausw. Amt af 29. maj 1942 oplyses, at der *„af et særligt fond til økonomiske formål er stillet 500.000 kr. til rådighed for det almindelige budget"*. Af Schatzamts regnskaber fremgår det, at beløbet blev betalt omkring 28. marts 1942. I nationalbankens opgørelse oplyses det, at 101.544 kr. er blevet udbetalt til dr. Møller i tiden 5. marts—31. decbr. 1941, og det vides, at størstedelen af dette beløb er gået ind i Schatzamts regnskab. *ad 3.* Med det ordinære tilskud menes uden tvivl lærerlønningerne 1. august 1942—4. maj 1945, hvilket med 65.000 kr. pr. måned for 33 måneder skulle give 2.145.000 kr., altså lidt mere, end der i virkeligheden er udbetalt. *ad 4.* Godtgørelse for tyske statsborgeres ophold på folkehøjskolen (jfr. bilag 2, nr. 45, hvor betalingen til højskolen er opført). *ad 5.* Her er tale om det danske statstilskud til de tyske privatskoler. *ad 6.* Foruden de 706.164 kr. fik Schatzamt yderligere 100.000 kr., som gik ind på konto R, den hemmelige konto, hvor de i tidens løb voksede til 117.076 kr. (bilag 5, nr. 4). Der foreligger fra Elholms side en opgørelse pr. 1. august 1942 over de midler, som Schatzamt fik fra Schulamt. Herefter modtog Schatzamt 846.411 kr., hvortil endda kommer et tilgodehavende på 100.000 kr., som byggekontoen havde hos Volksgruppenamt. Der er således et deficit på 140.246 kr. eller i hvert fald på 40.246 kr., der vel må skyldes en ompostering af en eller anden art. *ad 7.* Det var Vomi, der skænkede høstbindegarnet og maskinerne til Landwirtschaftlicher Hauptverein. Gaverne blev solgt til denne forenings medlemmer til dagspriser, og indtægterne fra salget gik i Schatzamts kasse. *ad 9.* Lysene var en gave fra Tyskland. *ad 11.* Afholdt 27. juni 1943. *ad 19.* Disse tilskud er ydet af Vomi ved betaling af RM i Tyskland og modsvares af udgiftsposterne nr. 55 og 68 på bilag 2, jfr. 3.

[3]) *ad 1 a.* Det meget store beløb skal sikkert forklares på følgende måde: De 1.200.000 kr. til skolebyggeriet er gået igennem Schatzamt til Schulamt (se bilag 1, nr. 1. b.). Hertil kommer så de 124.521 kr. til Graasten skole (se A. nr. 199). Da Schatzamt overtog Schulamts pengemidler, var byggepengene ikke brugt endnu. Efter Elholms opgørelse af 4. aug. 1942 stod der på byggekontoen stadig 407.082 kr., hvoraf en del var beregnet til bygningen af Graasten skole. Dette giver ialt 1.731.603 kr. De resterende 52.296 kr. må være afholdt af de løbende indtægter. På en måde er opstillingen jo vildledende, da en ret stor del af beløbet forekommer to gange, både i de 1.200.000 kr. og i de 407.082 kr., som overleveredes af Schatzamt i 1942 (jfr. dog note 2 ad 6). *ad 2.* 1. maj 1941—juni 1945 har dr. Møller fået 1600 kr. om måneden fra Schatzamt. Møller har herom selv forklaret, at kort efter, at Vomi var blevet oprettet, ønskede Lorenz, at han skulle være lønnet folkegruppefører på samme måde som de andre folkegruppeførere i Europa. Dr. Møller sagde nej, fordi han ville bevare sin uafhængighed. Forhandlingerne resulterede i, at Vomi skulle godtgøre hans repræsentationsudgifter. Vomi kontrolerede det regnskab, han førte herover. Hvad han ikke brugte til repræsentation, overlod han til Peter Larsen, der kunne bruge pengene til sociale formål. Peter Larsen har bekræftet denne forklaring. En del af pengene, ialt 34.602 kr., blev iøvrigt ikke brugt, men indsat i Tondern Bank og Apenrader Bank. *ad 68.* Denne mærkelige post er opstået på den måde, at Vomi til landmand Jessen i Tinningstedt havde udbetalt et tilgodehavende, som denne havde hos Dethlefsen, hvorefter D. til Peter Petersen udstedte en obligation på beløbet (se bilag 3, nr. 15). Det synes iøvrigt ikke at have været meningen, at pengene skulle tilbagebetales, men betragtes som afskrevet, og hele sagen er derfor i virkeligheden et posteringsspørgsmål.

[4]) Regnskabet omfatter den hemmelige konto, der var oprettet af Peter Petersen på eget initiativ. Kontoen var tænkt som en skjult reserve, der kunne anvendes, hvis forbindelsen med Berlin eller København blev afbrudt. Revisionskontoret har oplyst, at det ikke har været muligt at opstille et pålideligt regnskab, hvorfor der må tages forbehold med hensyn til denne ekstrakt samt formueopgørelsen vedr. afdeling II. *ad 1.* Schatzamt fik 2 % ÷ bankprovision (½ %) af udbetalinger til Lastkraftwagen Transport Verbands medlemmer (LTV var en sammenslutning af tyske vognmænd, der kørte for værnemagten i Tyskland). Herfra gik visse forvaltningsudgifter og 250 kr. i løn til lederen, Hans Fürsen. *ad 2.* Der er her tale om indtægter af 4 biler, som Selbsthilfe havde kørende i Tyskland. Af de indkørte penge gik 50 % til Selbsthilfe, 50 % til Schatzamt (1/5 af Schatzamts andel blev dog overført til et „Angestelltenfond"). *ad 3.* VDA stillede hvert år ca. 800 t koks eller kul til rådighed for folkegruppen, første gang vistnok decbr. 1941. Koksene var en foræring, idet pengene hertil stammede fra de rigstyske fadderskaber. De skulle bruges til skoler og andre tyske lokaler. Mens skolerne fik dem gratis, måtte lærerne og forsamlingshusene betale for koksene. Det tyske konsulat og det tyske gymnasium ligeledes. Angående restbeholdning, se bilag 7, nr. 7.

[5]) *ad 9.* Da de nye skoler blev bygget under krigen, blev der optaget kreditforeningslån i dem. For pengene erhvervedes obligationer, der blev henlagt som en reserve, der i givet fald kunne belånes. De 60.000 kr. stammer iøvrigt fra et lån, som blev optaget i det tyske gymnasium, efter at et tidligere lån på 100.000 kr. var blevet indfriet af Vomi. *ad 10.* De ældre tyske skoler var især bygget for midler fra VDA og Wohlfahrts- und Schulverein. For pengene blev der udstedt pantebreve, ofte på forskellige personer som f. eks. skibsreder Jebsen. De var kun stråmænd, og de fleste pantebreve er senere blevet transporteret til VDA. I 1943 blev de alle samlet i Schatzamt, og Peter Petersen fik generalfuldmagt til at optræde på VDAs vegne. Han har iøvrigt hævdet, at pantebrevene ikke er en del af Schatzamts formue.

G. Jordkampen.

212.

Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående jordkampen i Nordslesvig.

15. juli 1940.

Berlin den 15. juli 1940. ad Kult B 65-01 5/7 3[3]

Haster meget!
(a. i. R.)

Til
det tyske gesandtskab
i København.[1])

Hoslagt fremsender jeg afskrift af en skrivelse fra Vereinigte Finanzkontore til fortrolig efterretning med anmodning om at måtte erholde indberetning så snart som muligt.

Efter Auswärtiges Amts mening må det nu på en hver mulig måde forhindres, at danskere erhverver folketysk ejendom.

E. b.
(sign. **Grosskopf.**)

For afgang:
Kult A
Pol VI
t. behgl. efterr.

[1]) Brevet bærer følgende stempel: *afg. 17. juli 1940.*

213.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den folketyske jordkamp.

16. juli 1940.

16. juli 1940.

Fortroligt.

Vedr.: Foranstaltninger fra den tyske folkegruppes side for at gennemføre beskyttelse mod tvangsauktioner.

5 bilag.
1 gennemslag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Som bekendt har bondestanden i det herværende grænseland som følge af den danske økonomiske politik i 20 år kæmpet for at bevare hjemstavnens jord. Hårdest hviler imidlertid landboernes nød på den tyske folkegruppe, idet den kredit- og jordpolitik, der føres overfor tyskheden, bevidst tager sigte på at ruinere den tyske landmand og at trænge ham ud af hans hjemstavn. I lang tid har den tyske folkegruppe derfor i demonstrationer, tilkendegivelser og pressekampagner gentagne gange krævet et lovmæssigt betalingsmoratorium for den nødlidende, nordslesvigske landbostand. Senest er der den 7.4. d.å. på en tysk landbodag, der var arrangeret i Tinglev, offentligt blevet proklameret et program, hvori folkegruppens presserende agrarpolitiske krav bliver fremstillet på tydelig måde. Efter at Danmark er blevet besat af tyske tropper, mener folkegruppen, at den som følge af de ændrede politiske forhold kan fatte nyt håb om, at dens agrarprogram vil blive gennemført. Især er kampen om en *beskyttelse mod tvangsauktioner* siden da blevet forberedt med stor intensitet og grundighed. Den tyske landboaktion, der tager sigte herpå, var oprindeligt planlagt som en sluttet aktion fra *hele* den nordslesvigske, folketyske landbostands side. Uden hensyn til sine finansielle forhold skulle enhver landmand forpligte sig til fremtidig ikke længere at betale renter, selvom han så løb risiko for, at hans gård blev sat til tvangsauktion. Så snart de første tvangsauktioner, der var foranlediget af danske kreditinstitutioner, begyndte, skulle den tyske folketingsmand forelægge folketinget kravet om en lov angående moratorium, og dette krav skulle samtidig fra officiel rigstysk side støttes overfor den danske regering. Da en stor del af den tyske landbostand kun nødig ville indgå på den risiko, der blev krævet af den, og da det også udfra taktiske overvejelser syntes tilrådeligt, er denne plan for kort tid siden blevet væsentligt ændret. I den senere tid har man fremstillet forehavendet som en udtalt *nødaktion* og har indtil videre stillet spørgsmålet om et almindeligt moratorium i bero. Vedrørende enkeltheder skal jeg tillade mig at henvise til vedlagte beretning med 4 bilag[1]), som jeg har fået stillet til rådighed til brug for gesandtskabet af assessor *Stehr* (Leder af NSDAP-Ns agrarpolitiske kontor). Den direkte anledning til denne beretning er, at der er opstået fare for en næsten 100 ha stor tysk gård i marsken ved Højer, hvis opgivelse ville betyde tabet af en udtalt folketysk nøglestilling. Tvangsauktionsdagen er berammet til den 25. juli d. å.

Supplerende skal jeg efter indgående drøftelse med assessor Stehr og på grundlag af talrige samtaler med underledere og landboer, der er medlemmer af NSDAP-N, tilføje følgende:

I de pågældende landboeres særlige krisefællesskaber er der gennemgående kun blevet optaget sådanne landmænd, som ikke er i stand til at betale til trods for, at de er villige til at betale. Det skal ifølge de omhyggelige undersøgelser, der er blevet foretaget i hvert

enkelt tilfælde, finansielt ikke gå godt for nogen af de ca. 300, der har underskrevet forpligtelseserklæringen. Størstedelen af dem kan kun skaffe de løbende renter ved at sælge kvæg, korn o. s. v. eller ved at gøre brug af tysk kredithjælp. Nødssituationen skal især være stor hos 120 landmænd; i 30 tilfælde af disse regnes der med, at der allerede i den nærmeste tid vil blive truet med tvangseksekution, eller at sådan eksekution vil blive påbegyndt, idet også hjælp, der eventuelt tilbydes fra tredie side, bliver afslået. Foreløbig er det det agrarpolitiske kontors hensigt først fuldtud at udnytte alle fredelige veje, og det vil ad forhandlingens vej søge at gennemføre, at der gives henstand, eventuelt imod, at der gives sikkerhed for de ældre renteposter ved indførsel i tingbogen med samme prioritet. På basis af tidligere erfaringer regnes der imidlertid i folkegruppeledelsen bestemt med, at de danske institutter, på få undtagelsestilfælde nær, ikke i væsentlig grad vil imødekomme de tyske ønsker. De konkrete tilfælde af tvangsauktioner skal gennem en passende propaganda i pressen i hvert enkelt tilfælde bringes for den brede offentligheds forum. Kreditter af ligegyldig hvilken art (inklusive sådanne fra tyske selskaber) vil i henhold til aftale blive afslået af debitorerne. I særligt egnede eller kritiske tilfælde har man til hensigt at skræmme interesserede bort fra auktionen over de beslaglagte gårde ved truende advarsler i pressen og på møder. Som det allerede er sket for kort tid siden i to tilfælde, da der blev gjort udlæg i løsøre, vil medlemmer af krisefællesskabet sandsynligvis i mange tilfælde forbyde kongens foged, der skal foretage udlægget, at betræde deres ejendom. Skulle en tysk gård trods alle advarsler blive solgt ved auktion, så vil den pågældende landmand indtil det sidste vægre sig ved at forlade gården med sin familie og sine personlige ejendele, og han vil kun vige for magt, hvilket igen vil afstedkomme en stærk reaktion i den tyske presse og have demonstrationer til følge fra folkegruppens side. Det er på forespørgsel blevet udtalt overfor landboerne, at folkegruppen vil påtage sig det fulde ansvar, såfremt aktionen slår fejl, og at den vil drage omsorg for, at de, der drives fra gården, vil blive sikret økonomisk, og at der eventuelt anvises dem en anden gård.

Partiledelsen venter overordentlig meget af beskyttelsesaktionen mod tvangsauktionerne, som man regner med vil blive støttet fra rigstysk side. Man mener, at det enkelte resultat, foruden at være en hjælp for pågældende debitor, vil medføre en psykologisk styrkelse af den samlede tyskhed, og at styrkeprøven, der er bestået med glans, såfremt der til stadighed kan opvises resultater, vil give folkegruppen en betydende politisk magtstilling med henblik på fremtidige opgaver. På det ovenfor anførte møde i partirådet i Aabenraa den 11. d. m. udtalte — ifølge assessor Stehr — en repræsentant for Volksdeutsche Mittelstelle i forbindelse med planen, at yderligere tab af jord hverken ville blive tilladt af myndighederne i Berlin eller af det tyske gesandtskab. Som jeg hører, skal der i allernærmeste fremtid afgives en definitiv erklæring af Volksdeutsche Mittelstelle. Der siges endnu ikke at være faldet nogen endelig afgørelse af, om den påtænkte aktion faktisk først og fremmest skal gennemføres som en *hjælpeaktion* for de tyske landmænd og derfor skal udnytte enhver dansk imødekommenhed, eller om den i tidens løb skal blive til et *politisk forehavende*, der skal provokere vanskeligheder og uheld for tyskerne til fordel for politiske planer af en eller anden slags.

L[anwer].

---

[1]) Beretningen medtages ikke her.

214.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående beskyttelse af den tyske folkegruppes jord.

22. juli 1940.

Gennemslag.

DET TYSKE GESANDTSKAB

København, den 22. Juli 1940.

Nr. S N Sl/863

Under Henvisning til telegrafisk Ordre Nr. 582 af 21.6.1940 og Hr. Rigsudenrigsministerens Ordre af 16. Juli 1940.

Haster!

Indhold: Beskyttelse af den Jord, der tilhører den tyske Folkegruppe i Sønderjylland.

Hemmeligt!

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

I. Lederen af NSDAP Nordschleswigs agrarpolitiske Kontor, Assessor Stehr, Haderslev, har i Dag forelagt mig følgende:

Der maa i den nærmeste Tid regnes med en Tiltagen af Tvangsauktionerne over Landejendomme, der tilhører Medlemmer af den tyske Folkegruppe i det afstaaede Nordslesvig. Den første Tvangsauktion er fastsat til den 25. Juli. Her drejer det sig om den i jordpolitisk Henseende meget vigtige Landejendom Adzersen i Poppenbøl. Der er foreløbig taget Skridt til at faa denne Termin udsat i nogle Uger. Yderligere Tvangsauktioner er berammet til afholdelse bl. a. den 1., 3. og 7. August. Det er tvivlsomt, om det vil være muligt at faa dem udsat, idet de lovmæssige Muligheder for Udsættelse i disse Tilfælde allerede er delvis udtømt.

Hr. Stehr mente, at der var følgende Muligheder:

1). De Pengemidler, der er nødvendige for at faa Tvangsauktionerne afblæst, stilles til Raadighed af henholdsvis Kreditanstalt Vogelgesang eller Vereinigte Finanzkontore. Der vil skønsmæssigt indtil Udgangen af Aaret kræves 150 000—200 000 Kroner, dog med Forbehold af nærmere Efterprøvelse; herved vilde Landejendommene imidlertid blive yderligere forgældet. Der vilde ikke blive hidført nogen endelig Løsning; da Gaardene bliver ved at have for stor Gæld, maa Problemet vedr. Bevarelsen af Ejendommene før eller senere dukke op igen.

2). Det henstilles fra officiel tysk Side til den danske Regering, at der træffes de fornødne Foranstaltninger til at forhindre, at folketyske Bønder ad Tvangsauktionens Vej gøres rodløse, især i de Tilfælde, hvor der foreligger uforskyldt Betalingsudygtighed. Som øjeblikkelig Foranstaltning maatte det paabydes, at samtlige Tvangsauktioner indstilles.

3). Folkegruppen lader det komme saa vidt, at Tvangsauktionerne afholdes for at slaa politisk Mønt af dem, og benytter dem som Anledning til Protester og Demonstrationer imod Danskernes Adfærd. Denne Fremgangsmaade vilde imidlertid ikke kunne gaa an i Sagen Adzersen-Poppenbøl, idet Tabet af denne i jordpolitisk Henseende vigtige Gaard under alle Omstændigheder maatte undgaas.

II. I Overensstemmelse med de mig meddelte principielle Instrukser indskrænkede jeg mig til at sige til Hr. Stehr, at jeg vilde indberette Sagen til Berlin. Jeg tillader mig at anmode om en Afgørelse.

Angaaende selve Spørgsmaalet skal jeg tillade mig at gøre følgende Bemærkninger:

Netop nu, da vor Indflydelse i Danmark er vokset saa meget, kan det efter min Mening ikke forblive uimodsagt, at folketysk Ejendom gaar over paa danske Hænder.

Naar Danmarks fremtidige Forhold til Tyskland bliver ordnet som et Led i Europas Nyordning, maa det vel forventes, at ogsaa det nordslesvigske Spørgsmaal i sin Helhed føres frem til en endelig Løsning. Set ud fra dette Standpunkt turde det i det nuværende Øjeblik mindre komme an paa, at man principielt opruller Spørgsmaalet om en Sikring af Jorden, end at man sørger for, at der i de næste Maaneder ikke sker yderligere Indhug i den folketyske Besiddelse. Hertil vilde efter min Mening en Standsning af de truende Tvangsauktioner være tilstrækkelig.

En passiv Holdning vil kun kunne forsvares, saafremt vi har til Hensigt at skaffe os Holdepunkter til i givet Fald at opkaste det nordslesvigske Spørgsmaal og at bringe den danske Regering i en moralsk ugunstig Stilling.

sign. **v. Renthe-Fink.**

215.

Telegram fra det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående standsning af tvangsauktioner over tyske gårde i Nordslesvig.

27. juli 1940.

Afskrift til Pol VI 2124 g

Telegram[1])

Diplogerma *København* 660 af 27.7.40.

Hemmeligt!

Som Svar paa Beretning Nr. S N Sl/863 af 22.

Bedes indvirke paa den danske Regering, saaledes at paatænkte Tvangsauktioner over tyske Gaarde i Nordslesvig ikke afholdes. Det maa dog undgaas at komme ind paa det principielle Spørgsmaal om Sikring af Jorden saavel som paa enhver Drøftelse af andre Mindretalsspørgsmaal.

Weizsäcker.

[1]) Telegrammet er øverst til højre stemplet: *Auswärtiges Amt. Kult B 65-01 27/7 3. Indg. 31. jul. 1940.* Iøvrigt er det forsynet med følgende håndskrevne tilføjelser, skrevet med Grosskopfs hånd: *Forelægges påny 29/7 tidlig. Gr[osskopf] 27/7. 30/7 kl. 6 møde hos hr. Grundherr. v. Grundherr har talt med gesandt Renthe-Fink. Måske vil en démarche ikke mere have nogen virkning. Vogelgesang skal træde til med hensyn til de tre næste tilfælde.*

Krahmer-Möllenberg underrettet. Han vil foranledige, at Vogelgesang træder til for de gårde, der er i fare i august. W.T.10 f. Gr. 31/7.

Ad acta Gr. 4/10.

216.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående démarchen vedrørende standsning af tvangsauktioner.

5. aug. 1940.

Afskrift Pol.VI 2254 g

DET TYSKE GESANDTSKAB — *København, den 5. August 1940.*

Nr. 871 af 5.8.

Telegram

Auswärtig Berlin.

Som Svar paa telegrafisk Ordre Nr. 660 af 27. Juli.

Efter Démarche, udført i Henhold til modtagen Ordre, har Udenrigsministeriet gennem Justitsministeriet foranlediget, at den til 1. August berammede Tvangsauktion ikke blev afholdt. Ogsaa for andre Tvangsauktioner, der var berammede til Afholdelse i August, er der fra dansk Side taget lignende Skridt. Saa snart Resultat endeligt foreligger. følger skriftlig Indberetning.

sign. **Renthe-Fink.**

217.

Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til rigsfinansministeriet om tilladelse til, at $1^1/_2$ mill. RM af Vereinigte Finanzkontore's midler omveksles til danske kroner og deponeres i gesandtskabet i København.

17. aug. 1940.

Koncept/B
Kult B. 65-01. 17/8. 1.

17. august 1940.

Haster meget!

(Ilbrev).[1])

Til
rigsfinansministeriet
ved hr. ministerialråd Burmeister
Berlin.

Den måde, hvorpå den tyske beskyttelse af jorden i Nordslesvig udvikler sig, kan i den nærmeste tid eventuelt gøre det nødvendigt, at der anvendes større midler. Kreditanstalt Vogelgesang må udstyres således, at den kan svare til disse opgaver.

For at kunne træffe de fornødne forberedelser til den aktion, der muligvis bliver nødvendig, forekommer det allerede nu påkrævet, at der gøres større pengemidler klar til udbetaling i Danmark.

Jeg anmoder om Deres samtykke til, at Vereinigte Finanzkontore bemyndiges til af egne midler at erhverve for $1^1/_2$ million RM Reichskreditkassenscheine, som derpå skal

omveksles til danske kroner og i Danmark holdes rede til udbetaling hos det tyske gesandtskab.

Sagen haster overordentligt, idet det påstås, at vekslingen af Reichskreditkassenscheine kun vil være mulig indtil den 27. d. m.

Om en senere anvendelse af disse midler vil der på sædvanlig måde blive truffet afgørelse i forståelse med Dem.

E. b.

sign. **Grosskopf**

Efter afs.
D. Kult.
Pol VI

---

[1]) Ovenover er med håndskrift tilføjet: *Med særlig kurér.* Nedenunder står: *17.8. Burmeister underrettet om absolut hemmeligholdelse. B. vil sørge for det. Ligel. Exzelsior. Gr[osskopf] 17/8.*

218.

Udkast til skrivelse fra det tyske udenrigsministerium til Vereinigte Finanzkontore angående 1½ mill. RM, som af det tyske gesandtskab i København skal omveksles i danske kroner og deponeres dèr.

19. aug. 1940.

Berlin den 19. august 1940. ad Kult B 65-01. 17/8.1.III.
Ref. VLR Grosskopf.

Ilbrev.

Strengt fortroligt.

Til Vereinigte Finanzkontore G.m.b.H.

I forståelse med rigsfinansministeriet anmoder jeg Dem herved om mod check straks at købe for 1½ million rigsmark (en og en halv million rigsmark) Reichskreditkassenscheine i rigsbankens hovedafdeling og at sende disse med kurér til det tyske gesandtskab i København, idet dette anmodes om at lade det nævnte beløb omveksle til danske kroner og lade kronebeløbet opbevare i sit depot til rådighed for Vereinigte Finanzkontore.

Før købet foretages, skal vedlagte skrivelse forelægges rigsbankdirektør Waldhecker til påtegning.

Det bedes venligst meddelt, hvornår ommeldte Reichskreditkassenscheine er afgået til København.

E. b.

Gr[osskopf]
19/8

Efter afsendelsen:
D. Kult.
Pol VI
til behgl. efterr.

De omhandlede 1½ million Reichskreditkassenscheine er den 23.8. afgået til København med særkurér (Ewert, Greve) i flyvemaskine 17.50.

ad acta

Gr. 24/8

219.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående tvangsauktionerne i Nordslesvig og deres udnyttelse til politiske formål.

27. aug. 1940.

Gennemslag.

DET TYSKE GESANDTSKAB — *Kobenhavn, den 27. august 1940.*

Nr. S.N.Sl./865

Som svar på ordre af 14.8.1940 — nr. Pol VI 2361 g — og i tilslutning til beretninger herfra nr.S.N.Sl./865 af 22.7.og nr. S.N. Sl./871 af 5.8.1940.

Indhold: Tvangsauktioner over folketysk grundejendom i Nordslesvig.

2 gennemslag.
1 bilag.

Til
Auswärtiges Amt
Berlin.[1])

Lederen af NSDAPN.s agrarpolitiske kontor, assessor Stehr, er i overensstemmelse med ministeriets ovenfor nævnte skrivelse af mig mundtligt blevet underrettet om, at der skal tages afstand fra forsøget på at lade spørgsmålet vedrørende tvangsauktionerne over folketysk ejendom blive løst generelt og principielt af den danske regering derved, at der fra den tyske folkegruppes side foretages en nødaktion eller lignende selvstændige beskyttelsesforanstaltninger.

Den situation, der er blevet fremkaldt af tvangsauktionerne i Nordslesvig, ser for tiden således ud: med undtagelse af to tilfælde, der var berammet til august, og i hvilke sagen blev trukket tilbage, efter at debitorerne selv havde tilvejebragt de påkrævede beløb, er de auktioner, der var berammet til august, blevet udsat til september. Som det fremgår af vedlagte opstilling fra assessor Stehr,[2]) skal der, som sagerne står den 22. august, foreløbig afholdes 4 tvangsauktioner i september, i yderligere 11 tilfælde er enten tvangseksekutionssag blevet indledt, eller udlæg er blevet dekreteret. Hermed er rækken af tvangsauktioner over folketysk ejendom imidlertid aldeles ikke til ende, der må tværtimod regnes med yderligere, betydelig stigning i antallet af tvangsauktioner i de næste måneder.

I tilslutning til démarchen den 30. juli har gesandtskabet endvidere den 13. august gjort forestillinger overfor det danske udenrigsministerium angående yderligere to specielle tilfælde.[3]) Der er visse tegn, der tyder på, at man i disse tilfælde fra den danske regerings side har indvirket på de kreditorer, der har foranlediget tvangsauktionerne.

Som det i enkeltheder fremgår af hoslagte opstilling, kræves der for at få standset de indtil nu inkaminerede tvangsauktionssager et beløb på henved 18.000 kroner. Dersom man fik stillet dette beløb til rådighed, ville imidlertid kun de sager blive standset, der verserer i øjeblikket. Dersom man vil sikre sig, at der i disse tilfælde ikke i løbet af kort tid igen anlægges sag imod den pågældende skyldner fra anden side, og at alle yderligere tilfælde er dækket indtil udgangen af året, burde der stilles større likvide midler til rådighed for kreditanstalten, hvilke midler i skrivelse herfra af 22. juli, nr. S.N.Schl./865, sandsynligvis

er anslået noget højt med 150.000—200.000 kroner. Assessor Stehr vil i løbet af kort tid kunne give en mere nøjagtig meddelelse om behovet.

sign. **v. Renthe-Fink.**

[1]) I marginen er med hånden skrevet: *Til hr. V.L.R. Grosskopf for at blive akteret hos ham. Gr[undherr] den* $^3/_9$. *Ad acta. G[rosskopf]* $^1/_{11}$.
[2]) Stehrs redegørelse er ikke medtaget her.
[3]) Af det danske udenrigsministeriums akter fremgår det, at denne henvendelse fandt sted den 12. august. Svenningsen svarede Kassler, der afleverede notitsen, „*at det jo var vanskeligt at gribe ind overfor de i Loven hjemlede Retsmidler, men at jeg iøvrigt i Anledning af den fornyede Henvendelse fra Gesandtskabets Side atter vilde henstille til Justitsministeriet, at disse to Auktioner, hvorom der endnu er Tale, sogtes udsat*". En ny henvendelse fra gesandtskabet fandt sted 11. september.

220.

Vereinigte Finanzkontore til det tyske udenrigsministerium, rigsfinansministeriet og Vomi angående tvangsauktioner og anvendelse af depotet på 3 mill. kr. (med bilag).

15. okt. 1940.

VEREINIGTE FINANZKONTORE G.M.B.H.

Berlin W 8, den 15. oktober 1940.

Vedr.: Nordslesvig.

Til
Auswärtiges Amt
ved hr. Vortragender Legationsrat Grosskopf.
Til
rigsfinansministeren.
Til
Volksdeutsche Mittelstelle
ved SS-overfører dr. Behrends,
Berlin.

Der har i spørgsmålet vedrørende en forhindring af tvangsauktioner over tyske gårde i Nordslesvig og i spørgsmålet om en gennemgribende sanering af gårde, der er kommet i vanskeligheder, fundet mundtlige drøftelser sted med gesandten i København såvel som med Kreditanstalt Vogelgesang. Resultatet er nedfældet i medfølgende aktnotits (bilag 1). — Vi tillader os ærbødigst at anmode om bemyndigelse til at bruge de beløb, der er nødvendige til den omtalte aktion, af tilgodehavendet på rundt regnet 3 millioner danske kroner.

.....

VEREINIGTE FINANZKONTORE GMBH.

Krahmer-Möllenberg. **Dietrich.**

Bilag 1.

Aktnotits
vedrørende Kreditanstalt Vogelgesang, Haderslev.

. . . . . .

Det nationalsocialistiske tyske arbejderparti i Nordslesvig (NSDAPN.) har, sålænge det har eksisteret, deltaget i bestræbelserne for at bevare tysk grund og jord på folketyske hænder. Sagt i korthed har partiet draget en stor del af de tyske folkefæller i Nordslesvig til sig og har opdraget dem til en fast blok, der efterlever de instrukser, der gives af den øverste partimyndighed med henblik på overholdelsen af agrarpolitikken. Det er målet for partipolitikken ved egnede forholdsregler at opnå en ordning, efter hvilken ejendommene bevares for ejeren i overensstemmelse med den tyske arvegårdsrets principper. I denne hensigt havde partiet i den seneste tid udstedt den parole, at tyske landboere ikke skulle være med til at byde ved berammede tvangsauktioner. Man troede, at man dermed kunne sabotere gennemførelsen af tvangsauktionerne og derved udøve et pres på regeringen i København med det formål, at de kreditorinstitutter, der foranledigede tvangsauktionen afholdt, af regeringen skulle blive bevæget til at tage deres krav tilbage i endnu nogen tid. Man troede, at man kunne komme så vidt ved en generel intervention fra det tyske gesandtskabs side hos den danske regering. Denne vej viste sig imidlertid ikke at være farbar, idet den danske regering nok var rede til i nogle få enkelte tilfælde, men ikke generelt at foranledige, at der blev givet yderligere henstand af statens hypotekkreditinstitutter, hvilke institutter det især er, der som kreditorer foranlediger tvangsauktionerne afholdt for resterende renter. Heraf fremgik den overbevisning, at der må stilles større pengebeløb til disposition, således at de tyske gårde, der trues af tvangsauktion, kan blive forsynet med de midler, der sætter dem i stand til at forhindre tvangsauktionen. Med sanktion fra Auswärtiges Amt og fra rigsfinansministeriet har Vereinigte Finanzkontore for at være på den sikre side stillet et beløb på rundt regnet 3 millioner danske kroner til rådighed i København, hvilket beløb skal anvendes til dette formål. Kreditanstalt Vogelgesang har efter sine papirer anslået det foreløbige behov til ca. 1 million danske kroner. Der skal for at konstatere det virkelige behov af penge til brug ved en varig sanering tilkaldes en driftsøkonom fra universitetet i Kiel, der indgående skal undersøge både de gårde, der er kommet i vanskeligheder, og de gårde, der finansielt er svage.

Sikringen af nye lån volder visse vanskeligheder. Loven af 2. august 1940 om belåningsgrænsen for fast ejendom indeholder den lovmæssige fastsættelse af belåningsgrænsen. Efter loven kan en belåning af fast ejendom med hypotekmæssig sikring kun ske indtil højst 110 % af ejendomsskyldværdien, såfremt ejendommen er forsynet med redskaber og besætning. I andet fald kan ejendommen kun belånes indtil 90 %. Loven gør det altså umuligt at give et nyt lån med tinglysning af pantebrevet i de tilfælde, hvor lånegrænsen på 110 % allerede er nået. De skyldnere, hvis ejendomme er prioriteret indtil henholdsvis 110 % og 90 %, kan nu ikke optage flere prioriteter til dækning af deres rente- og skatterestancer. I disse tilfælde, der turde udgøre det største antal, er derfor herefter kun den personlige kredit mulig. Dette forhold forhøjer långiverens, Kreditanstalt Vogelgesangs, risiko betydeligt, og man må gøre sig det klart, at der ved fremtidige kreditgivninger udover lånegrænsen efter loven af 2. august 1940 på forhånd må regnes med, at man vil blive nødt til at give afkald på tilbagebetalingen af en del af lånet eller af hele lånet.

Med hensyn til fremgangsmåden ved anbringelsen af beløbene i Kreditanstalt Vogelgesang har dr. Krahmer-Möllenberg haft mundtlige forhandlinger i København med gesandten og med rigsbankdirektør Sattler og i Haderslev med sagfører Vogelgesang, hvori undertegnede også deltog. På grund af den skærpelse af de danske valutabestemmelser, der er sket i juni måned d. å., og som meget nøje følger den tyske valutalovgivning, bliver der efter de mange overvejelser, der er blevet foretaget, kun den mulighed tilbage, at en kvalificeret tysk økonomisk myndighed i Danmark indbetaler beløbet til Kreditanstalt Vogelgesang som et indskud med middelfrist, der foreløbigt er lagt fast for 3—5 måneder.[1])

. . . . . .

I den tid, der medgår, inden denne indbetaling kan blive realiseret, kan Kreditanstalt Vogelgesang stille de beløb, der er nødvendige til saneringen eller til at erhverve gårde, der bliver stillet til tvangsauktion, til rådighed af de likvide midler, den for tiden råder over.

Berlin, den 11. oktober 1940.

Dietrich.

---

[1]) Spørgsmålet om overførsel af de ca. 3 mill. kr. til Vogelgesang blev også i den følgende tid ved med at volde store vanskeligheder. Via direktør Preuss lykkedes det inden 8. januar 1941 at få overført 350.000 kr. til kreditanstalten, men de fleste penge var stadig tilbage i København. De mange forhandlinger blev fortsat, men i maj 1941 brød man overtvært. Alfred Dietrich fra Vereinigte Finanzkontore kom til København. Hos kansler Werner i det tyske gesandtskab fik han udleveret 1.500.000 kr., og ledsaget af prokurist Jessen II fra kreditanstalten rejste han derefter den 7. maj til Haderslev. Vogelgesang fik udbetalt de 500.000 kr., mens resten, een million, blev anbragt i box nr. 30 i Haderslebener Kreditbank. Der blev udleveret to nøgler til boxen, og bankdirektør Orth, Flensborg, fik den ene, Dietrich den anden. Pengene, der var kommet via Preuss, skulle sendes tilbage til gesandtskabet. Vogelgesang skulle forvalte de 500.000 kr., men de skulle gå ind på en hemmelig konto, og der skulle føres særligt regnskab over dem. Det var dog tanken, at de lidt efter lidt skulle overtages af kreditanstalten. Efter hvad Vogelgesang (og Orth) senere har forklaret, påtog han sig først denne opgave, efter at Dietrich havde givet ham en skriftlig erklæring om, at pengene var indført til Danmark på lovlig måde.

Vogelgesang købte stats- og kreditforeningsobligationer for en del af pengene. Andre beløb blev brugt til at indløse forskellige „personalkreditter". Efterhånden blev disse lån betalt tilbage, og i februar 1945 blev alle 500.000 kr. plus påløbne renter afleveret til Orth, dels i obligationer, dels i rede penge. Han puttede dem i en kuffert, som han tog med sig til Aabenraa. Han ville have deponeret pengene hos gårdejer Schmidt, Østerterp, men i stedet blev kufferten med de 500.000 kr. sendt til Flensborg. Den havde stået på Dibbernhaus, hvor man ved en fejltagelse havde ladet en intetanende, tysk SS-soldat tage den med, da han bragte post til Tyskland. Næste dag fik Orth den fra SS-Standarte. Han vidste ikke, hvad han skulle gøre ved de mange penge, og det endte med, at han sendte dem til Dietrich i Berlin. Af de 1.000.000 kr. i Haderslebener Kreditbank synes de 752.600 kr. at være blevet udlånt til DBN i 1943—45 (se A. nr. 251). Vogelgesang har til en rapport af 2. november 1951, som er optaget på den parlamentariske kommissions foranledning, udtalt, at det er hans *„afgjorte mening, at Dietrich har forstrakt Berufsgruppen med pengene og misbrugt kreditanstaltens navn"*. Orth har kun givet oplysning om lånet til Schumann, men om disse penge udtalt, at han var vidende om, at de stammede fra Vereinigte Finanzkontore. Han har iøvrigt forklaret, at depotet i henhold til ordre fra Dietrich blev overflyttet til Apenrader Bank, samtidig med at Orth modtog de 500.000 kr. fra Vogelgesang, hvilket skete i februar 1945. Da boksen blev tømt, fik Vogelgesang udbetalt et restbeløb på 52.000 kr. Af de 1.000.000 kr. er 150.000 altså gået til DBN, 250.000 til Liefergemeinschaft, 250.000 til Schumanns skibsværft, 102.600 til Gewerbehilfe og 52.000 til Vogelgesang. Hvad der er sket med de resterende 195.400 kr. vides ikke. Af de ca. 1.500.000 kr. i det tyske gesandtskab er der formodentlig sendt 500.000 kr. til Schatzamt i marts 1942 (A. nr. 211, note 2), mens andre muligvis er brugt ved bygningen af den tyske skole i København.

221.

Kontrakt mellem Hans Hansen i Rørkær og Höfeverwaltungsgesellschaft angående forpagtning af hans forældres ejendom.

4. marts 1942.

Ved kontrakt af dags dato har jeg, landmand Hans Hansen, Rørkær, fremtidig boende Lydersholm, forpagtet den ejendom, der tidligere har tilhørt mine forældre. Forpagtningen er foreløbigt indgået for 3 år, dog med ret for bortforpagteren til at forhøje forpagtningsafgiften i det andet og tredie forpagtningsår.

Uden hensyn til denne opsigelsesbestemmelse indrømmer jeg herved bortforpagteren ret til at opsige forpagtningsforholdet med 3 måneders varsel til et forpagtningsårs udløb, såfremt:

1) jeg ikke bliver medlem af Landesbauernschaft og ikke kommer til denne organisations møder,
2) jeg ikke holder den tyske avis,
3) jeg ikke lader mine børn i den skolepligtige alder gå i tysk skole og overhovedet ikke deltager i skolens arrangementer sammen med min kone,
4) jeg i tilfælde af, at der udskrives valg, ikke går til den tyske vælgerforenings møder og sammen med min kone ikke afgiver vor stemme på den liste, der er opstillet fra tysk side,
5) vi overhovedet ikke deltager i det kulturelle liv i Lydersholm, d. v. s. i tysk kulturelt liv i Lydersholm, og ikke gør vor simple pligt overfor de tyske indsamlinger, hvadenten disse så kommer fra vinterhjælpen, moder og barn, eller angår indsamlingen af smør og uldvarer eller de andre månedlige indsamlinger.

f. t. Jejsing, den 4. marts 1942.

HÖFEVERWALTUNGSGESELLSCHAFT A/G

Kier. **Hans Hansen.**

H. Økonomiske forhold.

Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig og Liefergemeinschaft.

222.

Referat af møde i det danske statsministerium angående forskellige økonomiske forhold i Nordslesvig.

18. juni 1940.

Sv/Ir.C. 7.X.19b.

Møde i Statsministeriet om sønderjyske Spørgsmaal den 18. Juni 1940.

Den tyske Værnemagts Favorisering af tysksindede Næringsdrivende og Paastande om dansk Boykot af disse.

Amtmand Refslund Thomsen oplyste, at det var begyndt med, at de tyske Soldater havde faaet udleveret Lister over de (tysksindede) Handlende, hos hvem de maatte købe. Dette havde i Aabenraa vakt megen Harme, fordi man fandt, at en saadan Fremgangsmaade var utilbørlig. Nu var der fremkommet Oplysning om, at den tyske Værnemagt til Haandværkere blandt det tyske Mindretal havde afgivet større Bestillinger i Forbindelse med Opførelse af Barakker i Esbjerg. Invalideforeningens Formand Andresen i Tønder havde haft Forhandlinger med den tyske Wehrwirtschaftsofficer Foerster i Esbjerg angaaende en dansk Krigsinvalid, der var blevet afvist, da han beklagede sig over ikke at have faaet Andel i disse Arbejder. Andresen havde mødt Forstaaelse hos de overordnede tyske Militære, men ikke hos Minister v. Renthe-Fink. Listerne over de favoriserede Firmaer var blevet fremstillet i Mindretalskontoret i Aabenraa. Det var blevet paastaaet, at der ogsaa fandtes danske Lister (til brug ved „Boykot"). Dette var blevet undersøgt, og det havde vist sig, at der ikke var noget som helst derom. Da Tyskerne altsaa ikke kom nogen Vegne med dette Argument, havde de henvist til, at der var adskillige danske Familier, som efter den 9. April havde skiftet Købmand. Dette var faktisk sket i nogle Tilfælde, men kun som en naturlig Reaktion fra de paagældende Danskes Side overfor den eksalterede og udæskende Maade, hvorpaa de paagældende tyske Handlende var optraadt den 9. April og Dagene derefter. Amtmandens Opfattelse var, at det tyske Mindretal var om sig for at sikre sig Fordele i den givne Situation.

Grev Schack ansaa det for temmelig sikkert, at der var forekommet en Del Boycot, efter at de tyske Købmænd havde „heilet altfor lidenskabeligt". Det tyske Mindretal bestræbte sig for at paavirke de tyske Soldater. Efterhaanden havde man mærket en større Animositet fra Soldaternes Side, hvilket skyldtes dels Danskernes Passivitet, dels det tyske Mindretals Paagaaenhed.

Justitsministeren fandt Spørgsmaalet om Boykot og Lister foruroligende. Det havde ikke blot lokal Interesse, men ogsaa en landsøkonomisk Interesse. Ministeren havde forstaaet, at den tyske Værnemagt var villig til at give de tyske Haandværkere betydelig højere Priser end de Tilbud, der fremkom ved Licitationer. Disse Ordrer blev betalt i R.K.K.-Scheine.

Udenrigsministeren meddelte, at der ikke forelaa nogen Oplysning om de Beløb, det drejede sig om ved den heromhandlede Favorisering af de tyske Haandværkere. Ministeren havde talt med den tyske Gesandt om, hvorvidt det ikke maatte anbefale sig at søge en Løsning paa Problemet derved, at man fra tysk Side opgav Listerne, og at det derefter i god Forstaaelse blev anbefalet de Danske at holde sig til deres sædvanlige Forretningsforbindelser. Minister v. Renthe-Fink havde sagt, at han vilde drøfte Sagen med de militære Myndigheder. Den nye General skal være i usædvanlig Grad venligt indstillet overfor Danmark. Udenrigsministeren understregede, at det i den kommende Tid var af meget stor Vigtighed at fjerne enhver Rivningsanledning saavel i store som i smaa Spørgsmaal. Inden for en kortere eller længere Periode vilde vi komme til at staa overfor Beslutninger af vidtrækkende Betydning for Danmark og Sønderjylland. Under de givne Forhold var det kun muligt at udøve Indflydelse gennem Tyskerne. Vi maatte gøre os det klart, at i den Udvikling, der nu foregaar i Europa, var de smaa Staters Styrke ringere end nogensinde tidligere. Ministeren vilde være glad for, om der kunde gives gode Raad med Hensyn til Boykot-Spørgsmaalet.

Landstingsmand Jefsen Christensen bemærkede, at vi her stod overfor et Eksempel paa den sædvanlige Fremgangsmaade, først foretager Tyskerne sig noget selv, og derpaa beskylder de de andre for det samme. Det var lykkedes ved Hjælp af de tyske Lister at faa Provokationerne til at virke. Det vilde formentlig være en Opgave for Handelsforeningerne i de forskellige Byer at virke for, at der fremkom en Udtalelse i det Øjemed at advare.

Grev Schack omtalte, at en tysk Wehrwirtschaftsofficer kort efter Besættelsen havde henvendt sig til Greven angaaende Spørgsmaalet om Beskæftigelse og Arbejdsløshed. Vedkommende Officer var blevet henvist til at fremkomme med sin Forespørgsel overfor Regeringen i København. Maaske var det denne Afvisning, der havde haft til Følge, at man nu i højere Grad favoriserede de tyske Næringsdrivende.

Amtmand Refslund Thomsen ansaa det for rigtigt, at man anmodede Borgmesteren i de forskellige Byer om at træde i Forbindelse med de respektive Handelsforeninger for at faa vedtaget en Udtalelse om, at de nationale Synspunkter bør lades ude af Betragtning paa det handelsmæssige Omraade.

Amtmand Lundbye mente, at Forholdet havde været det, at den danske Garnison i Haderslev i det væsentlige holdt sig til danske Handlende, men hvad angaar Arbejder paa Basis af Licitationer havde man fra dansk Side altid været objektiv, hvilket ikke kunde siges om Tyskerne. Med Hensyn til de omtalte Lister, som de tyske Soldater havde faaet udleveret, mente Amtmanden, at Tyskerne vilde holde paa, at det her kun drejede sig om et Hjælpemiddel af sproglige Grunde. Han anbefalede, om der kunde komme en fælles Henvendelse fra Handelsforeningerne, gaaende ud paa, at man fra begge Sider skal undlade respektive Boycot og Favorisering.

Minister Christmas Møller bemærkede til Grev Schack, at den omtalte Henvendelse fra den tyske Wehrwirtschaftsofficer næppe havde noget at gøre med Boycot-Spørgsmaalet.

Minister Krag udtalte, at det paa dette Omraade vilde være vanskeligt at gøre noget udover en lokal Indsats for at modvirke de Bevægelser, der var i Gang. Han var enig i, at denne Indsats burde gøres af de (danske og tyske) Handelsforeninger.

Folketingsmand I. P. Nielsen. Det var Tyskerne, der havde fundet paa at forholde de Danske ved Licitationerne, og siden den Tid — og det manglede jo ogsaa bare andet — havde den danske Befolkning reageret. Det var Folketingsmanden bekendt, at der fandtes tyske Handlende og Haandværkere, der selv var kede af denne Udvikling.

Folketingsmand Svensson gjorde opmærksom paa, at man ikke var blind for, at tyske Nazister er forpligtet til Angiveri. Dette mærker man paa mange Maader, ved Aflytning af Samtaler osv. Staar der nogle Danske sammen paa et Gadehjørne, sker det tit, at tyske Nazister prøver paa at opsnappe, hvad der tales om. I Haderslev var der en Kogekone, som var gaaet rundt i mange danske Hjem og naturligvis havde hørt mangt og meget. Alt havde hun noteret. Naar den Slags Ting skete, var det ikke mærkeligt, at man fra dansk Side passede paa.

Statsministeren udtalte i sit Resumé, at man burde forsøge at komme frem ad den af flere Talere omtalte Vej, nemlig gennem Handelsforeningerne. Statsministeren gik ud fra, at Amtmændene vilde tage Initiativet til en Løsning i den omtalte Retning.

223.

Amtmand Refslund Thomsen til udenrigsministeren angående tyske lister over hjemmetyske handlende og dansk boykot.

3. juli 1940.

AABENRAA-SØNDERBORG AMT
Amtmanden.

Aabenraa, den 3.7.1940.

Hr. Udenrigsminister!

Da jeg kom hjem efter Mødet i Statsministeriet den 18de f. M., drøftede jeg Spørgsmaalet om en Udtalelse fra Handelsforeningerne imod Boykotningstendenser med den herværende Handelsforenings Formand, Borgmester Fink. Han var betænkelig ved at give Sagen nyt Liv ved en Behandling i Handelsforeningen. Der var efterhaanden indtraadt en Beroligelse, Vreden over de tyske Lister havde fortaget sig noget, og den besindige Bedømmelse af slige Foreteelser havde vundet saa stærkt frem i begge Lejre, at noget Problem syntes ikke mere at foreligge. Jeg talte igaar med Grev Schack, der nærmest var af samme Opfattelse.

Jeg er enig med Borgmester Fink i, at det — set fra et mere lokalt Synspunkt — ikke er paakrævet, at der foretages yderligere. Men hvis det af Hensyn til, som Sagen ligger i København og andetsteds, alligevel vilde være ønskeligt, at der fremkom Udtalelser, som omtalt paa Mødet i Statsministeriet, skal jeg gerne søge Sagen gennemført. I saa Fald havde jeg tænkt mig en Vedtagelse af omtrent følgende Indhold:

„I Anledning af de verserende Rygter om Boykotning overfor Forretningsdrivende paa Grund af deres enten danske eller tyske nationale Indstilling, ønsker Handelsforeningen at udtale, at den tager bestemt Afstand fra enhver Indblanding af nationalpolitiske Synspunkter i Erhvervslivet som i sig selv usund og skadelig for det fredelige Samliv i Befolkningen, som det maa være alles Ønske at fremme".

Maaske De med et Par Ord vil lade mig vide, om Sagen bør fremmes.

Med venlig Hilsen,
Deres hengivne

Kr. Refslund Thomsen.

224.

Direktør Mohr til amtmand Refslund Thomsen angående boykotspørgsmålet i Nordslesvig.

11. juli 1940.

Sv/KK 7.X.19.

København, den 11. Juli 1940.

Hr. Amtmand K. Refslund Thomsen,
K. af Dbg., D. M.,
Aabenraa-Sønderborg Amt.

Kære Amtmand Refslund Thomsen.

I Besvarelse af Deres Brev af 3. d. M. til den nu afgaaede Udenrigsminister angaaende Boykotspørgsmaalet tillader jeg mig herved at meddele Dem, at Udenrigsministeriet efter det i Deres Brev oplyste er indforstaaet med, at der foreløbig ikke foretages noget i Sagen, saaledes at vi altsaa indtil videre ser Tiden an — i Haab om, at den heldige Udvikling vil fortsætte sig.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

sign. **O. Mohr.**

225.

Uddrag af beretning om Lieferungsgemeinschaften.

24. juli 1940.

24. juli 1940.

Beretning om Lieferungsgemeinschaften.

Allerede før den tyske værnemagt overskred grænsen den 9.4.1940, havde vi overvejet at oprette Liefergemeinschaften. Der tænktes dengang ganske vist på leveringer til Tyskland, hovedsagelig til Flensborg. Der var af byen Flensborg blevet rekvireret jordarbejdere hos os til udgravningsarbejder ved et kølehus, der skulle bygges. Og kunne man bruge vore arbejdere, måtte man også kunne anvende faguddannet mandskab, med andre ord de tyske virksomheder, der havde sæde i Nordslesvig, og som ikke havde megen beskæftigelse. I særdeleshed snedkerne til fremstilling af vinduer og døre, først til kølehuset og siden også til andre bygninger. Også vore teglværker, der lå stille, kunne på denne måde måske igen blive sat i gang. Endvidere tænkte vi på at organisere gartnerne på nordsiden af Flensborg fjord, der havde mistet hele deres afsætning til Flensborg, efter at grænsen var blevet flyttet, medens Flensborg får alle tilførsler fra det sydlige Holsten.

Da vi i begyndelsen af maj fik kendskab til, at værnemagten nok ville sætte store arbejder i gang oppe i Jylland, men ikke i Nordslesvig, sendte vi kammerat Max Clausen

fra Sønderborg derop med en anbefalingsskrivelse, for at han skulle undersøge, hvor den pågældende myndighed befandt sig, og om der var ordrer at få for os dèr. Clausen fandt straks, hvor administrationen havde sæde, og fik at vide, at også vi ville kunne komme i betragtning ved tildeling af ordrer, dersom vi ville komme til Aarhus straks den næste dag. Partifællerne Müller og Wulf kørte så straks den næste morgen til Aarhus og blev modtaget af regeringsråd Engelhard ved Luftgaustab. Efter en 2 timer lang forhandling, i hvilken vi gav oplysning om vor organisation og dens mål, fik vi en leveringskontrakt på inventar til et samlet beløb af ca. 250.000 kr. Med denne store opgave kørte vi så hjem, på den ene side glade over, at vi kunne tilføre vore virksomheder så meget arbejde, på den anden side lidt beklemte ved tanken, om denne kæmpeordre nu også kunne blive effektueret i løbet af så kort tid.

. . . . . .

Leveringsterminerne var paralleltløbende, således at der allerede den 25. maj afgik to partielle leveringer dels til Esbjerg og dels til Kastrup. Alt blev ved med at gå, som det skulle, terminerne blev overholdt, og der indløb ingen reklamationer. Der blev i disse to ordrer i løbet af 5 uger leveret for ialt 510.000 kr. snedkerarbejde.

Disse præstationer skaffede os fuld anerkendelse hos de myndigheder, der fordelte ordrerne, og vi fik til stadighed ordrer til sadelmagere, tapetserere, smede, blikkenslagere og senere også på bygning af barakker o.s.v.

Der blev allerede gennem de første ordrer på inventar stillet store opgaver til gruppen handel indenfor DBN; det viste sig, at det voldte uanede vanskeligheder at fremskaffe de store mængder af beslag. Men før vi kom til levering nr. 2, havde vi gjort vore erfaringer. For nu at vedligeholde forbindelsen med de tyske militærmyndigheder, som vi var blevet kendt med, og for at finde nye, udsendte vi afdelingsleder i Haderslev, partifælle Andr. Paulsen, til Jylland som fast mellemmand. Og han har derefter indhentet ordrerne, tildels under medvirken af kammerat Hansen-Damm. Bl. a. er der af gruppen handel indtil nu blevet effektueret følgende større ordrer: dæk og slanger til lastbiler og personbiler til en værdi af ca. 260.000 kr., madrasser, sengelinned, uldtæpper til en værdi af ca. 500.000 kr., dernæst kakkelovne, ildslukningsmateriel, kontorartikler, trådvæv, byggemateriale, kabler, køleanlæg, lamper og småredskaber.

Den største vanskelighed havde vi med leveringen af manufakturvarer, idet der i Danmark ikke findes orden i erhvervslivet. Vareknapheden medførte automatiske prisforhøjelser, og det var ofte vanskeligt at fremskaffe varerne, når de danske fabrikker ved klodsethed fra vore medlemmers side fik at vide, at det drejede sig om leverancer til værnemagten. Disse leveringer måtte foretages på basis af gensidig tillid, således at den tyske handlende var frit stillet, men også havde det fulde ansvar ved valget af kvalitet og prislag.

Et særligt afsnit i leverancerne udgør vor indsats ved fremstillingen og leveringen af camouflagemateriale. Netfabrikken i Sønderborg havde fremstillet flere større net som prøver, uden at vi indtil da havde fundet det helt rigtige. Samtidig har vi af byggeledelserne fået ordrer på fremstillingen af flettede sivmåtter til camouflagebrug. Der flettes og sprøjtes for tiden for ca. 510.000 kr. af arbejdsløse folkefæller i forskellige byer i Nordslesvig.

Vi har ved alle leverancer benyttet os af de tyske banker, især af den nyoprettede „Sonderburger Kreditbank". Vore medlemmer stod for størstedelens vedkommende uden driftskapital, således at bankerne måtte give forskud på pengene til råmateriale, lønninger etc. med anvendelse af transporter. Samarbejdet med banken er fortrinligt og er opbygget på tillid. I mange tilfælde blev der ikke bare givet kreditter på basis af bankmæssig sikkerhed, men også af folkepolitiske grunde. Det må anføres som en særlig vanskelighed, at den lille bank ikke altid disponerer over de pengebeløb, der er fornødne for effektueringen af ordrerne.

I begyndelsen tragtede vi også efter at komme i forbindelse med troppeafdelingernes intendanturer for at kunne afsætte pølser, røgede kødvarer, ost, grøntsager o. s. v. Vi aflagde også besøg hos alle hærens og marinens intendanturer uden dog at få nogen ordrer, idet alle kødvarer skal købes på stedet, medens alle varer, der kunne holde sig, skulle forskrives fra Tyskland. Partifælle Müller rejste derpå også til marineintendanturen i Kiel og til værnemagtsforvaltningen i Hamborg. Fra disse myndigheder blev der derefter også

henstillet til de tyske værnemagtsmyndigheder i Danmark at tage hensyn til D.B.N. ved tildelingen af ordrer, dog uden at de førnævnte bestemmelser blev ophævet. Vi har derfor stadig ikke noget arbejde til vore slagtere, der absolut ville have været i stand til at levere godt kvalitetsarbejde. Men når Sønderborg, hvad vi håber, inden ret længe får en tysk garnison, vil der vel ske en forandring for slagterne såvel som også for vore tyske restauratører og frisører o.s.v., der indtil nu ikke har haft nogen mulighed for at tjene noget gennem den tyske værnemagt, men for hvilke der er sket en stærk tilbagegang som følge af, at mange folkefæller har fået arbejde nordpå, og som følge af den forstærkede boykot fra dansk side efter den 9. april. De andre købstæder i Nordslesvig oplevede jo gennemmarchen og har deres garnison.

På det tidspunkt, da vi optog forbindelsen med værnemagten og med byggeledelserne, var de største byggeordrer, jordarbejder o.s.v. allerede givet bort til store danske entreprenører, således at vi i begyndelsen ikke opnåede noget resultat i denne henseende. Senere kunne vi give to tømrermestre fra Haderslev med ca. 60 tømrersvende den opgave at opstille barakker i Nørrejylland. Vi fik så yderligere et par mindre ordrer, og netop i disse dage har bygmester Christiansen, Sønderborg, fået overdraget et arbejde med flytning af jord på vestkysten af Jylland.

I flere fag, såsom chauffører, metalhåndværkere o.s.v., var arbejdsløsheden særlig stor. Medens lederen af partikontoret, kontoret for arbejdsspørgsmål, partifælle Bruun, Aabenraa, rejst nordpå for at få anbragt de tyske arbejdere (for det meste ufaglærte) hos de danske entreprenører, der er beskæftiget dèr, har vi indskrænket os til at skaffe sådanne faglærte arbejdere, der bliver rekvireret direkte fra de forskellige militærkontorer, og for hvilke der forlanges attest for politisk pålidelighed. Der er f. eks. blevet rekvireret 50 chauffører, 45 håndværkere til anvendelse som brandmænd samt en hel række snedkere, skræddere, skomagere, elektrikere m. m. — Vi stiller ligeledes nogle gæstgivere og handlende til rådighed som bestyrere af kantinevirksomheder.

Det er klart, at dette arbejde og leveringsordrerne samt anvisningen af de faglærte arbejdere bevirkede, at der hver dag indgik en stor stabel af tilbud, ansøgninger o.s.v. hos os. Selvfølgelig steg medlemstallet også hurtigt, og vi så os den 1. juli nødsaget til formelt at lukke for tilgangen af medlemmer for at beskytte os mod et uønsket element. Alligevel rummer vort arbejde en stor agitationskraft, og der er en glædelig tilstrømning af tidligere tyske socialdemokrater og af sådanne, der f. eks. har været forsigtige af forretningshensyn.

DBN. får 2% af hvert regningsbeløb, der skal udbetales, til bestridelse af administrationsudgifter. Det senere overskud vil tilgå organisationen som kampfond.

Desuden har vi forpligtet enhver, der får en ordre, til at erlægge en afgift på ¼% af regningsbeløbet til Deutsche Selbsthilfe i Nordslesvig, hvilken afgift vi fradrager i tilgodehavendet og fremsender direkte.

226.

Direktør Svenningsen til Kanstein angående klager fra Nordslesvig over, at tyske værnemagtsordrer kun uddeles til tysksindede.

15. okt. 1940.

P.J.I. Jr. Nr. 7.X.19 b.

Kobenhavn, den 15. oktober 1940.

1 bilag.

Til
hr. vicepræsident, dr. Kanstein,
det tyske gesandtskab,
Dagmarhus, V.

Højtærede hr. Kanstein.

Dersom jeg ikke tager fejl, har jeg i en af vore samtaler for nogle måneder siden nævnt, at der var kommet klager fra Nordslesvig over, at folketyske håndværkere, leverandører o. s. v. blev foretrukket med hensyn til ordrerne fra værnemagten.

Disse klager fremkommer stadig, og meget tyder på, at tysk sindelag betragtes som en forudsætning ved tildeling af ordrer fra værnemagten. Jeg har hørt, at de ordrer, der bliver tildelt i Nordslesvig, går gennem en centralorganisation, hvis opgave det skal være at have opmærksomheden henvendt på, at der tages særligt hensyn til folketyskerne.

Der er for nylig blevet forelagt os en sag, i hvilken et arbejde for værnemagten blev nægtet den pågældende håndværker, fordi han ikke ville gå ind på at overflytte sine børn til den tyske skole. Det drejer sig om tømrer Friedrich Nielsen, Tønder, der den 19. september d. å. har afgivet en forklaring om sine forhandlinger med den tyske Berufsgruppe i Tønder, af hvilken afskrift vedlægges[1]). Hr. Nielsen har erklæret sig indforstået med, at den nævnte forklaring bliver forelagt det tyske gesandtskab.

Jeg er selvfølgelig fuldstændig overbevist om, at den adfærd, der er blevet udvist af den i forklaringen omtalte hr. Hecht, ikke billiges af de tyske myndigheder, og jeg ville være Dem meget taknemlig, dersom De ville have den godhed at foranledige, at denne sag bliver undersøgt fra tysk side, og at der bliver truffet passende foranstaltninger, således at en lignende fremgangsmåde ikke bliver anvendt i fremtiden.

Jeg ville være meget taknemlig for en udtalelse i sagen.

Med særdeles højagtelse
Deres meget hengivne

Nils Svenningsen

[1]) Ikke medtaget her.

227.

Direktør Svenningsen til Kanstein angående de krav, der stilles til folk, der får ansættelse ved værnemagtsarbejder.

21. nov. 1940.

Wo./Sv./KS

P.J.I.A. Jr. nr. 7.X.19 b.

København, den 21. november 1940.

Til
hr. vicepræsident, dr. Kanstein,
det tyske gesandtskab,
Dagmarhus, V.

Højtærede hr. Kanstein.

Idet jeg vender tilbage til min skrivelse af 15. f. m. angående klager over, at folketyske håndværkere, leverandører o. s. v. blev foretrukket med hensyn til ordrerne fra værnemagten, skal jeg tillade mig at meddele Dem, at ministeriet fra en kilde, hvis pålidelighed ikke betvivles, har bragt i erfaring, at der ved en lejlighed, da personer fra Nordslesvig fik ansættelse ved værnemagtsarbejder i Aalborg, er blevet stillet følgende betingelser:

1) at den pågældende hører til mindretallet,
2) at hans familie forbliver i Nordslesvig, sålænge hans ansættelse varer, og
3) at eventuelle børn, såfremt de ikke går i en tysksproget skole, bliver overflyttet til en sådan.

Med særdeles højagtelse

Deres meget hengivne

Nils Svenningsen

228.

DBN giver meddelelse angående Liefergemeinschaft.

3. jan. 1941.

Afskrift.

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG
Sønderborg

Sønderborg, den 3. januar 1941.

Meddelelse angående DBN.s Liefergemeinschaft.

Liefergemeinschaft må ikke forveksles med organisationen Deutsche Berufsgruppen. Den står tværtimod som nr. 8 i vort program og udgør kun en del af vore opgaver.

Det er Liefergemeinschafts opgave at samle ordrer fra værnemagten for at lade disse gå videre til de enkelte medlemmer. Den optræder altså ikke som køber og sælger. Den enkelte leverandør leverer i virkeligheden til den tyske værnemagt. Derfor skal leverandørernes fakturaer formelt være udstedt „*til den tyske værnemagt via DBN.s Liefergemeinschaft*". Vi samler kun fakturaerne for at lade dem gå videre til de militære kontorer på særlige formularer.

Der protesteres imidlertid ikke imod den formulering, der er blevet anvendt hidtil, men som formelt er forkert, nemlig „leveret til DBN", idet brevene ellers ved en forveksling kunne blive sendt til et eller andet militært kontor. Enhver faktura skal uden undtagelse sendes til DBN.s Liefergemeinschaft.

Det gælder selvfølgeligt for leverandørerne om specielt at opfylde de forpligtelser, der er anført i det sidste opråb: at sende deres børn i tysk skole, at holde og læse den tyske avis, at være medlem af Deutsche Selbsthilfe, at sørge for, at de af deres børn, der er kommet ud af skolen, og deres lærlinge bliver medlemmer af vor organisation og går i vore tyske aftenskoler.

Heil Hitler!

DBN. Liefergemeinschaft.

229.

Note fra det tyske udenrigsministerium til det danske udenrigsministerium angående en ordre på 240 000 kr. til DBN.

24. feb. 1941.

Wi/471/41.

Notits.

Landssalgsforeningen for snedkerhåndværket i Hamborg-Altona har til hensigt at afgive en ordre på fremstilling af 10.000 stk. enkeltsenge til beskyttelsesrum til Deutsche Berufsgruppen i Nordslesvig — afdelingen i Sønderborg. De nødvendige mængder træ vil i forvejen blive stillet til rådighed af firmaet Habermann & Søn i Lybeck. Gesandtskabet anmoder om, at der fra dansk side gives tilladelse til, at der over den dansk-tyske clearingkonto betales ialt 240.000 danske kroner for den pågældende forretning, hvor der kun betales for arbejdsløn i forbindelse med forarbejdelsen.

København, den 24. februar 1941.

(Ulæselig initial).

230.

Notits vedrørende direktør Svenningsens samtale med dr. Wiedemann angående DBNs leverance til værnemagten.

4. marts 1941.

Sv/KS

Notits.

Oberforstmeister Dr. Wiedemann henvendte sig Lørdag den 1. ds. til undertegnede for at spørge, om man fra dansk Side havde noget at erindre imod, at en større Ordre paa Levering af Trævarer til den tyske Værnemagt i Tyskland blev givet til „Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig", Sønderborg. Det drejede sig om Levering af Senge, Stole, Skabe, Borde, Skamler m. v. til en samlet Værdi af ca. 3,7 Mill. Kr. Ordren skulde fordeles paa de tysksindede Firmaer, der er tilsluttet ovennævnte Berufsgruppe. Der vilde skønsmæssigt medgaa ca. 7000 Kubikmeter Træ til denne Ordre. Træets Værdi var skønsmæssigt 700.000 Kr. Langt den største Del af det samlede Beløb vilde altsaa blive i Danmark som Arbejdsløn og Fortjeneste. Træet vilde Værnemagten skaffe enten fra Tyskland eller fra Sverige eller Finland. Dr. Wiedemann havde først været inde paa den Tanke, at Træet skulde købes hos danske Handlende paa samme Maade som ved Værnemagtsbestillinger for de tyske Tropper her i Landet, saaledes at det altsaa senere blev erstattet i Overensstemmelse med de almindelige Regler herom. I Betragtning af den ret store Mængde var Hr. Wiedemann kommet til den Opfattelse, at det vilde være at foretrække, om dette Træ blev fremskaffet ganske ekstraordinært.

Jeg fremhævede overfor Dr. Wiedemann det uheldige i, at de tysksindede Firmaer blev foretrukket. Dette vilde fremkalde Misstemning blandt den øvrige Befolkning i Sønderjylland. Jeg lovede at forelægge Hr. Wiedemanns Henvendelse og derefter give ham Besked.

Efter at have nævnt Sagen for Udenrigsministeren har jeg Gaars Dato meddelt Dr. Wiedemann, at vi fra dansk Side ikke kan give Samtykke til en Placering af den ovenfor omtalte Ordre hos „Deutsche Berufsgruppen", idet vi af politiske Grunde ikke kan gaa med til at favorisere de tysksindede Firmaer paa de dansksindedes Bekostning. Dette vilde kun fremkalde Uro og Misstemning. Spørgsmaalet om erhvervsmæssig Favorisering og Boycot havde været drøftet kort efter Besættelsen den 9. April 1940, og der var efterhaanden fundet en modus, hvorefter man saavel fra dansk som fra tysk Side skulde være meget varsom med Favorisering og Boycot. En Ordre af et Omfang som den ovennævnte til de tysksindede Firmaer vilde virke forstyrrende. Fra dansk Side vilde vi ikke have noget imod, at Ordren indenfor det almindeligt aftalte Program for Leverancer til den tyske Værnemagt blev givet til Firmaer i Sønderjylland, naar blot der ikke blev gjort Forskel mellem dansksindede og tysksindede, men vi kunde altsaa ikke give vor Tilslutning til Forslaget i den Form, det var fremsat[1]).

Dr. Wiedemann var ked af, at vi ikke uden videre kunde akceptere hans Forslag. Han havde tænkt sig, at dette kunde blive behandlet efter rent saglige Linier, men nu blev der altsaa fra dansk Side anlagt et politisk Synspunkt paa Sagen. Herefter maatte han drøfte den med den tyske Gesandt. Jeg svarede, at herved var intet at gøre.

Den 4. Marts 1941.

Nils Svenningsen.

---

[1]) I dommen over Hansen-Damm, Johs. Wulf og direktør Schumann er der nævnt et brev af 11. marts 1941 fra dr. Wiedemann til DBN, hvori han meddeler dette udenrigsministeriets synspunkt, idet han samtidig udtaler, at man efter hans opfattelse bør imødekomme det danske ønske af hensyn til den vanskelige beskæftigelsessituation i Danmark. Når arbejdet også blev fordelt på danske firmaer, ville det desuden være lettere at efterkomme det tyske ønske om hurtigst mulig effektuering. Hvis kravet afvises, må man regne med, at hele ordren eventuelt ikke bliver til noget.

231.

Direktør Svenningsen til Kanstein angående det af den tyske folkegruppe udøvede pres på dansksindede for at få dem til at sende deres børn i tysk skole.

21. okt. 1941.

HJH/EC P.J.I.B. J. nr. 7.X.19 b.

EW. *21. oktober 1941.*

Hr. vicepræsident Kanstein,
det tyske gesandtskab.[1])

Højtærede hr. Kanstein.

I mine breve af 15. oktober og 21. november f. å. har jeg meddelt Dem eksempler på, at folketyske håndværkere, leverandører o. s. v. i Nordslesvig bliver foretrukket med hensyn til ordrerne fra den tyske værnemagt, og på at der udøves et pres overfor dansksindede familier for at bevæge dem til at overflytte deres børn til tyske skoler.

Jeg beklager at måtte give Dem meddelelse om yderligere et antal tilfælde af denne art, som er kommet til udenrigsministeriets kendskab, og i hvilke det tyske arbejdsanvisningskontor i Aabenraa har gjort anvisningen af arbejde betinget af, at den, der ønsker at få arbejde, overflytter sine skolepligtige børn fra en dansk til en tysk skole:

1) Den pågældende fik besked om, at han kunne få arbejde, såfremt han straks lod sine børn overflytte til den tyske skole dèr, hvor han boede, fra hvilken skole de så senere skulle indskrives i den tyske skole i Aabenraa. Det siges, at dette senere er sket.

2) Den pågældende havde fået tildelt arbejde ved en afdeling af værnemagten i Tyskland på den betingelse, at hans børn fremtidig skulle gå i tysk skole. Dette var ligeledes nødvendigt for at opnå visse børnetillæg. Børnene er blevet overflyttet.

3) Den pågældende havde fået arbejde i Flensborg, uden at det var blevet krævet, at hans børn skulle overflyttes. Senere forlangtes dette imidlertid, og da den pågældende var bange for at miste sit arbejde, lod han sine børn overflytte.

4) Den pågældende havde fået arbejde i en købstad i Nørrejylland på den betingelse, at et af hans børn skulle gå i tysk børnehave og en ældre søster i tysk skole. Der blev i forvejen givet pigen gratis privatundervisning i tysk.

Jeg kan endvidere meddele, at et kontor i Sønderborg, der fordeler arbejde fra tyske industriforetagender til danske virksomheder, ifølge en meddelelse, der er tilgået udenrigsministeriet, stiller det krav til de personer, der ønsker at komme i betragtning, at de skal lade deres børn gå i en tysk skole, at de skal indmelde sig i den tyske forening, og at de iøvrigt skal erklære, at de er tysksindede.

Jeg skal endelig tillade mig at meddele, at Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund har henledt udenrigsministeriets opmærksomhed på, at alle snedkerarbejder, der i Sønderjylland bliver udført for den tyske værnemagt og for de tyske myndigheder, bliver overdraget til snedkermestre, der er medlemmer af en faglig sammenslutning, som man har dannet dèr. Det siges i denne forbindelse, at disse mestre har vedtaget, at de under ingen omstændigheder vil betale mere end 175 øre i timen inklusive dyrtidstillæg. Såvel de nævnte hovedorganisationer som arbejds- og socialministeriet har fremhævet det forkerte i, at de arbejder, der er tale om, bliver bortgivet efter nationale eller politiske kriterier, og at man forsøger at gennemtvinge aflønningsmetoder, der er i modstrid med de overenskomster, der gælder her i landet.

Jeg behøver ikke at fremhæve overfor Dem, at de ovennævnte forhold i høj grad har fremkaldt uro og misstemning. Det ville være i begge parters interesse, om de blev bragt til ophør.

Jeg ville være Dem taknemlig for en udtalelse i sagen.[2])

Med særdeles højagtelse

Deres hengivne

sign. **Svenningsen.**

[1]) Konceptet bærer påskriften: $^{15}/_{10}$ *Hv.* og $^{15}/_{10}$ *41 H.J.H.* samt en blyantsnotits om, at arbejdsministeriet og handelsministeriet skal underrettes.

[2]) Bortset fra meddelelsen om, at Kassler havde overtaget den videre behandling af denne sag (A. nr. 236), ses der ikke at være kommet noget svar fra gesandtskabet. Også i den følgende tid indløb der til stadighed oplysninger om det nationalpolitiske tryk, der blev udøvet fra DBNs, Liefergemeinschafts og arbejdsanvisningskontorets side. Det blev bl. a. oplyst, at en tysk håndværker var blevet udelukket fra yderligere ordrer, fordi han havde ladet en del af en ordre gå videre til en dansk kollega. Det var også blevet oplyst, at DBN havde stillet to danske håndværkere i udsigt, at de kunne få del i leverancer til værnemagten, hvis de meldte sig ind i DBN. Og stadig kom der oplysninger om forsøg på at presse forældre til at indmelde deres børn i de tyske skoler. I udenrigsministeriet blev der udarbejdet en notits om disse forhold. Den er dateret den 15. juli 1942, men blev ikke afleveret til gesandtskabet, således som påtegningen „*beror*" viser.

232.

Notits angående kontorchef Worsaaes drøftelser med dr. Forstmann om DBNs leverancer.

25. nov. 1941.

Wo/GKJ

Notits.

Under en Drøftelse Gaars Dato med Fregattenkapitän Dr. Forstmann gjorde undertegnede gældende, at man fra dansk Side havde tolereret, at Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig (en Sammenslutning af tysksindede mindre Erhvervsdrivende) i ret stort Omfang paatager sig saavel Arbejder for den tyske Værnemagt i Danmark som ekstraordinære Industrileverancer til Tyskland. Jeg sagde, at der fra den politiske Afdelings Side tidligere er ført Forhandlinger med det tyske Gesandtskab om visse utiltalende Sider ved Organisationens Virksomhed (økonomisk Tryk paa dansksindede), men at jeg ikke skulde komme nærmere ind paa dette Spørgsmaal overfor Fregattenkapitän Forstmann. Derimod mente Udenrigsministeriet at burde gøre ham bekendt med, at vi ikke i Længden kunde tiltræde:

hverken at Organisationen paatager sig Udførelse af Entreprenørarbejder ret fjernt fra Nordslesvig, og nævnte som Eksempel B Liste Nr. 1275 vedrørende Udførelse af Jord-, Murer-, Beton- og Tømrerarbejde ved Fremstilling af et Kælderrum i Hansted ved Thisted til en Værdi af Kr. 6000, samt Liste B Nr. 1263 vedrørende Opstilling af en Forsamlingshal sammesteds til en Værdi af Kr. 150.000,

eller at „Berufsgruppen" for at udføre de Ordrer, den optager hos Værnemagten her og i Tyskland, spreder Arbejderne hos en stor Række Firmaer, som dels ikke er Medlemmer af Organisationen, dels er fordelt over hele Jylland, Nordslesvig og Fyn.

Til Oplysning citerede jeg for Kaptajnen en Skrivelse af $^{21}/_{10}$ fra Deutsche Berufsgruppen til Varedirektoratet, hvori anførtes følgende:

„Ved en saakaldt „Lønordre" skal det Materiale, der anvendes til Brug ved Fremstillingen af Varerne, leveres til de Virksomheder, der fremstiller Eksportvarerne. I dette Tilfælde fremstilles Møblerne i ca. 70—80 Snedkerværksteder fordelt over hele Jylland, Nordslesvig og Fyn. Det vilde være et næsten uoverkommeligt og særdeles dyrt Arbejde at fordele den nødvendige Mængde Træ til alle disse Virksomheder. Samtidig vil Transportmidlerne blive unødvendigt benyttet".

Hr. Forstmann delte ganske Udenrigsministeriets Opfattelse. Han selv skulde have denne i Erindring og henstillede, at Um. ved Lejlighed kalder en Repræsentant for Gruppen her til København og tilkendegiver vedkommende, at Deutsche Berufsgruppen maa holde sig til at udføre Arbejder, som dens egne Medlemmer kan paatage sig. Han ønskede dog ikke gerne at blive citeret.

Udenrigsministeriet, den 25. November 1941.

Worsaae.

233.

Referat af kontorchef Worsaaes samtale med Hansen-Damm og Wulf angående DBN og Liefergemeinschaft.

9. dec. 1941.

WO/KJ Ø.P.I. Jr.Nr. 84.I.40/71.

Genpart til: P.J.I.

Referat.

I Nærværelse af Vicekonsul Tscherning har undertegnede i Dag haft en Drøftelse med „Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig", repræsenteret ved Hr. Hansen-Damm og en Hr. Wulf fra Gruppens saakaldte „Liefergemeinschaft der D.B.N."

Hr. Hansen-Damm fortalte, at D.B.N., der er en Sammenslutning af tysksindede erhvervsdrivende i Nordslesvig, har to Hovedopgaver:

1) at dygtiggøre Medlemmerne som Haandværkere, og
2) at varetage deres erhvervsmæssige Interesser.

Gruppen ønsker som Medlemmer kun at have tysksindede, hvadenten de er tyske eller danske Statsborgere, som Medlemmer har den mellem 80 og 100 Bygmestre og ca. 800 Haandværkere. Da Gruppen som Hovedregel kun giver Arbejde til sine Medlemmer, forlanger den af disse Bevis for deres Tysksindethed, f. Eks. ved at de holder tyske Aviser eller sender deres Børn i tysk Skole. Den lægger ikke noget Pres, sagde han, for at faa dansksindede som Medlemmer. Der er i flere Tilfælde indgaaet Forespørgsel fra Værnemagten, om Gruppen til Erstatning for tyske Soldater kunde skaffe Ingeniører eller Kontorister til Værnemagten; der er forlangt Bevis for, at de paagældende vilde være loyale overfor denne. Fremgangsmaaden ved Engageringen kunde have givet Anledning til Rygter om Udøvelsen af Pres paa dansksindede.

Det forannævnte „Liefergemeinschaft der D.B.N.", der er indregistreret som Aktieselskab, administrerer indenfor Organisationen samtlige Erhvervssager.

Jeg gjorde d'Herrer bekendt med, at det ikke vilde kunne tiltrædes, hverken

A. at Organisationen paatager sig Udførelse af Entreprenørarbejder ret fjernt fra Nordslesvig, f. Eks. i Hansted, eller

B. at Gruppen for at udføre de Ordrer, den optager hos Værnemagten, spreder Arbejderne hos en stor Række Firmaer, som dels ikke er Medlemmer af Organisationen, dels er fordelt over Jylland, Nordslesvig og Fyn.

D'Herrer sagde hertil:

ad A. Organisationen har for Tiden 10—12 Bygmestre beskæftiget paa Vestkysten, saaledes ogsaa i Hansted. Det er Haandværkere, der har Næringsadkomst som andre danske Haandværkere, og de kunde ikke forstaa, at der kunde lægges de paagældende noget til Hinder for at udføre de Arbejder, de paatager sig, og ved hvilke de kun beskæftiger egne Svende, naar Københavner-Firmaer har Adgang til at arbejde i Jylland. D'Herrer kunde vel indse Berettigelsen af vore Betænkeligheder ved, at saadanne Ordrer optages i Gruppens eller Liefergemeinschafts Navn, og de kunde ogsaa overføres paa vedkommende Haandværksmesters Navn. Naar man lod Gruppen optage Ordrer, var det for at forenkle Administrationen, ogsaa for de danske Statsmyndigheder. Gruppen skulde, sagde de, iøvrigt ikke tjene paa de paagældende Ordrer, den tager af Ordresummen 2 % i Gebyr til Dækning af Administrationsomkostninger (Lønning til Arkitekt, Ingeniør og Bogholder samt Kontorudgifter).

ad B. Med Hensyn til Spørgsmaalet at sprede de hos Værnemagten optagne Ordrer over Medlemmer saavel som Ikke-Medlemmer bemærkede Hr. Hansen-Damm, at Gruppen ikke faar Leveranceordrer fra Wehrwirtschaftstab, der ikke henvender sig til den, men den henter sine Ordrer i Hamborg, hvor der fjerdingaarligt udbydes store Arbejder af tyske Firmaer og Værnemagtsafdelinger til Henlæggelse i de besatte Lande. Ved at optage saadanne Ordrer er Gruppen kommet ind i større Forretninger, end dens egne Medlemmer kunde paatage sig. De henviste saaledes til Sagen om en Møbelleverance paa ca. 2½ Mill. Kr., hvor Direktør Odel havde ønsket Ordren spredt ogsaa paa danske Firmaer. Saadanne havde faaet to Femtedele af Ordren, men var ikke gaaet ind i Kontraktforhold med Gruppen, der havde fundet det korrektere at lade de danske Firmaer kontrahere med Hr. Hansen-Damm's Firma, Im- og Exportfirma „Norden". Dette var vist det eneste Tilfælde, hvor Ikke-Medlemmer har deltaget. De to Herrer mente, at de ved denne Fremgangsmaade var optraadt paa den af de danske Myndigheder ønskede Maade. Jeg sagde hertil, at danske Firmaer saaledes var kommet i et vist økonomisk Afhængighedsforhold til en politisk betonet Erhvervsgruppe, og at dette ikke var noget, man fortsat kunde gaa med til ved Arbejder, der financieres af den danske Stat. Jeg maatte derfor henvise Gruppen til at begrænse Ordretilgangen til saadanne Opgaver, som dens egne Medlemmer kan paatage sig. Hr. Hansen-Damm sagde, at han kunde garantere for, at der ved Spredning af Ordrer blandt Ikke-Medlemmer af Gruppen ikke lægges nogetsomhelst Pres, men at han maatte gøre opmærksom paa, at det af Um. tilsigtede ikke kunde opnaas ved at paabyde, at Ordrer kun maa optages af Mestre, der er Medlemmer af hans Organisation. Saadanne Mestre vilde jo, sagde han, hvis de skulde paatage sig større Ordrer, kunne engagere baade danskssindede Svende paa Stedet og andre danske Svende andetsteds fra i Riget. Hvis de enkelte Mestre saaledes kom til at paatage sig større Arbejder, end Gruppen nu havde tildelt dem, fordi man ikke ønskede, at de som Følge af en midlertidig Konjunktur skulde gøre sig for store og saa maaske engang senere krakke, vilde man snarere kunne komme ind i en Situation, hvor der kunde fremkomme en lidet ønskværdig Diskussion om Pres.

Tilsyneladende udtalte de to Herrer sig meget aabent, og de syntes i og for sig ikke at nære Ønske om at udnytte Konjunkturerne altfor stærkt. De fortalte, at de ikke regner med foreløbig at faa større Ordrer tildelt.

Jeg tror herefter, at man i Forholdet til D.B.N. skal lempe sig frem fra Sag til Sag og derfor aftale med Direktør Odel og Vareforsyningsdirektoratet, at der ikke bliver godkendt nogen Værnemagtsordre til D.B.N. uden Drøftelse med undertegnede, saaledes at man ved at centralisere Behandlingen af de herhenhørende Sager, hvadenten det drejer sig om ekstraordinære Industrileverancer (Direktør Odel) eller Værnemagtsleverancer her til Landet (Ø.P.I. og Direktoratet for Vareforsyning), har Haand i Hanke med Udviklingen og i givet Fald paa et tidligt Tidspunkt giver Afslag.

Um., den 9. December 1941.

Worsaae.

234.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående forhandlinger mellem det danske udenrigsministerium og Hansen-Damm (med bilag).

5. jan. 1942.

Kult 3 nr. 2. *5. januar 1942.*

Ilbrev!

Indhold: Leverancer til den tyske værnemagt fra „Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig".

2 bilag.
3 gennemslag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Efter hvad lederen af „Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig", hr. *Hansen-Damm*, i dag har oplyst, har han på en udførlig måde underrettet gesandtskabet både mundtligt og skriftligt om den samtale, han den 9. f. m. har haft med kontorchef, dr. Worsaae i det danske udenrigsministerium. Til supplering vedlægger jeg en notits, der er blevet udarbejdet til medarbejderne ved disse Deutsche Berufsgruppen. Efter den ovenfor nævnte samtale, der forløb til alle parters tilfredshed, er der opstået nye vanskeligheder ved effektueringen af leverancerne til den tyske værnemagt, hvorom hr. Hansen-Damm ligeledes allerede har informeret gesandtskabet skriftligt. En skrivelse af 3. d. m., der er tilstillet mig, og som endnu en gang resumerer disse vanskeligheder, vedlægges herved i afskrift.

Efter den samtale, jeg i dag har haft med hr. Hansen-Damm, kan jeg ikke frigøre mig for det indtryk, at de nye vanskeligheder, der voldes fra de danske myndigheders side, skal føres tilbage til politiske momenter. Det er allerede påfaldende, at dr. Worsaae i samtalen den 9. f. m. taler om „det påståede pres på ordremodtagerne for at få dem til at sende deres børn i tysk skole". Jeg ville have anset det for mere formålstjenligt, om det danske udenrigsministerium først havde talt med gesandtskabet om dette spørgsmål. Hertil kommer imidlertid mange andre momenter, om hvilke hr. Hansen-Damm vil give gesandtskabet mundtlig meddelelse, og som i hvert fald må fremkalde den mistanke, at den virksomhed, der udfoldes af Liefergemeinschaft, og som uden tvivl er en vigtig støtte i nationalitetskampen, i politisk henseende er ubehagelig for de danske myndigheder. Hr. Hansen-Damm vil førstkommende onsdag eller torsdag igen forhandle med de danske myndigheder, og det er at forvente, at han ved disse forhandlinger vil blive assisteret af gesandtskabets afdeling for handel og industri. Af de ovennævnte grunde ville det glæde mig, dersom desuden gesandtskabets politiske afdeling kunne komme til at medvirke ved forhandlingerne.

L[anwer]

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG

Sønderborg, den 3. januar 1942

Kontoret

HD. Ca. O.

Hr. konsul
dr. Lanwer
Aabenraa.

Vedr.: Vanskeligheder ved effektueringen af leverancer til den tyske værnemagt.

Vi tillader os herved at give Dem en foreløbig oversigt over, hvorledes situationen er i dag.

Et par spørgsmål, der skyldtes misforståelser, blev allerede klaret i de forhandlinger, der den 9.12.41 blev ført i København med kontorchef, dr. Worsaae. Vi mente derfor, at vi havde lov til at antage, at der foreløbigt ikke ville opstå nye vanskeligheder fra de officielle danske myndigheders side med hensyn til effektueringen af ordrer for den tyske værnemagt. Denne antagelse turde være så meget mere begrundet, som det under de nævnte forhandlinger gentagne gange blev bekræftet over for os, at der intet principielt var at indvende mod den virksomhed, der udøves af DBN.s Liefergemeinschaft, og at vore ansøgninger ville blive behandlet på nøjagtig samme måde som andre. Den bebrejdelse, der blev gjort os, at vi også havde tildelt ordrer til andre virksomheder end sådanne, som var medlemmer hos os, blev tilbagevist med, at noget sådant i juni måned udtrykkeligt blev ønsket fra dansk side.

Til Deres orientering følger hoslagt en notits vedrørende den nævnte forhandling.

I slutningen af december 1941 blev det nu af direktør Odel (udenrigsministeriets kommitterede i industrisager) forlangt, at en A-ordre (2504 til et beløb af små 400.000 kr.) skulle nedskæres til $^1/_5$, og at der senere skulle optages nye forhandlinger om de resterende $^4/_5$. Det blev ligeledes forlangt, at en anden ordre skulle fordeles på de forskellige virksomheder, før den havde fået sit nummer i listen fra Wehrwirtschaftsstab Danmark. Denne ordre fik så i mellemtiden nummer A 3136.

Det var ikke på nogen måde muligt at få en saglig begrundelse for de nye vanskeligheder, hverken i en længere personlig samtale med vor medarbejder i København, kammerat Th. Lassen, eller gennem den telefoniske samtale, som blev ført med undertegnede. Direktør Odel kunne ikke give undertegnede nærmere oplysning i telefonen.

Kontorchef, dr. Worsaae forklarede i en telefonsamtale, at vore aftaler af 9.12.41 ikke berørtes af disse nye vanskeligheder. Han kunne godt forstå vort standpunkt, men sagde, at direktør Odel var suveræn på dette område.

Direktør Odel udtalte ligeledes, at han godt kunne forstå os, men sagde, at „man" havde drøftet sagen i udenrigsministeriet. Man havde intet at indvende mod vore priser eller mod gebyret på 2 %. Man havde heller intet at indvende imod, at enkelte store virksomheder benyttede sig af flere undervirksomheder. Det, man ønskede, var kun at udskyde Liefergemeinschaft, fordi dette system var ukendt i Danmark.

Efter disse udtalelser at dømme må vi desværre antage, at visse kredse søger at finde en mulighed for at udelukke DBNs Liefergemeinschaft ved hjælp af de pågældende danske myndigheder. Efter at man uden held har forsøgt at finde saglige motiveringer for denne optræden, synes man nu at give afkald på en holdbar begrundelse.

Vi beklager dette overordentligt stærkt, især da vi, for at fjerne enhver tænkelig vanskelighed, er gået særdeles vidt med vore indrømmelser i forhandlingerne om de enkelte tekniske spørgsmål. Det skulle derfor glæde os meget, om vor antagelse skulle vise sig at være forkert.

Da det imidlertid under de foreliggende omstændigheder ikke er teknisk muligt at udføre ordrerne, så det altså ville være nødvendigt at sige nej til arbejdet for værnemagten, har vi henvendt os til det tyske gesandtskab i København med anmodning om gode råd og støtte. Det er forudset, at der midt i ugen skal føres nye mundtlige forhandlinger med de danske myndigheder i København.

Heil Hitler!

P. Hansen-Damm

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG

Sønderborg

Aktnotits
om drøftelsen mellem kontorchef, dr. Worsaae og P. Hansen-Damm og J. Wulf i det danske udenrigsministerium den 9.12.41.

I skrivelse af 28.11.41 havde det danske udenrigsministerium anmodet om ved lejlighed at få en samtale angående nogle spørgsmål af principiel betydning, der, som kontorchef dr. Worsaae meddelte i sin indledning, vedrørte det arbejde, der udføres af DBNs Liefergemeinschaft.

Følgende punkter blev drøftet:

1) Det tyske arbejdsanvisningskontor i Aabenrøa.
2) Det påståede pres på folk, der påtager sig at udføre ordrer, for at få dem til at sende deres børn i tysk skole.
3) Tildelingen af ordrer til ikke-medlemmer, og
4) Byggearbejder for den tyske værnemagt i Danmark udenfor Nordslesvig.

Vi indtog følgende standpunkter:

Ad punkt 1: Det tyske arbejdsanvisningskontor i Aabenraa er en filial af rigsarbejdsministeriets „Det tyske arbejdsanvisningskontor i København" og er således ikke nogen institution under Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig.

Ad punkt 2: Det er ikke nogen forudsætning for at modtage ordrer, når Liefergemeinschaft fordeler disse, at børnene skal sendes i tysk skole. Dette ville jo bl. a. kunne bevises derved, at der overhovedet ikke er blevet stillet nogen betingelser til de danske virksomheder, der har modtaget ordrer.

Dersom vi af vore tyske folkefæller forlanger, at de skal føre bevis for, at de tilhører den tyske folkegruppe, så er dette en selvfølgelighed, og det sker bl. a. også for at forhindre, at der optages danskere.

Ad punkt 3: Liefergemeinschaft har i et enkelt tilfælde givet en del af en større ordre til 6—8 danske virksomheder, idet man havde fået det indtryk, at man derved ville efterkomme et krav fra de danske myndigheder. Dette er blevet bekræftet flere gange, såvel af den rigstyske ordregiver som af Liefergemeinschaft. For nu på forhånd at udelukke bare så meget som et skær af politisk påvirkning gik disse partielle ordrer via et privat firma (im- og eksportfirmaet Norden i Sønderborg), således at DBNs Liefergemeinschaft ikke figurerede som mellemmand. DBNs Liefergemeinschaft har efter vor mening (især nu som dansk aktieselskab) ret til også at acceptere de ordrer, der overstiger medlemsvirksomhedernes kapacitet. Dersom vi i alle tilfælde kun skulle holde os til medlemmerne, ville der efter vor mening opstå følgende vanskeligheder:

1) danskere ville så også ansøge om at blive medlemmer for at få ordrer, og
2) de virksomheder, der er medlemmer, ville være bestræbt på at øge deres kapacitet så meget, at de virkelig kunne påtage sig hele ordren.

Ad punkt 4: Da der indenfor området næsten ikke er blevet udført byggearbejder for værnemagten, må vore byggevirksomheder have samme ret til at være med i byggeforetagender i Jylland som de store danske byggefirmaer, der heller ikke indskrænker sig til bestemte områder.

Som afslutning stillede kontorchef, dr. Worsaae det forslag, at vore medlemmer ved de ordrer, hvor de kunne udføre arbejdet alene eller sammen med en kollega, skulle ansøge om tilladelsen under deres private firmanavn. Det blev aftalt, at der skulle konfereres med de tyske myndigheder, og at der foreløbigt ikke skulle ske nogen ændring. Dr. Worsaae bad om, at der måtte blive afholdt en ny drøftelse ved første lejlighed.

Hele samtalen havde karakter af en åben drøftelse og blev ført i en venskabelig tone.

235.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående samtaler med Hansen-Damm og Th. Lassen om størrelsen af DBNs og Liefergemeinschafts leverancer.

8. og 21. jan. 1942.

Wo/KiJ Ø.P.I. J.Nr. 84.I.40/71.

Notits.

Hr. Hansen-Damm har ringet og sagt, at Deutsche Berufsgruppen's Maanedsleverancer til tyske Aftagere ligger paa gennemsnitlig 1,2 Mill. Kr. Han vilde anse et Aarskontingent paa 10 Mill. Kr. for passende.

Um., den 8. Januar 1942.

Efter Aftale indfandt Hr. Lassen fra Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig sig i Dag hos undertegnede for at spørge, om man vilde kunne godkende et Aarskontingent, som efter Gruppens nærmere Overvejelser burde sættes til ikke mindre end 12—13 Mill. Kr.

Jeg sagde, at vi havde drøftet dette Spørgsmaal, og at det ikke vilde være gennemførligt at give Gruppen Tilladelse til Aarsleverancer til den tyske Værnemagt til et saa stort Beløb. Jeg kunde tænke mig, at man vilde kunne gaa med til et Beløb af ialt et Par Mill., maaske lidt mere, men var overbevist om, at det vilde være ganske formaalsløst at tale om et Beløb, der ligger over 4 Mill. Dette vilde, mente Hr. Lassen, ikke være tilfredsstillende for Gruppen, men han vilde nu rejse til Sønderborg og tale om Spørgsmaalet og i Begyndelsen af næste Uge meddele, hvordan man dèr ser paa Spørgsmaalet.

Jeg sagde, at Deutsche Berufsgruppen eller rettere dens „Liefergemeinschaft A/S" ved en saadan Ordning bliver bedre stillet end danske Handelsfirmaer.

Jeg spurgte, hvor i Hamborg det er, Gruppen henter sine Ordrer, og Hr. Lassen sagde, at det var hos Auftragbörse Hamborg, der dog ikke er nogen fast Institution.

Um., den 21. Januar 1942.

236.

Overregeringsråd, dr. Stalmann til Hvass angående svar på direktør Svenningsens skrivelse af 21. oktober 1941.

19. jan. 1942.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

Kobenhavn, den 19. januar 1942.
Dagmarhus.

Den kommitterede for spørgsmål
vedrørende den indre administration.
Overregeringsråd, dr. *Stalmann.*

Højtærede hr. Hvass!

Som svar på direktør Svenningsens skrivelse af 21. oktober f. å. — P.J.I.B. J.nr. 7.X.19.b. — skal jeg meddele, at sagens behandling videreføres af legationssekretær Kassler. Han vil give Dem nærmere meddelelse om resultatet af de i de anførte tilfælde foretagne undersøgelser.

Med fortrinlig højagtelse

Deres ærbødige

Stalmann.

237.

[Vomi] til stabschefen for Wehrwirtschafts- und Rüstungsamt angående Liefergemeinschafts krigsleverancer.

24. jan. 1942.

24. januar 1942.

Ilbrev.

Vedr.: Krigsøkonomiske leverancer fra det folketyske Liefergemeinschaft A.G., Sønderborg, Danmark.
Ref.: Samtaler med Fregatkaptajn, dr. Forstmann.
Jr. nr.: Ac-N.su.

Til
oberst Hünermann
stabschef for Wehrwirtschafts- und Rüstungsamt
Berlin W 33.

Ved sin driftighed har „Liefergemeinschaft" i de første 18 måneder af besættelsen udført forsvars- og krigsøkonomiske ordrer for 18 millioner danske kroner. Danske myndigheder forsøger nu at presse denne ydelse ned. Man forsøger at fastlægge en ordrekvota for året 1942. „Liefergemeinschaft" anslår sin ydeevne til at være langt større, end man i denne forbindelse under påvirkning af danske konkurrenter tiltror det. „Liefergemeinschaft" har godtgjort, at det

1. på 18 måneder har udført ordrer for 18 millioner danske kroner,
2. at dets omsætning i de sidste 6 måneder har beløbet sig til 7 millioner,[1])
3. ved normal beskæftigelse med nemhed kan klare en omsætning på 12—14 millioner. I modsætning hertil skal danskerne have foreslået 4 millioner årlig og have erklæret, at de højst ville gå med til 6 millioner.

Bortset fra at det ville betyde et fuldstændig uforståeligt tilbageslag med hensyn til ydelysten og aktiviteten, vil man i Vomi være nødt til at regne med, at der igen ville begynde en bortvandring af folketyskere med deraf følgende nationalpolitiske og økonomiske forstyrrelser, og at der igen ville blive rejst krav om politiske og økonomiske subventioner.

Man skal derfor anmode om, at „Liefergemeinschaft A.G.", Sønderborg, der kan tjene som eksempel for mobiliseringen af den krigsøkonomiske evne i alle folkegrupper, støttes på hensigtsmæssig måde, også overfor danskerne.

Heil Hitler!

E. b.

(Ulæselig underskrift).

Til Auswärtiges Amt
ved hr. overregeringsråd, dr. Reichel, Berlin W 8,
med anmodning om, at teksten også må blive tilstillet den tyske krigsøkonomiofficer i København.

[1]) I årsberetningen for 1943 opgør direktør Wulf den årlige omsætning siden starten på følgende måde: 10. maj 1940—30. marts 1941: 6.999.824 kr., 1. april—31. dec. 1941: 6.833.945 kr., 1942: 7.390.045 kr. og i 1943: 11.020.084 kr.

238.

Referat af et møde angående de vanskeligheder, som Liefergemeinschaft har mødt hos de danske myndigheder.

26. jan. [1942].

Mødet den 26.1.

Tilstede var: *Asch, dr. Weninger,*
Intendanturrat, dr. Seckelmann, inspektor, dr. Heise,
Paaschen, Sittich, Barthel,
Hansen-Damm, Wulf.

Hansen-Damm beretter om

a. Vanskeligheder hos de danske myndigheder.

Da der i sin tid førtes forhandlinger om den store snedkerordre til Husum, blev der af den danske forhandler fremsat ønske om, at også danske virksomheder fik del i arbejdet. Vi lod derfor ca. $^2/_5$ af ordren gå til det gamle Danmark. Udfra den antagelse, at vi kunne fortsætte denne praksis, afsluttede vi nye aftaler med Luftgaukommando XI samt med marinen i Husum og Mørvig. I mellemtiden ændrede de danske myndigheder deres standpunkt; det blev nu forbudt at give ordrer til danske virksomheder via Berufsgruppen. Arbejdets påbegyndelse blev forsinket som følge af de vanskeligheder, der var opstået med hensyn til leveringen af træ fra Tyskland, således at vi, dersom samtlige snedkerordrer, der forelå, blev bevilget på een gang, ikke ville have været i stand til at overholde leveringsfristerne. Vi fremkom med det forslag, at den første ordre, der skulle effektueres, en ordre på 500 kontormøblementer, endnu kunne afgives til danske virksomheder, medens de andre ordrer og fremtidige ordrer kun skulle fremstilles i vore virksomheder. Danskerne tilbød os kun at bevilge $^1/_5$ af den ovennævnte ordre, hvilket vi afslog. Efter vor mening burde de danske myndigheder bevilge de ordrer, der allerede har fået et A-listenummer af staben for krigsøkonomien.

Repræsentanten for det danske udenrigsministerium lader tydeligt forstå, at Berufsgruppen bliver for stor, og at dens ordrer må skæres ned. Man vil påtvinge os en årskvota, der ikke står i noget forhold til vore hidtidige omsætning og til vor ydeevne. Vi har ansøgt om en kvota på 12—14 millioner kroner årlig, medens man kun vil tilstå os 4 millioner — under ingen omstændigheder mere end 6.

Den danske embedsmand bebrejder os, at vi udøver politisk pres, f. eks. forlanger, at de mestre, der beskæftiges gennem os, bliver tvunget til at sende deres børn i dansk[1]) skole, eller at overskuddet fra Lieferungsgemeinschaft går til politiske formål. Vi svarer, at vi kun vil have tyskere som medlemmer, og at vi bl. a. kender en tysker på, at han lader sine børn gå i tysk skole. Ordrerne til danske virksomheder er via firmaet „Norden" blevet fordelt til rigsdanskere, som ikke engang har lejlighed til at lade deres børn få en tysk opdragelse, idet der ikke findes tyske skoler der. Iøvrigt er vi villige til at opgive navnene, for at det ved en undersøgelse kunne vise sig, at der overhovedet ikke kunne være tale om nogen politisk påvirkning. Hvad angår fordelingen af overskuddet, så er pengene, efter hvad der har stået i pressen, kun blevet anvendt til faglig dygtiggørelse o. s. v.

Ved metalordrer bliver der lagt os mange hindringer i vejen i „kalkulationsspørgsmålet". Vi kan forestille os, at den danske prismyndighed ved udførelsen af større arbejder, f. eks. ved skibsbyggeri og desl., må have mere nøjagtige dokumentationer for beregningen af virksomhedens fortjeneste. Det turde være noget helt andet for de ordrers vedkommende, som vi påtager os, ved hvilke der udføres rent lønarbejde med udleveret råmateriale. Hver enkelt af vore små virksomheder arbejder med forskellige omkostninger, alt efter hvor mange og hvilken slags store og små

maskiner, der findes. Det er jo dog selvfølgeligt, at store rustningsfabrikker i Tyskland har mange slags specialmaskiner og altså kalkulerer ganske billigt. Vore virksomheder får ikke noget pristillæg, arbejder forholdsvis dyrere og har en minimal forttjeneste. Den kalkulation, der opstilles af de tyske firmaer, som kommer med ordrerne, burde være afgørende for de danske prismyndigheder. Vi har indtil nu desuden indsendt en særlig prisberegning for hvert arbejde, til trods for at der ikke må indsendes hemmelige tegninger til prismyndighederne, og disse således slet ikke er i stand til at foretage en en virkelig kontrol. I den sidste tid forlanges det nu desuden, at også årsomsætningen og bruttoomkostningerne skal opgives for hver af de beskæftigede virksomheder, og at disse oplysninger skal være attesterede af en statsautoriseret revisor. En sådan revisor ville have flere måneders arbejde med at gennemgå det sidste forretningsårs regnskab i de ca. 45 virksomheder, og de i forsvarsøkonomisk henseende så vigtige ordrer ville derved blive forsinket.

De synspunkter, der er fremsat her, har vor konsulent, ingeniør Schumann, for længere tid tilbage fremført overfor den danske tjenestemand, der på det tidspunkt havde med sagen at gøre, og han fandt forståelse hos ham. Den nye mand, der nu har sagen, har trævlet spørgsmålet op igen.

b. Indstillingen hos staben for krigsøkonomien.

Også i staben for krigsøkonomien er man imod, at Berufsgruppen udvides. Foreløbigt skal vi indskrænke os til Nordslesvig, hvad vi også har erklæret os villige til. Blot ønsker vi, som nævnt ovenfor, som det sidste at afgive ordren på de 500 møblementer. Staben har indtrykket af, at vi i Nordslesvig opbygger virksomheder på kunstig måde eller udvider dem for så at indhente ordrer til disse virksomheder. (Vi har ganske vist betragtet det som vor opgave at forsyne forsømte virksomheder med nye maskiner, at skabe nye eksistensmuligheder for tyske mennesker for på denne måde at hjælpe med på krigsvigtige arbejder for Tyskland). Det ville betyde, at vi måtte tage ordrerne bort fra snedkerne, som er ganske godt beskæftigede, og at metalværkstederne, som er halvt beskæftigede, ville komme ned under eksistensminimum, medens vi ville være afskåret fra enhver mulighed for at overtage noget som helst arbejde til de andre grupper, der slet ikke er beskæftigede. Netop nu er der udsigter til, at snedkerne, skomagerne, bødkerne, sadelmagerne og tapetsererne kan få ordrer gennem henholdsvis rustningskommando Hamborg og krigsmarineværft Kiel.

— — —

De herrer Asch, dr. Weninger og dr. Heise lover, at de, når de kommer til København, hvor de nu skal hen, vil tale vor sag hos den kommitterede for økonomien og hos staben for krigsøkonomien og sende os beretning om, hvordan det er gået.

Eventuelt ville hr. Asch tage til Berlin til den rigskommitterede Todt, for at de i krigsøkonomisk henseende vigtige ordrer ikke bliver forsinket, eller det muligvis endda helt bliver forhindret, at ordrerne går til Danmark. Nu har jo dog netop rustningsfabrikkerne fra industriafdelingen fået meddelelse om, at det var muligt at få ordrer udført i Nordslesvig, og de har som følge deraf afbrudt forbindelserne med fabrikker i det sydlige Tyskland.

Der drøftedes så endnu forskellige detailler vedrørende afgivelsen af ordrerne med dr. Seckelmann.

W.

[1]) Her skulle naturligvis have stået: *tysk*.

239.

Referat af samtale mellem kontorchef Worsaae i det danske udenrigsministerium og dr. Forstmann angående ordrer til DBN.

3. feb. og 4. april 1942.

Ø.P.I. Jr.Nr. 7.Q.35.

Genpart givet: *Afdelingschefen,*
Kchef Villadsen,
Direktør Odel.

Referat.

Fregattenkapitän Dr. Forstmann har henvendt sig til Undertegnede med indtrængende Anmodning om, at nedennævnte A-Liste Ordrer, alle henlagt til Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig, omgaaende godkendes. Jeg gjorde Dr. Forstmann bekendt med Resultatet af de Overvejelser, som har fundet Sted angaaende Berufsgruppens Virksomhed, og han erkendte, at denne synes at være en utiltalende Sammenblanding af Varetagelse af økonomiske og andre Interesser. Jeg sagde, at det ikke var mindst utiltalende, at Berufsgruppen, der i Breve tydeligt har givet Udtryk for, at dens Medlemmer alene bør foretage Indkøb hos tysksindede Handlende, spreder de i Tyskland indhentede A-Ordrer ogsaa til danske Underleverandører, og at det er ganske imod Forudsætningerne for Programmet for de ekstraordinære Industrileverancer, at Gruppen paa sin Virksomhed som Fordelingscentral indtjener et Overskud, der anvendes til Varetagelse ikke blot af faglige, men ogsaa politiske og kulturelle Interesser. Dr. Forstmann lovede fremtidig at have nøje Indsigt med, at Gruppen ikke fra „Wehrwirtschaftstab" faar Ordrer, der er større, end at de kan fordeles blandt Gruppens egne Medlemmer. Han vilde ogsaa foranledige, at den saakaldte „Auftragsbörse" i Hamborg, til hvilken Berufsgruppen tidligere henvendte sig direkte for at modtage A-Liste Ordrer, i Fremtiden ikke henlægger sine Ordrer til Berufsgruppen udenom „Wehrwirtschaftstab".

Af Hensyn til at Ordren A 2504 (500 Møblementer) efterhaanden er blevet 4 Mdr. gammel og Træet ankommet til Danmark, insisterede han imidlertid paa, at denne Ordre godkendes, uanset at der er danske Underleverandører. Beløbet er iøvrigt kun ca. 360.000 Kr.

Ligeledes insisterede han paa Godkendelse af Ordre A 3136 vedrørende Inventar til et Beløb af 162.000 Kr., hvilken Ordre skulde fordeles til 60 mindre Mestre, alle Medlemmer af Berufsgruppen. Endelig bad han meget om Godkendelse af Ordre A 3007 (Møbler til et Beløb af 737.000 Kr.).

Idet Dr. Forstmann lovede samtidig at tilsende Deutsche Berufsgruppen en ret skarpt formuleret Skrivelse med Henstilling om at holde sig nøje i Kontakt med „Wehrwirtschaftstab", gik jeg med til Godkendelse af de to førstnævnte Ordrer (A 2504 og A 3136), medens jeg sagde, at jeg maatte stille Spørgsmaalet om den 3. Ordre i Bero, til jeg havde drøftet Sagen med Afdelingschefen.

Um., den 3. Februar 1942.

Worsaae.[1])

Dr. Forstmann har telefonisk meddelt, at han har underrettet Gesandten om det passerede. v. R.-F. var enig i, at D.B.N.s Virksomhed holdes indenfor snævrere Rammer.

Wo 4/4.

[1]) Med blyant er tilføjet: *Udvalget 5/2: Sporge Lassen hvor mange Virksomheder det drejer sig om? Sige Forstmann: Vi maa have mere Klarhed. 6 Mill. for stort Kontingent.*

240.

Kontorchef Worsaaes referat til afdelingschefen i det danske udenrigsministerium af samtale med dr. Forstmann angående DBNs leverancer.

18. feb. 1942.

Wo/KiJ Ø.P.I. J.Nr. 84.I.40/71.a.

(Genpart givet Dir. *Odel*).

Referat.

Til
Afdelingschefen.

Ved Frokosten hos Dr. Ebner den 16. d. M. kom Dr. Forstmann tilbage til Spørgsmaalet om Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig, der iøvrigt endnu ikke har givet Um. fyldestgørende Oplysninger om Medlemmernes Kapacitet udover, at 250 Virksomheder indenfor Gruppen har deltaget i de ekstraordinære Industrileverancer til Tyskland med et gennemsnitligt Ordrebeløb af Kr. 5.000 pr. Maaned pr. Firma. Dr. Forstmann sagde, at han ikke blot havde gjort den tyske Gesandt, men ogsaa sine Foresatte i Berlin bekendt med, hvad han havde skrevet til Berufsgruppen. Denne havde imidlertid ad egne Kanaler gjort Forestillinger i Berlin om ikke at blive for stærkt begrænset i sin Virksomhed. Han lod mig forstaa, at det for de tyske Embedsmænd, saavel civile som militære, vilde være meget vanskeligt at tvinge Gruppen ind i en fast Ordning, der ikke fuldt ud tilfredsstillede Gruppens Ledere. Disse insisterer paa at faa ekstraordinære Industrileverancer til et Beløb af 12—14 Mill. Kr. pr. Aar. Han var ganske enig i, at dette Beløb var altfor højt og mente for sin egen Del, at ca. 6 Mill. Kr. vilde være passende.

For at undgaa yderligere principielle Forhandlinger vilde han meget anmode om, at allerede af Wehrwirtschaftstab prøvede, men af Kommitteret Odel endnu ikke godkendte Leverancer, omgaaende godkendes. Han kunde paa sin Side stadig tilsige Støtte til at søge at holde Berufsgruppens Virksomhed indenfor rimelige Grænser.

Um., den 18. Februar 1942.

Worsaae.

241.

Vomi til det tyske udenrigsministerium angående de vanskeligheder, som de danske krav volder Liefergemeinschaft.

5. marts 1942.

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE *Berlin W 62, den 5. marts 1942.*

Vedr.: Vanskeligheder for Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen Nordschleswig.
Jr. nr.: Ac 8 K 1/PHD. su

Auswärtiges Amt
ved hr. regeringsråd, dr. Reichel
Rauchstrasse 27
Berlin W 8.

Af indberetningerne fra den tyske folkegruppe i Nordslesvig fremgaar det, at de vanskeligheder, der i slutningen af sidste år opstod ved forhandlingerne med de danske myndigheder i København, endnu ikke er overvundet.

Den kontingentering, som de danske myndigheder ønskede, har hidtil ikke kunnet gennemføres, fordi der fra dansk side kun blev foreslået en kvota, der svarer til halvdelen af Liefergemeinschafts hidtidige omsætning.

Det fremgår endvidere af indberetningerne, at der for nylig er opstået større vanskeligheder derved, at det kræves, at hver enkelt af de mange medlemsvirksomheder skal indsende en selvstændig kalkulation.

At opfylde kalkulationskravene, således som de nu stilles fra dansk side, gør det umuligt at udnytte de folketyske virksomheder fuldtud til krigsvigtige leverancer.

Man får det indtryk, at de danske myndigheder ved hjælp af de forskellige bestemmelser søger at vinde større indflydelse på fordelingen af ordrerne i den hensigt at berøve foretagenderne lysten til at udføre flere ordrer fra den tyske værnemagt eller den tyske rustningsindustri.

Volksdeutsche Mittelstelle skal derfor bede Auswärtiges Amt om at tage sagen op, som aftalt pr. telefon.

Heil Hitler!

E. b.

(Ulæseligt navn)

242.

Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående de vanskeligheder, der beredes Liefergemeinschaft.

18. marts 1942.

Gennemsl. til kcp.
Cirkl. 1.b./Di.
ad D IX 67-01 5/3 14.
Vedr.: Vanskeligheder for Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen Nordschleswig.

18. marts 1942.

Til
den befuldmægtigede for Auswärtiges Amt
i København.

Som det fremgår af vedlagte optegnelser, der er modtaget her fra Volksdeutsche Mittelstelle, bliver der fra danske myndigheders side beredt overordentlige vanskeligheder for Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen in Nordschleswig. Da en væsentlig del af udgifterne til arbejdet for tyskheden har kunnet bestrides af Liefergemeinschafts udbytte, og da også de håndværkere, der er medlemmer af Liefergemeinschaft, i betydelig grad er blevet styrket økonomisk ved de hidtidige store ordrer, er man interesseret i, at det hidtidige forretningsomfang fortsat bibeholdes.

Man skal anmode Dem om at støtte sagen indenfor de f. t. givne muligheders rammer.

E. b.

sign. **Reichel.**

Forelægges igen efter 6 uger.

Efter afsendelsen:
Ha Pol VI
til efterretning.

243.

DBN til Renthe-Fink angående det danske priskontrolråds krav om udførlige oplysninger om arbejde, der er udført for den tyske værnemagt.

26. marts 1942.

Afskrift/kn.

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG
Sønderborg

Sønderborg, den 26. 3. 42.

Til
det tyske riges befuldmægtigede
hr. minister von Renthe-Fink
det tyske gesandtskab
København.[1])

Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig, Sønderborg, har den 5. d. m. modtaget en skrivelse fra priskontrolrådet i København, der i *oversættelse* lyder således:[2])

.....

Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig har svaret priskontrolrådet i København, at Berufsgruppen ikke selv har effektueret ordrer fra den tyske værnemagt, men at dette kun er sket ved deres medlemmer, i det omfang disse tilhører bygningshåndværkerlavet. Det kunne samtidigt konstateres, at der allerede er to virksomheder, nemlig bygmester Th. Christiansen i Sønderborg og bygmester Dethlefsen i Aabenraa, der har modtaget samme skrivelse. Vi bemærker, at der indtil i dag kun er blevet svaret på skrivelsen på den måde, at de to nævnte virksomheder har meddelt priskontrolrådet, at de kun ville kunne besvare skrivelsen efter at have fået tilladelse dertil fra de militære myndigheder.

Medlemmerne i bygningshåndværkerlavet har været samlet til et møde i Tinglev den 19.3.42.

Priskontrolrådets krav er så vidtgående, at det efter vor mening hverken er i den tyske værnemagts eller i virksomhedernes interesse at besvare dem.

Dersom vore medlemmer af priskontrolrådet bliver tvunget til at besvare disse indgående spørgsmål på den krævede måde, ville det efter vor mening absolut være tvivlsomt, om de militære anlæg, der udføres af virksomhederne, kunne holdes hemmelige. De byggevirksomheder, der er tilknyttet os, er ved overtagelsen af arbejderne af byggeledelserne udtrykkeligt gjort opmærksom på, at det drejede sig om byggeforetagender, om hvis udførelse der påhvilede virksomhederne absolut tavshedspligt. Vi mener derfor også, at en regnskabsmæssig og materialemæssig revision af byggeforetagenderne kun kan foretages af tyske militære myndigheder.

Med hensyn til forbruget af materiale ved byggeforetagenderne, så er hverken værnemagten eller den enkelte byggevirksomhed interesseret i, at der gives oplysning herom. Hvad angår værnemagten, ligger sagen således, at der af enhver fagmand ved hjælp af oplysningerne om materialeforbruget kan foretage temmeligt nøjagtige rekonstruktioner af de udførte byggeforetagender, og at disse oplysninger kommer i hænderne på folk, der ikke er venligt sindede overfor værnemagten. Det må der vel regnes med. For virksomhederne har oplysningerne om materialeforbruget ligeledes de værste følger, der tænkes kan. Det er kendt, at rigsdanske virksomheder især i det første år efter besættelsen var absolut uvillige til at påtage sig arbejder for værnemagten. Man benyttede derfor fra byggeledelsernes side fra første færd i udstrakt grad folketyske virksomheder fra Nordslesvig

til værnemagtens byggeforetagender. Foruden den førstnævnte grund var det i denne forbindelse ifølge sagens natur særligt afgørende, at man ønskede at betro udførelsen af disse arbejder til tyske folkefæller, og at der i dette tilfælde måtte findes et særligt tillidsforhold mellem bygherren og byggevirksomheden. Efter at de nordslesvigske, folketyske byggevirksomheder var kommet med i arbejdet på de tyske militære foretagender, inddækkede de sig på forhånd med materiale til udførelsen af yderligere byggeforetagender, og dette materiale er så af virksomhederne blevet brugt til bygninger for værnemagten. I løbet af de måneder, der fulgte efter den 9. april 1940, blev der så fra den danske stats side udstedt forbud mod anvendelsen af visse byggematerialer.

Selvom der ikke eksisterede generelle forbud, så vanskeliggjorde man fra statens side anvendelsen af materialerne derved, at man skulle indhente en tilladelse i København, før de blev benyttet. Det er bekendt, at disse tilladelser først meddeles så sent, at udførelsen af det enkelte byggeforetagende blev trukket så meget i langdrag, at det ikke kunne blive færdigt til det tidspunkt, værnemagten ønskede. Byggevirksomhederne har af denne grund måttet sætte sig ud over de bestemmelser, der blev udstedt af de danske statsmyndigheder, og har udført arbejderne med det materiale, som man havde liggende på lager. Byggevirksomhederne har på dette punkt handlet i overensstemmelse med, hvad værnemagtens byggeledelser ønskede. Men når de gjorde det, overtrådte de tillige den danske stats bestemmelser. Byggeledelserne har altid forsikret vore virksomheder, at værnemagten ville påtage sig ansvaret herfor, og idet de stolede fuldt og fast på dette, har virksomhederne derefter handlet, som de har handlet.

Dersom virksomhederne bliver tvunget til at give priskontrolrådet de ønskede oplysninger, så vil dette have meget alvorlige følger for virksomhederne. Priskontrolrådet er nemlig i henhold til den gældende lovgivning, nemlig lov nr. 306 af 30. maj 1940 om priser, således som denne lov er ændret ved lov af 22. november 1941, berettiget til at kræve de nævnte oplysninger af virksomhederne. Priskontrolrådet er endvidere i stand til at inddrage fortjeneste, der efter dets mening er uberettiget, ved hjælp af domstolene. Det er sikkert rigtigt, at fortjenstmarginen ved byggeforetagender for værnemagten har været større end den fortjenstmargin, som vore virksomheder havde i de i økonomisk henseende meget dårlige år før besættelsen. På den anden side var de priser, som vore virksomheder forlangte ved udførelsen af byggeforetagender for værnemagten, blevet godkendt af byggeledelserne. Det må antages, at disse priser er i overensstemmelse med, hvad der betales ved udførelsen af tilsvarende byggeforetagender i Tyskland. Tvinger man virksomhederne til at give de ønskede oplysninger, vil dette, foruden en eventuel konfiskation af fortjeneste, der efter priskontrolrådets mening er for stor, have til følge, at der rejses tiltale mod størstedelen af virksomhederne, fordi de har anvendt materialer ved arbejder for værnemagten uden i forvejen at have indhentet tilladelse dertil. Efter den seneste praksis hos de danske domstole på dette område har virksomhederne måttet erstatte den danske stat værdien af de materialer, der var blevet brugt uden tilladelse. Den endelige følge vil være, at de nordslesvigske entreprenører, der har måttet kæmpe overordentlig hårdt for deres eksistens i årene fra 1920 til april 1940, bliver prisgivet økonomisk ruin.

Det er et spørgsmål, om man vil kunne gøre noget imod selve Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig, Sønderborg, eller om man specielt vil holde sig til bygningshåndværkerlavet, der er en underafdeling for de i Berufsgruppen sammensluttede medlemmer. Til syvende og sidst vil resultatet være det samme, nemlig at ca. 50 selvstændige byggevirksomheder, der tilhører den tyske folkegruppe i Nordslesvig, trues i deres eksistens.

Priskontrolrådet forlanger ligeledes af de virksomheder, der er tilknyttet os, at de skal give oplysning om de omsætningstal, de har haft fra 1938 til dato. Vi ser heri en fare for, at man ved en fremtidig kontingentering af byggearbejderne for værnemagten vil forfordele vore virksomheder meget stærkt. Virksomhedernes omsætningstal er nemlig steget meget stærkt i sammenligning med årene 1938/39, og dersom man nu vil foretage en kontingentering på basis af de arbejder, der er udført i 1938/39, vil dette medføre, at vore folketyske virksomheder forurettes meget stærkt, hvorhos der yderligere bør tages hensyn til, at vore folketyske virksomheder i årene fra 1920 til 1940 ikke har fået nogen større ordrer fra staten eller kommunerne, idet disse ordrer så godt som udelukkende er gået til danske firmaer.

Det må ligeledes antages, at en forfølgelse, der fra priskontrolrådets side indledes over for folketyske byggevirksomheder, vil hvirvle overordentlig meget støv op i den danske presse.

Der er ingen, med undtagelse af visse danske kredse, der har interesse i, at der skabes en sådan antityske stemning.

Vi skal bemærke, at en efterkontrolering af de byggeforetagender, som folketyske virksomheder har udført for værnemagten, er blevet foretaget eller vil blive foretaget af værnemagten selv, og at de i sidste instans er undergivet efterrevision af det tyske hovedrevisorat.

Vi beder Dem, hr. minister, om at gøre Deres indflydelse gældende, således at der ikke foretages flere undersøgelser fra priskontrolrådets side. Med henvisning til at det kunne betyde en fare for, at militære hemmeligheder bliver røbet, dersom de folketyske virksomheder skal give oplysninger til priskontrolrådet, skal vi bede om, at det må blive taget under overvejelse, hvorvidt det ville være på sin plads, at den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark foretager skridt til at forbyde de folketyske virksomheder at give danske myndigheder de ønskede oplysninger.

Skulle man ønske, at repræsentanter for Berufsgruppen kommer tilstede i gesandtskabet i København til fortsat mundtlig drøftelse, er vi selvfølgelig til enhver tid villige til at sende vore repræsentanter derover.

Heil Hitler!

Afskriftens rigtighed bekræftes.

Knott.

---

[1]) Brevet er af Heller i Vomi blevet sendt til regeringsråd Reichel i det tyske udenrigsministerium til efterretning.

[2]) I priskontrolrådets skrivelse, som udelades her, blev DBN anmodet om at give oplysninger angående de arbejder, der var udført for den tyske værnemagt i Danmark, forsåvidt aftale herom var indgået før den 23. december 1941. Oplysningerne skulle bl. a. indeholde en fuldstændig fortegnelse over samtlige arbejder med oplysning om disses art, tidspunktet for påbegyndelse og afslutning, den aftalte entreprisesum og størrelsen af den endelige betaling. Fortegnelsen skulle vedlægges afskrifter af tilbud til værnemagten tillige med kontrakter i original eller afskrift. Desuden skulle der indsendes en regnskabsmæssig opstilling for hvert enkelt arbejde og en regnskabsmæssig beregning af den ved hvert arbejde oppebårne bruttoavance. Oplysningerne skulle ledsages af firmaets driftsregnskab og status for årene 1938—41. Efter hvad priskontrolrådet har oplyst, blev den samme skrivelse sendt til en række entreprenører, som havde udført større arbejder for den tyske værnemagt. Den var indledningen til en påtænkt priskontrol med værnemagtsarbejder i henhold til prisloven. Den 18. marts 1942 henvendte dr. Ebner og major, dr. Baumann sig i udenrigsministeriet og beklagede sig over priskontrolrådets rundskrivelse, som man var meget ilde berørt af, ikke mindst fordi man mente, at tyske militære hemmeligheder kunne blive røbet gennem de forlangte oplysninger. Priskontrolrådet udsendte derefter den 1. april 1942 en ny skrivelse, hvori man nøjedes med at forlange oplysninger om driftsregnskab og status for 1938—41, om entreprisesummer og om brutto- og nettofortjeneste for hvert arbejde. DBN undlod imidlertid at indsende de forlangte oplysninger. Af et notat af 22. april 1942 fra udenrigsministeriet fremgår det, at dr. Meulemann havde henvendt sig til kontorchef Worsaae og beklaget sig over, at den nye skrivelse var udsendt uden aftale med de tyske myndigheder. Han udtalte desuden, at det var uheldigt, at DBN var blandt dem, hvis forhold skulle undersøges.

244.

Kredshåndværksmesteren i Aabenraa til en slagter, som ikke har opfyldt sine forpligtelser som medlem af DBN.

28. marts 1942.

Afskrift.

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG

Aabenraa, den 28. marts 1942.

Håndværksgruppen.
Amtshåndværkersammenslutningen
i Aabenraa.

Hr. slagter .....[1])
Aabenraa.

De har været medlem af DBN siden den 1. 10. 1940, og De har, efter hvad jeg har konstateret, indtil dato ikke opfyldt de simpleste krav, som vi stiller til vore medlemmer!

De holder ikke den tyske avis, De er ikke medlem af Selbsthilfe, De har ikke indmeldt Deres barn i den tyske skole o. s. v., dette kan ikke gå.

Jeg anmoder Dem om en udtalelse, enten skriftligt eller personligt.

Skulle jeg indtil 1. april d. å. ikke være i besiddelse af Deres udtalelse, må jeg udelukke Dem fra mesterprøvekursus.

Heil Hitler!

Rich. Möker.
Amtshåndværksmester.

Til læreren ved mesterprøvekursus
partifælle H. Wiesel
til efterretning!

[1]) Navnet er her udeladt.

245.

Lanwer til Renthe-Fink angående vanskeligheder i forbindelse med Liefergemeinschafts overtrædelse af den danske prislovgivning.

28. marts 1942.

Kult. 3 Nr. 2.

28. Marts 1942.

Ilbrev.

1 Bilag (2 Eksemplarer)

Til
det tyske Riges Befuldmægtigede
Hr. Minister von Renthe-Fink
i København.

Højtærede Hr. Minister!

Desværre maa jeg, højtærede Hr. Minister, atter forelægge Dem en vanskelig Sag, da Folkegruppeledelsen har stilet vedlagte Skrivelse[1]) til Dem personlig. Jeg er ogsaa af den Mening, at det denne Gang drejer sig om en Samling Spørgsmaal, der kun under store Vanskeligheder kan ordnes paa tilfredsstillende Maade.

Som det fremgaar af Skrivelsens Enkeltheder, har Liefergemeinschaft A/S resp. de tilsluttede Haandværkere alvorlige Bekymringer, som skyldes en Rundskrivelse fra Priskontrolraadet i København. Ifølge denne bliver de folketyske Haandværkere afkrævet Oplysninger, som for ca. 50 Virksomheders Vedkommende vil kunne medføre strafferetlig Forundersøgelse. Derudover kan man vel antage, at der snarest vil udgaa lignende Forespørgsler til alle andre Haandværkere og Forretningsfolk, der i stort Omfang har effektueret Værnemagtsordrer. I saa Fald vilde formodentlig største Delen af de folketyske Virksomheder blive skandaliseret overfor Offentligheden som Følge af Illoyalitet. Ganske bortset fra de økonomiske Skader, der truer det folketyske Erhvervsliv, skulde jeg tro, at de Forholdsregler, som kan befrygtes fra Statens Side, ogsaa kan have meget ubehagelige Følger ud fra et politisk Standpunkt. Fremfor alt af denne Grund vilde jeg hilse det med Glæde, hvis en tilfredsstillende Løsning paa en eller anden Maade kunde findes.

Med de forbindtligste Hilsner

Deres meget hengivne

L[anwer]

[1]) Af sammenhængen fremgår det, at der må være tale om A. nr. 243.

246.

Vomi til OKW angående det uønskelige i, at der fra de danske priskontrolmyndigheders side foretages undersøgelser vedrørende leverancer fra Liefergemeinschaft.

7. april 1942.

7. april 1942.

Vedrører: Krigsøkonomiske leverancer fra det folketyske „Liefergemeinschaft A/S i Sønderborg".
Jr. nr.: Ac 8 k 1 — Pck/ey —
Bilag: to.

Til
værnemagtens overkommando
ved hr. overregeringsbygningsråd Bletzinger
Berlin W 35.[1])

Under henvisning til skrivelse af 1. 4. 42 fra værnemagtens overkommando skal Volksdeutsche Mittelstelle fremsende vedlagte beretning fra Deutsche Revisions- und Treuhand-Aktiengesellschaft, Berlin, vedrørende en efter anmodning herfra foretaget specialrevision hos Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen in Nordschleswig. Beretningen, der bedes tilbagesendt hertil, giver ikke alene oplysning om Liefergemeinschafts juridiske, organisatoriske og finansielle struktur, men befatter sig i særdeleshed også med Liefergemeinschafts krigsleverancer. Af særlig interesse for krigsøkonomien turde oplysningerne på side 11 være. Der henvises i denne forbindelse specielt til blad 11—15. Samtidig fremsendes gennemslag af skrivelse af 26. 3. 1942[2]) fra Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig til det tyske riges befuldmægtigede i København. Det fremgår af denne skrivelse, at det danske priskontrolråd har krævet, at Liefergemeinschaft og de håndværkere, der er tilknyttet Liefergemeinschaft, skal afgive detaillerede forklaringer om de arbejder, de har udført, indbefattet arbejderne for værnemagten, for at Liefergemeinschafts og dets håndværkeres priskalkulationer kan blive kontroleret.

Bortset fra at de genstande, der leveres til værnemagten, med hensyn til prisernes rimelighed turde være blevet kontroleret tilstrækkeligt af de pågældende militære myndigheder, og at folketyske organisationers leverancer til den tyske værnemagt eller tyske rustningsvirksomheder alene af suverænitetsgrunde ikke må undergives danske statsmyndigheders kontrol, har byggeledelserne ved overtagelsen af arbejderne udtrykkeligt gjort samtlige leverandører opmærksom på, at der ved disse arbejder påhviler virksomhederne ubetinget tavshedspligt. Hemmeligholdelsen kan imidlertid ikke være sikret, når danske statsmyndigheder nu forlanger oplysninger om disse arbejder.

For at Liefergemeinschaft skal kunne vedblive at arbejde uden vanskeligheder, såvel som for at leverancerne til værnemagten kan blive holdt hemmelige for en fremmed stats udenfor stående myndigheder, skal Volksdeutsche Mittelstelle anmode om, at der i anledning af overregeringsbygningsråd Bletzingers rejse også fra værnemagtens overkommando stilles det indtrængende krav, at der ikke skal foretages yderligere undersøgelser fra det danske priskontrolråds side hos Liefergemeinschaft og de virksomheder, der er tilknyttet dette.

Efter Volksdeutsche Mittelstelles mening turde det, for at forhindre yderligere fremstød fra det danske priskontrolråds side, være tilstrækkeligt, at OKW gav det tyske riges befuldmægtigede i København meddelelse om, at OKW for at sikre hemmeligholdelsen nedlægger forbud mod, at der gives oplysninger om de udførte leverancer.

Heil Hitler!

E. b.

sign. **Heller**

[1]) Brevet er blevet oversendt dr. Reichel i det tyske udenrigsministerium til efterretning.
[2]) Se A. nr. 243.

247.

Vomi til dr. Møller angående Liefergemeinschaft.

9. april 1942.

Afskrift D IX 67-01 9/4.14 *Berlin, den 9. april 1942.*

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE

Vedrører: Krigsøkonomiske leverancer.
Jr. nr.: Ac 841 H.su
Bilag: 1.

Til
føreren af den tyske folkegruppe
i Nordslesvig
Graasten.

Den krigsøkonomiske betydning af den indsats, der gennem Liefergemeinschaft gøres af de folketyske industri- og håndværksvirksomheder, finder klar anerkendelse hos de pågældende myndigheder. Ved det eksempel, der er givet i Deres folkegruppe, er det samtidig i praksis blevet påvist, hvorledes det er muligt også at få de tusinder af industrielle produktionskapaciteter, der findes i de andre folkegrupper, og som ikke bliver udnyttet, med ind i det krigsøkonomiske arbejde.

Der må derfor absolut drages omsorg for, at der ikke indtræder nogen afbrydelse eller forstyrrelse i disse arbejder hos Dem. Dette er især også af betydning, når man tænker

på, at der foruden ordrer fra værnemagten er blevet opnået mange ordrer fra andre fabrikker. Den tyske industri er derved blevet klar over den mulighed, der findes for i krigsøkonomisk interesse yderligere at benytte sig af de folketyske industrielle og håndværksmæssige virksomheder, faglærte arbejdere og maskinanlæg.

Ifølge den revisionsberetning, der på foranledning herfra er udfærdiget af Deutsche Revisions- und Treuhandgesellschaft, og hvoraf afskrift vedlægges til efterretning for Dem, er der intet at indvende mod den forretningsvirksomhed, der udøves af„Liefergemeinschaft A.G." i Sønderborg. Der findes derfor heller ikke nogen anledning til at meddele nogen som helst myndighed specielle oplysninger. Forsåvidt sådanne krav fremsættes overfor ledelsen af den tyske folkegruppe, overfor ledelsen af Liefergemeinschaft A.G. eller overfor enkelte af dets folketyske virksomheder, skal de pågældende henvises hertil. Der vil herfra, forsåvidt det drejer sig om krigsøkonomiske spørgsmål, blive konfereret med de pågældende krigsøkonomiske kontorer, og det vil blive undersøgt, om det med henblik på krigsøkonomiske spørgsmål og spørgsmål vedrørende kontraspionagen vil være muligt at give en sådan oplysning.

Bekræftelse udbedes.

Heil Hitler!

E. b.

sign. **L. Heller.**

248.

Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående de danske krav om tilsyn med de folketyske krigsleverancer gennem Liefergemeinschaft.

28. april 1942.

Gennemsl. til kcp. *28. april 1942.*
(R.1.b.) Di.
D IX 67-01 9/4.14.
Vedrører: Folketyske industri- og håndværksvirksomheders Liefergemeinschaft.
Sag: Skrivelse herfra af 16.4.42.

Til
den befuldmægtigede for Auswärtiges Amt
i København

Under henvisning til de med ovenanførte ordre herfra fremsendte gennemslag af forskellige skrivelser fra Volksdeutsche Mittelstelle beder sidstnævnte Auswärtiges Amt meddele, hvorledes dette ser på, at Volksdeutsche Mittelstelle i forståelse med Wehrwirtschafts- und Rüstungsamt af krigsøkonomiske grunde ikke er villig til at imødekomme danskernes krav om at foretage kontrol hos de folketyske virksomheder i Nordslesvig, der arbejder med krigsvigtige leverancer. Før det meddeles Volksdeutsche Mittelstelle, hvorledes ministeriet ser på spørgsmålet, skal man anmode om en udtalelse desangående.

E. b.

sign. **Reichel**

249.

Det tyske gesandtskab i København til udenrigsministeriet i Berlin angående priskontrollen med Liefergemeinschaft.

12. maj 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB

J. nr. 276/42.

I henhold til ordre af 28.4.42
— nr. D IX 67-01 9/4.14.

Vedr.: Kontrol af priserne hos Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen.

2 gennemslag.

København, den 12. maj 1942.

Fortroligt!

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

De skrivelser, i hvilke det danske priskontrolråd har opfordret de danske firmaer, der har udført bygningsordrer for den tyske værnemagt i Danmark, til at indsende de til ordrerne hørende dokumentationer tillige med nøjagtige oplysninger om hver enkelt bygningsordre, der er blevet udført siden besættelsen, er baseret på den i maj måned 1940 vedtagne lov om kontrol med priser og om oprettelsen af et priskontrolråd. Loven, der er vedtaget i forståelse med os, giver priskontrolrådet vidtgående beføjelser, bl. a. også ret til af de enkelte danske firmaer at kræve nøjagtige oplysninger og dokumentationer vedrørende arten og størrelsen af de kontraktlige arbejder, de har udført.

Forsåvidt det drejer sig om udførelsen af entreprenør- og bygningsarbejder for den tyske værnemagt, er der den 23. december 1941 på basis af en dansk-tysk aftale udstedt en bestemmelse, efter hvilken kontrollen af priserne med virkning fra 1. januar 1942 ikke længere sker ved priskontrolrådet, men ved „udenrigsministeriets kommitterede i industrisager", der er udnævnt med denne opgave for øje. Der sker imidlertid ingen kontrol af priserne, når aftalerne efter de ordregivende værnemagtsmyndigheders mening bør hemmeligholdes af militære grunde. Virksomhederne skal derfor i hvert enkelt tilfælde først indsende dokumentationerne til kontrol hos den værnemagtsmyndighed, af hvilken de har fået ordren, og videresendelse til den kommitterede i industrisager vil derefter kun ske, såfremt der ikke foreligger militære betænkeligheder herved.

Efter at priskontrolrådet nu i marts måned d. å. i ovennævnte skrivelse havde opfordret enkelte virksomheder, deriblandt også medlemmer af Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen, til at indsende dokumentationerne, blev det i forhandlinger mellem den kommitterede for økonomiske spørgsmål hos det tyske riges befuldmægtigede, i hvilke forhandlinger der også deltog repræsentanter for de pågældende værnemagtsmyndigheder, og det danske udenrigsministerium aftalt, at den ordning, der var trådt i kraft den 1. januar 1942, også skulle finde anvendelse i disse tilfælde, d. v. s. at priskontrolrådet afgiver sin ret til kontrol af de ordrer, der af danske firmaer er blevet udført for værnemagten før den 1. januar 1942, til udenrigsministeriets kommitterede i industrisager, og at alle de tilfælde er undtaget fra kontrol, der skal hemmeligholdes af militære grunde. Den kommitterede i industrisager vil i nær fremtid rette en ny opfordring, som omtrent vil svare til den, der blev udsendt af priskontrolrådet i marts måned d. å., til alle de firmaer, der indtil nu ikke har afgivet noget svar, d. v. s. også til alle de medlemsfirmaer, det vedrører, indenfor Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen. Jeg har anmodet den herværende repræsentant for Deutsche Berufsgruppen, hr. Lassen, om at instruere alle de firmaer, der bliver tale om, således at de allerede nu sætter sig i forbindelse med den værnemagtsmyndighed, der i sin tid har givet dem ordren, og drager omsorg for, at de pågæl-

dende myndigheder i de tilfælde, i hvilke hemmeligholdelse er ønsket, udsteder en attest derom, efter hvilken sagens papirer af militære grunde ikke kan blive forelagt for den kommitterede i industrisager. Chefen for krigsøkonomistaben, med hvem jeg ligeledes har sat mig i forbindelse, vil senere tale nærmere med Lassen om, hvorledes Deutsche Berufsgruppen skal forholde sig. Der vil fra hans side også blive virket for, at de enkelte ordregivere indenfor værnemagten udsteder den ønskede attest i alle de tilfælde, i hvilke hemmeligholdelse er nødvendig, også af hensyn til Berufsgruppen.

Jeg skal tillade mig at anmode om, at Volksdeutsche Mittelstelle bliver underrettet.

E. b.

Kassler

250.

Kassler til Reichel i det tyske udenrigsministerium angående Feidenhansl-sagen.

21. jan. 1944.

DEN RIGSBEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK
Gesandtskabsråd, dr. Kassler.

København, den 21. januar 1944.

Hr. legationsråd, dr. Reichel
— afdeling Inland II C —
Auswärtiges Amt
Berlin.

Kære hr. Reichel!

I anledning af Deres forespørgsel af 20. december f. å. — Inl. II D 3531/43 — skal jeg nedenfor give Dem et billede af, hvorledes det står til i sagen vedrørende radioforhandler Feidenhansl[1]) i Nordslesvig:

Sagen Feidenhansl har været kendt her i lang tid, og den er gentagne gange blevet bragt på bane såvel af folkegruppen som også af Heller (Vomi). Hansen-Damms meddelelse i hans skrivelse af 26. oktober f. å. til Heller, gående ud på at jeg havde nægtet at lade gesandtskabet intervenere for at få standset sagen, idet jeg bl. a. havde begrundet det med, at Feidenhansl havde været straffet tidligere, trænger til nogle tilføjelser.

Det er i de senere år oftere sket, at folketyskere har gjort sig strafskyldige efter de danske bestemmelser på grund af ulovlige leverancer til værnemagten, og at vi så enten af de pågældende folketyskere selv eller af Deutsche Berufsgruppen er blevet anmodet om at foretage henvendelse hos danskerne for at få sagen standset. Dette er også sket i enkelte tilfælde med et mere eller mindre tilfredsstillende resultat. Men da de pågældende danske bestemmelser om statens kontrol med leveringsforretningerne i sin tid er blevet udstedt i forståelse med de herværende tyske myndigheder og tildels endog er blevet udstedt efter disses ønske, er det naturligvis vanskeligt at forlange af danskerne, at der i specielle tilfælde skal ses bort fra anvendelsen af disse bestemmelser, især af straffebestemmelserne. Som det er at forvente, har man da også allerede fra dansk side spurgt, om der da skal være to slags lov i landet. På grund af disse vanskeligheder har også folkegruppeføreren, med hvem jeg jævnlig har talt om det, gentagne gange sagt til mig, at der i sådanne tilfælde ikke kunne foretages noget for de folketyskere, mod hvilke der var blevet rejst tiltale.

I sagen Feidenhansl modtog jeg den 12. november f. å. en skrivelse fra den tyske folkegruppes kontor ved statsministeriet, i hvilken Stehr på udførlig måde underrettede mig om de faktiske omstændigheder og samtidig meddelte, at Hansen-Damm også havde drøftet sagen med Dem og med Heller. Under hensyn til, at der var fare for, at der rejstes tiltale ikke blot mod Feidenhansl, men også mod DBN.s Liefergemeinschaft, har jeg derefter anmodet den økonomiske afdeling hos den rigsbefuldmægtigede om at intervenere hos det danske udenrigsministerium.

. . . . . .

Fra dansk side indtager man herefter det standpunkt, at den leverance, der er rejst indvendinger imod, er sket gennem Liefergemeinschaft og ikke gennem Feidenhansl, og man støtter sig herved bl. a. på, hvad der er forklaret af kunstmaler Hecht i Tønder. Jeg ved ikke, om Liefergemeinschaft vil være i stand til at opnå, at danskerne bedømmer det skete på en anden måde. Det har imidlertid altid sin betydning, at der ikke rejses offentlig tiltale. På den anden side må man vel desværre regne med, at såvel Liefergemeinschaft som Feidenhansl må påtage sig at betale en bøde.

Jeg skal her holde øje med, hvorledes sagen udvikler sig, og jeg skal give Dem underretning om, hvorledes den ender.

Med hjertelige hilsner og
Heil Hitler!
Deres

Kassler

[1]) A. J. Feidenhansl i Tønder var anklaget for at have solgt 300 radiomodtagere til den tyske værnemagt. Fortjenesten var 14.697 kr. Feidenhansl hævdede, at leveringen var sket gennem formanden for DBN.

251.

Rapport om afhøring af Peter Hansen-Damm angående et lån fra Vereinigte Finanzkontore til DBN, Liefergemeinschaft og Schumanns skibsværft.

22. jan. 1946.

SØNDERBORG POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Rapport.

Tirsdag, den 22. Januar 1946.

Vedr. Laan fra „Vereinigte Finanzkontore, G.m.b.H.", kort kaldet „Verfikon", Berlin.

Fængslede Peter Hansen-Damm (Lysabild $^{17}/_{9}$ 1912) afhørtes.

. . . . . .

Kpt. forklarer, at *Organisationen*[1]) *først laante 300.000 Kr. hos „Verfikon"*; det var i Februar 1943.

Af dette Beløb *viderelaante Organisationen 100.000 til „Liefergemeinschaft der DBN A/S" straks* og *yderligere senere hen 50.000 Kr.*

I September 1943 laante *Organisationen 100.000 Kr. hos „Verfikon"* og *viderelaante straks Beløbet til Selskabet.*

Om Hensigten med de ommeldte Laan forklarer Kpt., at Beløbene, som viderelaantes til Selskabet, af dette anvendtes til Financiering af Haandværkere, der arbejdede med de tyske Ordrer gennem Selskabet; Selskabet financierede de pgl. ved at give dem Pengene i Forskud paa Betalingen for de Effekter, der produceredes af dem; der gik nemlig undertiden ret lang Tid, inden der indgik Penge fra Ordregiverne.

De 150.000 Kr., som Organisationen selv beholdt, anvendtes til Financiering af de samme Personer, — altsaa Haandværkere, der gennem „Liefergemeinschaft der DBN A/S" udførte Arbejdsydelser for det tyske Luftvaaben, Marinen og Rustningsindustrien.

Det havde været en Forudsætning, da Midlerne stilledes til Raadighed fra „Verfikon", at de skulde tjene „zur Vorfinanzierung von kriegswichtigen Aufträgen der einzelnen Handwerksbetriebe".[2])

De 150.000 Kr., som Organisationen beholdt, anvendtes til indirekte Financiering, idet de blev deponeret i Bankerne til Sikkerhed for kortfristede Laan, som de pgl. Haandværkere optog dèr til Financiering af de Ordrer, de havde faaet til Udførelse. — Kpt. mener, at Organisationen stillede 100 % Sikkerhed for de pgl., altsaa et Beløb svarende til Laanets Størrelse; en Overgang anvendte man i Stedet for kontant Sikkerhedsstillelse (Indskud paa en Sikringskonto i pgl. Bank) ogsaa Deponering af Obligationer, idet man havde indkøbt Kreditforeningsobligationer til nominel Værdi 50.000 Kr. for nogle af Pengene. Disse Obligationer har man atter solgt i Maj 1945. —

Det er de tyske Banker her i Landsdelen, der benyttedes ved Haandværkernes Optagelse af Laanene; muligt er dog i enkelte Tilfælde ogsaa andre Banker blevet benyttet.

Om hvorledes Organisationen fik ommeldte Beløb til Laans, forklarer Kpt., at Organisationen ca. 1 Gang aarligt fik Besøg af en Diplom-Landwirt Heller, der vistnok var Wirtschaftsbeauftragter i Volksdeutsche Mittelstelle, Berlin. .....

Ved et af hans Besøg i Organisationen, her, hvor Kpt. som Leder var til Stede med Medarbejderne, har man omtalt for ham, at det kneb med at faa Penge hurtigt nok ind for de Ordrer, „Liefergemeinschaft der DBN" formidlede, navnlig for de tyske Rustningsfirmaer, saaledes at der savnedes Kapital til Financiering af nye Ordrer og løbende Ordrer. Heller har da lovet at skaffe Midler. Kpt. husker ikke Enkeltheder, og Kpt. husker derfor ikke, om Heller omtalte, hvor Pengene skulde komme fra. — Uden at Kpt. erindrer det, mener han, at der derefter er sket det, at Bankdirektør Ohrt, Flensborg, der efter Kpt.s Mening maa have med „Verfikon", Berlin, og „Vogelgesang", Haderslev, at gøre, yderligere har været i Sønderborg for at tale om Sagen. — Det næste, Kpt. husker bestemt, er, at Kpt. den $^{25}/_{2}$ 1943 (Kpt.s Svigerfaders Begravelsesdag) har været i Haderslev, hvor Kpt. paa „Vogelgesang"s Kontor fik udbetalt det første Laan paa 300.000 Kr. af Orth, der da var til Stede dèr.[3]) Kpt. fik Pengene i danske 500 kr. Sedler. — Ohrt havde haft et Sæt Laanedokumenter med — „Treuhandsabkommen" — til Underskrift. Ifølge disse laante Organisationen Pengene af „Verfikon", — og Organisationen viderelaante en Del af Beløbet til Selskabet; der var saaledes 2 „Treuhandsabkommen". — Der var ikke stipuleret Afdrag; Renten var bestemt til 2 % af de 200.000 Kr., som Organisationen fik til Sikkerhedsstillelser, og ½ % af de 100.000 Kr., som var beregnet til Selskabet til direkte Financieringer. — Renten skulde betales til „Vogelgesang" til Godskrivning paa en Konto „D". —

Laanet paa 100.000 Kr. fik Organisationen et halv Aar efter. Kpt. husker ingen Forhandlinger vedrørende dette. Kpt. maa have faaet dette Beløb af Ohrt ogsaa, enten paa „Vogelgesang"s Kontor i Haderslev eller paa „Dibbernhaus" i Aabenraa, — og Kpt. fik det atter udbetalt i Kontanter. —

Vedrørende dette Laan er der ligesom sidst oprettet „Treuhandsabkommen" mellem „Verfikon" og Organisationen og, da Pengene gik videre til Selskabet, mellem Organisationen og „Liefergemeinschaft der DBN A/S". —

Der var heller ikke i dette Tilfælde stipuleret Afdrag. — Renten var 2 %, der skulde erlægges til „Vogelgesang", Haderslev. —

Videre forklarer Kpt., at *Organisationen* i Maj 1944 *laante 150.000 Kr. hos „Verfikon"*; Beløbet *viderelaantes straks til Selskabet*, der atter *viderelaante det til „C. G. Schumann Skibsværft og Maskinfabrik A/S", Sønderborg.*

Og i April 1945 laante *Organisationen 100.000 Kr. hos „Verfikon"*, hvilket Beløb straks *gennem Selskabet viderelaantes til Skibsværftet.* —

Om disse Laan forklarer Kpt., at han, der er Meddirektør i nævnte Skibsværft, der var en af „Liefergemeinschaft"s Leverandører, havde talt med nævnte Diplom-Landwirt Heller, der havde besøgt Skibsværftet. Kpt. havde forklaret, at han havde søgt at skaffe Kapital til Værftet hos Banker her; men der var ikke opnaaet tilfredsstillende Tilbud. Meningen med Laanene havde været at opbygge Skibsværftet, i hvilken Forbindelse Kpt. forklarer, at man indtil da kun arbejdede med Skibsreparationer som Krigsforetagende, og man var klar over, at dette vilde høre op, og at man, hvis man i Fredstid vilde tage Konkurrencen op med andre Værfter, var nødt til at opbygge et rigtigt Skibsværft; dette vilde man begynde paa allerede under Krigen. —

Heller fik Regnskaber og Fremtidsplaner med Overslag til Gennemsyn for at tage Stilling til et Laan paa ca. 150.000 Kr. Efter nogen Tids Forløb er Laanet blevet bevilget. — Kpt. har faaet Laanet udbetalt, muligvis ad 2 Gange med først 50.000 Kr. og senere 100.000 Kr. Kpt. mener, at han fik Pengene udbetalt af Ohrt, evt. af denne gennem Petersen, Aabenraa (Schatzamt).

Der blev oprettet „Treuhandsabkommen" vedrørende de 150.000 Kr. mellem „Verfikon" og Organisationen og mellem Organisationen og Selskabet og mellem Selskabet og Værftet. —

Til Supplering af dette Laan er der yderligere i April 1945 laant de sidste 100.000 Kr., der er blevet udbetalt Kpt. af nævnte P. Petersen, Aabenraa. — Der blev udfærdiget lignende Kontrakter igen.

Disse sidste to Laan er ogsaa blevet udbetalt i Kontanter. —

Renten af disse Laan var 4 % p. a. — Det første Laan var afdragsfrit det første Aar og skulde derefter afdrages med 10.000 Kr. aarlig, stigende med 10.000 Kr. hvert følgende Aar. — Afdrag paa sidste Laan har ikke hidtil været aftalt. — Renter og Afdrag af disse sidstnævnte Laan skulde ogsaa indbetales til „Vogelgesang", Haderslev. —

Hvorledes de her omtalte Pengemidler er kommet til Stede her i Landet, kan Kpt. ikke give nogen Forklaring paa. — Kpt. kan heller intet bestemt oplyse om, hvorledes Forholdet er mellem „Vogelgesang" og „Verfikon". Kpt.s Anskuelse er den, at „Verfikon" staar bag „Vogelgesang" som Financier. — Denne Anskuelse er bestyrket for Kpt. under en Laanesag, Kpt. personlig har haft. Kpt. laante 25.000 Kr. i „Vogelgesang", og det er Kpt.s Indtryk, at Laanets Bevilling er sket under Paavirkning af Heller, Berlin, med hvem Kpt. havde talt om Laanet, og da Kpt. senere ønskede at realisere et af sine Aktiver, et Hus, er det Kpt.s Indtryk, at „Vogelgesang"s Samtykke hertil ligeledes er fremkommet efter Paavirkning fra Berlin, nemlig fra Dietrich i „Verfikon". —

Kpt. forklarer, at der ikke var ydet Sikkerhed for Laanene fra „Verfikon" bortset fra Laanene til Værftet, for hvilke der var deponeret nogle af Værftets Aktier. —

Det er Ohrt eller Heller, der har fremført Ønsket om, at Laanene skulde ydes over flere Led — Organisationen — Selskabet — Værftet. — Laaneblanketterne mener Kpt., at Ohrt er kommet med hver Gang til alle Led, Laanene skulde passere. —

. . . . . .

Oplæst, godkendt:

Hansen-Damm. **H. Madsen.**
Kriminalbetjent.

---

[1]) Nemlig DBN.

[2]) *„til forud at finansiere de krigsvigtige ordrer til de enkelte håndværksvirksomheder."*

[3]) De penge, som DBN har lånt, stammer uden tvivl fra Vereinigte Finanzkontores depot i Haderslebener Kreditbank (se A. nr. 220, note 1). Af den oversigt over DBNs aktiver og passiver, som er udarbejdet af Sønderjyllands revisionskontor i Sønderborg, fremgår det, at organisationen ialt har fået 752.600 kr. fra Vereinigte Finanzkontore. Heraf er de 500.000 gået videre til Liefergemeinschaft, de 102.600 kr. til Gewerbehilfe.

I. Forskellige arbejder for besættelsesmagten.

252.

Uddrag af DBNs beretning om hvervning af arbejdere.

Maj 1941.

Maj 1941.

Beretning om arbejdergruppen indenfor Deutsche Berufsgruppen i Nordslesvig (DBN).

Før den 9. april stod de folketyske arbejdere her i Nordslesvig på en vanskelig post. Det var den tyske folkegruppe, der var ramt hårdest af den store arbejdsløshed i landet. Det var altid vore folkefæller, der var de sidste, der kom i arbejde, og de var også igen de første, der blev afskediget. Derved blev fagforeningernes ordinære understøttelse allerede opbrugt, før vinteren begyndte, og kammraterne blev således tvunget til at tage socialhjælp. Hvis denne blev ydet i flere år, blev den betragtet som fattighjælp, og herved mistedes de borgerlige rettigheder. Allerede for 3—4 år siden rejste de første arbejdere til Tyskland. Til trods for de store vanskeligheder, såsom dobbeltbeskatning og betalingen af kontingenter i Danmark til fagforeninger, sygekasser og dertil yderligere vanskelighederne ved at få overført penge, har mange tyske arbejdere i sommer taget arbejde i Tyskland, således at de rejser frem og tilbage.

Også dette er blevet anderledes, efter at Danmark er blevet besat. Der sker ikke længere nogen dobbeltbelastning derved, at skatterne og de forskellige kontingenter skal betales både her i landet og i Tyskland.

Anvisningen af arbejde i Tyskland sker ved det tyske arbejdsanvisningskontor.

Takket være et godt samarbejde er det muligt for os at besætte de bedst betalte arbejdspladser med partimedlemmer og at få vore arbejdere anbragt i grænseområdet, hvor de så har mulighed for at komme hjem hver uge. Mange kammerater arbejder også længere syd på. Vi har her stadig vanskeligheder med at få lønnen overført. Det har i flere tilfælde varet 3 måneder, inden familierne her i landet fik de første penge. For at hjælpe disse familier er de først blevet henvist til kommunen (offentlig forsorg). Det blev nægtet at yde hjælp, til trods for, at der blev afgivet skriftlige erklæringer om, at pengene ville blive betalt tilbage. Også på dette område har så Deutsche Selbsthilfe og Frauenschaft atter understøttet disse familier på det bedste.

Der er af arbejdergruppen blevet anvist arbejde til:

1) i Jylland og København	842	mand
2) på arbejdspladser i Tyskland		
a) på flyvepladsen ved Flensborg	20	—
b) ved Kabelgesellschaft Berlin, til Østpreussen	16	—
Gennem det tyske arbejdsanvisningskontor i Aabenraa		
2.900 mand ÷ 20 % danskere	2320	—

Som følge af den store afgivelse af arbejdere mod nord og mod syd er vi i dag så vidt, at vi ikke kan efterkomme de respektive kontorers rekvisitioner, og også vi mangler nu faguddannede arbejdere.

I de sidste måneder har vi principielt ikke længere anvist landbrugsarbejdere, hverken til Tyskland eller nord på. Der er mangel på landarbejdere på landet. For også at få de arbejdsløse kammerater med har vi for få dage siden indrykket et opråb i „Nordschleswigsche Zeitung", hvorefter enhver tysker, der er uden arbejde, kan melde sig på vore kontorer for at få beskæftigelse.

Arbejdsløsheden indenfor vor folkegruppe er således elimineret, og vi er derved kommet et stort skridt længere frem, idet vi nu kan få kontakt med de arbejdere, der hidtil har holdt sig borte fra os.

Hvervning blandt og kontakt med de folketyske arbejdere i Nordslesvig.

Det forlanges nu af alle arbejdere, forsåvidt de bekender sig som tyske, at de skal være medlemmer af DBN. Kontingentet er 1 dansk krone om måneden.

Rigsdanskere kan ikke blive medlemmer af DBN. Af enhver arbejder, der er medlem af DBN, forlanger vi, at hans børn skal gå i tysk skole. Der er ligeledes heller ikke nogen arbejder, der får arbejde gennem os, hvis hans børn går i dansk skole. Hvor dette sidste er tilfældet, forlanges der underskrift på, at børnene vil blive overflyttet i tysk skole, og vi har som følge heraf kunnet få overflyttet et betydeligt antal børn til april. Hvor der oprettes nye skoler, tager vi os særligt af arbejderne, der ellers ville komme til at lide under boykot o. s. v. Også her har vi det snævreste samarbejde med partiets ledere af lokale afdelinger og støttepunkter. Folkefæller, der har fået anvist arbejde gennem os, og som har deres bopæl i Danmark, bliver opfordret til at flytte til Nordslesvig.

Selvom vore modstandere er mere engelskvenlige end nogensinde før, er der også her stadig store muligheder for os, idet mangen en arbejder, hvor tit han end har sagt, at han hellere ville lide nød end arbejde hos tyskerne, i mellemtiden er blevet belært om noget andet.

For at beskytte vore arbejdskammerater mod overgreb m. m. har vi oprettet den juridiske konsultation. Denne hjælper alle folkefæller, også ved udfærdigelsen af selvangivelse.

sign. **Chr. Bruhn.**

Leder af arbejdergruppen indenfor DBN.

253.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående hvervning til toldgrænsebevogtning.

6. jan. [1943].

S/Nsl. *6. januar 42.*[1])

Til
det tyske riges befuldmægtigede
i Danmark,
Dagmarhus,
København.

Som dr. Møller for kort tid siden meddelte mig, har toldgrænsekommandoen i Flensborg henvendt sig til ledelsen af folkegruppen med anmodning om, at det blev tilladt folketyske frivillige at melde sig til tjeneste ved den tyske toldgrænsebevogtning. Til denne tjeneste skal sådanne årgange komme i betragtning, som ikke tages til Våben-SS,

og ligeledes de mænd, der af folkegruppeledelsen er blevet erklæret for uundværlige, fordi de f. eks. skulle passe eget landbrug eller lignende. Hvervningen til den tyske toldgrænsetjeneste, med hvilken folkegruppen har erklæret sig indforstået, turde vel især omfatte grænsedistrikterne, idet det principielt er forudset, at de indkaldte mænd får tilladelse til at gå hjem igen i deres fritid. Underholdsmidler til de indkaldtes pårørende vil blive udbetalt af konsulatet.

L[anwer]

[1]) Som det fremgår af den følgende skrivelse fra det tyske konsulat, må brevet være fra 1943, ikke 1942.

254.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den tyske folkegruppes øgede indsats.

8. feb. 1943.

S/Nsl. *8. februar 1943.*

I forbindelse med min indberetning af 6.1. d.å. S/Nsl.

Indhold: Øget indsats fra den tyske folkegruppes side.

1 bilag.

Til
rigets befuldmægtigede
København

Allerede den 6. 1. d. å. har jeg afgivet indberetning om, at ledelsen af folkegruppen har til hensigt at tillade folketyskere at melde sig frivilligt til toldgrænsebevogtning. Af yderligere oplysninger, der er indhentet fra NSDAP-N.s Organisationsamt, fremgår, at hvervningen og ansættelsen sker gennem chefen for grænsebevogtningen i Flensborg, regeringsråd Bühmann, i forståelse med den ham overordnede myndighed. De folketyske fungerende tjenestemænd bærer den uniform, der er påbudt for toldtjenestemænd, uden militærarmbind. I Tyskland bærer de våben, som dog aflægges, når grænsen passeres. Indtil nu er de 13 folketyskere, der er anført i bilaget [1]), blevet antaget. Medens disse 13 folketyskere i løbet af ugen gentagne gange vender tilbage til .....[2]), vil der ved fremtidige antagelser blive stillet den betingelse af regeringsråd Bühmann, at folketyskerne må blive i Tyskland.

I denne forbindelse skal det yderligere nævnes, at der på foranledning af SS-Ersatzkommando i København fremtidig også skal drives hvervning indenfor folkegruppen med henblik på opstillingen af et hjemmeluftværnsartilleri. Det bliver først og fremmest ældre årgange, der kommer i betragtning til denne tjeneste, og tildels sådanne folketyskere, der hidtil er blevet holdt tilbage af folkegruppeføreren. Forsorgen af de pårørende overtages af Våben-SS.

For kort tid siden har en politigeneral fra Hamborg med sin stab været hos dr. Møller med henblik på hvervning af folketyskere til luftværnspolitiet. Folkegruppeledelsen er ligeledes sympatisk indstillet overfor denne indsats. Man har dog f. t. igen ladet tanken falde, idet det ikke på nogen måde var muligt at få klaret spørgsmålet om understøttelsen af de pårørende.

L[anwer]

[1]) Ikke medtaget her.
[2]) 13 bogstaver er her ulæselige på grund af overstempling. Der skal formodentlig læses: *deres bopæl.*

255.

Organisationsamt til kredslederne og lederne indenfor SK angående folketyskere til toldgrænsebevogtning på Sild.

25. juni 1943.

N.S.D.A.P.-N.s
ORGANISATIONSAMT

Aabenraa, Skibbrogade 7.
Den 25. Juni 1943.

Toldgrænsebevogtning L/B.

Rundskrivelse.

Til

1. *N.S.D.A.P.-N.s kredsledere.*
2. *Kredsførerne for S.K.*

Grænseafsnitskommandanturen i Husum har stærkt Brug for 30 Folketyskere til Toldgrænsebevogtningen paa Sild.

Der kan blive Tale om folketyske Mænd i en Alder af 35—45 Aar. Ansøgerne maa politisk og karaktermæssigt være i Orden, mindst g.v.F.[1]) Ansøgninger skal stiles til Organisationsamt, idet der foruden Ansøgning vedlægges Levnedsbeskrivelse, 2 Pasbilleder og Straffeattest.

Arbejdet beregnes som Krigsindsats.[2])

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen.**

---

[1]) Vedtegningen g. v. F., der er en forkortelse for garnisonsverwendungsfähig Feld, anvendtes om dem, der kunne bruges til garnisonstjeneste i felten. Af andre vedtegnelser anvendtes u. t. = untauglich (uduelig), k. v. = kriegsverwendungsfähig (anvendelig i krig) og g. v. H. = garnisonsverwendungsfähig Heimat (anvendelig til garnisonstjeneste i hjemstavnen).

[2]) Peter Larsen har til rapport af 12. september 1945 forklaret, at når arbejdet er betegnet som krigsindsats, er det sket efter hans egen tilskyndelse, idet han ønskede at bringe antallet af frivillige så højt op som muligt for at kunne henvise hertil, når man fra tysk side pressede på for at få flere frivillige.

256.

Volksgruppenamt til DBN angående flytning af folketyske arbejdere fra Nordjylland til Nordslesvig.

12. jan. 1944.

Afskrift.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPE
I NORDSLESVIG
(Danmark)
Folkegruppekontoret

Aabenraa, den 12. januar 1944.
P/R 9861

Vedr.: Forflyttelse af folketyske arbejdere fra det nordlige Jylland til Nordslesvig.

Til
Deutsche Berufsgruppen-ADV
ved partifælle Chr. Bruhn,
Dibbernhaus,
Aabenraa.

Folkegruppeledelsen påbyder herved, at de gifte folketyske arbejdere, der er beskæftiget på flyvepladserne i det nordlige Jylland, af grænsepolitiske grunde såsnart som muligt bliver forflyttet til flyvergarnisonen i Haderslev, d. v. s. forsåvidt arbejderne selv ytrer ønske om det, og der på det nævnte sted er mulighed for at anvende dem.

Dette påbud har kun gyldighed for ugifte arbejdere, såfremt særlige omstændigheder taler derfor.

Heil Hitler!

sign. **P. Petersen.**

257.

Chr. Bruhn angående flytning af folketyske arbejdere til Nordslesvig.

19. jan. 1944.

Afskrift.

Aabenraa, den 19. 1. 1944.

Folkegruppeføreren, dr. Møllers ordre[1]) om forflyttelse af vore folketyske kammerater til Nordslesvig og om anvisningen af andet arbejde til dem i Nordslesvig tilstilles Dem hoslagt til efterretning.

Vi er på foranledning af folkegruppeføreren begyndt at registrere de kammerater, der er beskæftiget nordpå og bosiddende i Nordslesvig, og som er villige til at vende frivilligt tilbage til hjemstavnen, og vi har udstedt de fornødne instrukser til vore tillidsmænd.

Det skal ved dette påbud opnås, at de folketyske kammerater, der i årevis frivilligt har gjort deres pligt nordpå og har været skilt fra deres familier, får mulighed for at optage den samme tjeneste i deres hjemstavn Nordslesvig.

Det er ved en partiordre fra organisationslederen ikke blevet tilladt, at familien følger manden og flytter bort fra Nordslesvig. Det blev herved opnået, at antallet af børn

i vore tyske skoler kunne vedblive at være lige stort. Hvis familierne flyttede, ville det betyde, at mange børn gik tabt for tyskheden.

Det må af forståelige grunde ligeledes forhindres, at der hentes altfor mange rigsdanske arbejdere til Nordslesvig. En sådan forskydning af rigsdanskere til grænseområdet ville ikke være ønskelig og ville i givet fald kunne medføre stor skade for tyskheden i Nordslesvig.

Heil Hitler!

sign. **Chr. Bruhn.**

1 bilag.

[1]) Jfr. A. nr. 256. Det er muligvis dette brev, der her er tale om.

258.

Rapport om afhøring af Christian Niss Bruhn angående hvervning af arbejdere til flyvepladserne, af marinevægtere m. fl.

17. dec. 1945.

SØNDERBORG POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Rapport.

Mandag, den 17. December 1945.

Straffesagen vedrørende Organisationen „Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig, Arbeitsfront der Volksdeutschen" (DBN. AdV).

Afhøring af „Beauftragter für die Arbeitsfront", Christian Niss Bruhn.

. . . . . .

Kpt. forklarer, at indenfor Kpt.s Afdeling eller indenfor DBN i det hele taget har man paa intet Tidspunkt haft med Hvervning af Arbejdskraft til Tyskland at gøre. Saadant foregik gennem „Deutsche Arbeitsvermittlungsstelle", der havde Kontorer over hele Landet, — for Sønderjyllands Vedkommende i Aabenraa, hvor en Forretningsfører Hänel havde med det at gøre. „Dibbernhaus" stillede en Overgang Lokale til Raadighed til dette Kontor.

Kpt. erkender derimod, at der gennem hans Afdeling er foretaget en Række Anvisninger af Arbejdskraft til de tyske Flyvepladser i Jylland, efter at disse var blevet indrettet saa vidt, at de var blevet overtaget af tysk Militærforvaltning.

Kpt. vil mene, at det drejer sig om ca. 700 Personer. Anvisningen foregik paa den Maade, at den arbejdssøgende afleverede sin Straffeattest til Kpt.s Afdeling og gav Oplysninger om sit Levnedsløb og sine faglige Kvalifikationer, ligesom han ogsaa gav Oplysning om sin nationale Indstilling, i hvilken Forbindelse Kpt. forklarer, at han kun gav sig af med dem, der var tysksindede, og som kunde henregnes som hørende til Mindretallet. Straffeattesten og Oplysningerne i øvrigt sendte Afdelingen derefter til vedkommende tyske Arbejdsfront paa pgl. Flyveplads. Den tyske Arbejdsfront paa Stedet i Forbindelse med Militæret traf derefter Bestemmelse om, hvorvidt pgl. kunde ansættes; Kpt. ved, at der yderligere indhentedes Oplysninger fra danske Strafferegistre om pgl., idet den fremsendte Straffeattest kun dækkede de sidste 5 Aar; denne Attest rekvireredes af „Abwehrstelle".

Det var den tyske Arbejdsfront paa Stedet i Forbindelse med Militæret, der traf den endelige Bestemmelse om, hvorvidt en arbejdssøgende kunde antages; ligeledes var det disse, der traf Bestemmelse om, hvilket Arbejde den pgl. kunde sættes til. Der var

Brug for faglærte Folk, almindelige Arbejdere, og endvidere var der Brug for Folk til at gøre Tjeneste som Brandmænd og Vagtmænd.

Naar Folk kom til Kpt.s Afdeling og søgte Arbejde, havde Kpt. saaledes ingen Indflydelse paa, hvad de pgl. kom til at have med at gøre; men hvis de pgl. havde bestemte Ønsker i Retning af et bestemt Arbejde, blev det noteret, og det blev medsendt til vedkommende tyske Arbejdsfront.

Denne Arbejdsanvisning har fundet Sted navnlig i 1940, 1941 og 1942; allerede i 1942 var Tilgangen taget en hel Del af, og i 1943 og 1944 har der næsten ingen Tilgang været og i 1945 slet ingen.

Kpt.s Afdeling tog ingen Betaling for at anvise de pgl. Arbejde; men en hel Del af de pgl. blev Medlemmer af DBN, hvis de ikke var det i Forvejen. Der har været talt om, at man godt kunde have taget et mindre Beløb for at anvise de pgl. Arbejdet; men man havde ikke gjort det fra Begyndelsen, og man undlod saa at gøre det ved de senere tilkommende arbejdssøgende.

Kpt. pointerer, at der ikke blev agiteret for Tilgang af Arbejdskraft til ommeldte Flyvepladser fra Kpt.s Afdelings Side. — Man anviste kun saadanne Personer Arbejde, der af sig selv henvendte sig til Afdelingen med Ønsket om at blive beskæftiget paa Flyvepladserne. — Dog har man i Begyndelsen averteret i „Nordschleswigsche Zeitung". Det er dog kun sket et Par Gange. Annoncen fremtraadte som indrykket af DBN, Aabenraa. Den gik ud paa, at der søgtes Arbejdskraft til Flyvepladserne, — faglærte og ufaglærte Arbejdere og Kontorister; Brand- og Vagtfolk vil man ikke have averteret efter —.

En væsentlig Del af Kpt.s Arbejde i Afdelingen kom nu til at bestaa i at tage Vare paa de anviste Arbejderes sociale Forhold paa pgl. Arbejdspladser, saaledes som Kpt. har forklaret til Rapporten af 25/9 1945.

. . . . . .

De anviste Arbejdere m. fl. var ikke bundet af nogen Kontrakt; de kunde ophøre med Arbejdet, naar som helst de vilde; dette gjaldt ogsaa de, der var beskæftiget som Brand- og Vagtmænd. Maanedslønnede, som f. Eks. Kontorister, havde dog sædvanligt Opsigelsesvarsel.

Kpt. ved, at de pgl. skulde skrive under paa en Erklæring, gaaende ud paa, at de var af arisk Afstamning, at de vilde udføre deres Arbejde samvittighedsfuldt, at de ikke vilde forøve Sabotage, og at de vilde indberette det til vedkommende Kommandantur, hvis de erfarede om Sabotage. Disse Erklæringer blev afgivet til Forvaltningen paa Flyvepladsen. — De var affattet paa Tysk og Dansk.

. . . . . .

Vedrørende den specielle Anvisning af Folk til „Schweriner Wach- und Schliessgesellschaft", Aalborg, forklarer Kpt., at nævnte Selskab er et privat tysk Firma, — noget lignende Vagtselskabet her i Landet.

Kpt. kom i Forbindelse med dette Selskab i Efteraaret 1943 under et Ophold i Aalborg. Kpt. sad paa Hotel „Hafnia", da et Par Herrer henvendte sig til Kpt.; den ene præsenterede sig som Direktør Juppin fra nævnte Selskab; den anden var en Forretningsfører Helms. — Hvorledes det gik til, at de pgl. henvendte sig til Kpt., ved Kpt. ikke; men nogen maa have oplyst dem om, at Kpt. havde med „Arbeitsfront" at gøre. — De pgl. sagde, at de søgte tysktalende Folk til at gøre Tjeneste for nævnte Selskab.

I den følgende Tid til Forsommeren 1944 har Kpt. derefter anvist en Del Personer til Tjeneste i Selskabet, men kun Personer, der selv ønskede at komme til saadan Tjeneste. Kpt. averterede ikke; men Selskabet har selv averteret efter Folk. De, Kpt. anviste, var for en Del Folk, som allerede arbejdede paa de tyske Flyvepladser, men som ønskede lettere Arbejde, og som Kpt. derefter foranledigede kom til Vagtmandstjeneste i Selskabet; nogle nye kom ogsaa til.

Hvor mange Kpt. har anvist til Selskabet, kan Kpt. intet bestemt sige om; men Kpt. kan dog udtale, at Antallet ligger mellem 50—100. — De pgl. var alle tysksindede, og Kpt. vil ogsaa mene, at de alle var Medlemmer af DBN. Det var ogsaa i Kpt.s Egenskab af „Beauftragter für die Arbeitsfront" indenfor DBN, at Kpt. gav sig af med ommeldte Anvisning. Heller ikke ved denne Arbejdsanvisning er der beregnet noget Vederlag til Organisationen for Anvisningen.

De anviste Personer kom til at gøre Vagttjeneste paa Arbejdspladser og -steder under Luftvaabnet, — alt efter Aftale mellem Luftvaabnet og nævnte Vagtselskab; Lønningsaftaler blev aftalt mellem nævnte to Parter.

Under Tjeneste havde de pgl. uniformslignende Antræk paa og var bevæbnet med Revolver. — Kpt. ved i øvrigt, at det var knapt med Munderingsgenstande i Selskabet.

Kpt. er klar over, at en hel Del af de pgl. er eller bliver nu straffet for deres Tjeneste i ommeldte Selskab.

I Lighed med, hvad Kpt. foretog sig ved Anvisningen af Arbejdskraft til Flyvepladserne, sendte Kpt. ved Anvisningen til Vagtselskabet ogsaa den pgl.s Papirer ind, bilagt en Straffeattest, til Selskabet. Kpt. ved, at Selskabet derefter gennem „Abwehrstelle" lod foretage yderligere Undersøgelse af den pgl.s Forhold, bl. a. ved Rekvirering af yderligere en Straffeattest.

Efter at de pgl. var antaget i Selskabet, har Kpt. af og til haft med dem at gøre igen, idet de henvendte sig til Kpt.s Afdeling, hvis der var noget i Vejen — de fik maaske ikke deres Lønning, eller der var andet at anke over; de pgl. var jo Medlemmer af DBN. Kpt. intervenerede saa og hjalp dem, saa godt han kunde.

Men sluttelig afbrød Kpt. al Forbindelse med Selskabet — i Forsommeren 1944 — fordi det blev daarligt ledet af en Frau von Liederscron, saa at der Gang paa Gang var Ting at udsætte paa Arbejdsforholdene for de pgl. Vagtmænd.

Kpt. bemærker, at han kun interesserede sig for de Vagtmænd, der var anvist af Kpt.; langt de fleste Vagtmænd i Selskabet havde Selskabet paa anden Maade sikret sig, og dem havde Kpt. intet med at gøre.

Kpt. erklærer, at han intet Materiale har i Behold vedrørende Anvisning til dette Vagtselskab; alle Papirer og Journaler vedrørende dette er ogsaa blevet brændt i April 1945. Kpt. ønsker ikke at opgive Navnene paa de Personer, som Kpt. har anvist til Selskabet; han siger, at han i øvrigt heller ikke husker alle Navnene.

Vedrørende Anvisningen af Marinevægtere forklarer Kpt., at dette antagelig kom i Gang i Begyndelsen af 1942. Der kom en Dag et Par Marineofficerer til „Dibbernhaus"; efter hvad de sagde, var de sendt derned fra det tyske Konsulat. — De søgte tysktalende Personer til at gøre Tjeneste som Civilvægtere. De blev henvist til Kpt. i Kpt.s Egenskab af „Beauftragter für die Arbeitsfront", og Kpt. forhandlede med dem. — Det blev til, at Kpt. lovede at skaffe, hvad der kunde faas fat i; det var en Betingelse, at de pgl. skulde være ustraffede; Kpt. erfarede, at man havde rent danske Civilvægtere ogsaa; men at det var hensigtsmæssigt ogsaa at have nogle, der kunde tale Tysk.

I den kommende Tid til Foraaret 1943 anviste Kpt. derefter en Del Personer til ommeldte Tjeneste. Kpt. anviste kun tysksindede og kun Medlemmer af DBN. Kpt. vil mene, at han ialt har anvist 50—60 Personer. — Det var Kammerater fra Organisationen, der manglede Arbejde, og som selv ønskede at blive Vægtere. Ligesom beskrevet under Forholdene foran har Kpt. ogsaa i disse Tilfælde indsendt de pgl.s Papirer, herunder Straffeattest, og personlige Oplysninger; her skulde Papirerne indsendes til Baadsmandsstrædes Kaserne, København, der var Tjenestested for tysk Krigsmarine.

Der blev intet Vederlag ydet for Anvisningen.

De pgl. kaldtes i Begyndelsen Civilvægtere; men senere er Betegnelsen blevet ændret til Marinevægtere. I Begyndelsen gik de pgl. uden Uniform; men efter nogle faa Maaneders Forløb blev de iklædt saadan, og da er det antagelig, at Betegnelsen „Marinevægter" er blevet anvendt. — De fik straks nogle faa Dages Uddannelse; senere har de faaet yderligere Uddannelse, formentlig i at skyde med Pistol og at kaste med Haandgranater. — Deres Bevæbning var Pistol, som de kun maatte bære i Tjenestetiden.

Kpt. forklarer, at han ikke havde videre at gøre med Vægterne efter at have anvist dem; dog har Kpt. haft lidt Forhandling vedr. Lønforhøjelse, naar Pristallet steg, samt Forhandling vedr. Feriemærker. — De pgl.s Lønningsforhold var fastsat efter Tarif, udarbejdet og fastlagt efter Overenskomst mellem tyske og danske Myndigheder.

De pgl. kom til at gøre Tjeneste i forskellige Havnebyer; da der kom en Del Marineindretninger i Sønderjylland, søgte man i Kpt.s Afdeling at faa de, der var hjemmehørende i Sønderjylland, — altsaa Medlemmer i DBN. — hjem til Sønderjylland, og det skete da ogsaa.

Kpt. har ikke averteret efter Tilgang til denne Tjeneste.

Kpt. ophørte at beskæftige sig med Anvisningerne til Marinevægtere i Foraaret 1943, efter at Kpt. var blevet uenig med Marinevægternes Chef, en Kapitänleutnant Müller, København, der ikke vilde have med „Arbeitsfront" at gøre.

Materialet vedr. Anvisningen af Marinevægtere er ogsaa brændt.

Kpt. ønsker ikke at opgive Navnene paa dem, han har anvist; han husker heller ikke alle Navnene. Han bemærker i øvrigt, at de fleste vistnok sidder her i Faarhus-Lejren. Han er klar over, at de nu straffes i Anledning af deres Tjeneste som Marinevægtere.

Kpt. erklærer, at efter hans Formening er der intet ulovligt i Anvisningen af Folk til „Schweriner Wach- und Schliessgesellschaft" eller til Marinevægtere, ligesom Tjeneste i nævnte Selskab eller Tjeneste som Marinevægtere efter Kpt.s Formening ikke kan være ulovlig. Kpt. sidestiller de pgl. med civile, almindelige Lønarbejdere; han siger, at de var løst ansatte og kunde ophøre med Beskæftigelse, naar de vilde.

. . . . . .

Som beskrevet er Kpt. blevet indsat i sit Hverv af Partiføreren, Dr. Møller. Det blev dengang meddelt Kpt., efter hvilke Retningslinier Kpt. skulde arbejde, og herunder er Arbejdet med den her beskrevne Anvisning af Personer til Arbejde for tyske Interesser ogsaa blev opgivet. — Kpt.s Virken paa dette Omraade er saaledes sket efter Partiledelsens Ønske. Kpt. skulde i Begyndelsen samarbejde med nu afdøde Malermester Wilhelm Møller, Sønderborg, der havde virket lidt paa dette Omraade, før Kpt. traadte til, og dette har Kpt. ogsaa gjort.

Det er saaledes Partiledelsen med Dr. Møller i Spidsen, der i første Række har taget Initiativet til den af Kpt. udøvede Virksomhed med Arbejdsanvisning.[1]) — Kpt. udtaler, at Folkegruppen paa et tidligt Tidspunkt af Krigen var gaaet ind for i saa vid Udstrækning som muligt at arbejde med med alle Kræfter til Gavn for tyske Interesser, og der udsendtes Opraab herom. Kpt.s Virksomhed var blot et enkelt Led i disse Bestræbelser.

Indenfor DBN har der ikke været andre end Kpt., der har haft egentligt Lederhverv indenfor Gruppen „Arbeitsfront der Volksdeutschen". Som anført i Rapporten af 25/9 1945, Side 3, har Afdelingen nok haft Repræsentanter i andre sønderjydske Byer; men de betød intet og havde faktisk ingen Opgaver; har de f. Eks. modtaget Papirer fra en eller anden arbejdssøgende, har de blot sendt disse til Kpt., der besørgede det videre fornødne. De har højst givet sig af med rene Bagateller af lokal Art.

Arbejdsanvisning af almindelig Art, — til danske Arbejdspladser og Værksteder — har Kpt.s Afdeling ikke givet sig af med.

Kpt. er forelæst Indholdet af Rapport af 2/11 1945 — optaget ved Politikommandøren for Sydjylland, vedr. Afhøring af fhv. Leder af „Schatzamt" m. v., Bankbogholder Peter Petersen, hvoraf fremgaar, at Kpt. gennem Petersen har indhentet oplysninger i Skemaform vedr. arbejdssøgendes Forhold: F. Eks. 1) økonomiske Forhold, 2) Karakter og Omtale, 3) Medlem af Partiet eller anden tysk Organisation, 4) politisk Indstilling, 5) Bemærkninger, — hvilke Oplysninger Petersen igen rekvirerede fra Ortsgruppenleiterne.

Kpt. forklarer, at det er rigtigt, at han har rekvireret saadanne Oplysninger fra Petersen. Det var til Brug ved de foran beskrevne Henvendelser fra arbejdssøgende, der vilde til Flyvepladserne, til Vagtselskabet eller vilde være Marinevægtere. — Det, Kpt. saaledes rekvirerede gennem Petersen, var en saakaldt „politische Zuverlässigkeitserklärung", og denne lagde Kpt. sammen med Straffeattesten og den arbejdssøgendes øvrige Papirer, naar Kpt. sendte disse Dokumenter til den tyske Arbejdsfront, til Vagtselskabet eller til Marinemyndighederne paa Baadsmandsstrædes Kaserne.

. . . . . .

Oplæst, godkendt.

H. Madsen.
Kriminalbetjent.

[1]) Bruhns forklaring har været forelagt dr. Møller, som til rapport af 6. maj 1946 har udtalt, at han ikke har givet Bruhn ordre til at formidle arbejdskraft til flyvepladserne, ligesom han ikke har givet retningslinier for arbejdsanvisningen. Efter hans opfattelse var det dog naturligt, at lederen af „Gruppe Arbeiter" tog denne opgave op. Han hævder ikke at have vidst, at nogen af dem, der havde fået anvist arbejde, var kommet til at gøre tjeneste som vagt- og brandmænd.

259.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hvervning af folketyskere til toldgrænsebevogtning.

14. maj 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

Tirsdag den 14. Maj 1946.

Vedr. Hvervning af Folketyskere til Toldgrænsebevogtning

Dyrlæge Jens Nicolaisen Møller, (Varnæs 2/7-94), har i Dag udtalt, at han gerne ønsker at give en supplerende Forklaring til nærværende Spørgsmaal.

Han forklarer herom, at han, formentlig engang i 1942, fik Besøg af nu afd. Grænseafsnitskommandant, Dr. Bühmann, Flensborg, der meddelte Kpt., at han fra sine Foresatte — nærmere hvem ved Kpt. ikke — havde modtaget Ordre til at hverve Folk til den tyske Toldtjeneste blandt danske Statsborgere.

Kpt. henviste ham til nu afd. Oberst Paludan-Müller, der var Nabo til Kpt., og som Kpt. mente bedst kunde give Anvisning paa, hvordan dette Spørgsmaal kunde løses.

Efter Besøget hos Oberst Paludan-Müller meddelte Bühmann Kpt., at Paludan-Müller ikke paa staaende Fod var i Stand til at give nærmere Anvisning paa, hvordan dette Spørgsmaal skulde eller kunde løses, men at han vilde forhøre sig nærmere herom.

Ca. 2—3 Uger senere indfandt Bühmann sig paany hos Kpt. Bühmann meddelte da, at han netop kom fra Oberst Paludan-Müller, der havde meddelt ham, at han havde ladet Sagen undersøge, og at der fra dansk Side intet var at indvende mod, at han hvervede danske Statsborgere til tysk Toldtjeneste.[1])

Da Kpt. ikke selv kunde anvise Arbejdskraft, har Kpt. formentlig henvist ham til til Organisationsamt eller Berufsgruppen.

Oplæst, vedtaget.

Dr. Möller. **H. Elben Nielsen.**
O.B.

[1]) Også Peter Larsen har til en rapport forklaret, at dr. Bühmann havde forhandlet med oberst Paludan-Müller. Han har iøvrigt oplyst, at der ialt blev hvervet 60—70 mand til denne tjeneste. Sml. også A. nr. 328, 330 og 333.

260.

Rapport om afhøring af Köhnert og Peter Larsen angående Organisationsamts medvirken ved hvervning til det tyske politi.

2., 8. og 10. okt. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Onsdag, den 2. Oktober 1946.

Rapport.

Vedr. Hvervning til tysk Politi.

Tidl. Leder af SD-Aussenstelle i Aabenraa Georg Friedrich Köhnert (Darmstadt 28/10-07), p. t. Sønderborg Arrest, har herom forklaret, at han en Gang først paa Aaret 1944 af Bethmann blev opfordret til at forsøge fra Nordslesvig at skaffe Tilgang til tysk Politi. Kpt. henvendte sig til Peter Larsen, Organisationsamt, for om muligt gennem ham at fremskaffe det fornødne Antal Personer; Kpt. siger her, at Personalechefen Bethmann, saavidt han husker, nævnte et Tal paa ca. 200 til 250 Personer.

Peter Larsen erklærede sig villig til at forsøge at skaffe de fornødne Folk, og det blev aftalt, at han skulde udsende en Rundskrivelse til Ortsgruppelederne om, at der søgtes Personale til tysk Politi.

Denne Rundskrivelse har Larsen selv affattet og udsendt; Kpt. har ikke set denne Skrivelse.

Kpt. siger her, at — saavidt han husker — var det baade Folk til Ordenspoliti, Kriminalpoliti og Gestapo, man søgte; men om der er blevet gjort opmærksom paa det i Rundskrivelsen, ved Kpt. ikke; men Larsen vidste det i hvert Fald, for Kpt. sagde det til ham.

Efter at der havde meldt sig 20 til 30 Personer, blev der afholdt et Møde paa Dibbernhuset (1. Sal), hvortil de paagældende var indkaldt, og Bethmann var sammen med en anden Person, som Kpt. ikke husker Navn paa, til Stede ved dette Møde; om Larsen har været til Stede ved dette Møde, ved han ikke, idet han (Kpt.) først kom ved Mødets Slutning for at udbetale Rejseudgifter til de forskellige Deltagere. Bethmanns Opgave var iøvrigt at klarlægge Ansættelsesforhold, Lønforhold o. l. overfor de forskellige, ligesom han sikkert har foretaget en foreløbig Prøve af de paagældendes Kundskaber, bl. a. i Tysk.

Paa Anl. siger Kpt., at han ved, at Bethmann under Mødet har udtalt, at de maatte regne med at blive ansat til Tjeneste over hele Tyskland og besatte Lande og ligeledes, at de evt. senere kunde regne med at blive ansat her i Landet.

Saavidt Kpt. ved, er ingen af Deltagerne ved nævnte Møde blevet ansat ved tysk Politi; men om det skyldes, at Bethmann ikke har fundet dem egnede, eller at de selv — paa Grund af, at Betingelserne — navnlig med Henblik paa deres Familiers Underhold var daarlige — har trukket sig tilbage, ved han ikke.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Köhnert. **Aksel Pedersen.** Krm.obtj. **H. Elben Nielsen.** Krm.obtj.

Kont. i Aabenraa, den 8/10-46.

Tidl. Leder af „Organisationsamt" Peter Larsen (Barsmark 8/10-92), p. t. Aabenraa Arrest, er foreholdt, om han har søgt Folk til det tyske Politi.

Han siger hertil, at han absolut ikke vil bestride, at dette kan være Tilfældet, naar der — som i Rapporten anført — er rettet Henvendelse til ham fra Köhnert eller andre

Steder, idet Kpt. jævnligt fik saadanne Henvendelser, enten skriftligt, telefonisk eller ved personlig Henvendelse fra tysk Myndighed.

Saadanne Henvendelser om Personel gav fængs. enten videre til „Arbeitsfront der Volksdeutschen" eller behandlede dem selv. Hvorledes han har forholdt sig i dette Tilfælde, kan han ikke med Bestemthed udtale sig om; men han vil med Bestemthed hævde, at han ikke i denne Sag har udsendt en Rundskrivelse, for saa vilde han kunne huske dette. Der kan dog foreligge den Mulighed, at han i Forbindelse med andre Rundskrivelser har meddelt, at der søgtes Personel til det tyske Politi, og at Ansøgningerne skulde sendes til Dagmarhus eller en anden tysk Myndighed. Fængs. ved bestemt, at der ikke til ham er indgaaet Andragender eller Ansøgninger om disse Stillinger, og han nægter personligt at have haft mere med Sagen at gøre. Meddelelserne er paa normal Vis gaaet til Ortsgruppelederne over Kredslederne, som derefter maa have givet Meddelelsen videre til Medlemmer af Folkegruppen.

Han er dog sikker paa, at der kun kan være sagt, at disse Personer skulde anvendes i Tyskland, idet han vil hævde, at han ikke vilde have deltaget i en saadan Aktion, saafremt der var Mulighed for, at disse Personer skulde beskæftiges her i Landet, idet det saa var i Strid med Folkegruppens Indstilling og politiske Linie.

Hvorvidt der meldte sig nogen, ved han ikke, og han husker ikke noget Møde paa 1. Sal i Dibbernhaus, hvor der skulde have været ca. 20 til 30 Personer til Stede, men han vil ikke bestride, at et saadant Møde kan have fundet Sted, idet der jævnligt fandt Møder Sted i en Sal, benævnt „Sitzungssaal"; i Dibbernhaus, hvor alle mulige Organisationer og Foreninger indenfor Folkegruppen holdt deres Sammenkomster, uden at fængs. var vidende herom, saafremt Møderne ikke vedkom ham personlig.

Han har i hvert Fald ikke overværet Mødet, men det er muligt, at hans Personale kan huske, at disse Personer har givet Møde paa Dibbernhaus.

Den i Sagen nævnte Bethmann husker fængs. ikke, og han kan ikke oplyse mere.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

P. Larsen. **Aksel Pedersen,**
Krm.obtj.

Kont. 10/10-46.

Köhnert har uddybet sin tidl. Forklaring vedr. dette Forhold noget nærmere, idet han siger, at han, saavidt han husker, har modtaget Navnene paa de Personer, der ønskede Ansættelse ved det tyske Politi, og at det er ham, der har udsendt Tilsigelse til Mødet paa „Dibbernhaus" til de Personer, hvis Navne han har faaet opgivet af Larsen. Det er ligeledes ham, der i Samraad med Larsen har foranstaltet det stedfundne Møde i Sitzungssaal paa „Dibbernhaus". Om Larsen har været til Stede ved Mødet, tør han ikke udtale sig om, idet han først ankom til Mødet hen mod dets Slutning. Det har for saa vidt ikke været nødvendigt med en Præsentation af Bethmann for Larsen i dette Tilfælde, dels fordi Bethmann allerede ved Kpt.s Ankomst til Aabenraa hilste paa Larsen, dels fordi Kpt.s Chauffør Janischerfka har kørt Bethmann til „Dibbernhaus", og saaledes har kunnet vise Bethman til Rette.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Köhnert. **Aksel Pedersen,** Krm.obtj. **H. Elben Nielsen,** Krm.obtj.

K. Hvervning.

1. Før januar 1942.

261.

Det tyske konsulat til udenrigsministeriet i Berlin angående et møde i Flensborg om hvervning til SS.

17. april 1939.

DET TYSKE KONSULAT

J. Nr. 29 g — *Aabenraa, den 17. April 1939.*

Vedr.: Dannelsen af en SS-Sturm af Nordslesvigere.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Fra paalidelig Side erfarer jeg følgende:

I Begyndelsen af Aaret har der i Flensborg fundet et Møde Sted mellem en SS-Overfører fra Berlin og 3 Repræsentanter for NSDAPN. SS-Overføreren erklærede, at han kom efter allerhøjeste Ordre, og at der skulde dannes en SS-Sturm af unge folketyske Mænd fra Nordslesvig. Hertil skulde der stilles ca. 500 Mand til Raadighed. Partirepræsentanterne indvendte herimod, at dette Tal var alt for stort, idet den tyske Folkegruppe ikke kunde taale en saadan Svækkelse, og at de bedste blandt de unge, som skulde føre Arbejdet videre, vilde blive ramt deraf. Overfor dette blev det gjort gældende, at der *forelaa allerhøjeste Ordre*, og at denne Svækkelse maatte tages med i Købet. Derefter enedes man om, at der skulde stilles 150 Mand til Raadighed. Medens Sagen til at begynde med blev behandlet i Hemmelighed, blev der dog i Tidens Løb *talt om Sagen paa Partimøder*, for at egnede Ansøgere kunde melde sig. *I den nærmeste Tid* skal disse *undersøges i Flensborg* med Hensyn til deres Brugbarhed. Hvornaar de vil blive indkaldt til Uddannelse, er endnu ikke afgjort.

Det maa forventes, at de paagældende, naar det bliver bekendt, kommer i Konflikt med de danske Myndigheder, og at de vil komme til at bære Følgerne deraf. Det maa endvidere forventes, at den danske Presse vil beskæftige sig med Sagen og udnytte den politisk paa sin Manér.

Gesandtskabet i København faar Gennemslag af Beretningen.

sign. **Lachmann.**

262.

Notits fra det tyske udenrigsministerium angående forhandlinger med Vomi om hvervning til SS i Nordslesvig.

16. maj 1939.

ad Kult A 1417 Ang. II (k).

Hemmeligt!

Notits

Jeg har i dag drøftet spørgsmålet om hvervningen af SS-mænd blandt medlemmerne af de tyske folkegrupper i Nordslesvig og Estland med SS-overgruppefører Lorenz og SS-overfører Behrends. Overgruppefører Lorenz sagde, at denne hvervning intet havde at gøre med nationalitetsspørgsmål, men at rigsfører-SS søgte at samle nordiske typer, der var særlig rene med hensyn til afstamning og race, til brug i Verfügungstruppe.

Hr. Lorenz lovede, at han overfor rette vedkommende ville gå ind for, at sådanne hvervninger under den nuværende udenrigspolitiske situation helt blev undladt blandt folketyskerne eller kun blev foretaget med største forsigtighed.

Der var enighed om, at det kun i de sjældneste tilfælde ville være muligt for de folketyskere, der havde tjent i SS, at vende tilbage.

Berlin, den 16. maj 1939.

v. Twardowski.

Tilstilles
— hver et eksemplar —
hr. statssekretæren
- understatssekretær Pol
- kult A
Pol VI
gesandtskabet i Reval
— i København
(med særlig skrivelse).

263.

Skrivelse til rigsfører-SS angående hvervning til våben-SS i Nordslesvig. (Document no 5897 — Office of Chief of Counsel for War Crimes).

16. april 1940.

CHEFEN FOR VAABEN-SS'
REKRUTERINGSKONTOR

Berlin, den 16. IV. 1940.

J. Nr. 156/40 hem.
Vedr.: Rekrutering

Hemmeligt!

Til
Rigsfører-SS og Chefen for det tyske Politi
Berlin.

Rigsfører!

Jeg melder:

1) *Rekrutering i Nordstaterne.*
   a) I Henhold til Befaling har jeg den 13. 4. om Aftenen instrueret de mod Nord udkommanderede SS-Overførere om Spørgsmaalene vedrørende Rekruteringen i Nordstaterne.
   b) Med SS-Standartenführer *Müller*, Flensborg, har jeg for længere Tid siden talt om, at han i Tilfælde af de tyske Troppers Indmarch straks inkognito skulde gaa med over Grænsen for grundigt at sige Folketyskernes Fører sin Mening om den Sabotage mod Rekruteringen, der hidtil har fundet Sted. Standartenführer M. har efter Ordre gjort dette og med Held; han kørte med en Vogn, tilhørende Luftvaabnet. I Mellemtiden har han ogsaa allerede sammenkaldt samtlige Kredsledere og givet dem positive Oplysninger. En Mønstringskommission er stillet til Raadighed af Rekruteringskontor Nordvest. Aktionen foregaar camoufleret; der skal mønstres, saa snart Kommissionen kan komme over Grænsen, foreløbig unge Mænd i Alderen 18—22 Aar. Om Resultatet vil der blive givet Meddelelse, straks naar dette foreligger.

      SS-Overfører *von Kanstein* er blevet sat ind i Sagen. Skulde der komme nogen som helst Vanskeligheder i det tyske Gesandtskab, vil han paa egen Haand straks ordne Sagen, saaledes at Berlin ikke ulejliges.

. . . . . .

Chefen for Vaaben-SS' Rekruteringskontor
SS-Brigadefører.

264.

Claus Petersens optegnelse angående hvervningen til våben-SS i Nordslesvig.

29. April 1940.

Notat.

Vedrørende hvervningen til våben-SS i Nordslesvig fremsatte rektor Elholm den 29.4.40 følgende oplysninger:

Den 10. 4. 1940, dagen efter den tyske indmarch i Danmark, kom Jef Blume til mig og bad om nogle dages tjenestefrihed til „særlige formål". Blume gav mig ikke nærmere

oplysninger, og jeg krævede dem heller ikke. Det kom mig senere for øre, at Blume havde anvendt tjenestefriheden til at agitere for indtræden i våben-SS. Jeg bad ham herefter give møde hos mig, og af hans overfor mig den 28. d. m. afgivne forklaringer fremgår følgende:

Allerede før den tyske indmarch i Danmark bestod der et ønske om at opstille et folketysk SS-regiment i Nordslesvig. Dette forehavende kunne ikke føres ud i livet, fordi de foreliggende meldinger ikke var tilstrækkelige for Volksdeutsche Mittelstelle; dette krævede et større kontingent. Efter de tyske troppers indmarch er der blevet afholdt et møde i Flensborg, i hvilket bl. a. Blume, Standartenführer Möller, dr. Hildebrandt m. fl. deltog. Der blev påbudt en intensiv hvervning til våben-SS i Nordslesvig. En tysk mønstringskommission har berejst Nordslesvig sammen med Blume og har foretaget mønstringer.[1]) Der skal have meldt sig ca. 1400 mand. Af disse er 45 % = ca. 600 mand fundet tjenstdygtige. Disse er blevet inddelt i forskellige klasser, og til at begynde med er 430 mand blevet erklæret for uundværlige, medens ca. 170 mand bliver indkaldt. Blandt de mænd, der er blevet erklæret for tjenstdygtige, findes danske og tyske statsborgere. Der har meldt sig en hel del lærere ved tyske skoler, også sådanne som er tyske statsborgere. Det påstås, at disse indtil videre skal være blevet erklæret for uundværlige.

Elholm forklarer videre, at han de nævnte dage havde villet inspicere en skole, men havde måttet konstatere, at læreren var på SS-hvervning, og at han lod sin kone vikariere for sig.

[1]) Jfr. nr. A. 263.

265.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående opstilling af SS-Standarte „Nordland" og hvervning i Danmark.

20. maj 1940.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København
D Pol 3/624

Kobenhavn, den 20. maj 1940.

Hemmelig rigssag!

I henhold til ordre af 30. 4. 1940
— RM 21/40 h. rs. —
Omhandler: Opstilling af SS-Standarte „Nordland".

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Jeg anser principielt optagelsen af danske frivillige i tyske enheder som noget, man skal være glad for. Efter at der var blevet optaget forbindelse med mig, er der allerede blevet udført visse forarbejder af SS-Standartenführer Möller i Flensborg med assistance af legationssekretær, SS-Untersturmführer Meissner og den kommitterede for den indre administration, SS-overfører Kanstein. Hvervningen skal begrænses til kun at omfatte folketyskerne i Nordslesvig, de danske Finlandsfrivillige og medlemmerne af det danske nationalsocialistiske parti.

Ved samarbejde mellem den tyske folkegruppe og den 50. SS-Standarte i Flensborg har man i mellemtiden allerede fået ca. 120 unge mænd, der tilhører den folketyske gruppe i Nordslesvig, og de har været på session og er allerede blevet sendt til Tyskland. Der er ikke herved opstået nogen vanskeligheder.

De danske Finlandsfrivillige vender tilbage til Danmark den 1. juni. For deres vedkommende vil man søge at få dem til at indtræde i SS-Standarte „Nordland" derved,

at der foretages hvervning i fællesskab med det danske nationalsocialistiske parti. Det må antages, at ca. 100 unge mænd vil melde sig frivilligt.

Efter at han til at begynde med var imod det, har også føreren for det danske nationalsocialistiske parti, dr. Clausen, erklæret sig rede til at stille udsøgte og egnede unge mænd af sin SA til rådighed for SS-Standarte „Nordland".[1]) Der kan regnes med ca. 300 unge mennesker fra denne gruppe.

For at undgå vanskeligheder anser jeg det for væsentligt, at hvervningen begrænses til de nævnte tre grupper. Med henblik på den danske lovgivning, der på dansk område forbyder hvervning af frivillige til krigstjeneste, forekommer det mig endvidere at være af vigtighed, at der i hvert fald ikke officielt sker nogen hvervning på dansk område, men kun afholdes sessioner og modtages optagelsesbegæringer. Det vil så være hensigtsmæssigt, at den officielle hvervning og indskrivning sker, efter at de pågældende er blevet ført til Tyskland.

Der er med henblik på hvervningen blevet optaget den fornødne kontakt med den tyske øverstbefalende i Danmark. Den øverstbefalende tror imidlertid, at hvervningen endnu ikke kan påbegyndes, idet hans instrukser går ud på, at Føreren har forbeholdt sig at bestemme det tidspunkt, på hvilket hvervningen skal begynde.

Renthe-Fink.

[1]) I Bovrup-arkivet findes et gennemslag af en skrivelse fra Fritz Clausen til Førerens rigskancelli, hvori det hedder: „... *Af føreren for den 50. SS-Standarte Flensborg, hr. politidirektør Möller, er jeg, mens føreren for den tyske folkegruppe i Danmark, dr. med. vetr. Moller, Graasten, var tilstede, først her i min bolig og senere i København blevet underrettet om Førerens ønske om at lade opstille en Standarte „Nordland"* ...".

266.

Renthe-Fink til det tyske konsulat angående mønstring i Nordslesvig.

24. juni 1940.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

København, den 24. 6. 1940.

Inn/V.B. nr. 122.

Chifferbrev (hemmeligt).
Dechifrering.

Hemmeligt.

Vedr.: Sessioner i konsulatets område.
Ref.: Indberetning af 12. juni, jr. nr. 47 g.

Man er her bekendt med, at der som et led i udførelsen af Førerens beslutningsdygtige ordre[1]) om at opstille en SS-Standarte „Nordland" også afholdes sessioner i Deres konsulatsområde. Der næres ingen betænkeligheder ved disse sessioner, idet der ikke sker nogen hvervning til krigstjeneste.[2]) Der sker heller ikke nogen officiel hvervning på dansk territorium, men der afholdes udelukkende sessioner og modtages tilmeldinger. Den officielle hvervning og indskrivning finder først sted, efter at de personer, der har fremstillet sig på sessionerne, er blevet ført til Tyskland.

sign. **Renthefink.**

[1]) Da en ordre jo ikke kan siges at være beslutningsdygtig, må der her være tale om en dechifreringsfejl. Efter hvad politidirektør Möller har oplyst, er regiment „Nordland" oprettet ved en af Hitler den 20. april 1940 udstedt dagsbefaling.

[2]) I en indberetning af 12. juni 1940 til gesandtskabet i København oplyser konsulatet i Aabenraa, at regiment „Nordland" ikke skal bruges i denne krig: „*Efter hvad der siges, er det bestemt til at skulle anvendes til særlige formål.*" Konsulatet har fået oplyst, at der allerede skal være indkaldt 300 folketyskere.

267.

Det tyske konsultat til gesandtskabet i København angående dannelsen af en „Almindelig SS" i Nordslesvig.

22. juli 1940.

I. Sv. 54 g. *22. Juli 1940*

Hemmeligt!

Indhold: Dannelsen af en „almindelig SS" i Nordslesvig.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Som jeg fortroligt erfarer af Standartenführer Möller, Politidirektøren i Flensborg, har han fra højere Sted (formodentlig Gauleiter Lohse) faaet den Opgave at gøre de forberedende Arbejder til Organisation af en „Almindelig SS" i Nordslesvig.[1]) I Modsætning til den med Held paabegyndte Oprettelse af en *Vaaben-SS*-Standarte „Nordland", hvorom vi for kort Tid siden har givet Dem Meddelelse, og som er stationeret i Klagenfurt og rekruteres fra tyske og danske Kredse i hele Danmark, er der for den „almindelige SS" kun Tale om *nordslesvigske Folketyskere.* Standartenführer Möller, der af Gauleiter Lohse foreløbig er blevet fritaget for Tjeneste i Flensborg, berejser personlig Nordslesvig for at gennemføre sin Opgave. Udskrivningen foregaar efter de Retningslinier, der gælder for Optagelse i SS, under Opsyn af en SS-Mand, der skal undersøge de paagældendes Duelighed. Som Camouflage underskriver Aspiranten, som ikke informeres om de sande Hensigter, en Erklæring, i hvilken han bl. a. forpligter sig til i sin Tjeneste at ofre sig *til det yderste* for Partifører Dr. Møllers Person. I Tilfælde af en evt. senere Indlemmelse af Nordslesvig i Tyskland skal Dr. Møller inkorporere denne Organisation en bloc i det tyske Riges SS.

I Samtalens Løb bemærkede Standartenführer Möller bl. a., at man ganske vist saavel i Gauledelsen som i Volksdeutsche Mittelstelle var i fuldstændig Uvished om det nordslesvigske Spørgsmaals endelige politiske Løsning, men at de forannævnte Forberedelser desuagtet vilde blive gennemført med den Eventualitet for Øje, at Nordslesvig skulle vende tilbage til det tyske Rige. Antydningsvis nævnte desuden den under Samtalen tilstedeværende Kommandør for Standarte „Nordland", at NSKK efter Sigende ogsaa omgikkes med Planer om Udskrivning i Nordslesvig; hverken han eller Standartenführer Möller vidste dog noget nærmere herom.

L[anwer]

[1]) Angående oprettelsen af en „Allgemeine SS" i Nordslesvig har Peter Larsen for underretten den 10. maj 1948 forklaret, at han ved, at der, formentlig i foråret 1941, blandt SK-mændene har været ønske om at få oprettet en „Allgemeine SS", og han mener at have hørt, at den skulle hedde Standarte Königsau eller Nordland. Partiledelsen har ikke drøftet dette spørgsmål. Også flere af de andre ledende folketyskere har udtalt, at det er dem bekendt, at der har været planer fremme om oprettelsen af en „Allgemeine SS". Dr. Møller har for underretten den 20. maj 1948 oplyst, at politidirektør Möller har talt med ham om planen, og at han har drøftet den med Behrends i Vomi, men at han derefter har afvist den. Derimod er det, efter hvad dr. Møller har udtalt for landsretten den 30. marts 1949, fuldstændig fantastisk, hvad Lanwer skriver om oprettelsen af en „Allgemeine SS". Ikke en eneste folketysker har forpligtet sig overfor hans person.

268.

[Lanwer] til Schaller angående dannelsen af en „Almindelig SS".

23. juli 1940.

23. Juli 1940

Kære Schaller!

Jeg sender i Dag med samme Post til Gesandtskabet en Beretning vedrørende „Almindelig ...", til hvilken jeg gerne vilde gøre nogle yderligere personlige Bemærkninger, som du maaske supplerende kan meddele under Samtalen med Ministeren.

Jeg har Oplysningerne direkte fra *Molly* Møller, men har hidtil ikke kunnet erfare noget derom fra Folkegruppens egne Rækker. Det maa ganske vist antages, at ogsaa denne Sag snart bliver almindeligt Samtaleemne; i Øjeblikket er dette dog ikke Tilfældet, derfor tør jeg maaske bede dig om, at du vil være forsigtig med Udbredelse af mine Oplysninger, da Molly Møller ellers uden videre vil kunde tænke sig til Meddelelsens Kilde. I sig selv vilde dette ganske vist ikke gøre noget, men jeg vil gerne undgaa alt, hvad der hos Folkegruppen kunde fremkalde Indtrykket af en „Spion", og tværtimod vinde Folkegruppens fulde Tillid (mellem os ganske personlig sagt: paa Grund af vore Erfaringer fra Kattowice staar jeg altid følelsesmæssigt meget stærkt paa Mindretallets Side).

Personlig anser jeg ikke Sagen for saa revolutionerende, som den ser ud til. Ganske vist synes der her at opstaa den samme Heksekedel som den, vi kender fra Kattowice. Men det, som under meget vanskeligere politiske Forhold var muligt i Kattowice, skulde vel lykkes bedre i Øjeblikket her i Danmark. Personlig har jeg af de talrige Samtaler faaet følgende Indtryk:

Ingen ved noget, men gør sig oven i Købet udtrykkeligt til deraf og underkaster sig med rene Ord denne Anskuelse, men ogsaa paa alle officielle Steder tror man i sit stille Sind kun paa det ene Maal, og det i den Grad, at Forberedelser af ovennævnte Art ikke forekommer som noget usædvanligt.

Med tusind hjertelige Hilsener

269.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående SS-hvervningen i Danmark.

29. aug. 1940.

Brevtelegram
(åbent)

Tyske gesandtskab København, den 29. august 1940.
Ankomst: — 31. — — 20.15

Det tyske riges befuldmægtigede.
Den kommitterede for den indre forvaltning.
Nr. 961 af 29.8.40.

I henold til ordre af 30.4.40 — RM 31/40 h.rs. — og indberetning af 20.5.40 — D Pol. 3/624 —

Til
Auswärtiges Amt
Berlin.

Efter at den danske rigspolitichef efter anmodning af justitsministeren havde henvendt sig til vicepræsident Kanstein i anledning af, at der foretages hvervning til SS

i Danmark, har der for nogle dage siden fundet en drøftelse sted vedrørende dette spørgsmål mellem justitsministeren og vicepræsident Kanstein, i hvilken der fra dansk side blev givet udtryk for, at man havde til hensigt at tale med os om hvervningsmetoden og at fremsætte visse ønsker. Ønskerne er imidlertid endnu ikke blevet meddelt.

I mellemtiden har chefen for SS-rekruteringskontoret givet ordre til, at der skal oprettes en filial af våben-SS's rekruteringskontor i København med et personale på 15 SS-medlemmer. Filialen skal allerede være etableret 1.9. Jeg anser i og for sig en sådan filial for at være på sin plads. Personale på 15 mand forekommer mig dog at være for stort.

Har til hensigt som et led i de nævnte drøftelser at give den danske regering meddelelse om etableringen af filialen og anmoder om nærmere ordre.

Renthe-Fink.

270.

Våben-SSs rekruteringskontor, Ergänzungsstelle Nordsee, til politimester Agersted angående tilladelse for Jef Blume til at køre på motorcykel.

7. okt. 1940.

Afskrift.

VÅBEN-SS's REKRUTERINGSKONTOR
ERGÄNZUNGSSTELLE NORDSEE (X)

Hamborg, den 7.10.1940.
Feldbrunnenstr. 72.

e./Fl.

Vedr.: Henvendelse fra NSDAPN.s landsungdomsfører Jef Blume, Dibbernhaus, Skibbrogade 7, Aabenraa.

Hr.
politimester Agersted
Aabenraa

Højtærede hr. politimester!

NSDAPN.s landsungdomsfører Jef Blume, Dibbernhaus, Skibbrogade 7, Aabenraa, virker i Nordslesvig for den københavnske afdeling af våben-SS's Ergänzungsstelle Nordsee.

For at kunne udføre de pligter, der påhviler ham som følge af hans hverv for afdelingen Nordsee, er det ubetinget nødvendigt at benytte en motorcykel.

Jeg anmoder Dem om med henblik på arbejdet for våben-SS at meddele landsungdomsfører Blume køretilladelse, idet jeg samtidig gør opmærksom på, at der hertil ikke vil blive brug for benzinmærker.

Mange tak for Deres ulejlighed.

Chefen for Ergänzungsstelle Nordsee (X)

Stempel Navn

SS-Hauptsturmführer.

Ovennævnte Lærer Jef Blume har D. D. faaet indregistreret en Motorcykel under Nummer N. 104 og har faaet udleveret Køretilladelse.

H. Weichel.
Justitsm. Motorsagkyndige.

271.

Skrivelse fra dr. Møller til Johann Linden i St. Jyndevad om at melde sig som frivillig.

13. feb. 1941.

N.S.D.A.P.-N.
Partiledelsen.

Aabenraa, den 13. Februar 1941.

Til Hr. Johann Linden
i Store Jyndevad[1])

Den tyske Folkegruppe i Nordslesvig har nu ogsaa faaet Mulighed for at kunne deltage i det tyske Folks Kamp som *Krigsfrivillige, saa længe Krigen varer*. Det er Aargangene 1909—23, der kommer i Betragtning som Frivillige. For Gifte gælder de samme Understøttelsessatser som i Tyskland. Jeg venter, at vor Folkegruppes vaabendygtige Mandskab viser sig den store Tid værdig.

De indkaldes herved til en Drøftelse, der finder Sted den 22.2. i Andreas Hansens Gæstgivergaard i Tinglev Klokken 20.

Det er ubetinget nødvendigt, at De møder.

Heil Hitler!

sign. **Dr. Møller.**
Partifører.

[1]) Skrivelsen er duplikeret, idet adressatens navn og bopæl samt mødested og -tid er tilføjet med håndskrift. En skrivelse af samme ordlyd er blevet anvendt i Haderslev (se Besættelsestidens Fakta I, s. 609), hvor mødet fandt sted i Borgerforeningen den 24. februar 1941. Af Deichgräbers dagbog ses det, at der den 23. februar 1941 var SK-appel i Sønderborg, hvor 265 meldte sig som frivillige, så længe krigen varede (se A. nr. 283, note 3).

Lærer Arthur Lessow, der var kredsfører i SK, har i underretten den 25. maj 1948 forklaret, at han har udsendt skrivelser af samme slags som denne.

272.

Organisationsamt meddeler Bargfeldt, at dennes indkaldelse ikke kan tillades.

2. marts 1941.

N.S.D.A.P.-N.
Partiledelsen.

Aabenraa, den 2. marts 1941.

Til hr. lærer R. Bargfeldt,
Forstallé 10, Aabenraa.

De har meldt Dem som krigsfrivillig og har modtaget indkaldelsesordre til den 10. marts 1941. Da partiføreren har forbeholdt sig den sidste afgørelse med hensyn til indkaldelser fra folkegruppen, meddeles det Dem herved, at partiføreren af politiske grunde ikke kan tillade, at De indkaldes.

SS-Nebenstelle „Nordsee" har fået meddelelse i overensstemmelse hermed.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen.**
Leder af N.S.D.A.P.-N.s
Organisationsamt.

273.

Peter Larsen til dr. Møller angående den folketyske indsats på arbejdspladser og som frivillige indenfor SS.

29. marts 1941.

Afskrift.

Bl/B. *29. marts 1941.*

Til
partiører dr. Möller
Graasten.

Af vore organisationer og det tyske arbejdsanvisningskontor i Jylland og i Tyskland er der af mandlige folketyske arbejdere blevet henvist:

Til Jylland og Sjælland	832	mand
- flyvepladsen Flensborg	20	—
- Fernkabelgesellschaft (Berlin)	16	—
- Luftgaukommando XI (som lastvognschauffører)	235	—
- Tyskland (overvejende til grænseområdet) som specialarbejdere o. s. v. 2900 mand ÷ 20 % danskere	2320	—
	3423	mand
Som frivillige i våben-SS tjener	331	—
Ialt har folkegruppen af mandlige *arbejdere* og krigsfrivillige stillet	3754	mand

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen.**
Chef for N.S.D.A.P.-N.s Organisationsamt.

274.

SK-fører Peter Larsen til kredsførerne angående hvervning af frivillige til våben-SS.

[før 14. okt. 1941].

Afskrift.

S.K.-LEDELSEN

Til
kredsførerne.

I. *Vedrører: Hvervningen af frivillige til våben-SS.*

Jeg har truffet nedenstående aftale med våben-SS's rekruteringskontor angående hvervningen af frivillige til våben-SS, der i indeværende måned foretages af S.K. i særlig forstærket grad:

1. I tiden fra den 10. oktober til den 10. november gennemfører S.K. indenfor den tyske folkegruppe en hvervning af krigsfrivillige til våben-SS.

2. Alle de tilmeldelser, der indgår i denne tid, bliver indtil 10.11.41 indsamlet af S.K.-ledelsen i Aabenraa og bliver, når aktionen er tilendebragt, og tilmeldelserne er blevet kontrolleret, afleveret til rekruteringskontoret.
3. Nebenstelle „Nordsee" lader fremstille særlige tilmeldingsblanketter til brug for de folketyskere, der melder sig som frivillige. Blanketterne stilles til disposition for S.K.-ledelsen til dette formål. I de nærmeste dage vil der blive sendt 1.200 stk. af disse blanketter til S.K.
4. Hvervningsaktionen skal støttes af den nordslesvigske presse gennem offentliggørelse af krigsberetninger fra våben-SS. Samtidig vil Nebenstelle „Nordsee" i hvervningsmåneden oktober/november avertere fire gange i „Nordschleswigsche Zeitung." Udgifterne til annoncerne afholdes af Nebenstelle „Nordsee".
5. Som propagandamateriale anvendes de hvervningsplakater og undervisningstavler, der er blevet stillet til rådighed for S.K.-ledelsen. I det omfang, det er muligt for Nebenstelle „Nordsee" at skaffe yderligere hvervningsmateriale, vil dette blive leveret senere.
6. Samtidig stiller Nebenstelle „Nordsee" særlige meddelelser til rådighed vedrørende specialuddannelse indenfor våben-SS, hvilket især er af betydning for unge frivillige. Disse meddelelser er udelukkende bestemt til S.K.-førernes tjenstlige brug.

II. *Hvervningsmateriale.*

I løbet af samtalen med rekruteringskontoret er det blevet konstateret, at ca. 40 eksemplarer af bladet „*Das Reich*" bliver sendt *direkte*. Jeg har nu anmodet om, at den direkte tilsendelse straks ophører, og at der fremtidigt hver uge stilles 60 eksemplarer til rådighed for S.K.-ledelsen til fordeling til kredsførerne og de lokale førere. Den 1. sending er allerede ankommet, og der bliver tilsendt kredsførerne et antal eksemplarer. Kredsene må så sørge for en rimelig og hurtig fordeling inden for deres distrikt.

Herved bliver den gamle fordelingsplan, der forlængst har overlevet sig selv, sat ud af kraft, og det er *de* kammerater, der står i S.K., og som her gør deres indsats for vor SS, der bliver forsynet med materiale.

Jeg beder nu alle S.K.-kammerater om at gøre et arbejde for hvervningen til SS. Til den 10.11.41 skulle folkegruppen gerne kunne stille 1 kompagni af tjenstdygtige frivillige.

Hvervningen må sætte ind straks.

I overensstemmelse med den stedfundne samtale er det S.K.-ledelsen, der alene står for hvervningen.

Formålet og målet med denne aktion er endnu en gang at stille en større styrke til at supplere de folketyskere, der befinder sig i våben-SS, og så vidt muligt at få denne indkaldt samlet. Når det tages i betragtning, at høsten er forbi, synes tidspunktet for hvervningsaktionen at være gunstigt.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen.**

275.

Opfordring i „Nordschleswigsche Zeitung" til at melde sig som frivillig til våben-SS.

14. okt. 1941.

Folketyske Nordslesvigere og S.K.-Kammerater!

Meld jer som Krigsfrivillige til Vaaben-SS.

Der antages:

Frivillige i Alderen fra 18—40 Aar, i Undtagelsestilfælde ogsaa 17-aarige, saafremt Forældrenes Samtykke tilvejebringes.

Forpligtelse til Tjeneste

kan ske for Krigens Varighed, for 2, 4 eller 12 Aar. Der ydes Forsorg, Forsørgelse og Familieunderstøttelse.

Oplysninger og Tilmelding

hos alle S.K.s og NSDAPN.s Kontorer.

N.S.D.A.P.N.s Organisationsamt.
Aabenraa — Skibbrogade 7.

276.

Jef Blume sender dr. Møller en beretning om hvervningen før 9. april (med bilag).

15. april 1942.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI I NORDSLESVIG
Partiledelsen
Landsungdomsføreren

Aabenraa, Dibbernhaus, den 15.4.1942

Til
Partiører Dr. Møller
Graasten.

Kære Partiører!

Vedlagt tilsender jeg Dem den Beretning, der er blevet bedt om. Jeg har imidlertid ikke formet den som Beretning og beder Dem opfatte Skrivelsen udelukkende som personlig Information. Breve kan jeg desværre ikke vedlægge, da jeg i Brevvekslingen med Kammeraterne ved SS alligevel ikke har fundet noget nævneværdigt. Jeg har altsaa udarbejdet Beretningen efter Hukommelsen. Der kan saaledes være fremkommet nogle Fejl, f. Eks. hvad Tallene angaar. Iøvrigt er Beretningen i nøje Overensstemmelse med

Kendsgerningerne, hvad ogsaa *Gerhard Schütt* saa sent som for faa Dage siden i Aabenraa har bekræftet over for mig.

Jeg overvejede, om jeg ogsaa skulde udarbejde en Beretning om alt, hvad der skete i Forbindelse med den i Foraaret 1940 afholdte Mønstring. Men derom er De jo informeret, og jeg har derfor ogsaa undladt dette.

Jeg haaber, at optegnelserne vil være Dem til Nytte.

Heil Hitler!

Deres

Jef Blume,
Landsungdomsfører.

I Vintermaanederne 1939, muligvis i Marts, blev Partifælle Larsen, Partifælle, Dr. Clausen og Partifælle Jef Blume kaldt til Flensborg for at deltage i en Konference med SS-Brigadefører Berger. Til Stede var desuden Dr. Kracht, SS-Untersturmführer Meissner og Bannführer W. Lönneker[1]).

Brigadefører Berger forklarede, at der efter Ordre fra Føreren skulde hverves til Vaaben-SS i de folketyske Omraader. De hvervede skulde senere efter afsluttet Tjeneste i Vaaben-SS igen gøre Tjeneste i Nordslesvig (Værnebønder, politiske Ledere o. s. v.). Han talte endvidere om de udmærkede Muligheder, som SS havde at byde vore unge Mennesker: Officerskarrièren, fortsat Studium paa SS's Bekostning, efter 4½ Aars Tjenestetid Overførsel til Polititjenesten, til Toldtjenesten, SD-Tjeneste o. s. v. Desuden vilde de faa Lejlighed til at blive Værnebønder og deslige.

Fra nordslesvigsk Side blev der ytret meget stærke Betænkeligheder. I Nordslesvig var for Aar tilbage Kampen for Livsrummet begyndt. Paa Landbrugets Omraade saavel som paa det økonomiske og kulturelle Omraade forsøgte Danskerne at berøve os Livsrummet. Ungdommen havde ikke mange Fremtidsudsigter, hvis den blev i Hjemstavnen, og der havde været Fare for, at der vilde finde en Udvandring Sted sydpaa og nordpaa. For at imødegaa denne Fare havde Folkegruppeledelsen i flere Aar atter og atter sagt til Ungdommen: I skal blive i Hjemstavnen, selv om I maa bringe de tungeste Ofre. I maa endog blive i Hjemstavnen, selv om I kun kan blive Smede i Stedet for Ingeniører. Der maa ikke under nogen Form opgives nogen som helst tysk Position og ikke en Fodsbred tysk Jord. — Denne Folkegruppeledelsens Parole havde Ungdommen udmærket forstaaet, og det var særlig svært for Folkegruppeledelsen at hverve Folk til SS, som dermed ogsaa maatte forlade Hjemstavnen for at overtage en Opgave i Riget. Men efter at SS-Brigadefører Berger havde lovet, at vore Folketyskere ikke vilde miste deres Indfødsret, saaledes at de altid kunde have Mulighed for at vende tilbage, og fremfor alt fordi Befalingen efter hans Udsagn udgik fra Føreren, mente de Repræsentanter, der paa Folkegruppens Vegne deltog i denne Drøftelse, ikke at kunne sige nej til Brigadeførerens Krav. I Overensstemmelse hermed blev der ogsaa aflagt Rapport til Folkegruppeføreren. Det kan altsaa fastslaas, at Folkegruppeledelsen overtog den Opgave at hverve til Vaaben-SS med Fare for, at det i givet Tilfælde kunde betragtes som en fuldstændig Ændring af den politiske Kurs.

Efter at der var blevet hvervet underhaanden i SK og DJN, meldte der sig ca. 100 Kammerater. 50—60 blev mønstret som duelige og indkaldt (Tallene er kun omtrentlige, da de nedskrives efter Hukommelsen). Uddannelsen begyndte i Hamborg-Langenhorn.[2]) Efter ca. 2 Maaneders Forløb lod man en Dag samtlige derværende Nordslesvigere træde an og meddelte dem, at de i Henhold til en ny Befaling skulde erhverve tysk Indfødsret. De nordslesvigske SS-Folk kastedes derved ud i en alvorlig Konflikt med deres Samvittighed. De var nu i Aarevis blevet opdraget i den Tanke, at Fraflytning fra deres Hjemstavn og Opgivelse af deres danske Indfødsret vilde blive anset for Faneflugt. Desuden havde man, da de forlod Nordslesvig, sagt til dem, at de under ingen Omstændigheder behøvede

at opgive deres danske Indfødsret, men at de ogsaa som danske Statsborgere kunde tjene i Vaaben-SS. I længere Tid vidste de ikke, hvilken Bestemmelse de skulde tage. Det endte med, at ca. 30—35 ikke vilde opgive deres danske Indfødsret. De blev afskediget fra SS og sendt tilbage til Nordslesvig. Ca. 17 Kammerater, som delvis aktivt vilde forblive i SS, blev tilbage. Disse Kammerater tjente nu et Stykke Tid uden at være helt klar over, hvad der skulde ske med dem. Men da man saa forklarede dem, at de kunde faa baade tysk og dansk Indfødsret, greb de til og anmodede om at faa tysk Indfødsret. I længere Tid hørte de ikke nærmere derom. Den 13. August 1940 fik de saa deres Indfødsretsbevis, men var stadig i den Tro, at de desuden havde beholdt deres danske Indfødsret. Men i Efteraaret 1941 afkrævede det danske Gesandtskab dem pludselig deres danske Pas. Der var nemlig sket det, at det Kontor, som havde behandlet Naturalisationen, uden at være paa det rene med hvorledes Forholdene faktisk laa, havde givet det danske Gesandtskab Meddelelse om Naturalisationen. Derved mistede altsaa vore Kammerater automatisk den danske Indfødsret. Forbitrelsen var stor, fordi det jo stod i kras Modsætning til de Løfter, som man havde givet dem.[3])

Situationen er endnu ikke afklaret. Disse Kammerater nægter med Rette at udlevere deres Pas, og endnu for ganske nylig indgik der til Folkegruppeledelsen en Forespørgsel, om det var muligt at hjælpe dem til at faa deres danske Indfødsret.

Der er Anledning til at pege paa, at man ved den afholdte Hvervning Nr. 2 i Foraaret 1940 gav de samme Løfter til vore Kammerater, som meldte sig til Vaaben-SS under delvis fuldstændig falske Forudsætninger. Men da de kom til Klagenfurt, blev Spørgsmaalet om Indfødsret straks akut. Til at begynde med forlangte man ogsaa her af dem, at de skulde opgive deres danske Indfødsret. Ogsaa her opstod meget stærk Uro paa Grund af dette Forlangende. Men efter nogen Tids Forløb kom der saa Befaling om, at de kunde beholde deres danske Indfødsret.

Men da var der allerede et Antal Nordslesvigere, som af samme Grund var traadt ud af SS og vendt tilbage til Nordslesvig.

---

[1]) Politidirektør Möller har til rapport af 22. januar 1947 udtalt, at Lönneker har udført hvervninger til SS før 9. april 1940 i Danmark eller måske snarere har hjulpet personer, som ønskede at blive hvervet, over grænsen.

[2]) Angående hvervningen i 1939 har Gerhard Schütt til rapport af 2. oktober 1945 forklaret, at han i foråret 1939 kom på session i Flensborg. Han og de godt 200 andre tyskere, der havde meldt sig, blev kørt til Flensborg i danske lastbiler under ledelse af Peter Larsen. 50 af deltagerne blev udtaget. Efter sessionen kørte de tilbage over grænsen, og i juni 1939 kom indkaldelsen. Uddannelsen foregik først i Radolfzell ved Bodensøen, men sidst i august blev de overført til Langenhorn. Det er formodentlig denne session, som omtales i Deichgräbers dagbog under 24. maj 1939: „*Vigtig sag i Flensborg. Mønstring af 100 nordslesvigske partifæller til en SS-bataillon*". Peter Larsen har iøvrigt benægtet rigtigheden af Schütts fremstilling, idet han for landsretten den 8. april 1949 har forklaret, at han intet har haft med denne sag at gøre, og at han ikke ved, at der på det tidspunkt skulle have fundet en session sted i Flensborg. Han mener, at de, der mønstredes efter mødet i Flensborg i 1939, havde været på session i Aabenraa. Jens Nielsen Harreby fra Haderslev har forklaret, at han meldte sig som frivillig på et hvervemøde i Flensborg i juni eller juli 1939. Mødet blev ledet af dr. Clausen. Til rapport af 3. oktober 1945 har dr. Clausen oplyst, at det er rigtigt, at han var med, formodentlig fordi Jef Blume havde forfald, men det drejede sig om en session, ikke om et hvervemøde. For landsretten har Harreby den 16. februar 1949 rettet sin forklaring til, at der var tale om en session.

[3]) I et brev, dateret Hamborg-Langenhorn 16. oktober 1939, skriver Gerhard Schütt til dr. Møller: „*Min partifører. Jeg skriver til Dem her fra Hamborg, fra SS-Verfügungstruppe, i en time, der er afgørende for mig og for alle de mænd, som drog hertil for 3 måneder siden efter Deres kalden. Jeg kan ikke finde nogen udvej*". Han fortæller, hvorledes kompagnichefen for nogle dage siden havde meddelt dem, at de, der ville forpligte sig for 4 år, skulle modtage tysk indfødsret, de andre kunne straks indgive ansøgning om afskedigelse. 35 mand bad herom, de andre besluttede sig til at modtage den tyske indfødsret, blandt dem også de unge, som før tiden havde forladt skolen i Aabenraa for at gå med i SS. Schütt er selv i stærk tvivl om, hvad han skal gøre. Han står overfor sit livs største afgørelse og, siger han: „*altid med det for øje: Hvad er bedst for min hjemstavn?*" Han beder dr. Møller træffe afgørelsen. Efter hvad han senere har forklaret overfor politiet, fik han aldrig noget svar fra dr. Møller. Schütt skrev under på ansøgningen om tysk indfødsret, da hans kompagnichef erklærede, at han godt kunne bevare sin danske indfødsret, selvom han blev tysk statsborger.

277.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående forsøget på at få ham fjernet som folkegruppefører, fordi man var utilfreds med hans stilling til SS.

18. juni 1945.

RIGSPOLITISCHEFEN
Sikkerhedspolitiet
Graasten.

Rapport.

. . . . . .

Kont. den 18. Juni 1945.

Kpt. [Jens Møller] oplyser, at hans Forhold til SS efterhaanden fra hans Side var blevet meget reserveret. Fra SS' Side var man navnlig imod Kpt. og utilfreds med ham af følgende Grunde:

SS fandt, at der blev stillet meget for faa frivillige fra Folkegruppen her i Forhold til Folkegrupper fra andre Lande i Europa. Desuden var SS utilfreds med, at Kpt. i saa stor Udstrækning, som han gjorde, erklærede Folk, der havde meldt sig frivilligt, for „unabkömmlich" (u.k.).[1]) Endelig var man i SS irriteret over, at Kpt. gjorde Indsigelser i en Del Tilfælde imod, at man uden videre beholdt de frivillige, der havde ladet sig hverve for et bestemt Tidsrum, i Tjeneste udover dette Tidsrum og nægtede at permittere dem. Obergruppenführer Berger, der forestod Frivillighvervningen i Europa, havde bebrejdet Kpt. disse Ting under en Forhandling, hvor det kom til heftigt Sammenstød mellem dem, og det er Kpt. bekendt, at han har forsøgt at faa Kpt. fjernet som Folkegruppefører.

Ogsaa indenfor Folkegruppen var der Bekymring hos adskillige i Anledning af, at Forholdet mellem Kpt. og SS blev mere og mere spændt, idet man frygtede, at det skulde føre til et Brud. Man tænkte sig, at saafremt Kpt. fratraadte eller blev fjernet som Folkegruppefører, at der da kunde ske en Ændring i en ikke ønsket Retning af Folkegruppens Politik.

Kpt. havde saa at sige et Par Gange maanedlig Besøg af Udsendinge fra Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin, som søgte Oplysninger om Folkegruppens Arbejde.

Vistnok i 1941 og, saavidt Kpt. husker, kort Tid efter, at han havde ekskluderet Chr. Paysen, Sæd, som Kredsleder for Tønder, fordi Kpt. havde bemærket, at Chr. Paysen, der var Medlem af det lille politiske Raad, røbede dettes Forhandlinger for Fr. Clausen, Bovrup, og som særlig var Tilhænger af et nært Samarbejde mellem NSDAPN og DNSAP, havde Kpt. Besøg af en af de nævnte Udsendinge fra Volksdeutsche Mittelstelle. Den paagældende rejste fra Kpt. til Overløjtnant Larsen, og overfor Overløjtnant Larsen erklærede han, at SS ønskede Kpt. fjernet som Leder af Folkegruppen med den Begrundelse, at Kpt. modarbejdede SS her i Landet. Kpt. havde Indtrykket af, at denne Beskyldning særligt begrundedes med, at Kpt. modsatte sig et Samarbejde med Fritz Clausen, og da det er Kpt. bekendt, at SS-General Berger var stærkt stemt for et saadant Samarbejde, tænker Kpt. sig, at det var Berger, der stod bag Kravet om Kpt.s Fjernelse som Folkegruppefører. Overløjtnant Larsen spurgte den pgld., en Dr. Rimann, der er Obersturmbannführer i SS og Afdelingsleder i Volksdeutsche Mittelstelle, om han havde gjort Kpt. bekendt med dette Krav, hvilket Rimann benægtede. Larsen erklærede da, at hans venskabelige og personlige Forhold til Kpt. var af en saadan Karakter, at han øjeblikkelig vilde underrette Kpt. herom, saafremt Rimann ikke selv vilde gøre det, og han tilføjede, at saafremt Kpt. skulde fjernes som Folkegruppefører, vilde han ogsaa trække sig tilbage fra sit Arbejde i Folkegruppens Tjeneste. Kpt. føler sig overbevist om, at hans Medarbejdere i det lille politiske Raad vilde gøre ham Følge, saafremt det skete. Der er imidlertid ingen af dettes Medlemmer udover Larsen og Stehr, som dengang havde Kendskab til dette Krav. Stehr var underrettet af Rimann, og Kpt. udlægger dette derhen, at det formentlig var Meningen,

at Stehr skulde være Kpt.s Afløser, anden Forklaring kan han ikke finde paa, at Stehr blev underrettet.

Kpt. for sit Vedkommende var klar til at gaa, fordi han ikke vilde lade sig lede af andet end sin egen Samvittighed. I Modsætning til Folkegruppeførerne i andre Lande, der er lønnede for deres Hverv og saaledes afhængige, har Kpt. aldrig modtaget anden Godtgørelse for sit Arbejde end at faa sine Udlæg betalt, og han har paa det bestemteste nægtet at blive lønnet som Folkegruppefører, fordi han derved vilde komme i et Afhængighedsforhold, som han ikke ønskede, fordi han vilde staa frit. Han hævder, at han virkelig følte sig frit stillet, fordi han, som han siger, hvis han maatte fratræde som Folkegruppefører i Dag, kunde han leve videre som Dyrlæge i Morgen, og derfor har han heller ikke villet afhænde sin Praksis. Senere hen har han dog i Lighed med andre Medarbejdere inden for Folkegruppens Ledelse modtaget et Tilbud om, at hans Drenge kunde opdrages vederlagsfrit paa en „nationalsocialistisk Erziehungsanstalt", hvor Drengene kunde faa Studentereksamen og gennemføre et gratis Studium. Kpt. ønskede imidlertid at beholde sine Drenge i sit Hjem og i Stedet for sende dem til det tyske Gymnasium i Aabenraa, og dette er betalt af Volksdeutsche Mittelstelle, og det er den eneste Godtgørelse, han har modtaget for sit Arbejde som Folkegruppefører. Hvad han herudover har modtaget, har været Godtgørelse for foretagne Udlæg.

Under sit Besøg fik Rimann det Indtryk, at det vilde være meget uheldigt at fjerne Kpt. som Folkegruppefører paa det daværende Tidspunkt, og Kpt. ved, at Rimann har ført Forhandlinger herom med Gesandtskabet og med Dr. Kracht i Flensborg og derfra telefonisk med de vedkommende Instanser i Berlin. Kpt. afkrævede Rimann Oplysning om, hvilke Personer der var kendt med disse Planer, og Rimann erklærede, at kun Kpt. selv, Overløjtnant Larsen og Stehr kendte dem. Havde Kendskabet været videre udbredt, vilde Kpt. have fundet sin Stilling uholdbar og trukket sig tilbage med det samme. Senere hen har Kpt. afkrævet Berger Oplysning om, hvorfra dette Krav var kommet, og hvorpaa det hvilede, idet han mente, at han som Folkegruppefører havde et rimeligt Krav paa at blive afhørt, før han blev dømt. Derved oplystes, at der forelaa en Indberetning fra SS-Sturmbannführer Ellenberger, Leder af SS-Ergänzungsamt, Hamburg, og Kvintessensen af denne Indberetning var, at Kpt. modarbejdede SS's Interesser i Danmark. Dette stod ordret og understreget med rødt i denne Indberetning, som Kpt. personlig har haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med hos Standartenführer Möller i Flensborg.

Kpt. har senere faaet at vide, at det var Chr. Paysen, der stod bag denne Indberetning.

.....

Godkendt.

Povl Ræthinge,
Overbetjent.

---

[1]) Efter Lanwers referat af en tale, som dr. Møller holdt den 29. juni 1941 i Sønderborg, skal denne have udtalt, at Himmler udtrykkelig havde anerkendt folkegruppens store indsats, som kom til udtryk i de frivillige tilmeldelser til våben-SS. Hvervningen af frivillige skulle iøvrigt i fremtiden gøres mere intensiv, og man skulle gå strengere frem med hensyn til afgørelserne om Unabkömmlichkeit.

278.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hans forhold til den tidlige hvervning.

27. juli 1945.

RIGSPOLITICHEFEN
Politikommandøren
for Sydjylland.

Rapport.

27. Juli 1945.

Fængslede *Jens Møller* er udtaget af Arresten til nærmere Afhøring ang. sit Forhold til Hvervning til SS og Værnemagten.

Fra Besættelsen den 9/4-40 til 1/2-42 blev al Hvervning foretaget af SS (Standartenführer Möller og senere „Ergänzungsamt — Dänemark").

Baade af Standartenführer Möller og „Ergänzungsamt" (Leder: Obersturmführer Lorenz) samt Minister v. Renthe-Fink er det Gang paa Gang sket, at de har fremhævet, at al Hvervning foregik med den danske Regerings Tilladelse.

Direkte havde Folkegruppen saaledes ikke noget med Hvervning at gøre i nævnte Tidsrum, men fængslede bemærker dog, at der paa Møder og lign. Steder, hvor mange Mennesker var forsamlede, skete Opfordringer i Tale til de unge om at melde sig til Tjeneste, selv om dette i og for sig ikke var nødvendigt, idet alle duelige var ivrige efter at melde sig for at gøre en Indsats, og fængslede nævner, at i hvert Fald 3000—3500 Mænd straks havde meldt sig til SS.

Alle disse Mennesker var registrerede paa „Ergänzungsamt"s Kontor i København, men kun forholdsvis faa var blevet indkaldt, idet SS paa daværende Tidspunkt var meget kræsen i sit Valg af Folk. Fængslede er ikke i Stand til at opgive, hvormange der var indkaldt til 1/2-42, men skønsmæssigt anslaar han de indkaldtes Tal til omkring 600 Mand. Dette vil imidlertid Overløjtnant Peter Larsen kunne opgive.

. . . . . .

Oplæst, vedtaget, underskrevet.

F. Schultz, **H. Elben Nielsen,**
Kriminalbetjente.

279.

Rapport om afhøring af Johan Friedrich Krauthammer og dr. Clausen, Haderslev, angående hvervning til våben-SS på et møde i Haderslev.

27. nov. 1945 og 3. jan. 1946.

HADERSLEV POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Tirsdag, den 27. November 1945.

Ekstrakt-Udskrift af Rapport.

Fængslede blev i Dag udtaget af Arresten i Faarhuslejren til nærmere Afhøring. — Han opgiver sit fulde Navn at være: *Johan Friedrich Krauthammer, Arbejdsmand,* f. d. 8. September 1903 i Haderslev og boende *Storegade 53, Haderslev.*

. . . . . .

Foreholdt at fgsl. ifølge tysk Liste af 13/5-42 ses at have været frivillig i Waffen SS, da oplyser fgsl., at han havde meldt sig til Waffen SS paa et Møde, der blev afholdt af N.S.D.A.P.N. paa Borgerforeningen i Haderslev.

Fgsl. forklarer nærmere herom, at Hovedtalen blev holdt af „Kreisleiteren", Dr. Clausen, der opfordrede Deltagerne til at melde sig til Waffen SS og sagde, at de, der vilde melde sig, kunde rejse sig op, hvorefter de allesammen rejste sig. Dette var i April 1940, og i Maj Maaned samme Aar stillede fgsl. paa Sessionen i Borgerforeningen[1]) efter at han havde faaet mundtlig Besked om, at han skulde stille, men han er ikke i Stand til at sige, hvem der gav ham Beskeden.

Paa Sessionen blev fgsl. kasseret, men han fik ikke at vide, hvorfor han blev det. Siden hørte han ikke noget, førend han den 22/4-43 fra Waffen SS i København fik en skriftlig Meddelelse om, at han skulde ind til Waffen SS og skulde møde i Tinglev den 29/4-43. Fgsl. forelagde Skrivelsen for Overinspektøren, der ringede til København, hvorved det blev opklaret, at det var til fgsl.s Søn . . . . . .

Niclas Jespersen.
Pb.

Kontinueret, Haderslev, den 3. Januar 1946.

Anholdte *Landsretssagfører, Dr. Lauritz Clausen* (Løgumkloster 12.-1.-90), f. T. Haderslev Arrest, der er gjort bekendt med foranstaaende Forklaring, nægter bestemt at have hvervet anholdte Krauthammer til SS. Han husker ikke mere de nærmere Enkeltheder, men tør ikke fragaa, at han dengang under et Møde har meddelt, at der var Lejlighed til at melde sig til SS — saavidt han husker dog kun til „allgemeine SS" — og det er muligt, at han samtidig har opfordret Mødedeltagerne til at melde sig, og at de saa har rejst sig op for paa den Maade at vise, at de alle var villige dertil. Hvorvidt Navnene blev noteret op, eller hvad der i øvrigt er sket dengang, husker han ikke mere.

Anholdte forklarer, at han ikke har opfordret de enkelte til at melde sig, men derimod dem, som vilde melde sig, og bedt disse om at rejse sig.

Hvem der i øvrigt har ordnet Forholdet og givet anholdte Krauthammer Besked om at møde til Session, husker Kpt. ikke mere.

Saavidt Kpt. husker, har anholdte Krauthammer aldrig været indkaldt som SS.

Gennemlæst, vedtaget, underskrevet.

L. Clausen. **Johannsen.**
Overbetj.

---

[1]) Willy Daniel Danielsen, der var Blockwart i Haderslev, har til rapport af 11. juni 1946 forklaret, at han, så vidt han husker, i juni 1941 var til et partimøde i Borgerforeningen, hvor der blev hvervet til SS. Alle de, der havde fået opfordring til at møde, var ikke kommet, og han skulle derfor gå rundt til dem indenfor hans „Block", som ikke havde været med, og give dem besked om, at de skulle komme til det næste hvervemøde. Han skulle have deres kvittering på, at de havde fået meddelelsen.

280.

Ekstraktudskrift af rapport vedrørende Wehrsportskursus i Klagenfurt 1940.

30. nov. 1945.

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Aabenraa, den 30. November 1945.

Ekstraktudskrift af Rapport
vedrørende
„Wehrsportskursus" i Klagenfurt 1940.

Afhøringer af Medlemmer af det lille politiske Raad m. fl.

Medlem af det lille politiske Raad, *Jes Peter Petersen, Tønder*, forklarer, at han har været Medlem af Gymnastikforeningen „TT" i Tønder siden 1940. Det kan nok passe, at der i Maj Maaned 1940 kom Opfordring frem om at melde sig til et „Wehrsportskursus" i Klagenfurt.

Hvem denne Opfordring kom fra, og paa hvilken Maade Forbindelsen er kommet i Stand med Tyskerne om dette Spørgsmaal, ved han ikke, men han kan huske, at der til en maanedlig Aften i Gymnastikforeningen som sidste Punkt fremkom den Meddelelse, at der i Klagenfurt vilde blive afholdt et „Wehrsportskursus" af enten 6 Ugers eller tre Maaneders Varighed.

. . . . . .

Hvem der fra tysk Side har faaet Besked om Mødedatoen, ved han ikke, men han vil antage, at det er „SK", og at „SK" derefter har ladet Beskeden gaa videre til de andre Fraktioner, f. Eks. „Jugendschaft" o. s. v., og at disse derefter har givet de enkelte Medlemmer, der havde meldt sig i Forvejen, Besked om, hvornaar og hvor de skulde møde.

Nogen Tid efter at det første Hold var afrejst, talte fængslede med Lærer Enemark Jørgensen, Tønder, der oplyste, at „det ikke gik, som det skulde dernede, og at Folkene var kommet derned under falske Forudsætninger, og at de ogsaa var blevet iklædt".

Han mener ikke, at der er afsendt mere end det ene Hold, og hvad der er kommet af Sted derefter er regulært hvervet til SS.

. . . . . .

Oplæst og vedtaget.

sign. **J. Petersen.**

. . . . . .

Medlem af „det lille politiske Raad", *Gaardejer Jep Marcussen Schmidt*, forklarer, at han godt kan huske det Wehrsportskursus, der i 1940 blev afholdt i Klagenfurt, og han kan huske, at der rejste en Del derned, men at ogsaa nogle kom hjem igen.

Han forklarer, at Manden, der stod bag Hvervningen til dette Kursus, var Chefen for 50. SS-Standartendivision, Möller, fra Flensborg, der iøvrigt i 1940 var Politipræsident i Flensborg. Ham har Kpt. kendt fra før Besættelsen, og han har flere Gange truffet ham i Aabenraa. En Gang Möller var i Aabenraa, har Kpt. talt med ham om Militærkursus, hvorunder Möller bl. a. havde talt om at lave et saakaldt Kursus for paa den Maade at faa Folk til SS.

. . . . . .

Medlem af „det lille politiske Raad", *Overløjtnant Peter Larsen*, forklarer, at han paa det Tidspunkt, da Hvervningerne til Wehrsportskursus fandt Sted, ikke var Leder af SK, hvorfor han ikke kan udtale sig om, hvorvidt SK har haft noget med Hvervningen at gøre til Kursus. Lederen af SK var dengang Dr. Clausen, Haderslev.

Kpt. er af den Formening, at Forbindelsen mellem Politipræsident Møller fra Flensborg og de, der meldte sig til Kursus, er opstaaet mellem den daværende Landsungdomsfører, Jef Blume, og daværende Leder af SK, Dr. Clausen, Haderslev. Kpt. vil paastaa, at Ledelsen af Partiet ikke har haft noget med Hvervningen til Kursuset at gøre, men det er muligt, at saavel Lederen af SK som Lederen af Landsungdomstjenesten paa egen Haand efter Samraad med Politipræsident Möller har foretaget Hvervningen til Kursuset. Forholdet var nemlig det, at selv om baade SK og Landsungdomstjenesten var en Fraktion af Partiet, saa var der intet i Vejen for, at disse to Ledere paa egen Haand og eget Ansvar foretog Hvervningen til Kursus udenom Partiets Ledelse.

.....

I de indtil nu afgivne Forklaringer er der adskillige Gange blevet paastaaet, at det maa være Partiet eller SK, der har staaet bag ved Hvervningen, og de forskellige Udtalelser foreholdes Kpt., der tager stærkt Afstand fra de fremsatte Paastande, og han fastholder, at Partiet intet har haft med det at gøre, medens han derimod vil antage, at SK i Forening med Ungdomstjenesten har tilrettelagt Hvervningen her i Landsdelen.

Kpt. har hørt og ved Selvsyn set, at de unge Mennesker kom illegalt over Grænsen, og han foreholdes, at der er givet de unge Mennesker forskellige Løfter, og siger hertil, at *han vil antage, at der ved Hvervninger her i Landet er givet de unge Mennesker Løfte om Deltagelse i et tidsbegrænset Kursus, hvorefter de skulde komme tilbage til Hjemlandet for at opfylde en nærmere bestemt Opgave*, men han har ikke hørt, at der f. Eks. var Tale om Polititjeneste o. lign. Kpt. er endvidere af den Formening, at de Folk, der meldte sig til Kursus, var saadanne, som kun kunde undværes en vis Tid i Hjemlandet. —

.....

Han bliver derefter gjort bekendt med den Kritik, der i sin Tid fremkom som Følge af Hvervningen til Wehrsportskursus, og han siger, at han dengang ogsaa hørte om Kritikken Mand og Mand imellem, men han paastaar, at Kritikken ikke har været drøftet i det lille Raad.[1])

.....

Han fastholder stadig, at Partiet som saadan ikke har haft noget med Wehrsportskursus at gøre, men han ved, at fra tysk Side medvirkede foruden Politipræsident Möller, Flensborg, ogsaa en Hauptsturmführer Ellenberger, der vistnok boede i Hamborg.

Oplæst og vedtaget.

sign. **P. Larsen.**

.....

Medlem af „det lille politiske Raad", *Landsretssagfører Lauritz Clausen, Haderslev,* forklarer, at han fra omkring 1936—37 til 1941 har været Leder af SK. Han har flere Gange talt med omtalte Politipræsident Möller fra Flensborg, og han har herunder sandsynligvis ogsaa talt med ham om disse Sportskursus. Kort efter Besættelsen indkaldte Kpt. til et Møde i Haderslev, hvor der mødte en Person fra SS, som gjorde Rede for de omtalte Kursus, der var af sportslig og politisk Art, ligesom de var tidsbegrænsede, og Kpt. mener af 6 Ugers Varighed. Kpt. vil antage, at det er efter Henstilling fra SS, at han har arrangeret dette Møde, og det er muligt, at det er kommet i Stand efter en af Samtalerne med Möller. Om Kpt. har arrangeret Mødet i Kraft af sin Stilling som Kredsleder i Haderslev eller som Leder af SK, kan han ikke huske. Han kan ikke huske, om de unge Mennesker allerede under Mødet kunde melde sig, eller om de kunde melde sig senere, ligesom han heller ikke kan huske, hvem der fik Navnene paa de Personer, der meldte sig som Deltagere. Han formoder, at han har foranlediget udsendt Meddelelse til dem, der havde meldt sig, om, hvornaar og hvor de skulde møde til Afrejse, og han har antagelig fra SS faaet Besked om dette. Han kan heller ikke huske, om han fra Partiet har modtaget Anmeldelsesblanketter til Sportskursus til Uddeling mellem Medlemmerne.

Kpt. mener, at det paa Mødet blev tilkendegivet Deltagerne, at det var den alm. SS., der stod bagved disse Kursus og ikke „Waffen SS", som man dengang ikke havde noget videre Kendskab til, og som vistnok blev kaldt „Verfügungstruppe". Han kan ikke bestemt

huske, om det blev tilkendegivet de unge Mennesker, at de vilde faa Lejlighed til at melde sig til „Waffen SS" (Verfügungstruppe), og han mener ikke, at der overhovedet var Tale om de saakaldte militære Dele af SS. Han mener saaledes, at de unge Mennesker, da de meldte sig til Sportskursus, har været af den Overbevisning, at det var et almindeligt Sportskursus, de skulde deltage i.

Kpt. er vidende om, at de unge Mennesker kom illegalt over Grænsen, men hvorfor ved han ikke.

Han har godt hørt om Kritikken over Kursuset, hvorefter de unge Mennesker skal være blevet narret i Tyskland, og han vil anse det for sandsynligt, at denne Kritik er blevet behandlet i det lille politiske Raad, men hvad der saa er blevet foretaget fra Partiets Side i den Anledning, ved han ikke, man han tilføjer, at Dyrlæge Møller har haft mange Kontroverser med SS, bl. a. paa Grund af SS's undertiden mærkelige Fremgangsmaader.

Han foreholdes, om de nævnte Kursus egentlig ikke var en Uddannelse til Hjemmeværn, Politiorganisationer o. lign. til Varetagelse af Mindretallets Interesser, og om dette var blevet tilkendegivet Deltagerne i Kursuset, men dette siger han bestemt Nej til.

. . . . . .

Gennemlæst og godkendt.

sign. **L. Clausen.**

Fængsl. Dyrlæge Jens Møller er i Dag blevet foreholdt, at en Deputation fra den tyske Roklub i Sønderborg „Germania" den 3/12 1941 foretog en Henvendelse til ham i Anledning af Affæren Seyfert.

Han siger hertil, at han godt kan huske Affæren Seyfert[2]), og han mener bestemt ogsaa at kunne huske, at der i den Anledning henvendte sig en Deputation til ham fra den tyske Roklub i Sønderborg.

Kpt. kan huske, at Ordføreren for Deputationen, Wolff, udtrykte sin Beklagelse over, at der var rettet saa voldsomme Angreb mod Roklubben paa Grund af Hvervningerne til Kursus, idet Roklubben, efter hvad der var blevet sagt, selvfølgelig ikke kunde være vidende om, hvad Kursuset i Klagenfurt egentlig var for noget. Fgs. gav Wolff fuldkommen Ret i denne Udtalelse, at Roklubben var sagesløs, idet fgs. var klar over, at de unge Mennesker, efter hvad de havde faaet at vide, selvfølgelig var blevet narret til Tyskland under falske Forudsætninger.

Hvad Kpt. ellers foretog sig efter Henvendelsen fra Roklubben, huskes ikke, men paa et senere Tidspunkt har Kpt. overfor Dr. Jacobsen[3]), som han tilfældigvis traf i København, udtalt sin Misbilligelse over den Maade, de unge var blevet behandlet paa i Klagenfurt. Dr. Jacobsen havde hertil svaret, at de unge Mennesker i Klagenfurt havde meldt sig frivilligt til SS uden paa nogen Maade at være blevet presset dertil.

Det skal oplyses, at nævnte Dr. Jacobsen var Standartenführer og Leder af det omhandlede Kursus i Klagenfurt.

Gennemlæst og godkendt.

sign. **Dr. Jens Møller.**

. . . . . .

Landmand Andreas Wortmann, født d. 13/7 1919 i Bajstrup, boende *Bajstrup, dansk Statsborger*, har forklaret, at han kort efter Besættelsen fik Besked paa at møde paa Session i Tinglev, men om det var Lærer Kragh eller Ortsgruppenleiteren eller en anden fra Partiet, der kom med Beskeden om at møde, husker han ikke. Han mødte sammen med flere andre paa Sessionen, der blev ledet af tyske Officerer i Uniform, men hvad Sessionen gik ud paa, vidste han ikke .... Vistnok den 7/5 1940 om Aftenen kom Lærer Peter Kragh, Tinglev, kørende i Bil alene til Kpt. og spurgte, om denne kunde tænke sig at deltage i et tre Maaneders Sportskursus i Hamborg. Dette indvilligede Kpt. i, og han skrev derefter under paa en Erklæring, som Kragh havde med, og hvorefter Kpt. forpligtede sig til at deltage i et tre Maaneders Sportskursus i Hamborg. Blanketten var — saa vidt han husker — udfærdiget af Partiet, men hvis Navn den var underskrevet med, husker han ikke.

Kpt. skulde saa møde et Par Dage senere i Tinglev, hvorfra han sammen med andre, der havde meldt sig, blev kørt til Hamborg. I Hamborg boede de paa en Kaserne, og nogle af dem blev iklædt tyske SS-Uniformer, medens Resten forblev civile. I Hamborg foretog de dem intet, og efter 14 Dages Forløb blev de ført til Klagenfurt, hvor der efter et Par Dages Forløb blev forelagt de af dem, der ikke var tyske Statsborgere, en Blanket til Underskrift. Efter denne skulde Underskriveren forpligte sig til at tage tysk Statsborgerret samt gøre Tjeneste i SS i 2—4 Aar eller for Krigstid. Kpt. skrev dog ikke under, idet han ikke var kommet derned for at blive Soldat, og de, der ikke skrev under, blev ikke iklædt Uniform, medens Resten, der skrev under, blev iklædt Uniform (SS) og foretog Vaabenøvelser. Kpt. og de øvrige, der ikke skrev under, fik Tiden til at gaa paa bedste Maade, mest med Kortspil, men der er ikke Tale om, at hverken hans Afdeling eller de uniformerede fik nogen som helst Uddannelse i Politigerning. Derimod blev de civile jævnlig forsøgt overbevist om, at de burde melde sig, og man forsøgte alle mulige Anledninger til at faa dem til at skrive under. Naar de ikke straks blev hjemsendt, skyldtes det, at de ikke sendte Folk hjem hver Dag, og Kpt. kom hjem nøjagtig tre Maaneder efter sin Afrejse.

Efter Hjemkomsten blev Kpt. af Lærer Kragh bebrejdet, at han var vendt tilbage, hvortil Kpt. svarede, at Kragh jo selv kunde melde sig, og at det iøvrigt var under falske Forudsætninger, at Kpt. meldte sig. Lærer Kragh kom med en Udtalelse om, at „de" ikke var klar over, hvad det drejede sig om, og han talte ogsaa noget om Uddannelse til Politiet, men Kpt. kan ikke sige det nærmere, da han ikke husker Samtalens Indhold.

Kpt. har paa Grundlag af det foran anførte meldt sig ud af Partiet, men han har ofte, dog ikke de sidste to Aar, fra SS i København faaet Rykkerskrivelse om, hvorfor han ikke meldte sig, men Skrivelserne har han brændt uden at svare paa dem.

.....

Oplæst og vedtaget, underskrevet.

Andreas Wortmann.

.....

Fængslede Købmand Friedrich Martin Christian Bossen, født d. 24/12 1895 i Rømø, boende *Tinglev*, forklarer, at han er vidende om, at der fra Tinglev har været nogle unge Mennesker paa et Kursus i Klagenfurt. Han tilføjer nu, at man, da de unge Mennesker rejste, ikke var klar over, at det var i Klagenfurt, dette Kursus skulde finde Sted. Han ved, efter hvad han har hørt, at det er Lærer Kragh i Tinglev, der stod bagved Hvervningen af de unge Mennesker, og efter hvad fængslede har hørt, gennemgik de unge Mennesker det omtalte Sportskursus, og efter Kursus' Afslutning blev de unge Mennesker saa spurgt, om de vilde melde sig til SS.

Fængslede bliver derefter gjort bekendt med Hinrich Jørgensens Forklaring, og han forklarer dertil, at paa de saakaldte „Amtswaltertagungen" kunde man fremkomme med sin Kritik overfor Partiet, og han husker, at netop dette Spørgsmaal om Hvervningen kort efter Besættelsen til SS blev kritiseret paa et saadant Møde. Det var Fremgangsmaaden, der blev kritiseret. Hvem der forebragte Kritikken, husker han ikke, og hvem der iøvrigt var til Stede, husker han heller ikke. .....

Han vil mene, at enten Dyrlæge Møller eller Overløjtnant Larsen eller dem begge i Forening var til Stede for at besvare Kritikken. I alt Fald er det givet, at den ene af dem har været til Stede.

Kritikken blev af den tilstedeværende Leder besvaret, idet man fra Forsamlingens Side havde anket over Fremgangsmaaden og krævet, at man for en anden Gangs Skyld forud skulde give bestemte Oplysninger om, hvad Folk gik ind til, og ikke „bondefange" dem som hidtil sket.

Partiledelsen oplyste, at Dyrlæge Møller kort efter Besættelsen havde stillet Partiet „zur Verfügung" for enten Tyskland eller dettes Fører, hvorefter der fra tysk Side straks blev stillet Krav om et vist Antal SS-Soldater. Det af Hinrich Jørgensen opgivne Tal op til 1500 Mand mener han ikke passer. Endvidere blev der af Partilederen oplyst, at man for at skaffe disse SS-Soldater havde set sig nødsaget til at bruge den Fremgangsmaade,

der blev anvendt ved Hvervningen. Han husker derimod ikke, at der blev omtalt noget om, at det var nødvendigt at narre de unge Mennesker til at melde sig for at fremskaffe det forlangte Antal SS-Soldater, men derimod mener han at huske, at det paa Mødet blev omtalt, at SS ikke havde noget Hvervekontor i Danmark, og at man formentlig derfor havde brugt den Fremgangsmaade, man brugte, for at skaffe Soldater til SS.

Han husker ikke, hvornaar det omtalte Møde fandt Sted, men mener, at det maa have været kort efter, at de første, der ikke vilde melde sig til SS i Tyskland, kom hjem fra det omtalte Kursus og kunde give Oplysninger om, hvad det hele egentlig havde været for noget.

.....

Gennemlæst, underskrevet.

F. Bossen.

.....

I Fortsættelse af Sagen er den i Faarhus fængslede *Lærer, Dr. phil. Peter Knudsen Kragh*, født d. 17/11 1905 i Sdr. Vilstrup, boende *Skedebjerg ved Aabenraa*, igen blevet afhørt.

Han nægter fortsat at have foretaget Hvervningen til Sportskursus. Han paastaar, at de, der meldte sig, absolut maa have været vidende om, at det var SS, der afholdt Kursus. Det er muligt, at Kursus den Gang var en Slags Overrumpling af de unge Mennesker, men han vil antage, at dette skyldtes SS's Interesse i at faa hvervet saa mange til SS som muligt, og han hævder, at man ikke her har været vidende om, at de unge Mennesker vilde blive presset til at melde sig til det egentlige SS.

Kpt. kan ikke erindre den Kritik, der i sin Tid blev fremsat paa Amtswaltertagung i Tinglev, men han er vidende om, at Kursus har været kritiseret paa Grundlag af den benyttede Fremgangsmaade ved Hvervningen. Kpt. vil hævde, at han ikke i noget Tilfælde har foretaget Henvendelser til Partimedlemmer for at formaa dem til at melde sig til Kursus. Han gav de unge Mennesker Besked paa, naar og hvor de skulde møde, men det havde han gjort efter Kredslederens Ordre, der saa igen maa have faaet sin Ordre fra Organisationsamt i Aabenraa.

.....

Med Hensyn til, hvordan dette første Kursus er kommet i Stand, vil Kpt. mene, at Forbindelsen mellem Kursus i Tyskland og Partiets Medlemmer maa være gaaet gennem Partiet, antagelig Dr. Møller.

Indkaldelserne til Sessionerne, der blev afholdt i Forbindelse med Sportskursus i 1940, vil Kpt. mene er sket ved Partiets Foranstaltning, idet dette maa have bekendtgjort for Medlemmerne, hvornaar Sessionen afholdtes, hvorefter det iøvrigt har staaet enhver frit for, om han vilde møde til denne Session.

Gennemlæst, vedtaget.

Dr. phil. Peter Kragh.

.....

Fængslede Nr. 672, Axel Auerbach (Sønderborg 21/7 — 1920), p. t. Arrestafdelingen Sønderborg Slot, forklarer nærmere, at han var med det første Hold, der fra Sønderborg kom til Klagenfurt. Afhørte kom med til Klagenfurt, fordi det var hans afdøde Fader, Barber Hans Auerbach, der ønskede det. Det var Faderen, der, vistnok fra det tyske Parti N.S.D.A.P.N., havde faaet Henstilling om, at afhørte skulde melde sig til Deltagelse i omhandlede Kursus. Det hed sig, at Kursus omfattede en politisk og sportslig Skoling. Afhørte har ikke været paa Session i Sønderborg inden Afrejsen, men han er kommet over Grænsen ligesom Chr. August Petersen m. fl. i Lastbil med Sejldug over uden at gøre Holdt ved Grænsestationerne.

Ved Bortkørselen fra Sønderborg var Lærer Harreby til Stede (Harreby skal være faldet i Krigen), og afhørte mener, at hele Foranstaltningen var sket paa Harrebys Initiativ.

Der gik mange Rygter om den omhandlede Deltagelse i Kursus i Klagenfurt, men ingen vidste noget positivt, der er ikke til afhørte sagt noget om, at han skulde være eller kunde blive tysk SS Politimand efter Uddannelsen i Klagenfurt.

Under Opholdet i Klagenfurt gik der Rygter om, at Sønderjylland snart skulde være „tysk", og at det saa var Meningen, at Kursusdeltagerne skulde beklæde en ledende Stilling indenfor det tyske Parti. Han benægter, at der har været Tale om, at de skulde ansættes i tysk Administration.

Afhørte siger, at han i Klagenfurt straks blev klar over, at det hele gik ud paa at faa Deltagerne til at forrette Krigstjeneste i Vaaben-SS. Af denne Grund skrev han straks hjem til Faderen, at han skulde sørge for at faa afhørte ud af det militære Forhold i SS-Kasernen i Klagenfurt, hvor han og Kammeraterne blev uddannet som alle andre tyske Rekrutter. Det varede ca. 2 Maaneder, inden afhørte blev kaldt til Kommandanten alene, og Kommandanten oplyste, at der var kommet Ansøgning over Flensborg fra Faderen om at faa afhørte fritaget fra Soldatertjenesten. Han vilde faa nærmere Besked, men samme Dags Em. kunde afhørte aflevere Vaaben og Udrustning og blev sendt til Gennemgangslejren i Garagekomplekset. Tre Uger senere blev han sendt tilbage til Sønderborg og passerede Grænsen ved Krusaa paa samme Maade, som han var kommet til Tyskland.

.....

Oplæst, vedtaget.

Axel Auerbach. **Schmidt.**
Overbetjent.

.....

(Kriminalpolitiet i Haderslev)

Den i Haderslev fængslede *Knud Valdemar Hansen*, født d. 26/8 1919 i Stepping, der sigtes for at have været Medlem af Waffen-SS, har til Rapport, optaget i Haderslev vedrørende Kursus, forklaret bl. a. .....

Fængslede havde gennem Faderen faaet at vide, at han kunde melde sig til et tre Maaneders Kursus, paa hvilket Kursus den nationalsocialistiske Lære vilde blive gennemgaaet med Kursusdeltagerne. Saa vidt fængslede bekendt havde Faderen faaet Oplysning om dette Kursus fra den tyske Partifører Dr. Møller. Da fængslede gerne vilde have fuld Klarhed over den nazistiske Lære, og da det nazistiske Program paa daværende Tidspunkt interesserede ham, meldte han sig til dette Kursus.

Indmeldelsen til Kursus foregik paa Borgerforeningen. Indmeldelsen lededes af en Standartenführer Möller, som var Politipræsident i Flensborg. Fængslede fik først Foretræde hos nævnte Standartenführer Möller, som gjorde fængslede bekendt med, at de ved Indmeldelsen vilde blive ført til en By i Sydtyskland, hvor det politiske Kursus vilde blive afholdt, og som vilde vare tre Maaneder.

Efter at være gjort bekendt med dette kom fængslede ind paa et Værelse, og her sad der en Del Civilpersoner, som optog et Signalement af de mødte. Fængslede hævder, at han ikke kender nogen af disse Civilpersoner, som han mener var Rigstyskere og bosiddende i Tyskland. Efter at Signalementet var optaget, blev han lægeundersøgt, og han hævder, at den paagældende Læge var fra Tyskland. Efter endt Undersøgelse fik fængslede en Skrivelse med i lukket Kuvert, som han skulde aflevere til Standartenführer Möller.

Da Standartenführer Möller havde gennemlæst Erklæringen, forelagde han fængslede en Kontrakt, som han skulde underskrive, og hvori stod anført, at fængslede forpligtede sig til 3 Maaneders Tjeneste ved et politisk Kursus. Denne Kontrakt underskrev fængslede og herefter var Indmeldelsen overstaaet.

I Begyndelsen af Juni Maaned 1940 fik fængslede en Skrivelse fra Standartenführer Möller, hvorefter fængslede skulde give Møde paa Stadttheater i Aabenraa, medbringende forskelligt Undertøj og Mad til tre Dage. I Aabenraa blev der samlet ca. 70 Deltagere. .....

Fra Aabenraa blev alle 70 Mand i Lastbiler kørt til Flensborg, hvor de overnattede. Dagen efter kom de i et Tog, og efter 8 Dages Kørsel kom de til Klagenfurt. Ankommet

til Klagenfurt maatte de marchere 7—8 km til en Militærkaserne, hvor de blev stillet op. Her kom der en Standartenführer Jacobsen[3]), der var Chef paa Kasernen, og bød dem velkommen. I Velkomsttalen sagde Jacobsen, at det var ham en speciel Glæde, at han maatte byde de første krigsfrivillige fra de nordiske Lande velkommen. Da fængslede hørte dette, traadte han frem og sagde, at det maatte bero paa en Fejltagelse, idet de kun havde meldt sig til en politisk Uddannelse. Hertil svarede Jacobsen, at det ikke var ham bekendt, idet hans Opgave var at uddanne Soldater, og han havde faaet Ordre fra Berlin, at han skulde uddanne de fremmødte krigsfrivillige.

De 70 Deltagere fik herefter Ordre til at gaa over i Kasernens Depot og faa udleveret SS-Uniformer, men samtlige Deltagere nægtede at trække i Uniformen, hvilket de ogsaa blev fri for. De blev herefter kaserneret paa Kasernen, men Dagen efter blev der kaldt en Mand ud fra hver Stue, der skulde møde hos Standartenführer Jacobsen. Fængslede var Ordfører for den Deputation, der fik Foretræde. Standartenführer Jacobsen forelagde de fremmødte forskellige Formularer, hvorefter de skulde forpligte sig til 2—4 Aars Tjeneste som SS eller Tjeneste i Krigstid. Ved at underskrive en saadan Kontrakt skulde de samtidig indvillige i at blive betragtet som tyske Statsborgere.

Ovennævnte Betingelser skulde Deputationen derefter forelægge de øvrige Deltagere. Der var herefter ca. Halvdelen af de 70 Mand, som forpligtede sig til Tjeneste ved SS. Fængslede og de resterende nægtede. .....

.....

Ca. 1 Uge efter gjorde Standartenführer Jacobsen de, der havde nægtet at melde sig, bekendt med, at han ikke kunde have Civilister gaaende paa Kasernen, og de fik nu Valget mellem enten at trække i SS-Uniform eller blive sat i Koncentrationslejr. Saafremt de vilde iklæde sig Uniform, kunde de forblive paa Kasernen, indtil han havde indhentet nærmere Ordre fra Berlin. De blev herefter i Uniform kaserneret i nogle Garager paa Kasernen. Her var de i ca. 5 Uger, og i denne Tid skulde de deltage i Skydeøvelser, men dette nægtede de, og fængslede hævder, at de overhovedet ikke deltog i nogen militære Øvelser.

Efter de 5 Ugers Forløb blev de overført til en Kaserne i Wien, og her gentog det samme sig som i Klagenfurt, idet Kommandanten her ogsaa vilde have dem til SS-Tjeneste, hvilket de ogsaa nægtede her. Kommandanten svarede hertil, at saa maatte de ogsaa regne med at komme i Koncentrationslejr. Om Eftermiddagen kom der en Del Lastbiler, og de fik nu Ordre til at pakke deres Ejendele og køre med Lastbilerne. De blev herefter kørt til Østbanegaarden i Wien og herfra pr. Tog til København. Alle Uniformer var forinden Afrejsen afleveret, og de kom til København i civil. .....

M. J. Ravn.
Kriminalbetjent.

---

[1]) For underretten har Jep Schmidt, dr. Clausen og Ehnstedt oplyst, at man i det lille politiske råd har drøftet klager fra forældrene til dem, der var kommet med til Wehrsportskursus i Klagenfurt.
[2]) John Seyfert fra Sønderborg havde meldt sig til kursus i Klagenfurt og faldt på Østfronten i 1941.
[3]) Dr. Rudolf Jacobsen, kendt for sine påstande om „Rostock-mødet". Smln. A. nr. 285.

281.

Rapport om afhøring af Chr. Paysen, Friedrich August Harr, Jes Peter Petersen, Alfred Karl Jensen og Carl Chr. Schmidt angående hvervning.

3. og 7. maj 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

.....

Kont. i Aabenraa, den 3. Maj 1946.

Fm. Kjøgx og undertegnede har i Dag indfundet os i Toftlund, hvor fornævnte *Chr. Paysen* erklærer, at han nu er villig til at fremkomme med de Oplysninger vedr. Hvervningen til tysk Krigstjeneste, som han ligger inde med.

Da fængs. Paysens politiske Sag skal behandles ved Afdelingen under Politikommandøren for Sydjylland, Aabenraa, er fængs. i Dag overført til herv. Arrest. Telef. Underretning herom er afgivet til Tønder og Hjørring (Værnemagersag i Hjørring).

Fængs. siger, at han bestemt ved, at Dr. Møller i 1939 eller i Begyndelsen af 1940 har stillet hele den tyske Folkegruppe til Raadighed overfor Politipræsident Möller, Flensborg.

Dr. Møller har selv meddelt dette paa et Partiraadsmøde i Aabenraa, hvor fængs. var til Stede som Organisationsleder for Kreds Tinglev. Ved dette Møde, hvor hele den højere politiske Ledelse var til Stede, udtalte Dr. Møller, at han nu, da Tyskland var gaaet ind i Skæbnekampen om at være eller ikke være, havde stillet hele den tyske Folkegruppe til Raadighed for den tyske Krigsførelse, og dette havde han meddelt Politipræsident Möller, Flensborg, nogle faa Dage forinden under et Møde i Flensborg. Møller havde overfor Politipræsidenten udtalt, at Folkegruppen vilde støtte Tysklands Anstrengelser saavel militært som ved civil Arbejdskraft. Politipræsidenten havde overfor Dr. Møller erklæret, at der for Øjeblikket ikke var Brug for Hjælp i Tyskland, men Folkegruppen skulde indtil videre staa med Gevær ved Fod. Særlig blev der i Øjeblikket lagt Vægt paa, at Folkegruppen gjorde en Indsats i ernæringsmæssig Henseende.

Da Krigen med Rusland i Juni 1941 blev paabegyndt, kom Hverveaktionerne indenfor Partiet i Gang, og der blev afholdt forskellige Hvervemøder indenfor „S.K.", bl. a. i Tønder paa Skyttegaarden. Fængs. var ikke selv til Stede ved disse Møder, for da var han som tidligere nævnt smidt ud af Partiet. Fængs. erfarede om dette Hvervemøde af forskellige, der havde deltaget, og han husker, at bl. a. Bogtrykker Andresen, Tønder, berettede om Mødet for ham.

Mødet havde kun et rent Hverveformaal, og Dr. Clausen, Haderslev, holdt Hovedtalen. Medlemmerne blev stillet op i Formationer paa Gulvet, og Dr. Clausen erklærede, at de, der ikke ønskede at melde sig til Krigstjeneste, kunde træde frem, men han havde forinden i Hvervetalen sagt, at enhver havde Pligt til at melde sig. Der meldte sig mange ved dette Hvervemøde i Tønder, og det maa kunne konstateres ved Afhøring af Folk fra Tønder, herunder Fritz Harr og fornævnte Bogtrykker Andresen. — Særlig Medlemmerne fra Højer var forargede over Maaden, hvorpaa Hvervemødet foregik, og der blev talt om, at det var et „Kup".

At Partiet og hermed Dr. Møller har været den egentlige Baggrund for Hvervemøderne, er fængs. fuldstændig sikker paa.

Fængs. er ogsaa vidende om, at Dr. Møller i 1939—40 i Hamborg har holdt en Tale for SS-frivillige fra Danmark, inden de afrejste til Fronten.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Chr. Paysen. **Aksel Pedersen,**
Krmbtj.

Kont. 7. Maj 1946.

Den pag. 2 nævnte Bogtrykker Andresen, Tønder, er endnu ikke vendt tilbage her til Landet.

Den i Sagen nævnte Fritz Harr er interneret i „Faarhuslejren", hvor han navngiver sig: *Friedrich August Harr* (Tyskland 25/4-90) og oplyser, at han har været SS-Mand, og hans Sag behandles af Sikkerhedspolitiet i Tønder.

Han har været Kredsfører i SK fra 1936 til 1942.

Paa Anledning forklarer han, at han meldte sig til SS i Oktober 1939, og han blev indkaldt i Oktober 1942.

Han meldte sig paa egen Foranledning til Partiføreren, Dr. Møller, paa et Partiraadsmøde i Aabenraa i det tyske Hus, hvor Dr. Møller i Oktober 1939 havde indkaldt til Møde for det store politiske Raad, hvor fængs. havde Adgang som SK-Fører. Det var ikke i Anledning af Møllers Tale ved denne Lejlighed, at fængs. meldte sig, for han havde taget sin Beslutning forinden Mødet.

Fængs. kan ikke nærmere referere Møllers Tale, men han husker, at Møller sagde, at han havde stillet hele den tyske Folkegruppe til Raadighed for Tyskland, baade som militær og civil Indsats. For den militære Indsats var Folkegruppen stillet til Raadighed overfor „Bezirkskommando" Flensborg, og den civile Indsats var, saavidt fængs. husker, af Møller stillet til Raadighed overfor Politipræsident Möller, Flensborg.

Inden Talen blev paabegyndt, havde fængs. en personlig Samtale med Møller, og det var ved denne Lejlighed, fængs. meldte sig. Under denne Samtale sagde Dr. Møller, at han (Møller) havde stillet dem alle til Raadighed for Krigsindsats hos „Bezirkskommando", og derfor ved fængs. bestemt, at det var til „Bezirkskommando", Møller havde henvendt sig.

Om der meldte sig flere ved denne Lejlighed, ved fængs. ikke.

Det første regulære Hvervemøde, som fængs. har deltaget i, fandt Sted paa Skyttegaarden i Tønder, og det var noget efter Krigen mod Rusland — formentlig September eller Oktober 1941.

Mødet var indkaldt af Dr. Clausen, Haderslev, som SK-Leder, og det var Dr. Clausen, der holdt Talen, der havde et rent Hverveformaal. Møller var ikke med til dette Møde, men man kan ikke komme uden om, at Møller som Partifører har staaet bag Hverveaktionen, og det er fængs. personlig Mening, at Møller saavel som Clausen har det fulde Ansvar for Hvervningen, og det skal forstaas saaledes, at Clausen kun har kunnet handle med Møllers Vidende og Vilje, for det var Førerprincippet, der overalt gjorde sig gældende indenfor Partiet, og SK kunde ikke paa eget Ansvar foretage Hverveaktioner. Ved Mødets Slutning udtalte Clausen, at de, der vilde melde sig, skulde stille sig op i den ene Side af Salen, og de, der ikke vilde melde sig, skulde stille op i den anden Side, og han tilføjede herunder, at enhver havde Pligt til at melde sig.

Der var Deltagere fra hele Kredsen, nemlig Tønder, Højer og Løgumkloster, og der var ca. 150 Personer til Stede, og heraf meldte Størsteparten sig, og de blev — saavidt fængs. husker — noteret op paa en Liste, som Dr. Clausen tog med. Disse to Møder er de eneste Møder om Hvervning, som fængs. har deltaget i, idet han blev indkaldt, inden der blev afholdt flere Møder i Tønder Kreds.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Friedrich Harr.

Lærer Jes Peter Petersen (Bolderslev 12/1-00), interneret i Faarhuslejren for Z-Tjeneste. Sagen behandles af Sikkerhedspolitiet i Tønder. Han har været Kredsleder i Tønder Amt fra September 1939, indtil Partiet blev ophævet.

Han husker, at han har deltaget i det af Dr. Clausen indkaldte Møde i Tønder (Skyttegaarden). Det var et SK-Møde for Medlemmer af Mindretallet for Tønder og Omegn, og der deltog ca. 150 Personer. Det var et Hvervemøde, og det er det eneste Hvervemøde, som fængs. har overværet, og han mener heller ikke, at der har fundet andre Hvervemøder Sted i Tønder.

Dr. Clausen holdt Tale og opfordrede Medlemmerne til at melde sig til SS, og det er rigtigt, at de sluttelig fik Besked paa at dele sig i to Hold i Salen, saaledes at de, der vilde melde sig, stillede sig for sig selv. Da denne Opfordring blev fremsat, forlod fængs. Mødet, saa han ved ikke, hvad der senere foregik.

Fængs. er foreholdt, om et saadant Møde har kunnet afholdes uden Dr. Møllers Tilladelse, og han siger, at det er hans personlige Mening, at Mødet godt kunde afholdes udenom Dr. Møller, eftersom enhver Organisation, ogsaa SK, arbejdede selvstændigt, og SK maa — stadig efter fængs. personlige Mening — bære Ansvaret for dette Hvervemøde, idet Dr. Møller ikke blandede sig i Arbejdet indenfor de forskellige Organisationer, naar disse arbejdede tilfredsstillende; var derimod det modsatte Tilfældet, og der kom Klager, traadte Dr. Møller til.

Hvervespørgsmaalet kan fængs. ikke forklare mere om eller tage nærmere Stilling til.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

J. Petersen.

Gaardejer Alfred Karl Jensen (Højer 12/11-15) interneret i Faarhuslejren for Z-Tjeneste, Sagen hos Sikkerhedspolitiet i Tønder. Ingen Tillidshverv indenfor NSDAP-N.

Forklarer paa Anl., at han var deltagende i Mødet paa Skyttegaarden i Tønder en Sommeraften i 1941. Han blev denne Dag tilsagt til at give Møde paa „Stadt Tondern" i Højer, og ankommet hertil saa han, at der var samlet en Del Personer fra Højer og Omegn. Der holdt nogle Biler (Rutebiler) ved Hotellet, og han blev af en eller anden oplyst om, at man skulde med disse Biler til Tønder. Paa dette Tidspunkt anede fængs. i hvert Fald ikke, hvad der forestod. Han var ikke Medlem af SK, men han var Medlem af NSDAP-N.

Ankommet til Tønder kørte de ind paa Skyttegaarden, hvor de blev anbragt i Salen. Af en Person, som fængs. ikke kendte, blev der holdt en meget kraftig Hvervetale til SS, og fængs. tilføjer, at han ikke havde taget med, saafremt han havde vist dette i Forvejen. Fængs. kan ikke huske Talens Ordlyd, men Taleren sagde, at de paagl. havde Pligt til at melde sig. Under Talen stod Tilhørerne paa Gulvet, og de fik Ordre til at dele sig saaledes, at de, der vilde melde sig, kom til at staa for sig selv. Fængs. vilde ikke melde sig. Han blev dog paa Hotellet til Forsamlingens Afslutning, idet han jo skulde med Bilen tilbage til Højer. Han bemærkede derefter, at de, der havde meldt sig, gik op paa 1. Sal, hvor der var Session, og de kom tilbage herfra med en Seddel om, hvorvidt de var tjenstdygtige eller ej.

Fængs. siger, at han følte Foranstaltningen som et „Kup", idet Deltagerne forinden Mødet var uvidende om Formaalet, og det ikke var saa let efter Mødet at foretage den rette Beslutning m. H. t. at melde sig eller springe fra.

Det er det eneste Hvervemøde, fængs. har deltaget i, og han kender iøvrigt intet til Hvervespørgsmaalet.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Alfred Jensen.

.....

Landmand Carl Christian Schmidt, f. d. 18/10-99 i Højer, interneret i Faarhuslejren som SS-Mand. Sagen i Tønder. Ingen Tillidshverv i Partiet NSDAP-N.

Han forklarer, at han har været til et Hvervemøde, og dette fandt Sted enten paa Skyttegaarden eller Tonhalle i Tønder.

Fra Partiledelsen fik han gennem et af Partimedlemmerne i Højer (husker ikke mere hvem) mundtlig Besked paa, at han samme Dags Aften skulde give Møde paa „Stadt Tondern" i Højer. Ankommen til „Stadt Tondern" fik han at vide, at de fremmødte skulde til Tønder, hvortil de kørte i Rutebil.

I Tønder blev de samlet i en Sal, og der var ca. 150 Personer til Stede, og det var Dr. Clausen, Haderslev, der ledede Mødet og holdt Talen. Mødet fandt Sted tidligt paa

Foraaret 41[1]), og dette husker fængs., fordi han i Juni s. A. blev indkaldt til SS. — Fængs. husker ikke nærmere Talen, men han husker, at der blev sagt, at de, der vilde melde sig, skulde stille sig for sig selv i Salen, og fængs. gik over blandt dem, der meldte sig.

De fik derefter Ordre til at gaa ind i et Værelse, og her var der tyske Læger til Stede, og der blev afholdt Session, og fængs. blev erklæret for tjenstdygtig.

Efter fængs. Mening var hele Foranstaltningen en „Overrumpling", for han anede intet om, hvad der skulde gaa for sig, før han var midt i det hele. Der var en Del Spektakel i Bilen paa Vejen hjem til Højer, idet der blev Diskussion om Hvervespørgsmaalet, og der var flere, der udtalte sig om, at det var en forkert Fremgangsmaade, der var blevet anvendt, idet man ikke havde haft Lejlighed til nøje at gennemtænke, hvorvidt man vilde melde sig eller ej.

Hvorvidt det er Partiet (Dr. Møller) eller SK, der har Ansvaret, tør fængs. ikke udtale sig om, idet han ikke har tilstrækkelig Kendskab til Organisationerne.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Carl Schmidt. **Aksel Petersen,**
Krmbtj.

[1]) En anden af mødedeltagerne har forklaret, at mødet fandt sted i februar 1941, idet han i marts rejste til Tyskland.

282.

Rapport om afhøring af Peter Larsen angående hvervning til SS før 1942.

15. juni 1946.

Afskrift.

RIGSPOLITICHEFEN
Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

Lørdag den 15. Juni 1946.

Tidligere Leder af „Organisationsamt", Overløjtnant Peter Larsen, p. t. Aabenraa Arrest, har — under Iagttagelse af Retsplejelovens § 807, stk. III — forklaret om

Hvervningen til SS før 1942.

Fængs. siger nu, at der er en vis Forskel m. H. t. Mindretalsledelsens Stilling overfor Hvervningen til Waffen-SS før og efter Udbrudet af Krigen mod Rusland. Fra Besættelsen indtil Udbrudet af denne Krig havde Mindretalsledelsen i og for sig ikke noget med Hvervningen at gøre.

Man havde fra Politipræsident Möller og SS-Hauptsturmführer Ellenberger modtaget Meddelelse om, at Waffen-SS nu vilde foretage Hvervninger i Danmark, herunder i Sønderjylland, og Mindretalsledelsen havde taget denne Meddelelse til Efterretning.

Dog maa fængs. erkende, at Mindretalsledelsen for saa vidt har ydet en vis Bistand ved disse første Hvervninger, eftersom Dr. Clausen og Jef Blume — efter Aftale med Ledelsen — har været til Stede paa Sessionerne for som bedre kendt med Forholdene at assistere SS-Folkene.

Endvidere er Organisationsamts Kontorapparat stillet til Raadighed, idet vedlagte Hverveopfordring, dateret 13. Februar 1941[1]), der fremtræder som udsendt af Parteileitung og underskrevet af Dyrlæge Møller, paa de paagældende SS-Folks Anmodning er

fremstillet paa Organisationsamt og udsendt herfra, saaledes at de uudfyldte Blanketter (manglende Navne m. v.) er tilstillet Kredslederne til videre Udsendelse til Ortsgruppenlederne.

Fængs. bemærker nu, at det formentlig er SK-Kredslederne, der har modtaget Blanketterne. Derudover vil fængs. hævde, at Mindretalsledelsen ikke har medvirket ved de første Hvervninger.

Ved Krigsudbrudet i Krigen mod Rusland blev Folkegruppen her af tyske SS-Folk, navnlig Obergruppenführer Berger, gentagne Gange gjort opmærksom paa den Indsats, som andre tyske Folkegrupper ydede m. H. t. Hvervning til Waffen-SS, og at Folkegruppen i Nordslesvig ikke maatte staa tilbage paa dette Punkt. Som Følge heraf blev Folkegruppens Hvervning til Waffen-SS mere aktiv, hvilket bl. a. gav sig Udtryk i et Hverveopraab af 14/10-41, som Organisationsamt indrykkede i „N.Z.".

Naar det ved Afhøringer er oplyst, at Dr. Clausen — bl. a. ved et Møde paa Skyttegaarden i Tønder — i Eftersommeren 1941 har foretaget en egentlig Hvervning, da vil fængs. ikke bestride, at denne Hvervning er sket med Mindretalsledelsens Billigelse.

Fængs. oplyser iøvrigt, at han, efter at Jef Blume i April var blevet indkaldt, overtog den saakaldte „Betreuung" for de indkaldte og deres paarørende.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

sign. **P. Larsen.** sign. **Kjøgx.** Fuldmægtig. sign. **Aksel Pedersen.** Krmbtj.

[1]) Se A. nr. 271.

283.

Rapport om afhøring af Wilhelm Deichgräber angående hvervningen i Nordslesvig.

29. aug. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Ekstrakt.

Rapport.

. . . . . .

Rapport af 29/8 1946.

Fængslede *Wilhelm Deichgräber* er under Iagttagelse af Retsplejelovens § 807, III Stk., gjort bekendt med, at han efter det foreliggende om ham oplyste har gjort sig skyldig i Overtrædelse af § 10, 1ste Stykke, i Lovbekendtgørelse Nr. 368 af 6. Juli 1946, idet han skal have medvirket som Taler ved en Del Hvervemøder, afholdt i Aarene 1941 og 1942 i de fire sønderjydske Amter.

Fængslede erkender sig skyldig og erklærer sig villig til at afgive Forklaring angaaende Forholdet.

Fængslede udtaler nu, at han ikke direkte havde noget med Hvervningen til SS at gøre før efter den 10. Februar 1942, paa hvilken Dag der af Partifører Jens Møller, Graasten, var udsendt Opraab til visse Aargange indenfor det tyske Mindretal i Nordslesvig om at melde sig til tysk Krigstjeneste. Forinden den Tid havde fængslede afvist at deltage direkte i Hvervemøderne, fordi Partifører Jens Møller indtil da havde nægtet fængslede Tilladelse til selv at indtræde i SS, idet Jens Møller ikke mente, at han kunde undvære fængsledes Assistance i Partiarbejdet i den sønderjydske Landsdel.

Fængslede forklarer, at han selv første Gang meldte sig til tysk Krigstjeneste ganske kort Tid efter 9. April 1940, idet hele N.S.D.A.P.N.s Lederstab da in solidum meldte sig

eller rettere stillede sig til Raadighed for den tyske Værnemagt under et Møde, der afholdtes vistnok den 2. Juni 1940 paa „Deutsches Haus" i Aabenraa, hvortil hele Partiraadet for Sønderjylland var indkaldt paa Foranledning af Partiføreren Jens Møller, og Mødet overværedes af daværende Politichef Möller, kl. „Mulli", fra Flensborg, der paa Tysklands Vegne modtog Partifører Jens Møllers Tilbud om, at hele Partistaben stillede sig til Tysklands Raadighed, hvilket skete ved hvert enkelt Medlems Underskrift paa en samlet Skrivelse.

Fængslede erindrer, at Jens Møller i sin Tale bl. a. havde udtalt, at Partiets Medlemmer i sin Helhed havde følt det som sin Pligt at stille sig til Stortysklands Raadighed enten som aktive Krigsdeltagere, eller hvor de ellers, alt efter hver enkelts Evne, maatte kunne anvendes i Stortysklands Sag. — Politichef Möller havde paa Tysklands Vegne modtaget Tilbudet, og han meddelte i sin Svartale, at han modtog Partiførerens Tilbud med Tak, og at der herefter vilde blive afholdt tyske Sessioner rundt om i Landsdelen, saaledes at hver enkelt vilde faa Lejlighed til at melde sig, men i øvrigt udtalte Politichef Möller, at der vilde blive taget særligt Hensyn til den enkeltes Evner, og at flere efter hans Formening vilde blive tildelt særlige Opgaver, bl. a. ved Organiseringen af udenlandsk Arbejdskraft til den tyske Værnemagt til Benyttelse her i Landet eller i Tyskland.[1])

Ved en senere og kort Tid derefter følgende Lejlighed meldte fængsl. sig skriftlig til Vaaben-SS paa de dertil bestemte Indmeldelsesblanketter, der blev modtaget fra Dibbernhaus i Aabenraa, hvorfra de vistnok var udsendt af Oberleutnant P. Larsen, og hvortil Blanketten for fængsl.s Vedkommende blev tilbagesendt i udfyldt Stand.[2]) I Mellemtiden havde Partiføreren udtalt paa et Partiraadsmøde, at han personlig forbeholdt sig Ret til selv at bestemme, hvilke Medlemmer af Staben samt hvilke tyske Lærere her i Landsdelen der skulde indkaldes eller blive hjemme, og Partiføreren havde saaledes straks modsat sig, at fængslede lod sig indkalde, hvilket stod ved Magt indtil efter Februar 1942. Fængslede protesterede over for Partiføreren, idet fængslede allerede straks efter Danmarks Besættelse havde besluttet aktivt at indtræde i den tyske Værnemagt. Af idealistiske Grunde ønskede fængslede herefter ikke at deltage i Hvervningerne, og hans Indsats vedrørende disse indskrænkede sig herefter i Aarene 1940 og 1941 til som Medlem af SK, inden for hvilket Korps fængslede kun var almindelig menigt Medlem, at deltage i de i Forbindelse med Hvervningerne til Vaaben-SS afholdte Appeller, der bl. a. afholdtes paa Haus Adalbert i Sønderborg.[3])

. . . . . .

Læst og vedstaaet.

sign. **Wilh. Deichgräber.** sign. **Aage Bram.**
Krmbtj.

---

[1]) I Deichgräbers dagbog hedder det under 1. sep. 1939: „*Vigtig Sammenkomst i Aabenraa. Verdenshistorie*", og til rapport af 23. nov. 1946 har han herom forklaret, at der den dag blev afholdt partirådsmøde i Aabenraa, hvor deltagerne enedes om: „*at de om fornødent alle vilde stille sig til Tysklands Raadighed som Krigsdeltagere i den Udstrækning, Forholdene maatte kræve det*".

[2]) For underretten i Aabenraa har kredsleder Ehnstedt den 23. og 24. marts 1948 forklaret, at når det blev meddelt, at Überprüfung fandt sted, strømmede folk til, mand af huse. Man fik at vide, at enhver burde melde sig til Überprüfung, som var uforbindende. Ved undersøgelsen blev der udleveret anmeldelsesblanket til dem, der mødte. Blanketterne var medbragt af kommissionen selv og lød på tilmeldelse til SS. De pågældende tog blanketterne med sig hjem og kunne, såvidt Ehnstedt vidste, sende dem til Organisationsamt. Det var iøvrigt ret få, der meldte sig efter de første Überprüfungen. Den 12. april 1948 har Jep Schmidt for underretten ligeledes forklaret, at kommissionen selv havde blanketterne med, men folk kunne forpligte sig med det samme. Roth har den 15. april oplyst, at de blanketter, der blev fordelt ved undersøgelserne, kunne sendes til Dibbernhaus.

[3]) Af dagbøgerne fremgår det, at Deichgräber allerede den 21. april 1940 deltog i en mønstring i Sønderborg. Det hedder herom: „*Musterung SS Adalbert 10 Uhr. Das klappte nicht ganz. Im ganzen Kreis Sonderburg 300 Mann*". (Mønstring til SS på Adalbert kl. 10. Det gik ikke rigtig godt. I hele Sønderborg kreds 300 mand). Til rapport af 23. nov. har han oplyst, at mønstringen lededes af SK-ledelsen, bl. a. dr. Clausen, Haderslev. De tyske officerer havde imidlertid ikke tid den dag, så mønstringen blev først gennemført den følgende dag. 6. juni 1940 var der atter mønstring i Sønderborg. 5. juli 1940 havde D. besøg af „kommissionen", og den 6. okt. var der „*hoher Besuch aus Kopenhagen*" (fornemt besøg fra København), nemlig Untersturmführer Lorenz, der ledede SS-Ergänzungsamt. 23. feb. 1941 var der SK-appel i Sønderborg. „*265 Mann Freiwillige für die Dauer des Krieges*" (265 frivillige, sålænge krigen varer).

284.

Rapport om afhøring af politidirektør Johann Hinrich Möller i Flensborg angående hvervning m. m.

25. jan. 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Rapport.

Kontinueret, den 25. Januar 1947.

Foran afhørte *Johann Hinrich Möller* har nu ønsket anført, at han ved en Lejlighed, meget muligt en Dag i Slutningen af April 1940, har indfundet sig i København for her at drøfte eller sætte General Kaupisch ind i Hverveaktionen her i Landet, som Kpt. efter Ordre skulde udføre. Kpt. husker, at Kaupisch var ret utilfreds med, at SS. foretog en saadan Hverveaktion her i Landet, eftersom han havde faaet de Retningslinier, at Danmark skulde betragtes og behandles som et neutralt Land, og Kaupisch var af den Anskuelse, at en saadan Hverveaktion ikke var forenelig hermed. Eftersom Hverveaktionen var en „Førerordre", gik Kaupisch med hertil.

Endvidere har Kpt. ved samme Lejlighed drøftet nævnte Forhold med Renthe-Fink og med Kanstein, som begge allerede forud for Kpt.s Samtale med dem var underrettet eller informeret om Hverveaktionen fra Berlin af. Ingen af disse 2 Personer havde Indvendinger at gøre.

Endelig har Kpt. ønsket anført, at han overfor Jens Møller og Dr. Clausen, da disse 2 Personer under Samtalerne med Kpt. forud for Hverveaktionens Begyndelse udtrykte visse Betænkeligheder[1]), har udtalt, at danske Statsborgere jo deltog paa finsk Side i Kampen mod Russerne (Bolchevismen), hvilket fra danske Myndigheders Side stiltiende blev tilladt, hvorfor man efter Kpt.s Skøn ikke behøvede at nære Betænkeligheder mod omtalte Hvervning, specielt fordi de hvervede Personer jo ikke skulde deltage i Kamphandlinger. Kpt.s nævnte Paastand har sikkert gjort sit til, at man fra Folkegruppens Side ikke længere har næret Betænkeligheder mod Hverveaktionen.

I Løbet af 1941 blev der her i Landet oprettet „Nebenstelle der Ergänzungsstelle „Nordsee" (Waffen-SS)", som varetog Hvervningen her i Landet, og herefter traadte Kpt. mere og mere i Baggrunden med sin Hverveaktion.

sign. **F. A. Bruun.**
Krmobtj.

[1]) Til rapport af 22. januar 1947 har politidirektør Möller udtalt, at dr. Møller og Peter Larsen overfor ham flere gange har udtrykt betænkeligheder over de metoder, der blev benyttet ved hvervningen. Möller har dog sat sig ud herover og foreholdt dem, at som tyskere havde både de og han at udføre de givne ordrer.

285.

Rapport om afhøring af dr. Rudolf Jacobsen angående hans virksomhed som leder af Wehrsportskursus i Klagenfurt.

17. juni 1947.

KØBENHAVNS POLITI Litra II/LLL⁷.

1. Undersøgelseskammer.

Rapport.

Tirsdag den 17. Juni 1947.

Dr. Rudolf Alfred Friedrich Jacobsen, f. d. 1. Maj 1898, var fremstillet i Arresthuset i Fredensborg.

. . . . . .

I August 1939 blev Kpt. indkaldt til Værnemagten, men allerede før Krigens Udbrud blev han hjemsendt fra Hæren og stillet til Raadighed for SS. Fra Oktober 1940 til Januar 1941 var Kpt. Kommandør for en Bataillon af Waffen-SS, som var under Opstilling, og fra Februar 1941 til Juni s. A. ledede han en Skole for Underofficerer.

Sidst i Juni 1940 fik Kpt. Ordre til at overtage Bataillon Nordland, der som Waffen-SS Formation skulde opstilles i Klagenfurt og bestaa af Danske, Norske og Tyskere. Kpt. fik overhovedet ingen nærmere Instruktioner, men han har senere i Klagenfurt set Førerbefalingen om Bataillonens Oprettelse. Der stod kun, at Hitler havde befalet dette.

Nordland blev betegnet som SS-Verfügungstruppe. Dette betød teknisk, at den paagældende SS-Enhed stod til Raadighed til Sikring af Rigets indre Fred, men det var fra Oprettelsen Meningen, at Nordland skulde indsættes i Krigen. Andre Verfügungstruppen som Germania og Deutschland var allerede indsat i Krigen. Betegnelsen Waffen-SS opstod imidlertid først i Slutningen af 1940, og indtil da bevarede man den ældre Betegnelse, selvom den ikke dækkede de virkelige Forhold.

Der var ikke taget noget Forbehold, saavidt da Kpt. husker, med Hensyn til Nordlands Indsats i Krigen. Bataillonen skulde kunne anvendes paa en hvilken som helst Front. Der var taget Forbehold med Hensyn til, at den ikke kunde indsættes bag Fronten i de besatte polske Omraader.

Allerede ca. 14 Dage efter at Kpt. var kommet til Klagenfurt, ankom det første Hold af danske frivillige og straks efter det næste. Det drejede sig ialt om ca. 150 Mand.

Kpt. fik Indtrykket af, at flere af Danskerne ikke var klar over, at de havde meldt sig til Krigstjeneste, og han samlede derfor de frivillige og meddelte, at de, der ønskede det, kunde melde sig fra; dette gjorde 25—30 %. Kpt. ønskede dog ikke, at disse straks skulde sendes tilbage til Danmark, idet han mente, at det kunde give dem en uvenlig Stilling overfor Tyskland ved uden videre at blive kasseret. I Stedet for gennemgik de i den nærmeste Tid et Kursus, der bestod af Foredrag, bl. a. om den nationalsocialistiske Verdensanskuelse. Der fandt ikke nogen militær Uddannelse Sted af dem, men de deltog i Sport. Hvor lang Tid de blev i Klagenfurt, husker Kpt. ikke. Han har ikke hvervet blandt dem før deres Hjemrejse til Danmark. Om det er gjort af Personalet fra SS's Hvervekontorer, ved han ikke.

Kpt. formoder, at Grunden til, at de ovennævnte Danskere ikke har været klar over, hvad de gik ind til, vel har været, dels at de tyske Hverveofficerer i Danmark ikke har været nøje klar over Betingelserne for Hvervningen, dels at Hvervningen er foregaaet i det skjulte og ikke med egentlige SS-Hvervekontorer med faste Kontrakter, og dels at de tyske Hverveofficerer og de danske Nazister vel har været interesseret i at sende saa mange Folk til Klagenfurt som muligt.

Kpt. husker nu, at enkelte af de danske frivillige over for ham har givet Udtryk for, at ganske vist vilde Uddannelsen i Klagenfurt give dem Mulighed for at blive Soldat

i Waffen-SS, men det var lovet dem i Danmark, at de ikke skulde blive indsat i denne Krig. Kpt. har foreholdt SS-Standartenführer Möller, Flensborg, der ledede Hvervningen i Danmark, at Kpt. ikke kunde tolerere, at Hvervningen i Danmark fandt Sted, uden at de hvervede var nøje klar over, at det drejede sig om egentlig Krigstjeneste. Möller trak paa Skuldrene og ønskede tilsyneladende ikke at komme nærmere ind paa Emnet. Kpt. tør ikke udtale sig om, hvorvidt Hvervningen i Danmark er gennemført, saaledes at de hvervede har faaet Forstaaelsen af, at de ikke vilde blive indsat i denne Krig. Möller har ikke haft nogen Kompetence til at hævde dette.

.....

Dr. Rudolf Alfred Friedrich Jacobsen.

Kontinueret den 23. Juni 1947.

Foranstaaende Rapportforklaring er underskrevet af og godkendt af Rudolf Jacobsen, efter at den paa Tysk er oplæst for ham af kgl. Translatør J. Ketelsen.

Bech.

286.

Peter Larsens redegørelse for hvervningen i tiden 9. april 1940 —februar 1942.

3. april 1948.

Afskrift.

Hvervningen i Tiden fra 9. April 1940 til Februar 1942.

Jeg maa indledende fremhæve, at de Oplysninger, jeg kan fremkomme med angaaende Hvervningen i denne Periode, er meget mangelfulde. Jeg maa derfor indskrænke min Beretning til de Punkter, jeg mener at have nogenlunde Kendskab til, og som jeg i enhver Situation og overfor enhver mener at kunne forsvare:

1. Efter min Opfattelse kan der for nævnte Tidsrum ikke være Tale om nogen planmæssig eller organiseret Hvervning, men derimod kun om en Slags Registrering af den i Værnepligtsalderen staaende og SS-duelige Ungdom i Folkegruppen. Før 9. 4. 40. havde der — saavidt jeg husker — uden Folkegruppeledelsens Medvirken meldt sig ca. 17 Frivillige, der først i Slutningen af Frankrig-Felttoget blev indsat.
2. Den under Punkt 1 nævnte Registrering lededes af daværende S.K.-Fører Dr. Clausen og Ungdomsføreren Jef Blume. Disse vil ogsaa være i Stand til at give en nøjagtig Fremstilling af dette Arbejde. Hvorledes Udnævnelsen af disse to er foregaaet, kan jeg i Dag ikke sige. Det kan være sket i det lille politiske Raad, eller at en eller anden SS-Fører fra Riget har henvendt sig til Dr. Møller, der saa igen har henvist til disse to Mænd.
3. Med Mellemrum dukkede en Undersøgelseskommission fra SS-Ergänzungsamt Hamburg under Ledelse af en SS-Hauptsturmführer Ellenberger op i Landsdelen, der i Købstæderne og enkelte større Landsbyer foretog Registreringen og Undersøgelsen af de Frivillige. Tilstrømningen til disse Møder skal have været ret stor. Dette var særdeles Tilfældet efter tyske Sejre (Frankrigs Sammenbrud og lign.). Jeg mindes en Skildring af Dr. Clausen, hvorefter Tilstrømningen i Tinglev-Kredsen f. Eks. var saa stor, at Kommissionen ikke magtede Opgaven. Der rettedes en Forespørgsel til

de mødte om, hvem der vilde melde sig som frivillig, og hvem der selv betegnede sig som øjeblikkelig „abkömmlich". Alle øvrige kunde gaa hjem, og kun de „abkömmliche" blev undersøgt.

4. Folkegruppeledelsen har hverken ved Dr. Møller eller mig som Leder af Organisationsamt været repræsenteret ved disse Møder, hvilket derimod var Tilfældet efter Februar 1942, hvor Dr. Møller og jeg var til Stede, og hvor Dr. Møller i personlige Samtaler med de som k.v. (kriegsverwendungsfähig) erhvervede Frivillige tog Stilling til deres „Abkömmlichkeit". Ej heller har jeg haft noget som helst Samarbejde med Lederen af Kommissionen eller med SS-Ergänzungsamt Hamburg.

   Naar et større Antal Frivillige blev indkaldt, samledes de i Tinglev, hvor de blev afskediget af Dr. Clausen og overgivet til Waffen-SS. Efter Februar 1942 overtog jeg dette Hverv, den første Transport afskedigede jeg saaledes den 22. 4. 42. Den næste den 27. 5. 42. o. s. v. Smaa Grupper blev i Perioden 40—42 derimod ført over Grænsen i Lastbiler.

5. Om Politidirektør Möller i Kommissionens Farvand har fulgt dette Arbejde som interesseret Tilskuer eller med en bestemt Opgave, formaar jeg ikke at sige. Efter min Opfattelse og mine Iagttagelser bestod hans Arbejde i at smugle enkelte smaa Grupper af Frivillige over Grænsen. Selve Arbejdet udførtes af Militærpersoner (Waffen-SS), Officerer, Læger og Personalet. Politidirektør Möller var Standartenführer i „Allgemeine SS", altsaa udelukkende Parti- eller SS-Funktionær, hans militære Rang var Gefreiter i Værnemagten. Som Leder af Organisationsamt har jeg hverken paa daværende Tidspunkt eller senere haft noget som helst med ham at gøre angaaende Hvervning.

6. Antagelig i Sommeren 1941 — maaske i Sammenhæng med Oprettelsen af Frikorps „Danmark" — blev der under Ledelsen af SS-Obersturmführer Lorenz oprettet et SS-Ergänzungsamt i København. En Slags Filial fra Hamborg. Senere fik SS-Ergänzungsamt København Betegnelsen „SS-Ersatzkommando Dänemark". Det blev løst fra Hamborg og understod nu direkte SS-Hauptamt, Berlin.

7. Fra 1940 til 41 spillede Forsorgen for de Frivillige og deres Paarørende en forholdsvis ubetydelig Rolle, idet den langt overvejende største Del af de indkaldte Frivillige var unge, ugifte Mænd. I Løbet af 1941 blev dette Spørgsmaal imidlertid mere brændende, og som Leder af Organisationsamt fik jeg overdraget det Hverv at varetage de Frivilliges Interesser paa dette Omraade. Jeg optog Forbindelse med SS-Fürsorge, København.

8. At Folkegruppeledelsen (det lille politiske Raad) nøje har været underrettet om Sagens Gang og ved Sammenkomster fra Dr. Clausen eller Jef Blume har modtaget korte Referater angaaende Indkaldelserne i denne Periode, kan ikke benægtes. Ligesom ogsaa jeg i Løbet af 1941 refererede om Forsorgen.

9. For at forhindre at alle og enhver udenom Organisationsamt henvendte sig med alle mulige Anliggender til Kreds- og Ortsgruppelederne, har jeg altid ønsket at blive underrettet om, hvad der foregik. Muligvis har jeg i enkelte Tilfælde i Samraad med Jef Blume underskrevet, eller endog selv forfattet Rundskrivelser, eller stillet min Duplikator til Raadighed. Dette er sikkert sket ved en Henvendelse til mig for at give Sagen et mere officielt Stempel og opnaa et større Resultat eller for at forhindre en altfor stærk Indblanding i mit Organisationsapparat.

   Alt dette i Forbindelse med Forsorgen, som kun varetoges af mig, samt mit Arbejde for, at de Frivillige kunde tilbringe deres Orlov her i Landsdelen og ikke hos Slægtninge eller Bekendte i Riget, hvilket var Tilfældet i den første Tid, da de ikke kunde komme over Grænsen, giver maaske Forklaringen paa den Formodning, at denne Periodes Hvervning eller Registrering udgik fra Folkegruppeledelsen. *Dette er imidlertid ikke Tilfældet.* Som Leder af Organisationsamt havde jeg paa daværende Tidspunkt ikke faaet overdraget dette Hverv, og Ledelsen fulgte Udviklingen som interesseret Tilskuer. For de af mig i denne Sammenhæng udsendte Rundskrivelser maa jeg personlig overtage det fulde Ansvar.

10. I en fortrolig Samtale med Dr. Møller angaaende Opretholdelsen af Ro og Orden i Landsdelen er daværende Statsminister Stauning i Slutningen af 1940 bleven holdt

nøje underrettet om Folkegruppens Krigsindsats. Statsministeren betegnede denne Indsats som „rimelig".[1]) Der har for mig derefter ikke bestaaet nogen som helst Tvivl om, at Hvervningen var lovlig.

11. Jeg husker ikke Aaret eller Tidspunktet, men da den muligvis staar i Forbindelse med Folkegruppens Arbejde i denne Periode, undlader jeg ikke at fremkomme med en Skildring af følgende Begivenhed:

Efter en Rejse til Berlin meddelte Dr. Møller mig, at man var højst utilfreds med Folkegruppens Arbejde, og at det i denne Anledning var kommet til en meget skarp Meningsudveksling. Han vidste ikke, hvilke Konsekvenser Sagen vilde faa for ham. Faa Dage senere opsøgtes jeg af en Herre fra Berlin, der anmodede mig om at navngive en Efterfølger for Dr. Møller, da et Samarbejde med denne renitente Herre var en Umulighed. Jeg advarede mod en Veksel i Føringen og erklærede iøvrigt, at jeg i alt var fuld enig med Dr. Møller vedrørende Folkegruppens Arbejde og Politik, og at jeg personlig stod og faldt med Dr. Møller; kort Tid derefter blev Dr. Møller atter kaldt til Berlin, hvor der fandt en Forsoning Sted.

12. Efter 10. 2. 42. blev al Hvervning overdraget mig som Leder af Organisationsamt.

Aabenraa Arrest, 3. 4. 1948.

sign. **P. Larsen.**

[1]) Sml. A. nr. 118.

287.

Rapport om afhøring af Otto Kortsch, Peter Larsen og dr. Møller angående hvervningen.

10.—12. april 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Lørdag, den 10. april 1948.

Afskrift.

Rapport.

Vedr. Hvervning til Waffen-SS.

Tidligere Kreismannschaftsführer i SK for Aabenraa Kredsen: *Otto Ferdinand Kortsch* (Bylderup Bov 11/8-06) fremstod Dags Efterm. den 10/4 1948 her paa Kontoret til nærmere Afhøring om sit Kendskab til saadan Hvervning, specielt hvorvidt han i sin Egenskab af Kreismannschaftsführer har deltaget i Hvervning paa et saa tidligt Tidspunkt som fra kort efter 9/4-40.

Kpt. har oplyst, at han var behjælpelig med at bekendtgøre Terminerne for de saakaldte „Überprüfungen", som fandt Sted kort efter den 9/4 1940.

Det er Kpt. ugørligt i Dag at huske, hvem der har opfordret ham til saadant Hverv men i Betragtning kan kun komme enten SK-Lederen Dr. Clausen, Haderslev, eller Kredslederen Jep Schmidt, Løjtkloster.

Kpt. husker, at han, efter at han af een af de ovennævnte Personer havde faaet saadant i Opdrag, satte sig i Forbindelse med egnede Personer indenfor sin Kreds og bad disse Personer lade Bekendtgørelser om „Überprüfungen", som skulde afholdes, gaa videre

ud til alle Medlemmer af Folkegruppen, som paa daværende Tidspunkt var i den værnepligtige Alder. Saadanne Bekendtgørelser har Kpt. ladet gaa videre i mundtlig eller skriftlig Form. Det er ogsaa muligt, at han har udtelefoneret saadanne Bekendtgørelser til de nævnte egnede Personer, af hvem Kpt. i intet Tilfælde husker Navnet paa.

Paa nævnte tidlige Tidspunkt var Kpt. ikke i Besiddelse af Hvervemateriel af nogen Art, hvorfor saadant Materiale heller ikke af eller gennem Kpt. er sendt ud til de Personer, som man paa nævnte Maade kom i Forbindelse med. — Kpt. har anført, at paa daværende Tidspunkt var det ikke nødvendigt at benytte sig af Hvervemateriale, thi Folkegruppens Medlemmer var mere end villig til at lade sig fremstille ved disse „Überprüfungen".

Kpt. er gjort bekendt med, at den første „Überprüfung" formentlig har fundet Sted omkring Midten af April 1940 paa „Deutsches Haus". Kpt. er i Dag ikke ganske klar over, hvorvidt han paa saa tidligt et Tidspunkt har sendt Meddelelser om Indkaldelser ud, men det er muligt.

Nærmere Oplysninger om, hvilke Aargange der skulde give Møde og lign. andre Forhold vedrørende den forestaaende „Überprüfung", har Kpt. faaet af den Person, som var Mellemmand mellem Waffen-SS (Sessionskommissionen) og Kpt. Saadanne Oplysninger har Kpt. ladet gaa videre til sine „Mellemmænd".

Kpt. var ikke selv til Stede ved de nævnte „Überprüfungen", men han lod sig selv fremstille for Sessionskommissionen ved den første „Überprüfung" i Aabenraa.

Nævnte „Überprüfung" fandt Sted paa „Deutsches Haus" i Aabenraa. Kpt. mener, at der her lod sig fremstille ca. et Par hundrede Mand. Forud for selve Sessionen blev der ikke afholdt noget Møde med Hvervetaler m. v. Han husker ikke, om der var nogen til Stede fra Folkegruppeledelsen. Efter Tur blev de fremmødte fremstillet for Sessionskommissionen, som bestod af Læger i SS-Uniform. Paa daværende Tidspunkt havde Kpt. ikke noget større Kendskab til Politipræsident Möller, Flensborg, og Kpt. kan derfor ikke sige, hvorvidt paagældende var til Stede. Kpt. tror ikke, at Landsretssagfører Clausen, Haderslev, var til Stede, og han ved heller ikke, hvorvidt Jep Schmidt var til Stede.

Kpt. blev undersøgt af Kommissionen, og han maatte passere forbi flere Sessionsskrivere, af hvilke Kpt.s Generalia (fulde Navn, Fødselsdag og -aar, Bopæl, Stilling, ægteskabelige Stilling) blev opnoteret. Kpt. husker ikke, hvorvidt han blev spurgt, om han var „unabkömmlich".

Kpt. forstod af det hele, at det drejede sig om en Slags Registrering, men omkring April 1941 modtog Kpt. fra „SS-Ergänzungsstelle Kopenhagen" en Indkaldelse til Waffen-SS. Kpt. har her anført, at han ikke i det mellemliggende Tidsrum havde ladet sig fremstille for andre Sessionskommissioner. —

Saavidt Kpt. husker, var han ved en Lejlighed i det ovennævnte Tidsrum — altsaa mellem „Überprüfung" og Indkaldelsen — af Partiføreren blevet underrettet om, at alle Lærere indtil videre var „unabkömmlich". Derfor gik Kpt. til Skolekonsulent Elholm med Indkaldelsen, som foretog det videre fornødne, at Kpt. ikke blev indkaldt.

Kpt. har anført, at det uden Tvivl maa være i hans Egenskab af „Kreismannschaftsführer" i SK og ikke i hans Egenskab af alm. Partimedlem, han saaledes har assisteret ved Indkaldelser til „Überprüfungen".[1])

. . . . . .

Gennemlæst og vedtaget:

sign. **Otto Kortsch.** sign. **F. A. Bruun.**
Krim.obtj.

. . . . . .

Derefter fremstod Lederen af Partiets „Organisationsamt", *Peter Larsen*, som efter Opfordring af Politimester Brix har skrevet vedlagte Beretning af 3/4 1948 ang. Hvervningen forud for Februar 1942.

. . . . . .

Det er Kpt.s Anskuelse, at de først afholdte „Überprüfungen" eller „Sessioner" har været planlagt som en Slags Registrering af Folkegruppens værnepligtige Medlemmer, senere er saadan „Registrering" sikkert udartet til regulær Hvervning.[2])

Kpt. er ganske sikker paa, at Folkegruppen (Partiet) ikke har udleveret Registreringsmateriale til Waffen-SS (Hvervekommissionerne) paa det tidlige Tidspunkt, idet Kpt., da han officielt overtog og ledede Hvervningen fra og med 10/2-42, stod fuldstændig paa bar Bund, hvad angaar saadant Registreringsmateriale. At Waffen-SS ved de førstafholdte „Sessioner" ikke har faaet udleveret Navne m. v. paa Folkegruppens Medlemmer, gør, at Kpt. er af den bestemte Anskuelse, at Waffen-SS maa have været i Forbindelse med og maa have faaet Hjælp af Folkegruppens eller Partiets Organisationer udenom Folkegruppeledelsen.[2])

. . . . . .

Gennemlæst og vedtaget:

sign. **P. Larsen.** sign. **F. A. Bruun.**
Krm.obtj.

Kontinueret, den 12. April 1948.

Dags Formiddag den 12/4-48 fremstod paa Kriminalpolitiets Kontor i Aabenraa til Afhøring: *Jens Nikolajsen Møller.*

. . . . . .

Kpt. vil anse det for usandsynligt, at Waffen-SS forud for 1/7-41 (Krigsudbrudet med Rusland) har modtaget Lister eller andet Materiale med Fortegnelse over Folkegruppens Medlemmer af Partiet (Organisationsamt). Kpt. mener med Sikkerhed at kunne sige, at det ikke er blevet drøftet i Partiraadet (det lille politiske Raad), at der skulde ydes Bistand fra Organisationsamt m. H. t. Lister m. v. til denne tidlige SS-Hvervning.

Kpt. mener at kunne huske, at SS-Ergänzungsamt blev oprettet i København allerede i Efteraaret 1940, og dermed gled Politipræsident Möller ud.[4]) Dette gjorde dog ikke, at Partiet nu fik et Samarbejde med Ergänzungsamt ang. den fortsatte Hvervning.

Fra Frikorpsets Oprettelse (Juli 1941)[5]) og indtil Februar 1942 blev Folkegruppens Indsats (Bistand) til Hvervning forøget og fik mere og mere en officiel Karakter. Det er Kpt.s Opfattelse, at saadan Hvervning fra Juli 1941 maa være blevet drøftet i „Det lille politiske Raad".

. . . . . .

Efter det saaledes foreliggende har Kpt. som Folkegruppefører været underrettet om, at der fra kort efter den 9/4-40 er blevet foretaget Hvervning til Waffen-SS her i Landet, og at denne Hvervning er blevet udført med en vis Assistance fra Medlemmer af Folkegruppens (Partiets) Side.

Kpt. anfører videre, at Folkegruppen (Partiet) har haft Sympati for denne Hvervning.

Gennemlæst og godkendt.

---

[1]) I underretten har Kortsch den 10. maj 1948 forklaret, at indkaldelserne til de såkaldte „Überprüfungen" må være gået udenom SK, medens både Jes P. Petersen og Roth har hævdet, at indkaldelserne skete gennem SK. Dr. Clausen har den 15. april 1948 for underretten oplyst, at han, i hvert fald i 1941, har udsendt meddelelser om sessioner i sin egenskab af kredsleder.

[2]) Ehnstedt, Jes P. Petersen og Deichgräber har udtalt, at de oprindelige „Überprüfungen" efterhånden blev afløst af almindelige sessioner over dem, der allerede havde meldt sig.

[3]) Jef Blume bistod politidirektør Möller, bl. a. ved at bestille mødesal de forskellige steder. Han har til rapport af 21. maj 1946 forklaret, at kommissionen udsendte skrivelser til folkegruppens medlemmer om mødetid og -sted, og den var selv i besiddelse af lister over dem, til hvem der skulle rettes henvendelse. For landsretten har han den 12. april 1949 forklaret, at kommissionen formodentlig har fået disse lister fra kredslederne. Jep Schmidt har i underretten den 13. maj 1948 oplyst, at han som kredsleder har afleveret lister over folkegruppens medlemmer til Peter Larsen, således at Larsen af sit kartotek kunne lave lister over de våbenduelige årgange. Harbo Kardel, der var afdelingsleder i Aabenraa, har den 18. maj 1948 i underretten forklaret, at han til brug for de såkaldte Gesundheitsüberprüfungen har tilvejebragt lister over de pågældende årgange. Listerne skulle anvendes af Organisationsamt. Dr. Clausen anser det for muligt, at han har fremskaffet lister over de årgange, der kunne komme i betragtning.

[4]) I Bovrup-arkivet findes et brev af 30. sep. 1940 fra politidirektør Möller, Flensborg, til Fritz Clausen, hvori Möller skriver, at hans virksomhed nu er afsluttet, efter at Ergänzungsamt der Waffen-SS i København er blevet oprettet.

[5]) Frikorpset er oprettet 28. juni 1941.

288.

Politidirektør Johann Heinrich Möllers redegørelse for sit forhold til hvervningen i Nordslesvig.

10. maj 1948.

Kpt. [Johann Heinrich Möller] har indvilliget i til nærværende Rapport at diktere paa sit Modersmaal, hvad han kender til, og hvad han har haft med Hvervningen at gøre:

„I marts 1940 fik jeg ordre til at hverve frivillige folketyskere til våben-SS indenfor den tyske folkegruppe i Nordslesvig. Gennem overborgmester, dr. Kracht anmodede jeg dr. Møller om at komme til Flensborg for at tale med mig. Denne samtale fandt sted på mit kontor. Jeg gjorde dr. Møller bekendt med den ordre, jeg havde modtaget, og bad ham om hans medvirken. Dr. Møller gav principielt sit tilsagn, men bad mig drøfte enkeltheder med dr. Clausen, Haderslev. Da jeg ikke selv kunne rejse til Nordslesvig, lovede han at sende dr. Clausen ned til mig i Flensborg. Så vidt jeg kan huske, har dr. Clausen været hos mig, og jeg gjorde ham bekendt med den ordre, jeg havde fået. Dr. Clausen gav tilsagn om sin hjælp.[1]) Resultatet af denne hvervning kan jeg ikke nøje angive, jeg anslår den til 20—30 mand. Den måde, den første hvervning foregik på, svarede ikke til forholdene efter Danmarks besættelse den 9. 4. 1940, som jeg erfarede om den 8. april 1940 henimod kl. 23.

Den 9. 4. 1940 kørte jeg til Nordslesvig for straks at optage forbindelse med folkegruppen med henblik på en mere intensiv hvervning. Jeg havde samme dag korte konferencer med både dr. Møller og Larsen.[2]) Da jeg henimod middag kom tilbage til Flensborg, forelå der en telefonisk besked fra overgruppefører Berger om nu eftertrykkeligt at fremskynde hvervningen.

Jeg var i disse dage gentagne gange både hos dr. Møller og hos den tyske folkegruppes Organisationsamt og gav dèr retningslinier for starten af hvervningen og mønstringen. Da der ikke stod noget ydre apparat til min rådighed, satte jeg alene min lid til den tyske folkegruppes Organisationsamt. Jeg lod mig forelægge forslag om, hvor mønstringerne skulle afholdes. Medlemmerne af folkegruppen blev af folkegruppeledelsen tilsagt til disse mønstringer. Jeg gav principielt dr. Møller i hans egenskab af fører for folkegruppen underretning om mine ønsker. Denne overdrog gennemførelsen til overløjtnant Larsen som leder af Organisationsamt. I begyndelsen var også dr. Clausen medvirkende og medansvarlig i sin egenskab af SK-fører. Det blev af mig tydeligt og bindende sagt til folketyskerne, at det drejede sig om en militær uddannelse. Det var også hensigten med denne uddannelse at fremme kammeratskabet mellem våben-SS og folkegruppen. En krigsindsats mod England eller Frankrig kunne der principielt ikke være tale om. Denne besked havde jeg fra Berlin. Dette standpunkt gik jeg også ind for, da vi ikke regnede med, at krigen mellem England og Tyskland ville vare udover året 1940. At krigen senere skulle udvides til at omfatte Sovjetunionen og De forenede Stater, anså jeg dengang for umuligt.

Dette løfte var især afgørende ved den senere hvervning af danskere til våben-SS (SS-Regiment Nordland). Da hvervningen af folketyskere blev gennemført, forlangtes der fra rigsmyndighedernes side lydighed af disse.

Nogle dage efter den 9. 4. 1940 fandt der i Det tyske Hus i Aabenraa et møde sted under dr. Møllers ledelse, i hvilket der, så vidt jeg husker, deltog 30—50 personer. Efter mit ønske gjorde dr. Møller indenfor rammerne af dette mødes program de tilstedeværende bekendt med den planlagte hvervning til våben-SS. Enkeltheder herom kan jeg ikke længere meddele.[3])

Mønstringerne gik for sig som følger:

Efter at sted og lokale var bestemt, tilsagde den tyske folkegruppe de medlemmer, der kom i betragtning ved mønstringen, til en bestemt termin. Af våben-SS' Ergänzungsamt blev der stillet en mønstringskommission til min disposition i Nordslesvig. Den bestod af en leder, læger, sanitetsofficerer og skrivere. De fremmødte mænd blev mønstret og

lægeundersøgt. Resultatet af mønstringen blev nedskrevet på en dertil indrettet formular. Foruden de lægelige oplysninger blev der også gjort notater om personalia. Tilsidst måtte den mønstrede underskrive disse formularer.[4])

På grundlag af disse mønstringer skete senere indkaldelserne til våben-SS.

Gennemlæst af mig og bekræftet med min underskrift.

Möller.

Foranstaaende er af undertegnede skrevet efter Möllers Diktat i Overværelse af fornævnte Mr. *Guyte* fra Penal Branch i Kiel:

J. Guyte SSO III. **F. A. Bruun.**
Krm.obtj.

---

[1]) Dr. Clausen har til rapport af 18. februar 1947 udtalt, at han ikke har kendt eller haft forbindelse med politidirektør Möller før 9. april 1940, og at han ikke har deltaget i det pågældende møde. Dr. Møller har ligeledes hævdet, at det ikke er ham bekendt, at dr. Clausen i Flensborg skulle have haft et møde med politidirektøren før 9. april 1940. Denne har dog overfor politiet bestemt fastholdt sin tidligere forklaring. I landsrettens møde den 11. april 1949 har både dr. Clausen, dr. Møller og Peter Larsen hævdet, at de ikke har drøftet hvervningsspørgsmålet med politidirektøren før 9. april 1940, og Jef Blume har den 12. april forklaret, at der ikke fandt hvervning sted i marts 1940.

[2]) For underretten i Aabenraa har politidirektør Möller den 15. februar 1947 forklaret, at han den 9. april 1940 i Aabenraa førte forhandlinger med folkegruppens ledelse, dr. Møller, Peter Larsen, Jep Schmidt, Kortsch og Jef Blume, som erklærede sig villige til at medvirke ved hvervningen, til at organisere og iværksætte denne. Dr. Møller har for underretten den 20. maj 1948 benægtet, at der den 9. april 1940 blev talt om hvervningen. Dette skete først kort tid efter.

[3]) Til rapport af 22. januar 1947 har politidirektør Möller forklaret, at dette møde fandt sted i slutningen af april eller begyndelsen af maj. Peter Larsen mener, at det var i maj. Deichgräber nævner datoen 2. juni (se A. nr. 283).

Af „Nordschlewigsche Zeitung" fremgår det, at der har været afholdt partirådsmøde den 2. juni 1940. Hvervningen omtales dog ikke i referatet, ligesom det heller ikke nævnes, at politidirektør Möller skulle have deltaget i mødet.

[4]) Ved mønstringerne i 1940 blev der udfærdiget en såkaldt Untersuchungsbogen og en slags anmeldelsesblanket. Af et eksemplar af disse papirer, som stammer fra Tønder og er dateret den 23. april 1940, fremgår det, at anmeldelsen skulle udfærdiges af den mønstrede selv. Foruden oplysninger om navn, fødested og -dato, familieforhold, uddannelse m. m. skulle han oplyse, om han var medlem af NSDAPN, SK, DJN eller lignende, om han i forvejen tilhørte værnemagten eller politiet, hvornår indkaldelsen tidligst kunne ske, og om han havde været straffet. Blanketten, der var duplikeret og skulle underskrives af den pågældende, sluttede med følgende erklæring: *„Det er mig bekendt, at jeg ikke må fortælle herom til tredie person, heller ikke til mine nærmeste venner og slægtninge."* Undersøgelsesformularen er meget omfattende. Der gøres udførligt rede for forældre, søskende m. m. Det skal opgives, om vedkommende har haft børne- eller kønssygdomme, ligesom der gives oplysning om daglig tobaksrygning og om alkoholforbrug, om der drives sport eller haves sportslige udmærkelser. Lægen skulle ialt besvare 19 forskellige spørgsmål om den pågældendes legemlige kondition samt give en almindelig bedømmelse af hans duelighed.

2. Fra januar 1942 til 1. januar 1945.

289.

Ribbentrop til forskellige gesandter, bl. a. i København, angående indkaldelse af et større antal folketyskere til våben-SS.

17. jan. 1942.

Hemmelig rigssag!

Må kun behandles som hemmelig sag!

Telegram
(åbent)

Særtog, den 17. januar 1942 kl. 1.53
Ankomst: den 17. januar 1942 kl. 2.35

a) Chifreringskontoret i Auswärtiges Amt
b) Diplogerma
1. Bratislava
2. Agram
3. Bukarest
4. København.

CITISSIME!

Nr. 73 af 17. 1.

Påtegning som hemmelig rigssag (M.B.D.36 II).

Til gesandten personlig.

Man anser det her for ønskeligt, at der i stærkere grad, end det hidtil er sket, hverves frivillige til våben-SS fra den derværende folketyske gruppe. Efter hvad der kan ses, findes der endnu i Deres folkegruppe et stort antal mænd mellem 18 og 45 år, som ved hvervning til våben-SS kunne bidrage til at øge vore mandsskabsstyrker. Under mit ophold fornylig i Budapest drøftede jeg spørgsmålet om overførelsen af sådanne folketyskere fra Ungarn til våben-SS med den ungarske regering og opnåede herved det resultat, at denne erklærede sig villig til at samtykke i en hvervning af folketyskere indtil 20 000 mand, ganske vist under den forudsætning, at disse i så fald tildeles tysk statsborgerret og dermed mister den ungarske. Før man i lignende hensigt træder i forbindelse med den derværende regering, beder jeg Dem telegrafisk meddele mig, hvilke muligheder der efter Deres mening i så henseende foreligger hos Dem.

Enslydende til Agram, Bukarest, København, Bratislava.

Ribbentrop.

Note:
Sendt til diplogerma
Bratislava 71
Agram 71
Bucuresti 178
København 83
Tel. ktr. 17. 1. 42. 5,30.

290.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående den tyske folkegruppes krigsindsats.

20. jan. 1942.

Hemmelig rigssag!

Maa kun behandles som hemmelig Sag.

Telegram
(hemmelig Ch. V)

København, den 20. Januar 1942 — Kl. 21,35
Ankomst: — 20. — — — Kl. 22,30

Nr. 92 af 20.1.42. *CITISSIME!*

Paategning som hemmelig Rigssag (M.B.D. 36 II).

Som Svar paa telegrafisk Ordre Nr. 83 (Deutschland) af 16. Januar.

Det samlede Antal vaabenføre Medlemmer af Folkegruppen i Nordslesvig anslaas til rundt regnet 6 000 (seks Tusinde). Heraf er allerede 530 indkaldt til Vaaben-SS, ca. 100 til Værnemagten; 800 blev i sin Tid tilbagevist af Vaaben-SS som ikke opfyldende de Krav, man stillede efter de Retningslinier, der dengang var gældende for Udskrivning. Langt over 1000 arbejder indenfor Krigsproduktionen i Jylland og i Rigsomraadet. Skønsmæssigt resterer 3 500 vaabenføre.

Indkaldelse kan efter mit Skøn ske uden særligt Samtykke fra den herværende Regerings Side, da den kun vilde fremtræde som Fortsættelse af den Hvervning, som allerede har fundet Sted. Derimod vil det være ønskeligt, at der i Forvejen opnaas Forstaaelse med Folkegruppeledelsen.

Renthe-Fink.

291.

Büro RAM til Luther angående hvervningen i Nordslesvig.

22. jan. 1942.

Büro RAM *ad D VIII 2/42 hRs.*

Hemmelig rigssag![1])

Forelagt understatssekretær Luther.

Som det allerede er blevet meddelt pr. telefon, har rigsudenrigsministeren tilladt, at de i telegram nr. 92 af 20. 1. fra København omhandlede medlemmer af folkegruppen bliver hvervet, og anmoder Dem om at foretage det i sagen videre fornødne med SS.

„Westfalen", den 22. januar 1942.

Weber.

[1]) Ovenover er med håndskrift tilføjet: *Straks til Deutsch[land] D VIII, bedes telefonere. Luther* $^{22}/_{1}$.

292.

Det tyske udenrigsministerium (Luther) til gesandtskabet i København angående hvervningen blandt folketyskerne i Nordslesvig.

27. jan. 1942.

Hemmelig Rigssag!

Berlin, den 27. Januar 1942. *ad D VIII 2/42 hRs*

Telegram i Kode
(hem.Ch.V).

Diplogerma *København*
Nr. 139
Referent: Regeringsraad Dr. Goeken *CITO!*
Vedr.: Hvervning af Folketyskere i Nordslesvig til Vaaben-SS.

St. S.
RL.

Som Svar paa telegrafisk Indberetning Nr. 92 af 20. Januar.

Rigsudenrigsministeren har bifaldet, at der ad sædvanlig Vej indkaldes et yderligere Antal vaabenduelige Folketyskere fra Nordslesvig til Vaaben-SS. Med Folkegruppefører Dr. Møller er der herom opnaaet Forstaaelse under hans Besøg i Berlin.

Dr. Møller vil i Overensstemmelse hermed udstede Opraab til Folkegruppen. Mønstringskommissionen er som hidtil underlagt Obersturmführer Lorenz fra Vaaben-SSs Rekruteringskontor i København, gennem hvem Indkaldelserne ogsaa foretages.

Selvfølgelig vedbliver De at være ansvarlig for den politiske Side af hele Aktionen. Af denne Grund bliver Lorenz tildelt og undergivet Dem.

Luther.

Før Afs.;
Understatssekretær Pol. til Medunderskrift.

293.

Peter Larsen til Vomi angående SS-frivillige fra Nordslesvig og deres problemer.

29. jan. 1942.

Hemmeligt.

Aabenraa, den 29. 1. 1942.

Vedrører: SS-Frivillige fra Nordslesvig.

Til
SS-Obergruppenführer Lorenz
Volksdeutsche Mittelstelle
Keithstr. 29
Berlin

Den tyske Folkegruppe i Nordslesvig har fra Krigens Begyndelse i forstærket Omfang indstillet sig efter det tyske Riges Politik og Krigens Krav. Den har med Disciplin givet Afkald paa alt, hvad der kunde tjene dens egen Sag, men som i Øjeblikket kunde

være en Hindring for Riget, og har omvendt gjort alt, hvad der er i Rigets Interesse. Ledelsen har bragt disse Ideer ud i Folkegruppen og har fundet stærk Genklang. Offervilje og Fællesskabsfølelse fandt deres talende Udtryk i Gerninger, medens den folketyske Ungdom flokkedes om Fanerne. Der staar i Dag mere end 790 tyske Nordslesvigere som Frivillige i Værnemagten, deraf ca. 550 i Vaaben-SS.

Medens Offersindet øges med Kampens Haardhed, er der i Spørgsmaalet om de Frivillige indtraadt en beklagelig Udvikling, idet Begejstringen mere og mere viger for en efterhaanden tiltagende Forbitrelse. Det unge Mandskab inden for SK, der har taget sig af Hvervningen af Frivillige, og som i Dag ogsaa tager sig af de paarørende, saa vidt dette ligger indenfor Folkegruppens Muligheder, melder alle Steder fra og samstemmende om tiltagende Afvisning og om en Tilstand af Forbitrelse, der ikke blot virker stærkt hæmmende paa Hvervningen, men som tillige er af overordentlig uheldig Virkning paa det politiske Naboforhold i Grænselandet. Folkefællernes Klager omfatter en Række af Misforhold, der her skal anføres enkeltvis. Det er Spørgsmaal vedrørende: 1) Forsorgen, 2) Hjemmeorlov, 3) Postforbindelsen, 4) Underretning til de paarørende og 5) Hjemsendelsen af efterladte Sager. Til de enkelte Punkter kan der siges følgende:

ad 1) *Forsorgen.*

Den arbejdede — særligt i Begyndelsen — ret daarligt, og Udbetalingen lod altid vente temmelig længe paa sig. I det første Aar varede det sædvanligvis 4—6 Uger efter Indkaldelsen, saaledes at Folkegruppen i talrige Tilfælde maatte gribe hjælpende ind med de beskedne Midler, som vi har til Raadighed til sociale Formaal, for at forhindre, at de paarørende faldt det offentlige til Byrde, hvilket vilde have skadet SSs Anseelse i Danmark meget. I Løbet af ca. det sidste halve Aar har dette ændret sig. SS-Fürsorgeamt i København arbejder nu hurtigere og efter større Linier. I Dag er Forsorgen i enhver Henseende tilfredsstillende. Der høres ikke mere berettigede Klager.

ad 2) *Orlov.*

Efter at der var indtruffet flere Hændelser, der var uforstaaelige for den folketyske Offentlighed, er der blevet truffet en Ordning, hvorefter det er muligt for de SS-frivillige at tilbringe deres Hjemmeorlov i Nordslesvig. Det sker imidlertid atter og atter, at folketyske Medlemmer af SS ikke kan komme over Grænsen, fordi den paagældende militære Enheds Kontor ikke kender de Formaliteter, der er paakrævet til en saadan Ordning.

Som Eksempel paa de ovennævnte, uforstaaelige Hændelser vilde vi gerne anføre:

Den frivillige SS-Sturmmann Bendix Sørensen, Løjt, maatte tilbringe hele sin Orlov i Flensborg. Det blev kun i en Time tilladt ham at samtale med sine paarørende over Grænsebommen. Det var altsaa i Tiden *før* den 9. 4. 1940.

Det har dog ogsaa *efter* dette Tidspunkt i mange Tilfælde kun været muligt at bringe de frivillige over Grænsen ved den største Imødekommenhed fra 50. Standartes Side.

I adskillige Tilfælde nægtede Afdelingen ogsaa at give de frivillige Orlov til det besatte Danmark. Saaledes maatte SS-Sturmmann Joachim Erichsen, Haderslev, i September 1941 tilbringe hele sin Orlov i Hamborg. Hjemmeorlovsspørgsmaalet er heller ikke i Dag klaret. Ogsaa SS-Skytte Thomsen, Uge, maatte tilbringe 10 Dage af sin Orlov paa 14 Dage i Flensborg, fordi han ikke kunde komme over Grænsen.

Saa sent som i Gaar — den 28. 1. 1942 — har vi maattet søge Hjælp hos Nebenstelle „Nordsee" i København, for at faa en SS-frivillig Christensen fra Løgumkloster, hvis Orlov udløber den 8. 2., over Grænsen.

Før vi faar Besked i saadanne Tilfælde, og før Nebenstelle „Nordsee" kan gribe ind, gaar der nemlig ofte flere Dage af den saa kostbare Orlov. En upaakrævet Haardhed, der sikkert kunde undgaas ved en passende Ordre til de paagældende Myndigheder.

ad 3) *Postforbindelsen.*

Antallet af Klager over mangelfuld Postforsendelse øges fra Dag til Dag. Medens der til at begynde med var truffet en Ordning, efter hvilken Feltposten blev samlet i Aabenraa og derpaa gik over 50. SS-Standarte i Flensborg og omvendt, skal al SS-Feltpost i Dag gaa over Nebenstelle „Nordsee". Efter den Tid har der uafbrudt været Klager over, at

Forsendelserne ankommer ubegribeligt sent eller slet ikke ankommer — der forsvinder især et meget stort Antal Pakker sporløst — medens al Feltpost, der blev bragt over Grænsen ad andre — illegale — Veje, altid er kommet prompte frem.

For Eksempel har SS-Sturmmann Thomas Lorentzen, Bylderup-Bov, Feltpost Nr. 18.149 C *ikke modtaget nogen som helst Post* siden den 7. 8. 1941. Og dog har bare *en enkelt* Familie i hans Landsby afsendt 30 Pakker og ca. 25 Breve til ham.

Omtrent det samme Forhold gør sig gældende hos den frivillige SS-Skytte Christiansen, Kegnæsgaard, der nu i fire Maaneder ikke har haft nogen Postforbindelse med Hjemmet.

Der maa i denne Forbindelse gøres opmærksom paa, at det danske Postvæsen ofte aabner Pakker, der er adresseret til Nebenstelle „Nordsee" — skønt det altsaa drejer sig om indenlandsk Post —, hvis de indeholder Varer, for hvilke der kræves Udførselstilladelse. Afsenderne mener saa for det meste, at det er Nebenstelle, der anvender denne Fremgangsmaade, hvilket skaber ny Forbitrelse.

Endelig vil vi gerne gøre opmærksom paa, at man ved Hjælp af en bedre Postforbindelse med de frivillige kunde spare de paarørende for mange unødvendige Bekymringer og megen unødvendig Foruroligelse, idet de i Dag ofte i 3—4 Maaneder er uden nogen som helst Forbindelse, ganske bortset fra den Papirkrig, der opstaar ved, at vi i saadanne Tilfælde efter de paarørendes Anmodning sætter os i Forbindelse med Nebenstelle, der derpaa altid beredvilligt sætter ind med sine Efterforskninger. Hvor Fejlene ligger, unddrager sig vor Viden. Vi vilde dog gerne foreslaa, at man igen vendte tilbage til den første Ordning, idet man dermed ogsaa kunde oprette en Postforbindelse til de talrige frivillige ved andre Dele af Værnemagten, der ikke kan benytte Vejen over København.

ad 4) *Underretning til de paarørende.*

Dette er vel nok det mest smertelige Punkt. *Om vore mere end 50 Faldne foreligger der indtil i Dag endnu ikke 10 officielle Bekræftelser.* Kun i 2—3 Tilfælde har den *første* Meddelelse til de Efterladte kunnet gives direkte fra Afdelingen eller ogsaa bare saaledes, at den fremkom omtrent samtidig med, at der kom Meddelelse paa anden Maade.

For Eksempel har Forældrene til dem, der faldt ved Dnjepropetrovsk i September 1941, stadig ikke modtaget den ringeste Meddelelse fra Afdelingen. I et enkelt Tilfælde fik Faderen til en frivillig Meddelelse af en Kammerat ved Fronten om, at hans Søn var faldet som Følge af Skud i Hovedet. *Han henvendte sig derpaa gennem os til Nebenstelle „Nordsee"; men efter fem Maaneders Forløb var det endnu ikke lykkedes dette at foranledige Afdelingen til at afgive Bekræftelse. Han bad derpaa sin Svoger i Tyskland om at tage Affære, og denne Civilist modtog Bekræftelsen omgaaende!* Den 2. 9. 1941 faldt SS-Skytte Terp ved Dnjepropetrovsk. Det var ikke muligt for Forældrene at faa nogen Bekræftelse. Endelig henvendte Faderens Broder, der bor i Tyskland, sig til Kompagniet.

Kompagniføreren meddelte derpaa bl. a. følgende:

> „Som Kompagnichef for B. *Terp* maa jeg desværre give Dem den sørgelige Meddelelse, at Deres Broders Søn er faldet den 2. 9. under en Angrebsfægtning i Brohovedet Dnjepropetrovsk. Paa Grund af den *postale Vanskelighed* er det desværre ikke muligt for mig at skrive direkte til Forældrene. Underretning om hans Død er sikkert allerede givet gennem et andet Kontor."

Denne Underretning er indtil i Dag endnu ikke blevet givet. Gennem vort gode Samarbejde med Nebenstelle „Nordsee" er vi kommet til den faste Overbevisning, at man dèr virkelig gør sig al Umage, og vi hører derfor med stor Beklagelse Ytringer som:

„Er vore Drenge da ikke 20 Øre Porto værd for SS?" — Som Bevis bliver det anført af de paarørende, at Fremsendelsen af Underretninger fungerer betydeligt bedre hos de andre Afdelinger af Værnemagten.

ad 5) *Efterladte Sager.*

Det maa desværre konstateres, at også Tilbagesendelsen af de frivilliges civile Klæder og de faldnes Efterladenskaber ligeledes er alt andet end tilfredsstillende.

I flere Tilfælde gik der mere end et Aar, i andre kom der slet intet. *I flere Tilfælde var Kufferterne, der var godt laaset, blevet brudt op og berøvet deres Indhold af Jakkesæt,*

Frakker og Sko. Betegnende for hvordan saadanne Hændelser virker, er hvad der blev sagt af Faderen til en falden, hvis civile Klæder ligeledes var blevet stjaalet: „Hvis nu heller ikke de Penge kommer, som min Søn har deponeret hos Afdelingen, saa har jeg mistet enhver Tillid til SS!"

Endelig maa vi yderligere gøre opmærksom paa, at man gentagne Gange ved *Indkaldelsen af mindreaarige* ikke har været tilstrækkelig opmærksom paa, om *Forældrenes Samtykke* ogsaa forelaa. Vore unge Kammerater er simpelthen stukket af fra Forældrene — eller fra en af dem — og der er allerede faldet een. Da Sønnen var forsvundet til Tyskland, gjorde hans Fader os de heftigste Bebrejdelser. I det sidste Aar er der ganske vist ikke kommet os slige Klager for Øre. Man er derimod i Dag stadig *oprørt* over den Kendsgerning, at en hel Række af vore første frivillige ved Trusler om Hjemsendelse *blev tvunget til at blive tyske Statsborgere* til Trods for, at det af de kompetente Myndigheder var blevet forsikret dem, at de selvfølgelig vilde beholde deres danske Indfødsret. Den, der ikke er dansk Statsborger, er nemlig ikke hjemstavnsberettiget i Nordslesvig, men nyder kun Gæsteret, d. v. s. han kan ikke vælge, ikke beklæde offentligt Hverv o. s. v., derimod kan han til enhver Tid sendes over Grænsen som uønsket Udlænding. Fra et grænsepolitisk Synspunkt er han altsaa tabt for Tyskheden.

Da man maa holde sig for Øje, at disse Hændelser foregaar i et Grænseland under en national Modstanders skarpe Blik og ledsaget af hans ondskabsfulde Bemærkninger, turde det vel være overflødigt at tale om deres Virkning.

Folkegruppeledelsen har selv gjort alt for at imødegaa en yderligere Nedgang i Stemningen.

Den har af denne Grund paa særlig storstilet Maade taget sig af de paarørende i Anledning af Julen og har ladet SK udnævne særligt egnede Tillidsmænd, der har til Opgave regelmæssigt at besøge de paarørende, at tale med dem, at være dem behjælpelig i enhver Henseende og straks at slaa alle daarlige Rygter ned og indberette dem til Organisationsamt til senere Undersøgelse.

Organisationsamt har i lang Tid bestræbt sig paa fuldtud at tilfredsstille alle berettigede Ønsker fra de paarørendes Side og kan glæde sig over et godt og gnidningsløst Samarbejde med Nebenstelle „Nordsee".

Saafremt yderligere Hvervning skal gennemføres med Resultat og Fortræd skal undgaas, er det ubetinget nødvendig at afhjælpe de ovenfor skildrede uheldige Forhold, som vi desværre ingen Indflydelse har paa.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen.**
SK-Fører og kommitteret for SS-Hvervning og Velfærdstjeneste.

Afskriftens Rigtighed bekræftes.

(Ulæseligt Navn).
SS-Untersturmführer.

294.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hvervning af folketyskere til våben-SS.

5. feb. 1942.

Hemmelig Rigssag!

Maa kun behandles som hemmelig Sag.

Telegram
(hem. Ch. V.)

København, den 5.2.42 Kl. 1,15
Ankomst — 5.2.42 - 3,00

Nr. 168 af 4.2.42

Svar paa telegrafisk Ordre Nr. 139 (D VIII 2/42 h Rs) af 27. Januar.

1) Angaaende Indkaldelse af et yderligere Antal vaabenduelige Folketyskere i Nordslesvig til Vaaben-SS fandt i Dag en Drøftelse Sted med Folkegruppefører Dr. Møller. Hvervningen ventes at tage sin Begyndelse i næste Uge. Efter Folkegruppeførerens Opraab, som offentliggøres i den folketyske Presse og i stor Udstrækning udbredes ved Rundskrivelser, skal der finde talrige Hverveforanstaltninger Sted i Nordslesvig og desuden blandt folketyske Arbejdere paa Værnemagtens Flyvepladser og Byggepladser i Nordjylland. Folkegruppeføreren vil ogsaa henvende sig til folketyske Arbejdere i Riget.

2) Har angaaende Frigivelse af de ved Værnemagten i Danmark beskæftigede folketyske Arbejdere sat mig i Forbindelse med den øverstbefalende for de tyske Tropper og med Generalen for Luftvaabnet i Danmark og meddelt, at der som Erstatning er paatænkt tilvejebragt folketyske Arbejdere af ældre Aargange og danske Nationalsocialister. Den øverstbefalende og Generalen for Luftvaabnet lovede at overveje Sagen omgaaende, men pegede paa .... (Teksten synes at mangle Sammenhæng) at frigive Specialarbejdere. Anser det for hensigtsmæssigt, at Værnemagtens Overkommando bliver draget med ind i Sagen og at tilraade den størst mulige Frigivelse indenfor Rammerne af de Muligheder, der foreligger for Udveksling.

3) SS-Gruppefører Berger, SS-Hauptamt, meddelte under den sidst stedfundne Drøftelse i Berlin Dr. Møller, at kun Aargangene 1909 og yngre kan komme i Betragtning ved Tilmeldelse, medens der i telegrafisk Ordre Nr. 83 af 16. Januar er Tale om vaabenduelige i Alderen fra 18 til 45 Aar. Jeg udbeder mig Instruks om, hvilke Aargange Hvervningen skal omfatte.

Renthe-Fink.

295.

Det tyske udenrigsministerium til OKW angående hvervning blandt folketyskerne på de tyske flyve- og byggepladser i Nørrejylland.

7. feb. 1942.

Hemmelig Rigssag!

Gennemslag som Koncept.

AUSWÄRTIGES AMT — *Berlin, d. 7. Februar 1942.*

D VIII 15/42 h Rs 1
1.

Ekspresbrev!

Under Henvisning til Skrivelse
fra Auswärtiges Amt af 7.2.42
— D VIII 14/42 h Rs. —

Til
Værnemagtens Overkommando
Afdeling Udland.

I Anledning af Indkaldelse af et yderligere Antal vaabenduelige Folketyskere i Nordslesvig er det ifølge Aftale mellem den tyske Gesandt von Renthe-Fink i København og Folkegruppefører, Dr. Møller blevet bestemt, at Hvervningen skal udvides til ogsaa at omfatte folketyske Arbejdere paa Værnemagtens Flyvepladser og Byggepladser i Nordjylland. Angaaende Frigivelse af disse ved Værnemagten i Danmark beskæftigede folketyske Arbejdere har den tyske Gesandt i København sat sig i Forbindelse med den øverstbefalende for de tyske Tropper og Generalen for Luftvaabnet i Danmark og meddelt dem, at man som Erstatning har paatænkt at fremskaffe folketyske Arbejdere af ældre Aargange saavel som danske Nationalsocialister. Den øverstbefalende og Generalen for Luftvaabnet lovede til Trods for de Vanskeligheder, der er forbundet med at frigive Specialarbejdere, omgaaende at tage Sagen under Overvejelse.

Auswärtiges Amt beder foranledige, at Frigivelse til Indkaldelse til Vaaben-SS af folketyske Arbejdere, som er beskæftiget ved Værnemagten i Danmark, maa finde Sted i størst muligt Omfang indenfor Rammerne af de Muligheder, der foreligger for Udveksling.

For en Meddelelse herom vilde jeg være taknemlig.

E. B.
sign. **Triska**

2. Under to Afskrifter af 1) anføres henholdsvis:
   a) *Til SS-Hauptamt*
   Vaaben-SSs Rekruteringskontor
   ved SS-Sturmbannführer Riedweg
   Lützowstr. 48—49
   Berlin W 15
   b) *Til Volksdeutsche Mittelstelle*
   Keithstr. 29
   Berlin W 62
   — hver for sig —

Jeg oversender Gennemslag med Anmodning om Gennemlæsning.

E. B.
sign. **Goeken.**

296.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hvervning blandt folketyskere i Tyskland.

10. feb. 1942.

Hemmelig rigssag!

Må kun behandles som hemmelig sag.

Telegram
(G-skriver)

København, den 10. februar 1942 kl. 18,15
Ankomst — 10. — — - 19,05

Nr. 196 af 10.2.1942.

Til Auswärtiges Amt, Berlin.

Som svar på telegrafisk ordre nr. 219 (D VIII 15/42 h. Rs. II) af 7. 2.

Føreren for folkegruppen i Nordslesvig, der er blevet underrettet om, at der skal ses bort fra hvervning blandt folketyske arbejdere i selve Tyskland, gør opmærksom på, at resultatet af hvervningen i Danmark bliver problematisk, dersom der skabes en særordning for folketyskere, der befinder sig i Tyskland, og som udgør mere end $^1/_3$ af folkegruppens våbenduelige mænd. Jeg er enig i hans standpunkt, at hvervningen får større kraft, dersom appellen udgår til samtlige folketyskere på samme måde. Fra folkegruppens ungdomsfører Jef Blume, der for tiden gør tjeneste i våben-SS, er der i mellemtiden kommet meddelelse til Nordslesvig fra Berlin, der går ud på, at våben-SSs Hauptamt under en samtale den 7. 2. har udtalt overfor ham, at hvervningen i folkegruppen også skal omfatte folketyskerne i riget.

Jeg anmoder om, at sagen må blive undersøgt nærmere og om telegrafisk instruks.

Renthefink.

297.

Dr. Møllers opfordring til at melde sig som frivillig (offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" 18. februar 1942).

10. feb. 1942.

Kammerater![1])

Vi er i Færd med at marchere op til Slutkampen for vort Folks Frihed. Dets Eksistens og hele Europas Sikkerhed er afhængig af Bolchevismens Tilintetgørelse. Fronterne er klare. Tyskland fører i Kampen mod Verdensfjenden. Tysklands Sejr er Tilintetgørelsen af denne Fjende.

Derfor skal og vil Tyskland sejre!

Tyskland kalder i Dag paa enhver til den sidste, den højeste Indsats, for at det selv kan leve og opfylde sin høje, historiske Mission.
Med virkelig enestaaende Tapperhed og Disciplin befinder det tyske Folk i Riget sig i Dag

i den store afgørende Kamp. Den tyske Mand bærer sit Vaaben med en forbilledlig, historisk Holdning. *Han kaldtes ganske vist af Loven, men den indre Lov i hans Hjerte gjorde ham til Verdens bedste Soldat.*

> *Denne indre Lov, der ikke længere har noget med Bogstaver at gøre, kalder ogsaa paa os. Den er bindende for enhver Tysker i Nordslesvig.*

Intet kan frigøre os fra vor indre Forpligtelse. *Vi holder sammen med vort Folk i hver en Stund. Det skal ogsaa finde os staaende i Opmarchen til Slutkampen.*

> *Derfor kalder jeg alle Kammerater af Aargangene 1902—23 til frivillig Vaabentjeneste.*
> *Jeg forventer, at enhver Kammerat af Aargangene 1909—23 melder sig uden Hensyn til, om han er tjenstdygtig eller kan undværes hjemme, hvilket der senere vil blive truffet Afgørelse om. Jeg anmoder tillige Kammeraterne af Aargangene 1902—1908 om inden for det muliges Grænse at benytte sig af denne sidste Troskabsprøve.*

Inden for Vaaben-SSs Regimenter har vore Kammerater gjort deres Pligt indtil det sidste Offer. *De kalder ogsaa os til den højeste Tjeneste for vort Folk, til Troskab over for Føreren og hans store Værk.*

> *900 hjemstavnsberettigede tyske Nordslesvigere har indtil nu fulgt Førerens Kalden! De staar som Soldater i Det tredie Riges Uniform. I 1914 greb vi ældre til Vaaben, og gennem fire lange Aar kæmpede vi paa alle Fronter for Tyskland.*
>
> *Kammerater!*
> *Som gammel Frontsoldat kalder jeg i Dag paa jer, og jeg ved, at ingen vil svigte, naar der bliver kaldt, thi Tyskland er vor Kærlighed, og Troskab er vor Ære!*

Graasten, den 10. Februar 1942.

Dr. Møller.
Folkegruppefører.

[1]) I „Nordschleswigsche Zeitung" for 20. februar 1942 meddeltes det, at gennemførelsen af hvervningen var blevet overdraget Peter Larsen og Jef Blume, og at hver enkelt folkefælle indenfor de indkaldte årgange i de nærmeste dage ville få tilsendt de nødvendige oplysninger og papirer. Den 23. februar blev der givet meddelelse om, at tilmeldelsesfristen var blevet fastsat til 5. marts.

298.

Gesandtskabet i København til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers opråb om hvervning i Nordslesvig.

14. feb. 1942.

Hemmeligt!

Telegram.[1])
(G-Skriver)

København, den 14. Februar 1942 Kl. 23,15
Ankomst — 15. — — - 0,15

Nr. 217 af 14.2.42. *CITISSIME!*

Under Henvisning til telefonisk Instruks fra Regeringsraad Goeken af 14. 2. 1942 og telegrafisk Ordre Nr. 264 (D VIII 43 h) af 14. 2. —

Folkegruppefører, Dr. Møller har til Hensigt at udstede følgende Hverveopraab i Nordslesvig:[2])

. . . . . .

Møller har allerede i Formiddags telefonisk meddelt Opraabets Ordlyd til Volksdeutsche Mittelstelle, som efter hans Udsagn har godkendt det. Jeg udbeder mig telegrafisk Instruks, om Opraabet kan passere i foranstaaende Form.

Barandon.

---

[1]) Ovenover er noteret: *Forelægges straks D VIII i henhold til samtale med hr. legationsråd, dr. Goeken den 16.2. om morgenen.*

[2]) Dr. Møllers udkast, som udelades her, er i alt væsentligt overensstemmende med det opråb, der blev udsendt (se A. nr. 297). Dog indeholder det enkelte sætninger, som ikke kom med i den endelige udformning. Efter *Derfor skal og vil Tyskland sejre* hedder det: *Men Tyskland, det er os. Hvor en tysker lever og kæmper, dèr er Tyskland.* Lidt længere nede, efter *tysker i Nordslesvig: Tysklands skæbne er vor skæbne. Den er vor hjemstavns skæbne.* Den følgende sætning har i udkastet en lidt anden form end i opråbet: *Intet kan løse os fra forpligtelsen overfor denne skæbne.* Antallet af tyske frivillige angives til *881* i stedet for til *900*.

Til en rapport af 19. maj 1947 har Kassler forklaret, at det var efter egen tilskyndelse, at dr. Møller forelagde udkastet til opråbet for gesandtskabet.

299.

Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående dr. Møllers opråb om hvervning til våben-SS.

16. feb. 1942.

Berlin, den 16. Februar 1942 — *ad D VIII 50/42 h*

Ref.: Regeringsraad Dr. Goeken — *Aaben med G-Skriver!*

Telegram
(G-Skriver)
eller
Telegram i Kode (hem. Chifferkode.)[1])

Diplogerma *Kobenhavn*
Nr. 268

CITISSIME!

Vedr. Opraab fra Folkegruppefører, Dr. Møller om Indtræden i Vaaben-SS.

Som svar paa Nr. 217 af 14.2.

De bedes foranledige, at Folkegruppefører, Dr. Møller i sit Hverveopraab om Indtræden i Vaaben-SS stryger følgende Sætninger:

Sætning 7 og 8: „Men Tyskland, det er os. Hvor en Tysker lever og kæmper, dèr er Tyskland."

Sætning 15 og 16: „Tysklands Skæbne er vor Skæbne. Den er vor Hjemstavns Skæbne."

Sætning 17 maa i Overensstemmelse hermed ændres som følger: „Intet kan løse os fra denne indre Forpligtelse."

Naar disse Ændringer er foretaget, er Auswärtiges Amt indforstaaet med Opraabets Offentliggørelse. Volksdeutsche Mittelstelle er underrettet.

Luther.

[1]) Af påtegningen fremgår det, at telegrammet bl. a. har været forelagt v. Grundherr. I marginen er bemærket: *I henhold til telefonisk aftale på grund af sagens hast,* og med håndskrift: *Brigadefører Behrends blev underrettet i overensstemmelse hermed.*

300.

Luthers optegnelse angående hvervningen blandt den tyske folkegruppes medlemmer.

21. feb. 1942.

Hemmeligt!

Straks til D VIII

Ref.: Referatleder Triska — *ad D VIII 63/42 h*

Danskerne har ifølge telegrafisk Indberetning Nr. 237 af 19. 2. uden Kommentarer gengivet Dr. Møllers Opraab om Indtræden i Vaaben-SS. Samtidig har den danske Radio offentliggjort en meget uvenlig Kommentar. I denne hævdes det, at Møller vil kæde sine Krav om Grænserevision sammen med Folketyskernes Deltagelse i det tyske Felttog i Øst.

Med Henblik paa Danskernes Ømfindtlighed i dette Spørgsmaal anser Abteilung Deutschland det ikke for rigtigt at indsætte den rigstyske Radio for Hvervningen i Nordslesvig. Desuden er det blevet aftalt med SS-Gruppefører Berger og senere endnu engang blevet bekræftet af Dr. Riedweg, at der ikke skal hverves blandt de Nordslesvigere, som er beskæftiget i Riget.

Abteilung Deutschland foreslaar ikke at opfylde Folkegruppefører Møllers Anmodning og at foranledige medfølgende Telegram afsendt.

Hermed
over Understatssekretær Pol.
til Forelæggelse for
Statssekretæren.

Berlin, den 21. Februar 1942.

Luther.

301.

Peter Larsens opråb i „Nordschleswigsche Zeitung“ til SK-mændene om at melde sig som frivillige.

23. feb. 1942.

SS

SK-mænd!

I dag er det Jer, det gælder!

Tyskland kalder!

I Aarevis har I tjent Jeres Hjemstavn i Trofasthed, har paataget Jer Strabadser og Arbejde, har underordnet Jer og udvist Disciplin, især ogsaa da det var svært for os.

Jeg takker Jer for det.

Jeg konstaterer med Stolthed, at den største Del af vore frivillige er udgaaet af Jeres Rækker. Hjemstavnens politiske Soldat stillede sig paa Række og Geled med vor Førers stolte, graa Hær, og gik Døden gennem deres Rækker, saa ved vi: Der var ikke en af dem, hvis sidste Tanke ikke var denne:

For Hjemstavnen og Føreren!

Tyskland kalder i Dag enhver vaabenduelig Mand. I ved saaledes, hvad I har at gøre. Naar Tyskland kalder, gælder der ingen Betænkeligheder. Det er Aargangene 02—23, der er blevet opfordret til at melde sig. Om I bliver indkaldt, har I ingen Indflydelse paa. *Men SK forventer, at enhver, Fører som Mand, melder sig.*

„Gør Jeres Pligt for Hjemstavn og Fører
og vid, at den, der bryder sin Troskab
af fejg Frygt for sit stakkels Liv,
han vil aldrig mere i Hjemstavnen faa noget Hjemsted.“

Vort Valgsprog er: *Vor Ære er Troskab!*

Bekend Jer til SKs Aand ved Jeres Handling!

P. Larsen.
SK-Fører.

302.

Opråb fra den tyske skoleforening til de tyske lærere om at melde sig som frivillige.

24. feb. 1942.

DEN TYSKE SKOLEFORENING
FOR
NORDSLESVIG

Aabenraa, den 24. 2. 1942.

Til
alle tyske lærere.

Den tyske skoleforening for Nordslesvig venter nu, at *alle* lærere af fødselsårgangene 1902—23 efterkommer vor folkegruppeførers opråb om at melde sig til våbentjeneste og det uden hensyn til, om de pågældende er tyske eller danske statsborgere, og om de virker ved en kommunal eller en privat tysk skole.

Heil Hitler!

C. Elholm.

303.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående hvervning blandt den tyske folkegruppes medlemmer og om fritagelse for tjeneste.

25. feb. 1942.

Telegram.
(G-Skriver)

København, den 25. Februar 1942 Kl. 20,30
Ankomst — 25. — — - 21,40

Nr. 272 af 25.2.

I Tilslutning til telegrafisk Indberetning Nr. 237 (D VIII) af 19. 2. d. A.

Hvervning af Folketyskere i Nordslesvig til Vaaben-SS er i Slutningen af sidste Uge begyndt i Nordslesvig og sætter den 2. Marts ind overfor folketyske Arbejdere, der er beskæftiget paa Værnemagtens Flyvepladser og Byggepladser i Nordjylland. Hvervningen er allerede udvidet til ogsaa at omfatte Folketyskere i Riget. De „Rekruterings"-Kontorer i Riget, som de hører under, er sat ind paa Opgaven. Naar Tilmeldelsens Resultat er konstateret, vil alle de frivillige, der har meldt sig, blive mønstret af det herværende SS-Ergänzungsstelle. De, der egner sig til øjeblikkelig Indkaldelse, vil formodentlig blive indkaldt i Begyndelsen af April.

Det er blevet planlagt at oprette en Kommission, som i vanskelige Tilfælde skal træffe Afgørelse om Undværlighed, f. Eks. hvis det gælder unge selvstændige Bønder, Haandværkere og Forretningsindehavere paa Landet. Endvidere skal Kommissionen træffe Forholdsregler til Beskyttelse og Opretholdelse af Virksomheder, som har nationalpolitisk

Betydning, og hvis fortsatte Drift vil trues af en Indkaldelse. Det overvejes at udnævne følgende til Medlemmer af Kommissionen: Flere Repræsentanter for Folkegruppeledelsen, Hauptsturmführer Lorenz og Legationssekretær Kassler. Anser det desuden for nødvendigt, at en Repræsentant for Volksdeutsche Mittelstelle udpeges til Medlem af Kommissionen, og tillader mig at anmode om, at man i givet Fald sætter sig i Forbindelse med Volksdeutsche Mittelstelle. Kommissionen skulde efter Mønstringens Afslutning flere Gange træde sammen i Slesvig.

Udbeder mig telegrafisk Meddelelse, om man er indforstaaet med den foreslaaede Ordning.

Renthe-Fink.

304.

Vomi til det tyske udenrigsministerium angående Uk-spørgsmålet.

7. marts 1942.

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE

Berlin W 62, den 7. Marts 1942
Keithstrasse 29

Hemmeligt!

Vedr.: Hvervning til Vaaben-SS i Nordslesvig.
J. Nr.: E 201/8 Ri./vh.

Til
Auswärtiges Amt
Afd. D. VIII
ved Gauamtsleiter Triska
Berlin W 8.

Under Henvisning til den mellem Dr. Goeken og undertegnede førte Samtale udtaler Volksdeutsche Mittelstelle sig imod Indsættelsen af en Kommission til Afgørelse af Uk-Spørgsmaalene i Forbindelse med Hverveaktionen i Nordslesvig. Det tilkommer Volksdeutsche Mittelstelle at træffe Afgørelse i Spørgsmaalet om Uundværlighed[1]), og dette har paalagt Folkegruppeføreren at forelægge Volksdeutsche Mittelstelle de Tilfælde, der maatte være Tale om.

Heil Hitler!

E. B.

Rimann.

[1]) I marginen udfor denne sætning er skrevet: *Ja.*

305.

Renthe-Fink meddeler det tyske udenrigsministerium det foreløbige resultat af hvervningen blandt den tyske folkegruppes medlemmer.

19. marts 1942.

Telegram
(G-skriver)

København, den 19. marts 1942 kl. 13,20.
Ankomst: — 19. — — - 14,00.

Nr. 395 af 19.3.1942.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 272 (D VIII 72 h) af 25. 2. 1942.

Det foreløbige resultat af hvervningen til våben-SS indenfor den tyske folkegruppe i Nordslesvig er, at 1197 folketyskere af årgangene 1902—1923 har meldt sig. Heraf er 922 personer, der for tiden er bosiddende i Nordslesvig, medens der er 241 folketyskere, der er beskæftiget under den tyske værnemagts kontorer i Danmark udenfor Nordslesvig, og 34, som er beskæftiget i riget. Der indgår hver dag yderligere meldinger i mindre omfang, især foranlediget af de mønstringer, der for tiden afholdes de enkelte steder. Folkegruppen regner med, at der ved den i nær fremtid forestående afslutning af dens hvervningsaktion er opnået et samlet tal på ca. 1500 meldinger. De mønstringer, der for tiden afholdes, vil være tilendebragt i begyndelsen af april. Det står endnu ikke fast, hvor mange der kan blive indkaldt, efter at de er blevet undersøgt med henblik på tjenstdygtighed, og efter at det er blevet afgjort, om de kan undværes hjemme, særligt også om de kan blive frigivet af den tyske værnemagt, forsåvidt de er beskæftiget som arbejdere hos denne, men det må antages, at ca. 50 procent ikke vil blive indkaldt.

Yderligere indberetning følger eventuelt senere.

Renthe-Fink.

306.

Kredsledelsen i Tønder til afdelingslederne angående retningslinier for hvervning m. m.

14. april 1942.

NSDAP-N.
Kredsledelsen.

Tønder, den 14. 4. 1942.

Til
NSDAP-N.s afdelingsledere
i Tønder kreds.

Den militære situation er gunstig. Spørgsmålet om Europas forsyning med fødevarer er vanskeligt. Der må derfor ved afgørelse af Uk-spørgsmålet tages hensyn til disse to punkter samt til retningslinierne i Tyskland. I almindelighed gælder følgende:

1. Eneste sønner frigives ikke af folkegruppen, hvis de er arvinger til en gård.
2. Lærlinge frigives kun, når de fremlægger skriftligt samtykke fra forældrene (værgen).
3. Arbejdere mod nord er med hensyn til Uk-spørgsmålet underlagt de myndigheder, de er beskæftiget hos. Imod syd er det arbejdskontoret, der har afgørelsen.
4. Selvstændige landmænd frigives, hvis bedriften ikke er i fare.
5. Handlende og håndværkere, hvis det er garanteret, at deres virksomhed fortsættes.
6. Hvervningen vil blive fortsat, men gælder kun årgangene 09—23. Tilmeldelser fra selv-

stændige landmænd og selvstændige håndværkere af disse årgange antages kun, hvis der samtidig foreligger en erklæring om, at de kan undværes.

7. I tiden fra den 10. til den 20. maj finder der en ekstramønstring sted. Derefter er hverveaktionen afsluttet. Denne hvervning gælder til alle dele af værnemagten.
8. Den, der tilhører årgangene 09—23, og som så endnu ikke har meldt sig, må anses for en, der kniber udenom, og må regne med at blive udelukket af henholdsvis partiet, S.K. og Jungenschaft.
9. Det betyder ikke, at nogen skal sætte sig til doms over andre. Eventuelle forholdsregler vil blive taget fra partiledelsens side. Der kan ikke være tale om enkeltmands indgriben.
10. Når det påstås, at det kun er småkårsfolk, der bliver indkaldt, men ingen landmænd, så kan det fastslås, at der netop blandt de frivillige findes mange bønder. En nøjagtig oversigt over de frivilliges erhverv vil følge senere. Iøvrigt er *militærtjeneste ærestjeneste.*
11. Nyindmeldelser i partiet af personer, der hører til årgangene 09—23, vil kun blive modtaget, såfremt de pågældende har meldt sig frivilligt.
12. Medlemmer af SS eller af den tyske værnemagt, der hører til folkegruppen, kan straks blive medlemmer af partiet. Af de indkaldte opkræves intet kontingent.
13. Der vil i den nærmeste tid blive afholdt møder i Tønder, Højer, Løgumkloster og Skærbæk. Tidspunktet vil blive bestemt af Organisationsamt. Til disse møder indbydes *kun mænd,* og det gælder *alle mænd* uden undtagelse. (Også sådanne, som har været på session).
14. Omtrent medio maj vil der blive afholdt et underledermøde i Tinglev.
15. Som et led i omsorgen for de frivillige skal navnene på alle SS-frivillige, der ikke har været på orlov i Nordslesvig i et år eller mere, *omgående* og senest den 19. april meddeles kredsledelsen.

Heil Hitler!

Kredsledelsen.

E. b.
(ulæseligt navn).

307.

Berger til Himmler angående forhandlinger i Oslo og København.

17. april 1942.

RIGSFØRER-SS
CHEFEN FOR SS-HAUPTAMT

Berlin, W 35, den 17. 4. 1942.

CdSSHA/Be/Bo/Journ. nr. 131/42 h.kdos.

2 eksemplarer
Rev. nr. 1

Hemmelig kommandosag.[1])

Vedr.: Drøftelser i Oslo og København.
Bilag: —2— (4 sider)

Til
rigsfører-SS.
Førerhovedkvarteret.

Rigsfører!

. . . . . .

Danmark:

Om onsdagen afrejse ad luftvejen til København med betydelige vanskeligheder i en af luftvåbnets transportmaskiner.

Om aftenen samtale med SS-overfører v. Kanstein, dr. Riedweg, der tilbringer et par dages orlov i København, SS-Hauptsturmführer Leib og SS-Hauptsturmführer Lorenz.

Forholdene i Danmark er i øjeblikket spændte som følge af, at Auswärtiges Amt hele tiden blander sig i sagerne med sine ordrer og samtidigt gør sig skyldig i den anmasselse, „at det skal lede og dirigere Clausens parti".

Den militære øverstbefalende er, takket være SS-overfører v. Kansteins arbejde, fuldstændig på vor side og har udtalt sig derhen, at man i Danmark ville kunne vinde hele folket, såfremt der førtes en åben og ærlig politik, men at man ikke ville være i stand til at udrette noget med gummimænd, og at de sidstnævnte ville kunne blive en alvorlig fare for det stortyske rige.

Med Kanstein blev drøftet følgende:

.....

2. Der har været nogle vanskeligheder med folkegruppen i Nordslesvig.
   Denne gang er det imidlertid ikke Møller, der er skyld heri, men
   a) for det første en SS-Unterscharführer Peissen, der til at begynde med var mellemmand i folkegruppen mellem Møller og Clausen, men som siden på utvetydig måde gik imod Møller, og som nu offentligt har vendt sig mod ham i en pjece. Denne pjece er forsynet med vor SS-rune.
      Jeg har foranlediget, at den bliver inddraget.
   b) Der er blevet anbragt en hel del folketyskere i legionen.
      Møller vender sig herimod med en indgående motivering og siger, at det ville være rigtigt, dersom folketyskere, der havde gjort fronttjeneste, senere kom til legionen som underførere og førere, men ikke, når de ikke var uddannede!
      Jeg gav ham ret heri og foranledigede hos SS-Führungshauptamt, at sådanne overflytninger ikke foretages, medmindre de var blevet drøftet med henholdsvis mig eller med folkegruppeføreren.
      Herefter erklærede Møller sig villig til at afsende 200 SS-duelige folketyskere i begyndelsen af næste uge.
3. Jeg er af den faste overbevisning, at understatssekretær Luther vil besvare enhver intensivering af arbejdet i Danmark med fjendtligheder.
   Men for at kunne vinde denne kamp med ære lader jeg i øjeblikket foretage en opstilling over alle de klodsetheder og dumheder, der er blevet begået af gesandtskabet ved behandlingen af folketyskerne og Clausens danskere.

G. Berger
SS-gruppefører

---

[1]) Brevet har påtegningen: *19. 4. H[einrich] H[immler].*

308.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående resultatet af hvervningen blandt den tyske folkegruppes medlemmer.

21. april 1942.

Telegram
(G-Skriver)

København, den 21. April 1942 Kl. 23,10
Ankomst — 22. — — - 1,00
Nr. 558 af 21.4.

Hemmeligt.

Til Auswärtig Berlin.

Under Henvisning til telegrafisk Indberetning Nr. 272 (ved D VIII) af 25. 2. 1942.

Folkegruppens Hverveaktion til Vaaben-SS er foreløbig bragt til Afslutning paa nær nogle mindre Eftermønstringer. Ialt meldte sig 1402 Folketyskere, deraf er 109 for Tiden beskæftiget i Riget og kan derfor ikke mønstres her. Til Sessionen ved Vaaben-SSs herværende Rekruteringskontor mødte 1293. Deraf blev 829 erklæret for duelige. Indkaldt bliver ca. 200 Mand til 22. 4., ca. 90 Mand til 27. 5. og til senere Terminer 56, det vil sige ialt 346. Hertil kommer desuden de af de 132 som duelige befundne folketyske Arbejdere paa det tyske Luftvaabens Byggepladser i Danmark, som er frigivet af Luftvaabnet. Der regnes med mindst 100 Mand af denne Kategori, saa at der formodentlig ialt vil blive indkaldt ca. 450, det vil sige over 50 % af de duelige. Endnu ca. 200 Mand vil senere blive mønstret. Folkegruppeføreren erklærede 282 for uundværlige og forelagde desuden Vomi 21 Tilfælde til Afgørelse. Vaaben SSs herværende Rekruteringskontor betragter Resultatet af Hvervningen som tilfredsstillende.

Forinden denne Hverveaktion stillede Folkegruppen 901 Mand frivillige; deraf staar 600 i Vaaben-SS, 301 i værnemagten, 68 frivillige er faldet.

Renthe-Fink.

309.

Himmler bestemmer, at folketyskere fra Danmark skal tildeles SS-formationer og ikke må gøre tjeneste i Frikorps Danmark.

22. april 1942.

Rigsfører-SSs personlige stab.
Journalkontoret.
Sag nr. AR/56

RIGSFØRER-SS

Førerhovedkvarteret 22. april 1942.

Jr. nr. AR/12/71/1.
RF/V

Hemmeligt!

Jeg bestemmer, at folketyskerne fra Danmark i fremtiden — forsåvidt de er SS-duelige — kun optages i SS-dødningehoved-divisionen og — forsåvidt de er fundet tjenstdygtige til anvendelse i hæren — skal optages i 1. SS-infanteribrigade.

Jeg forbyder, at folketyskerne fra Danmark tildeles Frikorps Danmark.

De folketyske frivillige, der allerede befinder sig i Frikorps Danmark, skal straks hentes tilbage og beordres til SS-dødningehoved-divisionen. Folketyske frivillige fra Danmark, der allerede befinder sig ved andre enheder, kan forblive hos disse.

sign. **H. Himmler.**

Tilstilles:

SS-gruppefører Jüttner
SS-gruppefører Berger
SS-overgruppefører Lorenz
SS-overgruppefører Wolff t. eftn.
Chef V. er underrettet.

Rigtigheden bekræftes

Brandt.
SS-Obersturmbannführer.

310.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående dr. Møllers forholdsregler overfor dem, der ikke har meldt sig til våben-SS.

27. april 1942.

Telegram
(G-skriver)

København, den 27. april 1942 kl. 23.15
Ankomst: — 27. — — - 23.25

Nr. 598 af 27.4.1942.

1) Efter at hverveaktionen for våben-SS indenfor folkegruppen i Nordslesvig foreløbigt er tilendebragt, ser folkegruppeføreren, dr. Møller sig nødsaget til at skride til foranstaltninger overfor de folketyskere, der ikke har meldt sig frivilligt, til trods for at han har gjort det til en pligt for dem at melde sig. I folkegruppeførerens hverveopråb og i den opfordring, der er blevet tilstillet hver enkelt folketysker, var det blevet gjort til en pligt for alle folketyskere af årgangene 1909—1923 at melde sig. Da der hidtil kun har meldt sig 50 % af disse årgange, har dr. Møller til hensigt først endnu en gang indtrængende at opfordre de resterende 50 % til at melde sig og på indtrængende måde at gøre dem opmærksom på de følger, som de må regne med, dersom de ikke melder sig. De, der ikke har meldt sig indenfor en bestemt frist, vil dr. Møller ekskludere af NSDAP-Nordslesvig, forsåvidt de er medlemmer af dette parti. Også jeg anser det for uundgåeligt, at de ekskluderes.

2) Der foreligger en særlig situation med hensyn til de folketyskere, der indtil nu ikke har meldt sig til våben-SS, men som har erklæret, at de er villige til at melde sig til krigstjeneste i værnemagten. Det drejer sig først og fremmest om folk, der vil til marinen eller luftvåbnet. Under hvervningen har folkegruppeledelsen holdt ufravigeligt fast ved, at alle folketyskere skal melde sig til våben-SS, og at der ikke kan tages hensyn til andre ønsker.

Folkegruppeføreren er imidlertid på nuværende tidspunkt, da hvervningen kan betragtes som afsluttet, af den mening, at der i disse tilfælde må gives de pågældende

lejlighed til at bevise — derved at de melder sig frivilligt til tjeneste i værnemagten —, at deres forklaring ikke var noget påskud til at unddrage sig krigstjenesten. Dr. Møller har derfor nu til hensigt at give dem, der ikke har meldt sig til våben-SS, tilladelse til at melde sig til værnemagten.

Jeg anmoder om at måtte få meddelt, om Auswärtiges Amt er indforstået med, at dr. Møller går frem på den måde, der er planlagt, og som er anført i stk. 1 og 2.

Renthe-Fink.

311.

Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående affattelsen af dr. Møllers opfordring til den tyske folkegruppes medlemmer om at melde sig som frivillige.

30. april 1942.

Jr. nr. D VIII 146/42 h I
Aaben
med G. Skriver!

Fjernskrivelse
(G.-Skriver)

Berlin, den 30. April 1942.

Telegram i Kode
(Hem.Ch.V.)

Diplogerma *København*
Nr. 717.

Ref.: Regeringsraad Dr. Goeken
Vedr.: Fornyet Opfordring fra Folkegruppefører, Dr. Møller til Indtræden i Vaaben-SS.

Som Svar paa telegrafisk Indberetning Nr. 598 af 27.4.42.

Beder om supplerende telegrafisk Meddelelse om, hvilken Form Folkegruppefører, Dr. Møllers fornyede Opfordring til de Folketyskere af Aargangene 1909—1923, som hidtil ikke har meldt sig til Vaaben-SS, skal have, og hvorvidt, og i bekræftende Fald med hvilke Følger, Ikke-Partifæller skal trues, saafremt de ikke melder sig. Det antages her, at Partifællers Eksklusion først bliver aktuel, naar ogsaa Opfordringen til at melde sig til Værnemagten ikke er blevet fulgt.

Luther.

Notits.

Vomi bliver ved Skrivelse[1]) II anmodet om at tage Stilling til de i Telegrammet fra København indeholdte Spørgsmaal.

[1]) I den tyske tekst står det vanskeligt forståelige udtryk *Angabe*, der dog muligvis er en fejlskrivning for *Eingabe*. Journalbetegnelsen på det ovenfor optrykte aktstykke (146/42 h I) og på brevet til Vomi, A. nr. 312 (146/42 h II) viser, at skrivelse eller lignende må være den rigtige oversættelse.

312.

Det tyske udenrigsministerium til Vomi angående hvervningen.

30. april 1942.

Gennemslag som koncept
Rs. I b. L.

mil D VIII 146/42 h II *30. April [194]2*

Hemmeligt!

Ekspresbrev!

Til
Volksdeutsche Mittelstelle
Berlin W 62
Keithstr. 29

Det tyske Riges Befuldmægtigede for Danmark i København meddeler telegrafisk følgende:[1])

. . . . . .

Det tyske Riges Befuldmægtigede for Danmark i København er telegrafisk blevet anmodet om supplerende at meddele, hvilken Form Folkegruppefører, Dr. Møllers fornyede Opfordring til de Folketyskere af Aargangene 1909—1923, som hidtil ikke har meldt sig til Vaaben-SS, skal have, og hvorvidt, og i bekræftende Fald med hvilke Følger, Ikke-Partifæller skal trues, saafremt de ikke melder sig. Det antages her, at Eksklusion af Partifæller af NSDAP i Nordslesvig først bliver aktuel, naar de ogsaa nægter at melde sig til den tyske *Værnemagt*.

Auswärtiges Amt beder om at faa meddelt, hvorvidt Volksdeutsche Mittelstelle er indforstaaet med den af Dr. Møller planlagte Fremgangsmaade.

Yderligere Meddelelse vedrørende den supplerende Beretning fra København forbeholdes.

E. B.

sign. **Goeken.**

[1]) Herefter gengives Renthe-Finks dépeche af 27. april 1942 (se A. nr. 310).

313.

Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående Lorenz' og Kubitz' besøg i Nordslesvig.

1. maj 1942.

Jr. nr. ad D VIII 153/42 h
Åben
med G.skriver!

Med G.-skriver
eller
Telegram i kode (Hem. Ch. V.)

Berlin, den 1. maj 1942.

2330 Nr. 8 Erh. DG København Blo.
Diplogerma *København*
Nr. 722. *CITO!*

Referent: Regeringsråd Dr. Goeken.
Vedr.: Overgruppeører Lorenz' besøg hos den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

Som Svar på telegrafisk indberetning 615 af 29.4.

Efter ordre af rigsfører-SS vil SS-overgruppeører Lorenz sammen med SS-Sturmbannführer Kubitz besøge folkegruppeører, dr. Møller i Aabenraa onsdag den 6. maj. Han vil forsikre ham om rigsfører-SSs tillid og vil give ham meddelelse angående dennes erklæring om, at folketyskere fra Nordslesvig i fremtiden kun vil komme til at gøre tjeneste i våben-SSs rigstyske formationer. Der er ingen betænkelighed ved, at rejsen omtales i den lokale, folketyske presse i Nordslesvig på den måde, at det oplyses, at overgruppeører Lorenz gennemfører sit i lang tid påtænkte besøg hos den tyske folkegruppe. Der skal ikke bringes nogen meddelelse om besøget i den store presse.

Overgruppeører Lorenz vil sandsynligvis ikke kunne komme til København. I så fald vil Sturmbannführer Kubitz aflægge besøg i gesandtskabet.

Luther

314.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående „Nachwerbung" i Nordslesvig og tvangsmidler overfor dem, der ikke vil melde sig.

5. maj 1942

Telegram
(G-Skriver)

København, den 5. Maj 1942 — Kl. 22,35
Ankomst — 5. — — — - 23,25

Nr. 648 af 5.5.42.

Som Svar paa telegrafisk Ordre Nr. 717 (D. VIII 146 h) af 1.5.

Den fornyede Hvervning til Vaaben-SS, som foretages af den tyske Folkegruppe i Nordslesvig, sker ved personlig Opfordring paa smaa stedlige SK-Møder, som ledes af

SK-Fører, Overløjtnant Larsen. De paagældende opfordres enkeltvis endnu en Gang indtrængende til at melde sig til Vaaben-SS. Hvis de til Trods herfor vil melde sig til Værnemagten, skal dette tillades dem af Folkegruppeføreren. Den Paavirkning, som de paagældende er Genstand for fra Overløjtnant Larsens Side, iværksættes til at begynde med uden Trusel om Forholdsregler i Tilfælde af, at de ikke melder sig. Eksklusion af Partifæller bliver først aktuel, naar de paagældende ogsaa nægter at melde sig til Værnemagten[1]) Ikke-Partifæller bliver i dette Tilfælde udelukket fra fremtidig Optagelse i Partiet. I Presse og Offentlighed publiceres intet om fornyet Hverveaktion.

Renthe-Fink.

[1]) Både for underretten og for landsretten har medlemmerne af partiledelsen været afhørt angående spørgsmålet om eksklusion af partimedlemmer, der ikke meldte sig som frivillige. Dr. Møller siger, at det er muligt, at Renthe-Fink har pålagt ham at tage de i denne skrivelse nævnte forholdsregler, i hvert fald har Renthe-Fink lagt et vist pres på ham for at få spørgsmålet bragt i orden. Det er muligt, at han har sagt ja til gesandtens krav om eksklusion, men han mener ikke at have ekskluderet eller truet nogen med eksklusion, fordi han ikke havde meldt sig. De fleste medlemmer af det lille politiske råd er iøvrigt enige om, at spørgsmålet om eksklusion har været drøftet i rådet. De fleste mener også, at der var uenighed om dette spørgsmål. Ehnstedt siger desuden, at dr. Møller var imod. Jes P. Petersen er af den opfattelse, at eksklusion blev vedtaget, men ikke håndhævet i praksis. Asmus W. Jürgensen siger, at forslaget ikke blev vedtaget, Clausen hævder, at Peter Larsen var imod en eksklusion af SK-medlemmer, der ikke havde meldt sig. I en skrivelse af 18. december 1944 til SS-Unterscharführer FritzWeber siger Peter Larsen dog: „*Hvis en partifælle, der har meldt sig som frivillig, påny opfordres til mønstring og ikke efterkommer denne opfordring, ekskluderes han af partiet*". Tidligere i brevet havde han udtalt: „*at vi desværre ikke har mulighed for at tvinge en folketysker til at melde sig som frivillig*".

315.

Vomi til det tyske udenrigsministerium angående hvervningen i Nordslesvig.

14. maj 1942.

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE *Berlin, den 14. Maj 1942*

Hemmeligt!

Vedr.: Hvervning til Vaaben-SS og Værnemagten i Nordslesvig.
Jr. Nr.: E 201-8/3498/Dr.Si/Hk.hem.
Ref.: Deres Skrivelse af 30.4.42 — D VIII 146/42 h kdos.

Til
Auswärtiges Amt
D VIII
Berlin

Volksdeutsche Mittelstelle bekræfter Modtagelsen af Deres Skrivelse af 30.4.1942 og erklærer sig indforstaaet med den af Dr. Møller planlagte Fremgangsmaade. SS-Sturmbannführer Kubitz har allerede under sit Ophold i København i forrige Uge forhandlet med Gesandtskabet i Overensstemmelse hermed.

Heil Hitler!

E. B.

Sichelschmidt
SS-Obersturmführer

316.

[Berger] til Himmler angående hvervningen i Nordslesvig.

1. juli 1942.

RIGSFØRER-SS
CHEFEN FOR SS-HAUPTAMT

Berlin W 35, 1. juli 1942.

Cd SS HA/Be/Bo/J.nr. 2278/42 hem.

Hemmeligt!

Vedr.: Feltpostcensurens arbejdsberetning.
Ref.: Skr. RF/SS af 30.5.42. jr. nr. AR 28/2/42.
Bilag: — 2 —

Til
rigsfører-SS
Førerhovedkvarteret[1])

Rigsfører!

. . . . . .

Jeg beder om at måtte besvare de spørgsmål, der er blevet stillet i anledning af den sidst afgivne indberetning.

1. Opråbet har vundet overordentlig megen genklang hos folketyskerne i Danmark. Det har en uheldig virkning, at folkegruppeføreren selv træffer bestemmelse i Ukspørgsmålet og herved mangen gang ikke anlægger nogen retfærdig målestok. Han har yderligere — hvilket jeg tager ham ilde op — stillet over 100 mand til disposition for værnemagtens overkommando. Og det udelukkende som svar på udsendelsen af SS-Unterscharführer Peisens pjecer, der er rettet imod ham.

   Der foreligger ikke nogen grund dertil, idet jeg, straks efter at jeg havde erfaret derom, og før min indberetning blev afsendt til rigsfører-SS, har foranlediget, at pjecerne blev beslaglagt, i Tyskland ved SS-gruppefører Müller og i Danmark ved SS-brigadefører v. Kanstein.

. . . . . .

[1]) Brevet er forsynet med Himmlers initialer og datoen 6. juli, da han altså har læst brevet.

317.

Dr. Møller til Himmler angående den tyske folkegruppes tjeneste i Frikorps Danmark (med bilag).

2. sep. 1942.

Aabenraa, den 2. 9. 1942.

Til rigsfører SS
H. Himmler
Førerhovedkvarteret[1])

Rigsfører!

Særlige Hændelser i den sidste Tid tvinger mig til at henvende mig til Dem personlig, Rigsfører.

Jeg tillader mig at meddele Dem følgende:

Der er i de sidste Uger faldet tre Folketyskere under Indsats i Frikorps „Danmark",

nemlig de SS-frivillige Langschwager — Padborg, Trojahn — Graasten og Carl Mathiesen — Tinglev. Disse Tilfælde beviser, at der stadig staar Medlemmer af den tyske Folkegruppe i Frikorpsets Rækker.

Blandt disse Tilfælde er Tilfældet Mathiesen særlig tragisk (Bilag 6). Mathiesen er vokset op i et tysk Hjem, har gaaet i den tyske Skole, har gjort Tjeneste i den tyske Jungenschaft og i S.K. (Schleswigsche Kameradschaft) og gjaldt hos sine Førere for en af de bedste og mest trofaste. Hans Ungdom var præget af hans Faders haarde Kamp for den lille Bondegaard derhjemme, der som Hundreder af andre Gaarde til Stadighed var truet som Følge af den danske Jordpolitik. Da Hjemstavnen ikke havde nogen Arbejdsmuligheder til ham, drog han til Hamborg for her at tjene sit Folk i arbejdsmæssig Indsats. Fra Hamborg meldte han sig frivilligt til Krigstjeneste i SS. Han blev antaget og blev samtidig overflyttet til Frikorps „Danmark".

Trods sin øjeblikkelige Protest og til Trods for gentagne Ansøgninger om Overflytning, bl. a. i et Brev til Rigsføreren, blev han staaende i Frikorpset, selv om man efter det nævnte Brev lovede at forflytte ham. Nu er denne vor Hjemstavns trofaste tyske Søn faldet, han, der i sit unge Liv havde skrevet Kampen mod de demokratiske Danskeres Bortdrivelsesmetoder paa sine Faner, og som i trofast Arbejde tjente Tyskland paa denne Post mod Nord.

Hans Fader maa, som det fremgaar af Bilag 2 og 2 a, erfare af Frikorps „Danmark", at *hans Søn er faldet for Danmarks Fremtid.*[2])

De, Rigsfører, vil forstaa, at denne trofaste Tyskers tragiske Heltedød og hans Faders alvorlige, sjælelige Rystelse er ensbetydende med den alvorligste Anklage imod mig personlig, idet jeg bærer Ansvaret for Folkegruppens frivillige Krigsindsats. Dette Tilfælde staar desuden i direkte Modstrid med Deres klare Ordre af 22. April 1942 (Bilag 1), der ikke var til at misforstaa, og ved hvilken De, Rigsfører, *uden nogen som helst Indskrænkning* forbød, at Folketyskere længere blev staaende i Frikorps „Danmark". Det er dermed godtgjort, at Marchordren af 22. 4. ikke er blevet efterkommet over hele Linien. Naar det paa mine Forestillinger pr. Telefon via Volksdeutsche Mittelstelle blev meddelt mig af Vaaben-SSs Kommandokontor, at det som Følge af Krigsindsatsen ikke var muligt at overflytte Mindretalstyskerne fra Frikorpset, saa maa jeg tilbagevise denne Indvending. Ordren blev udstedt den 22. 4., og Frikorpsets Indsættelse i Krigen skete først i Midten af Maj. Mathiesen faldt i Slutningen af Juli.

Vi har endvidere faaet Underretning om Tilfælde fra den allerseneste Tid, hvorefter de SS-Rekruteringskontorer i Tyskland, som i Henhold til Aftale skulde foretage Hvervningen af de Folketyskere fra Nordslesvig, der er beskæftiget i Tyskland, stadig hverver vore Folketyskere til Frikorpset. Efter dette maa Rigsførerens Ordre af 22. 4. 42 ikke være blevet tilstillet alle de Kontorer, der kommer i Betragtning.

Indordningen af folketyske frivillige i det danske Frikorps har i al Almindelighed stillet Folkegruppeledelsen overfor de værste Vanskeligheder. Den har udtrykkeligt begrundet Hvervningen af frivillige med Kampen for Tysklands Frihed og Storhed. De frivillige er ilet til Fanerne *som Tyskere* og ønsker kun *at blive behandlet som Tyskere.* De har i deres unge Tilværelse været med i Arbejdet for Bevarelsen af Tyskheden. Danskeren har ganske vist ikke været deres Fjende i denne naturlige Kamp, men var i folkepolitisk, kulturel og fremfor alt i økonomisk Henseende deres nationale Modstander. Denne Kamp adskilte sig maaske i Formerne, men ikke i det satte Maal fra Kampen ved andre Grænser.

De har i utalte Tilfælde været Vidner til, at tysk Jord, tyske Arbejdspladser og tyske Erhvervsmuligheder gik tabt. Det turde derfor sikkert være forstaaeligt, at de psykologiske Forudsætninger for en afgørende militær Indsats fra Folkegruppens Side maa falde bort med Anbringelsen af folketyske frivillige i Frikorps „Danmark". Det er umuligt at lade en tysk Mand kæmpe frivilligt under en Fane, der hidtil har været Symbolet for den nationale Modstander, der her som allevegne har trængt ham haardt i hans nationale Livsudfoldelse. Den fulde Udvikling af Folkegruppens krigsmæssige Indsats forudsætter, at dens Medlemmer uden Indskrænkninger virkelig behandles som tyske Mennesker. Uden Tvivl kan den Omstændighed, at enkelte Folkefæller holder sig tilbage fra at melde sig som frivillige, i høj Grad føres tilbage til disse uheldige Tildragelser og til den Kendsgerning, at jeg paa Grund af Vaaben-SSs Forholdsregler ikke har kunnet holde Løfter, som jeg har givet Folkegruppen.

Hvilke tragiske Konflikter det kan medføre, at frivillige bliver tildelt Frikorpset, beviser Tilfældet *Klein fra Haderslev* (Bilag 3). Denne Idealist, der i en Alder af 40 Aar meldte sig frivilligt, blev paa Trods af sin lidenskabelige Protest overflyttet til Frikorpset. Som Følge af denne Fejl nægtede Klein efter en Orlov at vende tilbage til Afdelingen og afrejste først, efter at Kredslederen havde opfordret ham til det.

Han blev idømt 4 Aars Fængsel, en Straf, der senere blev ændret til 2 Aars upaaklagelig Fronttjeneste. Manden befinder sig nu som før i Frikorpset og skal altsaa forrette upaaklagelig Tjeneste i en Afdeling, der var Skyld i, at han fik denne haarde Straf.

Jeg er af den Mening, at det ikke er Klein, der er Straf skyldig, men de Mennesker, der udsætter en saadan Idealist for slige unødvendige sjælelige Konflikter.

Der aflægges iøvrigt Vidnesbyrd om den samme tragiske Konflikt i et Brev, som SS-Manden A. Carstensen har sendt til Landesjugendführer Jef Blume (Bilag 4).

Det er dog ikke saaledes, at den tyske Nordslesviger ikke ønsker at gøre sin Indsats sammen med andre germanske Kammerater. I Division „Viking" forretter vore Kammerater gerne deres Tjeneste og plejer trofast Kammeratskab, bl. a. ogsaa med Danskerne. Jeg maa fremhæve, at den indre Samhørighed mellem Folketyskere og danske Nationalsocialister, der allerede er oprettet i Hjemstavnen, i den fælles Indsats inden for Vaaben-SS-Formationernes Rækker er blevet uddybet til et ægte Kammeratskab, der vil vare ud over Krigen.

Jeg har talrige Vidnesbyrd fra vore frivilliges Rækker om, at dette er Tilfældet. Denne positive Udnyttelse har imidlertid *kun kunnet opnaas i tyske Formationer*, hvor vore frivillige værdsættes og behandles som Tyskere.

Jeg skal endvidere tillade mig at henlede Opmærksomheden paa, at Folkegruppen i selvfølgelig Disciplin har gennemført den befalede Ændring i den grænsepolitiske Holdning og i sit politiske Arbejde bevidst har rykket det germanske Fostbroderskabs og Fællesskabs Idé i Forgrunden, idet det energiske Forsvar af dens tyske Interesser samtidig er forblevet uforandret. Jeg kan idag konstatere, at den tyske Folkegruppe i vid Udstrækning har forstaaet den store germanske Fremtidsidé.

Dermed er Værdien af den Kamp for Tyskheden, som Folkegruppen har ført siden 1920, imidlertid ikke blevet forringet i vore Medlemmers Opfattelse, ej heller er Kampen blevet unødvendig. Vi er tværtimod alle overbevist om, at vi uden denne Kamp ikke vilde have været i Stand til at modstaa Danskernes Bestræbelser for at opsuge os.

For vore frivillige har Opdragelsen i Vaaben-SS, der kort og godt forkastede deres hidtidige Indsats i Kampen for Tyskheden og i enkelte Tilfælde endog betegnede den som Vanvid, derfor betydet en haard sjælelig Belastning. Denne Opdragelse har i mange Tilfælde bragt den unge idealistiske Vilje i Fare. Set som Ideal og som Fremtidsmaal er en Kamp mellem to saa nært beslægtede Folk naturligvis en Umulighed, men hidtil har Virkeligheden dog ikke set saa lidt anderledes ud. Man maa med Blikket rettet mod en Nyordning i Europa ikke fordømme den Kamp for Tyskheden, der har fundet Sted under helt andre Forudsætninger. Jeg har med Hensyn til Frikorpset saavel som med Hensyn til den politiske Opdragelse og Indstilling atter og atter forsøgt at skabe de psykologiske Forudsætninger for Folkegruppens fulde Indsats i Krigen, saaledes som den ønsker og forlanger det.

Jeg maa desværre konstatere, at det ikke er lykkedes mig at faa gennemført mine Anskuelser i Forhold til Vaaben-SS, hvilket ovenstaaende turde bevise (Bilag 5).

Jeg anmoder derfor Dem, Rigsfører, om personligt at træffe endelig Afgørelse med Hensyn til den Form, under hvilken Folkegruppen skal gøre sin Indsats.

Heil Hitler!

Dr. Møller.
Folkegruppefører.

Bilag.

---

[1]) Som bilag 1 til brevet ligger Himmlers skrivelse af $^{22}/_{4}$ 1942, trykt som A. nr. 86, og som bilag 5 P. Larsens brev til Lorenz af $^{20}/_{1}$ 1942, trykt som A.nr. 293. Bilag 2, 2 a og 4 er udeladt, da de er af mindre interesse.

[2]) Bilag 2, der ikke medtages her, er en skrivelse fra Carl Mathiesens kompagnifører, hvori han meddeler dennes fader, at sønnen er faldet. Brevet, der er på dansk, slutter: „*Han gav sit liv for Danmarks Fremtid og Ære være hans Minde*". 2 a er en tysk oversættelse af dette brev.

Bilag 3.

Afskrift.

DET NATIONALSOCIALISTISKE TYSKE ARBEJDERPARTI
I NORDSLESVIG

Kredsledelsen: Haderslev.
Telefon 998.

den 31. august 1942.

Vedr.: SS-frivillig Fritz Emil Klein, Haderslev.
Ref.: Telefonsamtale af dags dato.

Til
N.S.D.A.P.N.s Organisationsamt
Aabenraa.

I ovennævnte sag indberetter jeg følgende:

I november 1941 var SS-frivillig Klein hjemme på orlov. Der blev telefoneret til mig fra våben-SSs rekruteringskontor, og jeg blev anmodet om at opsøge Klein, idet han efter udløbet af sin orlov ikke var vendt tilbage til sin militære afdeling. Jeg opsøgte straks Klein på hans bopæl og krævede en forklaring af ham. Klein forklarede, at han ikke havde været helt rask, men sagde så straks til mig: „Man kan i grunden slet ikke forlange af mig, at jeg skal rejse tilbage til min afdeling, for jeg har som folketysker meldt mig til krigstjeneste hos SS og blev, efter at jeg først var blevet uddannet sammen med tyske kammerater, mod min protest forflyttet til Frikorps Danmark fra Debitza i Polen. Trods alle mine bestræbelser og forestillinger lykkedes det mig ikke at forhindre denne forflyttelse. Og når jeg nu i det sidste årti som folketysker atter og atter har måttet lide under, at jeg er tysker, nemlig på den måde, at jeg altid, når arbejdet skulle fordeles, kom efter danskerne, så kan man ikke forlange af mig, at jeg, når jeg skal stå skulder ved skulder med danskerne, skal kæmpe med begejstring for den tyske sag."

Jeg gjorde Klein opmærksom på, at alt dette ikke berettigede ham til at blive borte fra sin afdeling, og foranledigede, at han rejste dertil. I forbindelse med denne hændelse har jeg sat mig i forbindelse med våben-SSs rekruteringskontor i København og har gjort dette opmærksom på, at der på denne måde jo blev fremkaldt ganske unødvendige komplikationer. Dersom det af en eller anden grund var nødvendigt at lade tyskere indgå i Frikorps Danmark, så burde man dog ikke tage tyske Nordslesvigere, der var de eneste, hos hvem der måtte opstå følelsesmæssige hemninger, men soldater fra rigstyskernes millioner, der i så fald ikke ville få følelsesmæssige hemninger. Jeg gjorde opmærksom på, at tanken om, at alle mennesker, der er af germansk blod, hører sammen, endnu ikke fattes af den jævne mand på samme måde som af folkegruppens ledelse, idet han i praksis har erfaret, at danskerne slet ikke viser nogen forståelse for denne tanke.

Klein blev, da han vendte tilbage til sin afdeling, idømt 4 år, men dommen blev senere ændret og gjort betinget af 2 års upåklagelig tjeneste ved fronten. Fru Klein har i dag bekræftet overfor mig, at hendes mand stadig står i Frikorps Danmark. Hun siger, at hendes mand også ved frikorpset har søgt om at blive flyttet tilbage til en tysk afdeling, men at det ikke var lykkedes for ham, og at der var blevet givet som begrundelse, at der kun kunne være tale om noget sådant, såfremt han blev tysk statsborger.

Heil Hitler!

sign. **Dr. Clausen.**

Bilag 6.

Afskrift af afskrift.

Tinglev, den 26. 8. 1942.

Vedrører: SS-frivillig, partifælle Carl August Mathiesen
faldet ved Ilmensøen — „Frikorps Danmark".

Til
N.S.D.A.P.-Ns Organisationsamt
Aabenraa.

Efter at jeg har talt med den faldne partifælle Mathiesens fader, kan jeg give Dem den ønskede oplysning. Jeg har kendt Mathiesen personligt som en begejstret og pligttro partifælle. Af ren idealisme og kampmod meldte han sig til våben-SS i Hamborg, hvor han dengang arbejdede. Han blev antaget på sessionen og blev samtidig tildelt Frikorps Danmark. Mathiesen protesterede straks herimod, idet han kun ville kæmpe i række og geled med sine nordslesvigske kammerater, som han fra ungdommens dage have stået sammen med i D.J.N. og i S.K. Efter at han flere gange havde bedt om at blive forflyttet, stilede han en skrivelse direkte til Himmler med anmodning om at blive overflyttet til våben-SS.

Der blev herfra givet ham det løfte, at hans bøn skulle blive opfyldt, og at man fuldtud forstod hans anmodning.

Dette løfte er aldrig blevet indfriet til trods for hans gentagne bønner. I sine breve til hjemmet klager han hele tiden over, at han stadig må kæmpe i frikorpset. Det var han for tysk til. Det var imod hans ære og absolut imod hans indstilling, og som hans fader rammende sagde til mig: Min dreng er absolut ikke faldet for Danmarks ære og fremtid, som det står i brevet fra frikorpset, thi hans kærlighed og hans indsats var udelukkende bestemt for hans fædreland Tyskland, og aldrig nogensinde har han meldt sig frivilligt for Danmark.

Vi har altid været tyske, fortsatte han, og det er kun for Tysklands og ikke for Danmarks fremtid, vi har ofret vort bedste, vor søn og broder.

Jeg ville gerne samtidig bede Dem om at foranledige, at en forsorgsofficer ved lejlighed besøger den gamle fader (konen er død). Der har endnu ikke været nogen hos ham. Han lever ikke just i de bedste kår, og det ville være mig kært, om der kunne blive hjulpet på det sted.

Jeg ved ikke, om der gøres noget fra frikorpsets side, men jeg ved med sikkerhed, at faderen hellere ville have, at vi tog os af ham. Da tilfældet i sig selv er ret sørgeligt, idet den unge Mathiesen befandt sig i frikorpset imod sin vilje, så synes jeg, at vi skulle forsøge at gøre noget af det godt, som blev gjort forkert fra anden side.

Heil Hitler!

sign. **Fr. Bossen.**
Afdelingsleder.

For afskriftens rigtighed:
R/PII

318.

Vomi til Himmler angående den tyske folkegruppes tjeneste i Frikorps Danmark.

7. sep. 1942.

LEDEREN AF
VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE

Berlin, den 7. sept. 1942.

Til
rigsfører-SS
Prinz Albrecht Strasse 9
Førerhovedkvarteret[1])
Berlin SW 11.

Rigsfører!

Vedlagt fremsender jeg ærbødigst en henvendelse, som jeg har modtaget fra folkegruppeføreren i Nordslesvig.

Angående det rent saglige skal jeg bemærke, at sagen allerede er ordnet således mellem Führungshauptamt og mit kontor, at Führungshauptamt nu vil drage omsorg for omhyggelig gennemførelse af den af Dem i sin tid givne ordre. Dette er også allerede blevet meddelt folkegruppeføreren.

Folkegruppeføreren har til trods herfor foretaget denne henvendelse til mig, da der, hvis Deres ordre af 22.4. 1942 ikke gennemføres, eller gennemførelsen forsinkes, på grund af nordslesvigernes egenart vil opstå modstand mod ham i hans arbejde som leder af folkegruppen, en modstand, som det vil blive vanskelig at overvinde. Med sin stærke ansvarsbevidsthed tager han sig måske tingene lidt for tungt. Således må det forklares, at han henvender sig til Dem, hr. rigsfører, med en fremstilling af situationen i sin helhed for at få lettet det sjælelige pres, der hviler på ham. Det, der tynger ham mest, er, at han ligesom jeg har bekendtgjort Deres i sin tid udstedte ordre og derved har oprettet et absolut tillidsforhold mellem folkegruppen i Nordslesvig og Dem. Da kendsgerningerne imidlertid beviser, at denne ordre ikke er blevet efterkommet med den i Nordslesvig ventede hurtighed, opstår der bekymring hos ham for, at der skal gå skår i den udprægede autoritet, som netop De, hr. rigsfører, kan glæde Dem over hos Nordslesvigs prægtige, ligefremme mennesker.

Dr. Møller selv lider for tiden af en alvorlig leversygdom og må på et sanatorium. Han vil dog ikke påbegynde kuren, fordi han ikke tror at kunne forsvare at forlade de noget foruroligede folketyskere på nuværende tidspunkt, sålænge han ikke selv har bragt uroen ud af verden. Han vil først tiltræde sin sygeorlov, når han har vished for, at SSs anseelse ikke lider nogen — end ikke den ringeste — skade.

Jeg kan personlig tænke mig, at sagen straks kunne ordnes, hvis De, hr. rigsfører, havde mulighed for at ofre et øjeblik på at modtage dr. Møller, således at han ved en personlig samtale med Dem kunne blive befriet for det sjælelige tryk.

Jeg vil gerne endnu en gang understrege, at Møller vel er en af de mest oprigtige folkegruppeførere, som ikke blot i det ydre, men — fuldstændig bevidst — især i sit indre er typen på en SS-mand, som vi ønsker, han skal være.

Heil Hitler!

Lorenz.

P.S. Efter hvad der netop bliver meddelt mig, er der allerede nu igen faldet 2 mand.

[1]) Nedenunder brevet findes forskellige stenografiske notater, formodentlig foretaget under en telefonsamtale. Såvidt de har kunnet opløses, lyder de:
Det skal Lorenz tage sig af
en tysker kunne de, hvis de har det?, I må bekymre jer derom. Da kunne [de] falde fra af den grund, derfor behøver f[olke]gruppen ikke at blive urolig, så at jeg? gennem ham [sender] brev til??

319.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående folketyskerne i Frikorps Danmark.

8. sep. 1942.

Maa kun behandles som hemmelig Sag.

Telegram.
(G-skriver)

København, den 8. September 1942 Kl. 19,50
Ankomst den 8. September 1942 Kl. 20,45

Nr. 1288 af 8.9.

Under Henvisning til telegrafisk Indberetning Nr. 615 (ved Abt. Deutschland) af 19.4. og Indberetning Nr. 300 af 17.5.42.

Folkegruppefører, Dr. Møller, Nordslesvig, har konstateret, at 3 folketyske krigsfrivillige for kort Tid siden er faldet paa Østfronten som Medlemmer af Frikorps Danmark. Endnu i den seneste Tid er Folketyskere blevet indsat i Frikorps Danmark og har dermed kæmpet og er faldet under dansk Kommando og danske Symboler, endskønt Overgruppefører Lorenz ved sit Besøg i Maj d. A. har underrettet Folkegruppeføreren om, at alle folketyske frivillige fra Danmark efter Befaling fra Rigsfører-SS af 22. April straks skulde hentes tilbage fra Frikorpset og for Fremtiden kun maatte indsættes i rigstyske Formationer. Denne Kendsgerning har foranlediget Dr. Møller til at foretage en Henvendelse til Rigsfører-SS. Skrivelsen er indsendt gennem Volksdeutsche Mittelstelle og af SS-Overgruppefører Lorenz viderebesørget til Rigsfører-SS. Brigadefører Behrends skal allerede have meddelt Folkegruppeføreren, at Rigsfører-SS vil modtage ham i Sagens Anledning. Jeg vil her drøfte Sagen med Dr. Møller i Forstaaelse med Brigadefører Kanstein og forbeholder mig yderligere Indberetning.

Renthe-Fink.

320.

Det tyske konsulat [til gesandtskabet i København] angående spørgsmålet om folketyskere i Frikorps Danmark.

10. sep. 1942.

S Nsl./6. *10. september 42.*

Fortroligt.

Ang.: Folketyskere som medlemmer af „Frikorps Danmark".

Som jeg allerede meddelte telefonisk i formiddags, kan man absolut ikke tale om en øjeblikkelig tillidskrise indenfor den tyske folkegruppe. Den heltedød, som den krigsfrivillige fra Tinglev har lidt som medlem af frikorpset — og egentlig drejer det sig vel i alt væsentligt kun om dette tilfælde —, har ganske vist forståeligt nok også fremkaldt bitterhed

hos de pårørende og stærk kritik i tyske kredse i Tinglev, idet man forbinder det med dr. Møllers tidligere løfte. Men derudover har sagen hidtil ikke fået nogen større udbredelse og er forøvrigt *i det store og hele* kun nærmere kendt blandt de ledende underførere. Men selv indenfor folkegruppens ledelse deler man ikke dr. Møllers anskuelse om, at det er dødelig alvor. Jeg har i dag for at undersøge, om mit hidtidige syn var rigtigt, pånyt diskret søgt personlig kontakt med nogle af de toneangivende underførere, nemlig SK-fører og organisationsleder overløjtnant Larsen, landsungdomsfører Jef Blume og Landesschulungsleiter Jürgensen. Hos dem alle havde jeg det indtryk, at sagen for deres vedkommende allerede er trådt ind i det stadium, hvor den betragtes som „episode". De anser det for udelukket, at den kan få nogen virkelig betydning for forholdet mellem folkegruppeledelsen og folkegruppen, endsige da, at den kan betyde en tillidskrise. De førende medarbejdere har — efter hvad jeg hørte — ganske vist menneskeligt kunnet forstå dr. Møllers „frygtelig konsekvente" holdning, men de er ikke enige med ham og har gentagne gange tilskyndet ham til at vise mådehold.

Skønt man under ingen omstændigheder må bagatellisere sagen og fremfor alt må respektere dr. Møllers alvorlige holdning, behøver man ikke at frygte alvorlige rystelser, specielt ikke hvis man fra underførernes side imødegår den kritik, der måtte komme frem her og dèr i tidens løb, med fornuftig oplysning.

L[anwer]

321.

Himmler til dr. Møller angående de frivillige fra den tyske folkegruppe, som har måttet gøre tjeneste i Frikorps Danmark.

28. sep. 1942.

RIGSFØRER-SS *Felt-kommandokontoret, 28.9.1942.*

Bra/V. AR/36/44/42

Folkegruppefører dr. Møller!

Kære kammerat dr. Møller!

SS-overgruppefører Lorenz har sendt mig Deres brev af 2.9.1942. Jeg har desværre først i dag fået tid til i korthed at besvare det.

De begivenheder, som De skildrer i Deres brev, beklager jeg meget. Imidlertid har SS-overgruppefører Lorenz ved en konference med SS-gruppefører Jüttner draget omsorg for, at der bliver sat en stopper for disse uheldige forhold. Forøvrigt vil jeg drage den SS-fører, der har ansvaret for, at min ordre af 22. 4. 1942 ikke er blevet efterkommet, til regnskab.

Det er en selvfølge, at de frivillige fra den tyske folkegruppe i Slesvig optages i våben-SS og ikke i Frikorps Danmark.

Heil Hitler!

Deres

sign. **H. Himmler.**

322.

Meddelelse [fra Peter Larsen] til dr. Møller om, at Himmler har ønsket flere folketyske frivillige fra Nordslesvig.

11. marts 1943.

L/K *11.3.1943.*

Hr. Dr. Møller,
Graasten.[1])

Kære partifælle dr. Møller.

Fra SS-Ersatzkommando Dänemark har jeg netop modtaget følgende telefoniske meddelelse:

„Rigsfører-SS ønsker, at folketyskerne i Nordslesvig stiller flere frivillige. Dette rigsførerens ønske skal meddeles dr. Møller."

Denne meddelelse er givet Sturmbannführer Boysen pr. fjernskriver fra Berlin.

Indholdet af denne fjernskrivermeddelelse vil De jo sikkert også kunne bruge på underførermødet på søndag.

Heil Hitler!

[1]) Skrivelsen er fundet i dr. Møllers korrespondance. Der er tale om et gennemslag, som ikke er forsynet med underskrift, og det kan derfor ikke med sikkerhed afgøres, hvem der har skrevet brevet. Formodentlig er det Peter Larsen.

323.

Referat af Peter Larsens og Jef Blumes forhandlinger i København med SS-Ersatzkommando.

16.—19. marts 1943.

Referat
af Larsens og Blumes Forhandlinger i København i Tiden 16.—19.3.1943.

SS-Ersatzkommando.

1. Følgende Lister blev afleveret til SS-Ersatzkommando:
   a) De Folketyskere, som befinder sig i Riget.
   b) De, der ikke har meldt sig.
   c) Aargangene 1924—1925.

   SS-Ersatzkommando henvender sig skriftligt til dem, som ikke har meldt sig, med Opfordring til at indlevere Tilmeldelsesformularen i udfyldt Stand til Organisationsamt. Desuden gennemfører SS-Ersatzkommando en Hvervning blandt de Folkefæller, som befinder sig i Riget. Aargang 24 skal af Organisationsamt opfordres til at melde sig frivilligt.
2. Mønstringerne i Nordslesvig begynder 10. April. Foruden de to under Pkt. 1 omtalte Grupper er yderligere en hel Række Personer blevet opfordret, som i 1940 blev fundet uduelige, men som nu skal underkastes en ny Undersøgelse.

3. I Spørgsmaalet om de tidsfrivillige blev der afgivet følgende Erklæring:
   a) Indkaldelserne kan underskrives af *Overlojtnant Heinrich* og stemples med Divisionsstemplet.
   b) Det ønskes, at der gennemføres en Skoling af de tidsfrivillige. Men da vi ikke anser denne Skoling for nødvendig, og da der for Øjeblikket heller ikke er nogen Skolingsleder for Haanden, skal SS-Ersatzkommando gøre et Forsøg paa at faa hele Skolingen afblæst.
   c) Spørgsmaalet om Forsyning af de tidsfrivillige synes ikke at være helt klart. Der maa endvidere skaffes Klarhed over, om Vaaben-SS eller WBK-Udland skal sørge herfor.

.....

6. SS-Ersatzkommando vil til Lederen af Organisationsamt hver Maaned udbetale en Sum paa 300 Kr., som skal anvendes til at gennemføre Arbejdet for Vaaben-SS.

.....

324.

Opfordring fra SS-Ersatzkommando Dänemark til Uwe Alnor om at melde sig som frivillig.

19. marts 1943.

SS-ERSATZKOMMANDO DÄNEMARK

II/E — 9 h 1 —

København, den 19.3.1943.
Jernbanegade 7

Hr. Uwe Alnor,
Tinglev.

Det er blevet meddelt Ersatzkommando Dänemark, at De tilhører den tyske folkegruppe i Nordslesvig, idet der henvises til, at De efter partiførerens sidste opråb endnu ikke har meldt Dem som frivillig til militærtjeneste.

Indenfor rammerne af den totale krigsindsats har føreren for den tyske folkegruppe i Nordslesvig endnu en gang appelleret til hver enkelt om den pligt, han har, til at være rede til at gøre en indsats[1]). I en tid, da det tyske folk fører en kamp på liv og død, da kvinder og endog 15-årige drenge i Tyskland frivilligt træder ind i den skabende og kæmpende front, forventes det, at heller ikke De holder Dem tilbage.

I forståelse med NSDAPNs Organisationsamt sendes der Dem vedlagt en anmeldelsesblanket, som De *omgaaende*, dog senest den 31.3. 1943, har at indsende i udfyldt og underskrevet stand til Organisationsamt i Aabenraa.

For at undgå fejltagelser og unødvendige forespørgsler skal Ersatzkommando desuden særlig henvise til, at Organisationsamt venter, at *alle*, der tilhører folkegruppen, melder sig inden den nævnte frists udløb. Det er i denne forbindelse ligegyldigt, om den enkelte allerede har meldt sig en gang tidligere, eventuelt har fået udsættelse af en eller anden grund eller tror, at han ikke kan undværes hjemme.

Såfremt De indenfor den allersidste tid allerede skulle have meldt Dem som frivillig eller allerede har modtaget indkaldelsesordre, så skal dette bemærkes på den anmeldelsesblanket, der skal indsendes.

(Ulæseligt navn)
SS-Obersturmführer.

[1]) Af „Nordschleswigsche Zeitung" for 15. marts 1943 fremgår det, at dr. Møller på underførermødet i Tinglev den 14. marts havde opfordret de yngre årgange indenfor folkegruppen *„til i endnu større udstrækning at melde sig som frivillige"*.

325.

Optegnelse af Lanwer angående de af ham til det tyske gesandtskab givne oplysninger om muligheden for fornyet hvervning i Nordslesvig.

10. april 1943.

S/NSl/7 *10.4.43*

Notits.[1])

På et telegram fra SS[2]) til *gesandtskabet*, hvis indhold blev meddelt mig telefonisk til udførelse, har jeg telefonisk svaret følgende:

Efter et groft skøn er der ca. 7 000 folketyske mænd i den våbenduelige alder (inkl. unge og gamle mænd ca. 8—9 000). I aktiv tjeneste står 1 700 (inkl. 80 tyske statsborgere); i tyske krigsindustrielle virksomheder arbejder ca. 3 000 (1 000 i Jylland, 2 000 i Tyskland). Som tidsfrivillige har der meldt sig over 1 700.

Efter de SS-mønstringer, som gennemføres i øjeblikket, venter man yderligere 100 indkaldelser.

Iøvrigt anser den tyske folkegruppeledelse en ny offentlig hverveaktion for overflødig, da folkegruppen forsåvidt er „udtømt". Jeg er ganske vist ikke af den anskuelse, at reserverne er opbrugt, men jeg slutter mig til folkegruppeledelsens opfattelse, at en ny offentlig hverveaktion ikke vil give noget stort resultat. Folkegruppeledelsens hidtidige metode med personlig bearbejdelse af de mænd, der kan være tale om, understøttet af et vist tryk indirekte gennem underførerne turde have større udsigt til at virke, selvom man ikke kan regne med, at de sendrægtige, der allerede gentagne gange har fået opfordring, nu vil melde sig.

Lanwer.

---

[1]) For underretten har Peter Petersen og dr. Møller den 11. og 20. maj 1948 forklaret, at Berlin var utilfreds med antallet af frivillige. Stehr har den 12. maj 1948 oplyst, at han i slutningen af 1943 eller begyndelsen af 1944 har fået forelagt et tysk forslag om indførelse af almindelig værnepligt for folkegruppen. Han mener, at det skyldes hans og dr. Bests indgriben, at forslaget blev kvalt i fødslen. For landsretten har dr. Best den 28. april 1949 forklaret, at der fra SSs side (Himmler og Berger) var planer om at indføre værnepligt for folketyskerne i Danmark, men han satte sig imod sådanne planer. Han mener dog ikke, der er ført forhandlinger med de danske myndigheder herom. Sagen blev iøvrigt drøftet på et møde i juni 1943 mellem dr. Best, Himmler og Berger.

[2]) Læsningen af de to foregående ord, der er føjet til over linien, er usikker.

326.

Det tyske kontor til undervisningsministeriet angående tjenestealder for tre tyske kommunelærere, der er trådt udenfor nummer for at gå i tysk krigstjeneste.

24. maj 1943.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER
STATSMINISTERIET

p. t. Haderslev, den 24.5.1943.

St/N.

Vedr.: Medregning af krigstjenesten i anciennitetet for lærere, der er ansat i kommunal skoletjeneste.

Ref.: Samtale i undervisningsministeriet.

Til
undervisningsministeriet,
Frederiksholms Kanal,
København.

Som et led i den nordslesvigske tyske folkegruppes krigsindsats har folkegruppeledelsen bl. a. også frigivet en hel række lærere til våbentjeneste dels for et bestemt tidsrum, dels for krigens varighed uden tidsbegrænsning. Seks af disse lærere har dansk indfødsret, og tre af disse var før deres indkaldelse beskæftiget som lærere ved en tysksproget kommuneskole.

Det drejer sig om:

1. Otto Kortsch, Aabenraa,
2. Rolf Bargfeldt, Aabenraa,
3. Hans Harrebye, Sønderborg.

I henhold til § 7, stk. 1, i loven om aflønning af folkeskolelærere af 28. april 1931 er disse lærere i et bestemt tidsrum trådt „udenfor nr.", som det hedder i bestemmelsen, og vel at mærke uden løn.[1]) Den tid, som de har tilbragt i krigstjeneste udenfor skoletjenesten, bliver fradraget ved beregningen af deres tjeneste- og pensionsalder. Forsåvidt angår Kortsch, Aabenraa, der i mellemtiden er blevet hjemsendt fra krigstjenesten, drejer det sig om 13 måneder, nemlig om tiden fra den 1. april 1942 til den 1. maj 1943.

Da folkegruppen anser det for uholdbart, at dens lærere, der indsættes i kampen mod bolsjevismen, skal stilles ringere med hensyn til lønning og pension på grund af denne indsats, skal man anmode om, at den tid, i hvilken der under krigen forrettes tjeneste ved våben-SS og den tyske værnemagt, principielt medregnes i lønnings- og pensionsalderen.

Såvidt det er os bekendt, skal der være blevet truffet en lignende ordning for medlemmer af det danske officerskorps, der f. eks. har meldt sig til tjeneste i våben-SS.

Det først forekommende tilfælde, i hvilket der anmodes om, at tjenestetiden i våben-SS må blive medregnet, er lærer Otto Kortsch, Aabenraa, der, efter at hans tjenestefrihed er udløbet, igen er indtrådt i skoletjenesten. Også lærerne Rolf Bargfeldt, Aabenraa, og Hans Harrebye, Sønderborg, er af folkegruppeledelsen kun blevet frigivet til krigstjeneste for et bestemt tidsrum, således at der kan regnes med, at de vender tilbage til skoletjenesten. Der vil eventuelt blive frigivet andre lærere til gengæld for dem, der nu

vender tilbage, for hvilke førstnævnte den ordning, der her anmodes om, derfor ville være af betydning. Det samme gælder for lærere med dansk indfødsret, der før deres indkaldelse har virket ved folkegruppens private skoler, dersom de senere skulle overgå i kommunal skoletjeneste.

Da det drejer sig om et principielt spørgsmål, har jeg indtil videre undladt at anmode lærer Otto Kortsch, Aabenraa, om selv at indgive ansøgning i hans egen sag via kommunalbestyrelsen og skoledirektionen.

Stehr.

[1]) Ved skrivelse af 16. april 1942 til Aabenraa amts skoledirektion og skoleråd gav undervisningsministeriet lærerne Kortsch og Bargfeldt tilladelse til at træde udenfor nummer uden lønning i indtil eet år.

327.

Undervisningsministeriet til finansministeriet angående tjeneste- og pensionsalder for kommunalt ansatte tyske lærere, der er trådt udenfor nummer for at gå i tysk krigstjeneste.

13. okt. 1943.

Genpart

UNDERVISNINGSMINISTERIET

Kjøbenhavn, den 13. Oktober 1943.

I. K. Journal Nr. 1078/43.

Til
Finansministeriet.

Fra den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet har nærværende Ministerium modtaget Andragende om, at den Tid, i hvilken en Række af de under det kommunale skolevæsen i Sønderjylland ansatte Lærere, tilhørende det tyske Mindretal, har faaet Tilladelse til i Medfør af Lærerlønningsloven af 28. April 1931 § 7, Stk. 1, at træde udenfor Nummer for at gøre Krigstjeneste i Waffen S.S. eller den tyske Værnemagt, maa blive medregnet ved Fastsættelsen af de paagældende Læreres Tjeneste- og Pensionsalder, idet henvises til, at tilsvarende Regler er bragt til Anvendelse med Hensyn til danske Officerer, der har meldt sig til Tjeneste ved Waffen SS.

Om Sagen har man indhentet en Erklæring fra Skoledirektionen for Aabenraa og Sønderborg Amter, der har tilraadet, at disse Lærere behandles efter samme Retningslinier, som i analoge Tilfælde kommer til Anvendelse overfor andre Statstjenestemænd eller Lærere.

Fra Krigsministeriet, med hvilket man, under Hensyn til det anførte om danske Officerers Stilling, har brevvekslet om Sagen, har man modtaget Meddelelse om, at det for danske Officerer er fastsat, at det Tidsrum, i hvilket en Befalingsmand har staaet udenfor Nummer for at deltage i tysk eller finsk Krigstjeneste, medregnes ved Beregning af Alderstillæg og Pension.

Andre Tilfælde af denne Art er ikke nærværende Ministerium bekendt.

Efter de af Ministeriet hos de lokale Skolemyndigheder i Aabenraa-Sønderborg Amter indhentede Oplysninger drejer det sig i alt om 3 Tilfælde, nemlig:

1) *Lærer ved Aabenraa kommunale Skolevæsen Otto Kortsch*, hvis Tjenestealder er fastsat til at regnes fra 1. September 1930, og som saaledes med Lønstigning hvert 3. Aar vilde have opnaaet sit 4. Alderstillæg, saafremt han den 1. September 1942 havde virket i sit Embede; han er permitteret efter at have gjort Krigstjeneste i 12 Maaneder og har genoptaget sin Tjeneste ved Skolen.

2) *Lærer ved Sønderborg kommunale Skolevæsen Hans Harrebye*, der meldte sig til tysk Krigstjeneste, medens han endnu var Timelærer, men som fra 1. Oktober 1942 at regne opnaaede fast Ansættelse ved Skolevæsenet med Tjenestealder fra 1. Juni 1937 og saaledes pr. 1. Juni 1943 vilde have oppebaaret 2 Alderstillæg, dersom han paa det Tidspunkt havde været i Tjeneste; han er endnu ikke permitteret.

3) *Lærer Rolf Bargfeldt i Aabenraa:* for ham bliver der først Spørgsmaal om endnu et Alderstillæg pr. 1. April 1944. Han er permitteret efter at have gjort Krigstjeneste i 14 Maaneder og har genoptaget sit Arbejde ved Skolen.

Under Hensyn til, at det drejer sig om Personer, der tilhører Mindretallet, kan nærværende Ministerium tiltræde, at den Tid, i hvilken de paagældende Lærere staar uden for Nummer paa Grund af Krigstjeneste, paa samme Maade som det finder Sted for danske Officerer, medregnes ved Beregningen af deres Tjeneste- og Pensionsalder, og man skal derfor anmode om Finansministeriets Tilslutning til, at den fornødne Hjemmel til den omhandlede Ordning søges ved en Tekstanmærkning paa Finansloven eller Tillægsbevillingsloven (ad § 21 II. A. 1. a.: Tilskud til Lærerlønninger, og 1. g.: Tilskud til Skolefonden til Dækning af Pensionsudgifter) samt, at de af de paagældende Lærere i indeværende Finansaar opnaaede Alderstillæg udbetales paa forventet Tillægsbevilling for indeværende Finansaar, for Harrebyes Vedkommende for saa vidt han maatte blive hjemsendt inden 1. April 1944.[1])

P. M. V.

A. Barfod.

E. Thrane.

[1]) 2. marts 1944 skrev finansministeriet til undervisningsministeriet, at sagen havde været forelagt lønningsrådet, der havde tiltrådt forslaget, „*og at Finansministeriet ligeledes efter Omstændighederne har kunnet tiltræde Forslaget.*" Den 8. marts bad undervisningsministeriet om, at der i udkastet til finanslovforslaget for 1944—45 måtte blive indarbejdet følgende ændringsforslag: „*Som Tekstanmærkninger optages Nr. 00 ad § 2 1. II. A. 1. a. Undervisningsministeriet bemyndiges til ved Fastsættelsen af Tjenestealderen for de under det kommunale Skolevæsen i Sønderjylland ansatte Lærere, tilhørende det tyske Mindretal, at medregne den Tid, i hvilken de har faaet Tilladelse til i Medfør af Lærerlønningsloven af 28. April 1931 § 7, Stk. 1, at træde uden for Nummer for at gøre tysk Krigstjeneste.*" Som tekstanmærkning til § 21 II. A. 1. g. blev det foreslået at optage en bemærkning af ganske det samme indhold, bortset fra at Tjenestealderen var erstattet med *Pensionsalderen*. Finansministeriet tiltrådte forslaget den 13. marts 1944, og det blev derefter optaget i finanslovanordningen i den foreslåede form (Lovtidende 1944, nr. 103, s. 421 f.) Den 29. april 1944 fik skoledirektionerne og skolerådene i Nordslesvig meddelelse om de to tekstanmærkninger.

328.

Oversigt over den tyske folkegruppes krigsindsats.

31. dec. 1943.

Den tyske folkegruppes krigsindsats — status 31.12.1943.

Den 1.12.1943 var den nordslesvigske, tyske folkegruppes krigsindsats 8.150

Tilgang i december:

a. våben-SS	7	
b. toldgrænsebevogtningen	3	
c. luftskytset	1	
d. arbejdere mod syd	25	
e. arbejdere mod nord	15	
		51
Samlet indsats indtil 31. december 1943		8.201

Disse 8.201 folkefæller er sat ind som følger:

1. *Frivillige:*		
a. ved våben-SS:	1.311	
b. i værnemagten:	438	
c. ved luftskytset:	21	
d. ved toldgrænsebevogtningen:	75	
e. ved Luftgaukommando som chauffører:	108	
f. ved landbrugsindsats i øst:	8	
		1.961
2. *Arbejdsindsats:*		
a. faglærte arbejdere m. fl. mod syd:	4.570	
b. på flyvepladser mod nord:	1.670	
		6.240
ialt		8.201

Den tyske folkegruppe i Nordslesvig har indtil 31. 12. 1943 haft følgende tab:

1. *Faldne:*		
a. våben-SS:	190	
b. værnemagten:	40	
c. arbejdsindsatsen:	2	
		232
2. *Savnede:*		
a. våben-SS:	18	
b. værnemagten:	4	
		22
ialt		254

329.

Optegnelse angående de frivillige og deres forhold.

10.—15. feb. 1944.

Afskrift.

Den tyske folkegruppe har under den nuværende krig stillet ca. 8.000 mand til frivillig krigsindsats. Heraf er rundt regnet 2.000 sat ind ved fronten, og ca. 2.000 står foran at skulle udkommanderes til fronten. 250 frivillige af alle våbenarter har hidtil betalt deres indsats med livet. Der melder sig stadig frivillige fra den tyske folkegruppe til tjeneste, og folkegruppen bestræber sig på at stille så mange frivillige som muligt. Netop blandt unge skoleelever har der i den sidste tid meldt sig en hel del til luftvåbnet. En del af dem har til hensigt at slå ind på den aktive officersløbebane. Fra luftvåbnets side, Luftgaukommando XI, er der blevet sat en stærk hvervning ind for at få yderligere frivillige til luftvåbnet.

Folkegruppeledelsen må imidlertid nu atter og atter konstatere, at vore frivillige, som melder sig til luftvåbnet, stadig har vanskeligheder at kæmpe med. Der er forekommet flere tilfælde, hvor f. eks. folketyske frivillige ikke kunne komme ind ved det flyvende personel på grund af, at de er såkaldte „udlændinge". I andre tilfælde har folketyske frivillige haft vanskelighed ved at erhverve tysk indfødsret.

De frivillige føler sig stærkt forurettet herved. Indenfor ledelsen af den tyske folkegruppe mærker man, at den slags begivenheder virker hemmende med hensyn til hvervningen af yderligere frivillige. Ligeledes turde det næppe være til fordel for den tyske værnemagts interesser, at man fra første færd lader unge våbenduelige medlemmer af den tyske folkegruppe, der fulde af idealisme og med brændende hjerterfrivilligt melder sig til kamp mod bolsjevismen, føle, at de ikke hører til det tyske folkefællesskab. Det ville måske være på sin plads, om der på højere sted blev foranlediget en generel stillingtagen til dette problem.

330.

Oversigt over den tyske folkegruppes krigsindsats.

3. juni 1944.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

3. Juni 1944

P.J. 1/43 — St/L.

Vedr.: Den nordslesvigske, tyske Folkegruppes Indsats.[1])

Arbejdet i den tyske Folkegruppe i Nordslesvig er — bortset fra de Foranstaltninger, der umiddelbart tjener Konsolideringen og Styrkelsen af dens Eksistens — præget af Krigsindsatsen og af Bestræbelsen for at gøre Folkegruppen nyttig for Rigets Politik i Danmark, d. v. s. for Ideen om det germanske Fællesskab. Her kan bl. a. opstilles følgende Punkter:

I. *Vaabenindsats og Arbejdsindsats udenfor Folkegruppens Omraade ifølge Stillingen pr. 30. April 1944.*

1.	*Frivillige:*		
	a. ved Vaaben-SS	1.335	
	b. ved Værnemagten	445	
	c. ved Luftskytset	21	
	d. ved Toldgrænsebevogtningen	75	
	e. ved Luftgaukommando som Chauffører	108	
	f. ved SSs Landbrugsindsats i Øst	8	
	g. ved R.A.D.	3	
			1.995
2.	*Arbejdsindsats:*		
	a. faglærte Arbejdere m. fl. mod Syd	2.187	
	b. paa Flyvepladser mod Nord	1.751	
			3.938
		Ialt...	5.933

Den tyske Folkegruppe i Nordslesvig har indtil den 30. 4. 1944 haft følgende Tab:

1.	*Faldne:*		
	a. Vaaben-SS	223	
	b. Værnemagten	53	
	c. Arbejdsindsatsen	4	
			280
2.	*Savnede:*		
	a. Vaaben-SS	18	
	b. Værnemagten	4	
			22
		Samlede Tab...	302

Kommentarer:

De første frivillige fra den tyske Folkegruppe i Nordslesvig meldte sig allerede i Forsommeren 1939 til Vaaben-SS. Efter Danmarks Besættelse fandt derpaa i 1940 og 1941 almindelige Mønstringer Sted ved Vaaben-SS, men disse førte kun til Indkaldelse af en forholdsvis lille Del af dem, der havde meldt sig. Disse meldte sig saa den Gang i vidt Omfang til andre krigsvigtige Arbejder, f. Eks. paa Flyvepladser i Danmark og i Riget eller i Rustningsvirksomheder i Rigsomraadet. Da saa Folkegruppeførerens Opraab til Aargangene 1902—1925 kom den 10. Februar 1942, var der allerede en Del af Mændene af disse Aargange, som ikke mere var til Stede i Nordslesvig. Det er blevet forsøgt ogsaa at lade disse mønstre paa deres Arbejdspladser. Folkegruppen selv havde imidlertid ikke nogen Mulighed for at afgøre, om disse Mænd, der stod i Arbejdsindsatsen, kunde undværes.

Ifølge en af Kontoret for Statistik og Befolkningspolitik foretaget Undersøgelse har Folkegruppen i de indkaldte Aargange 6.103 Mand. Af disse har 3.480 meldt sig frivillig ved SS-Ersatzkommando Dänemark og 1.288 til andre Værnemagtsafdelinger, ialt 4.768 = 78 %. Der maa her tages Hensyn til, at Aargangene 1909—1923 (senere ogsaa Aargangene 1924 og 1925) uden Forbehold var opfordret til at melde sig, medens Aargangene 1902—1908 ifølge Folkegruppeførerens Opraab skulde melde sig, for saa vidt det var muligt.

De, der har meldt sig, og som ikke er blevet indkaldt, bestaar:

a. af de kasserede,
b. af dem, der af Folkegruppeledelsen er fundet uundværlige til Opretholdelsen af Arbejdet i Nordslesvig, bl. a. paa Landbrugets Omraade. Det drejer sig her om 435 Folkefæller, som der navnlig er Brug for til Opretholdelse af Produktionen paa Landbrugets Omraade, og

c. af dem, der er beskæftigede i Arbejdsindsatsen uden for Nordslesvig, og som hidtil ikke er blevet frigivet, til Trods for at de af Folkegruppeledelsen var erklæret for undværlige.

Da Nationalitetsgrænserne i Nordslesvig er flydende, har Folkegruppeledelsen hidtil undladt at foretage Skridt mod dem, der ikke har meldt sig, men har forsøgt gennem sine Opsamlingsorganisationer fremdeles at forblive i Forbindelse med disse Kredse for stadig stærkere at forankre dem i det tyske Fællesskab og saa i givet Fald senere at foranledige dem til at melde sig.

I øvrigt er det vigtigt for Fortsættelsen af Hvervningen, at Tyskerne fra Nordslesvig har Følelsen af i enhver Henseende at være ligestillede med de rigstyske Kammerater. I denne Forbindelse gaar Folkegruppeledelsens Ønsker ud paa, at en Orlov til Nordslesvig for de frivillige ikke betegnes som Udlandsorlov, men som Hjemstavnsorlov, saaledes at Grænsepassersedlen kan bortfalde. Det foreslaas, at det tillades at passere Grænsen ved Fremlæggelse af Orlovsbeviset og af Soldaterbogen, hvoraf Hjemstavnsretten i Nordslesvig fremgaar. Der er kommet Tilfælde frem, hvor den hidtidige Ordning, f. Eks. ved Luftvaabnet, har ført til, at de paagældende Enheder formelt og for en Tid har forflyttet den frivillige til en af Luftvaabnets Afdelinger i Danmark for saa derfra at lade ham rejse paa Orlov. Saadanne Episoder føles af de frivillige som uværdige og krænkende. Med Henblik paa Ordningen af Statsborgerskabsspørgsmaalet holder vore frivillige stærkt paa, at de under alle Omstændigheder faar Lov til at beholde deres danske Statsborgerskab, for at de med Hensyn til Opholdstilladelse, Arbejdstilladelse o. s. v. ikke skal blive behandlet som Udlændinge i deres Hjemstavn. Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin og den Rigsbefuldmægtigede i Danmark har grebet ind i dette Spørgsmaal til Fordel for Folkegruppeledelsens Ønsker.

II. *Forøgelse af Forsvarsberedskabet i Nordslesvig.*

Uafhængig af den umiddelbare Krigsindsats tjener en hel Række Forholdsregler til Forøgelse af Forsvarsberedskabet i selve Hjemstavnen.

Da Sabotørerne første Gang forsøgte ogsaa at forlægge deres Virksomhed til Nordslesvig, blev der af SK. (Sturmkolonne) udviklet et tysk Selbstschutz, der for Tiden har en bevæbnet og uniformeret Styrke paa 180 Mand, med den Opgave at tjene til Beskyttelse af det tyske Arbejde og af Virksomhederne i Hjemstavnen. Samtidig inddrages ogsaa danske Virksomheder under Beskyttelsesforanstaltningerne.

I Folkegruppeledelsens Samarbejde med den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark faar desuden ca. 1.350 Tyskere, der er sammensat af alle Aldersklasser og, hvortil ogsaa Medlemmerne af Selbstschutz hører, til Stadighed en militær Grunduddannelse i deres Fritid paa Søndage og i Aftentimerne. I Tilfælde af militære Operationer i Danmark (Invasion) staar de som tilhørende Værnemagten til Raadighed for Beskyttelsen af Bygninger og Anlæg, Forsyningen o. s. v.

I en af SK. i Tiden den 20.—30. April 1944 afholdt Forsvarssportsskydning deltog 1.638 Folkefæller.

I Nordslesvig som i Riget bliver Forsvarsviljens og den legemlige Dygtiggørelses Pleje planmæssigt varetaget af Ungdomsorganisationen.

III. *Landbrugets Produktion.*

Medens Folkegruppens Arbejde paa Landbrugets Omraade indtil den 9. April 1940 havde sin Hovedvægt samlet paa Bevarelsen og Konsolideringen af Ejendomsbesiddelsen for at forhindre yderligere Tab af Jord, staar nu Spørgsmaalet om en Produktionsforøgelse, der hviler paa Landbrugets Selvforsyning med Foder, resp. Spørgsmaalet om Tilpasning til den europæiske Økonomis Struktur, tydeligt i Forgrunden. Folkegruppen er især gaaet ind for Udvidelsen af Landbrugets Selvforsyning med Foder som Forudsætning for Opretholdelsen af Smørproduktionen og Svineavlen. Samtidig hermed isolerer den sig ikke indenfor sin egen Bondestand, men forsøger planmæssigt at opretholde den faglige Kontakt med den danske Bondestand for paa denne Maade at give sin Planlæggelse den bredest mulige Virkning. Resultater kan navnlig ses paa Omraadet vedrørende Stiftelsen

af Kartoffelkognings-Andelsselskaber. Den største Vanskelighed bestaar for Tiden i at fremskaffe den ekstra Arbejdskraft, der er nødvendig ved en Udvidelse af Rodfrugtarealerne. Læreres og Elevers frivillige Indsats tjener til i videst muligt Omfang at udligne det store Ekstraarbejde, der skal udføres under Høsten.

IV. *Produktionen indenfor Industri og Haandværk.*

Siden Foraaret 1940 har det været muligt i stadig større Omfang at udnytte Folkegruppens Industri og Haandværk til Fordel for Krigsindsatsen, nemlig

1. ved Indsættelse af folketyske Firmaer i Værnemagtens Byggeforetagender i Danmark og
2. ved Overtagelse af direkte og indirekte Ordrer til Rigets Rustningsindustri.

Alt efter Behovet er til Stadighed indtil 400 smaa og mellemstore Virksomheder sat ind paa at udføre de fordelte Ordrer. Det drejer sig her i første Række om Tømrere, Snedkere, metalforarbejdende Virksomheder, Sadelmagere, Skrædderværksteder og Skotøjsfabrikker samt om et nyoprettet Skibsværft i Sønderborg, der til Stadighed udfører Reparationer for Krigsmarinen. Da disse Virksomheder paa Grund af deres forholdsvis ringe Enkeltkapacitet først ved den organisatoriske Sammenslutning er blevet sat i Stand til at overtage større Ordrer, drejer det sig om en Merproduktion, som er blevet gjort mulig gennem Folkegruppens økonomiske Organisationer. Desuden kan visse Ordrer paa Grund af deres særlige Karakter af forsvarsmæssige Grunde kun placeres i Danmark, naar de gaar til Folkegruppen.

Fabrikationens Omfang fremgaar tydeligst af Tallene for Omsætningen i Liefergemeinschaft der Deutschen Berufsgruppen in Nordschleswig A/S. Omsætningen beløber sig i Aaret 1943 til 11 Millioner Kroner. Samtidig maa det tages i Betragtning, at det her kun drejer sig om Arbejdslønninger, medens selve det forarbejdede Materiale ikke er blevet beregnet. Medregnes Materialet, stiger Omsætningen i Aaret 1943 til ca. 100 Millioner Kroner. Den samlede bogførte Omsætning siden 1940 — igen beregnet paa Basis af Lønningerne — beløber sig til over 32 Millioner Kroner. Den ikke bogførte Omsætning, i det væsentlige Arbejder for Værnemagten her i Landet, kan anslaas til ca. 80—100 Millioner Kroner.

V. *Nytliggørelse for Rigets Politik.*

Set under tysk Rigspolitiks Synsvinkel maa Folkegruppen regnes for et positivt Udgangspunkt for Udformningen af det tysk-danske Forhold. Dens Betydning kan som Følge deraf ikke slet og ret maales ved dens Størrelse, men er betinget af dens Placering — paa Grænsen mellem to germanske Folk. De Erfaringer, den Viden og Indsigt, der følger af Tyskernes Samliv med Danskerne, maa sættes ind til Fordel for Rigets Interesser. Dermed griber Folkegruppens Arbejde fra Nationalitetsproblemernes mere snævre Omraade direkte ind paa hele Udformningen af det tysk-danske Forhold. En særlig Fremme af Arbejdet paa dette Omraade udgør den for et Aar siden paa Forslag fra Folkegruppeføreren af den Rigsbefuldmægtigede gennemførte Oprettelse af et Kontor for den tyske Folkegruppe under Statsministeriet i København. Dermed fik Folkegruppen en i den danske Administration forankret Repræsentation, der, idet den til Stadighed staar i Kontakt med den Rigsbefuldmægtigede, forhandler direkte med de danske Ministerier. Folkegruppen knytter derved Forbindelsen til det tyske Kancellis Tradition indenfor den danske Helstat, en Epoke i den nordiske Historie, der i Dag fortjener den største Opmærksomhed som Eksempel paa Samling af beslægtede germanske Nationer i en større Enhed.

I øvrigt skal der henvises til, at Folkegruppen i sit Skolings- og Propagandaarbejde allerede for Aar tilbage planmæssigt er slaaet ind paa en fællesgermansk og europæisk Linie, hvorved den bliver Talsmand for Rigets Politik i Danmark. Udenfor Folkegruppens egentlige Omraade forsøger den at bevare Kontakten med den øvrige Befolkning og at være med til at stive de danske Kræfter af, der aktivt bekender sig til Førerens Skæbnekamp om den germanske Fornyelse og den europæiske Frihed. I disse Bestræbelser støttes den i enhver Retning af den Rigsbefuldmægtigede i Danmark.

En særlig Betydning tilkommer der i denne Forbindelse ogsaa den af den Rigsbefuldmægtigede støttede Plan om — ud over det mere snævre Område i Nordslesvig — at videreudvikle den tyske Folkegruppes Organ, „Nordschleswigsche Zeitung" til et tysk Talerør for hele Danmark, forankret i Hjemstavnen. Bladet, der i 1937 kun havde et Oplag paa 4.200, er i Mellemtiden ved systematisk Hvervning blevet bragt op paa 13.500, og derudover stilles det i et Særoplag til Raadighed for den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark, for at der paa denne Maade kan sørges for Aviser til Tropperne. Denne Udvikling kan fremhæves som Symptom paa Bestræbelserne for at forankre Folkegruppen i den almindelige Linie for Rigets Politik og at gøre den nyttebringende for denne.

Heil Hitler!

---

[1]) For landsretten har Stehr den 13. april 1949 forklaret, at det er ham, der har skrevet denne oversigt.

331.

Organisationsamt til Conrad Christiansen angående eksklusion af partiet.

5. juni 1944.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI
I NORDSLESVIG
Organisationsamt

Org. A.2. CL/B.

Aabenraa, den 5. Juni 1944.
Dibbernhaus-Værelse 5

Hr.
Conrad Christiansen,
Hjelmallé 13,
Aabenraa.

Efter at den lokale Ledelse og Kredsledelsen indenfor NSDAP-Nordslesvig flere Gange baade mundtligt og skriftligt har opfordret Dem til at deltage i Partiets Pligtforanstaltninger og De ikke har efterkommet disse Opfordringer, antager vi, at De ikke har nogen Interesse i fremdeles at tilhøre Partiet.

Desuden har De hverken stillet Dem til Raadighed for den frivillige Krigsindsats eller for Tidsfrivilligtjenesten. De bliver derfor med øjeblikkelig Virkning slettet af Partiets Lister.

Deres Partibog og Partiemblem skal afleveres til Deres hidtidige Afdelingsleder.

Aabenraa, den 5. 6. 1944.

P. Larsen.

332.

Barbermester J. Petersen, Højer, anklager dr. Møller for at holde hånden over „plutokratiet", der erklæres for „unabkömmlich".

[1944.]

Undertegnede anklager herved Partifører Jens Müller for ikke at have opfyldt sin Pligt overfor den Nationalsocialistiske Idee og de Frivillige.

For at hverve Frivillige til Kampen mod Bolschevikkerne udsendte han skriftlige Opraab til alle Medlemmer af den tyske Folkegruppe, men samtidig gik der en Hviskepropaganda til alle Medlemmer af Plutokratiet om at melde sig allesammen, for derved at faa alle de andre til at melde sig. Hviskepropagandaen fortsatte videre med at fortælle Plutokratiet og dens Afkom, at de vilde blive taget paa Sessionen, men bagefter vilde de blive erklæret for unabkömmlich.

Tildels lykkedes Eksperimentet: Halvdelen af Plutokratiet meldte sig, men blev, som lovet, kort efter Sessionen erklæret for unabkömmlich. Derimod blev den fattige Mand og hans Sønner, som mødte til Sessionen, ikke erklæret for unabkömmlich. De blev kort efter sendt til Uddannelse og Indsats.

Den Uret, der her blev begaaet imod vore Helte, vore Frivillige, skal omgaaende gøres god igen, hvad der endnu saa sent kan bødes for. Partiføreren, som har Ansvaret for dette og har ladet denne Uret ske, bør straffes med den strengeste Straf for sin forræderiske og svigagtige Handling overfor vore Frivillige. Vore faldne Kammerater, som ofrede det dyrebareste — Livet, for vor Idee, træder i Aanden manende foran os og forlanger ved deres Blod, at den Uret, som dengang saa skammeligt blev begaaet imod dem, de eneste som gjorde deres Pligt overfor vor Idee, bliver hævnet. Vore faldne Kammerater vil i Aanden vedblive med at mane os, indtil Retfærdighed sker Fyldest. For vor Idee er bygget paa Sandhedens og Retfærdighedens Grund, og derfor skal enhver Usandhed og Uretfærdighed, som tilføjes dem, der tjener, og som har ofret Liv og Blod for vor Idee, straffes.

Jens Müller skulde først selv have meldt sig og forlangt det samme af sine Ledere og Medlemmerne af den tyske Folkegruppe, for de havde jo alle lovet og underskrevet paa, at de vilde følge ham i Kampen for deres Idee, selv om det skulde kræve Livet. Var dette sket, var ingen anden blevet tilbage, end dem som var blevet kasseret. Saa havde det været retfærdigt og nationalsocialistisk, og saa havde Partifører Jens Müller gjort sin Pligt.

To Gaardmænd „unabkömmliche", men som ved Partiet er faldet i Unaade, blev i Sept. indkaldt til Vaaben SS. De rejste til Aabenraa og fik Foretræde for Overløjtnant Larsen og spurgte ham, om de skulde indkaldes? Da Larsen bejaede dette, slog den ene Gaardmand i Bordet og sagde: „Saa skal de alle komme ind eller blive indkaldt, og alle skal faa at vide, hvad I har sagt til os, de unabkömmliche". Larsen gav dem Udsættelse til d. 10. 11. 44., men de sagde mig straks, da jeg spurgte dem, om de saa vilde stille: „Det har vi aldrig tænkt paa."

De to Gaardmænd er hjemme endnu, fordi de Ledende i Partiet sikkert ikke ønsker, at disse to Gaardmænd fortæller noget om det, der er blevet sagt til de unabkömmliche. Altsaa Partiet har kapituleret overfor disse to unabkömmliche og deres Viden.[1])

[1]) Ved sagen ligger en tysk oversættelse, hvorunder står: „Barbier J. Petersen, Hoyer". Desuden oplyser oversætteren, at de to gårdmænd er: Boy Mathiesen og Rasmus Hinrichsen, Højer. Den 28. juni 1943 havde Peter Larsen meddelt Ersatzkommando, at de ikke mere var Uk. og skulle have indkaldelsesordre. Den 21. december 1944 sendte SS-Ersatzkommando Dänemark en meddelelse til Abwehr i Aarhus om, at de to gårdmænd havde nægtet at efterkomme indkaldelsen, og Abwehr blev derfor anmodet om at optage de pågældende *„in der Warnkartei"*. Det hedder videre i skrivelsen angående Hinrichsen: *„Solche Menschen sind es nicht wert, dass man sie Deutsche nennt, noch als solche unterstützt. Das SS-Ersatzkdo. Dänemark bittet daher, H. jede Unterstützung von Seiten der Wehrmacht, sei es in Form der Gestellung von Arbeitskräften für die Ernte, Ankauf von landwirtschaftlichen Produkten oder sonstigen Dingen zu entziehen"* (Sådanne mennesker fortjener

ikke, at man kalder dem tyskere, heller ikke at man understøtter dem som sådanne. SS-Ersatzkommando Dänemark beder derfor om, at H. unddrages enhver støtte fra værnemagtens side, enten det nu er i form af, at der stilles arbejdskraft til rådighed for ham under høsten, ved køb af landbrugsprodukter eller andre ting). Brevet vedrørende Mathiesen havde ganske samme indhold. Abwehr sendte afskrifter af sagens akter til SD i Aabenraa, der anmodede lærer Brockmann i Højer om at give SD en bedømmelse af de to gårdmænd. Dr. Møller har den 13. april 1949 for landsretten forklaret, at han indkaldte Mathiesen og Hinrichsen til et møde på Dibbernhaus, hvor de erklærede sig villige til at efterkomme en ordre om indkaldelse. Det aftaltes dog, at de først skulle møde efter en vis frist.

333.

Uddrag af dr. Bests „Politische Informationen für die deutschen Dienststellen in Dänemark".

1. jan. 1945.

VI. *Den tyske Folkegruppe i Nordslesvig.*

. . . . . .

A. Vaaben- og Arbejdsindsats.

Ifølge Meddelelse fra Folkegruppens Organisationsamt er der pr. 1. 12. 1944 blevet sat 6.296 Folkefæller ind:

1.	*Frivillige.*		
	a. ved Vaaben-SS	1.391	
	b. — Værnemagten	507	
	c. — Luftskytset	36	
	d. — Toldgrænsebevogtningen	89	
	e. — Luftgaukommando som Chauffører	108	
	f. — landbrugsmæssig Indsats i Øst	8	
	g. — RAD	23	
			2.162
2.	*Arbejdsindsats.*		
	a. faglærte Arbejdere m. fl. mod Syd	2.285	
	b. paa Flyvepladser mod Nord	1.849	
			4.134
		Samlet Indsats ...	6.296

Af Tab har den tyske Folkegruppe indtil 30.11.1944 haft:

1.	*Faldne.*		
	a. Vaaben-SS	265	
	b. Værnemagten	69	
	c. Arbejdsindsats	10	
			344
2.	*Savnede.*		
	a. Vaaben-SS	40	
	b. Værnemagten	11	
			51
		Samlet Tab ...	395

. . . . . .

F. Indsatsens Totalisering.

Efter Afslutning af Høstarbejdet og Skanseaktionen, der tidsmæssigt gik over i hinanden, har Folkegruppeledelsen i Forbindelse med Proklameringen af den totale Krig

i Riget taget det Spørgsmaal op, hvorledes man kan naa til yderligere Forøgelse af dens Krigsindsats.

Med dette Formaal er følgende Punkter blevet fremhævet i et Møde i NSDAPNs lille politiske Raad den 1. November 1944:

1) Fornyet Prøvelse af Uk-Erklæringerne.
2) Fortsættelse og Intensivering af Hvervningen blandt de Aargange, der kommer i Betragtning.
3) Fornyet Undersøgelse af dem, som hidtil er blevet erklæret for uegnede ved Mønstringerne.
4) Sammenfatning af alle de Kræfter, der er forblevet i Hjemstavnen, til Udvidelse af Selbstschutz og de tidsfrivilliges Indsats.
5) Som Supplement til Folkegruppens forsvarsøkonomiske Indsats foretages en Organisering af krigsvigtigt Hjemmearbejde, idet særlig Frauenschaft, Jungenschaft og Mädchenschaft drages med ind i Arbejdet.
6) Forstærket politisk og ideologisk Tilpasning af Folkegruppen.

De til Gennemførelsen af disse Punkter fornødne Forholdsregler er iværksat.

Ved Hvervningen har der i Nordslesvig forsaavidt altid været en Vanskelighed, som Nationalitetsgrænserne i Periferien er flydende, saa der bestandig maa kæmpes om hver enkelt.

. . . . . .

334.

Rapport om afhøring af Peter Larsen angående hvervningen i 1942 og følgende år.

12. sep. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren for Sydjylland

Rapport.

Onsdag den 12. September 1945.

Vedrørende Hvervning til Vaaben-SS., Zeitfreiwilligendienst og Selbstschutz.

Fhv. Oberleutnant *Peter Larsen* (Barsmark 8/10-92) forklarer . . . . . .

. . . . . .

I Januar eller Februar Maaned 1942 fik Dyrlæge Møller gennem daværende Konsul Lanwer i Aabenraa Besked om at indfinde sig i Berlin hos Lederen af „Volksdeutsche Mittelstelle", SS-Obergruppenführer Lorenz. Denne stillede paa Grund af Tysklands svære Tab i Rusland over for Dyrlæge Møller Krav om, at han stillede den tyske Folkegruppe i Sønderjylland eller i hvert Fald en stor Part heraf til Raadighed for tysk Krigstjeneste. Møller skal hertil have svaret, at han ikke havde noget Mandat til at indgaa paa saadanne Krav, men det er Komp.s Indtryk, at Forhandlingerne resulterede i, at Møller maatte give efter for det tyske Tryk og indgaa paa at søge at fremskaffe vistnok 3 000—4 000 Mand frivillige fra Folkegruppen her. Yderligere mener Komp., at Dyrlæge Møller blev stærkt opfordret til at fremkomme offentlig med et Opraab om Tilmelding til Vaaben-SS, et Opraab der dog før Offentliggørelsen skulde godkendes af Tysklands Gesandt i Danmark, v. Renthe-Fink. Paa Grund af nærværende blev der herefter i „Nordschleswigsche Zeitung" indrykket et Opraab, underskrevet af Dyrlæge Møller, hvorefter alle Aargange fra 1902—23 opfordredes til at melde sig frivilligt til tysk Krigstjeneste.

Det er Kpt.s Indtryk, at dette Opraab har en betydelig skarpere Form, end Dyrlæge Møller vilde have givet det, hvis han havde staaet frit, hvilket bl. a. fremgaar af en Bemærkning fra Dyrlæge Møller, hvorefter Møller ikke mente, at han havde Mandat til at give Opraabet den skarpe Form, som det faktisk fik.

Hverveaktionen blev yderligere forstærket derved, at der nu i den følgende Tid rundt om i Landsdelen blev afholdt regulære Hvervemøder, hvor de stedlige Kredsledere og som Regel tillige Partiets mest brugte Talere holdt Hvervetaler. Kredslederne var: For Haderslev Dr. Clausen, for Aabenraa Jep Schmidt, for Sønderborg Deichgräber, for Tinglev Ehnstedt og for Tønder Lærer Jes Petersen. Af Partiets mest brugte Talere kan nævnes Asmus von der Heide (Lærer Jürgensen), Assessor Rudolf Stehr, Jef Blume, der paa den Tid netop var hjemsendt fra Fronttjeneste i Rusland, samt ved særlige Lejligheder selve Partiføreren, Dyrlæge Møller. Endvidere har Kpt. selv været Leder af Hvervemøder, der blev afholdt paa Flyvepladser i Jylland, mens han ikke erindrer at have optraadt ved Hvervemøder her i Sønderjylland.

. . . . . .

Foruden Hvervning ved Opraab og Taler har man, saa vidt Kompt. husker, ladet Møllers Opraab mangfoldiggøre og tilsendt det tillige med en Anmeldelsesblanket til de 5 Kredsledere, som saa igen skulde fordele Opraab og Blanketter til Ortsgruppenleitere, der forestod Uddelingen til Medlemmerne af Partiet ved Ortsgruppenabende og til Ikke-Medlemmer ved andre tyske „Versammlungen".

Udover det af Ortsgruppelederne fordelte Opraab har der ikke fra Folkegruppens Side været rettet Henvendelse til den enkelte.

. . . . . .

Alle Udbetalinger skete, i hvert Fald i den senere Tid, direkte fra SS-Fürsorge i København, senere Haderslev, til den frivilliges paarørende gennem Postvæsenet. Komp.s Arbejde bestod derfor i Hovedsagen deri at videreføre fremsatte Besværinger fra de paarørende til Fürsorge.

Frivillige ved Værnemagten fik deres Understøttelse udbetalt gennem det tyske Konsulat, mens kun SS-frivillige fik deres Underholdsbidrag udbetalt fra SS-Fürsorge. Senere — formentlig engang i 1944 — blev dette Forhold ændret, saaledes at nu alle frivillige fik deres Understøttelse udbetalt fra SS-Fürsorge.

. . . . . .

Ved Siden af sit Samarbejde med SS-Fürsorge havde Komp. ogsaa et snævert Samarbejde med SS-Ersatzkommando for de SS-frivillige og med det tyske Konsulat for de frivillige til Værnemagten. Naar de frivillige havde meldt sig til Tjeneste, blev der udarbejdet Lister med de frivilliges Navne, og Listerne for SS-frivillige blev derefter indsendt til Ersatzkommando i København, der saa tog Bestemmelse m. H. t. Sessioner. Kpt. modtog derefter Besked fra Ersatzkommando om, hvor og hvornaar Sessioner agtes afholdt. Hver enkelt frivillig modtog sin Indkaldelse til Session direkte fra Ersatzkommando. Kpt. var ikke til Stede ved Sessioner, men Resultaterne fra disse blev straks meddelt ham, hvorefter han for de dueliges Vedkommende lod indhente Oplysninger hos Ortsgruppelederne gennem den paagældende Kredsleder, hvorvidt den paagældende selv og Ortsgruppelederen ansaa ham for „abkömmlich". Naar Resultatet forelaa, blev der i „det lille politiske Raad" taget endelig Stilling til de paagældendes „Abkömmlichkeit".

M. H. t. de frivillige til Værnemagten var Fremgangsmaaden nøjagtig den samme, blot at Konsulatet traadte i Stedet for Ersatzkommando.

Naar der blev afsendt frivillige, blev der sendt Meddelelse til Kpt., at de var tilsagt til Møde dèr eller dèr, og hvis der blev afsendt et Kontingent paa 50 eller derover, var Kpt. tit til Stede paa Afrejsestedet, hvor han saa holdt en kort Afskedstale til dem.

Under de frivilliges Krigstjeneste fungerede Kpt. som et Mellemled mellem de frivillige og Ersatzkommando, resp. det tyske Konsulat, i alle praktiske Spørgsmaal, der maatte forekomme.

. . . . . .

Oplæst, vedtaget, underskrevet.

sign. **P. Larsen.** **F. E. Schultz.** **H. Elben Nielsen.**
Kriminalbetjente

335.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hvervningen i 1942 og følgende år.

5. okt. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN
Politikommandøren
for Sydjylland

Ekstraktudskrift.

Rapport.

. . . . . .

Kont., den 5. Oktober 1945.

. . . . . .

Omkring 1/2-42 fik fængs. [Dr. Møller] gennem det tyske Gesandtskab af Konsul Dr. Lanwer Ordre til at rejse til Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin, hvor der skulde være et vigtigt Møde.[1]) Konsulen havde samtidigt faaet Ordre om at udstede nødvendigt Visum og Durchlassschein til denne Rejse. Fængs. rejste næste Dag, og kort efter Ankomsten til Berlin fandt Mødet Sted under Forsæde af SS-Gruppenführer *Behrends*. Foruden fængs. var nogle enkelte Afdelingsledere fra Volksdeutsche Mittelstelle til Stede og muligt en Repræsentant fra Auswärtiges Amt. Dr. Behrends meddelte, at der forelaa Ordre fra SS-Hauptamt, vist nok fra *Himmler*, at Folkegruppen i Nordslesvig skulde overtage Hvervningen til Vaaben-SS inden for Folkegruppens Medlemmer, hvorimod SS-Ergänzungsamt i København skulde fortsætte Hvervningen i den øvrige Del af Danmark med tiltagende Styrke. Dr. Behrends meddelte yderligere, at dette kun var en Koordinering med de øvrige europæiske Lande, som var besatte eller paa anden Maade tilknyttet Tyskland. I de Lande, hvor der var en tysk Folkegruppe, havde denne allerede for længere Tid siden foretaget selvstændig Hvervning til SS. Hertil indvendte fængs., at Forholdene i Danmark maaske laa noget anderledes, da der d. 9/4-40 dog vist nok var truffet særlig Aftale med dette Land, saaledes at Danmark havde langt mere vidtrækkende Selvstændighed end andre besatte Lande, og Dr. Behrends svarede herpaa, at det netop var derfor, at Ordren til Hvervningen i Danmark skulde gaa gennem det tyske Gesandtskab i København, for at man her kunde ordne Spørgsmaalet med de danske Myndigheder. I den Anledning maatte Folkegruppens Hvervning først paabegyndes, naar fængs. havde faaet de nødvendige Anvisninger herom af v. Renthe-Fink.

Derefter blev der paa Mødet talt om Enkelthederne og paabudt, at Folkegruppens Hvervning i Danmark (Nordslesvig) skulde indledes med et Opraab med fængs. Underskrift. Dette Opraab skulde henvende sig til Aargange fra 1900 til 1923 og nye Aargange, saa snart de Unge fyldte 18 Aar.

Dette Opraab maatte først udsendes, naar det var godkendt af den tyske Gesandt i København.

Videre drøftede man paa Mødet de Vanskeligheder, som vilde opstaa for Folkegruppen i Nordslesvig, idet Volksdeutsche Mittelstelle jo var Folkegruppernes Raadgiver, og Resultatet af disse Drøftelser blev, at fængs. fik den Indrømmelse, at han fik Ret til at erklære frivillige for „unabkömmlich". Retningslinierne herfor blev fastlagt i de 4 Punkter, der er oplyst i Rapportens pag. 8[2]). Dr. Behrends fandt dog disse Punkter for ret vidtgaaende, men fængs. insisterede paa disse, og Dr. Behrends mente saa, at Obergruppenführer Berger maatte give sin Tilslutning. Der blev aftalt et Møde med Berger, men dette fandt dog ikke Sted, da Berger ikke kunde give Møde. Da fængs. ikke kunde vente i Berlin til et nyt Møde, blev det aftalt med Dr. Behrends, at de 4 Punkter skulde være fast Aftale,

saafremt der ikke indtraf anden Besked, enten til fængs. eller den tyske Gesandt. Denne Besked skulde foreligge senest ved det Møde, som fængs. nogle Dage senere vilde faa med den tyske Gesandt.

Herefter rejste fængs. til Nordslesvig, hvor der fandt en Drøftelse Sted i det lille politiske Raad. Paa dette Møde blev Ordlyden af Opraabet drøftet og gennem Dr. Lanwer sendt til den tyske Gesandt. Fængs. rejste derefter til København, hvor han havde en Konference med den tyske Gesandt. Fængs. mener ikke, at der var flere tilstede ved denne Konference, men det er muligt, at Gesandtskabsraad Dr. Kassler ogsaa deltog. Gesandt v. Renthe-Fink var underrettet fra Berlin, og hverken Gesandten eller fængs. havde faaet nogen Meddelelse angaaende de 4 Pkt. vedr. de „unabkömmliche", saa Punkterne maatte anses for godkendte. Gesandten meddelte endvidere, at den danske Regerings Tilladelse til Hvervning forelaa, samt at han var indforstaaet med Opraabets Ordlyd, hvori han, v. Renthe-Fink, muligt har foretaget nogle Ændringer. Fængs. siger paa Forehold, at de eventuelle Ændringer dog ikke har været af en saadan Art, at de har berørt selve Linien i Opraabet.[3])

Fængs. mener at kunne erindre, at det var ved dette Møde, at v. Renthe-Fink meddelte, at den danske Regering ikke alene tillod Hvervning, men ogsaa var interesseret i en saadan, da den ellers i givet Fald kunde komme til at staa over for det Problem at skulle sende et Kontingent til Fronten.

Desuden husker fængs. fra dette Møde, at v. Renthe-Fink ønskede Overløjtnant Peter Larsen som Leder af Hvervningen, dog med den Forpligtelse, at han — Larsen — selv skulde melde sig som den første og som et godt Eksempel. Fængs. udtalte hertil, at han ikke havde noget imod, at Peter Larsen blev Leder af Hvervningen, men Larsens personlige Melding maatte han afvise, da han var uundværlig for Arbejdet i Nordslesvig m. H. t. Hjælp for de frivillige og deres Familier, og da han paa Grund af stærk Invaliditet alligevel ikke var egnet til Fronttjeneste.

Under et nyt Møde i det lille politiske Raad blev derefter alt drøftet angaaende Hvervning og Retningslinierne godkendt. Organisationsamt fik overdraget det praktiske Arbejde med Hvervningen og med Hjælpen til de frivillige og deres paarørende. Det af Gesandten censurerede Opraab blev offentliggjort i "NZ". Med Hensyn til det praktiske Arbejde af Hvervningen og alt, som vedr. denne, henviser fængs. til Overløjtnant P. Larsen.

Paa saa godt som hvert Møde herefter i det lille politiske Raad er Hvervningsspørgsmaalene blevet drøftet, og Larsen har refereret om Arbejdet. De Vanskeligheder. der opstod, drejede sig særligt om: 1) Orlov, 2) Postforsendelser, 3) Durchlassschein til Passage af Grænsen, 4) Understøttelsesspørgsmaal, 5) Hjemsendelse af de frivillige, som havde forpligtet sig for et bestemt Tidsrum, og lign. andre Forhold. De saaledes opstaaede Vanskeligheder er forsøgt ordnet af P. Larsen med de paagældende tyske Myndigheder, og i enkelte Tilfælde har fængs. understøttet ham ved skriftlige og mundtlige Henvendelser til det tyske Gesandtskab, SS-Ergänzungsamt i København og Volksdeutsche Mittelstelle i Berlin.

M. H. t. Hvervningen fremhæver fængs.:

1) Meldingerne til tysk Krigstjeneste skulde — som al anden Indsats — være frivillige. Der maatte ikke udøves anden Tvang end den, den enkeltes Samvittighed bød. Opdragelsen i nationalsocialistisk Aand gik ud paa, at den enkelte tilhørte sit Folk og med sig selv maatte afgøre, hvorledes han følte sin Forpligtelse og drog Konsekvensen deraf. Fængs. siger, at han talte personligt med de fleste frivillige, inden han tog Stilling til deres Melding og de Forhold, som muligt satte dem paa Uk-Liste. Han vil hævde, at Offerviljen inden for Folkegruppen har været ualmindelig stærk, at en beundringsværdig Idealisme har besjælet ikke alene Ungdommen, men ogsaa de øvrige Aargange.

2) Der skulde en Ordre til fra kompetent Myndighed. Hverken fængs. eller det lille politiske Raad har følt sig bemyndiget til at udstede en saadan Ordre. En saadan Ordre forelaa d. 10. 2. 42.

3) En saadan Ordre maatte have den danske Regerings Billigelse og Godkendelse.

Allerede under SS-Hvervningen og indtil Februar 1942 blev det atter og atter meddelt Folkegruppens Ledelse, at en Godkendelse forelaa til Hvervningen i hele Danmark (SS-Standartenführer Möller, SS-Ergänzungsamt i København, den tyske Gesandt, Volks-

deutsche Mittelstelle). Da Hvervningen i Februar 1942 inden for Folkegruppens Rammer blev overdraget denne, har Gesandt v. Renthe-Fink paany bekræftet, at en saadan Aftale forelaa, og at alt var i bedste Orden i saa Henseende.[4]) Desuden havde fængs. tidligere haft fortrolige Samtaler med Statsminister Th. Stauning, hvorunder denne ved Drøftelser om Folkegruppens Krigsindsats m. H. t. Hvervning udtalte, at han (Stauning) godt kunde forstaa Folkegruppens Ønske, og at Regeringen var indforstaaet dermed.[5]) Endelig taler de forskellige Regeringserklæringer tydeligt i samme Retning.

. . . . . .

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Dr. Jens Møller. **A. E. Jensen,** **Aksel Pedersen,**
Kriminalbetjente.

Fængs. ønsker Udtalelsen om Opraabets Ændringer i Gesandtskabet rettet derhen, at det kan han ikke udtale sig om, idet han ikke selv har affattet Udkastet til dette Opraab, ligesom han heller ikke kender dette Udkast. Fængs. kan derfor ikke udtale sig om, hvorvidt der er sket Ændringer i det fremsatte Udkast, eller om der i Gesandtskabet er skrevet et helt andet Opraab.

Dr. Jens Møller. **Aksel Pedersen.**
Krmbtj.

---

[1]) Angående forhistorien til den store hverveaktion har dr. Møller for landsretten den 9. april 1949 forklaret, at han i januar 1942 af Hauptsturmführer Lorenz fik at vide, at man i Ergänzungsamt i Berlin havde en fortegnelse over navne på medlemmer af folkegruppen, efter Lorenz' udsagn over 3000, og at de fleste af disse måtte regne med at blive indkaldt. Dr. Møller sagde, at han anså det for ganske uholdbart at foretage en så omfattende indkaldelse. Derefter var det, at han i januar 1942 blev kaldt til forhandling i Berlin.

[2]) Til rapport af 27. juli 1945 har dr. Møller forklaret, at følgende 4 kategorier skulle erklæres for unabkömmlich: *1. Selvstændige Bønder, Købmænd og Næringsdrivende samt iøvrigt Personer i selvstændige ledende Stillinger. 2. Personer under 18 Aar, hvis de paagældende ikke var i Besiddelse af en skriftlig Tilladelse fra Forældre eller Værge. 3. Lærlinge, naar de paagældende ikke var i Besiddelse af en skriftlig Tilladelse fra Forældre og Læremester, og 4. Enesønner af Bønder, naar de var udset til at skulle arve og drive Gaarden.*

Til gruppe 1 skulle henregnes lærere ved de tyske skoler, kommunale såvel som private. Disse kunne kun frigives, såfremt skolearbejdet tillod det. Da dr. Møller imidlertid ikke kunne fritage de lærere, der var tyske statsborgere, fra indkaldelse, resulterede det i, at det kun var muligt at frigive få folketyske lærere til krigstjeneste. Under gruppe 1 henregnedes alle andre personer, der var ansat i statens eller kommunens tjeneste. Til gruppe 3 hørte også studenter og gymnasieelever. Det under 4 anførte forbehold var fastsat af SS og blev også anvendt i Tyskland. Dr. Møller har oplyst, at den Uk-liste, der blev opstillet i henhold til disse retningslinier, indeholdt 500—600 navne, men at dette tal ved krigens slutning var reduceret til ca. 450 navne. Af en skrivelse fra Rimann til Ausw. Amt af 25. marts 1942 fremgår det i øvrigt, at dr. Møller havde til hensigt at komme til Berlin den 9. april 1942 for at drøfte Uk-spørgsmålet.

[3]) For underretten har Peter Larsen den 10. maj 1948 forklaret, at det under hvervningen i 1942 var ordnet således, at dr. Møller, den pågældende kredsleder og han selv var tilstede under sessionen i et særligt værelse. Når de unge, som var blevet taget, kom ud, afgjorde dr. Møller straks spørgsmålet om deres Unabkömmlichkeit, efter at han havde talt med hver enkelt. Først i 1943 eller 1944, da man fra tysk side pressede på for at få listerne over de unabkömmliche bragt ned, blev de enkelte tilfælde drøftet i det lille politiske råd, dog ikke forsåvidt det drejede sig om senere tilmeldte.

[4]) I et „referat", udarbejdet i det danske udenrigsministerium den 25. juni 1945, hedder det: *„Hvervningen af det tyske Mindretal i Nordslesvig til Vaaben SS ses ikke at have givet Anledning til Aktioner, Korrespondance eller Meddelelser af nogen Art fra Ministeriet"*. Smln. også Renthe-Finks udtalelse den 20. januar 1942 (A. nr. 290).

[5]) Sml. A. nr. 118.

336.

Rapport om afhøring af Lanwer angående hvervningen.

1. okt. 1946.

Afskrift.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet
Den særlige Undersøgelsesafdeling

Tirsdag, den 1. Oktober 1946.

Rapport

Med de engelske Myndigheders Tilladelse er den tidligere tyske Konsul i Aabenraa, Dr. *Ewald Lanwer*, den 26/9 overført her til Landet. .... Han .... forklarer .....
.....

Vedr. Mindretallets Hvervning til Waffen-SS.

Kpt. forklarer, at han en Dag blev ringet op fra Gesandtskabet i København og fik Ordre om at møde næste Dag i København, medbringende Dr. Jens Møller og Overløjtnant Peter Larsen. I Overværelse af Kpt. og Kanstein meddelte Renthe-Fink ved Mødet Møller og Larsen, at det fra Berlin var forlangt, at ogsaa Mindretallet i Sønderjylland maatte stille Frivillige til Waffen-SS, og at Dr. Møller selv skulde overtage Ledelsen af Hvervningen. Dr. Møller blev meget overrasket og deprimeret herover, og han vilde ikke overtage det tunge Ansvar. Det blev ham betydet, at i Henhold til Himmlers Anordning havde ogsaa Folketyskere en moralsk Pligt til at paatage sig Krigstjeneste, at Waffen-SS hurtigst muligt maatte have nye Reserver, og at Folkegruppens frivillige udelukkende kunde komme til SS. Kpt. erindrer bestemt, at Renthe-Fink gjorde Dr. Møller opmærksom paa, at han ikke kunde afvise Himmlers Anordning, og at Konsekvenserne af en Afvisning var uoverskuelige.[1]) Derefter anmodede Dr. Møller om, at enten Waffen-SS selv eller Gesandtskabet indledte og gennemførte Hvervningen, men dette blev ogsaa afvist. Det blev saa endeligt fastlagt, at Dr. Møller snarest skulde udsende et officielt Opraab om Hverveaktion. Nærmere Enkeltheder erindrer Kpt. ikke, og han mener, at disse er aftalt under en særlig Konference mellem Dr. Møller og Kanstein, ved hvilken Kpt. ikke var til Stede. Dr. Møllers Opraab om Hvervningen til Waffen-SS blev gennem Konsulatet indsendt til Gesandtskabet til Godkendelse, og han husker, at det i Gesandtskabet var Genstand for visse redaktionelle Ændringer. Kpt. erindrer imidlertid ikke, hvorledes disse Ændringer var, eller om de gjorde Opraabet mere eller mindre indtrængende.

Selve Hverveaktionen blev gennemført af Organisationsamt i Samarbejde med SS-Ersatzkommando Kopenhagen, og Konsulatet havde intetsomhelst hermed at gøre.

Vedr. Hvervningen af danske Statsborgere gennem Konsulatet til Tjeneste i den tyske Hær, Luftvaaben og Krigsmarine.

Kpt. forklarer, at det i Enkelttilfælde er sket, at danske Statsborgere fra det tyske Mindretal gennem Konsulatet har meldt sig til frivillig Tjeneste ved den tyske Hær, Luftvaaben og Krigsmarine. Kpt. oplyser, at hvis saadanne Personer henvendte sig til Konsulatet for at melde sig som frivillige, maatte de udfærdige et Andragende om Optagelse i den tyske Værnemagt. Dette Andragende videresendte Konsulatet til Wehrbezirkskommando Ausland, og de paagældende blev da — naar deres Ansøgning var imødekommet — indkaldt til en Mønstring (Session) sammen med tyske Statsborgere, der var indkaldt til tysk Militærtjeneste. Til Tjeneste ved Waffen-SS er der ikke blevet hvervet frivillige gennem Konsulatet.

Efter at Mindretallet gennem Organisationsamt havde paabegyndt Hvervningen til Waffen-SS, prøvede man fra Mindretalsledelsens Side i København at faa Tilladelse til, at de frivillige, der meldte sig, ikke ubetinget behøvede at gaa ind i SS, men selv kunde vælge Vaabenart. Forholdet var det, at der i mange kristeligt indstillede Hjem blandt den tyske Befolkning her i Grænseomraadet herskede en Modvilje mod at sende Sønnerne til SS. Mindretalsledelsens Anmodning blev imidlertid afslaaet, og alle, der meldte sig paa Organisationsamt, maatte til SS. Det skete nu, at der til Konsulatet kom frivillige, der ikke vilde til SS, og Kpt. lod dem saa søge om at komme til den almindelige tyske Værnemagt. Det varede dog ikke længe, før Kpt. fra København fik Paalæg om, at han ikke maatte tage frivillige til Hæren, idet SS skulde have alle de frivillige. Naar der saa senere kom frivillige, der ikke vilde til SS, men alligevel fandt, at det var deres Pligt at melde sig, lod Kpt. dem skrive en Ansøgning om Optagelse i det tyske Luftvaaben eller Krigsmarine, og de kom saa hertil.

Hvor mange Personer der er blevet hvervet gennem Konsulatet, kan Kpt. ikke opgive, men han siger, at det kun var Enkelttilfælde — maaske ialt ca. 30 Personer.

. . . . . .

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

sign. **Lanwer.** sign. **Sjørup**
Krmbtj.

[1]) Rimann har til rapport af 12. marts 1948 forklaret, at han gentagne gange har talt med dr. Møller om hvervningen, som ikke var behagelig for Møller, der ikke ville have Nordslesvig affolket, men beholde så mange som muligt tilbage af sine folkefæller. Havde Møller nægtet at gennemføre hvervningen, var den uden tvivl blevet foretaget uden hans billigelse, og han er i virkeligheden gået med til en slags kompromis: at hverningen blev foretaget, men under forudsætning af at folkegruppen selv afgjorde, hvem der skulle erklæres „unabkömmlich".

3. Thorius' aktion.

337.

Kracht til ungdomsfører Thorius angående hvervning.

13. feb. 1945.

OVERBORGMESTER DR. KRACHT *Flensborg, den 13. Februar 1945.*

Til
SS-Obersturmführer Thorius.
Aabenraa.

Kære Kammerat Thorius!

Da Dr. Møller havde det forholdsvis godt, efter at han var kommet af med Nyrestenen, kunde jeg efter vor Samtale godt besøge ham ved Sygesengen og kunde, idet jeg gav ham „Nordschleswigsche Zeitung", ogsaa komme ind paa Spørgsmaalet om den totale Krigsindsats. Til min Bemærkning om, at man i Tyskland, paa forsvindende faa Undtagelser nær, fuldstændig havde medtaget Aargangene indtil 06, svarede Partiføreren, at han absolut ikke stod afvisende over for en saadan Udvidelse af sit Opraab, men at han foreløbig vilde afvente Udførelsen af det Hverv, der var meddelt Dem, idet det for ham kom an paa,

at de Aargange, der nu var blevet appelleret til, blev taget fuldstændig med, før man rettede Opraab til Mænd, der var ældre.[1]) Han betragter aabenbart Deres Hverv som en Specialopgave, der skal omfatte en nærmere Undersøgelse med Hensyn til dem, der er erklæret for Uk., tillige med en Finkæmning og Opsamling af dem, der hidtil har holdt sig tilbage, medens en Udvidelse af Aargangene i Almindelighed maatte sortere under Kammerat Larsen. Saaledes har jeg i hvert Fald forstaaet Dr. Møller. Da jeg af Hensyn til Partiførerens Helbredstilstand ikke vilde trække Samtalen for længe ud, afholdt jeg mig fra at tale om de yngre Aargange. Dr. Møller selv sagde bare til mig, at han personlig nærede store Betænkeligheder ved, som man gjorde i Tyskland, ogsaa at medtage de 16-aarige. Jeg antager imidlertid, at Partiføreren i Løbet af Ugen vil være saa vidt restitueret, at De inden Ugens Udgang vil kunne komme til Klarhed med ham angaaende de enkelte Spørgsmaal.

Heil Hitler!

sign. **Dr. Kracht.**

[1]) Thorius og Bruno Thaysen har til rapporter af 4. og 5. september forklaret, at initiativet til den nye hverveaktion kom fra de unge indenfor DJN, først og fremmest fra lederne, som var blevet erklæret for Uk, men også fra de menige medlemmer. Thorius og Thaysen forklarer, at dr. Møller overdrog Thorius at lede aktionen. Afgørelsen blev truffet på et møde i det lille politiske råd, og Thaysen erindrer, at der blev talt om, at man skulle rette aktionen imod de såkaldte „Drückenberger", og han ved, at Thorius også foretog henvendelse til personer, der stod udenfor DJN. Han forstod det dog således, at aktionen nærmest skulle finde sted indenfor DJN. Thaysen ville have haft årgang 1927 og 1928 med, men dette sagde dr. Møller nej til. På grundlag af DJNs medlemskartotek blev der så udsendt en ca. 70 tilmeldelsesblanketter, som skulle indsendes til landsungdomsføreren, hvorfra de skulle gå videre til dr. Møller. Indtil 1. maj var der kommet mellem 30 og 50 tilmeldelser. For underretten har Peter Petersen den 11. maj 1948 forklaret, at det lille politiske råd var imod Thorius' aktion, hvorfor sagen blev overdraget til Thorius. Jes Peter Petersen har den 13. maj 1948 givet samme forklaring.

338.

Ungdomsfører Thorius' opråb i „Nordschleswigsche Zeitung" om at melde sig som frivillig.

15. feb. 1945.

Opraab til det unge Mandskab.[1])

I Nationens Skæbnetime — Der kræves en fuldstændig klar Afgørelse af dig — Aargangene 1909 til 26 træder an. — Der maa idag ikke mangle nogen. Kammerat, du ved, at vort Folk idag kæmper for sin Eksistens. Du ved ogsaa, at i denne Kamp staar vor Folkegruppes Skæbne og dermed ogsaa dine paarørendes Skæbne paa Spil. Overfor denne Kendsgerning er alt andet smaat og ligegyldigt. Du hører daglig om Bolschevikkernes Rædselsgerninger i Øst. Det gælder om at bevare din Hjemstavn for en lignende Skæbne.

For dig drejer det sig om mere, end at du melder dig som frivillig. Du kalder dig Tysker. Vil du ogsaa vedgaa denne Betegnelse, eller var det et tomt Ord? Du skal vise, at du ikke lader dit Folk i Stikken i det Øjeblik, hvor det har mest Brug for dig. Der kræves en absolut klar Afgørelse af dig. Der er ikke længere noget, der hedder at vige udenom!

Folkegruppeføreren, der har overdraget mig denne Aktion, venter af dig, at du straks aktivt gaar med i alle Tyskeres Kamp for Livet. Vi unge Nordslesvigere følger nu Kaldet fra vore Kammerater ved Fronten, efterkommer vore faldnes Testamente.

Aargangene 1909 til 26 træder an for at opfylde den helligste Pligt, der idag findes for en Tysker.

Dèr maa du, Kammerat, ikke mangle!

Johann Thorius
Landsungdomsfører.

[1]) Opråbet findes i „Nordschleswigsche Zeitung" allerede den 12. februar og er her dateret 11. februar. I denne gengivelse mangler imidlertid de to første linier. Samtidig meddeltes det supplerende, at man kunne melde sig til alle våbenarter, og at man kunne regne med indkaldelse i løbet af en måneds tid. Den direkte opfordring til at melde sig som frivillig, der af Thorius blev sendt til de enkelte folketyskere, er ligeledes dateret 12. februar. Den var ledsaget af en anmeldelsesformular, der skulle returneres til Thorius. Den 13. februar skrev Thorius til kredslederne og bad om deres hjælp. Han ville således gerne have afdelingslederne til at overrække de enkelte opfordringen. Hvis der ikke blev reageret på den, skulle afdelingslederen, eller allerhelst en frontsoldat, henvende sig til den pågældende og forlange en afgørelse. Dr. Clausen har den 13. april 1949 for landsretten forklaret, at både han og andre kredsledere protesterede mod denne skrivelse og nægtede at sende den ud. Den 6. marts henvendte Thorius sig til ungdomsførerne, idet han bad dem sætte sig i forbindelse med lederne indenfor SK og Selbstschutz, for at de sammen med disse kunne finde ud af, hvem der forholdt sig passiv. Disse skulle så indbydes til et møde, hvor de kunne komme under en personlig påvirkning. Thorius ville i ti dage holde møder rundt om i kredsene. Det hedder i skrivelsen: *„Det må overvejes, om man skal oplyse deltagerne om den direkte anledning til mødet, da det er sandsynligt, at mange herigennem vil blive „skræmt væk". Spørgsmålene blev drøftet med Organisationsamt og bliver støttet af dette".*

339.

Bruno Thaysen til Jef Blume angående forholdet mellem Thorius og dr. Møller.

31. marts 1945.

BRUNO THAYSEN

Aabenraa, den 31. marts 1945.

Kære Jef!

. . . . . .

Jeg har jo vist allerede skrevet til dig, at det ikke gik særlig godt med hvervningsaktionen. Grundene var: 1) Partiførerens traditionelle „undladelsespolitik" på dette område og 2) tiltagende aversion fra folkegruppeledelsens side over for Toddis[1]) person og mod hans særlige arbejdsmetoder. — Og disse to faktorer er i de sidst forløbne uger blevet yderligere forstærket. Punkt 1 ved et besøg, som dr. M. aflagde i Berlin sammen med Best, som følge af hvilket dr. M. vendte hjem med det stærkt underbyggede indtryk, at Tyskland havde mindre behov for mennesker, end man i almindelighed antog, at det tværtimod var våben og klæder, det kneb med, og at man desuden var overbevist om, at der inden længe netop her mod nord ville blive hårdt brug for enhver våbendygtig mand o. s. v., o. s. v. Du ved så, hvordan det plejer at gå. Møller fremstiller så sit standpunkt med den indtrængende veltalenhed, som han uomtvisteligt ejer i sådanne situationer, og så skæ'r den således, som han vil have det. Sådan har det vel også denne gang igen været i et møde i det lille politiske råd. Toddi gik så stærkt i opposition og gjorde herved bl. a. Selbstschutz latterlig på en temmelig ironisk måde, han mindede på den stærkeste måde om Stehrs frigørelse o. s. v., kort sagt, han fandt mange punkter, der er ret ubehagelige at komme ind på for partiføreren og også for Larsen. Petersen kan i forvejen ikke døje Toddi, og således kan du måske forestille dig, at der blev afstukket en meget snæver ramme for Toddis aktion. —

. . . . . .

Din

Bruno.

[1]) Johann Arthur Thorius, der omkring denne tid af dr. Møller blev afsat som landsungdomsfører.

340.

Meddelelse i „Nordschleswigsche Zeitung" fra parti- og folkegruppeledelsen angående indkaldelserne.

5. april 1945.

Bemærk!

Folketyske frivillige.

Parti- og Folkegruppeledelsen meddeler:

De Indkaldelsesordrer, der i disse Dage er blevet tilsendt de folketyske frivillige, efter Sigende fra SS-Ersatzkommando-Dänemark, er ugyldige og skal tillige med eventuelle Bilag omgaaende sendes til Organisationsamt i Aabenraa, Skibbrogade 7. For Fremtiden er Indkaldelsesordrer til folketyske frivillige kun gyldige, saafremt de er blevet tilstillet de frivillige gennem Organisationsamt.

341.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående hvervningen i 1945.

16. nov. 1945.

. . . . . .

Dyrlæge Jens Nicolaisen Møller har til Rapport af 16/11 1945 bl. a. forklaret:

Kpt. erklærer, at han ganske rigtigt, antagelig i Februar 1945, fik Besøg i Graasten af Landesjugendführer Thorius og Lærer Bruno Thaysen. Disse kom som Repræsentanter for Ungdommen indenfor Partiet og fremsatte som deres Synspunkter, at der nu bestemt maatte gøres noget mere for at fremskynde Tilgangen af Mænd til Waffen-SS. Denne Tilgang skulde *dels* bestaa i en delvis Ophævelse af den saakaldte „Uk.-Liste", paa hvilken bl.a. Kreisjugendführerne figurerede i Kraft af deres Stilling som Lærere sammen med en Del Forretningsfolk, Gaardejere m. v., som ikke havde nogen antagelig Stedfortræder, der kunde overtage deres Pligter i det civile Erhverv, *dels* ved fornyet Hvervning blandt de Aargange (1909—1926), som havde været nævnt i den tidligere Hvervekampagne, men som ikke havde meldt sig.

Kpt. holdt paa, at han maatte holde sig til sine Ordrer, og at han ikke kunde indlade sig paa noget i Strid med disse, men at de, der stod paa „Uk.-Listen", jo havde Mulighed for at melde sig, naar de frigjorde sig ved en Stedfortræder.

Kpt. rettede derpaa Henvendelse til Skolekonsulent Elholm angaaende de nævnte 5 Kredsungdomsførere, som vilde gaa i Spidsen for Ungdommen ved en ny Tilgang til Frontkæmpernes Rækker. Konsulent Elholm mente nu, at de nævnte Lærere vilde kunne undværes, hvorfor Kpt. frigav de 4, medens Lærer Bruno Thaysen, Aabenraa, der tidligere var hjemsendt som utjenstdygtig paa Grund af en Nyrelidelse, ikke paany kunde melde sig.

Kpt. lod straks *„det lille politiske Raad" indkalde og forelagde dette sin Stilling til Sagen,*[1]) og hans Forslag blev her godkendt, saaledes at Raadet godkendte Frigivelsen af de tidligere „unabkömmliche" 4 Lærere, samt at der foretoges en fornyet Henvendelse til de Personer indenfor Aargangene 1909—1926, som endnu ikke havde meldt sig.

De, der meldte sig, skulde dog indsende deres Tilmeldinger til Overløjtnant P. Larsen paa sædvanlig Vis, evt. gennem Thorius, saaledes at der senere skulde tages Stilling til,

hvorvidt de pgl. kunde sendes til Fronten eller ej, idet Kpt. ikke vilde give Afkald paa sin i 1942 tillagte Ret til at nedlægge Forbud mod Afrejse efter de dengang fastsatte Regler, herunder f. Eks., at unge Mennesker under 18 Aar skulde have skriftlig Tilladelse fra deres Fader eller Værge og de, som stod i Lære, tillige en skriftlig Tilladelse fra deres Læremester.

Efter at Tilmeldingerne var indkommet til Organisationsamt, blev de frivillige gennem Overløjtnant P. Larsen underkastet Lægeundersøgelse paa sædvanlig Vis, og ved disse Sessioner var Kpt. selv til Stede i Tønder, Tinglev og Aabenraa, medens i Haderslev og Sønderborg, hvor der kun var ganske faa tilmeldte, de respektive Kredsledere repræsenterede Kpt. ved Sessionerne.

Efter Lægeundersøgelsens Afslutning havde Kpt. personlig i de anførte Byer hver enkelt af de unge Mennesker inde hos sig, hvor han paa Tomandshaand nøje gennemgik de personlige Forhold med hver enkelt af de frivillige, idet Kpt. ønskede at være fuldstændig sikker paa, at det hele var gaaet rigtigt til, og han fandt herved en meget stærk Offervilje blandt de unge, der havde meldt sig; saaledes var der flere, som absolut vilde melde sig til Tjeneste, uanset at de endnu ikke var fyldt 18 Aar eller stod i Lære med kun ganske kort Tid tilbage af denne.

Kpt. stod fast paa sit Forlangende om en skriftlig Tilladelse fra Fader eller Værge og gjorde opmærksom paa, at de ikke vilde blive frigjort, før en saadan forelaa i Organisationsamt.

Forinden Organisationsamt var færdig med Bedømmelsen af de frivilliges Forhold, blev Kpt. nogle Dage efter ringet op fra Tønder og fik meddelt, at forskellige af de frivillige fra Tønder havde modtaget deres Indkaldelsesordrer, endskønt de af Kpt. havde faaet Frist til at aflægge deres Svendeprøver forinden eller hjælpe ved Foraarsarbejdet i Marken. Kpt. forlangte, at de paagl. skulde sende deres Papirer, herunder Indkaldelsen, til Organisationsamt, og gennem Overløjtnant Larsen fik Kpt. oplyst, at Ergänzungsamt i København havde indkaldt de unge, fordi det hastede, og uden som sædvanlig at afvente Afgørelsen fra Kpt. Derpaa indtrykkede Kpt. i Nordschleswigsche Zeitung en Annonce om, at de tilsendte Indkaldelsesordrer var ugyldige og burde med de øvrige Papirer sendes til Organisationsamt, og de frivillige skulde afvente nye Indkaldelsesordrer, som fremtidig vilde komme fra Organisationsamt. Til Trods for det er nogle faa frivillige, som direkte havde sat sig i Forbindelse med Ergänzungsamt i København, rejst til København til Uddannelse.

Denne Annonce gav Anledning til stor Harme fra Waffen-SS' Side. Kpt. stod imidlertid fast ved det Standpunkt, at Ergänzungsamt havde overtraadt dets Kompetence, og at Striden derfor kun kunde bilægges ved, at Ergänzungsamt tilbagekaldte de nævnte Indkaldelsesordrer. Nogle Dage senere opsøgte Hauptsturmführer Fechner, Ergänzungsamt, Kpt. for at faa Sagen ordnet, men det lykkedes ikke, da Kpt. stod fast ved sit Krav om Tilbagekaldelse af de uretmæssigt udsendte Indkaldelsesordrer. Fechner vilde imidlertid ikke give efter af Hensyn til sin Prestige, og Mødet sluttede med, at Kpt. ikke længere vilde samarbejde med Ergänzungsamt.

De frivillige, som blev hvervet paa dette Tidspunkt, skulde paa sædvanlig Vis have været sendt til Tyskland til Uddannelse, men paa Grund af Forholdene blev dette ikke til noget, og de forblev paa Sjælland til Uddannelse, hvilken kun strakte sig over ca. 14 Dage til 3 Uger.

Saavidt Kpt. husker, blev de 4 Lærere uddannet paa Sjælland, men det skyldtes ogsaa, at der var lukket til Tyskland paa dette Tidspunkt paa Grund af Krigshandlinger.

Gennemlæst, vedtaget og underskrevet.

---

[1]) Af „Nordschleswigsche Zeitung" for 12. februar fremgår det, at partimødet blev afholdt den 10. februar. I bladets referat af mødet oplyses det, at dr. Møller havde lovet, at partiet med alle midler ville støtte denne aktion fra ungdommens side.

4. De frivilliges statsborgerforhold.

342.

Udenrigsministeriet til gesandt Hencke ved det tyske gesandtskab angående spørgsmålet om tyske krigsfrivilliges tab af dansk statsborgerret.

13. marts 1941.

P.J.I. 16.D.47.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 13. marts 1941.

Hr. gesandt A. Hencke,
tysk chargé d'affaires
det tyske gesandtskab,
Dagmarhus.

Hr. gesandt!

I note af 3. d. m. — Inn. V. 2. — har det tyske riges befuldmægtigede rejst det spørgsmål, om en person, der har dansk indfødsret, og som automatisk, uden selv at ansøge om det, bliver statsborger i et andet land, kan bevare sin danske indfødsret. Der gives i noten udtryk for den antagelse, at dette spørgsmål i overensstemmelse med de kompetente danske myndigheders hidtidige standpunkt må besvares bekræftende, og den befuldmægtigede anmoder derfor om officiel stadfæstelse i så henseende.

Under de mundtlige drøftelser, der har fundet sted denne sag vedrørende, viste det sig, at ovennævnte spørgsmål for tiden har aktuel interesse for den tyske regering, forsåvidt som det er den tyske regering magtpåliggende, at danske statsborgere, der melder sig som krigsfrivillige ved den tyske værnemagt og som følge heraf automatisk erhverver tysk rigsborgerskab, samtidig bevarer deres danske indfødsret. Den befuldmægtigede har fremhævet, at det efter hans mening ville være af meget stor værdi, dersom noget sådant kunne opnås uden ændring af de danske lovmæssige bestemmelser vedrørende fortabelsen af dansk indfødsret.

I besvarelse af ovennævnte note har jeg herved den ære at meddele Dem, at denne sag er blevet gjort til genstand for en indgående drøftelse med og undersøgelse i det kgl. danske indenrigsministerium. Det er som resultat af denne undersøgelse blevet fastslået, at der må svares nej til det spørgsmål, der er blevet rejst fra tysk side, idet hverken dansk lovgivning eller administrativ praksis er forenelig med den opfattelse, der er givet udtryk for i noten. Det må tværtimod fastslås, at dansk indfødsret også fortabes af den, der automatisk, uden selv at ansøge om det, bliver statsborger i et andet land, i hvilken forbindelse dog skal bemærkes, at den administrative praksis i overensstemmelse med den i så henseende foreliggende videnskabelige litteratur gør en undtagelse (og altså tillader, at den danske indfødsret bevares), når det drejer sig om en erhvervelse af statsborgerskab i et andet land, der er i modstrid med principperne i den danske indfødsretslovgivning i en sådan grad, at det efter dansk retsopfattelse ville være forkert at anerkende den som fortabelsesgrund. Noget sådant modstridende forhold foreligger ikke i det tilfælde, hvor det drejer sig om automatisk erhvervelse af fremmed statsborgerskab som følge af frivillig indtræden i den pågældende fremmede forsvarsmagt.

Det kgl. danske indenrigsministerium har i vedlagte memorandum[1]) motiveret og gjort nærmere rede for sit standpunkt.

Medens det således ikke er muligt på det her nævnte område at opnå den retstilstand, man ønsker fra tysk side, ved en fortolkning af de gældende danske lovbestemmelser, turde det efter den danske regerings mening ikke være udelukket at finde en anden ordning, ved hvilken der kunne tages hensyn til de tyske ønsker, idet samtidig den nuværende rets-

tilstand bevares. Det, der tilstræbes fra tysk side, er jo ikke at skabe et dobbelt statsborgerskab som sådant, men udelukkende at sikre de pågældende personer mulighed for efter endt tjeneste som krigsfrivillige at kunne vende tilbage til Danmark som danske statsborgere. Dette kunne imidlertid opnås ved renaturalisation i Danmark. I almindelighed kan danskfødte personer, der har mistet deres danske indfødsret ved erhvervelse af statsborgerskab i et andet land, først blive renaturaliseret, når de i ca. et år har haft fast bopæl i Danmark. Hertil kommer, at sådanne ansøgeres forhold i overensstemmelse med sædvanlig praksis bliver underkastet en særlig indgående undersøgelse under henblik på, at det selvfølgeligt er forbundet med betænkeligheder igen at optage en person i det danske samfund, når denne person frivilligt har løsrevet sin skæbne fra fædrelandet og har knyttet den til et andet land.

For nu at imødekomme de tyske ønsker ville den danske regering være villig til at lempe denne praksis, forsåvidt angår sådanne personer, der har tjent som krigsfrivillige i den tyske værnemagt, og således at der fra den danske regerings side åbnes dem mulighed for at blive renaturaliseret *uden* den sædvanlige indgående undersøgelse, *såsnart* de igen har taget fast bopæl i Danmark. Det måtte herved naturligvis være en forudsætning, at de pågældende enten allerede, når de indgiver ansøgningen, igen har mistet det tyske rigsborgerskab, som de i mellemtiden har været i besiddelse af, eller vil miste dette ved renaturalisation i Danmark.

Under denne forudsætning ville den danske regering være villig til uden videre at optage de personer, der er tale om, i det førstkommende lovforslag angående erhvervelse af dansk indfødsret, såsnart de igen har taget fast bopæl i Danmark.

Jeg tillader mig at give undtryk for håbet om, at den tyske rigsregering vil erklære sig indforstået med den ovenfor foreslåede ordning.

Modtag, hr. gesandt, forsikringen om min mest fortrinlige højagtelse.

sign. **Erik Scavenius.**

p. v. c.
DR/LJ.

---

[1]) Dette memorandum, som ikke er medtaget her, er udarbejdet af daværende fuldmægtig Knud Larsen.

343.

Førerforordning angående tysk indfødsret til dem, der gør tjeneste i den tyske værnemagt, våben-SS, det tyske politi og OT.

19. maj 1943.

Forordning fra Føreren angående erhvervelse af tysk statsborgerskab som følge af optagelse i den tyske værnemagt, i våben-SS, i det tyske politi eller i Organisation Todt.[1])

Af 19. maj 1943.

I.

(1) Udlændinge af tysk afstamning, der er medlemmer af den tyske værnemagt, af våben-SS, af det tyske politi eller af Organisation Todt, erhverver tysk statsborgerskab fra kundgørelsen af nærværende forordning.

(2) Udlændinge af tysk afstamning, der optages i den tyske værnemagt, i våben-SS, i det tyske politi eller i Organisation Todt, erhverver tysk statsborgerskab fra og med optagelsesdagen.

(3) Der kan i særlige tilfælde træffes anden bestemmelse.

II.

De nærmere bestemmelser angående gennemførelsen og suppleringen af nærværende forordning fastsættes af rigsindenrigsministeren efter aftale med de organer, der berøres af forordningen.

Fører-hovedkvarteret, den 19. maj 1943.

Føreren
Adolf Hitler

Rigsminister og chef for rigskancelliet
Dr. Lammers

Chefen for værnemagtens overkommando
Keitel.

[1]) Findes i Reichsgesetzblatt 1943, nr. 53, s. 315. Medlemmer af de tyske mindretal i de lande, der var allieret med Tyskland, som f. eks. Rumænien, Ungarn og Slovakiet, var principielt forpligtet til at forrette tjeneste i vedkommende lands hærstyrker, men kunne fritages herfor ved indtræden i våben-SS. Efter hvad Stehr har fået oplyst, så man i de pågældende lande ikke altid med velvilje på dem, der således indtrådte i våben-SS, og man fandt da i Førerhovedkvarteret på, at man kunne tilsikre sådanne personer den fornødne retssikkerhed ved at give dem tysk indfødsret.

344.

Det tyske udenrigsministerium til gesandtskabet i København angående førerforordningen af 25. maj 1943 og dens betydning for danske statsborgere.

28. maj 1943.

Berlin, den 28. maj 1943. *Jr. nr. ad Inl. II 1465 h II*

Telegram
(hem.Ch.V.)

Diplogerma *København*
Nr. 747.

Referent: Legationsråd dr. Reichel.
Vedr.: Frivilliges statsborgerskab.

I Reichsgesetzblatt nr. 53 af 25. 5. kundgøres nedenstående førerforordning:[1])

. . . . . .

Forordningen er blevet fremkaldt af omstændigheder, der ikke har noget med danske forhold at gøre. Efter vor opfattelse er de personer, der er anført i forordningen, herefter i besiddelse af dobbelt statsborgerskab, deres pårørende har dog kun det statsborgerskab, de hidtil har haft.

Man bedes i givet tilfælde repræsentere denne opfattelse overfor den danske regering. Eventuelle ønsker med hensyn til gennemførelsesforordningen eller supplement bedes indgivet snarest muligt.

Spørgsmål 1) i telegrafisk indberetning nr. 648 af 27.5. vil blive klaret ved udarbejdelsen af gennemførelsesbestemmelserne.

Reichel.

[1]) Trykt som A. nr. 343, hvorfor den udelades her.

345.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående tysk indfødsret til frivillige fra den tyske folkegruppe.

4. juni 1943.

Telegram
(G-skriver)

København, den 4. juni 1943 kl. 21,05
Modtaget: den 4. juni 1943 kl. 22,30
Nr. 685 af 4.6.

Haster meget!

Som svar på telegrafiske ordrer nr. 747 (Inl. II 1465 h II) af 29.5. og nr. 762 (Inl. II 1502 IV) af 1.6. d.å.

I henhold til den i Reichsgesetzblatt nr. 53 offentliggjorte førerforordning af 25. maj erhverver også de frivillige fra den tyske folkegruppe i Nordslesvig tysk indfødsret, forsåvidt der ikke i henhold til forordningens stk. I, nr. 3, eller stk. II træffes bestemmelse om, at de skal undtages. Den tyske nationalitetspolitik i Danmark gør efter min mening en sådan undtagelsesordning nødvendig af følgende grunde: Den tyske folkegruppe i Nordslesvig har i de sidste år begunstiget af Tysklands politiske stilling i Danmark erobret nye støttepunkter for tyskheden i Nordslesvig, og de eksisterende stillinger er blevet yderligere udbygget og styrket. Med det nationale arbejde har folkegruppen forbundet propagandaarbejdet for Tysklands politik i Danmark og stillet sig til opgave gennem propaganda at påvirke danskheden i Nordslesvig i den europæiske nyordnings og de storgermanske måls ånd og tanke.

Tildelingen af den tyske indfødsret til folkegruppens frivillige ville som følge af den psykologiske virkning i væsentlig grad vanskeliggøre den tyske indflydelses fremtrængen. I vide kredse indenfor danskheden ville der opstå det indtryk, at tildelingen af tysk indfødsret til de mest aktive folketyskere, som var bestemt til senere at føre folkegruppen, betød det første skridt til at lægge hele folkegruppen ind under rigets umiddelbare ledelse og jurisdiktion. Den tyske folkegruppe ville følgelig ikke mere blive anset for en enhed, som levede og virkede indenfor det danske statsforbund, og ville derved tabe i politisk slagkraft, og muligheden for at udøve nogen indflydelse i Danmark ville blive forringet. End ikke den omstændighed, at de frivillige fra den tyske folkegruppe ved siden af deres tyske beholder deres danske indfødsret, ville ændre noget med hensyn til disse uheldige politiske følgers indtræden.

Under hensyn til de fremførte synspunkter og af hensyn til at den generelle ordning af den dobbelte indfødsret i Tysklands forhold til Danmark jo alligevel må forbeholdes en senere afgørelse, vil jeg gerne i forståelse med folkegruppefører, dr. Møller anmode om, at de frivillige fra den tyske folkegruppe i Nordslesvig må blive undtaget fra den kreds af personer, der berøres af førerforordningen af 25.5., og at der må blive udvirket en bestemmelse, gående ud på, at forordningen ikke finder anvendelse på medlemmer af den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

Dr. Best.

346.

Stehr til Vomi angående de folketyske frivilliges statsborgerforhold (med bilag).

12. jan. 1944.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

København Ø., den 12. januar 1944

Ref.: *P.II.10/43 — St/L*

Ang.: Undersøgelse af nationale tilhørsforhold med henblik på tildeling af tysk statsborgerskab til folketyskere, der gør tjeneste i værnemagten og våben-SS.

Ref.: Volksdeutsche Mittelstelles ordre af 30. december 1943.

Til

Volksdeutsche Mittelstelle,
ved hr. Obersturmbannführer Radunski,
Am Karlsbad 12,
Berlin
via folkegruppekontoret, Aabenraa.

Kære kammerat Radunski!

Efter ordre fra folkegruppeføreren sender jeg Dem vedlagt et notat, hvoraf De kan se det hidtidige forløb af forhandlingerne angående statsborgerskabsproblemet. Da der i henhold hertil ikke er planer om tildeling af tysk statsborgerskab til folketyske frivillige fra Nordslesvig, er det muligvis overflødigt at udnævne en særlig sagkyndig i nationalitetsspørgsmål.

Det ville være en stor fordel, hvis Volksdeutsche Mittelstelle fra Auswärtiges Amt eller rigsindenrigsministeriet kunne fremskaffe en afskrift af udkastet til gennemførelsesbestemmelserne og tilsende folkegruppeledelsen dem til udtalelse. Efter vor opfattelse drejer det sig hovedsagelig om følgende punkter:

1. Bibeholdelse af dansk statsborgerskab.
2. Tilsagn om, at vore frivillige, selvom de ikke erhverver tysk statsborgerskab, alligevel, sålænge de udfører militærtjeneste, har de samme pligter og rettigheder som de tyske statsborgere. (Det kan f. eks. have betydning med hensyn til forsorg, orlovsordning, adgang til optagelse ved luftvåbnets flyvende personel o. lign.).
3. Krav på at erhverve tysk statsborgerskab efter særlig ansøgning fra den frivillige.

Iøvrigt tillader jeg mig at henvise til vedlagte notat.

Heil Hitler!

Stehr.

1 bilag.

Notat vedrørende spørgsmålet om vore frivilliges statsborgerforhold.

1. Mandag den 31. maj 1943 blev spørgsmålet om eventuel erhvervelse af tysk statsborgerskab for folketyske frivillige fra Nordslesvig berørt under en konference hos den rigsbefuldmægtigede, hvori Obersturmbannführer Radunski deltog som repræsentant for Volksdeutsche Mittelstelle.

2. Den 2.juni 1943 har folkegruppeføreren derpå fra Aabenraa sendt den rigsbefuldmægtigede en beretning om sagen. Han påpeger i beretningen, at hjemstavnsretten i Nordslesvig af hensyn til folkegruppens politiske opgaver ubetinget må bevares for de frivillige. Han foreslår, at førerforordningen af 25. maj 1943 ikke får gyldighed for Nordslesvig, og at der, hvis en sådan generel undtagelse ikke kan gøres, drages omsorg for, at de frivillige ved siden af det tyske beholder deres danske statsborgerskab.

   En afskrift af denne beretning er i Aabenraa blevet overrakt Obersturmbannführer Radunski.

3. Den rigsbefuldmægtigede i København har derpå henvendt sig til Auswärtiges Amt for i overensstemmelse med folkegruppeledelsens henvendelse at anmode om, at der ved udarbejdelsen af gennemførelsesbestemmelserne tages hensyn til de særlige forhold i Nordslesvig.[1])

4. Den 1. juli 1943 fandt der i rigsindenrigsministeriet et møde sted, hvori bl. a. den rigsbefuldmægtigede og Obersturmbannführer Kubitz fra Volksdeutsche Mittelstelle deltog. Her blev ønskerne med hensyn til særordningen i Nordslesvig fremsat af den rigsbefuldmægtigede. Det blev, såvidt kontoret er orienteret, taget under overvejelse ved hjælp af gennemførelsesbestemmelserne foreløbig at undtage folketyskere fra Nordslesvig fra at erhverve tysk statsborgerskab.

5. Kontoret har derefter gentagne gange indberettet til den rigsbefuldmægtigede i sagen. Disse beretninger er hver gang i afskrift blevet sendt til Nordslesvig til underretning. På grundlag af disse beretninger har den rigsbefuldmægtigede påny forespurgt, hvorledes sagen står. Der skal, efter hvad der er kontoret bekendt, fra Auswärtiges Amt være udsendt en foreløbig meddelelse om, at det i et udkast, der er forelagt Auswärtiges Amt til kontrasignering, skal være fastsat, at nordslesvigerne undtages fra hele denne ordning.

6. Da bekendtgørelsen af gennemførelsesbestemmelserne er blevet forsinket, er der i mellemtiden den 22. oktober 1943 af folkegruppens kontor endvidere blevet forhandlet med departementschefen i det danske indenrigsministerium om statsborgerproblemet for at få klarhed over den øjeblikkelig retstilstand (jfr. beretning af 23. oktober 1943 fra folkegruppens kontor til den rigsbefuldmægtigede, folkegruppeføreren, Organisationsamt og folkegruppekontoret). Derefter kan der på grundlag af den danske lov af 18. april 1925 om erhvervelse og fortabelse af indfødsret fastslås følgende retlige status:

   Principielt går den danske indfødsret tabt ved erhvervelse af fremmed statsborgerskab. Dette tab indtræder dog ikke,

   a) sålænge de pågældende bliver boende her i landet, såfremt de
   b) har erhvervet dansk indfødsret allerede ved fødslen.

   Vi blev enige om, at den første betingelse for opretholdelsen af et dobbelt statsborgerskab (bopæl i Danmark) kunne anses for opfyldt for de frivilliges vedkommende, da de frivillige efter deres indkaldelse normalt ikke får fast bopæl i deres øjeblikkelige garnison.

   Den anden betingelse (erhvervelsen af dansk indfødsret ved fødslen) er kun opfyldt for de frivilliges vedkommende, der er født efter Nordslesvigs afståelse til Danmark (15. juni 1920). Derimod har de ældre frivillige ikke erhvervet deres danske indfødsret ved fødslen, men ved Nordslesvigs adskillelse fra Tyskland. De ældre årgange ville derfor under alle omstændigheder ved erhvervelsen af tysk statsborgerskab miste deres danske indfødsret.

   En ændring af denne retstilstand ved udstedelse af en såkaldt lovanordning blev afslået fra dansk side, da det går ud over en departementschefs beføjelser. På den anden side kan det ikke forelægges den danske rigsdag, da denne for tiden ikke er i funktion.

7. Derpå har den rigsbefuldmægtigede for at fjerne de i enkelte tilfælde forekommende akutte vanskeligheder meddelt den danske centraladministration, at der af hensyn til de manglende gennemførelses- og suppleringsbestemmelser endnu ikke var fore-

kommet tilfælde, hvor folketyske frivillige fra Nordslesvig havde erhvervet tysk statsborgerskab. Desuden var førerforordningen endnu ikke meddelt den danske centraladministration. Som følge heraf måtte de hidtidige retsregler indtil videre finde anvendelse.[2])

Derefter vil man altså indtil videre gå ud fra, at de folketyske frivillige har bevaret deres danske indfødsret, og at bestemmelserne om arbejds- og opholdstilladelse m. v. for udlændinge ikke kan bringes i anvendelse fra dansk side (jfr. min beretning af 24. november 1943 til folkegruppeføreren, Organisationsamt og folkegruppekontoret).

København, den 12. januar 1944. St/L
P.II.10/43.

---

[1]) Nemlig i skrivelse af 4. juni 1943 (se A. nr. 345).
[2]) Dr. Bests skrivelse til det danske udenrigsministerium er dateret 22. november 1943. Et gennemslag blev af Kassler sendt til det tyske kontor. Stehr har herpå noteret: „*Det kan efter min opfattelse synes tvivlsomt, om en særlig notifikation er nødvendig, når en bestemmelse er offentliggjort i rigslovtidende. Dette synspunkt er blevet gjort gældende overfor dr. Kassler. St[ehr]*".

347.

Rigsindenrigsministerens cirkulæreskrivelse angående førerforordningen af 19. maj 1943 med tilhørende gennemførelsesbestemmelser.

23. maj 1944.

Afskrift.

Cirkulære fra rigsindenrigsministeren af 23. maj 1944.

(I Sta R 5375/44 — 5000 BA 2)

Forordning angående meddelelse af tysk statsborgerskab til de medlemmer af værnemagten, våben-SS, politiet, rigsarbejdstjenesten og Organisation Todt, der er af tysk afstamning.

I henhold til den mig meddelte bemyndigelse bestemmer jeg efter aftale med de myndigheder, der berøres af forordningen, følgende med hensyn til gennemførelsen og suppleringen af førerforordningen af 19.5.1943 (rigslovtidende I, side 315):

(1) Efter ordre fra Føreren gælder førerforordningen af 19.5.1943 ogsa for udlændinge af tysk afstamning, der den 25.5.1943 tilhørte rigsarbejdstjenesten eller senere bliver optaget i denne.

(2) Det tyske statsborgerskab erhverves af de udlændinge af tysk afstamning, der falder ind under førerforordningen, i kraft af førerforordningen. For at kunne gøre statsborgerretten gældende er det imidlertid nødvendigt, at erhvervelsen af statsborgerskabet i hvert enkelt tilfælde anerkendes af indvandringscentralkontoret. Dette kan i særlige tilfælde fastslå, at statsborgerskabet ikke er blevet erhvervet.

(3) Af tysk afstamning er personer med mindst to tyske bedsteforældre, personer med islæt af racefremmed blod er ikke af tysk afstamning.

(4) Førerforordningen tager ikke sigte på kvinder.

(5) Erhvervelse af tysk statsborgerskab i henhold til førerforordningen omfatter ikke uden videre ægtehustruer og børn.

Feldkommandostelle, den 23. 5. 1944.

H. Himmler.

Gennemførelsesbestemmelserne til foranstående forordning lyder:

„Ved gennemførelsen af ovenstående forordning skal følgende iagttages:

a) Udlændinge, der ikke har to tyske bedsteforældre, kan alligevel betragtes som værende af tysk afstamning, når den pågældende af den tyske folkegruppe i hans hjemland betragtes som tysker. Undtagelsesvis bliver der ikke tale om, at personer med to eller flere tyske bedsteforældre kan erhverve tysk statsborgerskab, når de klart er gået op i en fremmed nationalitet. Ligeledes kan personer, der tilhører en raceblanding af 2. grad, normalt ikke betragtes som værende af tysk afstamning.

b) Udlændinge er personer, der besidder fremmed statsborgerskab eller er statsløse. Til de i førerforordningen anførte udlændinge henregnes ikke personer, der midlertidigt er tyske statsborgere, personer, der er taget under det tyske riges beskyttelse, eller personer, der er bosiddende i protektoratet.

c) Tilhørigheden til en af de organisationer, der udtømmende er opregnet i begyndelsen af foranstående forordning, skal fortolkes *snævert*. Medlemmer af Wehrmachtsgefolge og hjælpepersonel er udelukket fra at erhverve tysk statsborgerskab; ejheller motiverer kortvarig våbentjeneste, at tysk statsborgerskab erhverves. Hos politiet falder de udlændinge, der er ansat hos ordenspolitiet, hos sikkerhedspolitiet og hos rigsfører-SSs sikkerhedstjeneste (SD), ind under førerforordningen. Hos rigsarbejdstjenesten omfatter førerforordningen de personer, der hører til stampersonalet, og de frivillige; indenfor Org. Todt omfatter den kun medlemmerne af beskyttelseskommandoen (SK).

d) Erhvervelse af tysk statsborgerskab kan, når forudsætningerne er opfyldt, også anerkendes til fordel for personer af tysk afstamning, der er faldet, før førerforordningen blev kundgjort, eller som, medens de tilhørte en af de nævnte organisationer, er døde som følge af omstændigheder, der står i forbindelse med tjenesten. Som tidspunktet for erhvervelsen af statsborgerskabet betragtes da den dag, der ligger forud for dødsdagen. Udlændinge af tysk afstamning, der som følge af en skade, de havde pådraget sig under krigstjeneste, allerede var blevet hjemsendt fra værnemagten o. s. v., før førerforordningen blev kundgjort, har erhvervet tysk statsborgerskab dagen før deres hjemsendelse.

e) Selvom forudsætningerne for erhvervelse af tysk statsborgerskab i henhold til førerforordningen i og for sig ville være opfyldt, kan indvandringscentralkontoret (EWZ) fastslå, at der ikke er sket erhvervelse af tysk statsborgerskab, når dette er tilrådeligt af særlige grunde. Dette er der også tale om, når den pågældende udgør en befolkningstilvækst, der ikke er ønskelig. En persons protest imod at erhverve tysk statsborgerskab giver kun anledning til at gøre en undtagelse fra erhvervelsen, når protesten må betragtes som saglig begrundet. Forsåvidt det i specielle tilfælde senere viser sig, at en væsentlig forudsætning for erhvervelsen af tysk statsborgerskab ikke er opfyldt, kan anerkendelsen af, at tysk statsborgerskab er blevet erhvervet i henhold til førerforordningen, tilbagekaldes.

f) Der vil efter krigen blive truffet afgørelse med hensyn til kvindernes og børnenes optagelse i det stortyske riges beskyttelsesforbund. Der kan i givet fald blive taget hensyn til specielle tilfælde ved naturalisation af enkeltperson.

g) De øverste myndigheder indenfor værnemagten, våben-SS, politiet, rigsarbejdstjenesten og OT giver deres underordnede myndigheder meddelelse om førerforordnin-

gen og gennemførelsesbestemmelserne med instruks om, at de personer, der må formodes at falde ind under førerforordningen (inkl. de faldne, døde og sådanne personer, som er hjemsendt fra værnemagten o. s. v. på grund af skader, der er pådraget under krigstjeneste — jfr. litra c) skal meldes til EWZ. Meldingen skal ske ved benyttelse af det formularkort, der er trykt som bilag. Kompetente til at afgive meldinger er de enheder, der bestemmes af de øverste myndigheder. Kortet skal stiles som feltpost til EWZ i Litzmannstadt[1]), adresseret til kontoret under feltpost-nr. 56.957. De øverste myndigheder kan påbyde, at enhederne i stedet for disse enkelte meldinger til stadighed kan sende dem lister over de personer, der falder ind under førerforordningen. Listen må indeholde de samme oplysninger som formularkortet. De øverste myndigheder sender listerne videre til EWZ. Forsåvidt der hos de almindelige naturalisationsmyndigheder foreligger ansøgninger om naturalisation fra personer, der falder ind under førerforordningen, skal sagerne afgives til EWZ.

h) EWZ sender enhederne et spørgeskema for hver mand, der er blevet meldt, og når spørgeskemaet igen er blevet modtaget, foretager EWZ de eventuelt endnu fornødne undersøgelser. Som afslutning fastslår den så, at det enkelte medlem af værnemagten o. s. v. i henhold til førerforordningen har erhvervet tysk statsborgerskab eller ikke har erhvervet det. Denne afgørelse skal meddeles den enhed, der har afgivet melding om den pågældende udlænding af tysk afstamning, med oplysning om, at EWZ, når det behøves — f. eks. med indgåelse af ægteskab for øje —, udsteder et statsborgerskabsbevis. De medlemmer af værnemagten o. s. v., der er af tysk afstamning, skal af deres enhed underrettes om EWZs afgørelse.

i) EWZ fører et centralkartotek over alle personer, der i henhold til førerforordningen har erhvervet tysk statsborgerskab, adskilt efter værnemagt, våben-SS, politiet, rigsarbejdstjeneste og OT.

E. b.

sign. *Dr. Stuckart.*"[2])

---

[1]) Lodz.

[2]) Trykt i Ministerialblatt des Reichs- und Preussischen Ministeriums des Innern 1944, sp. 551—554. Når nordslesvigerne ikke, som det var ønsket, blev undtaget i gennemførelsesbestemmelserne, skyldtes det, efter hvad Sichelschmidt anfører i en skrivelse af 9. oktober 1944 til SS-Obersturmbannführer Brückner, at der efter Førerens befaling ikke måtte gøres undtagelser fra de almindelige regler, som var fastslået i førerforordningen af 19. maj 1943, hvorfor man fattede den plan: „*for nordslesvigernes vedkommende i det enkelte tilfælde ikke at lade meddele anerkendelse af, at statsborgerskabet er erhvervet*".

348.

Det tyske rigsindenrigsministerium kommunicerer Vomi en skrivelse til indvandringscentralkontoret angående tysk statsborgerret til alle medlemmer af værnemagten, våben-SS m. m.

15. juni 1944.

Afskrift.

Til Volksdeutsche Mittelstelle
ved hr. Obersturmbannführer Brückner
eller stedfortræder,
i Templin (UM).

RIGSINDENRIGSMINISTEREN — *Berlin, den 15. juni 1944.*

I Sta R 5375/44
5000 BA 2

Til
indvandringscentralkontoret
i Litzmannstadt,[1])
Feltpost-nr. 56.957.

Rigsførerens forordninger angående erhvervelsen af tysk statsborgerskab, forsåvidt angår de medlemmer af værnemagten, våben-SS, politiet, rigsarbejdstjenesten og Organisation Todt, der er af tysk afstamning, samt de yderligere gennemførelsesbestemmelser til førerforordningen af 19.5.1943 er blevet offentliggjort i MBliV. nr. 24.

Rigsføreren lægger principielt vægt på, at det for alle personer, der falder ind under førerforordningen, uden hensyn til hvilket statsborgerskab de hidtil har været i besiddelse af, fastslås, at de har erhvervet tysk statsborgerskab. Herved bør det dog såvidt muligt undgås, at deres hidtidige statsborgerskab går tabt; forsåvidt en ændring af udenlandsk ret eller udenlandsk administrationspraksis er nødvendig for at nå dette mål, vil det blive forsøgt at få disse ændringer gennemført ad forhandlingens vej.

En særlig situation foreligger med hensyn til Danmark og Rumænien. Folkegruppeledelsen i begge lande frygter, at regeringen, når medlemmer af værnemagten m. v., der er af tysk afstamning, erhverver tysk statsborgerskab, vil benytte lejligheden til at fastslå, at de har mistet deres hidtidige statsborgerskab; derved ville imidlertid den tyske folkegruppes eksistens i disse lande blive stærkt truet. Da påberåbelsen af det tyske statsborgerskab i henhold til stk. 2 i førerforordningen af 23.5.1944 i hvert enkelt tilfælde er betinget af, at det forud er anerkendt af indvandringscentralkontoret, kan disse betænkeligheder ryddes af vejen ved, at indvandringscentralkontoret indfører en til de forskellige behov og den politiske konstellation tilpasset praksis, som også kan ændres efter forholdene. For danske statsborgere bør man derefter i de tilfælde, hvor rigets befuldmægtigede i Danmark eller folkegruppeføreren anmoder derom, se bort fra en anerkendelse af, at tysk statsborgerskab er erhvervet. For rumænske statsborgere bør anerkendelsen foreløbig kun ske i beskyttelsesøjemed, f. eks. når en folketysker forfølges af de rumænske myndigheder på grund af sin indtræden i den tyske værnemagt. Forøvrigt bør anerkendelsen opsættes, indtil der indtræder en ændring i den nuværende politiske konstellation, forsåvidt der ikke senere opstår behov for en øjeblikkelig anerkendelse.

Nærværende afskrift sender jeg Dem til underretning.

For statssekretæren
sign. **Ehrensberger.**

For afskriftens rigtighed:
(Ulæseligt navn)
kontorist.

[1]) Lodz.

349.

Stehr sender dr. Møller m. fl. afskrift af gennemførelsesbestemmelser til førerforordningen af 19. maj 1943 og kommunicerer dr. Bests skrivelse til det tyske udenrigsministerium om spørgsmålet.

28. aug. 1944.

P.II.10/43 — St/L. *28. august 1944.*

Til

1. *folkegruppefører, dr. Møller, Graasten,*
2. *NSDAPNs Organisationsamt, Aabenraa,*
3. *folkegruppekontoret, Aabenraa,*
4. *kontoret for presse og propaganda, Bovrup.*

Vedrører: De nordslesvigske frivilliges statsborgerskab.
Ref.: Indberetning af 22. august 1944.

Hoslagt fremsendes afskrift af rigsindenrigsministerens cirkulæreskrivelse af 23. maj 1944[1]) angående vore frivilliges erhvervelse af tysk statsborgerskab.

I forbindelse med denne skrivelse har den rigsbefuldmægtigede under 21. august 1944 tilskrevet Auswärtiges Amt således:

„*Vedrører:* Meddelelse af tysk statsborgerskab til folketyske frivillige fra Danmark som følge af indtræden i forsvarsmagten, våben-SS o. s. v.

I skrivelse Inl. II. C 3038/44 af 2. august d.å. har ministeriet meddelt, at det i rigsindenrigsministerens cirkulæreskrivelse af 23.5.1944 omhandlede indvandringscentralkontor er blevet instrueret om i de tilfælde, i hvilke den rigsbefuldmægtigede i Danmark eller føreren for den tyske folkegruppe i Nordslesvig anmoder derom, at undlade at anerkende, at medlemmer af værnemagten, af våben-SS o. s. v. fra Danmark, der er af tysk afstamning, har erhvervet tysk statsborgerskab. Da man ikke her kan have rede på, for hvilke personer de enkelte troppeafdelinger hos indvandringscentralkontoret i Litzmannstadt[2]) anmoder om, at erhvervelsen af tysk statsborgerskab må blive anerkendt, beder jeg udvirket hos rigsindenrigsministeren, at indvandringscentralkontoret instrueres om, at erhvervelsen af tysk statsborgerskab, forsåvidt angår udlændinge fra Danmark, der er af tysk afstamning, ikke i noget tilfælde anerkendes, uden at der i forvejen er indhentet en udtalelse fra folkegruppeledelsen i Nordslesvig (folkegruppekontoret, Skibbrogade 7. Aabenraa). Denne vil behandle ansøgningerne i samarbejde med mig. Jeg ville være taknemlig for nærmere underretning.

sign. *Dr. Best.*"

Bedes taget til efterretning.

Heil Hitler!

1 bilag.

---

[1]) Se A. nr. 347.
[2]) Lodz.

350.

Det tyske rigsindenrigsministerium til indvandringscentralkontoret i Lodz angående nordslesvigske krigsfrivilliges statsborgerforhold.

6. sep. 1944.

Afskrift.

Inl. II C 3564

RIGSINDENRIGSMINISTEREN — *Berlin, den 6. september 1944.*

Pol S-III B 4 nr. 442/44
4140

Til
indvandringscentralkontoret
i Litzmannstadt[1])
feltpost-nr. 56.957.[2])

Vedr.: Gennemførelsen af førerforordningen af 19.5.1943.

I henhold til min forordning af 15.6.1944 — I Sta R 5375/44 — 5000 BA 2 — skal man i de tilfælde, i hvilke rigets befuldmægtigede i Danmark eller folkegruppeføreren i Nordslesvig anmoder derom, undlade at anerkende, at danske statsborgere har erhvervet tysk statsborgerskab i henhold til førerforordningen af 19.5.1943.

Som supplering af denne instruks anmoder jeg om, at samtlige ansøgninger fra danske statsborgere om anerkendelse af, at de pågældende har erhvervet tysk statsborgerskab, tilstilles folkegruppeledelsen i Nordslesvig til udtalelse. Folkegruppeledelsen vil behandle ansøgningerne i samarbejde med rigets befuldmægtigede i Danmark. [3])

Jeg anmoder om, at erhvervelsen af tysk statsborgerskab i disse tilfælde kun bliver anerkendt, såfremt de nævnte myndigheder har givet deres samtykke. I tvivlstilfælde afgives indberetning til mig.

E. b.

sign. **Stuckart.**

---

[1]) Lodz.

[2]) Afskriften bærer følgende blyantspåskrift: *Nærværende afskrift bedes givet til hr. Stehr.*
Stehr har til rapport af 21. september 1945 udtalt, at den tyske rigsbefuldmægtigede og folkegruppeledelsen som regel nægtede at godkende, at hjemmetyskere, som var danske statsborgere, fik tysk statsborgerskab. Hvor der var tale om folk, der trådte ind i den aktive tyske officersstand, plejede man dog at gøre en undtagelse fra reglen.
I en del tilfælde frarådede Organisationsamt meddelelse af tysk indfødsret, fordi de pågældende ikke tilhørte den aktive officers- eller underofficersstand, og fordi deres rettigheder som danske statsborgere ville gå tabt. Fra gesandtskabets side fulgte man ganske den samme linie. Således skrev Kassler den 24. august 1944 til dr. Ernst Hansen i Haderslev, at man må regne med, at folketyskere fra Nordslesvig i almindelighed ikke vil få tysk statsborgerret, *„da folkegruppeledelsen i forståelse med den rigsbefuldmægtigedes embedsmænd af bestemte grunde principielt vil udtale sig imod, at indvandringscentralkontoret anerkender, at tysk statsborgerret er erhvervet"*.

[3]) I de under 9. august 1944 udstedte tjenesteregler for Vomis befuldmægtigede ved indvandringscentralkontoret i Lodz hedder det under afsnit 3c: *„Alle ansøgninger fra personer, der har dansk statsborgerskab, og som er af tysk afstamning, skal opføres på vedlagte formular c), der tilstilles lederen af den tyske folkegruppe og rigets befuldmægtigede i Danmark til udtalelse (skrivelser sendes til overborgmester, dr. Kracht, rådhuset, Flensborg, der sender dem videre)."*

L. Skansearbejde.

351.

Opråb fra dr. Møller om deltagelse i skansearbejde.

[ca. 5. sep. 1944].

Opråb.[1])

Føreren har befalet, at den tyske befolkning for at sikre den tyske hjemstavn skal bygge beskyttelsesvolde ved grænserne. Også her mod nord skal der så hurtigt som muligt bygges et sådant anlæg.

Som tysk folkegruppe er vi blevet opfordret til at være med i arbejdet med alle de kræfter, der er til rådighed. Folkegruppeledelsen venter, at ingen i denne alvorlige time unddrager sig sin pligt.

Denne indsats skal gå forud for alt andet arbejde og alle andre forpligtelser.

Som i Østprøjsen vil nu også hos os gamle og unge gribe skanseredskaberne. Når vi husker på, at vi måske med denne korte indsats med skovl og spade kan give vort bidrag til, at vor snævrere hjemstavn bevares mod slagmarkens gru, er der ingen, der vil unddrage sig denne tjeneste.

Jeg har pålagt Organisationsamt at iværksætte aktionen. Nærmere anvisninger vil blive givet derfra.[1])

Heil Hitler!

sign. **Dr. Møller.**

Forpligtende erklæring.

I forbindelse med folkegruppeførerens opråb forpligter jeg mig til en arbejdsindsats på indtil 6 uger.

. . . . . .
(sted)

. . . . . .
(gade og husnummer)

. . . . . .
(dato)

. . . . . .
(tydelig underskrift)

[1]) I et Merkblatt, dateret 5. september 1944, gav Peter Larsen en række praktiske oplysninger og anvisninger vedrørende skansearbejdet. Opråbet gjaldt for folkefæller fra 15 års alderen. Også kvinder kunne deltage. Man måtte regne med, at arbejdet skulle begynde den 11. september, og

der skulle medbringes arbejdsredskaber (spade, skovl og spidshakke) og personligt udstyr (bl. a. spisebestik og arbejdstøj). Værnemagten ville sørge for indkvartering og forplejning, og familiens underhold skulle sikres gennem udbetaling af løn. Beløbet var på dette tidspunkt endnu ikke bestemt, men blev senere fastsat til 15 kr. pr. dag i henhold til aftaler, der blev truffet på et møde med den tyske intendantur. Dr. Møller har til en rapport af 20. august 1945 forklaret, at han selv, Peter Larsen, Peter Petersen og Rudolf Stehr deltog i disse forhandlinger. Schatzamt udbetalte pengene, som det fik fra den tyske Zahlmeister i Kolding. I Peter Larsens Merkblatt oplyses det endvidere, at feltkommandant, oberst Vichytie skulle føre tilsyn med skansearbejdet, og Kortsch skulle være forbindelsesofficer til feltkommandanturen.

352.

P. Larsens opfordring til at deltage i skansegravning.

[1944]

Opfordring.

Til

Hr.....

i.....

Langs alle Rigets Grænser er hele den tyske Befolkning, gammel og ung, indkaldt til Bygning af Beskyttelsesvolde. Den tyske Befolkning i Nordslesvig tager del i disse Arbejder, som er blevet betegnet som de allermest paatrængende. Vi er stolte af, at vore Folkefæller i saa stort Antal har stillet sig til Raadighed. Ved at gennemgaa Listerne har vi desværre maattet fastslaa, at De ikke findes mellem de frivillige Skansearbejdere.

Vi opfordrer Dem hermed til at stille Dem til Raadighed for dette vigtige Arbejde og til at begive Dem til Deres lokale Gruppes Arbejdskolonne i Arnum og dèr melde Dem til den Kolonnefører, som De hører under.

Fra Kolonneførerne vil vi saa faa Rapport om, hvorvidt De har efterkommet Opfordringen.

E. B.

sign. **P. Larsen.**

353.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående skansegravning m. m.

21.—22. juni 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Sikkerhedspolitiet
Graasten

Rapport.

Torsdag d. 21. Juni 1945.

Fængslede *Jens Nicolaisen Møller* fremstod i Dag til fortsat Afhøring paa Sikkerhedspolitiets Kontor i Graasten.

.....

I Tiden indtil den 19. September 1944 var der to Ting, der navnlig lagde Beslag paa Opmærksomheden, nemlig dels et Krav fra tysk Side om dansk Arbejdskraft, dels til Tyskland, dels til Befæstningsarbejder her i Landet, og endelig et Krav fra tysk militær Side om en betydelig Nedskæring af de danske Levnedsmiddelrationer.

Krav om Arbejdskraft.

Kravet om Arbejdskraft fremkom, fordi de danske Arbejdere viste sig stadig mere og mere utilbøjelige til at tage Arbejde i Tyskland paa Grund af de allieredes Bombardementer, og det var Gauleiter Sauckel, der var indsat som Leder af hele Arbejdsspørgsmaalet, samt Rigsstatholder Kauffmann i Hamborg, der rejste det. Begge de nævnte Herrer var gentagne Gange her i Landet for at forhandle med Dr. Best, særlig var Kauffmann her ret ofte, og han var blandt andet ogsaa stærkt interesseret i den danske Skibsbygningsindustri.

Saavel fra det tyske Militærs Side som fra Rigsregeringens Side gik Kravene ud paa, at der skulde indføres Arbejdspligt her i Landet. — Skønt Dr. Bests Stilling som nævnt var blevet meget svækket, lykkedes det ham ved Hjælp af anførte Fornuftsgrunde at forhindre, at Kravene gennemførtes.

. . . . . .

Kontinueret, den 22. juni 1945.

Folkegruppens Skansearbejder.

En Dag i Begyndelsen af September 1944, da Kpt. befandt sig i Dr. Bests Kontor i Dagmarhus, telefonerede General Hanneken til Kpt. og forlangte, at Folkegruppen skulde overtage nogle Befæstningsarbejder i Omegnen af Toftlund. Han anslog, at han skulde bruge ca. 5000 Mand og flere Hundrede Spand Heste i ca. 6 Uger.[1]) — Kpt. erklærede, at han ikke kunde tage Stilling til dette Krav paa staaende Fod, da Folkegruppens Deltagelse deri maatte ske paa frivillig Basis, og at der derfor skulde forhandles derom i det lille politiske Raad. — Generalen erklærede, at der her forelaa en ganske bestemt militær Opgave, som skulde løses inden for en ganske bestemt Frist, og saafremt Folkegruppen ikke kunde stille sig til Raadighed, maatte han indføre Arbejdspligt. Maaske truede han ikke direkte hermed, men Kpt. maatte forstaa ham saaledes. Generalen talte nemlig om, at han maatte skaffe Arbejdskraften paa anden Maade, saafremt Folkegruppen ikke kunde paatage sig Opgaven, og han tilføjede, at der ikke kunde være Tale om at skaffe den fornødne Arbejdskraft fra Riget, og at den derfor maatte fremskaffes heroppe paa en eller anden Maade.[2]) — Generalen sagde, at Kpt. lige saa godt kunde fortælle Dr. Best det med det samme.

Efter Telefonsamtalen drøftede Kpt. Spørgsmaalet meget indgaaende med Dr. Best, som indtrængende henstillede til Kpt. at sørge for, at Folkegruppen paatog sig Arbejdet. — I denne Forbindelse drøftedes ogsaa Spørgsmaalet om Betaling for Arbejdet, og hvorvidt det var nødvendigt at forhandle med den danske Administration derom. Dr. Best mente ikke, at det var nødvendigt, da Forholdet maatte falde ind under de tidligere trufne Aftaler med den danske Regering om Tilvejebringelsen af Arbejdskraft.

Kpt. rejste omgaaende til Aabenraa, hvor han havde en indgaaende Forhandling med det lille politiske Raad, som han telefonisk havde beordret sammenkaldt. — I Aabenraa var Overløjtnant Larsen vidende om, hvad der forestod, da Generalen havde sendt et Telegram til Partikontoret med det samme Krav.

Det lille politiske Raad besluttede at søge de fornødne frivillige Kræfter tilvejebragt, og der udsendtes et Opraab i „Nordschleswigsche Zeitung" om, at man skulde melde sig som frivillig.

Tilslutningen var dog langt fra saa stor, som man fra tysk militær Side forventede, idet der kun meldte sig 12—1500 Personer,[3]) og Kpt. havde ogsaa Følelsen af, at man fra militær Side heller ikke var særlig tilfreds med det Arbejde, der blev udført. I hvert Fald skete der ingen Henvendelse om at fortsætte Arbejdet. — Omtrent samtidig udførtes der af rigstyske Bataillioner Fortifikationsarbejder ved Bov, og General Hanneken havde

haft Lejlighed til at se disse. I Kpt.s Hjem, hvor Generalen var til Frokost sammen med Gauleiter Lohse, der havde været heroppe og inspiceret Arbejdet, blev der truffet Aftale om, at de rigstyske Kræfter skulde fortsætte det paabegyndte Arbejde ved Toftlund. Paa denne Maade kom Folkegruppens frivillige ud af Arbejdet.

.....

Godkendt.

Povl Ræthinge,
Overbetjent.

---

[1]) Til en rapport af 10. februar 1948 har von Hanneken udtalt: „*Naar Dyrlæge Møller i sin Forklaring har anført, at Kpt. skal have anført, at han skulde bruge ca. 5000 Mand og flere Hundrede Spand Heste, saa er dette ikke rigtigt, thi Kpt. er ret sikker paa, at han slet ikke har berørt noget Antal, hverken Arbejdere eller Heste*". Både Peter Larsen og Stehr har dog forklaret, at von Hanneken havde nævnt, at han behøvede ca. 5000 mand. Stehr har oplyst, at han var tilstede, da dr. Møller blev ringet op af von Hanneken. Dr. Møller var betænkelig, men dr. Best lagde pres på ham, idet han udtalte, at han var bange for tvangsudskrivning.

[2]) Dr. Møller har den 3. maj 1948 for underretten forklaret at „*von Hanneken gjorde tiltalte forstaaeligt, at hvis han (v. Hanneken) ikke fik Mandskab nok, vilde han kræve de Zeitfreiwillige indkaldt til Skansningen og i givet Fald endog danske Statsborgere, der skulde tvangsudskrives*".

[3]) For underretten i Aabenraa har Peter Larsen den 28. april 1948 forklaret, at der efter hans mening deltog 3 à 4000 personer i skansegravningen. Kortsch har under en afhøring i landsretten den 3. maj 1949 anslået tallet til 2000.

354.

Rapport om afhøring af general Hanneken, oberstløjtnant Toepke og dr. Best angående skansearbejdet.

12., 14.—15. dec. 1947 og 7. feb. 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Lordag, den 12. December 1947

Rapport.

Vedr. Skansearbejdet.

Efter forud indhentet Tilladelse fremstod Dags Form. d. 13/12 1947 paa Politigaarden i København tidl. Øverstbefalende for den tyske Værnemagt i Danmark: *Hermann Konstantin Albert Julius v. Hanneken* f. d. 5/1 1890 i Gotha, Thyringen.

Kpt. har indledende oplyst, at han forrettede Tjeneste i Danmark fra Slutningen af Oktober 1942 til 27/1 1945.

I nævnte Tidsrum forrettede han Tjeneste i København til Begyndelsen af November 1943, da han forlagde sit Hovedkvarter til Silkeborg.

I Sommeren 1944 fik Kpt. fra OKW Ordre til at bygge 3 Forsvarsstillinger tværs gennem det sydlige Jylland. Arbejdet blev straks sat i Gang ved Hjælp af tyske Soldater, danske Firmaer og herboende Rigstyskere + Folkegruppen.

Kpt. skulde hver Uge indrapportere til OKW, hvorledes Arbejdet skred frem.

Straks da Kpt. fik Ordre til at lave disse Befæstningsanlæg (Pansergrave), rettede han Henvendelse til Dr. Møller for at forhøre sig hos denne om, hvorvidt Folkegruppen kunde tænke sig at stille Mandskab til Raadighed for dette Arbejde. Dr. Møller var straks indforstaaet og erklærede sig beredt til at skaffe Arbejdere. Der er bestemt ikke fra Kpt.s Side lagt Tryk paa Møller eller Folkegruppen i denne Henseende. I samme Forbindelse

udtaler Kpt., at han med ret stor Sikkerhed husker, at han ikke har haft nogen Telefonsamtale med Dr. Møller ang. Skansegravning, idet han overhovedet ikke husker nogen Sinde at have talt med Dr. Møller i Telefon.

Efter at Dr. Møller saaledes havde erklæret sig villig til at deltage i Arbejdet med Folkegruppen, fik denne overladt et bestemt Afsnit. Arbejdet blev udført under Opsigt og Ledelse af tyske Pionerer fra Værnemagten.

De Forhandlinger, som Kpt. har ført med Folkegruppen vedrørende Arbejdet, er sket med Dr. Best som Mellemmand. Der blev i øvrigt ikke ført længere Drøftelser derover, idet Folkegruppen straks var villig til at deltage.

Med Hensyn til Betalingen, som Folkegruppens Medlemmer modtog for deres Arbejde, forklarer Kpt., at han ikke kan huske, hvor stor en Sum hver enkelt Arbejder fik udbetalt, men han husker, at Folkegruppen var interesseret i at faa Udbetalingerne tilsendt, saaledes at Folkegruppen kom til at forestaa Udbetalingerne til de enkelte Arbejdere. Kpt. ved ogsaa, at Folkegruppen har beholdt en mindre Del af Arbejdslønnen til Administrationsomkostninger.

Da man først var i Gang med Arbejdet, viste det sig, at det ikke skred saa godt fremad som muligt, og da OKW, der som forannævnt ugentlig fik Indberetninger vedr. Arbejdets Fremskridt, trængte paa for at faa Arbejdet fremskyndet, talte Kpt. med Dr. Best, over for hvem han luftede den Tanke, at det kunde blive muligt her i Landet — som det var sket bl. a. i Frankrig — at paalægge de Kommuner, hvorigennem Befæstningerne blev anlagt, at udføre et vist Stykke Arbejde, og han ved ogsaa, at der er blevet forhandlet med Direktør Svenningsen, Udenrigsministeriet, herom. Kpt. ved ikke, hvorvidt [Dr. Møller] i samme Forbindelse har søgt at hverve flere Medlemmer af Folkegruppen til Arbejdet, men det er positivt urigtigt, at det var den ringe Arbejdsydelse, der var Grundlaget for, at Folkegruppen gik med ind i Arbejdet, ligesom det ogsaa er urigtigt, at Kpt. personlig skal have udøvet noget Tryk paa Dr. Møller i den Anledning.

Gennemlæst og vedstaaet:

Hermann von Hanneken. **F. A. Bruun. E. Jensen.**
Krm.obtje.

Kontinueret, den 14. December 1947.

Efter forud indhentet Tilladelse har vi derefter i Vestre Fængsel afhørt *Hans Günther Toepke*, f. d. 22. Juni 1914 i Frankfurt a/M. — Efter Frigivelse heri Landet skal Kpt. vende tilbage til Musterlager i Tyskland.

Kpt. har forklaret, at han har opholdt sig her i Landet siden d. 3/11-43. Han var Major, senere Oberstløjtnant. Han var beskæftiget som I A (1. Generalstabsofficer for det taktiske) i General v. Hannekens Stab.

Med Hensyn til Folkegruppens Skansearbejde forklarer Kpt. i nøje Overensstemmelse med v. Hanneken, og Kpt. fremhæver, at der ikke er lagt noget som helst Pres eller Tryk paa Folkegruppen, idet denne straks var villig til at deltage i Skansegravningen.

Kpt. ved endvidere, at Folkegruppen fik dette Arbejde meget godt betalt. Dette store Beløb var alm. Samtaleemne. Kpt. ser sig dog ikke i Stand til med Sikkerhed at udtale sig om, hvilken Time- eller Dagløn Folkegruppens Medlemmer modtog; men saafremt dette er af større Interesse, vil uden Tvivl tidl. Oberquartiermeister, Oberst *v. Gaertner*, der er paa fri Fod og boende i Hamborg i Nærheden af Dammthorbahnhof, kunne give Oplysninger herom.

F. A. Bruun. E. Jensen.
Krm.obtje.

Kontinueret, den 15. December 1947.

Derefter afhørt *Dr. Karl Rudolf Werner Best.* — Det skal her anføres, at Kpt. Lørdag d. 13. ds. ved Afslutningen af Afhøringen af ham blev gjort bekendt med, at man ønskede, at han ved den næste Afhøring skulde fremkomme med Oplysninger om Folkegruppens Skansearbejde.

Dags Morgen afleverede Kpt. ved Afhøringens Begyndelse en af ham forfattet Redegørelse af 15/12 1947 vedrørende Folkegruppens Deltagelse i Skansearbejdet i Jylland[1]).

ad Redegørelsens Pkt. 1: Kpt. forklarer, at General Hanneken og Kpt. daglig Kl. 12 over en særlig militær Telefonledning drøftede Forhold af Interesse med hinanden. Kpt. husker, at Hanneken saaledes en Dag i Aug.—Sept. 1944 meddelte, at OKW havde beordret ham til at anlægge Fæstningslinier gennem Jylland. Samtidig bad Hanneken Kpt. om at være behjælpelig med Fremskaffelse af den nødvendige Arbejdskraft.

. . . . . .

ad Redegørelsens Pkt. 4: Kpt. husker ikke, hvorvidt v. Hanneken har forhandlet med Folkegruppen til at begynde med og uden om Kpt. Kpt. har ikke under sine Forhandlinger været under direkte Tryk fra v. Hanneken, men denne har meddelt ham, at han fra OKW havde faaet Ordre til at bygge Befæstningerne, og at han manglede Mandskab dertil. Hvilke Midler Kpt. skulde anvende, har været overladt til ham selv. Kpt. vil paastaa, at han under Forhandlingerne med Dr. Møller har lagt et stærkt Pres paa denne og gjort ham bekendt med Faren for Indførelse af den almindelige Arbejdstvang i Danmark.

. . . . . .

ad Redegørelsens Pkt. 7: Kpt. har her anført, at det paa daværende Tidspunkt var ganske ugørligt at skaffe den nødvendige Arbejdskraft paa det frie Marked, og dette er Grunden til, at man rettede Henvendelse til Folkegruppen, og at der fra Kpt.s Side er lagt Tryk paa Folkegruppeledelsen. Saafremt Folkegruppeledelsen ikke havde indvilget i at paatage sig saadant Arbejde, er der for Kpt. ingen Tvivl om at dette vilde have medført Indførelsen af Arbejdstvang i Danmark.

Gennemlæst og vedtaget:

Dr. Werner Best. **F. A. Bruun.** **E. Jensen.**
Krm-obtje.

. . . . . .

Kontinueret, den 7. Februar 1948.

Den Side 1—2 foran afhørte *Hanneken* er paany blevet afhørt til hans Kendskab om Skansearbejdet.

Kpt. har nu paany oplyst, at han paa ingen Maade har lagt noget Tryk paa Dyrlæge Møller eller Folkegruppen i denne Henseende.[2])

Kpt. har nu oplyst, at han, da han havde faaet Ordre til at bygge de nævnte 3 Forsvarsstillinger, telefonerede til Dr. Møller og gjorde denne bekendt med Ordren, som Kpt. havde modtaget. Kpt. sagde videre til Møller, at Forsvarsstillingerne blev bygget af tyske Soldater og af herboende tyske Statsborgere, og at der nu var en Lejlighed for Folkegruppen til at yde et effektivt Stykke Arbejde for Tyskland. Kpt. sagde videre til Dr.Møller, at denne nu kunde overlægge sig, hvor stort et Antal af den tyske Folkegruppe han kunde stille, ligesom han blot kunde meddele Kpt., hvor (paa hvilken Forsvarsstilling) Folkegruppens Medlemmer helst vilde beskæftiges.

Saavidt Kpt. husker, havde Dr. Møller straks nogle Indvendinger at gøre, nemlig at Tidspunktet var meget ubelejligt paa Grund af Landmændenes Efteraarsarbejde. Hertil bemærkede Kpt., at det jo ikke var absolut nødvendigt, at det udelukkende blev mandlige Arbejdere, som kunde beskæftiges; men at ogsaa de kvindelige Medlemmer af Folkegruppen kunde komme i Betragtning. I samme Øjeblik fortalte Kpt., at Arbejdet vilde blive betalt. Nu var Dr. Møller straks indforstaaet med, at Folkegruppen stillede Mandskab til Raadighed til Bygning af Forsvarsstillingen.

Dr. Møller lovede at meddele Kpt. skriftligt, hvor mange Arbejdere Folkegruppen vilde stille, og hvor disse helst vilde arbejde.

Nogen Tid senere fik Kpt. ogsaa tilsendt en Opstilling over det Antal Arbejdere, som Folkegruppen kunde stille, ligesom der var anført, at Folkegruppen helst saa, at dens Medlemmer blev beskæftiget ved den sydligste Befæstningslinie i Nærheden af deres Hjemegn.

Kpt. husker, at han og hans Stab var noget forbavset over det store (uventede store) Antal, som havde meldt sig, og dette maa jo ogsaa bevise, at der bestemt ikke fra Kpt.s Side er lagt noget Tryk paa Dr. Møller for at faa Folkegruppens Medlemmer til at deltage i Skansearbejdet.

Kpt. ser sig ikke i Stand til at give yderligere Oplysninger, specielt ikke om Enkeltheder.

Det var Kpt.s Oberquartiermeister, dennes Intendant og Oberstløjtnant *Toepke*, som aftalte de nærmere Enkeltheder vedr. Betalingsspørgsmaal m. v.

Intendanten Dr. *Balnus* har fortalt Kpt., at Betalingen blev tilsendt Folkegruppen direkte, og Folkegruppen aflønnede derefter de enkelte Arbejdere. Intendanten fortalte videre, at Folkegruppen beholdt en Del af Betalingen for sig selv. Kpt. husker, at der blev udbetalt 10 RM (20 Kr.) pr. Dag pr. Arbejder.

Forelæst i Oversættelse, vedtaget:

Hermann von Hanneken.

Kpt. har yderligere anført, at han underrettede Dr. Best og Dalldorf, samtidig med at han underrettede Dr. Møller som foran beskrevet. Forholdet har sikkert været saaledes, at Kpt. først har sat sig i Forbindelse med Dr. Best og har underrettet denne om, at han (Kpt.) vilde sætte sig i Forbindelse med Folkegruppen ang. hele dette Forhold, og samtidig har Kpt. uden Tvivl sagt til Dr. Best, at han (Kpt.) regnede med Folkegruppens Indsats. Kpt. har ikke bedt Dr. Best om at lægge noget Tryk paa Dr. Møller (Folkegruppen).

Forelæst i Oversættelse, vedtaget:

Hermann von Hanneken.

Den Side 2—3 afhørte *Toepke* har anført, at han ikke ser sig i Stand til at give yderligere Oplysninger til Sagen, udover at han mener at kunne huske, at Folkegruppen stillede et meget stort Antal Arbejdere, og inden for Staben talte man om, at Folkegruppens Medlemmer fik Arbejdet meget højt betalt.

F. A. Brunn.
Krm.obtj.

---

[1]) Se A. nr. 355.

[2]) For landsretten har von Hanneken den 28. april 1949 forklaret: „.... *afhørte pointerede nødvendigheden af, at mindretallet deltog med et betydeligt kontingent. Ellers ville man komme til at mangle arbejdskraft, og i så fald kunne repressalier fra Berlin ventes. Allerede dengang var den tanke fremme at sætte danskere til tvangsarbejde; det „lå i luften", at der skulle indføres en vis arbejdspligt her*".

355.

Dr. Bests redegørelse for folkegruppens deltagelse i skansearbejdet.

15. dec. 1947.

København, 15.12.1947.

Vedrørende den tyske Folkegruppes Deltagelse i Skansearbejderne i Jylland.

1. I Slutningen af August eller Begyndelsen af September 1944 meddelte General v. Hanneken mig, at Værnemagtens Overkommando (Værnemagtens Kommandostab) havde givet ham Befaling til at anlægge flere store Pansergrave tværs igennem Jylland, og bad mig om min Hjælp til Fremskaffelse af den nødvendige Arbejdskraft.

2. Stillet overfor saadanne Befæstningsprojekter følte jeg altid stærkt Trykket af Bekymringen for, at den øverste tyske Ledelse kunde kræve den danske Befolkning udskrevet til Tvangsarbejde. Allerede i Keitels første Befaling af November (?) 1943 om Befæstning var der blevet stillet Krav om, at der paalagdes den danske Befolkning Arbejdstvang, idet det anbefaledes at lade de enkelte Erhvervsgrupper arbejde skiftevis. Paa et Gauleitermøde i München havde Generaloberst Jodl den 7. 11. 1943 erklæret*): „Jeg tror, at Tidspunktet nu er inde til saavel i Danmark som i Holland, Frankrig og Belgien med hensynsløs Energi og Haardhed at tvinge de Tusinder af ubeskæftigede til Befæstningsarbejder, som gaar forud for alle andre Opgaver. De dertil nødvendige Befalinger er udstedt." Hver Gang der kom en ny Befaling om Befæstning, blev Arbejdstvangen paany sat paa Dagsordenen.

   Jeg har atter og atter afvist Indførelse af Arbejdstvang. General Hanneken understøttede mig heri; men det kunde han kun, saa længe jeg uden Tvangsforholdsregler kunde skaffe ham den Arbejdskraft, der var nødvendig til hans Befæstningsarbejder.

3. I September 1944 var den Arbejdskraft, der paa det danske Arbejdsmarked kunde fremskaffes gennem Arbejdsanvisningskontorerne, næsten til sidste Mand sat ind paa de løbende Befæstningsarbejder, saa at der var Fare for, at der ikke kunde fremskaffes tilstrækkelig Arbejdskraft til de nye Pansergrave, som der var givet Ordre til at anlægge. Men saa truede Hitlers Befaling om at indføre Arbejdstvang i Danmark.

   Derfor besluttede General v. Hanneken og jeg,

   a) at tvinge Rigstyskerne i Danmark til at udføre Skansearbejderne; dette gennemførte jeg ved en Forordning, som forpligtede Rigstyskerne;
   b) at gøre Fordring paa tyske tjenestepligtige i Provinsen Slesvig-Holsten; Forhandlingerne med de derværende Myndigheder førte, saa vidt jeg husker, Lederen af min Afdeling „Arbejde",
   c) at opfordre den tyske Folkegruppe til frivillig Indsats ved Pansergravene.

4. Om den øverstbefalende for Værnemagten eller jeg først traadte i Forbindelse med Folkegruppeledelsen, husker jeg ikke. Men jeg har fra min Side lagt det stærkeste Pres paa Dr. Jens Møller for at faa gennemført en effektiv Hvervning i Folkegruppen. Jeg pegede paa Faren for, at en Befaling om Arbejdstvang fra Hitler vilde styrte Landet ud i Kaos, en Fare, som han kendte fra vore Samtaler. Jeg sagde til ham, at han og hele Folkegruppeledelsen af Værnemagten og det tyske Politi mistænktes for ikke at være paalideligt tysksindede, og at der deraf kunde opstaa ubehagelige Følger. Desuden bad jeg ham om ikke at lade mig personlig i Stikken, nu jeg stod overfor disse Vanskeligheder.

5. Dr. Møller gav efter for mit Tryk, skønt han havde givet Udtryk for stærke Betænkeligheder ved Hvervningen. Han var fremfor alt af den Opfattelse, at Folkegruppens faa Arbejdskræfter ikke kunde undværes i det daglige Arbejde for Familiernes, Virksomhedernes og Gaardenes økonomiske Eksistens. Desuden var han bange for, at Folkegruppens Sammenhold og dermed dens kulturelle Eksistens vilde blive truet, hvis man stillede for store Krav til Folketyskerne, idet mange Folketyskere i saa Fald kunde tænkes at ville trække sig tilbage fra deres Bekendelse til Tyskheden.

   Saa vidt mig bekendt har ogsaa General v. Hanneken udøvet et stærkt personligt Tryk paa Dr. Møller.

6. Ordningen af Betalingen for de ydede Skansearbejder og af de øvrige dermed sammenhængende økonomiske Spørgsmaal skete gennem Værnemagtsintendanten efter Samraad med mine sagkyndige, hvem jeg havde givet Instruks om, at Arbejderne *for enhver Pris* skulde bringes til udførelse. Thi selv de største kontante Udgifter saavel som Udgifter til Levnedsmidler i Forbindelse med Arbejdernes Forplejning og Bidragene til de tjenstpligtige fra Slesvig-Holsten vilde kunne betale sig, hvis Hitlers Befaling om Tvangsarbejde og det Kaos i Danmark, som derigennem vilde opstaa, paa den Maade kunde undgaas.

*) Teksten findes i det for Processen ved den internationale Militærdomstol i Nürnberg til Raadighed staaende Bevismateriale.[1])

7. Den tyske Folkegruppes Arbejdskraft, hvis Tal jeg ikke længere kender, vilde jeg ikke have kunnet erstatte andre Steder fra. Havde de manglet, havde den øverstbefalende for Værnemagten været nødt til at melde Førerhovedkvarteret, at han ikke kunde anlægge de befalede Pansergrave uden Tvangsarbejde fra den danske Befolknings Side. Den Katastrofe, som vilde have været Resultatet af en saadan Melding, har den tyske Folkegruppe sparet Landet Danmark for.

Dr. Werner Best.

---

[1]) Jodls foredrag er trykt i Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal, bd. XXXVII (1949), s. 630—669. Det af dr. Best anførte citat findes s. 662—63. Der er enkelte små uoverensstemmelser mellem citatet og originalen. Bl. a. hedder det *Nichtstuer* i stedet for *Unbeschäftigter*, som hos Best, *voran gehen* i stedet for *vorgehen*. Jodl er af Nürnbergdomstolen blevet afhørt angående den citerede udtalelse i retsmødet den 6. juni 1946 (smst. bd. XV (1948), s. 494 f.).

M. Zeitfreiwillige.

356.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående militær uddannelse af rigstyskere.

25. april 1942.

Telegram
(åbent)

København den 25. april 1942 — kl. 17,20
Modtaget: — 25. — — — kl. 21,25

Nr. 583 af 25.4.42.

Hemmeligt.

Hemmelig rigssag!

Som svar på skriftlig ordre af 10. d. m. — Pos. Eins M 829 hrs. —

Den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark påtænker i henhold til den førerforordning,der er vedlagt ovennævnte ordre, at give de i Danmark bosiddende rigstyskere 6 ugers uddannelse. Uddannelsen skal foregå med to instruktionsaftener om ugen og med praktisk militærtjeneste søndag formiddag, ialt 8 timer om ugen. Efter den øverstbefalendes ønske har jeg til at begynde med ladet de rigstyskere af fødselsårgangene 1877 til 1924, der er bosiddende i Storkøbenhavn, tilsige til en appel, der afholdes i morgen, søndag den 26. 4., hvor der af gesandt Barandon som repræsentant for mig og af den dertil beskikkede generalstabsofficer vil blive rettet opfordring til dem om at deltage frivilligt i den planlagte uddannelse. I tilslutning hertil skal erklæringer om forpligtelse til deltagelse underskrives af de mødte rigstyskere. — Jeg har overfor den øverstbefalende lagt vægt på, at såvidt muligt hele mit personale deltager i uddannelsen. Forsåvidt de er uundværlige af hensyn til tjenestens udøvelse i mine kontorer, vil de blive fritaget for deltagelse i de enkelte øvelser og for at blive anvendt til militære formål i tilfælde af alarmering.

Da den militære uddannelse af rigstyskerne sikkert vil vække en vis opsigt, har jeg draget omsorg for, at det ved mødet i morgen bliver fremhævet, at forholdsreglerne kun har til formål at understøtte tyske tropper ved fjendtlige aktioner for derved at undgå det indtryk, at forholdsreglerne skulle være rettet mod danskerne. Jeg har desuden under en samtale underrettet udenrigsministeren.

Renthe-Fink.

357.

Berger til Himmler angående de tidsfrivillige.

3. dec. 1942.

RIGSFØRER-SS
Chef for SS-Hovedkontoret
VI Kontor

Berlin W 35, den 3. December 1942

VI/1 Jr. Nr. 27 — Dr.R/Ni. VS-Jr. Nr. 4670/42 hem.
A-Chef: Berger SS-Gruppefører.
Fast Stedfortræder: Dr. Riedweg SS-Obersturmbannführer. VI-Jr. Nr. 2223/42 hem.
Vedr.: Militær Uddannelse af Folketyskere.

Hemmeligt.

Til
Rigsfører-SS
Berlin SW 11.

Rigsfører!

Jeg tillader mig at meddele Rigsføreren følgende:

Folkegruppefører, Dr. *Møller* har henvendt sig til Rigets Befuldmægtigede i Danmark, SS-Gruppefører, Dr. *Best*, med Andragende om at lade de øvrige Medlemmer af Folkegruppen, som er for gamle til Frontindsats, eller som er erklæret uundværlige, uddanne militært. Samtidig skal disse Mænd staa til Raadighed for den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark for eventuel paakrævet Indsats. Denne Aktion hilses med stort Bifald af SS-Gruppefører, Dr. Best og skal hurtigst muligt paabegyndes. SS-Gruppefører, Dr. Best anser af politiske Grunde Gennemførelsen for meget ønskelig, idet den er en Støtte for den tyske Folkegruppe.

For Rigstyskerne i Danmark er der allerede fundet en Løsning i Form af en Tidsfrivillig-Uddannelse gennem Værnemagten. Af politiske Grunde er imidlertid en Sammenlægning af disse rigstyske Tidsfrivillige med Folketyskerne ikke mulig, da det nordslesvigske Problem i saa Fald straks vilde blive akut.

Da langt den største Del af de folketyske Frivillige tjener i Vaaben-SS, tillader jeg mig at foreslaa, at disse Folketyskere optages i Vaaben-SS, uden at de dog indkaldes til nogen Afdel'ng under Vaaben-SS. De skal uddannes i Reservetjeneste i Aftentimerne paa enkelte Ugedage og om Søndagen. Da der ikke staar nogen Troppeafdeling af Vaaben-SS til Raadighed for denne Uddannelse, har den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark samtykket i, at denne Uddannelse overtages af de paagældende Garnisonskommandanturer.

Uniformering og Udrustning vil kunne gennemføres af Hærens Troppeafdelinger i Danmark.

Af Vaaben-SS skulde kun de nødvendige Uniformsmærker stilles til Raadighed.

Jeg tillader mig at anmode om Rigsførerens Afgørelse.

G. Berger.
SS-Gruppefører.

358.

Dr. Brandt fra rigsfører-SSs personlige stab anmoder Berger om nærmere oplysninger angående de tidsfrivillige.

14. dec. 1942.

RIGSFØRER-SS
Personlig Stab

Felt-kommandokontoret, 14. Dec. 1942.

Jr. Nr.: 36/14/43 h
Bra/Sch

Hemmeligt!

Vedr.: Militæruddannelse af Folketyskere.
Ref.: Deres Skrivelse af 3. 12. 42.
VI Kontor.VI/I Jr. Nr. 27 — Dr.R/Ni.

SS-Gruppefører Berger
Chef for SS-Hovedkontoret
Berlin.

Kære Gruppefører!

Rigsfører-SS vilde gerne, forinden han træffer sin definitive Afgørelse med Hensyn til Deres Forespørgsel angaaende den militære Uddannelse af Folketyskere i Danmark, yderligere vide følgende:

1) Hvilket Antal Folketyskere vilde komme i Betragtning ved denne Uddannelse?
2) Hvem er den egnede Fører?

Rigsfører-SS tænker nemlig paa eventuelt at samle Folketyskerne i en Slags Alarmbataillon.

Heil Hitler!

E. B.

Deres

R. Br[andt]
SS-Obersturmbannführer.

359.

Opråb om at melde sig som tidsfrivillig.

15. jan. 1943.

N.S.D.A.P.N.
Lokalafdeling Sønderborg.

Sønderborg, den 15. Januar 1943.

Opraab til alle tyske Folkefæller.[1])

Som Rigstyskerne hidtil har haft det, saaledes har nu ogsaa Folketyskerne Mulighed for at deltage i en Uddannelse som *tidsfrivillige*, hvilket vil sige, at alle Folketyskere, der befinder sig i den vaabenføre Alder, uddannes af Værnemagten paa ugentlige Kursus til særlige militære Opgaver i deres Hjemstavn. Uddannelsen indskrænker sig til nogle Timer om Søndagen og ledes af Officerer og Underofficerer fra Værnemagten. Uniformer og Vaaben bliver udleveret. Enhver Folketysker i Alderen fra 17—60 Aar kan deltage. Uddannelsen finder Sted her i Sønderborg. Partiledelsen er meget glad for, at Folkegruppen har Mulighed for at deltage, og venter, at enhver Folkefælle, der er sund og rask og tilhører de nævnte Aargange, stiller sig til Disposition. Det turde være en selvfølgelig Pligt at paatage sig denne Tjeneste i Hjemstavnen.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen.**

Hvem kunde dog tænke sig at blive hjemme?

Vi opfordrer dig, tyske Folkefælle, til at melde dig som tidsfrivillig til Deltagelse i Uddannelseskursus og til at udfylde den vedhængende Tilmeldingsblanket. Den vil blive afhentet af Blockwart'en Fredag den 29. Januar.

Heil Hitler!

sign. **C. J. Roth.**

Tilmeldingsblanket til Tjenesten som tidsfrivillig.

Jeg melder mig til Deltagelse i Uddannelseskursus for de tidsfrivillige i Sønderborg, den.....

Navn:.....

Erhverv:.....

Født den.....

Hvilken Organisation er De Medlem af?

.....

Bopæl:.....

[1]) For underretten har Roth den 12. maj 1948 forklaret, at han fik teksten til opråbet i form af et bundt trykte blanketter fra Organisationsamt. Han lod teksten trykke om, fordi han ville sætte sit eget opråb nedenunder. Tilmeldingsblanketten, som kunne afrives, indsendte han til Organisationsamt.

360.

Berger til dr. Brandt angående de tidsfrivillige.

21. jan. 1943.

Rigsfører-SS
Chef for SS-Hovedkontoret

VI Kontor.
Cd SS HA.

Berlin W 35, den 21. Januar 1943.

Hemmeligt!

VI/1 —Dr. R/Ni.—
VS-Jr. Nr. 333/43 hem.
VI-Jr. Nr. 145/43 hem.

Vedr.: Militær Uddannelse af Folketyskere
Ref.: Deres Skrivelse af 14.12.42, Jr. Nr. 36/14/43 h Bra/Sch.
Bilag: 1 (Kopi af vor Skrivelse af 3.12.42)

Til
Rigsfører-SS
Personlig Stab
ved SS-Obersturmbannführer Dr. Brandt
Berlin SW 11

Kære Doktor!

I Besvarelse af Deres Skrivelse af 14.12. 42 angaaende den militære Uddannelse af Folketyskere meddeler jeg Dem følgende:

1) Føreren af den tyske Folkegruppe i Nordslesvig har meddelt Rigets Befuldmægtigede i Danmark, at der staar ca. 1000 Mand til Raadighed for Indkaldelse til en særlig Enhed under Vaaben-SS i Danmark. Af disse har ca. 100 Mand deres Bopæl i København, de øvrige er hjemmehørende i Provinsen.
   Denne Uddannelse skal omfatte de ældre Aargange og de, der er erklæret for uk.
2) Som allerede omtalt i min Skrivelse af 3. 12. 42 skal Mandskabet ganske vist indkaldes til Vaaben-SS, men i Betragtning af at der ikke ligger nogen Troppeafdeling af Vaaben-SS i Danmark, skal det i Aftentimerne paa enkelte Ugedage og om Søndagen uddannes til Reservetjeneste gennem den paagældende Garnisonskommandantur.
   Fra den Rigsbefuldmægtigede og den militære Øverstbefalende foreligger der Samtykke hertil.
3) Da det her kun drejer sig om en ekstra Reservetjeneste, kan der ikke være Tale om egentlig Opstilling af en sluttet Formation. Mandskabet skal uddannes hver for sig ved de enkelte Garnisoner om Aftenen og om Søndagen.
   Af disse Grunde vil det være vanskeligt at skabe en Alarmbataillon. Jeg foreslaar, at der ikke indsættes nogen egentlig Leder, men at Lederen af Germanische Leitstelle i København, SS-Sturmbannführer Boysen, overtager Inspektionen. Han kunde saa tillige senere indkalde de i de enkelte Garnisoner uddannede til et 14 Dages Kursus paa SS-Skolen Høveltegaard i 5—6 Hold.
   Jeg tillader mig at anmode om snarligt Svar.

Heil Hitler!

Deres

G. Berger.
SS-Gruppefører.

361.

Dr. Brandt til Berger angående Himmlers godkendelse af de tidsfrivilliges uddannelse.

6. feb. 1943.

RIGSFØRER-SS
Personlig Stab

Felt-Kommandokontoret, 6. Februar 1943.

Jr. Nr. 36/14/43 hem.
Bra/Dr.

Hemmelig!!

Vedr.: Militær Uddannelse af Folketyskere.
Ref.: Deres Skrivelse af 21. 1. 1943 — VI/1 Dr. R/Ni.
VS-Jr. Nr. 333/43 hem.
VI-Jr. Nr. 145/43 hem.

Til
SS-Gruppefører Berger
SS-Hovedkontoret
Berlin

Kære Gruppefører!

Jeg kan i Dag meddele Dem, at Rigsfører-SS er indforstaaet med den militære Uddannelse af Folketyskerne i Danmark i Overensstemmelse med Deres Forslag.

Han anser det imidlertid for rigtigt at fastsætte en Frist for Afslutningen af denne Uddannelse, nemlig 1. April 1943. Fra dette Tidspunkt maa det saa efter hans Mening være muligt i Løbet af faa Timer ved Indkaldelsesordre at sammenkalde det uddannede Mandskab til en Alarmbataillon.

De bedes venligst meddele SS-Brigadefører *Kanstein*, at Rigsfører-SS overdrager ham Ansvaret for Overholdelsen af denne Termin.

Rigsfører-SS er ogsaa indforstaaet med, at SS-Sturmbannführer *Boysen* overtager Inspektionen og derefter indkalder Mandskabet til et 14 Dages Kursus paa SS-Skolen Høveltegaard i 5—6 Hold.

Rigsfører-SS anmoder Dem om at underrette ham om den gennemførte Uddannelse, naar denne er afsluttet.

Heil Hitler!

Deres

R. Br[andt]
SS-Obersturmbannführer.

362.

Det danske udenrigsministerium til justitsministeriet angående de tidsfrivillige.

11. feb. 1943.

Hv/EW.

11. Februar 1943. P.J.I. 84.F.26 b.

Justitsministeriet.

Idet Udenrigsministeriet hoslagt tilbagesender de med det kgl. Ministeriums 2 Skrivelser af 9. d. M. fulgte Sager[1]) angaaende henholdsvis Udlevering af tyske Militæruniformer til tyske Statsborgere i Sønderjylland og Opfordringen til Medlemmer af det tyske Mindretal til at melde sig til den saakaldte „Zeitfreiwilligendienst", skal Udenrigsministeriet udtale, at man ikke finder, at der er Grund for de danske Myndigheder til at foretage Skridt i de paagældende Sager.

E. Sc[avenius]

[1]) Ikke optrykt.

363.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af tidsfrivilligkorpset.

23. feb. 1943.

Telegram
(G.-Skriver)

København, den 23. Februar 1943 kl. 19.20
Ankomst den 23. Februar 1943 kl. 20.00
Nr. 190 af 23.2.

Foruden de frivillige, der indsættes paa Fronten, nærer den tyske Folkegruppe i Nordslesvig Ønske om, ligesom Rigstyskerne i Danmark har gjort det, at stille saakaldte „tidsfrivillige" til Forsvar af det danske Omraade mod fjendtlige Angreb. For at opretholde Vaaben-SSs Monopol paa at indkalde danske Statsborgere til tysk Militærtjeneste har Folkegruppeføreren. Dr. Møller sat sig i Forbindelse med Vaaben-SSs herværende Hvervekontor og opnaaet, at dette har erklæret sig indforstaaet med, at Vaaben-SS indkalder de paagældende Folketyskere og derefter stiller dem til Raadighed for den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark, for at de kan uddannes og indsættes. Der bliver kun Tale om de Folketyskere, der ikke egner sig til Fronttjeneste, men som enten hører til ældre Aargange, eller som af Folkegruppeføreren er erklæret for uk. Uddannelsen af „tidsfrivillige", som stadig passer deres civile Erhverv, sker paa bestemte Dage gennem særlige Uddannelseskommandoer ved Værnemagtsgarnisonerne eller ogsaa paa Steder udenfor Garnisonerne. Under Tjenesten bærer de „tidsfrivillige" Uniform. Vaaben skal afleveres efter Tjenestens Afslutning. Folkegruppen vil stille ca. 1600 Mand i Nordslesvig og ca. 100 Mand i København til Disposition.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark lægger stor Vægt paa denne Forstærkning af sine Enheder og ønsker, at Uddannelsen straks skal tage sin Begyndelse.

Jeg har ingen Betænkeligheder mod Gennemførelsen af denne Plan og har til Hensigt paa det Tidspunkt, da Indkaldelserne sker, at underrette den danske Regering om denne Forholdsregel. Eventuelle Indsigelser vil være at afvise med Konstateringen af, at Vaaben-SSs Indkaldelse af frivillige med dansk Statsborgerret helt igennem er i Overensstemmelse med bestaaende Sædvane. Naar Uddannelsen og Indsatsen finder Sted ved herværende militære Enheder, er det, fordi det er nødvendigt paa Grund af de øjeblikkelige Krigsforhold.

Dr. Best.

364.

Det tyske udenrigsministerium meddeler gesandtskabet i København, at man er indforstået med oprettelsen af tidsfrivilligkorpset.

3. marts 1943.

Telegram
Med G-skriver

Berlin, den 3. 3. 194[3]. ad jr. nr. D VIII 715/43 II

Diplogerma *København*
Nr. 321.

Referent: Legationsråd dr. Reichel.
Vedr.: Tidsfrivillige.

Er indforstået med, at medlemmer af den tyske folkegruppe anvendes som tidsfrivillige således som anført i telegrafisk indberetning nr. 190 af 23. 2.

Bergmann

365.

Büro RAM til Bergmann angående RAMs godkendelse af de tidsfrivillige.

7. marts 1943.

Büro RAM ad D VIII 715/43 II

Forelagt gesandt Bergmann via statssekretæren.

Rigsudenrigsministeren er indforstået med, at der under den af Dem foreslåede form indkaldes folketyske tidsfrivillige i Danmark.

Berlin, den 7. marts 1943.

Sonnleithner[1])

[1]) Brevet bærer følgende håndskrevne bemærkninger: *Straks! Til hr. legationsråd Reichel, D VIII. B[ergmann] 8/3. 1) København underrettet. 2) ad acta ... 9/3.*

366.

Indkaldelsesordre for tidsfrivillige.

22. marts 1943.

GARNISONSKOMMANDANTEN
I SØGAARDLEJREN

O. U. den 22.3.43.

Mødeordre

for.....

De skal den 24. 3. 1943, kl. 19, melde Dem i Søgaardlejren til uddannelse som tidsfrivillig.

sign. .....
Major og garnisonskommandant

367.

Forpligtelsesformular for de tidsfrivillige.

10. april 1943.

Forpligtelse.[1])

Jeg.....
forpligter mig under eds tilbud til at vise ubetinget lydighed overfor det tyske riges fører Adolf Hitler, værnemagtens øverstkommanderende, og til som tapper soldat at være rede til at sætte mit liv ind til enhver tid.

.....
Underskrift.

Tgl....., den 10. 4. 1943.

[1]) Af en indberetning fra politiet i Graasten fra marts 1943 fremgår det, at majoren holdt en tale til de tidsfrivillige på det første møde. Derefter fik de forelæst en løfteformular, *„hvori de lovede Føreren Troskab og forpligtede sig til om fornodent at sætte Livet ind paa Løsningen af de dem paahvilende Opgaver. Formularen blev forelæst et Par Gange, og paa Kommando hævede alle derpaa den højre Arm til den tyske Hilsen og gentog højt den fornævnte Løfteformular, der Punkt for Punkt blev gentaget for dem af Officeren. Derpaa maatte de underskrive det samme Løfte paa et Dokument"*. Efter at eden var aflagt, fandt lægeundersøgelsen sted. Formularen bærer følgende håndskrevne påskrift: *Forpligtelse som „tidsfrivillig" den 10. 4. 1943. Samme dag begyndte uddannelsestjenesten.*

368.

Berger til dr. Brandt angående uddannelsen af de tidsfrivillige (med bilag).

30. april 1943.

RIGSFØRER-SS
Chef for SS-Hovedkontoret

Berlin-Wilmersdorf 1, 30. 4. 1943

Cd SS HA/Be/Ra./VS-Jr. Nr. 1149/43 h.
Chefadjdt. J. Nr. 1403/43 h.

Vedr.: Uddannelse af Folketyskere i Nordslesvig.
Bilag: 1 Notits (2 Sider)

Hemmeligt!

Til
Rigsfører-SS
Personlig Stab
SS-Obersturmbannführer Dr. Brandt
Berlin SW 11[1])

Kære Doktor!

Om Uddannelsen af Folketyskere i Nordslesvig underretter jeg Dem bedst ved at sende Dem medfølgende Beretning fra SS-Hauptsturmführer *Ullrich* fra mit VI Kontor, idet jeg beder Dem gennemse den og tage den til Efterretning.

Heil Hitler!

Deres

G. Berger.
SS-Gruppefører.

SS-HOVEDKONTOR, KONTORAFD. D
GERMANISCHE LEITSTELLE

Berlin-Wilmersdorf, 29.4.1943.

VS-Jr.Nr. 1149/43 hem. HI/Bü.
D-Jr.Nr. 563/43 hem.
Chef-Adjdt. Jr.Nr. 1403/4 h.

Hemmeligt!

Vedr.: Uddannelse af Folketyskere i Nordslesvig.
Ref.: Vor Notits af 17.4.1943.

1. *Notits:*

Jeg tillader mig, Hr. Gruppefører, i Tilslutning til ovennævnte Notits at meddele følgende:

Vort Aussenstelle i København har hertil meddelt, at Uddannelsen af Folketyskere i Nordslesvig endnu ikke var fuldstændig afsluttet den 1. 4. 1943. Uddannelsen vil trække ud til den 1. 6. 1943. Der kan dog allerede nu i Nødstilfælde ske en Indsats med Vaaben.

Jeg tillader mig yderligere at meddele, at SS-Gruppefører, Dr. Best i en Fjernskrivelse af 18. 2. 1943 hertil havde meddelt, at Tallet paa de tidsfrivillige var steget til 1600 Mand. Disse frivillige kan dog ikke, som planlagt, uddannes paa SS-Skolen Høveltegaard, da de under deres Uddannelse stadig maa passe deres civile Erhverv. De er af Værnemagten blevet samlet og uddannet ved forskellige Garnisoner paa bestemte Dage. Ansvaret for Uddannelsen havde SS-Gruppefører, Dr. Best overdraget Oberstløjtnant Mauff, der tilhører 160. Divisions Stab, i Samarbejde med SS-Sturmbannführer Boysen. SS-Sturmbannführer Boysen har overtaget og gennemført Mandskabets ideologiske Skoling.

Det er heller ikke muligt — ifølge Meddelelse fra SS-Gruppefører, Dr. Best — at sammensætte de tidsfrivillige til en Alarmbataillon, da Indsatsen, saaledes som den militære Nødvendighed byder, maa ske ved de forskellige Hærenheder i mindre Grupper og paa forskellige Steder. De tidsfrivillige er tildelt bestemte Værnemagtsformationer, som sørger for deres Udrustning og for deres videre Uddannelse, ogsaa efter den 1. 6. 1943.

2. *Til Chefen for SS-Hovedkontor* med Anmodning om at tage ovenstaaende til Efterretning.

P. K. V.

Ullrich.

[1]) Brevet af 30. april bærer signaturen H. H., der viser, at det er blevet set af Heinrich Himmler.

369.

Indkaldelsesordre til tidsfrivilligtjeneste.

13. maj 1943.

Indkaldelsesordre.[1])

Til trods for at De er blevet underrettet om, hvor vigtigt og nødvendigt det er at deltage i tjenesten som tidsfrivillig, har De endnu ikke meldt Dem til denne tjeneste.

De opfordres herved til at give møde på kasernen i Sønderborg den 17. 5. 1943, klokken 19, for at modtage oplysninger om antagelse til tjenesten som tidsfrivillig.

Der skal medbringes 2 pasbilleder uden hovedbeklædning.

Nærværende indkaldelsesordre skal medbringes og afleveres ved ankomsten.

Nærmere oplysninger om uddannelsens påbegyndelse vil blive meddelt Dem efter lægeundersøgelsen.

Garnisonskommandanten

Fromme.

[1]) Roth har for underretten den 22. marts 1948 forklaret, at han indkaldte partimedlemmerne til møde på „Haus Adalbert", hvor han henstillede til dem at melde sig som tidsfrivillige. Imidlertid havde værnemagten selv udsendt mødebefaling fra Sønderborg kaserne til partimedlemmerne, hvorfor hans initiativ fik mindre betydning. Fouragehandler Peter Johannsen har den 29. april 1949 som vidne i landsretten udtalt, at han ikke fik noget opråb eller nogen opfordring fra partiet, kun en mødebefaling fra den tyske kommandant i Sønderborg. Fr. Bossen har den 25. maj 1948 forklaret, at han i henhold til ordre lod sine Blockwarte gå rundt med tegningslister. Henvendelsen fandt sted både til ikke-partimedlemmer og til de medlemmer, der ikke havde meldt sig. Lignende fremgangsmåde er anvendt andre steder.

370.

Legationsråd Wagner til RAM angående de tidsfrivilliges indsættelse i SS med RAMs svar.

18. og 22. maj 1943.

Gr. II
Inl. II 1939 h.

Afskrift[1])

Hemmeligt.

Rigsfører-SS har paalagt mig at bede Rigsudenrigsministeren om, at den Befuldmægtigede i Danmark, Ministerialdirektør, Dr. Best, opsøger ham under sit næste Ophold i Tyskland. Han vilde gerne drøfte med ham, i hvilken Form de Folke- og Rigstyskere, der nu uddannes militært i Uddannelsesenheder i Danmark, ogsaa kan blive tilsvarende forberedt til Indsats indenfor SS. Da det ogsaa er blevet nødvendigt engang at drøfte Spørgsmaalet om den videre Behandling af Jødeproblemet i Danmark og samtidig ogsaa Spørgsmaalet om Opstilling af et germansk Frikorps med Dr. Best personlig, vilde det være meget ønskeligt, om Dr. Best snarest muligt kunde komme til Berlin. I Forbindelse hermed skulde ogsaa drøftes Spørgsmaalet om den videre Behandling af de danske Nationalsocialister.

Hermed via Lederen af Afd. Pers.

Til Büro RAM med Anmodning om Forelæggelse for Rigsudenrigsministeren.

Berlin, 18. V. 1943.

Wagner.

Büro RAM ad Inl. II 1939 h.

Hemmeligt.

Forelagt Legationsraad Wagner via Statssekretæren.

Til Deres Forslag af 18. V. om, at Rigsfører-SS gerne vilde tale med Ministerialdirektør Dr. Best, har Rigsudenrigsministeren bemærket følgende:

For at undgaa nogen som helst Vanskeligheder med SS maa det paa Forhaand klarlægges, at Rigsføreren ikke kan træffe nogen som helst Overenskomst med Dr. Best. Fremgangsmaaden maa tværtimod være den, at Rigsføreren i Deres Nærværelse drøfter Spørgsmaalet om Indsættelse af Folke- og Rigstyskere, at De aflægger Beretning herom, og at Auswärtiges Amt eller i fornødent Tilfælde Rigsudenrigsministeren selv træffer Afgørelse om, hvad der skal ske.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om at gaa frem paa denne Maade og herunder at gaa til Værks paa den elskværdigst mulige Maade og henvise til, at saa mange Folke- og Rigstyskere som muligt vil kunne indsættes i SS.

Rigsudenrigsministeren er indforstaaet med, at Dr. Best kommer til Berlin.

Fuschl d. 22. V. 1943.

Sonnleithner.

---

[1]) Brevene kendes kun gennem en afskrift i Aabenraapolitiets arkiver. De bærer påtegnelsen: *Copy of Document NNG 4807* og stammer sandsynligvis fra Nürnbergakterne.

371.

Stehr til dr. Møller angående de tidsfrivillige.

6. sep. 1943.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

6. september 1943.

P.II.15/43 — St/L.
Vedrører: Tidsfrivilligtjenesten.

Til
folkegruppefører dr. Møller
Graasten.

Kære dr. Møller!

I sagen vedrørende de tidsfrivillige har jeg i formiddags opsøgt Wehrbezirkskommando Ausland i København. Major Bongatz er imidlertid for tiden i Berlin, således at jeg kun har talt med hans stedfortræder, major von Langen, der dog højst sandsynligt i nærmeste fremtid vil overtage ledelsen af det herværende kontor på grund af major Bongatz' forflyttelse.

Vi kom i samtalens løb ind på følgende punkter:

1. *Forsørgelseskrav.* Som det fremgår af de dokumenter, der er blevet forelagt mig, betragtes de folketyske tidsfrivillige som pligtige til at gøre tjeneste i en krisesituation. Når de indkaldes, bliver de medlemmer af værnemagten og har som sådanne de samme rettigheder og pligter som alle andre, der hører til værnemagten. Det gælder også med hensyn til ordningen af eventuelle forsørgelseskrav.

   Der er altså her forsåvidt sket en ændring, som de tidsfrivillige ifølge de legitimationer, der oprindelig var blevet udstedt til dem, kun hørte til Wehrmachtsgefolge og som sådanne blev forsynet med et armbind. Dette armbind er nu faldet bort. De tidsfrivillige bærer, når de er i tjeneste, den reglementerede uniform med højhedsmærket og skulderstropper. Derved kan man allerede i det rent ydre se, at de direkte hører til værnemagten.

   Jeg anmodede om, at der måtte blive tilstillet folkegruppen en skriftlig bekræftelse angående dette punkt. Dette blev stillet mig i udsigt. Når major Bongatz er vendt tilbage, vil major von Langen forelægge ham vore ønsker i så henseende.

2. *Anvendelsen.* I denne sag har kaptajn Smith den 27. august telegrafisk forespurgt i København, om der er tale om at anvende de tidsfrivillige i tilfælde af indrepolitiske, danske konflikter. Han har herved givet udtryk for, at De ikke ønsker en sådan anvendelse. Hvornår dette telegram er blevet besvaret, kunne vi i formiddags ikke konstatere. Jeg antager, at Bongatz kan give mig oplysning herom, når han er vendt tilbage. Der er i hvert tilfælde i svaret givet udtryk for, at der principielt ikke er forudset nogen anvendelse af folketyskerne ved indrepolitiske, danske konflikter, det vil altså sige imod danskere. Jeg formoder, at denne besked ikke er blevet kendt i de nordslesvigske garnisoner før alarmeringen af de tidsfrivillige.

Iøvrigt går jeg ud fra, at

a) de lærere, der var blevet indkaldt til Tønder, i mellemtiden igen har optaget deres skolegerning,
b) anvendelsen af de folketyske frivillige for tiden er under afvikling.[1]).

Heil Hitler!

St[ehr]

I gennemslag til efterretning for:
1) NSDAPNs Organisationsamt i Aabenraa.
2) folkegruppens kontor i Aabenraa.

[1]) Det sidste blad af brevet er skåret midt over, så der mangler en del af skrivelsen. Stehr har med blyant bemærket: *Resten hører ikke til i denne sag.*

372.

Organisationsamt meddeler, at de tidsfrivillige ikke må hverves til vagttjeneste i København.

13. sep. 1943.

N.S.D.A.P.-N.s ORGANISATIONSAMT[1])

Aabenraa, den 13. september 1943.
Skibbrogade 7, værelse 5.

Vedrører: Indkaldelse af yngre folketyske tidsfrivillige til vagttjenesten i København.

Den hvervning af unge folketyske tidsfrivillige til vagttjenesten i København, som De har foretaget, og som er sket uden folkegruppeledelsens samtykke, skal straks indstilles. Den øverstbefalende i Danmark har befalet, at der *ikke* skal sendes folketyske frivillige fra Nordslesvig til København til denne vagttjeneste.

[1]) Dette brev og A. nr. 374, 375, 378, 385, 386, 387 og 449 kendes kun fra en afskrift, som bibliotekar Peter Callesen lod tage i april 1945, da han under Peter Larsens sygdom havde overtaget nogle af dennes forretninger og derfor havde adgang til arkiverne på Dibbernhaus, hvor originalerne fandtes. Peter Callesen har overfor politiet udtalt, at han tør stå inde for afskrifternes rigtighed.

373.

Organisationsamt til dr. Møller angående de tidsfrivillige.

12. nov. 1943.

NSDAP.-NORDSLESVIG
Organisationsamt

Aabenraa, d. 12. 11. 1943.

Til
partiforer dr. Møller
Graasten

Vedrorer: Sagen angående de tidsfrivillige i Nordslesvig.

Efter at de tidsfrivillige i de sidste uger for anden gang er blevet adspurgt, og man i disse dage er blevet færdig dermed, vil jeg gerne tilstille Dem en samlet beretning om spørgsmålet vedrørende de tidsfrivillige i Nordslesvig:

Som De ved, partifører, opstod de første vanskeligheder i sagen angående de tidsfrivillige ved indførelsen af undtagelsestilstanden, idet de folketyske tidsfrivillige af nogle kommandanter blev indkaldt til tjeneste og blev anbragt i kasernerne. Da den forpligtelse, som de tidsfrivillige i sin tid indgik, på utvetydig måde angik anvendelse i tilfælde af en invasion, d. v. s. at de folketyske tidsfrivillige, såfremt værnemagten af militære grunde blev nødt til at drage bort, skulle overtage beskyttelsen af bygninger og anlæg m. m., kunne der ikke blive tale om at anvende de tidsfrivillige ved indre uroligheder i Danmark. Den samtale, der på grund af disse uklarheder er blevet ført mellem Dem og den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark, har nu slået fast,[1])

[1]) Brevet findes i det tyske kontors arkiv. Blad 2 er borte og har ikke kunnet findes, men Stehr har forneden på blad 1 bemærket: *(Resten udtaget. Interesserer ikke her)*, og som en slags fortsættelse, der formodentlig sammenfatter indholdet af de følgende, nu manglende, linier, har han tilføjet: *kun anvendelse mod den ydre fjende. St*[*ehr*].

374.

[Organisationsamt] til bogtrykker Kley, Haderslev, angående de tidsfrivillige.

9. feb. 1944.

9.2.44.

Vedrorer: Anvendelsen af de frivillige til beskyttelse af bygninger og anlæg m. m.
Ref.: Deres skrivelse af 3.2.44.[1])

Hr. G. Kley,
Nørregade 40,
Haderslev.

Under henvisning til Deres ovenanførte skrivelse meddeler vi Dem følgende:

Med undtagelse af førerne har samtlige tidsfrivillige i henhold til deres forpligtelseserklæringer hidtil været bestemt til den lokale beskyttelse af bygninger og anlæg m. m. i hjemstavnen. D. v. s. at samtlige tidsfrivillige blev inddelt til beskyttelsen af bestemte

objekter, uden hensyn til at halvdelen af styrken eventuelt ville have været tilstrækkelig. Men de tidsfrivillige skal jo anbringes og blev derfor inddelt i overensstemmelse hermed.

I dag ligger forholdene anderledes. I dag ønsker man, at ca. 50% holdes rede til andre opgaver. Den inddeling af styrken, som nu er blevet foretaget fra militær side med henblik på den lokale beskyttelse af bygninger og anlæg m. m., anses for tilstrækkelig.

I tilfælde af at der finder en invasion sted, og at de tropper, der er stationeret her, som følge heraf rejser bort, vil yderligere tidsfrivillige stille sig til disposition.

Vi regner med et antal på mindst 500 i Nordslesvig. Afgangen af de øvrige tidsfrivillige er hermed udlignet. Iøvrigt må man jo i tilfælde af en invasion regne med en stadig gennemmarch og tilgang af friske tropper, således at Nordslesvig som opmarchområde aldrig vil være blottet for tropper, men at der tværtimod her vil samles betydelig stærkere troppemasser end nogensinde før.

Faremomenterne for den lokale beskyttelse af bygninger og anlæg m. m. forhøjes altså ikke, men bliver højst formindsket.

Jeg nærer altså ingen betænkeligheder ved, at en stor del af vore tidsfrivillige eventuelt bliver bestemt til andre opgaver. Såfremt de tidsfrivillige indkaldes til lokal beskyttelse af bygninger og anlæg m. m., er våben og udrustning allerede i dag parat i fuldt antal.

Nærværende bedes taget til efterretning.

Heil Hitler!

---

[1]) I sin skrivelse af 3. februar havde Kley fortalt Peter Larsen, at en garnisonsofficer i Haderslev i forrige uge havde opfordret ham til at afgive melding om, hvor mange tidsfrivillige der var nødvendige til beskyttelse af ejendomme og anlæg m.m. i Haderslev. Han opgav tallet til 84, men efter at dette var gået videre til den lokale kommandant i Aabenraa, fik han fra Haderslev meddelelse om, at det var for højt, og satte det så ned til 66. Han anser det for sin pligt at meddele Larsen, at dette tal er for ringe, og beder ham drøfte sagen med den pågældende tyske myndighed i Aabenraa.

375.

[Organisationsamt] til F. Weigand, Højer, angående en ny hvervning til tidsfrivilligkorpset.

18. feb. 1944.

18.2.44.

Hr. F. Weigand[1])
Højer.

Kære kammerat Weigand!

Under henvisning til din skrivelse af 16.2.44 meddeler jeg dig følgende:

Efter ønske fra den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark og i forståelse med folkegruppeledelsen skal der indtil den 15.3.44 gennemføres en ny hvervning af tidsfrivillige. Det forventes, at enhver våbenduelig folketysker fra det 16. leveår og opefter melder sig og stiller sig til disposition i tilfælde af en invasion i Danmark.

De frivillige kommer ikke til at forrette tjeneste direkte ved fronten, men vil enten blive anvendt til lokal beskyttelse af bygninger og anlæg m. m. i hjemstavnen eller hos militære myndigheder i baglandet (etapen) for derved at frigøre soldater.

---

[1]) Bibliotekar Peter Callesen, der har ladet afskriften af brevet foretage (se A.nr.372), har overfor politiet udtalt, at det er sendt fra Organisationsamt til Weigand, der var SK-fører i Højer.

376.

Amtmand Refslund Thomsen til departementschef Barfod angående de tyske Aabenraa-læreres fritagelse for tjeneste 1.—15. marts.

18. feb. 1944.

AABENRAA-SØNDERBORG AMT

Amtmanden]

Aabenraa, den 18. 2. 1944.

Til
Hr. Departementschef A. Barfod, K. af Dbg., DM. pp.
Undervisningsministeriet,
København K.

Kære Hr. Departementschef!

Til Orientering vedrørende den i Dag indsendte Sag angaaende Fritagelse for Undervisningen under en Indkaldelse til en militær Øvelse i Haderslev for et Antal Lærere ved tyske offentlige Skoler her i Amtet[1]) tillader jeg mig at fremsende Genpart af en Skrivelse med Bilag, som jeg i Dag har sendt Direktør Svenningsen.

Da der maa regnes med, at de saakaldte „Zeitfreiwillige" vil kunne faa tildelt Opgaver, som kan bringe dem i et Modsætningsforhold ikke blot til den danske Befolkning, men ogsaa til de danske Myndigheder, forekommer det mig meget betænkeligt, at ogsaa danske Embedsmænd skal inddrages til denne Tjeneste, tilmed eventuelt med Regeringens Samtykke.

Forsaavidt dette Samtykke ikke kan nægtes, tillader jeg mig at henstille, hvorvidt det eventuelt med Udenrigsministeriets Bistand maatte kunne opnaas, at danske Tjenestemænd fritages for Tjenesten som "Zeitfreiwillige".

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

Kr. Refslund Thomsen.

[1]) Det drejer sig om en ansøgning fra lærerne H. Mathiesen, O. Kortsch og R. Bargfeldt om orlov 1.—15. marts mod at stille vikar. De skulle deltage i et af de to kurser for tidsfrivilligførere, som blev afholdt i Haderslev på denne tid.

377.

Udenrigsministeriet til undervisningsministeriet angående de tre tyske kommunelæreres ansøgning om fritagelse for tjeneste 1.—15. marts.

24. feb. 1944.

UDENRIGSMINISTERIET

P.J.I. Journal Nr. 84.F.26 b

København, den 24. Februar 1944.

Til
Undervisningsministeriet.

Ved hertil at oversende den hoslagt tilbagefølgende Sag angaaende Andragender fra nogle Lærere ved tysksprogede Mindretalsskoler i Sønderjylland om Fritagelse for Tjeneste i Tiden 1.—15. Marts d. A., fordi de paagældende af den tyske Værnemagt er

indkaldt til en Militærøvelse, har det kgl. Ministerium i Skrivelse af 21. Februar 1944, Jr. Nr. 469/44, udbedt sig en Udtalelse fra Udenrigsministeriet.

I denne Anledning skal Udenrigsministeriet, idet man henviser til mundtlig Drøftelse af Sagen med Hr. Departementschef Barfod, udtale, at man vilde finde det rettest, dersom Undervisningsministeriet i en Form, der ikke involverer nogen Godkendelse af de paagældende Læreres Deltagelse i den tyske Militærøvelse, lod de kompetente Skolemyndigheder i Sønderjylland vide, at Ministeriet paa Grund af de særlige Forhold, der raader i Landet og specielt med Hensyn til det tyske Mindretal i Sønderjylland, ikke skal modsætte sig, at der bevilges den Tjenestefrihed, som er nødvendig, for at de omtalte Lærere kan efterkomme den dem af den tyske Værnemagt givne Mødebefaling.[1])

F. M.

Nils Svenningsen.

[1]) Den 26. februar 1944 skrev undervisningsministeriet til Aabenraa og Tønder amters skoledirektioner, at da det af ansøgningerne fremgik: „*at den paag. Tjenestefrihed søges for at kunne efterkomme en af den tyske Værnemagt udstedt Mødebefaling, maa dette under de foreliggende Forhold tages til Efterretning, og Ministeriet mener herefter ikke, at Skoledirektionen vil kunne undlade at give de paagældende Lærere Orlov som ansøgt*". Smln. Besættelsestidens Fakta I, s. 633.

378.

Det tyske kontor til dr. Møller angående de tidsfrivilliges uddannelse og anvendelse.

4. marts 1944.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

4. marts 1944.

Til
folkegruppeføreren, dr. Møller,
Graasten.

Vedrører: De personer, der er pligtige at gøre militærtjeneste i en krisesituation.
Ref.: Gennemslag af indberetning af 17. februar 1944.

Kære dr. Møller!

Under et kort besøg, som jeg aflagde hos kaptajn Smith i Aabenraa, erfarede jeg, at man dèr med hensyn til uddannelsen og anvendelsen ikke vil gøre nogen forskel på gruppe I og gruppe II af de tidsfrivillige. Man vil efter dette kun benytte sig af dem, der hører til gruppe I, i det omfang, hvori dette er forudset for gruppe II. Uddannelsen af dem kan derfor også ske sammen med gruppe II.

Af en samtale, som jeg i går havde med Landesgruppenleiter, fremgik det, at der også efter dennes opfattelse ganske generelt ikke kan være tale om at anvende tidsfrivillige ved indrepolitiske, danske konflikter. Tilbage bliver derfor kun muligheden for en anvendelse i tilfælde af militære operationer mod den ydre fjende. Hermed er det så også blevet overflødigt at adspørge de pågældende, hvilket endnu ikke var blevet gjort her i København.

Med hensyn til en ændring af legitimationen forhandles der for tiden endnu af den rigsbefuldmægtigede med de pågældende kontorer under værnemagten.

Heil Hitler!

Stehr

379.

Uddrag af Vomis månedsberetning med oplysning om de tidsfrivillige i Nordslesvig.

Marts 1944.

Jr. Nr. IV/10 a-Hu.

Maanedsberetning for Marts 1944
fra
Volksdeutsche Mittelstelle's Hovedkontor.

. . . . . .

Angaaende den folkepolitiske Stilling.
(Nordslesvig).

Selbstschutz traadte i Marts Maaned i Aktion i alle Kredsene. Til Beskyttelse af de tyske Virksomheder gennemføres regelmæssigt natlige patrouilleringer.

Det 2. Underførerkursus for tidsfrivillige fra Folkegruppen i Nordslesvig afholdtes i Tiden 1.—15. Marts 1944 i Haderslev. I dette Kursus, som igen blev en stor Succes, deltog 58 SK-Mænd. Ialt staar nu 120 Underførere fra SK til Raadighed som Instruktører for Tidsfrivilligtjenesten. Desværre var den supplerende Hvervning til Tidsfrivilligtjenesten mindre tilfredsstillende. Saaledes har der kun meldt sig ca. 120 frivillige i Aabenraa-Kredsen. Paafaldende var det, at Krigsspekulanterne og tildels ogsaa Bønderne og Storbønderne svigtede. Arbejderne har, saa vidt de ikke allerede i lang Tid har været tidsfrivillige, næsten uden Undtagelse stillet sig til Disposition.

. . . . . .

380.

Skrivelse fra Organisationsamt til kredslederne og SK-kredsførerne angående de tidsfrivillige.

25. april 1944.

N.S.D.A.P.-N.s
ORGANISATIONSAMT

Aabenraa, den 25. April 1944.

Vedrører: Tidsfrivillige.

Fortroligt!

Til
1. *N.S.D.A.P.-N.s Kredsledere.*
2. *S.K.s Kredsførere.*

I den allernærmeste Tid vil et Antal tidsfrivillige sandsynligvis modtage en Krigsordre til i Tilfælde af en Invasion at møde i Haderslev.

For at Kredslederne og Kredsførerne kan være orienterede og være i Stand til at svare paa eventuelle Spørgsmaal vedr. den modtagne Krigsordre, meddeler Organisationsamt, at alle Medlemmer indtil Aargang 1900 vil modtage Krigsordren. Disse Aargange vil finde Anvendelse i Intendanturer, Benzindepoter o.lign. i Omraadet bag de kæmpende Tropper.

De ældre Aargange derimod forbliver her for at beskytte de lokale Bygninger og Anlæg m. m. og modtager ingen Krigsordre.

Vi anmoder om, at nærværende maa blive taget til Efterretning og blive behandlet fortroligt.

Heil Hitler!

Larsen.

381.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående en samtale med dr. Møller og Stehr vedrørende de tidsfrivillige.

3. maj 1944.

Sv./KS

Notits.

Under en Samtale Lørdag den 29. April med Formanden for den tyske Folkegruppe, Dyrlæge Møller, og Lederen af det tyske Kontor under Statsministeriet, Kontorchef Stehr, kom sidstnævnte ind paa Spørgsmaalet om „die Zeitfreiwilligen" i Sønderjylland. Han betonede stærkt, at Hensigten med disse Frivillige udelukkende var, at de skulde indkaldes til Tjeneste i Tilfælde af, at der var Fare for Angreb af ydre Fjender af Tyskland (Invasion). Naar „die Zeitfreiwilligen" var blevet indkaldt af det tyske Militær i Forbindelse med Begivenhederne den 29. August 1943, var dette sket ved en meget beklagelig Fejltagelse. Mindretallet havde overfor Værnemagten beklaget sig herover, og jeg forstod, at der nu var skaffet Sikkerhed for, at noget saadant ikke vilde gentage sig.

. . . . . .

Den 3. Maj 1944.

Nils Svenningsen.

382.

Samtale mellem den tyske øverstbefalende i Danmark og folkegruppens ledelse angående de tidsfrivillige.

21. maj 1944.

Drøftelse mellem Folkegruppeledelsen og den Øverstbefalende i Danmark.

Stedet for Drøftelsen: Silkeborg — Den Øverstbefalendes Kontor.
Tiden for Drøftelsen: 21. Maj 1944, Kl. 12

Tilstede var:	*Fra Værnemagten:*	General v. Hanneken
		Oberst Colani
		Major Töpke
	Fra Folkegruppe-ledelsen:	Dr. Møller
		P. Larsen
		P. Petersen
	Endvidere:	Landraad Dr. Caspar.

Efter Generalens Ønske beretter Dr. Møller om Tidsfrivilligtjenestens Udvikling i den sidste Tid og skildrer de Vanskeligheder og den Forvirring, som er opstaaet paa Grund af Tjenestens forskelligartede Gennemførelse i de forskellige Garnisoner og paa Grund af de udstedte Indkaldelsesordrer og Retningslinier, og anmoder — som tidligere aftalt — om en Befaling til alle tidsfrivillige, saa at Uddannelsen af de frivillige lægges i Folkegruppens Haand under Værnemagtens Opsyn og Vejledning, for at Tjenesten kan blive afpasset efter det øvrige Folkegruppearbejde.

Generalen nærer stærke Betænkeligheder herimod og mener, at Folkegruppeledelsen muligvis næppe er i Stand til at gennemføre denne Uddannelse, da Folkegruppeledelsens Autoritet vel ikke omfatter alle Kredse af tidsfrivillige.

Dr. Møller svarer, at dette meget vel er muligt, men at Folkegruppeledelsens Autoritet ifølge Sagens Natur kun kan baseres paa Tillid, og at der altid vil findes tyske Mennesker i Folkegruppen, som ikke vil underordne sig. Det drejer sig imidlertid her erfaringsmæssigt om Kredse, som jo alligevel i Henseende til Indsats betyder lidet eller intet for det nationale Arbejde. Han havde det politiske Ansvar for alle Medlemmer af Folkegruppen og maatte derfor endnu en Gang bede om, at alle Spørgsmaal vedrørende Tidsfrivilligtjenesten i Forvejen blev aftalt med Folkegruppeledelsen.

Generalen erklærer, at han hverken kan eller vil tage Hensyn til de Røster, som gaar imod Folkegruppeledelsen, og betoner udtrykkeligt, at man ogsaa fra Militærets Side ubetinget vil støtte Folkegruppeledelsen, da begge Parter, Værnemagten og Folkegruppeledelsen, arbejder for det samme Maal, nemlig for Bevarelsen og Forøgelsen af Krigsberedskabet. Generalen erklærer sig rede til at træffe følgende Afgørelse:

> Med Hensyn til Tidsfrivilligtjenesten overtager Folkegruppen alle Forberedelserne, afsender de af Værnemagten underskrevne Indkaldelser, og alle Bestemmelser bliver i Forvejen aftalt med Folkegruppeledelsen. Uddannelsen derimod foregaar gennem Værnemagten, d. v. s. fra det Øjeblik, da de tidsfrivillige er traadt an i Uniform, indtil de atter er traadt af fra Tjeneste, gælder kun Værnemagtens Befalinger, og Folkegruppen har intet med dem at gøre. I Tilfælde af Invasion staar de tidsfrivillige kun til Disposition for Værnemagten, hvorved i Henhold til Aftale en Del af de tidsfrivillige (ca. 750 Mand) kan indkaldes i Danmark ved Forsyningsvæsenet[1]), medens de øvrige skal anvendes til Beskyttelse af Bygninger og Anlæg m. m. i Nordslesvig.

Dr. Møller modtager dette Forslag.

Generalen bringer derefter Spørgsmaalet om et Opraab i Tilfælde af Invasion paa Tale. Man enes om, at Folkegruppeledelsen udarbejder Udkast til dette Opraab, forelægger det for Generalen til Gennemsyn og Underskrift, og at Opraabet saa bringes i Trykken af Folkegruppen, der tager det i Forvaring for paa det givne Tidspunkt at uddele det.

Den hidtil udsendte Indkaldelsesordre skal revideres efter Folkegruppens Ønsker, og et Forslag i Overensstemmelse hermed skal af Folkegruppeledelsen indsendes til den Øverstbefalendes Kontor.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Uniformering erklærer Generalen, at Løsningen af dette Spørgsmaal er meget vanskelig, men at alt vil blive forsøgt for at fremskaffe det manglende, hovedsagelig Skulderstropper.

De i Aabenraa til de tidsfrivillige oplagrede Vaaben vil antagelig nu kunne fordeles til de forskellige Kredse, for at de i fornødent Tilfælde hurtigt og sikkert kan staa til Raadighed.

Samtalen sluttet Kl. 1,10.

sign. **P. Petersen.**

---

[1]) Von Hanneken har for landsretten den 28. april 1949 oplyst, at det ikke var meningen, at de 750 mand skulle anvendes nord for en linie fra Kolding vestpå. For underretten har Peter Larsen den 27. april 1948 forklaret, at efter mødet i Silkeborg den 21. maj 1944 meddelte man hver især af de 750 mand, hvor han i tilfælde af invasion skulle melde sig, nemlig i Haderslev. Den enkelte blev ikke spurgt. Møller har gjort opmærksom på, at det oprindelig var de yngre årgange, der skulle gøre tjeneste udenfor Nordslesvig, men efter oprettelsen af Selbstschutz byttede man i nogen grad om på de to grupper.

383.

Det danske udenrigsministerium til indenrigsministeriet angående de tidsfrivilliges fritagelse for CB-tjenesten (med bilag).

23. maj 1944.

TO/D/EW

23. Maj 1944. P.J.I. 84.F.26.b.

Indenrigsministeriet.

Udenrigsministeriet har fra den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet modtaget den i Afskrift med Bilag hosfølgende Skrivelse af 17. d. M., hvori der fremsættes Ønske om, at de af Folkegruppens Medlemmer, der forretter Tjeneste som „Zeitfreiwillige" i den tyske Værnemagt, fritages for Indkaldelse til C.B.-Tjeneste. Det drejer sig efter det foreliggende om et ringe Antal Personer.

I denne Anledning anmoder man om en Udtalelse fra Indenrigsministeriet, idet bemærkes, at Udenrigsministeriet for sit Vedkommende ikke nærer Betænkelighed ved, at det saaledes udtalte Ønske imødekommes, idet man ikke skønner, at danske Interesser er til Hinder herfor.

F. M.

Nils Svenningsen.

KONTOR DER DEUTSCHEN VOLKSGRUPPE
BEIM STAATSMINISTERIUM

Kopenhagen Ø., den 17. Maj 1944.

Vorgang: P.II.15/43 — St/L

Herr
Direktør Svenningsen
Udenrigsministeriet
København K.
Christiansborg.[1])

Højtærede Herr Direktør Svenningsen!

Under Henvisning til Samtalen den 15. ds. tillader Kontoret sig hoslagt at fremsende en Redegørelse over de Spørgsmaal, der opstaar i Forbindelse med Indkaldelsen af folketyske "Zeitfreiwillige" til C.B.-Tjeneste. Kontoret vilde være meget taknemmelig, om Direktøren kunde sætte sig ind for, at man undlod at indkalde Folkegruppens „Zeitfreiwillige" til C.B.-Tjeneste og trak allerede udgaaede Indkaldelsesordrer tilbage.

Saafremt en yderligere mundtlig Redegørelse maatte anses for at være hensigtsmæssig, staar den Undertegnede til Disposition. For en snarlig Afgørelse vilde man være særlig taknemmelig.

Deres ærbødige

Rudolf Stehr.

1 Bilag.

Optegnelse.

Den tyske folkegruppes kontor under statsministeriet har fået meddelelse om tre tilfælde, i hvilke tidsfrivillige i den tyske værnemagt har modtaget indkaldelse til C.B.-tjeneste. Det drejer sig om:

1. G. A. Mathiesen, Tinglev,
2. J. R. Jessen, Stoltelund ved Tinglev,
3. H. David, Stoltelund ved Tinglev.

Det er tænkeligt, at der foreligger yderligere tilfælde, som folkegruppeledelsen endnu ikke har fået kendskab til. De yngre årgange, der vel først og fremmest kommer i betragtning til en sådan C.B.-tjeneste, er repræsenteret i folkegruppens kontingent af tidsfrivillige på følgende måde:

Årgang 1926	59 tidsfrivillige
Årgang 1925	85 tidsfrivillige
Årgang 1924	61 tidsfrivillige
Årgang 1923	31 tidsfrivillige.

Det er stærkt ønskeligt, at den interessekollision, der sker her, ophæves ved, at de pågældende tidsfrivillige fritages for C.B.-tjenesten. De tidsfrivillige har alle underskrevet en forpligtelseserklæring overfor den tyske værnemagt og er både i besiddelse af en indkaldelsesordre og en krigsordre. I indkaldelsesordren fastslås det, at modtageren i henhold til sin melding som frivillig vil blive indkaldt til tjeneste i en krisesituation, og at han, medens han er indkaldt til sådan tjeneste, er undergivet de militære love og krigslovene, samt at han ubetinget har at efterkomme de ordrer, der gives ham af hans overordnede myndighed. I krigsordren fastslås det, hvor den pågældende i givet fald skal melde sig til aktiv militærtjeneste.

De tidsfrivillige er således i tilfælde af, at det tyske riges fjender foretager militære operationer i Danmark, afgivet til den tyske forsvarsmagt. De ville derfor, selvom de nu blev uddannet dertil, i kritiske situationer alligevel ikke stå til rådighed for C.B.-tjenestens opgaver. Der må endvidere tages hensyn til, at de også allerede i dag som følge af deres forpligtelse og deres indkaldelsesordre bliver uddannet om søndagen og i aftentimerne med den kommende anvendelse for øje. Den tyske værnemagt vil med henblik på en eventuel fremtidig anvendelse næppe kunne gå med til, at denne uddannelse bliver afbrudt.

Således som sagen ligger, ville det forekomme os hensigtsmæssigt, dersom ledelsen af C.B.-tjenesten i Danmark på forhånd principielt giver afkald på at indkalde tidsfrivillige, som den, hvis det bliver alvor, alligevel ikke vil have til rådighed, og til gengæld kun uddanner sådanne statsborgere på C.B.-skolerne, som ikke har forpligtet sig til militærtjeneste overfor den tyske værnemagt.

I princippet er selvfølgelig også folketyskere i deres egenskab af danske statsborgere forpligtede til at efterkomme en indkaldelse til C.B.-tjeneste. Men i det omfang, de er blevet forpligtede som tidsfrivillige og har modtaget såvel en indkaldelsesordre som en krigsordre, burde de være ligestillet med de øvrige frivillige fra Danmark, der er gået til våben-SS og til den tyske værnemagt og derfor heller ikke kan deltage i C.B.-skolerne.

København, den 17. maj 1944. St/L

P.II.15/43.

---

[1]) På Stehrs brev af 17. maj 1944 har udenrigsministeriet noteret, at sagen d. 19. maj har været refereret i et departementschefsmøde.

384.

Indenrigsministeriet til udenrigsministeriet angående de tidsfrivilliges fritagelse for CB-tjeneste.

24. juni 1944.

INDENRIGSMINISTERIET 10139

København, den 24. Juni 1944. 2. Kt. J. No. 3900[850]/1944.

haster.

Udenrigsministeriet.

I Skrivelse af 23. Maj 1944 (P.J.I.Jr.Nr.84.F.26.b) har Udenrigsministeriet udbedt sig en Udtalelse i Anledning af et fra den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet modtaget Andragende om, at de af Folkegruppens Medlemmer, der forretter Tjeneste som „Zeitfreiwillige" i den tyske Værnemagt, maa blive fritaget for Civilbeskyttelsestjeneste.

I denne Anledning skal man efter Brevveksling med Statens civile Luftværn meddele, at Indenrigsministeriet under Dags Dato har anmodet Luftværnet om at fritage de paagældende for den nævnte Tjeneste.

P. M. V.

Sauerbrey.

Saxild.

385.

Den tyske øverstbefalende i Danmark meddeler, at folketyskere i tilfælde af invasion kun skal sættes ind mod en „ydre fjende".

8. juli 1944.

VÆRNEMAGTENS ØVERSTBEFALENDE I DANMARK *Gef. St., den 8. juli 1944.*

Afd. I a — Nr. 4178/44 hem.

Vedr.: Folketyskernes uddannelse og anvendelse i kamp.

Uddrag.[1])

. . . . . .

2) I tilfælde af invasion bliver der principielt kun tale om at anvende folketyskerne mod den ydre fjende. Herunder hører også angreb fra danske sabotagegrupper mod militære objekter, der bevogtes af folketyskere.

Der er ikke forudset nogen anvendelse til polititjeneste (arrestationer, bevogtning af fanger o. s. v.).

[1]) Bibliotekar Peter Callesen, der har ladet brevet afskrive (se A. nr. 372), har forklaret, at det er sendt til de forskellige værnemagtsafdelinger, og at Organisationsamt har fået en afskrift deraf.

386.

[Organisationsamt] til den tyske øverstbefalende i Danmark angående anvendelsen af de tidsfrivillige.

2. aug. 1944.

Tidsfr. Ba/P. *2. august 1944.*

Til
den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark
via hr. landråd dr. Caspar,
Aahavevej 32, Silkeborg.[1])

Vedr.: Anvendelsen af de tidsfrivillige i Nordslesvig.

Vedlagt tilstiller vi den øverstbefalende afskrift af en indberetning, der er tilgået os fra afdelingslederen i Sønderborg. Som det fremgår af indberetningen, er det ikke kommet til aktiv indgriben fra tidsfrivillig-formationens side, dog synes garnisonskommandanten ikke at være informeret om de trufne aftaler, hvorefter anvendelsen af de tidsfrivillige ikke er ønsket ved indre uroligheder i Danmark.

For at undgå, at der hos vore folkefæller fremkaldes det indtryk, at de trufne aftaler, når det bliver alvor, ikke vil blive overholdt, skal vi anmode om, at en tilsvarende meddelelse må blive tilstillet de herrer garnisonskommandanter.

[1]) Bibliotekar Peter Callesen (se A. nr. 372) har forklaret, at det er Organisationsamt, der har sendt dette brev. Initialerne kunne tyde på, at det er dikteret eller konciperet af Bargfeldt. Baggrunden for skrivelsen er, at de tidsfrivillige i Sønderborg efter attentatet på Hitler var blevet indkaldt til patrouille- og vagttjeneste.

387.

[Organisationsamt] til bogtrykker Kley, Haderslev, angående hans deltagelse i aktionen mod det danske politi.

10. okt. 1944.

Tidsfr.K. L./Sch. *10. oktober 1944.*

Hr. Georg Kley,
Det tyske kontor,
Haderslev.[1])

Af et illegalt blad, der er blevet tilstillet Organisationsamt, fremgår det, at bogtrykker Georg Kley sammen med organist Huth har deltaget i aktionen mod det danske politi. Om Dem skrives der endvidere, at De har givet ordre til at skyde i en polititjenestemands tomme lejlighed.

Partiledelsen anmoder om oplysning om:

1. hvem har beordret Dem til at deltage i denne aktion,
2. i hvilken egenskab De har deltaget,
3. om De har deltaget i aktionen som tidsfrivillig i uniform eller som civilist.

De samme oplysninger vil vi også gerne have om organist Huths deltagelse.

Vi må gå ud fra, at De som folketysk tidsfrivillig udmærket ved, at De overhovedet ikke skal deltage i undertrykkelsen af indre uroligheder og lignende, men at de tidsfrivillige kun vil blive anvendt mod den ydre fjende i tilfælde af en invasion.

Organisationsamt ville være taknemlig for en snarlig redegørelse.

[1]) Bibliotekar Peter Callesen (se A. nr. 372) har forklaret, at brevet er sendt af Organisationsamt. Initialerne kunne tyde på, at det er dikteret eller konciperet af Peter Larsen.

388.

Merkblatt for de tidsfrivillige, udstedt af garnisonskommandanten i Aabenraa.

[1944].

GARNISONSKOMMANDANTEN
AABENRAA

Bestemmelser for de tidsfrivillige.[1])

1. Efter Modtagelsen af Indkaldelsesordren er den tidsfrivillige *udelukkende* undergivet de tyske Militærlove.
2. Han er undergivet Garnisonskommandanten i det Distrikt, hvor han bor, og han er af denne blevet tildelt en militær Enhed, hvor han skal anvendes.
3. Som Legitimation er den tidsfrivillige i Besiddelse af et Bevis der er blevet udstedt af Garnisonskommandanten. Armbindet med „Tysk Værnemagt" maa ikke bæres til Uniformen.
4. Efter at han er blevet indkaldt, er den tidsfrivillige i Henseende til Soldaterlønning og Forsørgelse ligestillet med de tyske Medlemmer af Værnemagten.
5. Den tidsfrivillige skal vedligeholde sin Mundering og Udrustning og opbevare disse på sin Bopæl paa et sikkert Sted.
6. Vaaben og Ammunition modtager han i Tilfælde af, at han skal sættes ind, ved den militære Enhed, hvor han skal gøre Tjeneste.
7. Ved Udtræden af Tjenesten som tidsfrivillig inden for det Distrikt, der hører til Aabenraa Garnison, hvad enten det sker som Følge af Sygdom, Indkaldelse til Værnemagten, Bortflytning til en anden Politikreds eller af andre Grunde, skal den tidsfrivillige igen aflevere Uniform, Udrustning, Armbind og Legitimation til Værnemagtskommandanten i Aabenraa. Paa sin nye Bopæl skal han *ufortøvet* melde sig til det nærmeste Værnemagtskontor.
8. Enhver tidsfrivillig er med Henblik paa Indsættelsen af en „Alarmgruppe" blevet tildelt en militær Enhed inden for Garnisonsomraadet.
9. Efter Modtagelsen af Mødeordren skal han *ufortøvet* melde sig til den Enhed, hvor han skal anvendes.
10. Mødeordren vil efter Ordre af den militære Enhed, hvor han skal gøre Tjeneste, blive meddelt den tidsfrivillige af den paagældende Gruppefører enten mundtlig eller pr. Telefon.
11. Dersom andet ikke udtrykkelig er beordret, skal den tidsfrivillige møde til Tjeneste i Uniform.
12. Den tidsfrivillige skal *uopholdelig* melde enhver Flytning til Værnemagtskommandanten i Aabenraa og til den Enhed, hvor han skal gøre Tjeneste.
13. Ved Fravær fra Garnisonen, der varer mere end 24 Timer (Orlov, Forretningsrejse o. s. v.), skal Værnemagtskommandanten i Aabenraa have Meddelelse herom før Bortrejsen.

14. Det er forbudt under Alarmtilstand at forlade Garnisonen *uden Værnemagtskommandantens Tilladelse.*
15. Den tidsfrivillige skal i og uden for Tjenesten udvise en korrekt og for den tyske Værnemagt værdig Opførsel. Han skal afholde sig fra enhver Provokation over for den danske Civilbefolkning eller de danske Myndigheder.
16. Om enhver særlig Hændelse som „Sammenstød med danske Civilpersoner eller dansk Politi, Mistanke om Sabotage eller Sabotageaktion, Spionage, Udspring med Faldskærm, Nedskydning af Flyvemaskiner, Nødlanding o. s. v." skal den tidsfrivillige *ufortøvet* afgivet Melding til sit militære Kontor uden at meddele Civilpersoner eller danske Myndigheder noget derom.
Yderligere Forfølgelse af Sagen overtages af Garnisonskommandanten.
17. Den tidsfrivillige er forpligtet til at iagttage Tavshed over for ikke-militære Myndigheder eller Personer om alle Anliggender, der vedrører Tjenesten som tidsfrivillig, eller disses Anvendelse.

Garnisonskommandanten

Smidt
Kaptajn.

[1]) Feldwebel Schönfeldt har for underretten den 4. maj 1948 erkendt at have udarbejdet Merkblatt vedrørende de tidsfrivillige. Angående punkt 16 blev der i forvejen forhandlet med en repræsentant for folkegruppeledelsen, formodentlig Peter Larsen. Schönfeldt var tilstede ved drøftelsen, og det blev her fra værnemagtens side foreslået, at partiet stillede sin organisation til rådighed for bekæmpelsen af sabotagen. Dette blev ikke absolut accepteret, men man lovede at give besked. Da denne ikke kom, indsatte Schönfeldt selv punkt 16. Oberfeldwebel Kröger har samme dag forklaret, at Merkblatt væsentligst er udarbejdet af Schönfeldt og kommandanten. Kröger har oplyst, at det stammer fra sommeren 1944. Han mener, at det er blevet sendt til de forskellige lokale afdelinger.

389.

Opråb om deltagelse i tidsfrivilligtjenesten.

18. jan. 194[5].

N.S.D.A.P.-N.s ORGANISATIONSAMT

Opraab om Deltagelse i Tidsfrivilligtjenesten.

Folkefælle! Med stolt Beundring har vi fra Rigets Grænse i det forløbne Aar set mod vort tyske Folk. Omgivet af Forsagthed og Forræderi stod det urokkeligt fast i Troen paa sin Sejr og i Troskab mod sin Fører. „Det tyske Mirakel" er ubegribeligt for vore Fjender, og de har allerede en Anelse om, at de vil blive knust af Modstandskraften i dette Fællesskab. Med en sidste Kraftanstrengelse, med det Raseri og den Skuffelse, der kendetegner den udmattede, som allerede mente at have vundet Sejr, udøser de over vort Folk tre Verdensrigers samlede Magt — og dette Folk *viger ikke.* Det kan simpelthen ikke slaaes, det vil tilkæmpe sig Sejren alene af den Grund, at det aldrig vil lade sig slaa.

Ogsaa vore Fjender beundrer allerede idag aabenlyst dette tyske Folk; vi har imidlertid tillige Lov til at være *stolte,* for det er dog *vort* Folk, og *vor* Hjemstavns Sønner staar som frivillige ved den forreste Front! Om deres Indsats beretter vore døde, derom tales der i Beretningerne fra Fronten, og derom fortæller de Udmærkelser, som man ser paa Brystet af vore Soldater, der er hjemme paa Orlov.

Folkefælle! Kan vi overhovedet maale, hvad vore frivillige præsterer, og hvad deres paarørende i mange Tilfælde maa gennemgaa, hvad enhver tysk Soldat, ja, hele

det tyske Folk præsterer. Thi at *høre* om Folkets Offer, det er een Ting, noget helt andet er det at mærke det paa sin Krop. Vi kan prise os lykkelige over, at vore Byer og Landsbyer hidtil er blevet skaanet af Krigen, *men vi ved ogsaa, at denne Fred er i alvorlig Fare. Nationalsocialister har det nu ikke saaledes, at de afventer en truende Fare uden at gøre noget.* Folkegruppeledelsen har maattet se denne Trusel i Øjnene og i sin Ansvarsbevidsthed over for Hjemstavnen indstille sig paa den. De Mænd, der var blevet hjemme, er derfor allerede for halvandet til to Aar siden blevet opfordret til at øve sig i Vaabenbrug inden for de folketyske Styrker; i Samarbejde med Værnemagten opstod Tidsfrivilligtjenesten, den tyske Selbstschutz blev organiseret, og i Efteraaret greb Mænd og Kvinder til Spaden for at bygge Beskyttelsesvolde. Med Vinterens Indtræden syntes den umiddelbare Fare at være overstaaet, men vi ved, at den til Foraaret, især efter at Fjenden mod Vest er blevet standset ved Grænserne, vil blive alvorligere end nogensinde før.

Folkegruppeføreren opfordrer derfor nu alle mandlige Folkefæller til at gøre en Indsats som tidsfrivillige[1]). Forsvaret af Hjemstavnens Jord er den mest selvfølgelige Pligt for alle tyske Mænd, og Uddannelsen gennemføres saaledes, at enhver rask Mand kan være med til den. *Af Partiet kræves det imidlertid, at enhver, der gaar ind for Ideen om Blodets Fællesskab, gaar foran med et godt Eksempel.* Derfor har Partiføreren udstedt følgende *Partiordre*, der herved bekendtgøres: „Alle mandlige Partifæller i Alderen 17—55 Aar skal — for saa vidt de ikke allerede er tidsfrivillige — omgaaende melde sig til Tjeneste som tidsfrivillige. Tilmeldingen sker hos Afdelingslederne og er bindende. Afdelingslederen skal indsende nøjagtige Fortegnelser over de indtil den 6. 2. 45 indgaaede nye Tilmeldinger til Organisationsamt og angive Navnene paa de Partimedlemmer, der ikke har efterkommet denne Ordre; fortsat Medlemsskab af Partiet og dets Organisationer vil blive gjort afhængig af, at man melder sig.[2])

Folkefælle! Deltagelsen i denne Tjeneste er det absolutte Minimum af Indsats, *der kan forventes* af enhver Tysker, *ogsaa af dig.* Fritagelse er kun mulig paa Grundlag af en Tjenstudygtighedsattest, der er udstedt af en folketysk Læge. Men den frivillige Melding skal alligevel indsendes forud for Lægeattesten, selv om Udførelsen af Tjenesten af praktiske Grunde, for stor Afstand el. lign., ikke synes at være mulig.

Folkefælle! Du er en Del af det tyske Folk. Dets Skæbne er din Skæbne. Hjemstavnen venter, at enhver gør sin Pligt. Naar du betragter Tyskland og vore frivillige, vil du selv erkende, at man i en Tid, da alt staar paa Spil, ikke godt kan forlange mindre af dig.

Vi venter paa din Tilmelding.

Aabenraa, den 18. Jan. [194]4.[3])

Heil Hitler!

Efter Partiførerens Ordre

sign. **Larsen**

Leder af Organisationsamt.

---

[1]) I „Nordschleswigsche Zeitung" for 28. december 1944 hedder det, at der i det lille politiske råds møde den 27. december var blevet truffet beslutning om udvidelse af tidsfrivilligtjenesten.

[2]) Dr. Møller har den 26. april 1949 i landsretten forklaret, at det lille politiske råd i 1944 har drøftet, om man skulle ekskludere de partimedlemmer, der ikke efterkom opfordringen om at melde sig som tidsfrivillige. Der blev dog ikke taget nogen beslutning herom, og der blev fra Jep Schmidts side protesteret imod en sådan eksklusion.

[3]) Opråbet er dateret 18. jan. 1944, men må, som indholdet viser, være fra 1945.

390.

P. Larsen til Bargfeldt angående optagelse af danske nationalsocialister i tidsfrivilligkorpset.

27. jan. 1945.

Aabenraa, den 27. 1. 1945.

Vedr.: Udvidelse af Tidsfrivilligtjenesten.

Hr.
Lærer Bargfeldt,
Forstallé,
Aabenraa[1]).

Jeg anmoder om, at det ved en dertil egnet SK-Mand eller Partifælle — der maa have Forbindelse med de danske Nationalsocialister — hurtigst muligt maa blive undersøgt, om det i Rødekro og Omegn vil være muligt ogsaa at inddrage danske Kredse i Tidsfrivilligtjenesten.

Denne Inddragning kunde ske under Mottoet: „*Beskyttelse af Hjemstavnen*". Det kunde jo ogsaa tænkes, at vi i Fremtiden kunde omdanne Begrebet tidsfrivillige til Volkssturmmænner og kunde tale om Volkssturm Nordschleswig.

Jeg anmoder om ret snart at faa skriftlig Meddelelse om Resultatet af den foretagne Undersøgelse.

Heil Hitler!

P. Larsen

[1]) Peter Larsen har til rapport af 25. januar 1946 forklaret, at der, vist fra et tysk „tjenestested", var kommet opfordring til at undersøge, om der skulle være mulighed for at udvide tidsfrivilligkorpset ved også at lade det omfatte danske nationalsocialister. Bargfeldt har den 23. januar 1946 udtalt, at det var værnemagten, der havde rejst dette spørgsmål på grundlag af en henvendelse fra de danske nationalsocialister.

391.

Notits vedrørende kredsførermødet angående de tidsfrivillige.

18. marts 1945.

Aabenraa, den 18. 3. 1945.

Notits
vedrørende Kredsførernes Konference i Aabenraa den 17.3.45.

SK-Føreren aflægger Beretning om Folkegruppeførerens Drøftelse med Generaloberst Lindemann i Silkeborg den 15. 3. 45.

Generalens Erklæring om, at de 750 tidsfrivillige i Gruppe I i Tilfælde A[1]) ligeledes vil staa til Disposition for Folkegruppeledelsen, rejser en hel Række Spørgsmaal, som det er absolut nødvendigt at løse i alle Enkeltheder.

De tidsfrivillige skal herefter betragtes som Folkegruppens Beskyttelseskorps, der kun er undergivet denne, men som alligevel udgør en Del af Besættelsestropperne i Danmark.

Den Alarmplan, der skal opstilles af Folkegruppen, maa derfor være afpasset efter Værnemagtens Alarmplan.

Der maa snarest fremskaffes Vaaben til Gruppe I, der hidtil ikke har været bevæbnet.

Dette vil i Enkeltheder sige:

Den af Folkegruppeledelsen udnævnte Ledelse for de tidsfrivillige maa udarbejde sin egen Alarmplan for Tilfælde A, hvilken Plan i størst muligt Omfang skal være afpasset efter Værnemagtens Alarmplan. De tidsfrivillige indenfor Gruppe I, der i Tilfælde A skulde bevæbnes af de Enheder, som de blev tildelt, staar idag uden Vaaben.

De tidsfrivillige er i Tilfælde A ganske henvist til Førere fra deres egne Rækker.

De tidsfrivillige bliver ikke længere sat ind sammen med fuldstændigt udrustede Enheder, men som et selvstændigt, meget let udrustet Korps. (Der mangler Maskingeværer, Haandgranater, Maskinpistoler, Pansernæver, Kort, Lygter, Skanseredskaber, Sanitetsudrustning, Køretøjer og Benzin.)

Man maa sandsynligvis give Afkald paa Deltagelse fra Rigstyskernes Side, da de i Tilfælde A som tyske Undersaatter sandsynligvis ikke vil blive berørt af Aftalen med *Folkegruppen*.

Derved fremkommer følgende Krav, som Folkegruppeledelsen maa stille:

1) Værnemagtens Enheder maa af den Øverstbefalende have absolut nøjagtig Underretning om de tidsfrivilliges Stilling i Tilfælde A.
2) Værnemagtsenhederne skal instrueres om, at der ikke maa opstaa Uro i de tidsfrivilliges Rækker, og at Uddannelsen maa gennemføres som hidtil, om muligt i forstærket Grad.
3) De Enheder, der foretager Uddannelsen, maa have Paalæg om at lægge større Vægt paa at uddanne de Førere og Underførere for de tidsfrivillige, som bliver udpeget for dem af Folkegruppen, til *selvstændig* at kunne føre de tidsfrivillige.
4) De Enheder, der foretager Uddannelsen, maa have Paalæg om i hvert Fald at uddanne Førere og Underførerne i saa vidt muligt alle Vaaben paa en saadan Maade, at de vil kunne anvende disse. (Korte Kursus og Særkursus.)
5) Der maa i Forstaaelse med Værnemagten træffes Bestemmelse om Mødepladser for de tidsfrivillige i Tilfælde A, hvor Førerne afventer Ordrerne fra Ledelsen af de tidsfrivillige.
6) Paa disse Mødepladser maa de Vaaben, der er bestemte for de tidsfrivillige, straks kunne være til at faa fat paa.
7) Der maa paa Mødepladserne være opmagasineret mindre Beholdninger af Fødevarer (Nødrationer) og Generatorbrænde samt Sanitetsmateriel.
8) De udleverede Krigsordrer maa ændres til at lyde paa disse Mødepladser.
9) Det maa sikres, at Soldaterbogen og Identitetsmærket i Tilfælde A hurtig kan blive udleveret til de tidsfrivillige. Det maa om muligt gennemføres, at Udlevering sker straks.
10) Der maa straks tages fat paa fuldstændig Udrustning af alle tidsfrivillige med lette Infanterivaaben.
11) Det maa aftales med Enhederne, hvilke Køretøjer der er disponible til Rekvisition for de tidsfrivillige.

Der blev fra Kredsførernes Side desuden stillet følgende *Forslag*.

1) Da det maa befrygtes, at mange tidsfrivillige i Tilfælde A, som de danske Aktivister vil kende mindst lige saa tidligt, slet ikke vil naa først frem til Mødepladserne, foreslaas det, at den tidsfrivillige til Stadighed har sit Vaaben hjemme (Gevær med 10 Skud).
2) Mange af Befalingsmændene fra Verdenskrigen vil paa Grund af Uegnethed ikke kunne faa nogen Tjenestestilling, der svarer til deres Grad. For at undgaa Misstemning og disciplinære Vanskeligheder anbefales det at indføre Volkssturms Gradsbetegnelser (Altsaa ikke: Løjtnant og Sergent, men: Kompagnifører (uden Hensyn til Graden) og Delingsfører). I nogle Garnisoner har man allerede paa ret god Maade løst Distinktionsspørgsmaalet ved Indførelse af hertil svarende Emblemer.
3) Navnet „Tidsfrivilligtjeneste" for en militær *Organisation* er ret uheldig. Det burde overvejes at give den et andet Navn, „Volkssturm Nordschleswig", „Hjemmeværn" eller „Beskyttelseskorps".

En nøjagtig Opgørelse over de enkelte Afdelinger af tidsfrivillige, disses Styrke og de til Raadighed staaende egne Førere og Føreraspiranter er under Forberedelse.

[1]) Gruppe I omfattede de tidsfrivillige, som var forpligtet til at gøre tjeneste udenfor Nordslesvig. Med „Tilfælde A" mentes invasion.

392.

Rapport angående afhøring af Peter Larsen om et møde i Tønder i forbindelse med „die zweite Befragung".

13. juni 1945.

KRIMINALPOLITIET I TØNDER
p. t. Faarhus-Lejren

Rapport.

Onsdag, den 13. Juni 1945.

Af en Del Afhøringer her i Lejren vedrørende Zeitfreiwillige fra Tønder Pkr. fremgaar det, at der umiddelbart efter Undtagelsestilstanden i Slutningen af August og Begyndelsen af September 1943, hvortil Zeitfreiwilligendienst var indkaldt ved Værnemagtens Foranstaltning, blev afholdt et Protestmøde paa „Skyttegaarden" i Tønder, idet en Del af den nævnte Organisations Medlemmer mente, at Korpset var indkaldt til Tjeneste under Undtagelsestilstanden under falske Forudsætninger, idet Meningen med Korpsets Oprettelse var den, at det kun skulde indkaldes i Tilfælde af Invasion her i Landet.

En Del af de afhørte har forklaret, at Overløjtnant Peter Larsen, Aabenraa, kom tilstede ved det nævnte Protestmøde for at svare paa en Del nærgaaende Spørgsmaal vedr. Indkaldelsen. Larsen optraadte meget uforskammet og kom i Skænderi med flere af Korpsets Medlemmer. Han udtalte, at enten var man med Værnemagten eller ikke med den, og han endte med at foreslaa Medlemmerne „voller Einsatz" i Værnemagten, altsaa betingelsesløs Tilslutning til Værnemagten. Han medbragte hertil nogle Sedler, hvis Ordlyd man dog ikke har kunnet faa oplyst, men som gik ud paa, at Underskriverne gik ind paa „voller Einsatz". En Del unge Mennesker gik med hertil og underskrev Sedlerne.

Larsen har saaledes formentlig gjort sig skyldig i Hvervning til den tyske Værnemagt.

Jelved, Obtj.

Kont. af samme Dag.

Undertegnede har i Dag afhørt Overløjtnant Larsen til Sagen. Han navngav sig: *Peter Larsen.*

. . . . . .

Begivenhederne den 29. August 1943 havde medført, at Zeitfreiwillige imod deres Forpligtelse var blevet anvendt, idet det udtrykkelig var fastsat i Betingelserne, at de kun skulde anvendes som en Slags teknisk Nødhjælp i Tilfælde af Invasion i Nordslesvig, hvor de skulde beskytte civile Objekter og Virksomheder samt anvendes som Chauffører bag Fronten. Da der den 29. August forelaa en klar Overtrædelse af disse Bestemmelser, henvendte Dr. Møller sig med en skarp Protest hos General Hanneken, København. Hanneken meddelte Dr. Møller, at han ønskede mere Raadighed over Zeitfreiwillige, saaledes at han kunde disponere frit over Korpset og sætte det ind, hvor det var formaalstjenligt i alle Situationer, baade i Tilfælde af en Invasion og ved indre Uroligheder over hele Landet. Dr. Møller protesterede herimod, men Generalen ønskede, at Medlemmerne blev adspurgt, om de var villige til Tjeneste paa de nævnte Betingelser. Ved Dr. Møllers Hjemkomst blev Kpt. udset til at rejse rundt i Sønderjylland og forelægge Forslaget for Medlemmerne. Kpt. rejste den følgende Tid rundt i ca. 17 Byer i Sønderjylland, hvor han redegjorde for Forslaget. Forinden havde han konfereret med Dr. Møller om Forslaget, og Møller havde udtalt til Kpt., at han paa Møderne maatte gøre opmærksom paa, at ved at melde sig til „voller Einsatz" vilde Medlemmerne blive trukket bort fra deres Arbejde, idet de risikerede at komme til andre Steder i Landet.

Paa de forskellige Møder udspandt der sig en livlig Diskussion, idet man ikke var særlig stemt for at melde sig til „voller Einsatz". Kpt. udtalte paa Møderne sin personlige Mening, at saafremt man var villig til at stille sig til Raadighed mod den ydre og indre Fjende i Landet, hørte man efter Kpt.s Mening hjemme ved Fronten. Kpt. mente hermed, at naar en Mand vilde forlade sit Hjem paa ethvert Tidspunkt og blive udsat for at kæmpe mod saavel indtrængende Fjender, som Fjender, der opholdt sig i Landet, maatte han uvægerlig høre hjemme ved Fronten. Kunde han afse Tid til dette, kunde han ogsaa melde sig til Østfronten for et Tidsrum.

Kpt. medbragte nogle duplikerede Sedler, som blev uddelt blandt Medlemmerne. Ved Underskrift herpaa forpligtede vedkommende sig til „voller Einsatz" indenfor Danmarks Grænser. Der var ialt i hele Sønderjylland ca. 30, der meldte sig til „voller Einsatz", og da Resultatet var saa daarligt, blev Zeitfreiwillige ved med at gøre Tjeneste efter de gamle Betingelser efter Samraad med General Hanneken.

Paa Skyttegaarden i Tønder udviklede der sig en skarp Diskussion. Dette var dog ikke foraarsaget af det Forslag, som Kpt. forelagde, men var foranlediget af Indkaldelserne den 29. August 1943. Medlemmerne var stærkt utilfredse med, at de var blevet indkaldt, men Kpt. havde svaret herpaa, at de kunne lade være med at lade sig indkalde til noget, som de ikke var forpligtet til. En af Deltagerne, Radioforhandler Feidenhansl, foreholdt Kpt., hvorledes de en tidlig Morgen kunde afgøre, om Indkaldelsen var berettiget eller ej, hvortil Kpt. svarede, at man maatte være meget naiv, hvis man ikke var i Stand til at kunne afgøre dette. Dette medførte et skarpt Ordskifte mellem Kpt. og Feidenhansl, men af mere personlig Art.

Kpt. benægter at have anbefalet Forslaget om „voller Einsatz", idet Dr. Møller var meget stærkt imod dette Forslag. Kpt. har kun forelagt Forslaget, som det var aftalt mellem Dr. Møller og General von Hanneken. Kpt. kan ikke bestemt huske, hvorledes den Skrivelse var formuleret, der var forelagt Medlemmerne til Underskrift, men han mener, at den havde følgende Ordlyd: „Jeg forpligter mig til fuld Indsats indenfor Landets Grænser".

. . . . . .

Bernt Andersen.
Kriminalbetjent.

393.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående de tidsfrivillige.

17. juni 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Sikkerhedspolitiet
Graasten

Rapport.

Søndag, den 17. Juni 1945.

Føreren for den tyske Folkegruppe i Nordslesvig, Dr. Jens Nicolaisen Møller, forklarer:

. . . . . .

Den næste Forhandling, som Kpt. førte med tyske Myndigheder, angik Zeitfreiwillig-Organisationen. General Hanneken, der den Gang havde den militære Ledelse her i Landet, forudsaa, at der i Tilfælde af en allieret Invasion kunde blive Tale om en General-

strejke, og han fandt det derfor ønskeligt, om man havde en Organisation, hvis Medlemmer kunde besætte og betjene livsvigtige Virksomheder som Gas-, Vand- og Elektricitetsværker, særlig her i Nordslesvig, men saa vidt muligt ogsaa i Resten af Jylland. Ydermere ønskede han ogsaa indregistreret de Personer, der var i Besiddelse af Førerbevis til Motorkøretøjer, og som i givet Fald kunde anvendes ved Transporttjeneste. Kpt. husker ikke, ad hvilken Vej han fik Henvendelse herom, om det skete gennem Dr. Best eller gennem en Generalstabsofficer Major Töpke.[1]) I den Anledning opsøgte Kpt. General von Hanneken i København, og her fik Kpt. Oplysninger om, hvad de, der meldte sig til Zeitfreiwilligendienst, skulde anvendes til. Det blev udtrykkeligt betonet, at de kun skulde anvendes i Tilfælde af en Invasion, og at Tjenesten kun skulde udføres i Nordslesvig. Imidlertid viste det sig, at der meldte sig ca. 1500, deri includeret de herboende tyske Statsborgere, for hvem Tjenesten var tvunget. Da Generalen blev bekendt med, at Antallet af dem, der havde meldt sig, langt overskred, hvad der var Brug for her i Nordslesvig, blev det ændret til, at de, der var født før 1900, skulde indsættes i Nordslesvig, mens de yngre Aargange skulde anvendes oppe i Jylland til de samme Opgaver.

De Zeitfreiwillige blev uddannede af Medlemmer af den tyske Værnemagt, der indøvede dem i Brug af alm. Geværer. Det var i hvert Fald ikke Hensigten, at de skulde have nogen anden Uddannelse, men det er Kpt. bekendt, at der rundt omkring forskellige Steder ogsaa blev vist dem Anvendelsen af andre Vaaben. Han antager, at de tyske Militærpersoner der virkede som Instruktører, og som forøvrigt skiftede hvert Øjeblik, har gjort dette for at gøre det mere interessant for de paagældende. At der ikke var regnet med nogen videre Uddannelse vil ogsaa ses af, at de pgl. kun havde Mødepligt 2 halve Dage om Maaneden, enten en Søndag Formiddag eller en Aften. Af Hensyn til de her i Landet dengang gældende Bestemmelser om Civilpersoners Besiddelse af Vaaben gjorde Kpt. straks ved den første Forhandling med Generalen denne opmærksom paa, at der maatte træffes en Ordning med de danske Myndigheder herom. Gennem Dr. Best rettedes der en Henvendelse til det danske Justitsministerium, fra hvem der kom til at foreligge en Tilladelse til, at de pgl. var i tysk Uniform under Øvelserne, og til, at der foretoges Uddannelse i Skydning. Kpt. fik gennem Præsident Kanstein i det tyske Gesandtskab, Leder af Civilforvaltningen, Meddelelse om, at denne Side af Sagen var i Orden. — En Del af de Zeitfreiwillige var ellers betænkelige ved at deltage i Tjenesten, fordi de mente, at de kunde faa Vanskeligheder med de danske Myndigheder i den Anledning. Iøvrigt modtog Folkegruppens Organisationsamt en skriftlig Meddelelse fra Kanstein om, at Oprettelsen af Zeitfreiwilligendienst var sanktioneret af de danske Myndigheder.

Paa Grund af, at de militære Instruktører, der var stillet til Raadighed af Værnemagten, ofte viste særdeles ringe Interesse for deres Opgave og ogsaa ofte skiftede, begyndte der at vise sig Opløsningstegn inden for Zeitfreiwillig-Bevægelsen, hvilket ytrede sig i, at undertiden ikke Halvdelen af dem mødte til Øvelse. Det lille politiske Raad besluttede derfor at rette Henvendelse til General von Hanneken om at faa uddannet bosiddende Personer — navnlig tidligere tyske Soldater fra den forrige Verdenskrig — som besad visse Forudsætninger, at faa disse uddannet som Underførere, der herefter kunde tage sig af Instruktionsarbejdet; Resultatet heraf blev, at der blev etableret to 14 Dages Kursus i Haderslev, hvor de pgl. fik den fornødne Uddannelse til, at de kunde virke som Instruktører.

Blandt de Personer, der meldte sig til dette Instruktørkursus, var flere Lærere, som stod i kommunal Tjeneste. Da disse befrygtede, at det kunde volde dem Ubehageligheder, at de meldte sig, blev der rettet en Henvendelse til det danske Undervisningsministerium om dette Forhold, og fra Undervisningsministeriet meddeltes der de pgl. Orlov fra deres Embeder i den Tid, Uddannelsen stod paa.

Den 29. August 1943 blev der ganske mod de Forudsætninger, under hvilke Zeitfreiwilligendienst var oprettet (kun Anvendelse [i Tilfælde] af en allieret Invasion), indkaldt Zeitfreiwillige, bl. a. i Sønderborg og i Tønder og nogle faa Stykker i Aabenraa. Indkaldelsen foretoges af de pgl. Standortältesten. Kpt. protesterede øjeblikkelig overfor de pgl. tyske Kommandanter, idet han pegede paa, at denne Anvendelse af de Zeitfreiwillige — de blev bl. a. anvendt til Patrouillering og vist nok i nogle Tilfælde til at foretage Arrestationer og i øvrigt som Tolke og til at udfærdige Kørselstilladelser og Passersedler — stred imod de

Forudsætninger, under hvilke de pgl. havde meldt sig. Han havde i den Anledning navnlig et heftigt Sammenstød med der Standortälteste i Tønder, som hævdede, at han havde handlet i Overensstemmelse med de ham givne Instruktioner. Den pgl. Officer beklagede sig bl. a. til Kpt.s Kredsleder i Tønder, Jes Petersen, over Kpt.s Opførsel, hvilket Petersen meddelte Kpt. i en Telefonsamtale. Da Kpt. ikke kunde faa de pgl. tyske Officerer til at indse, at de havde baaret sig forkert ad, rejste han til København og henvendte sig i Dr. Bests Nærværelse til General Hanneken, for hvem han klarlagde, at denne Anvendelse stred imod de Betingelser, paa hvilke de var indtraadt i Organisationen. Generalen vilde først ikke høre Tale om, at der var begaaet nogen Fejl, og mente ikke, at han kunde modtage nogen Belæring af Kpt. om, hvornaar og hvornaar ikke det tyske Militær kunde disponere over Mandskabet, bl. a. fordi en Generalstrejke ogsaa kunde opstaa uden Forbindelse med en allieret Invasion. Kpt. paa sin Side erklærede, at saafremt dette Standpunkt blev fastholdt, maatte han forbeholde sig at spørge de pgl., om de betingelsesløst vilde staa i Organisationen, eller om de kun vilde blive staaende paa de gamle Betingelser. Kpt. erklærede ikke at kunne modtage nogen Ordre fra Generalens Side, naar den tilsigtede en Udvidelse af de Forpligtelser, som de frivillige havde paataget sig, idet han hævdede, at han vilde kunne se de Mennesker frit i Øjnene bag efter og ikke skulde lade sig beskylde for Uærlighed af dem.[2])

Enden paa det blev, at samtlige Personer, der havde meldt sig til Tjenesten, blev spurgt, om de vilde fortsætte Tjenesten betingelsesløst, eller de fastholdt, at de kun vilde tjene under de oprindelige Betingelser. Resultatet af Forespørgslen blev, at af de ca. 1500, der havde meldt sig, vilde kun ca. 30 fortsætte Tjenesten betingelsesløst, mens Resten erklærede, at de kun vilde fortsætte paa de oprindelige Betingelser. Da Resultatet heraf forelaa, kom Major Töpke til Aabenraa og modtog Zeitfreiwilligendienst-Organisationen til fortsat Tjeneste, og ved denne Lejlighed blev der truffet den Bestemmelse, at de, der var født før 1900, skulde forblive til Tjeneste her i Landsdelen, mens de yngre Aargange skulde gøre Tjeneste i den øvrige Del af Jylland paa de samme Betingelser. Anledningen hertil var den, at der jo aldeles ikke var Brug for 1500 Personer til at besætte og betjene de her i Landsdelen værende Gas-, Vand- og Elektricitetsværker.

. . . . . .

Godkendt.

Povl Ræthinge.
Overbetjent.

---

[1]) Gennem politiets afhøringer og gennem de forklaringer, som medlemmerne af det lille politiske råd og de pågældende tyskere har afgivet for under- og landsret, er der fremkommet en række, delvis forskellige, udtalelser om, hvem der har taget initiativet til oprettelsen af tidsfrivilligkorpset. For underretten har dr. Best den 24. maj 1948 forklaret, at han kort efter sin ankomst til Danmark blev informeret om, at spørgsmålet om oprettelsen af tidsfrivilligkorpset var blevet akut. Dette skete enten gennem Kassler eller dr. Møller, muligvis dem begge. Der blev overfor dr. Best anført to motiver: et værnemagtsmotiv og et folkegruppemotiv. Det var hans indtryk, at værnemagtens ønske var blevet grebet af folkegruppens ledelse, der på denne måde kunne få opfyldt sit ønske om at skåne folkegruppen. For dr. Best forelå der tre synspunkter: 1. Som rigsbefuldmægtiget i Danmark var han mere interesseret i, at værnemagten fik frivillige her i landet end andetsteds. 2. Han mente, at han personlig var ansvarlig for folkegruppen. 3. Han ville gerne overfor Berlin kunne forevise en nydannelse som frugt af sin egen politiske virksomhed i Danmark. Han tog derfor initiativet til mødet i Nyboder skole. I landsretten har dr. Best senere forklaret, at han på grundlag af sine kalenderoptegnelser kan se, at han ikke var med til dette møde. Efter forklaringen i underretten var det ham selv, der ved denne lejlighed foreslog, at folkegruppen skulle have en militær uddannelse, således at indkaldelserne fandt sted indenfor rammerne af SS. For landsretten har dr. Best den 28. april 1949 udtalt, at folkegruppen var ude for et stærkt pres fra tysk side, hvorfor lederne kom på den tanke, at de, der ikke havde meldt sig til SS, skulle melde sig til værnemagten her i landet. På den måde undgik de SS. Derfor var tidsfrivilligkorpset et ønske fra folkegruppens side. Dr. Best ønskede at bremse den stærke udnyttelse af folkegruppen, både af menneskelige og politiske grunde. Han henvendte sig derfor til Berger og gjorde sagen klar for ham „*med alle mulige skønne talemåder.*" Resultatet blev skrivelsen af 3. december 1942 fra Berger til rigsfører-SS. Også telegrammet af 23. februar 1943 til Ausw. Amt var camouflage, eller som han har udtrykt det i forklaringen til underretten: Hans korrespondance med Ausw. Amt må ikke opfattes dokumentarisk, men som instrumenter, han anvendte for at nå sit mål. Da man måtte regne med, at telegrammet kom til SSs kundskab, var det nødvendigt at skjule det sande formål med korpsets oprettelse.

Hauptfeldwebel Schönfeldt har den 4. maj 1948 forklaret, at man i Ortskommandanturen i Aabenraa var af den mening, at ideen var kommet fra folkegruppen. Von Hanneken har under afhøringen i underretten den 24. maj 1948 bestemt holdt fast ved sine tidligere forklaringer. Hverken han eller oberst Colani har taget initiativet til korpsets oprettelse. Töpke har den 5. april 1948 udtalt, at han vil anse det for umuligt, at oberst Colani på egen hånd har oprettet korpset udenom von Hanneken. Han vurderede det ikke særlig højt i militær henseende og sagde, at man skulle ikke stille for store forhåbninger til det: „*thi de Herrer kunde ikke forliges alligevel, nemlig von Hanneken og Dr. Møller*". I modsætning hertil har dr. Møller bestemt hævdet, at initiativet til oprettelsen af tidsfrivilligkorpset ikke er kommet fra ham eller fra folkegruppen. I underretten har han den 3. maj 1948 forklaret, at tanken er udgået fra von Hanneken, muligvis gennem det tyske gesandtskab. For landsretten har han dog den 26. april 1949 udtalt, at han kunne tænke sig, at de tyske officerer, der uddannede de tyske Noteinsatzpflichtige, har haft den tanke, at også danske statsborgere kunne tage del heri, og at det var den første spire til korpsets oprettelse. Han mener, at han første gang drøftede sagen med Dalldorff, Best og von Hanneken i efteråret 1942, efter at oberstløjtnant Mauff havde gjort ham bekendt med, at værnemagten ønskede, at også danske undersåtter skulle deltage i tidsfrivilligtjenesten. Dr. Møller var ikke modstander af denne tanke således som Peter Larsen, der var bange for, at den skulle gribe ind i SK-organisationen. Ved drøftelsen med Hanneken forlangte dr. Møller, at de frivillige kun skulle have bevogtningsopgaver i Nordslesvig og kun i tilfælde af en invasion. Peter Larsen har til rapport af 12. september 1945 forklaret, at dr. Møller kun modstræbende gik med til oprettelsen af tidsfrivilligkorpset og som betingelse herfor havde forlangt, at man fra den danske regering fik en skriftlig erklæring eller i hvert fald en udtalelse om, at regeringen gav sit samtykke hertil. I underretten har Larsen den 27. april 1948 forklaret, at dr. Møller i det lille råd sagde, at von Hanneken ønskede korpset oprettet. Peter Callesen har udtalt sig på samme måde. Asmus Wilhelm Jürgensen hævder, at dr. Møller sagde, at der var tale om et ønske fra værnemagtens side, og dr. Clausen har det samme indtryk. Jes P. Petersen mener, at dr. Møller havde oplyst, at der var udstedt en førerbefaling om oprettelse af tidsfrivilligkorps i de besatte lande, og at der for Nordslesvigs vedkommende var sket henvendelse herom fra værnemagten. På denne måde, sagde dr. Møller, kunne man også tjene hjemstavnens interesser og undgå større tab ved fronten. Stehr har forklaret, at dr. Møller udtalte, at han havde haft kontakt med værnemagten om sagen, men mener ikke, at der var tale om nogen ordre fra von Hanneken. Peter Petersen har indtaget et helt andet standpunkt. Til rapport af 12. november 1945 har han forklaret, at det er hans personlige opfattelse, at tidsfrivilligkorpset blev oprettet efter indtrængende ønske fra folkegruppen, og denne forklaring har han den 3. april 1948 bekræftet for underretten. Den 11. maj har han yderligere oplyst, at første gang, han hørte tale om oprettelsen af korpset, var på et større møde, hvor nogle af de tilstedeværende sagde, at efter at de tyske statsborgere var blevet Noteinsatzpflichtige, skulle man også se at få folketyskerne med. Kardel mener, at folkegruppen har taget initiativet, og Jef Blume har udtalt, at initiativet til oprettelsen „*er sket efter Princippet to Sjæle een Tanke*".

Dr. Møller har iøvrigt støttet sin påstand om, at forslaget var kommet fra værnemagtens side, ved at redegøre for de forhandlinger, han havde med Vomi om denne sag. Den 3. maj 1948 har han for underretten forklaret, at han talte med Behrends herom. Denne havde betænkeligheder, fordi SS hidtil havde holdt på, at alle frivillige skulle gå ind i SS. Senere fik han dog besked fra Behrends om, at oprettelsen af korpset var et tysk militært krav, som man måtte bøje sig for, og, siger han den 24. maj, samtidig oplyste Behrends, at sagen var drøftet med Ausw. Amt, og at det var i orden. Derefter var det, at dr. Møller forelagde sagen i det lille politiske råd. Larsen har den 26. april 1949 for landsretten givet en lignende forklaring. Kanstein har den 3. maj 1948 for underretten oplyst, at det er ham bekendt, at værnemagten havde stor interesse i korpsets oprettelse, og Renthe-Fink har fortalt ham, at han allerede havde talt med general Lüdke herom. Det var Kansteins indtryk, at værnemagten ønskede korpset oprettet, fordi der var mangel på mandskab ved fronterne.

[2]) For landsretten har dr. Møller den 26. april 1949 forklaret, at mødet med von Hanneken fandt sted på Nyboder skole, hvor også Kanstein var tilstede. Da von Hanneken og dr. Møller ikke kunne blive enige, greb Best mæglende ind. Dr. Møller stod dog fast på sit standpunkt, og mødet blev hævet. Dr. Best, Kanstein og von Hanneken fortsatte imidlertid forhandlingerne ½ times tid, men dr. Møller fik intet at vide om resultatet heraf. Derefter fulgte „die zweite Befragung", hvorunder dr. Møller selv rejste rundt og redegjorde for hele spørgsmålet. Dr. Møller har den 3. maj 1948 i underretten forklaret, at korpsets aktivitet i den følgende tid blev meget ringe, og at der først igen kom gang i arbejdet, da Töpke kom til Aabenraa.

394.

Rapport om afhøring af Peter Larsen angående de tidsfrivillige.

20. juli 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

Sikkerhedspolitiet
p. t. København

Hovedrapport.

Fredag, den 20. Juli 1945.

. . . . . .

Efter at de allierede Myndigheder havde givet Tilladelse til Afhøring, fremstod fornævnte Peter Larsen og navngav sig: *Peter Larsen.*

Zeitfreiwilligendienst, Tidsfrivilligtjeneste:

Oprettelsen af Zeitfreiwilligorganisationen skete i Februar—Marts 1943 efter indtrængende Opfordring fra General v. Hanneken, og Organisationen paabegyndtes kort Tid efter, da der af det tyske Gesandtskab var tilstillet Partiet skriftlig Meddelelse om, at den danske Regering havde givet sin Tilladelse til denne Organisation.

Denne skriftlige Meddelelse har Kpt. haft opbevaret blandt sine Akter, og den var, saa vidt han husker, rettet til Dyrlæge Møller, og den maa kendes af ham. — Skrivelsen kendes formentlig ogsaa af Otto Kortsch.

Indholdet af Skrivelsen var omtrent saaledes:

„Forhandlingerne med den danske Regering angaaende Oprettelse af Zeitfreiwilligen-Organisation er resulteret i, at den danske Regering (saa vidt Kpt. husker, stod der i Skrivelsen Justitsministeriet) ikke har noget at indvende imod Oprettelsen af nævnte Organisation".

Denne Skrivelse var undertegnet af Præsident og SS-Brigadeführer Kanstein.

Angaaende denne Skrivelse kan det med Sikkerhed oplyses, at den er brændt med de Papirer, der i Marts—April Maaned blev brændt.[1])

. . . . . .

Ved en eventuel Invasion nordfra regnede man med Generalstrejke over hele Landet. Enhver Zeitfreiwillig havde kun forpligtiget sig til disse Opgaver (örtliches Objektenschutz in der Heimat Nordschleswig); hvor de Zeitfreiwillige af Militæret er blevet anvendt og brugt til andre Opgaver, er det sket mod Partiet, og i hvert enkelt Tilfælde er der protesteret fra Partiet. Der har saaledes fundet flere Samtaler Sted mellem Dyrlæge Møller og v. Hanneken, og i disse Samtaler har Kpt. altid deltaget. Desuden har Dyrlæge Møller overfor Dr. Best protesteret imod Militærets Overgreb, men da har Kpt. ikke været til Stede, men Dyrlæge Møller har fortalt ham herom. Personlig har Kpt. 2—3 Gange været sendt til Sønderborg for at forhandle med den daværende Marinekommandant og protestere imod hans Anordninger. Marinekommandantens Navn var saadan noget som von Kantz, han var Kapitän zur See og blev senere forflyttet til Bornholm. Kpt. har endvidere, da Dyrlæge Møller i Tiden omkring 29. August 1943 var paa Hjemrejse fra København og Kpt. ikke kunde faa Forbindelse med ham, personligt afslaaet en Opfordring fra Oberstløjtnant Mauff[2]) om at stille 70—80 Zeitfreiwillige til Vagttjeneste i København. Opfordringen kom over Divisionsstaben i Kolding, og heri sagdes det blandt andet: „Hvem er da denne Oberløjtnant P. Larsen, der ikke parerer Ordre?"

Alle disse Tildragelser d. 29.8.43 resulterede i den saakaldte „zweite Befragung" (hvilket i Virkeligheden vil sige, at Medlemmerne atter skal spørges).

Dyrlæge Møller protesterede stadig imod Anvendelsen af Zeitfreiwillige til andre Formaal end aftalt fra Begyndelsen, og hvad enhver havde forpligtet sig til.

General v. Hanneken forlangte stadig en betingelsesløs Indsats mod ydre og indre Fjender, som Generalen udtrykte sig. Dyrlæge Møller nægtede at gaa med hertil, og det udartede sig til en bevæget Samtale, hvori Kpt. ogsaa tog Del. Mødet fandt Sted i Silkeborg, og der var til Stede v. Hanneken, Dyrlæge Møller, Kpt. og muligt Peter Petersen.

Sluttelig erklærede Dyrlæge Møller sig villig til at stille de Zeitfreiwillige til Raadighed, naar disse efter en ny Hvervning meldte sig til disse Opgaver, d. v. s. efter en saakaldt „zweite Befragung".

Efter Hjemkomsten har Kpt. talt i Sønderjylland ved 17 Møder — se Rapp. af 13. 6. 45. — [3])

Ved 2 Kursus i Haderslev skulde der uddannes egne Underførere. De blev ogsaa uddannet, men blev næsten aldrig anvendt. Der var ca. 50 Personer med paa hvert Kursus, og det var Personer, der havde Forudsætninger i den Retning; for at nævne et Par enkelte var fornævnte O. Kortsch med, Jes Petersen, Tønder, Bargfeldt, Aabenraa, Johannes Nørrelykke, Jejsing, Lærer Krämer, Skovby, Als, Lærer Ludvig Clausen, Graasten, og andre Personer af lignende Uddannelse.

Paa Foranledning af Dyrlæge Møller blev Zeitfreiwilligorganisationen opløst i Begyndelsen af April 1945, og Uniformerne blev afleveret til Værnemagtsafdelingerne de respektive Steder. Vaaben havde man ikke haft uden for Tjenesten, saa Vaaben havde man ikke at aflevere. Kpt. var ikke — grundet paa Sygdom — selv til Stede ved Forhandlingerne om Ophævelsen, men Peter Petersen var med i Stedet for Kpt. Der forhandledes i Silkeborg med General Lindemann.

Det meget benyttede Ord *Heimwehr* i Forbindelse med og i Stedet for Zeitfreiwilligtjenesten har intet med Zeitfreiwilligtjenesten at gøre. Udtrykket Heimwehr er fremkommet paa den Maade, at de første SS-Frivillige, der direkte fra tysk Side i Aaret 1939 blev hvervet under ret uklare Forudsætninger var af den Mening, at de efter en ret grundig Uddannelse vilde komme tilbage og i Landsdelen blive anvendt som en Slags Heimwehr. Med andre Ord: man kan muligt drage en Sammenligning med Forholdene i Østrig. Kpt. oplyser i denne Forbindelse, at de tyske Statsborgere, der havde Bopæl i Sønderjylland, ikke kaldtes Zeitfreiwillige, men „Noteinsatzpflichtige" og fik deres Ordre gennem Konsulatet.

. . . . . .

Opl. vedt. underskrevet.

Aksel Petersen, **A. E. Jensen,**
Kriminalbetjente.

. . . . . .

[1]) Til rapport af 20. november 1946 har Peter Larsen forklaret, at Kansteins skrivelse blev opbevaret på Dibbernhaus, hvor den lå sammen med de såkaldte Zeitfreiwilligen-Akten, som var anbragt i et aflåset skab i værelse nr. 5. Disse akter blev brændt kort før kapitulationen. For underretten har Peter Callesen den 24. marts 1948 oplyst, at han personlig brændte disse akter, efter at han først havde set dem igennem. Der fandtes ikke i dem noget brev fra Kanstein. Under afhøringen i underretten har Larsen den 28. april 1948 forklaret, at der ikke har været sendt kopi af skrivelsen til kredslederne, og at brevet ikke har været forevist i det lille politiske råd. Kortsch har den 26. april 1949 i landsretten udtalt, at han i vinteren 1944—45 har set skrivelsen på Dibbernhaus. Peter Larsen bad ham i anledning af de forestående forhandlinger i Silkeborg sortere alle skrivelser, der angik de tidsfrivillige, og den lå da blandt disse. Til rapport af 9. august 1945 har Peter Callesen forklaret, at han i april 1945 under Peter Larsens sygdom kom en del på Dibbernhaus for at se, om der var noget særligt. Han lod da sin biblioteksassistent afskrive en del breve vedrørende tidsfrivilligtjenesten. I denne afskrift, som han har afleveret til politiet i Aabenraa (jfr. A. nr. 372), findes ingen skrivelse fra Kanstein.

For under- og landsretten har dr. Møller den 3. maj 1948 og den 26. april 1949 forklaret, at han efter samtalen med von Hanneken havde en forhandling med Kanstein, der sendte ham en skrivelse om, at spørgsmålet om uniformer til de tidsfrivillige nu var i orden. Men dr. Møller fik af skrivelsen det indtryk, at korpset var blevet billiget af den danske regering, eller at denne i hvert fald ikke havde noget derimod at erindre. Til rapport af 9. august 1945 har han udtalt, at

Kanstein lovede at skaffe de danske myndigheders tilladelse til oprettelse af tidsfrivilligkorpset. Et par dage senere meddelte Kanstein mundtligt, at sagen var i orden med de danske myndigheder. Dr. Møller rejste derefter til Sønderjylland, hvor der afholdtes møde i det lille politiske råd. Da var der allerede kommet en skrivelse fra Kanstein til Organisationsamt, hvori han gav meddelelse om de danske myndigheders tilladelse til oprettelsen. Dr. Møller udtaler, at han aldrig har set en original skrivelse fra noget dansk ministerium herom. Han mener iøvrigt, at der har foreligget afskrifter af Kansteins skrivelse, således at der har været eksemplarer deraf i Graasten, hos Vomi og i Organisationsamts arkiv.

Under forklaringerne for underretten har følgende medlemmer af det lille politiske råd udtalt, at de intet kender til Kansteins brev eller i hvert fald ikke har hørt derom under drøftelserne i rådet: Callesen (for landsretten siger han dog, at han mener at have hørt det i rådet), Peter Petersen, Stehr, Jes P. Petersen og Kardel. Blume er usikker, og Clausen mener, at dr. Møller omtalte en meddelelse fra Kanstein, mens Asmus W. Jürgensen husker dennes omtale heraf. Kanstein selv har også flere gange afgivet forklaring om den påståede skrivelse. For underretten har han den 3. maj 1948 udtalt, at direktør Svenningsen havde gjort ham opmærksom på, at korpsets oprettelse ville være i strid med folkeretten, og at der derfor måtte „*træffes en Modus mellem den tyske og den danske Regering*". Men det er ikke Kanstein bekendt, at en saadan aftale fandt sted. Han har måske overfor dr. Møller udtalt, at han ville forsøge at få en ordning med den danske regering. Han har ingen erindring om, at han skulle have meddelt dr. Møller, at der forelå dansk billigelse af korpsets oprettelse, og siger, at det ikke er sandsynligt, at han skulle have givet sådan meddelelse, hverken mundtlig eller skriftlig, når han selv var af en anden mening. Mere bestemt er en tidligere udtalelse, til rapport af 13. november 1946, hvori han hævder, at han er helt sikker på ikke at have sendt en sådan skrivelse, og at han ikke erindrer fra dr. Best eller andre at have fået ordre dertil. Dr. Best har til rapport af 12. december 1947 udtalt, at han ikke kan forstå, at Kanstein skulle have skrevet til folkegruppen, som hørte under Kasslers ressort.

[2]) Efter Peter Larsens oplysning var han chef for 30. division i Kolding, hvorunder uddannelsen af de tidsfrivillige hørte. For landsretten har Peter Larsen den 26. april 1949 forklaret, at han havde fået ordren gennem den lokale kommandant i Aabenraa, kaptajn Smidt. Her anslår han antallet til 75—100 personer.

[3]) A. nr. 392.

395.

Rapport om afhøring af Rudolf Stehr angående de tidsfrivillige.

1. aug. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Onsdag, den 1. August 1945.

Fængslede *Peter Rudolf Stehr*, (Flensborg d. 1. 12. 1906), *p. T. Aabenraa Arrest*, er i Dag foranlediget til Stede her paa Kontoret, hvor han erklærer sig villig til at afgive Forklaring om sine personlige Forhold og sit Arbejde her i Landet.

. . . . . .

Trods de trufne Aftaler blev en Del af de Zeitfreiwillige i Sønderjylland imidlertid indkaldt d. 29. August 1943 og forrettede Tjeneste i de følgende Dage. Dyrlæge Møller satte i denne Anledning en Undersøgelse i Gang, og det viste sig, at Indkaldelserne var udgaaet fra de stedlige tyske Kommandanter uden Hensyn til de trufne Aftaler. Hvorvidt de nævnte Kommandanter har foretaget Indkaldelserne paa eget Initiativ, kender fængs. intet til;

men han er dog af den Formening, at dette er Tilfældet. ..... Dyrlæge Møller tog af den Grund straks til København for at klage til den Øverstkommanderende i Danmark. Under disse Forhandlinger blev de i sin Tid trufne Aftaler udtrykkelig bekræftet som gældende i Fremtiden. Ved samme Lejlighed[1]) opsøgte Dyrlæge Møller sammen med fængs. Direktør Svenningsen for at redegøre for hele Forholdet og for at udtrykke sin Beklagelse af det skete. Kort efter Dyrlæge Møllers Besøg i København blev de Z-frivillige, der var indkaldt ved denne Lejlighed, i H. t. Forhandlingerne i København sendt hjem.

.....

Desuden har fængs. haft løbende Forbindelse i Spørgsmaalet Z-frivillige med Konsulatsafd. indenfor det tyske Gesandtskab. Forhandlingerne her drejede sig om at skabe en Retsstilling for Noteinsatzpflichtige og i Lighed hermed ogsaa for Z-frivillige, der kunde bestaa overfor folkeretslige Principper. Det maatte under alle Omstændigheder forhindres, at Z-frivillige under Kamphandlinger i Anl. af Invasion kunde blive betragtet og behandlet som Partisaner. For at undgaa dette var man interesseret i, at Z.-frivillige under deres Uddannelsestjeneste og under en evt. Indsats umiskendeligt var kendetegnet som Medlemmer af Værnemagten. — I deres Papirer (Ausweis), som de til at begynde med fik udleveret, var de betegnet som Wehrmachtsgefolge under deres Tjeneste. Fængslede mener, at de herigennem allerede var at betragte som staaende under Værnemagten, men Planerne i København i Konsulatsafd. gik dog ud paa derudover at forsyne dem med Soldbøger (Militærpas), saaledes at der ikke kunde opstaa Tvivl om deres Tilhørsforhold til Værnemagten under Tjenesten. Denne Plan er — saa vidt fængs. ved — dog ikke kommet til Udførelsen inden Kapitulationen. Vedr. Familieforsørgelse og lign. blev det under Forhandlinger i København ogsaa fastlagt, at Z-frivillige, som tilhørte Værnemagten under deres Tjeneste, skulde behandles efter de for Værnemagten gældende Bestemmelser.

Paa Grund af disse Forhold mener fængs., at Z-Spørgsmaalet ikke er et særskilt Problem, men falder ind under Folkegruppens militære Krigsindsats som Helhed, hvorved denne Indsats er baseret paa den politiske Linie, som fængs. har gjort Rede for.

.....

Oplæst, vedstaaet og underskrevet:

Stehr. **Aksel Petersen,** **A. E. Jensen,**
Kriminalbetjente.

[1]) Sml. dog A. nr. 381.

396.

Rapport om afhøring af Hauptfeldwebel Schönfeldt og Oberfeldwebel Kröger angående tidsfrivilligtjenesten.

13., 21. og 30. maj 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Mandag, den 13. Maj 1946.

Rapport.

Fhv. Hauptfeldwebel ved Ortskommandanturen i Aabenraa, tysk Statsborger *Gustav Ferdinand Kurt Schönfeldt*, (Hamborg 11/2-1897) ansat ved Knaben-Volksschule i Hamborg, Bismarcksstrasse 83, *boende Hamborg 19, am Weiher 17*, er med de allieredes Tilladelse bleven ført her til for bl. a. at blive afhørt angaaende de Zeitfreiwillige.

Kpt. har herom forklaret følgende:

.....

II. Folketyskere.

a) *Hvervning gennem Partiet NSDAP—N.*

.....

Kpt. siger, at det dengang blev ham fortalt af Folk, der havde ladet sig hverve som Zeitfreiwillig, at der blev lagt betydeligt — baade moralsk, erhvervsmæssig og politisk — Pres paa dem, som ikke erklærede sig villig. Særlig blev der henvist til den som sikker forventede tyske Sejr, og for saa vidt det drejede sig om Folk, som tidligere havde meldt sig til SS, men som af en eller anden Grund endnu ikke var bleven indkaldt, har man gjort dem opmærksom paa, at Partiet let kunde sørge for, at de snarest blev indkaldt til SS-Tjeneste. Paa den Maade har næsten alle folketyske Mænd, der ikke vilde blive misagtet af Partiet, meldt sig.

Kpt. siger, at Kommandanturen ikke fik noget at vide om denne Hvervning, og derfor mener han ganske bestemt, at Initiativet til Oprettelsen af Zeitfreiwilligen Korpset er udgaaet fra Partiet. Hvis det var udgaaet fra Værnemagten, vilde Kommandanturen dog ganske sikkert have faaet noget at vide derom, før Hvervningen satte ind.

b) *Registrering gennem Værnemagten.*

Fra den militære Øverstbefalende i Danmark fik Kommandanturen Ordre til at foretage Registrering af de Zeitfreiwillige, over hvilke de havde modtaget Lister med Navnene fra Dibbernhaus.

De blev tilsagt til at møde paa Kommandanturen, hvor de i Stedet for Ed maatte underskrive en Forpligtelseserklæring, hvortil Kommandanturen havde modtaget fortrykte Formularer fra den Øverstbefalende. Endvidere skulde Kommandanturen sørge for, at de blev lægeundersøgt i Lighed med de Noteinsatzpflichtige, de skulde anlægge og føre et Kartotek over dem og foranledige, at en Nøduddannelse kunde paabegyndes.

Beklædning (Uniform), Vaaben og andre Udrustningsgenstande samt Uddannelsespersonel blev anfordret hos den Øverstbefalende.

c) *Organisationens Formaal.*

I Retningslinier fra den Øverstbefalende til Kommandanturen blev angivet, at de Zeitfreiwillige i Tilfælde af en Invasion skulde indsættes til Understøttelse af Værnemagten, men ikke som Kampafdeling. Som stedlig Indsatsbegrænsning blev angivet den snæv-

rere Hjemstavn, hvorved man muligvis forventede en større Indsatsglæde. Desuden skulde de anvendes til Beskyttelse af for Værnemagten vigtige Objekter for derved at frigøre eventuelle Soldater til Kampindsats. Ganske særlig blev det forlangt, at Zeitfreiwillige skulde uddannes som Førere af Trægasgeneratorvogne, idet Værnemagten ikke disponerede over tilstrækkelig mange Chauffører til saadanne Vogne, hvoraf en Del i Tilfælde af en Invasion skulde beslaglægges.

For den Øverstbefalende spillede Mangelen paa egne Kræfter, der var stedfaste, muligvis en afgørende Rolle ved denne Aktion, hvorimod Kommandanturen var af den Anskuelse, at Partiet, af Prestigegrunde, til Styrkelse af en politisk Magtposition og for at faa en stærkere Indflydelse, var den egentlige Fader til Ideen, og at det derfor har forberedt den.

Saaledes som allerede de faldne (Eftermæle i N.Z.: „Ihr Opfer — unsere Verpflichtung") og det store Antal SS-Frivillige blev brugt i den politiske Propaganda, saaledes skulde nu ogsaa det store Antal Zeitfreiwillige spille en stor Rolle i det politiske Apparat. Anderledes kunde Hvervningens Art ikke forstaas, idet den Øverstbefalende sikkert ikke havde anordnet eller havde haft til Hensigt, at den skulde føres saadan. Desuden maatte Partiet i Kraft af dets Kendskab til disse Personer og Forholdene i det hele taget bedre end Værnemagten vide, at der ikke kunde tillægges de Zeitfreiwillige den ringeste militære Værdi, tilmed da deres egne Folk fra Dibbernhaus ogsaa viste Ulyst til Tjenesten.

Kommandanturen kom i hvert Fald efter faa Ugers Forløb gennem personligt Kendskab og ved Tilsyn med Tjenesten til den faste Overbevisning, at de i Tilfælde af virkelig Indsats højst kunde regne med 20 % af de Zeitfreiwillige, idet Indsatsviljen ikke var til Stede. Det vil sige, at de Zeitfreiwillige kun under Pres fra Dibbernhaus og for at undgaa Repressalier havde meldt sig.

Denne Anskuelse meddelte Kommandanturen ogsaa til den Øverstbefalendes Sagbearbejder, men Partiets Indflydelse var her for stor.

Den stedse skarpere blivende Modsætning mellem Kommandanturen og Partiet er sikkert ogsaa at tilbageføre hertil. Kpt. siger, at hvis der ikke havde foreligget udtrykkelig Ordre dertil fra den Øverstbefalende, saa havde Kommandanturen ikke haft nogen som helst Forbindelse med Partiet.

d) *Inddelingen.*

Kommandanturen begyndte med Inddeling. Zeitfreiwillige, der var i Besiddelse af dansk Førerbevis, blev udtaget til at blive uddannet som Gengaschauffører. Der fandtes ca. 30 à 35 Mand. Uddannelsen overtog H.K.P., det vil sige, H.K.P. afgav Kørelærere til Kommandanturen.

Resten af de Zeitfreiwillige blev inddelt efter Alder og efter militære Forkundskaber. Saa vidt Kpt. husker, var der 3 forskellige Grupper: unge Folk op til ca. 35 Aar, ældre Aargange og Folk, som tidligere havde været Soldat. Muligvis var der dog kun 2 Grupper, de yngre op til 35 à 40 Aar og de ældre. Derom ved Oberfeldwebel Kröger, Hamborg, nøje Besked, idet han kun havde med de Zeitfreiwillige at gøre.

Uddannelsen overtog Hauptmann Geese med Underofficerer fra et i Aabenraa stationeret Kompagni. De Zeitfreiwillige blev sammenkaldt til et Møde — vistnok paa Stadttheater —, hvor Geese holdt en Tale til de Zeitfreiwillige, i hvilken han ved Siden af almindelige Henvisninger ogsaa kom ind paa Formaalet med Uddannelsen, og frem for alt talte han om deres Forpligtelse og Indsats. Desværre var han ikke i forvejen blevet rigtigt informeret af Hauptmann Smidt. Han gik ud fra sin egen Stilling som aktiv Soldat og betonede bl. a. ud fra denne Indstilling den hensynsløse Indsats i militærisk Pligtopfyldelse, hvis der blev givet Ordre, ligegyldig mod hvem og hvor det bliver.

Denne Udtalelse gav straks Anledning til voldsomme Protester, ikke alene fra de Zeitfreiwilliges Side, men ogsaa fra Partiets Side, idet de Zeitfreiwillige kun havde forpligtet sig til Indsats imod en ydre Fjende (Invasion) og kun paa Hjemstedet.

Senere har Hauptmann Smidt eller Geese selv rettet disse Udtalelser, thi ellers havde de allerfleste Zeitfreiwillige søgt om at blive løst fra deres Forpligtelse.

I denne Forbindelse har Kpt. oplyst, at han ikke kan huske Ordlyden af den af de Zeitfreiwillige tidligere underskrevne Forpligtelseserklæring, men han ved, at der ikke

deri stod noget om de Zeitfreiwilliges Indsats. Ordlyden i Forpligtelseserklæringen var kun som Ordlyden i den skriftlige Ed, som enhver tysk Embedsmand f. Eks. maa afgive om Lydighed o. s. v.[1]) Det var derimod under Hvervningen, at det var blevet sagt til de Zeitfreiwillige, at de kun skulde indsættes mod en ydre Fjende og kun paa Hjemstedet.

En særlig Ordre fra den Øverstbefalende ordnede ogsaa de nærmere Enkeltheder vedrørende Indsatsen, men herom blev de Zeitfreiwillige ikke underrettet, først ved den virkelige Indsats skulde de gøres bekendt dermed.

I denne Ordre fra den Øverstbefalende var bl. a. anført Regler for de Zeitfreiwilliges Brug af Vaaben over for Danske. De Zeitfreiwillige maatte kun gøre Brug af Vaaben over for Danske, hvis det drejede sig om danske Styrker, som marcherede sammen med de allierede, eller hvis de blev truet med Vaaben, altsaa i Nødværge.

e) *Alarmeringsplan.*

For i Tilfælde af Alarmering at faa de Zeitfreiwillige samlet paa kortest mulig Tid lavede Kdt. (Kommandanturen) en Alarmeringsplan for Aabenraa By og nærmeste Omraade og for Landkommunerne under Aabenraa Amt.

Byen blev inddelt i 4 Distrikter — Syd, Nord, Øst og Vest. Inddelingen af de Zeitfreiwillige rettede sig efter deres Bopæl. Disse 4 Hoveddistrikter, som sorterede under en Alarm-Gruppefører, var igen inddelt efter Gader i mindre Distrikter, hvis Størrelse rettede sig noget efter det Antal Zeitfreiwillige, som boede i Distriktet, og de sorterede igen under en Alarm-Undergruppefører.

Betingelse for at blive udtaget til Alarm-Gruppe- eller Undergruppefører var foruden Paalidelighed, at de havde Telefon.

. . . . . .

Alarmeringsordren udgik fra Kdt. til de 4 Alarm-Gruppeførere, disse gav Ordren videre til Alarm-Undergruppeførere og disse igen til de enkelte Zeitfreiwillige i deres Undergruppe. Tilbagemeldingen til Kdt. om udført Ordre gik samme Vej, blot i modsat Retning. Paa denne Maade var det muligt i Løbet af højst 1 Time at faa samlet alle Zeitfreiwillige paa Alarmpladsen (Kommandanturens Gaardsplads).

Af Øvelsesgrunde blev de Zeitfreiwillige altid beordret til Tjeneste paa denne Maade, ligesom ogsaa andre Meddelelser Tjenesten vedrørende blev givet paa denne Maade.

Af denne Grund kunde Kdt. se bort fra Afholdelsen af særlige Alarmeringsøvelser, der aldrig er blevet afholdt. Hvis det viste sig, at en af Undergruppeførerne ikke var helt paalidelig — ikke sørgede for Ordrens hurtige Videregivelse m. v. — blev han erstattet med en anden, hvilket er sket i enkelte Tilfælde.

I Landkommunerne foretoges Alarmeringen paa samme Maade, kun var Samlepladsen for disse ikke Aabenraa, men forskellige Værnemagtsenheder ude i Amtet. Løjtland havde Samleplads ved Luftwaffes Afdeling i Barsmark (Loddenhøj); Rise, Egvad, Hellevad, Hjordkær og Østerløgum Sogne ved Værnemagtens Afdeling i Rødekro; Bolderslev, Uge og største Delen af Ensted Sogn ved en Marineluftwache i Ensted Sogn; Varnæs, Bovrup og Felsted mødte enten ved en Marineafdeling i Elisenlund eller, hvis der laa en Afdeling af Værnemagten i Felsted, i Felsted; Graasten, Rinkenæs, Holbøl og Kliplev Sogne mødte i Søgaard og den sydligste Del af Amtet, Bov Sogn, ved Værnemagtens Afdeling i Padborg.

Alle de uddannede Gengaschauffører hørte ganske vist indsatsmæssig under Aabenraa.

Alarm-Gruppe- og Undergruppeførere fik Navnelisten over deres Zeitfreiwillige fra Kdt. i Aabenraa, og Listerne skulde altid holdes à jour.

f) *Indsatsplan.*

De som Trægaschauffører uddannede Zeitfreiwillige skulde køre alle de beslaglagte Vogne til en af den Øverstbefalende bestemt Samleplads (for Aabenraa var Haderslev bestemt) og tillige overtage en Del af den stedlige Værnemagtsafdelings egne Vogne. For de stedfaste Enheders Vedkommende — Kdt. og Luftwaffe Barsmark m. fl. — vilde det dog kun komme i Betragtning i Tilfælde af, at der blev givet Ordre til Rømning, idet mange

Redskaber, Udrustning og Akter herfra saa skulde borttransporteres. Hertil var 8 Trægaschauffører udset. Iøvrigt skulde Chaufførerne køre med Tropper og Materiel over hele Jylland.

Alle øvrige Zeitfreiwillige var efter 1. Indsatsplan inddelt til Objektbeskyttelse i Byen, eller de skulde til Kdt. Kdt. havde søgt sig de Folk ud, som i Tilfælde af virkelig Indsats (im Ernstfall) kunde være Kdt. til stor Nytte ved Overvindelse af opstaaende Vanskeligheder og ved Vagttjeneste. Dertil hørte Sanitetspersonale, særlig rolige Folk, som var fortrolige med de stedlige Forhold, og som syntes egnede til at løse opstaaende Vanskeligheder med Myndigheder, Færdselen eller Befolkningen.

Dertil hørte Aalling med sit indgaaende Kendskab til Politiforholdene og som Sagkyndig med Motorkøretøjer, Ingeniør Niels Petersen som Byggesagkyndig, Schlesinger som Sanitäter, Lærer Jürgen Hansen som anerkendt Tolk og Oversætter og Andreas Petersen til „Innendienst" (han kunde af Sundhedshensyn ikke anvendes til „Aussendienst") paa Grund af sit store Kendskab til Befolkningen og sin Evne til at mægle.

Kdt. saa i Tilfælde af virkelig Alarm sin første Opgave i at opretholde Ro og Orden blandt Befolkningen.

Hele Indsatsplanen var hemmelig, og ingen af de Zeitfreiwillige fik Kendskab om, hvor og hvorledes de skulde anvendes, med Undtagelse af Jürgen Hansen for sit eget Vedkommende, idet han jo stod i et snævrere Forhold til Kdt. ved at være fastlønnet Tolk med maanedlig Løn af 100 Kr. pr. Maaned.

Med Undtagelse af Trægaschaufførerne, der jo havde faaet en særlig Uddannelse for at faa det militære Førerbevis, blev ingen af de til særlige Hverv udsete særlig uddannet, ligesom ingen af de øvrige blev særlig uddannet for en særlig Indsats, idet ingen særlig Indsats var planlagt.

Denne 1. Indsatsplan havde Gyldighed til vistnok i Sommeren 1944, da der blev lavet en:

Indsatsplan. Nr. 2.

Vedrørende denne oplyser Kpt., at der i 1944 (muligvis Sommer) udkom en Befaling fra den Øverstbefalende, som stik imod Hverve- og Forpligtelsesaftaler forlangte, at henved 1000 Zfr. af de — vistnok ca. 1800 — i Tilfælde af Indsats skulde afgives til Divisionen i Mellem- og Nordjylland. Hertil skulde udtages de yngre Folk. Som Opgaver blev angivet: Bevogtningsopgaver og Transportledsagelse for at frigøre rigtige Soldater.

. . . . . .

I Tilfælde af virkelig Indsats, altsaa for Alvor, vilde de Zfr. og Noteinsatzpflichtige være blevet tildelt „Standorttruppe", som under Kommando af Kampkommandanten (i Aabenraa: Wehrmachtskommandantur) skulde overtage Sikringen af Byen. Til „Standorttruppe" hørte kun de stedlige Enheder som Kdt., H.K.P., Luftwaffe Barsmark, nogle smaa Særkommandoer, Skrivestue- og Haandværkerpersonale, Rekonvalescenter, „Innendienstfähige" fra de i Byen liggende Kampenheder, der jo i Tilfælde af Alvor vilde blive sendt til Kampstederne. Desuden vilde Soldater paa Orlov eller paa Gennemrejse, som opholdt sig her i Byen ved Alarmens Indtræden, være blevet tildelt „Standorttruppe".

I Indsatsplanen for Aabenraa var de Zfr. indbygget saaledes, at de ikke vilde komme til at forrette Tjeneste sammen med Soldater fra Værnemagten, men Kpt. var klar over, at de ikke vilde møde fuldtallig, og saa var han bleven nødt til at tage tyske Soldater for at faa de Zfr.s Vagtgrupper fuldstændig eller fuldtallig. Kpt. havde udarbejdet en Plan med Angivelse af Navne, hvor hver enkelt Zfr. skulde gøre Tjeneste. Ved virkelig Alarm behøvede Kpt., naar de Zfr. var mødt paa Alarmpladsen, kun efter sin Plan raabe Navnene op for hver Gruppe og sende den af Sted til det Sted eller det Objekt, som Gruppen skulde bevogte.

Kpt. oplyser, at de Zfr. i Nødstilfælde ogsaa vilde være blevet indsat til Afværgelse af fjendtligt Angreb.

Kpt. mener, at der i Aabenraa By har været henved 250 Zfr. Efter Planen var heraf ca. 150 Mand udset til at blive afgivet til Divisionen i Mellem- og Nordjylland.

g) *Zfr.s militære Stilling.*

Den Zfr. var i den Tid, han var indsat, og ogsaa i den Tid, han under Uddannelsen gjorde Tjeneste, de tyske Militærlove undergivet og blev betragtet som „Wehrmachtsangehöriger" med Hensyn til sine Pligter. Til Tjenesten henregnes ogsaa Hen- og Hjemvejen til og fra Tjeneste. I den øvrige Tid havde den Zfr. intet med Værnemagten at gøre og stod ikke under dennes Beskyttelse. Som Følge deraf kan efter Kpt.s Mening de Zfr. heller ikke betegnes som „Soldater", men de var nærmest en Slags Tvekøn (Zwittergebilde).

h) *Sold.*

De Zfr. fik kun Betaling for den Tid, de var til Tjeneste. Saavidt Kpt. husker, fik de 1,50 Kr. pr. Gang (alm. „Wehrsold" for 1 Dag), som var ens for alle Charger. Omtrent alle Zfr. gav Afkald paa denne Sold til Fordel for „Winterhilfe" eller en eller anden velgørende Institution, særlig Lazaretter. Kpt. overviste Pengene til den Øverstbefalende.

i) *Lønudfald, Forsikring, Familieforsørgelse.*

Spørgsmaalet om Godtgørelse for Lønudfald, Erstatning ved Ulykkestilfælde i Tjeneste, ved Sygdom, paadraget som Følge af Tjenesten, Betaling af Underhold til Familien under Indkaldelse var i lang Tid Genstand for Forhandlinger mellem Kdt., Partiet og Zfr. paa den ene Side og den Øverstbefalende paa den anden Side. Værnemagts-Intendanten hos den Øverstbefalende afgjorde først derhen, at Lønudfald og Familieerstatning skulde afgøres efter samme Regler som for Værnemagten, men i Spørgsmaal om Erstatning ved Ulykkestilfælde, Sygdom, Krigsbeskadigelse og Død henviste han dem til de almindelige Forsikringsselskaber, der skulde betale. Forsikringsselskaberne afviste dog eller forlangte en Forsikringspræmie, der var saa høj, at hverken de forsikrede selv eller Værnemagten vilde betale den. Særlig Partiet og ved Siden af Kdt. trængte paa og forlangte en Afgørelse fra den Øverstbefalende.

Kpt. mener, at Dr. Møller og Larsen dengang selv var hos den Øverstbefalende i Anledning af denne Sag. Hvorledes den endelige Afgørelse blev, er Kpt. ikke i Stand til at oplyse. I hvert Fald havde Kdt., indtil dette Spørgsmaal var blevet klaret, ladet Tjenesten udfalde. Det var i Vinteren 1943—44; det nøjagtige Tidsrum kan Kpt. ikke opgive.

Saaledes havde de Zfr. de samme Pligter som en Soldat, hvorimod de ikke (i hvert Fald en Tid lang) havde de samme Rettigheder. Dr. Møller maa være i Stand til at give Oplysninger desangaaende, ligeledes Oberfeldwebel Kröger, boende i Hamborg, som fra April 1943 og indtil Kapitulationen var Sagbearbejder for alle Zfr. i Syd- og Sønderjylland ved Kdt. i Aabenraa.

Alle Papirer fra Kdt. i Aabenraa blev en af de sidste Dage i April eller i Begyndelsen af Maj 1945 efter Befaling fra den Øverstbefalende brændt.

k) *Legitimation.*

Formaalet med Legitimationen var for saavel Zfr. som Noteinsatzpflichtige at være kendetegnet som *Soldater*, for at de ikke i Tilfælde af Tilfangetagelse skulde blive anset og behandlet som Friskarer. I Tidens Løb blev deres Legitimation hyppig ændret. Allerførst — efter at de Zfr. havde underskrevet Forpligtelseserklæringen — havde de kun „Ausweis" med Fotografi og Armbind med Paaskrift: „Deutsche Wehrmacht". Armbindene blev senere inddraget. Saa vidt Kpt. husker, blev der ogsaa senere beordret en Ændring i Formuleringen af Forpligtelseserklæringen (eidesstattliche Erklärung), saaledes at en ny Forpligtelseserklæring maatte underskrives. Kpt. husker ikke mere Erklæringens Tekst, men Underskriveren forpligtede sig til Pligtopfyldelse, Lydighed og Troskab, omtrent i Lighed med den soldatiske Edsformel. Om de Zfr. har aflagt mundtlig Ed, kan Kpt. ikke mere huske, men han ved bestemt, at de Noteinsatzpflichtige gjorde det. Ogsaa herom vil Oberfeldwebel Kröger kunne give bestemte Oplysninger.

n) *Ausweis.*

„Ausweis" for Zfr. og Noteinsatzpflichtige havde samme eller i det mindste lignende Ordlyd. Ordlyden blev dog ændret flere Gange ligesom Farven, saaledes at der flere Gange blev udgivet nye „Ausweise". Paa Grund af dette Roderi er Kpt. i Dag ikke i Stand til at give nøjagtige Oplysninger, men her henviser han ogsaa til Oberfeldwebel Kröger, som førte Kartoteket, og som udstedte alle „Ausweis".

o) *Uniformering.*

Alle Zfr. skulde uniformeres, hvilket ogsaa blev gennemført paa enkelte Undtagelser nær, hvor der ikke fandtes passende Størrelser. Senere, ganske vist først efter ret lang Tid, blev der dog fremskaffet Uniformer til dem alle.[2]) De Zfr. havde Rangaftegn svarende til deres tidligere Tjenestegrad i Værnemagten, for saa vidt de havde været tysk Soldat i den første Verdenskrig eller i den sidste Krig. Uniformen blev udleveret til de Zfr., der opbevarede den hjemme, men de maatte kun bære den under Tjenesten. Kpt. siger i denne Forbindelse, at han er af den Mening, at Lønnen var ens for alle uanset Grader.

p) *Soldbuch, Erkennungsmarke.*

I slutningen af 1944 eller Begyndelsen af 1945 blev det befalet fra den Øverstbefalende, at der skulde udfærdiges „Soldbuch" og præges „Erkennungsmarke" for alle Zfr. Bøger og Mærker blev tilstillet Kdt., men maatte først udleveres i Tilfælde af Indsats og — saavidt Kpt. husker — kun imod Inddragning af „Ausweis". I Aabenraa blev hverken „Soldbuch" eller „Erkennungsmarke" udleveret. „Soldbücher" og „Erkennungsmarken" var dog henholdsvis udfyldt og præget for hver enkelt Mand. Flere Distrikter i Sydjylland har dog slet ikke faaet dette Materiale udleveret fra Kdt. i Aabenraa.

Hele Oplaget blev i Slutningen af April eller Begyndelsen af Maj 1945 tilintetgjort. Oberfeldwebel Kröger ved ogsaa herom bedre Besked, idet han havde foranlediget Trykning af Bøgerne og Prægning af Mærkerne i Flensborg, ligesom han ogsaa havde med Udstedelsen af Bøgerne og Fordelingen at gøre. Kröger sørgede ogsaa for Tilintetgørelsen.

r) *Instruktion.*

Instruktionen, forsaavidt den ikke hørte til den militære Uddannelse, indskrænkede sig til almindelig Optræden i Offentligheden, hvorved der særlig blev dem paalagt: 1) at undlade Provokation i Optræden eller i Tale, 2) Tavshedspligt, 3) Meldepligt, saafremt den Zfr. kom til Kendskab om en Aktion, rettet mod Værnemagten, og 4) Understøttelsespligt (informatorisk) ved Eftersøgning efter nødlandede, afsprungne eller afskudte Flyvere m. m.

Merkblatt.

Kdt. i Aabenraa udarbejdede forskellige „Merkblätter" om, hvorledes de Zfr. skulde forholde sig, men de kom ikke til Udlevering til de Zfr., fordi enten den Øverstbefalende eller „Dibbernhaus" rejste Indvendinger mod Indholdet eller Formuleringen. Kpt. redigerede selv disse „Merkblätter" paa Grundlag af forskellige fra den Øverstbefalende udgivne Befalinger eller Henvisninger. Kpt. tror, at den endelige Formulering først udkom i Sommeren 1944, og at de da blev duplikeret og udleveret, vistnok af Oberfeldwebel Kröger. Denne vil ogsaa som Sagbearbejder sikkert kunne give mere tilforladelige Oplysninger om Tekst og Udlevering.

Disse „Merkblätter"s Indhold var i det store og hele som de foran af Kpt. skitserede Punkter, og de er ogsaa ved mundtlige Instruktioner blevet behandlet.

s) *Uddannelse.*

Uddannelsen var indstillet paa et Minimum. I Forgrunden stod Uddannelsen med Gevær og Skydning, hvorimod Eksercits blev nedpresset paa et Minimum. Dertil kom enkelte mindre Bevægelsesøvelser i Terrænet. I det store og Hele var Tjenesten ret uregelmæssig.

Fastlagt var Tjeneste paa 2 Søndagformiddage om Maaneden, men det kunde af forskellige Grunde ikke gennemføres (Veksel af Uddannelsespersonale, andre, mere vigtige Opgaver, Uklarhed om Spørgsmaalet om Forsørgelse, Uniformsmanglen og andet mere).

s. 1) *Særuddannelse.* s. 2) *M.G.*

En Særuddannelse gennemgik foruden Trægaschaufførerne ogsaa de Zfr., som tidligere som Soldat i den tyske Værnemagt var blevet uddannet med svært M.G. Disse fik omtrent 2 Gange om Maaneden paa Hverdagaftener i Kdt. en særlig Uddannelse med svært M.G.-08. Nogle Gange havde disse ogsaa Søndag Formiddag Skydeøvelser med samme M.G. paa Skydebanen i Nørreskoven.

s. 3) *Geværer.*

De almindelige Geværer var forældede og ikke i god Stand, saaledes at Skydeøvelserne var temmelig værdiløse. Ogsaa Uddannelsen med Gevær led meget under, at den Zfr. ikke selv havde sit Gevær. Den ene Dag havde han et dansk Gevær, i Morgen et tysk, saa en tjekkisk eller fransk Karabin, og saaledes skiftede det bestandig, men den Øverstbefalende havde kun kunnet stille dette Vaabensammensurium til Raadighed.

Desuden havde næsten alle Vaabnene mindre Fejl, der paa Grund af Bøssemagerens Overbelastning med Arbejde ikke kunde afhjælpes. Paa den Maade kunde en „einwandfrei" Skydning ikke gennemføres.

s. 4) *Pansernæve.*

I Begyndelsen af 1945 blev enkelte Grupper af Zfr. ogsaa uddannet med Pansernæve, det vil sige, det blev egentlig kun forsøgt at uddanne dem, thi tilsyneladende havde de tyske Soldater, som skulde uddanne dem, ikke selv tilstrækkelig Erfaring dermed. Derfor skete der ogsaa paa Grund af Uforsigtighed fra Instruktørens Side et Uheld paa Kommandanturen, hvorved Vinduer og Døre blev sprængt i Splinter. Vedkommende havde forvekslet en almindelig Øvelsesgranat med en med en lille Øvelsesladning. Der kom ingen Mennesker til Skade, men paa Grund af denne Episode blev Uddannelsen med Pansernæve stillet i Bero, og den blev ikke optaget igen.

. . . . . .

Kpt. mener ikke, at de Zfr. nogen Sinde har afholdt Øvelser sammen med Værnemagten. Kun Uddannelsespersonale blev stillet fra Værnemagten. Det er dog muligt, at Soldaterne fra Værnemagten en enkelt Gang har medvirket ved en Skovøvelse (Gennemsøgning af et Skovdistrikt). Soldaterne markerede da vistnok Angriberen.

t) *Unterführerkursus.*

Egnede Gruppe- eller Delingsførere blev — uden at blive spurgt — udsøgt af Uddannelseslederen. For det meste var det dem, der havde en Charge, der først skulde have en videre teoretisk Uddannelse. Ogsaa denne Uddannelse var ret uregelmæssig, og den blev paa Grund af anden Belastning snart indstillet. Disse teoretiske Kursus blev afholdt paa Kommandanturen og givet af det sædvanlige Uddannelsespersonale.

t. 1) *Haderslev.*

Derfor kom der i 1944 — hvorfor kan Kpt. ikke huske — en Befaling fra den Øverstbefalende om, at der skulde gennemføres kasernerede Kursus paa 2 à 3 Ugers Varighed i Haderslev.

Udvælgelsen skulde Kdt. i Aabenraa foretage, først og fremmest Folk med Charge ganske vist under Hensyntagen til Vedkommendes Undværlighed paa sin Arbejdsplads i Civil. Kpt. husker ikke, om Lønudfald blev erstattet, men han mener det.

Deltagerne til dette Kursus fik tilstillet Indkaldelsesordre (Einberufungsbefehl), og de blev ikke først spurgt, om de vilde med. Det var ikke Alarmeringsgruppeførerne, der blev udtaget dertil, men derimod Folk, som skulde fungere som Gruppeførere i Henhold til Indsatsplanen.

t. 2) *Parti og Udvælgelse.*

Ved Udvælgelsen af disse Folk opstod der ogsaa et spændt Forhold mellem Kdt. og „Dibbernhaus", som bredte sig til videre Kredse. Dr. Møller og Peter Larsen krævede nemlig, at de Zfr. skulde bringes i nærmere Forbindelse med Partiet i Lighed med Udbygningen i S.K. Ganske vist skulde den militære Forbindelse til Værnemagten blive bestaaende, men Partiet forlangte at faa afgørende Indflydelse paa de Zfr.s Indsats paa Hjemegnen. Stabschef Peter Larsen var udset til saaledes at overtage Føringen. Desuden forlangte Partiet, at de stillede Underførere, henholdsvis Uddannelsespersonale, fra deres Partifolk (S.K.), fordi de egnede Folk næsten alle var ved Fronten. Kdt. stod paa det modsatte Standpunkt og forlangte den militære Føring og den absolutte Befalingsmyndighed og Ret til at bestemme deres Indsats. I denne Opfattelse blev Kdt. bestyrket af Tilkendegivelser fra de Zfr., der ikke vilde gaa med til en Forbindelse med Partiet, og de havde i givet Fald nægtet at gøre Tjeneste under Partiet.

I denne Anledning har der fundet flere Forhandlinger Sted mellem Møller—Larsen og den Øverstbefalende (dengang General Hanneken) og ogsaa mellem den Øverstbefalende og Kdt. i Aabenraa.

Dr. Møllers Krav blev afslaaet, og de Zfr. forblev stadig staaende under Værnemagten d. v. s. Kdt. Kun skulde S.K.-Førere, for saa vidt de var Zfr., havde Charge, var egnet og havde Fronterfaring, foretrækkes til „Unterführer-Lehrgänge" i Haderslev. Bedømmelsen om deres Egnethed havde dog Kdt. Paa den Maade kom der særlig mange S.K.-Folk paa de Kursus i Haderslev. Kpt. mener, at der blev afholdt ialt 2 saadanne Kursus.

Som Stedfortræder for den Øverstbefalende forhandlede for det meste Oberstløjtnant Töpke.

En anden Grund til, at Kdt. satte sig imod Partiets Planer var ogsaa den, at Kdt. var bange for, at det vilde øge Spændingen mellem den danske og den tyske Del af Befolkningen, hvis de Zfr. kom under Partiets Kommando.

Kpt. har aldrig været til Stede ved Kdt.s Forhandlinger angaaende de Zfr., men han blev altid bagefter informeret af Ortskommandanterne (Smidt og Dietrich), ligesom han ogsaa gennem den desangaaende førte Korrespondance fik Kendskab til Forhandlingerne. Dr. Møller og Larsen maa kunne give detaillerede Oplysninger om disse Forhandlinger.

u) *Bevæbning.*

. . . . . .

Det var oprindelig planlagt, at den Zfr. skulde have udleveret og selv have opbevaret Uniform, Udrustning og Vaaben. Paa Grund af Kdt.s skeptiske Syn paa de Zfr.s Indsatsvilje blev der dog taget Afstand fra at udlevere Vaabnene til de Zfr. Kdt. var nemlig bange for, at det skulde komme til Sammenstød med Befolkningen, og at der skulde ske Misbrug af Vaaben, eller at Modstandsbevægelsen skulde finde Anledning til en Aktion i „Standortbereich" for paa den Maade at sætte sig i Besiddelse af Vaaben. Kdt. mente ikke, at de Zfr. vilde yde tilstrækkelig Modstand, tilmed da de jo heller ikke altid var hjemme. Af denne Grund forblev Vaabnene i Kdt.s, henholdsvis de stedlige militære Tjenestesteders Forvaring. Af denne Grund maatte de Zfr. ogsaa ved Øvelserne med Vaaben altid først afhente Vaabnene paa disse militære Tjenestesteder, hvor de efter endt Øvelse atter maatte afleveres.

v) *Opløsning.*

Opløsningen af Zfr.-Organisationen skete, saa vidt Kpt. husker, faa Uger før Kapitulationen, fordi Nytte- og Meningsløsheden af denne Organisation var blevet klar. Kartoteket med alle Underbilag blev sidst i April eller først i Maj 1945 brændt. Kpt. kender ikke noget til, om Uniformer og „Ausweis" blev inddraget.

Særlig Oplysning om Organisationens Opløsning blev ikke givet de Zfr. Kdt. var paa dette Tidspunkt overbelastet med alt muligt andet Arbejde.

En Befaling angaaende Opløsningen blev ikke givet fra den Øverstbefalende, men kun en Befaling til at tilintetgøre alt Materiale vedrørende de Zfr. Denne Befaling blev af Kdt. dog anset som ensbetydende med Befaling til Opløsning.

Kpt. har under sit lange Ophold her i Aabenraa — fra Juni 1940 til April 1941 og igen fra August 1942 til den 9/5-1945 — tilegnet sig noget Kendskab til det danske Sprog, og han har derfor gennemlæst foranstaaende Rapport. Nogle enkelte Ord og Vendinger har jeg maattet forklare ham.

Under Afsnit b, 2. Stykke, ønsker han tilføjet følgende:

Der var nogle Zfr., som ikke efter Tilsigelse var mødt paa Kdt. for at underskrive Forpligtelseserklæringen. Til disse blev der udsendt en Ordonnans, og de maatte saa underskrive Forpligtelseserklæringen hjemme.

Gennemlæst og godkendt.

Gustav Schönfeldt. **M. Levisen.**
Obtj.

Kont. den 21/5-1946.

Angaaende de Zfr.s Udtrædelse af Korpset har Schönfeldt forklaret, at de Zeitfreiwillige ikke kun havde forpligtet sig for et bestemt Tidsrum, og de var derfor forpligtet til at blive staaende i Korpset, indtil det blev opløst. Af den Grund var det umuligt for nogen at melde sig ud.

Den eneste Maade, hvorpaa de kunde blive løst fra deres Forpligtelse, var, at de af Sundhedshensyn af den tyske Militærlæge blev erklæret for uduelige.

Saavidt Kpt. husker, har Kdt. dog selv ligefrem smidt 2 Medlemmer af Korpset ud, nemlig Fiskerøger Madsen (T. 664/45) og Ernst Schlesinger (T. 784/45). Disse 2 forsømte Gang paa Gang deres Tjeneste saa groft, at de blev slettet. Dette blev meddelt den Øverstbefalende, og denne har ikke krævet, at de 2 skulde straffes efter de tyske Militærlove, hvilket egentlig burde være sket i H. t. den af dem underskrevne Forpligtelseserklæring. Af indrepolitiske Hensyn saa Kdt. bort derfra.

.....

Gennemlæst, godkendt.

Gustav Schönfeldt. **M. Levisen.**
Obtj.

Kontinueret d. 30. 5. 46.

Fhv. Oberfeldwebel Christian Johannes Heinrich Kröger (Hamburg d. 30. 11. 1897), gift og boende *Hamburg 13, Hochallee 16*[2], er med de allieredes Tilladelse ført hertil Landet for at blive afhørt som Vidne i forskellige Sager.

Han har været Oberfeldwebel ved herværende Kommandantur fra 1. 5. 1943 og indtil 9. 5. 1945 og har hovedsageligt haft med de Zeitfreiwillige i hele Nordslesvig at gøre, idet han var den daglige Leder af Centraladministrationen af Zeitfreiwilligorganisationen i Nordslesvig — baade for tyske og danske Statsborgere.

Hans Arbejde som „Sagbearbejder" bestod i Registrering af samtlige Korpsets Medlemmer i hele Omraadet, Udsendelse af Instruktioner (Merkblatt), Ausweis og Uniformsgenstande. (Uniformer, Instrukser og Vaaben blev under eet sendt ud til de enkelte „Standorte", medens Kpt. for Aabenraas Vedkommende foranledigede direkte Udlevering til de enkelte Medlemmer af Korpset).

Kpt. angiver, at Zeitfreiwilligkorpset inclusive de tyske Statsborgere omfattede ca. 1500 Medlemmer.

.....

II. Folketyskere.

.....

b) *Registrering.*

Ifølge Ordre fra den tyske Øverstbefalende i Danmark fik Kdt. Ordre til at foretage en Registrering af samtlige Zfrw. i hele Nordslesvig. Grundlaget for Registreringen var dels

Lister, som Kdt. havde modtaget fra Dibbernhaus (Marts—April 1943), dels Spørgeskemaer og Forpligtelseserklæringer, som var blevet tilsendt Kdt. i Aabenraa fra de forskellige „Standorte". Efter de foreliggende Dokumenter udarbejdede Kpt. et Kartotekkort paa hver enkelt Zeitfreiwillig. Bevislighederne opbevaredes i særlige Brevordnere.

. . . . . .

Kpt. forklarer yderligere, at Forpligtelseserklæring, underskrevet af hver enkelt Zeitfreiwillig skulde foreligge før Kartotekkortets Udfærdigelse. Han mindes dog, at dette i enkelte Tilfælde ikke har været Tilfældet, men i disse Tilfælde blev der paa Kpt.s Foranledning udsendt en Ordonnans med en Blanket til en Forpligtelseserklæring til paagældende, og kun i eet Tilfælde (Ernst Schlesinger) lykkedes det ikke at faa Forpligtelseserklæring underskrevet.

Da man ved Indkaldelse til Tjeneste gik frem efter Kartoteket, og der ikke har været Protester mod Indkaldelserne, mener Kpt., at der i hvert Tilfælde for Aabenraas Vedkommende ikke har været flere Tilfælde af forannævnte Art.

For „Standortene" uden for Aabenraa kan Kpt. ikke udtale sig med samme Sikkerhed, idet han ikke havde personlig Kendskab til de enkelte Medlemmer, og Registreringer her foretoges af skiftende militære Personer i disse Omraader.

c) *Organisationens Formaal.*

. . . . . .

I Foraaret 1944 kom der fra Ø.B. en Befaling om, at Zfrw.-Korpset nu ogsaa skulde anvendes i Etapetjenesten i det øvrige Jylland. Det var Aargangene 1901 og derefter, der skulde forrette Etapetjeneste. I Begyndelsen af 1944 blev der uddelt gule „Kriegsbeorderungen" til samtlige Korpsets Medlemmer. De Aargange, der skulde gøre Etapetjeneste, skulde ved Indkaldelse møde paa Kasernen i Haderslev, medens de andre Aargange skulde møde paa deres „Standort". I Slutningen af 1944 kom der en ny Befaling fra Ø.B., og herefter skulde alle Zeitfreiwillige kun gøre Tjeneste her i Landsdelen. De tidligere udleverede „Kriegsbeorderungen" blev derfor i December—Januar 1944—45 ombyttet med nye, i Følge hvilke alle skulde møde paa deres „Standort". Kpt. mener, at den Ø.B. efter Forhandling med Dyrlæge Møller har ændret de Zfrw.s Opgaver saaledes, at de ikke mere skulde forrette Etapetjeneste. Han anfører yderligere, at der i Foraaret 1944 i hvert Fald i Aabenraa er blevet afholdt et Møde, hvor Korpsets Medlemmer blev spurgt, om de var villige til betingelsesløs Indsats (2. Befragung). Kun ganske faa (unge) meldte sig, hvorfor Opgaverne blev indskrænket som foran nævnt.

Vedrørende Bevogtningsopgaverne i Hjemstavnen forklarer Kpt. yderligere: Man havde saavidt muligt udtaget Personer, der var ansat i de respektive Virksomheder, til at bevogte disse, men han erkender, at disse ikke vilde være i Stand til at drive Værkerne, hvorfor de maatte tvinge Virksomhedens Arbejdere og Teknikere til at fortsætte Driften. Saafremt Virksomheden var blevet angrebet, skulde de med alle til Raadighed staaende Midler forsvare denne mod Angriberne.

Saafremt det var kommet til direkte Kamphandlinger i „Standorten"s Omraade, vilde det tyske Militær have anvendt de Zfrw. paa lige Fod med de regulære tyske Tropper, ikke blot til Vagt, Transport og Kdt.-Tjeneste, men ogsaa til egentlig Kamp. Indsatsordren for de Zfrw. lød paa „Objektenschutz und Sicherung des Standortes".

. . . . . .

Gennemlæst med Overbetjent Levisen som Tolk og godkendt.

Christian Kröger.	**I. Møller,**	**M. Levisen.**
	Fm.	Obtj.

[1]) Se A. nr. 367.

[2]) Til rapport af 27. aug. 1945 har dr. Clausen oplyst, at de tidsfrivillige oprindelig gik i deres civile tøj på øvelserne. Først i sommeren 1943 fik de udleveret uniformer. Peter Petersen har den 12. november 1945 oplyst, at de tidsfrivillige, indtil uniformerne blev udleveret, havde et armbind med påskrift: Deutsche Wehrmacht.

397.

Rapport om afhøring af Lanwer angående tidsfrivilligkorpset.

1. okt. 1946.

Afskrift.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet
Den særlige Undersøgelsesafdeling

Rapport.

Tirsdag, den 1. Oktober 1946.

. . . . . .

Vedr. Oprettelsen af „Zeitfreiwilligendienst".

Kpt. [Ewald Albert Lanwer] forklarer, at det tyske Konsulat i Aabenraa intet har haft at gøre med Oprettelsen af „Zeitfreiwilligendienst" for de danske Statsborgere.

Kpt. har den Opfattelse, at Hvervningen til Waffen SS hverken blandt Mindretallets Ledelse eller dets Medlemmer var særlig populær, hvorfor man af taktiske Grunde fra Mindretalsledelsens Side stræbte hen imod Oprettelsen af „Zeitfreiwilligendienst" for at undgaa videre Fordringer fra SS.s Side om nye Kontingenter af Frivillige under Henvisning til, at saa og saa mange Mænd fra Mindretallet forrettedeTjeneste i „Zeitfreiwilligenkorpset". Herved opnaaedes ogsaa, at et større Antal Mænd fra Mindretallet kunde holdes hjemme i Sønderjylland og fortsætte deres Arbejde i Mindretallets politiske Organisation.

Kpt. har ikke deltaget i Forhandlinger om „Zeitfreiwilligendienst" mellem Mindretalsledelsen og de tyske militære Myndigheder. Det er Kpt.s Mening, at Initiativet til Oprettelsen af „Zeitfreiwilligendienst" hidrørte fra Mindretallets Ledelse. Saavidt han husker, er dette noget, han først har erfaret „post festum" ved Samtaler med Personer fra Mindretalsledelsen.[1])

. . . . . .

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

sign. **Lanwer.** sign. **Sjørup.**
Krmbtj.

[1]) Den 15. februar 1943 indberettede amtmand Refslund Thomsen til indenrigsministeriet, at han den 12. februar havde haft en samtale med Lanwer, hvorunder han overfor denne nævnte, at der jo nu også skulle etableres en tidsfrivilligtjeneste for det tyske mindretals medlemmer. Konsulen svarede, at det var endnu ikke afgjort. Mindretallets ledelse havde undersøgt, hvor mange deltagere der eventuelt kunne blive tale om. Når det var fastslået, skulle sagen forelægges for de militære myndigheder. Konsulen havde sagt til den rigsbefuldmægtigede, at man måtte regne med, at det ville afstedkomme et chok i den danske befolkning. Nu måtte denne jo så afveje de militære ønsker og de politiske betænkeligheder mod hinanden. (Sml. Besættelsestidens Fakta, I, s. 631).

398.

Rapport om afhøring af Kassler vedrørende de tidsfrivillige.

19. maj 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Mandag, den 19. Maj 1947.

Rapport.

Rolf Georg Gustav Kassler, f. d. 28/1 1908 i Tyskland, *Dr. jur., tidligere Gesandtskabsraad ved det tyske Gesandtskab i København*, der med Tilladelse fra de engelske Myndigheder er ført her til Landet for at afgive Vidneforklaringer, fremstaar D. D. paa mit Kontor.

. . . . . .

Zeitfreiwilligendienst:

Kpt. erindrer ikke med Sikkerhed, paa hvilken Maade Zeitfreiwilligendienst er blevet udvidet til at omfatte danske Statsborgere. Han erindrer dog, at Ortsgruppenleiter Johansen, København, har indfundet sig paa Gesandtskabet og meddelt, at han havde sat sig i Forbindelse med Oberstløjtnant Mauff og Dalldorf om Udvidelse af Zeitfreiwilligendienst i København til at omfatte danske Statsborgere. Om tilsvarende Udvidelse af Z. i Sønderjylland husker Kpt. ikke nærmere, men mener, at Konsul Lanwer har sendt Indberetning herom til Gesandtskabet, og at Forhandlingerne om ovennævnte Udvidelse af Z. er blevet ført med Kanstein, Mauff eller de lokale tyske Militærmyndigheder. Kpt. nærede Betænkeligheder ved Udvidelsen af Z. udfra folkeretlige Synspunkter, hvorfor han kort Tid efter ved given Lejlighed drøftede Spørgsmaalet med Legationsraad Reichel, Udenrigsministeriet, Berlin, der dog mente, at der ikke var Betænkeligheder ved Udvidelsen af Z. til at omfatte danske Statsborgere, og mente, at Mindretallet burde deltage i denne Tjeneste.[1]) Kort Tid efter at Kpt. var kommet hjem fra Berlin, blev Spørgsmaalet om Udvidelse af Z. til at omfatte danske Statsborgere drøftet mellem Kpt. og enten daværende Afdelingschef Hvass eller Kontorchef Hansen, saaledes at man fra dansk Side paabegyndte Drøftelsen og gjorde opmærksom paa, at Udvidelsen var uforenelig med Danmarks Neutralitet.[2]) Kpt. anførte heroverfor, at Udvidelsen af Z. faktisk ikke var andet end Hvervning til almindelig Soldatertjeneste. Kpt. har senere ved en given Lejlighed underrettet Mindretalsledelsen om det danske Udenrigsministeriums og Gesandtskabets Stilling til Udvidelsen af Zeitfreiwilligkorpset.

. . . . . .

Gennemlæst og vedstaaet.

Dr. R. Kassler. **Iver Møller.**
Fm.

[1]) Dr. Best har for underretten den 24. maj 1948 udtalt, at han ikke kan erindre, at Kassler skulle være rejst til Berlin for at drøfte korpsets lovlighed.

[2]) Den 18. oktober 1947 har udenrigsministeriet i anledning af en forespørgsel fra politimesteren i Aabenraa udtalt, at Kasslers udtalelse om forhandlinger med afdelingschef Hvass eller kontorchef H. J. Hansen *„har været forelagt Direktøren* [Frants Hvass], *der ikke erindrer at have ført Samtaler med Hr. Kassler om det nævnte Spørgsmaal"*. Som bilag til ministeriets skrivelse findes et brev af 14. oktober 1947 fra gesandt H. J. Hansen, hvori det hedder: *„I Anledning af den .... fremsatte Anmodning skal jeg tillade mig at udtale, at jeg ikke tør benægte Muligheden af, at tidligere Legationsraad ved det tyske Gesandtskab i Kobenhavn, Dr. R. Kassler, overfor mig i forbigaaende under Samtale om andre Emner kan have nævnt Spørgsmaalet om en Udvidelse af den saakaldte „Zeitfreiwilligendienst" til at omfatte danske Statsborgere, hvorom jeg dog ikke har nogen Erindring, men at jeg derimod med absolut Sikkerhed kan erklære, at en egentlig Drøftelse af dette Spørgsmaal aldrig har fundet Sted mellem Dr. Kassler og mig"*. Iøvrigt har Kassler til rapport af 16. januar 1948 oplyst, at han med sikkerhed husker, at der ikke fra gesandtskabets side er ført forhandlinger med de danske myndigheder (udenrigsministeriet) forud for korpsets oprettelse, hverken om disses tilladelse hertil eller indforståelse hermed. Han erindrer, at dr. Best udtalte, at de danske myndigheder først skulle underrettes efter, at det var bestemt, at korpset skulle oprettes. For underretten har han den 3. maj 1948 forklaret, at han ikke har sendt folkegruppeledelsen noget brev angående den danske regerings godkendelse.

399.

Rapport om afhøringer af von Hanneken, Toepke og Lindemann angående de tidsfrivillige.

12. og 16. dec. 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Fredag, den 12. December 1947.

Rapport.

Vedr. Oprettelse af „Zeitfreiwillig-Organisationen".

Efter forud indhentet Tilladelse fremstod Dags Form. d. 12/12-47 paa Politigaarden i København tidl. Øverstbefalende for den tyske Værnemagt i Danmark *Hermann Konstantin Albert Julius v. Hanneken*, f. d. 5. Januar 1890 i Gotha, Thyringen.

. . . . . .

Kpt. har herefter forklaret, at han i Dag fra omhandlede Drøftelse[1]) ham, Dr. Best og Dr. Møller imellem husker, at det var Dr. Best, der udtalte, at den tyske Folkegruppe ønskede at faa oprettet et Zeitfreiwilligkorps, bestaaende af Medlemmer af den tyske Folkegruppe. Folkegruppen ønskede, at nævnte Korps skulde samarbejde i snæver Forbindelse med den tyske Værnemagt og saaledes, at Korpset blev undergivet Værnemagten. Folkegruppen ønskede specielt ikke, at Korpset skulde samarbejde med eller blive undergivet Waffen-SS. Kpt. husker videre, at Dr. Best og Dr. Møller var inde paa, at Folkegruppen ved Oprettelse af Korpset vilde undgaa, at Waffen-SS eventuelt hvervede for mange af Folkegruppens Medlemmer, eller specielt hvervede Medlemmer, som Folkegruppen havde anset for og betegnet som „unabkömmlich".

. . . . . .

Hensigten med de „Zeitfreiwillige" var, at disse udelukkende skulde bruges som et Slags Vagtmandskab, de skulde bevogte livsvigtige Objekter (Objektenschutz). Kpt. har udtalt, at det ikke var Hensigten at gøre Brug af de „Zeitfreiwillige" i forreste Linie under Kamp, f. Eks. under en Invasion heri Landet. Med den ringe, og maaske ogsaa forskelligartede Uddannelse, som de „Zeitfreiwillige" modtog, vilde de vise sig ubrugelige til regulær Kamp sammen med de alm. Tropper i forreste Linie. Paa den anden Side var de uniformeret og bevæbnet med alm. tysk Værnemagtsuniform og Vaaben, og i givet Fald — f. Eks. til Nedkæmpelse af nedsatte allierede Faldskærmsjægere — vilde de Zeitfreiwillige sikkert være blevet benyttet.

. . . . . .

En Del Tid senere, Kpt. mener at kunne huske, at det maa have været i Efteraaret 1944, havde Kpt. en ny Drøftelse med Dr. Møller og fhv. Overløjtnant Peter Larsen om „Zeitfreiwilligkorpset". Til Kpt.s Stab var der indgaaet Klage over Kommandospørgsmaalet. Saavidt Kpt. husker, var der blevet klaget over, at de Befalingshavende, som Folkegruppeledelsen havde udset til Befalingsmænd, var uegnede, eftersom de pgl. ikke viste sig deres Opgaver som saadanne voksen, derimod fandtes der blandt de menige Medlemmer af Zeitfreiwilligkorpset Folk, som tidligere havde været Befalingsmænd i den tyske Hær og havde en længere Tjenestetid end de Befalingsmænd, som Folkegruppen havde udset. — Kpt. husker, at han sammen med Oberstløjtnant *Toepke* — Leder af I. a. — kørte til Aabenraa, hvor de paa „Dibbernhaus" havde en Drøftelse med Dr. Møller og Peter Larsen. Kpt. mener at kunne huske, at det var første Gang, han var sammen med Peter Larsen. Kpt. husker ikke mere Enkeltheder for denne Drøftelse, men man blev i hvert Fald enig.

Efter Drøftelsen kørte man til Dr. Møllers Hjem i Graasten. Det var et rent privat Besøg.

Kpt. mindes ikke, at han herudover har haft Drøftelser af nogen Art med Dr. Møller eller noget Medlem af den tyske Folkegruppe ang. Forhold vedr. de Zeitfreiwillige.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at han med Sikkerhed mener at kunne huske, at der fra ham eller hans Stab ikke paa noget Tidspunkt er udstedt Ordre om Indsættelse af Zeitfreiwillige til noget bestemt Formaal. Kpt. er saaledes ikke bekendt med, at Zeitfreiwillige visse Steder er blevet udkommanderet til Tjeneste den 29/8-43. Er saadant sket, maa Ordre hertil være udstedt enten af den stedlige Ortskommandant eller af Folkegruppeledelsen.[2])

Kpt. husker, at der i Efteraaret 1943 til ham og hans Stab fra de stedlige Ortskommandanter indløb Klager over, at Folkegruppeledelsen selv vilde bestemme, hvor og naar de Zeitfreiwillige skulde bruges. Dette kunde Kpt. ikke gaa med til. Meningen og Indholdet af den Drøftelse og Aftale, som Kpt. og hans Stab traf med Dr. Møller ved Oprettelsen af Zeitfreiwilligkorpset var i hvert Fald den, at Værnemagten skulde sørge for Uniformeringen, Bevæbningen og Uddannelsen, og at Værnemagten (Kpt.) i givet Fald skulde have Kommandoretten over Korpset og saaledes egenmægtigt kunde bestemme, hvor og naar Korpset skulde indsættes. Det er sikkert rigtigt, at Forholdene omkring den 29/8-43 medførte, at dette Forhold blev aktuelt.

Kpt. havde derefter Drøftelser med Dr. Best, Stehr og Dr. Møller over nævnte Forhold. Kpt. husker, at han forlangte at faa at vide, hvor stort et Antal af de Zeitfreiwillige han med Sikkerhed kunde regne med i givet Fald. Saavidt han husker, var der ved den første Drøftelse blevet antydet overfor ham, at hele Korpset vilde komme til at bestaa af mellem 1000 og 1500 Mand, og Kpt. husker, at han ved de senere Drøftelser udtalte, at han hellere saa, at han kun fik overladt 500 Mand, naar han saa med Sikkerhed kunde regne med dette Antal. Kpt. ønskede at faa klar Besked herom, og dette var sikkert Grunden til den ofte omtalte „Zweite Befragung".

Nogen Tid senere fik Kpt. at vide, hvor stort et Antal Zeitfreiwillige han kunde regne med at have Dispositionsret over. Han husker ikke mere dette Antal, dog husker han, at det var et færre Antal, han vilde faa overladt, end det Antal, som hele Korpset bestod af. Efter bedste Evne mener Kpt. at kunne sige, at Antallet, som ved saakaldte „Zweite Befragung" gik ind for at staa under Værnemagtens Kommando, androg mellem ca. 500 og 800. I denne Forbindelse har Kpt. anført, at han, såfremt det ved „Zweite Befragung" havde vist sig, at kun et meget lille Faatal havde været villig til at undergive sig Værnemagtens Kommando, havde lavet „einen furchtbaren Krach".

Kpt. er derefter gjort bekendt med Peter Larsens Forklaring til Rapport af 20/7-45 — Bilag B. 3. — Side 5,[3]) hvor denne forklarer, at Zeitfreiwilligkorpset blev oprettet i Februar—Marts 1943 efter Kpt.s indtrængende Opfordring. Hertil har Kpt. forklaret, at dette ikke er rigtigt. Det rigtige og faktiske Forhold er som af Kpt. foran forklaret, nemlig at det er Folkegruppen (Dr. Møller) og Dr. Best, som har rettet Henvendelse til Kpt. Kpt. har saaledes ikke af egen Drift ønsket et saadant Korps oprettet.

Kpt. og hans Stab fik efterhaanden det Indtryk, at man udelukkende havde rettet Henvendelse til Kpt. (Værnemagten) om et vist Samarbejde for herved at beskytte sig mod Waffen-SS, saaledes at forstaa, at man kunde sige i paakommende Tilfælde til Waffen-SS, at Folkegruppen arbejdede sammen med Værnemagten, og at dens „Zeitfreiwillige" var underlagt Værnemagten. Efterhaanden fik man ogsaa det Indtryk, at Folkegruppen ønskede at have sine egne Tropper. Kpt. husker nemlig, at Dr. Møller ved en Lejlighed berørte overfor ham, at Folkegruppen i det Tilfælde, at Nordslesvig blev renset for tysk Militær, jo ikke kunde have f. Eks. „Dibbernhaus" liggende ubeskyttet hen. Paa samme Maade skulde Dr. Møller og andre Personligheder indenfor Folkegruppen have deres Beskyttelse.[4])

. . . . . .

Gennemlæst og vedstaaet.

sign. **Hermann v. Hanneken.**

Derefter afhørt: *Hans Günther Toepke* (Frankfurt a/M 22/6-1914. Efter Frigivelse her i Landet bliver Kpt. ført til Musterlager i Tyskland.

Kpt. har opholdt sig her i Landet siden 3/11-43. Han var Major — senere Oberstløjtnant —. Han var beskæftiget som I.a. (1. Generalstabsofficer) under General von Hanneken.

Derefter har Kpt. forklaret, at han ikke kender noget til, paa hvis Foranledning Zfr.-korpset blev oprettet, idet han paa dette Tidspunkt ikke opholdt sig her i Landet, og han har ikke siden faaet nogen Underretning herom.

Kpt. har ikke haft Forbindelse med Folkegruppen med anden Anledning end Zeitfreiwilligkorpset. Han kender saavel Dr. Møller som Peter Larsen.

Han forklarer, at han kort efter sin Ankomst her til Landet foretog en Rejse til Aabenraa for at faa Føling med Folkegruppen. Han vidste, at der var nogen Gnidning mellem v. Hanneken og Dr. Møller, og det var Kpt.s Mening ved sit Besøg at udvirke en Sammenkomst mellem de to, saa der kunde opnaas Forstaaelse mellem dem.

I Aabenraa fandt der en Drøftelse Sted paa Ortskommandanturen. Det var i Januar 1944. Fra Værnemagten deltog Kpt. og Hauptmann Smidt. Fra Folkegruppen deltog Peter Larsen og formentlig Peter Petersen og maaske Dr. Møller.

Under Mødet blev Anvendelsen af de Zeitfreiwillige drøftet, men der blev ikke opnaaet Enighed med Hensyn til, hvor de kunde og maatte indsættes.

Kpt. fik udvirket en Sammenkomst mellem Folkegruppeledelsen og v. Hanneken i Silkeborg. Mødet fandt Sted i Februar—Marts 1944. Fra Folkegruppeledelsen deltog Dr. Møller, Peter Larsen og Peter Petersen. Fra Værnemagten var til Stede: v. Hanneken, Kpt. v. Münchow, Hauptmann Smidt. Ved Drøftelserne kom man ind paa Folkegruppens Indsats under et alm. Angreb paa Landet (Invasion). Fra Værnemagtens Side holdt man paa, at det maatte blive Værnemagten, der bestemte, hvor Folkegruppens Zeitfreiwillige skulde indsættes. Fra Folkegruppens Side holdt man paa, at de Zeitfreiwillige kun maatte indsættes i Nordslesvig.

Man blev derfor enig om, at de Zeitfreiwillige selv skulde bestemme, hvem af dem der vilde staa direkte under Værnemagtens Kommando og saaledes var villig til at blive sat ind hvor som helst i Landet.

Der blev saaledes gjort de Zfr. den saakaldte „zweite Befragung".

Kort Tid senere fik man ved Værnemagten Resultatet af nævnte „zweite Befragung" opgivet. Det viste sig, at vistnok 776 Mand af Zeitfreiwilligkorpset havde stemt for i Tilfælde af Kamphandlinger her i Landet at blive indsat efter Værnemagtens Forgodtbefindende. Omtrent et lign. Antal (ca. 750 Mand) vilde kun gaa med til at blive indsat i Nordslesvig.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at der fandt endnu et Møde Sted mellem Folkegruppeledelsen (Dr. Møller m. fl.) og Værnemagten (v. Hanneken m. fl.). Ogsaa dette Møde fandt Sted i Silkeborg, og det drejede sig om det i Bilag D.1. i Larsens Sag nævnte Møde.[5]) Kpt. forklarer — uden at være gjort bekendt med Referatets Indhold —, at Mødet drejede sig om Kommandoforholdet og Omraadet for de Zeitfreiwillige. Han nævner at ca. 776 Mand havde erklæret sig villig til at gøre Tjeneste i Danmark, medens et lign. Antal havde forpligtet sig til Tjeneste i Nordslesvig mellem den gamle og den nye Grænse. Han kender disse Tal, fordi det laa indenfor hans Arbejdsomraade. Især interesserede han sig for det førstnævnte Antal, fordi de var de eneste, som man militært havde nogen Interesse af. Man kunde ikke tilrettelægge militære Foranstaltninger med en Styrke, som man ikke fuldtud kunde disponere over.

Kpt. havde fremsat Forslag om at anvende de Zeitfreiwillige i Etapetjeneste som Vagtmandskab, Chaufører og lign., hvilket han ogsaa fik gennemført, saaledes at de i givet Fald (Invasion) vilde være blevet anvendt paa denne Maade. De ca. 776 Mand, som Værnemagten frit kunde disponere over, vilde være blevet indkaldt til Silkeborg.

Der var ikke designeret nogen fra Folkegruppen som Fører for disse Zeitfreiwillige; men man havde udset Peter Larsen som Kommandør for de ca. 750 Mand, som kun var gaaet med til at blive indsat i Nordslesvig. Larsen havde imidlertid ikke faaet nogen Meddelelse herom.[6])

Efter General Lindemanns Overtagelse af Kommandoen i Danmark kunde Kpt. se, at der ikke var nogen Anledning til at tro, at der vilde ske nogen Invasion i Danmark, og Kpt. foreslog derfor overfor General Lindemann, at man skulde opløse Zeitfreiwilligkorpset, hvilket skete kort efter.

Folkegruppen har saaledes ikke stillet Forslag om Korpsets Ophævelse.

.....

Gennemlæst og vedtaget.

sign. **Toepke.** **F. A. Bruun.** **E. Jensen.**
Krm.obtj.

Kontinueret, den 16. December 1947.

....tidl. Øverstkommanderende over den tyske Værnemagt i Danmark, Generaloberst *Georg Heinrich Lindemann* (Osterburg/Altmark 8/3-84), der har forklaret, at han d. 1/2-45 blev forflyttet til sin Post i Danmark. Han tog Ophold i sit Hovedkvarter i Silkeborg.

Efter i fornødent Omfang at være blevet orienteret i Sagen har Kpt. forklaret, at han — saavidt han erindrer — ialt to Gange har ført Drøftelser eller Forhandlinger med Folkegruppeføreren Dr. Møller. Begge disse Drøftelser fandt Sted i Silkeborg. Kpt. husker, at Dyrlæge Møller var ledsaget af endnu et Medlem af Folkegruppen; men eftersom pgl. ikke har gjort noget videre Indtryk paa Kpt., husker Kpt. ikke nævnte Person. Han husker saaledes ikke, hvorvidt Dr. Møllers Ledsager manglede den ene Arm.

Saavidt Kpt. husker, var det Dr. Møller, som havde anmodet Kpt. om at faa den første Drøftelse, formentlig formidlet gennem *Toepke*.

Drøftelsen gik i Hovedsagen ud paa, at Dr. Møller var imod, at Folkegruppens Zeitfreiwillige i Tilfælde af en Invasion kunde komme til at staa overfor det Tilfælde, at de kunde komme til at staa med Vaaben i Haand overfor Borgerne heri Landet, og eftersom — hvilket Udfald Krigen end fik — den tyske Folkegruppe maatte leve videre ved Siden af saadanne Borgere, var det uholdbart for Folkegruppen.

I denne Forbindelse har Kpt. anført, at det af hans Forgænger — General v. Hanneken — var bestemt, at de Zeitfreiwillige i Tilfælde af saakaldte „B-Fall"[7]) (Invasion eller nær forestaaende Invasion) skulde forrette „Rückwärtige Dienste", hvilket vil sige: forrette Tjeneste bagved den egentlige Front- eller Kamplinie.

Kpt. var meget forstaaende overfor Dr. Møllers Argumenter, specielt fordi Kpt. slet ikke var interesseret i de Zeitfreiwillige.

Resultatet af denne første Drøftelse var, at de Zeitfreiwillige ikke vilde blive indkaldt til Tjeneste under eller ved den tyske Værnemagt. Kpt. forbeholdt sig dog Ret til i paakommende Tilfælde at lade de Zeitfreiwillige forrette Vagttjeneste, f. Eks. Jernbanebevogtning i Nordslesvig. Kpt. var dog paa daværende Tidspunkt klar over, at han sikkert ikke vilde faa Brug for en saadan Tjeneste fra de Zeitfreiwilliges Side, idet — som han siger — han havde Tropper i tilstrækkelig Grad.

Kpt. havde dog fortsat efter nævnte Møde (d. 15/3-45) den egentlige Kommando over de Zeitfreiwillige.

Kpt. har udtalt, at det godt kan passe, at dette første Møde fandt Sted den 15/3-45. I nævnte Drøftelse har uden Tvivl været til Stede Generalstabschefen, Generalmajor *Reinhardt*, og Oberstløjtnant *Toepke*.

Ca. 2—3 Uger senere maa Dr. Møller have anmodet om at faa en ny Drøftelse i Stand med Kpt. i Silkeborg. Kpt. husker, at Dr. Møller ved denne Lejlighed anmodede om, at de Zeitfreiwillige blev frigivet (at Korpset blev opløst), fordi Krigsbegivenhederne nu havde udviklet sig derhen, at de Zeitfreiwillige, saafremt Tyskland ikke indstillede Kampen, kunde komme til at bære Uniform og Vaaben mod Landets Befolkning i Nordslesvig, og dette kunde Dr. Møller ikke forsvare. Kpt. var ogsaa indforstaaet med, at Korpset straks blev opløst, og dette var Resultatet af denne Drøftelse.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at Initiativet til begge disse Drøftelser er udgaaet fra Folkegruppeledelsen (Dr. Møller).

Kpt. kan bestemt ikke tænke sig, at han har tilkaldt Dr. Møller til de nævnte to

Drøftelser. — I denne Forbindelse har Kpt. anført, at hans Hukommelse har lidt en Del, hvorfor han kun husker større og mere vigtige Begivenheder, og omhandlede Forhold med de Zeitfreiwillige var jo paa daværende Tidspunkt et ganske uvæsentligt Forhold.

Kpt. er foreholdt, at *Toepke* har udtalt, at det er ham, der har foreslaaet Kpt., at det bedste vilde være at opløse Zeitfreiwilligkorpset. Hertil har Kpt. udtalt, at han ikke husker dette; men naar *Toepke* vil fastholde dette, er det jo muligt, at det er *Toepke*, der har bragt Møderne mellem Kpt. og Dr. Møller i Stand — specielt det sidste Møde[8].)

I Kpt.s Tid er der ikke udleveret Vaaben eller Uniformer til Folkegruppen. Til Kpt. er der ikke indgaaet Beretninger, Anmeldelser m. v. fra Folkegruppens Medlemmer.

Kpt. husker ikke mere Enkeltheder vedr. Zeitfreiwilligorganisationen, saasom Antal og om der var særlige Aftaler om, hvor og naar de Zeitfreiwillige eller bestemte Antal af Z. skulde indsættes.

Kpt. ser sig ikke i Stand til at give yderligere Oplysninger til Sagen.

Kpt. er gjort bekendt med Ordlyden i Skrivelse af 27/1-45 fra Peter Larsen til Bargfeldt.[9]) Kpt. kender intet til denne Skrivelse. Paa daværende Tidspunkt var Kpt. ikke her i Landet endnu.

Forelæst i Oversættelse, vedtaget.

sign. **F. A. Bruun,**
Krmobtj.

---

[1]) Nemlig det første møde mellem von Hanneken og dr. Møller i slutningen af 1942 (jfr. A. nr. 393).

[2]) Dr. Best har til rapport af 2. august 1945 udtalt, at det var meget imod hans vilje, at de tidsfrivillige blev sat ind den 29. august, og at han havde påtalt dette overfor von Hanneken. For underretten har han den 24. maj 1948 oplyst, at det var hans indtryk, at også von Hanneken var overrasket. Han sagde til dr. Møller, at han måtte træffe aftale med værnemagten for at undgå lignende fejltagelser i fremtiden.

[3]) Se A. nr. 371.

[4]) For underretten har von Hanneken den 24. maj 1948 forklaret, at når han har udtalt, at folkegruppen til sine egne formål behøvede et vist antal folk, er dette et spørgsmål, der først er dukket op på et senere tidspunkt. Fra ledelsens side erklærede man da, at man havde brug for en del af styrken til sin egen beskyttelse. Derfor kunne man kun stille en lille del af de 3000 våbenføre mænd til rådighed for værnemagten. Peter Larsen har den 27. april 1948 udtalt, at efter mødet den 15. marts 1945 var motiveringen for korpsets beståen ønsket om beskyttelse af folkegruppens liv og ejendom. Hertil har dr. Møller dog den 3. maj erklæret, at det ikke har været på tale, at korpset skulle beskytte folkegruppen. Peter Petersen har til rapport af 12. november 1945 forklaret, at de tidsfrivillige i tilfælde af invasion nordfra skulle beskytte de tyske krigsindustriforetagender, f. eks. skibsværftet i Sønderborg.

[5]) Nemlig mødet i Silkeborg den 21. maj 1944 (se A. nr. 382).

[6]) For underretten har Peter Petersen den 11. maj 1948 forklaret, at det under mødet i Silkeborg fra en af siderne blev foreslået, at Peter Larsen skulle være en slags stabsleder for de 750 mand, der skulle blive i Sønderjylland.

[7]) Jfr. notits af 18. marts 1945 (A. nr. 391), hvor A-Fall er brugt om den situation, der ville opstå i tilfælde af invasion.

[8]) For landsretten har dr. Møller den 26. april 1949 oplyst, at forud for det første møde med general von Lindemann den 15. marts, havde der fundet et møde sted i det lille politiske råd, hvor han havde givet oplysning om situationen, efter at han på vejen hjem fra Berlin havde besøgt Gauleiter Lohse sammen med dr. Best. Lohse mente, at situationen var håbløs, og oplyste, at i tilfælde af invasion sydfra ville den første forsvarslinie blive nord for Haderslev. I det lille politiske råd enedes man derfor om at søge kontakt med Lindemann. Efter at være vendt tilbage til Sønderjylland aflagde dr. Møller referat i det lille politiske råd. Peter Petersen har den 11. maj 1948 for underretten forklaret, at dr. Clausen på dette møde gjorde det klart, at korpset, som de militære forhold havde udviklet sig, var overflødigt. Efter nogen overvejelse indså dr. Møller, at dette var rigtigt, og dagen efter rejste han og Peter Petersen atter til Silkeborg. Mødet med generalen varede kun nogle minutter. Dr. Møller har den 26. april 1949 for landsretten bekræftet denne fremstilling. Han mener, at det sidste møde fandt sted den 27. marts. Dr. Clausen har til rapport af 27. august 1945 forklaret, at baggrunden for forslaget om korpsets opløsning var mistanken om, at de tidsfrivillige ville blive brugt til andre formål end aftalt, og frygt for, at Pancke i tilfælde af uroligheder eventuelt ville benytte korpset som politi.

Den 24. april 1945 meddelte amtmand Refslund Thomsen i en indberetning, at han den 21. april havde haft en samtale med Rudolf Stehr, der oplyste, at de tidsfrivillige var blevet fritaget fra tjeneste, og at dette ville blive meddelt dem ved en appel den 22. april, ved hvilken lejlighed uniformerne skulle afleveres.

[9]) Se A. nr. 390.

400.

Udtalelse fra fhv. udenrigsminister Scavenius om, at der ikke fra dansk side foreligger nogen godkendelse af tidsfrivilligtjenesten.

30. jan. 1948.

I Spørgsmaalet om danske Statsborgeres Deltagelse i Zeitfr.dienst har Dr. Best udtalt, at han ikke længere ved, hvorvidt han har meddelt den danske Regering dette skriftligt, men at han tror, at han har talt mundtligt med mig derom. Paa given Foranledning skal jeg hertil bemærke, at jeg ikke har nogen Erindring om en saadan Samtale, men at det forekommer mig, at selvom jeg skulde have faaet en saadan mundtlig Meddelelse, ser jeg ikke, at det kan have nogen Betydning, idet der ikke kan foreligge nogen Overenskomst eller Sanktion fra dansk Side, uden at dette maatte have givet sig Udtryk i en eller anden skriftlig Form. Jeg kan saaledes — efter at være gjort bekendt med Sagens Akter — udtale, at der ikke fra min Side kan foreligge andet, end at jeg højst kan have taget en Meddelelse om et allerede foretaget Skridt til Efterretning.[1])

København, 30/1 1948.

Erik Scavenius.

Saaledes passeret.

E. Brix.

[1]) Angående spørgsmålet om den danske regerings tilladelse til oprettelsen af tidsfrivilligkorpset har der, både for underretten og for landsretten, været afgivet forklaringer af en række medlemmer af det lille politiske råd. Der er nogenlunde enighed om, at dr. Møller har udtalt, at den danske regerings tilladelse forelå. Flere husker, at hans udtalelse herom var foranlediget af en forespørgsel fra Jes P. Petersen. Blume mener, at dr. Møller først har sagt, at forhandlinger var i gang, og så på et senere møde har udtalt, at regeringen havde givet sin tilladelse. Også Stehr har den opfattelse, at oplysningen om, at tilladelsen var i orden, ikke forelå i det første møde, mens Kardel hævder, at dr. Møller sagde, at sagen ville blive ordnet. Dr. Møller har i sine forklaringer holdt fast ved, at han har fået det omtalte brev fra Kanstein (se A. nr. 393 og 394). Desuden har han for landsretten den 26. april 1949 forklaret, at dr. Best har udtalt sig således overfor ham, at der for ham ikke kunne være mindste tvivl om, at korpsets lovlighed var godkendt af den danske regering, idet dr. Best sagde, at han havde henvendt sig til Scavenius derom. Von Hanneken havde iøvrigt sagt, at der slet ikke forelå noget spørgsmål om ulovlighed, da der jo kun var tale om en fortsættelse af den tidligere påbegyndte hvervning. Dr. Best har for underretten den 24. maj 1948 oplyst, at korpsets oprettelse efter hans mening var uangribelig, idet det rent teknisk holdt sig indenfor rammerne af den indkaldelse til SS, som allerede fandt sted, og som han anså for legal. Han kan ikke huske, om han skriftligt har underrettet den danske regering om, at korpset var blevet oprettet. Nogen overenskomst med eller sanktion fra denne har der derimod ikke foreligget. Den var efter hans opfattelse ikke nødvendig. Men han *havde det i hovedet*, at Scavenius var blevet underrettet om oprettelsen. Der er aldrig fra dansk side kommet nogen indsigelse herimod, og han sluttede heraf, at den danske regering affandt sig med korpsets oprettelse. For landsretten har dr. Best den 28. februar 1949 forklaret, at han i første halvår af 1943 talte med Scavenius om tidsfrivilligkorpset, og han husker ikke, der kom nogen protest fra denne. De har iøvrigt ofte under deres samtaler drøftet korpset. I referat af dr. Bests forklaring for underretten hedder det i vidnebogen: „*Vidnet mener bestemt, men han kan ikke huske, om det er sket mundtligt eller skriftligt, at han har givet Dr. Møller Besked om, at Sagen var i Orden, d. v. s. i Overensstemmelse med, hvad Vidnet foran har forklaret. Da Dr. Møller ikke er Jurist, kan han efter Vidnets Mening have faaet den Opfattelse, at der forelaa en Overenskomst eller Sanktion fra den danske Regerings Side. Netop hvilke Ord Vidnet har anvendt overfor Dr. Møller, kan Vidnet ikke længere erindre.*" Da det med så stor bestemthed er blevet påstået, at den danske regering har givet sin tilladelse til oprettelsen af tidsfrivilligkorpset, er der blevet foretaget omhyggelige undersøgelser i danske arkiver for ad denne vej at få fastslået, om der har været drøftelser mellem danske og tyske myndigheder herom. I et i det danske udenrigsministerium den 25. juni 1945 udarbejdet referat hedder det: „*Derimod fremgaar det ikke af Akterne, at der paa noget Tidspunkt er ført Forhandlinger med den danske Regering om Udvidelse af Zeitfreiwilligendienst til at omfatte danske Statsborgere*".

Det er blevet påstået, at det i det brev, som Kanstein hævdes at have skrevet til folkegruppen, var nævnt, at tilladelsen til oprettelsen af tidsfrivilligkorpset skulle være blevet givet af justitsministeriet. Politikommandøren for Sydjylland har derfor gennem rigsadvokaten forespurgt dette ministerium, om det kender noget hertil. I skrivelse af 8. oktober 1945 har dette udtalt, at der ikke er blevet ført forhandlinger med justitsministeriet herom (smln. Besættelsestidens Fakta I, 636 f.).

401.

Rapport om afhøring af Toepke og von Hanneken.

6. feb. 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Fredag, den 6. Februar 1948.

Rapport.

Hans Günther Töpke (Frankfurt a/M 22/6-14).... forklarer, at han er ganske sikker paa, at han ikke fik udleveret Materialer vedr. „Zeitfreiwillig-Organisationen" og han blev heller ikke mundtligt gjort bekendt med, at der eksisterede en „Zeitfreiwillig-Organisation". Det var Kpt.s Indtryk, at hans Forgænger slet ikke var bekendt med, at der her i Landet bestod en „Volksgruppe", og Kpt. maa indrømme, at han, da han i November 1943 tiltraadte sin Tjeneste her i Landet, heller ikke havde noget som helst Kendskab til, at der her fandtes et tysk Mindretal.

.....

I Januar 1944 tog Kpt. sig for at besøge eller inspicere alle Troppeenheder her i Landet. Herunder kom han ogsaa til Aabenraa for at stifte Bekendtskab med daværende Ortskommandant, Hauptmann Smidt, og for at faa Oplysninger om Folkegruppen og den nævnte Zeitfreiwillig-Organisation. Det maa have været omkring Midten af Januar 1944, at Kpt. indfandt sig her i Byen, og Drøftelserne fandt Sted paa Ortskommandanturen. Hauptmann Smidt havde anordnet, at der fandt en Drøftelse Sted mellem Kpt., Smidt og muligvis ogsaa Hauptfeldwebel Schönfeldt paa den ene Side (fra Værnemagtens Side) og Peter Larsen paa den anden Side (fra Folkegruppens Side). Kpt. mener at kunne huske, at Dyrlæge Møller noget senere under Drøftelserne ogsaa indfandt sig paa Ortskommandanturen.

Kpt. husker, at han paa Ortskommandanturen forefandt et Kartotek, hvori var anført Navne paa de „Zeitfreiwillige", som havde meldt sig. Kpt. kan ikke udtale sig over det bestemte Antal af „Zeitfreiwillige", som stod anført i Kartoteket, men han vil antage, at Tallet har været omkring 1000. Eftersom Kpt. ikke forefandt Bestemmelser om, hvad der maatte være anordnet m. H. t. Indsats, Uddannelse m. v. for disse Zeitfreiwillige, besluttede han, at alt saadant skulde opbygges fra Grunden af igen.

Eftersom Kpt. under nævnte Drøftelse fik bibragt det Indtryk, at Folkegruppeledelsen selv vilde bestemme om de Zeitfreiwilliges Indsats m. v. og egentlig selv vilde have den reelle eller øverste Kommando over denne Organisation, og da Kpt. jo var klar over, at Forholdet mellem Folkegruppeledelsen og v. Hanneken ikke var godt, besluttede han sig til at faa arrangeret et Møde mellem Folkegruppeledelsen og v. Hanneken for at opnaa Overensstemmelse disse imellem m. H. t. Organisationens Uddannelse, Indsats m. v. Folkegruppeledelsen var indforstaaet med en saadan Drøftelse.

.....

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at Tanken eller Ønsket om Oprettelse af en saadan Zeitfreiwillig-Organisation sikkert ikke kan være udgaaet fra Værnemagten, thi havde dette været Tilfældet, havde der uden Tvivl, da Kpt. tiltraadte sin Stilling her i Landet, foreligget skriftligt Materiale m. v. og specielt en Plan over en saadan Organisations Indsats m. v., og han er ganske sikker paa, at der ikke forelaa noget som helst herom. Det var Kpt.s bestemte Indtryk, at v. Hanneken ikke havde og sikkert heller ikke havde haft nogen større Interesse af denne Organisation.

.....

Peter Larsen fortalte Kpt., at Zeitfreiwillig-Organisationen bestod af et større Antal Medlemmer af den tyske Folkegruppe, som frivilligt havde meldt sig for at være med til at forsvare deres Hjemstavn, saafremt Fjenden skulde foretage en Invasion og trænge frem

til Nordslesvig. Kpt. husker, at han spurgte Peter Larsen, om det ikke kunde lade sig gøre, at Værnemagten kunde disponere over Korpset eller en Del heraf andre Steder her i Landet end kun Nordslesvig. Dette vilde Peter Larsen ikke gaa med til, idet han bl. a. sagde, at Folkegruppen havde afgivet et stort Antal til Waffen-SS og andre Formationer, der nu kæmpede ved Fronterne. Kpt. var inde paa Kommandoforholdene, og det var hans Indtryk, at Folkegruppen ligesom vilde have nævnte Formation (Zeitfreiwillig-Korpset) for sig selv, og at Folkegruppen ikke vilde have nogen Indblanding heri fra Værnemagtens Side.

Kpt. blev videre af Larsen informeret om, at de Zeitfreiwillige blev uddannet af Underofficerer fra Værnemagten. Denne Uddannelse strakte sig kun over ca. et Par Timer om Ugen. Paa daværende Tidspunkt var dette dog sovet hen. Uddannelsen var vistnok helt indstillet. Grunden hertil blev opgivet som, at en Officer fra Værnemagten paa een eller anden Maade havde overskredet sin Kompetence. Nærmere husker Kpt. ikke herom.

. . . . . .

Eftersom Kpt. ikke paa Stedet kunde afslutte en bindende Overenskomst med Folkegruppeledelsen, spurgte han dem, om de kunde tænke sig i nær Fremtid at komme til en Drøftelse med v. Hanneken i Silkeborg, hvilket de var indforstaaet med.

Efter at være vendt tilbage til Silkeborg informerede Kpt. v. Hanneken om den nu foreliggende Situation. v. Hanneken var tilfreds eller indforstaaet med Kpt.s Dispositioner, og han udtalte: saa inviterer vi „dem" til Frokost.

Drøftelsen i Silkeborg fandt Sted ret kort Tid efter. Kpt. husker, at fra Folkegruppeledelsens Side gav Møde: Dyrlæge Møller, Peter Larsen og Peter Petersen. Fra Værnemagtens Side deltog: v. Hanneken, Oberst Colani, v. Münchow, Hauptmann Smidt og Kpt. Frokosten blev indtaget i Casino i Silkeborg. Drøftelsen vedrørende Zeitfreiwillig-Organisationen fandt Sted i v. Hannekens Kontor og tog ca. ½ Time.

Nævnte Oberst *Colani* var Chef for Generalstaben, og han har ved flere Lejligheder gjort Kpt. bekendt med sit Indtryk af hele dette Forhold med Zeitfreiwillig-Organisationen. *Colani* var efterhaanden blevet imod, at Værnemagten skulde have alle disse Bryderier med Folkegruppen. Kpt. husker, at *Colani* ved en Lejlighed fortalte ham (Kpt.), at han havde gennemskuet Folkegruppeledelsen. Paa daværende Tidspunkt — Slutningen af 1943 og Begyndelsen af 1944 — stod det paa Vippen, til hvilken Side Sejren vilde gaa. *Colani* havde faaet det bestemte Indtryk, at Folkegruppeledelsen, saafremt Tyskland havde faaet Sejren, vilde tilslutte sig den tyske Fører med aabne Arme og lade denne vide, hvilket stort Arbejde og Indsatsberedskab Folkegruppen havde gjort bl. a. med nævnte Organisation. I modsat Fald, saafremt Tyskland ikke fik Sejren, vilde Folkegruppen lade en Bagdør staa aaben, saa den overfor danske Myndigheder kunde sige, at deres Organisation kun var oprettet som et Slags Objektenschutz i deres egen Hjemstavn. Netop af denne Grund kaldte *Colani* i Omtale altid Dyrlæge Møller for „Gauleiter", fordi en Gauleiter i Tyskland havde en Slags Livvagt af gamle Partimedlemmer.

Ved at vende tilbage til omhandlede Drøftelse i Silkeborg udtaler Kpt., at Folkegruppeledelsen holdt fast ved, at deres Organisation ikke maatte blive indsat udenfor Nordslesvig og specielt ikke mod den danske Befolkning. Eftersom Værnemagten ikke kunde have nogen som helst Interesse af en saadan Organisation, som den ikke frit kunde disponere over, forsøgte man fra Værnemagtens Side i det mindste at faa fri Dispositionsret over en Del af Organisationen.

Resultatet af Drøftelserne blev, at man blev enig om, at Folkegruppeledelsen skulde foretage den saakaldte „zweite Befragung", gående ud paa at faa Klarhed over, hvor mange Zeitfreiwillige der var rede til at forrette Tjeneste direkte under Værnemagtens Ledelse udenfor det sønderjydske Omraade.

Det var Dyrlæge Møller, der førte Ordet for Folkegruppeledelsen under Drøftelserne. Han holdt paa, at de, som ved „zweite Befragung" gik ind for at forrette Tjeneste udenfor de sønderjydske Omraader, heller ikke maatte sættes ind mod den danske Befolkning, men at de kun maatte forrette saakaldt Etapetjeneste.

I denne Forbindelse har Kpt. anført, at to tidligere Officerer som Dyrlæge Møller og Peter Larsen ikke kan have været i Tvivl om, at Værnemagten med absolut Sikkerhed og Garanti [ikke] kunde give og holde et saadant Løfte. Under en Krigssituation kan man jo ikke i Forvejen forudse, hvordan Forholdene i de enkelte Tilfælde vil udvikle sig. Saa-

fremt f. Eks. den danske Modstandsbevægelse i Tilfælde af en Invasion havde stillet sig paa „Fjendens" (de allieredes) Side og der var opstaaet Kamphandlinger i Etapeomraadet eller i et Afsnit, hvor tilfældigt „Zeitfreiwillige" opholdt sig i Tjenestens Medfør, er det jo ganske givet, at saadanne Zeitfreiwillige havde været nødsaget til at kæmpe. Paa samme Maade var det jo gaaet, saafremt den danske Befolkning eller Dele heraf havde lavet Opstand under en Invasion. Saadanne Opstande eller Uroligheder havde Værnemagten set sig nødsaget til at nedkæmpe med haard Haand for at beskytte sig selv. Saafremt saadanne Uroligheder var opstaaet i Omraader, hvor Zeitfreiwillige var tjenstgørende, maa det vel anses for en naturlig Sag, at Værnemagten havde gjort Brug af de Zeitfreiwillige, som jo var udstyret med tysk Værnemagtsuniform og tyske Vaaben.

Kpt. har med sine foranstaaende Udtalelser villet anføre, at naar Folkegruppeledelsen er gaaet med til at lade de af Korpset, som gik ind for at forrette Tjeneste direkte under Værnemagtens Befaling og uden for de sønderjydske Landsdele, har i hvert Fald Dyrlæge Møller og Peter Larsen som tidligere Officerer maattet være klar over, at saadanne Zeitfreiwillige i givet Fald kunde risikere at komme til at kæmpe mod Dele af den danske Befolkning og selvfølgelig mod de allierede.

Efter foran omtalte Møde, som fandt Sted i Begyndelsen af 1944 i Silkeborg, og hvorunder blev bestemt, at „zweite Befragung" skulde foretages, skete der — saavidt Kpt. i Dag husker — ikke mere, førend næste Møde mellem Folkegruppeledelsen og Værnemagten fandt Sted i Silkeborg. Kpt. har anført, at det sikkert godt kan passe, at dette Møde fandt Sted den 21/5-44 som anført i Bilag D.1. Side 14 (Peter Larsens Sag).[1])

Det er uden Tvivl rigtigt, at der fra Folkegruppen deltog i Mødet: Dr. Møller, Peter Larsen og Peter Petersen, og fra Værnemagten: Kpt., v. Hanneken og Oberst *Colani*.

Nævnte Folkegruppeledelse har ved dette Møde underrettet Værnemagten om Resultatet af „zweite Befragung". Resultatet var, at *776 af de Zeitfreiwillige* havde meldt sig til fuld Indsats under Værnemagten, hvorimod Resten — ca. 760—765 Zeitfreiwillige — kun vilde forrette Tjeneste i de sønderjydske Omraader.

Kpt. siger, at han i Dag fortsat husker Tallet 776, fordi jo kun dette Tal havde Interesse for ham, idet det jo netop var Kpt., som skulde „jonglere" med disse 776 Zeitfreiwillige. Som tidligere anført bestod Kpt.s Opgave som 1. Generalstabsofficer i at fordele eller disponere over alt Mandskab under den tyske Værnemagt her i Landet.

Efter at have faaet Tallet opgivet gav Kpt. sig til at fordele de 776 Zeitfreiwillige til de forskellige tyske Enheder, hvis Førere blev underrettet om, at de i bestemte Alarmtilfælde vilde faa tildelt et nærmere bestemt Antal Zeitfreiwillige, som skulde forrette Etapetjeneste.

Det blev endvidere bestemt, at disse Zeitfreiwillige i Alarmtilfælde efter Ordre skulde sætte sig i Bevægelse mod Silkeborg, hvor de alle skulde samles, og hvorfra de skulde fordeles til de forskellige Enheder.

Der var forudset 2 Alarmtrin, nemlig „Alarmstufe I" og „Alarmstufe II", som skulde udløses paa bestemte, aftalte Kendeord. „Alarmstufe I" vedrørte kun selve Værnemagten, hvorimod „Alarmstufe II" omfattede hele Landet og vilde medføre „Krigstilstand" i Landet. I sidstnævnte Tilfælde vilde de Zeitfreiwillige faa Ordre til at give Møde i Silkeborg. „Alarmstufe I" er øvet flere Gange, hvorimod dette ikke har været Tilfældet med „Alarmstufe II", og saaledes er de 776 Zeitfreiwillige aldrig blevet alarmeret ud fra „Befehlshaber".

Efter nævnte andet Møde i Silkeborg indtraadte der i Sommeren og Efteraaret 1944 en Forandring i Forholdet, hvilket skal forstaas saaledes, at Værnemagtens Interesse for Folkegruppen og de „Zeitfreiwillige" traadte mere og mere i Baggrunden. Invasionen i Frankrig var sket, fra Tyskland var der sendt en stor Del „Versorgungstruppen" her til Landet, og Værnemagten havde ikke saa stor Brug for de 776 Zeitfreiwillige mere, idet de nævnte „Versorgungstruppen" nu kunde overtage de Bestillinger, som Værnemagten havde tiltænkt de Zeitfreiwillige. Forbindelsen mellem Værnemagten og Folkegruppen var jo genindført, og i givet Fald kunde Værnemagten disponere over de 776 Zeitfreiwillige. Værnemagten havde en nærmere Forbindelse med Folkegruppen (Zeitfreiwillige) ved Hauptmann Smidt i Aabenraa.

I Januar 1945 blev v. Hanneken udskiftet med *Lindemann*. Nævnte *Colani* havde ligeledes forladt Danmark. Da Lindemann tiltraadte, maatte Kpt. jo overfor denne give en Beretning om hele Forholdet her i Landet, og derunder kom Talen ogsaa ind paa Folke-

gruppen og de „Zeitfreiwillige". Kpt. har anført, at han paa daværende Tidspunkt havde faaet samme Syn paa Folkegruppen og de „Zeitfreiwillige", som nævnte *Colani* havde haft, hvilket Forhold er beskrevet foran. Kpt. lod saaledes *Lindemann* forstaa, at Værnemagten sikkert gjorde klogest i ikke at interessere sig saa meget for og ikke regne noget videre med Folkegruppen og de Zeitfreiwillige. Endvidere havde Værnemagten paa daværende Tidspunkt tilstrækkeligt med Tropper her i Landet.

Lindemann og Kpt. blev enige om, at man sikkert ikke længere kunde regne med nogen Invasionsfare her i Landet, og Lindemann var enig med Kpt. i, at det bedste sikkert vilde være at „hjemsende" de Zeitfreiwillige, hvilket skal forstaas saaledes, at Værnemagten skulde underrette de Zfr. om, at Værnemagten ikke længere havde Brug for dette Korps. Hertil kom, at der ikke skulde finde nogen Kamp Sted Syd for Linien Haderslev—Ribe, idet Værnemagtens 1. Forsvarslinie var denne.

Der blev arrangeret et nyt Møde med Folkegruppeledelsen i Silkeborg. Det maa være *Lindemann*, som indkaldte til dette Møde, hvor *Lindemann* meddelte Folkegruppeledelsen, at Værnemagten nu havde tilstrækkelig med „Versorgungstruppen" i Danmark, og at Værnemagten nu ikke vilde have det Besvær med Indkaldelsen af de Zeitfreiwillige. Værnemagten havde foretaget en ny Omgruppering og kunde klare sig selv. Ydermere blev Dr. Møller gjort bekendt med den foreliggende Krigssituation, nemlig at man ikke regnede med nogen Invasion paa Vestkysten, men at man maatte regne med Fjenden kommende sydfra, og at 1. Forsvarslinie var Linien Haderslev—Ribe.

Dr. Møller fik at vide, at Værnemagten ikke havde Brug for de Zfr. mere, og man lod Dr. Møller forstaa, at det bedste vilde være at opløse nævnte Organisation.

Kpt. fastholder saaledes, at Initiativet til Udskillelsen af de Zfr. fra Værnemagten er udgaaet fra Værnemagten, og at det er Værnemagten, der har foreslaaet Dr. Møller at opløse Korpset.

Kpt. husker bestemt, at *Lindemann* gjorde Dr. Møller og de øvrige fra Folkegruppeledelsen klart, at Omraadet Nordslesvig i Tilfælde af Kamphandlinger her i Landet vilde komme til at ligge mellem to Møllestene, nemlig de fremrykkende allierede Tropper fra Syd og Værnemagtens Forsvarsstilling Haderslev—Ribe, og at dette vilde være en meget farlig Situation for hele Zfr.-Korpset, hvoraf en Del ikke var tilstrækkelig uniformeret eller bevæbnet. Een Del af Korpset risikerede under saadanne Forhold at blive antaget for „Franctireurs".

Kpt. husker ikke, at der har været flere end nævnte ene Møde mellem Folkegruppeledelsen og *Lindemann*. I hvert Fald husker Kpt. ikke, at han har overværet flere end dette ene Møde. Det kan passe, at dette Møde fandt Sted den 15/3-45. Herefter har Kpt. ikke haft noget som helst mere at gøre med Folkegruppen eller dettes Zfr.-Korps.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at der ikke paa noget Tidspunkt fra Værnemagten er udgaaet Meddelelse til Folkegruppen om, at denne skulde søge at supplere Zfr.-Korpset med danske Nationalsocialister eller lign. Elementer.

Kpt. er derefter gjort bekendt med Indholdet af den paa Tysk citerede Meddelelse angaaende en ny Hvervning til Zfr.-Korpset, hvilket staar anført i Bilag D. 1. Side 6 i Peter Larsens Sag.[2]) Hertil har Kpt. anført, at saadant er udsendt og er sikkert en Følge af Samtalerne ved det første Møde mellem v. Hanneken og Folkegruppeledelsen. Under disse Samtaler kom Værnemagten jo ind paa, at man gerne vilde vide, hvor stort et Antal Zfr. man kunde regne med. Man har ikke fremsat det Ønske, at der skulde foretages nogen ny eller nogen effektiv Hvervning af Zfr. Fra Værnemagtens Side har man kun udtalt, at man gerne i nær Fremtid vilde have det bestemte Antal Zfr., som Værnemagten kunde disponere over, opgivet. Kpt. er af den Anskuelse, at det nævnte citerede er en Optakt til „zweite Befragung".

Side 8 i Bilag D. 1. er omtalt 2 14-Dages Kursus for nogle Zfr. i Haderslev. Disse Kursus var en Følge af 1. Samtale mellem v. Hanneken og Folkegruppeledelsen. Det var i Grunden Hauptmann Smidt, hvem v. Hanneken havde givet i Opdrag at sørge for Uddannelsen, der foreslog, at der blandt de Zfr. skulde udtages nogle som Underførere, og det var disse, som kom paa Kursus i Haderslev.[3])

. . . . . .

Kpt. har endelig anført, at Generalstaben for at undgaa Besværligheder eller Bryderier med Folkegruppeledelsen havde forudset, at Peter Larsen skulde være Kommandør

for de Zeitfreiwillige, som ikke havde stemt „ja" til „Zweite Befragung". Saaledes havde man ogsaa Haand i Hanke med de ca. 760—765, saafremt man vilde gøre Brug af disse under Kamphandlinger indenfor de sønderjydske Omraader.

Forelæst i Oversættelse og vedtaget.

sign. **Toepke.**

Iøvrigt har foran afhørte Kpt. Toepke i et og alt henholdt sig til den af ham til Rapport af 12/12-47 afgivne Forklaring.

Derefter fremstod tidl. Overstbefalende for den tyske Værnemagt i Danmark *Hermann Konstantin Albert Julius v. Hanneken*..... der afleverer en af ham forfattet Beretning af 6/2-48[4])..... .....

Dr. Møller ønskede, at der fra Kpt. som Befehlshaber skulde udgaa en Ordre til Folkegruppen, at denne foranledigede et saadant „Zeitfreiwilligkorps" oprettet. Kpt. husker videre, at han ved een eller anden Lejlighed har faaet fortalt, at det var tiltrængt, at Folkegruppen overfor Waffen-SS kunde forevise en saadan Ordre, saaledes at Folkegruppen kunde holde sig bedre fri af Waffen-SS og saaledes var beskyttet mod Waffen-SS.

Kpt. mener, at dette alt beviser, at det er Folkegruppen, der har ønsket Zfr. Korpset oprettet, og at det er Dr. Møller (Dr. Best), som har anmodet Kpt. om at udsende Ordre dertil.

Med Hensyn til „zweite Befragung" har Kpt. forklaret i nøje Overensstemmelse med foran afhørte *Toepke*. Det har sin Rigtighed, at Uddannelse af de Zeitfreiwillige Sommeren 1943 var „sovet hen", og Forholdet Kpt. og Folkegruppen imellem var afbrudt. Det var *Toepke*, som kort efter sin Tiltræden fik et Møde mellem Kpt. og Folkegruppeledelsen bragt i Stand. Fra denne Drøftelse husker Kpt., at Folkegruppeledelsen var inde paa, at den vilde beholde det overvejende Antal af de Zfr. for sig selv. Kpt. var indforstaaet med, at Uddannelsen blev fortsat med Hjælp fra Underofficerer fra Værnemagten; men Kpt. kunde ikke gaa med til, at Folkegruppen selv kunde bestemme, hvor mange Værnemagten frit kunde disponere over. Under nævnte Drøftelse blev det udtalt, at Folkegruppen ialt kunde stille ca. 1500 Zfr. Man blev enig om, at alle Zfr. skulde spørges, hvorvidt de var villige til fuldt at gaa ind under Værnemagten. I hvert Fald vilde Kpt. bestemt have at vide, hvor mange Zfr. han i givet Fald kunde regne med at kunne disponere over.

Kpt. husker, at han (Værnemagten) nogen Tid senere blev underrettet om, at ca. 800 Mand havde stemt for at tilslutte sig Værnemagten i paakommende Tilfælde.

Kpt. har faaet forelæst det paa Tysk citerede i Bilag D.1. Side 6 i Peter Larsens Sag. Kpt. har hertil anført, at det anførte jo danner Grundlaget for „zweite Befragung".

Kpt. har anført, at det var foran afhørte *Toepke*, som Kpt. havde beordret til at tage sig af hele „Zeitfreiwillig-Spørgsmaalet", hvorfor *Toepke* maa kunne give mere præcise Udtalelser end Kpt. om de forskellige Spørgsmaal, som er opstaaet efter det første Møde i Silkeborg.

Kpt. har anført, at det med Tiden blev hans og hans Stabs bestemte Indtryk, at Folkegruppeledelsen kun vilde gøre Brug af Værnemagten til at faa Uniform og Vaaben til deres Zfr. og saa selvfølgelig ogsaa til at „beskytte" sig mod Waffen-SS. Det var uden Tvivl hele Tiden Folkegruppeledelsens Ønske at beholde og gøre Brug af de Zfr. som deres egne Soldater.

Den 27/1-45 forlod Kpt. Danmark.

Forelæst i Oversættelse, vedtaget:

sign. **Hermann v. Hanneken.**

---

[1]) Se A. nr. 382.
[2]) Skrivelse af 18. februar 1944 (A. nr. 375).
[3]) Den 12. maj 1948 har Stehr for underretten forklaret, at grunden til kursernes afholdelse var den, at folkegruppeledelsen var utilfreds med uddannelsen af de tidsfrivillige og ønskede at få uddannet underførere fra sine egne rækker. Jes Peter Petersen har den 13. maj givet samme begrundelse. Dr. Clausen har den 19. maj udtalt, at initiativet efter hans mening kom fra værnemagten, mens dr. Møller i landsretten den 26. april 1949 har forklaret, at de to kurser blev afholdt i forståelse med værnemagten (smln. A. nr. 393).
[4]) A. nr. 402.

402.

General v. Hannekens redegørelse for forhandlingerne med folkegruppen angående uddannelsen af de tidsfrivillige.

6. feb. 1948.

HERMANN VON HANNEKEN *Aabenraa 6. II. 48.*

Forhandlinger med Folkegruppen vedrørende Uddannelse.

I Slutningen af 1942 eller i Begyndelsen af 1943 gjorde Dr. Best mig nærmere bekendt med Folkegruppeledelsen. Efter min Mening blev under denne Drøftelse ogsaa Spørgsmaalet om den militære Uddannelse behandlet for første Gang. Dr. Best havde *inden* Drøftelsen meddelt mig, at der fra Folkegruppens Side ønskedes en forbedret militær Uddannelse, som hidtil allerede havde været i Gang i enkelte smaa Afdelinger i Henhold til Aftale med Garnisonskommandanten — saa vidt jeg ved i Aabenraa, Sønderborg og Tønder —[1]) og det, som Folkegruppen ønskede, var, at den fik Uddannelsen gennemført ensartet ved en generel Befaling fra den Øverstbefalende, og at den derved kunne gøre sine særlige Ønsker gældende.

I Drøftelsen, under hvilken Dr. Møller førte Ordet — han var ledsaget af en eller to Herrer fra Folkegruppen, jeg tror en af dem var Hr. Larsen —, blev det fremført, at Folkegruppen havde ca. 3.000 Mand, som der kunde være Tale om at uddanne, og at den vilde stille disse til Disposition for Uddannelse nogle Timer paa enkelte Dage. Der blev hertil knyttet den Betingelse, at

1) Folkegruppen skulde udstede alle Anordninger vedrørende Indkaldelse,
2) Folkegruppeledelsen fik en Oversigt over hele Uddannelsen,
3) Folkegruppen skulde have en Slags Medbestemmelsesret vedrørende Udvælgelsen af de Mænd fra Folkegruppen, der skulde indsættes som militære Førere,
4) kun en Del af dem, der blev uddannet, skulde staa til Raadighed for Værnemagten i fornødent Tilfælde,
5) Værnemagten skulde stille Vaaben og Beklædning til Raadighed,
6) det Uddannelsespersonale, som Værnemagten skulde stille til Raadighed, skulde udvælges særlig omhyggeligt og med Henblik paa Folketyskernes Anvendelse.

Konferencen fandt Sted i Nyboder Skole.

Af min Stab deltog i Konferencen: 1) Stabschefen, Oberst Grev Brandenstein, 2) I a Oberstløjtnant Leder, og, saa vidt jeg husker, den daværende Kvartermester, Oberst Meyer. Desuden var Dr. Best til Stede. Jeg tog det, der var blevet sagt, til Efterretning. Det mundtligt fremførte var jo kun et Skelet, saa vi, tilmed da Folkegruppen ønskede, at Anordningerne skulde gives over denne, ikke saadan uden videre paa Grundlag af Drøftelsen kunde give Befalinger, hvorfor jeg bad om, at Ønskerne med Hensyn til Uddannelse maatte blive forelagt den Øverstbefalende i skriftlig Form og nærmere præciseret, og at man med Hensyn til Sagens videre Ordning vilde benytte sig af Oberstløjtnant Leder.

Principielt gav jeg mit Samtykke til Uddannelse gennem Værnemagten i Overensstemmelse med Møllers Anmodning.

Efter mit Skøn varede det ca. 2—3 Maaneder, før jeg af Leder fik Meddelelse om, at den skriftlige Formulering endelig var indgaaet.[2]) Samtidig meddelte Leder mig, at visse Krav fra Folkegruppens Side overhovedet ikke laa i Værnemagtens Interesse og vilde gøre os afhængige af Folkegruppens gode Vilje.

Saa vidt jeg husker, drejede vore Betænkeligheder sig om Spørgsmaalet vedrørende Anvendelsesomraadet. Her ønskede Folkegruppen at sætte sine Folk ind efter Gruppens Forgodtbefindende. Endvidere nærede vi Betænkeligheder med Hensyn til Folkegruppens

Medvirken ved Udvalget af de til Underordnede egnede Folk. Her onskede Folkegruppen, at der kun blev taget Folk, som partimæssigt var dadelfri.

Der blev saa af min Stab givet Udkast til en Uddannelsesbefaling, om hvilken der opnaaedes Enighed mellem Leder og Folkegruppen, og derefter blev der givet Befaling til Uddannelsen.

Efter min Mening skete dette omkring April 1943.

I Efteraaret 1943 aflagde Dr. Møller igen Besøg hos mig vedrørende Uddannelsesspørgsmaal. Efter hvad jeg husker, beklagede Folkegruppen sig paa dette Punkt over Garnisonskommandanten i Aabenraa, der ikke gennemførte Uddannelsen efter Ønske, og som atter og atter uden Folkegruppens Medvirken gav Direktiver angaaende Uddannelsen direkte til Mandskabet og i det hele taget afviste et frugtbart Samarbejde med Folkegruppen.

Dr. Best havde allerede før Samtalen informeret mig om Vanskelighederne.

Jeg lod Forholdene undersøge og besluttede mig til først og fremmest at faa Garnisonskommandanten i Aabenraa udskiftet for at muliggøre et bedre Samarbejde.

En tredie Drøftelse fandt, saa vidt jeg ved, Sted i Silkeborg i Begyndelsen af 1944. Ved denne Drøftelse var fra Folkegruppens Side Hr. Larsen bestemt til Stede. Under denne Drøftelse blev der fra Folkegruppens Side rejst Indvendinger imod, at der, som paatænkt, blev indsat Mandskab fra Folkegruppen, hvis det blev Alvor. Folkegruppen erklærede, at den under ingen Omstændigheder kunde stille *alle* de uddannede til Raadighed for Værnemagten i en Indsats til sidste Mand. Den behøvede til sine egne Formaal et stort Antal Folk og kunde kun stille et ganske begrænset Antal til fri Raadighed for Værnemagten.

Jeg erklærede dertil, at dette ikke var Meningen med en militær Uddannelse. Jeg ønskede nøjagtige Oplysninger om, hvilke Folk der stod til Raadighed for Værnemagten som tjenstpligtige. Disse Folk vilde saa *kun* blive anvendt af Værnemagten.

Herom opstod der saa en lang Diskussion frem og tilbage og ogsaa personlige Gnidninger, hvorved fra Dr. Bests Side Dr. Kaspar og Hr. Stehr blev draget ind i Sagen.

I Sommeren 1944 gav jeg saa den daværende I a Major Toepke Ordre til specielt at tage sig af Spørgsmaalene vedrørende Folketyskernes Uddannelse. Toepke var derefter, saa vidt jeg husker, 2 Gange i Aabenraa for at gribe ordnende ind.

I Efteraaret 1944 var jeg derpaa efter Ønske fra Toepke og Dr. Kaspar i Aabenraa til en Art Fredsforsoning og var ved samme Lejlighed til Middag hos Dr. Møller i Graasten.

Hermann v. Hanneken.

---

[1]) For underretten har von Hanneken den 24. maj 1948 forklaret, at der her måske er tale om en forveksling med de Noteinsatzpflichtige, der jo var tyske statsborgere.

[2]) Angående denne skrivelse har von Hanneken den 28. april 1949 for landsretten forklaret, at det heri blev meddelt, at der stod ca. 3000 mand til disposition, og at de tidsfrivillige kun skulle anvendes i Nordslesvig.

403.

Kansteins redegørelse for oprettelsen af tidsfrivilligtjenesten.

29. april 1948.

Jeg husker, at jeg gentagne Gange — formodentlig i Foraaret 1943 — har talt med Dyrlæge Møller og Rudolf Stehr om de danske Statsborgeres Tidsfrivilligtjeneste i Nordslesvig. De Spørgsmaal, som blev drøftet, drejede sig om Uniformeringen af Tidsfrivillig-Organisationen, der allerede var i Udvikling, og om Spørgsmaal angaaende Erstatning for Tab af Arbejdsfortjeneste og andet.

Jeg var paa det daværende Tidspunkt klar over, at Dannelsen af et Tidsfrivilligkorps i Nordslesvig ikke var i Overensstemmelse med Folkerettens Bestemmelser, og at der til Legalisering udkrævedes en Overenskomst med den danske Regering. Saa vidt jeg husker, gjorde den daværende Direktør i Udenrigsministeriet, Hr. Svenningsen, mig ogsaa lejlighedsvis opmærksom paa den folkeretsstridige Tilstand, hvilket jeg lod gaa videre til den Rigsbefuldmægtigede, henholdsvis Referenten, Hr. Kassler. Hvis Møller eller Stehr havde spurgt mig desangaaende, vilde jeg sikkert have gjort dem opmærksom paa den folkeretsstridige Tilstand. Af andre danske Myndigheder er Spørgsmaalet om Tidsfrivilligtjenesten i Nordslesvig ikke blevet rejst overfor mig. Jeg har heller ikke fra min Side berørt dette Spørgsmaal overfor andre danske Myndigheder.

Jeg har aldrig korresponderet direkte med det tyske Mindretal i Aabenraa (Møller, Larsen eller Stehr), specielt ikke vedrørende Spørgsmaalet om Tidsfrivilligkorpset. At føre Korrespondancen i Spørgsmaal, der angik det tyske Mindretal i Aabenraa, paahvilede Folkegruppereferenten hos den Rigsbefuldmægtigede: Kassler. Naar det anføres af Møller eller Larsen, at jeg skal have sendt dem en Skrivelse, ifølge hvilken den danske Regering (Justitsministeriet) skulde have erklæret sig indforstaaet med Oprettelsen af et Tidsfrivilligkorps i Nordslesvig, maa jeg dertil sige, at jeg aldrig vilde have affattet og afsendt en saadan Skrivelse, hvis ikke den danske Regering forinden officielt havde erklæret sig indforstaaet hermed og den Rigsbefuldmægtigede resp. Folkegruppereferenten havde bifaldet en saadan Skrivelse.

Aabenraa, den 29. April 1948.

Paul Kanstein.

Ovenstaaende Erklæring er afgivet overfor Undertegnede

Iver Møller **Poul Fink.**
Politifuldmægtige.

N. Schleswigsche Kamaradschaft.

404.

Vomi til det tyske udenrigsministerium angående brune skjorter til Schleswigsche Kameradschaft.

29. nov. 1940.

VOLKSDEUTSCHE MITTELSTELLE *29. November 1940.*

Gennemslag.

Vedr.: Brune Skjorter til Slesvigsk Kammeratskab.
Jr. Nr.: I 8 b — Ra/Ja.

Til
Auswärtiges Amt
Den kulturpolitiske Afdeling.
Berlin W 8

Med Forbehold af en senere udførlig Beretning om den af undertegnede Referent ved Volksdeutsche Mittelstelle konstaterede Situation i Nordslesvig meddeles foreløbig, at der af Hensyn til de politiske Maal, der nu tilstræbes i Danmark, vil indtræde en vis Ændring i NSDAPNs Maalsætning.

Hidtil er Nationalitetskampen i Nordslesvig lige fra Begyndelsen blevet ført med en Grænseændring for Øje. Indadtil beroede Nationalitetskampen paa et stærkt betonet Had til alt dansk. Det er derfor indlysende, at de med et Fællesskab mellem de nordiske Folk som Maal forfulgte politiske Hensigter med Hensyn til Fritz Clausen-Bevægelsen ikke er umiddelbart forstaaelige for det store Flertal af Folketyskere i Nordslesvig. NSDAPN vil derfor i de nærmeste Maaneder være nødt til at lægge Hovedvægten paa at gøre den Tanke populær, at Bevarelse af Nationalitet og Grænsespørgsmaal er to Ting, der ifølge deres Natur ikke nødvendigvis maa høre sammen. I denne Forbindelse skal peges paa, at der med Hensyn til Grænsespørgsmaalet ikke er indtraadt nogen som helst Ændring, hverken ved Begivenhederne den 9. April eller efter den 9. April. Paa den anden Side maa Folkegruppen kunne indse, at de Danskere, mod hvilke de hidtil har ført Nationalitetskampen, ikke er de samme som dem, der staar i Fritz Clausen-Bevægelsen og saaledes er under umiddelbar Indflydelse fra tysk Side. Folkegruppen vil endvidere uden Forbehold overlade Afgørelsen af Grænsespørgsmaalet til Føreren. Undertegnede Referent mener at kunne være overbevist om, at NSDAPNs Ledelse i oprigtig Vilje til Disciplin i Fremtiden vil træde i Skranken for disse Tanker.

I Forbindelse med denne NSDAPNs nye Maalsætning anmoder Volksdeutsche Mittelstelle om, at der maa blive taget Stilling til, hvorvidt Auswärtiges Amt nærer Betænkeligheder ved, at NSDAPNs Formationer af Mandskab, Slesvigsk Kammeratskab (SK), som sender sine Medlemmer til kortere Kursus i den rigstyske SS, fra nu af kan bære brune Skjorter. Volksdeutsche Mittelstelle foreslaar dette, fordi man kan sige, at SK i Dag bærer den saakaldte folketyske hvide Skjorte paa en iøjnefaldende Maade og med en irredentistisk Bagtanke for dermed at tilkendegive, at de endnu ikke er blevet befriet. Paa den anden Side bærer Fritz Clausen-Bevægelsens Formationer den brune Skjorte. Det vilde derfor betyde en Styrkelse af Folkegruppens Selvbevidsthed og være paa Linie med den Udvikling, der utvivlsomt vil komme, hvad den endelige Løsning saa end bliver, hvis SK allerede i Dag fik Lov til at bære den brune Skjorte. Tidspunktet for Indførelsen vilde for saa vidt være gunstigt, som der for Tiden i Danmark er Forbud mod Demonstrationstog, saaledes at den til at begynde med kun vil blive baaret i en lukket Sal. Der vilde derfor ikke være Tale om nogen Fornærmelse mod Danskerne. Det vigtigste ved Indførelsen af den brune Skjorte ligger dog efter vort Skøn i en af enhver Grænseændring uafhængig, rent ydre Stræben efter Lighed med Riget, en Stræben, der betoner Grænsespørgsmaalets Uvæsentlighed.

Af Hensyn til, at NSDAPNs Ledere om nogle Dage vil komme til Berlin for at deltage i nogle Drøftelser, vilde Volksdeutsche Mittelstelle være taknemlig, om der til den Tid kunde foreligge en Afgørelse.

Heil Hitler!
E. B.
sign. **Rimann.**

405.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående SKs indskriden overfor en mand, der havde krænket Hitler.

19. juni 1941.

S/N Schl. *19. Juni 1941*
1 Bilag.

Haster meget!

Til
det tyske Gesandtskab
i København.

I Dag til Middag har jeg i en Samtale erfaret, at det folketyske SK i Krusaa har hindret det danske Politi i at arrestere Partifælle Heinrich *Goy* til Afsoning af en Hæftestraf. Paa øjeblikkelig telefonisk Forespørgsel erklærede Lederen af NSDAPNs Organisationsamt, at Goy for kort Tid siden var blevet idømt 20 Dages Hæfte for voldeligt Overfald paa en dansk Ledvogter. Goy havde hørt, at Ledvogteren havde fornærmet Føreren groft, og havde senere draget ham til Ansvar, hvorved det var kommet til et Sammenstød. Goy paastaar, at han ikke har begaaet den Gerning, som under Straffesagen er blevet lagt ham til Last.

Jeg har bedt Lederen af Organisationsamt tilstille mig en udførlig skriftlig Indberetning vedrørende denne Sag, hvilken jeg hermed forelægger i Afskrift[1]), og til hvis Indhold jeg tillader mig at henvise. Som det yderligere meddeles mig, har SK i Krusaa handlet

helt paa egen Haand og uden Instrukser fra Partiledelsen. I den sidste Tid har SKs lokale Afdelinger gentagne Gange anmodet Partiledelsen om Ordre til at lade SK-Mænd straffe Fornærmelser mod Føreren, hvilke faktisk i den senere Tid er taget til i Tal, og som efter Sigende ikke forfølges energisk nok af de danske Politimyndigheder paa disses eget Initiativ. Hidtil har Folkegruppefører Dr. Møller — ikke mindst paa Grund af min Indvirkning — ikke givet en saadan Tilladelse, skønt ogsaa han er meget forbitret over de Fornærmelser mod Føreren, med hvilke han er gjort bekendt, og derfor i sit Indre er meget sympatisk indstillet overfor de Ønsker, som SK har fremsat overfor ham. Sagen Goy har vist mig, at Dr. Møller i Fremtiden ikke mere vil kunne nøjes med Tavshed, men vil blive nødt til i en særlig SK-Befaling at forbyde SK lignende selvstændige Skridt. Herom vil jeg ved først givne Lejlighed tale med Dr. Møller, hvis der ikke fra Dem hertil indgaar anderledes lydende Ordre.

[1]) Ikke medtaget.

406.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående SK.

23. juli 1941.

Kult 3 Nr. 2. *23. Juli 1941*

Indhold: SKs Virksomhed.

Til
det tyske Gesandtskab
i København.

Den for kort Tid siden stedfundne Udnævnelse af NSDAPNs Organisationsleder, fhv. Overløjtnant *Larsen*, til Landsfører for SK kan spores i en forstærket Aktivitet indenfor SK-Ledelsen. Overløjtnant Larsen, der med hele sin Person energisk og maalbevidst gør en Indsats for en indre Reorganisation og videre Udbygning af SK, har bl. a. allerede afholdt forskellige Lederkonferencer af større Omfang og indført talrige organisatoriske Fornyelser. Med Henblik paa denne ogsaa i „Nordschleswigsche Zeitung" stærkt fremhævede og i den danske Presse med bemærkelsesværdig Interesse fulgte Udviklingsproces indenfor SK opsøgte jeg i Gaar Overløjtnant Larsen for at faa Klarhed over hans Forholdsregler og Planer. Under den aabenhjertigt førte Samtale fik jeg et overskueligt Helhedsindtryk, som jeg føler mig foranlediget til at meddele Dem, idet jeg beder Dem undersøge, om SK-Ledelsens Foranstaltninger svarer til Rigets udenrigspolitiske Hensyn.

1. Forespurgt om SK-Arbejdets Maal og Opgaver erklærede Overløjtnant Larsen overfor mig — med Benyttelse af et af SK-Skolingskontoret udarbejdet Manuskript — bl. a. følgende:

a) „SK er Opdragelsesfællesskab for de unge Mænd i Nordslesvig. SK-Manden skal opdrages til Folkegruppens politiske Soldat. Det store Forbillede, som SK stræber efter, er Kamptidens SA- og SS-Mænd. Den *politiske* Skoling omfatter den nationalsocialistiske Verdensanskuelses Grundsætninger, de politiske Begivenheder i Almindelighed og Kampen om Grænselandet i Særdeleshed. SK-Manden vil aldrig glemme, at han som Grænselandstysker ikke alene skal føre Kampen for den nationalsocialistiske Verdensanskuelses Sejr i Nordslesvig, men ogsaa for Nordslesvigs tyske Fremtid. Maalet for den *soldatermæssige* Uddannelse er at gøre SK-Manden legemlig og aandelig forsvarsdygtig og sørge for, at han vedbliver at være forsvarsdygtig. Disse to store Opdragelsesomraader, nemlig den politiske Skoling og Dygtiggørelse i Vaabenbrug, virker sammen for at forme Folkegrup-

pens politiske Soldat. For Fremtiden vil Folkegruppens politiske Førere udgaa fra SK. SSs Valgsprog „Vor Ære er Troskab" er ogsaa SKs Valgsprog. SK skal ikke blot blive Folkegruppens mest aktive Stormkolonne, men Partiets Elitetrup, der ikke kender til Kompromisser."

b) Om Forholdet til den danske Nationalsocialisme og til Standarte Nordland offentliggjordes fornylig i „Nordschleswigsche Zeitung" følgende Erklæring fra SK-Lederen: „Vi staar med Hensyn til Verdensanskuelse paa samme Grundlag som de danske Nationalsocialister. Men vor tyske Vej fører uden Omvejen over Dannebrog direkte til den tyske Nationalsocialisme. Vore unge Kammerater tjener i SS som tyske Nationalsocialister. Hvervningen til Vaaben-SS er en af SKs særlige Opgaver. Folketyskere melder sig til Vaabentjeneste hos SK-Førerne eller hos Partiets Organisationsamt. De gaar som tyske Soldater ind i en tysk Troppeenhed."

2 a) SKs Landsfører har under sig 5 Kreissturmführer, de sidste har under sig Sturmführer. Rangfølgen indenfor en Sturm gaar som hos SS fra Rottenführer, Scharführer, Truppführer til Sturmführer. En Sturm bestaar af mindst 67 Mand. For Tiden har SK ca. 1500 aktive Medlemmer, hvoraf en stor Del for Øjeblikket ganske vist tjener i Vaaben-SS. Foruden Indsats-SK vil der i Fremtiden blive oprettet en Beredskabs-SK. Principielt skal enhver folketysk Mand under 35 Aar ind i Indsats-SK, medmindre erhvervsmæssige eller andre Grunde hindrer ham i at gøre regelmæssig SK-Tjeneste. I saadant Tilfælde beslutter SK-Ledelsen Overførelse til Beredskabs-SK, som ganske vist ogsaa er aktiv Formation, men som dog kun har Terrænøvelser een Gang om Maaneden. Efter det 35. Aar skal vedkommende selv frit afgøre, om han vil indtræde i Indsats-SK eller i Beredskabs-SK. For hele Nordslesvig skal der oprettes *een* Rytter-Sturm. I de enkelte Kredse uddannes der hertil egnede SK-Mænd, i Tinglev og i Tønder Kreds af en rigstysk Toldembedsmand i Pebersmark, en fhv. Overvagtmester, og i Aabenraa af den folketyske Ridelærer Petersen. Sidstnævnte er ogsaa udset til Sturmführer for Rytter-Sturm'en. — Endvidere skal der uddannes en Sanitetskolonne (50—60 Mand). Uddannelsen sker ved folketyske Læger. Den øverste Lægeledelse (paa en vis Maade som SK-Læge) vil Dr. Meyer fra Haderslev overtage. Leder af Sanitetskolonnen bliver en herværende Apoteker. Yderligere har man til Hensigt senere at oprette en Afdeling „Motorkørerkorps" paa Størrelse med en Sturm og inkorporeret i SK. — Forskellige Enheder af SK har egne Orkestre. Man bestræber sig for desuden at organisere *eet* Musikkorps for hele Nordslesvig. — Den nye SK-Førers Aktivitet kommer ogsaa til Udtryk i, at han allerede har oprettet forskellige nye Kontorer: Personalekontor, Presse- og Propagandakontor, Kontor for Musik og Festarrangementer, Kontor for Udrustning og Beklædning samt et Arkiv for Billedtjeneste.

b) SKs Uniform bestaar af hvid Skjorte, sorte Benklæder, lange, sorte Støvler, Bælte, Skraarem, sort Armbind med sort Hagekors paa hvid Bund, sort Skihue med *Højhedstegn*. Den hvide Skjorte maa ikke bruges ved Terrænтjenesten. Ligeledes heller ikke til Ridesporten, da SK-Mændene skal aflevere de laante Heste i ordentlig Stand. SK-Føreren vil derfor foretage et nyt Fremstød for at kunne indføre den brune Skjorte som Uniform.

c) Den af SK hver Uge foretagne Terrænøvelse er regelmæssigt forbundet med samlet March af alle Stürme gennem Landskabet. Overløjtnant Larsen er af den Mening, at disse Marcher ikke er Demonstrationer, men kun foretages indenfor Terrænsportsøvelsernes Ramme, særlig med Henblik paa Opnaaelse af SA-Sportsemblemet. I den sidste Tid er der gentagne Gange blevet foretaget saakaldte Stjernekørsler af SK pr. Cykel, især for at give Folketyskerne i de af Tyskheden meget tyndt beboede Egne ny Opmuntring.

3) Overløjtnant Larsen ønsker en snævrere Forbindelse mellem SK og SS i Flensborg-Kredsen og har til Hensigt snarest at indlede Forhandlinger desangaaende. SKs Bestræbelser gaar ud paa *uofficielt* at blive anerkendt som en selvstændig Standarte og med Henblik paa Hjælpen fra rigstysk Side og andre Spørgsmaal vedrørende Samarbejde at blive tilkoblet SS-Standarte Flensborg resp. den denne overordnede Brigade. Et saadant lokalt Samarbejde mellem Aabenraa og Flensborg vilde efter SK-Førerens Mening gøre det lettere at organisere Hjælpen: Forsyning med SS-Tidsskriftsmateriale og Bøger til en særlig SK-Biblioteksafdeling, Fremskaffelse af Geværer af lille Kaliber, Udsendelse af SS-Talere

til Nordslesvig til SK-Skolingen o. s. v. Et Ønske, der ligger Overløjtnant Larsen særlig paa Hjerte, er, at SK maa faa tildelt Navnet Standarte Nordslesvig eller Standarte Kongeaa. Medens disse af SK-Ledelsen ventilerede Tanker for Tiden kun er Planer og Ønsker, om hvilke Partiledelsen fremfor alt vil tale med Volksdeutsche Mittelstelle, saa kan det i hvert Tilfælde allerede nu konstateres som en Kendsgerning, at SK med Henblik paa sine rigstyske Forbilleder med Hensyn til Organisation og sagligt Arbejde har bestemt sig for SS. Det ses ogsaa tydeligt deraf, at SK i nogen Tid i Hvervepropagandaen og i Pressemeddelelser som Kliché har benyttet følgende Tegn: SS.

L[anwer].

407.

Konsul Lanwer hindrer udgivelsen af nogle SK-sange, som kræver grænseflytning.

26. juli 1941.

Sange af „Den ukendte SK-mand".

Kammerat, hører du røsten? Kammerat, afvis den ej!
Vor broder stormer og forbløder. „Bliv hårde!" siger han til os.
„Kun den stærke hjælpes af retten,
den, der bøjer sig, vedbliver at være træl."

Må du end ikke bære våben — tag da hjertet i din hånd,
for hjemstavnen skal det banke — hærd det ved verdensbranden!
„Kun den stærke hjælpes .....

Kammerat, hører du røsten? Kammerat, tag din beslutning!
Fælles trit rummer kraft og frihed, fælles tro fylder vort bryst.
„Kun den stærke hjælpes .....

Mel.: Wohlauf die Luft.

Føreren har sendt os soldaterne fra Tyskland,
Lille hr. Hansen blev pludselig bleg, bladet har vendt sig!
Men vi bliver ved at sige „nej" til, at han vil indlemme os,
Vi vil ikke være danskere, vi vil vedblive at være tyskere!
Hjem til Tyskland vil vi! Vi vil vedblive at være tyskere.

Først gav du os brød med sukker på og ville opsuge os,
Så bragte du os bitter nød, men heller ikke det ville due.
Du vil aldrig nogen sinde hverken kunne fremkalde splid imellem
os eller drive os ud af hjemstavnen.
Vi vil ikke være danskere .....

Skrub af! Skrub af! Lille Hansen. Her har du intet at gøre!
For os kæmper nu den rette mand, med ham er vi sammensvoret.
Nu kan du godt skrive disse ord i din poesibog:
Vi vil ikke være danskere .....

Mel.: Argonnerwald.

Gennem Slesvigs land marcherer vi,
for Tysk-Nordslesvig kæmper vi.
Skændselsdiktatet, riv det itu!
Løsenet er: Giv agt — fri for Versailles!

Engang har man røvet os fra Tyskland.
Vi troede fuldt og fast:
Engang kommer dagen, så er vi fri.
Løsenet er: Giv agt — fri for Versailles.

Og lyver danskeren aldrig så frækt,
vi ved, at retten er vor.
Og vi holder fast ved løsnet.
Løsenet er: Giv agt — fri for Versailles.

Engang vil den endelige sejr være vor.
Da vender Nordslesvig hjem igen;
og højt lyder da jubelskriget:
Nu er vi fri, hurra, fri for Versailles!

Påtegning.

Efter telefonisk intervention hos Overløjtnant *Larsen* har denne beslaglagt hele oplaget og har foranlediget, at de sidste to sange blev skåret bort og tilintetgjort.

Aabenraa, den 26. juli 1941.

Lanwer.

408.

Peter Larsen sender det tyske konsulat et eksemplar af en skrivelse til dr. Møller angående SK (med bilag).

28. juli 1941.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI I
NORDSLESVIG
Partiledelsen
Organisationsamt

Aabenraa, den 28. 7. 41.

L/K

Hr.
Konsul Dr. Lanwer
det tyske Konsulat,
Aabenraa.

Højtærede Hr. Konsul Dr. Lanwer!

Min Skrivelse til Partifører, Dr. Møller vedr. SK-Sager sender jeg Dem hoslagt til behagelig Efterretning.

Heil Hitler!

Deres

P. Larsen

1 Bilag.

S.K. NORDSLESVIG
S.K.-Fører

Aabenraa, den 25. 7. 1941.

Til
Hr. Dr. Møller,
Graasten.

Den 1. Juli har De overdraget mig Ledelsen af SK. Som gammel Soldat har jeg med stor Glæde paataget mig denne Opgave. Det skal være min Stræben med SK at *stille en stærk indsatsvillig Aktivgruppe parat* for Hjemstavnen.

Den tyske Folkegruppe har i direkte Indsats stillet betydelige Kræfter til Disposition for Riget. Den har ikke bare skabt et Hjem for *2.688 Børn og 555 Mødre fra* Omraader, *der var truet af Luftbombardementer*, samt for *31 Børn og 55 Hustruer*, hvis Fædre og Mænd staar i SS, men har ogsaa ladet sine Mænd gaa direkte i Tysklands Tjeneste.

400 unge Nordslesvigere marcherer i Vaaben-SS, mere end 100 i Værnemagten.

Mere end 4.000 Mænd er blevet indsat mod Syd i forsvarsvigtige Virksomheder og mod Nord paa Flyvepladserne.

Denne Indsats, som de bedste af vore Folk yder, forpligter os, der har maattet blive hjemme, i særlig høj Grad.

De kan kræve af os, at den nationale Front holder Stand og udvides. Et vigtigt Led i denne Front er den politiske Aktivgruppe, der altid staar rede.

Viljen til Indsats er ogsaa til Stede i denne Gruppe. Det gælder om at give Plads for denne Vilje og at lede den ind i den rigtige Bane.

Enhver Organisation maa have en Opgave. Denne Opgave er for SKs Vedkommende uden videre givet:

Den bestaar i Dygtiggørelse til Forsvarstjeneste og i den politiske Træning og Aktivering.

Det er klart, at man ikke kan opfylde denne Opgave ved til Tider at blive anvendt som Talekor, Sangerskare o. s. v.

SK maa som politisk Forsvarsorganisation have Ret til at marchere, til Skydning, til Terræntjeneste, ellers sygner den hen og mister sin Værdi som nationalsocialistisk Organisation af forsvarsdygtige Mænd.

Efter at jeg har overtaget Ledelsen af SK, har jeg straks forsøgt at gaa i Gang med en Række af de mest paatrængende Opgaver.

I første Linie kommer i denne Forbindelse *Uddannelsen af et godt Førerkorps.*

Den 13. Juli blev samtlige Førere ned til Scharführer for første Gang sammenkaldt til et Førerkursus. Yderligere Uddannelseskursus for Førerre vil følge med regelmæssige Mellemrum.

Oprettelsen af et *Kontor for Presse og Propaganda* har til Formaal at skaffe SK den Stilling, det har Krav paa ogsaa udadtil i Folkegruppen. Det er for Arbejdet indenfor en Organisation nødvendigt, at den ogsaa optræder udadtil.

Oprettelsen af et *Personalekontor*, der nu ogsaa er sket, var en organisationsmæssig Nødvendighed.

Oprettelsen af en Rytter-Sturm indenfor SK er paabegyndt. Arbejdet skrider meget godt frem. I Tønder, Tinglev, Aabenraa Kredse findes allerede forskellige Rytterafdelinger.

Man har ligeledes paabegyndt Dannelsen af en *Sanitetskolonne*. En hel Række af de folketyske Læger har stillet sig til Disposition.

Kammerat Matthiesen, Aabenraa, har faaet til Opgave at samle og udvide *Musikkorpsene og Spillemandsafdelingerne* og at formere dem paa ensartet Maade.

Ved Oprettelsen af et *SK-Bibliotek*, der skal tilsluttes Hovedbiblioteket, skaffes Midlerne til en ensartet og effektiv aandelig Omsorg for SK.

Der er set bort fra Oprettelsen af et eget Tidsskrift. Tidsskriftet „*Junge Front*", der udgives af den samlede tyske Ungdom, stiller ogsaa sine Spalter til Raadighed for SK.

„Junge Front" bliver derved til et virkeligt politisk Kampskrift for hele det unge Mandskab.

SK har ligeledes faaet bestemt Ordre til at sætte sit *Præg paa de tyske Møder* gennem sin Optræden og til kraftigt at støtte Fremstødet ind i de svage tyske Omraader ved at udsende smaa Afdelinger.

SK har med særlig Glæde deltaget i *V-Aktionen*. SK har foretaget Stjernekørsler i hele Landet med V-Vimpler paa Cyklerne, hvilket vakte stor Opsigt og paa effektiv Maade fremhævede V'et som tysk Mærke.

Der kan efter 4 Ugers intensivt Arbejde konstateres en betydelig Forøgelse af SK. Antallet af SK-Mænd andrager i Dag ca. 1500.

Det er Hensigten at inddele disse 1500 SK-Mænd i *en Indsats- og en Beredskabs-SK*.

Med Indsats-SK skal der saaledes skabes en ganske særlig indsatsberedt Eliteafdeling.

SK er en *nationalsocialistisk Forsvarsorganisation*. Den vil overfor os virkelig kunne opfylde sine Opgaver og sit Væsen, naar den i Form og Aand i vid Udstrækning tilpasses de rigstyske Forbilleder.

Denne Tilpasning vilde organisationsmæssig være opnaaet ved Oprettelsen af *Standarte „Kongeaa"* og ved Sammenlægningen af denne Standarte med den 50. SS Standarte til en ny Brigade.

SKs stærke Tilknytning til SS er en indre Nødvendighed.

Impulserne fra den rigstyske Organisation kan simpelthen ikke undværes.

I *Uniformeringen* maa der nu som før holdes fast ved den folketyske Paradeuniform, sorte Ridebenklæder, hvid Skjorte med Skraarem og Skihue med Højhedstegnet; vi er jo endnu ikke frigjort fra Versailles.

Den hvide Skjorte er imidlertid det mest uheldige, man kan tænke sig i Tjenesten. Det vilde derfor være ønskeligt, om den brune Skjorte kunde blive indført i Tjenestetiden.

Der næres i det hele taget Ønske om at lade SKs ydre Opbygning ske *efter Reglerne for den almindelige SS*, nemlig med Hensyn til Inddelingen og Graderne.

Dette Ønske betyder ikke, at det ydre særlig skal fremhæves, men en Organisations ydre Form og indre Tilværelse kan ikke adskilles.

SK-Mændene vilde være særlig glade for at faa Mulighed for her at kunne aflægge Prøverne til *SA-Idrætsmærket*.

Til dette Formaal vilde det være nødvendigt at give et mindre Antal Kammerater, maaske Kreissturmführerne Ret til at afholde denne Prøve.

Til *Sanitetsafdelingen* er det paatrængende nødvendigt at faa en Række Genstande, der skal bruges ved Uddannelsen.

Der udkræves omtrent 50 Sanitetstornystre og Tasker og nogle Baarer.

Skydesporten vil kun kunne gennemføres virkelig intensivt, saafremt der stilles 60 smaakalibrede Geværer med Ammunition til Raadighed.

Netop dette er paatrængende nødvendigt, dersom der skal gennemføres en virkelig Opdragelse til Forsvar.

Efter at jeg saaledes har givet Dem et Billede af min hidtidige Virksomhed indenfor SK og samtidig har fremsat nogle Ønsker, vilde jeg gerne anmode Dem om at fremsende Skrivelsen til *Volksdeutsche Mittelstelle* og hos denne at anmode om en personlig Samtale for Dem og mig, for at vi derfra kan faa klare Retningslinier for vort SK-Arbejde, efter hvilke vi saa nøje vil rette os.

Heil Hitler!

Deres

P. Larsen

409.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående samtale med amtmand Refslund Thomsen om SK.

9. aug. 1941.

DET TYSKE KONSULAT *Aabenraa, den 9. august 1941.*

1 bilag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Da jeg i formiddags introducerede generalkonsul Soehring hos amtmand Thomsen her i byen, kom sidstnævnte i samtalens løb også ind på den virksomhed, der i den senere tid er blevet udfoldet af SK. Han nævnte især de gentagne overtrædelser af uniformsforbudet samt pressemeddelelserne om de nyoprettede skydekursus og fremhævede, at SKs optræden forsåvidt ikke kan bringes i overensstemmelse med de f. t. gældende danske lovbestemmelser. Han sagde endvidere, at der af danske kredse blev lagt stærkt pres på ham for at få ham til at lade myndighederne gribe ind, og at han i sine indberetninger til København havde bedt om en klar afgørelse med den motivering, at den nuværende tilstand underminerede de danske politimyndigheders autoritet. Jeg svarede ham, at man også beskæftigede sig med sagen i tyske kredse i København, og at jeg var af den mening, at dette problem kun kunne blive afgjort i København. Iøvrigt undlod jeg med vilje at gå ind på en større diskussion, men nævnte udelukkende som illustration, at SK med hensyn til dens optræden i sluttet trop atter og atter henviste til algangen (der efter danske pressemeddelelser var et led i den politiske samling) og, forsåvidt angår skydningerne, til skytteforeningernes virksomhed, der var godkendt af myndighederne.

. . . . . .

L[anwer]

410.

Meddelelse om førerskoling i Tinglev den 17. august 1941.

(„Nordschleswigsche Zeitung", 12. aug. 1941).

Bekendtgørelser fra Partikontoret.
SK
Førerskoling.

Søndag den 17. august 1941 afholdes der i Tinglev en førerskoling for alle SK-førere, Trupp- og Standortführere inklusive. Ved forfald sendes en kvalificeret stedfortræder.

. . . . . .

Program:

Kl. 10: Hejsning af flaget. 10^{15}—11^{45}: Geværeksercits. 11^{45}—12^{15}: Instruktion om omsorgen for vore frivillige i den tyske værnemagt. 12^{15}—13^{00}: Eintopfessen. 13^{00}—13^{30}: Våbenlære. 13^{30}—14^{00}: Skydeteori. 14^{15}—15^{00}: Instruktion om befolkningspolitiske spørgsmål. 15^{00}—16^{00}: Hvorledes man skal forholde sig på skydebanen. 16^{00}: Flaget nedtages.
Samtlige geværer skal medbringes. Yderligere meddelelse fremkommer ikke.

411.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående en samtale med minister von Kotze om den planlagte SK-førerskoling i Tinglev.

15. aug. 1941.

Sv/KS

Notits.

I Anledning af Sagen om „Schleswigsche Kameradschaften"s Indkaldelse til „Führerschulung" Søndag den 17. August 1941 havde undertegnede Gaars Eftermiddag en Samtale med Gesandt von Kotze. Jeg gjorde ham bekendt med, at det efter dansk Lov er forbudt at være i Besiddelse af Vaaben, og udtalte, at vi maatte betragte det som en alvorlig Sag, naar den nævnte tyske Organisation opfordrede Medlemmerne til at give Møde med Geværer. Efter det foreliggende var det vel ikke helt udelukket, at der kun var Tale om Attrap-Geværer af Træ (til Brug ved Eksercits-Øvelser), men hvis det virkelig drejede sig om rigtige Vaaben, maatte der naturligvis gribes ind overfor den paatænkte Foranstaltning førstkommende Søndag, ligesom der maatte iværksættes en nærmere Undersøgelse til Opklaring af Spørgsmaalet, om de paagældende Medlemmer af S. K. var i Besiddelse af Geværer.

Jeg gjorde Hr. von Kotze bekendt med de Samtaler, jeg for nogen Tid siden havde haft med Hr. Kanstein angaaende de danske Nationalsocialisters Overtrædelse af Uniformsforbudet og Optogsforbudet. Hr. Kanstein havde venligst taget sig af denne Sag, og Resultatet var blevet, at Hr. Frits Clausen, takket være Hr. Kansteins Intervention, havde lovet at ville respektere de gældende danske Love. Da der i det nu foreliggende Tilfælde med S. K. var Tale om en Organisation under det tyske nationalsocialistiske Parti, havde vi fra dansk Side saa meget desto mere Grund til at forelægge Sagen for det tyske Gesandtskab, og jeg haabede, at Hr. von Kotze vilde tage Affære og gøre sin Indflydelse gældende saaledes, at der ved den omtalte Sammenkomst Søndag den 17. ds. ikke forekom noget ulovligt.

Hr. von Kotze fandt det meget rimeligt, at Sagen blev forelagt ham, og fremkom endogsaa med en Bemærkning om, at han var taknemlig herfor, idet han tog vor Henvendelse som et Udtryk for Ønsket om at undgaa uheldige Optrin. Han var selvfølgelig ganske enig i, at S. K. maatte respektere de gældende Love, og han fandt Indkaldelsen til Mødet paa Søndag provokatorisk. Han vilde straks sætte sig i Bevægelse for at faa opklaret, hvad Meningen var med Opfordringen til at medbringe Geværer, og vilde om fornødent søge at forhindre ulovlige Handlinger i Forbindelse med Mødet paa Søndag.

I Samtalens Løb gav jeg i store Træk Hr. von Kotze Oplysning om de gældende Bestemmelser om Privates Besiddelse af Vaaben og om Forbudet mod at bære Uniform og gaa i Optog. Endvidere gjorde jeg ham bekendt med de tidligere Tilfælde, hvor der havde været Vanskeligheder med S. K. I Sagen om Paraden paa „Heldengedenktag" havde man fra dansk Side undladt at skride ind, idet Værnemagten havde været indblandet, og idet vi havde villet tage størst muligt Hensyn til denne. Sagen havde været drøftet med Hr. Kanstein. For nylig var der forekommet et Tilfælde, hvor S. K. havde faaet Afslag paa en Anmodning om Tilladelse til at gaa i Optog. Ikke desto mindre havde Medlemmerne givet Møde og gennemført Optoget paa Trods af Advarsel fra Politiet umiddelbart inden. I denne Sag havde Politiet konstateret Lovovertrædelsen, og der var blevet rejst Tiltale.

Hr. von Kotze vilde finde det naturligt, om det danske Politi i den nu foreliggende Sag paa Forhaand gav S. K. en Advarsel under Fremhæven af det ulovlige i at møde bevæbnet. Han fandt det endvidere ganske i sin Orden, at der blev iværksat en Undersøgelse til Konstatering af eventuel Forekomst af Vaaben hos Medlemmerne af S. K.

Den 15. August 1941.

Nils Svenningsen.

412.

Notits fra det danske udenrigsministerium angående en drøftelse med minister von Kotze om SK.

15. aug. 1941.

Sv/GFr. P.J.I.B.Jr.Nr.7.Q.34.

Notits.

I Sagen om „Sleswigsche Kameradschaften"s Indkaldelse til „Führerschulung" Søndag den 17. August 1941 har Minister von Kotze Dags Eftermiddag meddelt mig, at det tyske Gesandtskab har været i Forbindelse med Dyrlæge Møller og derved erfaret følgende:

Dyrlæge Møller kendte ikke ret meget til Sagen om Mødet paa Søndag. Han troede, at der af SK var blevet indgivet Andragende til Politiet om Tilladelse til Afholdelse af den paagældende Foranstaltning. Han lovede, at der i Forbindelse med denne ikke vilde blive foretaget nogen Handling, som ikke enten generelt var tilladt efter Loven, eller hvortil der fra Politiets Side var givet Dispensation. Dyrlæge Møller vilde undersøge Sagen nærmere og derefter paany sætte sig i Forbindelse med Gesandtskabet.

Hvad angaar SKs Besiddelse og Benyttelse af Skydevaaben i Almindelighed, havde Dyrlæge Møller henvist til, at forskellige danske Skytteforeninger havde opnaaet Dispensation fra det almindelige Vaabenforbud. Han mente, at SK saavel som andre — baade danske og tyske — Foreninger havde indgivet Andragender til Myndighederne om Dispensation, til hvilke Andragender der endnu ikke fra Myndighedernes Side var taget Stilling, og at de paagældende Foreninger foreløbig „med Myndighedernes stiltiende Samtykke" holdt Skydeøvelser ligesom tidligere.

Jeg bemærkede, at det var lidet sandsynligt, at SK skulde have henvendt sig til Politiet angaaende Mødet paa Søndag, idet Politiet havde indberettet til Justitsministeriet og udbedt sig Forholdsordre uden at omtale noget Andragende. Hovedsagen var jo imidlertid, at Dyrlæge Møller havde lovet at sørge for, at der ikke skete noget ulovligt. Jeg takkede Hr. von Kotze for hans gode Bistand i denne Sag.

Den 15. August 1941.

Nils Svenningsen.

413.

Det tyske konsultat til gesandtskabet i København angående det forestående SK-skolingsmøde i Tinglev.

15. aug. 1941.

Kult 12 nr. 2. *15. august 1941.*

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Som det turde være gesandtskabet bekendt gennem „Nordschleswigsche Zeitung"s annoncer, havde SK til hensigt førstkommende søndag at afholde en førerskoling i Tinglev med geværeksercits, våben- og skydeteori o. lign. I meddelelsen hedder det bl. a.: „Samtlige geværer skal medbringes." Især den sidstnævnte sætning har givet de danske kredse fornyet anledning til at angribe SKs optræden. Den hidtil skarpeste artikel turde vel de udtalelser være, der under titlen „Skal vi lade os alting byde?" står i „Hejmdal"s udgave for i dag, og som jeg vedlægger i ordret oversættelse.

Allerede sidste torsdag havde jeg overfor SKs landsfører givet udtryk for min store betænkelighed med hensyn til førerskolingen og meddelelsen i pressen og havde af overløjtnant Larsen fået det løfte, at han i hvert fald ville ordne medtagningen af geværerne på en anden måde. Efter hvad jeg i dag ved middagstid tilfældigt(!) hører, blev dr. Møller ringet op af den kommitterede for den indre forvaltning, der gav den ordre, at man på den påtænkte førerskoling hverken måtte optræde i uniform eller gennemføre den planlagte geværeksercits o. s. v. Sent på eftermiddagen skal der være blevet ført endnu en telefonsamtale, i hvilken man hos SK-ledelsen anmodede om dokumentationer til brug ved en påtænkt intervention i det danske udenrigsministerium.

Da det af de skarpe danske presseangreb fremgår, at man i de danske kredse ikke helt rigtigt er blevet klar over formålet med SK og over SKs mål, vil „Nordschleswigsche Zeitung" i morgen bringe et udførligt interview med landsføreren for SK, i hvilket det især vil blive fremholdt, at den halvmilitære dygtiggørelse af tyske mænd svarer til det nye tyske mandlige opdragelsesideal og således er i overensstemmelse med et udpræget nationalt mål, og at SKs førmilitære virksomhed desuden er det forberedende trin til en intensiv hvervning til våben-SS. I mandagsnumret skal de samme tanker forklares nærmere i en udførlig, principiel artikel[1]). Da disse meddelelser i den tyske presse formentlig vil kunne benyttes ved den intervention, der skal foretages i København, vil overløjtnant Larsen ufortøvet sende dem til den kommitterede for den indre forvaltning.

I aften mødte Aabenraas politimester hos landsføreren for SK og forelagde ham en skrivelse, i hvilken overløjtnant Larsen „efter lov af justitsministeren" blev opfordret til hos politiet straks at aflevere alle de våben, der var i SKs besiddelse. Også om denne hændelse er der allerede givet direkte telefonisk meddelelse til København.

L[anwer]

[1]) Interviewet findes i „Nordschleswigsche Zeitung" for 16. aug. 1941. Derimod ses den omtalte artikel ikke at være optaget i bladet.

414.

Udenrigsministeriets notits angående en henvendelse fra gesandt von Kotze vedrørende SK.

18. aug. 1941.

P.J.I.B. J.Nr. 7.Q.34.

Notits.

Gesandt von Kotze indfandt sig Dags Dato hos undertegnede for at meddele, at Sagen om S.K.-„Führerschulung" Søndag den 17. ds. var blevet ordnet tilfredsstillende, idet Mødet overhovedet var blevet aflyst. Den nye Leder af S.K., Oberleutnant Larsen, var nu kommet til København, og Gesandtskabet havde under en indgaaende Samtale med den paagældende indtrængende foreholdt ham, at S.K. naturligvis maatte respektere de danske Love angaaende Besiddelse og Benyttelse af Skydevaaben. Oberleutnant Larsen havde vist Forstaaelse herfor, men havde samtidig sagt, at han for S.K. med Hensyn til Vaaben maatte kræve de samme Faciliteter, som indrømmedes de danske Skytteforeninger og de danske Hjemmeværn. Disse danske Foreninger havde paa deres Program Terrænsport, Marchøvelser og Skydeøvelser med Vaaben af smaat Kaliber (Salonrifler). S.K., der i Nordslesvig var inddelt i 5 Kredse, grupperende sig om 5 Byer, maatte ønske de fornødne Dispensationer saaledes, at de kom paa Linie med de danske Foreninger. De 5 Kredsledere for S.K. havde for mindst en Maaned siden til de lokale Politimestre indsendt Andragender om de fornødne Dispensationer, men endnu var der af Myndighederne ikke blevet taget Stilling til disse Andragender.

Hr. von Kotze mente, at det var ganske nødvendigt, at der blev givet S.K. nogle Indrømmelser. („Um sie steuern zu können ist es notwendig ihnen etwas zu geben")[1]). Det drejede sig om ialt ca. 1500 Medlemmer af S.K., og til Brug ved Afdelingernes Skydeøvelser ønskede man efterhaanden at kunne erhverve ca. 100 Geværer af smaat Kaliber.

Medens der efter Hr. von Kotzes Mening ikke vilde blive nogen Vanskeligheder med Hensyn til Vaaben, naar blot S.K. blev behandlet pa samme Maade som de ovennævnte danske Foreninger, var der eet Punkt, paa hvilket der efter det tyske Gesandtskabs Opfattelse fra dansk Side burde vises større Liberalitet overfor S.K., nemlig med Hensyn til Spørgsmaalet om at bære Uniform (og gaa i Optog). Forholdet var det, at Myndighederne stiltiende havde samtykket i, eller i hvert Fald taalt, at S.K.s forskellige Afdelinger i Nordslesvig holdt Marchøvelser og Parader i Uniform, og dette havde ført til, at der var vakt en vis berettiget Forventning hos disse tyske Foreninger om, at de vilde kunne fortsætte med at bære Uniform og gaa i Optog. Man saa fra tysk Side saaledes paa Sagen, at der i denne Henseende allerede var skabt en Slags „Gewohnheitsrecht", og at en streng Gennemførelse af Forbudene mod Uniform og Optog vilde være et Tilbageskridt fra en Tilstand, der allerede havde bestaaet temmelig længe.

Overfor disse Betragtninger gjorde jeg gældende, at de beroede paa et helt skævt Syn paa, hvad der faktisk var passeret. Det havde hele Tiden været forbudt at bære Uniform og gaa i Optog. Dette vidste S.K. udmærket, idet de gentagne Gange havde modtaget Advarsler. Naar Politiet ikke var skredet ind med Magt for at forhindre S.K.s Parader etc., var det udelukkende ud fra det Synspunkt, at Regeringen saavidt muligt ønskede disse Sager ordnet i Mindelighed. Dette var et Hensyn overfor Tyskland. Fra Regeringens Side havde man derfor ogsaa gjort Sagen til Genstand for Drøftelser med det tyske Gesandtskab. Ved forskellige Lejligheder havde undertegnede drøftet Sagerne med Præsident Kanstein, saaledes ogsaa Sagen om Paraden sammen med Værnemagten paa „Heldengedenktag" i Marts Maaned d. A. Hr. Kanstein havde venligst taget sig af denne Sag, og selvom han ikke kunde give os nogen absolut Garanti, havde han dog givet os nogenlunde Sikkerhed for, at Optrinnet paa „Heldengedenktag" ikke vilde blive gentaget. Paa Grundlag af Hr. Kansteins beroligende Udtalelser om, at han havde indstillet S.K. paa den rigtige Maade, havde vi — bl. a. ogsaa af Hensyn til Værnemagten, der vel af en Fejltagelse havde

arrangeret Paraden sammen med S.K. — undladt at rejse nogen Tiltale. — I andre Tilfælde havde Politiet advaret S.K. mod at overtræde de gældende Forbud mod Uniform og Optog, og i en enkelt Sag for nylig var der, da saadan Advarsel ikke havde baaret Frugt, taget Skridt til at rejse Sag mod den paagældende S.K.-Afdeling. Jeg kunde derfor ikke anerkende, at S.K. kunde støtte nogensomhelst berettiget Forventning paa den Tilstand, der havde eksisteret hidtil. Navnlig maatte jeg lægge Vægt paa, at Sagen var blevet taget op overfor det tyske Gesandtskab, der jo utvivlsomt havde bibragt de tyske S.K.-Ledere Forstaaelsen af, at der her var Tale om noget ulovligt, som man ønskede at komme til Livs med lempelige Midler.

Jeg erindrede endvidere Hr. von Kotze om, at Spørgsmaalet om Uniformsforbudet ogsaa i andre Forbindelser havde været Genstand for Drøftelse mellem Gesandtskabet og Udenrigsministeriet. Saaledes havde Hr. Kanstein efter Ønske herfra været saa god at foranledige Hr. Frits Clausen til for de danske Nationalsocialisters Vedkommende at give Tilsagn om at ville respektere de danske Love. Med Hensyn til nogle Ledere i det tyske nationalsocialistiske Parti havde man fra tysk Side ad diplomatisk Vej søgt og opnaaet Tilladelse for de paagældende ca. 30 Personer til undtagelsesvis ved særlige Lejligheder at bære Uniform. Alt dette viste jo med Tydelighed, at man fra tysk Side hele Tiden har været klar over den bestaaende Tilstand, og der foreligger intet, som kunde berettige specielt S.K. til at tro, at der for disse Foreningers Vedkommende var skabt en Særret.

Naar vi fra dansk Side lagde saa stor Vægt paa Overholdelse af Uniformsforbudet, var det udelukkende ud fra Hensynet til Ro og Orden her i Landet. Enten maatte det være forbudt for alle eller tilladt for alle at bære Uniform. En Ophævelse af Uniformsforbudet vilde efter Politiets Formening uvægerligt føre til Slagsmaal mellem de forskellige politiske Foreninger. Saadanne Sammenstød var hidtil lykkeligt undgaaet, takket være Uniformsforbudet. Politiet havde Ansvaret for Opretholdelse af Ro og Orden her i Landet — hvilket Ansvar flere Gange var blevet Politiledelsen indskærpet fra den tyske Militærledelses Side — og maatte derfor naturligvis gøre Brug af de Midler, som var nødvendige. Et af disse Midler var netop Uniformsforbudet.

Hr. von Kotze forstod meget godt de danske Synspunkter, men henviste til, at de tyske Foreningers Trang til at gaa i Uniform var et Udslag af hele den Bevægelse, der var oppe i Tiden. De tyske Foreninger i Nordslesvig stimuleredes naturligvis af deres Broderforeninger i Tyskland. Korstoget mod Bolsjevismen krævede en vis Udløsning, ogsaa i de tyske nationalsocialistiske Kredse her i Landet. Fra tysk Side maatte man anlægge det Synspunkt, at der her var Tale om en tysk Folkegruppe, der følte Trang til at udfolde sig og leve Livet nogenlunde paa samme Maade som Moderlandets Befolkning. Hr. von Kotze kom flere Gange tilbage til den Tilstand, Myndighederne hidtil havde taalt overfor S.K., og beklagede, at man ikke fra første Færd var skredet kraftigt ind, i hvilket Tilfælde Linierne havde været klarere. Som Forholdene nu laa, hvor man fra tysk Side var stemt for Relaxering af Uniformsforbudet selv med den Konsekvens for Øje, at dette kunde føre til Uroligheder og Slagsmaal, var der efter Hr. von Kotzes Mening intet andet at gøre end at tage hele Spørgsmaalet op til en grundig Drøftelse mellem de danske og de tyske Myndigheder.

Jeg benyttede Lejligheden til at overgive Hr. von Kotze det af Justitsministeriet udarbejdede Udkast til et Cirkulære til Politimestrene angaaende Overtrædelse af Uniformslovgivningen. Det havde været min Mening at overrække Præsident Kanstein dette Udkast, men paa Grund af hans Bortrejse havde jeg ikke haft Lejlighed dertil. Hr. von Kotze's Udtalelser var en naturlig Anledning til at aflevere Udkastet til ham.

Aftalen blev, at vi skulde høre nærmere fra Gesandtskabet, naar man dèr havde set paa Udkastet.

Den 18. August 1941.

Nils Svenningsen.

[1]) *(For at kunne styre dem, er det nødvendigt at give dem noget).*

415.

Udenrigsministeriets referat af forhandlinger med det tyske gesandtskab angående SK-sagen.

25. aug. 1941.

P.J.I. Jr.Nr. 7.Q.34.

Fortroligt.

Referat.

I Gaar Søndag ved 12-Tiden telefonerede Legationsraad Schaller til undertegnede for efter Ordre fra Minister von Renthe-Fink at beklage sig over en Artikel i „Nationaltidende" for samme Dag angaaende „Schleswigsche Kameradschaften"[1]). Artiklen, der af „Nationaltidende" var bragt under Overskriften „Urovækkende Fænomener i Grænselandet", var et Optryk af en Artikel i „Hejmdal" for nogle Dage siden. Hr. Schaller sagde, at Gesandten var meget opbragt over denne Artikel og maatte ønske, at Regeringen saa hurtigt som muligt udsendte en Erklæring gennem Ritzaus Bureau, hvori der dels blev taget Afstand fra Artiklens Indhold, dels blev fremsat Udtalelser om, „at det ikke var saa slemt" som skildret i Artiklen. Hr. Schaller henstillede efter Ordre fra sin Chef, at jeg straks satte mig i Forbindelse med Justitsministeren for at aftale nærmere angaaende den ønskede Regeringserklæring. Hr. Schaller bemærkede, at man havde sønderjydske Kredse, nærmere bestemt Amtmand Thomsen, mistænkt for at staa bagved Artiklens Gengivelse i „Nationaltidende".

Efter at have forelagt Sagen for Udenrigsministeren og senere paa Dagen for Justitsministeren og Statsministeren meddelte jeg ved 7½-Tiden om Aftenen Hr. Schaller, at man fra dansk Side var rede til at udsende en Erklæring af følgende Indhold:

„Justitsministeren meddeler:

I Anledning af at forskellige Pressemeddelelser om den tysk-nationalsocialistiske Sammenslutning „Schleswigsche Kameradschaften" i Sønderjylland har indeholdt misvisende Betragtninger angaaende denne Sammenslutnings Formaal, ønsker Regeringen paa Grundlag af de Erklæringer, den har modtaget fra kompetent og ansvarlig Side, at oplyse, at nævnte Sammenslutning ikke tilstræber noget ulovligt Formaal, og at dens Ledelse vil drage Omsorg for, at de forskellige Afdelinger af „S.K." ikke vil foretage sig noget, som ikke enten er almindeligt tilladt efter gældende Love og Bestemmelser, eller hvortil der efter Forhandling med Myndighederne af disse maatte være givet særlig Tilladelse.

Der er saaledes ingen Grund til i Forbindelse med den nævnte Sammenslutning at tale om „urovækkende Fænomener" eller lign. —"

Efter at Hr. Schaller havde konfereret med Minister von Renthe-Fink, meddelte han mig, at denne Erklæring var uacceptabel for Gesandtskabet. I Modstrid med, hvad han havde sagt om Formiddagen, meddelte han nu, at det var „zu gross", at udsende en Regeringserklæring om denne Sag. Det skulde være en kortere Notits, der kun skulde fremkomme i „Nationaltidende". Paa Gesandtskabet havde man udarbejdet følgende Forslag til en saadan Notits i „Nationaltidende":

„Zu dem in unserer gestrigen Nummer abgedruckten Artikel aus „Hejmdal" wird uns von zuständiger Seite folgendes mitgeteilt:

„Nationaltidende" hat gestern einen am 15. August in „Hejmdal" erschienenen Artikel übernommen, der sich mit der *zur körperlichen Ertüchtigung bestimmten* Organisation der deutschen Volksgruppe in Nordschleswig, „Schleswigsche Kameradschaften", befasst. Das Erscheinen dieses Artikels, *der geeignet ist falsche Vorstellungen von den Verhältnissen in Nordschleswig zu erwecken*, wird von amtlicher dänischer Seite nicht gebilligt. Sein Abdruck in „Nationaltidende" wird daher bedauert."[2])

Jeg bemærkede straks til Hr. Schaller, at dette Forslag forekom mig uacceptabelt.

da en saadan Erklæring utvivlsomt ikke vilde virke beroligende, men snarere tværtimod. Formaalet var jo at dæmpe Uroen, og det opnaaede man kun ved at sige noget positivt, derimod ikke ved en Erklæring, som kun gik ud paa et Slags Dementi og en Tilrettevisning af „Nationaltidende".

Udenrigsministeren var enig i, at Forslaget ikke kunde accepteres, dels fordi det præjudicerede de forestaaende Forhandlinger ved de Indrømmelser, det indeholdt, dels fordi det ensidigt rettede sig mod de danske Indlæg i den stedfindende Pressepolemik angaaende denne Sag. Uden at nævne det første Led i denne Begrundelse talte jeg paany med Hr. Schaller, hvorefter Minister von Renthe-Fink personlig ringede op. Ministeren var meget ophidset over Sagen, og i Løbet af en lang Telefonsamtale kom han Gang paa Gang tilbage til, at det dog var noget ganske uhørt, naar Artiklen fremsatte Beskyldninger mod S.K. for at opfordre til Borgerkrig; thi dette og intet mindre var det faktisk, Artiklen gik ud paa at fastslaa. Hvad et Smudsblad som „Hejmdal", der kun læstes i Grænseegnene, fandt paa at sige, var en Ting for sig. Det kunde være slemt nok, men først ved at blive optrykt i et Hovedstadsblad var Artiklen i Virkeligheden kommet frem i Offentligheden. Den vilde nu gaa over i Verdenspressen. Dette var efter Ministerens Formening en ganske overordentlig vigtig Sag, og hvis der ikke straks fra Regeringens Side blev taget Stilling, vilde det kunne faa de alvorligste Konsekvenser. Der kunde ikke være nogen Tvivl om, at det var sønderjydske Kredse, der stod bagved, det var sikkert Amtmand Thomsen, „hvem vi jo kender". „Jeg forlanger", udtalte Ministeren, „at der fra Regeringens Side bliver traadt op imod Artiklen i „Nationaltidende"" („dass dem Artikel entgegengetreten wird"). Det blev i Samtalens Løb ganske klart, at Minister von Renthe-Fink lagde mere Vægt paa, at Regeringens Erklæring blev en Bebrejdelse overfor „Nationaltidende" end en beroligende Udtalelse. Jeg prøvede paa igen at bringe vort Forslag paa Bane, men Minister von Renthe-Fink vilde overhovedet ikke høre Tale om dette Forslag. Det var dog ganske urimeligt, bemærkede han, at der blev udsendt en Erklæring, hvori man støttede sig paa Udtalelser fra ham. Faktum var, at det var det rene Nonsens, at S.K. skulde have opfordret til Borgerkrig, og det var Beskyldningen herom, der maatte tilbagevises. Bortset fra de i denne Forbindelse ganske ligegyldige Episoder, hvor S.K.-Folk var optraadt i Uniform, hvilke Ting jo nu skulde drøftes nærmere under de forestaaende Forhandlinger, havde S.K. overhovedet ikke foretaget sig nogetsomhelst ulovligt. I Avispolemikken havde „Nordschleswigsche Zeitung" maaske bragt nogle mindre forsigtige Udtalelser, men dette var dog intet i Sammenligning med den skandaløse Maade, „Hejmdal" havde skrevet paa. Samtalen endte med, at Ministeren tilbød at lade de understregede Ord i det ovenfor citerede Udkast til en Meddelelse i „Nationaltidende" udgaa.

Efter denne Samtale telefonerede jeg paany til Udenrigsministeren og refererede Sagens sidste Fase. Ministeren holdt fast ved, at Erklæringen ikke kunde rette sig ensidigt mod den danske Part i Avispolemikken. Saafremt man kunde lade Misbilligelsen rette sig mod den stedfindende Avispolemik om dette Emne, da denne Polemik ophidser Stemningen, mente Udenrigsministeren, at der maaske var en Mulighed for at naa til et Kompromis.

Sagen blev derefter refereret for Statsministeren, der tiltraadte Udenrigsministerens Synspunkter.

Minister von Renthe-Fink, hvem jeg derefter paany ringede op, kunde ikke tiltræde Tanken om, at Misbilligelsen skulde rette sig mod Polemikken. Han kunde i Princippet ikke fravige sit Standpunkt, men kunde gaa med til, at Meddelelsen i „Nationaltidende" blev reduceret til følgende:

> „Til den i vort Nummer for i Gaar aftrykte Artikel fra „Hejmdal" meddeler man os fra kompetent Side følgende:
>
> „Nationaltidende" har Søndag gengivet en i „Hejmdal" fremkommet Artikel, der beskæftiger sig med „Schleswigsche Kameradschaften", en Organisation under den tyske Folkegruppe i Nordslesvig.
>
> Gengivelsen i „Nationaltidende" af denne Artikel, hvis Fremkomst ikke var blevet billiget fra officiel dansk Side, beklages".[3])

Det vilde efter Hr. von Renthe-Finks Formening være en politisk Fejl, som senere vilde hævne sig, saafremt Regeringen ikke allerede Søndag Aften reagerede overfor „Nationaltidende". Det var beklageligt, at man fra dansk Side viste en saa ringe Indsigt i det

nordslesvigske Spørgsmaal. Denne Sag vilde let kunne udvikle sig til „eine unangenehme Angelegenheit".[4]) Ministerens Tilbud om at nøjes med den nys citerede Ordlyd stod kun ved Magt Søndag Aften. Saafremt dette Tilbud ikke blev akcepteret, var det ganske usikkert, hvilke Krav man den følgende Dag vilde stille fra tysk Side. Een Ting var ganske givet, nemlig at man fra tysk Side vilde afblæse enhver Forhandling om S.K., indtil Incidentet med „Nationaltidende"s Artikel maatte være blevet ordnet paa en for Tyskerne tilfredsstillende Maade.

Ved 12-Tiden umiddelbart efter den sidste Samtale med Minister von Renthe-Fink søgte jeg paany telefonisk Forbindelse med Statsministeren, der efter Omstændighederne ansaa det for rettest at acceptere Hr. von Renthe-Finks sidste Forslag. Dette blev derefter meddelt Gesandten, der, saavidt jeg kunde forstaa, følte sig meget lettet.

I Løbet af de gentagne Telefonsamtaler med Hr. von Renthe-Fink havde denne Gang paa Gang henvist til, at han straks om Mandagen maatte forvente telefonisk Forespørgsel fra Berlin om, hvad den danske Regering havde foretaget sig i denne Sag. Han maatte lægge den største Vægt paa, at der straks kunde gives et tilfredsstillende Svar paa en saadan Forespørgsel.

Den 25. August 1941.

Nils Svenningsen.

---

[1]) Den pågældende artikel stod i „Nationaltidende" 24. aug. 1941 og var et referat af en artikel med udførlige uddrag, som redaktør Niels Hansen, Aabenraa, havde skrevet til forskellige provinsblade, bl. a. også til „Østsjællands Folkeblad" ($^{23}/_{8}$ 1941).

[2]) *Til den i vort nummer for i går aftrykte artikel fra „Hejmdal" meddeler man os fra kompetent side følgende:*

„Nationaltidende" har i går gengivet en artikel, som har været trykt i „Hejmdal" den 15. august, og som beskæftiger sig med „Slesvigsk Kammeratskab", en organisation, der hører under den tyske folkegruppe i Nordslesvig og har den legemlige dygtiggørelse til formål. Fremkomsten af denne artikel, som er egnet til at vække falske forestillinger om forholdene i Nordslesvig, billiges ikke fra officiel dansk side, hvorfor dens gengivelse i „Nationaltidende" beklages."

[3]) I denne form blev meddelelsen d. 25. august optaget i „Nationaltidende".

[4]) *en ubehagelig sag.*

416.

Referat af en samtale den 26. august 1941 mellem Scavenius og Renthe-Fink angående SK.

[udat.]

Samtale med den tyske Gesandt den 26. August 1941.

Hr. von Renthe-Fink omtalte Forhandlingerne angaaende „Schleswigsche Kameradschaften", der jo desværre ikke havde ført til Enighed, saa Gesandtskabet nu maatte forelægge Sagen i Berlin. Han fremhævede, at den Tolerance, der hidtil havde været udvist fra Politiets Side, da maatte kunne fortsættes, hvortil jeg bemærkede, at SK jo nu selv havde sat Spørgsmaalet stærkt programmæssigt op. Hr. von Renthe-Fink henviste dernæst til, at efter tyske Anskuelser hørte dette Omraade med ind under de kulturelle Bestræbelser, som ikke burde nægtes Mindretallet.

Jeg fremhævede, at det var nødvendigt for de danske Myndigheder at iagttage to Hensyn.

1. Eventuelle Indrømmelser kan ikke gøres alene til SK, og
2. om saadanne overhovedet lader sig gennemføre, maa afhænge af, om Politiet mener dem forsvarlige overfor Hovedforpligtelsen: at sørge for Opretholdelsen af Ro og Orden, hvortil Politiet er forpligtet, ikke alene overfor det danske Samfund, men ogsaa og ikke mindst overfor den tyske Wehrmacht.

Erik Scavenius.

417.

Renthe-Fink til det tyske udenrigsministerium angående SK.

27. aug. 1941.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE *27. August 1941.*

Nr. 1173/41 af 27. 8. 41

Vedr.:
Under Henvisning til Rapport —
Nr. 1100/41 — af 9. August 1941.

Indhold:
Slesvigske Kammeratskab (SK) i
Nordslesvig.

Bilag:
2 dobbelte.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Som allerede omtalt i tidligere Rapport har Forandringen i SKs Ledelse og Overløjtnant Larsens Overtagelse af denne ført til en stærk Aktivering af SK. SK gør sig nu meget mere gældende i politisk Henseende og viser overfor Danskerne en kampberedt Aand og en mere aggressiv Holdning. SK er ogsaa, til Trods for det siden 9. April 1940 i Almindelighed bestaaende Forbud, begyndt at demonstrere ved Gennemførelse af Stjernekørsler i Uniform i Egne med overvejende dansk Befolkning. Indenfor Rammerne af denne Aktivering har SK især lagt sig efter Feltsport og opstillet et Program, som omfatter Marchture i Uniform og i sluttede Formationer, Terrænsportsøvelser og Skydeuddannelse. Til Skydeuddannelsen har SS-Standarte i Flensborg stillet 30 Geværer af lille Kaliber til Disposition. Geværerne er blevet indført uden de danske Myndigheders Godkendelse; ligeledes er Skydeøvelserne blevet paabegyndt uden Godkendelse af de danske Myndigheder.

Hos den danske Befolkning i Grænseomraadet har der vist sig en stigende Uro over denne Udvikling indenfor SK, som nu og da ogsaa er kommet til Udtryk i den lokale Presse. Fra dansk officiel Side var der hidtil intet alvorligt blevet foretaget mod denne Optræden fra SKs Side, endskønt det danske Politis Autoritet i enkelte Tilfælde var blevet draget i Tvivl. De danske Myndigheder nøjedes i Begyndelsen med at advare de paagældende Underførere, men har i Mellemtiden i enkelte Tilfælde indledet Retsforfølgning.

Den danske Regering har nu følt sig foranlediget til at bringe Spørgsmaalet om SK paa Bane overfor mig. Den pegede først og fremmest paa sit Ansvar for Opretholdelse af Ro og Orden i Nordslesvig, ogsaa i de tyske Troppers Interesse, og henviste til de bestaaende Forbud imod Demonstrationer, Parader og Uniformer saavel som til Bestemmelserne om Indførsel, Besiddelse og Brug af Vaaben. Anledningen til dette Skridt fra Regeringens Side var en til alle SK-Førere rettet offentlig Opfordring i „Nordschleswigsche Zeitung" til med Vaaben (Geværer) at indfinde sig til et Stævne i Tinglev Søndag d. 17. 8.

Først foranledigede jeg, at Partifører Møller aflyste det til Søndag den 17. 8. 41 planlagte Møde, og drøftede den følgende Dag de rejste Spørgsmaal med Lederen af SK, Overløjtnant Larsen. Larsen overrakte mig ved denne Lejlighed den i Afskrift vedlagte Betænkning vedrørende SKs Væsen, Maal og Nødvendighed,[1]) som oprindelig skulde være offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" som Svar paa Danskernes Angreb i den lokale Grænsepresse. Jeg lovede Larsen, at vi skulde ordne de forskellige Spørgsmaal med Danskerne.

I de Drøftelser, som derefter fandt Sted mellem mit Kontor og Danskerne, henviste disse først til, at Folkegruppens Førere i de sidste Maaneder havde fremsat en hel

Række Ytringer om SKs Hensigt og Maal, Ytringer, som havde fremkaldt Ophidselse i Grænsebefolkningen og alvorlige Bekymringer i officielle danske Kredse. Der blev i denne Forbindelse bl. a. citeret Udtalelser, ifølge hvilke SK skulde være en Organisation for aktiv Indsats ved „Sikring af Hjemmefronten" og ved „Ordningen af Grænsespørgsmaalet". Vi erklærede heroverfor, at vi ikke var bekendt med saadanne Udtalelser, og at de, hvis de virkelig var blevet fremsat, var overdrevne, og at man fra dansk Side tillagde dem en overdreven Betydning. Vi betonede, at SK udelukkende var en Organisation til Styrkelse af Tyskheden og til Udvikling af Værneviljen i fysisk og aandelig Henseende efter Rigets Forbillede. Paa min Foranledning er de indledede Retsforfølgninger og den foreslaaede Beslaglæggelse af Vaaben foreløbig blevet standset.

Hvad Skydeuddannelsen angaar, blev der forholdsvis hurtigt opnaaet en Ordning. Danskerne lod mig forstaa, at de var villige til at give SK som saadan Tilladelse til Besiddelse og Benyttelse af 100 Geværer af lille Kaliber og med Hensyn til Udøvelse af Skydesport at ligestille SK med de anerkendte danske Skytteforeninger, som kun har Lov til at dyrke Skydesporten efter de danske lovmæssige Forskrifter. Denne Ordning vil formentlig tilfredsstille Folkegruppens Ønsker. Ogsaa med Hensyn til Terrænsporten opnaaedes en Ordning, som gaar ud paa, at man fra dansk Side principielt intet vil indvende imod Udøvelse af Feltsporten i alle dens Grene.

Derimod stødte Spørgsmaalet om en ensartet Paaklædning — Støvler, Spidsbukser, hvid Skjorte, sort Bælte med Skraarem, ensartede Huer — ligesom March i sluttede Formationer paa stærk Modstand fra Danskernes Side. Efter indgaaende Drøftelse var man dog fra dansk Side villig til visse Indrømmelser. Man vil tillade den tyske Folkegruppe at bære Uniformer ved offentlige Møder og Parader paa dens nationale Festdage og Partiets Festdage. Man vil endvidere tillade, at der bæres Uniformer paa lukkede Møder, og at Uniformen paa Vejen til saadanne Møder kan bæres skjult under Overfrakken. I begrænset Omfang vil man ogsaa, naar det drejer sig om offentlige Møder, give Tilladelse til, at et Antal Deltagere — højst tyve — bærer Uniform.

Det maa antages, at en saadan Ordning ikke tilfredsstiller Folkegruppens Ønsker, da den netop lægger Vægt paa at bære Uniformen offentligt og paa at marchere i sluttede Formationer og gerne vil indsætte SK i Demonstrationsøjemed i den nationale Kamp. Men paa den anden Side er det klart, at en saadan Optræden fra SKs Side og SKs Anvendelse til Demonstrationer nødvendigvis maa føre til en ny Spænding i Nordslesvig, og at Episoder med den danske Befolkning i Længden ikke vil udeblive. Det vilde efter al Beregning komme til Uroligheder og Opgør, som efter min Mening er uønskede i den militære Besættelses Interesse og heller ikke svarer til vor hidtidige politiske Linie.

Ordningen af Uniformsspørgsmaalet og Spørgsmaalet om Optræden i sluttede Formationer, svarende til Folkegruppens Ønsker, vilde imidlertid ogsaa faa Tilbagevirkninger paa de danske Nationalsocialister. Der foreligger allerede Tegn herpaa. DNSAP vilde uden Tvivl gøre Krav paa den samme Ret for sit Vedkommende. Men jeg anser en Ophævelse af Uniforms- og Demonstrationsforbudet for uønsket, naar det gælder om at opretholde Ro og Orden i Landet under de nuværende Forhold. Det samme Standpunkt indtager den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark. Men det udelukker ikke, at der maaske alligevel i begrænset Omfang kan gøres enkelte yderligere Indrømmelser overfor Folkegruppen; dog maa deres Omfang underkastes omhyggelig Undersøgelse.

Jeg vilde anse det for ønskeligt, om hele Spørgsmaalet blev gjort til Genstand for en Drøftelse mellem Auswärtiges Amt og Volksdeutsche Mittelstelle, idet det maaske var bedst, om ogsaa Folkegruppeføreren og SK-Føreren blev draget med ind i Forhandlingerne. Jeg anmoder om, at man ogsaa vil give mig Lejlighed til at lade mig repræsentere ved den kommitterede for den indre Forvaltning og min nationalpolitiske Referent. I Betragtning af den Betydning, som Spørgsmaalet har ogsaa for Værnemagten, vilde jeg anse det for hensigtsmæssigt, om OKW vilde foranledige, at der ogsaa af den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark blev sendt en Repræsentant til Drøftelsen.

sign. **Renthe-Fink.**

[1]) Findes ikke ved akterne.

418.

Weizsäckers notits angående forhandlinger med den danske gesandt om den tyske folkegruppes ret til at bære uniform.

28. aug. 1941.

St.-S. Nr. 552 *Berlin, den 28. August 1941.*

Den danske Gesandt aflagde mig i Dag et Besøg for, som han sagde, at berøre et Emne, om hvilket der ikke var opnaaet nogen Overenskomst mellem Hr. von Renthe-Fink og Hr. von Scavenius. Det var blevet paalagt Hr. Mohr her at virke for Forstaaelse for Hr. Scavenius' Opfattelse. Det drejer sig om det tyske Mindretals og de nordslesvigske Nationalsocialisters Sædvane at bære Uniform. Det er i Danmark forbudt at bære Uniformer af denne Art. Hr. von Renthe-Fink staar paa det Standpunkt, at det er en Sædvanerettighed for Mindretallet at bære saadanne Uniformer, ligesom det er en Følge af dets kulturelle Frihed, medens den danske Regering er af den Opfattelse, at den paa dette Omraade ikke kan tillade Mindretallet noget, som er Flertallet forbudt, og som heller ikke kan tillades dette sidste uden at give Anledning til Gnidninger af forskellig Art. Hertil kommer, at Karakteren af Mindretallets Marchøvelser i Uniform i den senere Tid i Befolkningen tydes, som om der her forberedes en Grænseforskydning i Danmarks Disfavør. I Stedet for som i Løbet af det sidste Aar at tilstræbe en venskabelig Udjævning mellem Mindretallet og Flertallet antager Forholdet mellem de to Grupper ved Grænsen i den senere Tid mere og mere stridbare Former. Kort sagt — det var ønskeligt, om man i Berlin havde Forstaaelse for den danske Regerings Opfattelse.

Da der fra Hr. Renthe-Fink hidtil ikke har foreligget nogen Indberetning til mig i Sagen, forbeholdt jeg mig at undersøge Spørgsmaalet og at give yderligere Besked senere.

Hr. Mohr foreslog, at det paagældende Kontor i Auswärtiges Amt (helst Hr. von Grundherr, hvis han endnu ikke er rejst paa Ferie) skulde fortsætte Drøftelsen med ham.

sign. **Weizsäcker.**

419.

Telegram fra det tyske udenrigsministerium (Luther) til gesandtskabet i København angående overenskomst med Vomi om SK.

[13.] sep. 1941.

Berlin, den September 1941. Ad D VIII 1945/41
1946/41
2007/41

Statssekretæren
(Gennemslag staar til Raadighed til St.S.Nr. 552 og 578)
Understatssekretæren. Deutschland.
RL

Ref.: Regeringsraad Dr. Goeken.

Telegram[1])
gennem G-Skriver

Til
det tyske riges
befuldmægtigede i Danmark,
København.

Som Svar paa Indberetning Nr. 1173 af 27. August.

Med Hensyn til Slesvigsk Kammeratskabs Aktivitet blev der med Volksdeutsche Mittelstelle truffet følgende Aftale:

1) Opmarcher i sluttet Formation forbydes.
2) Ensartet Paaklædning bæres kun i lukkede Møder.
3) Mod Skydesport med Geværer af lille Kaliber kan der ikke næres Betænkeligheder.

SK.s Leder, Overløjtnant Larsen, modtager tilsvarende Instrukser fra Volksdeutsche Mittelstelle.

Den herværende danske Gesandt, som i Sagens Anledning har henvendt sig her, underrettes.

Luther.

Efter Afsendelsen:

U.St.S.Pol. til Efterretning.
Pol VI til Efterretning.

Notits:

Hr. Gesandt von Grundherr er allerede blevet underrettet telefonisk.

---

[1]) Af Goekens optegnelse af 15. sep. 1941 (A. nr. 420) fremgår det, at Luthers telegram var dateret 13. sep.

420.

Optegnelse fra det tyske udenrigsministerium angående forhandlingerne om SK.

15. sep. 1941.

ABTEILUNG DEUTSCHLAND

Referat D VIII. e.o. D VIII 2188/41

I Auswärtiges Amt's Telegram Nr. 1097 af 13. September 1941 til København (D VIII 2007/41) vedrørende Slesvigsk Kammeratskabs Aktivitet i Nordslesvig er det blevet meddelt Gesandtskabet, at den herværende danske Gesandt, som i Sagens Anledning har aflagt Besøg i Udenrigsministeriet, vilde blive underrettet om de Instrukser, som Volksdeutsche Mittelstelle vil give Føreren for Slesvigsk Kammeratskab.

Gesandt von Renthe-Fink telefonerede i Morges fra København og forklarede til Telegrammet, at han ansaa det for uønsket, at den danske Gesandt i Berlin bliver informeret, da Gesandtskabet for Tiden stadig forhandler med den danske Regering om dette Spørgsmaal. Hr. von Renthe-Fink lovede paa min Anmodning telegrafisk at give Auswärtiges Amt nærmere Underretning om Forhandlingerne.

Berlin, den 15. September 1941.

Goeken.

421.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående danske nationalsocialisters optagelse i SK.

18. sep. 1941.

Kult 3 nr. 2. *18. september 1941.*

3 gennemslag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Det er for nogle dage siden blevet meddelt mig af overløjtnant Larsen, at han i den sidste tid flere gange har modtaget ansøgninger fra danske nationalsocialister med anmodning om optagelse i SK. I Tinglev kreds skal det dreje sig om ca. 10 tilmeldinger til den Rytter-Sturm, der er blevet nyoprettet dèr. Folkegruppeledelsen er sympatisk indstillet overfor disse ansøgninger og er tilbøjelig til at imødekomme dem. Bortset fra den tidligere SK-propaganda kunne sådanne tilmeldinger måske også føres tilbage til, at Frits Clausen ikke rigtigt kan vinde fodfæste her i Nordslesvig og, når man tager de seneste udmeldelser af førende personligheder i betragtning, synes at tabe mere og mere i anseelse. Jeg ville tro, at de danske ansøgere til SK kommer fra den lejr af ungdom, der er blevet vakt politisk gennem en kort uddannelse hos våben-SS i Tyskland og nu søger en tilsvarende aktivitet. Fra nationalitetskampens synspunkt kan de ovennævnte tilmeldinger uden tvivl betragtes som et positivt resultat for den tyske folkegruppe. På den anden side må det ikke overses, at den nye praksis — såfremt den skulle rive større kredse med sig — på en eller anden måde kan blive en yderligere hindring for D.N.S.A.P.s arbejde i Nordslesvig. Om dette synes ønskeligt set under den storpolitiske synsvinkel, skal jeg tillade mig at henstille til gesandtskabets overvejelse. Personlig har jeg intet at erindre imod, at danske nationalsocialister optages som medlemmer af SK. Thi SK turde i overensstemmelse med tendenserne indenfor den med SK analoge rigstyske SS-formation være beføjet til at samle sine medlemmer på grundlag af fælles race, ideologi og kultur. Heller ikke storpolitiske betragtninger kan efter min mening være afgørende, idet grænsekampen i Nordslesvig, det vil altså sige kampen om det enkelte menneske, vil vedblive at eksistere, også når der findes en nationalsocialistisk statsledelse i Danmark, og uden hensyn til at man bekender sig til det danske nationalsocialistiske parti.

. . . . . .

L[anwer]

422.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående overenskomsten med den danske regering vedrørende SK.

26. sep. 1941.

Kult 3 Nr. 2. *26. September 1941.*

Indhold: SK.s Skydetjeneste.
3 Bilag
3 Gennemslag.

Til
det tyske Gesandtskab
i København.

Ved den i Oversættelse vedlagte Skrivelse af 20. d. M. har Justitsministeren tilladt SK at afholde „Foreningsskydning paa aabne og lukkede Kortdistancebaner". I den ligeledes i Oversættelse vedlagte, til Politimestrene oversendte Rundskrivelse anføres de enkelte Betingelser for Tildelingen af Skydetilladelsen.[1]) Overløjtnant Larsen er ikke just glad for de i Rundskrivelsens Pkt. 1—8 anførte Betingelser, da han frygter, at der ved den praktiske Gennemførelse af det politimæssige Kontrol- og Tilsynsraad kunde blive Tale om en chikanøs Behandling. Jeg har raadet ham til foreløbig at afvente, under hvilke Former Samarbejdet med Politiet vil komme til at foregaa. Hr. Larsen er ogsaa til Sinds loyalt at opfylde de paalagte Betingelser; blot anser han Pkt. 4 i Skrivelsen for uantagelig. Paa Grund af tidligere Erfaringer er SK-Føreren nemlig bange for, at den løbende Underretning til Politiet om Nyoptagelse af Medlemmer paa den ene Side vil blive misbrugt i Nationalitetskampen, og at det paa den anden Side, naar denne Praksis bliver bekendt, maaske vil vanskeliggøre det for mange nye Emner at beslutte sig til at indtræde i SK. Set fra et sikkerhedspolitimæssigt Standpunkt kan Kontrollen med Navnene være berettiget; i Nationalitetskampens Atmosfære faar en saadan politimæssig Befojelse imidlertid let en Bismag af Udspionering. Efter min Overbevisning kunde Politiet have nøjedes med den i Rundskrivelsens Pkt. 1 fastsatte Kontrol; thi efter dette maa kun Medlemmer af SK, som samtidig er i Besiddelse af et Legitimationskort, deltage i Skydningen. Jeg vil haabe, at Betingelserne 1—8 er taget fra de for de danske Skytteorganisationer gældende Skemaer, og at Politiet ved Udøvelsen af Kontrollen med Navnene vil gaa frem med den fornødne Taktfølelse.

I Forbindelse hermed oversender jeg i Afskrift en Beretning af 23. d. M. fra SK-Føreren,[2]) hvilken han paa Forlangende har afgivet til Volksdeutsche Mittelstelles Mellemmand, Overborgmester, Dr. Kracht. Beretningen indeholder en Redegørelse for de i Øjeblikket foreliggende Resultater af Forhandlingerne vedrørende SK-Spørgsmaalet. Bemærkelsesværdig er følgende Afslutning: „At det unge nordslesvigske Mandskabs Arbejde kan føres videre indenfor disse begrænsede Rammer, og at SK forbliver levedygtigt, skyldes den kraftige Indsats, der er gjort af det tyske Gesandtskab i København."

L[anwer]

[1]) Justitsministeriets cirkulæreskrivelse er trykt i ber. VII, 2. A. 1314.
[2]) Ikke medtaget. I skrivelsen præciserer Peter Larsen også de tyske ønsker, som ikke var blevet opfyldt: tilladelse til offentlig at bære SK-uniform, sluttet march fra og til øvelsespladsen og tilladelse til at marchere i sluttet formation.

423.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående den danske presses stilling til SK.

9. okt. 1941.

Kult 3 nr. 2. *9. oktober 1941.*

Indhold: Slesvigske Kammeratskab („SK")
2 bilag (firedobbelt).
3 gennemslag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

Som bekendt har den danske presse for nogle uger siden rettet nogle heftige angreb mod SK.s virksomhed. Især udmærkede „Hejmdal" sig ved en ubehersket Hetz og kaldte SK for et borgerkrigsværn. Man kunne den gang ikke frigøre sig for indtrykket af, at der lå et aftalt system bag denne samstemmende kritik, som blev skarpere og skarpere. I folkegruppeledelsen er man desuden af den mening, at amtmand Thomsen har bestilt denne presse til eget brug, for at hans indberetninger kunne få den fornødne støtte i offentligheden og opnå den tilsigtede virkning i ministerierne i København. Ved gennemsyn af den danske presse for afvigte uge finder jeg nu i „Hejmdal" to nye ledere, i hvilke der igen argumenteres med den farlige begrundelse, at SKs arbejde frembringer uro i grænselandet. Anledningen til dette nye opgør er ikke, at SK eventuelt har optrådt offentligt et eller andet sted, idet SK som bekendt havde trukket sig fuldstændigt tilbage, sålænge de langvarige forhandlinger stod på, men udelukkende de udtalelser, der blev fremsat af dr. Møller på det sidste møde for underførere i Tinglev, og som gik ud på, at SK-arbejdet i fremtiden ville være et centralt punkt i folkegruppearbejdet. Ved nøje studium af artiklerne, som jeg vedlægger i oversættelse, kan man kun komme til den slutning, at man fra dansk side enten principielt ikke vil tillade den nationalsocialistiske opdragelse af mandskabet, eller at man ikke kender de virkelige opdragelsesmål for SK-arbejdet. For at forhindre, at de nævnte artikler yderligere får lignende og endnu skarpere fortsættelser, og for at undgå „organiseret" uro ville jeg anse det for hensigtsmæssigt, om den danske presse i rette tid fik et vink om, at SK-arbejdet er godkendt af myndighederne, og at man ikke ønsker nogen fortsat beskæftigelse med dette spørgsmål i det hidtidige omfang. Endvidere så jeg gerne, om der af gesandtskabet kunne blive givet SK-ledelsen tilladelse til i „Nordschleswigsche Zeitung" at offentliggøre den tidligere affattede artikel om, hvad SK er, og hvad der er SKs mål.[1]) Måske kan den tyske artikel bidrage til at fjerne eventuelle misforståelser hos danskerne.

L[anwer]

[1]) Ang. denne redegørelse se Lanwers brev af 15. aug. 1941 (A. nr. 413).

424.

Optegnelse af direktør Svenningsen angående udkastet til en meddelelse fra justitsministeriet om SK.

22. okt. 1941.

Dette Udkast har jeg den 20. ds. givet Hr. Kanstein i Min. v. R[enthe]-F[ink]s Nærværelse (i dansk og tysk Tekst). Begge de to Herrer fandt Udkastet tilfredsstillende, men Hr. v. R.-F. ønskede at høre Berlin, før Erklæringen blev udsendt. Jeg foreslog, at den til sin Tid udsendes med en Instruktion til Grænsepressen som angivet paa Foden af dette Papir.[1])

$^{22}/_{10}$ 41.

Sv[enningsen]

[1]) Direktørens notits findes på en tysk oversættelse af den meddelelse fra justitsministeriet, som er trykt i ber. VII, 2. A. 1319. Denne oversættelse har dog enkelte afvigelser fra den trykte meddelelse; bl. a. står der foran *sportsbeklædning* (linie 11—12): *nicht-uniform-ähnliche* (ikke-uniformlignende). Stykke 3 om dispensationer mangler, men til gengæld findes et i den danske tekst manglende slutningsafsnit, der lyder således: *Es sind dem Justizministerium befriedigende Auskünfte darüber zugegangen, dass die „Schleswigschen Kameradschaften" nichts anderes als rein legale Zwecke verfolgen.* (Der er tilgået justitsministeriet tilfredsstillende meddelelser om, at „Slesvigsk Kammeratskab" ikke tilstræber andet end rent legale formål). I et senere udkast har afsnit 3 en form, der afviger noget fra den endelige, nemlig: *Justitsministeriet har stillet Ledelsen af „Schleswigsche Kameradschaften" i Udsigt, at der efter Ansøgning vil kunne meddeles Organisationens Afdelinger Dispensation fra Forbudet mod at bære Uniform og mod at gaa i Optog paa følgende tyske Festdage: 30. Januar, „Heldengedenktag", 20. April, 1. Maj, „Erntedanktag" og 9. November, saaledes at Afdelingerne faar en særlig Tilladelse til paa disse Dage at lade Medlemmerne deltage i Kolonnemarch, Parader og Sammenkomster ifort Organisationens sædvanlige Uniform.* På foden af meddelelsen har direktør Svenningsen skrevet: *1) Keine Kommentare zu dieser Erklärung. 2) Künftig alle Grenzfragen in ruhiger und beherrschter Form zu behandeln.* (1) Ingen kommentarer til denne erklæring. 2) For fremtiden skal alle grænsespørgsmål behandles i en rolig og behersket form).

425.

Forslag til overenskomst vedrørende SK.[1])

[okt. 1941].

1. Det er tilladt at bære SK-uniform (hvid skjorte, livrem, skrårem, spidsbukser, lange støvler, skihue med højhedsmærke, sorte armbind med hagekors):

a) på de nationale festdage og partifestdagene (30. januar, heltemindedagen, 20. april, 1. maj, høsttakkefesten, 9. november) og på folkegruppedagen, der afholdes en gang om året. Den anførte SK-uniform kan på de nævnte dage bæres åbenlyst til møder, parader og fester under åben himmel og på vejen til og fra disse arrangementer.

b) på lukkede møder,

c) på offentlige møder, dog ikke af mere end 20 deltagere (ledelsen, musikken o.s.v.),

d) på vejen til andre arrangementer end de under a) nævnte, når påklædningen er skjult af en frakke eller på anden måde.

2. Det tillades SK at dyrke skydesport efter de for skytteforeninger i Danmark generelt gældende bestemmelser. De nærmere bestemmelser vedlægges som bilag 1). Der

drages omsorg for, at politiets kontrol med overholdelsen af skydebestemmelserne ikke sker på en måde, der går ud over det i almindelighed sædvanlige eller virker krænkende.

3. SK kan drive terrænsport efter de generelt gældende bestemmelser. Ved denne terrænsport bærer SK ensartet: lange støvler, mørke spidsbukser, skihue uden emblem. Til gengæld må jakkerne (sportsjakker, vindjakker) være uensartede. SK-emblemet kan bæres synligt på reversen.

[1]) Forøven på aktstykket er med blyant skrevet: *Tysk Udkast*, hvilket formentlig må betyde, at dokumentet er den tyske forhandlers forslag. En del blyantsnotitser, skrevet på tysk, må enten betragtes som danske forslag eller som resultatet af de mundtlige forhandlinger. 1 a) er overstreget, og udfor står: *Dispensation.* 2 har ved blyantsrettelsen fået en form, der svarer til den i det danske dokument, som er trykt i ber. VII, 2. A. 1318. Efter 3 er tilføjet: *Livrem af læder og skårem bæres ikke.*

Af udenrigsministeriets akter fremgår det iøvrigt, at et på tysk skrevet udkast til fastlæggelse af forhandlingernes resultat blev skrevet d. 31. okt. 1941. Samme dag holdtes et møde i justitsministeriet med justitsministeren, departementschef Eivind Larsen og kontorchef Herfelt. Slutningen af det i ber. VII, 2. A. 1318 trykte dokument, afsnit I, 2, havde i dette udkast oprindelig haft følgende formulering: ... *er de pågældende afdelinger af „Slesvigske Kammeratskab" beretigede til at lade deres medlemmer optræde åbenlyst i den anførte påklædning ved møder, parader og fester under åben himmel og på vejen til og fra disse arrangementer.* Dette blev nu på mødet ændret, så formuleringen fik samme form som i det trykte dokument. To mindre ændringer er formodentlig foretaget ved samme lejlighed: i I, 2, er efter *høsttakkefestdag* indskudt: *eller folkegruppedag*, og i I, 3, er efter *våben* tilføjet: *af enhver art.*

426.

Meddelelse til bladredaktionerne angående overenskomsten om SK.

3. nov. 1941.

Privat for Redaktionerne. **Fortroligt.**

Ovenstaaende Meddelelse[1]) skal offentliggøres i alle de sønderjydske Dagblade, og *kan* offentliggøres i *„Jydske Tidende"*, men derimod ikke i Landets øvrige Presse. Ingen Kommentarer maa bringes, medmindre disse maa være godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau.

Udenrigsministeriets Pressebureau $^{3}/_{11}$.

Privat for Redaktionerne. **Fortroligt.**

Den af Justitsministeriet Mandag Eftermiddag udsendte Meddelelse angaaende „Schleswigsche Kameradschaften" maa foruden i de Blade, der er nævnt i den samtidig fra Udenrigsministeriets Pressebureau udsendte fortrolige Meddelelse, gengives i Lokaludgaver for Sønderjylland til Blade, hvis Hovedredaktion ikke ligger i de sønderjydske Landsdele. Meddelelsen maa saaledes ikke bringes i de Lokaludgaver, der ikke er særlig bestemt for en Læsekreds i de sønderjydske Landsdele. Kommentarer maa overhovedet kun bringes i de Blade, der kan aftrykke selve Meddelelsen.

Udenrigsministeriets Pressebureau $^{3}/_{11}$.

[1]) Meddelelsen, der blev udsendt af justitsministeriet den 3. november 1941 gennem Ritzaus Bureau, er trykt i ber. VII, 2. A. 1319.

427.

Renthe-Fink til Lanwer angående SK-marchen 9. november.

3. nov. 1941.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 3. november 1941.

Hr.
vicekonsul dr. Lanwer
det tyske konsulat
Aabenraa.[1])

Kære Lanwer!

Det er af stor betydning, at den 9. november, på hvilken SK for første gang optræder i uniform, forløber gnidningsløst. Selv om jeg er overbevist om, at man fra folkegruppens side vil undgå alt, hvad der kan medføre forstyrrelse, har jeg alligevel anset det for rigtigt at tilstille dr. Møller hoslagte brev, som jeg anmoder Dem om personligt ufortøvet at overgive ham. Under den forståelige ophidselse, som episoden i Sønderborg har fremkaldt indenfor folkegruppen, er det så meget desto vigtigere, at man nu, da SK for første gang optræder offentligt, holder hovedet koldt på tysk side, og at man heller ikke af eventuelle provokationer fra uansvarlig dansk side lader sig rive med til nogen ukorrekte eller uovervejede handlinger.

Med de bedste hilsener og

Heil Hitler!

altid Deres

Renthe-Fink.

[1]) Brevet bærer følgende håndskrevne påtegning: *Til overløjtnant Larsen via Petersen .... 7/11.*

428.

Scavenius takker Renthe-Fink for dennes brev af 6. november.

7. nov. 1941.

Sv/Ir.C.

P.J.I.B.7.Q.34.

København, den 7. november 1941.

Til
Hans Excellence
hr. minister C. v. Renthe-Fink,
tysk gesandt og det tyske riges befuldmægtigede,
København.

Deres Excellence.[1])

Jeg har herved den ære overfor Dem at bekræfte modtagelsen af Deres skrivelse af gårs dato vedrørende den ordning, der er blevet truffet for de „Slesvigske Kammeratskaber".

Deres løfte om, at De vil gøre Deres indflydelse gældende, for at den tyske folkegruppe skal holde sig til de nye bestemmelser, har jeg med tak taget til efterretning.

Jeg deler absolut Deres forhåbning om, at grænsepressen på dette område i fremtiden vil indtage en rolig og værdig holdning, og tør vel gå ud fra, at man fra officiel tysk side vil påvirke den tyske folkegruppes presse i overensstemmelse hermed.

Med de bedste hilsener

altid Deres

sign. **E. Scavenius.**

[1]) I udenrigsministeriets arkiv findes et eksemplar af Renthe-Finks brev af 6. november (trykt ber. VII, 2. A. 1320). Det er dateret d. 29. okt. og bærer blyantspåskriften: *Udkast.* Et udkast til Scavenius' brev bærer påskriften: *Vedtaget* $^{3}/_{11}$ *41.. Sv*[*enningsen*].

429.

Det tyske konsulat til gesandtskabet i København angående en artikel om SK i „Deutscher Volkskalender Nordschleswig".

21. nov. 1941.

Jr. nr. 817. *21. november 1941.*

Indhold: Meddelelse om SK-arbejdet i „Deutscher Volkskalender Nordschleswig".

3 gennemslag.
2 bilag.

Til
det tyske gesandtskab
i København.

For nogle dage siden udkom „Deutscher Volkskalender Nordschleswig" for året 1942, som jeg vedlægger i et eksemplar.

På side 107 ff. bringer lederen af SKs kontor for presse og propaganda, lærer *Bargfeldt*, en beretning om SK-arbejdet, i hvilken der desværre findes nogle meget beklagelige udtalelser. Bargfeldt, der i indledningen betegner SK som NSDAP-N.s „stormkolonner" (en ny tydning af „SK"?), siger bl. a.:

„Den øgede aktivitet udløste en vild hetzkampagne hos danskerne i grænselandets presse, i hvilken SK for eksempel blev kaldt en „borgerkrigsgarde", som man pådigtede allehånde skumle hensigter. Hetzen førte til sidst til forhandlinger med danske regeringskredse.....

Men iøvrigt blev vi underkastet bestemmelser, der på tydelig måde tilsigter en lammelse af SK-arbejdet og tvinger os til at konstatere, at den danske stat stadig ikke er villig til at tilstå folkegruppen den selvfølgelige ret til at forme sin nationale tilværelse efter dens eget folks livslove. .....

At SK imidlertid heller ikke i fremtiden vil lade sig holde nede, fremgik allerede af den ride- og kørekonkurrence, som vor Rytter-Sturm afholdt i Bredevad den 12. oktober. ....

SK vil på trods af alle begrænsninger af sin bevægelsesfrihed fortsat vide at forfølge sine mål. For kort tid siden udtalte det tyske riges befuldmægtigede, gesandt von Renthe-Fink, efter et flere dages besøg i Nordslesvig, at SK.s soldatermæssige holdning havde gjort et fortrinligt indtryk på ham, og ....".

Til at begynde med kunne jeg ikke forstå ovenstående udtalelser, idet jeg foruden min kendte meddelelse i det brev, jeg sendte overløjtnant Larsen, og hvoraf afskrift er tilstillet gesandtskabet, under en drøftelse, der fandt sted umiddelbart efter, at SK-forhandlingerne var blevet tilendebragt, og ved hvilken samtlige SK-førere var tilstede, tydeligt havde givet udtryk for, at der herefter ikke måtte ske angreb på den danske regering på grund af nyordningen af SK-arbejdet, idet talrige væsentlige synspunkter, som de danske myndigheder i København ikke havde indflydelse på, havde været medbestemmende ved den ordning, der nu var blevet truffet. På forespørgsel hos overløjtnant Larsen hører jeg nu, at artiklen allerede er blevet forfattet i begyndelsen af oktober, d. v. s. umiddelbart efter ministerbesøget. På daværende tidspunkt havde overløjtnant Larsen, der havde fået artiklen forelagt, ikke næret betænkeligheder ved, at den blev offentliggjort. Som forholdene ligger i dag, beklager hr. Larsen ligeledes artiklen stærkt, især da også han er af den mening, at sådanne angreb er fuldstændigt overflødige.

Det danske blad „Hejmdal" bringer allerede i vedlagte leder, der er klippet ud af bladet, under overskriften „SK" udførlige uddrag af hr. Bargfeldts artikel. Bladet giver afkald på selv at tage stilling, men mener til slut:

„Vi tror, at disse udtalelser om SK også turde være af interesse for den danske befolkning i grænselandet."

L[anwer]

430.

Skrivelse fra direktør Svenningsen til Kanstein angående Peter Larsens forhold til overenskomsten om SK.

14. feb. 1942.

SV/BT P.J.I.J.Nr.7.Q.34.

København, den 14. februar 1942.

Hr. præsident P. Kanstein,
det tyske gesandtskab,
Dagmarhus, V.

Kære hr. Kanstein.

Under henvisning til vor samtale i går aftes angående SK i Nordslesvig tillader jeg mig herved at meddele Dem følgende:

Efter at der mellem det tyske gesandtskab og udenrigsministeriet var opnået enighed om, at SKs ansøgning skulle imødekommes, forsåvidt som det påtænkte arrangement blev forlagt fra den 30. januar til den 1. februar, men at arrangementet iøvrigt skulle holde sig indenfor de rammer, der var givet ved den generelle aftale af november 1941, meddelte politiadjudanten i Aabenraa, hr. amtmand Refslund Thomsen, i skrivelse af 25. januar 1942 lederen af SK en tilladelse, der var i overensstemmelse med foranstående.

Samtidig udbad politiadjutanten sig inden den 28. januar de nærmere planer for arrangementets gennemførelse.

Da der ikke blev modtaget noget svar indenfor den nævnte frist, rettede politiadjutanten den 30. januar ved en overbetjent en forespørgsel til hr. overløjtnant Larsen. Sidstnævnte forklarede, at det påtænkte arrangement var blevet opgivet, og at grunden var, at der kun var blevet givet en begrænset tilladelse. Overløjtnant Larsen sagde, at han måtte opfatte denne begrænsede tilladelse som chikane, idet de små afvigelser, der var ønsket, ikke kunne genere nogen. Den trufne afgørelse var derfor kun en af de mange hindringer, som blev lagt i vejen for folkegruppens livsudfoldelse, hindringer, der kun kunne virke hemmende på en forståelse og et godt forhold i Nordslesvig. I fremtiden ville man ikke „spørge så meget", man ville tværtimod gennemføre arrangementerne uden at give nogen meddelelse derom, selvfølgelig indenfor de trufne aftalers rammer, der imidlertid ville blive udnyttet til det yderste.

Dersom vi ikke i går aftes tilfældigvis var kommet til at tale om denne sag, ville jeg næppe have givet Dem meddelelse om denne hændelse.

Jeg finder det beklageligt, at overløjtnant Larsen opfatter overholdelsen af en dansk-tysk aftale som chikane, især i et tilfælde hvor der i hvert fald var vist imødekommenhed derved, at det var blevet tilladt at benytte en anden dag.

Med de bedste hilsener

Deres stedse forbundne

Nils Svenningsen.

431.

Kassler til Lanwer angående forskellige spørgsmål i forbindelse med SK.

19. marts 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 19. marts 1942.

Kære hr. Lanwer!

Jeg vil gerne endnu en gang komme tilbage til den artikel med titlen „Terrænsport i SK", som findes i „Nordschleswigsche Zeitung" for den 17. 2., og som De har sendt mig med Deres indberetning af 20. 2. d. å.[1]).

Vi deler Deres opfattelse, at en sådan udførlig lokal reportage ikke er hensigtsmæssig, ganske bortset fra at den beskrivelse af terrænsportsøvelserne, der er givet i artiklen, forekommer noget mærkelig i betragtning af den alvorlige krig på østfronten. Jeg vil gerne bede Dem om at påvirke hr. Larsen i denne retning.

Med hensyn til SK har hr. Svenningsen for kort tid siden i gesandtskabet beklaget sig over, at overløjtnant Larsen den 30. 1. d. å. har svaret en overbetjent, der var sendt af den danske politiadjutant, og som anmodede om at få meddelt de nærmere planer for gennemførelsen af SK-arrangementet, at han måtte betragte den begrænsede tilladelse som chikane. For fremtiden ville han „ikke spørge så meget", men gennemføre arrangementerne, uden at nogen fik meddelelse om det[2]). Jeg ville være Dem taknemlig, dersom De ville undersøge denne sag og, såfremt hr. Larsen har fremsat slige udtalelser, kunne

gøre ham opmærksom på,[3]) at forpligtelsen til at give de danske myndigheder rettidig meddelelse om påtænkte SK-parader udtrykkeligt er blevet fastlagt i SK-aftalen med danskerne, og at hr. Larsen derfor ikke kan sætte sig ud over denne bestemmelse.

Med de bedste hilsener og

Heil Hitler!

Deres

Kassler.

---

[1]) Ikke medtaget.
[2]) Udfor det foregående punktum er der i marginen skrevet: *indrømmet.*
[3]) I marginen står følgende bemærkning: *er sket!*

432.

Rapport om afhøring af Peter Larsen angående SK.

8. sep. 1945.

Rapport.

Lørdag den 8. September 1945.

Vedr. Schleswigsche Kameradschaft under N.S.D.A.P.N.

Allieret Fange, fhv. Overløjtnant Peter Larsen, (Barsmark 8/10-92), er udtaget af Arresten i Aabenraa, hvor han p. t. hensidder, og forklarer vedr. dette Forhold:

. . . . . .

Da Kpt. blev S.K.-Fører d. 1/7-41, lagde han megen Vægt paa de unges Erhvervelse af „Wehrsportabzeichen", hvortil navnlig „Gepäckmärsche" over 25 km var en Nødvendighed. Der var dog ikke hertil foreskrevet nogen bestemt Uniformering, men i Almindelighed optraadte Deltagerne i Ridebenklæder og lange, sorte Støvler samt med Livrem og Skraarem, hvorimod Jakker og Skjorter kunde være af forskellig Art. „Gepäckmärsche" blev som Regel foretaget i sluttet Trop, eller de blev afsendt i mindre Kolonner med nogle Min.s Mellemrum. Kpt. hævder, at der med disse Marchøvelser ikke var tilstræbt noget som helst provokerende, selv om han maa erkende, at det for den civile Befolkning godt kunde faa et saadant Udseende. Ved disse Lejligheder blev der ikke sunget.

Vedr. Notits af 26/7-41 fra Politistationen i Røde Kro, hvori det indberettes, at 50 tyske Nazister i den alm. S.K.-Uniform om Aftenen d. 25/7-41 er marcheret i sluttet Formation igennem Røde Kro medførende Hagekorsfane, da siger Kpt., at det i hvert Fald var en klar Overtrædelse af Uniforms- og Optogsforbudet; han gør dog opmærksom paa, at han personlig ikke har haft noget Kendskab til denne March, og at han ikke heller senere er blevet underrettet derom. Han vil betegne det som en ren lokal Foreteelse, idet han ikke kan bringe det i Forbindelse med en større tysk Foranstaltning.

M. H. t. Rapporten af 26/7-41 vedr. en Propagandatur i V-Aktionens Tegn gennem Sønderborg By og i Landdistrikterne, da siger Kpt., at denne Aktion var et Led i den alm. tyske Bestræbelse for at bringe V-Propagandaen over paa tysk Side. Aktionen blev foretaget efter en officiel Opfordring fra tysk Side, men nærmere hvilken — om det var fra Militæret eller Gesandtskabet — husker Kpt. ikke.

. . . . . .

I Løbet af 1942 begrænsedes Medlemsantallet af S.K. ret væsentligt paa Grund af Medlemmernes Deltagelse i Krigstjeneste, Arbejdstjeneste m. m., men for at holde Grund-

stammen intakt, sørgede Kpt. for at faa uddannet en fast Førerstab, som senere skulde kunne føre Arbejdet videre.

I Krigens senere Aar førte S.K. derfor en mere tilbagetrukket Tilværelse, og de resterende Medlemmer optoges sluttelig i „Deutsche Selbstschutz", der gav dem helt nye Opgaver.

S.K. udgav 6—8 Gange om Aaret et Medlemsblad „Der S.K. Mann" med Undertitlen „Das Blatt der Sturm-Kolonnen Nordschleswig". Redaktør var Lærer Gustav Clausen, Kværs. Hvorfor S.K. betegnes som „Sturm-Kolonnen", kan Kpt. ikke give nogen egentlig Besked om, men siger, at det maaske er for at give det et mere militærisk klingende Navn. Han mener ikke, at han har godkendt Betegnelsen „Sturm-Kolonnen".

Opl., vedt.

H. Elben Nielsen. O. B. **F. E. Schultz.** Krmbtj.

433.

Redegørelse fra politimester Hartmann for begivenhederne i Haderslev den 9. april 1940.

30. marts 1948.

POLITIMESTEREN
I HADERSLEV KØBSTAD M. V. *Haderslev, d. 30. Marts 1948.*

Til Brug i Sagen mod Landsretssagfører Lauritz Clausen skal jeg oplyse følgende:

Da jeg paa mit Kontor den 9. April 1940 om Formiddagen erfarede, at Nazister havde bemægtiget sig en Del Geværer og andre Vaaben, tilhørende den danske Hær, gik jeg sammen med Politiassistent Schultz, Overbetjent Asmussen og Kriminaloverbetjent Bruun ned til Søndertorv og til Slotsvandmøllen. Paa Vejen derned traf vi 2 Grænsegendarmer i blaa Uniformer i Nørregade, og disse gik paa Opfordring med, saaledes at vi ialt var 6. Ved Møllen og i Lavgade gik flere tyske Nazister og patrouillerede, iført Uniform og med Pistol. Ved Indgangen til Slotsvandmøllen stod 1 Mand (Trenkel) paa Vagt bevæbnet med et dansk Gevær paasat Bajonet. Jeg opfordrede de Herrer til at aflevere deres Vaaben og forsvinde, men disse svarede, at de stod der efter Opfordring af Landsretssagfører Clausen, og at de kun modtog Ordre fra ham[1]). Da vi vilde ind i Møllen, hvor en Del danske Vaaben skulde befinde sig, fældede Posten eller Posterne Gevær og hindrede Adgangen. Vi opsøgte derefter Landsretssagfører Clausen, der sammen med flere havde taget Opstilling paa Torvet, hvor han med Musikkorps ved Siden og et tysk Hagekorsflag og et DNSAP Flag hilste de inddragende tyske Tropper med fremstrakt Arm. Tilsyneladende oversaa de tyske Tropper dem. Jeg mener at erindre, at jeg ved den Lejlighed spurgte Clausen, der var Fører for Nazisterne, hvad det skulde betyde, at der gik Nazister rundt i Gaderne med Vaaben og spillede Politi, og at han ved samme Lejlighed bemærkede, at jeg intet havde at skulle have sagt. Han skulde nok ordne det. Mit Ordskifte med ham husker jeg iøvrigt ikke mere. Vi gik derefter atter op til Kontoret, og fra Kontoret gik jeg med Kriminaloverbetjent Bruun op paa Kasernen og talte med den nyudnævnte Ortskommandant, en Løjtnant, hvis Navn jeg har glemt, om disse Vaaben. Han lovede at sende Mandskab ud for at afvæbne dem, og dette Mandskab kørte derned sammen med Overbetjent Asmussen.

Senere gav jeg Clausen Ordre til at afmarchere fra Sønderbro, hvilket han efterkom, da han nu saa, at han intet havde at skulle have sagt. Noget senere klagede Clausen over mig til den tyske Værnemagt, og jeg maatte svare paa denne Klage. En Passus i mit Svar lyder saaledes:

„Til Slut skal jeg tilføje, at Dr. Clausen ikke nærer venlige Følelser for Politiet og benytter enhver Lejlighed til at angribe Politiet og til at lægge dets Arbejde Hindringer i Vejen. Han er saaledes tidligere idømt Bøde for Overtrædelse af Politiets Forbud og har flere Gange nægtet at følge Politiets Forskrifter. Den 9. April 1940 opkastede han sig til Politimester her i Byen, hvilket han tilkendegav mig, da jeg om Formiddagen den 9. April vilde overtage de Vaaben, som han og hans Folk havde taget i Besiddelse. Sagen desangaaende er endnu ikke afsluttet. Den 10. eller 11. April viste jeg ham ud af mit Kontor, da han krævede mig til Regnskab for mine Handlinger."

Saavidt jeg husker, vilde han ikke gaa frivilligt, hvorefter en tilkaldt Politibetjent satte ham ud med Magt.

Hartmann.

---

[1]) Til rapporter af 4. oktober 1945 har dr. Clausen forklaret, at han ikke den 9. april har sammenkaldt medlemmerne af SK eller givet dem ordre til møde i uniform. Men efterhånden samledes en del af korpsets medlemmer på Søndertorv, og han overtog da ledelsen. Gustav Siegler har dog til rapport af 14. juni 1945 oplyst, at han om morgenen fik bud fra dr. Clausen om straks at møde på Søndertorv. Til ovennævnte rapporter har dr. Clausen iøvrigt forklaret, at han havde bemærket, at der på Møllepladsen og i gaderne deromkring lå en del våben, og at medlemmer af SK og andre folketyskere havde tilegnet sig nogle af disse, hvorfor han gav ordre til nogle af sine SK-folk om at forhindre dette og sørge for, at våbnene blev samlet ved Slotsvandmøllen, hvor i hvert fald een af SKerne skulle holde vagt over dem. Iøvrigt havde han ikke givet ordre til anden tjeneste. For landsretten har dr. Clausen den 5. april 1948 hævdet, at politimester Hartmann ikke overfor ham har påtalt, at der var udsat vagtposter. I „Nordschleswigsche Zeitung" den 9. april 1940 hedder det om SKs virksomhed i Haderslev den dag: *„Die SK in Hadersleben räumte die aus Mergelwagen bestehende Barrikade weg und machte die Strasse frei für deutsche Truppen, die sich auf der Durchfahrt nach dem Norden befanden"* (SK i Haderslev fjernede den af mergelvogne bestående barrikade og ryddede gaden, så der blev fri passage for tyske tropper, som var på vej gennem byen nordpå). Denne oplysning bekræftes af en forklaring, som møllermester H. J. Clausen har afgivet for landsretten den 17. februar 1949, idet han dog tilføjer, at det ikke lykkedes for SK at få mergelvognene fjernet. Han anslår iøvrigt antallet af SK-folk på pladsen til ca. 20. Som det fremgår af flere forskellige forklaringer, fungerede SK også som færdselspoliti den 9. april. I en af politiassistent Schultz den 23. marts 1948 afgivet rapport, hedder det, at han, da han ville cykle op ad Lavgade, blev standset af en SK-post, der sagde til ham, at det var forbudt at cykle op ad denne gade for ikke at sinke tyskernes fremrykning.

Også i Aabenraa trådte SK i virksomhed den 9. april, idet nogle af korpsets medlemmer arresterede befragter Thyregod Larsen, der var mistænkt for spionage. Nis Lorenz Closter har den 10. november 1947 for Vejle købstads kriminalret forklaret, at politipræsident Möller i Flensborg, havde givet ham ordre til at foretage anholdelsen. Kortsch og flere andre SK'er fulgte med ham. Thyregod Larsen blev samme dag ført til politipræsidiet i Flensborg under ledsagelse af Closter og Kortsch. Dagen efter blev han sat på fri fod. Jep Schmidt har til rapport af 18. januar 1945 indrømmet, at han sammen med 2 SK'er har foretaget ransagning på Thyregod Larsens bopæl den 9. april. Kurt Mahler har den 3. september oplyst, at han som SK-mand havde fået pålæg om at møde på Dibbernhaus. Her fik han af Kortsch ordre til sammen med 4—5 andre SK-folk at deltage i aktionen mod Thyregod Larsen.

O. Selbstschutz.

434.

DBN til Vomi angående våben til beskyttelse mod sabotage.

3. feb. 1944.

Afskrift.

DEUTSCHE BERUFSGRUPPEN
IN NORDSCHLESWIG

3. februar 1944.

Vedr.: Levering af skydevåben til brug ved beskyttelse mod sabotage.

Sag mrk.: PHD/gha.

Til
Volksdeutsche Mittelstelle
ved Hauptsturmführer Günther
Berlin.[1])

Sabotagen er tiltaget i den sidste tid i Nordslesvig. Herved bliver der ikke bare tilintetgjort uerstattelige maskiner og fabriksinstallationer, værdifulde råstoffer og halvfabrikata, men placeringen af ordrerne som sådan trues stærkt, idet hverken de myndigheder, der bortgiver ordrerne, eller de virksomheder, der effektuerer dem, kan påtage sig ansvaret for placeringen af større ordrer, når der ikke garanteres et tilstrækkeligt forsvar mod sabotage.

Nordslesvigernes moralske forsvar alene er ikke tilstrækkeligt. Det er ubetinget nødvendigt, at der stilles skydevåben til rådighed.

Der kræves til afværgelse af sabotagen i Nordslesvig ca. 400 pistoler og 12 maskinpistoler med ammunition. Forhandlinger med de pågældende militære og krigsøkonomiske kontorer har hidtil ikke ført til noget tilfredsstillende resultat, og der er indtil nu kun blevet stillet enkelte skydevåben til rådighed for nogle større virksomheder. Jeg har derfor i dag sendt et telegram til Volksdeutsche Mittelstelle, hvori jeg anmoder om, at der foreløbig må blive sendt 2 maskinpistoler og 20 pistoler med ammunition hertil med kurér. Skulle våbnene endnu ikke være blevet afsendt, når denne skrivelse modtages, da bedes dette foranlediget hurtigst muligt. Det er endvidere påkrævet, at det snarest bliver undersøgt, om der er mulighed for at få stillet flere skydevåben til rådighed.

Vi skal til Deres efterretning meddele, at en hemmelig ordre, der hastede, og som allerede var givet til danske firmaer, er blevet trukket tilbage på grund af sabotagefaren

i det egentlige Danmark for at blive givet til Liefergemeinschaft der DBN A/S. Det er imidlertid kun muligt at udføre sådanne ordrer, når der kan gives virksomhederne den fornødne beskyttelse.

Heil Hitler!

Deutsche Berufsgruppen in Nordschleswig
Arbeitsfront der Volksdeutschen (AdV)

sign. **P. Hansen-Damm**
leder.

Til Liefergemeinschaft
til Volksdeutsche Mittelstelle.

[1]) Brevet er overstreget, hvilket kunne tyde på, at det ikke var blevet sendt afsted. Afskriften er fundet i Volksgruppenamts arkiv, ikke i DBNs arkiv.

435.

Referat af samtale mellem afdelingschefen for udenrigsministeriets juridisk-politiske afdeling og Rudolf Stehr angående Selbstschutz, de tidsfrivillige og SK.

15. feb. 1944.

HJH/GB P.J.I. J.Nr. 7.Q.34 b.

Referat.[1])

Under en Samtale med Afd.chefen den 11. d. M. meddelte Lederen af den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet, Rudolf Stehr, at Ledelsen af Folkegruppen havde Planer om Oprettelse af Selbstschutz-Patrouiller, som skulde have til Opgave at beskytte de Virksomheder i Sønderjylland, der arbejder for den tyske Værnemagt. Sønderjylland havde hidtil været forskaanet for Sabotage, men i den sidste Tid var der forekommet flere Tilfælde, bl. a. i Aabenraa og Sønderborg, og det var Folkegruppens Opfattelse, at det var nødvendigt at træffe Foranstaltninger herimod, saa meget mere som det drejer sig om Beskyttelse af ca. 200 overvejende mindre Virksomheder spredt over hele Sønderjylland, af hvilke kun ca. 40 falder ind under den bestaaende Sabotagevagts-Ordning, og der vel næppe kunde regnes med, at de danske Myndigheder vilde se sig i Stand til at yde en effektiv Beskyttelse. Ogsaa visse danske Firmaer i Sønderjylland, som arbejder for Værnemagten, havde henvendt sig til Folkegruppen om Bistand. Planen, om hvilken der endnu ikke var talt hverken med vedkommende Centralmyndigheder i København eller med de stedlige danske Myndigheder, var paa et rent forberedende Stadium, men Stehr understregede paa den anden Side stærkt, at Folkegruppen hverken kunde eller vilde forholde sig passiv over for Forsøg fra Sabotørernes Side paa at udvide deres ødelæggende Virksomhed til Sønderjylland. Det var foreløbig Meningen at udtage ca. 150 Mand til Patrouillerne. Det vilde blive ordentlige og fornuftige Folk. Hvorfra deres Udrustning skulde skaffes, stod indtil videre hen i det uvisse. Stehr spurgte, om der var nogen Mulighed for at etablere et Samarbejde mellem de paatænkte Selbstschutz-Patrouiller og det danske Politi.

. . . . . .

Endelig udtalte Hr. Stehr, at Folkegruppen var inde paa den Tanke at foranstalte Demonstrationsmarcher af SK-Formationer for derigennem at manifestere sin Vilje til i givet Fald at træde op mod Foranstaltninger, rettet mod Folkegruppen eller Tyskerne,

Hr. Stehr oplyste til Slut, at han om nogle Dage skulde rejse til Sønderjylland for at drøfte ovennævnte Spørgsmaal med Folkegruppens Ledelse, og sagde, at naar han havde fundet at burde underrette Um., var det ud fra Ønsket om et godt og aabent Samarbejde med Myndighederne i København og Opretholdelsen af rolige Forhold i Sønderjylland, et Ønske, som deltes af Folkegruppens Ledelse og, mente Hr. Stehr at kunne gaa ud fra, ogsaa af Um. og danske Myndigheder iøvrigt.

Afd.chefen svarede, at man fra dansk Side kun kunde være interesseret i, at Forholdene i Sønderjylland fortsat udviklede sig lige saa roligt og gnidningsløst som hidtil. Han var dog bange for, at de af Stehr nævnte Planer om Indførelse af Selbstschutz-Patrouiller og Demonstrationsmarcher af SK-Formationer ikke vilde bidrage hertil, men tværtimod medføre Fare for Opretholdelsen af Ro og Orden. Spørgsmaalet om Oprettelse af Selbstschutz-Patrouiller og disses Samarbejde med det danske Politi var et vanskeligt og ømtaaleligt Spørgsmaal, som maatte drøftes med vedkommende Myndigheder.

. . . . . .

Hvad endelig Spørgsmaalet om SK-Demonstrations-Marcher angik, gav Afd.chefen Udtryk for stor Betænkelighed. Han henviste til den Uro, SK-Bevægelsen i sin Tid havde fremkaldt i den dansksindede Befolkning i Sønderjylland og de store Vanskeligheder, der havde været ved at finde en Ordning. Vilde Folkegruppen nu foranstalte Demonstrationsmarcher af SK-Formationer, vilde der opstaa ny Uro om SK, og den Opfattelse, at der i Sønderjylland gjaldt forskellige Regler for den dansksindede og den tysksindede Befolkning, vilde faa ny Næring. Ingen kunde overse de Reaktioner, som dette vilde kunne give Anledning til, og Afd.chefen maatte derfor bestemt fraraade Tanken om saadanne Demonstrationsmarcher.

15.2.1944.

H. J. Hansen.

F. Hvass.

[1]) Referatet er foroven forsynet med påskriften: *Set* $^{17}/_{2}$ *44. Sv[enningsen].*

436.

Dr. Best til det tyske udenrigsministerium angående oprettelsen af Selbstschutz.

17. feb. 1944.

Telegram.[1])
(G-Skriver)

København, den 17. Februar 1944 Kl. 16.00
Modtaget den 17. — — - 24.00.
Nr. 215 af 17. 2. 44.

Føreren for den tyske Folkegruppe i Nordslesvig, Dr. Møller, har i Forstaaelse med mig paalagt Folkegruppens Mandskabsformation (SK), Slesvigsk Kammeratskab (SK), yderligere at gennemføre særlige Forholdsregler for at beskytte folketyske Anlæg i Nordslesvig mod Sabotagehandlinger. Til dette Formaal er der indenfor Rammerne af SK blevet dannet en Selbstschutzgruppe under Ledelse af SK-Føreren Larsen. Den bestaar foreløbigt af ca. 200 Mand, som forretter Tjeneste i SK.s sorte Uniform og udstyret med Skydevaaben, samtidigt med at de udøver deres civile Erhverv. I et Opraab fra Dr. Møller, der blev offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung" den 16. 2.,[2]) anføres det bl. a., at Dannelsen af Selbstschutzgruppen var paakrævet, fordi man i de sidste Uger havde kunnet konstatere, at den fjendtlige Sabotagevirksomhed var blevet flyttet til Nordslesvig[3]). I

denne Forbindelse fremhæves det udtrykkeligt, at den paabudte Forholdsregel ikke er rettet mod den danske Grænsebefolkning, men tværtimod ogsaa tjener til at beskytte danske Anlæg i Nordslesvig.

Dr. Best.

---

[1]) I marginen er med håndskrift tilføjet: *Især Pol. VI ... for at sagen kan overtages af Inland II. Gr[undherr]* $^{18}/_{2}$.

[2]) I artiklen i „Nordschleswigsche Zeitung" hedder det bl. a.: „*Moralen og selvopholdelsen påbod derfor, at der nu fra folkegruppens side blev foretaget noget for at beskytte folkegruppens liv, ejendom og gods i videst muligt omfang.*" Dr. Møller har den 20. maj 1948 for underretten forklaret, at han ikke selv har konciperet artiklen, men ikke vil bestride, at den har været forelagt ham til godkendelse. Larsen oplyser 27. april 1949 for landsretten, at det muligvis er kontoret for presse og propaganda, der har formuleret artiklen.

[3]) Hermed tænkes især på sabotagen mod Callesens motorfabrik i Aabenraa, som fandt sted natten mellem den 5. og 6. februar 1944.

437.

Amtmand Refslund Thomsen sender indberetning om oprettelsen af Selbstschutz til justitsministeriet, indenrigsministeriet og udenrigsministeriet.

18. feb. 1944.

Afskrift.

AMTMANDEN OVER
AABENRAA-SØNDERBORG AMT

Aabenraa, d. 18. Februar 1944.

Som det sikkert vil være Dem bekendt, er der den 16. d. M. fra Lederen af det tyske Mindretal tilkendegivet, at man er ved at oprette et Korps til Beskyttelse af tysk Ejendom og Liv, en saakaldt „Selbstschutz der Volksgruppe". Da jeg har Grund til at tro, at de bebudede Foranstaltninger maa opfattes som en Videreudformning af den for et Aars Tid siden skabte „Zeitfreiwilligendienst", fremsender jeg hoslagt til Orientering om denne sidste en Redegørelse, udarbejdet paa Grundlag af Politiadjudantkontorets Materiale herom, idet jeg hertil iøvrigt knytter følgende Bemærkninger:

Indførelsen af den saakaldte „Freiwilligendienst" blev i sin Tid motiveret med, at de paagældende Organisationer skulde være til Raadighed for Værnemagten til Beskyttelse af krigsvigtige Anlæg og Virksomheder under en eventuel Invasion. Ved Undtagelsestilstandens Erklæring den 29. August f. A. blev de „Zeitfreiwillige" imidlertid ogsaa anvendt til forskellig Tjeneste ved Undtagelsestilstandens Gennemførelse, og dette vakte megen Harme i danske Kredse. Navnlig i Tønder, hvor en Del af de „Zeitfreiwillige" havde optraadt særlig udæskende, var og er Bitterheden i danske Kredse særlig stor; men det var ogsaa i Tønder, at der kom en Reaktion paa tysk Side, idet der af tyske Borgere i Byen blev rettet Henvendelse til Kommandanten om at hjemsende de „Zeitfreiwillige". Dette skete, saa vidt jeg har faaet oplyst, ogsaa ret hurtigt. Forøvrigt er det betroet mig fra velunderrettet tysk Side, at det tyske Mindretals Leder, fhv. Folketingsmand Dr. Møller, Graasten, havde nedlagt Indsigelse imod, at de „Zeitfreiwillige", som skulde være til Raadighed under Bekæmpelse af den ydre Fjende, var blevet sat ind paa den hjemlige Front.

Det maa formentlig antages, at de „Selbstschutz"-Korps, der nu maa ventes at skulle træde i Funktion, er at opfatte som en Knopskydning indenfor „Zeitfreiwilligendienst". Fra autoritativ Side er det i Gaar udtalt overfor mig, at de Kursus, der afholdes i Haderslev

for Tiden, og hvortil der er udfærdiget Indkaldelsesordrer af Ortskommandanterne, staar i Forbindelse med de planlagte „Selbstschutz"-Foranstaltninger, og den paagældende mente ogsaa, at det var givet, at de bebudede „Selbstschutz"-Korps vilde komme til at staa under Værnemagtens Kommando.

Den almindelige Antagelse er, at Initiativet til de nye Foranstaltninger er taget af Overløjtnant Larsen, Skovby pr. Aabenraa. Hans S.K.-Formationer har længe ikke haft nogen Opgave, og da han skal være besjælet baade af stor Virketrang og personlig Ærgerrighed, har han med Iver grebet den nuværende Lejlighed til at komme til at spille en Rolle igen.

Selv om Overløjtnant Larsen vil blive en Slags Personalechef for de bebudede „Selbstschutz"-Korps, mener min tyske Hjemmelsmand dog, at Korpsene kun vil blive indsat efter Ordre direkte fra Værnemagten, idet man ogsaa paa tysk Side er klar over, at Overløjtnant Larsen er for lidet afbalanceret til at kunne staa som egentlig Leder af dem.

Iøvrigt maa man selvfølgelig finde det meget betænkeligt, at det tyske Mindretal nu endelig synes at have faaet et „Hjemmeværn" med fra officiel tysk Side anerkendte hjemlige Opgaver. Det er tilmed ikke blot Ejendomme og Virksomheder, der skal beskyttes, men ogsaa Personer, og der stilles „en Videreudbygning af de allerede indledede Forholdsregler i Udsigt efter de til enhver Tid foreliggende Omstændigheder".

Det er iøvrigt min Hensigt paa Mandag at opsøge Oberregierungsrat Lührmann, der er Leder af det nyoprettede „Verwaltungsstelle" her, og under hvem Mindretalsspørgsmaalet formenes at sortere, for at søge nærmere Oplysninger om de tyske Planer, men vilde dog sætte Pris paa at modtage Underretning om, hvorvidt en saadan Henvendelse billiges.

Ligelydende Skrivelse er i Dag tilsendt:

Departementscheferne i Justitsministeriet,
Indenrigsministeriet og
Udenrigsministeriet.

437 a.

Amtmand Refslund Thomsens referat af drøftelser med overregeringsråd Lührmann og kaptajn Schmidt angående Selbstschutz.

21. feb. 1944.

Aabenraa, den 21. Februar 1944.

Hen paa Formiddagen kom der Meddelelse fra Konsulatet om, at Oberregierungsrat Lührmann alligevel var kommet tilbage fra sin Rejse til Tyskland, og der aftaltes saa et Møde med ham Kl. 12.

Til den angivne Tid indfandt Politimester Martensen-Larsen og jeg os paa Overregeringsraadens Kontor. Vi spurgte ham, om han var i Stand til at give os nærmere Oplysninger om de bebudede „Selbstschutz"-Foranstaltninger. Han svarede, at han intet kendte til Sagen. Paa et Møde i København engang i Januar var det blevet bestemt, at hvis Personer af Mindretallet skulde have Tilladelse til at bære Vaaben, skulde de fornødne „Ausweise" udfærdiges af ham. Overregeringsraaden agtede sig forresten med det første til København for at drøfte den i det tyske Mindretals Publikation omhandlede Plan med Dr. Best. Han betonede meget stærkt, at det var nødvendigt, at eventuelt bevæbnede Korps organisk blev indbygget under en bestaaende ansvarlig Myndighed, i dette Tilfælde

formentlig Værnemagten. For om muligt at kunne give os mere indgaaende Informationer vilde han snarest sætte sig i Forbindelse med Overløjtnant Larsen og hen paa Eftermiddagen ringe mig op i Telefonen.

Ved 4-Tiden kom saa Opringningen i Telefonen, og Overregeringsraad Lührmann kunde da oplyse mig om, at det tyske Mindretals „Selbstschutz" var baseret paa en Aftale („Vereinbarung") mellem det tyske Riges Befuldmægtigede, Assessor Stehr og et Ministerium.

Hvilket Ministerium det var, kunde han i Øjeblikket ikke sige. Han skulde udfærdige de fornødne „Waffenscheine". Der var lige bragt ham en hel Del saadanne Scheine til Underskrift. Der var allerede formeret flere Korps. I Aabenraa og Sønderborg var de traadt i Funktion. De havde til Opgave at værne tysk Ejendom mod Sabotage. Men ogsaa danske Ejendomme, der ansaas for truet, fordi der arbejdedes for den tyske Værnemagt i dem, kunde efter derom fremsat Andragende komme ind under Beskyttelsen.

Senere paa Dagen blev jeg ringet op af Hauptmann Schmidt, der nu kunde meddele, at Korpsene var oprettet med den tyske Befuldmægtigedes Samtykke, meddelt i en Skrivelse til det tyske Mindretals Organisation. Nordslesvig var delt i flere Distrikter. De bestaaende Korps talte allerede 150 Mand. De var uniformeret: Sort Tøj (formentlig SK-Uniformer), sort Skikasket med Ørneemblem og om fornødent tysk Militærkappe.

sign. **Refslund Thomsen.**

438.

Det danske udenrigsministerium til dr. Best angående Selbstschutz.

29. feb. 1944.

UDENRIGSMINISTERIET P.J.I. 7. Q. 34 b.

Kobenhavn, den 29. Februar 1944.

Hans Excellence
Det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark,
Hr. Dr. Werner Best,
Dagmarhus.

Deres Excellence, [1])

„Nordschleswigsche Zeitung" for den 16. Februar 1944 indeholder en Meddelelse om, at Føreren for den tyske Folkegruppe i Nordslesvig under Hensyn til de sidste Ugers Udvikling i Nordslesvig og til, at Fabriksværnet paa sine Steder ikke har været tilstrækkeligt, har paabudt Oprettelsen af en tysk Selbstschutz i Nordslesvig, efter at de i den Anledning fornødne Forhandlinger var tilendebragt. Som det endvidere fremgaar af Meddelelsen, har denne Selbstschutz til Opgave at gennemføre alle de Forholdsregler, der er paakrævet for at øge Beskyttelsen af den tyske Folkegruppe i Nordslesvig samt efter de foreliggende Omstændigheder at udbygge de allerede paabegyndte Forholdsregler. Selbstschutz' Virkefelt synes saaledes ikke paa Forhaand at være nærmere fastlagt.

Den danske Centraladministration har med Bekymring taget Dannelsen af Selbstschutz inden for den tyske Folkegruppe i Nordslesvig til Efterretning og maa tage Afstand fra, at der inden for en politisk bestemt Fraktion af den danske Befolkning skabes en

Magtfaktor paa en Maade, der ikke er forudset i Lovgivningen. Den er selvfølgelig ikke uforstaaende over for Folkegruppens Ønske om, at dens Interesser sikres saa godt som muligt, men den finder det beklageligt, at en Forholdsregel som denne er blevet truffet, uden at man forud har sat sig i Forbindelse med de øverste danske Justitsmyndigheder. Det synes jo nemlig at dreje sig om en Forholdsregel, der vil kunne gribe ind paa det Omraade, der vedrører de kompetente, udøvende Statsorganers Ordenshaandhævelse, og som derfor efter dansk Opfattelse ikke burde have været truffet uden forudgaaende Sanktion fra Statens Side.

Hvad angaar Behovet for Beskyttelse af den tyske Folkegruppes Interesser, turde Sagen ligge saaledes, at det ikke med Rette vil kunne paastaas, at Roen og Ordenen i Nordslesvig i særlig Grad skulle være truet, tværtimod turde Nordslesvig høre til de Landsdele, der hidtil mest er blevet forskaanet for Forstyrrelser af Roen. Den faktiske Tingenes Tilstand i Nordslesvig, i Sammenligning med Tilstanden i andre Dele af Landet, i hvilke Anvendelsen af ikke autoriserede, private Beskyttelsesorganer ikke uden videre vilde være blevet tolereret af Justitsministeriet, retfærdiggør efter dansk Opfattelse ikke, at Selbstschutz oprettes.

Lederen af den tyske Folkegruppes Kontor under Statsministeriet, Kontorchef Stehr, var den 11. Februar saa elskværdig at give Udenrigsministeriet Oplysning om, at man havde overvejet at oprette Selbstschutz. Kontorchef Stehr forklarede dog ved denne Lejlighed, at Planen, om hvilken der indtil da hverken var blevet forhandlet med Centraladministrationen i København eller de stedlige Myndigheder i Nordslesvig, foreløbigt befandt sig paa et rent forberedende Stadium. Fra Udenrigsministeriets Side blev det over for Hr. Stehr fremhævet, at det her drejede sig om et meget vanskeligt og prekært Spørgsmaal, der burde underkastes en nærmere Drøftelse med de kompetente danske Myndigheder.

Da Oprettelsen af Selbstschutz nu imidlertid allerede er et almindelig kendt Faktum, mener den danske Centraladministration at burde se bort fra yderligere at bringe Sagen paa Bane og at lade sine Ønsker gaa ud paa at opnaa en hensigtsmæssig Ledelse af Selbstschutz samt en rimelig Afgrænsning af dets Opgaver.

Paa den danske Centraladministrations Vegne tillader jeg mig derfor at bede Dem, Hr. Rigsbefuldmægtiget, om at ville gøre Deres Indflydelse gældende paa en saadan Maade, at der paa Forhaand optrækkes faste Retningslinier for Selbstschutz' Virksomhed, saa at det kan undgaas, at det kommer til uønskede Udskejelser. Det er fremfor alt af Betydning, at samtlige Medlemmer af Selbstschutz undergives en ansvarlig Fællesledelse, der overvaager, at Virkefeltet, der bør nærmere afgrænses, ikke overskrides. Hvad det sidste angaar, maa der lægges afgørende Vægt paa, at der ikke paalægges Selbstschutz Opgaver, der kunde gøre Indgreb i Omraadet for Statens Ordenshaandhævelse. Selbstschutz burde med andre Ord indskrænke sig til ikke at have andre Opgaver end et almindeligt Fabriksværn, saaledes at der især ikke meddeles det nogen Beføjelse til at foretage Arrestationer. Dette er efter Udenrigsministeriets Opfattelse af største Betydning, dersom det skal undgaas, at Anvendelsen af Selbstschutz giver Anledning til uønskede Gnidninger mellem de to Befolkningsdele i Nordslesvig.

Idet jeg til Slut skal tillade mig at fremhæve Betydningen af, at den øverste, ansvarlige Ledelse af Selbstschutz bestræber sig paa at undgaa et Modsætningsforhold til det danske Politi, skal jeg ikke undlade at tilføje, at den danske Centraladministration vilde sætte Pris paa, om der kunde gives den en beroligende Meddelelse om, at det, for saa vidt angaar Selbstschutz for den tyske Folkegruppe i Nordslesvig, faktisk kun drejer sig om et udvidet Fabriksværn, d. v. s. ren og skær Beskyttelse af Anlæg.

Jeg beder Deres Excellence modtage Forsikringen om min mest udmærkede Højagtelse.

Direktøren for Udenrigsministeriet

Nils Svenningsen.

[1]) På gennemslaget noteret følgende: *Kopi sendt til Ges. Barandon. Afleveret til Dr. Best* $^1/_3$ *44. Sv.*

439.

Referat af møde i det danske udenrigsministerium angående Selbstschutz.

6. marts 1944.

HJM/ML P.J.I.B. J. No. 7.Q.34 b.

Referat.

Den 23. Februar Kl. 16,45 afholdtes hos Direktøren et Møde med Amtmand Refslund Thomsen, hvor tillige Afdelingschef Hvass og Referenten var til Stede.

Direktøren indledede med at oplæse Refslund Thomsens Referat af 21. Februar af hans Samtaler med Ortskommandant, Hauptmann Schmidt, Aabenraa, og med Oberregierungsrat Lührmann, Aabenraa,[1]) der bl. a. varetager Forholdet mellem Værnemagten og de danske Myndigheder.

I Tilslutning hertil oplyste Refslund Thomsen, at Lührmann optræder som Mellemmand mellem den tyske Folkegruppe og de stedlige danske Myndigheder, og at Vicekonsul Langer nu udelukkende beskæftiger sig med rent konsulære Sager. Fra dansk Synspunkt synes en Ordning med en særlig Mellemmand mellem Folkegruppen og de stedlige danske Myndigheder at være overflødig efter Indførelsen af den særlige Ordning med Stiftamtmand Herschend i Silkeborg.

Direktøren omtalte derefter kort de af Stehr under Mødet i Um. den 11. Februar fremsatte Udtalelser, hvorefter Um. maatte gaa ud fra, at Planen om Indførelse af Selbstschutz-Patrouiller var paa et rent forberedende Stadium.[2]) Meddelelsen i „Nordschleswigsche Zeitung" den 16. Februar, hvorefter Oprettelsen af det paagældende Selvbeskyttelseskorps allerede var en Kendsgerning, kom derfor som en Overraskelse. Naar Oberregierungsrat Lührmann overfor Amtmanden havde oplyst, at Oprettelsen af Korpset var baseret paa en Aftale mellem Stehr og „et Ministerium", maatte det bero paa en Misforstaaelse. I Mødet den 11. Februar havde Stehr sagt, at der endnu ikke var talt om Planen, hverken med vedkommende Centralmyndigheder i København eller med de stedlige danske Myndigheder, og fra Um.'s Side blev der sagt til Hr. Stehr, at Oprettelsen af saadanne Selbstschutz-Patrouiller og deres Samarbejde med det danske Politi var et vanskeligt og ømtaaleligt Spørgsmaal, som maatte drøftes med vedkommende Myndigheder. Af Stehr's Udtalelser fremgik det endvidere, at hans Henvendelse til Um. kun havde til Formaal at give en foreløbig Orientering om Planen, og at han stod for at skulle rejse til Sønderjylland for at drøfte denne med Folkegruppens Ledelse.

Refslund Thomsen mente, at det maatte erkendes, at der er et Tomrum med Hensyn til Beskyttelsen mod Sabotage, og at dette Tomrum lettere end i den gamle Del af Danmark kunde udfyldes i Sønderjylland, hvor man hardet tyske Mindretal.[3]) Amtmanden mente at kunne karakterisere de ledende Danske i Sønderjylland's Syn paa Spørgsmaalet om Oprettelsen af et Selvbeskyttelseskorps saaledes, at hvis det ikke var muligt at undgaa dette særlige Sabotageværn, maatte man i hvert Fald se at faa Ordningen ind under betryggende Former, bl. a. maatte det forudsættes, at Patrouillerne kun kunde tage en Sabotør paa fersk Gerning, men ikke derudover deltage i Eftersøgningen af Sabotører. Principielt maatte Ordningen siges at frembyde store Betænkeligheder, men Refslund Thomsen mente dog, at der maaske ikke var Grund til at frygte, at den rent praktisk vilde blive saa slem. Det, man i Sønderjylland mest frygtede, var, at Korpset i en given Situation kunde optræde som Magtfaktor navnlig derved, at det var forsynet med Vaaben, men — som Amtmanden bemærkede — dette kunde jo forøvrigt ogsaa til enhver Tid de Zeitfreiwillige.

Direktøren mente, at det vilde være vanskeligt at forme en Henvendelse til den Befuldmægtigede som en ligefrem Protest i Betragtning af, at vi jo stod ret svagt paa Baggrund af den nuværende Beskyttelse mod Sabotage, og at man maatte indskrænke sig

til at fremhæve de Betænkeligheder, Indførelsen af de paagældende Selbstschutz-Patrouiller, og hvad de kunde udvikle sig til, rummer. Amtmanden var enig heri.

. . . . . .

den 6. 3. 1944.

H. J. Hansen.

F. Hvass.

[1]) Se A. nr. 437.
[2]) Se A. nr. 435.
[3]) Efter at amtmand Refslund-Thomsen har fået forelagt dette referat, har han den 10. jan. 1953 i en skrivelse til kommissionen udtalt følgende: „*Jeg kan ikke godkende referatet, forsåvidt angår de mig i stykke 5, linie 1—3 tillagte udtalelser. Det var ikke min opfattelse, at der med hensyn til beskyttelse mod sabotage var et tomrum, der trængte til at udfyldes. Det var tyskernes syn på sagen, jeg refererede i mødet. At jeg selv havde store betænkeligheder, er jo udtrykkelig udtalt i de følgende sætninger og kommer desuden til udtryk i min indberetning til justitsministeriet af 18. 2. 1944*" (A. nr. 437).

440.

Dr. Best til direktør Svenningsen angående Selbstschutz.

9. marts 1944.

DEN RIGSBEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 9. Marts 1944.

I C Nordschl. I

Til
Direktøren for det danske Udenrigsministerium,
Hr. Svenningsen,
København.[1])

Som Svar paa Deres Skrivelse af 29. 2. 44 (P.J.I. Journal Nr. 7 Q 34 b) meddeler jeg Dem følgende:

Den voksende Usikkerhed i Danmark og det danske Politis Uvirksomhed over for Sabotage og Terror har i de sidste Maaneder foruroliget den tyske Folkegruppe i Nordslesvig stærkt.

Da Folketyskernes Erhvervsvirksomheder i Nordslesvig i Almindelighed er smaa, og derfor ikke kan ansætte stærke Sabotagevagter, har Folkegruppeledelsen overvejet Mulighederne for en fælles Afværgelse af de truende Farer. Det blev vedtaget, at man ved en dertil egnet Organisation vilde sikre den fælles og ambulante Beskyttelse af Virksomheder og Personer mod lovstridige Angreb.

Det oprindeligt nærede Ønske om at hidføre et officielt Samarbejde med det danske Politi med det Formaal at bekæmpe Sabotage og Terror mistede sin Aktualitet ved de kendte Begivenheder i Aabenraa, der een Gang for alle rystede Tilliden til det danske Politi. Folkegruppeledelsen besluttede sig i denne Anledning til ufortøvet at lade Selbstschutz-gruppen træde i Virksomhed inden for Rammerne af SK. (Slesvigsk Kammeratskab).

Der er ikke givet Selbstschutz-gruppen noget andet Formaal end fælles Beskyttelse af Virksomheder og Personer mod lovstridige Angreb. Den har især ikke faaet til Opgave at foretage politilignende Eksekutivhandlinger.

W. Best.

[1]) Til rapport af 19. maj 1947 har Kassler forklaret, at det er ham, der har lavet udkast til dette brev, men at der af dr. Best blev foretaget ændringer i hans koncept.

441.

Det tyske kontor til dr. Best angående Selbstschutz.

15. marts 1944.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

15. Marts 1944.

P. II 22/43 — St./L.

Vedrører: Folkegruppens Selbstschutz.

Til
den Rigsbefuldmægtigede i Danmark,
SS-Gruppefører Dr. Best,
København
Dagmarhus.

Under den 9. Marts har jeg meddelt NSDAP—N.s Organisationsamt i Aabenraa, at Medlemmerne af Selbstschutz ikke faar Legitimation som Hjælpepolitibetjente og derfor heller ikke er betroet politimæssige Funktioner. Selbstschutzformationen forbliver tværtimod et internt Folkegruppeanliggende med den Opgave at beskytte tysk Liv og Ejendom i Nordslesvig, i hvilken Forbindelse Muligheden selvfølgelig staar aaben for ogsaa at lade Aktionen omfatte danske Virksomheder, hvis disse ønsker det. Selbstschutz maa ved denne Virksomhed henholde sig til:

1) Nødværgeretten, der tilkommer enhver, og
2) en analog Anvendelse af de Beføjelser, der i Henhold til det danske Justitsministeriums Bekendtgørelse af 9. Januar 1943 tilkommer Medlemmer af Fabriksværnet.

Organisationsamt er blevet gjort opmærksom paa, at Handlinger, der begaas i Nødværge, ikke er lovstridige. I denne Forbindelse betegnes som Nødværge det Forsvar, der er paakrævet for at afværge øjeblikkelige, lovstridige Angreb paa sig selv eller paa en anden.

Den analoge Benyttelse af Bestemmelserne angaaende Medlemmerne af Fabriksværnet er, som det ligeledes er blevet meddelt Organisationsamt, for saa vidt givet, som Selbstschutz kan betegnes som en Slags „ambulant Fabriksværn". Samtlige bevogtede Virksomheder danner paa en Maade en Enhed, som foruden af det i de enkelte Tilfælde tilstedeværende, men utilstrækkelige Fabriksværn desuden bliver bevogtet af Selbstschutzformationen.

Justitsministeriets Bekendtgørelse af 9. Januar 1943 om Fabriksværnets Politibemyndigelse er blevet tilstillet Organisationsamt til Efterretning.

Det er endvidere blevet meddelt, at Fremgangsmaaden i Tilfældet Krusaa gaar ud over den Kompetence, der efter disse Retningslinier vil kunne tillægges Fabriksværnet.

Heil Hitler!

442.

Det tyske kontor til dr. Møller angående Selbstschutz' virksomhed under begivenhederne i Graasten.

2. juni 1944.

DEN TYSKE FOLKEGRUPPES KONTOR
UNDER STATSMINISTERIET

2. Juni 1944.

P. II 22/43 — St/L.

Vedr.: Anvendelsen af Selbstschutz.

Til
Folkegruppeføreren Dr. Møller
Graasten.

Kære Dr. Møller!

I Tilknytning til det igaar offentliggjorte Interview og en Drøftelse af Begivenhederne i Graasten talte jeg ogsaa med den Rigsbefuldmægtigede om Selbstschutz' Kompetence. Jeg forklarede, at Selbstschutz i Graasten ikke var blevet sat ind for at beskytte de Forretninger, som man havde tvunget til at lukke.[1]) Larsen havde over for mig forklaret, at en saadan Anvendelse kun vilde være mulig, dersom man ogsaa havde Ret til at arrestere de Mennesker, der foretog sig noget over for Forretningerne, og f. Eks. aflevere dem til Politiet. Den Rigsbefuldmægtigede var i denne Forbindelse af den Opfattelse, at Udøvelse af Tvang for at faa en Forretning lukket maatte opfattes som Presseri, d. v. s. som et lovstridigt Angreb. Ved et lovstridigt, øjeblikkeligt Angreb var imidlertid Nødværgeretten og dermed ogsaa Retten til at foretage Arrestation givet.

Efter de Oplysninger, jeg har modtaget her, har det sikkert været politisk og psykologisk klogt, at Selbstschutz ikke kom i Aktion i Graasten den paagældende Dag.

Men jeg vilde dog give Dem Meddelelse om Samtalens Indhold, og jeg mener ogsaa, det er godt, at den Samtale med den Rigsbefuldmægtigede, der netop paa dette Tidspunkt er offentliggjort i „Nordschleswigsche Zeitung", tager sit Udgangspunkt i Selbstschutz' Stilling.

Heil Hitler!

---

[1]) Otto Niels Rasmussen, der var Standortführer for Selbstschutz i Graasten, har forklaret, at han den 26. maj 1944 optrådte på gaden sammen med de tyske soldater. Det skete efter ordre fra kredslederen, lærer Clausen, som havde påbudt, at der skulle foretages patrouillering for at beskytte de tyske virksomheder. Rasmussen fik desuden ordre af „Gestapo" til at rydde gaden. Først dagen efter hørte dr. Møller om disse Selbstschutz-patrouiller (A. nr. 451).

443.

Kortsch til de lokale førere angående Selbstschutz.

18. juli 1944.

Afskrift.

Aabenraa, den 18. 7. 1944.

Til Kredsførerne!

1. Major Sie, Søgaard, har faaet overdraget Ledelsen af de tidsfrivilliges militære Uddannelse.

2. Ifølge Partiførerens Bestemmelse skal Selbstschutz bringes op paa en Styrke af 500 Mand. Sin militære Uddannelse faar Selbstschutz-Manden som tidsfrivillig. Derud over faar han en særlig Uddannelse. I Tilfælde af Invasion bliver Selbstschutz indkaldt til militær Tjeneste, men forbliver i Sønderjylland.
   Selbstschutz' Styrke i Kredsene er:

Sønderborg: 80	Tinglev: 70	Tønder: 90
Aabenraa S: 60	Aabenraa N: 80	Haderslev Øst: 70
		Haderslev Vest: 50

   Med Hensyn til Forsyning m. m. bliver Selbstschutz indordnet under Waaben-SSs Forsorg. Dette nødvendiggør en Lægeundersøgelse af Mændene, der finder Sted i de 5 Kredsbyer i Slutningen af Juli eller Begyndelsen af August. Kredsførerne skal derfor, saa vidt muligt før den 20. 7. 44, sende mig en Fortegnelse over Medlemmerne af Selbstschutz i deres Kreds. Fortegnelsen skal indeholde følgende Oplysninger: Navnet og samtlige Fornavne, Fødselsdato, Fødested samt Privatadresse. Senere Undersøgelser vil kun kunne ske i København.

3. Torsdag den 20. Juli afholdes i Henhold til Aftalen en Meldeøvelse. (Skærbæk, Højer, Graasten, Nordborg, Christiansfelt, Rødding, Sommersted, Løgumkloster).

4. Kredsappeller.
   Der møder: SK-Føreren og Stabslederne.
   1. Melding 10 Min.
   2. Mønstring 15 Min.
   3. Eksercits 75 Min.
   4. Undervisning (Stabsl. Kortsch) 45 Min.
   5. Rensning af Pistolerne (Kredsførerne) 45 Min.

   Eksercits (Ledelsen).
   a. Eksercits i Grupper: March, Holdt, Svingninger, højre og venstre om under March.
   b. Eksercits i 2—3 Delinger: Antrædning, Inddeling, rette ind, March, Holdt, Svingning, se til højre, Opmarch til højre og venstre, Hvil.
   c. Eksercits indenfor Sturmen: Maader at træde an paa, Vendinger paa Stedet. Formering af Marchkolonne fra Linie. Venstre og højre om under March, March med Sang.

   Der kan til Appellen knyttes Skydning med Geværer af lille kaliber.

5. SK-Føreren har overdraget Kredsfører L. Claussen, Graasten, Ledelsen af SK-Decernatet for Spørgsmaal vedrørende den germanske SS.

6. Jeg anmoder om, at der maa blive holdt Udkig efter egnede Sygepassere. (3—5 i hver Kreds).
7. Inventarfortegnelsen bringes endnu en Gang i Erindring.

Heil Hitler!

sign. **O. Kortsch.**

444.

Månedsberetning vedrørende Selbstschutz' virksomhed i juli 1944.

27. juli 1944.

S.K. TØNDER
Amtsledelsen

Løgumbjerg, den 27. 7. 1944.

Månedsberetning for juli 1944.

.....

II. Angående arbejdet.

1. S.K.: Hovedsagelig skydning. 31 mand opnåede skydemærket af 2. grad, 1 mand mærket af 1. grad.
2. Selbstschutz: Patrouilletjeneste: 10 patrouilleringer i Tønder by; ellers ingen. Højer kan ikke formås til at begynde på patrouilletjenesten, før uniformsspørgsmålet er løst. — Stabsmøde: Søndag den 16. 7. i Tønder — Emne: Udvidelse af Selbstschutz, meldenettet osv. — Udvidelsen af Selbstschutz: Foregik glat i Løgumkloster. I stedet for de forudsete 25 mand kunne der optages 37. I Tønder og Højer opstod der vanskeligheder. Tønder skulle bringes op på 40 mand, men drev det kun til 25 + 50 mand var blevet opfordret. Højer nåede 22 mand; der var forudset 25. Resultatet er således:

Tønder-Sturmen	25 mand
Højer-Sturmen	22 mand
Løgumkloster-Sturmen	37 mand
	84 mand

Der var forudset 90 mand, som altså knap blev nået. Vi håber, at vi inden den forventede mønstring får de resterende 6 mand.

Kredssammenkomst for Selbstschutz i Tønder den 23. juli.

Mødt: 63 mand.

Plan:

1. Eksercits.
2. Pistolskydning, køllekastning, våbeninstruktion.
   — Eintopfessen fra feltkøkkenet. —
3. Appel for stabsføreren.
4. Eksercits.
5. Tale af stabsføreren (Instruktion i tjenesten osv.)

Heil Hitler!

Carl Tönder.
Kredsfører

445.

Skrivelse fra SK-ledelsen til kredsførerne.

10. nov. 1944.

SK.-LEDELSEN *Aabenraa, den 10. 11. 44.*

Til
Kredsførerne.[1])

Hoslagt fremsendes til Efterretning et Uddrag af en Skrivelse fra Berufsgruppen til dens Medlemmer.[2]) Den er af Betydning for os, da den indeholder en Aftale mellem Selbstschutz og SK.

Jeg anmoder samtidig om, at det snarest muligt maa blive konstateret, om nogen af de Mænd, der anvendes som Førere eller Underførere indenfor Selbstschutz, *ikke* har meldt sig som frivillig ved en af de Mønstringer, der er blevet afholdt i Nordslesvig. Denne Konstatering er foreløbig kun af rent orienterende Karakter.

Vedrørende Selbstschutz:

Standortführerne skal optage Forbindelse med de Kontorer, som Sikkerhedspolitiet, Feltgendarmeriet m. m. eventuelt maatte have. Disse skal have Oplysning om Selbstschutz' Opgaver m. m.

Saa vil det bl. a. ogsaa være muligt ved eventuel Chikanering af vore Patrouiller at arrestere saadan en Fyr og overgive ham til en af de ovennævnte Myndigheder. Hvis man paa Forhaand er kommet i den rette Kontakt til en af disse Myndigheder, vil det være muligt, at saadan en Fyr en Gang kunde forsvinde ud af Billedet et Par Dage.

Heil Hitler!

Otto Kortsch.

Bilag

---

[1]) Peter Larsen har om denne skrivelse forklaret, at det var direkte i strid med partiledelsens ordre, at der blev givet påbud om at søge kontakt med sikkerhedspolitiet.

[2]) Trykt som A. nr. 135.

446.

Ausweis for medlemmer af Selbstschutz.

[1944].

Attest.[1])

Nr. 96.

Det bekræftes herved, at ihændehaveren af nærværende legitimation, for hvem der er ansøgt om våbentilladelse, er medlem af Selbstschutz for den tyske folkegruppe i Nordslesvig.

Han er i besiddelse af følgende våben:

Model:.....
Nr.: .....
Kal.: .....

(Stpl.:
Chefen for sikkerhedspolitiet og SD i Danmark.)

Köhnert

(Stpl.:
Tysk Selbstschutz i Nordslesvig.)

O. Kortsch
Stabschef i Selbstschutz

(Stpl.:
SS-Obersturmführer og kontorleder.)

(Stpl.:
Ihændehaveren af nærværende våbentilladelse er medlem af Selbstschutz for den tyske folkegruppe i Nordslesvig.)

[1]) For underretten har Kortsch den 27. februar 1948 forklaret, at oprindelig havde han og dr. Best underskrevet de uddelte våben-Ausweise. I den sidste tid underskrev Köhnert i stedet for dr. Best.

447.

Rapport fra Waldemar Gunnersen om Selbstschutz' afspærringsøvelse 11. januar 1945.

11. jan. 1945.

Rapport om Afspærringsøvelsen Torsdag den 11. 1. 1945.[1])

Øvelsen blev afholdt inden for Trekanten: Landevejen Aabenraa—Løgumkloster—Jernbaneoverskæringen til Kolstrup. Der var blevet inddelt i 3 Grupper 1 : 3 og en Meldepost. Fremgangsmaaden var blevet drøftet i Øvelsestimerne, hvor ogsaa Tvivlsspørgsmaal var blevet klaret. Der blev udleveret Situationsskitser til Patrouilleførerne. 1. Gruppe ca. 100 m vest for Krydset (i Retning mod Rødekro), 2. Gruppe ca. 100 m østpaa (i Retning mod Byen), 3. Gruppe ca. 50 m fra Viadukten paa Vejen til Kolstrup.

Den egentlige Kontrolpost havde en Styrke paa 1 : 2, 1 Post var skudt ca. 30 m frem.

Biler blev opfordret til at standse ved Hjælp af Blinksignaler, forbipasserende ved Tilraab. Af Legitimationer afkrævedes Legitimationskortet og Kørekortet.

Alle foreviste Legitimationerne uden Tøven, og Øvelsen forløb gnidningsløst.

Der foretoges regelmæssig Patrouillering mellem de enkelte Poster af 1 Gruppe 1 : 2 (m. Maskinpistol).

Øvelsens Begyndelse Kl. 20,50 — Slut Kl. 22,45.

Afdeling Aabenraa.

Waldemar Gunnersen
Standortführer.

[1]) Om denne øvelse har Bargfeldt oplyst, at den tyske kommandant havde fremsat ønske om, at de tidsfrivillige og Selbstschutz i givet fald kunne indbygges i værnemagtens patrouilletjeneste m. h. t. jernbanestrækninger. Ledelsen indenfor Selbstschutz var dog imod dette. Samtidig havde kommandanten anmodet om, at man ville forberede sig på en sådan tjeneste ved at afholde en afspær-

ringsøvelse. Dette havde ledelsen intet imod, hvis øvelsen kunne foregå i tidsfrivillig-uniformen. Kortsch har derimod forklaret, at det ikke kan have været et ønske fra tysk side, at en sådan øvelse skulle afholdes. Han tilføjer, at dr. Møller havde bebrejdet ham, at han ikke havde hindret den pågældende øvelse, der gik ud over SKs kompetence. For underretten har Kortsch den 27. februar 1948 forklaret, at han, Peter Larsen og den lokale kommandant havde deltaget i mødet om afspærringsøvelsen, mens Bargfeldt den 25. maj 1948 har oplyst, at også han var med til dette møde. Gunnersen har den 25. maj 1948 i underretten fortalt, at der deltog 15—16 mand i øvelsen. De var dels i Selbstschutz-uniform, dels i tidsfrivillig-uniform.

Af månedsberetningen fra SK-kredsen fremgår det, at „den krigsmæssige øvelse" oprindelig havde været planlagt til december, men måtte udskydes efter anmodning fra den stedlige kommandant, da denne havde principielle betænkeligheder og værnemagten på samme tidspunkt skulle foretage en lignende aktion. I beretningen hedder det: *„Jeg beder om, at man vil foranledige, at den lokale kommandants „principielle betænkeligheder" bliver opgivet"*. Månedsrapporten for januar oplyser, at disse bortfaldt den 9. januar.

448.

Indberetning fra vagtværnet i Graasten angående Selbstschutz' kontrol af passanter.

12. jan. 1945.

GRAASTEN KOMMUNES VAGTVÆRN

Graasten, den 12. Januar 1945.

Til
Statsadvokaten i Sønderborg.

Ved nærværende tillader man sig at indberette, at det tyske Hjemmeværn her i Byen d. 10. d. M. i Tiden fra ca. Kl. 22,30 til Kl. 24,00 har foretaget Kontrol af Passanter til og fra Byen, om disse var i Besiddelse af Legitimationskort.

. . . . . .

Patrouillerne afkrævede Passanterne Legitimationskort og sagde til dem, der ikke havde Kort hos sig, at Bøden vilde komme senere. En Del Passanter, der ikke havde Legitimationskort, fik ikke Lov til at passere.

Ved Henvendelse til Dyrlæge Jens Møller, Graasten, angaaende Oplysning om, hvem der havde beordret Kontrollen, blev det oplyst, at man maatte rette Henvendelse til Lederen af Hjemmeværnet her i Byen, Lærer Claussen. Ved telefonisk Henvendelse til Lærer Claussen udtalte denne, at det var efter Ordre fra højere Myndighed, men at han ikke kunde oplyse, hvilken Myndighed der havde givet Ordre.

A. H. Jørgensen
Leder af Graasten Kommunes
Vagtværn.

449.

Fjernskriverbrev fra den tyske øverstbefalende i Danmark [til de tyske værnemagtsafdelinger] angående Selbstschutz' deltagelse i militære bevogtningsopgaver.

14. april 1945.

Fjernskriverbrev fra den øverstbefalende over de tyske tropper i Danmark af 14. 4. 1945.[1])

I tilfælde af, at folkegruppens Selbstschutz bliver anvendt til militære bevogtningsopgaver (jernbane eller beskyttelse af anlæg), modtager Selbstschutz udelukkende sine ordrer fra den pågældende militære myndighed. Ordrerne bliver i så fald givet til føreren for Selbstschutz, der bliver indkaldt af W.B.K.A. Iøvrigt indforstået med notatet.

[1]) Ang. dette brev har bibliotekar Peter Callesen (se A. nr. 372) overfor politiet forklaret, at Pancke en tid forsøgte at få Selbstschutz lagt ind under sig for at få dets medlemmer til at forrette polititjeneste. Dette blev afværget af dr. Møller, som i 1945 imidlertid fik den tanke, at der bestod en hemmelig aftale om, at Pancke i tilfælde af invasion skulle have Selbstschutz under sig. Dr. Møller henvendte sig derfor til den tyske øverstbefalende, og fjernskrivermeddelelsen er dennes bekræftelse af, at Selbstschutz kun skulle modtage ordrer fra værnemagten.

450.

Rapport om afhøring af Rudolf Stehr angående Selbstschutz.

1. aug. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Onsdag den 1. August 1945.

Fængslede *Peter Rudolf Stehr* (Flensborg, d. 1. 12. 1906), *p. T. Aabenraa Arrest*, er idag foranlediget til Stede her paa Kontorer, hvor han erklærer sig villig til at afgive Erklæring om sine personlige Forhold og sit Arbejde her i Landet.

. . . . . .

Paa et senere Tidspunkt blev fængs. af den daværende Adjudant hos Pancke, Hauptmann *Graurock*, anmodet om at give Møde paa hans Kontor, hvor Graurock over for ham udtalte, at Selbstschutz ikke kunde svære frit i Luften, men paa Grund af dens Beskyttelsesformaal maatte stilles ind under „Höhere SS- und Polizeiführer i Danmark", idet denne var ansvarlig for alle Foranstaltninger af denne Art (Sikkerhedsforanstaltninger). Fængs. afviste dog dette Forslag, idet han henviste til, at Forslaget ikke var foreneligt med Folkegruppens politiske Linie, og at Selbstschutz ogsaa m. H. t. Udenrigsministeriets Note til Dr. Best[1]) og dennes Indstilling i Sagen ikke kunde tillægge sig Politimyndighed, d. v. s.

heller ikke kunde modtage Ordre fra tyske Politiorganer. Adjudanten kom saa senere ind paa, at man dog i det mindste maatte afgrænse og præcisere Selbstschutz' Opgaver over for det tyske Politi, da dette var ansvarlig for Beskyttelsesforanstaltningerne her i Landet; hertil svarede fængs., at han ikke var bemyndiget til at træffe Aftaler i denne Sag, og at eventuelle Retningslinier maatte forelægges Folkegruppens Ledelse til Godkendelse. Adjudanten tog dette til Efterretning og udtalte, at han saa maatte tage ned til Sønderjylland for at faa Forholdet klarlagt. Hauptmann Graurock foretog en Opstilling af det tyske Politis Ønsker. Denne Opstilling blev paa et Møde i Aabenraa, hvori foruden fængs. og Graurock ogsaa Peter Larsen og Peter Petersen deltog, Genstand for en længere Drøftelse, hvorunder det tyske Politis Ønsker blev nærmere uddybet. Disse gik efter fængs. Erindring hovedsageligt ud paa, at Selbstschutz skulde holde det tyske Politi underrettet om dens Virksomhed og eventuelt ogsaa træffer Aftaler med dens stedlige Organer for at forhindre en Overskæring af Beskyttelsesforanstaltningerne, der eventuelt blev truffet af henholdsvis det tyske Politi og Folkegruppen.

Saa vidt Selbstschutz ønskede Vejledning til Gennemførelsen af de paatagne Beskyttelsesopgaver, skulde den henvende sig til det tyske Politi. Iøvrigt var det ogsaa i Hauptmann Graurocks Udkast bemærket, at Selbstschutz var en Institution under Folkegruppen, og at det tyske Politi ikke havde Kommandorettigheder over denne.

Samme Dags Aften og efter Mødet i Aabenraa tog fængs., Peter Larsen og Peter Petersen sammen til Graasten for at forelægge det tyske Politis Ønsker for Dyrlæge Møller. Efter en kort Forhandling afslog Møller de fremsatte Ønsker fra det tyske Politi, idet han mente, at Folkegruppen af politiske Grunde burde afholde sig fra at træffe Overenskomster af den her ønskede Art med det tyske Politi. Møller mente desuden, at en saadan Aftale senere hen kunde give Anledning til yderligere Fordringer over for Folkegruppen. Det tyske Politi fik saa Underretning om, at Folkegruppen ikke saa sig i Stand til at imødekomme deres Ønsker, og dermed var Sagen afsluttet.[2])

. . . . . .

Oplæst, vedstaaet og underskrevet.

Stehr. **Aksel Pedersen,** **A. E. Jensen,**
Kriminalbetjente.

---

[1]) Se A. nr. 438.

[2]) Efter dr. Møllers forklaring (se A. nr. 451) kom Pancke kort efter selv til Sønderjylland for at få etableret et samarbejde mellem Selbstschutz og det tyske politi. Også disse forhandlinger blev resultatløse. I sin forklaring for landsretten den 3. maj 1949 har Stehr bekræftet rigtigheden af denne forhandling med Pancke. Han har iøvrigt i denne forbindelse oplyst, at han senere i København fik en forespørgsel fra chefen for Germanische SS, om det ville være muligt at drage Selbstschutz ind under denne del af SS. Også dette forslag blev afvist.

451.

Rapport om afhøring af dr. Møller angående Selbstschutz.

27. nov. og 10. dec. 1945.

RIGSPOLITICHEFEN

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND

Rapport.

Onsdag den 27. November 1945.

Fængs. Dyrlæge Jens Nicolaisen Møller, (Varnæs 2/7-94), p. T. Aabenraa Arrest, har i Dag — under Iagttagelse af Retsplejelovens § 807, 3. Stk. — forklaret om sit Forhold til „Selbstschutz".

. . . . . .

Fængs. maa .... hævde, „at Ansvaret for og Maaden", hvorpaa Selbstschutz er oprettet, ikke kan lægges paa ham personlig, men maa bæres af det lille politiske Raad i Forening med det store politiske Raad, som ogsaa har faaet denne Beslutning forelagt til Efterretning og Kritik.

Aarsagen til Oprettelsen af Selbstschutz var:

1) De Sabotagehandlinger, der var rettet imod tyske Virksomheder i Sønderjylland, vakte betydelig Uro i Folkegruppen, idet man befrygtede, at de Tilstande, som havde udbredt sig i København og andre Steder i Landet, nu ogsaa skulde brede sig til Folkegruppens Medlemmer og Virksomheder.

2) De utallige Truselsbreve, som var rettet dels mod Folkegruppens førende Mænd, dels mod de frivilliges Paarørende og dels til Indehaverne af de Virksomheder, der var tilsluttet „Liefergemeinschaft". Fængs. siger i denne Forbindelse, at han har modtaget 20—25 Truselsbreve.

3) En Henvendelse fra Rüstungsstab Dänemark til „Liefergemeinschaft" (Hansen-Damm) om at foretage noget til Beskyttelse af de truede Virksomheder inden for „Liefergemeinschaft". Saa vidt fængs. husker, kom der fra Rüstungsstab Dänemark Forslag om, at de enkelte Indehavere af smaa Virksomheder paa Landet og saadanne, som ikke faldt ind under Vagtværnets Forpligtelser, skulde have udleveret Vaaben til egen Beskyttelse. Dette Forslag fandt fængs. uheldigt og begrundede det med, at der bl. disse var mange, der var ukyndige i Vaabenbrug, hvilket maatte indebære Fare.

De her nævnte 3 Punkter blev paa forskellige Møder i det lille politiske Raad drøftet, og man enedes derfor om Oprettelsen af Selbstschutz. Forinden havde fængs. dog henvendt sig til det tyske Gesandtskab i København for at faa dettes Mening om Oprettelsen af Selbstschutz og det juridiske Grundlag for Oprettelsen, idet fængs. lagde Vægt paa, at Rammerne for Selbstschutz laa inden for Lovens Rammer. Fra Gesandtskabets Side forelaa der en udførlig, skriftlig Redegørelse for, hvorledes Selbstschutz burde oprettes, og denne Redegørelse var baseret paa Nødværgeretten.[1])

Det lille politiske Raad besluttede at overdrage Organisationen og hele Ledelsen af Selbstschutz til Overløjtnant Peter Larsen inden for de ovennævnte Rammer. Som Stabschef fik Peter Larsen Lærer Kortsch, Aabenraa.[2])

Som Retningslinie for Arbejdet i Selbstschutz forelaa Cirkulære for Fabriksværn fra Justitsminister Thune Jacobsen.[3]) — Lederen af det tyske Kontor i København, Rudolf Stehr, fik til Opgave at underrette de danske Myndigheder om Selbstschutz' Oprettelse samt forsøge at faa et Samarbejde med det danske Politi.

Fængs. oplyser, at han ikke har haft noget med den daglige Ledelse at gøre, og han

har i Tidens Løb kun hørt om et Overgreb fra Selbstschutz' Side, nemlig det, der skete mod og ved den tyske Skole i Krusaa. Det drejede sig her om, at den tyske Lærerinde var blevet truet med, at Skolen i Løbet af faa Timer skulde sprænges i Luften, og Lærerinden havde i den Anledning henvendt sig til Kortsch om Hjælp. Kortsch havde anholdt 5 tilfældige Borgere i Sognet for paa denne Maade at afværge et eventuelt Angreb paa Skolen. Efter denne Meddelelse havde fængs. en Samtale med Peter Larsen og Kortsch, hvorunder fængs. paatalte det ulovlige i denne Aktion; Larsen og Kortsch kunde ogsaa indse, at der var foretaget et Fejlgreb, men Kortsch undskyldte sig med, at han ikke i den givne Situation havde været i Stand til at disponere paa anden Maade. Det blev ved denne Lejlighed fastslaaet, at lignende Metoder ikke maatte anvendes af Selbstschutz.[4])

Paa Anledning erklærer fængs., at det er det eneste Overgreb af Selbstschutz, som han før Kapitulationen har faaet Kendskab til. Han vil saaledes ikke have hørt noget om, at Medlemmer af Selbstschutz ved andre Lejligheder har foretaget politimæssige Opgaver og regulære Overgreb mod danske Statsborgere, herunder d. 26/5-44, da Aktionen mod Oberst Paludan-Müller fandt Sted, at have ryddet Gaden efter Gestapos Ordre og hindret, at der blev lagt Blomster paa den Bil, hvorpaa Oberstens Lig var anbragt. — Fængs. indrømmer dog, at han Dagen efter har hørt, at Selbstschutz d. 26/5-44 foretog Patrouilleringer paa Gaderne i Graasten for at bistaa de folketyske Forretningsfolk, der var blevet udsat for Trusel om Butikslukning ved Magtanvendelse. [I Forbindelse med] at Selbstschutz d. 10/1-1945 foretog Kontrol m. H. t. Legitimationskort ved Indfaldsvejene til Graasten, mindes fængs. at have faaet en Telefonopringning fra Graasten Vagtværn med Forespørgsel om, hvad disse Personer foretog sig. Hertil svarede fængs., at det havde han intet Kendskab til, men henviste til Lærer Claussen, der var den lokale Leder af Selbstschutz. Senere hen har fængs. ikke hørt noget om dette Tilfælde, og han var derfor af den Formening, at det havde drejet sig om de sædvanlige Afpatrouilleringer af de tyske Virksomheder i Byen. At Selbstschutz fra Sønderborg d. 20/3-45 i Nærheden af Augustenborg har anholdt en dansk Statsborger, foretaget Ransagning af hans Bagage, der viste sig at indeholde en Maskinpistol, og derefter afleveret Personen til det tyske Politi, har fængs. først erfaret efter Kapitulationen.

Fængs. er gjort bekendt med Forklaringen i Rapport af 17/6-45, pag. 6, hvoraf det fremgaar, „at Overløjtnant Larsen i Tilfælde af en allieret Invasion skulde indkaldes som tjenstgørende tysk Officer i den tyske Hær og have Kommandoen over Selbstschutz Organisationen", da erklærer fængs., at denne Fremstilling er urigtig. Fængs. er derefter foreholdt, om han da ikke selv har afgivet denne Forklaring, og han erklærer hertil, at det ved han ikke.

Fængs. siger derimod, at Forholdet er det, at Overløjtnant Larsen i Tilfælde af en Invasion skulde indkaldes — efter Aftale med General Hanneken — som Forbindelsesofficer mellem Folkegruppen og Værnemagten med den Opgave at være Garant for, at de Zeitfreiwillige af underordnede tyske militære Instanser ikke blev anvendt paa anden Maade, end de havde meldt sig til. Dette var sket d. 29. August 43, og fængs. lagde Vægt paa, at noget lignende ikke skulde ske i Fremtiden.

I August 1944 skete der en Henvendelse til fængs. fra det tyske Politi med Opfordring om et Samarbejde mellem det tyske Politi og Selbstschutz. — General Panckes Adjudant, Hauptmann Graurock, havde henvendt sig til Rudolf Stehr ved det tyske Kontor i København med et Udkast for et saadant Samarbejde. Stehr, Peter Larsen og Peter Petersen kom til fængs. Hjem med dette Udkast for at drøfte Situationen. Efter en kort Raadslagning blev de enige om, at en saadan Henvendelse maatte pure afvises. Nogle Dage senere henvendte nævnte Graurock sig til Peter Larsen i samme Anledning, men Larsen kunde kun svare med en Afvisning. Efter yderligere nogle Dages Forløb henvendte General Pancke — sammen med Hauptmann Graurock — sig paa „Dibbernhaus" i Aabenraa, hvor der fandt en fornyet Forhandling Sted om Spørgsmaalet. Foruden de nævnte Personer var ogsaa fængs., Peter Larsen og Peter Petersen til Stede. — General Pancke forsøgte at klarlægge, at et vist Samarbejde mellem det tyske Politi og Selbstschutz dog var nødvendigt alene for at faa Medlemmerne af Selbstschutz uddannet til de Formaal, der var dem tiltænkt, herunder Kendskab til Sprængstof og lignende, som de kunde komme ud for at afmontere i de Virksomheder, der skulde beskyttes. Men fængs. vilde paa ingen Maade gaa

ind paa nogen som helst Aftale med det tyske Politi, selv om Selbstschutz paa den Maade ikke kunde faa den Uddannelse, som muligt var paakrævet. General Pancke var meget utilfreds med den indtagne Holdning og forlod Mødet med Ord om, at saa havde han heller ikke nogen Interesse for Folkegruppens Arbejde.

Om den derefter foretagne Uddannelse, Uniformering og Bevæbning kan fængs. ikke oplyse noget nærmere, idet disse Forhold var overdraget Overløjtnant P. Larsen, og fængs. har ikke deltaget i Drøftelser vedr. Opbygning og Indøvelse af Selbstschutz.

Fængs. er gjort bekendt med, at det ved Oprettelsen blev bestemt, at Selbstschutz ikke maatte udføre politimæssige Opgaver, dog skulde Patrouillerne, der bestod af fra 3—5 Mand, og som foretog Patrouiller, dels til Fods, dels paa Cykel og dels i Bil, anholde mistænkelige Personer, som de traf paa de Virksomheders Omraade, som skulde beskyttes, og bringe dem til nærmeste Politistation eller til Ortskommandantur. Efter P. Larsens Ordre skulde Patrouillerne i Tilfælde af Sabotage fange Sabotørerne og aflevere dem til det danske Politi eller Værnemagten. Fængs. forklarer hertil, at Maaden, hvorpaa Patrouillerne blev udøvet, og Ordren til disse henhører under P. Larsens Instruktioner til Selbstschutz. Saadanne Forhold var ikke aftalt ved Møderne, der blev afholdt ved Oprettelsen af Selbstschutz. Fængs. ønsker tilføjet, at han personlig ikke tillagde Selbstschutz nogen særlig Betydning, idet det viste sig at være umuligt at faa Vaaben til de Personer, som havde meldt sig,[5]) og det resulterede i, at Selbstschutz til sidst kun havde en Styrke paa ca. 125 Mand, der var ufuldstændigt uddannet.[6]) Korpset havde efter fængs. Mening ingen særlig Betydning.

. . . . . .

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Dr. Jens Møller. **Aksel Pedersen,** **A. E. Jensen,**
Kriminalbetjente.

Kont. d. 10. December 1945.

Fængs. *Dyrlæge Jens Nicolaisen Møller*, p. T. Aabenraa Arrest, ønsker tilføjet, at han paa det Møde afholdt i det lille politiske Raad, da der forelaa Meddelelse om, at Generaloberst Lindemann havde opløst Zeitfreiwillig-Organisationen, forelagde det lille politiske Raad sine Planer om, at nu maatte det lille politiske Raad ogsaa foretage Skridt (Henvendelse til det tyske Gesandtskab) til samtidig Ophævelse af Selbstschutz, men det mente det lille politiske Raad ikke. Dermed vil fængs. paavise, at han personlig ikke kunde opløse Selbstschutz, men at denne Opløsning laa i Hænderne paa det lille politiske Raad, som var Folkegruppens øverste Myndighed.[7])

Opl. vedt. underskrevet.

Dr. Jens Møller. **Aksel Pedersen,** **A. E. Jensen,**
Kbtj.

[1]) En række af de ledende personer indenfor den tyske folkegruppe har afgivet forklaring om forholdene i forbindelse med Selbstschutz. Stehr, Blume og dr. Clausen er enige om, at det er Hansen-Damm, eller DBN, der har taget initiativet. Til rapport af 9. august 1945 har dr. Møller udtalt, at Hansen-Damm i et møde i det lille politiske råd rejste „*Spørgsmaalet om, hvad der kunne gøres til Beskyttelse af de nævnte Virksomheder, der ikke faldt ind under den ved det danske Politis Foranstaltning etablerede Ordning med Sabotagevagter paa de større Virksomheder. Kpt. for sit Vedkommende var betænkelig ved en Ordning, der byggede paa, at der udleveredes Vaaben til de enkelte Indehavere af Virksomhederne til Selvforsvar.*" I sin forklaring for underretten den 20. maj 1948 udtaler han sig anderledes: Den første anledning til oprettelsen af korpset var en henvendelse fra Rüstungsstab til Liefergemeinschaft. Derimod mener han ikke, at det er rigtigt, som han har forklaret i nærværende rapport, at de modtagne truselbreve har haft betydning for oprettelsen. For landsretten uddyber han den 27. april 1949 denne forklaring: Hansen-Damm henledte — vist i det lille politiske råd — dr. Møllers opmærksomhed på, at Rüstungsstab ønskede, at de små virksomheder blev beskyttet, og han fik at vide, at der i Sønderborg allerede var et ambulant fabriksværn. Dog siger han, at sabotagerne muligvis også var medvirkende til korpsets oprettelse. Han mener, at dr. Best allerede

i forvejen havde talt med Rüstungsstab, og at oprettelsen *„har bundet i et stærkt tysk ønske"*. Til rapport af 24. oktober 1945 har dr. Best forklaret, at han af dr. Møller var blevet gjort bekendt med planerne om Selbstschutz, som han billigede under forudsætning af, at Selbstschutz ikke fik nogen eksekutiv myndighed. For underretten har dr. Best den 24. maj 1948, altså før dr. Møller afgav sin sidste forklaring, udtalt, at det var ham, der tog initiativet til Selbstschutz' oprettelse, men i sin skrivelse til Ausw. Amt (se A. nr. 436) måtte han af udenrigspolitiske grunde fremstille forholdet, som om det var folkegruppen, der havde taget initiativet. Han tilføjer dog, at ved initiativ skal ikke forstås den første tanke om oprettelse. For landsretten har dr. Best den 28. april 1949 erklæret, at han ikke længere husker, hvem der er kommet med ideen. Efter at planen var fremført for ham, optog han den som sin egen og gik i gang med at få den gennemført. Hansen-Damm har den 15. juni 1948 i landsretten forklaret, at det ikke er ham, der er kommet med ideen til Selbstschutz. DBN foreslog politiet, at flere af de små tyske virksomheder skulle slutte sig sammen til en ambulant kontrol. Man fik våben fra Rüstungsstab, men våbentilladelse fra politiet.

[2]) Angående organisationen af Selbstschutz og korpsets uddannelse har Peter Larsen til rapport af 20. juni 1945 oplyst, at korpset var inddelt i kredse med egne førere. Under disse fandtes byledere, som hver uge skulle indsende beretninger til kredsførerne, fra hvilke Peter Larsen modtog månedlige indberetninger. Kortsch har den 29. juni 1945 oplyst, at Selbstschutz-mændene, der jo kom fra SK, skulle være tidsfrivillige, og at straffede personer ikke kunne være medlem af korpset. Peter Larsen har den 20. juni 1945 forklaret, at i tilfælde af invasion skulle alle Selbstschutz-mændene overgå til tidsfrivilligkorpset.

Af Kortsch' udtalelser til rapport af 24. juli 1945 fremgår det, at korpsets medlemmer havde to timers tjeneste om ugen. Virksomhederne blev tilset et par gange hver uge, men der kunne dog godt gå 8 dage, hvor man ikke kom der. Af en skrivelse, som Kortsch den 13. februar 1945 har udsendt til kredsførerne, ses det, at uddannelsen foregik gennem undervisning i våbenbrug (pistoler og maskinpistoler), politigreb, eksercits, patrouillering og kontrol. I en skrivelse af 29. november 1944 fra Waldemar Gunnersen er der også tale om undervisning i anholdelse (Festnahme). Den 7. juni 1948 har Köhnert for underretten oplyst, at han et par gange, efter anmodning fra Peter Larsen, har skaffet politifolk til Sønderjylland for at undervise korpsets medlemmer i *„politimæssige anliggender"*, se også A. nr. 479.

[3]) Sml. A. nr. 441.

[4]) Denne episode fandt sted i februar 1944. Da Kortsch havde fået meddelels om truslen, tog han straks til Krusaa sammen med en Selbstschutz-mand fra Aabenraa. Ved skolen var der mødt flere lokale Selbstschutz-folk, og Kortsch foreslog, at de skulle hente 5 danskere, der så skulle tvinges til at overnatte i skolen. Selbstschutz' byleder fra Bov, Leonhard Matthiesen, udpegede gidslerne, og Kortsch afhentede dem, uden at de blev underrettet om formålet med deres anholdelse. Ud på morgenstunden blev de sat på fri fod, efter at de var blevet afhørt af Selbstschut -folkene. Kortsch har til rapport af 13. juni 1945 oplyst, at dr. Møller dagen efter ringede ham op og udtalte sin skarpeste misbilligelse af episoden.

[5]) Angående Selbstschutz' våben har Kortsch til rapporter af 29. juni og 24. juli 1945 forklaret, at der var fordelt 150 pistoler og 4 maskinpistoler. Heraf var de 50 pistoler og maskinpistolerne kommet fra gesandtskabet, resten fra Vomi. Pistolerne var udleveret til de enkelte medlemmer af korpset, mens maskinpistolerne opbevaredes hos de lokale værnemagtskommandanter. Iøvrigt har Peter Larsen til rapport af 15. september 1945 oplyst, at han mener at have rettet henvendelse til Pancke om at få våben, muligvis også til gesandtskabet gennem det tyske kontor. I marts 1945 kom der, efter hvad Kortsch og Bargfeldt har forklaret til rapporter af 24. april og 2. maj 1946, ca. 40 kasser med håndgranater og 4 maskingeværer til Aabenraa fra Vomi. Maskingeværerne og de 10 af kasserne blev fordelt til kredsene, mens resten anbragtes i værnemagtens våbendepot i Aabenraa. Kortsch og Bargfeldt har begge udtalt, at det ikke er dem bekendt, at disse våben er blevet rekvireret fra Vomi, og at man blev meget forbavset, da man modtog sendingen fra Tyskland. Kortsch siger, at det ved udleveringen blev meddelt kredsførerne, at våbnene var beregnet til øvelsesbrug. En ikke-navngiven Selbstschutz-mand har til rapport af 9. april 1946 forklaret, at maskingeværerne og håndgranaterne *„skulde bringes i Anvendelse saavel overfor Frihedskæmpere som fremmede Tropper."* Angående brugen af Selbstschutz' våben har Kortsch den 29. april 1949 for landsretten forklaret, at han havde indskærpet, at våbnene kun måtte anvendes i nødværgesituationer: enten for at afværge angreb eller i tilfælde af fare for Selbstschutz-mændenes liv.

[6]) Kortsch har til rapport af 29. juni 1945 oplyst, at Selbstschutz bestod af 500 mand, men at kun 150 af dem gjorde virkelig tjeneste. Af en skrivelse fra Kortsch af 15. november 1944 fremgår det, at styrken indenfor de enkelte kredse på den tid var: Tinglev 59, Sønderborg 97, Tønder 63, Aabenraa Nord 69, Aabenraa Syd 68, Hadersiev Øst 51, Hadersiev Vest 43, ialt 450 mand. Da Stehr den 21. april 1945 talte med amtmand Refslund Thomsen, oplyste han, at der havde meldt sig 500 mand til Selbstschutz, men at kun de 150 heraf var bevæbnede. Larsen har den 20. juni 1945 udtalt, at korpset ialt var på 400—450 mand, men kun 100—150 var uniformeret. Af Kortsch' oplysninger fremgår det, at der på Dibbernhaus var et kartotek over alle korpsets medlemmer. Det blev brændt kort før kapitulationen.

[7]) Dr. Møller har den 6. april 1948 for underretten forklaret, at når man indenfor rådet ikke ønskede at ophæve Selbstschutz, var det, fordi man ville bevare korpset som et værn for folkegruppens liv og ejendom, indtil der blev oprettet en lovlig myndighed. Stehr har den 12. maj 1948 givet en lignende forklaring, idet han dog siger, at korpset skulle ophæves, når en officiel ordensinstans atter var trådt i funktion. Den 21. april 1945 havde Stehr en samtale med amtmand Refslund

Thomsen, og af amtmandens indberetning fremgår det, at Stehr havde udtalt, at det ikke var påtænkt at opløse Selbstschutz: „*Institutionen var jo etableret for at beskytte tyske Virksomheder og Personer, og man kunde formentlig ikke sige, at der ikke fremdeles laa en Opgave for denne*". Larsen har til rapport af 24. april 1946 udtalt, at man i rådet til slut enedes om, at korpset skulle betragtes som ophævet, hvis fremmede tropper nærmede sig den danske grænse eller tyskerne kapitulerede. Dr. Clausens forklaring for underretten den 19. maj 1948 går ud på, at det mere var af psykologiske grunde, man bevarede korpset, idet det i virkeligheden var for lille til at give folkegruppen nogen effektiv beskyttelse. En noget afvigende forklaring har Ehnstedt givet for underretten den 24. marts 1948. Efter hans fremstilling talte man i rådet om, at Selbstschutz burde udbygges til at omfatte hele landsdelen, for at det kunne være til beskyttelse under en opløsningstilstand. Dr. Møller havde derfor givet Larsen ordre til at udbygge organisationen, hvorfor man omkring 1. april 1945, mod Ehnstedts ønske, men efter krav fra Larsen, begyndte at organisere Selbstschutz i Tinglev.

452.

Lærer Carl Tønders redegørelse angående Selbstschutz og rapport derom.

ca. 25. og 26. april 1946.

Redegørelse.[1])

Efter indgaaende Overvejelse er jeg kommet til den Anskuelse, at al videre Fortielse af Selbstschutz' Opgaver ved Kapitulationen kun vil medføre ny Mistro mellem dansk og tysk. Jeg holder en Fortielse endvidere for unødvendig, fordi den Opgave, der var paalagt Selbstschutz ved Kapitulationen, var af en saadan Art, at den lige saavel som Fabrikstilsynet kan taale Dagens Lys.

Fra Mødet i Slutningen af April 1945 i Aabenraa[2]) modtog jeg følgende Instrukser:

Et forestaaende tysk Sammenbrud var i Vente. Ved Indtræffen af denne Begivenhed kunde der formentlig opstaa tre forskellige Situationer. Ved disse havde Selbstschutz at forholde sig efter nedenstaaende Anvisninger:

Punkt 1: Russerne besætter Landet. Tyskerne trækker sig tilbage: Denne Mulighed ansaas for den værste og helt uberegnelig, som det var umuligt i Forvejen at give Anvisning paa.

Punkt 2: Englænderne besætter Landet. Tyskerne trækker sig tilbage. I saa Tilfælde saa man Tilstedeværelsen af engelske Tropper for at være fornøden Garanti for Oprettelsen af Ro og Orden. Derfor skulde Selbstschutz i dette Tilfælde, naar de første engelske Tropper naaede Flensborg Linien, automatisk ophøre at bestaa og Vaabnene afleveres til kommende Myndighed.

Punkt 3: Ingen Besættelse af Engl. eller Russere. De tyske Tropper trækker sig tilbage: I saa Tilfælde maatte der regnes med en Overgang, hvor der ikke fandtes nogen lovmæssig Myndighed til at udøve Ro og Orden. I disse „lovløse Timer", som saa mange tyske Nordslesvigere i de forløbne Aar er blevet truet med, bestod der Fare for, at uansvarlige Elementer opfyldt af Hævntørst vilde kaste sig over vore værgeløse Familier, brænde Gaarde af og desl. For at slippe over denne politiløse Tid, der af navngivne Danske overfor Dr. Møller skulde være angivet til kun at udgøre faa Timer, skulde Selbstschutz træde i Funktion. Ved sin blotte Tilstedeværelse skulde den forhindre lovløse Elementer i at forøve Overgreb paa det tyske Mindretal. Til dette Formaal blev der fra Aabenraa givet Anvisning paa at gemme Pistolen paa sikkert Sted. Det skulde i givet Tilfælde været Selbstschutz' sidste Opgave at lægge Beskyttelsen af det tyske Mindretals Liv og Ejendom i det ny opstaaede danske Politis Hænder. Derpaa skulde det opløses og aflevere sine Vaaben til de danske Myndigheder.

Der skulde herom dog afventes nærmere Besked fra Aabenraa. Det var under ingen Omstændigheder tiltænkt gennem Selbstschutz at stille Betingelser og Fordringer overfor en ny dansk Regering med Hensyn til det tyske Mindretals fremtidige Rettigheder o.s.v.[3])

Intet af de 3 forudsete Tilfælde indtraf ved Kapitulationen. Tyskerne forblev i Landet, samtidig med at Modstandsbevægelsen overtog at sørge for Ro og Orden. Fra Aabenraa blev der derfor heller ikke givet nogen Besked til Selbstschutz. Medlemmerne lod sig anholde, og saafremt de ikke afleverede Pistolerne, lod de disse ruste op i Jorden.

Begivenhederne i Tønder Kredsen.

Paa de tre Mødesteder i Løgumkloster, Vennemose og Højer videregav jeg de fra Ledelsen i Aabenraa udsendte Instrukser. Alle tre Steder var vi enige om, at de for Punkt 3 foresete Anordninger var umulige, da vort lille Antal under ingen Forhold kunde være en Garanti for vore Familiers Sikkerhed. Af disciplinære, kammeratskablige Grunde vilde vi først se Tiden an og afvente nye Instrukser fra Aabenraa. Vi skiltes i den faste Overbevisning, at disse Møder vilde være Afslutningen paa Selbstschutz' Virksomhed.

sign. **Carl Tønder.**

Kontinueret samme Dag [26/4 1946].

Fængslede Carl Tønder er udtaget af Arresten til Afhøring her paa Kontoret i Anledning af foranstaaende.

Arrestanten erkender, at en Del Medlemmer af Selbstschutz-Organisationen under deres Internering i Faarhuslejren, forinden denne blev overtaget af Fængselsvæsenet, havde truffet Aftale om at hemmeligholde foranstaaende under Politiets Efterforskningsarbejde.[4]). Arrestanten ved ikke, hvorvidt Lærer Kortsch, Aabenraa, har været med i denne Aftale, idet denne paa et ret sent Tidspunkt blev overført til Faarhuslejren. Arrestanten kan ikke navngive de Personer, der er vidende om eller har deltaget i denne Aftale iøvrigt.

Arrestanten henholder sig til sin Redegørelse, men giver følgende supplerende Oplysninger:

Arrestanten deltog selv i det i Slutningen af April Maaned 1945 i Aabenraa afholdte Møde indenfor Selbstschutz. Paa dette Møde gav Lærer Kortsch de i Redegørelsen anførte Instrukser. De blev fremsat mundtlig, og Mødedeltagerne modtog ikke Instrukserne i skriftlig Form.

. . . . . .

Arrestanten siger, at Punkt 3 i Redegørelsen, saavidt han husker, medførte en Drøftelse, som han dog ikke nu kan gøre nærmere Rede for, men Resultatet af Drøftelsen var i Hovedsagen og paa de afgørende Punkter det, han i sin skriftlige Fremstilling har anført under Punkt 3. Han benægter kategorisk, at Selbstschutz som saadan eller Partiet havde Planer om at stille Fordringer eller Betingelser til en ny udnævnt dansk Regering. Selbstschutz fik paa Mødet som eneste Opgave at beskytte tysk Liv og Ejendom i en Situation, der kan betegnes ved „de lange Knives Nat".

Arrestanten siger, at der paa Mødet i Aabenraa var Tanker fremme om, at Selbstschutz, hvis Begivenhederne efter Kapitulationen talte derfor (Angreb paa tysk Liv eller Ejendom), skulde samles kredsvis for at imødegaa og afværge Overgreb, men Tanken fandt absolut og afgørende Modstand, hvorfor den blev frafaldet. Arrestanten anser det for sandsynligt, at han ved Møderne i Løgumkloster, Vennemose og Højer har refereret dette, men det er sket paa loyal Maade, idet han har anført, at man paa Mødet i Aabenraa tog Afstand fra det, og at han for sit Vedkommende ogsaa var Modstander af noget saadant.

Arrestanten siger, at han ikke har Mulighed for at kontrolere, i hvor stor Udstrækning Medlemmerne af Selbstschutz har afleveret deres Vaaben til Værnemagten; der vil utvivlsomt kunde findes en Del nedgravede Vaaben, idet den enkelte Mand paa det Punkt

har været stillet ganske frit. Arrestanten ønsker her at tilføje, at hvis de enkelte Medlemmer har nedgravet eller bortgemt deres Vaaben paa anden Maade, saa har de jo kun fulgt den Instruks, der gennem Arrestanten er udsendt fra Hovedledelsen i Aabenraa, og Arrestanten finder Anledning hertil at bemærke, at en saadan Adfærd ikke bør belaste det almindelige menige Medlem af Selbstschutz.

Som til tidligere Rapport anført videregav Arrestanten de i Aabenraa modtagne Instrukser til Afdelingerne ved et Møde den 30/4 1945 i Højer og Vennemose og den 1/5 1945 i Løgumkloster. Han hævder, at han paa loyal Maade har refereret Aabenraa-Mødet og de der trufne Beslutninger i disse Afdelingsmøder.

Det var en almindelig Opfattelse paa disse Møder, at man var for faatallige til at varetage den under Punkt 3 stillede Opgave, hvorfor man paa alle tre Møder paa Arrestantens Initiativ vedtog at afvente Instruks fra Aabenraa, men var dog paa dette Tidspunkt allerede næsten sikre paa, at man ikke vilde faa mere at høre fra Aabenraa.

. . . . . .

Oplæst, vedstaaet.

A. H. Sørensen
Ob.

Kontinueret, s. D.

Arrestanten ønsker efter endt Gennemlæsning af foranstaaende at tilføje, at den i Indledningen omtalte Aftale under Interneringen i Faarhus i Ordvalget faktisk har faaet en for bestemt Form. Aftalen maa nærmest forstaas saaledes, at det var en stiltiende Overenskomst om, at en Meddelelse til Politiet om dette Forhold ikke vilde være ønskelig, fordi det anførte Forhold ved Kapitulationen ikke havde faaet nogen praktisk Betydning eller havde skadet Personer eller Interesser.

Oplæst, vedstaaet.

A. H. Sørensen
Ob.

---

[1]) Redegørelsen er skrevet af lærer Carl Tønder i Nr.-Løgum, der var kredsleder indenfor Selbstschutz. Han har den 25. april 1946 sendt den til politiet i Tønder.

[2]) Mødet fandt sted i Brunde den 25. april.

[3]) Denne bemærkning refererer til en udtalelse fra en ikke-navngiven til rapport af 9. april 1946, hvorefter Tønder den 1. maj 1945 i Løgumkloster skal have udtalt, at den tyske folkegruppe måtte stå fast overfor den nye danske regering og kræve sikkerhed mod overgreb, ellers måtte Selbstschutz amtsvis træde an til åben kamp, og korpsets medlemmer skulle derfor beholde deres våben. Wilhelm Carl Johannsen, der deltog i det møde, som Tønder afholdt i Vennemose den 30. april 1945, har til rapport af 24. april 1946 forklaret, at denne udtalte, at man ikke fra Selbstschutz' side agtede at stille krav til den nye danske regering. Iøvrigt var der på dette møde stemning for at ophæve korpset, og Tønder fik pålæg om at meddele hovedledelsen i Aabenraa, at man anså Selbstschutz i Tønder for ophævet.

[4]) Til rapport af 2. maj 1946 har Bargfeldt forklaret, at det er rigtigt, at man i Faarhus var blevet enig om at fortie forskellige forhold i forbindelse med Selbstschutz.

P. Angiveri og spionage.

453.

Eksempler på indberetninger til Organisationsamt angående forskellige danske overgreb og tyskfjendtlige udtalelser.

April—juli 1940.

„... *og siden den dag boykottede mig*"[1])

Karetmager Andreas Beyer Jakobsen, boende i Brede pr. Bredebro, indberetter:

„Tønder, den 4. September 1940.

Den 9. April 1940 rykkede de tyske Tropper ogsaa ind i vor Landsby. Ved det gamle Sprøjtehus i Bredebro havde to danske Soldater opstillet et Maskingevær. Da jeg i Verdenskrigen har tjent i den tyske Hær og af gammelt Kammeratskab syntes, at det var utaaleligt, at der her skulde skydes paa tyske Soldater, og at der ved en saadan Handling, der sikkert fra dansk Side kunde anses for Opfyldelse af en militær Pligt, jo vilde bringes bitter Lidelse og uhyre Ødelæggelse over min Hjemby, saa sagde jeg i en absolut høflig Tone til Soldaterne: „Hold dog op med den forgæves Modstand. I opnaar jo kun, at hele Landsbyen bliver skudt sønder og sammen". Denne min Udtalelse gav Anledning til, at de Danskere, som stod ved Siden af, skældte mig ud for en forbandet Tysker og siden den Dag boykottede mig. En yderligere Grund dertil var, at jeg hilste de fra Løgumkloster kommende tyske Tropper: „God Morgen, Kammerater; det var vel nok en Overraskelse at se Jer her!" Derpaa svarede de tyske Kammerater: „Hvem er det, der skyder paa os fra Kirken?" Svar fra mig: „Det ved jeg virkelig ikke noget om". Saa Soldaterne: „Skydes der af civile?". Mit Svar: „Her i Danmark er der ingen civil, som skyder paa Jer, og Soldaterne har faaet Besked om helt at lade være med at skyde". Denne min Optræden overfor de tyske Kammerater gav Anledning til, at man bebrejdede mig, at jeg højtideligt skulde have budt den tyske Overfaldskommando velkommen. Jeg har imidlertid kun handlet som Kammerat, idet jeg hilste paa dem og gav dem Oplysning om. hvad der skete. At jeg sammen med andre Tyskere i Byen beværtede mine Kammerater, anser jeg for en Selvfølge. Men siden disse Begivenheder bliver jeg boykottet og søger derfor Arbejde i Tyskland. En Ansøgning om Bevilling af Statsmidler til Anskaffelse af Maskiner er imidlertid blevet afslaaet af Ministeriet. Jeg formoder, at min Holdning gav Anledning dertil, da det af Danskere er blevet mig meddelt, at Sagen vilde blive afslaaet. Det ser altsaa ud til, at der af Tillidsmænd er sendt Melding om mig til København. Jeg ser mig tvunget til at forlade Byen."

sign. **Andreas Beyer Jakobsen.**

Originalen findes hos NSDAP-Nordslesvigs Organisationsamt.

P. Larsen.

„Saa gaar det Jer som i Sudeterland!"

Kredsleder Jes Petersen, Tønder, indberetter:

„Tønder, den 6. Juni 1940.

Familien *Wolff*, Strucksallé, Tønder, maa lide overordentlig meget under Danskernes hadefulde Handlinger. Den bliver ved enhver Lejlighed, der frembyder sig, skældt ud og chikaneret. Familien Wolff ønsker kun at faa Ro, men kan ikke leve i Fred; særlig slemme er Fru Andersen, Strucksallé, Tønder, og Maler Lorenzen, Strucksallé, Tønder. Bl. a. truede han med: Vent bare, til Soldaterne er væk, saa gaar det Jer ikke godt. Saa gaar det Jer som i Sudeterland."

Jes Petersen

Originalen med *egenhændig Underskrift* findes i NSDAPN.s Organisationsamt.

P. Larsen
Leder af NSDAPN.s
Organisationsamt

„... Tyskerne skulde transporteres bort til England."

Kroejer Diedrichsen, Vollerup, Tønder Amt, indberetter:

„Vollerup, den 20. Juni 1940.

I Kollund ved Flensborg Fjord har man fundet en Liste over de Tyskere, som i Tilfælde af, at engelske Tropper besætter Nordslesvig, skulde transporteres bort til England."

Diedrichsen

NB.

Denne Meddelelse stemmer med de mange Meldinger fra andre Sogne om lignende Lister.

Originalen med *egenhændig Underskrift* findes i NSDAPN.s Organisationsamt.

P. Larsen
Leder af NSDAPN.s
Organisationsamt.

„... bærer af denne Grund nu altid sin Dolk hos sig."

Partifælle, Ed. Jüngling, Kværs, indberetter:

„Kværs, den 30. April 1940.

Befolkningen her er til Dels alvorligt foruroliget paa Grund af de Trusler, som atter og atter udslynges af fanatiske Danskere. Danskerne er fremkommet med Udtalelser om, at de ved given Lejlighed vil give de tyske Indbyggere i Kværs en ordentlig Omgang Prygl. Disse Trusler er ganske særlig rettet mod mig. Jeg bærer derfor nu altid en Dolk

hos mig. Forskellige tyske Folkefæller føler sig i den Grad truet, at de ikke tør gaa alene ud paa Gaden om Aftenen. De gaar altid kun ud, naar de er i Følge med flere Folkefæller."

Ed. Jüngling

Originalen med *egenhændig Underskrift* findes i NSDAPN.s Organisationsamt.

P. Larsen
Leder af NSDAPN.s
Organisationsamt.

„... *bl. a. ogsaa et Kartotek over alle Hjemmetyskere i Nordslesvig*".

H. Fürsen, Aabenraa, meddeler:

„*Aabenraa, den 9. Juni 1940.*

Folkefælle Harald Johannsen, Bovrup, indberetter personlig til mig, at den heller ikke i Tyskland ukendte Forfatter Marcus Lauesen, der i sin Tid havde sin Bopæl i Løjtkirkeby ved Aabenraa, men som i Begyndelsen af April 1940 flyttede til København med sin Familie, bl. a. ogsaa førte et Kartotek med sig over alle Hjemmetyskere i vor Hjemstavn. Dette Kartotek var saaledes anlagt, at Tyskerne blev inddelt i tre Grupper: De bevidst kæmpende Tyskere, de Tyskere, der bekender sig til Tyskland, og de Tyskere, der kun nødigt viser deres Sindelag. M. Lauesen skal have faaet overdraget at overrække dette Kartotek til Englænderne, naar disse maatte lande i Danmark.

... Jeg gør opmærksom paa, at Navnet Lauesen for os Folketyskere har en meget ilde Klang. Det var ham, der sammen med Salonkommunisterne i København proklamerede Kulturkampen ved Danmarks Sydgrænse, og som i sit Hjem under den nuværende Krig i flere Maaneder husede en Englænder, om hvem vi bestemt tror at han arbejdede i den engelske Secret Service. Af Danskerne er denne danske „Digter" blevet udskreget som Hjemstavnens og Grænselandets Digter."

H. Fürsen

Originalen med *egenhændig Underskrift* findes i NSDAPN.s Organisationsamt.

P. Larsen
Leder af NSDAPN.s
Organisationsamt.

III 18

Afskrift.

„..... *og trækker paa den groveste Maade de tyske Soldaters Ære ned i Skidtet.*"

Afdelingsleder, Dr. H. Kardel meddeler:

„300 tyske Soldater, som har vægret sig ved efter deres Ophold i Danmark at rejse til Fronten, er blevet skudt mellem Aabenraa og Søgaard.

Soldaterne vilde hellere skydes her end ved Fronten!

Dette Rygte er blevet udspredt af Telegrafarbejder Alex Asmussen, Løgumklostervej, Aabenraa. Saadan lyver man stadigvæk og trækker paa den groveste Maade de tyske Soldaters Ære ned i Skidtet.

Aabenraa, den 15. 7. 1940."

sign. **H. Kardel.**

Originalen med *egenhændig Underskrift* findes i NSDAPN.s Organisationsamt.

sign. **P. Larsen**

„..... *at den danske Stat tilsyneladende begynder at realisere sine større Ejendomme i Nordslesvig.*"

Gaardejer, Partifælle J. Schmidt, Østerterp, indberetter:

„*Østerterp, den 21. September 1940.*

Er man mon paa kompetent Sted klar over, at den danske Stat tilsyneladende begynder at realisere sine større Ejendomme i Nordslesvig, henholdsvis at bringe dem over paa gode danske Forpagteres hænder?

For ikke lang Tid siden blev Vertemine paa Als solgt til en Dansker. Gammelgaard er for ca. 14 Dage siden blevet bortforpøgtet til en Rigsdansker, sandsynligvis med Forkøbsret for Forpagteren. Den tidligere Domæne Sivkro ved Bedsted (100 Hektar) skal ogsaa sælges. Forpagtningen for Grøngaard (270 Hektar), der for seks Aar siden paa utrolig brutal Maade blev taget fra os af Jordlovsudvalget, udløber i Foraaret 1941. Den rigsdanske Forpagter har Forkøbsret. Forskellige Tegn tyder paa, at Forpagteren begynder paa at indrette sit Hjem dèr for længere Tid.

Det ligger nær at antage, at den danske Stat, før en politisk Afgørelse bliver truffet, vil forsøge at bringe saa megen tidligere tysk Jord som muligt over paa sikre danske Hænder."

sign. **J. Schmidt.**

Originalen findes i NSDAP-Nordslesvigs Organisationsamt.

P. Larsen

---

[1]) Angående disse beretninger om Gehässigkeiten se nærmere under A. nr. 59 og 482.

454.

Renthe-Fink til det tyske konsulat angående indberetning om danske overgreb.

14. juni 1940.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 14. Juni 1940.

Nr. S.N.Schl./860.

Til
det tyske Konsulat
i Aabenraa.

Der anmodes om fortløbende Indberetning om de nordslesvigske Folketyskeres Klagepunkter, særlig om:

1) Økonomisk Boykot af Folketyskere fra dansk Side, herunder danske Arbejdsgiveres eventuelle Afskedigelser af folketyske Funktionærer.

2) Tvangsauktioner mod Folketyskere.

3) Forskellig Behandling af Folketyskere i Forhold til Danskere ved Bødeforlæg gennem Politiet, f. Eks. ved Overtrædelse af Færdselsregler og lignende.

4) Eventuelle Tilfælde af Arrestationer, foretaget af Politiet overfor kvindelige Medlemmer af Folkegruppen paa Grund af Omgang med Medlemmer af Værnemagten, foretaget i den Tro, at det drejer sig om danske Kvinder.

5) Danskeres Haandgribeligheder og Udskejelser af anden Art overfor Folketyskere.

6) Angreb paa Folketyskere i den danske Gænsepresse, ogsaa naar det blot drejer sig om Citater fra andre danske Blade paa denne eller den anden Side af Grænsen.

Det er mig magtpaaliggende til enhver Tid at modtage Meddelelse om konkrete Tilfælde med Angivelse af Tid, Sted og de impliceredes Navne, for at jeg kan gøre dem til Genstand for Forestillinger overfor de kompetente danske Myndigheder og forlange, at Forholdene bliver ændret. Jeg beder Dem i Særdeleshed om, at De af de Herrer Møller, Graasten, Stehr og Larsen faar Oplysninger om de Tilfælde, som er disse Herrer bekendt.

Renthe-Fink.

455.

Lundberg til det tyske konsulat angående boykot, som NSDAP-N truer med at anmelde til værnemagten.

28. juli 1940.

Sønderborg, den 28. juli 1940.

Vedr.: Boykot af folketyskere.

Til
det tyske konsulat
i Aabenraa.

Trælasthandler Willesen i Høruphav har afskediget den folketyske arbejder *Heesch*, der har været beskæftiget i virksomheden i 18 år. Afskedigelsen må opfattes som „boykot", idet det kan bevises, at arbejdere, der har været ansat i virksomheden i betydelig færre

år, stadig er beskæftiget dèr. Sagen er blevet meldt til partiet, og den stedfortrædende afdelingsleder, Chr. Roth, har af partiledelsen fået ordre til at opfordre Willesen til straks at tage opsigelsen tilbage, idet sagen i modsat fald ville blive meldt til værnemagten.

Brevet er allerede afsendt til Willesen.[1]).

C. Lundberg.

---

1) Roths skrivelse til firmaet H. Willesen er dateret 25. juli 1940. Det hedder heri: *„Vi venter at få meddelelse fra Dem, om De er villig til straks igen at antage partifælle Heesch. I tilfælde af at der ikke inden mandag middag er indløbet svar til NSDAPN.s kredsledelses kontor i Sønderborg, Perlegade 7, vil vi sende en tilsvarende meddelelse til den tyske værnemagt.“*

456.

Lanwer til Schaller angående indsendelse af meddelelser om danske overgreb.

30. juli 1940.

Kult. 3 I Nr. 2 *30. Juli 1940.*

Til
Gesandtskabsraad, Dr. Schaller
Det tyske Gesandtskab
København

Kære Schaller!

For nogen Tid siden fik jeg fra NSDAPN.s Organisationsamt en Samling Meddelelser med sammenfattende Ledsageberetninger af 21. Juni og 4. Juli d. A. om Boykot, Jordkampspolitik og om Forholdet mellem Tyskere og Danskere i Almindelighed. Jeg antager, at Landraad Schrøder i sin Tid har taget den samme Samling med herfra og har forelagt den for Ministeren. I saa Fald vilde jeg gerne se bort fra at fremsende mine Eksemplarer. Kun saafremt min Antagelse er urigtig, vilde jeg være taknemlig, hvis man bad om at faa dem fra mig ved en privat Meddelelse.

. . . . . .

Hjertelige Hilsner.

m[anu] p[ropria]

L[anwer]

457.

Lanwer til dr. Møller, Stehr og Peter Larsen angående indberetninger om klager fra den tyske folkegruppe.

5. aug. 1940.

S/NSl. *5. august 1940.*

Hr. dr. J. Møller
i Graasten,
Hr. assessor Rudolf Stehr, Haderslev,
overløjtnant Larsen, Aabenraa.

Kære hr. Larsen,
Kære hr. Stehr,
Højtærede hr. Møller.

Jeg er pånyt af gesandten blevet anmodet om ufortøvet at afgive løbende indberetning om de nordslesvigske folketyskeres klagepunkter, især om:[1])

. . . . . .

Jeg ville være Dem taknemlig, dersom De ville være mig behjælpelig med hensyn til disse indberetninger og i rette tid ville lade mig tilflyde en kortfattet meddelelse om de til enhver tid forekommende tilfælde.

Denne bøn bliver så meget lettere for mig, som jeg tror, at den virksomhed, som jeg beder Dem om, sikkert også fra Deres side bliver opfattet som en ubetinget støtte for Deres opgaver.

Nærværende skrivelse bedes tilintetgjort, efter at den er taget til efterretning.

Med venlig hilsen og
Heil Hitler!

L[anwer]

[1]) Herefter følger en gengivelse af punkt 1—6 i Renthe-Finks brev af 14. juni 1940 (A. nr. 454).

458.

Schaller meddeler Lanwer, at det tyske gesandtskab har fået tilsendt materialet om de danske overgreb.

7. aug. 1940.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 7. August 1940.

Hr. Vicekonsul, Dr. Lanwer
det tyske Konsulat
i Aabenraa.

Kære Lanwer!

Som Svar paa din Skrivelse af 30. Juli d. A. — Kult. 3 Nr. 2 — meddeler jeg dig, at der — som jeg har erfaret af vedkommende Referent hos Rigets Befuldmægtigede — fra NSDAPN direkte er sendt en Samling Beretninger hertil. Referenten antager, at det drejer sig om den samme Samling, som ogsaa foreligger ved Konsulatet. Man har her allerede gjort Brug af Materialet. Jeg tror derfor ikke, det er nødvendigt endnu en Gang at indsende det.

. . . . . .

Med de hjerteligste Hilsner og Heil Hitler!

Din

G. Schaller.

459.

Skrivelse fra Organisationsamt til Martin Autzen, Løgumkloster, angående eventuel anmeldelse af en krænkende omtale af den tyske værnemagt.

14. okt. 1941.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI
I NORDSLESVIG

Aabenraa, den 14. oktober 1941.

Partiledelsen
Organisationsamt

L/K

Hr. Martin Autzen,
Løgumkloster.[1])

De har i nærværelse af to tyske vidner fremsat en utrolig fornærmelse af værnemagten, idet De påstod, at man sorterede de sårede og overlod de hårdtsårede til deres skæbne.

De opfordres herved til at bevise Deres uhørte påstand eller inden 48 timer at indsende en udførlig, skriftlig undskyldning til nedenstående adresse, idet Deres uforskammede angreb på tysk ære i modsat fald straks vil blive indberettet.

Heil Hitler!

P. Larsen.

[1]) Martin Autzen har som vidne i landsretten den 24. februar 1949 oplyst, at den pågældende udtalelse var et referat af en russisk radioudsendelse. Efter at have rådført sig med politimesteren i Tønder gav han den forlangte undskyldning. For underretten har Peter Larsen den 17. marts 1948 forklaret, at han skrev brevet efter opfordring fra lokal side. Han havde ikke til hensigt at lade sagen gå videre.

460.

Organisationsamt sender det tyske konsulat forskellige indberetninger om danske embedsmænd og klager over danske overgreb.

18. dec. 1942.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI
I NORDSLESVIG

Partiledelsen
Organisationsamt

SD. T.

Aabenraa, den 18. 12. 42.

Til
det tyske Konsulat,
Aabenraa.

Hoslagt[1]) sender vi Dem:

1. Personalia og Karakteristik vedr. Dommer H. C. J. Gredsted, Graasten.
2. — - — — Dommer Asger Rasmussen, Rødding.
3. — - — — Dommer Sigurd Andresen, Haderslev.
4. — - — — Dommer Gunhard Nielsen, Haderslev.
5. — - — — Politimester Axel Bjerre, Graasten.
6. — - — — Politimester Gustav Schack, Toftlund.
7. — - — — Politimester Franz Hartmann, Toftlund.
8. — - — — — — — — — — — — — — — — — — — —
9. Indberetning fra O.L. Harboe Kardel, Aabenraa, vedrørende Forulempelse af folketyske Børn i Bov—Padborg.
10. Indberetning fra O.L. Karl Hansen, Bov—Padborg, vedrørende Forulempelse af folketyske Børn i Bov—Padborg.
11. Afskrift af det 10. Truselsbrev til Hans Carl Petersen, Aabenraa.
12. Indberetning fra Bygnings-Entreprenør Fr. Fuchs, Nørresundby, vedrørende Vandalisme.
13. Frk. Lisbeth Dethleffsens Indberetning om Politiets Opførsel.
14. Indberetning fra O.L. R. Usinger, Graasten.
15. Indberetning fra O.L. R. Usinger, Graasten,
til behagelig Efterretning og Anvendelse.

Heil Hitler!

P. Larsen.

[1]) Bilagene mangler.

461.

Organisationsamt til afdelingslederne indenfor NSDAP-N angående indberetninger om overgreb mod folketyskere.

26. aug. 1943.

N.S.D.A.P.-N.s
ORGANISATIONSAMT

Aabenraa, den 26. August 1943.

Til Afdelingslederne i
N. S. D. A. P.-Nordslesvig.[1])

Paa Grund af den øjeblikkelige politiske Situation i Danmark har der ogsaa flere Gange fundet Overgreb Sted mod Folketyskere. Da det er absolut nødvendigt, at vi til Stadighed og hurtigst muligt informeres herom, bringer jeg i Erindring, at Afdelingslederne nu som før omgaaende skal indberette saadanne Begivenheder hertil. Det er af den største Betydning, at vi hurtigst muligt faar Indberetninger om Demonstrationer, Sabotagehandlinger, Overgreb mod Folketyskere og lignende Begivenheder.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen**

[1]) Ovenover skrivelsen er med maskine skrevet: *Meddelelse til kredsledelsen, ide tder afsendes en samlet liste.*

462.

Organisationsamt til afdelingslederne angående indberetninger om sabotage.

6. sep. 1943.

Fortroligt.

NSDAP-NORDSLESVIG
Organisationsamt

Aabenraa, den 6. Sept. 1943.

Til Afdelingslederne.[1])

Den øjeblikkelige Situation i Danmark gør det nødvendigt, at man i særlig Grad har Opmærksomheden rettet mod Afværgelse af Sabotage og Opretholdelse af Arbejdsfreden. Der maa sættes meget kraftigt ind mod, at Strejkebevægelser og fremfor alt Sabotager nordfra breder sig til Nordslesvig. Selv om Udviklingen i Nordslesvig hidtil er forløbet forholdsvis rolig, viser dog nogle Tilfælde i den sidste Tid, at der ogsaa i Nordslesvig er aktive Kræfter i Gang paa dette Omraade.

Folkegruppens politiske Organisationer skal i særlig Grad tage sig af denne Opgave. For NSDAP-Ns Afdelingsledere bestemmes derfor følgende:

1. Indkaldelse af den lokale Afdelings politiske Arbejdsudvalg med det Formaal at foretage en Gennemtrawling af Stedet. Det skal i denne Kreds drøftes, hvor der findes nogen som helst mistænkelige Elementer, der kunde medvirke ved Sabotagehandlinger, henholdsvis yde Sabotørerne Hjælp og dække dem.
2. Stadig Kontrol med mistænkelige Kredse, og naar der synes at være nogen som helst Anledning til særlig Forsigtighed, skal der omgaaende ske Indberetning til de Myndig-

heder, til hvem Afværgelse af Sabotage er overdraget.[2]) Afdelingslederne udnævner hertil en egnet Tillidsmand, hvis han selv af en eller anden Grund ikke kan paatage sig denne Opgave.

3. Drøftelser med Lederne af Stedets Virksomheder med det Formaal at gennemgaa de enkelte Virksomheder og de i Virksomheden beskæftigede Arbejdere og Funktionærer og drøfte andre Forholdsregler (f. Eks. Oprettelse af et Fabriksværn eller af en Patrouilletjeneste o. lign. i de Tilfælde, hvor det synes absolut nødvendigt).
4. Omgaaende Indberetning til NSDAP-Ns Organisationsamt om enhver forekommende Sabotage. Ved disse Indberetninger interesserer i korte Træk følgende Punkter:
   a) Folketysker? Politisk Indstilling, hvis det ikke er en Folketysker?
   b) Sted?
   c) Virksomhedens Art? (Antallet af Funktionærer og Arbejdere, Produktionskapacitet, Arbejde for Værnemagten).
   d) Skadens Art og Omfang?
   e) Er det muligt at sætte Virksomheden i Gang igen? Til hvornaar?
   f) Særlig Art af Sabotage: Foraarsaget Brand, hvorved, Tidspunktet for Sabotagen, Spor, Bombernes Oprindelse o. s. v.
   g) Mistanke om Gerningsmand?
   h) Arten af de trufne Sikkerhedsforanstaltninger?
   i) Hvorfor har Sikkerhedsforanstaltningerne svigtet? Af hvilken Grund har de været utilstrækkelige?
   j) Andre Iagttagelser og Oplysninger?

Da den nævnte Opgave er en af de vigtigste i den kommende Tid, anmoder jeg om, at de nødvendige Forholdsregler straks maa blive indledet. Ogsaa paa Landet er en saadan Overvaagen nødvendig, da der ogsaa allerede er forøvet Sabotage mod Høsten. Stedets Arbejdsudvalg skal til Stadighed samles, og fremfor alt maa Indberetning hertil (Punkt 4) gennemføres saa nøjagtig som muligt.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen**

---

[1]) Angående denne skrivelse har Peter Larsen til rapporter af 13. august og 22. september 1945, 5., 16. og 17. juli 1946 forklaret, at grunden til, at skrivelsen blev udsendt, var, at nogle partimedlemmer havde henvendt sig direkte til besættelsesmagten med oplysninger. Afdelingslederne blev også bestormet med meddelelser fra folkefæller. Det kunne være om ringeagtsytringer overfor værnemagten eller mistanke om illegal virksomhed. Larsen har givet afdelingslederne besked om, at de ikke måtte lade den slags meddelelser gå videre til de tyske politi- og værnemagtsmyndigheder. Man ville have, at medlemmerne skulle gå „tjenestevejen", så beretningerne via afdelings- og kredslederne blev sendt til Organisationsamt, og det var det, skrivelsen skulle fastslå. Larsen oplyser, at den iøvrigt kun har givet anledning til få indberetninger. Han erindrer at have fået sådanne fra Usinger i Graasten (jfr. A. nr. 468). De modtagne indberetninger blev imidlertid ikke videresendt til de tyske myndigheder, og de fleste blev omgående tilintetgjort. For underretten har Larsen den 11. juni 1948 forklaret, at han havde givet sit personale ordre til at tilintetgøre de beretninger, der kunne bringe folk i fare.

Det var fra først af Larsens mening, at indberetningerne ikke skulle længere end til Organisationsamt. Han ville være neutral, og skrivelsen var i virkeligheden bluff. Det hedder herom i rapporten af 22. september 1945: *„Naar Komp. saaledes har bluffet sine Folkefæller ved at lade dem tro, at deres „gode Oplysninger" kom de rette tyske Myndigheder i Hænde, naar de blot gav dem til Ortsgruppelederne, saa er det sket for at forhindre dem i paa egen Haand at give deres Oplysninger direkte til Tyskerne."* Den 17. juli 1946 forklarer Larsen dog, at udsendelserne må ses på baggrund af henvendelser fra afdelingslederne og mundtlig meddelelse fra Rudolf Stehr om, at de tyske myndigheder i København (dr. Best og Rüstungsstab) *„holdt Folkegruppen forpligtet til at medvirke ved Beskyttelsen af Virksomheder i Landsdelen"*. Stehr har bekræftet rigtigheden af denne udtalelse.

Dr. Møller havde intet kendskab til skrivelsen, der foruden til afdelingslederne også er sendt til SK og formodentlig også til kredslederne indenfor ungdomsorganisationerne. Den har ikke været forelagt det lille politiske råd. Larsen oplyser, at han selv har udfærdiget skrivelsen, og at den voldte ham en del hovedbrud. Til rapport af 25. juli 1946 har lederen af Gestapoafdelingen i Aabenraa, kriminalassistent Hinrich N. Voigts, udtalt, at den ikke kan stamme fra Peter Larsen, men må være udformet af et tysk tjenestested, gesandtskabet eller måske værnemagten i landsdelen. Oberfeldwebel Schönfeldt har oplyst, at han på Ortskommandanturen i Aabenraa har deltaget i drøftelser med Peter Larsen angående det under punkt 1 anførte. Bovensiepen, der har fået skrivelsen forevist uden at se hovedet og underskriften, har til rapport af 30. juli 1946 udtalt, at den må være skrevet af Peter Larsen, der havde trang til at lege politi. Da Bovensiepen besøgte ham

i begyndelsen af 1944, tilbød han at stille sit „apparat" til rådighed til bekæmpelsen af sabotagen. Møller og Stehr talte iøvrigt om det samme ved en anden lejlighed. Bovensiepen afviste dog et direkte samarbejde. Hverken Stehr eller Møller kender noget til et sådant tilbud, og Peter Larsen erklærer til rapport af 20. november 1946, at Bovensiepens udtalelser er direkte løgn. Han har aldrig talt med Bovensiepen, kun været tilstede ved et møde med ham. Det er rigtigt, at han, da SD-afdelingen i Aabenraa blev oprettet, tilbød, at folkegruppens „apparat" stod til SDs rådighed med hensyn til gennemlysningerne, men det er i sig selv meget usandsynligt, at han skulle have fremsat et tilbud om mere vidtgående samarbejde i dr. Møllers tilstedeværelse, da folkegruppeføreren havde forbudt ethvert samarbejde med SD eller det tyske politi. Allerede til rapport af 13. august 1945 havde han udtalt sig mere indgående om dette forhold. Det var, siger han, ikke forbudt medlemmerne at have tilknytning til Gestapo og lignende organisationer, selvom det var imod ledelsens idé. Lederne måtte absolut ikke have tilknytning til disse organisationer. Til rapport af 28. september 1945 siger han, at dr. Møller var indforstået med de såkaldte gennemlysninger. Hvad der herudover måtte være indberettet eller videresendt, står han alene til ansvar for. Jep Schmidt oplyser til rapport af 16. juli 1946, at han i april 1944 efter henstilling fra dr. Møller har meddelt sine afdelingsledere, at de intet måtte have med det tyske politi at gøre. Også andre af folkegruppens ledere har omtalt, at det var blevet forbudt at have samarbejde med SD og SP, og dr. Møller har selv til rapport af 18. juni 1945 forklaret, at han havde forbeholdt sig, at enhver forhandling af nogen som helst betydning og enhver henvendelse fra det tyske politi med undtagelse af gennemlysninger skulle forelægges ham personlig til afgørelse.

[2]) Peter Larsen har til rapport af 13. august 1945 oplyst, at med dette udtryk mentes Organisationsamt. „*Det var,*" siger han, „*nødvendigt at give det Udseende af, at det var alvorligt ment, da man i modsat Fald ikke fik Medlemmerne til at henvende sig til Organisationen*". Han mener ikke, at nogen af afdelingslederne kunne misforstå skrivelsen, og i rapport af 22. september 1945 hedder det: „*det må antages, at enhver Ortsgruppeleder af sin Kredsleder er blevet informeret om, at „die mit Sabotageabwehr betreuten Dienststellen" var identisk med Organisationsamt*". Kredslederne i Haderslev, Aabenraa, Tønder og Tinglev kredse er blevet afhørt om skivelsen, som de alle har nægtet at have modtaget eller i hvert fald at have nogen erindring om. Oberfeldwebel Schönfeldt har til rapport udtalt, at der med det pågældende udtryk kun kan være ment SD.

463.

Partibefaling („den gule") til afdelingslederne indenfor NSDAP-N angående indsendelse af politiske indberetninger og fortegnelser over værnepligtige tyskere.

[ca. 1943].

Partibefaling.[1])

Til

samtlige Afdelingsledere i N.S.D.A.P.-N.

1. Af hver lokal Afdeling skal der ved Udfyldelse af vedlagte Lister udfærdiges nøjagtige Fortegnelser i to Eksemplarer over alle de værnepligtige Tyskere af Aargangene 1900 til 1924 (begge Aargange inkl.), som bor indenfor Afdelingens Omraade. Fortegnelserne skal inden den 20. Maj indsendes til vedkommende Kredsleder og af Kredslederne inden den 25. Maj til Organisationsamt.
2. Det skal endnu en Gang bringes i Erindring, at politiske Indberetninger (Boykot, Afskedigelse o. s. v.) til Stadighed skal indsendes til Kredslederne. Kredslederne skal paa deres Side den 1. og den 15. i hver Maaned til Organisationsamt indsende en politisk Indberetning under Vedlæggelse af de til dem indsendte Beretninger og Meddelelser.
3. Disse Indberetningers politiske Betydning kan ikke overvurderes, men den bestaar ikke i en Offentliggørelse i „Nordschleswigsche Zeitung". En saadan Offentliggørelse maa derfor ikke finde Sted uden den politiske Ledelses Billigelse.

Heil Hitler!

sign. **Dr. Møller.**

[1]) Peter Larsen har til rapport af 27. august 1946 udtalt, at skrivelsen stammer fra Organisationsamt og er konciperet af ham. Partibefalingen er efter hans mening blevet vedtaget eller behandlet i det lille politiske råd. I landsretten har han den 25. februar 1949 forklaret, at da der er tale om årgang 1924, må partibefalingen være fra 1943.

464.

Skrivelse fra det tyske hemmelige militærpoliti i Kolding til NSDAP-N i Sønderborg angående angiveriet mod Ejlif Grau.

10. jan. 1944.

GRUPPE HEMMELIGT FELTPOLITI 737
— Sekretariat Kolding —

Kolding, den 10. 1. 1944.

Jr.Nr. 94/43

Vedr.: Arrestation af Lærling Ejlif *Grau*,[1]) Sønderborg, Ørstedsgade 28.
Ref.: Deres Skrivelse til Garnisonsofficeren i Sønderborg af 17.12.43.

Til
det nationalsocialistiske tyske Arbejderparti i Nordslesvig
— Kredsledelsen i Sønderborg —
Sønderborg.

Vedrørende Deres Anmeldelse imod Lærling Ejlif *Grau*, boende i Sønderborg, Ørstedgade 28, meddeles det, at der efter den tyske Straffelov ikke foreligger nogen strafbar Handling.

Men da *Graus* Ytring kan opfattes som en Krænkelse af den tyske Nationalfølelse, forekom det os at være paa sin Plads at lade anklagede hensidde i Værnemagtsarresten i Kolding fra 24. 12. 43 til 10. 1. 44. Der turde dermed samtidig være opnaaet en afskrækkende Virkning paa de tyskfjendtligt indstillede Kredse i Sønderborg.

Man anmoder om, at *Grau* saa vidt muligt holdes under Observation. Skulde han endnu en Gang gøre sig bemærket eller endog udfolde Virksomhed i tyskfjendtlig Retning, beder vi om, at Meddelelse herom sendes til det herværende Kontor.

Hans Overførelse til en tysk Arbejdslejr vil saa blive foranlediget herfra.

A. B.

Walcken.
Feltpolitisekretær og
Leder af Sekretariatet.

[1]) Af en beretning fra Geheime Feldpolizei i Kolding fremgår det, at Ejlif Grau var blevet fængslet, fordi han om en tilbagevendt SS-mand havde sagt, at det ville have været bedre, om han havde mistet hovedet i stedet for det ene ben.

465.

[Jef Blume] til Oberbannführer Brinckmann angående Peter Larsens arbejde, herunder også hans forbindelse med SD.

29. marts 1944.

29.3.1944.

Til
Oberbannführer Brinckmann
Rigsungdomsledelsen
Berlin-Charlottenburg

Kære Herbert!

. . . . . .

Den 15. april bliver jeg nu definitivt indkaldt, derom er der nu ikke længere nogen tvivl. Folkegruppeføreren har på meget tydelig måde udtalt sig imod, at jeg anvendes på anden måde i Tyskland eller lign. Det er kun under ganske enorme vanskeligheder, at han har frigivet mig til indsats i våben-SS, og han ville aldrig få den tanke at frigive mig til et arbejde i Berlin. Jeg tror, at jeg i så henseende heller ikke har ladet dig være i tvivl, således at alle yderligere diskussioner desangående synes mig overflødige. Folkegruppeføreren har frigivet mig, fordi han ikke kunne komme udenom den kendsgerning, at det af hensyn til mit senere arbejde i folkegruppen var nødvendigt, at jeg forrettede tjeneste i længere tid. Han har kun ladet sig lede af disse synspunkter. Set fra den rent arbejdsmæssige side er det, som folkegruppeføreren sagde til mig, fuldstændig uforsvarligt i det hele taget at lade mig gå, idet partifælle *Larsen* er så overbebyrdet med arbejde, at han knap nok kan se sig ud af det. Du vil forstå det, når du hører, hvilke opgaver han har i øjeblikket: Han er leder af NSDAP-Ns Organisationsamt, SK-fører, leder af den tyske selvhjælp, leder af Selbstschutz, kommitteret for gennemførelsen af tidsfrivilligtjenesten, kommitteret for hele hvervningen til SS, for omsorgen for og forsørgelsen af de efterladte, desuden har han overordentlig meget at gøre med SD og er daglig beskæftiget på kontoret, så han dårligt får tid til at arbejde. Det turde derfor også være forståeligt, at dr. *Møller* ikke kommer på den tanke at frigive mig til et arbejde i riget. At jeg i dette tilfælde retter mig efter folkegruppeføreren, behøver jeg ikke at fremhæve. Han er absolut den, som jeg i alle disse spørgsmål anser for den bestemmende, og det er ganske umuligt at træffe afgørelse om noget eller begynde på noget uden hans samtykke, eller uden at han har kendskab til det.

. . . . . .

Heil Hitler!

466.

Uddrag af Vomis månedsberetning.

Maj 1944.

Maanedsberetning for Maj 1944
fra
Volksdeutsche Mittelstelles Hovedkontor.

.....

(Nordslesvig).

Den 26. 5. blev der i Jylland arresteret 24 ledende Personer indenfor det offentlige Liv, navnlig Redaktører og højere Politiembedsmænd, paa Grund af alvorlig Mistanke om Spionage og Samarbejde med en illegal militær Organisation. De arresterede stammer omtrent for Halvdelens Vedkommende fra Nordslesvig. Disse Arrestationer vakte stor Opsigt blandt Danskerne og førte til en stærk Spænding mellem den danske og den tyske Befolkning. I Graasten kom det til Uroligheder. Bl. a. lukkede de danske Forretninger. Fra den tyske Værnemagts Side vilde man med Magt aabne Forretningerne igen, men Politimesteren i Graasten nedlagde Indsigelse herimod. Den Rigsbefuldmægtigede bemyndigede Folkegruppeføreren til her at træffe en Afgørelse. Folkegruppeføreren gav Afkald paa at aabne Forretningerne med Magt i Forventning om, at Forretningerne af sig selv vilde lukke op igen næste Dag af Hensyn til den danske Befolknings Forsyning. Dette skete ogsaa.[1])

Det var første Gang, at den Rigsbefuldmægtigede lagde en saa vigtig Afgørelse i Folkegruppeførerens Haand.

Paa den anden Side blev efter Folkegruppeførerens Ønske den danske Pastor *Warncke* fra Ullerup arresteret. Han havde allerede tidligere været virksom som Ophidser mod Folkegruppen og vægrede sig nu ved at forrette en Vielse, saalænge en dansk Frivillig var tilstede i Kirken som Deltager.

.....

[1]) Smln. A. nr. 140.

467.

Indberetning angående terrænsporten i Haderslev.

[1944].

Afskrift.[1])

Haderslev meddeler:

Vedr.: Terrænsportsforening.

Om den herværende Terrænsportsforenings Virksomhed er der forholdsvis lidt bekendt, idet Foreningen i lang Tid ikke har sendt nogen Meddelelse til de herværende Blade om sine Foranstaltninger. Det er os dog bekendt, at der af og til finder Øvelser Sted.

Lederen af den herværende Forening er den forhenværende danske Stabsofficiant William Munk Jensen, boende Christiansfeldvej 7 i Haderslev. Jensen har indtil August 1943 været aktivt Medlem af den danske Hær. Han har nu faaet Dæksmand[2]) indenfor CB.

Hvem der yderligere arbejder aktivt i Terrænsportsforeningen, kan ikke uden videre konstateres. Det er dog bekendt, at Købmand Jørgen Oggesen, boende Parkvej 14, Haderslev, hører til de mest aktive Medlemmer. Begge de to nævnte er meget tyskfjendtlig indstillede.

Endvidere arrangerer den herværende Spejderorganisation Terrænsportsøvelser. Det drejer sig her dog i første Række om unge, ukonfirmerede Medlemmer.

---

[1]) Afskriften af indberetningen er fundet i SDs arkiv i Aabenraa sammen med to andre lignende beretninger, den ene fra Graasten, den anden formodentlig fra Sønderborg. Lederen af SD-kontoret, G. F. Köhnert, har overfor politiet oplyst, at nogle måneder efter, at kontoret var oprettet, fik han fra sine foresatte i København ordre til at skaffe oplysninger om terrænsportsforeningerne. Han rettede derefter henvendelse til Peter Larsen, hvorfra han senere modtog de omtalte beretninger. På grundlag heraf indsendte han en redegørelse til København. Afdelingslederen i Haderslev, Georg Kley, har til rapport af 9. november 1946 forklaret, at han omkring 1944 fik en anmodning fra Peter Larsen om at fremskaffe oplysninger om stabsofficiant Munk Jensen og en anden person, ligesom han i telefonen har givet Larsen nogle oplysninger om terrænsportsforeningen i Haderslev. Han mener derimod ikke at have indsendt nogen skriftlig redegørelse derom. Han har i hvert fald ikke skrevet den foreliggende beretning, og det er ikke alle oplysningerne heri, som stammer fra ham. Larsen har i sin forklaring til rapport af 20. november 1946 på det bestemteste nægtet at have skrevet beretningerne om terrænsporten. Han anser det for utænkeligt, at han har indhentet telefoniske oplysninger fra Kley, og han erindrer intet om en forespørgsel angående Munk Jensen. For underretten har han den 5. juni 1948 dog udtalt, at han hverken vil bekræfte eller benægte, at Organisationsamt efter anmodning fra Köhnert har fremskaffet personlige oplysninger om stabsofficianten. Munk Jensen blev d. 5. sep. 1944 arresteret af det tyske politi. Den 13. sep. blev han overført til Frøslevlejren, hvorfra han blev løsladt den 23. nov. 1944.

Øverst til højre bærer dokumentet påskriften: *VA*, hvilket formodentlig betyder, at det skal anbringes under „Verbände-Akten".

[2]) Den tyske tekst har ordet *Druckpost*, der almindeligvis bruges om en ufarlig stilling, fjernt fra fronten.

468.

Indberetning fra Usinger, Graasten, til Organisationsamt angående A. H. Jørgensens flugt og om våbendepotet på Graasten slot.

17. feb. 1945.

DET NATIONALSOCIALISTISKE
TYSKE ARBEJDERPARTI
I NORDSLESVIG
NSDAPN

Lokalafdeling: Graasten
Telefon 276

17. 2. 45.[1])

I Gaar Aftes under Selbstschutz' Patrouille kom Binscheck med en Bemærkning om, at OT her i Byen ulovligt skal have solgt hen imod 20 Gummidæk. Det er jo heller ikke noget Under, mente han, hvorfra skulde de ellers faa Penge til at drikke for.

I Gaar vilde SD anholde Lederen af Luftværnet her i Byen, A. H. Jørgensen. Han var dog allerede fløjet til Glæde for de danske Medborgere. Allerede for 3 Uger siden var der en her, der talte om hans umiddelbart forestaaende Anholdelse. Man har ventet lidt længe. Det værste ved det er, at Manden jo nu sættes aktivt ind et andet Sted. Han er tidligere Officer, og man spørger hele Tiden sig selv, hvorfor man den Gang blot har ladet den danske Hær og det danske Politi løbe og saaledes har tilført den illegale Bevægelse de bedste og mest aktive Kræfter. Man undrer sig jo ogsaa over, at Familierne til de Tjenestemænd, der er gaaet under Jorden, oven i købet ogsaa fremdeles faar Gage. Da vilde Danskerne vel faa noget andet at se hos Russerne. Denne Jørgensen skal have foretaget Vaaben-

transporter, og han skal saaledes have opmagasineret tre Kasser med Vaaben i Slottets Luftbeskyttelseskælder her. Dermed skulde man have benyttet Slotsbygningen til illegale Formaal. Vilde det da ikke være bedre at benytte den som Lazaret eller Flygtningehjem. Det maa jo antages, at der findes medvidende, for han kan vel ikke have baaret Kasserne derhen alene. Det tyske Politi plejer jo at sprænge Bygninger, der benyttes til den Slags Formaal, i Luften. Da vilde man fra dansk Side dog sikkert hellere se Slottet anvendt til andre Formaal.

Heil Hitler!

R. Usinger.

[1]) Indberetningen er fundet i SDs arkiv i Aabenraa. Øverst til højre bærer den påskriften: *Uddrag til OT*, på siden: *Uddrag KK 3500*. Lederen af SD-kontoret, G. F. Köhnert, har forklaret, at indberetningen er modtaget fra Organisationsamt og er blevet behandlet af hans medarbejder, Kirchmeyer. Bemærkningerne viser, at der er blevet taget uddrag til Organisation Todt og til „kartotekskort 3500", betegnelsen for småting. Köhnert har for underretten den 7. juni 1948 udtalt, at når Graasten slot blev beslaglagt, skyldtes det et forslag fra hans side, men han er ikke blevet inspireret hertil af Usingers indberetning. Af en forklaring, afgivet af slotsgartner Frandsen, fremgår det, at tre tyske officerer den 20. september 1944 havde beset slottet med beslaglæggelse for øje. Den 16. februar 1945 foretog det tyske sikkerhedspoliti ransagning på slottet, og den 16. april blev det beslaglagt til lazaret. Dr. Møller har iøvrigt i landsretten den 12. maj 1949 forklaret, at han fik en henvendelse om, at våbnene på Graasten slot var blevet flyttet andetsteds hen. Han havde store samvittighedskvaler i den anledning, men undlod dog at foretage indberetning til tyskerne, bl. a. fordi Lilholdts gård i Brunde var blevet sprængt i luften uden varsel — mod det givne løfte.

469.

Organisationsamt til afdelingslederne angående indsendelse af oplysninger om finske statsborgere.

23. feb. 1945.

N.S.D.A.P.-N.
Organisationsamt

Aabenraa, den 23. Februar 1945.

Til
N.S.D.A.P.-N.s Afdelingsledere.[1])

Organisationsamt er af en tysk Myndighed blevet anmodet om at konstatere, om der i Nordslesvig opholder sig finske Statsborgere.

Afdelingslederne opfordres herved til at konstatere, om der er finske Statsborgere i Deres Omraade. I bekræftende Fald bedes de paagældendes Navn, Fødselsdato og Adresse konstateret og indsendt hertil gennem Kredsledelsen.

Sidste Frist for Indsendelse af Oplysningerne er den 10. 3. 45.

Heil Hitler!

sign. **P. Larsen**

[1]) For landsretten har Peter Larsen den 6. april 1949 erkendt at have søgt oplysninger om finske statsborgere i Nordslesvig. Opfordringen hertil kom vistnok fra Köhnert. Iøvrigt fremgik det af de indkomne besvarelser, at der ikke var finske statsborgere i Nordslesvig.

470.

Rapport angående dr. Møllers anmeldelse af amtsrådsmedlem Lyck, Varnæs.

27. aug. 1945 og 8. juni 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Ekstraktudskrift.

Rapport.

Mandag, den 27. August 1945.

Indberetning af 12. August 1941 fra Politimester Agersted til Justitsministeriet:

„Folketingsmand, Dyrlæge Møller, Graasten, indfandt sig i Dag paa mit Kontor for at gøre Anmeldelse om Amtsraadsmedlem Lyck, Varnæs, som han sigtede for fornærmelige Udtalelser mod Hitler og den tyske Værnemagt.

Folketingsmanden udtalte, at man ikke fra tysk Side kunde lade de paastaaede Udtalelser gaa upaagtet hen, naar de kom fra et Amtsraadsmedlems Side, „der ønskede at være Martyr", idet saadanne Udtalelser ophidsede Stemningen.

Jeg gjorde Folketingsmanden opmærksom paa, at Stemningen var ophidset paa begge Sider, men at jeg var af den Mening, at det i Øjeblikket var det tyske Mindretal, der væsentligt ophidsede ved at lade sine SK-Formationer optræde udæskende, idet de overtraadte Forbudet mod Optog, Uniformsloven m. m.

Folketingsmanden erklærede straks, at dette Spørgsmaal ikke var under Debat, men kun hans Anmeldelse.

Jeg svarede hertil, at jeg, naar han udtalte, at Stemningen i al Almindelighed ophidsedes mod den tysksindede Del af Befolkningen, ønskede at gøre ham bekendt med min Opfattelse af hele den nuværende Situation. Jeg udtalte tillige, at den danske Befolkning sikkert vilde kunne forstaa, hvis SK-Formationerne uddannede sig for at deltage i Krigen paa tysk Side, men den kan ikke forstaa Formaalet med de hjemlige Demonstrationer, der af nogle opfattes udæskende, af andre som latterlige.

Folketingsmanden udtalte, at man fra tysk Side var ganske ligeglad med, hvad den danske Befolkning mente om Sagen, idet man kun handlede efter, hvad der tjente tyske Interesser.

Jeg gjorde opmærksom paa, at Medlemmer af det tyske Mindretal dog var danske Statsborgere og som saadanne burde rette sig efter de danske Myndigheder m. m. og ikke benytte sig af den tyske Besættelse til illoyal Optræden.

Hertil bemærkede Folketingsmanden, at de danske Myndigheder jo blot kunde rejse Tiltale, naar der forelaa Overtrædelser.

Det bemærkes, at jeg ikke under Samtalen forsøgte at faa Folketingsmanden til at frafalde Anmeldelsen mod Amtsraadsmedlemmet.

Folketingsmanden har derefter afgivet Forklaring til en Anmeldelsesrapport.

Han gjorde et nervøst Indtryk."

.....

Kontinueret i Aabenraa, den 8. Juni 1946.

Fængs., Dyrlæge Jens Nicolajsen Møller (Varnæs 2/7-94) har — under Iagttagelse af Retsplejelovens § 807, 3. Stk. — forklaret, at han ikke husker den foran omtalte Anmeldelse, idet han ikke mindes at have været paa Agersteds Kontor efter den 9. April 1940.

Han husker dog, at han har haft en Samtale med Politimester Agersted angaaende Hans Lyck, Varnæs, og fængs. mener, at det var telefonisk —, men naar Agersted har skrevet, at fængs. har været paa Agersteds Kontor, saa vil fængs. ikke benægte dette. Anledningen til Henvendelsen var, at der forelaa mange Anmeldelser mod Gaardejer Hans Lyck, saavel fra tysk som fra dansk Side, om, at Lyck var fremkommet med meget provokerende Udtalelser paa private og offentlige Møder.

Fængs. ønsker tilføjet, at han maatte regne med, at der vilde ske Anmeldelse mod Hans Lyck til de tyske Myndigheder, og det var derfor, fængs. henvendte sig til det danske Politi (Agersted).

Fængs. husker heller ikke at have været paa Kriminalpolitiets Kontor i samme Anledning, men det er muligt, at Agersted har henvist fængs. hertil.

Fængs. nægter paa det bestemteste at have henvendt sig til tyske Myndigheder,[1]) og han vil ikke have talt med Lyck eller truet denne.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Dr. Jens Møller. **Aksel Pedersen**
Krmbtj.

---

[1]) For underretten har dr. Møller den 4. juni 1948 ligeledes nægtet at have rettet anmodning til tyske myndigheder om indgriben overfor Lyck, og han nægter bestemt at have begæret sagen forfulgt fra de tyske myndigheders side. I landsretten har han den 1. marts 1949 forklaret, at anmeldelsen til det danske politi skete, fordi Lyck ellers efter hans opfattelse var direkte truet fra tysk side. Om sagen foreligger iøvrigt følgende oplysninger: Den 9. juni 1941 skrev Lanwer til gesandtskabet herom: „*Die Volksgruppenführung ist der Ansicht, dass diese Beleidigung strafrechtlich verfolgt werden müsse, zumal der Täter Mitglied des hiesigen Amtsrats ist. ... Ich darf die zweckmässige Bearbeitung der Angelegenheit dortiger Prüfung anheimstellen*" (folkegruppeledelsen er af den anskuelse, at denne fornærmelse må forfølges strafferetlig, tilmed da gerningsmanden er medlem af det herværende amtsråd. ... jeg tillader mig at overlade det til Deres undersøgelse, hvorledes sagen kan behandles på den mest hensigtsmæssige måde). Af en skrivelse fra Lanwer til Kassler, dateret 22. januar 1942, fremgår det, at dr. Møller havde haft en indgående drøftelse med gesandten om denne sag, og at det var efter dennes råd, at han personlig foretog anmeldelse til politimesteren, der senere meddelte ham, at der ikke kunne indledes strafforfølgning. Denne meddelelse lod han gå videre til Kanstein, hvorfra han, efter Larsens udsagn, skal have fået tilsagn om, at man ville kræve politiakterne tilsendt. Det hedder videre i Lanwers brev: „*Bei seinem letzten Aufenthalt in Kopenhagen hat Dr. Møller angeblich feststellen müssen, dass im Büro des Präsidenten Kanstein die Angelegenheit offenbar nicht weiter verfolgt worden ist. Da der Fall durch den persönlichen Strafantrag des Volksgruppenführers eine besondere Bedeutung erhalten hat, lässt Dr. Møller Sie bitten, die Angelegenheit erneut mit dem zuständigen Referat zu besprechen*" (efter hvad dr. Møller meddeler, har han under sit sidste ophold i København måttet konstatere, at sagen åbenbart ikke var blevet forfulgt videre af præsident Kansteins kontor. Da sagen har fået en særlig betydning gennem folkegruppeførerens personlige begæring om strafforfølgning, skal jeg fra dr. Møller bede om, at De pány vil drøfte sagen med den pågældende afdeling).

471.

Rapport om afhøring af Söhnlein angående Peter Larsens forbindelse med SD i Aabenraa.

26. feb. 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

Tirsdag, den 26. Februar 1946.

Vedr. fhv. Overløjtnant P. Larsens Forbindelse med SD.[1])

Allieret Krigsfange *Wolfgang Heinrich Paulus Söhnlein* (Amsterdam 25/9 1913) har forklaret, at han, medens han i 1940 arbejdede for SD med Tjenestested i Haderslev, ikke har haft nogensomhelst Forbindelse med Larsen.[2])

Han fik gennem Pastor Jahn alle Oplysninger om, hvad der skete paa „Organisationsamt" i Aabenraa, og han har ogsaa ved forskellige Lejligheder set Larsen i Aabenraa, men de har ikke haft noget Samarbejde.

I Oktober 1943 indfandt Kpt. sig sammen med Hauptsturmführer Kronenberger, som dengang ledede SD i Aarhus, paa „Dibbernhaus" i Aabenraa, hvor de talte med Larsen. Kpt. blev da præsenteret for Larsen. Kpt. var udsendt af BDS, København, idet han skulde hverve Chauffører, Tolke og Kontorister til SD og Gestapo. Hvervningen skulde foregaa gennem „Arbeitsamt", Flensborg, og det tyske Konsulat i Aabenraa. Det tyske Konsulat i Aabenraa ønskede imidlertid ikke at have noget med det at gøre, idet de ikke vilde have yderligere Stridigheder med Larsen, og Kpt. blev da henvist til at tale med Larsen. Larsen gjorde Kpt. bekendt med, at her i Sønderjylland skulde al Hvervning til saadan Tjeneste gaa gennem ham. De forhandlede med Larsen, og det endte med, at de kun fik hvervet een Person, Frk. Steffenhagen, der blev Kontorist hos Köhnert.

Ca. 1 Uge senere kom Kpt. igen til Aabenraa. Han var da sammen med Sturmbannführer Scherdin og Köhnert. Anledningen var den forestaaende Aabning af SD.s Kontor i Aabenraa. De var først hos Konsulen og derefter nede hos Larsen. Larsen blev præsenteret for Scherdin og Köhnert, og han blev anmodet om at yde SD al mulig Hjælp, hvilket han var villig til. Allerede ved det første Møde kom Larsen og Köhnert til at staa ret sympatisk overfor hinanden. Larsen lovede baade at skaffe Kontor, Personale og Meddelere til Köhnert, og Kpt. husker nu, at det mellem Larsen, Scherdin og Köhnert allerede var aftalt, at Köhnert skulde have Kontor paa „Dibbernhaus". Der var allerede udsøgt to Værelser paa „Dibbernhaus" til Köhnert, og at de ikke blev taget i Brug, skyldes udelukkende Kpt.s stærke Protest herimod.

I en af de første Maaneder af 1944 kom Kpt. i anden Anledning til Aabenraa, og han opsøgte da Köhnert. Paa Tjenestestedet fik han at vide, at Köhnert var hos Larsen, og Kpt. ringede da hertil. Kpt. fik at vide, at Köhnert var færdig, og at han skulde komme forbi med Vognen. Kpt. kørte til „Dibbernhaus", men han blev træt af at vente og gik da lige op paa Larsens Kontor. Da Kpt. kom ind, vilde Larsen ikke tale mere med Köhnert, men Kpt. saa, at Köhnert fik en stor Bunke Materiale af Larsen. Da de kom tilbage til Tjenestestedet, viste Köhnert Kpt. det Materiale, han havde faaet af Larsen. Kpt. fik Lejlighed til at gennemlæse det hele. Det indeholdt 20—30 Meddelelser, skrevet paa forskellige Formater Papir, delvis med Haandskrift, delvis med Maskinskrift. Nogle af Meddelelserne var skrevet paa Tysk og nogle paa Dansk, og Meddelelsernes Længde varierede fra 4 Linier op til 1½ Side. Meddelelserne var ikke undertegnet med Navn, men muligvis var de underskrevet med et Bogstav eller Tal. Alt det benyttede Papir var neutralt.

Meddelelserne omhandlede mistænkelige Personer, tyskfjendtlige Udtalelser, Fordeling af illegale Blade, at der hos angivne Personer kom kendte antityske Personer, og om Personer, der mistænktes for Sabotage og illegal Virksomhed.

Desuden var der rene SD-mæssige Meddelelser, f. Eks. ang. Stemningen i Befolkningen, Biografteaterforestillinger, Svar paa SD-Forespørgsler, f. Eks. vedr. Landbrugsspørgsmaal o. l.

Endelig var der i Materialet en Del illegale Blade, og det fremgik klart, at Materialet var indsamlet fra hele Sønderjylland. Det kunde ogsaa mærkes, at ikke alt var skrevet af lige intelligente Personer.

I Efteraaret 1944, da Kpt. ogsaa besøgte Köhnert her i Aabenraa, kom de sammen forbi „Dibbernhaus", og Köhnert vilde da lige op til Larsen. Kpt. ventede i Vognen, men det varede ham for længe, og han gik igen op paa Larsens Kontor. Ogsaa ved denne Lejlighed saa Kpt., at Köhnert fik en større Mængde Materiale udleveret af Larsen. Ogsaa ved denne Lejlighed havde Kpt. Lejlighed til at gennemlæse Materialet, og det indeholdt Meddelelser som de ovenfor nævnte.

Ved denne Lejlighed diskuterede Kpt. med Köhnert, idet han (Kpt.) fandt, at SD ikke skulde beskæftige sig med Gestapoarbejde, da han jo alligevel skulde sende disse Meddelelser videre til Gestapo i Kolding, men Köhnert fandt, at det var hans Pligt at modtage disse Meddelelser og bringe dem i de rigtige Hænder.

Ved flere andre Lejligheder, hvor Kpt. har været i Aabenraa, har Köhnert forevist Materiale, som han (Köhnert) udtalte, at han lige havde faaet fra Larsen. Det har dog i disse Tilfælde kun drejet sig om Oplysninger af efterretningsmæssig Betydning.

Köhnert har fortalt Kpt., at han engang har holdt et Foredrag for en snæver Kreds af Medlemmer i NSDAPN ang. SD.s Virksomhed, og Larsen skulde ved denne Lejlighed have erklæret, at han havde stillet hele Partiets Organisation til Raadighed for SD. Det skulde dog ordnes saaledes, at der i hver Ortsgruppe skulde udtages 1 eller 2 Mand til at skaffe de nødvendige Oplysninger, som saa over Ortsgruppenleiter og Kreisleiter skulde afgives til Larsen, der igen videregav Meddelelserne til SD.

Kpt. er ikke i Stand til at oplyse, hvornaar Köhnert har haft ovennævnte Sammenkomst, idet han jo kun rent lejlighedsvis har talt med Köhnert, og Kpt. har ikke haft nogen særlig Interesse i, hvad der skete her i Sønderjylland.

Kpt. er foreholdt Larsens Forklaring om, at det var ham, der modsatte sig, at SD fik Kontor i „Dibbernhaus". Kpt. fastholder imidlertid bestemt sin ovenfor angivne Forklaring og hævder, at det var Larsen, som foreslog, at SD skulde have Kontor i „Dibbernhaus", og som anviste de Værelser, han kunde tænke sig, at Köhnert skulde have til Kontor. Larsen havde arrangeret med Telefon, Kontormøbler og det hele. Efter Konferencen med Larsen var Kpt. sammen med Köhnert og Scherdin paa „Grand" Hotel, og det var ved denne Lejlighed, at Kpt. gjorde Indsigelse imod Planen om, at Köhnert skulde have Kontor paa „Dibbernhaus". Kpt. mente, at hvis SD.s Kontor skulde være paa „Dibbernhaus", vilde SD slet ikke være i Stand til at afgive virkelig objektive Rapporter om Forholdet i Grænselandet, idet SD ved det nære Naboskab med Folkegruppens Ledelse vilde blive paavirket af Folkegruppens Mening om Sagerne, ligesom Folkegruppen var i Stand til at kontrollere, hvem der kom paa Kontoret. SD vilde ved at flytte ind i „Dibbernhaus" ganske automatisk komme i et Afhængighedsforhold til Folkegruppen og vilde da ikke kunne virke som et selvstændigt, uafhængigt Tjenestested. Ved at fremføre disse Synspunkter fik Kpt. overbevist Scherdin og Köhnert om det uheldige i deres og Larsens Plan, og det endte da ogsaa med, at Köhnert fik sit Tjenestested ude i Byen.

Gennemlæst, godkendt, underskrevet.

W. Söhnlein. **Sjørup,**
K.B.

[1]) Peter Larsen har i sin forklaring til rapport af 5. marts 1946 betegnet Söhnleins udtalelser som vrøvl og usandhed.

[2]) Söhnlein har til rapport af 15. oktober oplyst, at han under sit ophold i Haderslev fik stemningsberetninger fra dr. Clausen.

472.

Rapport om afhøring af Fritz Schöhling angående Gestapos forbindelse med de lokale tyske ledere.

27. marts 1946.

POLITIKOMMANDØREN
FOR SYDJYLLAND
Aabenraa

Rapport.

.....

Kontinueret d. 27. Marts 1946.

Fornævnte Schöhling er udlaant af 8. Korps' Hovedkvarter i Pløn.

Han opgiver fulde Navn til *Fritz Heinrich August Schöhling* samt forklarer, at han er født d. 17. Maj 1906 i Wupperthal, Manufakturist, *boende Wülfingstrasse 28, Wupperthal*, indtil sin Indkaldelse til tysk Militærtjeneste i Juni 1940.

.....

Han husker, at Köhnert engang bragte en Liste over samtlige Ortsgruppeledere indenfor NSDAP-N til Brug for Gestapo, naar de ønskede Oplysninger. Han siger, at han ikke er helt klar over, om Köhnert har faaet denne Liste udleveret af Organisationsamt til Viderebefordring til Gestapo, men i hvert Fald maa en saadan oprindelig hidrøre fra Organisationsamt.

En Sag startede almindeligvis med, at Gestapo modtog en Skrivelse fra Köhnert eller Aussenstelle Kolding om, at en V-Mand beretter o.s.v. Foruden fik man Anmeldelser ved direkte Henvendelser fra Medlemmer af Mindretallet, men disse Sager var saa godt som altid dikteret af personligt Uvenskab, og der blev ikke gjort noget ved dem. — Kpt. er ikke i Øjeblikket i Stand til at huske saadanne Personer, som har indfundet sig for at gøre den Slags Anmeldelser, men han vil søge at komme i Tanke derom.

Om Ortskommandanten siger Kpt., at han gerne ønskede hele den danske Befolkning arresteret, og det samme kan i nogen Grad siges om Feldwebel Schönfeldt.

.....

Hvad angaar Köhnert, siger Kpt., at Köhnert gerne vilde „straale" udadtil, og som Følge deraf sendte han næsten alle sine Anmeldelser over København, hvorfra de blev videresendt til Aussenstelle Kolding, hvorfra Gestapo i Aabenraa saa modtog dem.

.....

M. H. t. et evt. Samarbejde mellem Gestapo og Organisationsamt siger Kpt., at et saadant efter hans Mening ikke har eksisteret, i hvert Fald har han aldrig set P. Larsen, som han kender af Udseende, hos Gestapo. Der bestaar imidlertid den Mulighed, at Köhnert har faaet Oplysninger hos Organisationsamt, idet Ortskommandanten, Köhnert og Overløjtnant P. Larsen kom meget sammen.

M. H. t. omskrevne Liste over Ortsgruppeledere er Kpt. spurgt, om han har noget Kendskab til, hvorvidt de forskellige Ortsgruppeledere havde Ordre til at være Gestapo behjælpelig, naar der herfra blev rettet Henvendelser til dem. — Kpt. siger hertil, at det tør han ikke udtale sig om; selv har han kun i ganske enkelte Tilfælde henvendt sig til Ortsgruppeledere, og det har altid været i ganske ubetydelige Sager. — Hvem han har henvendt sig til, husker han imidlertid ikke i Øjeblikket, men ved Eftertanke vil han nok kunne erindre dem.

Om V-Männer siger Kpt., at man ikke har benyttet saadanne ved Tjenestestedet i Aabenraa. De er flere Gange blevet opfordret til at gøre Brug af saadanne, og Tjenestestedet havde ogsaa til dette Formaal faaet udbetalt 2.000 Kr., men ingen af Pengene er

blevet brugt. Kpt. for sit Vedkommende har aldrig gjort Forsøg paa at finde brugbare V-Männer, idet han som tidligere opgivet ikke havde nogen Interesse for sin Tjeneste ved Gestapo.

Kpt. har faaet forevist den ved Donecks Sag liggende Liste over NSDAP-N.s Organisation, og om hvilken Liste Doneck har udtalt, at det var den Liste, som man havde paa Tjenestestedet i Forstallé. Kpt. siger hertil, at det ikke var denne Liste, men en Liste, hvor de forskellige Byer i deres „Bezirk" var opført i alfabetisk Orden, og under hver By stod Navnet eller Navnene paa de Mennesker, som de kunde rette Henvendelser til.[1])

. . . . . .

Opl., vedt.

H. Elben Nielsen.
O.B.

[1]) Af Gestapomanden Rudolf Erich Donecks forklaring til rapport af 12. februar 1946 fremgår det, at den liste, som fandtes på Gestapokontoret, var en fortegnelse over folkegruppens organisationer. Han mener, den var modtaget fra Organisationsamt, men iøvrigt kender han ikke noget til et samarbejde mellem Gestapo i Aabenraa og Peter Larsen, bortset fra gennemlysninger. Det vides iøvrigt, at konsulatet har været i besiddelse af en tilsvarende liste, og til rapport af 30. marts 1946 har Burfeind oplyst, at der fra Gestapo i Kolding blev sendt en liste over afdelingsledere i Tønderkredsen til kontoret i Aabenraa. Denne liste var vist blevet udarbejdet af en afdelingsleder i Tønder for at lette henvendelserne angående gennemlysninger. Kriminalassistent Hinrich Voigts, der var leder af SP-kontoret i Aabenraa, har ligeledes til rapport af 25. juli 1946 forklaret, at han ikke har haft noget samarbejde med Larsen. I denne forbindelse kan det nævnes, at Burfeind aflagde besøg hos dr. Møller i Graasten den 1. marts 1945, ved hvilken lejlighed han i gæstebogen skrev: „*Gewisse Probleme mussten erörtert werden. Hoffentlich zur Zufriedenheit*" (Visse problemer måtte drøftes. Forhåbentlig til tilfredshed).

473.

Rapport om afhøring af Hans Uhthoff og dr. Møller angående Abwehrs etablering af forbindelser i Nordslesvig.

2. april og 14. juni 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

Tirsdag, den 2. April 1946.

Vedr. Abwehr-Hamborg og Abwehr-Flensborgs Etablering af Forbindelser i Sønderjylland.

Den hertil af de engelske Myndigheder udlaante *tyske Statsborger, Godsforvalter, fhv. Hauptmann i Infanteriet, Hans Wilhelm Uhthoff,* (Marburg 7/7-95), *p. t. Aabenraa Arrest, fast Bopæl i Vedenberg Nr. 1, Ratzeburg i Lauenburg,* der i Tiden fra Foraaret 1937 til August 1939 har været paa forskellige Abwehrkursus i Hamborg samt forrettet Tjeneste ved Abwehrnebenstelle-Flensborg fra ca. August 1939 til 13/6-1941, har under de her foretagne Afhøringer bl. a. oplyst, at han i Juli 1939 efter Ordre fra Abwehr-Hamborg har opsøgt Landesgruppenleiter, Dyrlæge Møller, Graasten, for hos denne at indhente forskellige Oplysninger om Personer her i Sønderjylland. —

Kpt. forkl. nærmere herom, at han i Juli Maaned 1939 indrejste over Kontrol-

stationen ved Krusaa. Han indrejste paa sit almindelige tyske Rejsepas, der var udstedt paa Kpt.s rigtige Navn. — Fra Krusaa tog han Rutebilen til Graasten, hvor han henvendte sig til Dyrlæge Møller paa dennes Bopæl.

Kpt. har været til Paavisning i Graasten, hvorunder han paaviser den Villa paa Slotsbakken, som ejes af Dr. Møller, og hvor denne boede i 1941. —

Kpt., der var i civil Paaklædning, præsenterede sig over for Dr. Møller som værende Uhthoff fra Hamborg, samt at han havde faaet den Opgave at skaffe nogle Forbindelser i Nordslesvig (Grenzgebiet), idet den truende Krigsfare mellem Tyskland og Vestmagterne gjorde det ønskeligt, at Tyskland havde nogle Forbindelser i det neutrale Udland, over hvilke man kunde faa videresendt Post (Breve og lign.) til Tyskland. — Kpt. mener ikke at huske, at han har udtalt, at han „arbejdede for en tysk Efterretningstjeneste", men han siger dog, at Møller som gammel tysk Officer utvivlsomt har kunnet tænke sig, hvad det drejede sig om. —

Under Samtalen hos Møller vil Kpt. dog antage, at Møller blev klar over, hvad det egentlig drejede sig om, og han (Møller) „lehnte ab", d.v.s. tog Afstand fra Spørgsmaalet, og vilde ikke have noget med Sagen at gøre. — Kpt. blev dog af Møller henvist til dennes Stedfortræder — Peter Larsen, Skovby. — Kpt. husker ikke med Sikkerhed, om Udtrykket „Stellvertreter" blev anvendt. — Møller udtalte imidlertid, at hvis Kpt. ønskede Informationer om Personer, saa maatte han (Kpt.) hellere henvende sig til nævnte Larsen. —

Kpt. siger, at Møller herudover ikke gav yderligere Oplysninger af Interesse for Kpt. — Kpt. er saaledes ikke vidende om, hvorvidt Møller paa et eller andet Tidspunkt har arbejdet for nogen tysk Efterretningstjeneste i abwehrmässige Spørgsmaal. — Kpt. har aldrig set Dr. Møller paa Abwehrs Kontor i Flensborg, ligesom han ej heller dèr har set Indberetninger fra Møller. — Kpt. anser det for udelukket, at Møller har modtaget Vederlag fra Abwehr. — Om Møller har haft Forbindelse med det tyske Politi (Gestapo) i Flensborg, ved Kpt. ikke. —

Saa vidt Kpt. nu husker, kørte han den samme Dag — efter Besøget hos Møller — med Rutebil over Aabenraa til Larsen i Skovby. —

Paa Forehold siger Kpt., at han ikke mener, at Møller forud for Besøget har været orienteret om Kpt.s Besøg. — Kpt. har heller ikke noget Kendskab til, om Dyrlæge Møller har orienteret P. Larsen om, at der paa et eller andet Tidspunkt kom en Person af et eller andet Navn og i den Hensigt at indhente forskellige Oplysninger. —[1])

Om Forbindelsen med P. Larsen er optaget særskilt Rapport. —

Kpt. siger, at han efter Danmarks Besættelse har besøgt Møller paa Bopælen i Graasten. — Han siger dog, at dette Besøg muligt har fundet Sted i 1940/41. Besøget var ikke tjenstligt — privat Karakter. Han traf dog ikke Dr. Møller, men talte med Fru Møller.

Kan ikke oplyse andet og mere af Interesse for Sagen. —

Oversat, vedst., underskrevet.

Hans Uhthoff. **A. E. Jensen.**
Kb.

. . . . . .

Kontinuation den 14. Juni 1946.

Arrestanten, Dyrlæge Jens Nicolajsen Møller, f. d. 2/7 1894 i Varnæs, *p. t. Arresten i Aabenraa*, var fremstillet.

. . . . . .

Arrestanten blev nu foreholdt, at Hauptmann Uhthoff til nærværende Rapport, pag. 1, har forklaret, at han i Juli Md. 1939 efter Abwehr-Hamborgs Ordre har opsøgt Arrestanten i dennes Hjem i Graasten for at indhente Oplysninger om forskellige Personer i Sønderjylland. Arrestanten staar ganske uforstaaende overfor Uhthoffs Forklaring, og han vil ikke kunne huske, at Uhthoff har været i hans Hjem nogensinde, ligesom han er ude af Stand til at erindre, hvad den af Uhthoff paastaaede Samtale er gaaet ud paa. Lige-

ledes erindrer han intet om, at han skulde have henvist Uhthoff til sin Stedfortræder, Peter Larsen, Skovby, men hvis det er Tilfældet, vil han af den af Uhthoff paastaaede Samtale ikke have faaet Indtrykket af, at det har drejet sig om tysk Efterretningstjeneste, da han i saa Fald ikke vilde have henvist ham til Peter Larsen, men i Stedet selv have afgjort Spørgsmaalet med Uhthoff ved en Afvisning med Begrundelsen af Aarsagen hertil.

Arrestanten vil ikke bestride, at Uhthoff har besøgt ham, og at han har henvist ham til Peter Larsen, hvilket er sket i mange Tilfælde med andre Personer, som ønskede Oplysninger om Folkegruppens Anliggender, men hvis Arrestanten har henvist Uhthoff til Peter Larsen, saa har Uhthoff hverken direkte eller forblommet tilkendegivet, at Henvendelsen drejede sig om tysk Efterretningstjeneste.

.....

Oplæst og vedtaget:

Dr. Jens Møller.	**Kongved** Krmbtj.	**Chr. Andersen** Ob.

.....

[1]) I sine forklaringer for underretten den 16. juli 1946 og 5. maj 1948 har Uhthoff oplyst, at han fik det indtryk, at Larsen havde fået en telefonopringning fra dr. Møller om, at han ville komme, samt besked om at hjælpe ham.

474.

Rapport om afhøring af Fischbeck angående forbindelsen mellem SD-Aussenstelle i Flensborg og den tyske folkegruppe.

3. april 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

Onsdag den 3. April 1946.

Tidl. SS-Untersturmführer Normann Friedrich Fischbeck (Kiel 2/12-13), der med de engelske Myndigheders Tilladelse er udlaant her til Afdelingen til Afhøring, forklarer i Dag, at han d. 1. Maj 1937 blev ansat ved SD i Kiel som „Hilfskraft". Han havde dèr ingen Forbindelse eller Arbejde med Forholdene i Nordslesvig.

Den 1. Maj 1940 blev han fra Kiel forflyttet til SD i Flensborg som Medarbejder med den Opgave at indberette til Kiel om den „allgemeine Stimmung und Lage" i Flensborg. Leder af SD i Flensborg var da SS-Obersturmführer Lönneker, og desuden var ogsaa Wolfgang Söhnlein ansat dèr, og det var dennes Arbejde, Kpt. overtog. I Sommeren 1940 blev Söhnlein forflyttet, vistnok til Haderslev.

Arbejdet i Flensborg var derpaa fordelt saaledes, at Lönneker stod for Indberetningerne fra Nordslesvig og Kpt. for Indberetningerne fra Flensborg.

I Slutningen af 1941 blev Lönneker forflyttet til det tyske Gesandtskab i København, men inden havde Kpt. gentagne Gange været med ham i Nordslesvig, hvor Lönneker indsamlede Oplysninger. Disse Oplysninger, som Lönneker fik paa sine Rejser, blev af ham sendt videre til SD i Kiel.

Desuden havde Lönneker dengang en snæver Forbindelse med Damm Johansen,

Flensborg, som for en væsentlig Del gav Oplysninger om Udviklingen indenfor DNSAP, til hvis førende Personligheder Damm Johansen og Lönneker havde nær Forbindelse.

Om Damm Johansens Arbejde forklarer Kpt. nærmere, at medens Lönneker endnu var Leder af SD i Flensborg, blev Damm Johansen af denne antaget som Medarbejder, hvad angaar saavel Oplysninger fra Nordslesvig som fra Flensborg. Dog havde Damm Johansen en særlig Forbindelse med von Löw i Berlin, for hvilket Arbejde Damm Johansen iøvrigt blev betalt, men efter at Lönneker havde forladt Flensborg, arbejdede Damm Johansen udelukkende direkte med Berlin.

Da Lönneker forlod Flensborg, blev Kpt. Leder af SD i Flensborg, hvilket dog skal forstaas saaledes, at Kpt. var underlagt SD i Kiel, der fra Slutningen af 1941 til Sommeren 1943 lededes af Löhndorf og fra Sommeren 1943 til August 1944, da Kpt. blev forflyttet til Lübeck, af Dr. Ehrler.

Paa sine Ture med Lönneker i Nordslesvig var Kpt. blevet bekendt med de Personer, som Lönneker opsøgte, og det drejede sig dels om Bekendtskaber af personlig Art, dels om Medlemmer af DNSAP, til hvilke Lönneker havde nær Forbindelse, og dels om saadanne Personer, der mundtligt underrettede ham om Stemninger og Forhold i Nordslesvig.

Kpt. husker ikke bestemt, i hvor stort et Omfang Lönneker har modtaget Beretninger, der er videresendt til Kiel. Kpt. husker, at Lönneker anvendte mundtlige Informationer og uden Tvivl ogsaa skriftlige Beretninger fra forskellige Personer, men Kpt. har ikke i Lönnekers Tid interesseret sig for, hvem V-Mændene var.

. . . . . .

Efter Lönnekers Bortrejse fik Kpt. fra SD i Kiel Ordre til, at han skulde overtage Lönnekers Arbejde i Nordslesvig, dog saaledes at han kun skulde indsende Beretningerne til Kiel i den Form, som han modtog dem, altsaa uden selv at foretage nogen Bearbejdelse af dem.

Ved Kpt.s Overtagelse af Lönnekers Arbejde laa det saaledes, at der kun indløb faa Beretninger fra Nordslesvig, idet Lönneker for en stor Del havde betjent sig af mundtlige Informationer, og Forbindelsen til DNSAP bestod ikke mere, idet denne udelukkende blev varetaget af Damm Johansen, der indberettede direkte til von Löw.

Kpt., der hidtil udelukkende havde været beskæftiget med indenrigske Anliggender, fik derved et yderligere Arbejde; og for at lette Arbejdet for ham, der paa Grund af sit tidl. Arbejde ikke havde beskæftiget sig med nordslesvigske Forhold og derfor manglede virkeligt Kendskab til disse, blev Bearbejdelsen af de nordslesvigske Forhold udelukkende foretaget i Kiel, men for overhovedet at kunne fremskaffe Beretninger besøgte Kpt. og Löhndorf de af Lönneker benyttede Personer, og det drejede sig da udelukkende om Andersen og Huth. Holbek, der var Gymnastiklærer ved D.A.F., var da i Køln, Hesse var kommet til AO i København, og Forbindelsen med Paysen blev ikke optaget, da denne var kommet i Modsætningsforhold til Folkegruppen Ledelse.

For ikke at gøre Arbejdet mere kompliceret end nødvendigt, blev Lærer Andersen i Augustenborg ansat som „Hauptvertrauensmann", hvorfor han skulde samle Beretningerne sammen, hvorpaa de hver Maaned blev afhentet af Kpt. og i Original med Fremsendelsespaategning af Kpt. sendt videre til Kiel. Det stod Andersen frit, hvem han fik til at hjælpe sig i sit Arbejde, og disse Personers Navne har aldrig interesseret Kpt. For sit Arbejde modtog Andersen Kr. 150,00 ca. hver 6. Uge, og Pengene blev givet ham dels af Kpt., dels fra Kiel, under de Besøg, som Kpt. en à to Gange om Maaneden aflagde hos ham, eller ved de Besøg, som Lederen fra Kiel aflagde hos ham en à to Gange hvert Kvartal. De af Andersen udarbejdede Beretninger var skrevet paa Grundlag af Andersens egen Opfattelse og paa Grundlag af de Beretninger, som han modtog fra sine V-Mænd. Beretningerne var for ca. 90% Vedkommende egentlige Stemningsberetninger, medens de resterende 10% behandlede enkelte Begivenheder, og som Eksempel nævner Kpt. Brugen af de saakaldte R.A.F. Huer, en intern Stridighed indenfor Folkegruppen vedr. Zeitfreiwilligendienst og enkelte Sabotagetilfælde. Kpt. vil hævde, at Beretningerne ikke indeholdt Navne paa Personer, der havde stillet sig fjendtligt overfor Tyskerne. Hensigten med Beretningerne var udelukkende at skaffe et sandfærdigt Indtryk af, hvorledes Situationen stemningsmæssigt udviklede sig her i Nordslesvig.

Det viste sig dog snart, at Beretningerne fra Andersen ikke var tilstrækkelige, idet de kun hidrørte fra en Kreds af Nordslesvigs Befolkning, medens andre Kredse ikke fik Lejlighed til at fremkomme med deres Synspunkter.

For at faa et mere objektivt Indtryk af Forholdene her i Landsdelen besøgte Kpt. og Löhndorf i Juni 1942 Dr. Møller i Graasten. SS-Obersturmführer Johs. Meyer fra Kiel var ogsaa med. Da Kpt. husker, at de ved denne Lejlighed skrev i Dr. Møllers Gæstebog, har vi af Gæstebogen konstateret, at Datoen var d. 13/6-42. Ved denne Lejlighed underrettede de Dr. Møller om, at de ønskede at udbygge SD.s Forbindelser, og bad ham om Oplysning om egnede Personer til dette Arbejde.[1])

Dr. Møller henviste dem derpaa til Lederen af „Organisationsamt", Peter Larsen, og nogen Tid senere — maaske en Maaned senere — henvendte Kpt. og Löhndorf sig derefter til Larsen paa „Dibbernhaus", der af Dr. Møller var underrettet om Sagen. Efter at være orienteret i Sagen erklærede Larsen sig villig til at indsende Beretninger. I Begyndelsen af 1943 havde Larsen faaet Forarbejdet saaledes udbygget, at Kpt. kunde indfinde sig hos ham og afhente Beretningerne og sende disse videre til Kiel.

Med hvilke Personer Larsen samarbejdede, ved Kpt. ikke, og de af Larsen til Kpt. overleverede Beretninger var uden Underskrifter, idet Larsen havde fjernet disse. Kpt. pointerer, at Larsen ikke, i Modsætning til Andersen, selv skrev en samlet Beretning under Anvendelse af de til ham indgaaede Meldinger. De Beretninger, Kpt. fik, var de originale Indberetninger, som Larsen havde modtaget fra anden Side.

Paa Forespørgsel oplyser Kpt., at Larsen af Kpt. har faaet stillet Opgaver om at indhente Stemningsberetninger om visse Begivenheder. Kpt. anfører som Eksempel, at man ønskede at vide, hvorledes saavel den danske som den tyske Folkegruppe saa paa Felttoget i Rusland, eller hvorledes de saa paa Spørgsmaalet om Boykot af tyske Forretninger, men iøvrigt var Larsen frit stillet med Hensyn til, hvad der indberettedes, idet han ved den første Konference var orienteret om, hvad der interesserede SD.

Kpt. tilføjer, at de Beretninger, som han modtog af Larsen paa anførte Maade, dels var paa dansk, dels paa tysk, dels haandskrevet og dels skrevet paa Maskine.

Larsen blev en à to Gange om Maaneden besøgt af Kpt. og ca. 1 Gang om Maaneden fik Kpt. de af Larsen indhentede Beretninger med.[2])

Naar der skete Henvendelse til Partiet, skyldtes det ogsaa, at man derved vilde fremskaffe Oplysninger om, hvorledes man indenfor Partiet saa paa Situationens Udvikling, idet Andersen, Augustenborg, indhentede sine Oplysninger fra andre Kredse indenfor Mindretallet.

Samarbejdet med Larsen var netop kommet godt i Gang, da SD i August 1943 oprettede et Tjenestested i København, der fik Underafdelinger i Aarhus, Esbjerg, Kolding og Aabenraa. Obersturmführer Köhnert, som Kpt. havde lært at kende i Flensborg paa denne Tid, blev da Leder af SD i Aabenraa, og SD-Kiels — og dermed Flensborgs — Virksomhed i Nordslesvig var dermed afsluttet.

Kpt. har dog sammen med Köhnert besøgt Andersen i Augustenborg, for at disse to skulde lære hinanden nærmere at kende, idet den Forbindelse, Andersen havde haft med Kpt., nu skulde overgaa til Köhnert.

Samtidig med Oprettelsen af SD.s Kontor i Aabenraa blev alle Akter, der vedrørte Nordslesvig, fra Flensborg oversendt til Aabenraa.

.....

Kpt. er nærmere udspurgt om Indholdet af de Beretninger, som han modtog fra Peter Larsen, og han siger hertil, at skønsmæssigt vil han anslaa, at ca. 80% af Beretningerne omhandlede alm. Stemningsberetninger, medens ca. 20% omhandlede Beretninger om enkelte Begivenheder i Nordslesvig, og Kpt. erkender, at der i disse Beretninger ogsaa har været nævnt Navne paa Personer, som har fremsat Udtalelser af tyskfjendtlig Karakter. Kpt. husker dog ingen af disse Navne. Kpt. erindrer ikke, at der har været nævnt Navne paa Personer, der har gjort sig skyldig i tyskfjendtlige Handlinger, i hvilken Forbindelse han paapeger, at Forbindelsen med SD i Flensborg var afbrudt, da Sabotage og lign. satte ind for Alvor her i Landet.

Kpt. har faaet Lejlighed til at gennemgaa de Beretninger, der er fundet paa SD.s Kontor i Aabenraa, og han siger hertil, at disse Indberetninger har en noget anden Karak-

ter end de Indberetninger, som han modtog fra Larsen. Indberetningerne, der er forevist Kpt., gør efter hans Mening mere Indtryk af at være en Række af Meldinger om Enkelttilfælde, medens der i Beretninger til ham nærmest kun var anført Meldinger om Enkelttilfælde for yderligere at uddybe Stemningsberetningerne.

Naar Arbejdet mellem Köhnert og Larsen tilsyneladende er undergaaet en vis Forandring i Forhold til Samarbejdet mellem Kpt. og Larsen, mener Kpt., at det skyldes, at SD efter at have faaet oprettet særligt Kontor i Aabenraa nu bedre var i Stand til at befatte sig med alt det „Kleinkram", der kom ind gennem Enkeltmeldinger. Kpt. har, efter at hans Arbejde her i Nordslesvig var afsluttet, ofte besøgt Köhnert rent selskabeligt, og ved disse Lejligheder har Kpt. ogsaa set selve Hovedmeldingen, der var udfærdiget af „BdS" København paa Grundlag af Indberetningerne fra Tjenestestederne ude i Landet, men Kpt. har ikke interesseret sig for de Beretninger, som Köhnert havde modtaget fra Larsen. Han har muligvis set Beretningerne ligge paa Köhnerts Skrivebord og eventuelt kastet et Blik i dem, men han husker intet om deres Indhold.

.....

Godkendt.

E. Noll Jensen **Sjørup**
Kriminalbetjente.

---

[1]) Til rapport af 26. februar 1946 har Söhnlein forklaret, at Löhndorf og Fischbeck under et besøg i Aarhus fortalte ham, at de havde „sluttet fred" med den tyske folkegruppe, som ikke hidtil havde været benyttet i SD-arbejdet på grund af von Löws og Pahls uvilje mod folkegruppen. Der var nu ført forhandlinger med dr. Møller, der havde erklæret sig villig til at stille hele folkegruppens organisation til SDs tjeneste. Brigitta Horst, f. Schack, har til rapport af 9. juni 1948 oplyst, at SD i Flensborg ikke har modtaget skriftligt materiale fra Organisationsamt forud for 1942. Til rapport af 18. marts 1946 har Söhnlein, der arbejdede ved SD i Flensborg til 1. maj 1940, forklaret, at Lönneker havde forbindelse med dr. Møller, og at Jef Blume var en af Lönnekers V-mænd og indsendte rapporter af SD-mæssig art.

[2]) Til rapport af 28. november 1945, 18. januar og 5. april 1946 har Larsen bekræftet, at der blev indsendt beretninger til SD, nemlig de såkaldte arbejdsberetninger. Af Larsens forklaring fremgår det, at han hermed mener månedsberetningerne fra kreds- og afdelingslederne (se herom A. nr. 482, note 3). Anledningen til indsendelsen af beretningerne var den, at der fra anden side — først og fremmest fra AO, som folkegruppen havde et dårligt forhold til — blev sendt misvisende beretninger til forskellige rigstyske myndigheder om forholdene i Nordslesvig, og derfor var man interesseret i at få folkegruppens egne beretninger ud til så mange som muligt. For underretten har Fischbeck den 13. april 1948 om indberetningerne fra Larsen oplyst, at han i almindelighed modtog 3—4 beretninger ad gangen, ikke originaler, men gennemslag. Endvidere var der kortere beretninger dels maskinskrevne, dels enkelte håndskrevne. Disse beretninger var originaler, hvor underskriften var klippet fra. Peter Larsen bemærker til denne forklaring, at han kun har sendt maskinskrevne afskrifter. Den 7. juni 1948 forklarer Fischbeck efter at have fået forelagt et eksemplar af de månedlige arbejdsberetninger til Vomi (se A. nr. 482), at det var den slags beretninger, han fik. Iøvrigt oplyser han, at der undertiden fra Kiel blev ønsket oplysninger fra Peter Larsen om bestemte spørgsmål. I underretten har han den 13. april 1946 fortalt, at SD videresendte de modtagne beretninger til RSHA.

475.

Rapport om afhøring af Peter Larsen og Hans Uhthoff angående Abwehrs etablering af forbindelser i Nordslesvig.

14. og 22. juni 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.

Fredag den 14. Juni 1946.

Vedr. Abwehr-Hamborg og Abwehr-Flensborgs Etablering af Forbindelser i Sønderjylland.
Sag: Peter Larsen, Skovby.

Arrestanten Peter Larsen f. d. 8/10-1892 i Løjt Sogn, *p. T. Arresten i Aabenraa,* var fremstillet.

Han blev gjort bekendt med Sagen og med, at han sigtes for Overtrædelse af Straffelovens § 105 (Spionage), ved at han til Hauptmann Uhthoff, Abwehrstelle-Hamborg, har givet forskellige Informationer til Brug for Abwehrs Etablering samt hjulpet Uhthoff ved Udfindelse af egnede V-Mænd i Sønderjylland, specielt i Grænseomraadet.

Retsplejelovens § 807, 3. stk. iagttaget.

Foreholdt Sigtelsen nægter han sig skyldig i det paasigtede Forhold, og han forklarer:

I Sommeren 1939 — mulig i Juli Maaned — blev han paa sin Bopæl opsøgt af en civilklædt tysk Herre, der navngav sig Hermann fra Hamborg. Han anmodede Arrestanten om en Samtale, hvilken blev bragt i Stand. Hermann fortalte Arrst., at han var Repræsentant for et ell. andet Handelsfirma i Hamborg, og Aarsagen til, at han henvendte sig til Arrst. var den, at han gennem ham kunde faa navngivet enkelte Personer, der kunde modtage ell. viderebefordre Breve fra hans Firma til og fra udenlandske Forbindelser i Tilfælde af et Krigsudbrud mellem Tyskland og Vestmagterne. — Arrst. vil bestemt hævde, at Hermann (Uhthoff) ikke paa noget Tidspunkt under Samtalen antydede, at den nævnte Postforbindelse skulde etableres for Abwehrstelle-Hamborg eller Abwehrnebenstelle-Flensborg. — Arrst. gik ind paa at hjælpe Hermann med Udfindelsen af enkelte Personer til det nævnte Formaal, men han husker ikke nu, hvem han opgav til Hermann, men naar denne har opgivet Gaardejer Hansen, Harkjær, og Gaardejer Peter Jørgensen, Sønderhav,[1]) vil han anse det for muligt, at det er disse Personer, han har henvist Hermann til. Hvorvidt Hermann har haft Forbindelse med disse Personer, og om de har arbejdet for Hermann, har han intet Kendskab til.

Da det af Rapporten, Bilag 1[2]), fremgaar, at Uhthoff overfor Arrst. ved Samtalen paa dennes Bopæl ikke har lagt Skjul paa, at Henvendelsen gjaldt Organisering af Forbindelser i Sønderjylland til Abwehr i Hamborg, blev Arrst. foreholdt dette, men han nægter fortsat, at Uhthoff har gjort ham bekendt med det direkte eller ved forblommede Udtalelser. Saafremt Arrst. havde faaet Forstaaelsen af, at Uhthoffs Henvendelse gjaldt eventuelt Samarbejde med Abwehr, da vilde han straks have afvist Uhthoff og gjort ham bekendt med, at det var forbudt Folkegruppens Medlemmer at have Samarbejde med Personer indenfor tysk Efterretningstjeneste.

. . . . . .

Arrst. benægter at have haft Samarbejde med Uhthoff i den tyske Efterretningstjeneste, ligesom han benægter at have arbejdet for Abwehrstelle-Hamborg og Abwehrnebenstelle-Flensborg, og han har saaledes ikke paa noget Tidspunkt afgivet skriftlige Beretninger eller Fortegnelser over Personer i Sønderjylland, ej heller Fortegnelse over Ortsgrup-

penleitere i N.S.D.A.P.-N. — Han vil ogsaa benægte under nogen Form at have hvervet Personer til Abwehrtjeneste.[3])

.....

Foreholdt Uhthoffs Forklaring til Rapporten, Bilag 4, Pag. 2. nederst, hvorefter Arrst. skal have etableret Forbindelsen mellem Hans Fürsen og Uhthoff, da siger Arrst., at han overhovedet ikke erindrer dette, dog vil han ikke se bort fra Muligheden af, at han ved Uhthoffs Besøg i Sommeren 1939 sammen med Gaardejer Hansen, Harkjær, og Gaardejer Jørgensen, Sønderhav, har nævnt Fürsens Navn, men han vil som nævnt ikke kunne erindre dette. I Besættelsesaarene har Arrst. efterhaanden faaet den Formodning, at Fürsen arbejdede for Abwehrnebenstelle Flensborg, uden at han dog er i Stand til at begrunde sin Formodning nærmere.

.....

Arrst. blev paany gjort bekendt med den overbevisende Tone, der er i Uhthoffs Forklaring om Samtalen med Arrst. i Sommeren 1939, hvorefter Arrst. burde vide, at Uhthoff var udsendt fra Abwehr-Hamborg med Opgaven at skaffe Agenter og Oplysninger til Abwehrs Etablering, men Arrst. vil fortsat hævde, at han ikke før efter den tyske Besættelse af Danmark blev klar over Uhthoffs virkelige Stilling, og at han afgjort ikke paa noget Punkt har samarbejdet med Uhthoff, Hans Jepsen, Kusch eller Abwehrstelle i det hele taget i abwehrmæssige Forretninger, og han vil saaledes fortsat nægte sig skyldig i noget som helst ulovligt denne Sag vedrørende.

Oplæst og vedtaget:

P. Larsen. **Køngved,** Krmbt. **Chr. Andersen,** Ob.

Kontinueret den 22. Juni 1946.

Hauptmann Uhthoff var fremstillet.

Gjort bekendt med Sagen forklarer han, at han ved sit første Besøg hos Oberleutnant Peter Larsen saavel som ved sit første Besøg hos Dyrlæge Møller præsenterede sig som rejsende for et Handelsfirma i Hamborg. Han opgav heller ikke sit eget Navn ved Præsentationen, men han husker nu ikke, hvilket Navn han brugte. Gjort bekendt med Peter Larsens Forklaring udtaler han, at han meget sandsynligt har benyttet Navnet Hermann.

Han udtaler, at baade Larsen og Møller var tyske Officerer i sidste Verdenskrig, og da blev ingen tysk Officer oplært til Abwehrtjeneste, og da ingen af dem under sidste Krig havde med Abwehr at gøre, vil han anse det for sandsynligt, at ingen af dem har gennemskuet ham. Saafremt Kpt. havde henvendt sig til en Person, der havde haft Abwehruddannelse, vilde han straks have opdaget Kpt.s Hensigt med Henvendelsen.

Kpt. vil saaledes ikke fastholde, at Larsen har været klar over Kpt.s Hensigt ved første Sammentræf paa Larsens Bopæl[4]), men i alle Tilfælde senere efter Krigens Udbrud og Danmarks Besættelse har Larsen været klar over, hvilken Stilling Kpt. indtog i den tyske Hær. Han vil hævde, at han intet Kendskab har til, om Larsen har udført andre Hverv for Abwehr end dem, han har udført for Kpt., men han vil ikke mene det, og han angiver her som Grund for denne Antagelse, at han ved sin Hjemkomst til Hamborg efter sit første Besøg hos Møller og Larsen fik at vide, at det ikke var den Slags Personer, han skulde henvende sig til og søge Samarbejde med, da de var for overeksponerede.[5])

Paa Forehold vil Kpt. fastholde, at han ikke ved nogen Henvendelse til Larsen har tilkendegivet, at han arbejdede for Abwehr, og saafremt dette staar anført i hans tidligere Afhøring, maa hans Forklaring være forkert opfattet af Rapportskriveren.

Oplæst og vedgaaet.

Hans Uhthoff. **Chr. Andersen.** Ob.

---

[1]) Gårdejer Hansen nægtede at samarbejde med Uhthoff, mens Jørgensen blev agent for ANST-Flensborg.

[2]) Nemlig rapport af 30. marts 1946, som ikke er medtaget her.

[3]) Gennem Abwehrstelle-Hamborg blev der i tiden umiddelbart før den 9. april gennemført en omfattende spionage i Danmark, først og fremmest i Sydjylland, idet der i februar 1940 kom ordre fra OKW-Amt Ausland Abwehr, at der skulle fremskaffes oplysninger om danske garnisoner og andre militære anliggender. Arbejdet udførtes i nøje samarbejde med ANST-Flensborg, der blev ledet af løjtnant Kusch med Uhthoff som medarbejder. Der foreligger et stort materiale til belysning heraf, men da spørgsmålet ikke har direkte forbindelse med det tyske mindretal, er det ikke medtaget i denne publikation. Det kan dog nævnes, at flere fremtrædende mænd fra folkegruppen var knyttet til Abwehr, bl. a. kredsleder Chr. Paysen i Sæd og Hans Fürsen, Skelbæk ved Aabenraa.

[4]) Under afhøringen for underretten den 5. maj 1948 har Uhthoff fastholdt denne forklaring på trods af sin tidligere udtalelse til rapport af 30. marts 1946 (sml. A. nr. 473), hvorefter han ret åbent meddelte Larsen, at han ønskede at komme i forbindelse med folk, der kunne være mellemmænd med hensyn til postforsendelser til Abwehr.

[5]) Til rapport af 6. juli 1946 har Uhthoff udtalt, at når han fik en reprimande fra lederen af AST-Hamborg, søkaptajn Wichmann, var begrundelsen den, at så fremtrædende folketyskere som Møller og Larsen *„paa Forhaand var kompromitteret, idet det danske Sogelys bestandig var rettet imod dem"*.

476.

Rapport om afhøring af Johanne Steffenhagen angående samarbejdet mellem Organisationsamt og SD i Aabenraa.

19. juli 1946.

RIGSPOLITICHEFEN

Politikommandøren
for Sydjylland

Rapport.[1])

Fredag den 19. Juli 1946.

Fortsat Undersøgelse vedr. Samarbejde mellem Organisationsamt og S.D. (Köhnert).

Frøken Johanne Charlotte Giesela Steffenhagen, (Tyskl. 23/8-24) tysk U-saat, *boende Jørgensgaard 11, Aabenraa*, møder i Dag efter Anmodning her paa Kontoret, hvor hun indledningsvis forklarer, at hun har været beskæftiget paa S.D.s Kontor i Aabenraa fra 1/11 43 til 30/6 44, ikke som nævnt i tidligere Rapporter til 1/6 44. Hun var derefter beskæftiget paa Kontoret hos Sikkerhedspolitiet (Gestapo) i Forstallé, Aabenraa, fra 30/6 til Kapitulationen, Gestapo lededes af Oberscharführer Voigts.

. . . . . .

Hun fastholder som tidligere forklaret, at P. Larsen kun een Gang er set af hende i S.D. Kontorerne, og det var kort efter, at Kontorerne var indrettet, og hun fik Indtryk af, at Larsen da var indbudt for at blive forevist Kontorerne, idet Köhnert og han gik rundt og besaa disse.

Det skete derimod flere Gange om Ugen, at Köhnert sagde, at han skulde ned til P. Larsen i Dibbernhaus, og han kørte da i Bil dertil. Ved samme Lejlighed var Köhnert ogsaa paa Ortskommandanturen, og han kom som Regel altid tilbage med Post fra Organisationsamt, ligesom han ogsaa havde sin private Post med fra Ortskommandanturen. Den af ham medbragte Post fra Organisationsamt fik Kptd. udleveret til Registrering i „Dagbogen". Hun forklarer nærmere herom, at Dagbogen var en stor Journal, hvor den indkomne og udsendte Post blev ført. I denne Post kunde fra Organisationsamt være smaa

Oplysninger, som S.D. selv havde anmodet Organisationsamt om. Disse Oplysninger var altid paa Organisationsamts Papir og altid underskrevet: P. Larsen, og det drejede sig for det meste om Personer, der søgte Arbejde hos Værnemagten; men det kunde ogsaa dreje sig om Personer, som S.D. havde under Observation i politisk Henseende (Kommunister), og som man fra S.D.s Side selv skriftligt havde bedt Organisationsamt om at fremskaffe Oplysninger paa; dette husker hun bestemt, idet saadanne Forespørgsler forinden havde været skrevet ind i Journalen, da de blev sendt til Organisationsamt, og derefter blev afskrevet, naar de kom tilbage.

Blandt den af Köhnert af Organisationsamt afhentede Post kunde der være en Del paa „neutralt" Papir uden Hoved, og den var hovedsagelig skrevet paa Maskine, men der kunde dog ogsaa være enkelte haandskrevne Meddelelser. Flere af disse Meddelelser var underskrevet P. Larsen, men der var ogsaa enkelte, der var underskrevet med et Tal, et Bogstav eller begge Dele. Og hun kan af disse Underskrifter huske, at der blev anvendt Tallene 6 og 11 og Bogstaverne n og x. Hun kender nøje P. Larsens Haandskrift, og hun kan sige, at der blandt de haandskrevne Papirer ikke var nogen, der var skrevet af P. Larsen. Der kunde ogsaa fra denne Post fra Organisationsamt være Meddelelser, der var skrevet paa dansk, og disse var aldrig underskrevet med Navn, men med Bogstaver eller Tal. Og hvis det f. Eks. handlede sig om en Person, førte Kptd. Skrivelsen ind i Journalen under Personens Navn, medens hun, saafremt det handlede sig om en Episode eller Begivenhed, ganske kort refererede dette i Journalen, hvorefter Skrivelserne gik tilbage til Köhnert, der overlod dem til Tolken Carl Nielsen til Oversættelse. Hun saa derefter ikke mere til de Skrivelser, medmindre hun efter Oversættelsen skulde maskinskrive disse.

Hun er sikker paa, at den fornævnte Post var fra Organisationsamt, idet disse forskellige Oplysninger og Meddelelser laa samlet, naar Köhnert afleverede det til hende, og der var altid Skrivelser med, der var underskrevet P. Larsen.

Efter at have haft Lejlighed til at tænke nogen Tid over denne Post, kan Kptd. dog ikke oplyse konkrete Tilfælde om Navne eller Begivenheder, men hun husker, at Skrivelserne drejede sig om antityske Personer, Personer, der mistænktes for Sabotage eller illegal Virksomhed og Fordeling af illegale Blade, og der var under sidstnævnte Tilfælde som Regel vedlagt illegale Blade. Der var fra Organisationsamt omtrent Post hver Dag, men Postens Størrelse var meget forskellig og kunde variere fra 3 til 4 Breve og op til 20. Ca. hver 14. Dag var der i Posten Stemningsberetninger, og det var de eneste Skrivelser, der kom med nogenlunde bestemte Mellemrum. Efter Postens Journalisering gik denne til Köhnert, der udarbejdede den, og den kunde derefter paany komme hende i Hænde til Journalisering og Videresendelse. Skrivelserne var da forinden overført paa S.D.s Papir, og det var foregaaet paa den Maade, at Köhnert havde dikteret Skrivelserne. Disse udgik derefter til henholdsvis „Der Befehlshaber in Kopenhagen", „Gestapo i Kolding" og Gestapo i Forstallé i Aabenraa; for sidstnævnte Tjenestesteds vedkommende blev Posten bragt hen, enten af Köhnert selv eller af Carl Nielsen. Af den Post, der gik til Kolding, gik der i de fleste Tilfælde en Afskrift til København.

Hun kan ikke oplyse yderligere om Samarbejde mellem Peter Larsen og Köhnert, og hun har aldrig overværet Samtaler mellem disse; men at der har bestaaet et Samarbejde mellem dem, er hun ganske sikker paa, og dette Samarbejde undergik ikke nogen Forandring i den Tid, hun var ansat hos Köhnert, for der kom stadigvæk Post i samme Omfang fra Organisationsamt.

. . . . . .

Efter at hun den 1/11 44 havde skiftet Stilling til Sikkerhedspolitiet i Forstallé (hun havde fra 30/6 44 til 1/11 44 været henholdsvis paa Arbejdstjeneste i Tyskland og i Hjemmet i Aabenraa), saa hun ogsaa enkelte Skrivelser fra Organisationsamt, men disse Skrivelser var altid kommet fra S.D. Det skete dog, at man fra Forstallé sendte Skrivelser til Organisationsamt angaaende Forespørgsel vedrørende enkelte Personers politiske Indstilling; det kunde dreje sig om Personer, der søgte Stilling ved det tyske Politi, og Personer, der var mistænkt for illegal Virksomhed, men hun kan ikke i Øjeblikket huske bestemte Navne, men hun erklærer, at hun vil tænke over Sagen og meddele, saafremt hun ved Eftertanke skulde erindre noget. Ved saadanne Forespørgsler kom der altid Svar fra Organisationsamt, og det kan hun huske, fordi Skrivelserne af hende blev indført i Jour-

nalen, naar de udgik, og naar de kom retur. Det kunde derefter ske, at der blev foretaget Anholdelser i Skrivelsens Anledning, eller at Skrivelserne gik videre til Kolding eller København.

. . . . . .

Steffenhagen. **Ib Holten** Krmbtj. **Aksel Pedersen** K-Obtj.

---

[1]) Til rapport af 10. oktober 1946 har Köhnert forklaret, at meddelelser fra Larsen aldrig var underskrevet, men undertiden kunne være forsynet med hans initialer. Følgeskrivelser o. lign. var derimod underskrevet. En stor del af posten fra Larsen bestod af afskrift eller brudstykker af indberetninger, som ikke var forsynet med underskrift. De skrivelser i SDs arkiv, der har tal- og bogstavsignaturer, stammer fra hans egne V-mænd. Lærer Andersen underskrev sig således med et X, Huth med et H o. s. v. Danske meddelelser fik han kun fra to meddelere i Egernsund og Rødding. For landsretten har Köhnert den 8. juni 1948 oplyst, at de forespørgsler, han rettede til Larsen, væsentligst drejede sig om befolkningens stemning og holdning, rygter og flyveblade, sabotage og økonomiske forhold. Han har også indhentet oplysninger om folk, der ønskede ansættelse ved tyske myndigheder (gennemlysninger), eller som han af anden grund var interesseret i at få noget at vide om (f. eks. danske embedsmænd). Desuden fik han meddelelser om personer, der var tyskfjendtlige eller havde fremsat tyskfjendtlige udtalelser, dog kun småting. Hvis han mente, at oplysningerne kunne give anledning til yderligere undersøgelse, gik de videre til Gestapo.

Til rapport af 23. juli 1946 har frøken Steffenhagen forklaret, at hun ikke er helt sikker på, at der blandt posten fra Organisationsamt var skrivelser med tal og bogstaver. Kontorist Wilhelm Robert Boysen, der har været ansat på Organisationsamt, har til rapport af 11. december 1945 oplyst, at han har taget uddrag (i 3—4 eksemplarer) af indberetningerne fra afdelingslederne. Han har tænkt sig, at de gik til tyske myndigheder. Boysens kollega, frk. Kortsch, bekræfter i forklaring til rapport af 12. december 1945 hans oplysninger, men mener, at afskrifterne blev taget i 4—5 eksemplarer. Hun attesterede afskriftens rigtighed med sit navn. Beretningerne var, siger hun, i reglen underskrevet med et mærke, et bogstav eller et nummer, måske en streg, og de indeholdt i almindelighed en „Bericht zur Lage". Hun formoder, at de kom fra afdelings- eller kredslederne. Boysen har senere udtalt, at også han har set indberetninger med mærke. Både han og frk. Kortsch udtaler, at mærkerne ikke blev taget med ved afskrivningen, og at indberetningerne som regel var uden „hoved". En anden af Organisationsamts kontorister, fru Ruth Otto, datter af folkegruppekontorets leder Peter Petersen, har ligeledes været med til at tage afskrifter af indberetningerne, men ikke i uddrag. Hun har altid tænkt sig, at de gik til SD. For underretten har frøken Kortsch den 11. november 1947 om indberetningerne fra kreds- og afdelingslederne oplyst, at de foruden oplysninger om partiets arbejde og de lokale forhold normalt også indeholdt oplysninger om tyskfjendtlige udtalelser og demonstrationer. De dannede grundlaget for Organisationsamts indberetninger. Hun er sikker på, at genpart heraf blev sendt til SD, til den lokale kommandant, til konsulatet og til dr. Moller. Boysen bekræfter frøken Kortsch' oplysninger, men mener også, at Abwehr i Aarhus fik et eksemplar af Larsens beretninger. Larsen har indrømmet, at der er sendt beretninger til de nævnte myndigheder, men påstår, at deres indhold ikke har været diskriminerende for dansksindede personer.

477.

Köhnerts redegørelse for forholdet mellem dr. Møller og SD, Aabenraa.

2. sep. 1946.

Sønderborg, den 2. 9. 1946.

Folkegruppefører, Dyrlæge, Dr. Jens Møller og Sikkerhedstjenesten (SD).

Nogen Tid efter min Ankomst til Aabenraa, maaske i Oktober Maaned 1943, aflagde jeg mit første Besøg hos Folkegruppefører, Dr. Møller. .... Dr. Møller hilste høfligt paa mig og sagde vel saadan noget lignende som, at han ønskede et godt Samarbejde mellem Hr. Larsen og mig.

I Løbet af December Maaned 1943 aflagde SS-Standartenführer, Dr. Mildner et Besøg i Aabenraa, hvorved jeg ogsaa en Del af Tiden var til Stede. Dr. Mildner blev modtaget paa Dibbernhaus af Dr. Møller og Hr. Petersen og Hr. Larsen. Hr. Stehr var kommet fra København sammen med Hr. Mildner. Ved denne Lejlighed blev der ligeledes peget paa det gode Samarbejde med Folkegruppen.[1])

I Februar Maaned 1944 aflagde SS-Overgruppefører og Politigeneral Pancke, der nylig var kommet til København, sit Tiltrædelsesbesøg hos Dr. Møller. I denne Anledning havde Dr. Møller inviteret et Antal Gæster til sit Hjem i Graasten, bl. a. Dr. Kracht fra Flensborg, Kredsleder Hans fra Flensborg, flere Herrer fra Folkegruppeledelsen, bl. a. Hr. Larsen og Hr. Petersen. Jeg selv var ligeledes inviteret og benyttede Lejligheden til at takke for det hidtidige gode Samarbejde med den tyske Folkegruppe.[2])

Kort forinden havde ogsaa min umiddelbare Foresatte, SS-Sturmbannführer, Dr. Scherdin, i Anledning af en Tjenesterejse gennem Jylland været hos mig i Aabenraa, hvorved han benyttede Lejligheden til at aflægge Dr. Møller et Besøg i dennes Hjem i Graasten.

Disse Besøg maa naturligvis betragtes som rene Høflighedsbesøg, thi det var klart, at de høje Chefer ansaa det for deres Pligt ogsaa at lære Føreren for den tyske Folkegruppe i Danmark personlig at kende.

SS-Overgruppeføreren har aflagt endnu flere Besøg i Aabenraa hos den tyske Folkegruppe, ved hvilke jeg dog ikke blev tilkaldt. Det drejede sig herunder formentlig i Hovedsagen om at indordne Selbstschutz (SK) under SSs, henholdsvis Politiets Rammer. Dengang var der ogsaa fra Værnemagtens Side Bestræbelser i Gang for at knytte SK nærmere til Værnemagten indenfor Tidsfrivilligorganisationens Rammer. Dr. Møller og ogsaa de øvrige Herrer fra Folkegruppeledelsen har *ikke villet*, at Selbstschutz skulle indordnes under SS, henholdsvis under Politiet, og derfor forløb Forhandlingerne desangaaende uden Resultat. SS-Overgruppefører Pancke har ganske vist stillet nogle Vaaben (Pistoler og Ammunition) til Raadighed for Selbstschutz. Det var dog ikke særlig mange. Yderligere Ønsker om at faa leveret Pistoler har han dog ikke senere opfyldt, fordi Folkegruppen paa sin Side ikke gik ind paa hans Plan med Hensyn til at underordne Selbstschutz. Pancke var, som han engang har udtrykt det overfor mig, ærgerlig derover og undgik ogsaa siden, naar han var i Aabenraa, at aflægge Besøg paa Dibbernhaus.

.....

Senere hen paa Aaret 1944 og indtil Kapitulationen havde jeg flere Samtaler med Dr. Møller, hvorunder han for det meste vilde have noget at vide af mig om Grundene til Arrestationer eller traadte i Skranken for arresterede. I mange Tilfælde kunde jeg slet ikke opgive ham Grundene, fordi jeg ikke selv var underrettet om dem, eller jeg først maatte indhente Oplysninger derom i Kolding eller i Aabenraa hos Sikkerhedspolitiet. Saa vidt det var muligt, meddelte jeg ham derefter ogsaa Grundene. Bl. a. har Dr. Møller gjort en

Indsats for Amtmand Refslund Thomsen, for en Række Grænsegendarmer og Politibetjente og ogsaa for Pastor Madsen i Sønderborg. Det var vel for det meste saaledes, at de arresteredes Slægtninge eller bekendte havde henvendt sig til Dr. Møller eller en anden Personlighed inden for Folkegruppeledelsen. Jeg har videresendt alle de Andragender, der paa denne Maade er forebragt mig, dels til København og dels til Kolding, alt efter fra hvilket Kontor Sagen blev behandlet. Ogsaa i Sagen „Paludan-Müller" i Graasten har Dr. Møller sat sig direkte i Forbindelse med Dr. Best for at opnaa, at Liget kunde blive begravet af de paarørende.

Iøvrigt viste Dr. Møller i Krigens sidste Maaneder en mærkværdig Indstilling. Saaledes skuffede han nogle Folketyskere, fordi han ikke sendte sin Søn til Vaaben-SS, men først lod ham tage Studentereksamen. Nogle Uger før Kapitulationen opholdt han sig i Berlin, og efter sin Tilbagekomst fortalte han, ogsaa offentligt, at Krigen var tabt for Tyskland. Jeg har fra Værnemagtskommandantens Kontor i Aabenraa modtaget en Melding herom, der var blevet afgivet af en Officer, som havde været til Stede ved et Selskab i Graasten, ved hvilket Dr. Møller havde fremsat denne Udtalelse. Denne Melding har jeg overensstemmende med min Pligt ladet gaa videre til SS-Standartenführer Bovensiepen og ogsaa forelagt den for SS-Overgruppeører Paucke i Anledning af dennes Tilstedeværelse. — Der er imidlertid ikke foretaget noget i den Anledning, skønt den Slags Ytringer dengang var ret farlige i Tyskland og blev straffet.

Jeg selv har under min Tilstedeværelse bestræbt mig for at have et godt Forhold til Dr. Møller; derfor efterkom jeg ogsaa gerne, saa vidt det var muligt, alle hans Ønsker om Oplysninger for at undgaa, at det gode Forhold til Hr. Larsen paa nogen Maade skulde blive ødelagt. Det vilde uden Tvivl være sket, hvis jeg fra min Side var kommet i Konflikt med Dr. Møller.

Georg Friedrich Köhnert.

---

[1]) Af dr. Møllers gæstebog fremgår det, at dr. Mildner og Stehr også var i Graasten. Besøget fandt sted den 29. november 1943. Dr. Mildner har i gæstebogen skrevet: *„1937 så jeg fra Glücksborg mod nord og drømte om fjernelse af grænsen. Af drømme blev dåd. Det storgermanske rige er ved at blive til!"*

[2]) Panckes besøg i Graasten fandt sted den 28. februar 1944. Han skrev i gæstebogen, at besøget *„var for mig og os alle en oplevelse af kammeratskab og gensidig forståelse"*. Til rapport af 26. september 1946 har Köhnert iøvrigt forklaret, at han ved den lejlighed fortalte, hvorledes det havde været muligt for ham at opspore sabotørerne fra Callesens motorfabrik ved hjælp af oplysninger, han havde fået fra nogle medlemmer af den tyske folkegruppe.

478.

Rapport om afhøring af leder af SD-Aussenstelle i Aabenraa, Georg F. Köhnert.

17. sep. og 4. okt. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Tirsdag, den 17. September 1946.

Rapport.

Som allieret Krigsfange er den 20/8 1946 den tidligere Leder af Sicherheitsdienst (S.D.) i Aabenraa overført til Danmark og indsat i Sønderborg Arresthus.

Pgl. fremstaar Dags Formiddag og navngiver sig

Georg Friedrich Köhnert, kl. *Fritz*,

og forklarer....

Ca. 8 Dage senere vendte han tilbage til København og fik her af Lederen af Afdeling III (S.D.), SS-Sturmbannführer Dr. Scherdin, hans direkte Foresatte, at vide, at han ikke skulde forblive i København, men blev Leder af S.D.-Aussenstelle i Aabenraa. I Aabenraa havde hidtil ikke været nogen S.D.-Aussenstelle, idet dette Omraade hidtil var blevet bearbejdet fra S.D.-Aussenstelle i Kolding resp. Esbjerg. Efter derom fremsat særligt Ønske fra den tyske Folkegruppe skulde der oprettes en S.D.-Aussenstelle i Aabenraa, hvor Folkegruppen havde sit Sæde.[1]) S.D.-Aussenstelle skulde herfra dække hele Nordslesvig — altsaa det tidligere tyske Omraade.

Kpt. blev af Lederen af det tyske Kontor ved Statsministeriet, Dr. Rudolf Stehr, i korte Træk underrettet om Forholdene i Nordslesvig. Pgl. gav ham nogle Vink vedrørende Personlighederne inden for Ledelsen af den tyske Folkegruppe, som Kpt. kunde rette Henvendelse til (Dr. Møller, Peter Larsen, Peter Petersen, Elholm). Efter nogle Dages Forløb — omkring Oktober 1943 — kørte Dr. Scherdin,[2]) Pahl og SS-Sturmführer Dr. Bethmann med Kpt. til Aabenraa.

Kpt. kan tænke sig, at han undervejs har stillet det Spørgsmaal, hvorledes Udviklingen af de politiske Forhold i Nordslesvig var tænkt, om dette Omraade senere hen maaske kom tilbage til Tyskland o. s. v. Herpaa blev det ham betydet, at Grænseproblemer overhovedet ikke maatte diskuteres, ikke mindst fordi der ikke laa Retningslinier af nogen Art fra Berlin herom (godt nok blev der dengang fra SS-Ledelsens Side propageret med Tanken om det storgermanske Rige).

I Aabenraa traf man SS-Untersturmführer Söhnlein.[3]) Sammen aflagde de først et Besøg hos Peter Larsen fra den tyske Folkegruppe, for hvem Kpt. blev præsenteret som Lederen af S.D.-Aussenstelle. Samtalen foregik paa Larsens Kontor paa „Dibbernhaus" i Aabenraa. Kpt. var i SS-Uniform, medens de øvrige Deltagere var civile. Under Samtalen berørte man Kontorspørgsmaalet, og Larsen tilbød Kpt. (S.D) et Værelse paa 1. Sal i „Dibbernhaus", hvor Kpt. straks anbragte den fra København medbragte Skrivemaskine.[4]) Paa Anledning har Kpt. oplyst, at selv om det ikke netop blev diskuteret ved denne Lejlighed, at S.D. i Aabenraa var blevet oprettet efter Anmodning fra den tyske Folkegruppe, saa var det dog Kpt.s Indtryk, at bl. a. Larsen var informeret om Kpt.s og de øvrige Herrers Ankomst. Det var i øvrigt Dr. Scherdin — Kpt.s Foresatte — der førte Samtalen med Larsen, og herunder lod Dr. Scherdin Larsen forstaa, at saadanne Oplysninger eller Meddelelser, som hidtil fra Folkegruppens Side var sendt S.D. i Flensborg, i Fremtiden skulde overlades Kpt. I denne Forbindelse har Kpt. oplyst, at han sammen med de øvrige nævnte S.D.-Folk den efterfølgende Dag kørte til Flensborg, hvor man her paa S.D.-Aussenstelle fik nævnte Forhold ordnet. Det blev betydet Lederen i Flensborg, at der nu var

oprettet et Aussenstelle i Aabenraa, og at den tyske Folkegruppe herefter vilde lade sit Materiale tilgaa S.D. i Aabenraa.

Efter Mødet med Peter Larsen indfandt de sig paa det tyske Konsulat i Aabenraa hos Konsul Dr. Langer. Herunder havde Kpt. Lejlighed til at hilse paa Konsulatssekretær Linneborn. I denne Forbindelse har Kpt. anført, at hverken Peter Larsen eller andre fra den tyske Folkegruppe var til Stede, eftersom de ledende inden for Folkegruppen havde et personligt Udestaaende med Konsulen, hvorunder Samarbejdet led.

Som omtalt kørte de den efterfølgende Dag til Flensborg, hvor Kpt. blev kendt med Lederen af S.D.-Aussenstelle, SS-Untersturmführer Fischbeck. Tilfældigvis var ogsaa her til Stede S.D.-Afsnitslederen fra Kiel, SS-Sturmbannführer Dr. Ehrler, som Kpt. ogsaa lærte at kende. Her blev det aftalt, at Kpt. skulde have overladt Akterne og Navnene paa V-Mænd, som hidtil havde været beskæftiget for Flensborg. V-Mændene, som han fik overladt, var kun Organist Huth, Haderslev, og Lærer Andersen, Augustenborg, samt Peter Larsen, Aabenraa. Det er muligt, at han ogsaa fik Linneborns Navn, men det husker han ikke bestemt. Medens S.D.-Folkene fra København kørte direkte tilbage til København, kørte Kpt. under Ledsagelse af Dr. Ehrler og Fischbeck til Aabenraa og Haderslev, hvor Kpt. fik Lejlighed til at blive forestillet for Organist Huth.

Under det tidligere nævnte Ophold paa „Dibbernhaus" hos Peter Larsen blev det mellem Bethmann og Larsen aftalt, at Larsen i „Nordschleswigsche Zeitung" skulde lade indrykke en Annonce gaaende ud paa, at et tysk Tjenestested i Danmark søgte Tolke og Kontordamer.[5]) Endvidere blev det aftalt, at Larsen straks skulde overlade Kpt. de indkomne Ansøgninger, hvoraf Kpt. saa kunde udsøge de Folk, som han havde Brug for. Larsen var saaledes bekendt med, at eventuelle Ansøgere skulde beskæftiges hos S.D. i Aabenraa. Kpt. modtog ogsaa Ansøgningerne gennem Larsen. Kpt. kan huske, at i hvert Fald Adolf Carl Dietrich Nielsen var blandt de Ansøgere, som han senere antog og beskæftigede. Paa samme Tidspunkt fik Kpt. af Larsen anbefalet Dr. Kähler fra Aabenraa, som ligeledes blev beskæftiget ved S.D. Senere har Kpt. selv — uden om Peter Larsen — indrykket saadanne Annoncer. Kpt. mener, at han har rettet Henvendelse til Peter Larsen om at afgive sit Skøn over Ansøgerne, som Kpt. fandt brugbare, i hvert Fald har han fra Larsen modtaget saadant Skøn — en kortfattet Redegørelse for, hvorledes deres Forhold var, f. Eks. Medlem af N.S.D.A.P. og „politisk tilforladelig".

. . . . . .

Kpt. fik imidlertid ikke det tilbudte Værelse paa „Dibbernhaus", idet han ved det næste Besøg hos Peter Larsen fik bibragt den Opfattelse, at Larsen havde handlet paa egen Haand uden at raadføre sig med Dr. Møller, som ikke ønskede, at Tjenestestedet for S.D. fik til Huse i „Dibbernhaus", for at man ikke udadtil fik det Indtryk, at S.D. og den tyske Folkegruppe var snævert forbundne med hinanden. Nævnte Afslag kom i Grunden Kpt. godt tilpas, idet Söhnlein allerede havde advaret ham imod for stærkt at „gifte" sig med den tyske Folkegruppe. Kpt. mener, at Söhnlein havde bedre Føling med Folkegruppen og ikke havde saa gode Meninger om den. Medvirkende til hans Advarsel var vel ogsaa det, at det kunde tænkes, at S.D.s Arbejde ved for stærk Forbindelse med Folkegruppen af denne kunde kontrolleres paa en vis Maade.

. . . . . .

Kont. den 4. Oktober 1946.

. . . . . .

Samarbejdet med den tyske Folkegruppe.

Som tidligere nævnt blev S.D.-Aussenstelle i Aabenraa oprettet efter fremsat Ønske herom af den tyske Folkegruppe i Aabenraa. Aftalen herom maa være truffet mellem Ledelsen af den tyske Folkegruppe (Stehr) paa den ene Side og Dr. Scherdin eller Pahl (evt. Dr. Mildner) paa den anden Side. Kpt. har oplyst, at det er blevet ham fortalt enten af Dr. Scherdin eller Pahl, at den tyske Folkegruppe havde fremsat Ønske om Oprettelsen af en S.D.-Aussenstelle i Aabenraa, hvorved Kontakten mellem S.D. og Folkegruppen

lettere kunde opnaas, saafremt Folkegruppen ønskede at komme i Forbindelse med S.D. Det er Kpt. ugørligt nærmere at præcisere Grunden til Folkegruppens Ønske om Oprettelse af S.D.-Aussenstelle i Aabenraa. Det, at Aabenraa er det eneste Sted i Landet, hvor der blev oprettet et S.D.-Aussenstelle, uden at der samtidig oprettedes et S.P.-Aussenstelle, bestyrker Kpt. i hans Antagelse af, at Folkegruppen har fremsat særligt Ønske om at faa S.D. til Aabenraa. Det var fra Begyndelsen Tanken, at hele Østkysten fra Fredericia og sydpaa til Grænsen skulde behandles af S.D.-Aussenstelle i Kolding under Friedmann, men der blev kort efter oprettet den af Kpt. ledede S.D.-Aussenstelle i Aabenraa, medens der først fra Midten af 1944 blev oprettet en S.P.-Nebenstelle i Aabenraa. Det fremgaar heraf, at de sønderjydske Amter har udgjort et særligt Omraade inden for Sikkerhedstjenesten.

. . . . . .

---

[1]) Til rapport af 17. oktober 1946 har dr. Scherdin, der var leder af SD i Danmark fra september 1943 til maj 1944, forklaret, at det var ham, der overfor dr. Mildner kom med forslaget om at oprette et SD-Aussenstelle i Aabenraa. På det tidspunkt kendte han overhovedet ikke Stehr, og der er ikke nogen fra folkegruppen, der har givet ham tanken om et SD-kontor i Sønderjylland. Burfeind har derimod til rapport af 30. marts 1946 udtalt, at han under et ophold i København i slutningen af 1943 har hørt, at folkegruppen havde fremsat ønske om, at hele Nordslesvig blev bearbejdet fra eet SD-tjenestested. Dr. Møller har til rapport af 4. oktober 1946 på det bestemteste nægtet, at folkegruppens ledelse skulle have været medvirkende til oprettelsen af SD-kontoret i Aabenraa.

[2]) Dr. Scherdin har til rapport af 17. oktober 1946 oplyst, at han ikke var med i Aabenraa, da kontoret blev oprettet, men først kom dertil ca. to måneder senere. Ved den lejlighed præsenterede Köhnert ham for Peter Larsen, der lovede SD hjælp med arbejdet. Dagen efter aflagde han sammen med Köhnert besøg hos dr. Møller i Graasten, som også lovede ham hjælp fra folkegruppen, omend på en noget mere tilbageholdende måde end Larsen. Fra Graasten kørte de til Flensborg, hvor Fischbeck udleverede de akter, der vedrørte Nordslesvig. Dr. Møllers forklaring til rapport af 18. juni 1945 går ud på, at samtidig med forespørgslen om kontoret på Dibbernhaus blev der, såvidt han husker, forespurgt, om folkegruppen ville bistå SD med at organisere en kreds af V-mænd. Sagen blev behandlet i det lille politiske råd og afvist.

[3]) Sml. A. nr. 471.

[4]) For underretten har Köhnert den 7. juni 1948 forklaret, at der blev talt om værelset, men ikke bestemt noget endeligt herom. Dr. Møller har til en rapport af 4. oktober 1946 erklæret, at han kan huske, der var tale om, at SD skulle have et værelse på Dibbernhaus, men at han nægtede at give sin tilladelse dertil.

[5]) Annoncen herom findes i „Nordschleswigsche Zeitung" for den 15. oktober 1943. Til rapport af 30. marts 1946 har Burfeind oplyst, at han i 1943 henvendte sig til Peter Larsen efter ordre fra København for at spørge, om folkegruppen kunne stille tolke og chauffører til rådighed for sikkerhedspolitiet. Larsen sagde nej: folkegruppen var så „afgræsset", at den ikke kunne undvære flere mennesker.

479.

Rapport om afhøring af Köhnert og Peter Larsen angående samarbejdet mellem Organisationsamt og SD i Aabenraa og Flensborg.

1. og 29. okt. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Tirsdag den 1. Oktober 1946.

Rapport.

I Tilslutning til Beretning af 2/9-46 udfærdiget af *Georg Friedrich Köhnert* (Darmstadt 28/10-07), p. T. Sønderborg Arrest, vedr. Samarbejdet mellem SD (Kpt.) og tidl. Leder af „Organisationsamt", forh. Oberløjtnant Peter Larsen[1]), har vi undertegnede i Dag afhørt fornævnte Köhnert nærmere.

. . . . . .

Straks ved Kpt.s Ankomst talte han med Larsen om med ham (Köhnert) at fortsætte det Arbejde, som Larsen hidtil havde haft med SD-Aussenstelle i Flensborg, og det indgik Larsen paa. Ved samme Lejlighed har Kpt. talt med Larsen om, i hvilken Udstrækning han havde udbygget sit Meldesystem, og Larsen har da fortalt ham, at han (Larsen) omkring i Nordslesvig havde ialt ca. 10 Meddelere, der stod til hans Raadighed. Hvilke Personer der havde været Meddelere til Larsen, ved Kpt. ikke, idet han aldrig har spurgt Larsen derom; Kpt. havde nemlig ingen Interesse i at kende de paagældende; men han maa formode, at det har været Kredsledere, Ortsgruppeledere ell. andre Personer, som havde et Hverv indenfor Folkegruppen. Naar Kpt. ved, at Larsen har haft ca. 10 Meddelere, saa kan denne Oplysning kun stamme fra Larsen selv. Han vil hævde, at han i sit Arbejde ved SD i Aabenraa aldrig er blevet klar over nogen af Larsens Meddeleres Identitet, idet han altid modtog Meddelelser fra Larsen i omskrevet Stand og uden nogen Betegnelse ell. Underskrift.

I det ca. 1½ Aar, Kpt. var Leder af SD i Aabenraa, har han m. H. t. Folkegruppen udelukkende holdt sig til Larsen, skønt det ikke var ham forbudt at henvende sig til andre Medlemmer af Folkegruppen, men dels vilde han ikke skabe nogen Spænding mellem sig og Larsen, og dels var det lettere for ham udelukkende at holde sig til Larsen, og endelig var de Oplysninger, han modtog fra Larsen, saa tilfredsstillende, at han næppe selv var i Stand til at skaffe bedre ved Henvendelse til andre mere tilfældige Personer.

Han vil i den Tid, Samarbejdet har staaet paa, have modtaget utallige Meddelelser af højst forskellig Art fra Larsen. Disse Meddelelsers Karakter blev bestemt af Kpt., idet han f. Eks. i een Md. fra sin Foresatte i København fik Paabud om at fremskaffe Oplysninger om Værnemagtens Sortbørshandel med f. Eks. Gummi, Benzin og Tobak i større Kvanta; saadanne Oplysninger kunde af Kpt.s Foresatte ønskes dels for at imødegaa Sortbørshandel, dels for at skaffe sig et Overblik over Troppernes Moral. M. H. t. Tilfælde af stedfunden Sabotage saa fik Kpt. altid Oplysning herom af den stedlige Ortskommandant, som meget hurtigere var i Stand til at skaffe konkrete Oplysninger herom, men for samtidig at kunne vedføje Befolkningens Indstilling overfor saadan stedfunden Sabotage har han rettet Henvendelse til Larsen for gennem ham at faa saadanne Oplysninger. Foruden saadanne mere specielle Oplysninger har Kpt. faaet et Utal af Oplysninger om Stemning og Holdning blandt Befolkningen af Larsen, idet Kpt. gerne to à tre Gange om Ugen besøgte Larsen paa dennes Kontor, hvor han da altid modtog mere ell. mindre Materiale til Brug for sit Arbejde i SD. Kom Kpt. til „Dibbernhaus", og Larsen ikke var til Stede, henvendte han sig aldrig til nogen af Personalet for at faa evt. Oplysninger, men ventede, til Larsen atter indfandt sig paa sit Kontor. Oplysninger fra Larsen til SD er heller aldrig

blevet sendt ell. afhentet ved Bud; Kpt. har altid afhentet dem personligt hos Larsen. Kpt. siger i denne Forbindelse, at han sikkert ikke har faaet alle Oplysninger, som var tilgaaet Larsen udefra, idet Larsen alene bestemte, hvad han vilde give fra sig, og Kpt. mener, at Larsen i hvert Fald har tilbageholdt Oplysninger, som f. Eks. talte til Ugunst for Folkegruppen.

Kpt. husker, at han under sit Ophold i Aabenraa paa eget Initiativ gennem Larsen lod indhente Oplysninger om fremtrædende Personer, deriblandt Amtmænd, Politimestre, Redaktører og visse Lærere; naar han lod Larsen indhente disse Oplysninger, var det, fordi han gennem disse Personers Indstilling kunde danne sig et Skøn over politiske og kulturelle Forhold i Nordslesvig.

Naar Kpt. i sin Redegørelse om Larsens Samarbejde med SD har anført: „Anzeigen gegen Personen, die illegale Tätigkeit betrieben, habe ich von Larsen meines Wissens nicht erhalten.....“[2]), saa mener han hermed, at han ikke fra Larsen har modtaget direkte Anmeldelser om Enkeltpersoner ell. Grupper, som beskæftigede sig med illegalt Arbejde, ell. som f. Eks. opbevarede Vaaben, medens han derimod siger, at han nok — fra Tid til anden — af Larsen har faaet udleveret Meddelelser om Personer, der havde fremsat tyskfjendtlige Ytringer, ell. som var tyskfjendtligt indstillet, og lignende Forhold. Selv har han heller aldrig opfordret Larsen til at fremskaffe Materiale til Brug ved Sigtelser eller lignende af Enkeltpersoner, idet saadant Arbejde laa udenfor Kpt.s Felt og henhørte under Gestapo. Alt, hvad Kpt. vil have faaet af saadanne Oplysninger, er, hvad han selv betegner som Smaating. Saadanne Meddelelser har han dog, saafremt han mente, at der var mindste Grund til Undersøgelse, ladet gaa videre til Underretning for Gestapo i henhv. Kolding, Sønderborg og Aabenraa; men om disse Meddelelser i noget Tilfælde har givet Anledning til Anholdelser, ved han ikke, selv om Muligheden herfor kan have været til Stede; han fik nemlig ikke Underretning om Sagens videre Forløb. Han nævner .... ligeledes, at han gennem Larsen har faaet Meddelelse om en tysk Statsborger ved Navn Hannstein i Aabenraa, der, skønt han var tysk Statsborger, paa Grund af sin kommunistiske Indstilling udtalte sig nedsættende om Tyskland. I dette Tilfælde henvendte Kpt. sig til den tyske Ortskommandant og gjorde opmærksom paa, at Hannstein var tysk, og at han burde indkaldes til tysk Krigstjeneste, og under Opholdet hos Ortskommandanten blev yderligere drøftet evt. Indkaldelse af to andre tyske Statsborgere, nemlig Restauratør Domack og en anden, som Kpt. ikke husker Navn paa. De var dog uanvendelige til Krigstjeneste, men de blev senere indkaldt til Skansegravning; dette sidste blev dog alle tyske Statsborgere.

Kpt. er indtrængende opfordret til at oplyse om andre og lignende Tilfælde, idet han samtidig er foreholdt, at der maa være mange saadanne Tilfælde; men han erklærer hertil, at det er ganske umuligt for ham at huske saadanne, naar han ikke har noget at støtte sin Hukommelse paa. Han siger af egen Drift, at der nok skal være flere.

Han siger her, at han kommer i Tanker om, at Larsen og Kortsch en Gang tidligt paa Aaret 1945 bad ham formidle, at en Politiofficer kom til Aabenraa (Brunde Skole ved Røde Kro) for der at give Medlemmer af Selbstschutz Undervisning i politimæssig Optræden; Kpt. telefonerede i den Anledning til den tyske Politimajor i Kolding, der havde Kommandoen over samtlige Politiafd. i Sønderjylland, og denne lovede at sende en Politiofficer til det nævnte Møde i Brunde. Selv om Kpt. ikke var til Stede, ved han, at den tyske Politiofficer ved denne Lejlighed — og maaske senere en Gang — har været til Stede og givet Undervisning.

.....

Om noget Vederlag for Larsens Samarbejde med SD har der aldrig været Tale, og Larsen har heller aldrig modtaget noget som helst.

Paa Forespørgsel siger Kpt., at han for sit Vedkommende har betragtet „Organisationsamt“ lig et tysk Kredslederkontor, hvorved skal forstaas, at han har betragtet „Organisationsamt“ som et tysk Tjenestested; dette har dog aldrig været drøftet mellem Kpt. og Larsen, idet Kpt. ikke fandt det nødvendigt.

Om Larsen iøvrigt siger Kpt., at de altid er kommet godt ud af det, men udover, at Kpt. en enkelt Gang har været inviteret til Larsen privat, har der ikke været privat Omgang dem imellem, og nogen egentlig Fortrolighed imellem dem har der aldrig været. Larsen

var en meget selvstændig Mand, der ikke taalte nogen Indblanding i Forhold, som han regnede for sit Omraade.

Han er paany foreholdt, om han ikke er i Stand til at nævne konkrete Tilfælde vedr. Larsens Indberetninger om Enkeltpersoner, men han nægter fortsat at kunne erindre saadanne.

Oplæst, godkendt og underskrevet.

Köhnert. **Aksel Pedersen,** **H. Elben Nielsen,**
Krmbtj.

. . . . . .

Kontinueret, den 29. Oktober 1946.

Lederen af „Organisationsamt", *forhenværende Oberleutnant Peter Larsen (Løjt S. 8/10-92)* har paa Anledning oplyst, at han kender nævnte *Fischbeck*, som han har kendt nogen Tid forud for S.D.-Aussenstelles Oprettelse i Aabenraa. Kpt. kan ikke oplyse, hvorvidt han lærte Fischbeck at kende før Krigens Udbrud d. 1/9-39, eller om han først lærte ham at kende paa et noget senere Tidspunkt. Kpt. er ikke i Tvivl om, at han, da han blev bekendt med F., samtidig blev bekendt med, at F. var Leder af S.D. i Flensborg. Kpt. husker ikke, paa hvilken Maade han blev bekendt med F., men der kan ikke herske Tvivl om, at det er Fischbeck, som har opsøgt Kpt. og herunder har søgt at faa et Samarbejde i Gang. Kpt. hævder, at han kun skulde give F. Oplysninger om den tyske Folkegruppes Arbejde. Herom vil Kpt. gentagne Gange have afgivet Forklaring.

Kpt. vil paastaa, at han til Fischbeck kun har afleveret Beretninger over Folkegruppens interne Forhold, f. Eks. Arbejdsindsats, Krigsindsats og sociale Indsats og Folkegruppens forskellige Organisationsindsats. Beretninger over saadanne Forhold er skrevet af de forskellige Ortsgruppen- og Kredsledere. I enkelte Tilfælde har nogle af de nævnte Ledere paa deres maanedlige Indberetninger til Slut paa de skriftlige Indberetninger anført en Stemningsberetning, f. Eks. hvorledes Medlemmer af det tyske Mindretal og Medlemmer af den dansksindede Del af den sønderjydske Befolkning reagerede overfor særlige Krigsbegivenheder. I denne Forbindelse har Kpt. anført, at han ikke personlig har lavet nogen skriftlig Beretning for Fischbeck, men Kpt. har i hvert Tilfælde videresendt til Fischbeck de Indberetninger, som han modtog fra sine Ortsgruppen- og Kredsledere.

Kpt. nægter bestemt i noget Tilfælde at have tilstillet Fischbeck Beretninger over Enkeltpersoner.

Naar Fischbeck har anset Kpt. for at være hans Vertrauensmann eller Hauptvertrauensmann, saa maa denne Benævnelse staa for Fischbecks egen Regning. Kpt. vil kun have givet Fischbeck eller S.D. i Flensborg de fornævnte Meddelelser. Kpt. har anset sig for Folkegruppens Repræsentant, og som saadan har han tilstillet F. de Meddelelser, som Folkegruppen var interesseret i at faa tilstillet tyske Myndigheder.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at han maa antage, at Lederen af Folkegruppen — Dyrlæge Møller — har været bekendt med, at Kpt. paa den nævnte Maade har tilsendt Fischbeck de nævnte Beretninger.

De nævnte Beretninger har Fischbeck personlig afhentet paa Kpt.s Kontof ca. 1 Gang maanedlig.

Kpt. har i intet Tilfælde modtaget Vederlag af nogen Art for paa den nævnte Maade at assistere S.D.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at han aldrig har opsøgt F. paa dennes Tjenestested eller paa dennes private Bopæl i Flensborg. Kpt. vil kun have været sammen med F. paa Kpt.s Kontor her i Byen.

Kpt. har paa Anledning oplyst, at han forud for det tyske Politis og S.D.s Ankomst her til Landet ikke var bekendt med, at saadant skulde ske. Kpt. kender ikke noget til, paa hvis Foranledning det tyske Politi blev oprettet her i Landet. Efter Kpt.s Vidende har den tyske Folkegruppe ikke gjort noget til, at tysk Politi m. v. kom her til Landet.

Naar afhørte Köhnert har udtalt, at S.D.-Aussenstelle i Aabenraa blev oprettet efter

derom fremsat Ønske fra den tyske Folkegruppe, har Kpt. anført, at han ikke kender noget til dette Forhold. Kpt. selv har i hvert Fald ikke gjort noget som helst til, at S.D. blev oprettet i Aabenraa. Kpt. vil først være blevet bekendt med S.D.s Oprettelse i Aabenraa, da han af 5—6 ham ubekendte Mandspersoner blev opsøgt paa sit Kontor i Dibbernhaus. Det kan godt passe, at dette Besøg fandt Sted enten i Slutningen af Sept. eller Begyndelsen af Oktober 1943. Paa nuværende Tidspunkt husker Kpt. kun, at Köhnert og Dr. Scherdin var blandt disse 5—6 Personer. Som omtalt havde Kpt. forud for det nævnte Møde ikke Kendskab til nogen af Personerne. Kpt. blev i hvert Fald gjort bekendt med, at der skulde oprettes et S.D.-Aussenstelle i Aabenraa, og at Köhnert skulde være Leder heraf.

Kpt. husker, at Dr. Scherdin udtalte, at S.D.-Aussenstelle nu skulde overtage en Del af de Funktioner, som Abwehr-Nebenstelle Aarhus hidtil havde haft, nemlig de saakaldte „Gennemlysninger", og Dr. Scherdin vilde være taknemlig, saafremt Folkegruppen i Fremtiden vilde overdrage S.D.-Aussenstelle de nævnte Oplysninger ang. Gennemlysningerne. Dette gik Kpt. straks ind paa.

Det forekommer Kpt., at Dr. Scherdin ved samme Lejlighed udtalte, at S.D.-Aussenstelle i Flensborg eller Kiel nu var „ausgeschaltet", hvorved skal forstaas, at S.D. fra Flensborg eller Kiel ikke skulde bearbejde Landsdelen her, efter at S.D.-Aussenstelle i Aabenraa var oprettet. Derimod er Kpt. sikker paa, at det under Mødet ikke blev omtalt, at det Arbejde, som Kpt. hidtil havde udført for S.D. i Flensborg, fremtidigt skulde tilstilles Köhnert. Det er Kpt.s Anskuelse, at han efter S.D.-Aussenstelles Oprettelse i Aabenraa fortsat har tilstillet Fischbeck de tidligere omtalte Beretninger.

Kpt. nægter at have tilbudt S.D. Lokaler i Dibbernhaus. Det er nok muligt, at han har ført de nævnte S.D.-Ledere gennem Huset ved det omtalte Møde, men dette har Kpt. saa gjort for at overbevise Personerne om, at der ikke fandtes ledige Lokaler i Dibbernhaus. Det er rigtigt, at Dr. Scherdin udtalte, at et meget vigtigt Spørgsmaal for S.D. var at skaffe egnede Lokaler. Under den nævnte Gennemgang i Dibbernhaus har Kpt. paavist, at der her kun var 1 ledigt Værelse, nemlig Værelset, som paa 1. Sal laa for Enden af den saakaldte Sal, men dette Værelse var forbeholdt Dr. Møller.

Kpt. nægter saaledes at have tilbudt S.D. Lokaler i Dibbernhaus. Kpt. vil derimod paastaa, at det var S.D., som ønskede at faa Lokaler i Dibbernhaus. Herom har Kpt. senere konfereret med Dr. Møller, som dog bestemt tog Afstand fra at overlade S.D. Lokaler i Dibbernhaus. Kpt. ved ikke, hvorfor Dr. Møller ikke var villig hertil.

Kpt. vil paastaa, at han paa daværende Tidspunkt ikke havde noget Indblik i S.D.-Arbejde.

Kpt. mindes ikke, at Köhnert skal have spurgt Kpt., hvorledes han havde udbygget sit Meldesystem, men Kpt. husker, at han fortalte Köhnert, at Folkegruppen kun var i Stand til at give Oplysninger om Personer (de saakaldte Gennemlysninger), som var bosatte i de sønderjydske Landsdele. Anledningen til denne Udtalelse var, at Kpt. hidindtil fra Abwehr-Nebenstelle Aarhus havde modtaget Skrivelser, gaaende ud paa Oplysninger om Personer, som ogsaa var bosatte udenfor de sønderjydske Landsdele. Til trods for at Kpt. havde tilbagesendt saadanne Skrivelser ubesvarede, fortsatte Abwehr-Nebenstelle Aarhus med at kræve Oplysninger om Personer, som boede udenfor Landsdelen.

Kpt. nægter saaledes, at han skal have meddelt Köhnert, at han (Kpt.) her i Landsdelen havde 10 Meddelere. Kpt. kan ikke forstaa, hvorledes Köhnert kommer paa dette Tal.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at det er rigtigt, at han paa sit Kontor i Dibbernhaus havde liggende en Mappe eller et Omslag, hvori anbragtes alle Papirer, som Köhnert — S.D. — skulde have. Det er rigtigt, at Köhnert jævnligt indfandt sig paa Kpt.s Kontor for personlig at afhente saadanne Papirer. Det var meget uregelmæssigt, at Köhnert saaledes indfandt sig paa Kpt.s Kontor, men i Perioder kom han 1—2 Gange om Ugen.

Kpt. nægter, at han paa Opfordring fra Köhnert skal have ladet indhente Oplysninger om prominente danske Personligheder, f. Eks. Amtmænd, Politimestre, Borgmestre m. fl. Derimod indrømmer Kpt., at han gennem enkelte af sine Ortsgruppenledere, f. Eks. Kley, Haderslev, og Usinger, Graasten, har ladet indhente saadanne Oplysninger, som Kpt. efter derom fremsat Anmodning har tilstillet det tyske Konsulat i Aabenraa.

I denne Forbindelse har Kpt. anført, at han udmærket er bekendt med, at Beretninger med saadanne Oplysninger er fundet paa S.D.s Kontor i Aabenraa, men Kpt kan

ikke oplyse, hvorledes disse Beretninger er kommet til S.D., idet han siger, at herom maa Politiet spørge Konsul Lanwer.

Kpt. kan ikke indse, at det at indhente saadanne Oplysninger om danske Personligheder ikke kan antages at høre til Folkegruppens reelle Arbejde. Kpt. er foreholdt, at Folkegruppens Ledere — Kpt. selv og Dr. Møller — i flere Tilfælde har paaberaabt sig, at Folkegruppen ikke taalte Indblandinger i deres Arbejde fra tyske Myndigheders Side. Hertil har Kpt. anført, at dette har sin Rigtighed, idet Folkegruppens Ledelse Gang paa Gang har kæmpet mod saadan Indblanding. Naar Kpt. i det omhandlede Tilfælde er gaaet med til at indhente de omtalte Oplysninger om danske Personligheder her i Landsdelen, saa skyldes dette, at han forud herfor var blevet bekendt med, at der i nær Fremtid fra tysk Side skulde startes en Aktion mod saadanne Personligheder — planlagte Anholdelser — men forinden ønskede man at indhente objektive Oplysninger om disse Personers politiske Holdning. Saafremt Kpt. ikke havde paataget sig den nævnte Opgave, vilde de tyske Myndigheder uden Tvivl have indhentet saadanne Oplysninger udenom Folkegruppen, og i saa Fald kunde Kpt. jo ikke garantere for, at de indhentede Oplysninger blev objektive, og dette var Grunden til, at Kpt. anmodede sine nævnte Ortsgruppenledere om at skaffe de omtalte Oplysninger. — I samme Forbindelse ønsker Kpt. anført, at Folkegruppen altid har været imod al Slags Indgriben mod danske Personligheder her i Landsdelen, idet saadan Indgriben altid vilde blive betragtet som en Hævnakt fra Folkegruppens Side. Kpt. ønsker anført, at han forud for Indhentningen af de nævnte Oplysninger var paa det rene med, at de indhentede Oplysninger gennem Ortsgruppenlederne ikke vilde blive af en saadan Art, at de vilde medføre, at de omtalte Personer vilde blive udsat for Anholdelser eller lign. Repressalier, og derfor ansaa han det for at være i Folkegruppens Interesse, at Oplysningerne kom tyske Myndigheder i Hænde. Videre har Kpt. ønsket anført, at han senere har bragt i Erfaring, at de indsendte Beretninger har virket aldeles beroligende og saaledes ikke kan have bidraget til, at nogle af de omtalte Personligheder paa et senere Tidspunkt er blevet anholdt.

Kpt. nægter fortsat, at han skal have afleveret til Köhnert Meddelelser af nogen Art om danske Personer (danske Statsborgere), og naar Köhnert har anført, at han af Kpt. har modtaget Indberetninger om tyskfjendtlige Personer eller om Personer, som har fremsat tyskfjendtlige Ytringer, saa er dette Usandhed fra Köhnerts Side. Kpt. anfører Gang paa Gang, at han til Köhnert kun har afleveret saakaldte „Gennemlysninger", Beretning om Folkegruppens Arbejde samt Beretninger om det tyske Militærs mangelfulde Optræden og endelig Interventioner.

Kpt. nægter specielt, at han til Köhnert skal have indsendt Beretninger om f. Eks. nævnte Pastor Warncke og den nævnte tyske Statsborger Hannstein.

I denne Forbindelse har Kpt. anført, at han altid har været paa det rene med, hvilke Meddelelser der er blevet anbragt i Köhnerts Mappe, og saaledes hvilke Meddelelser Köhnert har afhentet paa Kpt.s Kontor. Kpt. vil anse det for umuligt, at uvedkommende kan have anbragt Meddelelser eller lign. i den nævnte Mappe.

Kpt. nægter, at han har bedt Köhnert formidle, at en tysk Officer kom til Brunde Skole for at undervise Medlemmer af Selbstschutz i politimæssig Optræden. Kpt. kender ikke noget til, at nogen tysk Befalingsmand paa noget Tidspunkt har undervist Medlemmer af Selbstschutz i politimæssig Optræden m. v. I denne Forbindelse har Kpt. anført, at han Foraaret 1945 (Marts—April) var syg og var indlagt paa Diakonissestiftelsen i Flensborg.

. . . . . .

Paa Anledning har Kpt. anført, at det er ham ugørligt at oplyse paa nuværende Tidspunkt, hvem der kan have underrettet ham om, at de tyske Myndigheder havde paatænkt Arrestationer af danske Personligheder her i Landsdelen. Saavidt han husker, var det et Samtaleemne indenfor en mindre Kreds i Folkegruppen. Man havde talt om, hvor skæbnesvangert eller uønskeligt saadanne Arrestationer vilde være.

Gennemlæst og vedtaget:

P. Larsen. **F. A. Bruun.**
Krm.obtj.

---

[1]) Ikke medtaget her. Smln. dog A. nr. 477.

[2]) Anmeldelse af personer, der har drevet illegal virksomhed, har jeg, såvidt jeg ved, ikke fået fra Larsen.

480.

Rapport om afhøring af Hauptmann Hans Hansen og Peter Larsen angående samarbejdet mellem Organisationsamt og Abwehr-Nebenstelle i Aarhus.

27. nov. og 27. dec. 1946.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Rapport.

. . . . . .

Kont. i Neuengamme den 27/11 1946.

Hauptmann Hans Hansen er med Tilladelse af de engelske Myndigheder afhørt i Neuengamme Lejren.

. . . . . .

Kpt. forklarer, at han under hele sit Ophold i Aarhus har anmodet Organisationsamt om Oplysninger om utallige Personer, der søgte Ansættelse paa tyske Flyvepladser o. l. Han har faaet Svar paa sine Forespørgsler, og han bemærker herved, at man i flere Tilfælde har faaet det Svar, at man ikke kunde give Oplysninger om den omspurgte Person, idet han enten slet ikke var kendt af Organisationsamt eller ikke tilhørte den tyske Folkegruppe.

Derudover har han faaet enkelte Oplysninger fra Organisationsamt, og han kan mindes et Eksempel herpaa: I Abwehr var man kommet til Kundskab om, at der i Haderslev var en kommunistisk Familie, hvis Navn Kpt. for Øjeblikket ikke husker. Kpt. rettede derefter Henvendelse til Organisationsamt, hvor man udbad sig Oplysninger om den nævnte Familie. .... Kpt. kan ikke huske, hvorvidt han har rettet Henvendelsen telefonisk, mundtligt eller skriftligt, men han vil i hvert Fald huske, at Oplysningerne er tilgaaet ham skriftligt.

. . . . . .

Kpt. mindes endvidere, at der har været et lignende Eksempel i Aabenraa, idet Abwehr var kommet til Kundskab om, at en Kommunist fra Aabenraa paa „Barths Café" i Aabenraa brugte flere Penge, end han normalt kunde antages at have tjent ved almindeligt Arbejde. Ogsaa i dette Tilfælde mener Kpt. at have anmodet Organisationsamt om Oplysninger, og han mener ogsaa at have modtaget disse. Vedkommende Kommunists Navn husker Kpt. ikke mere.

Der er regelmæssigt kommet Kurerpost til Abwehr fra Aabenraa, men Kpt. oplyser, at han ikke ved, hvad Posten har indeholdt, idet den altid uaabnet blev lagt ind til Lederen, der saa har fordelt Posten til de Medarbejdere, der skulde behandle Sagerne.

. . . . . .

Gennemlæst og vedstaaet:

Hansen.

. . . . . .

Kontinueret den 27. December 1946.

. . . . . .

Derefter har jeg afhørt fhv. Oberleutnant *Peter Larsen (Barsmark 8/10-92)*, som var Leder af det saakaldte „Organisationsamt". Efter at Kpt. i store Træk er blevet gjort bekendt med det Sagen omhandlede Forhold, har han forklaret, at han kender afhørte Hans Hansen og er bekendt med, at denne har været beskæftiget for „Abwehr" i Aarhus.

Hans Hansen har flere Gange indfundet sig hos Kpt. paa „Dibbernhaus", men dette skete vel kun i de Tilfælde, hvor Hansen i anden Anledning opholdt sig her i Byen, f. Eks. i Besøg hos Broderen.

Kpt. er sikker paa, at Hansen aldrig har modtaget mundtlige Oplysninger af Kpt. angaaende Enkeltpersoner, men paa den anden Side har Kpt. aldrig lagt Skjul paa, at han for „Abwehr" har ladet indhente mangfoldige Oplysninger om Personer, de saakaldte „Gennemlysninger". Kpt. vil hævde, at det altid har været efter skriftlig Anmodning fra „Abwehr", at han har ladet indhente Oplysninger om Personer, boende her i Landsdelen. Saadanne Oplysninger har Kpt. derefter (skriftligt) tilsendt „Abwehr" i Aarhus. Som Regel modtog Kpt. en Liste over Navne paa Personer, om hvem „Abwehr" ønskede Oplysninger. Paa Listen var anført de omhandlede Personers Navn, Fødselsdag og Bopæl. Det er dog ogsaa i enkelte Tilfælde sket, at Kpt. fra „Abwehr" har modtaget en Skrivelse, hvorpaa kun var anført Generalia paa en enkelt Person, om hvem man ønskede de omhandlede Oplysninger. Saadanne Skrivelser var stilet til „Organisationsamt", og paa Skrivelserne stod anført, at man anmodede om: „politische und charakterliche Überprüfungen" over de paa Listen anførte Personer.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at han mener, at nogle af de ham saaledes tilsendte Skrivelser fra „Abwehr" var underskrevet af afhørte Hans Hansen.

Kpt. mindes ikke, at han skal have ladet indhente saadanne Oplysninger om nævnte *Heitmann*[1]), og naar afhørte Hansen vil paastaa, at han gennem „Organisationsamt" har ladet indhente Oplysninger om Heitmann, saa vil Kpt. ikke benægte, at saadant kan have sin Rigtighed.

Kpt. vil paastaa, at han altid har været af den Opfattelse, at de Personer, om hvem man ønskede de anførte Oplysninger, enten skulde eller allerede var ansat paa tyske Tjenestesteder. Kpt. vil saaledes aldrig have været klar over, at de af ham skaffede Oplysninger eventuelt ogsaa blev brugt i Straffesager.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at han heller ikke husker, at han for „Abwehr" (Hans Hansen) har ladet indhente Oplysninger om en Kommunist her fra Byen, der paa „Barths Café" brugte uforholdsmæssigt mange Penge.

Naar Kpt. fra „Abwehr" fik Anmodning om at indhente Oplysninger om Personer, lod han sig saadanne Oplysninger tilflyde af Kreds- eller Ortsgruppenlederne, indenfor hvis Omraader Personerne boede eller var kendte.

Kpt. ser sig ikke i Stand til at give yderligere Oplysninger.[2])

Gennemlæst, vedtaget:

P. Larsen. **F. A. Bruun.**
Krm.obtj.

---

[1]) Nemlig den i rapporten af 27. november 1946 omtalte kommunist fra Haderslev.

[2]) Til rapport af 28. september 1945 har Peter Larsen dog oplyst, at Hauptmann Andersen fra ANST i Aarhus i 1942 tilbød ham en lønnet stilling som leder af en underafdeling af ANST. Denne skulle omfatte Nordslesvig. Larsen sagde dog straks nej, fordi udførelsen af et sådant hverv ville være uforenelig med hans stilling som leder af Organisationsamt, og fordi det var forbudt ham at have med andre organisationer at gøre. Til rapport af 20. juli 1945 har Larsen oplyst, at han kort efter besættelsen blev opsøgt af en officer fra Abwehr i Aarhus, vist Hauptmann Andersen, som ønskede oplysninger om folk, der skulle ansættes som tolke eller på flyvepladserne („gennemlysninger"). I landsretten har han den 3. marts 1949 forklaret, at samarbejdet med Abwehr i Aarhus begyndte i sommeren 1941 og ebbede ud, efter at SD-kontoret i Aabenraa var blevet oprettet. Efter hvad Larsen har oplyst for underretten den 5. maj 1948, har han til ANST indsendt oplysninger om folkegruppens krigsindsats og eksemplarer af arbejdsberetningerne. ANST fik samme slags oplysninger som senere SD. Indberetninger om „Gehässigkeiten" er dog ikke blevet sendt til Aarhus. For landsretten har Larsen dog den 3. marts 1949 ændret sin forklaring, idet han bestemt hævder, at arbejdsberetningerne ikke blev sendt til Aarhus. Dr. Møller har både i underretten og i landsretten hævdet, at han ikke har været vidende om Larsens forbindelse med Abwehr.

481.

Rapport om afhøring af Brigitta Horst, f. Schack, angående forbindelsen mellem SD i Flensborg og Organisationsamt.

8. nov. 1947.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Lordag den 8. November 1947.

Rapport.

I Fortsættelse af Sagen, hvorunder N.S.D.A.P.N. er sigtet for at have afgivet Indberetninger til Aussenstelle-Flensborg til Videresendelse til SD-Abschnitt Kiel har undertegnede i Dag afhørt

Fru *Brigitta Margarethe Horst, f. Schack* (Schwerin 30/12 1921), *Nørregade 18, Haderslev.*

. . . . . .

Vedr. Beretningernes Form forklarer Kptd., at Beretningerne gjorde Indtryk af at være Samleberetninger, d.v.s. at Oplysninger, indhentet fra forskellig Side af en eller anden, var samlet i en Beretning, idet den var opsat i flere Afsnit og saaledes, at en Ting, der var nævnt i et Afsnit, atter forekom i et andet Afsnit, hvilket Kptd. mener tyder paa, at de to Afsnit i hvert Fald var fra to forskellige Personer. De Indberetninger, man modtog i Flensborg, fremtraadte som Gennemslag og havde som Regel Folioformat. Der fandtes ikke paa selve Beretningen nogen Underskrift eller Mærke. Kptd. forklarer videre, at hun er vidende om, at Samleberetningerne var samlet efter Indberetninger fra Ortsgruppenleitere og andre.[1]) Naar hun ved det, er det, fordi hun har set en Skrivelse til Kiel, hvori der blev givet Oplysninger om, hvilken Fremgangsmaade der blev benyttet ved Indhentningen af Oplysningerne. Med Hensyn til hvilken Art af Oplysninger, der indeholdtes i Beretningerne, siger Kptd., at der til Beretterne var givet Meddelelse om, hvilke Oplysninger der havde Interesse for SD.

Kptd. forklarer vedr. Indholdet af Beretningerne, at dette mest drejede sig om Oplysninger vedrørende kulturelle Forhold, men der blev ogsaa givet Oplysninger om fjendtlige Overflyvninger, Bombekastning og i enkelte Tilfælde om Sabotage, der havde fundet Sted. Kptd. er ikke nu i Stand til at huske, hvilke Tilfælde af Sabotage der har været omtalt i Beretningerne. I øvrigt indeholdt Beretningerne Stemningsberetninger om forskellige Forhold, bl. a. ogsaa om den tyske Del af Befolkningens Indstilling over for Krigsførelsen og Krigsbegivenhederne. Det var ikke saa meget i SD.s Interesse fra Organisationsamt at erfare om den danske Del af Befolkningens Indstilling, idet man fik Beretningerne derom fra anden Side. Man havde jo f. Eks. Forbindelse med D.N.S.A.P. (gennem v. Loew). Kptd. kan ikke huske noget konkret Tilfælde fra Indberetningerne, men hun kan dog huske, at der i en Indberetning har været indberettet vedr. den Demonstration, der fandt Sted ved Bæring af Royal Air Force-Huer.

. . . . . .

Kptd. er derefter indgaaende gjort bekendt med Indholdet af Fischbecks Forklaring til Rapport 3/4 46[2]). Hun har derefter hertil forklaret, at hun havde et særdeles godt Kendskab til Fischbeck, og at han havde en god Hukommelse. Efter Kptd.s bestemte Anskuelse er han en Mand, hvis Ord man kan fæste Lid til, men dog ønsker Kptd. at pointere med Hensyn til Beretningernes Form, at hun er af den bestemte Mening, at Beretningerne havde den Form, som hun foran har forklaret om, og hun mener ikke, at man fra Organisationsamt har faaet Enkeltberetninger, der var skrevet med Haanden, ligesom hun

aldrig vil have set danskskrevne Beretninger. De har alle været affattet paa Tysk. De eneste danskskrevne Beretninger, hun har set, har hun set i Lönnekers Tid, og disse kom fra D.N.S.A.P. i Aarhus, maskinskrevne og paa almindeligt Skrivepapir. Det var Beretninger, som Lönneker selv medbragte. (Hun er afhørt herom af Politimænd fra København).

Gennemlæst og vedstaaet:

Brigitta Horst. **F. A. Bruun.** **E. Jensen.**
Kriminaloverbetjente.

---

[1]) Til rapport af 9. juni 1948 har fru Horst forklaret, at beretningerne fra Organisationsamt var betegnet: *Meldungen aus Nordschleswig* (meldinger fra Nordslesvig). Der var tale om sammenhængende beretninger, delt i afsnit.

[2]) Se A. nr. 474.

482.

Rapport om afhøring af Rimann angående hans forhold til den tyske folkegruppe.

12. marts 1948.

AABENRAA POLITIKAMMER
Kriminalpolitiet

Fredag den 12. Marts 1948.
p. t. Flensborg.

Rapport.

Efter at Dyrlæge Jens Møllers Forsvarer, Højesteretssagfører Henning Hasle, ved Skrivelse af 26/0[1]) 1948 har fremsat Anmodning om at faa Dr. Waldemar Rimann afhørt som Vidne i Sagen mod Dyrlæge Møller, har jeg herefter efter Ordre Dags Form. den 12/3 1948 indfundet mig paa Flensborg-Mørvig Sygehus, hvor nævnte Rimann p. t. er Patient. Nævnte Rimann fremstod og navngav sig:

Waldemar Karl Ewald Rimann, f. d. 13. Dec. 1909 i Guhrau i Schlesien.

Kpt. har derefter forklaret,.....

Enten Dr. Behrends eller Lorentz har derefter bestemt, at Folkegruppeledelsen skulde drage Omsorg for, at der til V. M. skriftligt blev indberettet over hvert enkelt Forhold af de nævnte Episoder, saaledes at der i de indsendte Beretninger klart stod anført med Navn og Tidspunkt samt Sted, hvor Episoden havde fundet Sted, og hvem de forurettede var. Kpt. siger, at det er muligt, at Forslaget til saadanne Indberetninger er udgaaet fra ham.[2])

Kpt. har ønsket anført, at Forslaget til Indsendelsen af saadanne Beretninger i den omtalte Form er udgaaet fra V.M.

Kpt. husker, at han efter sit første Besøg i Nordslesvig ret hurtigt foretog endnu en Rejse til Aabenraa. Sidstnævnte Besøg har meget muligt fundet Sted omkring Begyndelsen af Maj 1940. Han husker ikke mere Anledningen til dette andet Besøg. Kpt. mener ikke at kunne huske forkert, at han under dette Besøg gjorde Dr. Møller bekendt med, at V.M. gerne saa, at de nævnte Indberetninger blev indsendt, og hermed erklærede Dr. Møller sig indforstaaet.

Derefter tilgik der regelmæssig V.M. saadanne Beretninger, og eftersom Kpt. paa daværende Tidspunkt var Leder af „Länderreferat Nordschleswig", fik han Beretningerne

udleveret. Kpt. kan ikke blot med nogenlunde Sikkerhed udtale sig om, i hvor stort Omfang saadanne Beretninger er tilgaaet V.M. Han tør ikke engang gætte paa et Antal, men det er muligt, at det kan dreje sig om over 100 Indberetninger.[3])

Kpt. kan ikke sige, om han personligt har læst alle de Beretninger, men han har i hvert Fald gjort sig bekendt med Indholdet af en stor Del af de indsendte Beretninger. Kpt. siger, at Beretningernes Indhold paa ingen Maade godtgjorde, at Forholdet for den tyske Folkegruppes Medlemmer var „unerträglich". I denne Forbindelse har Kpt. anført, at man i V.M. var vant til at se helt andre og meget grovere Beretninger, som blev dem tilsendt fra Folketyskere fra andre Lande.

Kpt. mener at kunde huske, at V.M. modtog hver enkelt Indberetning, skrevet i flere Eksemplarer, idet Forretningsgangen var en saadan, at V.M. skulde holde Udenrigsministeriet underrettet om, hvad man modtog af skriftligt og tilsendte Folkegruppen af skriftlige Ting.

Med disse Indberetninger vilde V.M. og Udenrigsministeriet holde sig underrettet om Forholdene, hvorunder Folketyskerne levede i Udlandet.

Kpt. kan sige, at det var de tyske Myndigheders Hensigt ved Lejlighed at gøre Brug af Beretningerne, f. Eks. overfor danske Myndigheder, som i givet Fald vilde blive opfordret til at drage Omsorg for, at de Forhold, hvorover der blev klaget i Beretningerne, blev bedret.

V.M. var ikke en saadan Institution, som egenhændigt kunde gøre Brug af Beretningerne. Saafremt der skulde gøres Brug af Beretningerne, skulde det være det tyske Udenrigsministerium, som skulde sætte sig ind, f. Eks. over det tyske Gesandtskab i København til det danske Udenrigsministerium. Kpt. ved ikke, om der i nogle Tilfælde er gjort saaledes Brug af Beretningernes Indhold.

Paa Anledning har Kpt. oplyst, at man i V.M., efter at man her havde haft Lejlighed til at læse Beretningerne, ikke gjorde sig Tanker om, at saadanne Beretninger kunde blive medvirkende Aarsag til, endsige den reelle Aarsag til, at en Grænserevision blev ventileret eller fordret.

I denne Forbindelse har Kpt. anført, at ham bekendt har man fra V.M. ikke ønsket disse Beretninger indsendt med Henblik paa en evt. Grænserevision, men kun for at være bekendt med de almindelige Livsbetingelser for den tyske Folkegruppe. Kpt. kan ikke udtale sig om, hvorvidt den tyske Folkegruppe eller den tyske Folkegruppeledelse har været af den Anskuelse, at saadanne Beretninger kunde blive Aarsag til, eller medvirkende Aarsag til, en Grænserevision, men Kpt. tror det i Grunden ikke.

Eftersom ingen af Beretningerne var af større Interesse for V.M., har man heller ikke gjort sig den Ulejlighed at efterprøve Rigtigheden af det berettede, hvilket man har gjort med Beretninger, som var tilsendt V.M. fra Folketyskere i andre Lande.

Kpt. ser sig ikke i Stand til at oplyse, ad hvilke Veje de omtalte Beretninger er tilgaaet V.M., men meget muligt over Dr. Kracht i Flensborg.

Kpt. mener at kunne huske, at det kun var Sommeren 1940, at han modtog den Slags Enkeltberetninger. Saavidt han husker, ebbede Indsendelse af den Slags Indberetninger ud hen paa Efteraaret 1940. Kpt. siger, at Forholdene i Nordsl. kom ind i mere rolig Gænge hen paa Efteraaret 1940.

Udover de nævnte Enkeltindberetninger har V.M. modtaget saakaldte „Arbeitsberichte" fra Nordsl. Saavidt han husker, indgik saadanne Beretninger 1 Gang om Maaneden. Disse Indberetninger var inddelt i Afsnit, saaledes at hvert Afsnit omhandlede specielle Forhold, f. Eks. „politische Lage" og hvert Arbejdsfelt „der Volksgruppenführung". Kpt. tør ikke udtale sig om, hvorvidt saadanne Beretninger indeholdt Navne paa Enkeltpersoner. Disse Indberetninger var tilsendt V.M. af Organisationsamt.[4])

.....

Forelæst i Oversættelse, vedtaget:

sign. **Waldemar Rimann.** sign. **Bruun.**
Obtj.

---

[1]) Månedsangivelsen mangler, men der må enten være tale om januar eller februar.

[2]) For underretten i Aabenraa har Rimann den 20. april 1948 forklaret, at han ikke ved, hvem der ønskede, at indberetningerne skulle sendes til Vomi. Han har overfor den pågældende foreslået

formen for indberetningerne. Vomi har således kun angivet et system med hensyn til fremgangsmåden ved affattelsen af indberetningerne.

Nogle af disse indberetninger om „Gehässigkeiten" er trykt i A. nr. 453. Peter Larsen har til rapport af 16. marts 1948 nægtet at have sendt beretningerne til Vomi, og i sin forklaring for landsretten den 1. marts 1949 udtaler han, at han ikke har bearbejdet indberetningsmaterialet. Han antager, at en bearbejdelse er foretaget af Peter Kragh, der har forsynet indberetningerne med overskrift. Dr. Møller har samme dag udtalt, at det er ham bekendt, at dr. Kragh har behandlet dette materiale. Til rapport af 20. marts 1948 har dr. Kracht forklaret, at han af Peter Larsen har fået overgivet sådanne indberetninger, for at han skulle sende dem videre til Vomi. Söhnlein har for landsretten den 4. marts 1949 oplyst, at han hos pastor Jahn, der havde kontor på Dibbernhaus, i juni eller juli 1940 har set beretninger angående boykot m. m. Jahn sagde, at indberetningerne gik fra Larsen til Vomi. Foruden til Vomi sendtes disse indberetninger også til konsulatet. Lignende oplysninger er — i hvert fald senere — desuden gået til SD.

[3]) Af dr. Møllers skrivelse af 21. oktober 1940 (A. nr. 59) synes det at fremgå, at der med de beretninger, der blev sendt sammen med dette brev (5. række med ialt 45 beretninger), indtil da er sendt 190 beretninger til Vomi. De var opdelt i tre grupper efter deres indhold. I gruppe I var der 66, i gruppe II 80 og i gruppe III 53 beretninger. Rimann har til rapport af 18. marts 1948 udtalt, at „Sammelberichte" er modtaget hver måned. Såvidt han husker, fik han dem til hen på efteråret 1940, hvorfor han mener, at 5. række måske er den sidste sending, der er modtaget af Vomi. Dr. Kracht udtaler, at han ikke mindes at have set sådanne „Sammelberichte". Konsulatet har dog modtaget en 6. række, idet Larsen den 29. maj 1941 sendte en sådan til Lanwer i to eksemplarer. Også 6. række er delt i 3 grupper. Numrene i gruppe I går til 76, i gruppe II til 97 og i gruppe III til 62, således at der ialt bliver tale om 235 nr. Indsendelsen af beretninger om *„Übergriffe der Dänen gegen deutsche Personen und deutsches Eigentum"* (danskernes overgreb mod tyske personer og tysk ejendom) er dog blevet fortsat i den følgende tid, selvom der ikke mere er tale om særlige rækker. Af et brev fra Lanwer af 29. oktober 1942 fremgår det, at sådanne beretninger er sendt til Vomi i henhold til den bekendte ordre herfra, men at Larsen efter Lanwers anmodning også stillede materialet til konsulatets rådighed. (Sml. også Larsens skrivelse til Lanwer af 18. december 1942, A. nr. 460). 30. marts 1943 sendte Larsen konsulatet et lignende materiale, indeholdende 12 beretninger.

[4]) Til Organisationsamt, senere også til Volksgruppenamt, indgik der et omfattende materiale af indberetninger. Som det fremgår af partibefaling nr. 1 af 1. april 1941, skulle afdelingslederne hver måned indsende en beretning til Organisationsamt. Denne indeholdt oplysninger om det folkelige, kulturelle og politiske arbejde, evt. også stemningsberetninger, oplyser Ehnstedt for underretten den 23. marts 1948. Indberetningen gik „ad tjenstlig vej" over kredslederen, der skulle forsyne den med sine eventuelle bemærkninger. Til rapport af 9. oktober 1946 har Peter Larsen udtalt, at Lanwer fik genparter af kredsledernes månedsberetninger. Der er dog ikke i konsulatets arkiv fundet noget som helst, der tyder på, at denne oplysning er rigtig. For underretten har han den 16. april 1946 forklaret, at han efter 9. april 1940, vist efter ordre fra Vomi, er begyndt at indsende kredsledernes månedsberetninger dertil, men han udarbejdede ikke en samlet indberetning. Disse beretninger gik også til SD i Flensborg. Foruden månedsberetningerne modtog Organisationsamt også de mere almindelige beretninger om tyskfjendtlig optræden, som det gang på gang blev indskærpet, at afdelingslederne skulle indsende (fra afdelingslederne i Tønder er bevaret en sådan beretning af 4. maj 1940), samt de særlige beretninger om konkrete tilfælde af „Gehässigkeiten". Også fra SK-kredsførerne indsendtes mere almindelige beretninger om tyskfjendtlige handlinger m. m. (en beretning af Krämer af 22. februar 1943 er bevaret. Bekræftet kopi heraf blev videresendt til konsulatet). Mange af de forskellige parti- og folkegruppeorganisationer indsendte beretninger om deres virksomhed til Organisationsamt. Især fra DBN og det agrarpolitiske kontor foreligger et meget omfattende beretningsmateriale. En stor del af de indkomne institutionsberetninger blev videresendt til de forskellige rigstyske myndigheder, først og fremmest til Vomi og konsulatet (om forholdet mellem disse med hensyn til beretningerne, se A. nr. 93 og noten dertil). Herfra kom nogle af dem til Ausw. Amt. Tidligere havde det også været således, at organisationerne indsendte deres beretninger direkte til de rigstyske myndigheder, især til Vomi. Den 29. juli 1941 meddelte Renthe-Fink dog Ausw. Amt, at dr. Møller nu ville forbyde dette. Beretningerne skulle herefter gå over folkegruppekontoret, for at man der kunne foretage en undersøgelse af deres pålidelighed. Grunden til denne foranstaltning var, at DBN i sin beretning havde overdrevet den danske boykot og havde anvendt udtryk som *schwere Gefährdung des Existenz* og *Vernichtung der deutschen Lebensmöglichkeit* (stærk trusel mod eksistensen og tilintetgørelse af den tyske eksistensmulighed). På et møde i konsulatet tog både dr. Møller og Peter Larsen afstand fra en sådan bedømmelse af situationen og betegnede den som forkert.

I det tyske konsulat og i Ausw. Amts arkiver er der fundet eksemplarer af folkegruppens arbejdsberetninger, der som regel omfattede en enkelt måned, undertiden to. Det var disse beretninger, som blev sendt til Vomi, og som Behrends i 1942 betegnede som „sine beretninger" (se A. nr. 93). De foreliggende eksemplarer stammer fra marts 1941—april 1942 og indeholder beretning om folkegruppens politiske, kulturelle, økonomiske og sociale arbejde, og en redegørelse for arbejdet indenfor SK, Frauenschaft og ungdomsorganisationerne. Til slut findes en afdeling: *Aus dem Lager des nationalen Gegners* (fra den nationale modstanders lejr), der giver konkrete oplysninger om danske overgreb, svarende til dem, der findes i beretningerne om „Gehässigkeiten". For landsretten har Larsen den 25. februar og 3. marts 1949 udtalt, at han ikke mener, at arbejdsberetningerne er sendt til Vomi før i 1941 eller 1942. Det var ikke ham, der sammenarbejdede dem, men det skete på foranledning af andre, f. eks. dr. Kragh. Han mener, at det var Asmus W. Jürgensen, der samlede

rubrikken „Fra modstanderens lejr". Eksemplarer af arbejdsberetningerne blev foruden til Vomi og konsulatet formodentlig også sendt til Abwehr og senere til SD. Den 11. maj 1948 og 12. maj 1949 har Peter Petersen for under- og overretten forklaret, at Vomi i 1943 forlangte at få indsendt *Tätigkeitsberichte*. Larsen som repræsentant for partiet og han selv som repræsentant for folkegruppen skulle samle disse indberetninger, som han derefter indsendte til Vomi. De omfattede arbejdsberetninger fra de forskellige folkegruppeorganisationer, herunder DBN, og arbejdsberetninger fra Larsen (se nedenfor). *Disse*, siger Peter Petersen, *kom samlet i en bunke*. Af Petersens udtalelse for landsretten synes det at fremgå, at der var tale om kredsledernes månedsberetninger. Han bearbejdede ikke materialet, men sendte det direkte til Vomi. Samlede arbejdsberetninger har han ikke set. Han modtog beretningerne fra Larsen i fire eksemplarer, hvoraf to gik til Vomi, eet til Stehr (Larsen siger, at han beholdt et eksemplar af kredsledernes beretninger).

Det kan efter det således oplyste fastslås, at der — formodentlig fra 1941 — er blevet sendt månedlige arbejdsberetninger til Vomi, fra 1943 Tätigkeitsberichte, omfattende beretninger fra partiet (kreds- og afdelingsledernes indberetninger) og fra de tilsluttede organisationer. Om man har fortsat de samlede arbejdsberetninger efter 1943 er ikke klart, ligesom det heller ikke kan afgøres, om kreds- og afdelingsledernes månedsberetning er blevet sendt til Vomi under hele krigen. Genparter af de forskellige indberetninger eller nogle af dem gik desuden til konsulatet (og derfra til Ausw. Amt), til Abwehr og til SD.

483.

Bovensiepens redegørelse for samarbejdet mellem Organisationsamt og SD.

23. maj 1948.

Aabenraa, den 23. Maj 1948.

Den til Rapport af 30. Juli 1946 .... til Larsens Sag afhørte:

Richard Otto Bovensiepen (Duisburg 8/7-05)

har til nærværende dikteret, hvad han i Dag husker vedr. „Organisationsamt"s Samarbejde med SD:

„Jeg kom den 5/1 1944 til Danmark som Leder af Sikkerhedspolitiet og Sikkerhedstjenesten.

Mit første Besøg hos Folkegruppen fandt Sted i Midten af 1944. Anledningen var for det første Ønsket om at lære de ledende Herrer indenfor Folkegruppen at kende, for det andet Bestræbelsen for at afhjælpe nogle Mangler i SD-Kontorets Arbejde. Jeg havde det Indtryk, at SD-Beretningerne hovedsagelig gengav Folkegruppens Opfattelse og Anskuelser vedrørende dens Arbejde og dens Forhold til Gæstebefolkningen og ikke støttede sig paa Materiale, som stammede fra vide Kredse af Befolkningen. Endvidere vilde jeg raade Bod paa Köhnerts Virksomhed paa det politimæssige Omraade. Anledningen hertil var Köhnerts Aktion i Anledning af Sabotagen mod Maskinfabrikken „Callesen". Jeg forklarede først Köhnert mit Standpunkt og gik saa med ham til Folkegruppen paa Dibbernhaus, hvor jeg drøftede dette Problem med de Herrer Møller og Larsen og en tredie Herre, om hvem jeg ikke mere kan huske noget. Jeg forklarede de Herrer, at jeg var interesseret i et vidt udbredt Net af V-Mænd, og bad sandsynligvis ogsaa om at give Folkegruppens Lokalafdelinger Ordre til at være Köhnert behjælpelig med Opbygningen af en saadan Efterretningsorganisation. Hertil svarede Dr. Møller mig, at dette efter hans Mening ikke var nødvendigt, da Folkegruppens Ledelse arbejdede udmærket sammen med Köhnert og Köhnert ad denne direkte Vej kunde faa at vide alt, hvad han ønskede.[1]) Jeg drøftede derefter Politispørgsmaalet, d.v.s. hvilken Kompetence Underafdelingen i Kolding havde i politimæssige Sager, og paapegede derunder, at jeg lagde Vægt paa, at eventuelle Meddelelser, der angik den danske Modstandsbevægelses Virksomhed, skulde sendes til Kontoret i Kolding. Jeg tror at erindre, at hverken Dr. Møller eller Hr. Larsen indtil da havde kendt Kommissær Burfeind fra Underafdelingen i Kolding. Jeg erklærede derfor, at jeg vilde give Burfeind Ordre til at optage Føling med Folkegruppen.

Ved Samtalens Slutning blev jeg af Dr. Møller inviteret til Graasten, men tog ikke imod denne Invitation, da jeg ikke var tilfreds med Resultatet af Forhandlingen. Jeg gik saa med Köhnert tilbage til hans Kontor og gav ham nu Ordre til selvstændigt at opbygge et Net af V-Mænd i sit Distrikt og modtog ogsaa i den følgende Tid Beretninger fra Köhnert, som var væsentligt mere kritiske overfor Folkegruppen og maaske nu skød over Maalet i denne Henseende.

Paa Tilbagerejsen opsøgte jeg ogsaa Burfeind og gav denne Ordre til at fremstille sig hos Folkegruppen, ligesom jeg paalagde ham, at han, omend uafhængigt af det opstaaende Samarbejde, ogsaa skulle opbygge sit eget Efterretningsnet og lade Köhnert høre op med sin politimæssige Virksomhed.

Næste Gang, jeg traf sammen med Dr. Møller, var i København. Han opsøgte mig paa mit Kontor i Shellhuset for at drøfte Sagen vedrørende det danske Grænsepoliti med mig. Han forklarede mig, at Aktionen mod Grænsepolitiet, især Deportationen til Tyskland, havde fremkaldt stor Harme i Folkegruppen, og at han ansaa det for nødvendigt — for at fremme en heldig Udvikling af Folkegruppens Arbejde —, at Grænsegendarmerne blev frigivet eller i det mindste blev overført til Frøslev-Lejren. Jeg svarede ham, at jeg maatte sætte mig imod denne Plan, da en Særbehandling af Grænsepolitiet efter min Opfattelse ikke kunde tolereres, og at det af sikkerhedsmæssige Grunde ikke var muligt at tilbageføre alle Politifolkene. Dr. Møller erklærede hertil, at han ikke kunde billige mit Standpunkt. Folkegruppen skulde samarbejde med den danske Befolkning — ligegyldigt hvorledes Krigen endte — og maatte allerede nu drage Omsorg for, at Forholdet mellem Tyskerne og Danskerne blev afspændt. Han vilde derfor under den planlagte Drøftelse i Berlin indtage en anden Stilling end den, det tyske Politi indtog.

Mit tredie Møde med Dr. Møller fandt Sted i Anledning af mit Foredrag i Folkegruppen. Initiativet hertil blev taget af Hr. Stehr, men svarede fuldtud til mine Ønsker, da jeg gerne vilde have Lejlighed til overfor Folkegruppen at udvikle mit Standpunkt, navnlig fordi jeg var af den Opfattelse, at det tyske Politis Virksomhed blev kritiseret. Jeg skildrede i dette Foredrag hele Sikkerhedspolitiets Arbejde, og ifølge Sagens Natur kom jeg derunder især ind paa de Aktioner, som havde lokal Interesse, d.v.s. den tidligere Aktion imod højere danske Politiembedsmænd i Jylland (26/5-44), derefter Aktionen mod det danske Politi den 19/9-44 og endelig enkelte Tilfælde, som jeg i Dag ikke længere husker. I Tilslutning til Foredraget fandt der en kort Diskussion Sted, i hvilken hovedsagelig Dr. Møller tog Del. Dr. Møller kritiserede ved denne Lejlighed endnu en Gang Aktionen imod Grænsegendarmeriet og skildrede endvidere eet eller to Tilfælde, hvor mine Embedsmænd havde begaaet Overgreb ved Arrestationer; det ene Tilfælde vedrører en Dansker fra Haderslev, som i den første Verdenskrig havde kæmpet paa tysk Side og havde opnaaet den højeste Udmærkelse, man kan faa; det andet Tilfælde husker jeg ikke længere.

Paa Forespørgsel oplyser jeg yderligere, at Dr. Møller, da han ved mit første Besøg overfor mig erklærede, at et selvstændigt Net af V-Mænd ikke var nødvendigt for SD, fordi Köhnert gennem Folkegruppens Ledelse kunde faa det at vide, som han ønskede at vide, sikkert brugte det Udtryk, at Folkegruppens Apparat stod til hans Raadighed. Yderligere vil jeg gerne i denne Sammenhæng bemærke, at jeg i Dag med Sikkerhed husker, at ikke Hr. Larsen, men Dr. Møller var Ordfører og fremsatte de dertil svarende Udtalelser.

Bovensiepen.	**I. Møller.**	**F. A. Bruun.**
	Politifuldmægtig.	Krm.objt.

[1]) For underretten har Köhnert den 8. juni 1948 givet en lignende forklaring. Da Bovensiepen talte med dr. Møller om udvidelsen af meldesystemet, sagde denne, at han jo kunne få alt fra Organisationsamt.